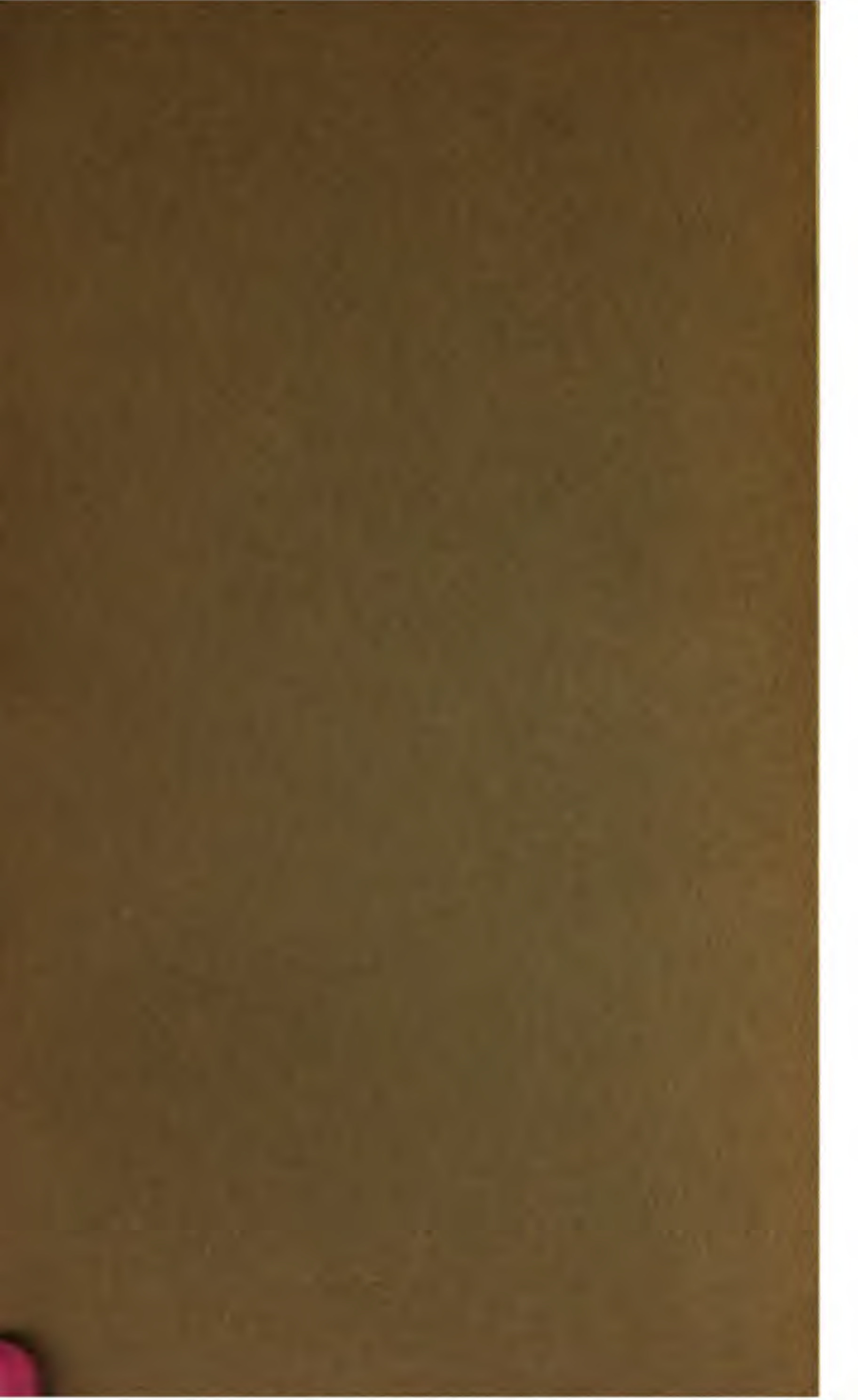

1. No subject

Prodiit: Eutropii Breviarium Histor
ex recensione Henrici Verheyk, denuo recog
Lugd. Batav. apud S. et J. Luchtmans 1826. 8° pa
constat f 0.18.— cujus notitiam dederunt ephem
de Vaderlandsche Letteroefeningen Julii 1826. N° VIII.

BONÆ SPEI ADOLESCENTULO

Gulielmo Cornelio Ackersdyck,

Cum *Secundus* Ordine ex *tertia* ad *quartam* Classem promoveretur,

ob felices in Studiis progressus,
hoc Præmium
Decreverunt.

NOBILISSIMI & AMPLISSIMI
SYLVA-DUCENSIS GYMNASII
CURATORES

Corn^s Lambertus Ackersdyck

Willem van der Does

[illegible] Martini Willem Corn: Ackersdyck.

Examine *æstivo*
CIƆIƆCCLXXIII

C^no De Booy RECTORE.

EUTROPII
BREVIARIUM
HISTORIAE ROMANAE,

CUM

METAPHRASI GRAECA

PAEANII,

Et Notis Integris

EL. VINETI, HENR. GLAREANI, TAN. ET AN. FABRI, CHR. CELLARII, TH. HEARNII, CH. AUG. HEUMANNI, ET SIG. HAVERCAMPI.

Item Selectis FRID. SYLBURGII.

Accedit

RUFUS FESTUS,

Cum Notis Integris

FRID. SYLBURGII, CHR. CELLARII, ET SIG. HAVERCAMPI.

Recensuit, suasque Adnotationes cum Indicibus copiosissimis

Addidit

HENRICUS VERHEYK.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud SAMUELEM ET JOANNEM LUCHTMANS,

Academiae Typographos. MDCCLXII.

VIRIS

CELEBERRIMIS ERUDITISSIMISQUE

ADRIANO VAN ROYEN M. D.

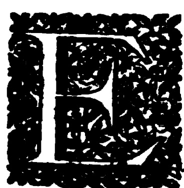
MEDICINAE ET COLLEGII MEDICO PRACTICI IN ACAD. LUGD. BAT. PROFESSORI, AC REGIAE SOCIETATIS LONDINENSIS SOCIO.

PETRO BURMANNO SECUNDO JC.

HIST. ELOQ. GRAECAE LING. ET POESEOS IN INLUSTRI AMSTELAEDAMENSI ATHENAEO PROFESSORI, AC BIBLIOTHECAE PRAEFECTO.

S. P. D.

HENRICUS VERHEYK.

tsi non ignoro, VIRI CELEBERRIMI, ut nunc sunt tempora, quam elaboratum & suis numeris absolutum esse oporteat, quod quis cura sua adornatum in

lucem emittat: Ita enim hodierni multorum mores ſunt, ut ipſi nihil agentes, quo majorem ſuam eruditionem probent, tuto aliena carpant, explodant, & propter pauca reprehendenda, cetera omnia damnent & contemnant: quum, uti humana inbecillitas eſt, inprimis in juvenibus & in re Literaria novis hominibus vix fieri poſſit, quin in res inpingant, quas maturior aetas & major rerum uſus viderit; neminem tamen, qui hominem ſe & humanis erroribus obnoxium adgnoſcit, quod graviorem nonnullorum maleſeriatorum animadverſionem extimeſcat, hac fati injuria adeo deterreri debere judico, ut deſidiae notam ſibi malit inuri, quam periculum cujusdam induſtriae faciens Cenſoriam ſubire. Propterea quod nunquam deſunt Viri cordatiores, qui ipſi Sapientiae antiſtites & verae doctrinae cultores Eruditorum non tantum meritis juſtum pretium ſtatuere norunt, ſed & in ſpem futurae eruditionis creſcentium conatus

ex-

excitant, & promovent. Quo quidem nomine ipſi Eutropius & Feſtus, ſi qui manium ſenſus, noſtrum, quam ſuum felicius praedicarent aevum, qui Principi omnium omnino Literarum experti opus ſuum dedicare coacti, nunc quot Viros in publica & literaria re principes obſenderent, quibus induſtriam ſuam probare poſſent! Quod quamquam, VIRI CELEBERRIMI, promittere mihi non audeo, quidquam in Scriptores, quos Vobis obſerre ſubſtineo, a me conlatum deſperans, quod aut eruditione, aut adtentione Veſtra dignum ſit, ut tamen, quidquid hic mearum lucubrationum ſit, Veſtris nominibus inſcribam, facit aequum Veſtrum de alienis judicium, deque iis, qui politioribus diſciplinis animum excolunt, bene merendi voluntas, qua ſaepius mihi experta in ſpem venio fore, ut huic qualicumque operi Veſtrum non denegaturi ſitis Patrocinium, quo adverſus iniquum aliorum judicium ſatis

munitus ero. Hic vero quam amplus in Veſtras, VIRI EGREGII, laudes excurrendi campus pateret, niſi Vos meo praeconio non indigere ſcirem, &, ne minus dicendo plus meritis Veſtris detraherem, vererer. Non ſolum enim, ROYENE EXPERTISSIME, Tua artis Machaöniae peritia, qua neminem habes ſuperiorem, & qua tot ſervati cives, qui conclamata valetudine conflictati, & ad Te tamquam miſerorum portum confugientes ſe ſuam ſpem & opem non fruſtra conlocaſſe experti fuere, querneas Tibi coronas in animis ſuis ſuſpenderunt, nomen Tuum ab interitu vindicavit, ſed non minor humaniorum literarum, quibus pectus Tuum inpleviſti, cura, quam debitis laudibus extollendo aeque eſſem inferior, acſi in tot Tuae, BURMANNE CELEBERRIME, eruditionis monumenta exſpatiari vellem, quibus acerrimum ingenium, judicium limatiſſimum & inexhauſtam quarumvis humaniorum diſciplinarum, in quibus

bus ita excellis, ut ſingulis earum partibus per omnem vitam Te unum dediſſe videaris, cognitionem erudito orbi probaſti, & aeternam Tibi famam conciliaſti. Ut illas taceam delicias, quibus quemque in ſtuporem rapitis Uterque, quotiescumque verſus pangatis tam terſos, tam ad felicioris aetatis Poëtarum genium conformatos, ut cum priſci Latii Scriptorum carminibus contendere poſſint. Sed ne in adſentationis, a qua non minus Vos alieniſſimos novi, quam ipſe me abhorrere profiteor, ſuſpicionem incurram, quae me ut, quamprimum daretur, occaſionem, quantum Vobis debeam, teſtandi adriperem, cauſſa inpulit, aequiſſimam eſſe potius oſtendam.

Primo igitur loco ad Te, ROYENE, redeam, neceſſe eſt, cujus merita in me tanta ſunt, ut omnium eſſem ingratiſſimus, niſi ea adgnoſcerem: Si enim vita & ſanitas omnes, quas quis expetat, fortunas ſuperant, juxta vitae ac mortis Ar-

bitrum, praeter alia beneficia, eas Tibi adceptas refero. Ipse mihi testis es; testes mihi praeter Te, & gratum meum animum, plurimi, quoties tua ope cum valetudine in gratiam redierim: quoties publico munere, & haud infelici, uni tamen homini graviore cum Mercurio Musarum connubio exhaustas vires mihi restitueris, ac corporis inbecillitate aegrum & demissum animum sale & Attico lepore conditis sermonibus recreaveris & erexeris: quoties denique iisdem his Scriptoribus operantem, haud secus ac cum ipsa morte luctatum Herculem vi ei Alcestin eripuisse tradit Vetustas, ab orco me reducem in lucem feceris; ut, si quid boni his per me adciderit, id Tibi omne debeant.

Quibus vero verbis te compellabo, BURMANNE CELEBERRIME? qui mihi non nisi aliorum testimoniis cognito ad amicitiam Tuam, & instructissimam cujusvis generis manu & typis exarato-

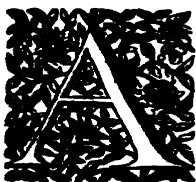
rum codicum supellectilem ultro aditum reclusisti, eumque ad alios doctrina & dignatione Inlustrissimos Viros muniisti. Suspiciebam & venerabar ingenium tuum & consummatam eruditionem, quotiescumque ad eorum monumenta, quibus ditare meum animum solebam, confugerem; sed a quo tempore ad interiorem Tuam familiaritatem perquam mihi honorificam admissus sum, tanto majorem Tui admirationem in me excitasti, quanto magis doctissimis Tuis sermonibus erudiri, & ad interiores Musarum recessus viam monstrari mihi contigit, qua in re, quocumque modo, opera & consilio opitulandi voluntas Tua mihi nunquam defuit, ita ut Tuae facilitati, qua tot mihi auxilia suppeditasti, maxima, quibus splendent, ornamenta soli Tibi debeant Eutropius & Festus.

Ad eos itaque redeant, oportet, a quibus tantum incrementum adceperunt. Ornatus si minus placet, primitias esse

† 5 pu-

putetis, VIRI GENEROSI, uberiorem olim ſegetem promittentes, easque, quo Vobis obferuntur, animo adcipiatis. Si quid eſt, quod Vobis probaverim, ſummam votorum conſequutus ero, meamque de literis bene merendi voluntatem ut de meliori nota commendem, Veſtra, etſi iniquo paſſu, quam proxime tamen potero, exempla imitari enitar. Valete, VIRI CELEBERRIMI, diu vivite & feliciter, ruinamque jamjam minitantes Muſas, ut ſumma cum laude facitis, fulcite & confirmate. Dabam Lugd. Bat. ipſis Idibus Novemb. MDCCLXI.

PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

d Eutropium novo vestitu adornandum animum adjiciens quaevis ad eum inlustrandum necessaria subsidia circumspexi, inque iis quotquot vetustiores Editt. vel obiter vel dedita opera recensuere Viri Docti. Plerasque vero non ante comparare potui, quam typos diu jam exercuerat Scriptor, quum plures, quam quae aliis visae sunt, in meas pervenerint manus: Multas etiam minus recte recensitas offendi, unde rem non ingratam fore existimo, si omnium harum adcuratam, quantum fieri potest, notitiam daturus sim.

Principem Ed. Romanam A. MCDLXXI. fol. laudat Cl. J. A. Fabricius Bibl. Lat. T. I. p. 578. Neque ullam ante hoc tempus memorari scio. Hanc videre mihi non contigit, sed Eutropium non solum continere me docuit Mich. Maittaire, qui T. I. Ann. Typogr. p. 307. ita eam recenset: „ Terentius Varro de Lin„ gua Latina ex emendatione Platynae, & „ Eutropius Historiographus, & post eum Pau„ lus Diaconus de historiis Italicae Provinciae „ ac Romanorum." Quam vero huic (T. III. p. 102.) submittit Fabricius Mediolanensem A. MCDLXXV.

MCDLXXV. fol. post Augustae Historiae Scriptores, e Legato Perizoniano in Bibl. Lugduno Bat. reservatam vidi, & consului. Venetam vero a Viro Cl. memoratam fol. A. MCDLXXX. invenire non potui, sed alias itidem fol. Venetiis inpressas A. MCDLXXXIX. & MCDXC. post Augustae Historiae Scriptores, Fabricio ignotas. Quae autem Cracoviae, Mich. Coccinio curante, A. MDX. prodiit 4°. oculis meis usurpare non licuit. Verum Parisiensem per Nicol. Maillardum procuratam A. MDXII. vel XIII. (hunc enim numerum Dedicatio, illum libri clausula exhibet) curta mea supellex suppeditavit. Omnes, quas recensuit Fabricius, Eutropium non purum dare recte testatur; Illud enim, quamquam eas non vidi, de Romana & Veneta priore eo conjicere licet, quod eas se sequutum profitetur Maillardus, cujus editio pari modo, ac ceterae, Scriptorem Nostrum duplo majorem exhibet. A *Jano* enim *primo Italiae rege* &c. incipiunt omnes, & ubique tam varia ac diversa ex Orosio, aliisque id genus scriptoribus, etiam e Sacris Literis additamenta inferciunt, ut Eutropius in Eutropio quaerendus sit. Hanc labem ei Caroli Magni temporibus adspersit Paullus Warnefridus Diaconus Aquilejensis, testante inter alios eodem Maillardo „ Hucusque Historiam Eutropius composuit: „ cui tamen aliqua Paulus Diaconus addidit: „ jubente Domina Adilperga Christianissima „ Beneventi Ductrice: conjuge Domini Archi „ sapientissimi Principis: & ideo quae sequun-

„ tur,

„ tur, *idem* Paulus ex diverſis auctoritatibus „ (auctoribus) proprio ſtilo connexuit." Interpolatis enim decem Eutropii libris aliae ſex, octo aliae Paullinos de Geſtis Romanorum ſubmittunt, ſed eodem tamen redeunt. In quibusdam vero Paullini libri indiſtincte ſequuntur, ut primus dicatur Liber undecimus, qui in aliis Paulli Diaconi Liber primus eſt. Quod autem Ant. Schonhovius duos tantum a Paullo libros additos ſcribit, in nulla reperi. Jam vero A. MDXX. Venetiis 8°. Eutropium ſincerum dare, & a Paulli interpolationibus ſeparare conatus fuiſſe J. Baptiſta Egnatius dicitur Cl. Fabricio, & hac editione ſe uſos teſtantur Cellarius & Hearne. Hanc quum diu fruſtra quaeſiviſſem, ita ut dimidium opus jam typis eſſet deſcriptum, Vir meritis in rem Literariam inmortalis, & cui quantum debeant Eutropius & Feſtus, plura ſubſidia ſaepius hic recenſenda oſtendunt, P. Burmannus Secundus trina mihi obtulit exemplaria, quorum alterum praeter Suetonium, Aurelii Victoris Excerpta, decem Eutropii, & octo P. Diaconi libros continens Venetiis apud Aldum A. MDXVI. 8°. inpreſſum eſt cura J. B. Egnatii, e quo alterum praeter Herodianum ab Angelo Politiano Latine verſum, Aur. Victoris Excerpta Eutropii decem, P. Diaconi octo libros complectens natum eſt, ita ut nihil ab alterius lectione recedat, eamdemque Egnatii praefationem praeferat, Florentiae apud Juntas ſequente anno cura Ant. Franc. Varchienſis inpreſſum. Tertium vero, quod

quod praeter Suetonium, Aur. Victoris Excerpta, itidem Eutropii decem libros, & P. Diaconi octo exhibet, ibidem Venetiis apud Aldum A. MDXXI. typis descriptum est, cum eadem Egnatii Praefatione. Haec Ed. a priore nonnihil differt; minime tamen pura est, ut neque priores, quamquam minus interpolatae, praesertim libris posterioribus, quam quae Egnatii praecesserunt, qua de re a L. VI. earum Variantes Lectiones ceteris inserui. Parisienses autem 8°. apud S. Colinaeum, quas A. MDXXIX. MDXXXI. & MDXL. inpressas recenset Maittaire, non videre contigit, sed eas ex Aldinis Egnatii, descriptas esse me docuere bina exemplaria apud eumdem Colinaeum A. MDXXXIX. & MDXLII. aliis non memorata, quae eas ad verbum exprimunt, quemadmodum plures Aldi, Juntarum, & Colinaei editiones saepe tantum repetitas eamdem lectionem sine ulla immutatione servare, se observasse literis ad me datis monuit Nobilissimus Meermannus, cui posteriorem Colinaei editionem debeo. Ab his omnibus longe diversam Editionem Basileensem apud Frobenium A. MDXXXII. fol. nonnunquam se consuluisse ait Sylburgius. Haec penes me est, a Sigismundo Gelenio procurata, Eutropium decuplo majorem exhibens, & tribus ac viginti, libris historiam ad Leonis tempora producens (A. Ch. DCCCVI.) Cui ortum suum debet Historia Miscella, quae, etsi XXIV. libros continet, ab hac editione nihil fere differt, & in eumdem Leonem desinit, ut libri tantum in hac

hac, quam in illa aliter divisi sint, quorum ab interpolatis Eutropianis ceteros ad Justiniani tempora a P. Diacono productos testatur *Gelenius*, reliquos a Graeco quopiam additos: sed verius a Landulpho Sagace, qui omnia fere ex Anastasii Historia Ecclesiastica ad verbum transcripsit, quod inter alios e conlatione se deprehendisse ait P. Pithoeus, qui Basileae A. MDLXIX. Historiam Miscellam L. XXIV. edidit, & Ingolstadii A. MDCIII. Henr. Canisius, qui Varias Lectiones e J. Bongarsii & Monasterii Hersfeldensis Codicibus conlatas addidit. Titulus, quae dixi, confirmat „Eutropii Historia, cui „ Paulus Aquilegiensis Diaconus addidit rogatu „ Adelbergae Beneventanae ducis, deinde idem „ *Paulus* ex diversis auctoribus colligens, a Va„ lentiniani Imperio usque ad tempora Justinia„ ni perduxit usque ad imperium Leonis, id „ est, annum Dominicae incarnationis DCCCVI. „ Indict. VII." Utrumque exemplar Cl. Burmanno iterum debeo. Et has Edd. praeter Gruterum, qui Historiam Miscellam inter Scriptores Latinos Historiae Augustae Minores Hanov. fol. A. MDCXI. edidit, etiam alii recudi curarunt, uti in Bibl. Patrum Veterum T. VIII. Col. Agripp. A. MDCXVIII. &c. Tandem A. MDXLVI. Basil. Eutropium integritati suae restituit, ac primus sincerum edidit Ant. Schonhovius Canonicus Brugensis integerrimum Cod. MS. Gandensem sequutus. Cujus splendidae editionis copiam mihi fecit saepius experta Burmanni facilitas. A. MDLIII. Pictavis e MS. Burdega-

ga-

galensi Eutropium castigatum & purum quoque typis descripsit, suisque Animadversionibus inlustravit El. Vinetus. Hanc Edit. usibus meis concessit Cl. J. H. Jungius, conciliatore Inlustrissimo Meermanno. Ut, quemadmodum Schonhovio prima laus debetur, quod integrum exhibuerit Scriptorem, proxima Vineto tribuenda sit, qui primus eum inlustrarit. Luculentis autem & eruditissimis notis Nostrum ditavit Henr. Glareanus, cujus editio prima prodiit Friburgi Brisgoae, uti Fabricius testatur, A. MDLIV. Haec mihi non visa, sed quae Basil. apud Frobenium A. MDLIX. repetita est, & Glareanae prioris, Schonhovii ac Vineti Praefationem praefert, Vineti & Glareani notis ad calcem adjectis. Schonhovii vero & Vineti Editt. cum eorumdem Praefationibus sine notis dein saepius aliorum Scriptorum corpori insertas deprehendi, quemadmodum inter Varios Historiae Rom. Scriptores partim Graecos, partim Latinos apud Henr. Stephanum inpressos A. MDLXVIII. 8°. & Aurel. Allobr. A. MDCXIX. fol. inter Veteres Historiae Romanae Scriptores Latinos. Sed hujusmodi plures recensere nihil adtinet. Etsi Sylburgiana Ed. non praetermittenda est, quae Francof. MDLXXXVIII. inter Romanae Historiae Scriptores Latinos Minores T. II. Eutropium e Vineti editione cum Schonhoviana, nonnunquam & cum Basileensi conlatum exhibet. Nam quod e Fuldensi Cod. MS. castigatum Eutropium nunc edidisse Sylburgium tradit Cl. Fabricius, in eo lapsus est, ut recte hic Cl.

Cl. Grunerus obſervat; nullam enim Codicis mentionem injecit Sylburgius, ſed Schonhovii & Vineti, interdum & Baſileenſis ſive Gelenii editionis conſultae Variantes Lectiones ad calcem rejecit. At T. III. A. MDXC. inter Romanae Hiſtoriae Scriptores Graecos Minores e Bibl. Franc. Pithoei primus Graecam Eutropii Metaphraſin, & e regione ipſum Eutropium e vetuſto codice Fuldenſi edidit, cujus uti & Schonhovii ac Vineti diſcrepantes Lectiones & nonnullas Animadverſiones ſuas adjecit, quas, ſi hujus exemplaris copia mihi prius facta eſſet, integras dediſſem, uti ſelectas expreſſerat Havercampus. A. MDXCII. non MDXCIV. ut aliis viſum, Lugd. Bat. Eutropium & P. Diaconum de Geſtis Romanorum Eutropio additum ad libros XVIII. primum edidit P. Merula, Schonhovii editionem & Cod. MS. qui apud ipſum a Franc. Nanſio erat, ſequutus. Haec MDXCIV. repetita praeter Eutropium & Diaconum integras Vineti & Glareani Obſervationes continet, quas in priore fruſtra quaeſiveris. Prioris editionis vel trina exemplaria penes me ſunt, alterius copiam mihi fecit J. Alberti Vir conſummata eruditione Celeberrimus. Ad meliora exemplaria correctam Editionem, & in minores ſectiones diſtinctam, addita (quod jam a Glareano factum deprehendi) ad Libri oram Chronologia, quae Helmſtadii A. MDCXXI. cura Chriſt. Heidmanni prodiit, etſi ſaepius repetitam comparare mihi non potui. Qui autem de Eutropio optime promeritus eſt, Chriſt.

Cellarius Cizae A. MDCLXXVIII. primum Nostrum una cum Graeco Metaphraste e regione posito edidit, &, quamquam nullo Cod. MS. usus, sed ingenium tantum sequutus eruditis Scriptorem inlustravit Animadversionibus, adjectis Editionum, quas contulit, Schonhovii, Vineti, Sylburgii, Merulae, & Historiae Miscellae discrepantibus Lectionibus: Secundum vero Jenae A. MDCXCVIII. ut titulus praefert. Haec Metaphrasten Latino textui submissum exhibet, uti ceterae aliquoties repetitae, quae quoque eamdem hujus Dedicationem praeferunt, & Praefationem, unde forsan deceptus Cl. Havercampus, secundam editionem facit Jenensem A. MDCCXXVI. quae quarta est, ut titulus indicat, eademque, ut manus hic illic adlita me docet, qua in Eutropio recensendo usus fuit ipse. Tanaquilli Fabri Editionem, quam praeter Eutropium etiam Aurelium Victorem continentem primum Salmurii A. MDCLXVII. prodiisse ait Cl. Fabricius, frustra quaerens altera Salmuriensi A. MDCLXXII. usus sum. Hic praeter ingenium, nullam, ut solet, auctoritatem sequutus est, ac nonnullas notas sed breves contulit, quas plerasque tamquam a se profectas suis Animadversionibus inseruit Filia Anna, quae in usum Delphini Parisiis A. MDCLXXXIII. Eutropium edidit, notisque inlustravit, de quibus Doctorum judicium vid. in Act. Erud. Ann. MDCLXXXIV. p. 166. Quum vero Vineti, Glareani, Sylburgii & Cellarii Observationes jamdiu erant vulgatae, recte miratur Cl. Haver-

vercampus, qui scribere potuerit Doctissima Femina, in Eutropio nullum sibi auxilium fuisse, neminem enim in hunc Scriptorem aliquid exarasse, quod sibi videre contigisset, ubi tamen El. Vineti Praefationem suae adjecit, atque ita ejus Animadversiones ignorare non potuit. Oxonii A. MDCCIII. Eutropium in lucem emisit Doctiss. Thomas Hearne septem Codd. Mtis usus, quorum Variantes Lectiones una cum aliis, quas e plerisque optimis Editt. conlegit, cum erudito orbe communicavit, additis etiam quibusdam Animadversionibus, GRAECO METAPHRASTE, MESSALA CORVINO, JULIO OBSEQUENTE, & ANONYMI ORATIONE FUNEBRI GR. & LAT. IN IMPERAT. CONSTANTINUM CONSTANTINI M. FIL. Hunc sequutus Sig. Havercampus V. Cl. EUTROPIUM cum METAPHRASI GRAECA PAEANII & Notis integris El. Vineti, Henr. Glareani, Tan. & Annae Fabri, Th. Hearnii, item Selectis Frid. Sylburgii & Chr. Cellarii, quibus adcedunt SEXTI RUFI BREVIARIUM cum Notis integris Cellarii: LIBELLUS PROVINCIARUM: MESSALA CORVINUS, & ANONYMI ORATIO, Lugd. Bat. MDCCXXIX. edidit, in Eutropio, cui Chr. Aug. Heumanni Observationes, suasque oppido paucas addidit, recensendo quatuor, in Festo uno Cod. MS. in Bibl. Lugd. Bat. reservato usus, de quibus mox. Amstelaedami A. MDCCXXXVIII. nitidam Eutropii Editionem procuravit J. D. Van Hoven V. Cl. Havercampum, sed inprimis Cellarium sequutus: sed, etsi nullo Cod. MS. aut Vetustioribus Editt. adjutus

nudum edidit Eutropium, nonnullas tamen tum suas tum aliorum conjecturas breviores, quod Commentario Critico ampliores destinaverat, reservabatque, ad marginem notavit. Hafniae ejusdem hujus seculi LII. in usum Scholarum Nostrum recensuit Laur. Reinhardus V. Cl. nullis itidem Codicibus MSS. usus, sed potissimum Edd. Vineti, Sylburgii ac Merulae sequutus perpetuas, sed ad discipulorum captum maxime adcommodatas notas adjecit, praemissa de Stylo Eutropii Dissertatione Philologica, quae sese satis commendat. Eodemque anno Coburgi Eutropium in lucem emisit Jo. Frid. Grunerus V. Cl. qui, etsi aliis quoque subsidiis destitutus fuit, quam quae Havercampiana Edit. adtulit, egregie, si quis, de Nostro promeritus est, perpetuis eum inlustrans Animadversionibus, ac Scriptori, quod optimum mihi semper visum est, sua restituens, etiamsi in iis lapsum nonnumquam animadverterit, unde saepius eadem occupavit, quae ante, quam in Viri Doctissimi Editionem incidi, observaveram. Ubi vero ab illius conjecturis, quod aliquoties adcidit, dissensi, id modo, quo decet, qui humanitatem profitentur, monui, quod eodem jure, quo in Aurelio Victore recensendo suam modeste dissentiendi libertatem non displicituram confidebat, ne inique ferat, quaeso. Quod & aliis dictum volo, in quorum sententiam pedibus ire si non potui, id non animo in ullum injurio, sed quod certiore argumento secus sentire cogerer, factum sciant.

Jam

Jam vero post tot diversas editiones, quas, paucis exceptis, oculis meis lustravi, quid in hac *Editione* a me praestitum sit, ratio nunc reddenda superest. Eutropii lectione, quia per tantam annorum seriem a Condita Urbe ad sua usque tempora in brevi quasi tabella quidquid Reip. Romanae evenerit, amplexus est, multum semper delectato, ut ea saepius repetita magis placuit, ita quotidie evolventi, cumque aliis, quos plurimum sequutus fuit auctor, conferenti plures conjecturae & emendationes subnatae fuerunt, ut tandem (propterea quod Havercampiana desiderari coeperat) ad novam Editionem animum adjecerim. Quod consilium cum Fr. Oudendorpio Viro Cl. praeceptore olim honoratissimo, at nunc meo omniumque bonorum desiderio, & quem antea quamdam Eutropii partem summa cum voluptate explicantem audiveram, quum communicassem, calcar currenti subdens Editionem Havercampianam, ad cujus oram Codicem Leidensem prim. contulerat, mihi obtulit, monuitque, ne in hujus Viri Cl. Variantium Lectionum recensione adquiescerem, sed ceteros Codices ipse denuo conferrem, quod quam necessarium esset, conlatio primi Codicis ostenderet. Parui, nec facti poenituit; hoc enim agenti Vir Cel. cujus alioqui me quantum doctioris famam & merita suspicio, ac veneror, aliud quid egisse visus est, quum Codices illos contulerit, si quidem contulit, & non nisi loca, ut suspicor, depravata vel dubia inspexit: quae caussa est, cur, uti eos denuo

consului, ita quoque novam eorum notitiam dare cogar. *Primus* itaque, uti eum, ut a ceteris dinstinguatur, cum Havercampo vocavi, in Membranis scriptus quartanam formam habentibus praeter Hincmari Epistolas Eutropium purum exhibet. Hunc uti a manu, ita a Vetustate sese commendare alia manus adlita ostendit, docens eum *Francisci Nansii* fuisse, atque ita eumdem, quem sequutus est Merula.

Secundus Chartaceus in fo. qui praeter Eutropium etiam Livii Librorum CXL. Epit. Flor. L. V. Petri Candidi Decembris de origine Fidei librum & ejusdem de Vitae ignorantia Dialogum, Pompon. Melam de Orbis Situ, Genuensis cujusdam de Liguria provincia libellum, Fenestellam de Magistratibus Rom. Plinii Secundi libellum de Viris Illust. Aemilii Probi Clarorum Imperatorum Vitas, T. Pomp. Attici vitam per Corn. Nepotem, Catonis Censorii vitam, Sallustii Catilinam & Jugurth. & Vegetii de Re Mil. L. V. continet, Eutropium non purum, sed Paulli Diaconi additamentis, uti in prioribus Edd. vidimus, interpolatum exhibet, eodemque, quo illae, modo Paulli libros, sed sex adnectit. Uti autem in fine Libri Eutropii X. scribitur: „ Explicit Liber X. huc us„ que historiam Eutropius composuit. Cui ta„ men aliqua Paulus Diaconus addidit. Incipit Lib. XI. " ita ad calcem initii L. I. quod a *Jano* &c. orditur; haec adscripta inveni: *In libro in membranis scripto talis est inscriptio.* „ Incipit historia Romana Eutropii

„ Gen-

„ Gentilis usque ad obitum Joviniani Imperatoris cui aliqua Paulus Aquilegiensis Dyaconus addidit rogatu Adelberghae Beneventanae Ductricis. Deinde idem Paulus ex diversis doctoribus colligens a Vallentiniani imperio usque ad tempora Justiniani! quem Landulphus Sagax sequutus plura & ipse ex diversis autoribus excerpens eidem historiae quoque superaddidit & dilatavit eam usque ad imperium Leonis; quod est annus dominicae incarnationis octingentesimus sextus."

Tertius qui nobis dicitur itidem chartaceus & quartana forma hunc praefert titulum: „Eutropii de Origine, de Regibus, de Consulibus, Senatoribus, & Imperatoribus urbis Romae. Liber p. inci." Hic melioris notae, quam *Secundus*, ac minus interpolatus, quamquam etiam a *Jano* &c. incipit.

Quartus qui nobis vocatur, partim in membrana, in charta partim scriptus octavam habet formam hunc praeferens titulum „Eutropii Viri Clarissimi Historiarum de praeclarissimis Romanorum gestis;" Incipit vero itidem a *Jano* &c. In reliquis autem libris minus, quam priores, auctus. Septem vero Eutropii libros tantum agnoscit, quorum fini haec sunt adscripta: „Eutropii Viri Clarissimi Historiarum de praeclarissimis Romanorum gestis . . . idemque ultimus cum Dei laude feliciter explicit. Inceptus XXII. Maji expletus fuit die ultimo, ejusdem mensis in praeclarissima urbe Venetiarum." Hinc sequitur RUFUS FESTUS,

quem post Havercampum quoque contuli, ut suo loco monui. In fine haec inveni: „ Ex„ plicit liber Rufi Festi Viri consularis de Gestis „ Romanorum feliciter. Incipit Tractatus de „ motu Julii Caesaris Augusti incipiendo a „ triumphis, quos habuit in reditu ex Hispania. „ Chronicarum Imperat. Rom. liber nunc se„ quitur, uti & Descriptio totius mundi &c." In medio autem Codice haec inveni *pridie Kalendas Junias Anno natalis Domini* 1464. Et hi sunt Codices MSS. quibus e Bibl. Lugd. Bat. se usum scribit Havercampus, nam Cod. MS. Chartaceum in 4°. quem praeter hos eadem Bibl. reservat, non dignum esse, cujus ratio habeatur, unde hunc conferre supersedit: At laudat alterum serius a se inventum in membrana scriptum, quartam quoque formam habentem, cujus in locis dubiis consulti quaedam excerpta adjecit: Quibus non contentus utrumque Cod. ab ovo ad calcem conferre meum esse duxi, sed vix in secundum Librum processi, quin obstupuerim, tantam iterum a V. Cl. incuriam, & supinam negligentiam commissam, ut oculis meis credere non potuerim, & saepius utrumque evolverim, alterum pro altero a V. Cl. laudatum ratus: Quia vero illos satis distinguit in charta scriptum, quem contemsit, in membrana, quem laudavit, nullo modo excusari potest. Hunc enim Membranaceum *Isidori Junioris Hispalensis Episcopi de Proprietate rerum Librum*, cui additus liber *Imago Mundi* inscriptus, *Libellus de Mirabilibus Romae*,

Isido-

Isidori Chronicon, *Eutropium*, & *Orosii Excerpta* continentem ab Havercampo fugitivis oculis inspectum ipsa, quae excerpsit, loca docent. Equidem Eutropium non tantum Paulli Diaconi magis, quam ceteri, interpolatum exhibet, sed in plerisque ejus sensum, non verba, exprimit, idque corruptissime, ita ut primo libro conlato, reliquosque evolvens me non nisi laboris poenitere posse facile viderim, & ut indignum abjecerim. Sed ut ex ungue leonem, bina tantum hic proferam exempla, quorum primum est, quod ipse Havercampus producit, unde tamen liquet, eum latere non potuisse, cujus notae hic liber esset. Vulgata lectio habet L. II. c. V. *T. Quintius Dictator adversus Gallos, qui ad Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consederant. Nobilissimus de Senatoribus juvenis T. Manlius provocantem Gallum, ad singulare certamen progressus occidit.* Hic vero Codex: *Anno ab urbe condita* CCCLXXXVIII. *tribil' iterum Gallorum . . . vix ame fluvium ad quartum ab urbe lapidem consedit, facile sine dubio podere multitius & alacritate virtutis, perturbatam occupatam civitatem nisi otio edentitudine torpuisset, ubi atrocissimam pugnam singularem . . . Lucius Mallius de Senatoribus juvenis nobilissimus provocatum gallum* &c. Mox vulgata: *Galli fugati sunt: mox per C. Sulpicium Dictatorem etiam victi.* Codex hic: *Statimque Quintius Titus Dictator cruentissima congressione confecit, fugati & hoc*

 proe-

proelio plurimi Galli instauratis iterum copiis in bellum victos accaja Sulpitio dictatore superati sunt. Et sic ubique: quamquam & in medio Eutropio multa sunt omissa.

Alter vero Chartaceus *Chronicon Universale Martini Poeni* manu scriptum, & *Fasciculum*, ut titulus praefert, *temporum omnes antiquorum scronicas* complectentem typis inpressum, multaque alia sed diversa manu exarata continet. Hic quidem Eutropium non purum exhibet, nam sic titulus: „ Incipit Eutropii Romani historia, cui aliquid Paulus Aquilegiensis Diaconus addidit rogatus ab Adelperga Beneventi ducissa." Sed, ubi ipsum Eutropii contextum exhibet, ceteris praeferendus, & *Primo*, qui nobis dicitur, proximus, quemadmodum *Secundum* adpellassem, si Codd. MStorum seriem inmutassem, quod non fecisse piget, quamquam hoc, quia, uti ab Havercampo distincti erant, eos contuleram, postea me forsan confudisset. Itaque hunc *Quintum* vocare coäctus fui, Codices a Viro Cl. juxta annorum seriem conlatos ratus, quod secus factum deprehendi; nam aut annos non inquisivit, aut eorum rationem non habuit. Quod enim hunc Codicem recentissimis temporibus scriptum dicit, non inficior vetustiores esse, sed hujus vetustatem non inquisisse Virum Cl. eo patet, quod quia recentior videretur, eum rejecerit, quum tamen post Paullum Diaconum Eutropio, ut in ceteris, additum, haec inveni: „ Compositus est hic liber Viennae in Austria anno

„ Do-

„ Domini millesimo quadringentesimo sexage-
„ simo" &c. atque ita quadriennio vetustior, quam *Quartus*. *Secundi* vero & *Tertii* vetustatem adsequi non potui. Horum autem Lectionum discrepantias, quantum potui, diligenter conlatas in Variantes Lectiones rejeci, iisque ita usus sum, ut, nisi major eorum auctoritas juberet, ab Havercampiana lectione a multis Doctis fide Codicum MSS. recepta rarissime recesserim, quod tamen nonnunquam adcidit, si eorum, quia *Primo* excepto, non optimae notae nec vetustae, cum Vetustioribus Editt. conspirantium constantia ferret, etiam in iis, quae historiae repugnabant, modo ab ipso auctore profecta mihi persuasum esset: Uti enim in probatissimis Scriptoribus evenire videmus, ut seu memoria lapsi, sive ab aliis, quos imitati fuerunt, decepti aliquando aberrent, vix fieri potest, quin, qui per tot annorum seriem, & ex variis ac diversis auctoribus historiam conligunt, saepius peccent: Neque scriptorem emendari existimo, si loquentem inducamus, uti loqui debuisset, sed uti loquutus est, quemadmodum e suo calculo quia non semper annorum rationem iniit Eutropius, sed aliorum, quos sequebatur, hic illic reposuit, saepius in Chronologiam peccavit, quod cum ceteris erroribus, quos videre contigit, suo loco monui, qua in re quid a me praestitum sit, Lectoris esto judicii, cui facilem me ac docilem praebiturus sum, si meliora edoceat. Eorumdem vero Doctorum Animadversiones, quas Havercampus dederat, exhibui: magis ta-

men, quia ea erat Bibliopolarum voluntas, quam quia id necessarium videbatur. Alioqui quaedam rejecissem, quaedam recepissem. Sylburgii tamen Editionem serius offendisse piget, cujus integras dedissem observationes. Quemadmodum Cellarianas ab Havercampo serius inventas suis locis inserui. Gruneri quoque notas lubens adjecissem, nisi majorem Operis molem aut Typographi, qui in eam Editionem prodendam inpensas fecit, querelam metuissem, quum eam nunc ita recensui, ut neque illum, neque Editorem poenitere possit. Quia vero Cl. Heumanni nonnullas Observationes adjecit Havercampus, ceteras cum Cl. Grunero communicatas ex eo descripsi. Indices tres novos addidi, quorum primum, quod aliorum venia dixerim, maxime necessarium judicavi: Quem enim ex Doctissimae Feminae Editione Havercampus dedit, vitiis scatere expertus sum, quique ab aliis compositi, aut solam Latinitatem, aut Chronologiam spectant, saltem non omnem rerum ac verborum notitiam exhibent.

De ipso Eutropio certiora quaedam prodidissent Viri Docti, quam vellem! nam qui latius de illo egisse dicitur Mollerus, ejus Dissertationem videre non contigit, ut, quod in Festo observavi, etiam hic, etsi paucissimis, quaedam in medium proferre cogar. *Flavii* praenomen Eutropio fuisse sola Sigonii & Balth. Bonifacii auctoritate nititur. Neque enim in Codice manu & typis exarato ullo, neque apud Veteres ejusmodi praenomen obcurrere jam monuit Cl.

Fa-

Fabricius *in* Bibl. Lat. *Italum* vocat Suidas, ſed uti nomen *Graecum* indicat, ita hoc verbo eum *Latine* ſcripſiſſe Suidam innuere velle recte *conjicit* idem V. Cl. Eum Conſtantino ab Epiſtolis fuiſſe, quod Codinus in Select. de Orig. Conſtantinop. tradit, illum in rebus illius Imperatoris, quas oculis ſuis vidiſſe ait, teſtem laudans, ſi verum eſt, ſexagenario major fuerit, neceſſe eſt, quum opus ſuum ſcripſerit, anno circiter Chr. CCCLXVII. quo Valentinianus & Valens ad imperium adceſſerint, vel paullo poſt, quia a Valente jam Orientis imperii potito illud demum ſcribere juſſus eſt. Sub Juliano eum militaſſe plerique ſtatuunt, quia ſe *expeditioni ejus in Perſas*, interfuiſſe ait, verum aut eodem aut ſimili munere, quo apud Conſtantinum, fungi potuit, quemadmodum in Curia Valentis degiſſe vulgo creditur, non militaſſe. Si vero Conſtantini M. temporibus jam floruerit, liquet fruſtra eſſe, qui eum Auguſtini diſcipulum faciant, illum confundentes cum Presbytero ejusdem nominis & Auguſtini diſcipulo, cujus apud Gennadium mentio facta: quemadmodum eo ſeculo plures fuere Eutropii a Noſtro diverſi, quos omnes recenſere longum foret. *Chriſtianum* fuiſſe credunt multi, quod *Julianum Chriſtianae Religionis inſectatorem* vocat, cum tamen idem in eodem Imperatore vituperat Themiſtius, quem Chriſtianum nemo dicet, praeterquam quod tum alias & graviores praecedentium Imperatorum vexationes non omiſiſſet, quas Oroſius illum alias deſcribens non

omi-

omisit. Alii in eum nimium infesti Juliani ἡλικιώτην ὁμοῦ καὶ αἱρεσιώτην vocant, cui etiam, quam Constantino M. addictiorem contendunt, quod a vero abesse facile demonstrari posset. *Sophistam* vocant cum Suida alii, eumdemque credunt, ad quem & de quo Libanii exstant epistolae, ubi tamen Cl. Wolfius nunc Nostrum indicari observat, nunc alium quemdam: etsi omnibus iis locis expensis, semper unus idemque intelligi mihi visus est, ut aut ubique Noster obcurrat, aut nusquam. Sic & Nostrum esse, quem Gregor. Nazianzenus *Magnum* adpellat, Asiaeque Proconsulem facit Amm. Marcellinus, credunt alii: quo autem suam opinionem stabiliant, non video. Cum hoc tamen, sive ille est, in quem Claudianus invectus est, Eutropius Eunuchus, sive alius quis, confusus vel *Vir Clarissimus* audit, vel *Vir Consularis*, quod utrumque notae V. C. in Codd. nonnullis repertae significant. Ubi vero ad Valentinianum & Valentem processit (nam male ad Juliani mortem usque scripsisse ait Sigonius) aliud opus promittit, quod an umquam scripserit, quis dicat? Inde tamen factum putem, ut plura ei opera a Suida aliisque adjudicentur, quemadmodum eum, quem Priscianus memorat, Nostrum esse Hearnius censet, distinguendum vero judicat Vossius. Certe illud, quod promittit, nihil tale indicat, sed res a Valentiniano & Valente gestas. Exstat quidem opusculum quoddam hunc titulum praeferens „Eutropii Epitome Belli Gallici, ex Suetonii

„Tran-

„ Tranquilli monumentis quae desiderantur ”, quod a Cl. Burmanno ad me inter alia missum quum consuluerim, vidi paucissima ex Eutropio (L. VI.) hausta ibi obcurrere, reliqua ad verbum ex Orosio (L. VI. a c. 7.) descripta, ubi, quod ad illud quoque exemplar nescio quis notaverat, Cl. Fabric. (p. 391.) docet, quis auctor sit istius opusculi, *Robertus Stephanus* (a quo inpressum A. 1544. titulus docet) *quem honoris caussa nomino, hanc Epitomen rerum gestarum a Caesare in Gallia sub Eutropii nomine Commentariis Caesaris emendatissime diligentissimeque a se impressis adjunxit.* Ceterum de stylo nihil habeam, quod Doctorum Virorum sententiis addam.

Metaphrasten Graecum Eutropio ad aliorum exemplum submisi, & integras Sylburgii Animadversiones addidi, ac Cellarianas ab Havercampianis distinxi. De hoc autem *Paeanio* sive *Paeania* nihil certo statuere possum. Laudant quidem & praeferunt V. D. alterum Metaphrasten *Capitonem*, sed hunc potius *Paraphrasten* fuisse e Fragmentis apud Suidam liquet. Paeanium autem saepius a mente Eutropii recessisse, eamque minus percepisse ubique patet.

Festum ita adornatum addidi, ut pene nunc demum in lucem prodiisse videri queat, cujus rei rationem reddidi in Praefatione ei praemissa, in qua de Codicibus MSS. agens dixi, Cl. Burmannum Patruum Codd. Leidenses contulisse mihi visum, at hic monendus est Lector,

Festo

Festo jam typis descripto, a Cel. Burmanno Secundo ipsas conlationes, quas ad exemplaris sui oram adleverat Burmannus Patruus, ad me missas docuisse, eas ita cum Leidensibus conspirare, ut licet diversae ex iisdem Codicibus descriptae videantur, sed praeter Nonnii Codicis conlationem non ulterius procedere, quam ad cap. XIII. omnes vero ab ipso Andr. Schotto scriptas, quae igitur caussa, cur quaedam conjecturae a Cl. Burmanno ei tributae fuerint, quae Schotto, Nonnii, Pithoei & Basileenses Codd. conferenti subnatae videntur.

Messalam Corvinum ab hac editione exclusi, quia scriptor spurius, & Liber in molem satis auctam excreverat, unde & Anonymi istius Orationem abesse jussi. Libellum tamen Provinciarum, quia brevis & non inutilis, addidi.

Hic finem Praefationi inponere potuissem, nisi ad Eutropii L. I. c. 12. Dissertationem de Dictatore P. R. ad operis calcem me adjecturum pollicitus quaedam ab ipso auctore vel Viris Doctis parum adcurate tradita in hanc disserendi materiam distulissem, quam, quia per temporis angustias, quibus circumscribor, Musis dicati, digerere, nec per molem libri satis auctam addere licet, omissa paullo latius explicandi occasionem adripere nunc cogor.

Eutropii (L. I. c. 12.) verba haec sunt *Nono anno post reges exactos . . . nova Romae dignitas est creata, quae Dictatura appellatur . . . Eodem anno etiam Magister Equitum factus est . . . Dictator autem Romae primus fuit*

fuit Largius: Magister equitum Sp. Cassius. In anno Livii calculum sequutus est auctor, comprobatum ab omnibus fere recentioribus, cujus rei rationem hanc reddit Pighius, quod Livio adsentiantur Eutropius, Eusebius & Cassiodorus, quos cum aliis sequi, quam unum Dionysium Halicarnassensem mavult; argumento sane infirmo. Livium enim describit Eutropius, Eutropium Eusebius &c. ita ut in Chronico ipsis ejus verbis locum hunc exprimat, atque ita ad unum Livium recurrendum sit, qui tamen ipse, si locum diligentius consulamus, Dictaturam inventam non hoc nono anno post reges exactos certo statuit, sed ejus tantum mentionem factam ait, quia bellum, cujus gerendi caussa primus Dictator dictus fuit, nunc intentari coepit. Uti enim apud veterrimos auctores se invenisse testatur, Lartium & Sp. Cassium primum Dictatorem & Magistrum equitum fuisse, ita diserte, nec *quo anno* nec *quibus Coss.* sibi constare profitetur. Hinc, quia, quod sequeretur, certum non habebat, contentus dixisse, quis Dictator & Magister equitum primi e *certis* Veterrimorum testimoniis fuisse sibi viderentur, sed indagare nequiens *quo modo* vel *a quo* dictus fuerit Dictator, quod alias, quotiescumque ei constiterit, diligenter notare solet, hoc in medio relinquens tantum addit *consulares legére.* Unde cur Dionysium magnae fidei & auctoritatis scriptorem, quique e Catone, Fabio Pictore aliisque nostro detrimento perditis Historicis adcuratissime Romanorum Antiquitates scri-

psit, postponamus, caussam non video: propterea quod modus, quem in primo Dictatore creando observatum ait, omnino mori respondet, quo ceteri dein dici fuere soliti. Sed haec mox.

Jam vero, si Livii & Dionysii loca conferamus, vix dubito, quin huic Dictaturam in annum duodecimum post reges exactos differenti adsentiamur: Livius enim de belli Sabini Latinique metu agit, quod ante, quam exarsit, triennii spatium intercedere potuit, certe e Dionysii historia, qui plebem aere gravi demersam hoc anno ad bellum Latinum nomina dare detrectasse tradit, cum Livio tamen belli hujus caussa eumdem Dictatorem & Magistrum equitum creatos statuens: Quibus, & quos sequuntur, si fides est habenda, Orosii error facile patet, qui (L. II. c. 5.) primo jam post reges exactos anno Sabinum bellum, ac dissessionem plebis a Patribus adcidisse scribens eodem hoc anno, eademque de caussa Dictatorem M. (ut perperam pro M'. legitur) Valerium creatum aït. Festus etiam corrupto loco V. *Optima lex*. M'. Valerium M. filium Volusi nepotem primum Dictatorem creatum tradit: sed tres minimum errores illo in loco committit, quos etsi emendare conati fuerunt V. D. ab ipso auctore profectos esse e Schedis & Fragmentis nihil hac in re variantibus liquet. Habuit tamen Festus, quos sequeretur, uti e Livii (L. II. c. 18.) loco patet, qui Livius ut credat, Lartium potius, quam Valerium, primum Dictatorem fuisse, adduci

duci se aït, quod is *consularis* erat, hic nondum *consul* fuerat, nam *consulares legêre*, *ita lex jubebat*, *de Dictatore creando lata*. E quibus verbis Sigonius, Pighius, Jensius aliique collegere, legem jussisse, ut, qui Dictator crearetur, aut consularis esset, aut consul. At neutrum inde elici posse contendit Cl. Drakenborchius, nisi pro *consulares legêre* reponatur *consularem legêre*, quam emendationem tamen nullus codex admittit, &, etsi admitti posset, quo tum illud *legêre* referendum sit, se videre negat: unde *consulares* accipit casu primo, ut illi dicantur legisse Dictatorem, & inde argumentum petat Livius, cur Lartium potius consulârem, quam M'. Valerium, qui nondum consul fuerat, primum Dictatorem dictum opinetur, quod verosimilius sit, Consulares sui potius, quam inferioris ordinis virum ad hanc dignitatem evexisse. Neque obstare huic opinioni, quod alias semper Dictator ab alterutro consule, vel ab uno e Tribunis militum consulari potestate dictus fuerit: quia caussa, quae *hodie* silentio scriptorum obliterata est, fuisse potuit, cur id muneris hoc tempore consularibus datum sit. Sed huic opinioni revera obstat, quod non tantum a consulum alterutro, vel uno Tribunorum militum c. p. dein dici consueverit Dictator, sed etiam quod a nemine alio dici potuisse omnis Historia testatur. Si enim hoc tempore Dictatoris dicendi jus Consularibus datum sit, unde postea sive institutum, sive mos, quo a Consule solo dici debuerit, or-

ortus? aut, si consules longius ab urbe abessent, ut domum revocari non possent, aut Dictatorem dicere tergiversarentur, cur in castris eum dicere jussi, aut nolentes vi coacti, nequid detrimenti e mora caperet Resp. nisi ad eos solos hoc jus pertinuisset? Certe, si hoc tempore tale exemplum fuerit, cur temporibus Tribunorum militum c. p. religio obstitit, ne non nisi a consule diceretur Dictator, ita ut Augures eam religionem exemerint? aut, cur, quia alter consul in proelio obcubuerat, alter e Gallia acciri non poterat, eo deventum, ut Populus Fabium legeret, non *Dictatorem*, sed qui pro *Dictatore* esset? Quo utroque in casu, si umquam, ad Consulares recurri potuisset, si, quod numquam credo, iis ullo modo hoc jus concessum fuisset. Quod autem Livius *legére* scripsit, inde factum putem, quod e Veterum scriptis eruere nequiens, quo modo, aut a quo Dictator dictus esset, illud incertum reliquerit, quemadmodum nonnumquam alibi, *Dictatorem dici placuit*, *dictus est* &c. atque ita L. VIII. c. 15. *Dictatorem ex Senatusconsulto com. hab. c. dixerunt consules*. L. XVII. 4. *Dictator ab consulibus ex auctoritate Senatus dictus*. Quum tamen nemo statuet, ab utroque consule eos fuisse dictos; nam praeter tot exempla, quae ab uno consule Dictatorem dictum clamant, diserte Dionysius ὑπ' ἀνδρὸς ἀποδειχθεὶς ἑνὸς de Lartio scribit. Sed scriptum a Livio, quod quis dixisset, non satis sciret: vel etiam, quod Patres, quorum auctoritate etiam primus Dicta-

tor

tor dictus fuit, hoc tempore Lartium designaverint & Sp. Cassium, nam, etsi aperte declarare, ne Cloelium obfenderent, non fuisse ausos testatur Dionysius, eosque tamen illum praetulisse addit, qui Dionysius diligenter observat, legem, quam ratam habuit Populus, Senatusconsulto esse factam de Dictatore creando, etiam qua alteri consulum alterum Dictatorem dicendi jus datum, Lartiumque a conlega Cloelio dictum. ut male ad Auctorem de Viris Ill. sibi observare visus sit Machaneus, Postumium primum inveniri Dictatorem, qui *dictus* sit. Dionysius saltem certiora docet, quam Livius, qui multa primis his temporibus facta, uti voluit, eruere non potuit, ita ut L. Quinctius Cincinnatus primus sit, de quo ei constitit, a quo sit dictus. Aeque enim dubius est & incertus in tertio Dictatore, qui demum is M'. Valerius M. F. Volesi N. fuit: nam prope fuisse ait, ut Appius Claudius Dictator crearetur, sed curae fuisse Consulibus, & Senioribus Patrum, *ut imperium suo vehemens, mansueto permitteretur, ingenio, M'. Valerium M. f. Volesi n. creant.* Quod ita capiendum, ut Consules & Seniores patrum hunc destinaverint, quem dici voluerint, eodem modo, quo Lartium antea. Quod dein aliquoties, factum. Liv. L. iv. c. 17. *Dictatorem Senatus dici jussit Mam. Aemilium.* c. 23. *Senatus Mam. Aemilium Dictatorem iterum dici jussit.* Unde saepius hunc illum Dictatorem vel ex Senatusconsulto, vel auctoritate dictum legimus. Si

itaque per *consulares legére*, Livius intellexit, Consules & Seniores primum legisse & destinasse Dictatorem, cur hic *Consulares* scribat, non video. Ut certo quidem statuam, Patres Lartium destinasse, sed destinatum a Cloelio altero consule dictum esse. Scrupulus enim, cur igitur *consulares*, non *consularis* legatur, facile tollitur, si Livii locum adtentius intueamur, *apud Veterrimos auctores T. Lartium Dictatorem primum, Sp. Cassium Magistrum equitum, creatos invenio. consulares legére*, id est, Dictatorem & Magistrum equitum; nam Sp. Cassium antea consulem non minus, quam Lartium fuisse, ex historia & Fastis notum est. Ut Livius velle videatur, Patres legisse, id est, destinasse Lartium & Sp. Cassium, qui Dictator & Magister equitum dicerentur. *Ita lex jubebat, de Dictatore creando lata*, id est, lex, de Dictatore creando lata jubebat, ut, qui Dictator & Magister equitum dicerentur, consulares essent, hoc est, consularis dignitatis viri, ut ego interpretor, sive essent, qui semel, sive qui saepius consules fuerant. Verosimile enim est, eamdem legem de Dictatore latam etiam Magistrum equitum comprehendisse, quemadmodum Lex apud Ciceronem L. III. de Leg. c. 3. utrumque jungit, AST QUANDO DUELLUM GRAVIUS, DISCORDIAE UNUM ESCUNT, OENUS, NE AMPLIUS SEX MENSES, SI SENATUS CREVERIT, IDEM JURIS, QUOD DUO CONSULES, TENETO: ISQUE AVE SINISTRA DICTUS, POPULI MAGISTER ESTO. EQUITEM CUMQUE QUI REGAT,

GAT, HABETO PARI JURE CUM EO, QUICUMQUE JURIS DISCEPTATOR. ut primum Dictatorem a consule, a Dictatore Magistrum equitum, ut ceteri dici fuere soliti, dictos credam, legemque jussisse, ut Dictator, quia ei summa deferretur potestas, summi ordinis, id est, consularis esset, itidemque Magister equitum, qui a Dictatore secundus esset, ejusque absentis vices obtineret, quod saltem in his, aliisque non paucis observatum fuit. Quod enim dein & alii dici coeperunt, haud secus factum, ac nonnumquam in Dictatoribus videmus, quod certos quosdam ad rem gerendam magis idoneos judicarint. Uti autem Dictatori Magister equitum jungitur, ita hic ab illo, simul ipse dictus erat, dicebatur, ut illud Eutropii *eodem anno* ad *nonum* referendum sit. *Lartium* autem, non *Largium* scribendum esse docent V. D. ad Liv. L. II. c. 10. ubi de Sp. Largio, sive Lartio agit, qui cum T. Herminio consul fuit A. U. CCXLVII. & frater erat hujus primi Dictatoris praenomine *Titi*. ut mirer ad Flor. L. IV. c. 2. 91. Cl. Dukerum notare, *Sp. Largium* Dictatorem creatum, quum consul esset. Ceterum Eutropii Augustum sub Dictaturae nomine regnasse eodem hoc loco scribentis error a Cellario recte notatur.

Transeamus ad ejusdem L. c. 20. ubi Dictatorem Furium Camillum damnatum & civitate expulsum scribit, quod praedam male divisisset. Nempe, quod inique ferebat plebs, decimam praedae partem Apollini voverat: si tamen Livius,

 cui

cui adsentiuntur alii, audiamus, invidiae caussa fuit, quod *albis equis* in triumpho usus esset, (Liv. L. v. c. XXIII. Plut. in Cam. p. 132.) Ut perperam ad Curtium & Florum neget Freinshemius Camillum sibi ab hoc facto invidiam conflasse, quia inter triumphi solemnia erant equi albi. Quod si verum esset, eorum usum jam ante Camilli tempora fuisse statuendum: Unde erroris arguitur Vir. Doctiss. ab Ampliss. Cupero ad Auctorem de Mortibus Persec. c. 16. qui tamen, quum eos Camillum primum in triumpho adhibuisse recte observat, cum aliis V. D. dein moris fuisse, ut triumphantes albis equis uterentur, opinatur, cumque pluribus Plutarchum erroris incusat, scribentem, nullum ante Camillum non solum, sed etiam insequentium Imperatorum ita triumphasse. Verum argumenta, quibus suam opinionem tueri conatur, a Poetis petita si audienda, jam Romulum ejusmodi triumphum egisse credendum. Prop. L. IV. El. I. vs. 31.

Quatuor hinc *albos* Romulus egit equos.

Scio quidem Virum Cl. nuper octo Propertii versus secus disposuisse, & pro hoc legi maluisse

Quatuor hinc *alter* Romulus egit equos.

quia non videt, cur poëta Lucumonem praeponat Tatio & Romulo, aut oves armis misceat, qui totus in eo est, ut fictiles deos, vilia sacra, pellitos patres, nuda sude armatos milites narret, qui ergo & unde hos inter albi equi? sed, quia in tam exiguis rebus, uti tum erant tem-

pora,

pora, versatur Poëta, unde tam cito ad Camilli tempora transeat, non video. Quum si *historiam*, ad quam respicit poëta, consulamus, omnia sana sint. Lucumo enim Tuscorum Lingua regem significat, ac duodecim Lucumonibus, qui totidem Tusciae populis imperabant, unus praeërat, Aeneae jam temporibus ante Romam conditam, Lars adpellatus, (vid. V. D. ad Liv. L. I. c. 34. Serv. ad Aeneid. Virg. II. 278. L. VIII. vs. 65. & 475.) Jam vero Romulus contra Tatium dimicans a Lucumonibus auxilia petierat, unde quidam Lucumo cum exercitu venit, illi opem laturus, cui, Tatio post foedus in urbem recepto, etiam urbis partem dedit Romulus, quae *vicus Tuscus* adpellata. Quum igitur Lucumonis ac Tatii meminisset Propertius, Romulum iis, non Camillum adderet, necesse erat, quemadmodum *Hinc Tities, Ramnesque viros, Luceresque colonos* jungit. Uti enim *Tities* & *Ramnes* sive *Titienses* & *Ramnenses* a *Tito Tatio* & *Romulo* dictos constat, sic *Luceres* a *Lucumone* adpellatos e Junio tradit Varro de L. L. IV. p. m. 14. vid. Serv. ad Aen. V. vs 560. Sed ipse hunc locum tuetur Propertius El. II. ejusdem L. vs. 49.

Et tu, Roma, meis tribuisti praemia Tuscis,
Unde hodie vicus nomina Tuscus habet.
Tempore quo sociis venit *Lucomedius* armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati.

Ubi iterum tres iidem obcurrunt: nam *Lucomedium*, sive *Lucomonium*, ut J. Goropius legit,

eumdem esse, qui supra *Lucmo* sive *Lucumo* nuncupatur, uti Broukhusius observat, ita nemo in dubium vocabit. Ut ad Florum L. 1. c. 5. recte observat Cl. Dukerus poëtas ita per prolepsin fuisse locutos, tam Propertium, quam Ovidium L. VI. Fast. vs. 724. de Postumio Tuberto, qui aliquot annis ante Camillum triumphavit,

Unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Postume, victor equis.

Sed redeamus, unde digressi sumus. Certe, quod Camillo haec res odium pepererit, declarat, eum primum fuisse, qui albis equis uteretur, unde Liv. L. V. c. XXIII. *triumphus omnem consuetum honorandi diei illius modum aliquantum excessit. Maxime conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem invectus .... triumphusque ob eam maxime rem clarior, quam gratior.* Non tantum enim sacer albus color, sed sacri equi albi, Soli, Lunae, & inprimis Jovi; Curt. L. III. c. 3. *Currum Jovi sacratum albentes vehebant equi, hos eximiae magnitudinis equus, quem Solis adpellabant, sequebatur.* & hinc, non aliam ob causam, Camilli currum Deorum regi & patri dicatum vocat Plut. in Cam. p. 132. unde Romani, teste Livio d. l. in religionem traxerunt, quod Jovi Solique se aequasset Dictator. Sed & alia invidiae caussa facto huic inerat. nam quod Hadr. Junius, & Barth. in Adverſ. & ad Sueton. Aug. c. 96. Oudendorp. Vir. Cl. observat, equi albi, & muli tyrannidem adfectantium vel exercentium erant, & hanc potissimum caus-

caussam Camillo invidiam peperisse, ex Agrippae Oratione apud Dionem conligo, in qua de iis agens, qui, quod tyrannidem adfectassent, poenas dederant, καὶ ἀκούεις, inquit, ὅτι τὸν Κάμιλλον ὑπερώρισαν, ἐπειδὴ λευκοῖς ἵπποις ἐς τὰ ἐπινίκια ἐχρήσατο Certe Hieronymum Syracusanum quadrigis equorum alborum interdum ex regia procedentem, more Dionysii Tyranni, in odium apud suos incurrisse tradit Livius L. XXIV. c. 15. ut Camilli ob hanc rem damnati, & in exilium abire coacti exemplum insequentes facile deterruerit, quo minus eum imitarentur; praeterquam quod nullius dein ita triumphantis exemplum e tota Historia adduci potest, quamdiu libera Respublica. Id, quod Plutarchum voluisse egregie ad Sueton. d. l. ostendit Oudendorpius meus. Non ignoro, Viros Doctos Maderi observationem ad Onuphrium Panvinum laudare hoc modo triumphandi honorem Senatus decreto concedendum fuisse scribentis, acsi ideo in invidiam incurrisset Camillus, quod suo arbitratu, non Senatus consensu ita triumphasset, sed non minus scio, & Zonaram, & Panvinum & Maderum errasse. Hic enim opinionem e loco Libri Dionis nobis incogniti tuetur, nisi numerus typothetarum incuria corruptus sit, quod verum opinor, citat enim L. XXX. 220. pro XLIII. 220. ubi Dio, Senatum decrevisse . . . ut *Caesar* in triumpho *equis albis. . . .* uteretur. Et hoc est, quod innuo, nemini libera rep. alborum equorum usum fuisse, sed peculiari Senatus de-

creto

creto Caesari jam omnia tenenti, ac plane tyranno concessum: quod si post Camillum in consuetudinem abiisset, hic non erat, cur a Dione inter majores honores Caesari concessos memoraretur, quod tamen tamquam novum & inusitatum literis mandatum totus locus ostendit. A Caesare vero insequentes Imperatores, & de iis, non prioribus, agit Lactantii locus, hoc etiam jus sibi vindicarunt ita, ut quotiescumque minorum ducum exempla hoc honore usorum deinde proferantur, ab Imperatoribus, quorum sub auspiciis rem gesserant, ejusmodi triumphus iis concessus fuerit, unde Tibull. L. I. El. VIII. vs. 27.

At te victrices lauros Messala gerentem,
Portabat niveis currus eburnus equis.

L. II. c. 8. *Lucius Papirius*, inquit, *profectus est ad id bellum cum honore Dictatoris. Qui cum Romam redisset, Q. Fabio Maximo, Magistro equitum, quem apud exercitum reliquit, praecepit, ne se absente pugnaret. Ille, occasione reperta, felicissime dimicavit, & Samnitas delevit. Ob quam rem a Dictatore capitis damnatus, quod se vetante pugnasset, ingenti favore militum & populi liberatus est, tanta Papirio seditione commota, ut pene ipse interficeretur.* Dictatorem optima lege creari, indeque quam plenissimum posset, jus habuisse etiam vitae ac necis, a quo provocatio non erat, tum omnes scriptores testantur, tum ipsa ratio docet, nec quemquam fore, qui dubi-

dubitet, opinor, alioqui probaturus. Verum an ab hoc magiſtratu provocatio dein data ſit, multi ambigunt, certo ſtatuit Feſtus, cujus locum ſibi non lectum profitetur Jenſius, ſed idem eſt, de quo ante, V. *Optima Lex. Poſtquam provocatio ab eo Magiſtratu ad populum data eſt, quae antea non fuit, deſitum eſt dici, ut qui optima lege, ut pote imminuto jure priorum Magiſtratuum.* Jam vero prima lex Valerii de provocatione ante Dictaturam inventam lata eam comprehendere non potuit, certe non comprehendiſſe eo liquet, quod Lartius aliique, ut Livius & plures teſtantur, ſine provocatione creati fuerint. Ut ad A. U. C. cccv. procedendum ſit, cum Valerius & Horatius Coſſ. legem tulerunt, *ne quis ullum magiſtratum ſine provocatione crearet, qui creaſſet, eum jus faſque eſſe occidi.* & *M. Duilius deinde tribunus plebis plebem rogavit, plebesque ſcivit, qui plebem ſine Tribunis reliquiſſet, quique magiſtratum ſine provocatione creaſſet, tergo ac capite puniretur* Liv. L. III. c. 55. quam legem ab alio Valerio conſule, & ita tertium ab eadem familia, diligentius ſanctam idem notat L. x. c. 9. Hinc Viri Docti ſtatuantne a Dictatore provocationem datam fuiſſe, an vero, quia extraordinarius erat magiſtratus, iis legibus exemtum credant, ambigunt. Cum Feſto facit Pighius aliique; alteram opinionem tuetur Jenſius. Doujatius ad Livii locum cenſet, eas leges reſpexisſe magiſtratus novos, antea numquam creatos, atque ita Dictatoribus, qui jam ſaepius antea

dicti

dicti erant, jus pristinum his legibus ademtum non esse. Quae ratio Drakenborchio probabilis non videtur, putanti, hanc legem primo quidem etiam Dictatores comprehendisse, sed Patricios, ex quorum adhuc solo corpore tum temporis, quum lex Duilia lata fuit, creabantur, mox legem tacito consensu abrogasse, Patriciosque Dictatores jus sine provocatione judicandi sibi iterum vindicasse. Verum si ad priorem legem respiciamus ante Dictaturam inventam, ea provocationem a Consulibus datam fuisse liquebit: si ad alteram, quam Valerius, & Duilius tulerunt, eam potissimum Decemviros spectasse. Livii locus declarabit, *Aliam deinde consularem legem de provocatione, unicum praesidium libertatis, Decemvirali potestate eversam, non restituunt modo, sed etiam in posterum muniunt.* Hos enim sine provocatione etiam creatos fuisse ex ejusdem libri c. 13. liquet. *Placuerat enim creari Decemviros sine provocatione, & ne quis alius magistratus esset.* quod summi erat imperii: unde, simul Dictator dictus esset, omnes magistratus, exceptis, quum hi creari coeperint, Tribunis plebis, esse desinebant. Verum si Historiam Romanam adtentius evolvamus, fieri non potuisse, ut a Dictatore provocatio daretur, ac solam fuisse caussam comperiemus, cur toties ad Dictatorem confugiendum fuerit, quod provocatio ab illo non daretur, & quidem a Consulibus, quorum imperio nimis hac lege inminuto plebs obtemperare saepius detrectavit, quod e Liv. L. II.

c. 27.

c. 27. manifestum est, ubi Appii, quum plebs secessisset & ne juniores quidem nominatim citati, ad nomen responderint, Oratio: *id adeo malum ex provocatione natum. quippe minas esse consulum, non imperium.* Quam igitur caussam, verosimile est, & dein obtinuisse, ut Dictatoris hac lege soluti imperio eguerit Resp. propterea quod, ipso Viro Cl. testante, provocationis a Dictatore datae exemplum nusquam exstat: Quod tamen factum aliquando crediderim, si qua lex de provocatione lata Dictatores comprehendisset. Provocatum quidem esse ab iis constat, nihilominus certum tamen est, eos illi non cessisse. Neque umquam a noxiis aut legis hujus mentio injecta est, aut pristinum jus inmerito a Dictatore vindicatum incusarunt. Decennio enim post, quam lex Duilia lata, atque adeo recens memoria, consul T. Quinctius Capitolinus, si, quod ignorare non poterat, Dictatori hoc jus ea lege ademtum, sed tacito tantum Patriciorum consensu iterum concessum scivisset, an hoc perorasset modo? *Consules immerito increpari, qui constricti legibus de provocatione ad dissolvendum imperium latis, nequaquam tantum virium in magistratu ad eam rem pro atrocitate vindicandam, quantum animi haberent. Opus esse non forti solum viro, sed etiam libero solutoque legum vinculis. Itaque se Dictatorem dicturum* &c. non credo. Consulum enim imperio legibus de provocatione latis inminuto diserte obponit Dictatoris iis liberi absolutum imperium. Maelius, cujus regno inhian-

hiantis conatus obprimendi caussa Cincinnatus Dictator dictus erat, a Magistro equitum Dictatoris jussu vocatus, ut caussam diceret, tergiversabatur quidem, fugiensque fidem plebis Romanae inplorabat, ut opem sibi ultimo in discrimine ferrent, neve ante oculos suos trucidari sinerent; non vero Dictatoris usurpatum jus incusabat, aut ad legem de provocatione confugiebat, sed se obprimi Patriciorum consensu, quod plebi benigne fecisset, querebatur, eumque a Servilio Ahala, quod dicto ei audiens non esset, obtruncaretur, non Dictatorem Maelium jure caesum pronunciantem & evincentem, sed Magistrum equitum apud plebem criminabantur Tribuni plebis. Et, si umquam, certe in facto ab auctore memorato, legis, si qua ad Dictatorem pertinuisset, mentio fieret, necesse erat. Fabii pater, qui ipse ter consul fuerat, & Dictator, si quis ullus, hujus rei ignarus esse non poterat, in summo animi angore provocat, sed provocationi non cedere Papirium videns, non meminit legis, quod tum maxime conduxisset, qua sine provocatione Dictatores dici coeperint, sed dolens Dictatori jus esse, quo provocationi non cederet, cui vel rex Tullus Hostilius, unde forsan Dionysius Dictaturam ἐξουσίαν μείζονα βασιλικοῦ σχήματος vocat, cesserat, cum filio procubuit ad Dictatoris genua, & iram illius deprecatus est. Ipse Populus, qui, quia fori ejus fuisset, si provocatio a Dictatore daretur, Papirio resistere debuisset, nunc tamen ad preces conversus, Tribuni plebis

bis vindices alias, inclinatam quoque rem in preces subsecuti, orare Dictatorem insistunt, ut veniam errori humano, veniam adolescentiae Q. Fabii daret. ut tandem eum populi precibus donarit, & Eutropius erret, eum militum & populi favore liberatum, tantamque Dictatori invidiam commotam fuisse, ut ipse pene interficeretur. Fabius quidem antea militum opera ab exercitu fugerat, ut Romae inploraret opem, quando parum absuit, quin res ad seditionem pervenisset, uti & in Castra reverso a Dictatore alienati fuere milites, quod suis precibus negasset id, quod populo dederat; non tamen aut seditio mota, aut Dictatoris vitae periculum fuit. Ut ex his manifestum esse opiner, Dictatoris hoc jus nulla lege inminutum fuisse: propterea quod ipsa Fabii patris aliorum Dictatorum exempla laudantis, qui mitiores in Magistros equitum aberrantes fuerant, oratio ostendit, ipsum non minori imperio hanc lenitatem adscribere, sed ingenio, quo jure, quod habebant, non usi in mitiorem partem inclinaverant. Neque, si majori, quam par erat, potestate usus esset, aut jus lege ademtum sibi vindicasset, Senatus tam laetus, laetior populus circumfusi ac gratulantes hinc Magistro equitum, hinc Dictatori eum degressum templo prosecuti fuissent.

L. VI. c. 20. *Caesar vacuam urbem ingressus, Dictatorem se fecit. Inde Hispanias petiit.* Caesarem non Dictatorem factum nisi post, quam ex Hispania reverteretur, bene hic observant

†† †† Docti.

Docti. Confirmant Appian. L. II. B. C. p. 457. Dio L. XLI. p. 170. & ipse Caesar L. II. B. C. c. 21. ut mox videbimus. Florus etiam L. IV. c. II. 21. tempora confundit, *quam urbem pene vacuam metu Caesar ingressus consulem se ipse facit.* nam hoc postea factum, cum Dictator Comitia, quorum caussa creatus erat, habens cum P. Servilio consul crearetur, ut ipse ait L. III. c. 1. *Dictatore babente Comitia Caesare, consules creantur Julius Caesar, & P. Servilius. is enim erat annus, quo per leges ei consulem fieri liceret.* Quia priorem inter & hunc consulatum decennium erat transactum, quod unicum forsan non contra leges fecit. Dictaturam enim hanc (de ceteris mox) contra jus fasque iniit, gessitque. Etsi non desunt, qui nunc Dictatorem creatum velint majorum more, alii a Senatu, a populo alii, contrarium tamen evincitur ipsius Caesaris testimonio. Appian. d. l. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ρώμην παρῆλθε, καὶ αὐτὸν ὁ δῆμος πεφρικὼς ᾑρεῖτο Δικτάτορα, οὔτε τι τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, οὔτε προχειροτονήσαντος ἄρχοντος. Plut. Caes. 725. αἱρεθεὶς δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς. Quod si verum esset, tacitus non praetermisisset Caesar, qui contra d. l. *Tarracone discedit, pedibusque Narbonem, atque inde Massiliam pervenit. Ibi legem de Dictatore latam, seseque Dictatorem dictum a M. Lepido Praetore cognoscit.* Nempe Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος τῷ τε δήμῳ συνεβούλευσε στρατηγῶν δικτάτορα τὸν Καίσαρα προχειρίσασθαι. καὶ εὐθὺς εἶπεν αὐτόν. Uti Dio refert d. l. ut e Plebiscito Caesar Dictator dictus,

dictus, sed tamen a Praetore Lepido, quod *patrio more* factum scribi a Cl. Grunero miror, cum Dio non κατὰ τὰ πάτρια sed diserte παρὰ τὰ πάτρια scribit. Nihilque verius est. Quamquam & hoc exemplo deceptus Plutarchus in Marcell. p. 312. ὁ γὰρ δικτάτωρ οὐκ ἔστιν ὑπὸ τοῦ πλήθους οὐδὲ τῆς βουλῆς αἱρετός. ἀλλὰ τῶν ὑπάτων τὶς ἢ τῶν στρατηγῶν προελθὼν εἰς τὸν δῆμον, ὃν αὐτῷ δοκεῖ, λέγει δικτάτορα. Sed si Dionysium & Dionem excipias, ceteros e Graecis Romanorum rituum & Antiquitatum parum gnaros fuisse, eos adtentius evolventi facile liquebit: etsi forsan Plutarcho subcurri potest, si τῶν στρατηγῶν, quo verbo alias de *Praetoribus* utitur, hic *Tribunorum Militarium* interpretemur. Nulli enim nisi Consulum alteri, vel uni dein Tribunorum Militarium c. p. Dictatoris dicendi jus fuisse antea vidimus: nam Syllae ab interrege & in Comitiis dicti exemplum contra leges & instituta fuisse negabit nemo. Lepidus autem Comitia habere non poterat, quia Praetor, multo minus Dictatorem dicere, quem etiam in Comitiis dici non licebat. Frustra enim esse, qui e Liv. L. XXII. c. 8. Camillum Comitiis Centuriatis Dictatorem dictum statuunt, egregie ostendit Drakenborchius, quia illa habita sunt de Camillo ab exilio revocando, non de Dictatore creando. Sed omnia haec Cicero ad Att. L. IX. Ep. 9. evertit *In libris habemus non modo Consules a Praetore, sed ne Praetores quidem creari jus esse, idque factum numquam, eo non esse jus, quod majus imperium a minore rogari non sit jus.* & Ep. 15. *Volet*

enim credo Caesar *SC. facere. Volet Augurum decretum . . . . vel ut Consules roget Praetor, vel Dictatorem dicat, quorum neutrum jus est, sed si Sylla potuit efficere, ab Interrege ut Dictator diceretur, cur hic non possit?* unde colligere licet, Caesarem ante jam efficere conatum fuisse, ut Dictator diceretur, & quidem a Lepido, qui ejus populique auram captans Caesarem quasi proposuit, ut Populi voluntate crearetur, cujus precibus concedere, ut crearetur, videri voluit. Quod si expenderent V. D. Lucani locum, quem ad Dion. citat Cl. Fabricius L. v. vs. 382. dubito, an sollicitarent:

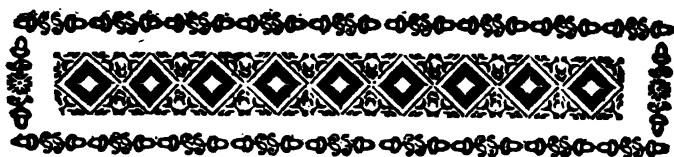
Populoque precanti
Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
Contigit, & laetos fecit se consule fastos.

sed, uti contra leges nunc Dictator dictus est, ita contra jus fasque Dictaturam hanc sine Magistro equitum gessit, unde eam invidia plenam XI. die, quam dictus erat deposuit. Praeterquam enim quod lex atque institutum utrumque jungunt, variae erant caussae, cur Magistri equitum indigere non posset Dictator. Quemadmodum recte ad sua usque tempora nullum Dictatorem sine Magistro equitum fuisse scribit Dionysius. Etsi Livius, quod Sigonium male negare ubi notat Jensius, ipse lapsus est, qui scribat non solum L. VII. 6. sed & L. II. c. 18. nec nomen Magistri equitum, neque verba *Magistri equitum* obcurrere, eos nonnumquam omittit, ut L. VII. 6. IX. 29. (nam L. II. c. 18. uti antea vidi-

vidimus, *Sp. Cassium* diserte exhibet) hoc enim non aliam ob caussam factum, quam quod nihil memorabile gesserint, aut ab auctoribus, quos sequutus est, ipsis omissi fuerint, unde nonnumquam ipsos Consules silentio praetermittit, qui tamen ex aliis & Fastis noti. quemadmodum in Dictatoribus recensendis, quos omnes in unum conlegi, & singulos cum singulis suis Magistris equitum in sua tempora digessi, hos a Livio omissos equitum Magistros aliunde erui. Semel tamen accidit, ut Dictator Magistrum equitum non habuerit, nempe Buteo, quem, quia ob inusitatam caussam creatus erat, Senatus explendi gratia, & quia alter Dictator in bello absens suum habebat Magistrum equitum atque ita *inauditum* quid, duos simul Dictatores esse, Magistri equitum non indigere opinabantur. Quod quodammodo verum, etsi se ipse Dictatorem sine eo non probavit, & statim abdicavit. Sed Caesari hoc forsan exemplum sequuto alia quaedam evenire potuissent, ad quae gerenda Magistri equitum opera indigere non potuerat: certe in ceteris Dictaturis, quamquam omnia adversus leges facta, Magistros tamen equitum sibi ipse dixit. Quo autem modo, aut a quibus deinceps dictus sit, nusquam lego; nisi quod extra Italiam secundum Dictator dictus sit contra legem, idque in annum etiam contra legem, unde Augures hanc Dictaturam vitii arguere veriti, Antonii Magisterium ultra tempus prorogatum accusabant, sed nihil aliud efficiebant, quam ut multo risu exciperentur. sic in decen-

nium Dictator, tandem in perpetuum creatus est. Unde Antonius adscribi jussit in Fastis ad Lupercalia C. CAESARI DICTATORI PERPETUO &c. uti & in numis hodie videre est. Ad Eutropii autem L. v. c. 9. Syllam cum fascibus XXIV. processisse, idque a nemine umquam factum observat Glareanus, quod, etsi nullo scriptoris testimonio confirmat, e Livii Epit. LXXXIX. hausisse videtur. illa enim hunc errorem committit: nam tanto numero gavisos fuisse omnes Dictatores satis constat, unde iterum novum quid accidit Caesari, quod Dio L. XLIII. 220. inter honores nemini umquam concessos recenset, ut, quos in prima & secunda Dictatura habuerat, iis adderet, quibus in tertia utebatur, ut tum LXXII. jam habuerit, quibus, ut Fabricio ad Dion. videtur, mirum, ni duodenos e consulatu, quem una cum Dictatura gerebat, junxerit. ut aut Epitomae ab ignaro Librario haec adsuta videantur, aut cum V. D. pro *quod, nemo quidem unquam fecerat* legendum *viderat*, nempe id aetatis, quia ab Hannibalis ex Italia discessu ad Syllae tempora per CXX. annos Dictator nullus fuerat. Pauca haec de multis, quibus si plura ad haec loca, vel recentiorum etiam opiniones confutandas facientia proferre liberet, nimis amplus hanc in rem exspatiandi campus pateret, quae in opportuniora tempora differentis hos excursus ne inique feras, B. L. sed conatibus meis non nisi publicae Literariae rei consulere adnitentis ut faveas, obnixe rogo.

D. LU-

D. LUDOVICO A FLANDRIA

S. CUBICULI CAESARIS PRAEPOSITO, AC HOLLANDIAE GUBERNATORI, ANT. SCHONHOVIUS S. D.

Cum administrandae reipub. ratio omnis fere peti soleat aut e praeceptis Philosophorum, aut ab Historiae exemplis: nos haec libentius a Romanis accipere consuevimus, quod imperium eorum non modo amplissimum, & rerum gestarum magnitudine praeclarum, verum etiam melioribus institutis & legibus, quam caeterarum nationum, gubernatum fuerit. At vix aliquem in tanto scriptorum ejus gentis numero reperire liceat, qui justa brevitate, res tantum publicas & civiles ab initio conscripserit, si unum Eutropium excipias: qui licet scripsit posterius, neque tamen minor eloquentia, & judicio etiam superioribus fuit eminentior. Quod quo minus hactenus apparuerit, in causa fuit deformitas ipsius, quam intulit ei Paulus Diaconus. Is enim, jubente (ut notatum invenio) Domina Adilbergha, Desiderii Longobardorum regis filia, & conjuge Archi Beneventani ducis, non solum auctoris hujus historiam duobus libris suis produxit, sed ipsam pene quoque invertit, dum multa ei de suo addidit, multaque passim ademit, aut transposuit. Id quod ego cum ex collatione integerrimi exemplaris (quod subministravit nobis R. D. Abbas ac Praepositus S. S. Joannis & Bavonis apud Gandenses) deprehendissem, nolui committere, quin tam utilem auctorem integritati suae restituerem, syncerumque ederem, ne posthac

(quod doctissimis etiam usuvenisse videmus) Paulina pro Eutropianis citentur: quae quantum distent, aliorum esto judicium. Tanta certe clade hunc ille affecerat, ut nulla inveniri impressa exemplaria, quae castigationem sustinerent, a me potuerint. Quare totum ipse describere coactus sum. Quem laborem publicae utilitatis studiorum causa susceptum, ideo nomini tuo dedicare volui, quod unus sis inter heroas nostros, qui de literis optime judicare potes. Bene vale. Brugis, Cal. Julii. Anno a Natali Domini 1545.

ELIAS VINETUS

LECTORI S.

Abundanter de rebus & copiose scripserant Graeci Latinique authores permulti, quorum libros fuerunt qui statim contraherent. Eutropius contra, res Romanas ab Urbe condita ad suam usque aetatem brevissime explicuerat: quo sic Valentem, qui omnium literarum ignarus ad Imperium pervenisset, ad superiorum ducum principumque Romanorum res gestas percurrendas alliceret. Invenit vero ille, qui ex L. Anneo Floro, Eusebio, Sexto Victore, Hieronymo, Rufino, Orosio & aliis, tam multa infercirent, ut exemplar Basiliense Anni Christi M. D. XXXII, majus sit decuplo, quam quod ab authore ipso editum fuerat. Illorum epitomas conqueruntur literarum studiosi causam fuisse, cur Polybii, Trogi, Victoris, Ulpiani, & aliorum Jurisconsultorum praeclara scripta interciderint; sed qui Eutropii Breviarium ita labefactaverant, quanto sint de literis melius meriti, tuum esto judicium. Ego certe boni authoris vicem diu & multum dolui, donec incidi tandem in antiquum illum Dominicalium Burdegalensium librum, ex cujus fide tam integrum damus,

mus id opus, ut nunc primum editum videri possit.

Si quisquam est autem ex elegantiae studiosis, cui titulus a nobis repositus, insolens atque adeo barbarus, propter vulgarem Breviarii significationem esse videatur: is sciat, scriptum librum, cujus antiquiquitati vel hoc loco plurimum tribuimus, ita habuisse, nec esse cur rejiciamus, postquam Plinius & Suetonius breviarium pro commentario, & ut nunc vulgo dicitur, epitome, multis locis usurparunt: quamvis scribat Seneca in ea epistola quae suarum trigesimanona inscribitur, suo tempore vulgo *Breviarium* dici coeptum, quod ante, cum Latine loquerentur Romani, *Summarium* vocabatur.

De authore solum hoc comperimus, Breviarium hoc rerum Romanarum ad Flavium Valentem Augustum conscripsisse, qui cum Valentiniano fratre imperare coepit, ut putet Hieronymus, Anno Christi CCCLXVII. in cujus Breviarii libro ultimo obiter hoc de se attigit, militasse sub Juliano Augusto, ejusque in Persas expeditioni interfuisse. Quod si praestitisset, quae in extremo eodem libro decimo pollicetur, illic fortasse plura de se memoriae prodidisset. Christianum sunt qui fuisse conjiciant ex his de eodem Juliano: *Nimius religionis Christianae insectator, perinde tamen ut cruore abstineret.* scripseruntque quidam nuper, quod monachus fuerit, & D. Augustini discipulus: sed non ego credulus illis, qui nihil probant. nam neque unus apud Ammianum, Prosperum, Gennadium & alios etiam eodem tempore, Eutropius: neque in iis authoribus quicquam, quod ad hunc pertinere Eutropium asseverare possis. Hoc tantum addiderim, Constantinopolitanum, seu quem se memorat Ammianus Marcellinus in extremo libro trigesimo primo, Graecum & militarem fuisse, ex his posse conjici: primum, quod ejus nomen unicum sit, & Graecanicum: deinde, quod oratio non admodum Romana (nisi si id saeculo illi malis adscri-

 bere)

bere) tum quod belle sit sequutus, quae in eo orbe sunt gesta: postremo, quod ad eum scripsit, qui apud Constantinopolim, partem Imperii Romani Orientalem administrabat. Vale: Burdegalae, XV. Cal. Junias. MDLIII.

ELIAS VINETUS GUILIELMO GUERENTAE

S. P. D.

Eutropium nostrum quumprimum acceperis, (promisit Enguilbertus Marnefius Pictavis Lutetiam tibi missurum) Nicolao Grouchio perferendum cures velim. Eum enim, & Florum, & Solinum jam diu avidissime expectat: quod quum ego Burdegalae anno a Christo nato MDXLIIII emendare aggressus, exemplaria conferrem, antiquum illum librum viderit, (vidisti & tu) legerit, & mirifice probaverit. De illis autem aliis postea cum eodem Marnefio agam, homine perquam probo, mihique amicissimo. Mea namque in Sacroboscium scholia, tam foede contaminata, illisque immista longe ineptissima, Lutetiae meo nomine omnia nuper edita, me monuerunt, ut diligenter etiam atque etiam posthac videam, cui lucubratiunculas meas publicandas committam. Sic ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει: quamvis si sine periculo nemini sapere licet, felicius sapiunt, qui alieno periculo sapiunt. Vale Burdegalae.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO,

D. RUDOLPHO,

ABBATI DOMUS FAVORINAE APUD SARUNETAS IN RHAETIIS, H. GLAREANUS

S. P. D.

De nostris in hunc authorem lucubrationibus dicturus, optime Antistes ac Praesul integerrime, primum de ipso authore verba faciam: nec id, quod forsan alicui videri possit, temere, sed prope coactus. Fuit sane ante annos aliquot, cum authores inemendati vulgo nullo discrimine legerentur, existimarenturque veteres ac omnes magni, quicunque aliquam speciem antiquitatis haberent. Nemo Livium, Sallustiumque ab Aelio Spartiano, Lampridio, Vopisco secernebat. Cicero & Macrobius eodem loco habebantur. Et inter Grammaticos, Donatus Prisciano conferebatur: imo stupidorum judicio, Priscianus pluris Donato fiebat. hoc unum seculorum priorum vitium fuit ingens. Alterum pejus & perniciosius, quod nunc dicam, in ipsos etiam authores injuriosum. Quippe mos erat, ut infantissimus quisque magnis authoribus, sed in sacris etiam. quod praeceptor noster D. Erasmus Roterodamus saepe & ore & scriptis questus est. Ita medius fidius cum hoc auctore Eutropio (ut ad rem nostram divertamus) actum est. Primum jam contaminatus, perinde atque vetustus author legebatur. Deinde nasutiores coeperunt scabra quaedam in eo, ac temere addita animadvertere, verecunde tamen, ut Budaeus lib. 5. de Asse. Assuerat enim ei, ut quidam tradunt, Paulus Diaconus, & insuerat, imo

(ut ſic dicam) inferſerat, quae ipſi placebant, duplo plura quam Eutropius ſcripſerat: quod initio ſtatim libri facile videri poteſt, qui vulgata inſpicere volet exemplaria. Tandem bonis avibus prodiit optimus ille vir Antonius Schonhoſius, qui ipſum authorem nobis, velut ab inferis erutum, nitidum, ac ſua veſte indutum exhibuit, abſterſa illa hiſpida barbariae pelle, qua ab eodem Paulo male amictus erat. Quo pio officio omneis doctos ſibi devinxit, effecitque ut nemo ſtudioſorum non fateatur ſe illi plurimum debere: ea potiſſimum de cauſa, quod nullum authorem Latinum habemus, qui tam breviter omnem Romanam hiſtoriam nobis exhibuerit, atque hic Eutropius: niſi Florum racematorem quis objiciat, non ejus generis ſane forma. Haec cum ita ſint, ego neutiquam Paulum illum agens, aut alium quempiam ſutorem: ut copioſior hic author in hominum manus prodiret, majore etiam quam hactenus lectorum utilitate, meas ſeorſum adjunxi Annotationes, vix aeſtimandis partas laboribus: ea hercules ſpe, quod natura ita comparatum videmus, perceptis aliqua in re, ac deguſtatis principiis, gliſcit animus majora percipere. Et cum ex hujus authoris brevitate id commodi eſt Romanae hiſtoriae novitiis, quod ſimplicibus hiſce apprehenſis, facilis ſit deinde vel ad Livium, vel ad quemvis alium Romanae hiſtoriae authorem legendi facultas (tantum boni habet ſimplex omnis traditio) cogitavi ſuccurrendum eſſe deſiderio plurimorum, partim quibus deeſt codicum bonorum copia, partim quos temporis anguſtia non patitur per omneis, ut opus eſſet, authores volitare. Curavi igitur, ut huic Eutropii Epitomae adderetur, quicquid memoratu dignum eſſet, quod penes optimos quosque Romanos vel reperiſſem, vel inveniſſem hiſtoricos. Hos tibi labores noſtros integerrime Praeſul ac Cognate dedicare placuit, ut renovarem germanam il-

lam

lam parentum noſtrorum amicitiam, qui invicem plurimum & amarunt & coluerunt. Nos vero ob ſtudiorum noſtrorum neceſſitates locorum diſtantia ſeparati ſumus. Inter majores tuos, qui Baronis officium multis annis in civitate noſtra, Claronae cum laude obtinuerunt: Avus hercle tuus patri meo conjunctiſſimus fuit. Parens Clementiae tuae adeo mihi intimus fuit, ut nullus cognatorum magis. Quippe qui, quamquam ego in longinqua natione, ſecutus literarum ſtudia, verſarer, ſemper tamen literis ſuis amantiſſimis inviſerit, ut res patriae nunquam me etiam apud exteros laterent. Vir erat parens tuus omnium horarum homo: rebus ſeriis gravis, maturus, verendus: laetis jucundiſſimus confabulator: quem unum univerſi, quoties jocari ſolebat, ſtupentes admirarentur. Quoties, Dii boni, in Helvetiorum concilio patriae legatus, quando ſeriis Reip. noſtrae negotiis tranſactis refocillandi eſſent Senatores, ipſe omnibus ſpectaculo feſtiviſſimis dictis ſuis fuit, & quaſi miraculo Helvetiorum urbibus. Saepius, cum e Lutetia, vel Friburgo Brisgoae in patriam redii, ille mihi lepidiſſimis jocis ſuis frontem exporrexit. Lepores erant non vulgares, non leves; ſed appoſiti, & rebus accommodati, ut nunquam mihi quicquam jucundius fuerit quam apud eum converſari. Chriſtianam pietatem, majorum noſtrorum veſtigia ſecutus, ita coluit, ut omnibus vitae honeſtate praeluxerit. Quantum autem gaviſus ſim, quando D. Aegidium Tſchudum generum ejus factum percepi, ſorore tua in matrimonium ducta, id vero vix dici poteſt. Gaudeo etiam (per Jovem mihi crede) haud mediocriter, quod D. Henaichus Schüler, nepos mihi chariſſimus, tibi tam dilectus eſt, quam qui dilectiſſimus. Sed de his alias. Tuae Dignitati congratulor, quod domus Phavorina te nunc Abbatem cognoſcit. Deus Opt. Maximusque tibi & corporis

ſanitatem, & mentis firmitudinem concedat, ut te diutiſſime incolumem videamus. Vale, & nos ama. Friburgi Brisgoae, Anno a Jeſu Chriſti natali MDLIV.

GLAREANUS LECTORI S. D.

Habes, candide Lector, hunc libellum mole quidem parvum, ſed acceſſione noſtrae diligentiae ingens volumen. Jurare auſim, non majore labore ipſi authori ſuum conſtitiſſe opus, quam nobis conſtitit haec acceſſio: adeo neceſſum fuit nobis, per omnes hiſtoricorum Latinorum ac Graecorum libros volitare, ut rationes memoratu digniores, cum lectoris fructu, adponeremus, noſtra pernotatas manu. In quibus erunt fortaſſis pleraque incondita, ſed tamen lectori haud mediocrem per Jovem datura anſam, ad majora plurima cum dignitate indaganda. Bene vale. Friburgi Brisgoae, Anno a Jesu Christi Domini natali MDLIII. Idibus Quintilibus.

IN EUTROPIUM ET METAPHRASTEN EJUS PAEANIUM PRAEFATIO

FRIDERICI SYLBURGII.

Poſitis primis hiſtoriae elementis, conſequens erat, ut compendioſum ſive σύλλαβον, ſive breviarium ſubjungeremus. Quo in genere cum magis idoneus non occurreret auctor, Eutropium cum ſuo metaphraſte repetendum hic putavi, ut qui maximam Romanae hiſtoriae partem, annorum ſcilicet MCXV. perpetuam narrationem, ſuccincta concinnaque brevitate ſit complexus. Quod ut luculentius

tius praestarem, non Graeci modo, sed etiam Latini textus, quam optima exemplaria mihi comparanda judicavi. Graecam ergo metaphrasin exstare cum ex Sigonii primum Commentariis, post ex Cujacii Observationibus intellexissem, primum ex Italia mihi eam petii. Deinde quoniam distracta Sigonii bibliotheca id frustra esse animadvertebam, solicitatis Galliae bibliothecis, tandem e locupletissimis Francisci Pithoei scriniis apographum impetravi ope Joannis Opsopoei, qui, ut in aliis, ita etiam in hoc auctore fidelissimam mihi operam navavit. Latinum vero exemplar, antiquum sane atque optimae notae, Fuldense collegium nobis suppeditavit, intercessore Balthasaro Vigando, viro reip. literariae studiosissimo. Latinus igitur codex iste, quantum nobis attulerit adjumenti, cum editio ipsa docebit, tum Notae nostrae, Deo volente, *prolixius* declarabunt. Hoc sane verum est, immortales ei beneficio ab omnibus deberi gratias. At longe plus Pithoeo debetur, qui tam rari carique thesauri usum publice omnium ubique utilitati per nos patere voluit. Ac cupissem quidem, plura mihi aliunde metaphraseos istius comparare exemplaria. Sed quia eam moram aliquot annorum fore providebam, bis daturum me duxi, si darem *cito*; praesertim cum incertum esset, an meliores inventurus essem codices. Id vero in primis est dolendum, exemplar hoc, quod unicum est concessum, etiam mutilum fuisse, in medio primum, deinde post parvam illam lacunulam, quae est lib. VII. [cap. 2.] extremas paginas, tres & amplius, interiisse totas. Optandum insuper & hoc fuisset, ut metaphrastes iste eadem ubique diligentia & fide metaphrasin pertexuisset. Sed ut is aliquammultis in locis addidit, quae Eutropii verbis lucem ac splendorem afferunt: ita saepe inseruit, quae plane sunt ἀνεπίφητα, non nusquam etiam historiae partes plane

 per-

ille, cujus in omnes imperium, Imperator. Eorum jam Tria fuere, laborat & vix est Quartum. Exigua enim ejus & manca plane vestigia, non ubi natum, sed in alieno solo, in aliena gente, & (o rerum vicissitudines!) ea, quae exitium illi & internecionem, non semel, minata. Singulis sui Scriptores & Praecones commemorantur: Primo & Secundo, suspecti omnino; Tertio, non absque fabulis & mendacio; Quarto vero, quo remotiores ab ejus incunabulis, eo veritati & ipsi rei propiores. Eorum quidam plene res gestas scripserunt; nonnulli summatim. Horum Annales sunt, illorum Historia dicitur. Non postremus in Posteriorum classe hic Auctor; qui quae populus Rom. annos cIↄc, & qui excurrunt, patravit, tanta collegit brevitate, ut nihil fere in ejus imperium inciderit, quod non diligenti auctori, saltem tribus verbis, notatum. Si qua in legendis historiis utendum methodo: certe hic scriptor non praetermittendus, sed praemittendus: nimis enim succincta mihi Sex. Rufi epitome. Regiam hic noster & certam viam sternit ad eos, qui fusioris & heroici stili. Non habendus sane, quo quibusdam est, loco, & tanquam parum Latinus. Hoc illius non ingenio, sed aevo imputandum; quo illi Latiae linguae cadebant flores: illos ego non promiscue apud omnes carpo. Scriptores mihi sunt in nonnullo discrimine. In paucis Rem: in plerisque Rem & Verba noto: ut hos recipio; sic illos non rejicio: ex illo Eutropii annales; ex hoc ordine Suetonii Caesares, non absque praevio consilio, vobis, partitis diebus, explicandos, & meis verbis, quantum potest, juvandos selegi. Secutus sum editionem Cl. viri, Antonii Schonovii, quae ubi ab Henrici Glareani, Eliae Vineti, Frid. Sylburgii, & manuscripto, qui apud me ab eruditissimo viro, Franc. Nansio, discedit; notabo. Nihil mutavi, nisi quod necessariam mutationem

tionem requirebat. Vos, quae verbo, quae ſcripto Suetonio, Eutropio, Paullo addam, boni conſulite, & veſtra benivolentia ad majorem me, veſtro bono & commodo, induſtriam excitate. Valete VV. ornatiſſimi & Juvenes lectiſſimi.

OPTIMARUM ARTIUM,
IN IISQUE HISTORIARUM
CULTORIBUS

S. D.

CHRISTOPHOR. HEIDMAN.

Eutropii de rebus geſtis Romanorum ἐπιτομὴν nunc tandem vobis, exhibeo, cujus copiam *ſaepe hactenus* iisdem optavi fruſtra: quod exemplaria libelli ſeparatim editi ubique pauciſſima, apud nos vero nulla prorſus exſtarent. Et tamen in hiſtoria Romana veteri nullum, meo judicio, hoc commodius hodie exſtat compendium. Quam id reliquis hoc in genere ſcriptis editisque libellis antecellat, ipſa nimirum res loquitur, facileque deprehendet, qui contendere cum iis nunc volet. Ordine res ab Urbe condita, ad ſuam usque aetatem & Valentis imperium, exponit per annos MCXIX, ut ipſe extremo libro decimo habet, id eſt, ad annum Chriſti Servatoris CCCLXIV. Spacium ſane amplum: quod oratione brevi, ſed quae perſpicuitati non ſit fraudi, decurrit. Eo igitur utemini deinceps vos in hoc argumento, itaque aditum vobis ſtruetis ad uberiora monumenta Dionyſii, Livii, Plutarchi, Polybii, Appiani, Caeſaris, Dionis, Suetonii, aliorum, quae absque hujusmodi manuductione multo laborioſius, minorique fructu volvuntur: contra perlecto probeque percepto id ge-

nus

ſiſſimo Nomini, eo cultu & animi ſubmiſſione, quae infimi generis hominem decent, dicarem atque adſcriberem. Nihil quidquam meo judicio tribuam, quod ſcio, quam parum ſit confirmatum: Illuſtri Viro cenſore (qui in *Potentiſſimi Patrui* Electorali Aula Conſiliarii Intimi honore fulget; paribusque, etiam Cancellarii officiis atque curis, *Sereniſſimo Parenti, Domino meo Clementiſſimo*, carus eſt) cum praecipuis comparandus eſt, quibus generoſa ingenia ad civilem prudentiam rerumque uſum fingi formarique poſſint. Nam & jucunda varietate, &, ut ita loqui liceat, brevi multitudine *MC* annorum, & quod excurrit, hiſtorias, infinitis caſibus mutationibusque foecundas, ſtilo ſuccincto, non autem rudi neque barbaro, ſed, pro ſeculi conditione, eleganti atque ornato, complectitur. Et, ſi alius fructus omnis abeſſet, tamen vel hoc nomine commendari Eutropius poſſet, quod Livii, Plutarchi, Dionis, Taciti, Suetonii, Spartiani, Capitolini, Lampridii, Vopiſci aliorumque monumenta maxima & copioſa, parvo labore omnia in memoriam revocaret. Eo animo enim ab ipſo auctore conſcripta eſt haec hiſtoriola, ut *Valentem*, Romanorum principem & imperatorem, qui Marcellino teſte, rudis & ſubagreſti ingenio fuit, quodam quaſi compendio ad maximarum rerum ſcientiam prudentiamque adduceret. Cujus inſtituti feliciorem ſucceſſum fuiſſe, ne dubitem, inſequentia me tempora monent, quibus quanquam bonae literae fere exſularent, tamen Eutropianus labor apud plurimos, etiam babaro ſanguine prognatos; tanti aeſtimatus eſt, ut *Adelberga*, Deſiderii Langobardorum ultimi regis filia, *Paulum Warnefredi filium*, virum ſui aevi facile doctiſſimum, rogaret, ut Eutropianam Hiſtoriam, quam illa in deliciis habebat, additionibus nonnullis illuſtraret. quem *Landulphus Sagax* ſecutus, plura & ipſe ex diverſis auctoribus colligens,

ligens, in eadem Historia addidit. Quod si rudes principes, aut semibarbaros, Eutropius allicere & oblectare potuit; quid de divino ingenio Tuo, *Clementissime Princeps*, conjiciam, aut libro meo pollicear? Non enim barbara Langobardorum stirpe, sed *gloriosissima Domo Saxonica* oriundus es, quae per aliquot adhuc secula se vindicem & instauratricem literarum, & tanquam Tutelare Numen praestitit: studia etiam Tua, aetate longe majora, dudum documento fuere, Te ad doctissimorum Principum fastigium adspirare, & ex natalium fulgentissimo splendore, animique cultura prorsus singulari, eam miscere atque parare gloriam, quae sola est mortalitatis immortale ornamentum. Ex his argumentis, non fallaci augurio, divinare possum, fore aliquando, ut spem Tui concitatam non impleas modo, sed mirifice quoque vincas atque exsuperes. Id etiam *Tua* mihi *Clementia* indulget, ut non injucundum fore hunc libellum confidam, quem ut cultus subjectissimi obsidem, animique, non immemoris beneficiorum, testem, quae ex *Augusta Tua Domo*, quoad Scholae Episcopali praefui, infinite profecta sunt, accipias, eumque ex illustrissimi Nominis Tui fulgore aliquid luminis habere, clementissime patiaris; humillime submisseque rogito. Vale, *Serenissime Princeps*, & in delicias Parentum Serenissimorum, in spem patriae, Gentisque Saxonicae decus, & in omnium bonorum solatium vive, cresce, flore. Tuae Serenitatis

Cizae Idibus Martiis
cIↃ IↃ LXXVIII.

subjectissimus servus

CHRISTOPHORUS CELLARIUS.

DEDICATIONES

AD LECTOREM

PRAEFATIO

CHRISTOPHORI CELLARII.

Non omnes idem de historiarum compendiis judicant. Sunt, qui Justinum, Florum, Xiphilinum reprehendunt, quod illorum opera intempestiva factum sit, ut uberrimas Trogi Pompeji, Livii, Dionis Cassii historias, ingenti rei literariae damno, vel perdiderimus omnes, vel decurtatas atque insigniter mutilatas habeamus. Alii contra benignius sentiunt de supradictis compendiorum scriptoribus. Non enim omnibus vel ingenium, vel otium suppetit, ut longam historiarum seriem percurrant, & si quando percurrerint, illarum ordinem memoriae infixum feliciter retineant, cum vel aetatis imbecillitas impedimento sit, vel aliis negotiorum multitudo obstet, quo minus aut sufficere illi, aut hi vacare possint magnae molis voluminibus historicorum perlegendis. Bene cum his agi videtur, si habeant, quibus ducibus, & brevi tempore & parvo labore, possint res magnas multasque cognoscere, illasque vel vitae & moribus suis vel rebus gerendis applicare. Non facile crediderim, vel Justino, vel Xiphilino, vel Floro etiam propositum fuisse, ut majoris industriae labores obscurarent, aut, quo neglecti perderentur, consilium unquam agitasse. Id potius in animo fuisse videtur, ut his ipsis compendiis ad integras historias perlegendas adducerent, aut saltem iis, quos vel otium vel ingenium deficiat, qualicunque brevitate consultum eant. Sed nolo illorum patrocinium suscipere, qui ad nostri Eutropii institutum rationemque nihil pertinent. Licet enim Suidas Capitonis Ly-

cii

cii μετάφρασιν vocet τῆς ἐπιτομῆς Εὐτροπίου Ῥωμαϊςὶ ἐπιτεμόντος Λίβιον τὸν Ῥωμαῖον. *translationem Epitomes Eutropii, qui Latine in compendium redegerit Livium Romanae historiae conditorem:* tamen dudum suboluit eruditis, memoria falsum esse diligentissimum Suidam, & quod L. Annaeo Floro attribuendum erat, nostro forsan Eutropio adjudicasse. Quanquam enim ex Livio aliisque hausit, quae in suum Breviarium transscriberet, Eutropius: tamen tantum abest, ut vel Livii, vel alius operibus damna illum attulisse credam, ut potius facem iis praetulisse, & lucem non mediocrem foenerasse, firmis mihi argumentis persuadeam. Nec olim tam ingrata fuit posteritas, quae proxime secuta est Eutropianum aevum, quin hujus Breviarium non tantum magni faceret, sed in Graecam quoque Linguam, quo pluribus prodesset, iterata opera, ut docti *suspicantur*, transferret, licet de altera metaphrasi non satis liquido, quae temporum injuria est, constare nobis possit. Ingrati sunt in omnes bonas literas, quicunque hoc Eutropii labore, & Paeanii metaphrastae translatione nihil laetantur aut afficiuntur: etiam invidi, qui juventutem ejusmodi thesaurum celant & abscondunt, ex quo insigne literarum incrementum accedere posse sentiunt. Vir seculo nostro major, & cum ingenio, tum rebus gestis dudum illustris, VITUS LUDOVICUS a SECKENDORF &c. saepe mihi laudavit Boeclerianum consilium, quo melius consuli posse literarum & eloquentiae studio non existimavit in hoc genere versatissimus vir, quam parallelismo Graecae Latinaeque historiae, si v. g. *Arrianus*, cujus argumentum etiam *Curtius* scribit, *Curtianis verbis* Latine reddatur; & *Caesaris* commentarii de Gallico bello cum *metaphrasi Graeca* conferantur: aut ejusdem de *Civili* libri ad *Plutarchum* aut *Appianum* explicandum adhibeantur. Cum itaque non minus emolumenti ex PAEANII *metaphrasi*, cum EUTROPII *compendio* conjuncta, haberi posse ani-

madverterit Vir eorum, qui ſupra humanam conditionem bonis artibus exercitatiſſimi ſunt, faciliime princeps; majori cura atque induſtria mihi mandavit, ut propediem accurarem, quo EUTROPIUS cum PAEANII *tranſlatione Graeca* ex inſtaurato noſtro typographeo nitidius prodiret: neque ſumtibus, nec operae pepercit, quo nihil mihi deeſſet, quod ad hanc novam editionem conferre videbatur. Ne autem Te fugiat, benevole Lector, quibus adminiculis ſuffulti hoc opus qualecunque aggreſſi fuerimus, ingenue fatemur, MStos codices, quanquam & horum ſpes quaedam affulſerat, nobis omnes defuiſſe: nec tamen credi a quoquam volumus, ſine MStorum ope hanc noſtram editionem caſtigatam & emaculatam eſſe. Cum enim *Elias Vinetus* obſervaverit, quae Burdegalenſis codex ſingularia habeat; etiam *Fridericus Sylburgius* Fuldenſem antiquiſſimum librum in ſuis Notis enucleaverit: nec non *Antonius Schonovius*, & qui hunc ſecutus eſt, *Paulus Merula*, Gandenſem codicem ſua editione expreſſerint: horum labore atque induſtria non parum nos profeciſſe, infra in Variarum Lectionum catalogo manifeſtum faciemus. Saepe etiam auxilio nobis *Gruterus* fuit, qui ex Palatino codice Miſcellam Hiſtoriam (quae in prioribus libris ipſum Eutropii breviarium eſt, ſed multis acceſſionibus interpolatum & incruſtatum) emendavit, & cum aliis Hiſtoriae Auguſtae ſcriptoribus in lucem emiſit. Praeter hos excuſi libri fuerunt, iique antiquiſſimi, qui dubium animum firmarent, ſaepe & noſtri ſeculi libris non exiguam lucem affunderent. Ex hiſce nomino *Nicolai Maillardi* editionem *Pariſienſem*, anno MDXIII procuratam: & alteram *Venetam*, anno MDXX a *Joanne Baptiſta Egnatio* expolitam. In primis autem *Eliae Vineto* debemus, qui, abſciſſis Pauli Diaconi additamentis, ex Burdegalenſi codice, priſtino nitori Eutropii compendium reſtituit: cujus primigeniam editionem, Pictavii in

Galliis

Galliis MDLIII impressam, ex Augustissima Bibliotheca Vindebonensi, illustre decus & ornamentum eruditorum ordinis PETRUS LAMBECIUS, S. Caesareae Majestatis Consiliarius & Historiographus, pro incredibili in augendam rem literariam propensione, Generosissimo Domino à SECKENDORF transmisit, e cujus liberalitate nobis quoque emendatissimo illo ibro ad hanc editionem conficiendam uti licuit. Quid praeterea praestitum à nobis fuerit, *Annotationes Philologicae*, singulis pagellis subjectae, Te, cordate Lector, edòcere possunt. Quae de stilo utriusque, Eutropii & metaphrastae, etiam de hujus aetate, & similia, dicenda essent, summi viri, quorum praefationes subjungemus, vel nobis tacentibus, edissèrent. Boni interea consulas, precor, qualemcunque hunc laborem nostrum, & si naevi quidam, quae mortalium conditio est, adhaeserint etiam libro nostro, benigne interpreteris: si quid fructus ad Te pervenerit ex eodem, non tam nobis gratias agas, quam, cujus auspiciis ille prodiit, illustri SECKENDORFIO, cui si pares agere aut referre gratias non potes, animo saltem habe, vitamque ac successus felices illi mecum precare, ut, quod solet, diutissime possit, de re literaria ad publicam utilitatem quam optime mereri. Vale.

CHRISTOPHORI CELLARII

ADLOCUTIO

AD

MUSAS CIZENSES.

Undevigenti anni sunt, quum vester ego antistes, hortatu summi viri vobisque conjunctissimi, cui incrementi vos vestri quantum debea-

tis, non ingratae recordamini, VITI nempe LUDOVICI SECKENDORFII, Eutropium ejusque Graecum metaphraſtam Paeanium, animadverſionibus meis illuſtratos, in veſtrum veſtrorumquc uſum publici juris feci, & TUTELAE veſtrae, tanquam Herculi Muſarum, tum juventutis PRINCIPI, ac patriae SPEI, MAURICIO GUILIELMO, Saxonum aliarumque gentium incluto DUCI, Principique, raro ordinis ſui exemplo, ſapientiae praeceptis, veſtrisque inſtitutis ac diſciplinis non leviter tincto, ſed penitus & ad ſummam usque gloriam imbuto, meo veſtroque clementiſſimo DOMINO, dedicavi. Id me haud ſine auſpiciis feciſſe, vos teſtes mihi eſtis, & ipſe rerum eventus approbavit, quod multa & praeclara ſunt ingenia, quibus non exiguus fructus ex Eutropianis lectionibus adlatus fuit, & hodieque adferri non deſinit plurimus. Nec dedicando opus ſereniſſimo PINCIPI, tum flori, nunc magno ornamento laudatiſſimae Gentis, erraſſe mihi a decoro, aut indignum aliquid tanto nomine admiſiſſe videbar, quia ipſe auctor Eutropius auguſto imperatori & Romanorum principi VALENTI librum ſuum conſecraverat. Scilicet rerum potituri quo diligentius litterarum ſtudiis praeformantur, eo ampliores fructus ad rempublicam & communem uſum adferunt, quia praedidicerunt ex hiſtoriarum monimentis, & in illuſtri loco poſitis exemplis, quod ſalubre & frugiferum eſt reipublicae, ut imitentur, & quod inceptu foedum aut exitu, ut majore induſtria devitent. Apparent ibi converſiones rerum humanarum, origines imperiorum, bonorum virtutes, improborum vitia, quae ſane qui intuetur, & ſingulorum expendit rationes; nae illum ad res magnas idoneum paratumque cum primis fieri oportet. In hiſtoricis vero Romanis, qui longiorem ſeriem rerum atque temporum percurrat, quam Eutropius, ſcriptor undecim ab urbe condita ſaeculorum, ſi quoquo verſus

ſus circumſpiciamus, certe invenimus neminem. Solam quidem Romanam rempublicam ſcribit, ſed eam, *quae* eſt inſtar omnium, cujus proſpera & adverſa noſſe, quae vita civium, qui mores fuerint, quibus ducibus & partum imperium, & mirifice auctum, quibusque legibus ſit idem conſervatum; haec, inquam, qui noverit, ſcitis Muſae, quantam ille civilis prudentiae, illiusque *regiae*, quam Plato dixit, & PRINCIPIBUS dignae diſciplinae ſit partem conſequutus. Quae quum ita ſeſe habeant, dicitis mihi forſan, cur tam nobilem materiam sereniſſimo veſtro meoque PRINCIPI offerre iterum, erubeſcam. Non erubeſco materiam, quam excelſo EJUS ingenio ſemper ſcio gratam atque etiam jucundam eſſe: habitus autem libri externus quia non is eſt, qualem volui, ſed quem typographi neceſſitas detritis typis nec charta induxit puriſſima; erubeſco ſerenis illum oculis tam ΦΙΛΟΚΑΛΟΥ PRINCIPIS ſubjicere, quantamcunque etiam curam induſtriamque in emendando adhibui. Veſtrum ergo nomen, ILLIUS confiſus benignitate & clementia, libro praeſcriptum volo, veſtrae eum induſtriae atque favori commendo, ut filiis veſtris, generoſae juventuti, commendetis, ſicut commendare vos illum & tueri etiam, ex quo prima editione natus erat, cum voluptate memini. Sed, quod caput rei eſt, hoc unice vos jam rogo & obteſtor, ut ſicut M. Tullius veſter pro ſe philoſophiam ad Catonem ablegabat; ita vobis mihi deprecatricibus apud ſereniſſimum PRINCIPEM uti liceat, quo veniam mihi immutatae dedicationis impetretis, quam non difficilem vobis ad impetrandum fore, propter mirificam ILLIUS erga vos & ſtudia veſtra bonitatem & clementiam, quam ipſe innumeris beneficiis expertus ſum, planiſſime confido. Valete, & memoriam mei, veſtris ſacris quondam praepoſiti, ut facitis, conſervate, quemadmodum veſtram ego, veſtrique PRINCIPIS clementiſſi-

 mi,

mi, & aeque mei, nunquam cessavi colere, neque dum vivam, mihi credite, unquàm cessaturus sum. Dab. Halae ad Salam Idib. Septemb. CIϽ IϽ CXCVII.

CHRISTOPHORI CELLARII.

PRAEFATIO NOVA

AD LECTOREM.

Iterata editione, benevole Lector, EUTROPIUM Latinum cum PAEANIO, metaphrasta Graeco, vides. Utriusque caussa sunt, quae non nescire te, tua aeque, quam mea, puto interesse. Quid accesserit nova editione, aut illa immutatum fuerit, primum tibi, sed breviter, indicabo. Eutropii historiam, Latine jussu VALENTIS, Romani imperatoris, scriptam, denuo emendavi, & cum optimo quoque libro ex manu scriptis expresso, & cum ipsis manuscriptorum excerptis, a diligentissimis viris, Vineto, Schonhovio, Sylburgio relictis, industrie contendi, ut, quod ubique optimum esset, & ingenio Eutropii saeculoque non indigum, retinerem, abscisis ac rejectis, quae sequiores notae erant: quae minus suspecta, tamen dubia; signis inclusa, cujusque judicio relinquerem. Ita accidit, ut criticae Adnotationes, Indicibus praemissae, multo castigatiores nunc, quam priori editione, prodeant, quibus rationem uniuscujusque lectionis, a vulgata dissonantis, explicate vides redditam. Nec minus, quae brevitatis explicandae caussa, vel illustrandae historiae, pagellis singulis subjecta erant; nunc locupletiora, & multipliciter correcta exhibentur. Paeanium non e latere, ut, Sylburgium sequutus, superiori editione; sed infra Eutropium Latinum collocavi; & minore charactere expressi, ut error ille e-

rispiatur, qui plures occupaverat; Graeculi cujusdam libellum esse, cui Latina adjecta sit versio, ideoque, ut mores sunt saeculi, minoris faciendum, aut cum alliis Graecis, ut fieri his temporibus solet, ut inutilem, praetermittendum, quia nostri homines librorum vilitatem, vel praestantiam, ex sua ignorantia metiuntur. Quotusquisque enim est, qui Eutropii notitiam, non dico usum, habuerit, quum eo res deducta sit litteraria, ut plerarumque scholarum studia, etiam numerosiorum, vix ultra comicas fabufabulas & Ciceronis nonnullas epistolas, sed male intellectas; aut si industria accedat, ad Nepotem Curtiumque, sed & hos per transennam inspectos, provehantur: Paeanium vero vix unus & alter cognovit, a plerisque in obscuris nominibus inauditisque relictum. Quod quidem non admodum in adolescentibus miramur, ita institutis a magistris suis, ut nullam Graecorum Latinorumque auctorum notitiam in Academias adferant. Sed alibi locus nobis & campus aperietur de litterarum calamitate publice conquerendi. Jam proposito insistens, Eutropium commendo, non antiquissimum quidem scriptorem, at ea tamen Latinitate, quae augendae eruditioni sit, neque aures vel doctissimas offendat, quod nihil ostendi forte potest, quod non idem ex Trajani meliori aevo comprobetur. Si quae propria ejus saeculi, quo scripsit, inveniri possunt, quae tamen admodum rara puto esse; non sine censoria nota, aut excusatione dimittuntur, ut nec inde quidquam sit, quod stilo tuo timeas. De rerum autem serie & per saecula decursione non piget me repetere, quod Adlocutione dixi: qui cum Eutropio conferri possit, ne dicam anteponi; haberi in Latinis neminem. Quem tanti etiam antiquitas fecit, ut S. Hieronymus, quum annales Eusebii vel verteret Latine, vel prorogaret longius, saepissime Eutropii usus verbis sit, quod de Paullo etiam Orosio, Augustino aequali, & aliis id

temporis manifestum est. Ipsi Graeci Eutropium quantivis aestimarunt, nec una illum versione in suam linguam transcripserunt, quarum interiit, Capitonis, altera: superest Paeanii, comta sane, & purae Graecitatis ut tironibus linguae cum primis sit commendanda. Quod reliquum est, testimonia celebrium virorum, quae damus, docere possunt: quibus jam Antonii Schonhovii, Tanaquilli Fabri, & Annae, Tanaquilli filiae doctissimae, suffragia subjuncta exhibemus. Vale.

ILLUSTRISS. VIRO

GUILIELMO DE BAUTRU, G. F.

COMITI DE SERRANT.

REGII FRATRIS EX CANCELLARIO. &c.

S. P. D.

TAN. FABER.

Nisi subvenis, VIR ILLUSTRISSIME, pereo: Jam mihi ad venenum, jam ad suspendium aut ad puteum res est, & me in paucis diebus plane *emortuissimum* esse accipies. At hoc, si nescis, mihi dolet acerrime. Neque enim tam ambitiose philosophari soleo, ut hilaris & myrto coronatus ad veteres illos Heroas migrare expetam. Multae autem causae sunt, & eae quidem vehementissimae, ut ne id nimium libenter velim. Eas ego causas, nisi tu fortasse paulo es occupatior, sex septem verbis exposuero.

Primum, dentibus, lateribusque atque oculis, & ambobus pedibus, satis belle usque adhuc uti videor, neque me mei poenitet: At qui ita sunt, quid

tandem

tandem esse possit quamobrem curriculo ad Charontem currant?

Dein, quoties reputo, si me isti perdiderint, Te mihi carendum esse, ah! si scires, totus repente ab *unguiculis* ad summum verticem cohorresco miser, & in Nioben lapidesco.

Addas hoc quoque licet: Si vivis locum dedero, id negotii transigi non poterit, quin damni aliquid res tua patiatur; Nam veterem clientem & plenum fidei amiseris. At nequid omnino deperdas, mihi, ut jus & fas postulant, summa cautio esse debet.

Tum hoc (erit autem opinor quarta ratio) occurrit quoque. Quam mihi durum, dirum, atque atrox illud est, ut quem ILLUSTRISSIMUS PARENS foverit, quem elegantissimis, animosissimis ac Latinissimis epistolis saepe cohonestarit, eum me talem lutei homines, foenea capita, Te vivo, perditum eant! *Ille* se mihi tutorem, ac defensorem sponte & ultro obtulit, &, quoad vixit, promissa praestitit. Idem & de te, VIR ILLUSTRISSIME, nullis licet meis in Te meritis, ausim sperare; Imo &, si te novi satis, fidenter dejerem futurum, ut me adjutes, ubi ea legeris quae communis iste amicus noster Tibi in manus traditurus est: neque enim barbariem forensem Latinitas nostra admittit.

Quo me autem facilius ex Orco reducem facias, in eo tota res posita est, si ad Ordinatorem Provinciae scribatur, ut clarissimi VICINII decessoris sui Actum, Quo mihi caverat, & quietem securitatemque studiorum meorum respexerat, esse me *Veteranum* sciens, nova auctoritate confirmet. De Ordinatore autem, sicut audio, fama bellissima est; qui enim & in Urbe sunt, & qui in Provincia, ii omnes uno ore consentiunt, esse illum non justitiae tantum, sed & aequitatis amantissimum: unde & magna mihi spes est fore, ut ad illum aditus patere possit.

Si

Si vero nihil vel ab ipso vel ab Aula impetrabitur, quo me vertam haud equidem scio; nisi decretum mihi est, tamen, me in pedes dare, ut hinc ad laqueum, aut forte, ad Moscovitas contendam, si opera mea Patriarchae in explicandis D. Chrysostomi homiliis utilis esse poterit. Quippe quam libere, tam & vere inter nos dicam, ille Hyperboreorum Patriarcha, ille Magni Kzaaris paedagogus, minus callide Graeca intellexerit quam ego. Dixerint forte qui me amant, & Tu illis maxime, Durum iter, longumque & laboriosum: Fateor; Sed ego Salmurii quid denique faciam? Rem vero commemorabilem, scilicet, si Tu me annui tributi coactorem per vicos & plateas cum aeruginoso sacculo ac grandi codice oberrantem aliquando videas, &, quasi diobolarem homuncionem, convicia popelli ferentem, aut, si fors incidat, regerentem.

Quae tunc satis ima dehiscat
Terra mihi!

Sed jam, profecto, quod vulgo tamen negatur fieri, *erubescit Epistola*, &, nisi res ipsa contra suaderet, jam jamque concerperetur, & frustillatim periret. Finem itaque facio, & me & hunc libellum, qui, nisi noles, sub amplissimo tuo Nomine apparebit, Tibi commendo. Vale diu diuque, Vir Illustrissime.

Salmurii IV. *Id. Jun.*
M. DC. LXXII.

TANAQUILLI FABRI

PRAEFATIO.

Eutropii libellum nunc nuper describi curavi, quo facilius tenella puerorum aetas historiae Romanae clementa mature cognosceret; nam absque eo

sit,

ſit, vix eſt, imo nunquam erit, ut haec ſtudiola fructus optatos ferant. Sed Magiſtrorum fuerit, nihil illis praelegere, quod non & accurate, & amanter tradatur. Adhibendae erunt tabulae aliquot Geographiae veteris, in primis autem Italiae, Graeciae, Siciliae, Aſiae minoris, omnium denique orarum, quas Mare Internum alluit; id quod facili negotio perfici poteſt.

Saluberrimum fuerit hoc quoque, imo, ut verius dicam, perquam plane neceſſarium eſt, ut pueri & dies & noctes in animo habeant Urbis Romanae delineationem, qualis à Ligorio edita eſt. Si quid aliunde petendum, vel ad rerum explicationem, vel ad quorumdam locorum emendationem, (nam vix ullum hiſtoricum reperias, qui non alicubi erraverit) id ex Roſino, Manutio, Sigonio, & aliis, colligi poterit, Addo & hoc etiam, quod & nuper in METHODO Gallice ſcripta monebam, crebris interrogationibus circa temporum intervalla, montium, fluviorum, urbium, provinciarum, officiorum dignitatumque nomina exercitandos eſſe pueros. Puer enim multa ſcire videtur, dum legit, quae neſcit tamen.

Nam videt, aut vidiſſe putat per nubila Lunam;

Neque id modo in pueris verum eſt; ſed in iis etiam qui natu grandiores ſunt. Hincque adeo factum, ut Socrates non aliter cum diſcipulis, ſive amicis, ageret. Quod & Paulus Servita, vir aeterna memora digniſſimus, ita animadvertit, ut eam docendi rationem, quae hodie paſſim per Europam obtinet, quaſi ineptam, & ridiculam, improbaret. Dices paucos reperiri poſſe Magiſtros, qui hoc praeſtent; contra enim ſaepe fieri, ut, quos tibi Magiſtros paraveris, iis ipſis Magiſtro opus ſit; Fateor, & verum eſt, ſed & hoc ipſe fateberis, ſi quid ſapias, ſatius eſſe multo non didiciſſe literas, quam eas male didiciſſe.

De Eutropii aetate pauca dicam. Julianus Imperator, Galli Caesaris frater, ex Parthica expeditione victor rediens, periit anno Christi trecentesimo sexagesimo quinto. At illi expeditioni interfuit Eutropius; ait enim sub finem libri decimi, [*Hinc Julianus rerum potitus est, ingentique apparatu Parthis intulit bellum: cui expeditioni ego quoque interfui.*] Aetas etiam, absque eo sit, hinc facile appareat, quod libellum suum ad Valentem Imperatorem miserit, ut ex epistola constat. Eutropium Graece vertit Paeanius, homo non satis doctus in Latinis, ut saepe animadverti. Capito genere Lycius hunc scriptorem Graece verterat, sed ex illo opere nihil hodie superest, quod sciam. Multa denique ex Eutropio in scripta sua transtulerat Joannes Antiochenus, sed an ex Latino Eutropii exemplari, an ex Graeca Capitonis conversione hausta illa sint, haud facile affirmem.

SERENISSIMO
DELPHINO
S. P. D.
ANNA, TANAQULLI FABRI FILIA.

Apud Antiquos cum quis arti, quam profitebatur, valedicere vellet, solebat ille omnia artis suae instrumenta, Deo, qui eidem praesidebat, dedicare eaque ejus templo apponere. Simili ratione nunc Tecum agere decrevi, Delphine Serenissime: Hic Tibi Musa nostra Latina desinet, quae à Te principium

pium sumsit, quaeque propter Te solum sese hominibus ostendere non verita est. Olim quidem quasi lusoriam operam literis navavi, nulla cupiditate scriptum aliquod edere, & sic in ora hominum pervenire; sed postquam ab Invictissimo tuo Parente, institutionem tuam quoquo modo juvare, & studiola mea in usum tuum convertere jussa sum, mihimet deesse non potui quin munus illud mihi honorificentissimum sustinere conarer. Coepi ita querem seriam aggredi, & primo quidem Historicum Florum sub auspiciis tuis emisi, deinde Dictyn Cretensem, postea Sextum Aurelium Victorem, & nunc tandem Eutropium. Fateor, DELPHINE SERENISSIME, ea spe me diu oblectare non potui, fore ut haece Commentationes Tibi multum prodesse possent. Mihi eam laudem praeripuit industria tua & ingenii tui celeritas, quippe dum altiora petis, humiliora ista cito pervolasti. Neque tamen ea omnia, qualiacumque sint, perdita duco, DELPHINE SERENISSIME. Eveniet tempus illud cum ea usum aliquem praestent Regio Infanti qui VICTORIAE Matris è gremio teneras porrigens manus, ad Te dulce risit semihiante labello; Divino, inquam, illi puero, quem, ut olim Tibi Musa nostra cecinit, è thesauris suis eduxit Deus Optimus Maximus, ut ostendat se genti Borboniæ nec metas rerum nec tempora ponere. Omnia virtutum semina Borboniis ingenerantur, DELPHINE SERENISSIME, sed ea rectis cultibus & augenda & corroboranda: quare Musae junctaeque Musis Gratiae à Me illud expectant, ut Almum tuum Burgundiae Ducum eis educandum mandes, donec, postquam earum ope felices auctus ceperet, Tute eum exemplis tuis instruas, veramque Viritutis viam edoceas, qua & Te & Avum suum sequendo ad summum gloriae fastigium evehatur. Faxit Deus, ut non solum Tibi & invictissimo Avo suo similis sit, sed etiam ut Vobis similem progeniem det. Ita, dum

reli-

reliquae omnes Nationes hominum imperata facere videbuntur, soli Galliarum populi, se non homibus parere, sed veris Regibus qui Deum in terris imitentur, obtemperare & fatebuntur & sentient. Vale, DELPHINE SERENSSIME, & Vive.

Lutetiae Parisiorum,
Idibus Decemb.
1682.

ANNAE TAN. FABRI F.

PRAEFATIO.

Ut studia optatos fructus ferant, Historia Romana apprime tenenda est, adeoque legendi in Latinis quidem Titus Livius, Tacitus, Ammianus; & in Graecis Dionysius Halicarnasseus, Polybius, Dion Cassius: Sed quia illud tantae molis est, ut vix post multos annos explicari possit, compendiosa quaedam via sequenda est. Praesto sunt igitur Florus, Aurelius Victor, Eutropius, quos minores Historicos vulgo vocant. Florum quidem juventuti minus aptum arbitror, quippe qui non tam Historicus quam Orator, sive Panegyrista. Aurelius Victor Historicus quidem optimus, sed qui firmiorem aetatem poscit. Vix enim ab iis intelligi poterit qui non aliquam Historiae Romanae notitiam prae se ferant. Eutropius reliquis praestantior teneraeque puerorum aetati convenientior: nam praeterquam quod stilo plano est & facili, etsi quandoque minus puro, tempora omnia accurate ponit, quae si in Historiis negligantur, reliqua omnia ruere & retro sublapsa referri necesse est. Quare primo legendus Eutropius, post eum Aurelius Victor, post Aurelium Florus. Eos omnes nunc per me in Usum SERENISSIMI

DEL-

Delphini notis & emendationibus illustratos habebis, Lector. In Floro quidem & Aurelio mihi viam munivere Viri Doctissimi eodem labore defuncti: in Eutropio vero nullum mihi auxilium fuit; nemo enim in hunc Scriptorem aliquid exaravit quod mihi videre contigerit. Cur autem ita neglectus fuerit Eutropius divinare non possum, neque enim ita contemptus olim fuit. Eum Graece vertit Poeanius, homo quidem non satis doctus in Latinis, ut in notis patebit. Capito genere Lycius hunc Scriptorem etiam Graecè verterat, sed ex illo opere nihil hodie superest, quod sciam. Leguntur apud Suidam incerti Scriptoris fragmenta ex Eutropio conversa: Multa denique ex Eutropio in scripta sua transtulerat Joannes Antiochenus, sed an ex Latino Eutropii exemplari, an ex Graeca Capitonis, vel alterius qui apud Suidam citatur, versione hausta illa sint, haud quidem affirmari posse arbitror. Vale.

VIRO OPTIMO
ET
ERUDITISSIMO,
HENRICO DODWELLO.

Haud diu mihi deliberandum erat, Vir Egregie, quem potissimum eligerem, cujus sub nomine opuscula haec historica, cura mea recensita, apparerent: cum Tu quotidie mihi ante oculos obversareris; qui hortatu Tuo effecisti, ut bonas literas amore prosequerer, praeceptisque Tuis, ut in earum studio aliquantulum profecisse viderer. Accedit, quod inter omnes reip literariae proceres, nemo, cui

haec κειμήλια offerantur, Te dignior animo occurrebat; Te inquam, quem par est ut orbis eruditus summum Historiae & Chronologiae arbitrum agnoscat & statorem. Mihi hoc de Te praedicanti fidem faciunt tot illustria ingenii Tui monumenta, quibus interiorum literarum cultores Tibi in aeternum devinxisti: praecipue autem immortale illud opus & plane divinum, quod de Cyclis Veterum cum ingenti eruditorum plausu & admiratione haud ita pridem edidisti. In hoc quicquid Sigonio, Onuphrio, Scaligero, Petavio, Pighio, caeterisque Chronologorum principibus arduum atque abditum visum est, praeclare adeo illustrasti, ut apud aequos rerum aestimatores in confesso sit, nihil ad istiusmodi studia emendanda judicio Tuo exactius esse, aut ad illa augenda & amplificanda ingenio Tuo copiosius. Inter auctores autem, quibus legendis edendisve usui non exiguo esse potest Tuum istud temporum Rationarium, fas mihi sit numerare Eutropium, qui licet ex optimis probatissimisque annalibus res plus quam MC. annorum in imperio Romano gestas collegerit, atque stylo succincto, &, pro saeculi ratione, nitido satis & eleganti historiam contexuerit, haud tamen adeo ac historicum decuit ad amussim Chronologicam narrationes suas exigit: quippe varias Urbis Conditae Epochas, Varronianam nempe, Cotonianam, Fabianam, Polybianam, &c. promiscue adhibet, scriptorum, unde aliquid excerpserat, supputationem secutus. Hac ex re ne quid detrimenti capiant Musarum alumni, neve literarum curriculo in foedos impingant errores, Tuo Opere abunde cautum est. Pro publico hoc beneficio gratias Tibi cumulate reddent posteri, sed quas pro Tua erga me benevolentia grates rependam, haud sane invenio. Hoc tamen qualecunque cultus mei & observantiae testimonium Tibi affero: quod nolim ex officii tenuitate, sed obsequi

ſequii promptitudine aeſtimes. Deus Optimus Maximus Te, Μυσηγέτην noſtrum, ſalvum & incolumem quam diutiſſime ſervet.

Ex Bibl. Bodl. MDCCIII.
Kal. Novemb.

Tibi addictiſſimus

THO. HEARNE.

LECTORI S.

THO. HEARNE.

INTER Scriptores, quorum edendorum auctor mihi fuit Vir amiciſſimus, Bibliothecae Bodlejanae Praefectus, conſpectui tuo primus ſeſe offert Eutropius, ad fidem Codd. MSS. & optimarum editionum diligenter recognitus: cui comitem adjunxi Paeanium, Metaphraſtem Graecum. In utroque Sylburgianam editionem maxima ex parte ſecutus ſum, lectionum varietates (quarum pleraſque mihi ſuppeditavit Vir egregius ſupra memoratus) ad imum paginae ſubjiciens, una cum conjecturis Sylburgii, Cellarii, aliorumque annotationibus, quae loca paulo difficiliora illuſtrant, ad calcem Eutropii rejectis.

DEDICATIONES

VIRIS

NOBILISSIMIS ET *AMPLISSIMIS*

GERARDO VAN PAPENBROEK,

JUDICUM REIP. AMSTELODAMENSIS QUONDAM PRAESIDI,

ET

SIMONI EMTINCK, J. U. D.

DOMINO IN NOORTWYKERHOUT ET DE ZILCK, SUMMO PRAETORI MYNDAE ET UTRIUSQUE LOOSDRECHTI

S. P. D.

SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

Non procul Harlemo, qua vix frondosior usquam
Sylva virens laeto surgit amaena solo,
Sylva tui quondam meriti, Costere, verenda,
Testis, ibi fagos dum facis arte loqui;
Praedia perpetuo frondent Velsena tenore,
Naturaeque decus perficit artis honos.
Haec loca saepe tenent Proceres, quibus Amstela fasces
Immensae molis, sceptraque magna dedit.
Hic aestate levant jucunda membra quiete,
Mordaces curas hinc procul esse jubent.
Nomina quos inter mihi maxima Papenbroeki,
Emtingique simul, non sine honore sonant.
Obstupui, veterum cernens monumenta virorum,
Vestra quibus multum praedia culta nitent.
Nec repleta minus stupui tot scrinia libris,
Tota quidem, dixi, Bibliotheca, domus.

Corri-

Corripuitque sacer mirantem plurimus horror
Picturas, quarum copia larga fuit.
Praecipue doctos cognovi mente magistros,
Ad vivum pictos multa tabella refert.
Parte alia saevis suspexi erepta ruinis
Marmora, quae tellus Itala, Graja dedit.

Quae quidem omnia & singula, quum adhuc animo meo obversentur, quo potissimum nomine beatos vos praedicem, Nobile par Fratrum, vix scio. Veneranda tamen Antiquitas sibi vindicare velle videtur, cujus tam praeclarae reliquiae, tam multae, exstructam in Villae vestrae vestibulo Porticum exornant, ut repente quasi in alium terrarum orbem raptus mihi viderer. Occurrebant Graecae Latinaeque Inscriptiones, Anaglypha, Urnae, Arae, Busta, atque Statuae; quarum nonnullae naso jam minores, & pede vel brachio truncatae, deplorare videbantur vel barbarorum stoliditatem, vel ipsius temporis injuriam; aliae faventem magis expertae fortunam, inviolatae adhuc, priscam ostentabant artem & pulcritudinem. Longum foret omnia percensere, quae hîc oculos animumque delectare possint; Bacchi tamen alludente Satyro, atque Apollinis tripodi suo innitentis signa mirabilia praeterire nequeo; quin & intactum si relinquam veteris togae in Consulis cujusdam Romani statua ambitum & mirabilem plicaturam, Germanici pulcherrimum caput, aliorumque plurium; magnificentissimam tamen illam Augusti statuam silentio praeterire non possum. Quae quidem tota ex marmore candido humana aliquantum major statura surgens, Urbis Romanae Orbisque domitorem & praestantissimum Principem oculis nostris offert, cultu, quo tantum virum decebat, elaborata. Verissima certe oris venerandi lineamenta ad praestantiores ejusdem Imperatoris nummos egregie accedentia, nescio quem

 hono-

honorem tanto fastigio dignum spirant. Paludamentum & arma caelataque in thorace tropaea, Deaeque statuentes mansurum honorum, victoriarum continuo cursu felicem denotant principem; subjecta ibidem ad umbilicum Concha, ex cujus quasi medio surgit tropaeum, respicere mihi videtur non tantum ad nobilem illam, qua soli sibi Reipublicae potestatem asseruit pugnam Actiacam, verum & ad generis originem, mari natam, Venerem. Subtus Herculis cernas labores, qui quidem omnes miro artificio militarem occupant cincturam, felicemque rerum statum, monstris omnibus exstinctis, celebrant. Exciderat pene animo, quod in capite statuae dignissimum animadversione visum est. Ad utrumque tempus & comam verticis foramina vidi, vetustissimis jam temporibus arte elaborata; subiit statim, inserviisse laureae, quae ex aere facta, vel pretiosiore metallo, ita capiti hujus statuae fuerit adaptata. Et olim quidem Romae togato populo spectabilis temporibus, quibus Nobiliss. Reynstius ibi peregrinabatur, atque in nostras transvecta terras, merito principem locum inter Velsena Monumenta Villae Papenbruchiae obtinere videtur; ex cujus jam Porticu relictis tot veteris aevi monumentis, fideique vere Batavae nobilissimo testimonio, quod rubro lapidi, sed antiquo & ex ruderibus vetustissimae Arcis Romanae penes nos effosso, incisum Batavorum habet nomen ut Fratrum atque Amicorum Imp. Rom. properamus ad aliud spectaculum. Haec enim omnia, quem non vulgarem neque festinantem requirant oculum, merentur, uberius aliquando recenseri, & aeri expressa oculis Eruditorum subjici. Ut itaque primum Aedes ingressi sumus, laetissimo spectaculo pascere oculos licuit: ubique enim clarissimorum in literis virorum vultus occurrebant, illique non rudi penicillo expressi, vel ab ignobili manu profecti, sed maxima pars a noblilissimis Pictori-

bus

bus depicti, quibus dum viverent; spectandos observandosque hi omnis eruditionis principes sese obtulerant. Erasmum, Alberti Dureri (cujus & sua manu pictam commendatissimam simul vidimus effigiem) nobilitavit ars, Lutheri sacros vultus, conjugemque ejus, emendatissima Cranachii dedicavit manus. Isaacum Casaubonum Tempelii dedit penicillum; Manu Mireveldii Hugo Grotius atque Jo. Ger. Vossius vivunt: Scriveriique Veneres ipsae Musae, ne interciderent, Phoebusque maximi Salmasii robur, ne periret, coloribus pictoris Vossii vetuerunt; cujus Salmasii & alteram vidimus effigiem Savarica manu elaboratam. Alii Heroes, quamvis eorum ignoti sint artifices, tamen ultro se commendant; ora Josephi Scaligeri, Jani Rutgersii, Jo. Frobenii, Renati Cartesii, suavissimique Poëtae, Jani Secundi. Quae quidam prae ceteris memorare lubet ut archetypa exempla, quam non minor Eruditorum sit cohors quorum faciem secunda expressit manus; inter quos numerasse memini Jo. Calvinum, Phil. Melanchthonem, Jac. Cujacium, Danielem Heynsium, Copernicum, Braheum, & literarum Maecenatem Laurentium Medicaeum. Sed & priscae eruditionis non tantum verum etiam patriae linguae cultores atque Vates venerabundus adspexi: Justum Vondelium, florente aetate, Joannis Lievenii opus; & senem jam Philippi Regis manu pictum, P. Cornelium Hoofdium a Mireveldio expressum, Antonidem Bachusii testantem industriam, Gerardum denique Brandium, Patrem, nescio cujus sedulitate datum. Quin & a vetustioris aevi reliquiis, utpote lineamentis Gerardi Velsenii, Davidis Jorisii, Theodori Civilis Korenhertii & nescio quorum contemplatione fessos oculos recrearunt magnorum virorum, inclitisque in patriam meritis nobilissimi vultus. Quis enim ad Michaelis Ruyteri, Neptuni Batavi, effigiem, Bollii cura elaboratam, non sistet gradum?

dum? Mireveldii agnoſcens aliquis vivacitatem in cano ſenis Barneveldii capite, quaſſans ipſe caput, alio oculos vertet; & dum Netſcheri ſubtilem contemplatur diligentiam, par Jani Wittii deplorabit fatum, & inſanae plebis deteſtabitur furorem.

Vivunt etiamnum hi omnes, vitamque ſimul & famam producunt in copioſiſſima, quae in eodem veſtro Praedio, locata eſt, Bibliotheca; quae licet exigua ſit admodum pars immenſae ſuppellectilis librariae, quae conſtipata pluribus conclavibus in aedibus veſtris Amſtelodamenſibus obſervatur; multiplicem tamen omnis generis eruditionis copiam cupido lectori offert: ſive ſacra velit conſulere, ſive forenſibus immergi litibus, ſive Heliconia prata viſere, ſive patriae non tantum noſtrae plurimos recenſere ſcriptores, verum etiam per omnem orbem volitare, atque veterum & recentium populorum fata & res geſtas cognoſcere.

Inter hoſce non dubito quin & aliquem locum Eutropio Noſtro, &, quum Veſtra in fronte gerat Nomina, Veſtro ſitis conceſſuri, ſcriptori quidem non ex primis Romanae Eloquentiae ingeniis, ſed tamem utiliſſimo, & pro ſeculi ſui captu, facundiſſimo. Poterit ille brevi compendio, & accurata temporum digeſtione, uno quaſi obtutu ante oculos ponere, quae numeroſis olim voluminibus (maximam, heu! partem nunc perditis) nobiliſſimi ſcriptores ſunt perſecuti; cum illo quaſi confabulari poteritis, librumque haud magnum manu tenentes, ubi ſpaciari lubet per Porticum, antiqui aevi monumentis refertam, rerum viciſſitudines, imperiorum fragilitatem; & humani faſtus inanitatem, in ſignorum antiquorum Inſcriptionumque fragmentis contemplari, ex Eutropio in memoriam revocare.

Dabam Lugd. Bat.

Kalendis Novembr. MDCCXXVIII.

S I-

SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

L. S.

In Eutropio emendando quatuor libris MSS. usi sumus, quos omnes Bibliotheca Lugduno-Batava suppeditavit, iisque non contemnendis, quorum praesertim *Primus* a vetustate sese commendat, una cum Hincmari Epistolis in Membranis scriptus quartanam formam habentibus, & praeterea purum continens Eutropium, nullus Paulli Diaconi intermixtis ineptiis; Unde quum reliquos numeris suis distinximus, hic tantum Lugd. Bat. in variis Lectionibus passim dicitur, nisi de reliquis simul fiat mentio. *Secundus* Chartaceus in f°. praeter Eutropii libellum alia multa habet, Livii Epitomas, Cornelii Nepotis vitas Impp. Sallustii Catilinam & Jugurtham &c. *Scribebatur ibi in fine libri* x. *Explicit liber* x. *Huc usque Historia. Eutropius composuit. Cui tamen aliqua Paullus Diaconus addidit. Incipit Liber* XI. & sic pergunt illa quae mere Diaconi sunt. *Tertius* in 4°. scriptus, & Chartaceus item, hunc praefert titulum: *Eutropii de origine, Regibus, Consulibus Romae liber.* Hic quidem Codex non est malae notae, sed passim Diaconi additamentis refertus. Erat & alter Chartaceus in 4°. sed non dignus cujus ratio haberetur, colligatus una cum vetere aliqua impressione Fasciculi Temporum, & recentissimis temporibus scriptus. *Quartus* qui nobis dicitur, partim in Membrana partim in Charta scriptus est, satis nitidus; & ob id etiam magis commendandus, quod praeter excerpta ex Orosio, Rufi Festi contineat Breviarium, quo etiam usi sumus. Verum libellus hic qui in 8°. scriptus est, non progreditur in Eutropio ultra mortem & sepul-

 turam

turam Domitiani, ubi haec exarata inveni: *Eutropii, Viri Clarissimi Historiarum de praeclarissimis Romanorum gestis, ... idemque ultimus, cum Dei laude feliciter explicit. Inceptus* XXIIº. *Maji, expletus fuit die ultimo ejusdem mensis, in praeclarissima urbe Venetiarum.* Quamvis vero ibi annus non adscribatur, inveni tamen inter Orosii excerpta alicubi adscriptum annum 1464. eadem vero manu omnia cum sint scripta, vetustiorem iis aetatem adjudicare non licet.

Ex praecipuis autem qui ante nos Eutropium in lucem dederunt, Schonhovius, Vinetus & Sylburgius MSS. consuluerunt, Glareanus, Fabri Pater & Filia, Cellariusque ingenio tantum usi sunt. Inter quos miror, quomodo Fabri Filia Anna scribere in Praefatione sua potuerit: *in Eutropio vero nullum mihi auxilium fuit: nemo enim in hunc Scriptorem aliquid exaravit. quod mihi videre contigerit.* Quum non tantum Cellarii Editio aliquantum praecesserit illam Annae Editionem, verum doctus ille Vineti labor in ipsis prodierit Galliis, & Notae dein plus semel sint repetitae in illis Editionibus, quae cum ejusdem & doctissimi Glareani Commentariis prodierunt. Verum detur hoc eruditissimae feminae, quae non modo literarum amore omnes sui saeculi mulieres praeteriit, verum multis etiam doctis viris praeluxit, unicum certe muliebris sexus in Literis Humanioribus vocari meretur exemplum. Prima itaque laus Schonhovio debetur, qui a purgamentis Diaconi purum dedit Eutropium; secunda Vineto, qui ex Codice MS. insigni, haud paucis locis meliorem fecit; tertiam palmam nemo praeripiet Glareano, cujus sane doctissimi sunt Commentarii, atque magno judicio ex omni Historiarum penu depromti: Anna, ingeniosissimi Tanaquilli Fabri eruditissima proles, si Glareanum non haberemus, maximis meritis devinctum sibi haberet Eutropium; Sed neque nunc poeniten-

tendam in eo Auctore operam posuit, variamque suam & diffusam eruditionem ubique ostendit. Cellarius, Germanorum sui temporis judiciosissimus, bis Eutropium edidit, Cizae primum anno 1678. deinde Jenae 1726. doctis illustratum notis & Variarum Lectionum addito examine. Adjunxit idem Paeanii Metraphrasin Graecam, excerptam ex editione Friderici Sylburgii; qui quidem maxima laude dignus, gloriae inter omnes minime avidus, longe primo loco mihi fuerat commemorandus, si de meritis ejusdem judicium ferre institutum foret. Verum quum jam agamus de illis, qui Eutropii libellum separatim, ille vero in numerosa quam instituit plurimorum Historicorum Collectione, quibus & Eutropium inseruit, plenissime de omnibus sit meritus, alios potissimum enumeramus.

Post hos omnes vir Doctissimus Thomas Hearne, *Britannus*, Oxonii anno 1703. emendatissimam Eutropii dedit Editionem, VII. usus Codd. MSS. illisque quibus Vinetus & Sylburgius usi fuerant, ut & variis Editionibus, ad examen revocatis, & in Variantium Lectionum colluviem coagmentatis. Hujus Editionem, ut visam nobis longe optimam, ita sumus secuti, ut nihil mutaverimus, nisi quod MSS. auctoritate subnixum exigere ipsa ratio videbatur. Variis ejusdem Lectionibus ubique illas MSS. Lugd. Bat. *inseruimus*, neque de illis quae minoris momenti videbantur, verbum in Notulis fecimus, multum enim de ociosi alicujus monachi aut oscitantis amanuensis erratis digladiari, quorsum pertinet? Notulas ipsas nostras parcas esse voluimus, quum jam gemat onustus tot Commentatoribus sectator ipse brevitatis, si quis alius, Eutropius.

Occurret aliquis, potuisse resecari, quae minus docta forent, sed vulgaria potius & saepius dicta. Fateor, si doctis tantum scriberetur, sique hujus libelli is esset finis ut ad doctos tantum nostra commen-

da-

tione veniret. Semidoctis, quid dico! adolescentulis, certe iis qui Musas Academicas a limine primum salutant, hic a me labor susceptus est. Frustra illi ad maximarum rerum numerosam copiam uno saltu introducuntur, si non ante in numerato habeant Historiae Romanae brevem talem (ut ita dicam) sciagraphiam, qualem nemo omnium, quotquot sunt, fuerunt, inter Compendiorum Scriptores, Eutropio meliorem dare poterit. Hic certe Tanaquillo Fabro, accerrimi judicii viro, subscribere debeo, *Puer scire multa videtur* (nec puer tantum, sed & adolescens & vir) *dum legit, quae nescit tamen:*

Nam videt, aut vidisse putat per nubila Lunam.

Reliqui itaque Commentatoribus suis omnia integra, nisi ubi bis idem iisdem diceretur verbis, quod repeti necesse minime fuit; De Cellario adhuc monere quid habeo. Dixi superius, illum bis in lucem dedisse Eutropium, Cizae primum, deinde viginti sive undeviginti annis post Jenae, quam Editionem plus semel repetitam fuisse maxime in usum Scholarum, collegi ex titulo aliarum. In eadem editione Graeca Paeanii non ex adverso Latinis opposita sunt, verum inferius subjecta, cujus rei rationem dat Cellarius in Nova Praefatione. Nos Graeca separata ab ipso Eutropio dedimus: sicuti enim recte ab eodem Cellario studiosae juventuti cum Eutropio elegans ejus Metaphrastes plurimum commendatur, ita in tyronum usus privatis quoque Lectionibus eodem uti decrevi, ut ita juventus simul adsuefiat Graecae ubertati, & Historiae Romanae, imo universi Orbis, per tot secula, facillime imbibat notitiam. Ingenue autem fateri volo me semper prima Cellarii editione usum fuisse, posteriorem vero ad manus meas venisse, quum jam ad finem opusculum hoc spectaret. Nolui tamen studiosos Cellarianae eruditionis fraudare augmen-

gmentis illis, quibus posteriorem suam editionem idem *Cellarius* locupletavit; quas itaque selectas, cum *nova* ejus Praefatione, ad libri calcem rejici, *suo loco* positurus, si antea copia earundem notarum *mihi fuisset*. Simile quid mihi contigit in MS. quodam, cujus copiam serius sum nactus. In Indice MSS. *Bibliothecae* Lugduno—Batavae alphabetico; quem ante duodecim confeci annos, ad Eutropii mentionem eum perperam inter MSS. posuerant typothetae pag. 311. ubi frustra a me quaesitus, nec inventus *fuit*. Nuper admodum aliud agenti apparuit collocari debuisse p. 381. Quapropter e vestigio a me inspectus, deprehensus est Paulli quoque habere adsutas lacinias, atque convenire passim cum illis, qui secundo atque tertio numero inter MSS. Lugduno Batavos laudantur, quibus cum diligenter usi simus, easdem lectiones repetere ex nuper hoc reperto Codice necesse non duximus; ut tamen ejus gustus exstaret, excerpta quaedam in locis dubiis hic adjicere placuit. Pag. 56. reliquos Codd. MSS. & emendationem nostram, *ad singulare certamen progressus, occidit.* pro *congressus*, confirmat. Quibus ipsis verbis usum invenio Orosium IV. 13. de Claudio Marcello. *Ubi etiam ipse Virdomarum Regem, in primam aciem progressus, occidit.* Pag. 134. consentit quoque cum IV. reliquis MSS. legens *omnes fere Hispaniae*, non *Hispani*. Pag. 158. pro *Asiagenis*, vel ut alii, *Asiatici*, novum nomen *Asianum* effingit. Pag. 167. pro *Atque in conventu*, nobiscum mavult *Itaque*. Vexatum locum, ubi de Pompejo, ut Syllae proximo, seu altero Sylla agitur p. 220. ita constituit, *cognita ejus industria, tantis exercitibus praefecerat, ut secundus a Sylla haberetur.* Confirmat emendationem ex MSS. allatam p. 273. *Ex Pompeji filiis major occisus est, minor fugit.* ubi *& Pompeji filius major*, vulgati malunt. Pag. 285. locutionem *pro victo recedere* probat, dum scribit de Antonio (*fugienti*

in

in *fugientibus* mutans) *& cum instarent Parthi fugientibus, ipse pro victo recessit.* Pag. 486. de Parthica Juliani agens expeditione scribit, *cui expeditioni ego Eutropius quoque interfui.* quod an ab ipso Eutropio sit dubitari potest, insertum forte ab eo, qui metuebat, ne Paullus Diaconus, cujus additamenta fatetur in fine se addidisse, hic ab ignaro lectore eo tempore vixisse crederetur. Paullo post *inconsultis praeliis* scribit de Juliano, pro *inconsultius praeliis.* Memoriae vero *amplissimae* laudem, non tantum *tenacissimae*, Juliano tribuit pag. 488. & denique *nimium* cum Vulgatis insectatorem Christianae Religionis vocat p. 489. Est vero ille Codex scriptus in Membrana in 4°. forma majore, jamque olim, dum cum Isidoro compingeretur, aliquot ex illo quaterniones fuerunt desideratae, a Marci Aurelii videlicet principio, usque ad Diocletiani vitam privatam, sive ad lib. x. In fine libri ita scriptum est. *Huc usque historias componit Eutropius, cui tamen aliqua Paulus Dyaconus addidit.* Post quae reliqua ex Diacono sequuntur.

Orosii quoque editor eruditissimus ante centum & quod excurrit annos, Franciscus Fabricius Marcoduranus, in tersissimis suis ad Auctorem illum Notis, MS. Eutropii mentionem facit, quem ipse possederit. Scribit enim ad caput 4. libri II. in haec verba; *Nam cum Eutropius scripsisset, Romam conditam* XI. *Kalend. Majas, Olympiadis sextae anno tertio*, CCCCXIX. *post Trojae excidium: deinde Paulus Diaconus subjecit; sive, ut placet Orosio*, CCCCXIV. Addit, *Scio haec aliter & vulgo legi, & a Schonbovio edita: sed sequor fidem mei Libri Antiqui, in quo Eutropii historia ita descripta est, ut quae Paulus adjecit illius nominis appositione sint separata.* Hactenus Fabricius. Quod consilium secutum video Clariss. Ludov. Ant. Muratorium, qui in I. Tomo Scriptorum suorum Italicorum Parte I. statim in initio, locavit Paulli Diaconi Historiarum libros XXIV. qui passim Historiae Miscellae

veniunt

veniunt appellatione; ubi diligenter attendit, ut quae ex Eutropio erant hausta diverso characterum genere a *Paullinis* exprimerentur. Verum, ut ad Fabricium revertar, mentionem ejus sui MS. Eutropii *iterum* facit in Notis ad Orosii lib. IV. cap. 17. ubi scribit *Suessanum, non Sinuessanum, ut est in MSS. Orosii Eutropiique libris.* ut & lib. v. cap. 16. *In nostro MS. Eutropio, initio libri quinti, duae voces, Romani Consules, non leguntur.* Atque ibidem in fine cap. 21. *Hiertam habent omnes Libri MSS. eundemque antiquus meus Eutropius Hierdam nominat: cum impressi Hiarbam.* Iterum cap. 23. *Hirculejus est in nostris MSS. Orosii Eutropii & Flor. libris.* Denique lib. VII. cap. 24. *Schonhovii Eutropius, Corchen habet: meus MS. Soënen.* cap. 25. *Schonhovii Eutropius habet, Baucadarum nomen, meus Bagaudarum* & cap. 29. testatur *Vetranionem* exstare in suo Eutropio, atque ita nomen illud scribi.

Praeterito quoque anno, 8. Aprilis, Gottinga, Observationes suas MSS. in Eutropium ad me miserat Cl. vir & eruditissimus Christoph. Augustus Heumannus, quas libenter suis locis adtexui, ibique studiosus Lector est inventurus: Commonuerat etiam de quadam sua emendatione Amicus, de qua libere judicium meum proferam, pari ingenuitate meas quoque honestorum judicio. Vir itaque praestantissimus Jo. Arentzenius in Differt. de Civitate Paulli, cap. 7. p. 232. apud Eutropium lib. I. cap 13. p. Ed nostrae 34. & 34. legere jubet, *Tum & ipsos sibi Tribunos Plebis, quasi proprios Vindices & Defensores creavit.* Legitur, inquit, in Editis *Judices.* At nihil certe minus (addit) quam ad judicandum creati sunt Tribuni Plebis; quod deinde ex Gellio confirmat. Pace Viri doctissimi & discipuli quondam mei, assentiri illi nequeo. Emendatio est contra omnes omnino MSS. contra Paullum Diaconum, contra Mephrasten Graecum. Πρὶν καὶ αὐτὸς αὐτῷ κατέστησεν ἄρ-

χοντας

χοντας (ita haec Eutropii vertit) οἰκείους, καὶ οἱονεί τινας ἐκδίκους τοῦ πλήθους, οὓς Δημάρχους ἐκάλεσε. Ibi, quos *defensores* appellavit Eutropius, Graecus ἐκδίκους vocat, & quum Δημάρχους dicat Tribunos Plebis, ostendit proprios esse judices, οἰκείους ἄρχοντας, videlicet ex plebe lectum Magistratum, non, sicuti Consules, ex Senatu vel Nobilitate. Praeterea si *vindices* & *defensores* dixisset Eutropius, bis idem dixisset. *Judex* Eutropio idem est quod Magistratus; unde de Aegypto Romanorum imperio subjecta lib. VII. cap. 7. p. 287. *Praepositusque ei Cn. Cornelius Gallus. hunc primum Aegyptus Romanum judicem habuit.* Quem ipsum locum non neglexit monere nunquam satis laudandus Frid. Sylburgius in Indice suo, ubi scribit, eundem citans, *Judex*, *i. e. Magistratus.* Similiter Orosius III. 14. de Philippo & Thebanis: *Pulsos dudum a civibus, in patriam restituit: ex quibus* CCC. *exules judices rectoresque praefecit.* & saepe. Praeterea non *ipsos*, ut ad Tribunos referatur, sed *ipse*, relatione ad Populum, omnia MSS. exemplaria, & Graecus quoque Metaphrastes legunt.

Quum non uno modo Capita in Editis distinguantur, Annae Fabri distinctionem secutus sum quod ibi Capita breviori ambitu circumscribantur, Indexque Verborum omnium illi potissimum aptari possit. Monendus praeterea est lector, saepissime annos Urbis Conditae &c. in Notis Glareani atque Annae a se invicem discrepari; quod mirum non est, quum Fastos eosdem non omnes sequantur Commentatores, unde neque ipse Eutropium ubique unam atque eandem temporis sequitur supputationem, verum prout excerpserat Historicos veteres, quos legerat, quorum quidam Varronis computum sequebantur, alii alterius, ita nonnumquam errare deprehenditur, quod quum ubique ad examen revocetur in Notis Doctiss. Virorum, semel dixisse sufficiat. Monui superius in Quarto MS. Eutropiano Bibliothecae

Lugd.

Lugd. Batavae inventum quoque a me fuisse Breviarium, seu ut ipse videtur maluisse appellare, Breve, Sexti Rufi, quo quidem duplici nomine gavisus sum, primo, quod viderem praeteritum esse in Catalogo MSS. dein, quod propter similitudinem argumenti eundem Auctorem nostro adjungere decreveram. Varias ex MS. illo Lectiones, nisi majoris momenti viderentur, Cellarianis inserui, ipsumque Sextum seu Festum ex ultima Cellarii editione exhibui. Hearnius quoque, praeter Eutropium, Obsequentis libellum de Prodigiis, Messalam de Progenie Augusti, & Graeculi cujusdam Orationem in obitum Constantini Junioris adjunxerat. Posteriores duos (quamvis Messala, ut suppostitius omnibus notus sit) itidem addidi, ne quid scilicet deesse aliquis quereretur, nam Obsequentem post novissimam Amici editionem recensere opus non erat, &c.

cum alia quaedam, eodem teste, tum breviarium scripsit rerum Romanarum ab. V. C. usque ad Flavium Valentem Augustum, cui & opus suum dicavit. Militasse se ait sub Juliano, atque expeditioni ejus in Persas interfuisse. Quo & pertinent verba Georgii Codini in Selectis de [4] Originibus Constanstantinopolitanis. Laudat vero eum testem in rebus Constantini Magni, quae oculis suis vidisse eum ait. Atque ex his patet error Ptolomaei [Lucensis,] & hujus se auctoritate tuentis Raphaëlis Volaterrani, qui Eutropium hunc fuisse putarunt discipulum B. Augustini. Quae & sententia est Gesneri, & Eisingrinii, & Theodori Zuingeri, Theatri sui volumine VI. Lib. II. ad haec Possevini in Apparatu sacro, atque aliorum. In errorem omnes eos impulit, quod Gennadius in illustrium Virorum catalogo Eutropium quendam referat, de quo hunc in modum apud eum legitur: „ Eutropius presbyter scripsit ad duas sorores, ancillas Christi, quae ob devotionem pudicitiae, & amorem religionis, exheredatae sunt à parentibus, epistolas in modum libellorum consolatorias, eleganti & aperto sermone duas, non solum ratione, sed etiam testimoniis Scripturarum munitas " Meminit autem ejus Gennadius post Augustinum, Orosium, alios. Hunc illi esse breviarii scriptorem crediderunt. Sed tempora repugnant, cum auctor breviarii, Constantini, ejus liberorum, Juliani, Joviani, & Valentis temporibus vixerit: at non item Gratiani, aut Theodosii; saltem non Arcadii, & Honorii: ut Augustino esse junior non possit. Adhaec ille Gennadio memoratus presbyter erat: at hic an Christianus fuerit, merito ambigitur, cum reticeat Christianorum persecutiones X. ac in Joviano aperte suadeat perfidiam. Scio esse, qui Christianum fuisse colligant exinde, quod de Juliano scri-

4 Vide supra.

scribat: *Religionis Christianae Insectator, perinde tamen, ut cruore abstineret.* Sed ita quoque scribere potuit gentilis, saltem qui in confinio tenebrarum ac lucis constitutus, nec gentilem religionem probaret, nec Christianae tamen nomen dedisset: quales saeculum illud habuit multos. Sed utcumque hoc est, tempora, ut vidimus, eos refellunt, qui Augustino Eutropium faciunt juniorem. Stylum si spectes, parum est concinnus: sed hoc aetati, qua vixit, tribuamus. Res vero ipsas compendio satis commodo constrinxit. Sane quanti à Graecis fieri soleat, vel argumento illud erit, quod Capito historicus Lycius, epitomes Eutropii μετάφρασιν scripserit Graece: ut Suidas docet in Καπίτων. Imo & Simlerus, in Appendice bibliothecae Gesneri, testatur, in bibliotheca P. Pithoei [5] exstare Παιανίου μετάφρασιν Romanae Eutropii historiae. Ac video quaedem ex Paeanio hoc citari à Scaligero. Compendio Eutropii Paulus Diaconus, malo sane exemplo, sua inserit; ut liquet ex undecim primis Historiae Miscellae libris: de quibus dicemus, cum ad Paulum Diaconum deventum erit. Meminit & Eutropii Beda Hist. Angl. Lib. I. c. XI. &, qui saeculo toto Beda junior est, Hincmarus Rhemensis, opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. XVI. ubi de castello Lauduno loquens ait: „Quod, sicut Eutropius, antiquus historiographus, dicit, auctore Marcobrio praetore conditum, „ab exordio sui in paganismo inter civitates, vel „provinciales sedes, nomen & locum non habuit." Facit & mentionem Flodoardus Pontif. Rem. Lib. I. cap. I. & Leo Ostiensis (qui Alexii & Henrici Impp. temporibus fuit) Chronici Casinensis Lib. I. cap. XVII. De

5 Codex iste idem videtur esse cum eo cujus meminerunt Catalogi Bibliothecae Bavariensis qui anno MDCII. prodierunt, duodecim nempe annis post editionem Historiae Romanae Scriptorum Graecorum Sylburgianam.

De Eutropio hoc satis: à quo [6] diversus est Eutropius grammaticus, quem de literis testem laudat Priscianus Lib. I. item Eutropius medicus, memoratus Marcello Empirico praefat. operis de medicamentis.

Balthasar [7] Bonifacius de Eutropio.

Flavius Eutropius decem brevissimis libris Romanam historiam strictim complexus, Pauli Diaconi injuria productus, ac ex conferto dilutior effectus omnem pene dignitatem amisit; donec fideli opera Antonii Schonovii in integrum, & quodam quasi postliminio reversus, pristinum locum recuperaret. Diaconus ille, monitu Adilbergæ, Desiderii Langobardorum Regis filiæ, non solum auctoris hujus historiam Interpolem fecerat, sed ipsam pene totam inverterat, dum multa de suo infarciret, multaque passim adimeret, aut transferret. Militavit Eutropius sub Juliano parabata ac desertore, librumque suum dedicavit Valenti. Nec satis liquet, cujus ille fuerit religionis; quippe qui, in colliminio tenebrarum ac lucis constitutus, nec Paganorum ritus probaret, nec CHRISTO tamen dedisset nomen. Sophistam Italum vocat Suidas; eodemque nomine censetur in originibus Constantinopolitanis. Quanquam non desunt, qui hunc Eutropium historicum eundem esse contendunt cum Eutropio presbytero Africano, Augustini discipulo, qui duas ad sorores consolationes conscripsit, cujus meminere Ptolemaeus Lucensis, & Raphael Volaterranus. Stylum ejus improbat Vossius, ut parum concinnum: fatetur tamen, res ipsas com-

6 Unde hoc didicit Vossius? Nonne plura scripsit Eutropius? V. supr. in Testim. Prisciani.

7 *Bonifacii bujus de Romanae Historiae scriptoribus Excerpta, Venetiis parce excusa, & in Germania fere invisa, ex Anglicana bibliotheca protraxit & Helmstadii imprimi denuo curavit Cl. Busmannus.*

compendio satis commodo ab Eutropio constrictas. Doctissimum fuisse Eutropium, & multa eloquentia scripsisse putat Jacobus Philippus. Antiquum historiographum appellat Hincmarus Rhemensis. At Schonovius non eum inter antiquos recenset; sed licet scripsit posterius, neque tamen, inquit, minor eloquentia; & judicio etiam superioribus fuit eminentior. Sane quanti eum Graeci fecerint, vel argumento illud erit, quod Capito, & Paeanius, Eutropiani compendii metaphrasin Graece scripserint. Duae sunt autem omnino res, quae famam, & gloriam scriptoribus conciliare soleant, si in alienas transferantur linguas, sique interpretationibus illustrentur.

Ant. Possevinus in Apparatu ad omnium gentium histor. §. III. *c.* 35.

Minus quidem elegans, sed cum ex Livio & Sallustio res nobis nunc ignotas decerpserit, & omnem historiam Romanam &c. *ut supra in verbis Sigonii.*

Mich. Piccartus Decade XVI. *Observatt. historico-politicarum c.* I.

Legens nuper in Eutropio, (qui breviarium historiae Romanae nobis reliquit, annorum quidem MCXV. succincta sane concinnaque brevitate, sic tamen, ut nihil per ea tempora acciderit pene in Imperio Romano, quod non diligenti illi auctori vel tribus saltem verbis notatum) incidi in historiam Numae, &c.

Meric. Casaubonus in Testimoniis de Marco Aurel. Antonino.

Suidas in voc. Μάρκος tria diversa diversorum scri-

ptorum profert testimonia. Primum ex Philostrato &c. Secundum quod incipit, Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἄν' ἐμπλήσεσθαι, &c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut παράφρασις potius. Quaecunque enim Latinus ille Breviator Historiae stylo contractiore, & inde saepius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hic Graece sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quae sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altetero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Caeterum è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Graecis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Paeanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint haec, si quis quaerat: etsi Paeanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quae de ejus versione viri doctissimi, Jos. Scaliger, b. m. parens Is. Casaubonus, Valesius, aliique qui legerant, passim pronunciant, non Paeanio; sed Capitoni, ut & antiquiori & longe praestantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim haec quoque talia. quae auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur.

Petr. Lambecius in Commentar. de Biblioth. Caes. lib. VIII.

Decimus [*] Codex Manuscriptus Historicus Graecus est chartaceus antiquus, elegans, & bonae notae in quarto; in quo inter alia à fol. 19. pag. 1. usque ad fol. 52. p. 2. continetur, *Nicephori Gregorae Oratio encomiastica, prolixa & perelegans in Imp. Constantinum Magnum*; quae inscribitur atque incipit hoc modo: Τοῦ αὐτοῦ (scil. σοφωτάτου Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ) εἰς τὸν ἐν βασιλεῦσι μέγιστον καὶ ἅγιον Κωνσταντῖ-

[*] Inter Codd. nempe Graecorum Historicorum.

νων τὸν ἰσαπόστολον. Τὸ μὲν κεφάλαιον τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι, οὐ τὴν ἀξίαν ἐστὶν ἀποδοῦναι φωνὴν τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ἀλλὰ τὸ προσῆκον ἐκτίνειν ἐθέλοντας χρέος, μὴ πλέως ἐκπεσεῖν τῆς προθέσεως, &c. Dignissima profecto est haec Oratio, ut *Supplemento Corporis Historiae Byzantinae* aliquando inferatur. Interim nunc moneo exstare in ea valde notabilem de Eutropio mentionem; nempe quod is, licet [9] *gentilis & à Christiana religione alienus*, simul etiam Imp. Juliano Apostatae addictissimus, vi tamen veritatis & conscientiae Imp. Constantinum Magnum laudare coactus fuerit. Ipsa Gregorae verba à fol 33. p. 2. usque ad fol. 33. p. 2. sunt haec:

Οὕτω τοίνυν (ὁ Κωνσταντῖνος) τὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ἀνηπτύπτων ἐθνῶν ταπεινώσας φρονήματα, οὕτω δὲ καὶ τυράννων ἁπάντων καθαρὰν καταστήσας τὴν οἰκου-

Sic igitur Constantinus magnarum illarum & immansuetarum nationum feroces animos frangens, sic etiam à Tyrannis orbem terrarum purgans, salutaris crucis potentiae to-

9 Sunt, qui Eutropium fuisse Christianum colligunt ex eo, quod ubi de Imp Juliano agit, in nonnullis exemplaribus manuscriptis & impressis legitur: *NIMIUS religionis Christianae insectator; perinde tamen, ut cruore abstineret.* Sed adjectivum illud *NIMIUS* suppostitium ibi & superfluum est. Cum enim proxime praecedant haec verba: *Gloriae avidus, ac per eam animi plerumque immodici;* explicandi vocabuli hujus *IMMODICI* causa addidit ibi aliquis marginale vel interlineare glossema *NIMII:* quod postea ab imperitis librariis mutatum in *NIMIUS*, ipsi Eutropii contextui perperam insertum est. Prioribus quippe verbis accusat Eutropius Imp. Julianum, quod nimia gloriae aviditate inconsultius praeliis se inserens, mortem sibi accersiverit; posterioribus autem eundem laudat, quod insectator quidem fuerit Christianae religionis, non tamen *NIMIUS*, sed perinde, ut cruore abstineret. *Lambec.* Sciat autem lector quod typographus *Eutropii* schedis supremam manum imposuerat, priusquam in hunc locum Lambecij incidi: alioquin ejus observationes propriis locis subjunxissem. *Hearn.*

totam attribuebat causam, & Deo primitias gratiarum ex animae suae meditullio offerebat. Ego vero quamvis eorum, quae a me dicta sunt, testes habeam longas Historias, tum scriptorum nostri ovilis antiquas & plurimas, tum quoque exterorum sapientum Graecorum scilicet & Aegyptiorum, & quotquot olim urbis Romae fuerunt alumni: prolixitatis causa eas praetereo. Mentionem autem unius tantum faciam, nomine EUTROPII, compendiaria narrationis brevitate quam maxime utentis, cujus & antea jam aliquatenus memini. Cum enim is infensum erga CONSTANTINUM gesserit animum, cum PROPTER DIFFERENTIAM RELIGIONIS, tum QUOD JULIANI FUERIT AEQUALIS ET SECTATOR, majorem ejus verba merebuntur fidem, quia testimonia bona, ab hostibus profecta, digniora & validiora censentur aliis. Hic itaque generalem & rebus gestis Constantini longiorem scribens historiam, non potest verita-

μένην, τῇ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ δυνάμει τὸ πᾶν τῆς αἰτίας ἀνετίθει, καὶ Θεῷ τὰς ἀπαρχὰς τῆς εὐχαριστίας ἐκ μέσης ἀνέπεμπε τῆς ψυχῆς. ἐγὼ δὲ μάρτυρας ἔχων τῶν λεγομένων μακρὰς ἱστορίας ἔκ τε τῶν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἀρχαίας καὶ πάνυ τοι πλείστας, ἔκ τε τῶν θύραθεν σοφῶν, Ελλήνων δηλαδὴ καὶ Αἰγυπτίων, καὶ ὅσοι τῆς πάλαι Ρώμης γένοντο θρέμματα, μήκους ἕνεκα παρίημι· μνησθήσομαι δ' ἑνὸς τοὔνομα ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ, βραχυλογίᾳ χρωμένου τὰ μάλιστα, οὗ δὴ καὶ πρότερον μετρίως ἐμνήσθην, καὶ ταῦτα ἀπεχθῶς ἔχοντος πρὸς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ, ΔΙΑ ΤΕ ΤΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΑΚΟΙΝΩΝΗΤΟΝ, καὶ πρόσγε, ΔΙΑ ΤΟ ΗΛΙΚΙΩΤΗΝ ΟΜΟΥ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΙΩΤΗΝ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΓΕΓΕΝΕΣΘΑΙ, ἵνα μᾶλλον πιστότερα τὰ λεχθησόμενα ᾖ, διὰ τὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίας ἔχειν τι πρὸς

ἀξιο-

ἀξιοπιστίαν ἰσχυρὸν βεβαιότερον. ἄλλως τε καὶ ἱστορίαν συγγράφων καθολικήν τε καὶ μακροτέραν ἐκεῖνο: οὐ δύναται τῆς ἀληθείας κρύπτειν ἐνέργειαν. Φησὶ τοίνυν ἐκεῖνος παρόσον γε τοῖς ἄλλοις, ὡς [10] Κωνσταντῖνος δὲ στρατηγεῖν τε ἀγαθὸς ὢν, καὶ ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις, δυνατώτατός τε ἤδη ἐν ταῖς προσθήκαις γεγενημένος, σφοδρὸν ἐπήγαγε καὶ Λικινίῳ τὸν πόλεμον, παρὰ φαῦλον ποιησάμενος τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν. [11] δόξης τε

tis efficaciam occultare, sed inter alia ait, quod Constantinus peritissimus existens militandi, & in proeliis fortissimus, simul etiam in rebus suis augendis acerrimus, grave bellum Licinio intulerit, nihili faciens [12] affinitatem, qua ipsi conjunctus esset. Gloriae enim militaris appetens, & ad praeclara facinora bellica propensus erat; comitante illius conatus fortuna prospera, ita tamen ut virtutes ejusdem non obscuraret, sed gloriosa ipsius acta non minus virtutum ejus habe-

ren-

10 Ipsa Eutropii verba Latina secundum antiquum codicem manuscriptum membranaceum Augustissimae Bibliothecae Caesareae sunt haec: *Constantinus tamen vir ingens, & omnia efficere nitens, quae animo praeparasset, simul Principatum totius Orbis affectans, Licinio bellum intulit, quamquam necessitudo; nam soror Constantia nupta Licinio erat.* Quae Paeanias Sophista, a Friderico Sylburgio editus, nimis libera metaphrasi in Graecum sermonem transtulit hoc modo: Κωνσταντῖνος γὰρ, στρατηγεῖν τε ἀγαθὸς ὢν, καὶ ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις, δυνατώτατός τε ἤδη ἐν ταῖς προσθήκαις γεγενημένος, ἐπήγαγεν αὐτῷ πόλεμον, ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ παντὸς ἀρχῆς, παρὰ φαῦλον ποιησάμενος τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν. κηδεστὴς γὰρ ἦν αὐτῷ Λικίνιος ἐπ' ἀδελφῇ Κωνσταντίᾳ. *Lambec.*

11 In dicto codice antiquo membranaceo Bibl. Caes. pro *Militaris gloriae appetentissimus, fortuna in bellis prospera fuit* (ut in vulg. Eutrop. edd. habetur) legitur, *Militaris gloriae appetentissimo, fortuna in bellis prosperis affuit; verum ita, ut non superaret industriam.* Et pro eo quod mox sequitur. viz. *affectator justi amoris, quem omnino sibi & liberalitate & docilitate quaesivit*, legitur, *adfectatur justitiam oris, quam omni & liberalitate & docilitate quaesivit*; in qua lectione an praeter vocem *omni* aliud aliquid boni latitet, aliis dijudicandum relinquo. *Lambec.*

12 Habuit enim Licinius in matrimonio Constantiam Imp. Constantini Magni sororem. *Lambec.*

rentur effectus, quam revera essent fortunae Scythas etiam debellavit, & foedera pepigit libera potestate; multaque ejus erat apud Barbaros existimatio, adeo ut plurimi eorum cum ob reliquam magnificentiam regiam, tum quoque ob liberalium artium & rationalium scientiarum studium remunerationes ipsi se debere profiterentur; utpote qui & donis, & alia omni officiorum exhibendorum sedulitate; tanquam benevolentiae omnium conciliandae philtris, debita tamen gravitate servata, haud parce uteretur. Amicos porro, non solum probatae, verum etiam suspectae fidei, nulla iis bene faciendi occasione praetermissa, omnes summopere locupletavit. Hoc igitur loco &

γὰρ ἐπιθυμίας πολεμικῆς, καὶ πρὸς [13] ἀριστείας ἕτοιμος ἦν· τύχη δὲ ἠκολούθει μετ' αὐτοῦ τοῖς ἐγχειρήμασι δεξιά, τὰς ἀρετὰς δὲ οὐκ ἔκρυπτεν, [14] ἀλλ' ἐκείνας ἐνομίζετο, καὶ ταύτης ἦν. Σκύθας τε κατεπολέμησε, σπονδάς τε κατ' ἐξουσίαν ἐποιήσατο· πολύς τε ἦν αὐτοῦ παρὰ τοῖς βαρβάροις λόγος, ὥστε τοὺς πλείστους ἀμοιβὰς ἐποφείλειν αὐτῷ νομίζειν [15] τῆς τε ἄλλης βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας, καὶ τῆς ἐλευθέρου παιδείας, καὶ τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν. [16] καὶ γὰρ τοῦ παρὰ πάντων φίλτρου καὶ αὐτός, οὔτ' ἄλλης σπουδῆς ἦν μετὰ τοῦ σεμνοῦ φειδόμενος. [17] τῶν φίλων δέ, καὶ οἷς ἐπίστευε, καὶ οἷς μή, μεγάλως πάντας ἐθεράπευεν, οὐδεμίαν κα-

13 In edit. Sylb. legitur ἀριστείαν. *Lambec.*

14 In ed. Sylb. perperam legitur: ἀλλ' ἐκείνων ἐνομίζετο. καὶ ταύτης ἦν Σκύθας τοι κατεπολέμησε, &c. *Lambec.*

15 Verba haec, τῆς τε ἄλλης βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας, in ed. Sylb. perperam omissa sunt. *Lambec.*

16 In ed. Sylb. perperam legitur: καὶ τοῦ παρὰ πάντων φίλτρου, μήτε δωρεᾶς ὑπὲρ τούτου, μήτ' ἄλλης σπουδῆς, μετὰ τοῦ σεμνοῦ φειδόμενος. *Lambec.*

17 In ed. Sylb. legitur: τῶν φίλων δὲ τισὶ μὲν ἠπίστει τινὰς δὲ ἀναμφισβητήτως ἐθεράπευσεν, οὐδεμίαν καταλιπὼν ὑπερβολήν. *Lambec.*

καὶ ταλιμπάνω ὑπερβολήν· ἐνταῦθα καὶ οὗτος ἀνδρειότατόν τε ἐν ταῖς μάχαις εἶναι φησὶ Κωνσταντῖνον, καὶ στρατηγεῖν ἀγαθὸν, καὶ ἅμα δυνατώτατον ἐν ταῖς τῆς ἡγεμονίας αὐξήσεσι· μεγαλοδωρότατόν τε καὶ σεμνὸν τὸν βίον, καὶ λόγων σοφῶν ἐπιστήμονα, καὶ ἅμα τοῖς πᾶσιν ἐντεῦθεν ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον καὶ πάσαις ἀρεταῖς περιβρίθοντα. ΕΛΛΗΝ Δ' ΩΝ (Ο ΕΥΤΡΟΠΙΟΣ) ΚΑΙ ΑΛΛΟΦΥΛΟΥ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΟΣ, παρέμιξε τοῖς λεγομένοις καὶ λέξεις, αἳ τὸν μὲν νοῦν ὑγιαίνουσι, τὸ δὲ φαινόμενον ἀπόζουσιν ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΙΚΡΙΑΣ· ὃ καὶ μᾶλλον ποιεῖ πιστοτέρας τὰς μαρτυρίας αὐτοῦ· μήτε γὰρ ἐξεπίτηδες, μήτ' ἀπὸ φίλης ὁρμᾶσθαι γνώμης καὶ γλώττης τὰ εἰρημένα· ὅτι γὰρ τύχην ἐπηκολουθεῖν αὐτοῦ τοῖς ἔργοις φάσκοι δεξιὰν, τὸν τῶν πάντων αἴτιον εἶναι λέγει Θεὸν καὶ τὴν τοῦ σωτηρίου σταυροῦ δύναμιν· τύχην γὰρ ὀνομάζουσιν Ελ-

ille teſtatur, Conſtantinum fuiſſe fortiſſimum in proeliis, & militandi peritiſſimum, ſimul etiam acerrimum in augendo ſuo imperio, ad haec munificentiſſimum aeque ac gravitatis vitae obſervantem, & eruditae ſapientiae conſultum, atque inſuper omnibus exoptatum & peramabilem, cunctisque virtutibus refertum. Caeterum GENTILIS EXISTENS (EUTROPIUS) ET ALIENAE RELIGIONIS ALUMNUS, permiſcuit narrationi ſuae nonnullas loquendi formulas, quae quidem ſecundum rectum ſenſum ſanae ſunt, redolere tamen videntur AMARULENTIAM ETHNICAM; quod quidem ipſius atteſtationes reddit majori fide dignas, tanquam non ſuperficiarias, nec ab amica ſententia & lingua profectas. Dum enim ait, fortunam proſperam acta Conſtantini comitatam eſſe, idem hoc eſt, ac ſi dicat, Deum, ſupremum omnium rerum Auctorem, per potentiam ſalutaris crucis Chriſti, Conſtantinum in rebus gerendis adju-

juvisse; quoniam Gentiles etiam Deum nomine fortunae indigitant. Dum porro autem dicit, Constantinum, respectu gloriae affinitatem nihili facientem, Licinio bellum intulisse, ipse nos cogit duplicem de se habere opinionem. Nam aut ignoravit veram belli causam, nempe quod Licinio illud illatum sit tanquam persecutori CHRISTIANORUM, aut si eam novit, de industria reticuit, nempe propter odium religionis Christianae. Minime enim consentaneum fuisset, Licinio tam manifeste contra Christianos furente, Constantinum silere, quippe cum iis, qui scintillam aliquam, futurae suae noxiae flammae apicem ad coelum usque portendere minantem, facile, si velit, potest exstinguere, non tamen hoc facit, sed consulto silet, aeque sit in culpa, ac si ipse negligentia sua primam tantae flammae praebuisset materiam.

λίωνες καὶ τὸν Θεόν· ὅτι δὲ καὶ δόξης ἕνεκα, περὶ φαῦλον ποιησάμενος τὴν συγγένειαν, Λικινίῳ τὸν πόλεμον ἐπενεγκεῖν λέγοι, διπλαφρονεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζει περὶ αὐτοῦ· ἢ γὰρ ἠγνόησε τὴν οὖσαν αἰτίαν, ὅτι διώκτῃ γενομένῳ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ Λικινίῳ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ἐπήνεγκεν, ἢ γινώσκων, ἑκὼν σεσιώπηκε διὰ τὴν ἔχθραν τὴν ἀπὸ τῆς θρησκείας· οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς σιωπᾶν Κωνσταντῖνον, οὕτω περιφανῶς Λικινίου μανέντος κατὰ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ. ὁ γὰρ ἐνὸν κατασβέσαι ῥᾳδίως σπινθῆρα, μέχρι οὐρανοῦ περιπέμψειν βλαπτούσης φλογὸς κορυφὴν ὑπισχνούμενον, σιωπήσας ἑκών, αὐτὸς ἂν εἴη ἀτεχνῶς ὁ τὴν τῆς τοσαύτης φλογὸς μητέρα παρεχόμενος ὕλην:

Haec ibi de Eutropio Nicephorus Gregoras; usus, cum ea scriberet, non ipso Eutropii Historiae Romanae Breviario Latino, sed ut cuilibet conferenti videre licet, interpolatitia illa metaphrasi Graeca

ca Paeanii (seu potius [18] Paeaniae) Sophistae, quam primus omnium Fridericus Sylburgius in Graeco Latino scriptorum Historiae Romanae Syntagmate, Francofurti ad Moenum A. 1589. in folio impresso, in lucum eddidit. Caeterum quandoquidem Nicephorus Gregoras expresse indicat, se ejusdem Eutropii in eadem Oratione jam antea aliquatenus meminisse, libet mihi majoris lucis & confirmationis causa eam quoque mentionem huc apponere. Illa igitur exstat folii vigesimi quarti hujus codicis manuscripti pagina prima & secunda his verbis:

Τῷ γὰρ τοι γενναίῳ καὶ θαυμαστῷ Κωνσταντίνῳ πατέρες ἐγένοντο, τὰς τοῦ γένους ῥίζας ἐκ βασιλικῶν κατάγοντες αἱμάτων, καὶ ἀρετῆς μεταποιούμενοι τῆς βελτίστης· καὶ ἵνα τὰς τῶν ἀκριβέστερον τὰ ἐκείνου γινωσκόντων μαρτυρίας εἰς μέσον ἀγάγωμεν, φησὶν ὁ [19] ΣΟΦΟΣ ΕΥΤΡΟΠΙΟΣ· ὃς Οὐάλεντι μὲν σύγχρονος γέγονεν, ΕΛΛΗΝ δ' ὢν

Huic enim generoso & admirando Constantino parentes fuerunt, originem generis ex [20] Imperatorio sanguine ducentes atque optimis virtutibus praediti; &, ut eorum, qui ad ipsum pertinentia accuratius noverunt, testimonia in medium producam, ait Eutropius Sophista, (qui, Valenti quidem Synchronus, Gentilis autem religione, eloquentiae suae Latino

18 Teste Suida his verbis: *Παιανίας ὄνομα κύριον*, h. e. *Paeanias nomen proprium.* Hearn. Vid. ad ipsum Paeanium.

19 *Σοφὸς* pro *Σοφιστής*. Vide Suidam in Explicatione vocum *Σοφιστὴς* & *Σοφὸς*, atque R. P. Ludovici Cressollii Theatrum veterum Rhetorum lib. I. cap. 2. & l. II. c. 2.

20 Verba Eutropii circa finem libri noni, ad quae Nicephorus Gregoras hic respicit, sunt haec: *Constantius per filiam nepos Claudii traditur.* Quae Paeanias Sophista in ed. Sylb. sic vertit: *Ἦν δὲ Κωνστάντιος μὲν Κλαυδίου τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ θυγατρὸς ἔκγονος.* Quantum hac in re ab Eutropio & Paeania Trebellius Pollio dissentiat, vide apud ipsum in vita Imp. Claudii II. *Lambec.*

tino sermone exercendae materiam sibi sumens antiquam Historiam Romanam, omnes inde a Romulo recenset Reges, Tribunos militares, Dictatores, & quotquot intermediis temporibus consulares atque plebejas nacti potestates, tandem in Caesares & Augustos Principatum cognominem transtulerunt;) Hic igitur ait, quod Constantini pater Constantius, omnis virtutis & prudentiae particeps, omnes civilitate superaverit. Subditorum enim felicitatem pro [25] divitiis propriis habens, illorum quidem facultatibus applaudebat, peculiares autem & Imperatorias flocci faciebat; quippe dicens, Imperatorias opes melius apud privatos adservari, quam exiguo circumcludi loco Imperialis Aerarii.

τὴν θρησκείαν, ἔπειτα τὴν ἀρχαίαν Λατινικῇ διαλέκτῳ Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἀγώνισμα γλώττης ποιούμενος, τοὺς ἀπὸ Ῥωμύλου διέξεισι Βασιλέας, καὶ Στρατηγοὺς, καὶ Αὐτοκράτορας, καὶ ὅσοι, μεταξὺ τὰς Ὑπατικὰς καὶ Δημαρχικὰς ἐξουσίας διαλαχόντες, εἰς Καίσαρας καὶ Αὐγούστους ὀψὲ τὴν ἡγεμονίαν μετήνεγκαν τῆς ἐπωνυμίας· οὗτος τοίνυν φησὶν, ὡς ὁ τοῦ Κωνσταντίνου πατὴρ Κωνστάντιος, πάσης μέτοχος ὢν ἀρετῆς τε καὶ σωφροσύνης, πάντας [21] παρῄει τῇ κοινότητι· οἰκεῖον γὰρ ἡγούμενος πλοῦτον τὴν τῶν ὑπηκόων [22] εὐδαιμονίαν, τὰς μὲν ἐκείνων συνεκρότει κτήσεις, τὰς δὲ οἰκείας καὶ βασιλικὰς παρὰ φαῦλον [23] ἐτίθει· ἄμεινον παρὰ τοῖς ἰδιώταις εἶναι λέγων τὴν βασιλέως εὐπορίαν ἢ μικρῷ περικεκλεῖσθαι χωρίῳ [24] τῶν βασιλικῶν ταμείων.

Huc-

21 In Sylb. ed. pro παρῄει legitur παρελθών. *Lambec.*

22 Haec vox εὐδαιμονίαν deest in edit. Sylb. item paulo post pro ἀντὶ τῶν ὑπηκόων εὐδαιμονίαν, legitur ἀντὶ τῶν ὑπηκόων, scilicet πλοῦτον· *Lambec.*

23 In ed. Sylb. legitur; παρὰ φαῦλον ἐποιεῖτο· φασὶ γοῦν αὐτὸν λέγειν, ὡς ἄμεινον, &c. *Lambec.*

24 Haec verba τῶν βασιλικῶν ταμείων sunt in ed. Sylb. *Lambec.*

25 Ipsa Eutropii verba Latina secundum supra citatum antiquum

Hucusque de Eutropio Nicephorus Gregoras. Unde luculenter patet Eutropium hunc, Sophiſtam Gentilem, qui Imp. Valenti Breviarium Hiſtoriae Romanae dedicavit, à Joanne Trithemio in Libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Conrado Geſnero in Bibliotheca Univerſali, R. P. Antonio Poſſevino in Apparatu Sacro, & a compluribus aliis, perperam confundi cum Eutropio, Monacho & Presbytero, qui S. Auguſtini fuit diſcipulus, & Epiſtolas duas ſcripſit conſolatorias ad duas ſorores, ancillas Chriſti, quae ob devotionem pudicitiae, & amorem religionis, à parentibus exheredatae fuerant; ut teſtatur Gennadius Maſſilienſis in Libro de Scriptoribus capite quadrageſimo nono.

Geſnerus in Bibliotheca p. 238.

Eutropii inſigne volumen, quo Romana hiſtoriae univerſa deſcribitur, ex diverſorum Authorum monumentis collecta. Quanto vero major Codicum ſinceritas eo tempore fuit, quam eſt hodie? Itaque non pauca leguntur hic emendatius multo quam in editionibus quorundam hiſtoricorum, quae vulgo circumferuntur.

HENRICUS VALESIUS

De Breviarii Eutropiani Metaphraſibus.

* *Ad Excerpta Peireſc. ex Jo. Antiocheno.*

Οὗτω δὴ μέταιτός τι] Haec verba citat Suidas in μέταιλος absque auctore, ut ſolet. Sunt autem ad verbum haec cuncta tranſlata ex Eutropii Epitome

quum Codicem manuſcriptum membranaceum Auguſtiſſimae Bibliothecae Caeſareae ſunt haec. *Conſtantius, vir egregius & praeſtantiſſimae civilitatis, divitiis provincialium ac privatorum ſtudens, fiſci commoda non admodum adfectans, decensque melius publicas opes a privatis haberi, quam intra unum clauſtrum reſervari.* Lambec.

** *** *

me ſeu Breviario Hiſt. Rom. cujus haec ſunt verba: *L. Valerius fataliter mortuus eſt; --- annum luxerunt.* Neque vero hic duntaxat locus, ſed pleraque ex ſequentibus; ex eodem Eutropii Breviario converſa ſunt, ubi & nos ipſa Eutropii verba interpretationis loco adhibuimus. Ceterum haec Eutropii verſio, qua utitur Joannes Antiochenus, & antiquior eſt, & longe elegantior ea, cujus auctor fuit Paeanius. Ac, ni fallor, ejus auctor eſt Capito Lycius, ſcriptor vetuſtus, qui paulo ante tempora Juſtiniani vixit. Laudatur enim a Stephano Byzantio in ψιμάδα. Vixit autem Stephanus temporibus Juſtiniani Aug. quod multis argumentis compertum habeo. Ab hoc Capitone Eutropii Breviarium Graece converſum, teſtis eſt Suidas his verbis: Καπίτων Λύκιος ἱςορικὸς, ὗτος ἔγραψεν Ισαυρικὰ βιϐλία η'. (lege ιη'. nam apud Stephanum loco citato laudatur Capitonis Iſauricorum liber XV.) μετάφρασιν τῆς ἐπιτομῆς Ευτροπίυ. Proinde non poſſum aſſentiri Cujacio, qui Paeanium auctorem ejus verſionis Eutropii, quae exſtat, unum & eundem facit cum Capitone.

DE METAPHRASIBUS.

Haec de Capitonis metaphraſi Valeſius. Suidae, qui ejus mentionem fecit, verba integra, quae pauca ſunt, praefatione noſtra veteri exhibentur, ut ſupervacuum ſit repetere. Florum forſan, quum Livium ab Eutropio contractum ſcriberet, in animo fuiſſe, cum aliis ſentiébamus, quod non ita intellectum velimus, ut Florum potius, quam Eutropium, a Capitone converſum credamus: ſed quod temporibus Florus cum Livio magis conveniat, quia uterque in Auguſto ab Urbe condita ductam hiſtoriam terminavit: Eutropius ad Valentem usque produxit & fratrem Valentinianum. Graecos enim qui Latinis legendis abſtinebant, Eutropio in rebus uſos videmus,

longe

longe post Augustum gestis, quorum verba quod alia sunt, quam quibus vertit Paeanius; minus dubitandum est, ex Capitonis translatione, qualiscumque fuit, depromta fuisse. Qui Jo. Antiocheni Excerpta cum Eutropio contenderit, a nobis, scio, non dissentiet.

De *Paeanii* aetate bene judicavit Sylburgius ex Hermolao, qui Byzantii Stephani Opus sub Justiniano, ut apud Suidam est, contractius fecit. Id quod si est, utique antiquiorem necesse est hunc Stephanum fuisse, & isto priorem Paeanium, cujus ille usus translatione fuit: atque ita non longe ab Eutropii aetate abfuisse. Id quoque ex Stephano enotamus, quamvis auctores metaphrasium non obscura nomina fuerint; nihil tamen Eutropio per eos detractum esse, ut sub hujus quoque appellatione metaphrases nominarentur, quod ex illis Stephani verbis manifestum est. *idem* ex alio ejusdem loco confirmatur fortius. Ille enim *de Urbibus & Populis* auctor, in Καρχηδών, testem *Eutropium* advocavit, quo Καρχηδόνα quondam in Armenia fuisse approbaret. Nihil hujus rei in Eutropio Latino: at in Paeanii metaphrasi lib. VI, VI. antiquo lapsus est Καρχηδὼν pro Χαλκηδὼν quod respexisse Urbium scriptorem, quando de *Carthagine Armeniae* dixit (quamquam nihil de Armenia Paeanius habet) ad fidem valde pronum est; & nobiscum faciunt Fr. Sylburgius *ad Eutropium*, & Abr. Berkelius *ad Stephanum adnotatis*. Jam vero illum Stephanum, qui Eutropium nominavit, Graecos potius, quam Latinos scriptores adlegasse, non obscurum est inspicientibus; atque inde credibile est, dum Eutropium appellat, Paeanii Graecam metaphrasin intellexisse. CELL.

Codicum manu & typis exaratorum, qui in observationibus obcurrunt, Catalogus.

Lugd. Bat. Codex MS. Leidensis primus.
Lugd. Bat. 2, 3, 4, 5. MSS. quatuor alii Leidenses.
G. MS. Thom. Galei.
B. MS. Collegii Balliolensis.
S. MS. in Seldeni Archivis in Bibliotheca Bodlejana.
M. MS. in Bibliotheca Collegii Magdalenensis.
LC. MS. in Bibliotheca Collegii Lincolniensis.
N. MS. in Bibliotheca Collegii Novi.
L. MS. inter Codices D. Guil. Laudi in Bibliotheca Bodlejana.
Burd. Burdegalensis Codex, quo Elias Vinetus usus est.
F. vel *Fuld.* Codex Fuldensis, quem Frid. Sylburgius contulit.
HM. Historia Miscella, ex Eutropio, Paullo Diacono, aliisque contexta, quam inter Scriptores Historiae Augustae post alios edidit Gruterus.
Ald. Utraq. Editiones Venetae J. B. Egnatii MDXVI. & MDXXI.
V. vel Ven. Editio Veneta ejusdem Egn. MDXX.
Junt. Editio Juntina MDXVII.
P. vel *Parif.* Editio Parisiensis MDXIII.
Baf. Editio Basileensis Gelenii MDXXXII.
E. Editio Elzeviriana.
Vi. Eliae Vineti Ed. Pictaviensis MDLIII.
Sc. vel *Scb.* Antonii Schonhovii Ed. MDXCIV.
Mer. Editio Merulae MDXCII.
Vulg. Editiones Eutropii vulgatae.
In Textu duae lineolae breves post verba (*sic*") significant, in V. Lect. notari, quod ibid. illa in MSS. quibusdam vel editis desiderentur.

In Festo.

N. vel *Non.* Cod. MS. Nonii.
B. vel *Baf. prim.* Basileensis Primus.
B. vel *Baf. fec.* Basileensis Secundus.
P. Pithoei.
Burm. Burmanni.
L. vel *Leid.* Leidensis.
G. vel *Goltz.* Exemplar Goltzii.

EUTROPII
BREVIARIUM
HISTORIAE ROMANAE,

AB URBE CONDITA

AD ANNUM EJUSDEM URBIS

MCXIX.

[a] D O M I N O

V A L E N T I

MAXIMO PERPETUO

[b] A U G U S T O.

es Romanas, ex voluntate mansuetudinis tuae, ab urbe condita ad nostram

Variae Lectiones.

a Deest M. P. V. Ald. utraque, Junt. ac Bas.
b *Augusto Eutropius*. B. S. LC.

Notae.

QUAE IN EUTROPIO POTISSIMUM CONTINEANTUR.

In hoc authore non externa, sed Romana duntaxat continetur historia. id quod vel ex ejus Praefatione ad Valentem Imperatorem clare patet. Et quemadmodum Praefatio brevis est, ita & libri sunt brevissimi: ut sit velut Epitome, sive compendium Romanae historiae, ex qua quidem brevitate novitiis multum utilitatis nasci potest. Cum enim haec succincta apprehenderint, patet facilis accessus ad quemvis alium Romanum historicum legendum. Tantum boni habet simplex traditio.

Porro ut omnibus gentibus mos

ſtram memoriam, quae in negotiis vel bellicis vel

NOTAE.

mos eſt a longinquo aliquo principio ſuam narrare originem, ita & Romani a Trojanis ſe natos, ortosque arbitrantur. Capta enim Troja, Aeneas Anchiſae filius, cum filio ſuo Aſcanio, qui & Julus, cumque aliquot civibus, Aſia relicta, in Italiam veniſſe dicitur. Quo quidem tempore, Latium regebat Latinus rex, Fauni filius, Pici nepos, Saturni pronepos, Jani abnepos. Quo mortuo, Aeneas primus, Lavinia Latini filia in uxorem ducta, imperium Latinorum ſuſcepit. Poſt Aeneam autem Aſcanius, qui relicto Lavinio novercae Laviniae, Albam longam ſibi aedificavit. Unde poſtea Albanorum reges, XIII. fuere usque ad Amulium. Qui fratrem ſuum Numitorem cum eo regnaturum dejecit, filiumque ejus Lauſum occidit, ac filiam virginem Veſtalem fecit. Verum compreſſa ab neſcio quo filia, ac ex ea genitis duobus gemellis, ab iisdem Amulius caeditur, Numitorque avus a nepotibus in regem reſtituitur. Relicto igitur Albanorum regno Numitori avo, nepotes Romulus & Remus propriam condiderunt urbem, quam Romulus a ſuo nomine, occiſo fratre Remo, nominavit. Unde eſt illud Lucani *lib.* I.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

GLAREANUS.

CHRONICA.

A Troja capta ad Lavinium conditum duo ſunt anni. A condito Lavinio ad Albam longam conditam, anni XXX. Ab eadem ad urbem Romam conditam anni CCCC. Ergo a Troja capta ad V. C. anni ſunt CCCCXXXII, authore Dionyſio Halicarnaſſeo. Poſt conditam autem urbem VII. reges annis CCXLIIII. regnarunt: quibus ejectis Coss. ac alii magiſtratus urbem liberam rexerunt annos CCCCLX. ad Julium usque Caeſarem, qui primus Rep. everſa, ſolus ſingulare obtinuit imperium. A Troja igitur capta, usque ad coss. fuere anni DCLXVI. a primis autem coss. usque ad Valentem, anni DCCCXXIIII. GLAR.

IN PRAEFATIONEM.

Vide quanta brevitate, quanto compendio Eutropius ad Caeſarem Praefationem ſtruxit, pleno laudum epiſtolio, ac Imperatoris juſſum officiariique ultro offerentis obſequium continente. Nihil hic adulationis, aſſentationis, ut noſtra aetate omnia blanditiis ſtrepunt. GLAR.

DOMINO VALENTI GOTHICO MAXIMO PERPETUO AUGUSTO.] Ita e Gandavenſi Codice Schonhovius, e Burdegalenſi Vinetus, & Merula e Cod. Leid. pr. ediderunt, quos

vel civilibus eminebant, per ordinem temporum brevi

NOTAE.

quos secuti dein ceteri. Quia vero Laudi, Balliolensis, Lincolniensis, Seldeni, Fuldensis Codices, neque ulla Vetustiorum Editt. GOTHICO agnoscit, illud hic legi, quam in ipsa Inscriptione malui. Certe Sylburgius in priore Ed. Schonhovium sequutus, in altera uncis inclusit, quod a Fuldensi Codice non agnitum, suspectum habuit, quod, ubi reliqui Schonhovianam lectionem servant, melius etiam Cl. van Hoven observavit. Vetustiores autem ante Schonhovium omnes, etiam Parisienses apud S. Colinaeum simpliciter legunt, EUTROPIUS VALENTI MAXIMO PERPETUO AUGUSTO. Unde jure GOTHICO ejiciendum censeo; propterea quod nusquam alibi hoc titulo neque in numis, neque Inscriptionibus gavisus est Valens, uti ad oram sui exemplaris observarat Oudendorpius ὁ μακαρίτης. Nam levis sane momenti est, quod Vinetus ait Valentem inde *Gothici* cognomen accepisse, quod a Gothis acie victus & in tuguriolo latens combustus sit. Hoc enim si verum, qui ergo ei vivo hoc cognomen ab Eutropio adscribi potuit? quum hic opus suum condidisse videtur ante, quam Gothos devicerat Valens, unde, quod majoris est momenti, si vel post victoriam de iis reportatam, ut Glareanus opinatur, hoc cognomen accepisset, illud a Festo, qui post eum scripsit, non omissum esset, qui tamen, uti in aliis, sic Nostrum hic sequutus est. VERHEYK.

D. Valent.] Hic venit in imperium, anno Christi 368. post Julianum & Jovinianum. GLAR. Sic in libris est; nisi forte, quod inscriptiones illorum temporum ferunt, legendum *D. N.* hoc est *Domino nostro*. CELL.

Gothico] Quia septentrionales Balthici maris populos vicisset. GLAR. Cum Gothis bellum gessisse Valentem tribus annis, composuisse feliciter auctor est Ammianus *lib.* 27. Tandem occubuit in bello contra eosdem Gothos *lib.* 31. CELL.

Maximo.] Id cognomen olim fuit Fabiorum ac Valeriorum: deinde & aliorum, quinetiam Imperatorum tandem factum. GLAR.

Perpetuo.] Adulatorium hoc, GLAR. Augustae dignitatis vocabulum illo seculo. Gruter. inscript. p. 285. n. 8. D. N. VALENTINIANO PERPETUO AC FELICI SEMPER AUGUSTO. & ibidem p. 279. n. 4. AETERNO IMPERATORI NOSTRO MAXIMO OPTIMOQUE PRINCIPI AURELIO VALERIO DIOCLETIANO. CELL.

Augusto.] Ab secundo imperatore. GLAR.

Res Romanas.] Historiam Romanam. GLAR.

Mansuetudinis.] Hic *mansuetu-*

brevi narratione collegi strictim, additis etiam his, quae in principum c *vita egregia exstiterunt;*

VARIAE LECTIONES.

c *Principio vita.* Lugd. Bat. *Vita* quoque F. Vi. V. Par. Aldd. Junt. Bas. Codd. Hearnii. *Vitis* Sch. & alii quidam.

NOTAE.

tudinem dicit & infra *tranquillitatem.* Ut illa tempestate vera illa Romani sanguinis nobilitas poene exaruerat, ita & sermonem Latinum incesserat turpis illa barbaries, & vere Gothica, quae postea invaluit magis, ut cum ad Principes scriberent, eos, *Serenitatis*, *Tranquillitatis*, *Mansuetudinis*, *Clementiae*, & *Aeternitatis* titulo cohonestarent, quarum appellationum nullum apud antiquos vestigium. Ex eodem fonte manarunt quae hodieque vigent, & cum honore personarum; nam piaculum sit nisi ita loquaris, *Excellentia vestra*, *Celsitudo*, *Eminentia*, *Reverentia vestra*; & ne quid ineptiarum absit, *Dominatio vestra*, quo nihil apud finitimos nostros frequentius, si vel agasonem aliquem aut sulfuratorum propolam alloquantur; & tamen *ô seclum insipiens!* Nino, Cyro, Alexandro & Carolo Magno hujus nominis ferculum satis esset. TANAQ. FABER.

Ab urbe condita] A primo Romuli anno. GLAR.

Ad nostram.) Quae est ab V. C. 1118. GLAR.

Vitis.) Alias *vita.* GLAR. Vulgatam tueri Nepot. Praef. *in hoc exponemus libro de vita excellentium imperatorum*, recte hic observat Cl. Grunerus laudans ibi Bosii Observationes, & Cl. van Staveren, cujus in rem Literariam merita, necessitas, quae cum illo mihi est, debita laude efferre non finit. VERHEYK.

Ut Tranquillitatis tuae possit mens d.] Περιφραστικῶς, pro tu. quasi dicat: Alii ex historica fide didicerunt, quid facto opus esset: tu prius fecisti magna quam legeres aliorum facta, quae sequereris. GLAR.

Quam cognosceret lectione.] Quomodocunque Eutropius assentari Valenti Imperatori volue-

runt; [d] *ut tranquillitatis tuae* [e] *possit mens divina laetari prius se illustrium virorum facta in* [f] *administrando, imperio secutam, quam cognosceret lectione.* [g]

VARIAE LECTIONES.

d *Tit.* Lugd. Bat.
e *Tuae quo* Lugd. Bat.
f *Administrandum* Lugd. Bat.
g *Eutropius Vic. peculiariter suus* Lugd. Bat. *Eutropius V. C. peculiariter suus* Sch. Mer. & Helmst. exemplar. sed Hearnii accuratiores non agnoscunt.

NOTAE.

luerit, profecto non poterat pulchrius talem significare, qualem, descripsit *Ammianus* aliquot locis: ut *lib.* XXIX. quando Valentem subrusticum hominem vocat, ejusque verba horridula & rudia: alibi, subrustici ingenii hominem. & *libro* denique XXXI, nec bellis, nec liberalibus studiis eruditum. Illa autem, *Gothicus*, *Sarmaticus*, *Parthicus*, *Maximus*, in Lampridii Antonino Geta, & apud alios scio invenies cognoscesque ex Ammiani, Hieronymi, & aliorum, historiis, Valentem Augustum a Gothis acie tandem victum, & in tuguriolo latentem, combustum fuisse, ex quibus cognomen habuerat Gothici. VINETUS.

Quam cognosceret lectione.] Rudis enim literarum Valens fuit, &, quod Ammianus de ipso lib. XXXI. cap. 41. prodidit, *subagrestis ingenii, nec liberalibus studiis eruditus.* CELL.

Ceterum suspectam potest hanc epistolam reddere, quod Metaphrastes eam posthabuit: deinde antiquissima editio Romana, quam Nicolaus Maillard, Rothomagensis, suo tempore (scripsit autem MDXIII.) quadragenariam vocat, hoc pariter neglexit proloquium. Est hic Maillardus, qui Eutropium Pauli Diaconi additamentis interpolatum CIↃ IↃ XIII. Lutetiae Parisiorum edidit, cui itidem se parum probat haec

ad

N o t a e.

ad Valentem epiſtola.

Pro *αὐθεντίᾳ* hujus epiſtolii adferri poteſt, praeter auctoritatem MStorum codicum, etiam ſtili conformitas, qui parum vel nihil ab Eutropii aut ſaeculi Eutropiani indole abhorret. Vide *προσφωνήσεις manſuetudinis tuae*, *tranquillitatis tuae*, & confer cum noſtro I. 12, & aliis ejusdem aetatis ſcriptoribus, v. g. Vegetio, qui lib. 2. prolog. dixit etiam *tranquillitas tua*, *imperator invicte;* & lib. II. c. 18. *perennitas tua*. Cell.

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER PRIMUS.

I. [b] ROMANUM imperium, [c] quo neque ab exordio [d] ullum fere minus, neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, a Romulo exordium habet; [e] qui Reae Silviae Vestalis virginis filius, & (quantum putatus est) Martis, cum Remo

VARIAE LECTIONES.

a Ita cod. Burdeg. aliique; nisi quod in nonnullis sub initium hujus libri in masculina forma scribatur, *Incipit Breviarius Eutropii.* in Lugd. Bat. *Eutropius incipit peculiariter suus.* An hoc respectu Diaconi interpolatoris?

b *Romanorum* Lugd. Bat. 4.

c *Quod* Lugd. Bat. 3.

d *Nullum* Lugd. Bat. 4. & mox pro fere *sive*.

e *Qui Rheae Sylviae Vestalis Virginis filius* N. M. L. G. V. Gr. HM. & Lugd. Bat. 1. *Qui Silvae Vestalis Virginis filius*. 2. *Qui Reae Silvae Vestalis Virginis filius*. 3. *Et Reae Silviae Vest. Virg. fil.* 4. *Qui Reae filius Vest. Virg.* 5. *Qui Raeae Iliae Vestalis Virginis filius* E.

NOTAE.

I. *Romanum Imperium*] Romanum imperium, ut portentose ortum: ita portentose administratum, DEUS opt. maximusque ita magnum crescere voluit, propter Filii sui unigeniti adventum, quippe ita praedictum fuit ab Esaia *cap.* 2. Cicero etiam *de Divinatione*, plurimum miratur, cur suo tempore oraculum Delphicum obticuerit, nec rationem ejus explicare potest. sed scilicet CHRISTUS daemonem silere jussit, dum ipse illustraturus orbem esset non fucatis verbis, sed pura veritate, cum summa ipse esset veritas. GLAREANUS.

Ullum fere minus,] Ideo addit *fere*, quia noverat alia fuisse Imperia, ab exordio, Romano etiam Imperio minora. A. FABRI.

Minus,] Humilius. GLAR.

Neque incrementis] Postquam maximum factum est. Alexander quidem intra duodecim annos latius imperium habuit, quam Romani septingentis annis: sed non fortius. GLAR.

Remo fratre uno partu editus eſt. Is, cum inter paſtores latrocinaretur, [f] octodecim annos natus, urbem

VARIAE LECTIONES.

f *Decimo octavo nativitatis ſuae* Lugd. Bat. 1. *decem octo annos* &c. 3.

NOTAE.

Amplius] Majus. GLAR.

A Romulo exordium habet,] Romulus ac Remus, Reae filii, recens nati cum expoſiti eſſent, mox a paſtore regio Fauſtulo ad Tiberim inventi, ac Laurentiae uxori ſuae traditi ſunt, quae ob quondam proſtitutam pudicitiam Lupa dicta, fabulae locum fecit, eos a lupa nutritos, ut ſuper primum Aeneidos narrat Servius. Sed cum adoleviſſent, incidit eis contentio acris cum Numitoris paſtoribus: ita ut Remus caperetur, ac Numitori puniendus traderetur, Fauſtulus Romulo omnem aperit rei ſeriem, quam & Numitor reſcivit. ii omnes conſilio cum paſtorum multitudine inito, regiam Amulii invadunt, ac Amulium ipſum obtruncant. Numitori redditum imperium eſt. GLAR. De Romulo diverſe ſentientes vide quos laudat Doctiſſ. Grunerus. In pleriſque Codd. MSS. & Vetuſtiſſimis Edd. a Jano, Saturno &c. Romae primordia deducuntur: quod ſolitae Auctoris brevitati omnino adverſatur, & a manu Paulli Diaconi eſſe ſtilus indicat. Simili modo hiſtoriam ſuam exorditur Florus. *Primus ille & Urbis & imperii conditor Romulus &c.* VERHEYK.

Qui Veſtalis virginis] Ita Vinetus: reliqui praemittunt: *qui Rheae Silviae* &c. Etiam Livius lib. 1. cap. 4. ſic vocat, & Dionyſ. Halic. l. 1. Ἰλίαν Ἑστίας. Antiqua religio, ejusque exemplum a Trojanis petitum, nec Numa primus inſtituit Veſtae ſacra, ſed Romae templum deae dedicavit: adde Lipſium de Veſta. CELLARIUS.

Rheae Sylviae] Numitoris filiae. GLAR. Quam alii Iliam dicunt. A. F.

Veſtalis] Veſtae deae ſacratae. GLAR.

Reae Silviae] Miror, a pleriſque Viris D. hujus Virginis nomen omiſſum, quod in Metaphraſi Gr. & Codice non uno Hearnei, omnibus Lugdunenſibus, & Vetuſtioribus Edd. conſtanter invenitur, ceteriſque, quotquot hanc hiſtoriam condiderunt, auctoribus, additur. quamquam, ut nomina ipſa, ita & ſcribendi ratio apud ſcriptores variat: Dionyſ. Halic. p. 62. eam a quibusdam *Iliam* (& ita Poëtis, certe Ovidio ubique vocatur) ab aliis *Ream* & Plutarchus p. 19. aut *Iliam* aut *Ream* vel etiam *Silviam* nominatam tradunt; ac ſi e tribus uno tantum nomine gaviſa fuiſſet. de quibus, conſule praeter alios imprimis Rykii & Perizonii epiſtolas, ad Aelianum L. VII. qui, ut Kuhnius ibi obſervat c. 16. perperam Σεβίαν vocat. *Rheam Sylviam* alii praeferunt. ſed ſine adſpiratione, quia eam Latini auferre ſolent, ex Antiquis dedit Schottus ad Auct. de de V. I. c. 1. eamque ſcripturam a Pighio ad Val. Max. fragm. de Nom. Rat. init. comprobari monet Cl. Arntzen. qui eandem ſcribendi rationem in Cod. MS. Oroſii reperit. & ſic ubique paſſim. vide hic Var. Lect. & ad Liv. L. 1. c. 3. VERHEYK.

Quantum putatus eſt] Innuit creditum illud tantum fuiſſe, & nullis argumentis confirmatum. Hoc de ſe mater tantum confeſſa erat. Vide Florum cap. 1. lib. 1. A. F. Livius ingenue: *quia deus auctor culpae honeſtior erat, Martem incertae ſtirpis patrem nuncupat.* CELL.

Uno partu] *Uno partu cum Remo fratre*, ita enim verba ordinanda ſunt. A. F.

Is cum inter paſtores] Numitor, recuperato paterno regno, nepotes adjuvit, ut novam conderent urbem,

urbem exiguam in Palatino monte constituit, [g] XI. Kal.

VARIAE LECTIONES.

g *X. Kal. Majas* Lugd. Bat. 3. G. B. HM. S. M. LC. *X Kalendas Maji* Lugd. 2. 4. 5. *X. Kal. Martias* V.

NOTAE.

bem, nempe Romam, datis ad hoc multis Albanis, aut qui ab Amulio steterant: aut de quibus suspicio erat, rerum novandarum esse cupidos. Mire autem obticet fratricidium Romuli. Nam, cum contentio incidisset de nomine urbi novae dando, & Remus prior sex vultures, Romulus postea duodecim vidissent, ille tempore, hic numero contenderet: tumultu Remus caesus est, causante Romulo, fratrem transiisse muros contra jussum ipsius. GLAR.

Latrocinaretur,] Latrocinari non est quod vulgo dicimus *voler*, *brigander*: si ita esset, contrarium plane scriberet Plutarchus, qui ait Romulum & Remum in Raptores & viarum obsessores inpetum fecisse, & eorum injuriam finitimis arcuisse. Nimirum *latrocinari* nihil aliud est quam militare, vitam in armis degere. Plaut. in Mil. Glor. act. II. scen. ult.

An quia latrocinamini, arbitramini,
Quidvis licere facere vobis, verbero?

Et Gracchus in Nonium: *qui apud regem in latrocinio fuisti*. A. F.

Octodecim annos natus,] Alias, decimo octavo anno nativitatis suae. GLAR. Idem Solinus. *Qui* (*Romulus*) *auspicato fundamenta murorum jecit duodeviginti natus annos*. A. F. Minus latine Merula: *decimo octavo anno nativitatis suae*: etiam contra ceterorum librorum consensum. CELL. ita tamen Lugd. Bat. I. & Mer.

Urbem exiguam] Romam quadratam intelligit, quae tamen proprie urbs non erat, sed arx. A. F. 'Ρωμύλος τὴν καλουμένην 'Ρώμην κουάδράταν, ὅπερ ἐστι τετράγωνον, ἔκτισε. & plura vide, quae ad Ennii fragmenta collegit Hessel.

Constituit] Non indocte Cl. Grunerus ex ipsis Veteribus Romam Romulo antiquiorem facit, cui lubens adsentior; & *condere* apud Latinos, & κτίζειν apud Graecos aliquando denotare, *in meliorem formam redigere, exaedificare, renovare*; iisque, quae adfert, testimonia plura addere possem. sed ipse Eutropius testis sit. seq. cap. *Leges* (Numa) *Romanis moresque constituit*. c. ult. *Camillus Patriae conditor. Juris conditor*. L. VIII. c. 23. In his vero sequitur communem opinionem, a qua iidem Veteres non abhorrent. Dionys. Halic. pag. 78. *primum urbis Conditorem Romulum* agnoscit. quin caussam, cur potissimum sibi in animum inducat Plutarchus (pag. 22.) Romulo & Remo consilium fuisse urbis condendae, in quo educati erant, loco, subdit: quia Albae habitare nolebant vivo & regnante avo. *Romulum Remumque cupido cepit .... urbis condendae*. Liv. L. I. c. 6. ejusque Epitome. *Urbs a Romulo condita. Romam urbem condidit Romulus*. Vellej. Pat. L. I. c. 8. Et haec non de exaedificatione agere liquet e Floro L. I. c. 8. *Imaginem urbis magis quam urbem fecerat*. Quum vero ipsi Veteres testantur, historiam hanc fabulis ita repletam esse, ut quid verum sit, dijudicari vix possit, neutri calculum adjicimus, sed potius cum Clariss. Arntzen. ad Vict. V. I. I. ex Servio ad Virgil. Aen. VII. v. 678. dicimus. *Si igitur tantae civitatis certa ratio non adparet .... nec Historicos, nec Commentatores varia dicentes imperitiae condemnare debemus; nam antiquitas ipsa creavit errorem*. Satis sit monstrasse, Eutropium a vulgari via non aberrasse. VERHEYK.

In Palatino monte] Inter septem uno. tot enim urbis Romae colles tra-

Kal. Maji, h Olympiadis ſextae anno tertio, poſt Tro-

VARIAE LECTIONES.

h *Olympiadis ſextae anno* CCCCXVIIII. *poſt Trojae excidium* Lugd. Bat. 2. 4. *Olympiadis ſextae anno III.* CCCCLIX. *poſt Trojae excidium* B. *Olympiadis ſextae anno* CCCXIX. *poſt Trojae excidium* V. *Olympiadis ſextae anno III.* CCCCXIX. *poſt Trojae excidium* S. *Olympiadis ſextae anno* CCCCXIX. *poſt Trojae excidium* M. N. G. *Olympiadis ſextae anno quarto quadringenteſimo* XIX. *poſt Trojae excidium* HM. In cod. autem N. M. ut & in P. & V. deſunt reliqua uſque ad finem ſectionis.

NOTAE.

traduntur: Palatinus, qui Romuli erat, quem muniit, in eo educatus: Capitolinus, qui & Tarpejus & Saturninus, quem Sabini occuparunt ſub Romulo, ac obtinuerunt: Caelius, quem adjecit urbi Tullus Hoſtilius, Albanis receptis, Aventinus, quem Ancus Martius conceſſit Latinis devictis: Quirinalis, Viminalis, & Eſquilinus, qui tres a Ser. Tul. urbi ſunt additi. GLAR.

XI. *Kal. Maji*,] XXI. Aprilis. GLAR. Perperam Paeanius. Πρώτῃ τοῦ Μαΐου μηνός. Plutarchum falſi arguit Schegk. ad Vell. L. I. c. 8. quod *pridie Pariliorum*, hoc eſt, XII. Kal. Maj. urbis natalem ponat. At locum lectione adſequi non potui. certe in Romulo pag. 23. diſerte ait. Ἡ κτίσις ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ ἑνδεκα πρὸ καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται. καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι. Eamque diem Urbis natalem fuiſſe conſtat inter alios ex eodem Velleio, *Romulus .... Romam urbem Parilibus condidit*, & Cicerone ibi a Schegk. laudato. vide Heinſ. ad Ovid. L. IV. Faſt. v. 721. Broukhuſ. ad Prop. L. IV. El. IV. v. 71. idque accuratius literis mandaſſe videntur Veteres, quod eadem die Numa Pompilius natus ſit, ut notant Dio Fragm. Peireſc. & Plutarch. in vita. VERHEYK.

Olympiadis ſextae anno tertio] Id eſt paulo plusve minus ante Chriſtum natum DCLII. alii hoc referunt ad Annum I. Olympiadis VII. alii etiam aliter: Audi Solinum: *Cincio Romam duodecima Olympiade placet conditam: Pictori octava: Nepoti & Lutatio opinionem Eratoſthenis & Apollodori comprobantibus, Olympiadis ſeptimae ſecundo anno: Pomponio Attico & M. Tullio, Olympiadis ſextae anno tertio. Collatis igitur noſtris & Graecorum temporibus, invenimus incipiente Olympiade ſeptima Romam conditam*, &c. A. F. Alii hoc referunt ad annum I. Olympiadis VII. alii etiam aliter: ſic enim Solinus: *Cincio Romam duodecima Olympiade placet conditam: Pictori octava: Nepoti & Lutatio opinionem Eratoſthenis & Apollodori comprobantibus, Olympiadis ſeptimae ſecundo anno: Pomponio Attico & M. Tullio Olympiadis ſextae anno tertio: collatis igitur noſtris & Graecorum temporibus invenimus incipiente Olympiade ſeptima Romam conditam*, &c. HEARNE.

Olympiadis ſextae anno tertio] Sic Cicero & Pomponius Atticus apud Solinum c. I. ubi de aliorum etiam diſſenſione videas. CELLAR. Noſtrum Varronis calculum, cui Plutarchus & Vellejus aliique conſentiunt, rectius ſecutum docent Viri Docti ad Vellej. L. I. c. 8. conſule Comm. ad Solin. L. I. Sigon. Onuphr. Panvin. Pigh. in Faſt. Scalig. de Emend. Temp. Petavium, Simſon. aliosque. VERHEYK.

Anno tertio:] Hoc ſuſpectum. GLAR.

Poſt Trojae excidium, &c. *trecenteſimo nonageſimo quarto.*] Error eſt, nam numerus aliquot decadibus amplior eſſe debet. Sed priſca illa tem-

Trojae excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, [i] trecentesimo nonagesimo quarto.

II. Condita civitate, quam ex nomine suo Romam [k] vocavit, [l] haec fere egit. [m] Multitudinem fini-

VARIAE LECTIONES.

i *Anno* addit Lugd. Bat. *Trecentesimo quarto* L. LC.

k *Vocavit, a qua & Romanis nomen inditum est, haec* M. B. G. S. HM. Lugd. Bat. 2. 3. 4.

l *Hoc* Lugd. Bat. 4.

m Ista *multitudinem finitimorum in civitatem recepit* Paulo Diacono adscribunt M. & B.

NOTAE.

tempora subtiliter & exacte constitui non semper possunt, quod & Eutropius olfecisse videtur, qui dicat (*ut qui plurimum minimumque tradunt*) sunt enim qui plures, sunt etiam qui pauciores, vere tamen Solinus Romam conditam dicit anno post Ilium captum quadringentesimo trigesimo tertio. Quod solidis argumentis comprobavit. A. F. Rectius Doctissima Femina ex Solino, qui Catonis calculum sequitur, restituit A. CCCCXXXIII. adi & Diod. Sicul. L. XIV. c. 2. vel potius Annum hic statuamus e Varrone, cujus computationem Noster ubique servat, CCCCXXXI. Medius est Dionys. Halic. qui CCCCXXXII. ponit, ut hic Glareanus ostendit, & Schottus ad Aur. Vict. V. I. c. 1. plerique etiam Codd. MSS. ut vides, *Annum quadringentesimum* superant. VERHEYK.

Ut qui plurimum minimumque tradunt,] Scio haec verba multis negotium facessere. Subintelligendum est *ut eos praeteream qui*, *&c.* mediam viam ingreditur Eutrop. inter eos qui plurimum & eos qui minimum tradunt. A. F. Non habent haec verba Paris. & Ven. Sed expressit Graecus, & noster infra X. 18. repetit. CELL.

Nonagesimo quarto] Quadringentesimo tricesimo secundo, ait Dionysius tribus locis, differentia 48. anni. In alio Eutropii codice legitur CCCCXIX. differentia XIII. annorum. GLAR.

II. *Quam ex nomine suo Romam*] De Romae appellatione vide Festum in *Roma*, & Plutarchum in vita Romuli. A. F. A Roma Romulo nomen inditum magis placet Doctiss. Grunero. quae nostra quoque opinio est, sive Roma a Rumon, ut Vir D. mavult, veteri Tyberis fluvio, sive, quod nobis magis adridet, a ῥώμη nomen acceperit: Servius enim hic dubius est, quem Vir D. laudat ad Aen. VIII. v. 63. & 90. nam a Rumon *ficum ruminalem* deducit, & ab aliis a Romulo *ruminalem* quasi *Romularem*, ab aliis a lacte infantibus dato, dictam addit, quia pars gutturis *Ruma* dicebatur. ad Eclogam autem I. v. 20. Servius & Philargyrius ex Mariano Lupercaliorum poëta Romam ante Romulum, qui inde nomen sortitus, exstitisse ajunt; sed urbis nomen aliunde non derivant. Melius Auctor de origine G. R. c. 21. Romulum a magnitudine adpellatum dicit, quia Graeci virtutem ῥώμην vocant. quod ita concipiendum, Romam potius inde, & ab ea Romulum vocatum fuisse. Noster vero communem ut in *Urbe condita* opinionem sequitur, quod ipse Vir D. fatetur. qui enim secus e Veteribus statuunt, sui non ubique similes sunt. Idem enim Aurel. seq. cap. subdit. Romulum Urbem vo-

 luisse

finitimorum in civitatem recepit: centum ex senioribus elegit; quorum consilio omnia [n] ageret; [o] quos Sena-

VARIAE LECTIONES.

n *Egit* Lugd. Bat. 4. & *elegit* pro *delegit.*
o *Quos senatores propter senectutem, patres ob similitudinem nominavit* M. B. N. S. HM. Lugd. Bat. 2. 4. 5. Sed 3. tantum *multitudinem curae nominavit.* ceteris omissis.

NOTAE.

Iussisse *Romam* vocare, Remum *Remuriam*, & sic Ennius, quem ibi laudat Schott. *certabant*

Urbem Romam Remuramve vocarent.

ubi vide Hessel. de V. I. c. I. *Quam .... Romulus Victor Romam vocavit* & ibi Comm. &, ut, passim Livium hic ob oculos habet Auctor. L. I. c. 4. *Condita urbs conditoris nomine adpellata.* VERHEYK.

Multitudinem finitimorum] Romulus, ut multitudine abundaret, asylum aperuit, id est locum intemeratum lege consecrationis, in quem fugitivi latrones, sicarii, fures, ac omne genus nocentum confugiebat, ita ut brevi multum populum colligeret. Sed cum viri duntaxat essent, nullae mulieres, missi sunt legati, qui a vicinis societatem, connubiumque novo populo peterent. nusquam benigne legatio audita est, neque enim quisquam suos apud latrones vivere optabat. unde ad vim conversus Romulus, cum ad Neptuni ludos omnes vicinos vocasset, illique frequentes cum filiabus ac uxoribus venissent, signo dato, ad rapiendas virgines ac uxores vicinorum concursum est. Unde satyrice Juvenalis, Satyr. VIII.

Et tamen ut longe repetas, longéque reducas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut aliud, quod dicere nolo.

Et initio quidem deductionis coloniae, peditum fuere tria millia, equitum vero plane ccc. At post mortem Romuli, peditum XLVI. millia, equitum propemodum mille, authore Dionysio Halicarn. GLAR. Lucum enim inter arcem & Capitolinum Asylum fecit, *& statim mira vis hominum, Latini Tuscique pastores, quidam etiam transmarini, Phryges, qui sub Aenea; Arcades, qui sub Evandro duce influxerant. Ita ex variis quasi elementis congregavit corpus unum.* Florus, cap. I. A. F.

In civitatem recepit:] Quia asylo aperto, ubi nocentes tuti erant. GLAR.

Centum ex senioribus elegit;] Ex patriciis, inquit Dionysius. Livius *lib.* I. Centum creat senatores, sive quia is numerus satis erat, sive quia soli C. erant qui creari patres possent. Patres certe ab honore, patriciique progenies eorum appellati. GLAR.

Ex senioribus] Patriciis, inquit Dionysius. GLAR.

Elegit ex senioribus] Ita Vin. Reliqui, *legit* &c. CELL.

Centum ex senioribus elegit] Vide hic Comment. & Grun. qui *elegit* non probat. Vinetus tamen, non dubito, quin e Vetusto Cod. praetulerit. Auctior Pulmanni Cod. ad Aur. V. I. c. 2. *centumque ex senioribus* ELEGIT. Vellej. Pat. L. I. c. 8. *Hic centum homines* ELECTOS, *adpellatosque patres instar habuit consilii publici.* VERHEYK.

Quos Senatores nominavit propter senectutem.] *Consilium Reipublicae penes senes esset, qui ex auctoritate patres, ob aetatem Senatus vocabantur.* Idem Flor. ibidem. A. F.

Tunc

Senatores nominavit propter senectutem. Tunc cum uxores ipse & populus suus non [p] haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbis nationes, atque earum virgines rapuit. [q] Commotis bellis propter rapta-

VARIAE LECTIONES.

p *Haberet* Lugd. Bat. 4. qui mox *Urbis Romanae.*

q *Commoti itaque bellis, Caevinenses videlicet, Antennates, Crustumii, Sabini, Fidenates, Bicentes, haec omnia* V. *Commotis bellis propter &c. Caecinenses A. Crustumos, Sabinos, Fidenates, Bizentes,*

NOTAE.

Tunc cum uxores] Abjecimus *Tunc cum* Fuld. CELL. *Tunc* cum Cellario etiam alii ejecerunt; frustra ut ostendit Doct. Grun. vide infra L. II. c. 14. & alibi saepius. consule Cel. Drakenb. ad Liv. L. XLI, c. 10. VERHEYK.

Tunc cum uxores ipse & populus non haberent,] Ipse Romulus. Liv. *Jam res Romana adeo erat valida, ut cuilibet finitimarum civitatum bello par esset. Sed penuria mulierum, hominis aetatem duratura magnitudo erat: quippe quibus nec domi spes prolis, nec cum finitimis connubia essent.* GLAR. L. B. hic addit *suus.* Non possum probare, neque enim periculum est, ut alterius Regis populus intelligatur. HAV.

Et populus suus] Τὸ *suus* ex sua editione etiam Grunerus ejecit & miror, Cl. Havercampum uni Codici adscribere, quod ceteri omnes constanter servant, qua de re in textum recipere non dubitavimus, propterea quod Nostro aliisque nihil frequentius. Infra c. 4. *Fulmine ictus cum domo* SUA *arsit.* c. 7. *Occisus est.... scelere generi* SUI *Tarquinii filii regis, cui ipse successerat, & filiae* SUAE. c. 8. *cum uxore & liberis* SUIS *fugit. Ergo accepto omni patrimonio* SUO *ex urbe migravit.* c. 9. L. III. c. 16. *Scipio.... per se & per fratrem* SUUM *L. Scipionem LXX civitates recepit. L. Cornelio Scipione, C. Laelio Coss. Scipio Africanus fratri* SUO *L. Cornelio Scipioni Legatus contra Antiochiam profectus est.* IV. c. 4. & sexcenties alibi. vid. L. II. c. 22. III. 4. 18. IV. 2. 3. 8. 27. VI. 12. 13. 20. VII. 9. 12. 13. 23. VIII. 1. 6. 7. 10. 13. &c. Cel. Oudend. ad Suet. Aug. c. 2. Tib. 2. &c. Frontin. IV. c. 10. Cl. Drakenb. ad Liv. III. c. 8. VERHEYK.

Ad spectaculum.] Ad Consualia. GLAR.

Ludorum] Equestre Neptuni certamen fuit. *Consualia* vocant. Eaque aetate sua celebrata dicit Strabo. A. F. Livius I. 9. *Ludos ex industria parat* (Romulus) *Neptuno equestri solemnes: Consualia vocat.* De Conso, unde nomen ludorum, Tertullianus de Spectacul. c. 5. consulatur. Adde Hieronymum vita Hilarionis. CELL.

Urbis] Circa urbem. GLAR.

Urbis Romae] Vinetus addit illud *Romae.* CELL. Neque scio cur addiderit, quum utique jam Urbis nomen in initio capitis sit expressum. Delevimus itaque ex auctoritate optimi MS. Lugd. Bat. (licet 2. & 3. agnoscat) neque Eutropii concinna brevitas patitur. HAV.

Atque earum virgines rapuit.] Dionysius *lib.* II ait, numerum fuisse sexcentarum octoginta trium: ea acta anno 4. Romuli. Caeterum cum quatuor essent populi, ad quos haec pertineret injuria, ira nimia commotae tres civitates, non simul, sed ut sors tulit, Romanos aggressae, victae sunt. Sabini autem egregie se sunt ulti. GLAR.

Raptorum injuriam,] Ita restitui ex opt.

ptarum injuriam, Caeninenses vicit, Antemnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Vejentes; haec om-

VARIAE. LECTIONES.

gentes, *&c.* M. B. S. Galei codex hic loci nihil à nostra edit. discrepat, nisi quod *Crustulos* pro *Crustuminos* legat. *commotis bellis propter raptarum injuriam, Caeninenses vicit, Antenatas* &c. Lugd. Bat. 1. *Antenates Crustumios Sabinos, Fidenates, Bizentes.* 2. *Antemnantes Crustumii Sabini Fidenates, Bigentes* 3. *Ceninenses Antenates.....,* *Bigentes.* 4. *Bijentes* 5.

NOTAE.

opt. Lugd. Bat. pro vulgato *raptatum*. Est enim hoc loco *injuria* non modo illa, quam raptae sunt passae, sed & illa, quam raptores raptis virginibus, parentibus illarum, patriaeque intulerant. Sic *injuria Thesei*, est, quam filio Hippolito Theseus intulit. Ovid. VI. Fastor. 737.

Notus amor Phaedrae, nota est injuria Thesei.
Devovit natum credulus ille suum.

Apud eundem *injuria Fortunae*, Deae istius *jus injustum* vocatur. Epist. ad Liv. 51. & 54.

Nempe per hos etiam Fortunae injuria mores
Regnat.

Sequitur enim mox:

Saevit, & injustum jus sibi ubique facit.

Unde apud Lucanum similiter *injuria Fati* pro injuria a Fato illata. Lib. VIII. 763.

Injuria fati
Hoc fas esse jubet.

& lib. IX. 143.

Quaecunque injuria Fati
Abstulit hos artus.

Apud Valer. Maxim. lib. V. I. p. 412. *Tot Punicis injuriis veniam datam.* & plura apud plures. HAV. Injuriam tam illorum dici, qui patiuntur, quam qui faciunt, docet A. Gellius L. IX. c. 12. idque quam plurimis inlustrat Cel. Oudendorp. ad Caes. L. I. B. G. c. 30. sed priori sensu hic capiendam esse vocem, liquet e Livio (L. I. c. 13.) quem, ut saepius vidimus, imitatur Eutropius. *tum Sabinae mulieres, quarum ex* INJURIA *bellum ortum erat* &c. ad quem locum, quae Clar. Drakenb. adnotavit, huc transferre lubet. *Hunc locum*, inquit, *imitatus esse Eutrop. videtur* L. I. c. 2. commotis bellis propter raptarum injuriam Caeninenses vicit. *ubi vir Clariss. qui proxime scriptorem hunc in lucem emisit, ex Cod. Lugd.* raptorum *in contextum recepit, & intelligit injuriam, quam raptores intulere. Ita saepe active* injuria *sumi, adscripta ab eo auctorum loca ostendunt, idque non negamus uni tamen Cod. contra aliorum consensum palmam ibidem tribuendam non esse vel Livii locus, quem Eutrop. imitatus est, evincere potest.* certe Havercampo & Grunero, qui eum secutus, obstant omnes reliqui Codd. Lugd. Bat. & Edd. tam vetustiores, quam recentiores: quin activa significatione nunquam usus est Auctor, sed semper passiva. infra c. 9. *cum gener Tarquinii ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum.* L. IV. c. 14. *propter injuriam Legatorum Romanorum.* id est, quam ab Aegyptiis passi fuerant, ut ipse explicat Auctor L. V. c. 5. *bellum se ei propter injurias, quas passus fuerat, illaturum.* L. IV. c. 17. *ut injuriam soluti foederis... vindicarent* Eodem modo Vellej. L. I. c. 8. *Romulus Martis filius, ultus injurias avi &c.* unde Orosii error patet, qui (L. II. c. 4,) a Romulo avum Numitorem interfectum scribit. VERHEYK.

Cae-

omnia oppida urbem [r] cingunt. Et cum orta subito tempestate non comparuisset, anno regni trigesimo sep-

VARIAE LECTIONES.

r *Cingunt. Romulus vero cum apud paludem Capreae nusquam comparuisset, anno regni* XXXIX. S. N. V. HM. *Trigesimo septimo* lectionem veram esse, non solum ex Metaphraste, verum etiam ex Dionys. Hal. constat, qui L. II. ἑπτὰ μὲν ἔτη, καὶ τριάκοντα regnasse Romulum tradit. *Romulus vero cum apud paludem caprae nusquam comparuisset, anno regni* XXXVII. L. B. 2. & 3. nisi quod hic habeat. A. XXXVIIII. idemque hoc additamentum agnoscunt 4. & 5. quorum tamen posterior A. habet XXXII. prior pro *Capreae Capream.*

NOTAE.

Caeninenses] Hi primum victi. GLAR. Qui Caeninam urbem incolunt in Latio. A. F. Livius I. 10. *Caeninenses, Crustuminique, & Antemnates erant, ad quos injuriae pars pertinebat.* Ceterum Caeninae, Antemnae, Crustumium (seu Crustumerium) Fidenae, fuerunt Latii antiqui oppida. *Plin.* 3. 5. Veji autem Etruriae. CELL.

Caeninenses, Antemnates, Crustumini] Hi populi bellum inter se communiter paraverunt, quia Tatius & Sabini lentius agere videbantur: postea *Sabini* Romanis bellum intulerunt, deinde *Fidenates*, post etiam *Vejentes.* Sabini autem victores potius, quam victi fuerunt: nam precibus Sabinarum, patres & maritos orantium, Romanis se dediderunt. Liv. L. I. c. 13. vid. & ad Aur. Vict. V. I. II. Flor. L. I. c. I. *Crustumini* timentes, ne simili clade adsicerentur, sine certamine se dediderunt. Vid. Liv. ibidem. ubi & apud alios eamdem scribendi variationem in nominibus reperies. VERHEYK.

Antemnates, Crustuminos] In Sabinis 40. stad. ab urbe Roma. A. F. Hi duo secundo victi. GLAR.

Crustuminos,] In Latio. A. F.

Sabinos,] Hi non magis sunt victi, quam vicerunt. GL.

Fidenates,] Hi in Latio, ut Vejentes in Hetruria, postea sunt domiti. GLAR. In Latio VI. ab urbe milliario. A. F.

Vejentes:] Antiquus librarius ubique *Vezentes* scribebat. sic in Aquitania nostra sunt, qui i consonantem, ut z, proferunt. VINETUS. Item in Latio XIX. mill. ab urbe. A. F.

Haec omnia oppida urbem cingunt.] Tunc oppida, nunc pagi XXX. aut XL. à Roma stadiis. Et hunc tradunt eo tempore finem agri Romani fuisse, & hodieque ibi aliisque in locis qui limites sunt Sacerdotes sacrificium peragunt, quod Ambarualia dicitur. Strabo, lib. V. A. F.

Et cum orta subito tempestate] Ad Capreae paludem, concione habita, discerptus fertur à patribus, quod est verisimile: quia in tyrannidem jam declinasset, inquit Dionysius, & adstipulatur Valerius *lib.* V. *cap.* 3. *de Ingratis.* Inventus tamen est palpo Julius Proculus, qui stolido populo persuaderet, in Deorum numerum raptum. Caeterum multa Dionysius habet de latis à Romulo legibus *lib.* II. de quibus ne unum quidem verbum Livius. GLAR. *Quum ad exercitum recensendum concionem in campo ad Caprae paludem haberet, subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusque, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum ejus concioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit.* Liv. lib. I. cap. 16. A. F.

Anno regni XXXVII.] Aetatis autem suae 55. GLAR. Solin. idem.

septimo ad deos transisse [s] creditus est & consecratus. Deinde Romae per [t] quinos dies senatores imperaverunt: & his regnantibus annus unus completus est.

III. Postea Numa Pompilius rex creatus est: qui bel-

VARIAE LECTIONES.

s *Cred. est & conf.* Lugd. Bat. *Creditus est, & Quirini nomine consecratus* M. B. N. G. S. Additamentum autem istud *consecr. est* suspectum est Sylburgio & Cellario. *Ad Deos transisse creditus est, & Quirini nomine consecratus* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
t *Continuos dies* V.

NOTAE.

Romulus regnavit annos septem & triginta. A. F. Variant in numero libri. Vinetum sequimur, ejusque lectionem ex Dionysio Halicarnasseo stabilimus, qui lib. II. ἑπτὰ μὲν ἔτη, καὶ τριάκοντα regnasse Romulum tradit. Consentit Metaphrastes noster. CELL.

Ad deos transisse] In coelum abiisse. GLAR. Vulgo addunt: *& consecratus est*, quod additamentum suspectum est Sylburgio; etiam nobis. CELL. Nec minus nobis, ostendit enim MSS. varietas, primo sciolum aliquem illud *transire ad Deos* per verbum sui temporis *consecratus* fuisse interpretatum; alium dein adjecisse *Quirini nomine*. HAV.

Consecratus est.] Id est, inter Deos relatus, eique templa constructa. A. F.

Creditus est, & consecratus] Sic e cod. Lugd. Bat. I. edidit Merula. quem secutus est Cl. Gruner. tam ob alias rationes, quam quia Eutropii brevitati non adversatur. L. VII. c. 13. L. VIII. c. 8. eoque magis inducor, ut eadem vestigia sequar; quod omnes nostri Codd. MSS. & Vetustiores Edd. ad unam concinunt. adi Aur. Vict. V. J. 2. Flor: L. I. c. I. aliosque. VERHEYK.

Deinde] Post Romuli mortem. A. F.

Romae per quinos dies Senatores] Patres decem decurias fecere singulosque in singulas decurias creavere, qui summae rei praeessent. Decem simul imperitabant. Unus cum insignibus Imperii & lictoribus erat. Quinque dierum spatio finiebatur Imperium, ac per omnes in orbem ibat. annuumque intervallum regni fuit. Liv. lib. I. c. 17. A. F.

Senatores imperaverunt] Livius I. 17. *Decem*, inquit, *imperitabant: unus cum insignibus imperii & lictoribus erat. Quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat.* CELLAR.

Per quinos dies] Interregnum id fuit: quod est temporis spacium, quando Respub. absque rege fuit, à morte unius regis ad lectionem alterius. Idque postea etiam observatum est in Coss. duorum annis. Livius centum Senatores imperasse ait, in decem decurias divisos: Dionysius autem, ducentos. GLAR.

Annus unus completus] Inter Romulum ac Numam Pompilium. GLAR.

III. *Postea Numa Pompilius*] Cum Romae inter veteres Romanos ac novos Quirites, neutris alteris cedentibus, minime conveniret, ut ex ipsorum corpore rex eligeretur, Numa Pompilius justicia & religione inclytus, ea tempestate Curib. Sabinis asscitus, secundus Romanorum rex eligitur. Is ut primum augurate susceptus, imperium assumpsit, ac cum Aegeria nympha commercium sibi esse simulabat, ut eo commento leges ab ipso latae, majoris authoritatis apud rudem & simplicem populum essent. Cui etiam hoc

bellum quidem nullum gessit; sed non minus civitati, quam Romulus, profuit. Nam [v] & leges Romanis, moresque constituit; qui consuetudine proeliorum jam latrones ac semibarbari [w] putabantur: & annum descripsit, in [x] decem menses [y] prius sihe aliqua

VARIAE LECTIONES.

v Delet Lugd. Bat. 4. & mox *&* *mores* exhibet.
w *Videbantur* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
x XII. *Menses* B. Sic etiam Livius & Florus.
y *Prius* delet Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

hoc utilissimum esse putavit, deorum metum injiciendum. GLAR.

Numa Pompilius] E Curibus Sabinis oriundus imperium suscepit anno U. C. 38. Ante C. N. 712 A.F.

Creatus est:] Posterius non agnoscit L. B. pr. nec forsan temere, quoniam jam modo bis *est* praecesserit. HAV.

Bellum nullum] Suavior auribus transpositio Lugd. Bat. pr. *bellum quidem nullum gessit*. HAV. non tantum Cod. 1. sed reliqui omnes, unde mutare non dubitavimus. VERH.

Nam & leges Romanis,] Romulus tamen civibus suis leges posuerat; sed illae fere omnes eo tantum spectabant, ut Romani pleno sinu manubias domum reportarent; modo bellatores praemiatoresque strenui forent, bene erat: Sed si verum agnoscere volumus, proprium id unius Numae decus est: Virgil. de illo.

——— *Primus qui legibus urbem*
Fundavit, *Curibus parvis*, *& paupere terra*
Missus in Imperium magnum. TANAQU. FABER.

Jam latrones & semibarbari] Hic enim rex Numa urbem turbulentam, utpote ex latronibus & sceleratissimis hominibus collectam, placide composuit: duabus eam rebus potissimum exornans, religione & justicia. homines enim ad sacra destinatos publica, octo constituens genera, discrevit. Primum genus Curiones erant, 30. numero. Secundum, Flamines, singulorum deorum sacerdotes. Tertium, Celeres, ad regum custodiam selecti. Quartum Augures, inclytum collegium. Quintum, Vestales virgines. Sextum, Salii sacerdotes, omnes patricii, XII. numero. Septimum, Foeciales, qui bella indicebant. Octavum, Pontifices, sacrorum omnium & scriptorum & non scriptorum domini. Quod autem ad justiciam attinet, duas res nobilissimas excogitavit, unam agrorum tum privatorum tum publicorum terminos: alteram, quae inesset privatis contractibus, Fidem. eam colendam, ut Deam, aedificato ad hoc templo, proposuit. GLAR.

Descripsit in decem menses,] Sic omnes libri: ut videatur Eutropius Numae attribuere, quod alii Romulo: ut Macrobius *libro* 1. *Saturnalium*. VINET. Omnes alii ajunt, Romulum divisisse annum in decem menses, sed Numam adjecisse duos. vide Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. capite* 1. Eutropius, quod Romulo dandum erat, tribuit Numae. GL. Florus ait annum in XII. menses descriptum. Idem & Livius lib. 1. cap. 19. *Atque omnium primum ad cursum Lunae in duodecim menses describit annum*, *quem* (*quia tricenos dies singulis mensibus Luna non explet*, *desuntque dies solido anno*, *qui solstitiali circumagitur orbe*) *intercalaribus mensibus interponendis ita dispensavit*, *ut quarto & vigesimo anno ad metam eandem Solis*, *unde orsi essent*, *plenis anno-*

qua [z] computatione confusum: & infinita Romae sacra ac templa constituit. Morbo decessit, [a] quadragesimo [&] tertio imperii anno.

IV. Huic successit [b] Tullus Hostilius. Hic bella repa-

Variae Lectiones.

z Ita Vi. Sylb. &c. Et ne de Latinitate vocis dubites, etiam Plinius IX. 35. *computationem* dixit. At F. P. V. B. S. M. L. G. & LC. & Lugd. Bat. 2. 3. *supputatione*; E. autem & Lugd. Bat. 1. *disputatione*.

a *Quadragesimo primo* B. V. G. S. Lugd. Bat. 2, sed 3. pro *Quadragesimo tertio* tantum XII.

b *Tullius* B. V. Lugd. Bat. 4.

Notae.

annorum omnium spatiis, dies congruerent. A. F. Haec omnia usque ad *confusum*, ab aliena manu adjecta puto, ideoque deleri velim. Nam nec Graecus Interpres ea habet, & oratio iis demtis, fluit facilius. Heumannus. Non temere ego ejecerim, quod MSS. omnes Auctori vindicant. Neque sola sufficit Graeci Metaphrastae auctoritas, ut unum de tribus Numae praecipuis tollatur. Imo homines consuetudine praeviorum semibarbari Eutropio dicuntur; & ita satis concinne annectitur annus hactenus propter eandem barbariem confusus. Hav.

In decem menses] Immo in *duodecim*. Vide Livium L. 1. c. 19. Ante Numam, quod Ovidius dixit Fast. L. III. v. 121.

Annus erat, decimum cum luna repleverat orbem.

& quod addit v. 152.

Pompilius menses sensit abesse duos.

Quos addidit Numa, ac Jano & Februo diis dicavit. Macrob. Saturnal. 1. c. 13. Cellar. Non capio, quid hic sibi velit Cl. Havercamp. cum ceteri Scriptores Cellarii aliorumque emendationi favent. neque vero simile est, Eutropium id, quod Auctores, quos ubique consulit, uno ore testantur, ignoravisse, unde omnem scrupulum a Clar. Arntzen. ad Aur. Vict. V. I. c. 3. (quocum Grunerus facit) sublatum opinor, qui hac distinctione huic loco medetur. *Et annum descripsit, in decem menses prius sine aliqua computatione confusum* ubi antea & *annum descripsit in decem* &c. de verbo *describere* hoc sensu consule eundem Arntzen. ibid. ex variis autem Codd. MSS. lectionibus, in voce *computatione* quae potior sit, dubito. Verheyk.

Disputatione] Discretione, supputatione. Alius codex habet, *computatione*. Glar.

Computatione] Ita Vin. Sylburg. &c. Et ne de latinitate vocis dubites, etiam Plinius IX. 35. *computationem* dixit. At Fuld. Paris. & Ven. *supputatione*. Cell.

Infinita Romae sacra] *Ille sacra & caeremonias omnemque cultum Deorum immortalium docuit*. Flor. lib. 1. cap. 11. A. F.

Morbo] Sic etiam Aur. Vict. V. I. c. 3. Sed Plut. in V. eum senio & lenta aegritudine confectum ait: excesserat enim octoginta annos, eodem & Dionys. Halic. testibus. Verheyk.

IV. *Tullus Hostilius.*] Anno U. C. 81. A. F.

Hic bella reparavit;] Quae sub Romulo fuerant. Hic non solum (inquit Livius) proximo regi dissimilis, sed ferocior etiam quam Romulus

reparavit; Albanos vicit, qui ab urbe Roma XII. milliario [c] sunt: Vejentes & Fidenates, quorum alii [d] sexto milliario absunt [[e] ab urbe Roma,] alii octavo decimo, bello superavit: urbem ampliavit, adjecto Coelio monte. Cum [f] triginta duobus annis regnasset, fulmine ictus, [g] cum domo sua arsit.

V.

VARIAE LECTIONES.

c Al. *absunt ab Urbe Romana.*
d *Septimo* N. M. B. G. V. Lugd. Bat. 2. *Sex* 3.
e Forsan inclusa verba tollenda, quod proxime adfuerant. Neque Metaphrastes agnoscit.
f XXXIII. LC. XXII. Lugd. Bat. 1. *Triginta & duos annos* Lugd. Bat. 2. 3. 4. sed 2. *Qui cum* &c.
g *Cum sua familia* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

mulus fuit. Tum aetas viresque, tum avita quoque gloria animum stimulabat. Senescere igitur civitatem ocio ratus, undique materiam excitandi belli quaerebat. Hic primus populum egenum sibi obnoxium fecit, dividendo eis agrum regium, & adjiciendo urbi Coelium montem, in quo & ipse habitabat, & alios ad habitandum ibidem invitavit. Curiam Hostiliam, cujus multa apud historicos Romanos mentio est, aedificavit. GLAR. A Romulo incoepta, & à Numa intermissa. A. F.

Albanos vicit,] Alba metropolis erat Romae, inde enim deducta erat colonia. Eam Hostilius diruit, & cives Romam duxit. Plin. Bello Albano quum cives cum civibus inire praelium nollent, placuit rem paucorum certamine finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii. Quibus foedere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt: tres Albanorum vulnerati sunt. Unus Horatius, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, & singulos per intervalla, ut vulnerum erat dolor, interfecit. GLAR.

Albanos vicit] Negat justitiam hujus belli Augustinus C. D. 3. 14. adde Virgil. Aen. VI. v. 814. CELLAR.

XII. *Milliario*] Itinere trium horarum. GLAR.

Vejentes & Fidenates,] Hi quidem in Latio, illi in Hetruria. GLAR. Illi jam antea à Romulo victi, ut supra vidimus, sed postea à Romanis desciverant. Vide Liv. lib. I. cap. XXVII. A. F.

Alii] Fidenae. GLAR.

Sexto milliario] Septimo alias, hoc est, sexqui horae itinere. Et sic infra etiam ipse Eutropius, cum de anno CCCXV. ab V. C. agit. Dionys. in 2. ait, quatuor stadiis à Roma Fidenas distare: id est, quinque milliaribus. GLAR.

Sunt:] Ita Lugd. Bat. omnes, pro *absunt*, quod mox repetitur; sed hic modo jam dixerat *ab urbe* &c. Inclusa verba cum Cell. & Hearne tolli siverim HAV.

Alii octavo decimo,] Veji, spacio itineris quatuor horarum & semis. GLAR.

Adjecto Coelio monte] Liv. lib. I. cap XXX. *Coelius additur urbi mons, & quo frequentius habitaretur, eam sedem Tullius regiae capit, ibique deinde habitavit.* A. F.

Fulmine ictus,] Aurelius Victor: *Et dum Numam Pompilium sacrificiis imi-*

V. Post hunc Ancus Marcius, Numae ex filia nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Aventinum montem civitati adjecit, & Janiculum: [h] apud Ostium civitatem [i] supra mare sexto decimo mil-

VARIAE LECTIONES.

h Ita in notis Vinetus correxit, suadente *apud* particula. *Apud Hostiam* N. L. Vi. Sch. G. LC. B. S. Lugd. Bat. 1. minus recte. Hoc enim coloniae nomen fuit, quod cum *apud* non cohaeret. *Apud Hostiam* etiam Lugd. Bat. 2. 3. *Deinde Hostiam* 5.
i Desunt in Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

imitatur, *Jovi Elicio litare non potuit*, *fulmine ictus cum regia conflagravit.* Ubi vide à me annotata Editionis meae pag 32. A. F.

Fulmine ictus] Dionys. Halic. l. 3. κατατρεσθῆναι τὴν οἰκίαν εἰ μὲν ὑπὸ κεραυνοῦ λέγουσιν· οἱ δὲ πλείους ἐξ ἀνθρωπίνης φασὶν ἐπιβουλῆς τὸ πάθος γενέσθαι. hoc est, vel fulmine deletum, vel humanis insidiis exstinctum. Liv. 1. c. 31. *Tradunt fulmine ictum cum domo conflagrasse* Augustinus d. l. c. 15. *cum tota sua domo fulmine crematus est.* CELL.

V. *Post hunc Ancus Martius*,] Quartus Romanorum rex Ancus Martius, omnia sacra Numae avi vel neglecta, vel prave culta restituit. Latinos rebellantes vicit, multis in urbem ductis. Et quemadmodum Sabinis Capitolium & arx cessit sub Romulo, ipse Palatinum possidebat, Caelius mons Albanis sub Tullo Hostilio: ita his Aventinus datus. Hic Janiculum muniit, ac Sublicium pontem tum primum per Tiberim factum adjecit. Quiritium quoque fossa, haud parvum munimentum à planioribus aditu locis, Anci regis opus est. Carcer ad terrorem increscentis audaciae medio foro factus. Hostia urbs ad Tyberis ostia condita, salinae juxta factae. GLAR.

Numae ex filia nepos,] Ita Livius, Florus, & alii. Plutarch. ex sorore Numae natum Marcium dicit. A. F. & HEARNE.

Numae ex filia Nepos] Vellem, addidissent Plutarchi locum A. F. & Hearne. Nos lectione eum adsequi non potuimus. contrarium evincunt duo loca. in Numa pag. 62. ubi vocatur Μάρκιος τοῦ Νουμᾶ θυγατριδοῦς· & in Coriolano, ut ibi Intrepretes & Sigon: ad Liv. l. 1. c. 32. emendarunt Γαΐος ὁ Νουμᾶ θυγατριδοῦς· pto ὄνομα quod olim legebatur. Sed Γαΐος pro Ἄγκος ut Sigon. restituit, frustra adhuc servatur. VERHEYK.

Suscepit imperium.] An. mundi 3311. ante Ch. nat. 637. ab U. C. 113. A. F.

Contra Latinos dimicavit:] Politorium urbem cepit, eamque postea diruit, eos acie vicit & ingenti praeda potitus Romam rediit. Liv. lib. 1. c. XXXIII. A. F.

Aventinum] Ut Tullus Coelium. GLAR.

Aventinum montem. &c. & *Janiculum:*] *Aventinum & Janiculum montes urbi addidit.* Victor. Aventinum, propter novam civium multitudinem. Janiculum, non inopia loci, sed nequando ea arx hostium esset. Id non muro solum, sed etiam ob commoditatem itineris, ponte sublicio tum primum in Tiberi facto conjungi urbi placuit. Liv. A. F.

Janiculum:] Arcem ultra Tyberim in Tusco litore. GLAR.

Apud Hostiam] Ostiam sine *h*, si ab ostio seu ore Tiberis nomen habet, ut significant Livius *lib.* 1. & Dionysius Halicarnasseus *lib.* III.
Sunt

milliario ab urbe Roma condidit. [k] Vigesimo quarto anno imperii morbo periit.

VI. Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic

VARIAE LECTIONES.

k XXIII S. N. M. B. Lugd. Bat. 2. 3. 4. XXXIII. V. *Vigesimo & quarto* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Sunt autem impressi quidam libri, qui *Apud* hic non habent: quod tamen quia in scripto etiam inveni, delere nolim. *Ostium* autem pro *Ostiam*, aut certe *Ostia* plurali numero legendum fortasse: ut sit sensus, ad ostium Tiberis conditam fuisse eam urbem. VINET.

Hostiam] Oppidum, ubi Tyberis in mare exoneratur. GLAR.

Apud Ostium] Ita in notis Vinetus correxit. Suadente *apud* particula. Vulgo *apud Ostiam*. Rectius Vineti liber neglecta particula *Ostiam*. hoc enim coloniae nomen fuit quod cum *apud* non cohaeret. *apud ostium*, intellige, Tiberis. Unde colonia *Ostia* dicta. Geminum vero Tiberis ostium: ad dextrum est urbs *Portus*, quae portum habet: ad sinistrum *Ostia* colonia. *Procop.* I. *Goth. cap.* XXVI. CELL.

Ostiam civitatem] *Ostiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam in ostio Tiberis deduxit*. Victor. A. F.

Apud Ostium] Hic locus viros D. exercet. Vineti tamen & Cellarii conjectura verisimilior. apud Ostium nempe Tiberis sive Ostia, quod Vineto magis placet. sed id non opus, nam ad Aur. L. I. c. 5. V. I. quem A. F. mox citat, *in Ostio* legunt quinque Codd. MSS. & ita in quibusdam Edd. esse monet Sylburg. Livius L. I. c. 33. confirmat, *in ore Tiberis Ostia urbs condita*. Qua re miror, quod Cl. Gruner. se ignorasse dicat, unde illud *Tiberis* sit. Paeanius πολίχνην ἐδείματο ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ πρὸς ταῖς Θύμβριδος ἐκβολαῖς. Festus in V. Quiritium. *Quiritium fossae dicuntur, quibus Ancus Marcius circumdedit urbem, quam secundum* OSTIUM TIBERIS *posuit, ex quo etiam* *Ostiam*. & ita in Edd. Eutropii vetustioribus aliquot. ut *Tiberis* forte Librarii incuria exciderit, aut cum Merula legendum. *Atque Ostiam civ.* &c. VERHEYK.

Sexto decimo milliario] Itinere quatuor horarum expedito. Caeterum praepositio *Apud* ante *Hostiam*, alibi non habetur. GLAR.

VI. *Priscus Tarquinius*] Sic Regem hunc appellarunt etiam alii scriptores. Sed *Prisci* cognomen ei non, nisi postquam L. Tarquinius Superbus florere coeperit, inditum fuisse, rectius monet Sigon. ad Liv. L. I. c. 34. neque hoc tempore Romanos tribus nominibus gavisos esse, sed dein accepisse, ut ab aliis distinguerentur, qui secuti sunt, diserte ostendit Celeb. J. Perizon. Epist. de Rea Sylvia Aeliani L. VIII. praemissis. adi etiam Dionys. Halic. L. IV. p. 41. Plut. Rom. p. 27. VERHEYK.

Deinde regnum Priscus Tarquinius] Plinius de Viris illustribus ita de hoc rege ait: „ L. Tarquinius Priscus, V. Romanorum rex, Graeci Demarati (qui Corinthi tyrannidem fugiens, Tarquinios in Hetruria commigraverat) filius, Lucumo dictus, mox & ipse urbe Tarquiniis profugus, Romam petiit. Advenienti aquila pileum sustulit, & cum alis subvolasset, reposuit. Tanaquil conjunx ejus, augurriorum perita, regnum ei portendi intellexit. " Haec ille. Porro Livius hunc ait primum & petiisse ambitiose regnum, & habuisse orationem ad conciliandos plebis animos compositam. Dionysius autem ait, illum justis comitiis electum regem. Caeterum Demarati genealogiam vide in Annotationibus super Livium.

De-

Hic numerum Senatorum duplicavit; [1] circum Romae

VARIAE LECTIONES.

1 *Circulum* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

Demaratus Corinthius

Tanaquil Lucumo

Tarquinia, secundum Dionysium.

Sine nomine filius, ex quo tres proles vel duo, secundum Dionys.

Aruns, qui Demaratum patrem morte praevenit, expers omnis haereditatis. Ex eo natus est Egerius.

Ejus filius ignoti nominis.

Ex quo natus *Collatinus*, Lucretiae maritus.

S. Lucretius.

Lucretia.

Conjugium.

Tarquinia Bruti mater, secundum Livium.

L. Tarquinius Superbus, cui tres filii

Aruns, minoris Tulliae maritus

Titus, Sextus, Aruns, qui Lucretiam stupravit. GLAR.

Ann. mundi 3335. ante Ch. n. 613. ab U. C. 138. A. F.

Hic numerum] Livius: *Centum in patres legit, qui deinde Minorum gentium sunt appellati: factio haud dubie regis, cujus beneficio in curiam venerant.* GLAR.

Numerum Senatorum duplicavit] id est *auxit*. centum enim, quos minorum gentium patres appellavit, cete-

mae aedificavit; Ludos Romanos [m] instituit, qui ad nostram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos: & non [n] parum agrorum, sublatum iisdem, urbis Romae territorio [o] adjunxit; primusque triumphans [p] urbem intravit. Muros fecit, & [q] cloa-

VARIAE LECTIONES.

m *Constituit* V.
n *Parvum* Lugd. Bat. 1.
o *Junxit* L. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.
p Pro *urbem* legunt Lugd. Bat. 2. 3. 5. *Romam*.

NOTAE.

ceteris numero ducentis addidit Tarquinius. Sic quod supra c. 4. dixit, *Urbem ampliavit*. Livio L. 1. c. 30. *Duplicatur civium numerus*. & hac de re Flor. L. 1. c. 5. *Hic & Senatus majestatem ampliavit*. Sallust. in Fragm. Hist. L. VI. *Et Marius victus duplicaverat bellum*. Virg. Ecl. II. v. 67.

Et sol crescentis decedens duplicat umbras.

ubi Servius. *duplicat*, *auget*. Tacit. L. IV. Hist. c. 84. vid. Fab. in Thes. Et sic Epit. Livii L. 1. explicat. *Centum additis, Patrum numerum auxit.* VERHEYK.

Romae aedificavit;] Livius: *Tum primum circo, qui nunc Maximus dicitur, designatus locus est. Loca divisa Patribus, Equitibusque, ubi spectacula sibi quisque facerent: Fori appellati.* GLAR.

Circum] Quem Maximum postea dixere. Liv. 1. 35. CELL.

Ludos Romanos instituit] Livius: *Ludos opulentius instructiusque quam priores reges, fecit.* & paulo post: *Solemnes deinde annui mansere ludi. Romani Magnique varie appellati.* GLAR. Ludi Romani, *magni* dicti, quod magnis Diis Jovi, Junoni & Minervae fierent. A. F. Livius 1. XXXV. *Romani, Magnique varie appellati.* Et Asconius Pedianus in prooem. Verrin. *Romani ludi*, inquit, *sub regibus instituti sunt, Magnique appellati, quod magnis impensis dati sunt.* CELL.

Vicit idem etiam Sabinos:] Latinos & Hetruscos. nam hic rex (ut Dionysius ait *lib.* III.) tria gessit bella, cum tribus etiam populis, Sabinis, Latinis, ac Hetruscis: quos omnes vicit, ac ter de illis triumphavit. Pacis opera, forum ornatum, moenia nova, cloacae sumptuosae, circus maximus, templum coeptum. Ab Anci liberis per dolum caesus. GLAR. Tribus praeliis cum illis pugnavit. Vide Liv. L. 1. c. XXXVI. A. F.

Et non parum agrorum,] Collatia & quidquid circa Collatiam agri erat, Sabinis ademptum. Liv. A. F.

Adjunxit] *Junxit* Codd. Lugd. Bat. *Antiocho Annibal se junxerat.* L. IV. c. 3. *Gallorum copiae se .... Tuscis junxerunt.* L. II. c. 10. 12. & alibi; sed promiscue usurpat. infra c. 7. *Montes tres .... urbi adjunxit.* VERHEYK.

Primusque triumphans urbem intravit.] Atqui jam tertio Romulus triumphaverat. Non potuit igitur primus triumphare Tarquinius, sed hoc ita intelligendum est, nempe Romulum ovantem urbem ingressum. Et Tarquinium vere triumphantem, & quadrigis invectum: quare optime Florus: *Inde*, inquit, *quod aureo curru quatuor equis triumphatur.* A. F. & HEARN.

Muros fecit,] Muro lapideo, cujus exordium bello Sabino turbatum fuerat, post devictos Sabinos urbem cinxit. A. F. Nempe λίθοις ἀμαξιαίοις, εἰργασμένοις πρὸς κανόνα, *saxis*

[q] cloacas; Capitolium inchoavit. [r] Trigesimo octavo imperii anno [s] per Anci filios occisus est, regis ejus, cui ipse successerat.

VII. Post hunc Servius [t] Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili foemina: captiva tamen, & [v] famula. Hic quoque Sabinos subegit: montes tres,

Variae Lectiones.

q *Cloacas* deleto & L. B. 1.
r XXVII. N. XXXVII. M. B. G. HM. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
s *Ab Anci filio* Lugd. Bat. 3. qui mox *ejus* delet.
t Transponit haec Lugd. Bat. 1. *Servus Tullus* 2.
v *Ancilla, regnavitque annis* XXXIV. *Hic* M. N. HM. *Ancilla, regnavitque annis* XXXIII. *Hic* E. *Ancilla.* L. Bat. 1. 5.

Notae.

saxis praegrandibus, & *ad normam sectis:* priores enim fuerant τείχη αὐτοσχέδια, *tumultuarium opus.* Dion. Halic. III. f. 200. Cell.

Cloacas;] Opus vere regium, in quo naves grandiores ultro citroque libero cursu commeare poterant. Bene illas descripsit Vigenereus ad Livium. A. F. Halicarnasseus c. l. scribit τάφρυς fuisse, δι᾽ ὧν ἐπὶ τὸν Τίβεριν ὀχετεύεται πᾶν τὸ συῤῥέον ἐκ τῶν στενωπῶν ὕδωρ. Et Livius I. 38. *interjectas collibus convalles, quia ex planis locis haud facile evehebant aquas, cloacis e fastigio in Tiberim ductis, siccat.* Plinius XXXVI. XV. cloacas vocat *opus omnium dictu maximum suffossis montibus*, &c. Et Cassiodori adhuc aetate miratu dignae erant. Vide lib. III. epist. XXX. Cell.

XVIII. *anno imperii*] XXXVIII. *anno* legendum. Glar.

Per Anci filios occisus est,] Ejus sceleris ministri duo pastores. Vid. Liv. I. XL. A. F.

VII. *Post hunc Servius Tullius*] Ser. Tullius, Tullii Corniculani & Ocrisiae captivae filius, cum in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammae species caput ejus amplexa est. Hoc viso, Tanaquil ei summam dignitatem portendi intellexit. Conjugi suasit, ut ita eum, ut liberos suos, educaret. Qui cum adolevisset, gener a Tarquinio assumptus est, & cum rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populum despiciens ait: Priscum Tarquinium gravi quidem, sed non letali vulnere accepto, petere, ut interim, dum convalesceret, Ser. Tullio audientes essent. Servius Tullius quasi precario regnare coepit, sed recte imperium administravit. Glar.

Suscepit imperium,] An. mundi 3373. ante Ch. nat. 575. ab U. C. 167. A. F.

Captiva tamen,] Ocrisia a Prisco capta. Glar. Ex Ocrisia, quae in hostium potestatem devenerat capto Corniculo. Vide quae apud Florum olim dicta sunt pag. 13. A. F.

Ancilla] Serva facta. Glar.

Sabinos subegit:] Livius, Dionysius, ac Plinius, uno ore ajunt Hetruscos. Glar. Cum Vejentibus tamen & Etruscis pugnasse Ser. Tullium tradit Livius. A. F. Bellum cum Sabinis apud alios frustra quaesiveris. cum *Vejentibus aliisque Etruscis* hoc gestum referunt Liv. L. I. c. 42. Dionys. L. IV. c. 14. & Victor V. I. c. 7. De censu consule, quae

tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adjunxit; [w] fossas circa murum duxit. Primus omnium [x] censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum

VARIAE LECTIONES.

w Exciderunt quatuor voces ex L. B. pr. & sec.
x *Census* G. & mox *incogniti erant.*

NOTAE.

qua ead Livium ib. collegit Glarean. VERHEYK.

Quirinalem, Viminalem, & Esquilias urbi addidit,] Vide ibi notata pag. 37. A. F.

Fossas circum murum duxit.] *Aggere & fossis & muro circumdat urbem.* Livius. A. F.

Primus omnium censum ordinavit,] Census dicebatur aestimatio bonorum, secundum quam tributa solvebantur. Quare Liv. *Censum*, inquit, *instituit, rem saluberrimam tanto futuro imperio, ex quo belli pacisque munia, non viritim, ut ante, sed pro habitu pecuniarum fierent.* A. F.

- *Censum*] Id est, omnium bonorum possessionem. Census enim dicebatur, aestimatio rerum & bonorum facta: secundum quam tributa solvebantur. Nunquam enim apud veteres census pro reditu annuo accipitur, sed pro patrimonii bonis ac sorte. Caeterum census hujus rationem ex subjecta Tabella facile cognosces.

Class.	Census	Peditum centuriae	Equitum centuriae	Arma omnia ex aere:
VI.	100000 AEris.			
I.	10000 Drach. 1000 Coron. 100 Minae.	LXXX.	XVIII. Fabrorum cent. II. Has duas fabrorum centurias Dionysius adjicit secundae classi, Livius primae.	Galea, clypeus, ocreae, lorica. Tela Hasta & gladius.
II.	75000 AEris. 7500 Drach. 750 Coron. 75 Minae.	XX.		Arma Galea & scutum, ocreae. Tela Hasta & gladius.
III.	50000 AEris. 5000 Drach. 500 Coron. 50 Minae.	XX.		Arma Galea & scutum. Tela Hasta & gladius.
IIII.	25000 AEris. 2500 Drach. 250 Coron. 25 Minae.	XX.	Tibicinum &c. II.	Arma Scutum ait Dionysius.
V.	11000 AEris. 1100 Drach. 110 Coron. 11 Minae.	XXX.	Duas facit Dionys. Livius 19. tres. Et hic quintae, ille quartae adjecit classi.	Tela Hasta & verutum, quanquam in Dionys. pilum legitur. Tela Funda ac lapides missiles.
VI	Capite censorum.	I.		

 Prima

rarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in censum delatis, habuit [y] capitum LXXXIII. millia civium Romanorum, cum his, qui in agris erant. Occisus [z] est [a] XLV. imperii anno, scelere generi sui Tarquinii [b], filii ejus regis, cui ipse successerat; & filiae [c] suae, quam Tarquinius habebat uxorem.

VARIAE LECTIONES.

y *Capita* LXXXII. Lugd. Bat. 2. LXXXIIII. 3. 4. sed 5. *habita sunt capita* LXXXIV. deleto *millia. capita* LXXX. G. mox *virorum* pro *civium* Lugd. Bat. 1. Et sic Livius I. 44. *Capita* LXXXVIII. F. V. S. *Capita* LXXXIII. L.

z Delet *est* Lugd. Bat. 1.

a *Superbi* additur in Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.

b XLII. Lugd. Bat. 1. 4. At 3. delet. uti & N. M. LC. S. L. G. V. HM.

c Pronomen, quod a nostris MSS. abest, additum est ex ed. Vi.

NOTAE.

Prima classis cum equitibus habebat centurias XCVIII. cum reliquae classes XCV. secundum Dionysium: aut XCVI. secundum Livium. Fabrorum enim duae centuriae, quas Livius primae classi, sed Dionysius secundae adjicit. Cornicinum, Tubicinumque etiam duae, cum LXX. Centuriis 4. classium implebant numerum XCIV. Sexta autem classis una centuria, utroque authore, quanquam Livius etiam Accensorum centuriam facit, ut sint XCVI. GLAR.

Capitum LXXXIV. millia] Sic impressi libri; scriptus, *capita LXXIII. millia.* apud Livium vero quia LXXX. millia tantum legimus, fortasse illa III. & IV. adjecta, facta primum fuerunt ab indocto librario ex litera, aut syllaba *mi*, quae significaret millia: deinde additum etiam *millia*, cum non posset aliud esse. Lege Dionysium Halicarnasseum *lib.* IV. VINET. LXXX. millia Liv. LXXXV. millia Dionys. habet, minus 300. GLAR. LXXXIII. *millia.* Metaphrastes. Sed Latini fere omnes LXXXIV. Livius I. 44. LXXX. Nolumus in numeris scrupulosi esse. CELL.

Occisus est. 45. *Imp.*] 44. Liv. ac Dionysius. GLAR. XLIV. praeter Liv. L. I. c. 48. & Dionys. L. IV. c. 40. etiam Diod. Sicul. in Exc. p. 241. Ovid. VI. Fast. 588. &c. VERHEYK.

Superbi] Alius codex non habet. GLAR.

Filii ejus] Nepotis, Dionys. GLAR.

Filiae] Minoris Tulliae. GLAR. Tulliae quae supra cruentum patrem currum egit, cum in regiae domus possessionem accelerarct, postquam virum suum regem salutaverat. Vide Victorem pag. 38. & Florum pag. 14. ubi vere me legisse arbitror *salutarat* pro *salutaret*, quod a Victore ita plane explicatur & a Festo comprobatur duobus locis in voce *orbius clivus* & in *sceleratus vicus.* A. F. Pronomen est ex editione Vineti. CELL.

Suae] Hoc loco *suae* ex Vineto additum servavit Cl. Haverc. qui infra c. 2, ubi vide, contra omnium Codd. fidem ejecit, uti hic Grun. facit, sed majori jure. VERHEYK.

VIII. [d] Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum, [e] Volscos (quae gens ad Campaniam euntibus non longe ab urbe est) vicit; Gabios

VARIAE LECTIONES.

d *Lucius dehinc* Lugd. Bat. 2. *Dehinc Tarquinius* 3. omisso *Lucius*. Addunt *invasit imperium* iidem Cod.
e *Vulscis* Lugd. Bat. 1. 2. 5.

NOTAE.

VIII. *L. Tarquinius Superbus*,] Liv. L. 1. *Cui Superbo cognomen facta indiderunt.* GLAR. Imperium suscepit anno mundi 3417. ante Ch. nat. 531. A. F.

L. Tarquinius Superbus] Superbi cognomen huic Regi e moribus inditum ait Aur. Vict. V. I. c. 8. & Flor. L. 1. c. 7. Sed ex ipso epitheto, quod Regibus, qui impotenti dominatione in suos saeviunt, datum fuisse monet Cl. Arntzen. ad Vict. ibid. liquet, id Tarquinium non vivum habuisse, aut quod Livius, qui L. 1. c. 49, *cui Superbo cognomen facta indiderunt*, &c. seq. c. dicit, eum ita clam quidem a mussitantibus, vulgo tamen adpellatum fuisse. VERHEYK.

Septimus atque ultimus] Tarquinius Superbus cognomen moribus meruit, quia socerum gener sepultura prohibuit, Romulum quoque insepultum periisse dictitans. Primores patrum, quos Servii rebus favisse credebat, interfecit, totum priorum regum morem in tyrannidem vertit: Latinorum gentem sibi conciliavit per Octavium Mamilium Tusculanum, data in matrimonium filia; Turnum Herdonium, probum virum, sed non satis cautum, mira dolosaque arte misere perdidit. Eadem mentis impietate Gabios per filii simulationem cepit. In Suessa Pometia, vi expugnata, tantum auri argentique repertum est, ut quinae argenti minae (40. tal. 24000. cor.) obvenirent singulis militibus, sacratae vero decimae explerent quadringentorum argenti talentorum numerum. Plebem trium potissimum operum labore mire afflixit: Circi maximi, cloacarum ac Capitolii, quod ita nominatum a capite humano, cum ejus jaceret fundamenta, illic invento, tradit Dionysius. Hujus tyranni tempore mulier quaedam externa (ut ait idem) Sibyllinos postea dictos libros attulit, de quibus Gellius *lib.* 1. *cap.* 19. & Servius *lib.* VI. *Aeneid.* ad illud Virgilii: *Hic ego namque tuas sorteis.* & Lactantius *lib.* 1. *Institutionum cap.* 6. qui ait, eam mulierem postulasse pro novem libris ccc. philippaeos. singuli philippaei tridrachmi fuisse videntur. ergo centenis quinquagenis sestertiis valebant. nam aureus Romanus didrachmus C. valebat sestertiis. ergo nostra moneta, sex aureos valebat philippaeus, trecenti igitur philippaei, 1800. valebant nostrae monetae aureos Rhenenses in moneta. Qui faciunt 1125. coronatos solareis. GLAR.

Volscos] Vetus liber ubique *Vulscos* scribit, qui sunt apud eundem Dionysium Οὐολοῦσκοι. VINET. Dionysius in l. IV. ait, primum eum Suessam Pometiam oppugnasse, deinde Sabinos vicisse duplici clade. GLAR.

Volscos] *Vulscos* hic & ubique in quibusdam Codd. nostris, quae scribendi ratio etiam apud alios scriptores in MSS. occurrit. vid: ad Liv l. II. c. 32. ubi Cl. Drakenborch. ex Fragm. Triumph. *Volscos* rectius scribi docet. & ita est in Inscr. apud Gruterum. VERHEYK.

Non longe ab urbe] In Latio, versus Campaniam. GLAR.

Gabios] Via Praenestina ad cente-

bios civitatem, & Suessam [f] Pometiam subegit; cum Tuscis pacem fecit; & templum [g] Jovi in Capitolio [h] aedificavit. Postea Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliario ab [i] urbe positam civitatem, im-

VARIAE LECTIONES.

f *Pometiamque* Lugd. Bat. 2. & mox *nono* pro *octavo.*
g *Jovis* Lugd. Bat. 1.
h Supra cap. 6. ait Priscum Tarquinium capitolium inchoasse. Hic igitur legendum est *exaedificavit*, nisi hoc *aedificavit* interpreteris, *absolvit*, *perfecit*: prout Livius L. I. c. 53. *aedificationem* pro *exaedificatione* posuit.
i *Roma* inserunt Lugd. Bat. 1. 2. 3. *Romana* 5.

NOTAE.

tesimum a Roma stadium, milliariis duodecim ½ iter trium hor. & ½ horae. GLAR. Inter Latinam viam & Valeriam in via Praenestina ad xx. ab urbe milliarium. A. F.

Suessam] Non longe a Liri amne. GLAR. Volscorum caput. A. F.

Suessam Pometiam] Hanc Volscarum urbium matrem fuisse memorat Strabo L. v. Hinc minus accurate *Gabios* huic Urbi & ipsis *Volscis* inseruit Auctor, nam Gabii Latinorum civitas fuit. Vid. Cluver. L. III. Geog. Ant. Male in quibusdam Codd. MSS. hic & apud alios *Suessam Pometiamque*, acsi diversae essent urbes. Vid. Cel. Drakenb. ad Liv. L. I. c. 53. Artzen. ad Aur. Vict. V. I. 8. Gruter. ad Flor. I c. 7. VERHEYK.

Cum Tuscis] Foedus cum Etruscis renovavit, ait Livius. Dionysius nihil de Tuscis habet. GLAR.

Cum Tuscis pacem fecit] Liv. L. I. c. 55. *Gabiis receptis, Tarquinius pacem cum Aequorum gente fecit; foedus cum Tuscis renovavit.*

Templum Jovi in Capitolio aedificavit.] Supra cap. VI. ait Priscum Tarquinium Capitolium inchoasse. Hic igitur legendum est *exaedificavit*. Ut optime pater meus, nisi haec *aedificavit* interpreteris, absolvit, perfecit. De eodem Livius I. 55. *Tarquinios reges ambos, patrem vovisse, filium perfecisse* Nam & idem Livius cap. 53. *aedificationem*, pro *exaedificatione*, posuit de eodem loquens; *captivam pecuniam in aedificationem ejus templi seposuit.* A. F. *Jovis*, ut est in Cod. Opt. edidit Cl. Grun. eamque lectionem aliunde satis probat. quia tamen perinde est, secundo an tertio casu utaris, unius Cod. auctoritate mutare non sustineo. *Nondum dedicata erat in Capitolio Jovis aedes* Liv. L. II. c. 8. *Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac refectum erat, a Q. Catulo dedicatum est.* Epit. XCVIII. Sed loco, quem Noster respexisse videtur, Ep. L. I. de eodem hoc Tarquinio, *Templum Jovi in Capitolio fecit.* laudavit praeterea Vir Cl. Eruditae Foeminae interpretationem verbi *aedificare.* & confirmant Livii verba L. I. c. 55. *Quorum erat primum, ut Jovis Templum in monte Tarpejo, monumentum regni sui nominisque relinqueret: Tarquinios reges ambos, patrem vovisse, filium perfecisse.* VERHEYK.

Ardeam] Rutilorum oppidum, Livio & Dionysio. CLX. stad. ad urbe. GL. & A. F.

In octavo decimo] Itinere quatuor & semis horarum. GLAR.

Civitatem,] Opulentissimam: Dionysius. GLAR.

Filius

imperium perdidit. Nam cum filius ejus, & ipse Tarquinius junior, [k] nobilissimam foeminam Lucretiam, eamdemque pudicissimam, Collatini uxorem, stuprasset, eaque de injuria marito, & patri, & amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occidit. Propter quam causam [l] Brutus, parens & ipse Tar-

VARIAE LECTIONES.

k Ita interpres & plerique codd. nostri: edd. vulgg. autem, & Lugd. Bat. 1. *nobilissimi Collatini uxorem stupr.* 2.3.4. autem *nobilissimam Collatini uxorem.* 5. *nobilissimam Lucretiam Collatini uxorem.*

l Ita G. B. S. L. F. & Gr. Sed vulg. *Brutus, parens & ipse Tarquinius*, quasi tres concitatores fuerint, cum verbum *concitavit* non nisi unum admittat. At Lugd. Bat. 1. exhibet *ipsi*, quasi vellet, & *ipsi Tarquinio.* qui quoque proximum & delet. *Tarquinius* Lugd. Bat. 3. 4.

NOTAE.

Filius ejus,] Sextus, maximus natu. GLAR.

Et ipse Tarquinius] Nempe *dictus.* Nam cum filius ejus, qui & ipse Tarquinius dicebatur, *&c.* Sextum Tarquinium vocat Livius. A. F.

Tarquinius junior,] Quia patris haeres. GLAR.

Et ipse Tarquinius junior] Hoc est, qui etiam nomen Tarquinii gerebat. Ergo *junior* delendum: quod adjunxit, qui sensum hujus loci non capiebat. HEUMANN. Ad Viri Cl. sententiam accederem, si per Codd. MSS. liceret, cum vero nullus eorum delet, (abstineo, propterea, quod eadem locutio infra occurrat L. IV. c. 12. *Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit, scilicet ut propter virtutem etiam ipse Africanus* JUNIOR *vocaretur.* ubi etiam Codd. non variant. VERHEYK.

Eamdemque pudicissimam,] Desunt haec Veneto & Parisiensi: Expressit autem Graecus. CELL.

Collatini] Cognati sui uxorem Lucretiam. GLAR.

Marito,] Collatino. GLAR.

Patri,] Sp. Lucretio. GLAR.

Amicis] Ut Bruto ac Valerio. GLAR.

Stuprasset....occidit] Dubitat Cl. Grun. an non melius legi posset: *stuprasset; ea, quum de injuria marito... questa &c.* Sed nihil muto, dum proxime praecedit *cum filius* &c. & ita L. V. c. 4. *Nam cum Sylla consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam & Achajam occupaverat, mitteretur; ISQUE exercitum in Campania paulisper teneret. &c.* VERH.

Et ipse Tarquinius] L. Collatinus alias, maritus scilicet. & melius. GLAR.

In omnium conspectu] Jam dictorum praesentia. GLAR.

Brutus, parens & ipse Tarquinii] Hic sunt tres: L. Junius Brutus, Spurius Lucretius Tricipitinus pater Lucretiae, & Lucius Tarquinius Collatinus maritus ejusdem, ex regia Tarquiniorum familia ortus. T. Livius. VINET. Ita cum Sylburgio restituimus repudiata vulgari lectione; *Brutus, parens, & ipse Tarquinius*, quasi tres concitatores fuerint, cum verbum *concitavit* non nisi unum admittat. Depravatio sine dubio orta est ex non vulgari, non autem Europiano seculo insueta significatione vocis *parentis.* CELL.

Brutus parens & ipse Collatinus.] Sic

Tarquinii, populum concitavit, & Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad urbem rex portis clausis exclusus est. Cumque imperasset annos [m] viginti quinque, cum uxore & liberis suis fugit. Ita Romae regnatum

VARIAE LECTIONES.

m XXXV Lugd. Bat. 3. 4. 5. P. V. B. N. G. XXIV. LC. L. F. Gr. Dionysius Hal. à vulg. non aberrat. sed Lugd. Bat. 2. XXX.

NOTAE.

Sic scribe, addita virgula, *Brutus*, *parens*, & *ipse Collatinus*; atque ita tres erunt, qui autem *parens* dicitur, ille est *Spurius Lucretius Tricipitinus*. A. F.

Parens] i. e. cognatus, sanguine junctus, atque ita posterioris aevi scriptores frequenter dixerunt. Capitolinus in M. Philos. c. 5. *omnibus*, inquit, *parentibus suis* (erat autem pridem exstinctus, qui genuerat) *reverentiam exhibuit*. Et Lampridius in Alex. c. 67. *amicos & parentes punivit*, &c. Adde Trebell. Pollionem in XXX. Tyrann. c. 10. & in singulos hos auctores Commentarium Casauboni. Videtur & Curtius ita quoque usus esse L. 6. 10. 30. CELL. & HEAR.

Brutus parens & ipse Tarquinii] Haec ex variis lectionibus certe optima est, significatque: *Brutus*, *qui etiam Tarquinii consanguineus erat*, (sic Dioni in Exc. Peiresc. Συγγενὴς vocatur) ut saepius *ipse* apud Nostrum explicationi inservit. hic enim de Bruto uno mentio fit, quia is potissimus hujus rei vindictae auctor exstitit: ut Livius, aliique testantur; mox c. 6. *Qui* Brutus *maxime egerat*, *ut Tarquinius pelleretur*. Paeanio. Ἐνταῦθα δὲ Βροῦτος, γένει προσήκων (quae verba *parentis* significationem hoc loco satis indicant) τῷ Ταρκυνίῳ &c. vid. hic Gruner. Si autem *Brutus*, *parens*, & *ipse Tarquinius*, ut alii distinguunt, legeretur, verbum *concitavit* obstaret, ut Cell. monet. unde in Vetust. Edd. aliquot inveni *concitarunt* & ... *ademerunt*: contrà omnium Codd. MSS. fidem. VERHEYK.

Mox exercitus quoque] Dionysius *libro* IV. sub finem ait: Tarquinium, ut tumultum Romae rescierit, re nemini communicata, illico Romam ivisse, sed eam clausam invenisse. At Consules aliis itineribus nuncios in castra misisse, qui literas Coss. ac urbis consensum militibus indicarent: regressum ab urbe ad castra Tarquinium, etiam ibi exclusum, Gabios ad Sextum rediisse. GLAR.

Eum,] Tarquinium Superbum. GLAR.

Ardeam] Rutulorum urbem. GLAR

Cum ipso rege] Tarquinio. GLAR.

Annos viginti quinque,] Totidem annos legimus apud Livium. Vetus vero liber habet quatuor & viginti tantum. VINET. Etiam Halicarnasseus extremo libro IV. πέντε καὶ εἴκοσι. At Metaphrastes & Fuldensis *quatuor & viginti*. Male Vinet. & Paris. *triginta quinque*. CELL.

Liberis suis] Tribus filiis, Sexto, Tito, & Arunte. GLAR. *Exactique inde liberi regis*, *duo patrem secuti sunt*, *qui exulatum Caere in Etruscos ierunt*. *Sex. Tarquinius Gabios*, *tanquam in suum regnum profectus*... *est interfectus*. Liv. l. 1. c. 60. VERH.

Ita Romae regnatum] Regnatum est Romae per septem reges, annis 243. & uno sub interregibus, sive

tum [n] est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cum adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum milliarium possideret.

IX. Hinc Consules coepere pro uno rege [o] duo hac causa [p] creari; ut, si unus malus esse voluisset, [q] alter eum, habens potestatem similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longius, quam [r] annum ha-

VARIAE LECTIONES.

n *Est* abest a L. Bat. CCCCXIII. Lugd. Bat. 3. CCCCII. 5.
o *Regnare duo* 5.
p *Creati* Lugd. Bat. 1. 2. 3.
q *Alterum hab.* Lugd. Bat. 1. *Alter vero* 2.
r *Annum unum* habet Burd. Impressi alii. At Lugd. Bat. 2. *annuum*. Lugd. Bat. 1. 3. 4. *annum*.

NOTAE.

sive interregno: qui faciunt annos CCXLIV. ut apud Livium ac Dionysium habentur. Annos inquam ab V. C. usque ad primos Coss.

Romulus	37	annos regnarunt. Summa CCXLIV. GLAR.
Interregnum.	1	
Numa Pompil.	43	
Tullus Hostil.	32	
Ancus Martius	24	
Tarquinius Prisc.	38	
Ser. Tullius	44	
Tarq. Superbus.	25	

Annis CCXLIII.] Sic libri nostri omnes. at Livius unum & hic annum adjicit, & Dionysius Halicarnasseus in extremo libro quarto. VINET. Et uno interregni anno. in superioribus ita habent numeri: sed errore codicum haud dubio hic *tribus* legitur pro *quatuor*. GLAR. Ita Solinus. Unum tantum annum addit Livius. A. F. & HEARNE. Consule V. D. ad Liv. l. 1. c. 60. Dionys. l. 1. c. 75. IV. c. ult. Praefat. Flori. & ad Oros. l. II. c. 4. VERH.

Vix usque ad quintum] Iter trium fere horarum. GLAR. Vejentes tamen subegerant, qui decimo octavo ab urbe milliario positi, sed ii tunc Tarquiniorum partes sequebantur. A. F.

IX. *Hinc Consules coepere*] Eadem scribit Dionysius sub finem *libri* IV. Caeterum Livius initio libri secundi ab V. C. non dubitat, Brutum pessimo publico facturum fuisse, si libertatis immaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset. Nam priores reges ita regnarunt, ut haud immerito deinceps omnes conditores partium urbis, quas novas ipsi sedes ab se auctae multitudini addiderunt, numerarentur. GLAR. Anno mundi 3442. ante Ch. nat. 506. ab U. C. 245. A. F. Non spernenda videtur lectio Lugd. Bat. pr. quae ita distinguit: *Hinc Consules coepere pro uno rege duo. Hac causa creati, ut si unus malus esse voluisset, alter, habens* &c. ubi erasum erat *eum*, pro *creari* legebatur *creati*, & punctum post *duo* ponebatur. Mallem

s haberent, ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed civiles semper essent, qui se post annum scirent t futuros esse privatos. Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Coss. L. Junius Brutus, (qui maxime v egerat, ut Tarquinius pelleretur) & Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiae. Sed Tarquinio Collatino statim sublata w digni-

VARIAE LECTIONES.

s *Habeant* Lugd. Bat. 1.
t Delent Lugd. Bat. 3. 4. 5. sed 2. mox legit *probatos*.
v *Egerat ut Tarquinius Collatinus maritus Lucretiae crearetur* N. G. M. L. V. Gr.
w *Est dignitas* L. Bat. 1. 2. 3.

NOTAE.

tamen ita distinguere. *Hinc Consules coepere. Pro uno rege duo hac causa creati* &c. HAV.

Potestatem similem,] Aequalem. GLAR.

Quam annum unum haberent,] Ex impressis alii *annuum*, alii *annum* scribunt. noster antiquus *annum unum* habet. VINET. *Annuum* magis placeret. ex quo *annum unum* Glossator fecerit, ut observat Cl. Grun. quem vide. & favet Metaphrastis: Δύο δὲ (ὕπατοι) ἦσαν ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἐτήσιοι. *Annuum* tamen e tribus Codd. restituimus. VERHEYK.

Ne per diuturnitatem] *Quippe ex perpetuo annuum placuit, ne potestas solitudine vel mora corrumperetur*. Flor. A. F.

Sed civiles semper essent,] Civilis, & civilitas, non est id quod Gallice sonat. Princeps *civilis* est, qui non tyrannus, non ferox, non impotens est. Contra *incivilis* ille dicitur, qui cives & populos suos pro belluis habet, *&c.* quales olim Caligula, Nero, Domitianus, & alia id genus seculi sui dehonestamenta, pestes, Alastores: *Civilis* autem princeps est, in quo Vespasianum, Titum, & M. Aurelium Antoninum agnoscas. TANAQ. FABER.

Civiles] Modesti. GLAR.

Privatos.]In nullo magistratu. GLAR.

Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Consules] Consules à consulendo dicti videntur, quod consulerent populum ac Senatum. Plutarchus ac Dionysius Graece συμβούλους vocatos aut προβούλους, putant: quod Romani consilia vocent, quae Graeci προβούλας, ad quam appellationem videtur allusisse Cicero *in Pisonem*, cum inquit: *Animo consulem esse oportet, consilio, fide, gravitate, vigilantia, cura, toto denique munere consulatus, omni officio*. GLAR.

Anno primo,] Ab V. C. 245. GLAR.

Junius Brutus,] Ex Tarquinia Superbi sorore genitus, ut Livius: ut Dionysius, à Prisci filia. GLAR.

Egerat,] In causa fuerat. GLAR.

L. Tarquinius] Egerii filius, ut Livius: Egerii nepos, ut Dionysius. GLAR.

Sed Tarquinio Collatino] Bruti collegae. Dionysius refert causam, quod sororis filios duos Aquilios conatus sit defendere contra Brutum, qui propriis liberis non pepercerat. Atque haec videtur probabilior causa, quam haec Eutropii, quam ex Livio habuit: quid enim nomen nocuisse poterat? GLAR.

Pla-

dignitas est. placuerat enim, ne quisquam in urbe [x] maneret, qui Tarquinius vocaretur. [y] Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex urbe migravit: & [z] loco ipsius factus est [a] Valerius Publicola consul. Commovit tamen bellum urbi Romae rex Tarquinius, qui fuerat expulsus: & collectis multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicavit.

X.

VARIAE LECTIONES.

x *Remaneret.* Lugd. Bat. 4. 5.
y *Qui* L. Bat. 1.
z *In loco* Lugd. Bat. 2. 3.
a *Lucius Valerius* N. G. M. L. V. Lugd. Bat. 2. 4.

NOTAE.

Placuerat enim,] Haec est Livii, sed frivola causa; meliorem tradit Dionysius. GLAR.

Qui Tarquinius vocaretur] Ex ipsa Bruti oratione (Liv. II. c. 2.) liquet, non tantum Tarquinium propter nomen consulatu se abdicare debuisse, sed etiam ob genus regium, unde suspicio nata, ne aliquando regem propter necessitudinem in regnum restituere cogeretur. Adi Comm. ad Flor. L. I. c. 7. 9. E. Dionysio tamen L. v. p. 284. & Plut. in Poplic. p. 100. observat Henric. Valesius ad Liv. d. l. Collatinum offendisse, & ob nominis odium, & quod Aquilios, Sororis filios, dedere ad poenam recusasset. Vide etiam hic Grun. qui in eamdem observationem incidit. VERH.

Placuerat enim, ne quisquam] *Consulis enim alterius quum nihil aliud offenderit, nomen invisum civitati fuit.* Liv. Alii non propter nomen tantum civitati invisum, sed quod pro filiis sororis Tarquinios in urbem reducere tentantibus deprecatus esset. Plutarch. in *Poplicola.* A. F. & HEAR. Ita etiam Livius 2. 2. at Dionys. Hal. l. 5. aliam subfuisse caussam scribit, nempe, quod sororis filios, conjurationis reos, defenderit. CELL.

Qui accepto omni] Brutus curavit, ut populus Romanus Collatino ex aerario daret 20. talenta: id est, 12000. coronat. & ipse addidit de suo V. talenta: id est, 3000. coron. Abstulit igitur secum dono 15000. coronatorum. GLAR.

Qui] Alias, *Ergo.* GLAR.

Ex urbe migravit:] Lavinium, veterem Latinorum primam metropolim, ubi consenuit. Dionysius. GLAR.

P. Valerius Publicola] Coss. P. Valerius, ab uno Sabinorum, qui cum Tatio Romam venerant, oriundus, vir prudens & industrius, ut inquit Dionysius in 4. qui etiam juverat ejicere reges. GLAR. In Codd. aliquot MSS. hic & in Epit. Liv. l. 11. & Vict. V. I. 15. praenomen *Lucius* est. Sed *Publius* recte emendant ibi V. D. *Poplicola* autem legendum liquet ex Inscript. Gruteri a Schotto ad Aur. ibid. laudata & sic Fragm. Capitol. Vide Comm. ad Flor. L. I. c. 9. VERHEYK.

Et collectis multis gentibus,] Maxime Hetruscis, Tarquiniis, Vejentibus, & voluntariis Latinorum. Primum enim tentavit Latinos, sed illi renuebant publice mittere: habuit tamen multos voluntarios, qui Mamilium Tusculanum ducem, Tarquinii generum, sequuti sunt. Porro Tarquinienses ac Vejentes commovit, qui pro eo pugnantes venerunt. in ea pugna perierunt Brutus ac A-

runs,

X. In prima pugna Brutus consul, & [b] Aruns Tarquinii filius, invicem se occiderunt. Romani tamen ex ea pugna victores recesserunt. Brutum Romanae matronae, defensorem pudicitiae suae, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Sp. Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiae patrem: quo morbo mortuo, iterum

VARIAE LECTIONES.

b *Arruns* N. M. S. LC. Lugd. Bat. 1. 2.

NOTAE.

runs, singulari congressi certamine. GLAR.

X. *Brutus consul*] Vineti liber nomen *consulis* appositum habet. CELL.

Aruns] Tres filii fuerunt Tarquinii Superbi, Titus, Sextus (Lucretiae stuprator) & Aruns: Dux hic equestris militiae. CELL. *Arruns* quoque est in Codd. MSS. Livii II. c. 5. & Orosii. L. II. c. 5. De historia consule prater Liv. etiam Plut. in Poplic. VERH.

Invicem se occiderunt:] Eorum pugnam lege apud Livium, II. 6. A. F.

Romani tamen ex ea pugna] Vox è sylva audita refertur, jubens Romanos bono animo esse, quia victores. uno enim plus Hetruscorum cecidisse in acie: Valerium sequenti die hostium cepisse castra, ac Romam triumphantem rediisse. GLAR. Narrat Livius aequo Marte pugnatum esse, & dextra utrinque cornua vicisse, sed silentio proximae noctis ex sylva Arsia ingentem editam vocem, Sylvani eam vocem creditam, haec dicta *uno plus Etruscorum cecidisse in acie, vincere bello Romanum*. Ita inde abiisse Romanos ut victores, Etruscos vero pro victis. Idem Plutarch. in *Poplicola*. A. F.

Victores] Quia uno superiores, & quia castra hostium cepere. GLAR.

Pudicitiae] Quae proprie est conjugii. GLAR.

Quasi communem parentem per annum] Livius: *sed multo majus morti decus publica fuit maestitia, eo ante omnia insignis, quia matronae annum ut parentem eum luxerunt*. A. F.

Per annum luxerunt.] Hoc anno funebres orationes initium cepere, de quibus multa disputat Dionysius. Eae primum dicebantur de iis solis, qui bello cecidissent: sed postea etiam aliis datae sunt. GLAR.

Valerius Publicola] Valerius post mortem Bruti, quod non continuo collegam subrogaverat, & quod in Velia loco alto aedificabat, in suspicionem affectati regni pervenit. quae res cum eum male haberet, convocato populo, oratione invidiam discussit. Facto etiam purgavit se. nam secures fascibus dempsit, ac domum infra Veliam deferri jussit, loco colli subjecto. GLAR.

Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit] Livius primo urbis liberae anno tribuit Capitolii quoque dedicationem, quam Dionysius tertio anno, & post Porsenae abitum factam scribit. quod est verisimilius. Idem Livius, Porsenam secundo liberatae urbis anno Romam oppugnatum venisse, ait, cum Dionysius anno tertio hoc factum asserat. Secundo anno ait censum actum, ac tributorum ordinationem, ex Tullii regis instituto à Superbo omissam. Censa civium CXXX M. Loca munita adversus Latinos ac Hernicos. Hic vero author sequutus est Livium GLAR.

Morbo mortuo] Et senio. ait enim Livius: *Magno natu, non sufficientibus viribus*, &c. GLAR.

Ita

rum [c] Horatium Pulvillum collegam sibi [d] sumpsit. Ita primus annus quinque consules habuit: cum Tarquinius Collatinus [e] urbe cessisset propter nomen, Brutus [f] proelio perisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset.

XI. Secundo quoque anno iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente [g] Porsena Tusciae rege: & Romam pene

VARIAE LECTIONES.

c *Oratium* Lugd. Bat. 1. 3. 4.
d *Suscepit* Lugd. Bat. 4.
e *Propter nomen urbe cessisset* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
f *In proelio* Lugd. Bat. 2. 5.
g *Porsenna* Lugd. Bat. 2. 4.5.

NOTAE.

Ita primus annus quinque consules] Alii tamen Consulatum Pusvilli in sequentum annum deducunt. A. F. & HEARNE.

Quinque consules] Brutum, Collatinum, P. Valerium, Sp. Lucretium, Horatium Pulvillum.

Coss. I. An.	Brutus Collatinus P. Valerius Sp. Lucretius M. Horatius	Coss. II. An.	P. Valerius Publicola II. T. Lucretius Tricipitinus.
		Coss. III. An.	P. Valerius Publicola III. M. Horatius Pulvillus II. GLAR.

Cum Tarquinius] Collatinus. GLAR.

Propter nomen] Secundum Livium. GLAR.

IX. *Iterum Tarquinius*,] Superbus, rex. GLAR.

Auxilium ei ferente] Interponunt vulgo *ei*, quod eleganter Ven. & Paris. omittunt. CELL. Addit *ei* tamen Merula. Sed Cellarium secutus est Grun. Omittere non sustineo, quia plures MSS. concinunt. De vocis autem *Porsenae* scribendae ratione consule Vir. D. ad Liv. l. II. c. 9. Flor. 1. c. 10. Recte etiam Paeanio Πορσίνας. uti & Plutarcho, aliisque; nisi quod Πορσίνας Polyaeno L. VIII. c. 8. 31. ut monet Cel. Duker. ad Flor. d. l. VERHEYK.

Porsena Tusciae] *Porsenna*, per duo *nn* habet vetus liber: atque ita scribi volunt, quando secundam syllabam producunt poëtae, ut Virgilius *lib.* 8. *Aen.* Nam unico *n* *Porsena* dictus fuit, authore Servio. Hinc penultimam illam Silius, Martialis, & alii corripiunt. VINET.

Tusciae] Clusinorum rege. GLAR. Etruriae. nam *Tusciam* demum dici coepisse a scriptoribus, qui longe post Plinium vixerunt, ostendunt V. D. ad Flor. l. 1. c. 5. VERH.

Et Romam pene cepit] Quippe Janiculum primo impetu ceperat, & Romam quoque cepisset, nisi eum Horatius pro ponte sublicio moratus esset. A. F. Quae cis Tiberim Etruriam spectabant, omnia ceperat Porsena: Transtiberina parte probibitus

pene cepit. Verum [h] tum quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius, cum suscipi non posset in regnum, neque [i] ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium praestaret, Tu-

VARIAE LECTIONES.

h *Tunc* Lugd. Bat. 1.

i *Ei* abest a L. Bat. 1. & mox leg. *praestaret auxilium.* & sic 2. 3. qui pro *ei* legit. *enim.*

NOTAE.

bitus Coclitis & Scaevolae virtute. CELL.

Verum tum quoque victus est] Hoc minime liquet ex Livii l. II. c. 15. Plut. p. 106. & Dionys. VERH.

Tertio anno] Quo Dionysius refert factam obsidionem. Livius pro M. Horatio iterum ponit P. Lucretium, suspectum nomen. Et Coss. An. 4. Sp. Largium, T. Herminium omittit: injuria ut puto, temporum. Hoc tertio demum anno Porsenam Romam oppugnatum venisse, Dionysius scribit, ac primo impetu cepisse Janiculum. Deinde Romanos pro ponte sublicio stantes invasisse, ac in urbem compulisse. in ponte vero consertos, mireque afflictos, ut ea die pene urbs caperetur, tres viri in ultimo agmine Rempub. conservarunt: Sp. Largius, T. Herminius è senioribus, P. Horatius Cocles è junioribus. Hic ita appellatus, quasi Cyclops (unum enim oculum amiserat) rem ausus est plus famae habituram ad posteros, quam fidei, ut inquit Livius. Cum enim cum Largio & Herminio cives defenderet, ut incolumes urbem per pontem ingrederentur, jussis duobus in tutum cedere, ac pontem rescindere, unus ingenti gradu hostes arcet: increpans eos, servitia regum superborum, suae libertatis immemores alienam oppugnatum venire. Sed cum pudor universos teneret, conjectis in unum telis, fragor pontis rupti effecit, ut ille Tiberim insiliret: ac vulneratus, incolumis tamen ad suos tranavit. Fuit item alter in hac obsidione insignis vir C. Mucius, qui cum in maxima annonae angustia videret aut urbem dedendam Porsenae. aut moriendum, venia ante à Senatu petita, in Porsenae castra concessit, linguam Tuscam à nutrice edoctus. Verum cum nec scribam insigni veste pro tribunali sedentem cognosceret, ratus regem esse: nec inquirere auderet, ne proderetur, scribam pro rege obtruncat. Porro rex territus tam audaci facinore, cum rogasset eum quis esset, quid sibi hac caede voluerit: ingenue professus, & se Romanum esse, & voluisse regem occidere: nec deprecari mortem, sed contumelias. Quod si a rege fide data, acceperit, se indicaturum ei promisit, quod ad salutem ejus in primis pertineat. Hoc vaframento cum regem audiendi cupidum fecisset, fide data: ccc. inquit, juventutis Romanae patricii juravimus, ut in te hac via grassaremur: mea prima sors fuit. Caeteri utcunque ceciderit, primi, quo te opportuna fortuna dederit, suo quisque tempore aderunt. Rex inito cum amicis consilio, ex filii potissimum motus sententia, obsidionem solvit, cum Romanis foedus icit: & liberalitate prosecutus, Tarquiniis jussis alibi quaerere subsidium, regressus est domum. GLAR.

Ei Porsena] *Ei* sine ulla ratione hic addit Cellar. qui modo omiserat. Nunc quia proxime praecedit, repetere non opus est, praeterea quod

Tusculum se contulit, quae civitas non longe ab urbe est: atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore [k] consenuit. Quarto anno post reges exactos, cum Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt, & de his triumphatum [l] est. Quinto anno, Valerius ille Bruti collega, & IV. COS. fataliter mor-

VARIAE LECTIONES.

k Sic N. M. LC. B. L. G. V. F. P. pro Vineti & Lugd. Bat. *persenuit*.

l *Est triumphatum* Lugd. Bat. 1. 4. 5.

NOTAE.

quod Opt. Cod. Lugd. cum duobus aliis, & Merula respuunt. De re ipsa vid. Liv. l. II. c. 15. VERH.

Tusculum] Mamilii generi sedem. Idem dicit Livius. Sed ibi mansit usque ad pugnam ad Regillum lacum. *Inde se*, ait, Cumas contulit, atque ibidem mortuus est post annum. GLAR.

Civitas] Oppidum potius. GLAR.

Per quatordecim annos] Usque ad pugnam ad Regillum lacum, quae fuit anno quatuordecimo ab liberata urbe. GLAR. Livium potius sequor, qui scribit Tarquinium anno exilii decimo quarto Cumis mortuum, quo se ad Aristodemum Tyrannum contulerat. A. F. Livius scribit, Tarquinium anno exilii decimo quarto Cumis mortuum, quo se ad Aristodemum Tyrannum contulerat. Nec aliter Dionys. Hal. Quod vero ad transpositionem Metaphrastae attinet, quam in variis lectionibus notavi, pro Sylburgii sententia Historiae convenientior esset haec lectio: *ὡς εἶδεν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας οὐ χωροῦντα κατὰ νοῦν (ἤδη γὰρ καὶ Πορσίνας σπονδὰς ἐπεποίητο πρὸς Ῥωμαίους, καταπλαγεὶς τὸν Μύκιον, ἐπιβάλλοντα τῇ φλογὶ τὴν δεξιὰν εἰκόνα τε γενόμενον ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας τῶν Ῥωμαίων) ἐν Τυσκλῳ, πολιχνίῳ τῆς Ῥώμης οὐ πόῤῥω, μεταστὰς σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς φιλτάτοις, τέσσαρες καὶ δέκα διετέλεσεν ἐνιαυτοὺς, ἐκεῖ τε κατεγήρασε.* HEARNE.

Cum uxore] Minore Tullia. GLAR.

Consenuit.] Paulo post mortuus Cumis. GLAR.

Quarto anno post reges] Hoc quarto anno Livius omittit Consules, sed fuere Sp. Largius, T. Herminius: quo anno Romani prorsus quievere, inquit Dionysius. Hoc loco clarum evadit, tempore Eutropii, Livii exemplar, quod quarti anni Coss. Sp. Largium ac T. Herminium omittit, corruptum fuisse. Nam bellum Sabinum fuit quinto anno urbis liberatae. Quo anno M. Valerius Sabinos vicit. Deinde biennio victi, quarto demum anno domiti sunt. GLAR. *Consules deinde Marc. Valerius Volusius & P. Postumius Tubertus. eo anno bene pugnatum cum Sabinis, Consules triumpharunt*, Liv. II 16. A. F.

Quinto anno, Valerius] Septimo, secundum Dionysium. Deceptus est autem hoc loco librarius, quod putaret, annos fore continuos, ut hactenus: cum mox sequatur annus nonus. Caeterum Livius, anno sexto urbis liberae, ait eum mortuum: sed deest ei annus quartus, per injuriam temporum. Est enim septimo anno mortuus, non quinto urbis liberae, ut hic errat author. GLAR. Error hic ex seqq. IV. *Consul.* patet. Poplicola enim anno VII fuit IV consuli non quinto. vid. Fast. VERH.

Lucius Valerius] Lucium vocat, quem alii Publium. Neque verum est

mortuus est; adeo [m] pauper, ut, collatis â populo nummis, sumptum habuerit sepulturae: quem matronae, [n] sicuti Brutum, [o] annum luxerunt.

XIII. Nono anno post reges exactos, cum gener Tarquinii, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romae dignitas est crea-

Variae Lectiones.

m *Pauper factus* L. Bat. 1. pro *ut* 2. *ex* legit.

n *Sicut* Vulg. *secutae* Lugd. Bat. 1. quod ex *sicuti* ortum videtur, quemadmodum legunt Codd. 2. 3. 4. 5.

o *Per annum* Lugd. Bat. 4. sed 3 delet *annum*.

Notae.

est, eum in Consulatu decessisse, sed anno sequenti, nempe sexto à pulsis regibus: Liv. II. 16. *Publius Valerius, omnium consensu princeps belli pacisque artibus anno post, Agrippa Menenio, P. Postumio Consulibus, moritur gloria ingenti, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeris sumptus deesset. De publico est elatus.* A. F. & Hearne.

IV. COS.] Qui sexto urbis liberae anno quartum Consul fuit. Glar.

Fataliter] Id est fato suo, non properata morte. A. F. Dionys. Hal. l. 5. f. 314. νοσήσας ἐτελεύτα, *morbo periit*. Gellius enim 13. 1. ex Cic. Phil. 1. c. 4. & Virgil. Aen. IV. vs. 696. opponit *fatum* morti violentae & inopinatae. Cell. Optime haec interpretatur Paeanius. τὸ κοινὸν ὑπέμεινε τέλ☉. quod Noster infra L. VII. c. 8. *Obiit morte communi. Fatum* pro *morte* simpliciter Ovid. ad Liviam v. 357. *Fata manent omnes. Fato fungi* pro *mori* Quinctil. L. III. c. 7. Decl. *Fato concedere* Plin. in Paneg. *Fataliter* igitur naturali morte. Graecis ἴδι☉ θάνατ☉. unde Vellej. Paterc. hanc mortem violentae neci opponit, L. II. c. 4. *Seu fatalem, ut plures, seu conflatam insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit.* ubi vide Comm. & plura in indice. Verheyk.

Collatis—a populo] De publico elatus est, inquit Livius. Glar.

Ut collatis a populo nummis.] Glareani melior interpretatio, quam Fabri, qui (in Ed. Minori) ex hoc veteri exemplo, si tale quidquam, quod saepius accidit, in historia occurrat, non inopia, sed honoris caussa factum fuisse censet, ut viri magni sepelirentur. dum certe hoc loco contrarii evincunt, quae praecedunt, *adeo pauper*. Verh.

Sumptum habuerit sepulturae:] Copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumptus deesset. Glar.

Quem matronae, sicut Brutum,] Luxere matronae ut Brutum. Liv. Vide apud Victorem pag. 44. A. F.

Luxerunt] Deposito auro ac purpura. Glar.

XII. *Nono anno post reges*] Ab urbe liberata. Nono quidem anno gliscebat Latinum bellum. Decimo Fidenae obsessae, & proditio in urbe tentata ab Tarquinio: sed oppressa feliciter. Undecimo duravit adhuc Fidenarum obsidio. Duodecimo captae Fidenae, & omne Latium in Romanos conjuravit. Et Dictator primus creatus T. Largius. Caeterum Eutropius sequitur Livium, qui nono anno U. liberae ait Dictatorem primum creatum, quem Dionysius anno XII. urbis lib. creatum asserit. Glar.

Gener Tarquinii] Mamilius. Glar.

Nova Romae dignitas] Cum anno primo liberatae urbis P. Valerius Publicola de regni affectatione in suspi-

creata, quae *Dictatura* [p] appellatur, major [q] quam consulatus. Eodem anno etiam Magister Equitum fa-

VARIAE LECTIONES.

p *Appellabatur* Lugd. Bat. 3. *est appellata* 4.
q Delet Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

suspicionem venisset, legem de provocatione ad Coss. ad populum tulit. Porro cum anno XII. ab eadem liberata urbe gliscens bellum à Latinis immineret, ac delectus haberetur, pauperes ac aere alieno oppressi, quorum magnus erat numerus, nomina dare abnuebant, quos cogere non poterant: Senatus novam dignitatem excogitavit, à qua non esset provocatio, Dictaturam nomine, revera tyrannidem temporariam, sed occultam. Qui dictator erat, *potestatem* habebat *vitae ac necis in omneis civeis. Illi omnes magistratus subjecti erant.* Ea potestas durabat ad sex menses: qua deposita, cogebatur qui eam gessisset, rationem omnium actorum dare populo. Et veteres quidem Romani raro ultra aliquot menses, imo saepe in aliquot dies tenuerunt, nec umquam ea abusi sunt: usque ad Cornelii Syllae tempora, qui eum honorem invidiosum fecit, nec id absque causa. nam is honor paullo post sub Julio Caesare, qui perpetuum se dictatorem fecerat, Romanum evertit imperium, post cujus mortem Dictatura in perpetuum abrogata, reliquit veram imperatorum tyrannidem. GLAR.

Nova dignitas est creata,] Liv. anno octavo a pulsis regibus Dictatoris creandi mentionem factam dicit, sed nec quo anno, nec quibus Consulibus, nec quis primus creatus sit satis constare, se tamen apud veterrimos Auctores T. Lartium Dictatorem primum, Spurium Cassium Magistrum equitum creatos invenisse. Eosdem nominat Dionysius, sed eos anno undecimo creatos significat, Coss. T. Lartio Flavo II. & Q. Cloelio. A. F.

Dictatura appellatur, major quam consularis.] Dictator enim omnia suo arbitrio gerebat. nullaque ab ipso provocatio. *Dictum* enim apud veteres illos Latinos summum imperium significabat. Virgil. VI. Aeneid

Hic ego, namque tuas sortes arcanaque fata
Dicta meae genti ponam. A. F.

Dion. Hal. l. 5. p. 336. Dictator dicitur μόναρχος πολέμου τε, καὶ εἰρήνης, καὶ πάντος ἄλλου πράγματος αὐτοκράτωρ. Ipsa vero potestas usque ad Syllam erat ἑξάμηνος, *semestri spatio conclusa*: & insignia XXIV. fasces sive secures cum totidem lictoribus. CELL.

Consulatus] Pro vulg. *consularis* edidit Merula, quem, quia plures Codd. MSS. praeëunt, secuti sumus. VERHEYK.

Eodem anno,] Nono, secundum Liv. sed XII. juxta Dionys. GLAR. Num nono post reges exactos, an duodecimo anno hoc factum sit, incertum est. Haec Dionysii Halic. L. V. c. 76. illa Livii L. II. c. 18. sententia est. Vid. ibi V. D. & Sigon. in Fast. Si autem accurate loquemur, non tantum *eodem anno*, sed *eodem tempore* Magistrum Eq. creatum fuisse, dicendum. nam simul Dictator a consule nocte silentio dictus erat, statim is Magistrum Eq. dicebat. quemadmodum varia huc facientia in Differt de Dictatore P. R. quam huic Auctori forsan adjungemus, ostensuri sumus. VERH.

Magister Equitum factus est,] Romae nunquam factus est Dictator absque Magistro equitum, inquit Dio-

factus est, qui dictatori obsequeretur. Neque quidquam similius potest dici, quam dictatura antiqua [r] huic imperii potestati, quam nunc Tranquillitas vestra habet: maxime cum Augustus [s] quoque Octavianus

VARIAE LECTIONES.

r *Huic imperii potestate* L. Bat. 1.
s Delet Lugd. Bat. 3. mox *Octavius*.

NOTAE.

Dionysius ad quinti libri finem. Quanquam in Livii codicibus aliquando hoc est neglectum. GLAR.

Magister Equitum] Dionys. fin. 5. οὐδεὶς δικτάτωρ χωρὶς ἱππάρχου τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν. *nullus dictator imperium absque magistro equitum gessit.* CELL.

Obsequeretur.] Audiens esset. GLAR. Illustre exemplum habes infra L. 2. c. 4. Semel & extra ordinem, aequata potestas M. Minucio in II. Punico bello, sed infeliciter. Vid. Livium 22. c. 26. seqq. de quo & vetus inscriptio exstat apud Grut. p. 406. n. 7. Q. FAB. MAX. DICTATOR ..... MAGISTRO EQUITUM MINUCIO, QUOIUS POPULUS IMPERIUM CUM DICTATORIS IMPERIO AEQUAVERAT. CELL.

Tranquillitas vestra] Imperio Romano tres simul hi praefuerunt, Valentinianus & Valens fratres, & filius Valentiniani Gratianus. VINET. & CELL. Forte *nostra* legendum, vel *vestra*, hoc est, Valentiniani & Valentis Imperatorum. GLAR. Plurali numero propterea usurpatum videtur Vineto, quia tres simul eo tempore praefuerunt Romano imperio, Valentinianus &c. quomodo intelligi etiam potest, quod Rufus dicit, *in ortum perennitatis vestrae.* Sed sciendum forma illius temporis scriptores in Imperatoriae majestatis compellatione haud infrequenter plurali numero esse usos: ut cum ex aliis manifestum est, tum ex Julio Capitolino, qui Veri Imperatoris vitam Diocletiano inscriptam sic claudit; *Cum adhuc post Marcum, praeter vestram Clementiam, Diocletiane Auguste, Imperatorem talem nec adulatio videatur potuisse confingere.* SYLB.

Maxime cum Augustus quoque] Gratianus fuit quidam ex Pannonia, ut inquit Sextus Aurelius, Funerius dictus, quod venalitium funem portanti, quinque milites nequirent extorquere. eo merito ascitus in militiam, usque ad praeturae praetorianae potentiam conscendit. Hic Gratianus duos habuit filios, Valentinianum & Valentem. Valentiniano patris gratia conciliavit Imperium. Sed mox fratrem Valentem accepit in imperium socium, ac anno inde tertio filium Gratianum in Augustum, cum vix in Caesarem creare debuisset. Hoc nunc Eutropius subobscure innuit: erat enim olim Imperator, ac Caesar, ut hodie apud Germanos, der Roemisch Keiser / und der Roemisch Küniq. GLAR.

Octavianus] Octavius. GLAR.

Augustus Octavianus,] Deprecatus est dictaturae honorem a populo oblatum, *Suet.* 52. utpote quem post C. Julii Caesaris necem M. Antonius lege lata funditus e repub. sustulerat. *Cic. Philipp. I. c.* 1. *Appian.* 3. *Civil.* Et quanquam Antonii acta resciderat ipse, tamen oblatam τὴν δικτατορίαν οὐ προσήκατο, *non admisit*, ὀρθῶς τό τε ἐπίφθονον καὶ τὸ μισητὸν τῆς ἐπικλήσεως ἐφυλάξατο, *nominis invidiam prudenter declinans.* Dio Cass. lib 54. ineunte. Noster autem videtur hausisse ex Flori L. 4. extremo. CELL.

Post-

vianus, de quo postea dicemus, &. ante eum Cajus Caesar, sub dictaturae nomine atque honore [t] regnaverint. Dictator autem Romae primus fuit [v] Largius: Magister equitum primus [w] Sp. Cassius.

XIII. Sexto decimo anno post reges exactos, seditionem populus [x] Romae fecit, tanquam a senatu atque

VARIAE LECTIONES.

t *Regnaverunt* Lugd. Bat. 1.

v Ita Codd. MSS. & pleraeque edd. Alii *Lartius*. *Largus* Lugd. Bat. 2. *Larcius* 3. 4.

w *Papirius Cassius* Lugd. Bat. 1.

x *Romanus* L. Bat. 1.

NOTAE.

Postea] In Caesarem ordine. GLAR.

Caesar,] Julius. GLAR.

Sub dictaturae nomine] Summae potestatis praetextu, cum essent veri oppressores Reipublicae. GLAR.

Primus fuit Largius Magister equitum] T. Largius dictator creatus ob timorem belli Latini, non tamen gessit bellum. Nam cum ipse anno 12. ab Urbe libera creatus esset, decimotertio induciae fuere. At decimoquarto congressi Latini cum Romanis, ducibus duobus Tarquiniis Sexto ac Tito, ac Octavio Mamilio Romani A. Posthumium dictatorem novum crearunt, qui ad Regillum lacum cum Latinis conflixit. In qua pugna periere, Sex Tarquinius & Octavius Mamilius: vulneratus & Titus. A Romanorum parte, T. Ebutius Magister equitum vulneratus: occisi tres Valerii, Marcus & duo Publicolae filii: item T. Herminius. GLAR.

Largius] *Lartius* Legendum. vid. Vir. D. ad Liv. L. II. c. 10.

XIII. *Sexto decimo anno post*] Dionys. *lib.* VI. hunc annum facit ab U. C. 260. Anno decimo urbis liberae ceperat seditio, sed oppressa erat foeliciter per Servium Sulpitium Camerinum. XII. rursus prorumpebat, suspensa autem debitorum judicia continuerunt plebem. Decimoquarto anno fuit pugna ad Regillum lacum contra Latinos, postquam proximo anno nexi commoverunt urbem. GLAR. Idem Livius, qui scribit, per secessionem plebis Spurium Cassium & Postumium Cominium Consulatum iniisse. A. F.

Seditionem populus Romae fecit] Scribendum potius erat, *plebs Romae fecit*, contra Patricios videlicet. Caeterum lege XII. Tabularum & ante eas Romae latas jus erat, qui creditori non esset solvendo, ut ejus corpus in temporaneam creditori servitutem addiceretur. Sed cum usurae tam magnae essent, ut nemo si semel caperetur, illis se extricare posset, ac multi necterentur, tum qui nexi essent, indigna liberis hominibus paterentur, res in rabiem vertit. Nam anno XV. ab lib. urbe, magno natu quidam cum omnium majorum insignibus se in forum projecit, ac post multum plebejorum colloquium, quo omnibus modis patriciis ac senatoribus invidiam movit, ita ut tota urbe discurreretur: nexi se undique in publicum proripiunt, implorantque Quiritium fidem. Commota itaque plebe, ut vix consu-

atque [y] consulibus premeretur. [z] Tum & ipse [a] sibi Tribunos [b] plebis, quasi proprios judices & defensores creavit; per quos contra senatum & consules tutus esse posset.

XIV.

VARIAE LECTIONES.

y *A Conf.* Lugd. Bat. 2. 3. *opprimeretur* 2.
z *Cum* Lugd. Bat. 2. *Tunc* 3.
a Delent Lugd. Bat. 2. 4.
b *Plebi* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

lum majestas arceret iras hominum, frequenti Senatu, apud quos tum non modo inter Patres, sed ne inter Consules quidem ipsos satis conveniebat: tandem ad placandam plebem missus est Servilius Cos. qui eam mitigavit hoc edicto. Ne quis civem Romanum vinctum aut clausum teneret: neu quis militis, donec in castris esset, bona possideret, aut venderet, liberos nepotesve moraretur. Hoc proposito edicto, nexi nomina dabant. magna ea manus fuit: neque aliorum magis in Volsco bello virtus atque opera enituit. Cum tribus Populis, paucis admodum diebus Cos. Servilius conflixit, Volscis, Sabinis ac Auruncis. Haec acta sunt anno 15 ab urbe libera. Porro 16 maturavit seditio, cum plebs foenore solvi vellet, Senatus autem tergiversaretur, bellum Sabinum instabat, ac Aequi novi hostes: urbs ipsa secum diffidebat. Senatus varios quaerens modos, tandem dictatorem Appii consilio creavit L. Valerium, cujus promissionem secuta plebs egregiam bello navavit operam. Verum bello perfecto, cum Senatus promissa non praestaret, & Valerius oratione ad populum habita, luculenter ostendisset, per eum non stare; maturata est seditio, cum Coss. rursus educerent exercitum, rati milites vetere juramento detineri. at illi a Sicinio quodam Belluto persuasi, sublatis signis in montem Sacrum secesserunt. ibi legationibus hinc inde missis, & Agrippa Menenio Aesopico apologo plebem reducente, eo ventum est, ut Senatus concederet plebi suos magistratus sacrosanctos, qui Tribuni vocarentur, ac plebi adversus Senatum auxilio adessent. Primi quidem V. fuerunt, L. Junius Brutus, C. Sicinius, C. ac P. Licinii, & C. Icilius Ruga. De nexis S. C. factum: qui solvendo non essent, iis aes alienum omne remissum, corpora omnia libera facta. Tempus secessionis post aequinoctium autumnale ceptum, duravit usque ad Idus fere Decembris, trium mensium spatio. GLAR.

Tanquam a senatu atque consulibus] Querebatur Plebs se tributis & militia premi. A. F.

Tum & ipse sibi Tribunos] In multis urbibus hodie est ista potestas: Basileae, Coss. novus & vetus: & duo Tribuni novus & vetus. Coloniae autem Agrippinae, fere magistratus hodie sunt, ut Romae olim. GLAR.

Tribunos plebis,] C. Licinium & L. Albinum, quibus auxilii latio adversus consules erat. A. F.

Tribunos plebis] Duos, quos Anna hic memorat, sibi tres collegas adsumsisse, Livius testis est, L. II. c. 32. sed vide ibi Cl. Duker. At Dionys. & Plut. quinque ab initio factos dicunt. vid. Sigon. ad Ann. CCLX. in Fast. De *judicibus* an *vindicibus*, nimis anxie differentes V. D. vid. Cl. Arntzen. de Civit. Paulli. & ad Aur. Vict. V. I. 18. Havercamp. in Praefat. & hic Gruner. VERHEYK.

XIV.

XIV. Sequenti anno [c] Volſci bellum [d] reparaverunt, [e] & victi acie, etiam Coriolos civitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

XV. Octavo decimo anno [f] poſt ejectos reges expul-

VARIAE LECTIONES.

c *Vulſci* Lugd. Bat. 1. 3. 5. *Vulſi* 2. ſemper.

d Addunt vulgo *contra Romanos.* Sic etiam Lugd. Bat. 2. 3. 4. quae verba omiſimus cum Merula, qui Schonovium ſecutus eſt.

e *Victi & capti* L. Bat. 1.

f *Poſt reges ejectos* Lugd. Bat. 1. *poſtquam reges ejecti erant* ceteri Codd.

NOTAE.

XIV. *Sequenti anno*] XVII. urbis liberatae, nempe Coſſ. Caſſio & Poſthu. ſedata eſt & compoſita inter plebem ac Senatum diſſenſio. Eo quoque anno magna Romanorum victoria de Volſcis fuit: & Coriolis oppugnatis, magnam ex eo bello gloriam tulit Cn. Martius, Coriolanus inde dictus. Eodem anno etiam Agrippa Menenius eſt mortuus, adeo pauper, ut ſumptus funeri deferendo non eſſet. Extulit eum plebs, ſextantibus in capita collatis, inquit Livius. GLAR. Alii tamen Coriolos captos ſcribunt anno ſuperiori. Et ita Livius II. 33. A. F. & HEARN.

Volſci bellum] Addunt vulgo *contra Romanos.* quae verba omiſimus cum Merula, qui Schonovium ſecutus eſt. Conſentit Metaphraſtes. CELL.

Victi & capti,] A Poſthumo Cos. Al. *& victi acie, etiam Cor.* GLAR.

Coriolos] Quaſi caput Volſcorum. GLAR.

Coriolos] Vide Plutarch. in Coriol. p. 216. Dionyſ. VI. 92. Liv. II. c. 33. Vict. V. I. 19. VERHEYK.

XV. *Octavo decimo anno*] M. Minucio & A. Sempronio Coſſ. Livius, II. 34. A. F. Cuſpinianus notat, errorem hic eſſe codicis; ac pro XVIII. ſcribendum eſſe XIX. quam ſupputationem ſequitur etiam Sigonius de *Coſ. a.* CCLXVI. SYLB.

Expulſus ex urbe Cn. Martius,] Cum anno XVII. a libera urbe ſedata eſſet gravis illa ſeditio, quam ſeceſſionem nominabant, ac Patricii coacti eſſent plebi ſuos permittere magiſtratus, eo adhuc anno ſtrenue pugnatum eſt in Volſcos, & capti Corioli, praecipue Cn. Martii viri patricii opera, unde & Coriolani nomen ei datum. Proximo inde anno, nempe decimooctavo, magna fames invaſit urbem, quod ſementis priore anno neglecta erat ſeceſſione illa, quae toto autumno duraverat, quando potiſſimum fit ſatio. Miſſi frumentatores in diverſas nationes, male accepti a vicinis; tandem anno decimonono ex Sicilia multum frumenti allatum eſt. Ibi Patricii, & in primis Coriolanus, hoſtis Tribunitiae poteſtatis, veniſſe tempus putabant premendae plebis, recuperandique jura, quae extorta ſeceſſione ac vi patribus eſſent. Ipſe Coriolanus oratione in Senatu habita, de premenda plebe, tribunis occaſionem dedit accuſandi eum tyrannidis, quaſi depeculatorem publicorum bonorum. Dies igitur ei dicta eſt a Tribunis, ut ſe apud populum excuſaret, aut in exilium iret. Die dicta, cum non adeſſet, damnatus in Volſcos exulatum profectus eſt, minitans patriae, hoſtileſque jam tum ſpiritus gerens: ut inquit Livius. Caeterum Eutropius in annis cum Livii codice errat. Decimooctavo enim anno coepit ſeditio cum Coriolano; decimono-

pulsus ex urbe [g] Quintus Marcius, dux Romanorum, qui Coriolos ceperat, Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos contendit iratus; & auxilia contra Romanos accepit, [h] Romanosque saepe vicit: usque ad quintum milliarum urbis accessit, oppugnaturus etiam

VARIAE LECTIONES.

g Alii *Quintius*, refragantibus Codd. MSS. *Martius* Lugd. Bat. 1. 4.

h *Romanus* Lugd. Bat. 2. 3. *Romanosque*. Sic Lugd. Bat. 1. 2. 3. sed 4. 5. delent.

NOTAE.

no solum vertit: deinde biennio post ipse bellum coepit adversus patriam. Denique vicesimo secundo anno ab urbe liberata, finitum est cum eo bellum: quo anno & ipsum periisse perhibent. Postremo, ut depravate hoc loco *Q. Martius* legebatur: ita & in Graeco Dionys. codice *Cajus* pro *Cnejus* male legitur. quidam tamen Martiorum praenomen C. non Cn. esse contendunt. GLAR. Marcii praenomen *Quintus* in libro de Viris Illustr. & apud Jornandem est *Cnaeus*. Apud Plutarch. vero *Cajus*, quem sequitur Sigonius *de Cos.* *a.* CCLX. & *a.* CCLXII. SYLB. Quod plebem colere agros juberet, eique post gravissimam annonam frumentum magno pretio curaret, & ut eo malo domita patribus restitueret, quod vi & seditione extorserat, nempe Tribunos suos. Vide Liv. II. 34. & notata ad Florum, pag. 42. A. F.

Quintus Marcius,] Γαῗος Μάρκιος, Plutarcho. GLAR.

Quintus Marcius] De nomine *Quinti* vide quos laudat Cl. Arntz. ad Vict. V. I. 19. *Caji* praeferendum docet Sigon. ad Ep. Liv. L. II. & Drak. ad c. 33. & sic praeter Liv. etiam Plut. & Dionys. *Marcius* autem per *c* potius quam *t* scribi, ibidem disces, & sic Codd. aliquot nostri, sed non optimae notae. VERHEYK.

Qui Coriolos ceperat] Quum Corioli obsiderentur, Marcius potissimum auctor fuit, ut ea urbs caperetur, & hinc virtute sua non parum Consulis famae detraxit. Liv. L. II. c. 33. VERHEYK.

Ad ipsos Volscos contendit] *Damnatus absens in Volscos exulatum abiit, minitans patriae, hostilisque jam tum spiritus gerens.* Liv. II. 35. A. F.

Iratus;] Patriae Romae irascens. GLAR.

Romanosque vicit] Romanorum oppida cepit, sed nunquam cum eis conflixit. GLAR.

Romanosque saepe vicit] Recte Glareanus negat, a Marcio Romanos saepe victos, sed auctor respicit ea, quae melius Liv. L. II. 39. *Circejos profectus, primum colonos inde Romanos expulit, liberamque eam urbem Volscis tradidit. inde in Latinam viam transversis tramitibus transgressus, Satricum, Longulam, Poluscam, Coriolos, novella haec Romanos oppida ademit. Inde Lavinium recepit: tunc deinceps Corbionem, Vitelliam, Trebiam, Lavicos, Pedum cepit.* &c. quae mox Anna persequitur. unde vides Vict. c. 19. V. I. ut Eadem D. femina ibi observat, errasse, qui hoc ad *quartum lapidem* factum prodat. VERHEYK.

Usque ad quintum milliarium urbis accessit,] Multis oppidis captis postremum a Pedo ad Urbem ducit, & ad fossas Cluilias quinque ab Urbe millia passuum castris positis, populatur inde agrum Romanum. Liv. II. 39. A. F.

Oppugnaturus] Metaphrastes, pro more

etiam [i] patriam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis; nisi ad eum mater [k] Veturia & uxor [l] Volumnia ex urbe venissent: quarum fletu & [m] deprecatione superatus, removit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

XVI. [n] Caesone Fabio & Tito Virginio COSS. [o] tre-

VARIAE LECTIONES.

i Alii, ut Lugd. Bat. 1. *patriam suam.*
k *Veteris* Lugd. Bat. 4.
l *Dolumnia* M. LC. G. L. *Velumnia* Lugd. Bat. 2.
m *Precatione* L. Bat. 1. 2. *quarum ex precatione* 3. *Fletu* delent 2. 3. & mox *exercitus* exhibent.
n *Gaio Flavio & Lucio Virginio* G. M. S. B. N. V. *Gaio Favio & L. V.* F. G. *Fabio & L. Virginio* Lugd. Bat. 1. *Gaio Favio, Lucio Virgilio* Liv. *Gajo Flavio & Lucio* Lugd. Bat. 2. 4. 5. *Cajo Flavio & Lucio* 3.

NOTAE.

more suo, a mente auctoris, atque adeo caeterorum historicorum, discessit; quam ob causam Sylb. (ut in Var. lect. ad Graecum Textum notatum est) hoc loco pro ἦν reposuit ἔμελλε. Et tum omnia constant. Aptior tamen esset haec versio: καὶ πολιορκῆσαι τὴν πατρίδα μέλλων, τοὺς εἰρήνην ἐπαγγέλλοντας, πρέσβεις ἀπωσάμενος, εἰ μὴ ὅτι μήτηρ αὐτοῦ Οὐετουρία, καὶ ἡ γαμετὴ Οὐολουμνία, πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως ἦλθον. HEARN.

Legatis,] Minutio misso U. C. 265. deinde & sacerdotum turba. GLAR.

Legatis, qui pacem petebant, repudiatis:] Legati primo atrox responsum retulere. Iterum iidem missi non recipiuntur in castra, missi deinde Sacerdotes cum infulis & aliis insignibus, sed nihilo magis quam Legati animum flexere. Livius, ibid. A. F.

Mater Veturia & uxor Volumnia] Sic est apud Liv. L. II. c. 40. Vict. V. I. 19. aliosque. Sed Plutarch. inverso ordine matrem *Volum.* uxorem *Vetur* vocasse ad Vict. observat. Schottus. VERHEYK.

Et uxor Volumnia] Duos parvos ex Marcio ferens filios secum, & matronarum numero comitata. Vide apud Victorem, p. 46. A. F.

Removit exercitum.] Annuis tantum induciis factis. A. F.

XVI. *Caesone Fabio & Tito Virginio*] Sic hi appellantur consules apud Livium & Dionysium. libri vero nostri omnes habent, *Cajo Fabio* (nisi vetus *Grajo Favio*) & *Lucio Vergilio Coss.* Porro bis quidem consulibus, a Fabiis (unus ex iis erat prior consulum) susceptum bellum, sed accepta clades tertio post anno, C. Horatio, T. Menenio Coss. Trecentos autem hic Fabios posuit pro trecentis & sex, quod habent Livius, Dionysius & alii. VINET. Forsan natus error e commutatis praenominum notis compendiariis, C. pro K. qua de re vide Sigon. p. 345. 42. SYLB. Hic majores annorum saltus facit author, ac majores adhuc in sequentibus, multa omittens. Caeterum anno 23. liberatae urbis, qui proximus fuit post Coriolani mortem, Hernici victi sunt: ac Volsci proximo de-

[o] trecenti nobiles [p] homines, qui ex [q] Fabia familia erant, contra Vejentes bellum [r] soli susceperunt, promittentes senatui & populo, per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles,

VARIAE LECTIONES.

o CCCC. S.N.B. Livius ponit CCCVI. *alii* pro CCC. Lugd. Bat. 2.

p *Humiles* interserit Lugd. Bat. 1.

q *Flavia* Lugd. Bat. 2. *Favea* 5.

r Deest L.

NOTAE.

inde anno, qui erat ab urbe condita 268. Lex agraria a Sp. Cassio ter Cos. lata est in plebis gratiam. Ager enim publicus sanguine omnium civium acquisitus, possidebatur a privatis hominibus, maxime a patriciis, per injuriam plebis. Lex nunquam deinde usque ad Augusti tempora sine maximis rerum motibus agitata. Cui maxima vi restiterunt omnes senatores ac patricii, ut Cassium in crimen affectatae tyrannidis productum interficerent. Haec lex Romanum evertit imperium, quando Gracchi eam perferre, ac post eos Marius conati, civile bellum induxerunt. GLAR.

Caesone Fabio & Tito Virginio] Sic, vel etiam *Kaesone* &c. recte scribi Consulum horum nomina ostendunt V D. ad Liv. II. 41. ubi eadem Codd. quae hic exhibetur, varietas occurrit. VERHEYK.

Caesone Fabio] Caeso Fabius tunc tertio Consul fuit, anno mundi 3472. ante Ch. Nat. 476. ab U. C. 275. Vide Florum pag. 24. A. F.

Trecenti nobiles homines] Dionys. lib. IX. ait, 4000. omnino fuisse, connumeratis clientibus necessariis ac amicis. Sed ipsorum Fabiorum 306. Simile de Leonida Lacedaemoniorum rege refert Herodotus *lib.* VII. GLAR. Sex & trecentos ponit Livius. A. F.

Trecenti nobiles] Ita etiam in Floro L. I. c. 6. olim legebatur, sed a Freinshemio mutatum. Rotundum quoque numerum habet Seneca de Benef. L. IV. 30. cum proprie (ut fabula sonat) CCCVI. fuerint. Liv. II. c. 49. & Ovid. Fast. L. II. 196. Ficta haec esse, jam docuit Dionys. Halic. L IX. p. 581. Vid. Cl. Periz. Anim. Hist. c. 5. adi & Drak. ad Liv. d. l. *Familiam* hic pro *gente* poni, ut Doct. Femina observat, ex aliis satis liquet, & ipso Livio, qui eodem c. 49. nunc *gentem*, nunc *familiam* usurpavit. Vide hic Grun. VERH.

Ex Fabia Familia] Anno ab urbe condita 271. ortum est Vejens bellum, quod deinde ad 90. propemodum duravit annum, interjectis nonnumquam induciis. Cum autem anno ab urbe condita 277. cum multis populis bellum esset populo Romano, cum Vejentibus autem neque pax neque bellum, res proxime in formam latrocinii venerat. Legionibus Romanis cedebant in urbem; ubi abductas senserunt legiones, agros incursabant, bellum quiete, quietem bello eludentes: ita neque omitti tota res, neque perfici poterat. Tum Fabia gens Senatum adiit, Vejens bellum deposcens: quod privato sumptu gerendum sumpserunt. GLAR. *Ibant unius familiae viribus Vejenti populo pestem minitantes.* Sed hic Liv. ut Eutrop. *familiam* dicit pro *gente*. A. F.

Vejentes] Quorum urbem 18 milliario a Roma, id est, itinere quatuor horarum & ½ distare, supra in Hostilio dictum est. GLAR.

Omnes

les, & qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in proelio [s] conciderunt. Unus omnino superfuit ex tanta familia, qui propter aetatem puerilem duci non [t] potuerat ad pugnam. Post haec census in urbe habitus est, & inventa sunt [v] civium capitum CXIX. millia CCCXIX.

XVII.

VARIAE LECTIONES.

s *Occiderunt* Lugd. Bat. 2. 3.

t *Poterat* Lugd. Bat. 1. *poterit* 2.

v *Capita civium* CXVII. millia, CCCXIX. Lugd. Bat. & N.B. Gr. *Civium capita centum millia, trecenti, decemnovem* F. *civium centum decem & octo millia, trecenti decem & novem* G. *Civium capita* CCCCXIX. L. LC. *Centum decem & septem millia, trecenti decem & octo* HM. *Inventa sunt* CXVII. CCCXVIII. Lugd. Bat. 2. 4. *Inventa sunt civium* CCCXVII. 3. *Inventa sunt civium* CXVII. *millia* XIX. 5.

NOTAE.

Omnes nobiles] Fabii. GLAR.

Omnes nobiles, & qui singuli] Ex Livio: *Omnes Patricii, omnes unius gentis, quorum neminem ducem sperneret egregius quibuslibet temporibus Senatus.* A. F.

Et qui singuli] Hic locus a Viris D. ad Liv. II. c. 49. expenditur, quo adi. Totam hanc historiam falsam esse, quam Auctor persequitur, *unus omnino* &c. docent Dionys. d. l. Viri D. ad Liv. d. l. & Cl. Periz. VERHEYK.

In proelio conciderunt.] Fabii cum per duos annos rem strenue gessissent, tandem insidiis Vejentum periere, XV. Kalendas Sextiles, id est, XVIII. Julii, quo die ad Alliam flumen Romani aliquanto post caesi a Gallis sunt: unde diem illum Alliensem vocarunt, insignem rei nulli publice privatimque agendae: ut initio libri VI. ab urbe condita narrat Livius. GLAR.

Unus omnino superfuit] Vide hunc authorem in stolida opinione fuisse, a trecentis illis viris, praeter unum nullam prolem fuisse Romae relictam: in quo errore sequitur caecum Livium. Quis enim credere possit CCCVI. viros, divites & nobiles, nullas post se reliquisse proles, saltem impuberes? Eleganter refellit hanc Livii rationem Dionysius lib. IX. GLAR. Hoc etiamsi ab aliis omnibus saepius positum fuerit, falsum est tamen. A. F.

Qui propter aetatem puerilem non potuerat] *Fabii caesi ad unum omnes, praesidiumque expugnatum*, CCCVI. *periisse satis convenit, unum prope puberem aetate relictum stirpem genti Fabiae, dubiisque rebus Populi Romani saepe domi belloque vel maximum futurum auxilium.* Liv. II. 50. Is erat Fabius Quintus. Liv. III. 1. A. F.

Post haec census] Anno XVIII. post caesos Fabios, ab urbe cond. 295. Meminit Livius *in* III. *lib.* qui ait civium censa capita 132. millia, & CCCXIX. GLAR.

Civium capita CXIX. millia.] In hoc lustro Livius [l. III.] asserit censa fuisse CXXXII. ∞. CCCXIX. Ad cujus supputationem Eutropium emendandum esse, nullus dubito. Reperiuntur enim codices, in quibus tam in libro III. quam in ejus Epitome numeri nihil inter se discrepant, ut de illorum fide dubitandum non sit. Vide Pighii Annales Rom. Tom. I. p. 127. HEARN.

XVII. Sequenti [w] anno, cum in Algido monte, ab urbe duodecimo [x] ferme milliario, [y] Romanus obsideretur exercitus, L. [z] Quintius Cincinnatus dictator

VARIAE LECTIONES.

w *Tamen* inserit Lugd. Bat. 2.
x *Fere* Lugd. Bat. 2. *Miliario ferme* 3.
y *Magnus* Lugd. Bat. 1.
z *Quintus* Lugd. Bat. 1. 2. 4.

NOTAE.

Civium capita CXIX. millia] Miror, ita a Viris D. etsi secus monentibus semper editum. Paeanio Ἀνδρῶν ἑκατὸν καὶ ἑπτὰ χιλιάδες καὶ ΤΡΙΑΚΟΣΙΟΙ καὶ ΔΕΚΑ καὶ ΕΝΝΕΑ. Unde Hoviana Editio addit *trecenti decem & novem.* At ex diversis Livii Codd. MSS. L. III. c. 24. nostris adsentientibus, mavult legere ibi & hic Cl. Drakenb. *capitum CXVII. millia CCCIX.* Sed *CXIX millia* nobis magis placet; quia bene plures Codd. exhibent, & Paeanius in numero passim errat. VERHEYK.

XVII. *Sequenti anno*,] Scil. post censum factum, nempe anno ab urbe cond. 296. GLAR. Certe hic gravissime in tempore peccat Eutrop. Falsum est enim Quintium Cincinnatum Dictatorem creatum sequenti anno post interfectos Fabios: quippe Romanis ea clades accepta anno mundi 3474. Cincinnatus vero cum Volscis & Sabinis pugnavit anno mundi 3493. ante Ch. Nat. 455. ab U. C. 296. Coss. L. Minucio & C. Nautio. Vide Liv. III. 25. A. F. Recte Viri D. monent, Cincinnatum Dictatorem fuisse creatum A. U. CCXCVI. sub consulibus, quos A. F. memorat. vid Comm. ad Liv. d. l. VERH.

In Algido] Algidum Aequorum oppidum & mons. A. F. In Jordanis exemplaribus MSS. *Alsium.* Ptolemaeo, νιὸν κάστρον, πύργοι Ἀλσιοι. Stephano Ἀλγιδος, quod *Algidum.* Sed aliud *Alsium.* HEARN. Algidus mons & Algidum oppidum, Latinorum fuit. Opportunum situm ad claustra agri Latini inter varios montium tractus, describit Holstenius ad Cluver. Ital. p. 158. CELLAR.

Ab urbe duodecimo] Itinere trium horarum, post Tusculum. GLAR. Holstenius d. l. legendum censet *duodevicesimo.* Sed vetus error vel auctoris vel describentis, quia metaphrastes etiam *duodecimo* legit. CELL.

Obsideretur] Sub L. Minucio Cos. GLAR.

Romanus obsideretur exercitus] Recte, quamquam pro *Romanus* in Cod. Lugd. 1. *magnus* datur. Forte librarius loco praecedentis cap. *Qui singuli magnorum exercituum duces* &c, vel Livii de eodem hoc bello *magni duo exercitus* deceptus fuit. *Romanum* quod Livio frequens, differentiae caussa. *Eo forte tempore Camillus cum exercitu* ROMANO *intervenit.* Liv. L. VI. c. 3. *Legati ab Roma questum venerunt injurias. . . . eos Aequorum Imperator, quae mandata habeant ab senatu* ROMANO, *ad quercum jubet dicere.* L. III. c. 25. sic *Dictator Romanus* Livio L. II. c. 29. 24. *Consul Romanus* c. 30. &c. Paeanio ὁ Ῥωμαίων στρατὸς συνεκλείσθη. VERHEYK.

L. Quintius Cincinnatus] L. Quintius Cincinnatus nobili familia filium habuit Caesonem, in exilium actum, ob nimiam (ut Livius inquit) libertatem: ut Plinius de Viris illustribus, ob nimiam arrogantiam: idque cum patris voluntate. Sed Livius id negat. Utcunque sit, certe pater pro decem vadibus coactus est solvere triginta millia aeris, id est 300 coronatos: unde eo reductus est, ut divenditis omnibus bonis, aliquandiu trans Tiberim veluti

tor est factus: qui agrum quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inventus, sudore deterso, togam [a] praetextam accepit, [b] & caesis hostibus liberavit exercitum.

XVIII. Anno CCC. & altero ab urbe condita, impe-

VARIAE LECTIONES.

a *Praetextatam* G. L. B. V. M. P. N. LC. Lugd. Bat. 5. Sed etiam Cicero *togam praetextam* dixit. *testatam* Lugd. Bat. 2.
b Abest a L. Bat. 1.

NOTAE.

luti relegatus, devio quodam in tugurio viveret. Deinde Cos. factus anno ab U. C. 294. P. Valerio in Capitolio Herdonii tumultu caeso suffectus, ex agro vocatus, cum lachrymis proloquutus: ergo (inquit) hoc anno agellus mihi non feretur, & de victu periclitabimur. Caeterum cum post consulatum bene administrata republica in agrum rediisset, ac anno ab U. C. 296. ab Aequis L. Minutius Cos. cum exercitu Romano obsideretur, & opus esset dictatore, rursus ad eum itum est. Ibi tum quoque questus, ut antea: Periit, inquit, hujus quoque anni fructus, propter meas occupationes. Porro Dionysius *lib.* XII. mira de hujus viri continentia praedicat. Cum Senatus ei ex praeda parta multa offerret, ut suam levaret paupertatem: tantum eorum voluntate laudata, nihil eorum recipere voluit, sed in suum se recepit tuguriolum, operariamque vitam regiae praetulit: magis sibi paupertate placens, quam alii omnes divitiis. GLAR.

L. Quintius Cincinnatus] Κόντι☉ etiam Paeanio, non *Quintus*. Vid. V. D. & de *Cincinnati* nomine ad Liv. L. III. c. 12.

Qui agrum] Quae prata Quintia sunt dicta. GLAR.

Qui agrum quatuor jugerum] *L. Quintius trans Tiberim, contra eum ipsum locum, ubi nunc Navalia sunt, quatuor jugerum colebat agrum, quae prata Quintia vocantur.* Liv. III. 26. A. F.

In opere] Agricultura. Sic etiam Florus I. II. 13. Justin. III. 3. 6. Ovid. Metam. 7. v. 540. Et de Scipione Africano Seneca Epist. 86. *exercebat* inquit *operose, terramque ut mos fuit priscis, ipse subigebat.* CELL.

Arans] Seu fossam fodiens bipalio innixus, seu cum araret: operi certe, id quod constat, agresti intentus, inquit Livius. GLAR.

Sudore] Et pulvere. GLAR.

Sudore deterso,] Absterso pulvere & sudore, toga velatus processit. Liv. ibid. A. F.

Togam praetextam] Cui praetexta erat purpura. A. F.

Caesis hostibus] Intra decimumsextum diem. Vide apud Victorem pag. 45. A. F

XVIII. *Anno trecentesimo & altero*] Ita libri nostri. Apud Livium eadem locutio, sed sine &. VINET.

Anno CCC. & altero ab urbe condita,] Dionysius Halicarnasseus *lib.* X. ab initio scribit, Romanos ad annum usque 293. absque scriptis vixisse legibus: sub regibus enim lites regum arbitrio dirimebantur. Porro ad Coss. idem juris reddendi munus devenerat. Vulgus negociatorum ac agricolarum, talium rerum imperitum prorsus erat. Hoc igitur anno C. Terentillus Arsa, ut Livius nominat in 3. legem tulit, ut Quinque viri crearentur legibus de imperio consulari creandis: quod populus in se jus dederit, eo Coss. usuros, non ipsos libidinem ac licentiam suam pro

imperium consulare cessavit, & pro duobus COSS. decem facti sunt, qui summam potestatem haberent, [c] Decemviri nominati. Sed cum primo anno bene egis-

VARIAE LECTIONES.

c *Ac Decemviri nominati sunt* Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

pro lege habituros. Haec contentio duravit ad nonum annum, nempe 301. ab urbe condita, quando missi sunt Athenas nuncii legibus Solonis conscribendis. ii redierunt anno 302. quo anno Decemviri creati sunt legibus scribendis, quibus populus Romanus in posterum uteretur. tum omnibus aliis magistratibus abrogatis, facta potestas sine provocatione, magno Romanorum malo, ut postea patuit. Sane trecentesimo altero anno finito, desiit consulare imperium. At anno trecentesimo tertio, coepit Decemvirale imperium. GLAR. Liv. III. 33. *Anno trecentesimo altero quam condita Roma erat, iterum mutatur forma Civitatis, ab Consulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus ad Consules venerat, translato imperio.* Romae regnatum à Regibus annis 243. à Consulibus annis 58. qui anni superiorem summam efficiunt. Tunc Consules fuere C. Menenius & P. Sestius. Vide Liv. III. 33. & 34. A. F. Livius quoque III. 33. hunc annum vocat *trecentesimum alterum*. Conf. Dionys. Hal. lib. x. & Sigonii Fast. Consul. p. 58. CELL.

Et altero] Secundo finito. GLAR.

CCC & altero] i. e. CCC. & secundo. Livius quoque 3. 33. hunc annum vocat *trecentesimum alterum*; Adde Sigonii Fast. Consul. p. 58. Metaphrastes quidem heic & infra. 7. 9. 11. vertit εἷς, *unus*; sed *alterum* in his formulis *secundum* esse, ex Dialogo de Oratoribus liquet c. 31. extr. ubi distinguuntur *uno & vicesimo* & *altero & vicesimo*. vide Gifanii Observ. L. p. L. 17. CELLAR. Non convenit inter viros Doctos, *alter* in quibusdam locis scriptorum veterum *primus* sit, an *secundus*: ut observat Cl. Duker: ad Livii Ep. XLIX. solidisque argumentis ostendit, nunc pro *primo*, nunc pro *secundo* probatis scriptoribus in usu esse, quem ibi & Cel. Drakenb. consule, uti & ad L. III. c. 33. ubi eadem locutione usus est Livius. Sed pro *primo* ibi, atque etiam hic, non sumi posse, evincunt Doctorum observationes. Nullius enim momenti hic Metaphrasis est, cui passim *alter* εἷς est, vel locis ubi contrarium lucide adparet. & dubito, an *alter* unquam Nostro sit *primus*. infra L. IV. c. 10. *Sexcentesimo & altero.* ubi etiam εἷς Paeanius. Sed pro *secundo* accipiendum ostendemus, & ad L. VII. c. 5. *obiit* (Nero) *trigesimo & altero aetatis anno.* quod Suetonius c. ult. in V. *obiit secundo & tricesimo* &c. VERH.

Consulare] Quod bini Consules habuerant. GLAR.

Pro duobus] Anno 302. ad finem ejus anni. GLAR.

Qui summam potestatem] Decimo quoque die jus populo singuli reddebant. Eo die penes Praefectum juris fasces duodecim erant, Collegis novem singuli accensi apparebant Liv. ibid. A. F.

Haberent,] Scilicet anno sequenti 303. Sed hi ad leges populo Rom. condendas praecipue sunt electi. GLAR.

Decemviri nominati.] Anno 302. creati Decemviri, anno 303. magistratum inierunt ac primo bene se gesserunt, editis in publicum X. tabulis in aes incisis. Sed cum plusculum juris deesset, in alterum annum rursus X. creati, ut duas adderent tabulas, sed ii finito eo anno conspi-

egissent, secundo unus ex [d] iis Appius Claudius Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne stuprum a decemviro sustineret; & regressus ad milites, movit tumultum. Sublata est [e] decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

XIX. Anno [f] trecentesimo decimo quinto ab urbe con-

VARIAE LECTIONES.

d *His* L. Bat. 1. & 3. qui *unus* delet.
e *Decemviri* Lugd. Bat. 2. 4.
f CCCXII. G. Livius Fidenas contra Romanos rebellasse dicit COSS. Mamerco Aemilio, L. Quintio, & L. Julio Julo, anno ab urbe condita CCCXVII. CCC & XV. Lugd. Bat. 1. CCCCXV Reliqui.

NOTAE.

conspirarunt, *ut perpetuo essent Domini imperii Romani.* Tertio igitur anno, non secundo, & Decemviri C. Sicinium Dentatum occiderunt, & Appius Claudius ingenuam virginem stuprare conatus est, subornato M. Claudio cliente suo, ut L. Virginii, qui tum pedes ordinem in Algido ducebat, filiam Virginiam in servitutem assereret. Id cum sedulo factum esset, ac ante judicem Appium notam fabulam ageret M. Claudius, per summam injuriam adjudicata est ei puella. Porro pater virginis cum videret puellam ad stuprum duci, impetravit ut cum ea verbum unum loqui posset: & cultro ab lanio arrepto, puellam transfigit: Hoc uno (inquiens) modo quo possum, filia, in libertatem te vindico. ac sic ad exercitum fugit, ubi auxilium invenit. GLAR.

Bene egissent,] Decem editis tabulis. GLAR. Decem tabulas legum proponendo, quibus duae postmodo fuerunt adjectae, ut fierent XII. illae Legum Tabulae, fons omnis juris Romani. *Livius* III. 34. CELL.

Secundo unus] Secundo additae duae tabulae, tertio in tyrannidem declinarunt. unus enim ex iis Ap. Claudius, &c. GLAR. Vide Liv. III. 35. & 36. Vide & apud Victorem, pag. 48. A. F.

Virginii] Lucii, plebeji quidem, sed probi viri. GLAR.

Qui honestis jam stipendiis] Certe legendum *tum* pro *jam*. Tunc enim in Algido militabat Virginius, & honestum ordinem ducebat. Liv. III. 44. A. F. & HEARN.

Quam pater occidit,] Quum Virginius nihil usquam auxilii videret, desertaque praeda injuriae puella staret, secretum & ultimum alloquium ab Appio petivit, tanquam coram ea nutricem percontari vellet, quid hoc rei esset, eaque impetrata venia feducit filiam ac nutricem prope Cloacinae ad Tabernas, quibus nunc Novis est nomen, atque ibi ab lanio cultro arrepto: *Hoc te uno, quo possum*, ait, *modo*, *filia*, *in libertatem vindico*. Pectus deinde puellae transfigit. Liv. III. 48. A. F.

Sustineret:] Pati cogeretur. GLAR.

Damnati sunt] Quidam in carcere sibi mortem consciverunt. GLAR. Eos aut morte aut exilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus. Victor. A. F.

XIX. *Anno trecentesimo decimo quinto*]

condita, Fidenates contra Romanos [g] rebellaverunt. Auxilium praestabant his Vejentes, [h] & rex Vejentium [i] Tolumnius: quae ambae civitates [k] tam vicinae urbi sunt, ut [l] Fidenae sexto, Vejentes XVIII. mil-

VARIAE LECTIONES.

g *Bellaverunt* L. Bat. 1.

h Abest a Lugd. Bat. 1.

i *Tolomius* Lugd. Bat. 1. *Tolomnius* 3. sed a *Tolumnius* usque ad *octavo* desunt in 2. & corrupte in 3. *ut Fidenae ut Venientum Octavo decimo.*

k Abest *tam* a Lugd. Bat. 1.

l Sic N. LC. Burd. & Gr. alii VII. In S. M. & HM. *ut Fidenae & Vejentum* XVIII. Vinetus autem pro *Vejentes* suspicatur legendum *Veji.* XVI. *mill.* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

to] Alias CCCVII. Vide Livium *lib.* IV. ab U. C. Exactis Decemviris, omnes veteres magistratus restituti sunt, Coss. Aediles ac Tribuni plebis, coepitque plebs bis jam vim experta suam, audacius quam unquam antea, contra Senatum insurgere. Itaque anno 310. Canulejus Tribunus plebis legem novam promulgavit, de promiscuo connubio patrum ac plebis, quod diremerant in XII. Tabulis Decemviri: alii vero tribuni plebis alteram ferre conabantur legem, de altero Cos. ex plebe creando. Cum autem Canulejus vicisset, & Tribuni suam quoque perferre volebant, eoque tandem acerrima contentione ventum est, ut tres Tribuni consulari potestate crearentur promiscue, ex plebe & patribus, de Coss. creandis nihil mutaretur. Anno igitur sequenti, magistratum inierunt tres patricii Tribuni Cos. potestate: at tertio mense abiere magistratu, jussu augurum, qui eos vitio declararunt creatos. In quorum locum creati sunt II. Cos. L. Papirius, L. Sempronius: qui proximo inde anno, nempe 312. primi censores Romae fuerunt. Qui magistratus per quinque annos, morum disciplinaeque regimen habuit. Penes eum erat Senatus equitumque decoris dedecorisque discrimen, publicorum jus, privatorumque locorum, vectigalia populi Romani sub nutu atque arbitrio. GLAR. A Livio diversus abit. Livius enim Fidenas contra Romanos rebellasse dicit Coss. Mamerco Aemilio, L. Quintio, & L. Julio Julo, anno ab Urbe condita, 317. A. F. & HEARN.

Auxilium praestabant] Fidenae colonia Rom. ad Tolumnium Vejentum regem defecit, caesis Romanorum legatis. Bellum adversus utrosque gessit Mamercus Aemilius, ac pugna egregia vicit. Caesus Tolumnius, Fidenae captae post biennium. Mamercus censor censurae spacium V. annorum, in annum ac dimidium contraxit; post eum annum varie tum & Cos. & Tribuni Cos. potestate creati sunt. GLAR.

Fidenae sexto, Vejentes XVIII.] Antiquus libro pro VII. habet VI. Impressi, pro *Vejentes*, *Vejentum.* Legendum *Veji* fortasse. est enim id oppido nomen: unde *Vejens*, & *Vejentanus populus.* VINET. Supra in Tullo Hostilio sexto milliario abesse dixerat. GLAR. Vineti liber antiq. habet VI. uti & sup. quoque legitur. Rectius, opinor. Nam & Dionys. Halic. Fidenas Roma dissitas tradit stadiis quadraginta; id est, quinque passuum

milliario absint. [m] Conjunxerunt [n] se his & Volsci. sed [o] Mamerco Aemilio dictatore, & L. Quintio Cincinnato magistro equitum, victi, etiam regem perdiderunt. [p] Fidenae captae, & excisae. XX.

VARIAE LECTIONES.

m *Hic conj.* Lugd. Bat. 1.
n *Sese &* Lugd. Bat. 4.
o Alii *Marco* mallent, sed perperam.
p *Fidena capta & excisa* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

passuum millibus, seu quinque milliariis: siquidem octo stadia unum conficiunt milliare; teste Plutarcho. *Vejentes* autem pro *Vejis* (id enim oppido ipsi nomen fuit) usurpatur etiam supra cap. 4. SYLB. Error numeri. Lege VI. *ut supra cap.* 4. A. F.

Vejentes] Recte Vinetus pro *Vejentes* legendum suspicatur *Veji*. cujusmodi vestigia servant duo Codd. MSS. Leidd. *Vel. Vejentes* populus erat, *Veji* urbs. ut Vinetus notat, & Sylburgius, qui tamen male *Vejentes* pro *Vejis* a Nostro supra etiam c. 4. usurpatum addit: ibi enim de populo, non de urbe agit. *Hic* (Hostilius) *bella reparavit: Albanos vicit, qui ab urbe Roma XII milliario sunt:* VEJENTES & FIDENATES, *quorum alii sexto milliario absunt... alii octavo decimo* (*duodecimo* Aliis placet: vide quos laudat Cel. Drakenb. ad Liv. L. V. c. 5.) *bello superavit.* ut mirer, Eutropium paene eadem verba in eadem re hic repetiisse: quamquam hic urbes, earumque cives confundit; *Fidenates... Vejentes... quae ambae civitates* &c. mox *Fidenae, Veji... conjunxerunt se His & Volsci.* unde, si per Codd. liceret, legere mallem *Fidenates & Vejentes.* Φιδηνᾶται καὶ Βιεῖοι Paeanio. Sic c. seq. *cepit & Faliscos, non minus nobilem civitatem.* L. II. c. ult. *Bellum Faliscis intulerunt, quae* CIVITAS &c. cum tamen urbs *Falerii*, Populus *Falisci.* (ut ibi A. F. monet, & ex Livio L. V. c. 27. discis.) ut videas familiarem Nostro locutionem. adde L. IV. c. 14. CORINTHIIS *quoque bellum indictum est, nobilissimae Graeciae* CIVITATI. ibid c. 17. *Pompejus deinde consul a* NUMANTINIS, *quae Hispaniae* CIVITAS *fuit opulentissima, superatus* &c. Nepot. Milt. c. 5. *Praeter* PLATAEENSES, *ea* (civitas) *mille misit militum.* VERH.

Volsci] Paeanio etiam Βολοῦσκοι & sic omnes, quotquot vidi, Codd. tum manu tum typis exarati; ut pateat, Eutropii errorem esse, quem a Doctorum nemine visum miror: quum in ceteris scriptoribus de hoc tempore agentibus nulla *Volscorum* mentio fiat, sed ubique *Falisci* commemorentur. Liv. IV. 17. *Nec ante in campos digressi sunt, quam legiones auxilio* FALISCORUM *venerant.* c. 32. *M. Aemilius* concione advocata *se eundem Dictatorem esse* aït, *qui ante Vejentium Fidenatiumque adjunctis* FALISCIS *ad Nomentum exercitus fuderit.* Infra c. ult. *Post eam cepit & Faliscos.* Adde Flor. L. I. c. 12. VERH.

Sed M. Aemilio dictatore, &c.] Senatus Dictatorem dici Mamercum Aemilium jussit. Is Magistrum equitum ex collegio prioris anni, qui simul Tribuni militum Consulari potestate fuerant, L. Quintium Cincinnatum dignum parente juvenem dixit. *Liv* IV. 17. A. F.

Magistro equitum,] Maitre de la Cavalerie. A. F.

Regem perdiderunt.] A. Cornelius Cossus, tribunus militum, Tolumnium regem proelio interfecit. *Livius* IV. 19. CELL.

Fidenae captae, & excisae] Cave credas,

XX. [q] Post [r] XX. deinde annos Vejentani rebellaverunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus, qui

VARIAE LECTIONES.

q Alii XX. *inde an.* uti & Lugd. Bat. 5. XX. *deinde a.* Lugd. Bat. 1. *Post vigesimum inde annum* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

credas, Fidenas excisas fuisse eodem anno, quo Tolumnius victus. Verum est quidem, eas excisas Mamerco Aemilio Dictatore, & L. Quintio Cincinnato Magistro equitum. Sed illud utique factum est XI. annis post primam ejus Dictaturam, & tunc tertio Dictator creatus Aemilius an. mundi 3526. ante Ch. Nat. 422. ab Urbe condita 329. Vide Livium, IV. 32. A. F. & HEARN. Hoc accidit A. U. CCCXXVIII. quum Fidenates iterum rebellassent Liv. L. IV. c. 23. &c. Vid. hic Gruner. At annus, quo Mamercus Aemilius Dictator, Fidenis a Quint. Servilio captis. (Liv. ibid.) adversus eos creatus erat, fuit CCCXIX. ut accurate haec observat Sigon. in Fast. VERH.

XX. *Post* XX. *inde annos Vejentani*] Bellum Fidenatium coeperat, ut paulo ante hic autor dixit, anno ab U. C. trecentesimo decimo quinto. At bellum Vejens coepit anno CCCL. Hic ergo legendum, post XXXV. annos, non XX. annos. Caeterum Veji obsideri coepti anno ab U. C. 350. cum praecedente anno primum Romae datum ex publico stipendium. Obsidio ejus urbis in decimum duravit annum. Et tertio ejus anno M. Furius Camillus in magistratum venit. Quo anno primum hybernacula facere, ac sub pellibus durare milites assuevêre, magna Tribunorum ira. Sed Appii Claudii ratione egregie discussa, multa Romani passi in ea obsidione, cladibus saepe illatis, saepe acceptis, decimo tandem anno Camillus dictator factus eam urbem cepit cuniculo. Urbs misere direpta, libera corpora in servitutem abducta, Camillus de ea triumphavit. Contentio mox incidit de Vejos migrandi consilio, cui magnates summe restiterunt. Vide Liv. *lib.* V. GLAR. Verum est, post vigesimum annum à Fidenis captis Vejentes rebellasse. Sed falsum est, post vigesimum annum Camillum Dictatorem creatum, qui creatus fuit ann. XXX. post Fidenas captas, & cum jam Romani Vejos per decennium obsedissent. A. F. & HEAR. Vulgare *inde* cum Fuldensi expungo. CELL. Frustra hic Viri D. Eutropium errasse existimant. *Vejentibus annorum viginti induciae datae sunt*, Tribunis Militaribus Cons. pot. A. Sempronio Atratino, L. Quinctio Cincinnato, L. Furio Medullino, L. Horatio Barbato, h. e. A. U. CCCXXIX. Liv. IV. c. 35. & Fast. Cons. Almel. sed Sigonio CCCXXVIII. Anno autem CCCXLVIII. Liv. 5. P. & Cn. Corneliis Cossis, Numerio Fabio Ambusto, L. Valerio Potito, *Vejens bellum motum.* Si igitur induciae CCCXXIX datae sunt, recte *post XX deinde annos* Vejentani rebellasse dicuntur, h. e. post Fidenas excisas, quod factum ostendimus A. CCCXXVIII. Nostro etiam suum tribuunt Anna & Hearne, & bene de tempore, quo Camillus Dictator creatus est, monent. Sic Livii Epit. L. V. *Furius Camillus Dictator decem annos obsessos Vejos cepit.* Male post Cellarium etiam Havercampus illud *inde*, vel *deinde* (quod a Librariis saepe confundi, observat Cel. Drakenb. ad Liv. L. XXXVI. c. 24. qui hanc particulam historiae passim inserit. vid. ad. L. II. c. 16.) delevit. *inde* praefert Merula, aliique. Nos Cod. Lugd. 1. secuti sumus, quod & Grunerus fecit. VERHEYK.

Diu obsidens] Per decennium, nam 359. ab U. C. anno demum Veji sunt capti. GLAR. Falsum est Camillum

qui primum eos vicit acie: mox etiam civitatem diu obsidens [r] cepit, [s] antiquissimam Italiae atque ditissimam. Post eam cepit & Faliscos, non minus nobilem civitatem; sed commota est ei invidia, quasi praedam male divisisset: damnatusque ob eam causam [t] & expulsus civitate est. Statim Galli Senones ad

VARIAE LECTIONES.

r *Vejentium* addit Lugd. Bat. 2.

s Ita P. & V. sed alii, ut & Lugd. Bat. 1. *antiquissimam, Italiaeque ditissimam.*

t *Et* & *est* delet L. Bat. 1. *causam expulsus est civ.* 2.

NOTAE.

millum diu Vejos obsedisse. Sed post Vejos diu obsessos accessit Camillus Dictator, & civitatem cepit, &c. Vide Livium, v. 19, 20. & 21. A. F. & HEARN.

Italiae atque ditissimam.] *Vejentium quanta res fuerit, indicat decennis obsidio.* Flor. Livius etiam urbem opulentissimam vocat. A. F.

Post eam cepit] Biennio post. A. F.

Post cepit & Faliscos,] Valerii Thusciae oppidum, sicut Veji, bello Vejenti vicinis adfuerunt auxilio contra Romanos. Igitur Camillus eos obsidebat. ibi ludimagister consueto ante obsidionem more, cum pueris ante urbem obambulans (credat, qui velit) sermonibus variis fallens eos, tandem in Romana castra perduxit: prodens ita civitatem, quantum in ipso erat. ibi cum oratione facta pueros Camillo obtulisset, non magnifice acceptus, sed denudatus, ac manibus post tergum illigatis, reducendus Valerios datus est pueris, cum virgis, quibus proditorem agerent in urbem. Ad quod spectaculum commota civitas, Romanis ultro se dedidit. Haec facta anno ab U. C. 361. Camillus invidia Tribunorum plebis propter praedam Vejentanam pulsus in exilium Ardeam est, magno paulo post plebis ac urbis desiderio. GLAR.

Postea] Biennio proxime post Vejos captos. GLAR.

Faliscos,] Valerios, urbem Vejentibus vicinam. GLAR. Quidquid dicant quidam è Veteribus, *Falisci* non urbem significat, sed populum. Urbs dicebatur *Falcii* seu *Falerii*, unde *Falisci*. A.F. De *Faleriis*, ut hic notat D. Femina, vide quae diximus c. praec. & de Urbe Cluver. It. Ant. L. II. p. 537. Notior autem haec historia, quam ut eam urbem a Camillo captam credamus; quum diserte Livius L. v c. 27. tradit, Faliscos permissu Camilli Legatos ad Senatum Romam misisse, qui Falerios dederent, quod Romanam fidem, & Imperatoris justitiam experti essent, qui Ludi magistrum Patriae proditorem reduci jussisset: ut modo observavit Glarean. VERH.

Ei] Camillo. GLAR.

Invidia,] Id est odium. A. F.

Quasi praedam] Qui decimam partem Apollini dari voluit, quod plebs valde aegre tulit. GLAR. *Postmodum est crimini datum, quod albis equis triumphasset, & praedam inique divisisset.* Victor pag. 50. Illud accidit XVI. an. post captos Vejos. A. F.

Expulsus] Anno 364. Ardeam relegatus est in exilium. GLAR. Ardeam exulatum abiit. A. F.

Statim] Proximo mox anno, nempe 365. GLAR. Anno post expulsum Camillum. A. F.

Statim Galli Senones] Livius *lib.* v. ducentis annis ante quam Galli urbem

ad urbem venerunt, & victos Romanos [v] undecimo milliario a Roma apud flumen [w] Alliam secuti, etiam urbem [x] occuparunt: neque defendi quidquam, nisi Capitolium, potuit. Quod cum diu [y] obsedissent, & jam Romani fame laborarent, a Camillo, qui in vicina civitate exsulabat, Gallis superventum est, gra-

VARIAE LECTIONES.

v XII. Lugd. Bat. 4.

w *Alliam secuti: etiam dimissa Clusis Tusciae civitate quam obsidebant cum Brenno rege suo, Romam venerunt, & fere Romanum nomen deleverunt: urbem occuparunt* V. *Albam* Lugd. Bat. 2. *Albulam* 4. qui *secuti* delet.

x *Occupaverunt* Lugd. Bat. omnes.

y *Quo cum diu etiam Romani fame laborarent* Lugd. Bat. 2. *Quod cum diu etiam Romani laborarent* 3. 4. 5.

NOTAE.

bem coeperint, eos in Italiam transisse ait, temporibus Tarquinii Prisci. D. Aegidius Scudus longe antea, quod est verisimilius. Sub Prisco bini Celtarum foetus emissi in alias terras dicuntur: alter in Italiam, qui brevi regionem omnem inter Padum & Alpes occuparunt, Mediolanum, Comum, Brixiam, Tridentum, ac alia multa oppida condiderunt, paulo post etiam Tuscos ultra Padum habitantes pepulere. Qui Tusci duce Rhoeto necessitate coacti, Alpium juga summa occuparunt, à quo duce *Rhoetiae* nomen descendit. Alter foetus Celtarum in Hercinios saltus venit: Tectosages, ut Caesar *lib.* VI. ait: unde hodie nomen comitatui *à Teck* in ducatu Vuirtenbergensi. Caeterum Galli, qui regionem inter Padum ac Alpes occuparunt, in tantum creverunt, ut omnibus gentibus, maxime vero Romanis, horrori fuerint: subinde enim à transalpina Gallia nova plebs submittebatur. Iidem ergo, nova adventante manu Senonum, Romam invaserunt, ac combusserunt. sequentibus inde seculis saepius cum Romanis conflixerunt. de quibus Polybius *lib.* II. *ait*, apud Romanos nihil tetrius, nihil horribilius fuisse: quibuscum bellantes, saepius ita exercuerunt sese, ut contra omneis alios populos insurgere ausi fuerint GLAR.

Galli Senones] Ab Usente flumine usque ad Aesim fines habuere. Supra Umbros. A. F.

A Roma] Vin. *ab urbe Romae.* CELL.

Apud flumen Alliam] Ad undecimum ab Urbe milliarium Crustuminis è montibus ad Tiberim defluit. *Livius* V. XXXVII. GLAR. & A. F. In Sabinis est. Livius 5. 37. *Aegre ad undecimum lapidem occursum est, qua flumen Allia Crustuminis montibus praealto defluens alveo haud multo infra viam Tiberino amni miscetur.* CELL.

Neque defendi quidquam,] Vide *Liv.* V. XXXIX. & XL. & Victorem pag. 50. A. F.

Defendi] Ab incendio. GLAR.

Capitolium,] Arx urbis. GLAR.

Diu obsedissent,] Menses aliquot. Nam Serv. *in* 8. *Aeneid.* octo menses, Florus *lib.* V. sex, Plutarch. in Camillo septem menses durasse hanc obsidionem, scribunt. GLAR.

Vicina civitate] Ardea. Nec Romae,

gravissimeque victi sunt. Postea tamen, [z] accepto etiam [a] auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt; sed secutus eos Camillus, ita [b] cecidit, ut & aurum, [c] quod his datum fuerat, & omnia, quae [d] ceperant, [e] militaria signa revocaret. Ita tertio triumphans

VARIAE LECTIONES.

z *Etiam a. a.* L. Bat. 1.
a *Auro mille librarum* Lugd. Bat. 2. 3. 5. G. N. B. S. V. Livius habet: *mille pondo auri* l. 5. c. 48.
b *Occidit* Lugd. Bat. 2.
c *Quod & eis* Lugd. Bat. 2. *Quod & his* 3.
d *Perceperant* Lugd. Bat. 3.
e *Militari signo* Lugd. Bat. 2. & mox *revocarit.*

NOTAE.

mae, sed Ardeae Camillus primum invasit vagabundos Gallos: postea dictator creatus etiam Romae, cum aurum discessionis mercedem extorquerent, aggressus est. *Livius* v. 43. *seqq.* Mox in Gabina via, octavo ab urbe lapide, delevit, ibidem c. 49. CELL.

Superventum est] Galli invasi sunt à Camillo, non Romae, sed Ardeae: meminit Liv. GLAR.

Accepto etiam auro,] Mille pondo auri *Liv.* v. 48. A. F.

Secutus eos Camillus,] Jam Dictator factus. GLAR.

Ut & aurum,] Mille pondo sive libras auri. GLAR.

Ut & aurum, quod his datum fuerat,] Certum est, Gallos per dolum caesos, ac in auri pensione deceptos, ac perfide omnia Romanos egisse. Proximo hercle anno post Vejos captos, non erat tantum auri in publico, ut octo talenta expedirentur. Hic vero, si diis placet, Capitolio inclusi mille pondo auri expediunt tam cito. Justinus *lib.* XLIII. ait Massilienses contribuisse ad hoc pondus, ut expediretur Gallis: Livius, nihil ea de re, sed ereptum Gallis ait: Suetonius *in Tiberio*, Drusum quendam multis aetatibus postea ex Gallia Romam hoc aurum retulisse scribit. Adeo nihil certi est in Romana historia. Et hic author plane vacillat, primum enim ait Gallos obsedisse Capitolium: deinde à Camillo Gallis superventum, gravissimeque victos. Postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recessisse, ac demum à Camillo occidione occisos. Sed non est necesse omnia haec persequi, quae aliquo modo excusari possunt. GLAR.

Datum fuerat,] Pro redemptione. GLAR.

Signa] Unde Virgil. *lib.* VI. *Aeneid.*

——— *Et referentem signa Camillum.* GLAR.

Tertio triumphans] Quia primo de Vejis, iterum de Faliscis, ac tertio de Gallis. De Faliscis tamen dubito, & obscure innuit Livius. GLAR. Hunc locum librariorum errore vitiatum esse suspicatur Pighius, Annal. Tom. I. pag. 226. quod tamen nec ex codd. MSS. nec Metaphraste constat. HEARN.

Appellatus] A militibus, pater patriae, conditorque alter urbis dictus. GLAR. *Dictator, recuperata ex hostibus Patria, triumphans in Urbem redit:*

phans urbem ingressus est, & appellatus secundus Romulus; quasi & ipse patriae conditor.

N O T A E.

dit: interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriae, conditorque alter Urbis, haud vanis laudibus appellatur. Liv. v. 49. A. F.

Secundus Romulus] Inter militares jocos in triumpho ita vocatus. *Liv.* 5. 49 Nec inter jocos modo, sed serio etiam *dignus habitus, quem secundum a Romulo conditorem urbis Romanae ferrent.* idem Livius 7. 1. CELLAR.

EUTRO-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER SECUNDUS.

I. ANNO [a] trecentesimo sexagesimo quinto ab urbe condita, post captam autem primo, dignitates mutatae sunt, [b] & pro duobus COSS. facti Tribuni Militares consulari potestate. [c] Hinc jam coepit [d] Romana res crescere. Nam Camillus eo anno

VARIAE LECTIONES.

a CCCV. Lugd. Bat. 3. CCCCLXV. 4.
b *Et* delet Lugd. Bat. 1.
c *Hic* Lugd. Bat. 3.
d *Roma recrescere* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

I. ANNO CCCLXV.] Tribuni militares Cos. potestate ideo facti erant, (ut dictum est) quia plebs alterum Cos. ex plebe habere voluit. id ne fieret, patricii passi sunt promiscue creari Tribunos milit. Cos. potestate, qui tamen raro ex plebejis fiebant. Tandem fessi plebeji, rursus redierunt ad rogationem illam, ut alter Cos. ex plebe fieret. quae contentio duravit ad 389. annum, quando primum Cos. ex plebe creatus est L. Sextius. Caeterum hic in annis vehementer erratur: creati enim sunt primi Tribuni anno 311. ut dictum est: at secundi, anno ab U. C. 317. tertii 322., & deinde alternis annis jam Coss. jam Tribuni mil. Cos. potestate, saepius tamen Tribuni quam Coss. usque ad annum ab U. C. 389. quando primus Cos. L. Sextius (ut diximus) ex plebe creatus est. GLAR. Imo 366. ab U. C. Vide Liv. *lib.* VI. non longe ab initio. GLAR. Fallitur Eutropius, nec tum primum mutatae dignitates. Livius l. IV. c. 7. *Anno trecentesimo decimo, quam urbs Roma condita erat, primum Tribuni militum pro Consulibus magistratum ineunt.* Adde infra ad num 5. & Sigonii Fastos Ann. CCCLXV. CELLAR. Qui enim e Dionysio Annum statuunt CCCXI. non animadvertunt, Livium ad initium horum Magistratuum, Dionysium ad exitum respexisse, ut accurate observat Cel. Drakenb. Sigonius in Fastis, quem Grunerus sequitur, ex Chronologia marmorum Capitolinorum A, edit CCCIX.

sed

anno Volscorum civitatem, quae per septuaginta annos bellum gesserat, vicit; & [e] Aequorum urbem, & Sutrinorum: atque [f] omnes, deletis eorum exer-

VARIAE LECTIONES.

e *Eorum* Lugd. Bat. 2. *Aequimorum* 5. sed *atque* pro *quas* 4. *omnes, deletis exercitibus* 5.

f *Omnibus deletis earundem* N. M. G. L. F. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4.

NOTAE.

sed in Chron. Liviana sui similis non est. vid. ib. Cl. Drakenb. Caeterum Suidas, ut Pighius ad hunc annum refert, ab his discrepat in V. Χιλίαρχος annum statuens CCCXV. Errat praeterea Eutropius: *Post captam autem primo &c.* ut mox Anna observat. Sed annus, quo Roma a Gallis Senonibus capta, fuit CCCLXIV. ut notat Henr. Valesius ad Liv. L. V. c. 40. VERHEYK.

Dignitates mutatae] Id 49. annis antea factum est. GLAR.

Et pro duobus Consulibus facti] Certe hic errat Eutropius: Tribuni enim Militares consulari potestate creati multo ante, ut patet ex Livio & Fastis. Neque etiam annus Urbis 365. post captam Urbem à Gallis primus fuit, Galli enim eam ceperunt anno 366. A. F. & HEAR.

Camillus eo anno Volscorum civitatem,] Primum bellum Volscis motum fuit sub Tarquinio Superbo, in ducentos amplius post suam aetatem annos, ut ipse Livius ait *in* 1. postea urbe libera, anno XV. At ab U. C. 259. rursus illis bellum motum, ubi plures C sunt anni in utroque numero. Ex ipso igitur Livio error hujus numeri convincitur. Eutropius sequitur Livium, etiam in erroribus. GLAR.

Volscorum civitatem] Gentem, societatem, ut apud Caesarem saepe. Nam in castris oppugnati, victi: nulla tum capta urbs memoratur. Livius l. 6. c 2. CELLAR.

Volscorum, Aequorum] Uterque populus in Latio fuit. Urbium Nomen neque Livius expressit. CELL.

Quae per septuaginta annos bellum gesserat,] Liv. VI. 2. *Quum omnem Volscorum agrum depopulatus esset, ad deditionem Volscos LXX demum anno subegit.* Sed ut ibi optime notavit eruditissimus Sigonius, cum Volsci bellum renovarint anno Urbis 259. Consulibus Claudio & Servilio, & hoc anno qui est 367. a Camillo devicti sint, inde sequitur, eos per annos centum & septem bellum gessisse, ita ut pro LXX. scribendum videatur CVII. A. F. & HEAR. Camillus *ad deditionem Volscos septuagesimo demum anno subegit.* Liv. L. VI. c. 2. quem erroris arguit quoque Glareanus, nec dubitat Cl. Drakenb. quin locus sit corruptus, quamquam alii eundem numerum servant, ut praeter Nostrum etiam Orosius L. III. c. 3. quos laudat. VERH.

Aequorum urbem,] *Victor ex Volscis in Aequos transiit, & ipsos bellum molientes: exercitum eorum ad Bolas oppressit.* Liv. VI. 2. Aequi in Latio supra Volscos & Hernicos. A. F. Livio, quem A. F. laudat, consentit Plut. in Camill. p. 147. Nostrum de more sequitur Orosius L. III. c. 3. Sed falsa haec esse, ex Diodoro Siculo monet Drakenb. ad Liv. l. VI. c. 2. quem consule. & de Sutrinis hic A. F. & Hearn. VERH.

Et Sutrinorum:] Cave credas, Camillum adversus Sutrinos bellasse. Nam contra, Sutrinis opem ferebat, eorumque urbem Sutrium ab Etruscis captam recepit: eisque restituit. Vide Livium, VI. 3. A. F. & HEARN. Hi socii fuerant Romanorum: Ab Etruscis autem oppido ejecti, a Romanis, capto Sutrio Etruriae

exercitibus, occupavit, & tres simul triumphos egit.

II. [g] Titus etiam Quintius Cincinnatus Praenestinos, [h] qui usque ad urbis Romae portas cum bello venerant, persecutus, ad flumen [i] Alliam [k] vicit; octo civi-

VARIAE LECTIONES.

g *Lutius* Lugd. Bat. 4.

h *Qui usque ad urbem Romam cum bello* Lugd. Bat. 1. *Qui usque ad urbem Romae cum b.* 2. *Qui usque ad urbis Romae portas cum bello venerunt* 3. *cum* etiam 4. & 5. agnoscunt.

i *Albulam* Lugd. Bat. 3.

k *Vicit* VIII. *civitates, quae* N. M. LC. B. V. S. F. L. P. *Vicit* VII. *civ. quae* G. Gr. *Vicit octo civitates* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. sed 2. mox *degebant.*

NOTAE.

truriae urbe, restituti. Liv. VI. 2. CELL.

Satrinorum] In Hetruria. GLAR.

Tres simul triumphos egit.] Trium bellorum victor triumphavit. A. F. i. e. de tribus populis simul triumphavit. Vid. Pig. Annal. Tom. 1. p. 230. HEARN. Recte Livius L. VI. c. 4. *Camillus in urbem triumphans rediit, trium simul bellorum victor.* Paeanius etiam male: Τρεῖς ἐπὶ τοῖς τρισὶν ἰδίους ἐπετέλεσε θριάμβους. VERHEYK.

II. *T. etiam Quintius*] Decem annis post priora. Bellum hoc magnifice describit Livius *lib.* VI. ab U. C. Notandum autem, quod anno 270. nova Romae seditio fuit, hac de causa. Nam ante quinquennium cum Galli Capitolium obsiderent, nocte sublustri tanto silentio in summum evasere, ut non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem, sollicitum animal ad nocturnos strepitus, excitarent. Anseres non fefellere, quorum strepitu excitus M. Manlius, strenue eos deturbavit. cui pro praemio universi selibras farris & quartarios vini contulerunt, rem dictu parvam, sed in tanta omnium rerum inopia ingens charitatis argumentum. Hic invidia in Camillum motus, cum apud Senatum nihil adversus Camillum posset, plebejis adhaesit, alliciens malis artibus cives, largiendo, promittendo, aes alienum solvendo, ut de affectatione regni jam suspectus in carcerem conjiceretur, e quo dimissus spe emendationis, cum pejor fieret, dies ei dicta ad populum est. Ibi damnatus. de saxo Tarpejo dejectus est, an U. C. 371. sed mox magnum ejus desiderium ortum, cum nullum ab eo periculum esset. GLAR.

Cum bello venerant] Ita lego fide omnium Codd. Lugd. Bat. Sic infra L. III. c. 14. Cod. Lugd. 1. CUM *ingenti gloria Romam regressus est.* c. 18. ubi Codd. nihil variant, *Is* CUM *ingenti gloria venit.* L. IV. c. 18. CUM *ingenti pompa rediit.* VERH.

Praenestinos,] Civitatem in Latio. GLAR. *Praeneste* urbs Latii XVIII. mil. a Roma. A. F.

Usque ad urbis portas] Ad portam Collinam signa intulere. Livius, VI. 28. A. F.

Ad flumen Alliam] Ubi prius Romani a Gallis fuerant victi. GLAR. *Castra hostium haud procul Allia flumine posita. Inde agrum late populantes*

civitates, quae sub ipsis agebant, Romanis adjunxit: [l] ipsum Praeneste aggressus, in deditionem accepit. quae omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque [m] ipsi decretus.

III.

VARIAE LECTIONES.

l *Ipsam Praenesten* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.
m, *Ipse* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

lantes fatalem se urbi Romanae locum cepisse inter se jactabant. Idem Livius ibid. A. F.

Et civitates,] Octo oppida Praenestinorum, & Velitras coloniam. GLAR. Octo fuerunt sub ditione Praenestinorum *Livius* VI. 29. CELL.

Et civitates, quae sub ipsis agebant,] Livius idem: *T Quintius semel acie victor, binis castris hostium, novem oppidis vi captis, Praeneste in ditionem accepto, Romam revertit.* Id accidit an. mundi 3573 ante Ch. Nat. 365. ab U. C. 376. A. F.

Et civitates] Hanc lectionem rejecimus, & fide omnium Codd. tum Hearnei, tum Lugdun. (si primum exceperis) Auctori suum tribuimus: propterea quod Livius, quem Eutropium ubique imitari saepius ostendimus, L. VI. c. 29. numerum expressit. OCTO *praeterea oppida erant sub ditione Praenestinorum, ad ea circulatum bellum.* Si non *novem* fuerint. Vid. Cel. Drakenb. d. l. ibi enim quod hic, accidere potuit, ut per scribendi rationem VIII, additum vel detractum sit I. ut clarum est in Paeanio, qui numerum per ἑπ]ὰ expressit, uti contra c. 5. ὀκ]ὼ, quod Eutropio *septem.* VERHEYK.

Ipsum Praeneste] Sic neutro genere hic noster antiquus: quemadmodum & infra in bello cum Pyrrho. alii, *ipsam Praenestem.* nam *Praenesta* & *Praenestis* dicitur, vel Servio auctore, in Virgilii Aeneida. VINET. Ita Vin. & Sylb. Nam etiam Horatius III. Od. 4. *frigidum Praeneste* vocat: adde infra nostrum II. 7. 1. alii hic habent *ipsam Praenesten.* CELL. Faeminino genere Sch. habet *ipsam Praenesten.* Sed Vinetus & hic & infra in bello Pyrrhi, cum MS. *Praeneste* neutro genere maluit. Virg. quoque VII. Aeneid. neutro genere dicit *altum Praeneste.* at Aen. VIII. foem. gen. *Praeneste sub ipsa.* Graeci Πραίνεςον vocant. SYLB. Hoc accidit anno ab Urbe cond. CCCLXXXV. Decennio quippe fere semper (inquit Scal. ad Eusebium num. MDCXL.) minus annos urbis putat Eutropius. HEARN.

Ipsum] Ut natura & arte munitum. Strabo lib. V. f. 165. ἐρυμνοτάτη Πραίνεςος. Unde Livius in hac ipsa historia Praeneste vocat *caput belli,* lib. VI. c. 29. CELL.

In deditionem accepit] Haec locutio quum etiam L. VI. c. 14. occurrit, ibi ait Vener. Heumannus: Lege, ut Latini loquuntur, *in ditionem.* & ad c. 3. *In deditionem redegit.* Haec addit Cicero Orat. pro Balbo cap. 10. & Orat. de Provincialibus cap. 3. dicit *in ditionem redigere.* & suspicor, ita & scripsisse Eutropium. Huc usque ille. Equidem sic locutos saepius scriptores inficias non ibimus, & *ditionem* ac *deditionem* haud raro confundi, sexcenta Livii loca docebunt, & Nostri loco superius dicto patebit: nec tamen concedimus, ubique ita scripsisse Veteres, & ne Eutropium quidem. Infra L. III. c. 14 *XL civitates in* DEDITIONEM ACCEPIT. L. IV. c. 17. *Tum multas Hispaniae civitates in* DEDITIONEM ACCEPIT. c. 20. *Fame* (Aristonicum) *ad* DEDITIONEM COMPULIT. L. V. c. 7. *Ad Scipionem se convertit, & ante proelium totum ejus exercitum sine sanguine*

ad

III. [n] Verum dignitas Tribunorum militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum [o] nullos pla-

VARIAE LECTIONES.

n *Virorum* Lugd. Bat. 1.
o *Nulla* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

ad DEDITIONEM ACCEPIT. L. VI. c. 14. *Antiatem vicit acie, & in* DEDITIONEM ACCEPIT. L. X. c. 16. *Aliquot oppida & castella Persarum in* DEDITIONEM ACCEPIT. & sic Hirtius B. Afr. 95. ubi consule Cel. Oudendorp. & ad Caes. L. II. 34. B. Gal. &c. Flor. L. III. 10. Cortium ad Sall. Jug. XXIX. 5. & plura si desideres, innumera dabunt Dukerus & Drakenb. ad Liv. L. XXVI c. 21. ubi vide quos laudat Vir Cl. De locutione in *deditionem accipere, venire, compellere, cogere*, aeque ac *redigere*, adi omnino Cel. Oudend. ad Sueton. (cui frequens locutio in *deditionem redigere*) Caes. c. 24. solitâ adhiberi de urbibus obsessis: ut haec erat; Auctor enim respicit Livii locum L. VI. c. 29. *Id* Praeneste *non vi, sed per deditionem receptum est.* ac si voluisset, Praenestinos obsessos ultimum experiri noluisse, sed ante, quam vi uteretur Cincinnatus, ei se dedisse. quo sensu recte cepit Paeanius. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Πραινεστίνων παραδόντας ἑαυτὰς, ἐπέστησε. VERHEYK.

Viginti diebus,] Liv. *Die vigesima quam creatus erat, Dictatura se abdicavit.* Alii *duodevigesimo.* Alii *duo & vicesimo.* Quod mihi sane non placet. A. F.

III. *Verum dignitas Tribunorum*] Anno 379. ab U. C. incidit acris inter Tribunos pl. ac Senatum contentio ex levi admodum causa. M. Fabius Ambustus duas Fabias filias habuit; Majorem Servio Sulpitio patricio de suo genere locavit, qui tunc Tribunus mil. Cos. potestate erat: Minorem C. Licinio Stoloni, illustri quidem viro, tamen plebejo. Forte ita incidit, ut minor Fabia apud majorem in Sulpitii domo esset: & lictor Sulpitii, cum is de foro se domum reciperet, forem, ut mos est, virga percuteret: minor, ut ejus rei insueta, expavesceret, à majore Fabia irrisa est. at minor ad patrem Fabium cum tristis venisset, ac pater causam tristitiae tandem expiscatus esset, consolatus eam bono animo esse jubet, eosdem propediem domi visuram honores. Inde inito cum genero ac L. Sextio consilio, novandarum rerum occasionem quaerebant. Tandem aes alienum, quo mire plebs oppressa erat, visum est huic rei opportunum. Nam plebs spe levandi foenoris, quidvis factura videbatur. Itaque C. Licinium ac L. Sextium Tribunos pleb. crearunt, qui leges tres promulgarunt, omnes adversus opes patriciorum, & pro commodis plebis: unam, de aere alieno minuendo: alteram, de modo agrorum: tertiam, ut Coss. utique alter ex plebe fieret. Cuncta ingentia, & quae sine certamine maximo obtineri non possent. atque ita contentio exarsit, ut in quinquennium Respub. curulibus caruerit magistratibus. Duravit autem in decimum annum usque, donec victores Tribuni pl. pervicere, ut alter Cos. utique ex plebe sumeretur. Creatus primus ex plebe Cos. L. Sextius, anno, ut dictum est, 389. Et duravit hic modus ad Julium usque Caesarem. GLAR.

Non diu perseveravit.] Ab anno 311. usque ad 389. id est, per annos 78. promiscui fuere tribuni & Coss. GLAR. Nam tertio anno post captum Praeneste, creati Tribuni plebis A. F. Henr. Glareanus in h. l. *Hic in annis*, inquit, *vehementer erratur: creati sunt primi Tribuni an-*

placuit fieri: & quadriennium [p] ita in urbe [q] fluxit, [r] ut poteſtates ibi majores non eſſent. Reſumſerunt tamen Tribuni militares [s] conſulari poteſtate iterum dignitatem, & triennio [t] perſeveraverunt. Rurſus conſules facti.

IV. [v] L. Genucio, [w] & Q. Servilio COSS. mortuus

Variae Lectiones.

p *In urbe ita* Lugd. Bat. 1. *Quadriennio in urbe ita* 2. 3.
q *Fulſit* Lugd. Bat. 5.
r *Ut poteſtates ita majores non eſſe praeſumpſerit. Tamen tribuni militares conſulari poteſtate iterum & dignitate & triennio* [*ad triennium* LC.] *perſeveraverunt* N. M. LC. L.
s *Conſulari iterum poteſtatis dignitate* Lugd. Bat. 2. *poteſtates* 4.
t *Perſeveravere* Lugd. Bat. 4.
v Delet Lugd. Bat. 1.
w *Et* delet Lugd. Bat. 5.

Notae.

no 311. *at ſecundi anno ab U. C.* 317. *tertii* 322. *& deinde alternis annis jam Coſſ. jam Tribuni Coſ. poteſtate, ſaepius tamen Tribuni, quam Coſſ uſque ad annum ab U. C.* 389. *quando primus Coſ. L. Sextius ex plebe creatus eſt.* Cell. Non ipſa Glar. verba, ſed ſenſus. Haverc.

Et quadriennium ita] Curulium magiſtratuum ſolitudinem per quinquennium urbem tenuiſſe, ait Livius vi. 35. Glar. Iſta multam lucem capere arbitror ex verbis Livii vi. 35. *Comitia, praeter Aedilium, Tribunorumque Plebis, nulla ſunt habita. Licinius Sextiuſque Tribuni Plebis refecti, nullos Curules Magiſtratus creari paſſi ſunt, eaque ſolitudo Magiſtratuum, & Plebe reficiente duos Tribunos, & bis Comitia Tribunorum militum tollentibus, per quinquennium Urbem tenuit.* Ubi Livius *quinquennium* vere ponit, male Noſter *quadriennium*. A. F. Quinquennium habet Livius 6. 37. Cellar. ubi vide, quae Viri D. diſſeruerunt.

Majores] Curules inquit Livius. Glar.

Praeſumpſerunt] Fuld. Pariſ. & Ven. ita ſcribunt, alii *reſumſerunt*, minus accurate, quia *re* praepoſitionem, adjectum *iterum* ſatis exprimit. Cell. Omnino ſcribendum *reſumſerunt*. quod ait *reſumpſerunt iterum*, notiſſimo fit pleonaſmo, quo & dicimus *rurſus reverti*, & ſimilia. Heuman. Recte, quamvis L. Bat. 1. 2. 3. habeant *praeſumpſerunt*. Hav. Sic & 4. 5. niſi quod 4. *praeſumpſerant*.

Et triennio perſeveraverunt.] *Quinquennio* legendum. Glar. Verum eſt. Neque tamen ſtatim Conſules creati: ad Tribunos Plebis res rediit; anno poſt creati iterum Tribuni Militares. Anno ſequenti Conſules facti. A. F.

Rurſus conſules facti.] Perpetuo, nempe anno 389. uſque ad Jul. Caeſarem. Glar.

IV. *L. Genucio,*] Anno 390. proximo anno poſt primum Coſ. ex plebe creatum. Glar. Quo anno hi fuerint Coſſ. incertum eſſe teſtatur Pigh. ad A. CCCLXXXVIII. Oroſius tamen L. III. c. 4. male in A. CCCLXXXIV. confert. Verheyk.

Mortuus eſt Camillus:] Camillus bis

tuus est Camillus: [x] honor ei secundus [y] post Romulum [z] delatus est.

V. T. Quintius dictator [a] adversus Gallos, qui ad Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe [b] quarto [c] milliario trans [d] Anienem fluvium [e] consederant. Nobi-

VARIAE LECTIONES.

x *Et* addunt Lugd. Bat. 2. 5.
y *Post* R. *secundus* ponit Lugd. Bat. 1.
z Ab his verbis ad haec verba longe inferius *M. Aemilio Paulo*, &c. omnia desiderantur in cod. S.
a *Interea* addunt Lugd. Bat. 2. 3.
b *Adversum Gallos, qui* &c. Lugd. Bat. 1.
c *Quinto* Lugd. Bat. 1.
d *Aniene* Lugd. Bat. 2.
e *Consederunt* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

bis dictator fuit, propter tumultum Gallicum: semel cum urbs à Gallis esset capta. iterum, anno 388. Alioqui etiam ter, propter alias causas. GLAR.

Honor ei secundus] Ut pater patriae, conditorque alter nominaretur. GLAR. *Dignusque habitus, quem secundum à Romulo conditorem urbis Romanae ferrent.* Livius VII. 1. A. F. Vide quae ad finem libri superioris ex Livio 7. 1. adscripsimus. CELL.

V. *T. Quintius dictator*] Anno 394. coepit tumultus Gallicus, quem ita nominabant Romani, quod quando Gallos adventare fama erat, quicquid arma ferre poterat, excitabatur in expeditionem. His autem annis vehementer Romani a Gallis vexati sunt, ita ut identidem Dictatores creare cogerentur. Ut hic T. Quintius Poenus, cum Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem castra haberent, inquit Livius *in* VII. obviam ivit ingenti exercitu. Ibi in vacuum pontem progressus Gallus, provocavit Romanum aliquem in singulare certamen. ibi permissu imperatoris T. Manlius, L. filius, progressus in medium, Gallum vicit: & à torque, quem Gallo victo detraxit, Torquatus dictus est. GLAR. Hic est T. Quintius Pennus Dictator creatus anno mundi 3593. ante Ch. Nat. 355. A. F.

Adversus Gallos] Bellum, virtute Manlii Torquati profligatum, scripsit Livius. CELL.

Ad Italiam] Ita restitui ex Lugd. Bat. 1. 2. 3. sicuti idem inferius cap. XIV. de Pyrrho. *ad Siciliam profectus est.* ubi, prouti hic, vulgati quoque habent *in.* & tamen *ad Africam* agnoscunt cap. XXII. & XXV. HAV. Nihil Eutropio familiarius. *Ad Africam profecti* infra c. 22. 25. III. 8. bis. 14. 15. 22. IV. 20. V. 1. 2. 4. 5. 8. V. 9.] VI. 1. 2. 3. 4. 14. IX. 3. &c. VERHEYK.

Quarto milliario] Tertio Livius. GLAR. *Eo certe anno Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem Anienis castra habuere.* Liv. VII. 10. A. F.

Trans Anienem] Sic impressi omnes libri, ab eo quod est Anio, aut Anien potius. noster vero vetus habet *Anienum*, *u* pro *e* in ultima syllaba, a recto *Anienus*: quem legimus in carmine Statii, quod inscribitur Tiburtinum Manlii Vopisci. VINET.

De

Nobilissimus de [f] senatoribus Juvenis T. Manlius, [g] provocantem Gallum, ad singulare certamen progressus occidit: & sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati [h] sibi & posteris

VARIAE LECTIONES.

f *Senatoribus juvenis Lucius Mallius* G. N. B. V. M. LC. L. in F. item 2. 3. 4. (& Lugd. Bat. 1. ubi *Manilius*) *juvenis* additum fuit.

g Ita ex MSS. Lugd. Bat. & Glar. Reliqui omnes *p. Gallum ad singulare certamen*, *congressus* &c.

h *Et* addunt Lugd. Bat. 2. 4.

NOTAE.

De senatoribus] Vin. At Paris. & Ven. *e senatoribus.* CELL.

E senatoribus] Tribunis militum. GLAR.

E senatoribus T. Manlius.] Livius *lib.* VII. non longe ab initio, quinquies vocat juvenem, & semel adolescentem: eo anno tamen ait Tribunum mil. ad legiones factum, & secundum in sex locis tenuisse, nullis domi militiaeque ad conciliandam gratiam meritis: ut qui rure, & procul coetu hominum juventam egisset. ergo hic non fuit Senator. Valerius etiam *lib.* V. *cap.* 4. bis juvenem, semel adolescentem nominat. GLAR.

T. Manlius,] T. Manlius, L. filius, ob ingenii & linguae tarditatem a patre rus relegatur, cum audisset patri diem dictam a Pomponio Tribuno plebis nocte urbem petiit, secretum colloquium a Tribuno impetravit: & gladio stricto, dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Plin. de *V. Illustr.* GLAR.

Nobilissimus de senatoribus juvenis] Vocem *juvenis* e Codd. MSS. recte addidit Gruner. qui ita legisse etiam Jos. Wasse ad Sallust. Fragm. Hist. p 242. & Paeanium monet. Qua de re nos quoque in textum recepimus: quamquam ex variis Mstorum lectionibus plenior locus legendus esse videtur. *L. juvenis* Lugd. Bat. 1. & tres alii. unde suspicor: *nobilissimus de senatoribus Lucii filius Juvenis T. Manlius. Mallius* autem est in quibusdam Codd. uti saepius diversa haec gens etiam apud alios confunditur. VERHEYK.

Provocantem Gallum,] Hic de nullo interprete facit mentionem Livius, sed paulo post de Corvino. GLAR.

Gallum] De hoc vide Celeb. Periz. in Animad. Hist. p. 264. & Duker. ad Flor. L. 1. c. 13. VERHEYK.

Congressus occidit:] Ita alii, noster, *progressus occidit*: fortasse non male. nam de Corvino mox dicet, *Et cum processit armatus.* GLAR.

Progressus] Hoc etiam praeferunt omnes MSS. Lugd. Bat. & adstipulatur Livius, qui ubi hanc historiam narrat, bis verbum *procedere* (quo & mox noster utitur) habet, lib. VII. 9. *Tum eximia corporis magnitudine in vacuum pontem Gallus processit: & quantum maxima voce potuit: Quem nunc, inquit, Roma fortissimum virum habet, procedat agedum ad pugnam.* HAV.

Torquati] *Torquatus* Lugd. Bat. 2. & sic Fuldens. Cod. Modii apud Liv. L. VII. c. 11. & Gell. (quem ibi laudat Gebhard.) L. IX. c. 13. Nihil tamen mutat Drakenb. Vid. hic Grun. VERH.

Sibi & posteris] Vocem *sibi* non agnoscit Lugd. Bat. opt. licet reliqui

steris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per C. Sulpitium dictatorem etiam victi. Non multo post a C. Martio Tusci victi sunt: i VIII. millia captivorum ex his in triumphum k ducti.

VI. Census iterum habitus est. Et cum Latini, qui

VARIAE LECTIONES.

i Sic Gr. HM. G. B. MSS. M. Livius. VII. Vi. IX. L. P. V. Lugd. Bat. 1. *Et* VII. 2. VIII. 3. & VIII. 5.

k Delet Lugd. Bat. 1. *Deducta* 2. 4. *Ducta* 3. 5.

NOTAE.

qui habeant, neque forte voluit Eutropius, quum etiam sine illa validior sit sensus, dicatque etiam posteris cognomen illud Torquati adhaesisse. *Et* enim hic idem est quod apud Livium *etiam* XII. 10. *Inter carminum propemodum incondita quaedam militariter jocularites, Torquati cognognomen auditum: celebratum deinde posteris etiam, familiaeque honori fuit.* HAV.

Mox per C. Sulpitium] Hic dictator quintus est, qui creatus est propter Gallicum tumultum. Camillus enim bis, T. Quintus Poenus an. 394. Q. Servilius Ahala an. 395. & nunc C. Sulpitius. Caeterum magna fuit huic cum Gallis pugna, qui & eis aurum eripuit, inquit Livius lib. VII. Et hic fuit annus U. C. 397. GLAR. Anno mundi 3596. ante Ch. Nat. 352. Vide Livium VII. XII. A. F.

Non multo post] An. 399. GLAR.

Non multo post a C. Martio] Biennio post C. Martius Rutilus adversus Etruscos Dictator creatus. A. F.

A C. Martio] Dictatore novo, quia primo ex plebe. GLAR.

VII. *millia captivorum*] Sic antiquus liber. ex impressis quidam, *novem millia* habent. Habet praeterea liber VIII. antiquus, *Ducti* genere masculino: ubi impressi quidam *deducta*, alii *adducta* habent. VINET. In altero Eutropii codice leguntur novem millia, in Livii autem codice mire variatur idem numerus. Badii codex habet IV. millia: alii VIII. millia, ut Frob. & Ald. GLAR. Octo millia ponit Livius, VII. 17. *Castra quoque nec opinato aggressus (Martius) cepit, & octo millibus hostium captis, caeteris aut caesis, aut ex agro Romano fugatis, sine auctoritate Patrum, populi jussu triumphavit.* A. F.

VIII. *Millia*] Graecum secuti sumus, Vin. VII. Paris. & Ven. IX. CELL.

Ducti.] Burdegal. & Sylb. ut Syntaxis ad intellectum referatur. Fuld. *ducta*. CELL.

VI. *Census iterum*] An. 406. Nihil vero est in Livio de censu, sed de delectu habito. GLAR. De Censu perperam Glareanus negat. Liv. L. VII. c. 22. diserte *Censum agi placuit.* sed anno deceptus est. Is erat, quum Census haberetur, CDII. ut ex Nostro & Mariano Scoto mavult Pighius, Censoribus, ut ex eodem & Livio *d. l.* patet, C. Marcio Rutilo & Cn. Manlio: propterea quod Livius addit: *Hic annus habuit Dictatorem M. Fabium.* quod accidit anno, quem e Pighio diximus. VERHEYK.

Et cum Latini, praestare nollent] Livius, VII. 25. *Concilia Latinorum ad lucum Ferentinae habita, responsumque haud ambiguum, imperantibus milites Romanis, datum, absisterent imperare iis, quorum auxilio egerent. Latinos pro sua libertate potius quam pro alieno imperio laturos arma.* A. F.

Et cum Latini,] Cum Tiburtinis ac Praenestinis bellatum est, ante sexcen-

qui [l] a Romanis subacti erant, [m] milites praestare nollent, ex Romanis tantum [n] tirones lecti sunt, factaeque legiones decem: qui modus sexaginta, vel amplius, armatorum millia [o] efficiebat. Parvis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. [p] Quae cum profectae essent adversus Gallos,

VARIAE LECTIONES.

l Delent *a* Lugd. Bat. 2. 4.
m *Milites non praestarent, ex Romanis tantum sexaginta vel ampl.* G.
n *Tironibus electi milites sunt* Lugd. Bat. 2. 4. sed Is *milites* non agnoscit.
o *Effiebat* Lugd. Bat. 1.
p *Qui... profecti* Lugd. Bat. 2. & mox *duce Luce.*

NOTAE.

sexennium, sed non cum aliis Latinis. GLAR.

Milites praestare nollent,] Romani abutebantur Latinorum opera. emolumentum enim ad Romanos ibat, labor ad Latinos: quod Latini amplius pati nolebant, & petentibus Romanis milites responderunt, absisterent imperare iis, quorum auxilio egerent: Latinos pro sua libertate potius, quam pro alieno imperio laturos arma. GLAR.

Ex Romanis tantum] Errat hic Eutropius. Undique enim, & non ex urbana tantum, sed etiam agresti juventute, X. legiones scriptae sunt. GLAR.

Factaeque legiones decem] Fallitur: nondum enim ea tempestate legio Romana sex millibus hominum constabat; sed miror ita errasse Eutropium, cum expresse Livius ita de eadem re, VII. 25. *Ubique non urbana tantum, sed etiam agresti juventute decem legiones scriptae dicuntur, quaternum millium & ducenorum peditum, equitumque trecenorum.* A. F. & HEARN.

Qui modus sexaginta, vel amplius, armatorum] Livius *lib.* VII. *Decem legiones scriptae dicuntur, quaternum millium & ducentum peditum, equitumque trecentorum.* Ex his Livii verbis satis evidenter convincitur, legendum esse, *quadraginta vel amplius armatorum millia*, non *sexaginta.* Scriptorem fefellerunt numeri duo vicini XL. & LX. Quod etiam in Praefatione quartae Decados apud Livium accidit, ut annotationibus nostris indicavimus. GLAR. Ex Nostro eundem numerum servat Oros. III. 6. frustra. ut hic Glarean. ostendit. Grunerus, quia Codd. MSS. nec Paeanius variant, suspicatur, Eutropium hic Legionis numerum, qui sua aetate fuit, sequi. VERHEYK.

Vel amplius,] Quia 200. amplius. GLAR.

Parvis rebus,] Exiguis facultatibus. GLAR. Miratur tam parvis rebus Romanis tam magnum tamen exercitum colligi potuisse. Ita etiam Livius, qui superioribus verbis a me allatis subjungit, *quem nunc novum exercitum, si qua externa vis ingruat, hae vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis, contractae in unum haud facile efficiant, adeo in quae laboramus sola crevimus, divitias, luxuriamque.* A. F.

Tanta tamen] Erant enim omnes ad occidionem nati. GLAR.

Profectae essent] VIII. cum eo. sed duae domi mansere. GLAR.

Ad-

los, duce L. [q] Furio, quidam ex Gallis unum ex Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se M. Valerius tribunus militum obtulit: &, cum processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit. mox commissa adversus Gallum pugna, idem cor-

VARIAE LECTIONES.

q *Tusco Camillo* V. *Furio Camillo* M. & in plerisque edd. *Camillo* deest in L. C. N. B. L. P. L. Bat. 2. 3. 4. nec expressit Gr.

NOTAE.

Adversus Gallos,] Qui post Torquati victoriam in Campaniam secesserunt, indeque Tiburtibus, quos Romani propter Gallorum societatem affligebant, auxilio redeuntes aliquot proeliis cum Romanis decertarunt: tandem singulari pugnae fortunam belli committentes. *Liv. l.* VII. CELL.

Duce L. Furio Camillo.] Pro *Furio* in altero exemplari erat *Fusco*. Sed ex Livio omnia sunt satis clara. GLAR.

Provocavit.] Per interpretem, hoc loco inquit Livius, sed in T. Manlio nulla fit interpretis mentio. GLAR.

Tum se M. Valerius] Marcum vocant Livius & Victor. Lucium Florus. A. F.

M. Valerius] Anno ab U. C. 412. coepit bellum Samniticum, acerrimum & cruentissimum, quod ultra 70. annos duravit. Id extrinsecus venit, non inter ipsos ortum. Duae Campaniae urbes inter se ac Samnitibus vicinae erant, Sidicinum ac Capua. Sidicinis injusta arma, quod plus poterant, intulerant. Samnites itaque ad Campanos confugerant. Campani magnum nomen, caeterum in re admodum nihil, cum Sidicinis opem ferrent, bis pugna victi, coacti sunt Romanorum implorare auxilium. Sed cum Romani nollent auxilium ferre, quod Samnites in foedere cum Romanis essent, deditio facta est omnium rerum ad Romanos. Ibi Romani coacti sunt dedititios suos defendere. Coss. erant M. Valerius Corvinus, ac Aur. Cornelius Cossus. Prior Valerius ingenti pugna in ipso Samnio ad Gaurum montem ipsos devicit. Cornelius vero cum ad Satriculam exercitum in saltum ab hostibus infessum incaute duxisset, mira virtute P. Decii Muris Tribuni mil. servatus est, qui author consuli fuit invadendi hosteis secunda pugna, qua caesa sunt 3000. Samnitum. Tertia pugna ad Suessulam, rursus a Valerio facta ingens, non minori hostium numero caeso: Harum rerum fama commoti Carthaginienses auream coronam donum Jovi Capitolino miserunt: fuit ea pondo XXV. Porro milites in praesidium Campanis missi, consilium adimendae Capuae inierunt, ac magnam seditionem moverunt. Sed ea per C. Martium ac M. Valerium sopita est. GLAR.

Supra dextrum brachium] In galea, inquit Livius. GLAR. Atqui ei in pugna dextro brachio maxime opus erat. Verisimilius Livius & Victor qui corvum illum in Valerii galea consedisse dicunt. Liv. VII. 26. Victor, pag. 55. A. F. & HEARN.

Corvus ei supra dextrum brachium] Unde haec hauserit Eutropius, nescius sum. Praeter eos enim, quos Viri D. hic laudant, reliqui omnes, qui hujus historiae mentionem faciunt, testantur, corvum in galea consedisse. Vide hic Grunerum, qui inter alios Voss. de Idolol. Orig. laudat, cujus opinio est, Valerium ga-

corvus alis & unguibus Galli oculos [r] verberavit, ne rectum posset adspicere. [s] Ita a tribuno Valerio interfectus, non solum victoriam ei, sed etiam nomen dedit. Nam postea idem Corvus est [t] dictus. Ac propter hoc meritum, annorum trium & viginti COS. est factus.

VII.

VARIAE LECTIONES.

r *Verberabat* Lugd. Bat. 2. mox *possit* 4.

s Hoc ex MSS. Alii: *ita ut*, &c. *dederit*. *Ita a Marco Valerio Tribuno* 2. & mox *cognomentum dedit*.

t *Appellatus* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

galeam gestasse, cum signo corvi. nec displicet. Moris enim fuisse, ut galeae imponerentur quorumvis animalium pelles, aut imagines, docent V. D. ad Sil. Ital. L. v. vs. 132. &c.

Aere atque aequorei tergo flavente juvenci
Cassis erat munita Viro. VERHEYK.

Alis] Rostro. GLAR.

Alis & unguibus Galli oculos] Sic Noctua Turni cum Aenea dimicantis & ora & clypeum verberavit. Virgil. XII. Aeneid.

——— *Turni se pestis ad ora*
Fertque refertque sonans clypeumque everberat. ——— A. F.

Verberavit,] Appetit, Livius. GLAR.

Ita a tribuno] Al. *ita ut*, &c. *dederit*. Sed non placet. GLAR.

Nam postea idem Corvinus] *Dictator* (Manlius Torquatus) *Consularia Comitia habuit, aemulumque decoris sui absentem Marcum Valerium Corvum* (*id enim illi deinde cognominis fuit*) *summo favore populi, tres & viginti natum annos Consulem renuntiavit.* Livius VII. 26. Ubi, ut vides, ipse Valerius non *Corvinus*, sed *Corvus* dictus: recte, & ita in tabulis Capitolinis. Ut enim *Albus*, *Rufus*, *Crassus*, *Luscus*, *Longus*, cognomina primum inventa sunt, postea autem *Albini*, *Rufini*, *Crassini*, *Luscini*, *Longini* subsecuta. Sic qui primus cognomen hoc tulit *Corvus*, posteri *Corvini* appellati. A. F. In quibusd. MSS. L. Flori *Corvinius* perperam. A Livio VII. XXVI. *Corvus* rectius appellatur, & sic in Fastis Capitolinis. HEARN. Recte eos Viros D. sequitur A. F. & Hearne; qui Valerium *Corvum* dictum, ejus vero posteros *Corvinos* putant. ut ex Fast. Capit. Sigon. in Fast. & ad Liv. L. VII. c. 26. Pigh. ad A. CDIV. Duker. ad Flor. I. 13. Vales. ad Gell. IX. 11 Graevius ad Cic. de Sen. 17. Torren. ad Val. Max. III. 2. 6. Qui autem secus statuunt, eorum catalogum vide apud Cl. Arntzen. (qui posteriorem quoque sententiam fovet, ut hic Gruner.) ad Vict. V. I. c. 29. ubi Vir Clar. Nostrum laudans nullam MSS. varietatis mentionem hic fieri monet, incuria Havercampi, qui nihil hic adnotaverat: quum diserte a manu prima *Corvus* in Lugd. Bat. 1. & 2. legatur: unde in textum recipere non dubitavimus: propterea, quod argumenta, quibus ita legendum convincit Cel. Drakenb. ad Liv. *l. d.* nobis certissima videntur. VERHEYK.

COS. est factus.] A T. Manlio dictatore, aemulus decoris illius. GLAR.

VII.

VII. Latini, qui [w] noluerant milites dare, hoc quoque a Romanis [x] exigere coeperunt, ut unus consul ex eorum [y]; alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cum esset negatum, bellum contra eos susceptum est, & ingenti pugna superati sunt: ac de his perdomitis triumphatum est. Statuae consulibus ob

VARIAE LECTIONES.

w Ita Lugd. Bat. 1. 3. & Ed. Fab. Alii quidam *noluerunt*: uti Lugd. Bat. 2.

x *Exire* Lugd. Bat. 1.

y *Numero* addit Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

VII. *Latini, qui noluerunt milites dare,*] Biennio post tres insignes clades, Samnites pacem a Romanis impetrarunt. Ipsi, ut antea, in Sidicinos moverunt arma. Sidicini cum a Romanis non susciperentur, ad Latinos properant, ac eis se dediderunt. Latini contra Samnites moverunt arma. Romani foederatos Samnites vix ausi defendere, Latinos tum ad se vocarunt. verum audax responsum ab eis accepere: Si eos socios habere velint, alterum Coss. ex Latio, item dimidium Senatus ex Latinis habeant, urbs Roma tamen caput maneret. Erat tunc Cos T. Manlius Torquatus, cum P. Decio Mure: qui adeo non continuit iram, ut, si P. C. ab Setino homine leges acciperent, quemcunque Latinum in Senatu vidisset, se sua manu interempturum minatus sit. Coss. exercitum ad Veserim amnem ducunt, ibique pugnatum summis viribus. Ibi P. Decius pro legionibus Romanis se devovit. T. Manlius, caeso etiam filio, quod contra consulare jussum extra ordinem pugnasset, ita Romanam aciem direxit, ut ingenti pugna Latinos vinceret. Biennio post, totum Latium domitum est; & pro merito cujusque vel statutum praemium, vel poena inflicta. GLAR.

Ut unus consul] Hoc petierunt Latini an. mundi 3614. ante Ch. Nat. 334. ab U. C. 417. Coss. T. Manlio Torquato III. & P. Decio Mure. Vide Liv. VIII. 4. 5. & Florum lib. 1. cap. 14. A. F. Annius Latinorum alter Praetor Patres conscriptos adlocutus inter alia haec peroravit: *Consulem alterum Roma, alterum ex Latio creari oportet: Senatus partem aequam ex utraque gente esse: unum populum, unam rempublicam fieri: &, ut imperii eadem sedes sit, idemque omnibus nomen, quoniam ab alterutra parte concedi necesse est quod utrisque bene vertat, sit haec sane patria potior, & Romani omnes vocemur.* Liv. VIII. c. 4. &c. VERHEYK.

Ingenti pugna] Ad Veserim fl. *Cic.* III. *Off. c.* 31. sive, haud procul radicibus Vesuvii montis, qua via ad Veserim ferebat. *Livius* VIII. 8. GLAR. & CELL.

Perdomitis] Biennio postea. GLAR.

Statuae] Mirum est, hujus rei nullam fieri mentionem apud Liv. Factum id an. 415. GLAR. Hic mihi Eutropii fides suspecta. A. F. & HEARN. Perperam hic dubii sunt Viri D. Vide hic Gruner. Ecquid clarius, quam quae Livius L. VIII. c. 13. *Placuit inde, jam majore conatu animoque ab unius expugnatione urbis ad perdomandum Latium victorem circumducere exercitum. nec quievere ante, quam, expugnando aut in deditionem accipiendo singulas urbes, Latium omne subegere . . . . additus triumpho honos, ut STATUAE EQUES-*

ob meritum victoriae in Rostris positae sunt. [[z] Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.]

VIII. [a] Jam Romani potentes esse coeperunt. Bellum enim in centesimo [b] & tricesimo fere milliario ab urbe apud Samnitas gerebatur; qui medii sunt inter Picenum, Campaniam, & Apuliam. [c] Lucius" Papirius Cursor cum honore dictatoris ad id bel-

VARIAE LECTIONES.

z Inclusa desunt in Vi. N. M. &c. & videri possunt a P. Diacono superaddita. Sed habent F. B. LC. L. V. E. Lugd. Bat. MSS. & Metaphrastes.

a Ab initio capitis usque ad *in centisimo* delet Lugd. Bat. 3. *coeperant* legit 5.

b *In centesimo ferme & tric.* &c. Lugd. Bat. 1. qui mox *fere* delet.

c Deest F. Gr. Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

QUESTRES eis, rara illa aetate res, in foro ponerentur. VERHEYK.

Eo anno] An. 416. In al. exemplari haec omittuntur. GLAR.

Etiam Alexandria] Diodorus, anno V. Alexandri refert Alexandriam conditam: & Curtius *lib.* v. si recte legeris ejus librorum divisionem, quae in vulgatis exemplaribus corrupta est. GLAR. Haec, etsi suspecta videntur V. D. & a Diacono superaddita, quia Codd. MSS. & Metaphr. agnoscunt, ejicere non sustinui: quamquam magis inducor, ut ab Eutropii manu non esse credam, quod certe hoc eodem anno Alexandria non sit condita. Vid. Viros D. ad Liv. L. VIII. c. 24 qui etiam errat. VERHEYK.

Alexandria] Aegypti urbs. GLAR.

VIII. *Jam Romani*] Quasi hic caepisset primum bellum Samniticum, haec refert. GLAR.

In centesimo] Itinere 32 horarum & $\frac{1}{2}$ GLAR.

Apud Samnites gerebatur;] Cum Samnitibus enim bellum geri coeptum est an. mundi 3611. ante Ch. Nat. 337. ab U. C. 414. Vide Florum lib. 1. cap. 16. A. F.

Samnitas] Ita fide Codd. MSS. B. N. M. G. & Lugdunensium hic & ubique, reposui. VERHEYK.

Qui medii inter Picenum, Campaniam,] Nota situm; in hodiernis nostris tabulis aliter paulo res est, quippe Samnium inter Apuliam & Campaniam interjacet, sed Picenum longe dissitum. Videlicet tunc temporis fines regionibus illis constituti, ut ex Strabone notum est, & ipsum etiam Samnium latius. Samnites a Sabinis orti. A. F.

Picenum, Campaniam,] *Picenum regio ad Anconem est*, inquit Strabo *libro* v. Picentini autem, sive Picentes, ad Silarim fluvium pertinent, qui ab hoc agro veterem separat Campaniam. Author hic accipit Picenum, pro Picentibus. GLAR.

L. Papirius Cursor] Vide hanc historiam copiose descriptam apud Livium, *lib.* VIII. *ab* U. C. In Samnio L. Papirius Dictator a pullario

bellum profectus est. Qui cum Romam [d] rediisset, Q. Fabio [e] Maximo, magistro equitum, quem apud exercitum reliquit, praecepit, ne se absente pugnaret. Ille, occasione reperta, felicissime dimicavit, & Samnitas delevit. Ob quam rem a dictatore [f] capitis damnatus, quod se vetante pugnasset, [g] ingenti favore militum & populi liberatus est: tanta Papirio

VARIAE LECTIONES.

d *Resedisset* Lugd. Bat. 1.
e Deest L. LC.
f *Capite* Lugd. Bat. 3. 5.
g *Qui* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

rio monitus, ut auspicia Romae repeteret, Q. Fabio magistro equitum denunciavit, ut sese loco teneret, nec absente se cum hoste manum conferret. At Fabius cum per exploratores post Dictatoris profectionem comperisset, perinde omnia soluta apud hostes esse, ac si nemo Romanus in Samnitio esset, cum hostibus congressus XX. millia cecidit, literasque Romam ad Senatum misit de victoria. Quam ob rem Papirius iratus, dimisso Senatu, ad exercitum rediit: citatoque magistro equitum, lictores expedire virgas atque secures jussit. Ibi parum abfuit, quin res ad seditionem pervenisset: nox certamen diremit. ea nocte Fabius ab exercitu Romam profectus est, secuto mox dictatore Papirio. ibi cum uterque concione advocata disseruisset, & Papirius jure vinceret, populus Romanus, una cum Trib. pleb. Senatu, omnique magistratu ad Dictatoris genua provolutus, Papirii iram placavit. ille amplissima pronunciatione Fabium populo donavit, unde magnam adeptus est laudem. GLAR. Anno mundi 3628. ante Ch. Nat. 320. ab U. C. 431. Coss. L. Furio Camillo III. & D. Junio Bruto. Longe clarissimus bello ea tempestate Dictator creatus L. Papirius Curior, a quo Q. Fabius Maximus Rullianus Magister equitum est dictus. Livius VIII XXIX. A. F.

Ad id bellum] Samniticum. Haec autem refert, quasi Papirius primus cum Samnitibus conflixerit: cum annis 18. antea primum hoc bellum sit coeptum. GLAR.

Profectus est.] Lugd. Bat. pro *est* legit *erat*. Quod non videtur esse contemnendum. HAV.

Cum Romam rediisset,] Ad repetenda auspicia. GLAR.

Fabio] Qui postea & Maximus, primus ex Fabia familia dictus est, cum antea Fabius Rutilianus diceretur. GLAR.

Maximus] Nondum erat Maximus. GLAR.

Reliquit,] In Samnio. GLAR.

Ille occasione] Duae causae, quare Fabius pugnaverit, apud Livium: seu ferox adolescens, indignitate accensus, quod omnia in Dictatore viderentur reposita esse: seu occasione bene gerendae rei inductus. GLAR.

Felicissime dimicavit] Livius VIII. 30. *Viginti millia hostium* inquit, *eo die caesa traduntur*. CELL.

Ingenti favore] Imo deprecante patre, Tribunis plebis & universo populo. GLAR. Bene, res enim a militibus ad populum delata, & quod Dictator militum precibus negaverat,

pirio seditione commota, ut [h] pene ipse interficeretur.

IX. Postea Samnites [i] Romanos, T. Veturio & [k] Postumio COSS. (apud Furculas caudinas angustiis locorum conclusos) ingenti dedecore vicerunt [l] & sub jugum

Variae Lectiones.

h Delet *pene* Lugd. Bat. 3.

i Delet *Romanos* Lugd. Bat. 2.

k *Postumio COSS. apud Caudinas Furculas angustiis locorum conclusos ingenti*, &c. G. N. B. V. HM. Lugd. Bat. 4. *Postumio Coss. apud Caudinas furculas angustiis locorum Romanos conclusos* &c. Lugd. Bat. 2. 3. 5. sed 3. *decore* pro *dedecore*.

l Desunt E. P. V. Mer. *Sub jugo miserunt* Lugd. Bat. 1. 4. (sed pr. delet praecedens *&*.) & quidem Cellario glossema videtur.

Notae.

rat, Fabii veniam populo Romano concessit. A. F.

Seditione] Militum. GLAR.

Ut pene ipse interficeretur.] Hoc non dicit Livius: imo contrarium ait, Dictatoris edictum pro numine semper habitum. GLAR. Recte Glareanus. Livius enim L. VIII. c. 36. *Quum Dictator se nihil morari magistrum equitum pronuntiasset, digressum eum templo laetus senatus, laetior populus, circumfusi, ac gratulantes hinc magistro equitum, hinc Dictatori, prosecuti sunt.* infensi tamen erant milites, quod Magistro equitum inplacabilis fuisset, *&*, *quod suis precibus negasset, ejus populo Romano veniam dedisset.* VERHEYK.

Ipse] Dictator. GLAR.

IX. *Postea*] Triennio post. Liv. IX. A. F. Anno 433. Caudina pax fuit facta, a Caudinis furculis dicta, quae ipsae a Caudio oppido in Samnitio nomen habent. Locus est a duobus saltibus, ac post saltus altissimis montibus septus, ingressum in campum herbidum & aquosum, ac egressus angustissimos habens. Romani Luceriam accelerantes, non exploratis itineribus, cum Samnites occulte saltus insedissent, eos ingressi. Samnitium securi, ubi altera parte exire vellent locum conclusum, regressi ad primum ingressum, etiam obseptum invenerunt. unde necessitate coacti se dedidere, sub jugum missi inermes: foedere ad Samnitium arbitrium facto, abire permissi. Populus Rom. quia injussu suo factum foedus fuit, irritum habuit. Coss. Tribuni plebis, Tribuni militum ac exercitus capita hostibus dediti, sed non accepti: de novo bellum cum Samnitibus ceptum. Duo novi Coss. Philo in Samnio, L. Papirius in Apulia, duabus magnis cladibus eos affecere. De Papirii pugna refert hic author, omisso Philone: quia Papirius de gente patricia, Philo de plebe fuit. GLAR.

Apud Furculas &c.] Inclusa, etsi in prioribus Edd. non inveniuntur, in textum recipere haud dubitavimus: quia in vetustioribus & Codd. MSS. Hearnii & quinque Lugd. Bat. servantur, &, (quod saepius vidimus) Auctor Livium imitans iisdem fere verbis nonnunquam uti solet. Sic apud eum invenies L. IX. c. 2. *Is, ubi accepit, ad Furculas Caudinas inter duos saltus clausos esse exercitus Romanos* &c. Orosius, qui Nostrum ubique describit, L. III. c. 15. *Circumspectiore cura Samnites ac magis instructo adparatu apud*

C.IC-

jugum miserunt." [m] Pax tamen a Senatu & populo soluta est, quae cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites [n] victi sunt a L. Papirio consule: [o] septem millia [p] eorum sub jugum missa. Papirius

VARIAE LECTIONES.

m *Posteriore siquidem anno, jubente Senatu, pax cum Samnitibus firmata soluta est. Luciusque Papirius COS. adversus eos directus est. Congressi itaque Samnites cum Papirio superati sunt, quorum septem millibus sub jugo missis Papirius de Samn.* B. V. L. B. 5. qui reliqua usque ad *postea Samnites* delet.

n *Superati* Lugd. Bat. 5.

o *Quorum septem millibus sub jugum missis* Lugd. Bat. 3. 2. & mox *eodem*.

p Deest *eorum* in Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

CAUDINAS FURCULAS considerunt, ubi cum Veturium & Postumium Coss. omnesque copias Romanorum ANGUSTIIS LOCORUM armisque clausissent. VERHEYK.

Ingenti dedecore vicerunt] Ad furcas Caudinas juxta Aufidum fluvium, in Apulia. A. F. Ad furculas Caudinas locorum angustiis interceptos sub jugum miserunt. *Livius* IX. 2. CELL.

Sub jugum miserunt] Jugum fiebat hastis duabus humi defixis, & super eas una deligata, sub quam transibant victi. Primi itaque Consules prope seminudi sub jugum missi, tum deinceps singulae legiones. Livius. A. F. Vinetus interserit post *vicerunt*, haecce: *sub jugum miserunt.* Glossema autem videtur, cum nec interpolata Veneta agnoscat, nec Parisiensis, neque Schonovii imitator, Merula. CELL. In nonnullis tamen Edd. vetustis & Codd. MSS. Nostris servantur illa verba. Nec mirum, si e Livio haec hauserit Eutropius. (L. IX. c. 6.) *Primi consules prope seminudi sub jugum missi: tum, ut quisque gradu proximus erat, ita ignominiae objectus: tum deinceps singulae legiones.* quin verosimile est, ab ipso Eutropio profecta esse, quia respicit ad Papirii Consulis factum, qui par pari referens devictos Samnitas eodem anno etiam sub jugum misit. *Septem millia eorum sub jugum missa* &c. ut subdit Auctor. VERHEYK.

Pax tamen] Cum Samnitibus GLAR. Quae inde pax Caudina dicta. *Liv.* IX. 12. CELL.

Pax tamen a senatu] Deditione Consulum, qui injussu populi pacem fecerant. Adi Liv. IX. 7. & 8. A. F.

Soluta est,] Non est accepta. GLAR.

Cum ipsis] Legionibus. GLAR.

Propter necessitatem] Quia commeatus defuit. GLAR.

Facta fuerat.] Injussu populi. GLAR.

Samnites victi] Ad Luceriam, Samnitium oppidum, an. 434. Liv. *lib.* IX. GLAR.

A L. Papirio Consule:] Scribit Livius obscurum esse, Papiriusne Cursor eo anno Consul fuerit, an Magister equitum, Lucio Cornelio Dictatore. Adi illum IX. XV. A. F.

Septem millia sub jugum] Septem millia militum sub jugum missi, praedaque ingens Luceriae capta, receptis omnibus signis armisque, quae ad Caudium amiserant, & quod

pirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius censor aquam Claudiam [q] induxit, & viam Appiam stravit. Samnites, reparato bello, Q. Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus homi-

VARIAE LECTIONES.

q *Romae* addit Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

quod omnia superabat gaudia, equitibus recuperatis, quos pignora pacis custodiendos Luceriam Samnites dederant. Ipse Pondius Herennii filius Samnitium imperator, ut expiaret Consulum ignominiam, sub jugum cum caeteris est missus. Livius ibidem. A. F.

Eo tempore] An. 443. novem annis postea. GLAR. VIII. annis post Papirii de Samnitibus triumphum. Coss. M. Valerio Maximo & Decio Murc. A. F.

Appius Claudius] Libro II. de Origine Juris, dicitur Centummanus appellatus, Appiamque viam stravisse, & aquam Claudiam induxisse. Centummanus tamen, sive Centumalus, apud alios non Claudiorum, sed Fulviorum cognomen est: ut ibi cum ex aliis, tum ex Eutropio adnotat Cujacius. SYLB.

Aquam Claudiam] App. Claudii censura nobilis, insita pertinacia ejus familiae (solus enim censuram gessit) invidiosam Senatus lectionem fecit. Eodem authore, Poticia gens, cujus ad aram maximam Herculis familiare sacerdotium fuerat, servos publicos, ministerii delegandi causa, solemnia eius sacra docuerat. Unde tota Poticiorum gens XII. familiae, intra annum extincta cum stirpe, & Appius Caecus, memori Deum ira, inquit Livius. Haec hactenus ex *lib.* IX. Livii. Ex X. nullum verbum huc posuit Eutropius. proinde quae sequuntur, secunda Livii Decade sunt tractata. GLAR. *Censura clara eo anno Appii Claudii & C. Plautii fuit. Memoriae tamen felicioris ad posteros nomen Appii, quod viam munivit & aquam in Urbem induxit, eaque unus perfecit.* Liv. IX. 29. Via a porta Capena usque ad Capuam munita. Aqua ab Aniene in Urbem deducta. A. F. Aquae ductum XI. milliarium condidit, quo aqua in urbem derivaretur. Et hic primus fuit ex mirandis Romae aquae ductibus. Lipsius de Magnit. Rom. L. 3. 11. Aquam *Appiam* Frontinus vocat principio libri de Aquae ductibus. & ab alia Claudia distinguit. CELLAR. Praeter Nostrum etiam Pomponium JCtum L. 2. §. 36. ff. de Orig. Jur. aquam, quam Ap. Claudius in urbem induxit, *Claudiam* vocasse monet Drakenb. ad Liv. Epit. IX. quum potius *Appia* vocabatur, ut distingueretur ab aqua Claudia, quam Cajus Caesar, qui Tiberio successit, inchoavit, & Claudius Imperator absolvit. unde libenter ex Frontino de Aquaed. I. 5. &c. *Appiam* legeret Schottus ad Vict. V. I. 34. pro *Anienem*. VERH.

Viam Appiam] Quae Roma Capuam ducebat. Stupendum viae decus descripsit Procopius L. I. Goth. c. 14 CELLAR.

Samnites, reparato bello,] Haec facta sunt decimooctavo post Appii censuram: interea autem tria memorabilia bella fuere, Hetruscum, Samniticum, & Gallicum. in quorum ultimo filius Decius devovit se pro Romanis legionibus, non minus stultus quam pater. GLAR.

Q. Fabium Maximum] Gurgitem, Rutiliani filium. An. 461. GLAR. Hoc fortasse referendum ad annum mundi 3637. ante Ch. Nat. 311. Coss. L. Papirio Cursore IV. & Q Publio Philone IV. Tunc enim ad Lau-

minum occisis. Postea cum pater [r] ei Fabius Maximus [s] legatus datus fuisset, & Samnitas vicit, & plurima eorum oppida cepit. Deinde [t] P. Cornelius Rufinus, [v] Manius" Curius Dentatus, ambo COSS. contra Samnitas missi, ingentibus proeliis eos [w] confe-

VARIAE LECTIONES.

r *Ejus* Alii, uti & Lugd. Bat. 4. 5.
s Sic codd. plerique. Lugd. Bat. 1. *legatus ei datus f.* Alii: *legatus datus fuisset.* Sic Lugd. Bat. 3. *illi datus* 2. 4.
t *Post Cornelium* Lugd. Bat. 1.
v Lugd. Bat. 1. abest. *M.* L. Bat. 4. *Marcus* B. M. N. F. V. L. Bat. 2. 3. 5. Gr. HM. Sed Manium verum esse Curii praenomen tradunt Sigonius & Panvinius.
w *Conficere* Lugd. Bat. 1. *conficerunt* 5.

NOTAE.

Laurulas ancipiti praelio dimicatum scribit *Livius.* Non caedem, non fugam alterius partis, sed noctem incertos victi victoresne essent, diremisse: additque idem Livius se invenisse apud quosdam adversam eam pugnam Romanis fuisse, atque in ea cecidisse Q. Aulium Magistrum equitum, & eos Auctores hic sequutus Eutropius. Verum ex Livii Epitome, & ex tabulis Capitolinis invenio Quintum Fabium Maximum Gurgitem male cum Samnitibus pugnasse, 21. anno post, nempe anno mundi 3658. & cum Senatus de removendo ab eo exercitu cogitaret, Fabius Maximus pater hanc ignominiam sibi & filio deprecatur, seque filio legatum iturum pollicitus est, & postea ejus Consulis opera filius adjutus, caesis Samnitibus triumphavit. A. F.

Cum pater ei Fabius Maximus legatus fuisset] Ex Cod. Lugd. Bat. 1. *datus* recte addidit Grunerus. Consentiunt tres alii Codd. Lugd. Bat. & Mecaph. VERHEYK.

Postea cum pater] Meminit hujus historiae Valerius Maximus, *lib.* V. *cap.* 7. de parentum amore ac indulgentia. GLAR.

Pater ejus] Rutilianus. Al. *ei.* GLAR.

Pater ei legatus fuisset,] Emendatio haec est ex Fuldensi: ceteri addunt *datus.* CELL.

Legatus] Florus ait, Senatum cogitasse de removendo filio ab exercitu, ac patrem se obtulisse legatum iturum: atque ita tum confirmatum esse, & vicisse. GLAR.

Samnites vicit] Capto eorum Imperatore, quem & securi percussit. GLAR.

Deinde] An. 463. GLAR.

Manius] Male in quibusdam Codd. MSS. & Paeanio *Marcus* ubique vocatur. Vide quae diximus ad L. IV. c. 3. Adi interim V. D. ad Victor. V. I. 33. Eadem varietas occurrit supra c. 14. VERHEYK.

P. Cornelius Rufinus,] De hoc Cornelio Rufino vide Valerium *lib.* II. *cap.* 4. de Censoria nota: & de Curio *lib.* IV. *cap.* 3. apud eundem. GLAR. Anno mundi 3660. ante Ch. Nat. 288. ab U. C. 463. A. F.

Ambo Consules] Curium Dentatum solum memorat Livius Ep. XI. qui de Samnitibus triumphaverit. Consentitque Vict. V. I. 33. & Orof. III. 22. ac Fast. Triumph. VERHEYK.

fecere. Tum bellum cum Samnitibus per annos [x] novem & XL. actum [y] sustulerunt; neque ullus [z] hostis fuit intra Italiam, qui Romanam [a] virtutem magis [b] fatigaverit.

X. Interjectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiae, contra Romanos, Tuscis Samnitibusque junxerunt; sed cum Romam tenderent, [c] a Cn. Cornelio,

VARIAE LECTIONES.

x XLVIII. L. LC. Lugd. Bat. 1. 2.
y *Straverunt* L. B. 2. *sublatum est* Lugd. Bat. 4. 5. *subactum est* 3.
z *Hostium* Lugd. Bat. 5.
a *Facultatem* Lugd. Bat. 2.
b *Fatigavisset* Lugd. Bat. 5.
c Delent *a* Lugd. Bat. 4. 5.

NOTAE.

Tum bellum cum Samnitibus per annos] Haec male miscet hic author. Livius enim lib. x. ab U. C. haec verba habet. *Anno* 458. *cum bellum Samniticum coepisset* 412. Sed quae de Fabiis patre ac filiis jam narrata sunt, triennio post facta sunt, ut ex numeris patet. Rebellarunt enim rursus Samnites, ac saepius foederibus ictis statim reciderunt, usque ad primum bellum Punicum, annis circiter 78. Tamdiu restiterunt. GLAR.

Bellum actum] Insolentior φράσις, non autem veteribus prorsus ignota. Corn. Nepos in Annib. c. 8. *si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus*, &c. i. e. Boeclero interprete, *in administrando*. Ad quem locum vide quae ex Ovidio & Gratio Cynegetico adnotavimus. adde Nostrum infra 6. 7. 1. CELLAR.

Per annos novem & quadraginta.] Bellum enim Samniticum exarsit anno mundi 3611. Coss. M. Valerio Corvo III. & A. Cornelio Cosso, Liv. x. 31. Vide Florum, lib. 1, cap. 16. A. F.

Per annos novem & XL.] Ita placet Robortello a Cel. Drakenb. laudato ad Liv. x, c. 31. quem vide. Annorum tamen numerus in aliis multum differt. Consule Cel. Wesseling. ad Diod. Sicul. L. xx. 101 Comm. ad Flor. L. 1. c. 16. ubi Orosius, qui de more Nostrum secutus est, hoc nomine notatur. Ceterum si per Codd. MSS. liceret, mallem *tractum*. quamquam frustra Cellario insolentior locutio videtur *bellum actum*. dum nihil scriptoribus, etiam Nostro familiarius. (vide Gronov. Observ. L. II. c. 3. qui plura exempla dabit.) infra c. 20. *Bellum contra Afros AGEBATUR*. L. VI. 8. *Haec* (bella) *duo Luculli AGEBANT*. VERHEYK.

Magis fatigaverit.] Quam Samnites. GLAR.

X. *Interjectis aliquot annis*,] VII. anno post confectum Samniticum bellum. A F.

Iterum se Gallorum copiae,] Non semel Gallorum acies contra Romanos erant, sed saepiuscule, usque ad initium secundi belli Punici: sed ne tum quidem quieti, ut patet ex primo lib. III. Decados: & maxime tertio libro, quando Boji Cos. Posthumium occiderunt, anno 539. GLAR.

A Cn. Cornelio Dolabella COS.] Hunc

nelio [d] Dolabella COS. [e] deletae sunt.

XI. Eodem tempore Tarentinis, qui jam [f] in ultima Italia sunt, bellum [g] indictum est [h] quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum, Epi-

VARIAE LECTIONES.

d *Dolabello* G. L.
e *Delicti* Lugd. Bat. 1.
f *In ultima Italiae provincia* Lugd. Bat. 2. *sunt* pro *siti* in 5.
g *Inductum* Lugd. Bat. 1.
h *Quare* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Hunc Cassiodorus Publium pro Cn. vocat, eodem scilicet praenomine cum Ciceronis genero. VINET. *Pub.* Alii *Cn.* GLAR. Flor. lib. 1. cap. 13. *Omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit, ne quis extaret in ea gente qui incensam a se Romanam urbem gloriaretur.* A. F. Frustra hic Eutropium tuentur V. D. Messius *P.* edidit Merula. *Publius* enim, ut Cassiodoro, quem Vinetus citat, vocatur. Vid. Excerpt. Dionys. 711. & Pigh. ad CDLXV. male etiam Paeanio Γνάιος. VERHEYK.

Deletae sunt.] Anno 740. apud Vadimonis lacum, inquit in sua Epitome Florus. Is vero lacus in Tuscia est, in agro Viterbiensi. GLAR.

XI. *Eodem tempore*] An. 471. GLAR. Secundo anno post deletos Gallos Coss. L. Aemilio Barbula & Q. Marcio Philippo. A. F.

Tarentinis] In extremo Italiae angulo, Lacedaemoniorum opus, aptissimo portu. GLAR.

Jam] Id est, *etiam nunc*, *adhuc*. Tarentinorum enim sedes mutata non fuit, sed in locum coloniae Laconum, quae initio fuit, tandem post Annibalis bellum successit colonia Romana. *Strabo l.* VI. *fol.* 193. *seq. edit. Casaub.* CELL.

Legatis Romanorum injuriam fecissent.] Ex theatro enim, quod mari imminet, viderant Romanas naves: atque hostem rati, eas deripiunt, duce eorum occiso. Romanos inde legatos de injuria conquestos pulsarunt, ob id bellum iis indictum, sed mox Samnites atque Lucani ac Brutii ad Tarentinos defecerunt. GLAR. L. Valerius cum classe applicabat Tarentum tanquam ad sociam urbem & amicam, Tarentini hostem rati emicant, Valerium occidunt. Romani Posthumium legatum mittunt, ut injuriam Valerio factam expostularet, Tarentini legatum irrident, lotio aspergunt. Vide Florum lib. 1. cap. 18. A. F.

Injuriam fecissent.] Pro obscoenam, turpemque dictu contumeliam, inquit Florus. GLAR.

Hi Pyrrhum,] De Pyrrho Epirotarum rege, qui de genere Aeacidarum se ferebat, multa Justinus: de ejus nativitate *lib.* XVII. Quomodo cum Romanis primum prospere pugnaverit, *lib.* XVIII. Deinde ut Siciliam amiserit, ac Italia expulsus fuerit, *lib.* XXIII. idem refert. Denique in XXV. *libro*, ut Macedonia potitus, amisso apud Spartam, filio, ipse Argis ictu tegulae aut saxi perierit, copiose descripsit. Florus in sua Epitome ita ait: Bellum Tarentinum, unum quidem titulo & nomine, sed victoria multiplex fuit. Hoc enim Campanos, Appulos atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, idem totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum clarissimum Graeciae regem, una veluti ruina pariter involvit. GLAR.

Epiri regem, contra Romanos auxilium popoſcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. [i] Is mox ad Italiam venit, tumque primum Romani cum transmarino hoſte dimicaverunt. [k] Miſſus eſt contra eum conſul P. Valerius Laevinus, qui cum exploratores Pyrrhi cepiſſet, juſſit eos per caſtra duci, [l] oſtendi omnem exercitum, tumque dimitti, ut renunciarent Pyrrho, [m] quaecunque a Romanis age-

Variae Lectiones.

i *Hic* Lugd. Bat. 1. *Hic autem* 2.
k *Contra eum miſſus eſt P. Valerius Laevinus conſul* Lugd. Bat. 2.
l *Omnemque exercitum eis oſtendi & ſic dimitti* Lugd. Bat. 2.
m Alii: *quae cum Romanis.* & ſic L. B. 1. 3. 5.

Notae.

Auxilio] Al. *auxilium.* Glar.

Auxilium popoſcerunt] Pro vulgato *auxilio* fide Cod. Lugd. Bat. 1. ſic mutandum cenſui: quod olim fecerat Anna Fabri, ſed reliqui neglexerunt. Liv. L. 1. c. 24. *Sagmina te rex poſco* & L. XXXV. c. 32. *Quum id ipſum decretum poſceret Quinctius.* ubi vid. Cel. Drakenb. Virgil. Georg. III. vſ. 456. *Meliora Deos ſedet omnia poſcens.* Lugdun. Bat. 2. legit *Pyrrhi, Epiri regis auxilium popoſcerunt.* uti Phaedro L. IV. Fab. 3. Aper *auxilium petiit hominis.* De hiſtoria conſule Plut. in V. Juſtin. L. XVIII. c. 1. Pauſan. L. 1. c. 12. Cicer. II. de Divin. 56. Vict. V. I. 35. Oroſ. IV. 1. Verheyk.

Qui ex genere Achillis] Paterno genere ab Achille, materno ab Hercule oriundus. Victor. p. 60. Pyrrhus Aeacidae & Phthiae filius. Phthia ejus mater e Menone Theſſalo nata. Vide Plutarch. in Pyrrho. A. F.

Cum transmarino hoſte] Graecis, Theſſalis, Epirotis, Macedonibus. Glar.

Miſſus eſt] An. 473. Glar.

P. Valerius Levinus] Anno mundi 3670. ante Ch. nat. 278. A. F. *Laevinus* per *ae* ſcribendum docent Sigonius & Drakenb. ad Liv. Ep. XIII. Pigh. ad A. CDLXXII. Faſt. Capitol. & Fabric. ad Oroſ. IV. c. 1. male Paeanio Λαιβῖνος pro Λαιβῖνος ut Graeci ſcribunt. vid. quos laudat Duker. ad Flor. L. 1. c. 18. Verheyk.

Qui cum exploratores Pyrrhi cepiſſet,] Exemplum eſt nimis magnae confidentiae & jactantiae, merito punitae. Fecere tamen idem alias magni viri etiam Romani. Glar.

Juſſit per caſtra duci,] Plutarchus & alii narrant Pyrrhum non per exploratores ſuos quae in caſtris Romanorum agerentur cognoviſſe, ſed illum ipſum e ripa fluminis Siris omnia oculis ſuis hauſiſſe. A. F. & Hearn.

Quaecunque a Romanis] Vinetus ita habet: alii, *quae cum Romanis.* Cell.

Cum Romanis] Apud Romanos. Al. *quaecunque a Rom.* Glar.

Commiſſa mox pugna,] Ad Heracleam, circa Lyrim fl. Glar. Apud Heracleam & Campaniae fluvium Sirim. Vide Florum p. 37. & Victorem p. 61. A. F. & Cell.

Cum jam Pyrrhus fugeret,] Ab equitatu Romano victus. Florus in ſua Epitome *lib.* 1. ita ait: Apud Hera-

agerentur. Commissa mox pugna, cum [n] jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit: [o] quos incognitos Romani expaverunt. sed nox proelio finem dedit. Laevinus tamen per noctem fugit, Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, [p] eosque summo honore tractavit; [q] occisos sepelivit. quos cum [r] adverso vulnere & truci vultu, etiam mortuos jace-

VARIAE LECTIONES.

n *Jam illico Pyrrh.* V. *cum tamen* Lugd. Bat. 1.
o *Quia* Lugd. Bat. 2.
p *Et eos* Lugd. Bat. 2. 4. 5. *& summo* 3.
q *Occisosque sepeliri jussit* Lugd. Bat. 2.
r *Atro* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

racleam & Campaniae flum. Lyrim, Levino Cos. prima pugna: quae tam atrox fuit, ut Ferentanae turmae praefectus invectus in regem, turbaverit, coëgeritque projectis insignibus praelio excedere. Factum erat, nisi elephanti converso in spectacula bello procurrissent, quorum tum magnitudine, tum deformitate, ac novo colore simul ac odore consternati equi, cum incognitas sibi beluas amplius quam erant suspicarentur, fugam stragemque late dederunt. Justinus libro XVII. ait hac pugna Pyrrhum vulneratum. GLAR.

Elephantorum auxilio] *Auxilium* est in Cod. optimae notae acsi voluisset librarius, auxilium elephantorum Pyrrho victoriam dedisse, quam ab sociis, quorum auxilia sero venerant, exspectaverat. De Pyrrhi autem elephantis vide Cuperum, quem Gruner. laudat. Exerc. II. de Eleph. c. 1. in Thes. Sallengr. T. III. p. 101. &c. VERHEYK.

Quos incognitos] Elephantorum novitate turbari Romani. Victor. A. F.

Mille octingentos] Justinus *lib.* XVIII. ait, CC fuisse a Pyrrho captos. GLAR. Errat Glareanus. nam Justinus L. XVIII. c. 1. non dicit, CC. a Pyrrho captos, sed hujus pugnae eventum multas civitates secutas se ei tradidisse, & ex ea praeda Pyrrhum CC: captivos milites Romam gratis remisisse, *ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem.* De captorum atque occisorum numero discrepantes inter se scriptores vide Plut. p. 394. Epitom. Liv. XIV. ibique Comment. Oros. IV. c. 1. Zonar. VIII. c. 2. VERH.

Summo honore] Flor. I. c. 11. *Sequo ad dolos (rex) contulit. Nam interemptos cremavit: captivosque indulgenter habuit, & sine pretio restituit.* Hinc liquet *sepelire* idem Nostro esse, quod Floro *cremare.* quo sensu etiam infra occurrit L. VII. c. 8 vide hic & L. VII. Gruner. qui Veterum testimoniis quam plurimis haec loca inlustrat. VERHEYK.

Occisos sepelivit.] Interemptos cremavit, inquit Florus. GLAR.

Quos cum adverso vulnere] Florus in sua Epitome. de iis viris, qui ab elephantis primo praelio oppressi erant, sic ait: *Omnium vulnera in pectore, quidam hostibus immortui, omnium in manibus enses, & relictae in vultibus minae, & in ipsa morte ira vivebat; quod adeo Pyrrhus miratus est,* ut

rum hostium occisorum spolia retulissent. [s] Ita legatus Pyrrhi reversus est. à quo cum quaereret Pyrrhus, *qualem Romam comperisset*; Cineas dixit, *regum se patriam vidisse*: [t] *scilicet tales illic fere omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Graeciam putaretur*. Missi sunt contra Pyrrhum [v] duces P. Sulpicius & Decius [w] Mus consules. Certamine commisso Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti,

XX.

Variae Lectiones.

s *Itaque* Lugd. Bat. 2. & mox *cum quaereret Rex*.

t *Scilicet illic fere omnes esse* Lugd. Bat. 2. 4. 5. *scilicet tales illic fere omnes esse*. 3.

v *Ducem* V. Lugd. Bat. 4.

w Deest LC. G. B. V. N. M. L. Vi. Fr. F. *Nummus* Lugd. Bat. 1. *Mummius* E. male. Vide Pighii Annal. T. 1. p. 434. Deest etiam Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.

Notae.

refingens. Valer. Max. *l. d. Recursum autem iis ad pristinum militiae ordinem propos... Si quis* BINA *spolia ex hostibus tulisset*. Frontin. *d l. Donec* BINA *hostium spolia singuli referrent*. Paeanius quidem a vulgaris stat, sed eum in Codicem Eutropii non purum incidisse non uno loco patet. VERHEYK.

Notorum] Mer. *binorum*. At quoque Graecis τ͂ διηγνωσμένων. CELL.

A quo cum quaereret Pyrrhus,] Cyneam Pyrrho respondisse, regum urbem sibi visam, inquit Justinus *li.* XVIII. At Florus in sua Epitome ait, legatos Pyrrho respondisse, urbem templum sibi visum: Senatum, regum esse. GLAR.

Regum se patriam vidisse:] Aliter Florus, *p.* 39. *Urbem templum sibi visam, Senatum regum consessum:* A. F. & HEARN.

P. Sulpicius] Averrio. GLAR.

P. Sulpicius &c.] Secundam cum Pyrrho pugnam his Consulibus tribuunt Cicero, Zonaras, Epitome Livii: Ex Plutarcho, Floro & aliis certum est, his Consulibus tantum legationes ultro citroque missas, & secundam pugnam anno sequenti ad Asculum commissam. Coss. C. Fabricio II. & Quinto Aemilio Papo II. anno Mundi 3673. ante Ch. Nat. 276. A. F.

66. *Decius Mumius*] *Pyrrhicus* pro *Mumius* legendum. An. 474. GLAR. *Mumius*, vel *Mummius* (ut ante, etiam a Merula editum) male in Eutropio pro *Mus* legi monet Pighius ad A. CDLXXIV. Qui de voce *Pyrrhicus*, ut maluit Glarean. etiam consuli potest. VERHEYK.

Certamine] Secunda cum Pyrrho pugna. GLAR.

Certamine commisso] Florus 1.18. 9. *in Apulia apud Asculum*. Orosius IV. 1. *in Apuliae finibus*. Plutarchus, περὶ Ἄσκλον, *ad Asculum*. At Plinio III. 13. Asculum est non Apuliae, sed *colonia Piceni nobilissima*. Consentit Strabo l. v. f. 166. τὸ Ἄσκλον το Πικηνον &c. Alterutrum ergo corrigendum est. Et ne consulum nomine in Floro movearis, sciendum, Ciceronem quoque testari 2 de Fin. c. 19. & 1. Tuscul. c. 37. cum Pyrrho Decium consulem pugnasse, & in proelio cecidisse. CELL.

Pyrrhus vulneratus est,] Florus in sua Epitome ad Asculum hanc pugnam

xx. millia [x] caesa hostium, & ex Romanis tantum quinque [y] millia. [z] Pyrrhus Tarentum fugatus.

XIV. Interjecto anno, contra [a] Pyrrhum Fabricius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non [b] potuerat, quarta regni parte promissa. Tum, cum vicina castra ipse & rex [c] haberent, medicus Pyrrhi [d] ad eum nocte venit, promittens veneno [e] Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabri-

VARIAE LECTIONES.

x *Hostium caesa* Lugd. Bat. 2. 4. *XX caesi* 5.
y *Millia* delent Lugd. Bat. 4. 5.
z *Pyrrhus tamen fugatus* F. *Pyrrhus Tarentum fugatus* in plerisque libris impressis & MSS. ut Lugd. Bat. 1. 4. 5. & sic Metaphrastes. *fugatur* Lugd. Bat. 2.
a *Quem* Lugd. Bat. 2.
b Quaedam Editt. *poterat.* ut & MSS. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
c *Haberet* Lugd. Bat. 1. 3.
d Transponit Lugd. Bat. 1. *noctu ad eum venit. ad Fabricium* 2.
e *Se* addunt Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.

NOTAE.

gnam factam scribit, Curio Fabricioque Coss. Caeterum hi duo nunquam simul Coss. fuere; sed Pyrrhi bello Fabricius cum Aemilio, Curius cum Cornelio fuere Coss. Idem Florus in Livii epitome lib. XIV. ait, Pyrrhum a Curio postremo victum, & Italia expulsum, quod de ultima pugna intelligitur. GLAR. *Humero saucius*, Florus. Plutarch. brachio vulneratum dicit, qui hanc pugnam aliter narrat. A. F.

Elephanti] Non dicit, quot. GL.

Quinque millia.] Numerus suspectus. GLAR.

Tarentum] Ex impressis plerisque & MSS. Paeanio & Vict. V. I. 35. recte in textum recepit Gruner. quem eadem de caussa secuti sumus. Tota autem historia a variis varie narratur. VERH.

Pyrrhus Tarentum fugatus.] Haec & sequentia ad verbum Victor. p. 61. & 62. A. F.

XIV. *Interjecto anno*,] An. 475. GLAR.

Interjecto anno] Ab his verbis usque ad *Tunc Rex* Aurelio c. 35. V. I. inserta sunt, ubi consule V. D. VERHEYK.

Sollicitari] Corrumpi. GLAR.

Medicus Pyrrhi ad eum nocte venit,] Ita Florus & Victor. Plutarchus vero narrat, medicum cum Fabricio per epistolam egisse. A. F.

Medicus Pyrrhi] Et hic variant scriptores. Vid. Plut. in Pyrrho. Gell. III. c. 8. Valer. Max. VI. 5. 1. Perizon, ad Ael. quem Grun. laudat. XII. c. 33. Flor. I. 18. VERH.

Ad eum] Fabricium. GLAR.

Quem Fabricius vinctum reduci jussit] Florus in secunda Epitome ait, ad Curium venisse medicum. At Gellius *lib.* III. *cap.* 8. ad Fabricium ac

Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, [f] Pyrrhoque dici, quae contra caput ejus medicus spopondisset. Tunc rex admiratus [g] eum, dixisse fertur: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol à cursu suo averti potest.* Tunc rex [h] ad Siciliam profectus [i] est: Fabricius, [k] victis Samnitibus & Lucanis, triumphavit. [l] COSS. deinde [m] Curius Dentatus

VARIAE LECTIONES.

f *Sibique dici qualia contra caput ejus spopondisset tunc* Lugd. Bat. 2. *P. d. q. circa caput* 3. *Tum rex* 1. 4.

g Delent *eum* Lugd. Bat. 1. 3.

h *In* MSS. Lugd. Bat. 2. 3. contra morem Eutropii.

i *Est* delet Lugd. Bat. 4.

k *Victis Luc. & Samn.* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4.

l *Consules vero* Lugd. Bat. 2. *Dein* 3.

m *Manius Cur.* in vulg. edd. *Marc. Cur.* Gr. *M. Cur.* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

se Aemylium venisse dicit Timocharem regis Pyrrhi amicum, ex Valerio Antiate. At Quadrigarium scribere ait Gellius, Niciam fuisse, familiarem: nihil de medico memorans. Est ibidem Epistola Coss. Romanorum ad regem scripta, ut sibi caveat. GLAR. Varie hoc a variis recensetur. Vide Ciceronem III. Off. c. 22. Florum I. 18. 21. & in Epitoma Livii 13. Gellium III. 8. CELL. & HEARN. *Ambraciensem Timocharem*, cujus *filii pocula regi ministrarent.* Noster cum Floro facit, qui *medicum* dixerat L. 1. 18. 21. Et Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium cap. 1. *Pyrrhum, Epirotarum regem, cum in castris ex vulnere curaretur, medici sui proditione interfici nefas duxit Fabricius.* CELL.

Ad dominum,] Herum suum Pyrrhum. GLAR.

Caput] Vita. GLAR.

Tunc rex] Vide Justinum lib. 23. GLAR.

Tunc rex in Siciliam] Pyrrhus imploratus a Siculis in auxilium, cum multas civitates subegisset, rex Siciliae, sicut rex Epiri appellabatur. cum vero ab eo Itali socii auxilium contra Romanos peterent, ignarus quid potissimum faceret: relinqueret Siciliam, timebat instantes Carthaginenses, non succurreret Italis, omnia Romanorum fore in Italia verebatur. Decrevit itaque, cum Carthaginensibus decernere omnibus viribus, & victis hostibus in Italiam trajicere. Foelix pugna effecit, ut in Italiam traduceret exercitum: verum fugere visus, alienavit omnes Siculos, ut Siciliam tam cito amiserit, quam facile quaesierat. Nec in Italia foeliciore sorte usus, tertia inita cum Romanis pugna victus, turpi fuga coactus est Italiam relinquere Romanis. GLAR.

Tum rex in Siciliam profectus est:] Ut Syracusanis opem ferret. A. F.

Samnitibus] Qui ad Pyrrhum defecerant. GLAR.

Samnitibus & Lucanis,] Qui post primum Romanorum infelix proelium Pyrrho accesserant. *Plutarch. in Pyrrho.* CELL.

COSS. deinde] Tertio anno post pugnam ad Asculum. a. 478. GLAR. & A. F.

Curius

tatus & Cornelius Lentulus [n] adversum Pyrrhum missi sunt. [o] Curius contra eum pugnavit, exercitum ejus cecidit, ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Ea die [p] caesa hostium XXIII. millia. [q] Curius in consulatu triumphavit: primus Romam elephantos quatuor [r] duxit. Pyrrhus [s] etiam a Tarento mox recessit, & apud Argos, Graeciae civitatem, occisus est.

XV.

VARIAE LECTIONES.

n *Adversus* Lugd. Bat. 2. 4.
o *Et Curius contra eum pugnavit; & exercitus* &c. Lugd. Bat. 1. *Curius contra eum exercitum ejus, ipsumque* 3.
p *Caesa* delet Lugd. Bat. 3. *caesi* legit 5. Sed *millia* 4. 5. respuunt.
q Vulgo *Dentatus Curius.*
r *Adduxit* Lugd. Bat. 2.
s *Etiam* non agnoscit Lugd. Bat. 3

NOTAE.

Curius pugnavit,] In Lucania. A. F. Scriptore Orosio IV. 2. *apud Lucaniam in Arusinis campis:* quod Florus confirmat 1. 18. 11. CELL.

Exercitum ejus cecidit,] Quidam ad Beneventum, sed Florus sub Arusinis, quos vocant, campis, hanc pugnam factam scribunt. GLAR.

XXIII millia] Orosius L. IV. c. 2. auget numerum. *Ex his caesa referuntur triginta tria millia.* nisi Nostro exciderit x. quod vix crediderim, quia Paeanius *τῶν πεσόντων πολεμίων ἀριθμὸς εἴκοσι ἦσαν χιλιάδες.* unde suspicor, Orosium hic alium sequi, propterea quod addit, *mille trecentos* captos esse, de quibus silet Eutropius. vid. Freinsh. ad Liv. XIV c. 32. VERHEYK.

Primus Romam elephantos] Florus de triumpho Curii: *Sed nihil libentius Populus Romanus aspexit quam illas, quas timuerat cum turribus suis belluas, quae non sine sensu captivitatis summissis cervicibus victores equos sequebantur.* A. F.

Elephantos quatuor duxit.] Plinius *lib.* VIII. *cap.* 6. ait, Italiam primum elephantos vidisse anno urbis 478. At Romam septem annis post, nempe triumpho M. Curii, qui Cos. fuit anno 475. sed proximo deinde anno triumphum duxisse videtur, de quo magnifice Florus in sua Epitome, ubi de bello Tarentino his verbis concludens: Sed nihil libentius, inquit, populus Rom. aspexit, quam illas, quas timuerat cum turribus suis belluas, quae non sine sensu captivitatis, summissis cervicibus victores equos sequebantur. GLAR.

Apud Argos, Graeciae civitatem, occisus est.] Pyrrhus a Tarento statim regnum Macedoniae invasit, Antigonum praelio victum Argis inclusit: sed cum oppidum expugnare nititur, saxo, ut Justinus inquit, vel tegula, ut Plutarchus, de muro jacta, occiditur. GLAR. Saxo de muris à femina, cujus filium occisurus erat, jactato occisus est. Vide apud Plutarch. Argos in Peloponneso. A. F. Peloponnesi urbem, in qua cum Antigonum Gonatam, Macedoniae regem, obsideret, saxi jactu de muris occisus est. Nepos. 21. 2. Justin. 25. 5. 1. unde est quod Livius 31. 7. *Argos non vetere fama magis,*

XV. [t] C. Fabio Licino, & C. Claudio Canina COSS. anno urbis conditae [v] CCCCLXI. legati [w] Ale-

VARIAE LECTIONES.

t *Gallio F. Licinio, C. Claudio Cinna Conf.* G. *Gajo F. Licinio, C. Cannio Conf.* M. *Gajo F. L. C. Claud. Canino Conf.* I. C. F. V. *C. F. Luscino, C. Cl. Canina Conf.* HM. *C. Fabio Licinio & Claudio Canina* Lugd. Bat. 1. *Fabio Lucinio & Claudio Cannia* 4. *C. Fabio Licinio C. Claudia Cannia* 5. *C. Fab. Lucinio Gajo Cl. Cannia* 2. *C. Flaminio Lucinio, C. Cl. Caunia* 3.

v Sic Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5. alii CCCCLXXX.

NOTAE.

gis, quam morte Pyrrhi nobilitatos dixit. CELL.

XV. *C. Fabricio Luscino, C. Claudio Cinna*] Vetus habet, *Cajo Fabio* (Cajus Fabius & hic appellatur apud Cassiodorum) *Licinio, Cajo Claudio Cannio Cos.* VINET. Pro C Fabricio Luscino & C. Claudio Cinna, Sigonius ad a. U. C. CCCCLXXX. habet C. Fabium Licinum & C. Claudium Caninam: itidemque Vin. lib. Vet. nisi quod pro *Licino & Canina* in eo scriptum *Licinio & Cannio:* perperam. Eandem lectionem è vetere l. MS. probat Onufrius Panvinius Comment. in Fast. ann. CCCCLXXXI. Sicut in Graecis quoque Fastis est Λικίνου καὶ Κανίνου. SYLB. Falsum est annum ab Urbe condita CCCCLXI. hos Consules habuisse. Hic gravissimum errorem esse existimo, qui sic corrigendus. *Cajo Fabio Luscino, C. Claudio Canina Consulibus anno Urbis conditae* CCCCLXXX. Ita enim ex Fastis verum est. Et circa illa tempora cum Ptolemaeo Aegypti rege societatem junctam scribit Epitome Livii. A. F. In Fastis Cap. haec ad An. CCCCLXXX. referuntur; in quem annum tamen Cassiodorus consules edit, *C. Fabium & C. Claudium*, quos Velleius libro 1. *Fabium Dorsonem*, & *Claudium Caninam* vocat. Fasti Graeci & liber Cuspiniani *Luscinum & Caninam*, Eutropii vulgati codices *C. Fabricium Luscinium, C. Claudium Cinnam.* Is vero qui apud Onuphrium Panvin. fuit antiquissimus in membranis manuscriptus, *Fabium Licinium* & *C. Claudium Caninam* edidit, quam lectionem codices etiam nostri confirmant. Hinc Onuphrius C. Fabium in magistratu mortuum fuisse primo existimavit, eique C. Fabricium suffectum. Nam a Cassiodoro ordinarii tantum consules digeruntur. Tandem autem vir doctissimus animadvertit, ipsum C. Fabium, qui a Paterculo *Fabius Dorso* dicitur, in vetustissimo dicto Eutropii codice, *Fabium Licinium* corrupte pro *Licino* dictum fuisse. Est enim & Licinus Fabiorum cognomen, ut ex Tabula Capitolina anno DVIII. liquet, quem *Licinium* & Fasti Graeci, & liber Cuspiniani mendose vocant. ex qua re suspicatus est hunc quidem Fabium & *Dorsonem* appellatum fuisse, eumque primum *Licini* cognomen invenisse, cujus filium putavit M. Fabium C. F. M. N. Licinum consulem anno DVIII. Quam ob rem neque necesse est eum in magistratu mortuum esse, neque illi C. Fabricium suffectum fuisse. Hinc sequitur Eutropium hoc modo corrigendum esse: *Cajo Fabio Luscino, C. Claudio Canina COSS. anno urbis conditae CCCCLXXX.* HEARN.

C. Fabio Licino] Sic legendum. & ita Paeanio Λικῖνος. cui lectioni proxime accedit Lugd. Bat. 1. *Licinio.* Vide Fast. Conf. VERII.

Anno urbis conditae CCCCLXI.] Sic libri omnes nostri. adjiciendi tamen anni

xx. millia [x] caesa hostium, & ex Romanis tantum quinque [y] millia. [z] Pyrrhus Tarentum fugatus.

XIV. Interjecto anno, contra [a] Pyrrhum Fabricius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non [b] potuerat, quarta regni parte promissa. Tum, cum vicina castra ipse & rex [c] haberent, medicus Pyrrhi [d] ad eum nocte venit, promittens veneno [e] Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabri-

VARIAE LECTIONES.

x *Hostium caesa* Lugd. Bat. 2. 4. *XX caesi* 5.
y *Millia* delent Lugd. Bat. 4. 5.
z *Pyrrhus tamen fugatus* F. *Pyrrhus Tarentum fugatus* in plerisque libris impressis & MSS. ut Lugd. Bat. 1. 4. 5. & sic Metaphrastes. *fugatur* Lugd. Bat. 2.
a *Quem* Lugd. Bat. 2.
b Quaedam Editt. *poterat.* ut & MSS. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
c *Haberet* Lugd. Bat. 1. 3.
d Transponit Lugd. Bat. 1. *noctu ad eum venit. ad Fabricium* 2.
e *Se* addunt Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.

NOTAE.

gnam factam scribit, Curio Fabricioque Coss. Caeterum hi duo nunquam simul Coss. fuere; sed Pyrrhi bello Fabricius cum Aemilio, Curius cum Cornelio fuere Coss. Idem Florus in Livii epitome lib. XIV. ait, Pyrrhum a Curio postremo victum, & Italia expulsum, quod de ultima pugna intelligitur. GLAR. *Humero saucius*, Florus. Plutarch. brachio vulneratum dicit, qui hanc pugnam aliter narrat. A. F.

Elephanti] Non dicit, quot. GL.

Quinque millia.] Numerus suspectus. GLAR.

Tarentum] Ex impressis plerisque & MSS. Paeanio & Vict. V. I. 35. recte in textum recepit Gruner. quem eadem de caussa secuti sumus. Tota autem historia a variis varie narratur. VERH.

Pyrrhus Tarentum fugatus.] Haec & sequentia ad verbum Victor. p. 61. & 62. A. F.

XIV. *Interjecto anno*,] An. 475. GLAR.

Interjecto anno] Ab his verbis usque ad *Tunc Rex* Aurelio c. 35. V. I. inserta sunt, ubi consule V. D. VERHEYK.

Sollicitari] Corrumpi. GLAR.

Medicus Pyrrhi ad eum nocte venit,] Ita Florus & Victor. Plutarchus vero narrat, medicum cum Fabricio per epistolam egisse. A. F.

Medicus Pyrrhi] Et hic variant scriptores. Vid. Plut. in Pyrrho. Gell. III. c. 8. Valer. Max. VI. 5. 1. Perizon, ad Ael. quem Grun. laudat. XII. c. 33. Flor. I. 18. VERH.

Ad eum] Fabricium. GLAR.

Quem Fabricius vinctum reduci jussit] Florus in secunda Epitome ait, ad Curium venisse medicum. At Gellius *lib.* III. *cap.* 8. ad Fabricium

[z] Picentes bellum commovere, & ab insequentibus COSS. P. Sempronio, Appio Claudio, victi sunt; & de his triumphatum est. Conditae a Romanis civitates, [a] Ariminum in Gallia, & Beneventum in Samnio.

XVII.

VARIAE LECTIONES.

z A *Picentes* usque ad *P. Sempronio* omnia desunt Lugd. Bat. 2.
a *Ariminus* LC. G. B. N. M. L. Lugd. Bat. 1. 3. 4. Gr. *conditae sunt* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

rum observandum est saepe in antiquissimis nummis pro G. litera C. scribi: ut in Ogulnii numero *OCUL. CAL.* pro *OGUL. GAL.* Legimus etiam *CULO*, *CALBA*, *CURGES*, *CLICIA*, *CLABRIO*, &c. pro *GULO*, *GALBA*, *GURGES*, *GLICIA*, *GLABRIO*. Ideoque in Eutropii Manuscripto exemplari (à Pighio laudato Tom. I. p. 450.) Monasterii S. Amandi in Belgica, quod vir eruditissimus Jo. Cauchius Ultrajectensis contulit, scriptum fuit, *Quinto CULNEO*, *C. Fabio COSS.* pro *Quinto GULNEO*, &c. quod satis probat, in Eutropio reponendum esse *Q. Ogulnio*, *Q. Fabio Pict. COSS.* HEARN.

L. Quintio Gulone, *C. Fabio Pictore COSS.*] Gulonis & Pictoris meminit Plinius *lib.* XXXIII. *cap.* 3. ubi numeri exorbitant centenario in Plinii exemplaribus, ubi legitur 485. cum legendum sit 484. Tunc enim primum argento uti coepit Roma. GLAR.

Quinto Ogulnio] Mirum in modum hic variant Codd. MSS. & Edd. Sed Merula, Cellarius, & Anna Fabri ediderunt *Quintio Gulone*, quamquam Doctissima Femina fatetur in Fastis *Ogulnium* vocari. Paeanius Κόιντον Κυλλήνιον vocat. Sed consule Sigonium in Fastis & Carrionem Antiq. Lect. in Lampade Gruteri Tom. III. p. 33. VERH.

Picentes] Agri Piceni incolae, quorum caput Asculum fuit. Flor. I. 19. 2. CELL. Eorum regio *Picenum* intra Umbriam & littus Adriaticum, hodie *la Marche d'Ancone* est, & alterum Picenum post Campanos ad mare Tyrrhenum, avulsa particula quaedam eorum, qui ad mare Adriaticum incolunt, à Romanis illuc traducta ad Paestanum sinum. De prioribus hic loquitur Eutropius. Vide Flor. pag. 40. A. F.

P. Sempronio,] De Sempronio duce meminit Flor. in sua Epitome *lib.* I. GLAR.

Conditae à Romanis civitates,] Deductae coloniae. GLAR.

Ariminum in Gallia,] Illa scilicet, quae veteribus Cisalpina dicta est. Vetus autem liber habet *Ariminus.* VINET.

Ariminum] Supra Umbriam ad littus Adriaticum. A. F.

Ariminum in Gallia,] Puta, Cisalpina, si terminus ponatur Rubico fluvius, aut *in Piceno* secundum Livii Epitomam 15. si cum aliis terminus statuatur Aesis fl. Vide de ambiguis his terminis Strabonem f. 157. CELL.

In Gallia] In Piceno. GLAR.

Beneventum] Ad quod oppidum tertia cum Pyrrho pugna facta est. GLAR. Prius dictum *Maleventum*, sed ob obscoenitatem nomen immutatum. A. F. Plinius III. 11. vocat coloniam Hirpinorum. Hirpini enim & Samnites confusos fines habuere. Addit Plinius, dici Beneventum *auspicatius mutato nomine*, *quae quondam appellata Maleventum:* scilicet a ventorum vehementia, quod Pro-

copius

XVII. [b] M. Atilio Regulo, L. [c] Junio Libone COSS. Sallentinis [d] in Apulia bellum [e] indictum est: captique sunt [f] cum civitate simul [g] Brundusini, & de [h] his triumphatum est.

XVIII.

VARIAE LECTIONES.

b *M.* deest in Lugd. Bat. 1. 2. 4.
c Deest B. *Julio* G. N. I. Lugd. Bat. 2. 3. 5. *Juloli* 4. Vide Annott.
d Desunt V. *in Appulia* legit Lugd. Bat. 2.
e *Inditum* Lugd. Bat. 4.
f Desunt G. & Lugd. Bat. 4.
g *Brundisini* Lugd. Bat. 1. 2. sed 1. proximum & delet.
h *His iterum* (*denuo Romae* Lugd. Bat. 2.) *triumphatum est* Fr. Vi. Vide Annott.

NOTAE.

copius observat 1. Goth. c. 15. CELL.

XVII. *M. Atilio Regulo*,] Hic est, de quo omnes Romani uno ore scribunt, maxime vero Cicer. III. Offic. GLAR. Anno sequenti post devictos Picentes. Vide Florum pag. 41. A. F.

L. Junio Libone] Vetus lib. *L. Julio Libone.* Chronologi L. Julium Libonem fere nominant. VINET. Al. *Jul.* Annus hic est U. C. 486. GLAR. Julium vocant Fasti. A. F. Julium vocant Fasti. Recte, ut ostendit Pighius in Annal. Tom. I. p. 456. HEARN.

Sallentinis] Per duplex *l.* ex Cod. Lugd. Bat. pro vulgato *Salentinis* rescripsimus, & ita Paeanius. quomodo scribi debere docent Viri D. ad Liv. Ep. XV. VERHEYK.

Salentinis bellum indictum est:] Belli primi Punici causa, quando Carthago ac Roma foedere continerentur, extrinsecus venit ex turpissima, ut fieri solet, occasione. Messana oppidum erat Siciliae, quod Campani sub Agathocle Siculo tyranno militantes, per vim occuparant, caesis antiquis civibus, ac eorum bonis cum uxoribus inter se divisis. Id sceleratum exemplum legio Romana, Rhegium in praesidium à Romanis missa, imitata est. At Romani ut primum prae negotiorum multitudine potuerunt, ulti suorum scelera, obsesso Rhegio, ex quatuor milibus soli ccc. post expugnationem superfuere, quos Romam ductos securi omnes percussere. Verum Mamertini (sic enim se capta Messana nuncupabant) eandem similis sceleris poenam veriti, quidam se ac arcem Carthaginensibus dedunt: quidam ad Romanos legationes miserunt, se dedituros urbem. Romani primum turpe esse existimantes, qui suos eodem scelere obnoxios trucidassent, opem ferre alienis, ac cum viderent Carthaginenses omnia in Sicilia occupaturos, ni mature ipsi praevenissent, App. Claudium Cos. cum exercitu mittunt, Siculos ab Syracusis ac Carthaginiensibus tunc confoederatis defensurum. Appius cum copia hostibus par non esset, de pace agere coepit: qua spreta, primum cum Hierone Syracusanorum rege decernit. quo devicto, ac Syracusas compulso, Carthaginenses invadit, ac partim occidit, partim in munitiora oppida fugere cogit, deinde Syracusas obsidet. Haec primo anno hujus belli acta sunt, authore Polybio libro primo. GLAR.

XVIII. Anno CCCCLXXVII. [i] cum jam clarum urbis Romae nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quae copiae Romanorum essent, census est habitus: [k] inventa sunt civium capita CCXCII. millia [l] CCC XXXIV. quanquam a condita urbe nunquam [m] bella cess-

VARIAE LECTIONES.

i *Ab urbe condita* addit Lugd. Bat. 4.

k *Tum* addunt Lugd. Bat. 1. 3. 4. *tunc* 2. mox *civium* delet 1.

l CCCCXXXIII. G. Lugd. Bat. 1. & in quibusd. edd. *capita CCXCII milia & CCCXXIII.* Lugd. Bat 2. *capita* LXXXII. deleto *millia* 5.

m *Bello* Lugd. Bat. 1. 4. *belli* 3. Mox & deest in 2.

NOTAE.

Salentinis] Ad Japigium promontorium. Salentini Cretentium coloni. A. F.

Simul Brundusini,] Brundusinos a Salentinis diversos facit, quippe eos Calabriae tribuit. Brundusium tamen Salentinorum caput vocat Florus. A. F.

Triumphatum est.] In exemplari etiam vetusto Joannis Cauchii (teste Pighio in Annal. Tom. I. p. 457.) legebatur *iterum triumphatum est.* Non male. Nam L. Aemilius Barbula Procos. anno CCCCLXXII. de Sallentinis antea triumphaverat, ut testantur columnae Capitolinae. HEARN.

XVIII *Anno* CCCCLXXVII.] Etsi ita habent libri omnes, quia tamen eo anno hauddum ex Italia Pyrrhus recesserat (recessisse volunt Chronologi anno ab U. C. CCCCLXXVIII.) & primum contra Carthaginenses bellum susceptum fuisse traditur anno ab U. C. CCCCLXXXIX, desiderantur & hic anni aliquot. VINET. Decem annorum error. Nam duo anni Dionysii supputatione condonari possunt, x. non possunt. Annus igitur hic fuit ab U. C. 489. GLAR. In numero erratum esse oportet. Primus annus belli Punici fuit CCCCLXXXIX. Coss. Appio Claudio & Q. Fulvio. A. F. & HEARN.

CCCCLXXII.]Sic in Havercampi Editione,vitio typothetarum editum est. dum Codd. MSS. & Editi CCCCLXXVII. servant. licet erret Auctor. uti & Oros. IV. 6. annum statuens CDXXXIII. variant quoque Codd. Livii XXX. c. 1. Fasti habent A. CDLXXXIX. VERHEYK.

Census est habitus:] Florus in Livii epitome *lib.* XVI. lustrum Romae conditum ait, sed post datam Hieroni pacem: quod factum fuit secundo hujus belli anno. Censa sunt civium capita CCCLXXII. millia, CCXXIV. qui numeri distant plus 80. millibus.

372224 Florus
292334 Eutropius
80890 Differentia. GLAR.

Civium capita CCXCII. millia CCC XXXIV.] In Epitomes Livianae libro quartodecimo minor est numerus, CCLXXI, millia, CCXXIV. GLAR. Desunt CX. ex tabulis Capitolinis quae 292224. ponunt. Tunc conditum lustrum XXXV. A. F. Ad Epitomen illam Livii numerus hic expenditur a Sigonio & Drakenb. quibus verior, quam Epitomae numerus videtur. Ceterum hic Annam errasse monet ibi Vir Cl. quem con-

cessassent. Et contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio, Q. [n] Fulvio COSS. In Sicilia [o] contra eos pugnatum est, & Appius Claudius de Afris & rege [p] Siciliae Hierone triumphavit.

XIX. Insequenti [q] anno, Valerio Marco & [r] Otacilio COSS. in Sicilia a Romanis res magnae gestae sunt. Tauromenitani, [s] Catanenses, & [t] praeterea quin-

VARIAE LECTIONES.

n *Fabio* B.
o *A Romanis* addit Lugd. Bat. 3. Pro *contra* 2. legit *erga*.
p *Scilicet* Lugd. Bat. 1.
q Abest a L. Bat. 1.
r *Atacilio* M. B. N. *Octacilio* Lugd. Bat. 1.
s *Catinenses* Lugd. Bat. 5.
t *Praeter hos* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

consule. VERH.

Nunquam bella cessassent.] L. B. opt. *nunquam bello cessassent.* quasi vellet *a bello*. HAV.

Contra Afros] Carthaginenses. GLAR.

Ap. Claudio] Pulchro Caudice. GLAR.

Q. Fulvio] Flacco. GLAR. Orosius perperam appellat *Fabium*. HEARN. Eundem errorem committit Paeanius. Κόϊντον Φάβιον hic & L. III. c. 2. neque *Q.* sed *Marcus Fulvius Flaccus* vocabatur. adi Pigh. ad A. VERHEYK.

Contra eos] Afros ac Syracusanos Sicul. GLAR.

De Afris & Hierone] Romani Mamertinis auxilio venientes praelio ad Messanam vicerunt Hieronem & tertio post die eodem in loco Carthaginienses. *Polyb.* 1. *f.* 5. *Gr.* CELL.

Rege Siciliae Hierone] Syracusano, qui postea amicissimus Romanis fuit. GLAR. Syracusis regnabat. Primo anno belli victus. Vide Florum, 48. A. F.

XIX. *Insequenti anno*, *M. Valerio Max. & M. Octa.*] Hi Coss. cum duobus consularibus exercitibus missi sunt in Siciliam, binis legionibus civium, totidem auxiliaribus quaternum millium trecenum equitum. Horum adventu pleraeque civitates Siculorum ad Romanos defecerunt. Hiero id videns, & ipse cum Romanis pacem fecit his conditionibus, ut captivos omnes sine precio restitueret, talenta c. penderet. Sic Polyb. *lib.* 1. anno hujus belli secundo, quae Eutropius tertio anno facta refert. GLAR.

Insequenti anno,] Secundo hujus belli, ab U. C. 490. GLAR.

M. Valer. Maximo] Secundum Cos. Al. *Marco* legitur, sed male. GLAR. Nam *Manius Valerius* vocabatur. vid. Pigh.

M. Otacilio] Crasso Messala. GLAR.

In Sicilia] Apud Messanam. GLAR.

Tauromenitani,] Taurominium & Catana, urbes ad fretum, in orientali latere. GLAR.

Catanenses,] Vetus lib. *Catinenses*: sed Catanam & Catinam, Hermolaus puto in Plinium monuit, eandem urbem esse Siciliae. VINET. Vin. MSS. *Catinenses*. Sed rectius *Catanenses*; rectius etiam *Tauromenitani*. Graece namque Κατάνη & Ταυρομένιον dicuntur istae civitates. SYLB.

quinquaginta civitates [v] in fidem acceptae ſunt. Tertio anno in Sicilia contra [w] Hieronem bellum [x] patratum eſt. [y] Is cum omni nobilitate Syracuſanorum pacem a Romanis impetravit, deditque argenti [z] talenta ducenta. Afri in Sicilia victi ſunt, & de his [a] ſecundo Romae triumphatum eſt.

XX.

VARIAE LECTIONES.

v *In fide* Lugd. Bat. 1. *in fide accipiunt* 2.

w *Hieronem regem Siculorum bel.* L. G. B. N. LC. V. Fr. Vin. *Regem Sicilianum bellum* Lugd. Bat. 5. *Hieronem regem Siculorum bel. præpar.* Lugd. Bat. 3.

x *Praeparatum* Lugd. Bat. 2.

y *Sed* Lugd. Bat. 2.

z *Ducenta talenta* Lugd. Bat. 1. 2.

a *Denuo* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Quinquaginta civitates] Civitates pluſquam ſexaginta, alii. A. F. & HEARN. Polyb. 1. ſ. 6. ἀπό τε τῶν Καρχηδονίων αἱ πλείους ἀφιστάμεναι πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις ἀπό τε τῶν Συρακοσίων. CELL. Polybio conſentiunt Diod. Sicul. & Plin. VIII. c. 60. Ceterum *in fide* legit Cod. L. B. 1. & ſic 2. ſemper. quod ex ſcribendi ratione *fidē* ortum videtur: quamquam a Latinitate non abhorret. *Quinam Cinaedus ille in conſpectu meo audet venire?* Phaedr. L. V. F. 1. ubi plura dabunt Scheff. & Burmann. VERH.

Tertio anno] U. C. 491. Polybius *lib.* 1. ait, hoc tertio anno Romanos per quinque menſes obſediſſe Agrigentum, ac varia fortuna luctatos, fame, peſte, ac poſtremo pugna inter Agrigentnm ac Heracleam facta, in qua ſuperiores Agrigento potiti eam urbem diripuerunt. GLAR. Imo hoc ſuperioribus Conſulibus factum Scriptores conſentiunt. A. F.

Paratum] Al. *praeparatum.* forte *patratum.* GLAR.

Bellum patratum] Pro vulgato *paratum* recte conjecit Glareanus, & J. Waſſe (quem etiam Gruner. laudat, cui tamen nihil mutandum videtur) ad Sall. Jug. 24. hoc nomine a Cl. Dukero laudati ad Flor. L. II. c. 15. *Quadriennio* (bellum) *patratum eſt.* familiari locutione Livio, Salluſtio, Vellejo, Suetonio, aliiſque, ut Vir Doctiſſ. ibi oſtendit. Aliud enim quid *parare bellum* h. e. quibusvis ſe ad bellum neceſſariis rebus inſtruere, aliud *patrare*, quod fere idem eſt, ac *conficere.* unde *patratum* & *inceptum* oppouit Tacit. II. Ann. 66. *Bomilcar ſimul cupidus incepta patrandi* &c. Salluſt. Jugurth. LXX. 5. & hoc ſenſu hic capiendum eſſe liquet e ſeqq. *Is cum omni nobilitate Syrac. pacem a Romanis impetravit.* VERHEYK.

Talenta ducenta.] C. eſt in Polybio. Faciunt autem 200. talenta, 120000. contonatorum. GLAR. Mira locutio, ſubintelligendum *pondo.* Ita enim loquebantur. Ducenta talenta efficiunt 120000. aureos. A. F.

Afri in Sicilia victi] Anno quarto Romani etiam mari dominari volebant, ſicut Carthaginenſes, ad quam rem aedificarunt claſſem CXX. navium, C. quinqueremes, reliquas triremes. Polybius in primo. GLAR.

Afri] Carthaginenſes. GLAR.

Victi ſunt,] Inter Agrigentum ac Heracleam. GLAR. Proelio inter Agri-

XX. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros agebatur, primum Romani [b] Duillio C. [c] & Cn. Cornelio [d] Asina COSS. in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas [e] vocant. Consul Cor-

VARIAE LECTIONES.

b *Duellio* V. N. B. L. LC. Lugd. Bat. 1. *Duillo* Lugd. Bat. 2. 3. *Diulio* 4.

c *Et* delet Lugd. Bat. 4.

d *Asena* Lugd. Bat. 1.

e *Vocarunt* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Agrigentum & Heracleam commisso. *Polyb. lib.* 1. *f.* 8. *Gr.* CELL.

XX. *Quinto anno*] U. C. 493. Romani cum marinarum rerum imperiti essent, invenerunt tamen modum, quo etiam mari dominarentur, machinis navibus inaedificatis, corvos appellabant, quibus hostium naves celeritate Romanos illudentes implicarentur ac colligarentur: ita tum Romani manu magis quam remis strenui, in hostium naves insiliebant, ac eos occidebant. Ter ita cum Hannibale Carthaginensium tum duce pugnatum est. Primum non longe a Sicilia, Italico tamen litore: iterum ad Liparas, Aeoliarum insularum (ubi alter Cos. Cn. Corn. Asina paulo ante captus erat) caput. ubi L. amisit naves Hannibal memorabili pugna sub C. Duillio Cos. idem paulo post refecta classe in Sardiniam missus, sed in quodam portu conclusus, classem fere omnem amisit: elapsus tamen, cum Carthaginem venisset, crucifixus est. GLAR.

Quinto anno belli Punici,] Hunc ab incoepto bello quartum potius dicas. A. F. & HEARN.

Agebatur] Sic pro vulg. *gerebatur* restitui auctoritate Cod. Lugd. Bat. 1. Vide quae diximus supra c. 9. VERHEYK.

C. *Duillio*] Vetus liber *Duellio* scribit. Epitome Liviana Cneum pro Cajo habet, libro XVII. Julius Frontinus utroque modo appellat. VINET. *Duilio, Cornelioque Consulibus, etiam mari congredi ausus est.* Florus. A. F.

Asina COSS.] Legit *Asina* etiam Florus. in Nazariano autem Flori cod. *Asina Cornelius* appellatur; in utroque vero Palatino, & vetustis Jordanis libris *Sagina Cornelius*. Sed verum hujus Consulis cognomen *Asina*. HEARN.

Quas Liburnas vocant.] A Liburnis populis in Illyrico. A. F.

Liburnas] Longas. ita Liv. lib. 1. de secundo bell. Pun. GLAR. Appianus Alexandrinus *principio Illyr.* de Liburnis, Illyriorum gente, tradit, quod mare Jonium infestarint ναυσὶν ὠκείαις τε καὶ κούφαις, ὅθεν ἔτι νῦν τὰ κοῦφα καὶ ὀξέα δίκροτα Λιβυρνίδας προσαγορεύουσι. CELL. Has naves non *Liburnas* fuisse vocatas, docent Viri D. ad Flor. II. c. 6. sed, ut ex Appiano a Cellario hic laudato patet, *veloces* & *leves*, quaeque antea dicebantur *triremes*, *quadriremes*, *quinqueremes* &c. ut ex Scheffero de Mil. Navali L. II. c. 2. monet Cel. Dukerus ad Flor. III. c. 9. & *l. d.* confirmat Polyb. c. 30. dicens C fuisse *quinqueremes* & XX. *triremes*. *Rostratae* vocabantur a rostris aereis.

Labitur uncta trabes, rameis ROSTRATA per altum,

Ennii Fragm. L. VIII. unde etiam *aeratae* eidem L. VII.

Ut conferre queat ratem AERATAM. ubi & de Duillii victoria consule Hessel. VERHEYK.

Cons. Cornelius fraude deceptus est.] Poly-

Cornelius fraude deceptus est. [f] Duillius, commisso proelio [g] Carthaginiensium ducem vicit, [h] XXXI. naves cepit, [i] XIV. mersit, [k] VII. millia hostium cepit,

VARIAE LECTIONES.

f *Duillus* Lugd. Bat. 2. 3. ubique.
g *Kartaginensium* Lugd. Bat. 3. *Cartaginensium* 1. 2.
h XXX. E. & Lugd. Bat. 1. Vide Annott.
i XIII. HM.
k Alii VIII.

NOTAE.

Polybius *lib.* I. de Asinae captivitate ait, eum Liparas insulam navigasse: sed noctu supervenisse Carthaginenses, ac in portu Romanas naves nactos, Cornelium ad deditionem coëgisse. Valerius Max. *lib.* VI. *cap.* II. ait, eum rursus Cos. factum, nempe anno 499. sexennio post. GLAR. Ab Annibale seniore evocatus tanquam in colloquium per fraudem capitur. A. F. In portu Lipares insulae noctu a Carthaginiensibus, qui prope Panormum classem habebant, circumventus & ad deditionem coactus. *Polyb.* I. CELL.

Duillius, commisso proelio,] In Columna Rostrata a Petro Ciaconio suppleta BILIOS scribitur: quo modo etiam in Tabulis Capitolinis olim scriptum fuisse pro DUILIUS, quod hodie apparet, vix dubito. Nam longe aliam scribendi rationem fuisse Romanis Duilii aetate, quam ea, qua marmora Capitolina incisa sunt, ex Cicerone, Varrone, Festo, Quinctiliano, & dicta Inscriptione manifestum est. Cicero in Oratore diserte: *Quid vero licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora? Nam ut duellum bellum, & duis bis, sic* Duellium, *eum, qui Poenos classe devicit,* Bellium *nominaverunt, cum superiores appellati essent semper* Duellii. Et Quinctil. lib. I. cap. 4. *Sed* B. *quoque in locum aliarum dedimus aliquando, unde* Burrhus, *&* Bruges, *&* Balaena. *Necnon eadem fecit ex* duello bellum, *unde* Duellios *quidam dicere* Bellios *ausi.* Corrupte tamen utrique: nam legendum *Duilios* & *Bilios* ex pluribus aliis locis in iisdem libris demonstrari potest, ut taceam exemplaria duo MSS. Quinctiliani, in quibus hoc ipso loco *Duilius* est, aut *Vilius*, *V.* pro *B.* quae a Ciaconio memorata non observavit Cl. noster Gibsonus in sua Quinctiliani editione. HEARN.

Carthaginiensium ducem] Hannibalem. XXX. GLAR. Annibalem nomine, cujus septiremis, Pyrrhi regis quondam praetoria, capta fuit, & dux in scapham insiliens vix effugere potuit. Vicerunt autem Romani ope machinarum, quas *κόρακας corvos* vocabant, quibus navale praelium *παραπλήσιον πεζομαχίας pedestri simile* reddebatur. *Polyb.* I. CELL.

XXXI. *naves cepit*,] Hoc Polybius dicit in secunda pugna. GLAR. Victor XXX. *naves cepit*, XIII *mersit*. Columna rostrata a Ciaconio suppleta. TRIGINTAQUE NAVES CEPIT CUM SOCIIS SEPTEMREMOSQUE DUCIS QUINREMOSQUE TRIREMES XX. DEPRESSIT. Ita edidit Ciaconius Polybium secutus, qui omnes naves, quas hoc praelio Carthaginienses amiserunt quinquaginta fuisse, atque ex ipsis XXX. captas tradit: unde suspicatur etiam vir doctissimus, & hic & apud Victorem pro XIII. sive XIV. scriptum fuisse XIX. A. F. Columna rostrata: XXX. QUE. NAVEIS. CEPET. CUM. SOCIEIS. SEPTEMRESMOSQUE. DUCIS. QUIN-

cepit, [l] III. millia occidit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quod invicti terra, jam etiam mari plurimum [m] possent. C. Aquilio Floro, L. Scipione COSS. Scipio Corsicam & Sardiniam [n] vastavit, multa millia inde captivorum [o] abduxit, triumphum egit.

XXI. L. [p] Manlio [q] Volsone, M. Atilio Regulo COSS.

VARIAE LECTIONES.

l IIII. Lugd. B. 4. *milia* addunt 1. 2.
m *Possint* L. B. 1.
n *Vicit* L. LC. Vi.
o *Adduxit* L. Bat.
p *Mallio* L. B. 2. 4. 5.
q *Vulsone* L. B. 1. 4. *Vulscone* 2.

NOTAE.

QUINRESMOSQUE. TRIRESMOSQUE. NAVEIS. XX. DEPRESSET. Ita edidit Ciaconius Polybium secutus, qui omnes naves, quas hoc proelio Carthaginienses amiserunt quinquaginta fuisse, atque ex ipsis XXX. captas cum navalibus sociis, & praeterea septiremem ipsius ducis in Duillii potestatem venisse tradit. Verba ejus sunt: Διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τὰς πρώτας συμβαλλούσας ναῦς αὐτάνδρους ἀπέβαλον, σὺν αἷς ἐγένετο αἰχμάλωτον καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ πλοῖον. Et post pauca: Τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχηδόνιοι πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες. Orosius XXXI. naves captas fuisse dicit, & XIII. mersas; sed Ciaconius Polybium potius sequitur, suspicaturque tam apud Eutropium quam Orosium pro *XIII.* sive *XIV.* scriptum fuisse *XIX.* HEARN.

III.] Intellige *millia*, quam vocem elegantius Vinetus abjecit, quam alii assumunt. CELL.

III. millia occidit] Male hic Viri D. Vinetum secuti *millia* abjecerunt. E Cod. Lugd. Bat. 1. recte addidit Merula. Et sic 2. Paeanius etiam agnoscit. Ἑπτὰ δὲ χιλιάδας αἰχμαλώτων.... τρεῖς δὲ διέφθειρε χιλιάδας. & quamquam elegantius abesse posset, ejicere non ausim contra MSS. optimae notae, propterea quod ab ejusmodi pleonasmis minime abhorret Eutropius. VERHEYK.

Jam etiam] Post Duillii victoriam. GLAR.

C. Aquilio Floro,] Anno mundi 3691. ante Ch. Nat. 257. ab U. C. 498. A. F.

C. Aquilio Floro, L. Scipione COSS.] An 494. Polybius *lib.* 1. refert, Anno 7. pugnatum acriter mari apud Tyndaritanos. Cos. Rom. Au. Attilius, decem navibus male mulctatis, vix evasit. Sed deinde Carthaginienses decem amiserunt captas, octo submersas. multa etiam terra ab eo acta referuntur, maxime vero quod M. Calpurnii tribuni mil. virtute evaserit. GLAR.

Corsicam & Sardiniam] Polybius *lib* 1. ait. Hoc anno nihil dignum memoria in Sicilia gestum. at Florus & Valerius: ille *lib* XVII. in Livii Epitome, hic *lib.* V. *cap.* 1. manifeste fatentur, in Sardinia pugnasse Scipionem cum Poenis, ac ante Olbiam Hannonem occidisse. GLAR.

XXI. *Manlio Volsone*,] *Vulsone* antiquus liber, *u* pro *o* in prima syllaba. Pro Manlio tamen hoc, invenies apud Cassiodorum & alios Chro-

COSS. [r] bellum in [s] Africam translatum est: contra Hamilcarem, [t] Carthaginiensium ducem, in mari pugnatum, [v] victusque est [w]. nam perditis [x] LXIV. navibus, retro [y] se recepit: Romani [z] XXII. amiserunt. Sed cum in Africam transissent: primam Clypeam Africae civitatem in [a] deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt:

VARIAE LECTIONES.

r Delet L. B. 5.
s *Africa* L. B. 4.
t *Carthaginensium* L. B. 1. semper.
v *Victus* L. B. 2.
w *Amilcar* addit L. B. 2.
x LXIII. tantum ponit Polybius. & Lugd. Bat. 1. LXIV. 4.
y *Suscepit* L. B. 4.
z XXIV. Polyb. XX. LC. L. XXI. Lugd. Bat.
a *Ditionem* Lugd. Bat. 1. *dedicationem* 2. semper.

NOTAE.

Chronologos, Cn. Cornelium Blaesum hoc anno: & annis post septem, illum Manlium Vulsonem, cum alio, ut volunt, Attilio Regulo. VINET.

L. Manlio] Cn. Cornel. Blaeso. An. 496. GLAR.

L. Manlio Volsone, M. Attilio Regulo] *Marco Attilio Regulo jam in Africam navigabat bellum.* Flor. anno ab U. C. 496. A. F. *Mallio* in quibusdam MSS. hic & ubique passim: uti & apud alios, quamquam diversa gens est, saepe confundi solet. *Vulsone* & *Vulscone* in aliis. quemadmodum *Valscos* dixere veteres. *Vulsculu' perdidit Anxur.* Enn. Fragm. pag. 147. vide supra L. 1. c. 8. VERHEYK.

Attilio Regulo] Iterum Cos. Cum M. Attilio Regulo iterum Cos. non L. Manlius Volso, sed C. Cornelius Blaesus Cos. fuit, anno 498. At cum C. Attilio Regulo, anno 503. Cos. fuit Volso. Sed sexennio ante perierat M. Attilius. Fuere & alii in hoc errore, fortassis & Eutropius: quanquam ego malim codicum errorem esse, non auctoris. Fieri etiam potest, prorogato imperio, ipsi Regulo, haec acta ann. 9. hujus belli, quo L. Manlius Regulus Cos. fuit, non L. Manlius Volso. plures certe Attilii & Manlii errorem intulere, non distinguentibus diligenter Cos. nomina Romanis scriptoribus. GLAR.

Contra Hamilcarem,] Et Hannonem, inquit Polyb. GLAR.

In mari] Ad Lilybaeum Siciliae promont. GLAR.

In mari pugnatum,] Inter Siciliam & Africam, cum Paeni Romanos transfretatione prohiberent. Polyb. CELL.

LXIV.] Ita etiam Polyb. GLAR. Sexaginta tres ponit tantum Polyb. A.F.

XXII.] Polyb. XXIV. GLAR. & A.F.

Transissent:] Romani. GLAR.

Primam Clypeam] *Prima belli praemium fuit civitas Clypea.* Flor. Clypea hodie Zafaran. A. F.

Clypeam] Clypejam vetus liber: & ad Carthaginem; sive illo usque. VINET. Opp. ad extimum angulum, e regione Siciliae. GLAR. Polybius & Dio Cassius 1. 48. extr. Graec. ἀσπίδα vocant. Plinius V. 4. *Clupeam in promontorio Mercurii sitam.* CELL.

Mul-

runt: multiſque vaſtatis [b] Manlius victor Romam rediit, & [c] XXVI. millia [d] captivorum [e] reduxit. [f] Atilius Regulus in Africa remanſit. Is contra Afros aciem inſtruxit: contra tres Carthaginienſium [g] duces dimicans victor fuit: [h] XVIII. millia hoſtium cecidit, quinque millia cum [i] XVIII. elephantis cepit: [k] LXXIV. civitates in fidem accepit. Tum [l] victi [m] Carthaginienſes pacem a Romanis

VARIAE LECTIONES.

b *Mallius* L. B. 2. 4. 5.
c CCXXVI. L. B. 1. ſed 4. delet *millia* & mox.
d *Captivorum cum ingentibus ſpoliis red.* V. HM.
e *Duxit* Lugd. Bat.
f *Atilius* L. B. 2. Alii & Vulg. *Attilius.*
g *Duces Aſdrubales duos & Amilcarem.* V. HM.
h XX. LC. VI. Lugd. Bat. 1. XVII. 4. *decem & octo* 3. & mox.
i Alii perperam VIII. Et ſic cod. Fuld. XVII. L. B. 2.
k LXXIII. Lugd. Bat. Fr. VI. LXXXII. HM. In V. voces iſtae: LXXIV. *civitates in fidem accepit* deſiderantur.
l *Viginti* L. B. 3.
m *Carthaginenſium* L. B. 1. ſemper. *Kartaginenſium* 3. ubique.

NOTAE.

Multiſque vaſtatis] Trecenta amplius caſtella, inquit Flor. XXVII.) ſupra XXI. Polyb. GLAR.

Multiſque vaſtatis] *Oppidis* fide Codd. MSS. LC. & Lugd. Bat. 1. 4. 5. G. N. B. F. delevi; praeter enim oppida. vicos, & caſtella, etiam Africam ac Carthaginienſium ditionem longe, lateque vaſtarunt. Paeanius recte. Πᾶν δὲ ὃ διῆλθον ἐκπολεμήσαντες ἐχωρίσθησαν. VERHEYK.

Contra tres] Haſdrubalem, Boſtarum, & Hamilcarem, inquit Polyb. libro 1. Facta autem eſt haec pugna ad Adim opp. ut ait Polyb. GLAR. & CELL.

Tres Carthaginienſium duces] Hannibalem, Hannonem & Amilcarem vel Aſdrubalem. A. F.

Cum XVIII. elephantis] Alii VIII. A. F. Aliter hunc locum ex ſuo Eutropio adfert Fabricius ad Oroſ. Lib. IV. c. 8. (qui ſeptemdecim millia caeſa tradit) *X & IX millia hoſtium caecidit.* Nullus tamen Cod. e Noſtris neque Hearnei numerum, quem hic invenimus, ſuperat. quemadmodum etiam Paeanio. ὀκτὼ καὶ δέκα. Sed de his Polybius & Florus nullam mentionem faciunt, niſi quod poſterior magnam vim juventutis, duceſque ipſos aut captos, aut in vincula conjectos, tradat. *Decem & octo* habet Cod. L B. 3. hic & mox. *decem & octo elephantis.* uti & Oroſius *d. l.* Et ita ſcribendum eſſe, non *octodecim*, poſt alios docet Cl. Dukerus ad Florum L. II. c. 6. ubi vide, quos laudat. Sic *decem & novem* Livio L. XL. c. 40. Aurelius autem caeſorum numerum ad *ducenta millia* auxit, V. I. c. 40. ubi vide Comment. De Elephantis iterum conſule Giſb. Cuperum Diſſert. ſuperius laudata. VERH.

LXXIV. civitates] Oroſius L. IV. c. 8.

nis petierunt: quam [n] cum Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, [o] Afri auxilium a Lacedaemoniis petierunt: [p] & duce Xanthippo, qui a Lacedaemoniis missus fuerat, Romanorum dux Regulus victus est ultima pernicie. Nam duo millia [q] tantum ex omni Romano exercitu [r] refugerunt; [s] quingenti cum imperatore Regulo capti sunt: XXX.

VARIAE LECTIONES.

n *Quod* L. B. 3.

o *Per Africam* L. Bat. 1. *a Lac. aux.* L. B. 4.

p *Et Dux adhuc & rex Xantippus : qui a Lacedaemoniis missus illi praefuit bello, cujus & victor fuit. Romanorum dux Regulus victus est* V. & *a duce* L. B. 2. 4.

q *Tantum hominum* L. Bat. 1.

r Deest F. Al. *remanserunt.*

s *Quingenti capti* Lugd. B. 1. *Quingenti* 3. G. B. N. M. F. V. Gr. HM. Et sic Polyb. Sed hinc usque ad *XXX. millia* delet L. B. 4. vulg. *quindecim millia ... capta.*

NOTAE.

c. 8. dicit LXXXII. At Aur. Vict. V. I. c. 40. numerum ad *ducenta* auget. sed vide ibi Comm. Cellarius in utraque Editione sua, uti & Fabri filia LXXIII. quam tamen & Metaph. Ἑβδομήκοντα καὶ τέσσαρες. VERHEYK.

Tum victi] Post pugnam ad Adim. GLAR.

Pacem a Romanis petierunt:] Quidam ajunt ab ipso Regulo pacem eis oblatam, ne alius in ejus belli gloriam veniret, sed ob duriores conditiones repudiatam. A. F. & HEARN.

Quam cum Regulus nollet nisi durissimis conditionibus] De M. Attilio Regulo longe aliter author graecus Polybius quam Latini authores. Quanquam locum de conditionibus inter Regulum ac Carthaginenses primum tractatis, in Polybio male versum puto. In hoc tamen discrepat cum Latinis, quod Regulum dicat parum memorem fuisse humanarum calamitatum ac fortunarum, nimis duras conditiones Carthaginiensibus obtulisse, nec a pertinaci proposito flecti potuisse. Unde coactos Carthaginienses circumspicere alia auxilia. Redierunt autem iis diebus Carthaginem milites Graeci, & in iis Xantippus quidam Lacedaemonius, rei militaris peritissimus, qui plane asseveravit, ducum ignavia Carthaginiensibus cladem hanc contigisse: qua voce audita, Carthaginenses rogare virum, ut trepidis rebus succurreret. quod ille intrepide fecit, insignique pugna Romanum exercitum vicit. cum D. equitibus fugiens Regulus, cum antea misereri nollet, ipse in miseriam venit. Polyb. GLAR.

Et duce Xanthippo] Non solo, sed quem στρατιῶται πλεῖστοι, *mercenarii multi*, in Graecia conducti, sequebantur. Polyb. 1. 32. CELL.

Qui a Lacedaemoniis] Imo cum aliis militibus Graecis in Africam venerat. GLAR.

A Lacedaemoniis] Hoc Polyb. non habet. GLAR.

Nam duo millia] Hoc etiam Polyb. GLAR.

Refugerunt;] Clypeam, εἰς τὴν Ἀσπίδα. & quidem παραδόξως, *aegre*

&

XXX. millia [t] occisi: Regulus ipse in catenas [v] conjectus.

XXII. [w] M. Aemilio Paullo, Servio [x] Fulvio [y] Nobiliore COSS. [z] ambo Romani consules [a] ad Africam profecti sunt cum trecentarum navium [b] classe: primum Afros navali certamine superant. Aemi-

VARIAE LECTIONES.

t *Occisa* Lugd. B. 1. & 4. *Occisa Xanthippus illico ex Africa migravit in Graeciam*; *Reg.* V.
v *Conjicitur* L. B. 2.
w *Aemilius Paulus*; *Servus Fulvius* L. B. 2.
x *Fulino* L. B. 4.
y *Nobiliores* L. B. 2.
z *Romanis* addit L. B. 2.
a Delent hic *ad* L. Bat. 1. & Ed. A. F.
b In quibusd. MSS. & impressis: *classe Clypeam petunt, & contra Cartoaginienses venerunt.*

NOTAE.

& praeter opinionem. Polyb 1. CELL.

Quindecim millia] Polybius: *πεντακόσιοι, οἱ μετὰ Μάρκου στρατηγοῦ φυγόντες, πάντες ἐζωγρήθησαν*, *quingenti, cum Marco imperatore fugientes capti sunt.* Ita pariter Metaphrastes. CELL. & HEARN.

Quindecim millia] Miror, unde post alios haec Merula contra Cod. optimae notae, quem alias tam diligenter sequitur, ediderit, & post illum praeter Grunerum omnes reliqui. Respuunt G. B. N. M. F. V. Gr. HM. Cod. Lugd. Bat. 1. & 3. qui constanter legunt *quingenti capti.* Confirmat praeter Polybium hic a V. D. laudatum, etiam Orosius L. IV. 9. de more Nostrum describens. *Regulus ille dux nobilis cum quingentis viris captus est, & in catenas conjectus.* VERHEYK.

XXX. millia] Eumdem numerum habet Oros. L. IV. c. 9. Sed e triginta millibus, quibus Atilius dux praeerat, paucos Aspidem aegre confugisse: reliquos omnes partim occisos partim captos tradit Appian. *in Lyb.* a Fabricio ad Oros. citatus. Ceterum perinde est, *occisi*, ut quidam, an *occisa*, ut alii Codd. praeferunt, legatur. Sed per synthesin, ut Grammatici loquuntur, frequentius Nostro est. Vide hic Gruner. & innumera exempla apud alios. VERHEYK.

XXII. *M. Aemilio Paulo*,] An. U. C. 498. Hic erat annus x hujus primi belli Punici: foelix rerum gestarum initium cum foedo exitu. GLAR.

Ad Africam] *AD* pro *IN*. Sic noster infra 2. 23 24. & Sueton. Claud. 1. *corpus ad Urbem devectum.* CELL. *Ad* pro *in* frequentius Nostro dici, supra ad c. 5. pluribus exemplis ostendimus. *Ad* tamen delet Lugd. Bat. 1. (hic & seq. cap.) & Ed. Annae F. atque ita saepius a nominibus regionum abesse praepositiones, pluribus demonstravit Cel. Perizon. ad Sanctii Minerv. L. IV. c. 6. 1. 2. 3. VERHEYK.

Cum trecentarum] Et L. inquit Polyb. GLAR. Vineto duce abjecimus superflua verba: *Clypeam petunt, & contra Carthaginienses venerunt.* CELL.

 Pri-

Aemilius consul [c] CIV. naves hostium demersit: XXX. cum pugnatoribus cepit: [d] XV. millia hostium aut occidit, aut cepit; [e] militem suum ingenti praeda ditavit. Et subacta Africa tum fuisset, nisi [f] tanta fames fuisset, ut diutius [g] exspectare exercitus non posset. Consules cum [h] victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis [i] sexaginta quatuor

VARIAE LECTIONES.

c *CIII.* Lugd. Bat. 1. *C.* & *IIII.* 4. 5.
d *Quintum decimum* L. B. 2. *quinque* S. B.
e *Milites suos* L. B. 4.
f *Quod tanta fames erat* L. Bat. 1. *nisi quasi* 2. *nisi quod erat* 4. 5.
g *Exercitus exspectari* L. B. 4.
h *Victrice* L. B. 1.
i LXXXIV. *navibus* LC. LX. *navibus* S. G. B. V. HM. LXIX. *navibus* N. M. CCCCLX. *navibus* L. B. 4. sed 2. & 5. delent *sexaginta*.

NOTAE.

Primum] Primo impetu, vix Africam ingressi, περὶ τὴν Ἑρμαίαν, *ad Mercurii promontorium.* Polyb. CELL.

Primum Afros] Obvios, non longe a Mercurii promontorio. GLAR.

Quatuor naves] Quatuordecim Polyb. GLAR.

Centum & quatuor naves hostium demersit:] Quidam tradunt eum centum quatuordecim naves cepisse. Vide infra. A. F. & HEARN.

CIV.] Auget numerum Polybius, ἑκατὸν τεσσαρεσκαίδεκα. CELL. Alii aliter. Vide Diod. Sicul. Ecl. XXIII. & Oros. L. IV. c. 9.

Triginta] Hoc non habet Polyb. CELL.

Nisi tanta fames] Et hanc caussam reticet Polyb. CELL. Ex Cod. MS. Lugd. 1. (cui alii consentiunt) Eutropium scripsisse *nisi quod* suspicatur Gruner. pro *quod si non.* nec displicet. Quae vero Auctor hic scribit, apud alios frustra quaesivimus. VERHEYK.

Nisi tanta fames fuisset,] Haec Merula. Alii: *nisi quod tanta fames erat.* CELL.

Exspectare] manere in Africa. GLAR.

Consules cum victrici classe redeuntes,] Florus in Livii Epitome lib. XVIII. Res deinde a ducibus Romanis omnibus terra marique prospere gestas, deformavere naufragia classium. GLAR.

Redeuntes,] in Siciliam. GLAR.

Circa Siciliam] Non procul a Camarina urbe. Polyb. GLAR. Προσμίξαντες τῇ τῶν Καμαριναίων χώρᾳ. *non procul a Camarina urbe.* Polyb. CELL.

Naufragium passi sunt:] Polybius ait, non tam fortunae culpa hoc naufragium accidisse, quam Coss. temeritate. admoniti enim a nautis, ut illo tempore caverent Siciliae orientale latus, illi elati victoria, & spe aliquot oppidorum capiendorum, nihil non suae foelicitati cessurum rati in maximas calamitates & se & suos involverunt. GLAR.

Ex quadringentis] Hoc ita etiam Polyb.

tuor navibus, [k] octoginta servari [l] vix potuerint. Neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen [m] statim [n] ducentas naves reparaverunt, neque in aliquo animus his infractus fuit.

XXIII. Cn. [o] Servilius Caepio, & C. Sempronius [p] Blaesus COSS. cum ducentis [q] sexaginta navibus

VARIAE LECTIONES.

k XC. G. *octuaginta* L. B. 4.
l Delent L. B. 1. 2. 4.
m Delet L. B. 4.
n *Et naves* pro *ducentas* L. Bat. 1.
o *Servius* V. *Serv. Caep. C. Semp.* deleto & L. B. 2. *Caepio & Semp.* 4. *Caepioque Sem.* 5. *Scipio* 3.
p *Blaeses* L. B. 1.
q LII. L. B. 5.

NOTAE.

Polyb. GLAR. Supra dicit, Consules cum trecentarum navium classe in Africam navigasse, & in pugna 30 tantum cepisse, unde igitur hic in reditu quadringentae illae sexaginta quatuor? A. F. & HEARN. Polyb. L. I. c. 36. ait e navibus CCCLXIV. tantum LXXX. remansisse; sed numerum minuit Oros. L. IV. c. 9. At Diod. Sicul. nimium quantum auget, e quo tamen scrupulus, ad quem offendunt Anna F. & Hearne, tollitur; dum ex eo colligere licet, naves, quas superius memoratas vidimus, longas fuisse, & his postea onerarias, aliaque navigia, ut Polybius addit, accessisse, quae numerum ab Auctore prolatum effecerunt. VERHEYK.

Romani tamen statim] Eodem anno, etsi aliis Consulibus. A. F.

Naves reparaverunt;] Undecimo anno Coss. Au. Attilio & Cn. Cornelio Scipione Asina, Panormus praecipua Carthaginensium urbs in Sicilia a Romanis capitur, paratis ad eam rem CCC. navibus; non ducentis XX. veteribus LXXX. adjunctis, cum Carthaginienses etiam CCXX. adornassent. GLAR. Polybius tamen L. I. c. 38. refert CCXX. naves a Romanis aedificatas fuisse. VERHEYK.

Infractus fuit.] Hic *infractus* nil aliud significat, quam *fractus*, ut apud Virgilium.

——— *Torpent infractae ad praelia vires.*

Et alibi, quod notandum. A. F. Locus Virgilii hic est L. IX. Aen. vs. 499 adde L. V. vs. 784. VII. vs. 332. XII. I. Quorum quaedam citantur a Glareano ad Livium L. XL. c. 40. qui dubitat, quo sensu capiendum sit: sed simpliciter pro *fractus* sumi debere, quam plurimis exemplis comprobavit Cel Drakenb. VERHEYK.

XXIII. *Cn. Servilius Caepio, & C. Sempronius Blaesus*] U. C. 500. Hic est annus XII. hujus belli. Quo anno Romani in Africam jati, nihil memoratu dignum gessere: sed bis, afflicti mari, semel ad Lotophagorum insulam, quae Myrmix dicitur, non longe a parva Syrte, ubi navibus elapsi adprehensa Sicilia, cum a Panormo in Italiam redire vellent, orta tempestate CL. naves amisere. Quare Ro. S C. fecere, abstinendum esse mari. At LX. naves importandi frumenti gratia, ac ad Italiae praesidium datae sunt. Anno XIII. nihil actum refertur a Polybio. GLAR.

bus [r] ad Africam profecti sunt: aliquot civitates ceperunt: praedam ingentem [s] reducentes naufragium passi [t] sunt. Itaque cum continuae calamitates Romanis displicerent, decrevit Senatus, ut a [v] maritimis proeliis recederetur, & tantum sexaginta naves ad praesidium Italiae salvae essent.

XXIV. L. Caecilio Metello, C. Furio [w] Pacillo COSS.

VARIAE LECTIONES.

r Hic τὸ *ad* nonnulli iterum delent, ut L. B. 1.
s *Redeuntes* L. B. 4.
t *Sunt circa Palinurum Promontorium. Itaque* V. HM.
v *Marinis* L. B. 3. & mox *recederent.*
w Vulg. *Placido*, uti & L. B. 2. 3.

NOTAE.

Naufragium passi sunt.] Navium afflictionem, ad Syrtim parvam: sed ultra Panormum, submersionem. GLAR. Prope Syrtem Minorem in brevia inciderunt: inde aegre liberati, cum domum reverterentur, *circa Palinurum Promontorium*, quod Paulus Diaconus adjicit, aut inter Siciliam & Italiam, ut Polybius habet, tanta oppressi sunt tempestate, *ὥστε πλείω τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πλοίων ἀποβαλεῖν, ut CL. naves amiserint.* CELL.

Calamitates] Clades in mari. GLAR.

Ad praesidium] Et importandi frumenti gratia. GLAR.

XXIV. *L. Caecilio Metello*,] Caecilii Metelli inter ea sunt nomina, quae res Romanas legentibus molestiam exhibere solent, cum passim occurrant, nec internoscere omnes facile possis. L. Caecilius Metellus Consul ad annum urbis DII. qui primo Punico bello elephantos caepit, Pontifex Max. fuit, Dictator, magister equitum, quindecimvir agris dandis: cui populus Romanus tribuit, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam, ob oculos incendio amissos, cum Palladium ex aede Vestae ardente raperet, (ut narravit Livius *lib.* XIX.) filium habuit Q. Caecilium Metellum, illum qui orationem habuit supremis laudibus patris sui Lucii Metelli. atque pater fuit (auctore Plinio *lib.* VII.) Q. Caecilii Metelli, illius felicissimi habiti, qui recepta Macedonia de Andrisco Pseudophilippo dicto triumphavit, ad annum Urbis DCVII. & Macedonicus est cognominatus. porticus fecit Romae, turmam equestrium statuarum in Capitolio posuit (hoc tradit Paterculus *libro* I.) Celtiberos gentem Hispanam debellavit (hoc Plinius, Nepos, & L. Anneus *lib.* II.) parum abfuit, quin e saxo Tarpejo praecipitatus sit. Consul post multas repulsas vix fuit factus, anno urbis DCXI. Sex liberos reliquit, quorum quatuor Plutarcho de Fortuna Romanorum sic appellantur: Primus, Q. Caecilius Metellus, qui a subactis Balearibus insulis, Balearicus est dictus, ad annum Urbis DCXXXI. Secundus, L. Caecilius Metellus, *διαδήμα* in supra citato Plutarchi libro cognominatus. ubi quidam *διάδημα* legisse videntur: qui, nescio an is sit, qui eidem Plutarcho in Coriolano Diadematus est appellatus: quem illum esse L. Metellum putant, qui Dalmaticus fuerit cognominatus, cum Dalmatas gentem sub-

COSS. Metellus in [x] Sicilia Afrorum ducem, cum
[y] CXXX.

VARIAE LECTIONES.

x *Siciliam* L. B. 4.

NOTAE.

subegisse Consul cum Q. Mutio Scaevola, ad annum urbis DCXXXVII. autore Eutropio *lib.* IV. Tertius, C. Caecilius Metellus, Caprarius cognominatus, quo Consule cum Cneo Carbone ad Urbis annum DCXL. duos quosdam Metellos fratres eodem die triumphasse nescio quibus de populis, memoriae prodidit Eutropius *lib.* IV. Quartus, M. Caecilius Metellus. Haec sunt quatuor Metelli Macedonici filiorum praenomina apud Plutarchum. Asconius vero Pedianus, gravis autor, in orationem pro C. Cornelio, Metellum Creticum etiam Quintum vocat, eodem scilicet praenomine cum *Metello Pio*, quemadmodum in Salustii quoque Jugurt. & Livianae Epitomes *lib.* XCIX. scriptum invenimus: ut idem sit Balearici & Cretici praenomen Quintus, cum tamen non unus idemque fuerit Balearicus & Creticus, ut disces ex L. Annei *libro* III. *historiae Ro.* sed tamen ambo fratres. Alii quidam Metellum Creticum vocant Lucium pro Quinto, ut Consulum etiam catalogus habet. Quoniam autem Metellus Creticus unus fuit ex quatuor Metelli Macedonici liberis, qui patrem rogo intulerunt, isque jam tum Creticus erat, autore Plinio in eodem *lib.* VII. & Creta subacta triumphavit ad annum Urbis DCXC. ut putat Eutropius *lib.* VI. profecto valde senex vixerit Macedonicus, inter cujus consulatum & Cretici triumphum intercesserint anni minimum octoginta. Quare vereor, ne quid nos fallant aut librarii, aut antiqui ipsi autores. Q. Caecilii Metelli Belearici, quem inter Metelli Macedonici filios primum memoravimus, filius fuit Q. Caecilius Metellus Nepos, & sic nepos Metelli Macedonici: qui Metellus Nepos Consul fuit cum T. Didio, ad annum urbis DCLVI. filiumque habuit Q. Caecilium Metellum Nepotem, qui adolescens C. Curionem accusavit, accusatorem patris sui, autore Asconio in oratione pro Cornelio: quique Tribunus plebis Ciceronem consulatu abeuntem prohibuit concionari, de rebus quas in eo gesserat magistratu (hoc puto colliges ex iis quae extant Asconii in orationes pro eodem Cornelio & in L. Pisonem) & fratrem habuit Q. Caecilium Metellum Celerem (de hoc Celeris cognomento Plutarchus in Romulo & Coriolano) eum, ni fallor, qui cum L. Afranio Consul fuit anno urbis DCXCIV. cujus & Ciceronis lege literas primas libri quinti Familiarium. Q. Caecilius Metellus, qui cum Q. Hortensio Consul fuit anno urbis DCLXXX. dubito an idem sit. Q. Metellus Nepos, frater Quinti Metelli Celeris, sed eum tamen Hortensii collegam ex Ciceronis orationibus in Verrem, ac Asconii commentariis, certo scimus, fratres hos habuisse, L. Caecilium Metellum, qui praetor in Sicilia Verri successit: & M. Caecilium Metellum, praetorem Urbanum: quorum Lucius nescio an is sit L. Caecilius Metellus, qui Tribunus plebis Caesari rempublicam evertenti pro viribus restitit Romae, ad annum urbis DCCV: ut refert Plutarchus in Caesare, Caesar ipse *lib.* I. *Comment. belli Civilis.* Dion *libro* XIV. & alii. L Caecilius Metellus longe alius fuit, quem Livius *lib.* XXII. 27. & alibi memorat rempublicam deserere voluisse, & Italia excedere, Annibalis metu, post Cannensem cladem, ad annum urbis DXXXVIII. Q. Caecilii Metelli Numidici pater est Lucius, in oratione Ciceronis pro Cornelio Bal-

 bo,

[y] CXXX. elephantis & magnis copiis [z] venientem, [a] superavit, [b] XX. millia hostium [c] cecidit, [d] XXVI. [e] elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos

VARIAE LECTIONES.

y CXX. LC. L. L. B. 2. C. 3. XXX. F.
z Delet L. B. 4.
a *Apud Panormum superavit* V. HM..
b CC. L.
c *Occidit* L. B. 2. & modo *millia* delet, uti & 3.
d *Sex & viginti* L. B. 1. 2. 5.
e *Elephantes* L. B. 4. 5.

NOTAE.

bo, quem L. Caecilium Metellum esse scribunt eum, qui Dalmaticus dictus sit supra, secundus in filiis Metelli Macedonici: sed ejus rei nullum ii citant auctorem. Hic Q. Metelli Numidicus, Consul fuit cum M. Junio Syllano, an. urbis (ut putant Chronologi) DCXLIII. quo anno Numidici cognomentum sibi peperit, multis praeliis fuso Jugurtha in Numidia Africae regione (hoc narravit Livius libro LXV. Sallustius, Eutropius ac alii) Censor Quintium quendam se Tiberii Gracchi filium mentientem, in censum non recepit: in legem Apuleiam per vim latam jurare noluit: in exilium voluntarium Rhodum & Smyrnam abiit, ad annum urbis DCLIV. (hoc Livius idem *lib.* LXIX. Plinius Nepos, & Plutarchus in Mario) Filium habuit Caecilium Metellum ideo Pium cognominatum, quod patrem Metellum Numidicum assiduis lachrymis & precibus ab exilio revocarit. Hic Metellus Pius bello sociali, Marsorum ducem cecidit: Hirtulejum & Sertorium in Hispania oppressit. (Plinius, & Frontinus lib. secundo Strateg.) Pontifex maximus fuit, (Asconius pro Cornelio) de cujus morte nihil mihi comperti: sed quem tamen qui putat se interfecisse apud Livium *lib* LXXXIX. tam fallitur (quod cognosces si sequentes Livii libros legeris) quam temere quidam eum esse Metellum Pontificem Max. pronunciavit, qui Plinio & Valerio annos centum vixisse traditus sit: quasi nullus alius Metellus Pontifex fuerit. Q. Caecilius Metellus Scipio, qui bello civili Pompeji & Caesaris se interfecit cum Catone in Africa, is in hanc familiam adoptatus fuerat: de cujus genere nos in librum sextum. In studiosorum gratiam obiter haec, quae nobis in mentem veniebant, de Metellorum genere: de quibus plura fortasse alias, & comperta magis, si quando plus otii & virium fuerit. VINET. Hic est annus XIV. hujus belli, ab U. C. 502. plenus gloriae Romanorum, ob Metelli victoriam. GLAR. Hi Consules in Siciliam proficiscuntur anno U. C. 502. verum nihil eo anno ausi sunt, sed anno sequenti Metellus Proconsul Asdrubalem superavit. A. F.

Pacillo] Rectius pro *Placido*, quod ante legebatur, jam restituit Metula, quem eo lubentius secuti sumus, quod Pighius in Fast. ad A. DII. id ei nomen fuisse demonstret. uti & Fabric. ad Oros. L. IV. c. 9. qui Nostro adsentiens C. pro Cn. ut est apud Polyb. *l. A.* paenomen facit, quod praefert quoque Pighius. VERHEYK.

Metellus in Sicilia] Hasdubral Carthaginiensium dux, cum sciret à tempore adversae pugnae in Africa sub M. Atilio Regulo factae, elephantos

quos in auxilium habebat, collegit, & Romam deduxit ingenti pompa, cum [f] CXXX. elephantorum numerus omnia itinera compleret. Post haec mala Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficisceretur, & pacem a Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret.

XXV. Ille Romam cum venisset, [g] inductus in sena-

VARIAE LECTIONES.

f CXX. L. B. 2. L. LC. CIV. HM. XXX. F. omisso centenario. Gr. M. indefinite, *elephantorum magnitudo & multitudo.*
g *Et* addit L. B. 1.

NOTAE.

phantos terrori esse Romanis, quippe ea pugna obtritis, & quod unus duntaxat Cos. Caecilius Panormi substiterat, dimidia exercitus parte Panormitanum agrum ingressus, cuncta vastat. Metellus suos intra moenia continet, donec totus Poenorum exercitus, una cum elephantis flumen urbi proximum transiret: ubi id factum, Metellus velocissimum quemque militem, super fossam constituit: eo consilio, ut quando à belluis vincerentur, fossam insilirent: inde missilibus cum ex fossa tum ex muro elephantos peterent, quod cum factum esset, elephanti irritati in suos ruunt, agmina perturbant, quae Metellus alia urbis parte egressus, eductis una copiis, prorsus conficit, elephantisque omnibus potitur. Haec victoria effecit, ut Romani in annum sequentem rursus classem adornarent, quae res in tertium annum jam dilata erat. GLAR.

Afrorum ducem,] Hasdrubalem. GLAR.

Venientem] Ad Panormi recuperationem. GLAR.

Superavit,] Ad moenia urbis Panormi. *Polyb.* CELL.

Per Numidas,] Opera Numidarum. GLAR. Per Numidarum ordines, quos in castris suis habebat Metellus. A. F.

In auxilium] Conducto. GLAR.

Cum CXXX,] CXX. Flero in Epit. GLAR.

CXXX.] Discrepant inter se de numero scriptores, uti etiam mox *XXVI elephantos cepit.* Adi Fabric. ad Oros. L. IV. c. 9. & quem hic laudat Grunerus, Gisb. Cuperum Diss. saepius laudata p. 115. VERHEYK.

Post haec mala] Hanc cladem ad Panormum. GLAR.

Post haec mala Carthaginienses Regulum] Haec sunt contra Polybii opinionem lib. 1. Est etiam contra Livium, qui ait, Regulum ante Metelli victoriam missum Romam, ut vides lib. XVIII. in Livii Epitome. GLAR.

Regulum petierunt, ut &c.] Insolens dictio pro a Regulo petierunt. Sed sic etiam Augustinus illo aevo locutus est lib. III de Civ. Dei cap. 17. & lib. IV. cap. 23. HEUMANN. V. nos ad L. III. c. 22.

XXV. *Ille Romam cum venisset*,] Pro hac Reguli historia, quam certatim omnes Latini scriptores tractant, Polybius nobis arduam Lilybaei a Romanis legionibus obsidionem, acerrima tum ad portum tum ad opera recens excitata, certamina: tandem etiam saevientis venti occasione prorsus incensa, describit: ac nihilominus durasse Lilybaei obsidionem; fuit autem haec anno XV. hujus belli, quando classem repararunt contra decretum anno XII. factum. CC. autem naves à novo sunt paratae. GLAR.

senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, *se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum* [h] *esse desiisse.* Itaque & uxorem [i] a complexu removit, & [k] Romanis suasit, ne pax cum Poenis fieret. *Illos enim fractos tot casibus, spem nullam habere:* [l] *se tanti non esse, ut tot millia captivorum propter unum se, & senem, & paucos, qui ex Romanis capti fuerant,* [m] *redderentur.* Itaque obtinuit. nam Afros

Variae Lectiones.

h *Non esse dixisse* L. B. 1. 3. 4. *desisse* 2.
i *Ab amplexu* L. B. 5.
k *Senatui* L. B. 1. 2. 3. 4. 5.
l *Tanti* L. Bat. quatuor, & vulg. deleto *se*.
m *Rederent* L. B. 2. 3. 4. 5.

Notae.

Nihil quasi Romanus egit.] Quasi Carthaginis potius quam Romae civis fuisset. A. F.

Romanum esse desiisse.] Capitis certe diminutionem passus erat, de qua & ejus speciebus vide praeter caeteros Sigonium. A. F.

Et uxorem] Martiam. Glar.

Uxorem a complexu removit,] Hoc graphice depingit Horatius, Od. v. lib. iii.

Fertur pudicae conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
A se removisse. &c. A. F.

Fractos tot casibus,] Hic *fractos* est idem quod supra *infractus*, & sic Virgilius,

——— *Fracti bello, &c.* A. F.

Virgilii locus est Aen. ii. v. 13. Pro *casibus* Cel. Arntzen. hic legi mavult *cladibus* ad Vict. V. I. 42. quemadmodum scripsit Oros. L. iv. c. 9. a Viro Cl. laudatus. Displicet Grunero, hoc nomine etiam Dukerum notanti, qui ad Flor. L. ii. c. 18. locum Velleji L. ii. c. 30. *casibus adficere* eodem modo emendet, uti Curtius x. 6. *clade adficere* dixerat. Neque dubito, quin huic opinioni accedendum sit: praeter enim quod contrarium argumenta a Grunero prolata non satis evincunt, dum locutionis *adficere aliquem casibus*, ut Vellejo est, aliud exemplum merito desiderat Dukerus; vox *clades* proprie de tristi belli eventu adhiberi solet. Livio L. iii. c. 71. *Quum saepe bello certassent, multis in vicem cladibus fessi* &c. L. iv. c. 9. *Nec ulla species, cladesque belli abest.* & ejusmodi plura *l.* prius *d.* congessit Cl. Drakenb. Sed, quia omnes Codd. tum manu tum typis exarati constanter *casibus* servant, contra horum auctoritatem nihil mutare sustineo. Verheyk.

Se tanti non esse] Hanc lectionem non probat Grunerus. neque ignoro, illud saepe pronomen elegantius abesse. Sueton. Caes. lxx. *ut ei milites esse confestim responderint.* quam lectionem pro *esse se* in Cod. Vindobon. Sec. Cort. praefert Cel. Oudendorp. a quo vide ibi laudatos Commentarios. verum hic alia ratio videtur: quum prius de Poenis, nunc de se ipso agat Regulus. certe Cod. Optimi fide, quem & Merula secutus est, addere visum fuit. Verh.

Itaque obtinuit.] *Itaque* duae hic sunt dictiones, adverbium ac conjunctio: pro, *& ita*, Terent. *Imo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme*: in Andria, *act.* 3. *Scen.* 3. *Tu nescis.*

Afros pacem petentes nullus admisit: ipse Carthaginem rediit: [n] offerentibusque Romanis, [o] ut eum Romae tenerent, negavit se in ea urbe [p] mansurum, in qua, postquam Afris servierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressus igitur ad [q] Africam, omnibus suppliciis exstinctus est.

XXVI. [r] P. Claudio Pulchro, [s] L. Junio COSS. Clau-

VARIAE LECTIONES.

n *Offerentibus* L. B. 3.
o *Cum* pro *ut eum* L. B. 1. 2.
p *Esse* addit L. B. 3.
q *Africam, circumcisis palpebris, cum usque ad mortem cum cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret, demum omnibus suppliciis exstinctus est* S. G. B. N. V. HM. L. B. 2. 3. Sed 4. 5. parum differunt.
r *Post* L. B. 2. 3. 4. 5.
s *C.* alii pro *L.* vocant. vid. Pigh. II. p. 49. *Cneus* L. B. 3.

NOTAE.

nescis. So. Non ita me dii bene ament, ut Laches: Itaque una inter nos agere aetatem liceat. In Hecyra. Alioqui est una dictio illativa conjunctio, accentu in prima syllaba, qui hic est in secunda. GLAR.

Nullus] Romanorum. GLAR.

Ipse Carthaginem rediit;] Videtur Regulus exemplum esse cupidi etiam mortem oppetere, ut gloriam acquirat. GLAR.

Servierat,] Servus esset factus. GLAR.

Omnibus suppliciis extinctus est.] Resectis palpebris soli expositus, & deinde angusta arca inclusus, clavis acutissimis undique introrsum actis, ut se in nullam ejus partem sine poenis atrocissimis inclinaret, vigiliis & dolore perimitur. A. F. Vide Gellium VI. 4. Val. Max. IX. 2. ext. 1. CELL. Adde V. D. ad Diodor. Sicul. Tom. II. p. 566. & Palmer. in Exercit. Gr. p. 152. VERH.

XXVI. *Post Appio Pulchro, C. Junio Cos.*] Porro an. XVI. hujus belli, U. C. 504. Al. *P. Claud. Pulchro.* Ap Claud. Pulcher, Caeci nepos, Lilybaeae obsidioni praeerat. Hic, ut missum Roma erat X. millium militum supplementum, consilium iniit opprimendi Adherbalem Carth. ducem, qui Drepani erat. Igitur noctu hostibus nihil sentientibus, Drepanum navigat, ac prima luce hostes in conspectu habuit. qui longe consultius acie instructa, & rerum maritimarum periti, sub Adherbale pugnabant, quam Romani sub Appio: ac tandem victores evaserunt. Appius primus fugiens, cum triginta navibus evasit, amissis XCIII. navibus, inquit Polyb. GLAR.

P. Claudio Pulcro, L. Junio Coss.] Ita absque copula, quam respuit Cod. Lugd. 1. legendum esse, pluribus docet Cel. Oudendorp. ad Sueton. Aug. c. V. *L.* autem uti dedit Merula, pro *C.* ut etiam Orosio L. IV. c. 10. & Censorino de Die Nat. c. 17. vocatur, rectius in Fastis legi, ibidem monet Vir Cl. Vid. Pigh. ad A. DV. VERHEYK.

L. Junio] Pullo. GLAR.

Claudius contra auspicia pugnavit, & a Carthaginiensibus victus est. Nam ex [t] CCXX. [v] navibus [w] cum XXX. fugit, [x] nonaginta cum pugnatoribus [y] captae sunt; demersae caeterae. Alius quoque consul classem naufragio amisit: exercitum tamen salvum habuit; quia vicina litora erant.

XXVII.

VARIAE LECTIONES.

t CCCC & XX. Lugd. B. 1. *CC. & XX.* 5.
v *Navibus, quas in Adriano adduxit portu* V.
w Quatuor hae voces a Lugd. Bat. 1. absunt.
x XX. LC. V. P. Nostram lectionem stabilit etiam Polybius I. Τῶν λοιπῶν σκαφῶν ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι. Caeterum post *caetera* addunt vulgo; XX. *millia capta*, sive ut nonnulli, *octo millia hominum caesa, viginti millia capta.* Sed quod nihil hujusmodi S. B. L. & F. habent, nec cum styli ratione cohaeret, abjecimus cum aliis a Diacono, ut videtur, inepte assutis.
y *Capti* L. B. 1.

NOTAE.

Contra auspicia] Non solum contra auspicia, sed contemptis & irrisis auspiciis. Cicero II. de nat. Deorum. *Nihil nos P. Claudii bello Punico primo temeritas movebit, qui etiam per jocum Deos irridens, cum cavea liberati pulli non pascerentur, mergi eos in aquam jussit, ut biberent, quoniam esse nollent: qui risus, classe devicta, multas illi lacrymas, magnam Populo Romano cladem attulit.* A F. Quod jussit immergi pullos, qui cibari nolebant. *Epit. Livii* XIX. *Flor.* 2. 2. 29. CELL.

Victus est.] Ad Drepanum Siciliae, prope portum. *Polyb.* GLAR.

Nam ex ducentis] Sic legendum. Nam ex CCXX. navibus, cum XXX. fugit, XX. cum pugnatoribus captae sunt, demersae caeterae. octo millia hominum caesa, XX. millia capta. GLAR.

Nonaginta cum pugnatoribus] Paris. & Ven. XX. pro XC. Nostram lectionem stabilit etiam Polybius I. f. 22. Τῶν λοιπῶν σκαφῶν ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι. Ceterum addunt vulgo, etiam Vinetus: *XX. millia capta.* Sed quod nihil hujusmodi Fuldensis habet, nec cum stili ratione cohaeret; abjecimus cum aliis a Diacono, ut putamus, inepte assutis. CELL. *Post hos Claudius consul cum classe centum & viginti navium ad Drepani portum contra hostem profectus, ibique mox exceptus classe Poenorum superatus est. Et ipse quidem cum triginta navibus Lilybaeum in castra confugit: reliquae omnes, hoc est, nonaginta aut captae, aut demersae fuerunt: octo millia militum caesa, viginti millia capta referuntur.* Oros. L. IV. c. 10. VERH.

Alius consul] i. e. alter consul. Sic Apulejus V. Metam. *suscipit alia*, i. e. respondet altera soror. Fuit autem L. Junius, Claudii collega. Etiam Orosius III. 9. *alius consul* pro *alter* habet. CELL. L. Junius. GLAR.

Naufragio] Haec copiose scribit Polybius. GLAR. Inter Pachynum & Lilybaeum τόπον ὑπερέχοντα ἀλίμενον, quo Romanos Punica classis compulerat: ipsa vero praesens tem-

XXVII. C. [z] Lutatio Catulo, A. Postumio [a] Albino COSS. anno belli Punici [b] XXIII. [c] Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus [d] est cum [e] CCC. navibus in Siciliam. Afri contra ipsum [f] CCCC. paraverunt. [g] [Nunquam in mari tantis copiis pugnatum est.] Lutatius Catulus navem aeger ad-

VARIAE LECTIONES.

z *Luctatio* L. B. 5. *Luct.* *Catullo* 2. ubique.
a *Allitano* V. L. B. 3. 5. *Alipino* 1.
b XX & III. L. B. 2. 3. 5.
c *A Catullo* L. B. 2. *a* addit quoque 3.
d *Est* abest a L. Bat. 1. 2.
e Ita etiam Victor.
f *Quadraginta* L. B. 3.
g Inclusa non agnoscunt L. LC. & VI. Expressit autem Metaphrast. scripsit etiam Merula: & in Fuld. quoque invenit Sylb. & Lugd. Bat. omnes exhibent.

NOTAE.

tempestatis evaserat periculum. Polyb. 1. c. 54. CELL.

XXVII. *C. Lutatio Catulo,*] Anno 17. hujus belli nihil refert Polybius memoratu dignum. Sed cum Cos. Junius anno x. ante caepisset Erycen montem, cum Veneris templo in summo & urbe infra: Hamilcarem Barcam Hannibalis parentem, anno XVIII. Carthaginenses classi praeficiunt: is Italiae maritimam oram primum triennio vexavit. inde locum quendam ad Panormum occupat bello gerendo aptissimum: deinde cum recepta urbe Eryce per deditionem, biennio infestaret rursus totam Romanam ditionem, coacti sunt Romani classem rursus parare, ut sua tuerentur: idque post quinquennium, quando jam annus erat XXIII. hujus belli. GLAR. Anno mundi 3707. ante Ch. Nat. 241. ab U. C. 510. Sed quinque annorum res gestas praeterit Eutropius. A. F. & HEARN.

Catulo bellum contra Afros commissum est.] Hoc tempore duo Catuli fuere, C. & Q. Cajus Carthaginenses vicit ad Aegateis insulam, anno 23. hujus belli: ab U. C. autem 511. Quintus autem sequente anno Cos. pacem eis dedit. Sed in Romana historia haec duo praenomina saepe corrupta, etiam apud Livium. hic autem bene habent. GLAR.

Cum CCC. *navibus*] CC. habet Polybius. GLAR. Ita etiam Victor. A. F.

CCC *navibus*] Eundem numerum habet Oros. L. IV. c. 10. Sed adi Schott. ad Aur. Vict. V. I. 41. VERH.

CCCC.] Polybius non ponit Carthaginensium numerum. GL. Victor tamen scribit sexcentas à Romanis Carthaginensium naves vel captas, vel depressas: sed ibi monui pro DC. legi debere CD. Adi locum pag. 65. A. F. & HEARN.

Nunquam] Et hoc vere, siquidem hic numerus navium bene habet. GLAR. Inclusa Vinctus non habet. Expressit autem Metaphrasta: scripsit etiam Merula: & in Fuldensi quoque invenit Sylburgius. CELL.

Lutatius Catulus] C. Lutatius Cos. cum CC. navibus, ut inquit Polybius, quas exhausto aerario publico

adſcendit: vulneratus enim in pugna ſuperiore fuerat. Contra Lilybaeum, civitatem Siciliae, pugnatum eſt ingenti virtute Romanorum. Nam [h] LXXIII. Carthaginienſium naves captae ſunt, [i] CXXV. demerſae, [k] XXXII. millia hoſtium capta, [l] XIII. occiſa: infinitum auri argentique [m] pondus in poteſtatem

Variae Lectiones.

h LXX L. B. 1.
i XXX. V. XXV. N. M. LC. L. F. CXXX. HM. XXV. *demerſae* L. B. 2. 3. 5.
k XXII. E. XXX. L. B. 1, 5. XXX. *hoſtium capti* 2.
l XII. M. N. LC. F. XIV. F. & XII. L. B. 1.
m *Praedae* Lugd. Bat. omnes. Sed 2. *praedae pondere in poteſtate.*

Notae.

co cives pro ſuis quiſque facultatibus contribuerunt, in Siciliam improviſus venit. memor autem, quantum momentum bello maritimae res adferrent, remiges ac nautas aſſidue exercebat. Carthaginenſes cognito Romanae claſſis adventu, & ipſi claſſem commeatibus plenam ad Hamilcarem cum duce Hannone mittunt. Qui cum ad Hieroneſum inſulam veniſſet, eo conſilio, ut clam hoſtibus ad Hamilcarem commeatum duceret: ac inde melioribus acceptis ab Hamilcare militibus, claſſem Romanam invaderet: id praeſentiens Coſ. Lutatius, ſtatuit cum oneratis potius navib. quamvis turbido tum mari, ac adverſo Romanis vento ante pugnare, quam evacuarentur, ac pluribus militibus munirentur. Quae res bene ceſſit. vicit enim egregie hoſtium claſſem, L. navibus vel fractis vel demerſis, LXX. plenis captis. Ea fortuna perculſi Carthaginenſes, Hamilcari plenam permiſere poteſtatem faciendi cum Romanis quod e Rep. Carthaginenſium judicaret: qui ut vir prudens tempeſtati ceſſit, & pacem petiit, quam obtinuit. GLAR.

Navem aeger adſcendit:] Meminit huius aegritudinis Valerius Max. *lib.* II. *cap.* 2. ab initio fere, oppido eleganter, Conſulem ea pugna in lectica claudum jacuiſſe. At Polybius de ejus aegritudine non meminit. GLAR.

Vulneratus enim in ſuperiori pugna] Errat Eutropius ſi de pugna ab Appio commiſſa intelligit, de qua ſuperiori capite. A. F. & HEARN.

Contra Lilybaeum,] *Contra* apud bonos Latinitatis autores eſt *ex adverſo*, *vis-à-vis*. Pugnatum eſt enim ad Aegates inſulas, quae Virgilio Arae dictae, quod ibi Carthaginenſium foedus ictum. Lilybaeum urbs & promontorium Siciliae in littore occiduo. A. F. Ad inſulas Aegates, *Flor.* 2. 2. 33. & *Epit Liv.* XIX. πρὸς τὴν Αἴγουσαν νῆσον, τὴν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην. *Polyb.* 1. 60. CELL.

LXXIII.] LXX. Polyb. GLAR. Polybius 1. 61. rotundo numero ἑβδομήκοντα ἑάλωσαν αὔτανδροι, ſeptuaginta captae cum hominibus. CELL. Polybio conſentit Cod. Lugd. B. 1. vid. Comm. ad Diod. Sicul. Ecl. XXIV. qui numerum ad LXXX. auget, ut Oroſ. L. IV. c. 10. minuit ad LXIII. niſi illi X exciderit. Paeanio tamen ἑξήκοντα. VERH.

CXXV. *demerſae,*] Vetus liber, habet ſolum XXV. VINET. L. Polyb. Al. ſolum XXX. legitur. GLAR.

XXII.

tem Romanorum redactum. Ex classe Romana XII. naves [n] demersae. pugnatum est VI. Idus Martias. Statim [o] Carthaginienses pacem petierunt, [p] tributaque est [q] eis pax; [r] captivi Romanorum, qui tenebantur a Carthaginiensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginienses petierunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus juss-

VARIAE LECTIONES.

n *Submersae* L. B. 2.
o *Pac. Carth.* transponunt L. B. 1. 2. 3. 5.
p Ita ex Lugd. Bat. Reliqui vel *tributa est eis pax*; vel *tributaque eis p.*
q *His* L. B. 2. 5.
r Desunt V.

NOTAE.

XXII.] x. Polybius. At alibi XXXII. mil. hostium capta legitur. GLAR. MSS. Vineti & Fuld. solum XXV. sine numero centenario: Polybius πεντήκοντα, quinquaginta. CELL. Variant scriptores in tota hac historia. vide Polyb. L. 1. c. 61. Orof. L. IV. c. 10. Diodor. Ecl. XXIV. VERH.

Infinitum] Immensum. GLAR.

Praedae] Al. *pondus*. GLAR.

Sexto Idus] Antiquus liber pro illo *idus*, habebat notam literae Graecae K persimilem. VINET.

VII. *Idus Martias.*] Id est die 10. Martis. Romani, ut hoc obiter in tyronum gratiam dicatur, dies mensium numerabant per Calendas, Nonas & Idus. Calendae dicebantur primi dies mensium, Nonae erant vel quintanae vel septimanae, hoc est, vel quinti vel septimi dies mensium; Idus, Nonus dies a Nonis. Ita cum quinto die, Idus erant decimotertio: cum septimo die, Idus erant decimoquinto die. Sed retrogado ordine numerabant, nempe ante Nonas, Idus Calendas, ita ut numerus mensium notarent, non prout in mense sequebantur, sed prout Nonas vel Idus, antecedebant, vel Calendas mensis sequentis, exempli gratia; mense Martio Nonae sunt septimo die: Idus decimo quinto. Igitur secundus dies Martis erit VI. Nonas Mart. Octavus dies Martis erit VII. Idus: dies qui proxime Idus sequitur, nempe XVI. erit XVII Calendas, hoc est dies decimus septimus ante Calendas mensis sequentis, nempe Aprilis. Dies ante Nonas, Idus & Calendas, dicebant pridie Idus, Nonas & Calendas. A. F.

Tributaque est eis pax;] Polybius *lib.* 1. ait, pacis conditiones hujusmodi fuisse, ut omni Sicilia cederent Carthaginenses: imo post adjectum, omnibus insulis inter Siciliam & Africam, ut Hieroni & Syracusanis nullum moverent bellum, captivos omnes sine pretio redderent: solverent talenta 3200. hoc est coronatorum 1920000. Semel congressi sunt DCLXXX. navibus, ad Lilybaeum. Romani toto bello amisere quinqueremes 700. praeter eas, quae diversis naufragiis perierunt. Carthaginenses vero circiter 500. GLAR. Hac conditione Sicilia, Sardinia & caeteris insulis intra Italiam Africamque, Hispania citra Iberum fluvium ut abstinerent, & pro impensis bellicis argenti puri tria millia talentorum Euboicorum aequis pensionibus per annos XX. penderent. Vide nota-

jussit sine pretio dari eos, qui in publica custodia essent: qui autem a privatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis, quam a Carthaginiensibus solveretur.

XXVIII. Q. Lutatius, A. [s] Manlius, COSS. [t] creati, [v] bellum Faliscis intulerunt, quae civitas Italiae opulenta quondam fuit: quod ambo COSS. intra sex dies, quam venerant, [w] transegerunt, [x] XV. millibus hostium [y] caesis, caeteris pace concessa: agro tamen ex medietate sublato.

VARIAE LECTIONES.

s *Mallius* L. B. 2. 4. 5.
t *Creati sunt* L. B. 2. 4. 5.
v *Belli* L. B. 2.
w *Transigerunt* L. B. 2. 5.
x XII. S.
y *Millium* L. B. 2. *Millia hostium caesa* L. B. 1. deleto *caeteris*, quae etiam vox abest in 2.

NOTAE.

notata apud Victorem, pag. 65. A. F. Conditiones pacis habet Polybius L. I. c. 62. & 63. CELL.

Redditi sunt.] Ex foederis conditione. GLAR.

A privatis] Civibus. GLAR.

Ex fisco] Debuit dicere ex aerario. Aliud enim *fiscus*, aliud *aerarium*. *Fiscus* est Principis, *aerarium* populi. Sed ita illis temporibus vulgo loquebantur. A. F. Ex aerario. Loquitur auctor more aevi sui, cum *fiscus* cum Caesarum imperio esse coepit. Adde infra 3. 9. 7. CELL.

XXVIII. *Q. Lutatius, A. Manlius, COSS.*] U. C. 512. Hic fuit annus XXIV. primi belli Punici, prorsus finiti, pace data ac confirmata sub hisce consulibus. Meminit Polybius obiter hujus Falisci belli, & Florus in Livii Epitome lib. XIX. ad finem. GLAR.

Faliscis] Etruriae mediterraneae populo. Addit Epit. Liv. 19. *cum rebellassent.* Urbs eorum fuerunt *Falerii*, qua in potestatem redacta, bellum finitum fuit. CELL. Vide ad Lib. c. 19. 20. de Phrasi *Faliscis... civitas.*

Quintus Lutatius,] Anno U. C. 512. eodem anno, quo Cajus Lutatius, de quo capite superiori. Nimirum hi Consules Magistratum inierunt circa finem Maji. A. F.

Italiae] Hetruriae. GLAR.

Intra sex dies,] Epitome Livii: *Falisci cum rebellassent sexto die perdomiti in deditionem venerunt.* A. F.

Transegerunt,] Id est *finierunt*. Sic cap. 1. lib. sequentis: *Jam enim fuerat pugna transacta.* A. F.

Agro tamen ex medietate sublato.] Cicero in *lib. de Universitate* ait: Vix enim audeo dicere *medietates*, quas Graeci *μεσότητας* appellant. GLAR. Innuit Romanos Faliscis ademisse agrum, qui medius erat inter Falerios & Romam; vel etiam innuit Faliscos municipes factos, ita ut non sui, ut antea, sed Romani juris essent. A. F.

EUTRO-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER TERTIUS.

I. Finito igitur Punico bello, quod per [a] XXIII. annos [b] tractum est, Romani jam clarissima gloria noti, legatos ad Ptolemaeum Aegypti regem miserunt, auxilia promittentes, quia Rex Syriae Antiochus, [c] ei

VARIAE LECTIONES.

a *Plerique* codd. MSS. ut L. B. 2. 4. & libri impressi XXII. Sed Gr. & HM. XXIII. Tanaquillus Faber legit: XXIV. Fuld. habet XXXIII. Lugd. Bat. 1. 5. *duodecim.*

b Alii *contractum.* Lugd. Bat. 1. *factum.* L. B. 3. *peractum.* Merula *gestum.* Optime L. B. 2. 4. 5. & Sylb. *tractum*, quod Graeco παρεκταθεὶς. quo Metaphrasta usus est, respondet. *Trahere* vero bellum, est *prolongare*, Liv. IV. 18. IX. 23.

NOTAE.

I. PER XXII. *annos*] Hic error facile ex paulo ante dictis convincitur, cum ait *C. Lut. Catulo, A. Postumio Albino Cos. anno belli Punici* XXIII. Ita ergo etiam hic scribendum. *per* XXIII. *annos*: &c. GLAR. Supra jam annos XXX. notavit, ergo hic error est, lege *quod per* XXIV. *annos*, & verum est. TANAQU. FABER. Recte; nam alium calculum sequentes alia ratio impulit. Vid. Freinshem. ad Liv. L. XXX. c. 64. Fabr. ad Oros. L. IV. c. 11. Paeanius a vulgata stat, sed perperam pleraeque Edd. vetustissimae XXII. exhibent. VERHEYK.

Factum] Al. *contractum.* GLAR.

Tractum] Mora extractum. Noster infra V. 2. 6. & Liv. IV. 18. & IX. 23. ita pariter locuti sunt: sed Cicero & Nepos *ducere* bellum, ille 7. Fam. Epist. III. hic VII. 8. 1. CELL. Non spernendam lectionem dedit Codex L. B. 1. *factum. Ne bellum faciam* Ennii Fragm. p. 102. ubi Hessel. Sallusti locum notat, *Hiero Rex Syracusanorum bellum fecit.* phrasi Sallustio frequentissima. Vid. ad Cat. c. XXVI. 5. ubi plura ex aliis congessit Cortius. Nihil tamen mutandum: quum per tot annos bellum hoc productum velit Eutropius, quo sensu etiam Paeanius cepit, & infra in auctore saepius occurrit, ut Cellar. observat. VERHEYK.

Legatos ad Ptolemaeum Aegypti regem]

[c] ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit; auxilia [d] non accepit: jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus Rex Siciliae Hiero Romam [e] venit ad ludos [f] spectandos, & ducenta [g] millia modiorum tritici [h] populo dono exhibuit.

II.

Variae Lectiones.

c *Bellum ei* L. B. 2. 3. 5. sed 4. *ei* delet.
d *A Romanis* addit Lugd. Bat. 1.
e *Venerat* L. B. 4.
f *Exspectandos* Lugd. Bat. pr. quam vocem non agnoscunt Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. ubi tantum *ad ludos.*
g *Millia* praeter L. B. 1. reliqui respuunt, hic & ubique, quod semel dictum sit.
h *Summam* interserit Lugd. B. 3.

Notae.

gem] Cum tot in Aegypto fuerint reges Ptolemaei (idem de multis Antiochis dicendum) Romani scriptores raro dignantur cognomina addere, ut de quo rege Ptolemaeo aut Antiocho historia intelligatur, sciri possit. Post primum bellum Punicum in imperio fuit Aegypti Evergetes, tertius ejus nominis Ptolemaeus post Alexandrum. Sed Antiochus Theos, qui primo hoc bello Asiam rexit, jam erat mortuus, & regnabat Seleucus Callinicus. Suspicor hanc legationem factam sub Ptolemaeo Philopatore, qui cum Antiocho Magno conflixit ad Raphiam urbem, in confinio Judaeae ac Aegypti, ut refert Polybius *lib.* v. Glar.

Ad Ptolemaeum] Evergetem priorem, Philadelphi filium intelligit. tertius Alexandriae rex post Alexandrum hic fuit. Sed nullus hoc tempore fuit Antiochus, post primi belli Punici finem, usque ad magnum Antiochum. Glar. Glareanus suspicatur, quodam quasi παραχρονισμῷ intelligendos Ptolemaeum Philopatorem, & Antiochum Magnum, quorum bellum descripsit Polybius lib. v. Nam finito I. Punico bello in imperio quidem Aegypti fuit Ptolemaeus Euergetes: at nullus in Syria Antiochus, verum Seleucus Callinicus. Anna tamen Tanaquilli Fabri filia, Euergetem Ptolemaeum intelligit. Cell.

Jam fuerat enim pugna transacta] Si de pugna ad Raphiam loqueretur, quae XXXII. ut minimum annis fuit post primi belli Punici finem, intelligi hoc possit: alioqui non procedit. Glar.

Eodem tempore]. IV. anno post finitum primum bellum Punicum. Glar. Anno mundi 3713. ante Ch. Nat. 225. ab U. C. 516. A. P.

Eodem tempore] E libris Quindecimvirorum apud Censor. de D. N. c. 17. liquet, hoc demum accidisse A. DXVIII. P. Cornelio Lentulo, C. Licinio Varo Coss. Verheyk.

Rex Siciliae Hiero] Jam amicus P. R. antea hostis. *supra.* 2. 10. 6. Cellar.

Ducenta millia] 200000. modium Rom. faciunt 33333⅓ mod. Friburgens. Habet autem modius Friburgensis bina quadrantalia, quadrantal autem ternos modios. Glar.

Specta-

II. [i] L." Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco COSS. [k] quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italiam bellum gestum est, [l] & de his triumphatum." Carthaginienses [m] tum bellum reparare [n] ten-

VARIAE LECTIONES.

i Deest B. & L. B. 2. 3. *Lentulio* 2. *Lento* 4.
k *Diebus bis* addit L. B. 3. *diebus* etiam 5.
l Desunt M. G. *triumphatum est* L. B. 4. 5.
m *Tamen* L. Bat. 1. 3. *certamen* Lugd. Bat. 2. *tm* 4.

NOTAE.

Spectandos] Haec vox, ut a quibusdam Codd. exsulat, ita facile deleri posset: sed solet in ejusmodi locutionibus plenior esse Auctor. Supra L. II. c. 12. *Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi*. &c. VERHEYK.

Modiorum] Modius continebat libras viginti sex cum besse, id est cum octo unciis. A. F.

Dono exhibuit] Vulg. hactenus *dono dedit*. Sed MSS. Lugd. Bat. quatuor, unanimi consensu, legunt *dono exibuit*, nisi quod primus ex illis *donum* malit, in quo vox *populo* quoque abest. Verbo *exhibere* de frumento advehendo utitur iterum Eutrop. inf. h. l. cap. 7. *quia latrocinati navibus Romanorum fuerant, quae frumenta exhibebant*. HAV.

II. *L. Cornelio Lentulo*,] Anno U. C. 516. quartus autem erat post datam Carthaginiensibus pacem. GLAR.

L. Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco Coss. quibus &c.] Quod saepius vidimus, hic iterum accidit, ut ejusdem nominis Consules confundat Eutropius. ut in Scipionibus infra c. 7. nam annus, de quo hic agit, erat DXVIII. ut e libris Quindecimvirorum ad praec. c. & Fastis Consul. liquet, P. Corn. Lentulo, & C. Licinio Varo Coss. verum priori anno Coss. fuerunt L. Cornelius Lentulus & Quintus Fulvius Flaccus. VERHEYK.

Etiam contra Ligures] Meminit Florus in utraque Epitome. Ligures, populus erat Italiae, maxime ad Genuam, inter Varum ac Macram fluvios, implicitus dumis sylvestribus, quem major labor erat invenire, quam vincere. Polybius hujus belli non meminit. GLAR. Florus II. 3. attigit hoc bellum. CELL. Liguria Italiae portio in ipsis Appenninis montibus inter Alpes & Etruriam. De hoc bello Ligustico vide Flor. p. 52. A. F. Pighius ad A. DXVI. in Eutropii Codice, quo usus fuit, Sanctensi, se addita haec invenisse tradit: *Hos consules primum legiones trans Padum duxisse, & caesa in praeliis Ligurum & Insubrum XXIV. millia, capta* V. *millia, atque de his triumphatum fuisse.* Sed codicem illum Eutropii textum non purum exhibere, liquet e prodigiis, aliisque ineptiis, quas ex eodem ad seq. an. enarrat Pighius. Et quidquid hujus additamenti sit, quamquam Orosius etiam agnoscit, L. IV. c. 13. falsum esse, ad Livii Epit. XX. quae de bello hoc Ligustico agit, docet Freinshem. VERHEYK.

Carthaginienses tamen bellum reparare] Vide finem lib. primi Polybii, ac invenies Romanos injurios in Carthaginenses. Cum enim Sardinia Carthaginensium esset, sed bello Afro cum Sardi saepe obtulissent se Romanis, ac repulsi essent, tandem transfugarum suasionibus pellecti Romani, navigare in insulam pergebant. cumque id aegre ferrent Carthaginenses, ac suas copias ad insulam, ut suam, occupan-

[n] tentabant, Sardinienses, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen [o] legatio Carthaginiensium [p] Romam", & pacem impetravit.

III. [q] T. Manlio Torquato, [r] C. Atilio [s] Bulbo" COSS.

VARIAE LECTIONES.

n *Temptabant* Cod. Fuld. & L. B. 2. 5.

o *Rom. Leg. Carth.* L. B. 1. 4. 5. ita transponunt: sed 1. legit *Romae*.

p Deest G. Lugd. B. 2.

q *Titto* L. B. 3. sed *Mallio* 2. 4. 5. ubique, quod semel dictum sit. *Malio* 3.

r Q. Lugd. B. 1. G. 2.

s Deest V. *Vulgo* S. N. LC. M. B.L. G. Lugd. Bat. 2. 3. *Fiulgo* 4. *Bullo* HM. & sic etiam Tabulae Graecae. Freinshemius [not. in L. Flor. L. II. c. 3.] notavit, perperam a nostro *Balbum*, & ab Orosio *Bubulcum* appellari.

NOTAE.

pandam adornassent, Romani eis bellum indixere. Carth. cum se minime potentes viderent ad bellum cum Romanis gerendum, cedentes tempori, relicta insula, multati mille & cc. talentis (id est, 720000. coronatis) quievere usque ad secundum bellum Punicum. GLAR.

Carthaginienses tum bellum &c.] *Tm tamen* & *tu tum* ob ductuum adfinitatem saepe a Librariis commutari, innumera Eutropii, aliorumque Scriptorum loca evincunt. Vid. Cel. Drakenb. ad Liv. L. XXII. c. 17. ut, nisi e contextu sensus satis colligi possit, utrum rectius, vix dijudicari queat. Verum alium scrupulum movet Doctiss. Gruner veram existimans lectionem Codicis L. B. 2. *certamen reparare tent.* & glossema *bellum* τῦ *certamen* credit, unde *tamen*, dein *tum* ortum esset: Non inepte, quia ex Nostri Aliorumque locis, quae citat Vir D, clare patet, *certamen* saepius pro *bello* sumi. Sed mihi potius videtur auctor velle, Carthaginienses occasionem hanc captasse, quum aliunde bello premerentur Romani: ut ad tempus respexerit. VERHEYK.

Sardinienses, qui ex conditione] Ex foedere enim Poeni Sardinia, Sicilia caeterisque insulis abstinere debebant. A. F.

Ex conditione pacis] Conditio una pacis erat, ut omnibus insulis Carthaginenses abstinerent, quae essent inter Siciliam & Africam. At Sardinia non erat ita inclusa Carthaginensium opinione: verum Romani tandem ita interpretati sunt eum articulum per maliciam, ut alia pleraque. GLAR. Quae erat τῶν νήσων ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους ὅσαι μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς Σικελίας, *excedere insulis quae inter Siciliam atque Italiam mediae.* (Polyb. 26.) quod per malitiam Romani etiam de Sardinia interpretati sunt. CELL.

III. *T. Manlio Torquato, C. Attilio Balbo COSS.*] U. C. 318. Sextus erat hic annus post pacem Carthagini datam. Meminit horum Coss. Plu-

COSS. de Sardis triumphatum est; &, pace omnibus locis facta, Romani nullum bellum habuerunt: quod his post Romam conditam semel tantum, Numa Pompilio [t] regnante, contigerat.

IV. [v] L." Postumius Albinus, [w] Cn." Fulvius [x] Centumalus COSS. bellum contra [y] Illyrios gesserunt; &,

VARIAE LECTIONES.

t *Regnante* delet L. B. 2.
v Deest G. LC. *Albinus* tantum legitur in L.
w Deest L. *gener* L. B. 2. *C.* 4.
x *Centumalos* L. B. 3. qui mox *bellum* delet. *Centum maliis* 4.
y *Tliiricos* L. B. 2. *Illiricos* 3. ubique.

NOTAE.

Plutarchus in Numae Pomp. vita: Manlii item Livius in Numa. GLAR.

T. Manlio Torquato, C. Atilio Balbo] Pro vulg. *Attilio Balbo*. restitui e Fastis Consul. praeëunte Cod. L. B. 1. qui eleganter *Balbo* exhibet. pro *C.* tamen male *Q. Bulbus* etiam est in Tab. Capitol. & ita legendum esse, jam Pighius ad A. DXIII. monet, quamquam frustra in Orosio (L. IV. c. 12.) *Bubulcum* legi ait. *Atilio Bulbo* quoque edidit Sylburgius. & sic per unum *t*, ut est in Orosio, aliisque, scribi mavult Sigon. ad Liv. L. V. c. 3. uti supra L. II. c. 17. etiam dedimus. & sic Paeanius, nisi quod Βάσκλν pro Βάλϐν, ut est in Fast. Sicul. VERHEYK.

De Sardis triumphatum] Epitoma Livii XX. *Sardi & Corsi, cum rebellassent, subacti sunt.* CELL.

Nullum bellum habuerunt:] Clausus idcirco fuit Janus. Vell. Paterc. II. 38. Flor. II. 3. I. CELL.

Quod his post Romam conditam] Florus de ea re loquens pag. 52. *Argumentumque pacis & bona fide cessantium armorum. tunc primum post Numam, clausa porta Jani fuit, sed statim ac sine mora patuit.* Sed hoc ille ante bellum Ligusticum factum dicit. A. F.

Semel tantum,] Scil. ante hoc tempus, quia nunc secundo, & sub Augusto tertio. GLAR.

IV. *L. Posthumius Albinus* II.] Ann. U. C. 525. Bellum hoc & a Polybio initio libri secundi, & a Floro in sua Epitome lib. II. breviter describitur. Illyrii enim totum Hadriaticum mare populabantur in Graeciam usque. Sed sub Theuca regina, etiam unum ex Rom. legatis trucidarunt. Theuca tributaria facta est, omni Illyrico extrusa, paucissimis locis exceptis: & ultra Lyssum navigare prohibita, nisi cum duobus lembis, atque iis inermibus. GLAR. Anno Urbis conditae 524. De hoc bello vide Florum cap. 5. lib. II. p. 54. Tunc Posthumius Albinus secundo Consul fuit. A. F.

L. Postumius Albinus, Cn. Fulvius Centumalus] Ita legendum. Male enim *Posthumius* per adspirationem (vid. Cl. Drakenb. ad Liv. L. II. c. 16.) quod Sylburg. aliique jam spreverant, edidit Havercampus: adversantibus Codd. L. B. omnibus. Nec minus errat Paeanius Ποσυμίν Σαϐίνν καὶ Γνίν Φαϐίν nomina refingens. VERHEYK.

Illyrios] Illyrii sub extremis Alpium radicibus inter Arsiam Titiumque flumen, per totum Adriani maris littus effusi. A. F. Flor. II. 5. Polyb. II. CELL.

&, multis civitatibus captis, etiam reges in [z] deditionem acceperunt: ac tum primum [a] de Illyriis triumphatum est.

V. [b] L." Aemilio COS. ingentes Gallorum copiae Al-

VARIAE LECTIONES.

z *Dedicationem* L. B. 2. ubique, quod semel monitum sit. *deditione* 3. deleto *in*.

a *Ex* L. B. 2. 3. 4. 5.

b Deest LC. S. B. M. N. L. V. Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

Reges in deditionem] Atqui Illyricis mulierem tantum imperasse dicit Florus, nempe Teutam. A. F. Teutam Reginam, quae legatum Rom. securi percusserat. haec *διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ποιεῖται συνθήκας*: Polyb. II. s. 40. ubi & conditiones pacis perscriptae. CELL.

Reges] Frustra Viri D. voce *reges* offenduntur. *Teuta* enim, cujus hic meminerunt, non sola intelligi debet, verum etiam Pinneus Agronis Illyriorum ex Triteuta filius (vid. Dionis excerpta ex L. XXXIV. 46.) cujus noverca erat, Triteuta ab Agrone repudiata: nam ei moriens regnum administrandum reliquerat Agron, una cum filii tutela. Vide omnino Valesium (ad *d.* Dionis *l.*) qui a Livio L. XXII. c. 33. Pinnei hujus mentionem fieri notat: *Ad Pinneum quoque REGEM in Illyrios Legati missi, ad stipendium, cujus dies exierat, poscendum.* atque ita nihil hic scrupuli manet. cum non tantum *Reges* vocantur Rex & Regina. *Alexandriam ad Ptolemaeum Cleopatramque REGES* ... *Legati missi.* Liv. L. XXVI. c. 4. ubi vide & ad L. I. c. 39. quae plura exempla congessit Cel. Drakenb. verum etiam *Regis filii.* ut praeter alia ex loco superius laudato, ubi Pinneus *Rex* a Livio vocatur, patet. Adde, ne pluribus te fatigem, ex Eodem L. II. c. 2. *Quo adjutore REGES ejecerat* (Brutus.) Tarquinium scilicet Superbum, uxorem, ac liberos: ubi iterum vide quae a Cl. Viro notantur. VERHEYK.

De Illyriis] Libri MSS. Lugd. Bat. quatuor hic praeferunt *ex Illyriis* ut apud Plinium VII. 43. & alios. Apud nostrum tamen modo praecessit *de his*, quomodo & alibi passim loqui amat. HAV.

V. *L. Aemilio*] Papo, vel Paulo, & C. Attilio Regulo, anno U. C. 529. Meminit hujus belli magnifice Polybius *lib.* II. ubi ejus haec sunt verba: Apud Romanos nihil tetrius, nihil horribilius esse consueverat Gallorum nomine. Anno igitur ab U. C. 529. Gallorum peditum 50000, equitum autem & bigarum 20000. in Hetruriam venere. unde tantus horror Romanos caepit, ut tota Italia unanimiter pro Romanis consenserit. Delectu igitur habito, DCCC. millia hominum ad id bellum parata ait hic author. At Polybius ait DCC. millia peditum, equitum ad 70000. millia. Plinius autem *lib.* III. *cap.* 20. ita ait: Haec est Italia, quae L. Aemilio Paulo, C. Attilio Regulo Cos. nunciato Gallico tumultu, sola sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine transpadanis, equitum LXXX. mil. peditum DCC. millia armavit. GLAR.

L. Aemilio Consule] Quatuor annis post bellum Illyricum, de quo supra. De hoc bello vide Florum, cap. 4. lib. II. pag. 53. A. F.

Ingentes Gallorum copiae] Eorum exer-

Alpes transierunt. Sed pro Romanis tota Italia consensit: traditumque est [c] a Fabio historico, qui [d] ei bello interfuit, [e] DCCC. millia hominum parata ad id bellum fuisse. Sed res per [f] COS. [g] tum prospere gesta

VARIAE LECTIONES.

c *A* istud additum e Codd. nostris & Fuld. *bis a Fabio* Lugd. Bat. 1. *a Favio* 2. 5.

d *Eo* L. B. 1.

e DCC. S. G. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. Consentit Vulg. L. Bat. 1 sed *hominum* ibi abest.

f *Alii* in plurali *consules*.

g *Tamen* L. B. 2. *tm.* 3. 4. *per Cos. prospere gestum est* 3.

NOTAE.

exercitus fuit ducentorum millium. A. F. Epitome Livii XX. *Galli Transalpini, qui in Italiam irruperant, caesi sunt.* CELL.

Tota Italia] Epit. Liv XX. *Eo bello P. R. sui Latinique nominis trecenta millia armatorum habuisse dicitur.* Quantus ergo numerus universae Italiae? Polybius II. s. 45. πεζῶν ἑβδομήκοντα μυριάδας, ἱππέων δὲ εἰς ἑπτὰ μυριάδας in armis fuisse, de singulis Italiae regionibus separatim probat. Eadem Plinius III. 20. confirmat. CELL.

Fabio Historico,] Dicebatur Fabius Pictor, quem veteres minus diligentem fuisse testantur. A. F. Fabio Pictore, cujus fragmentorum collectores fugit hoc Eutropii testimonium. *Voss. de Hist. Lat.* CELLAR.

DCCC. millia hominum] *Eo bello Populus Romanus sui Latinique nominis trecenta millia armatorum habuisse dicitur.* Epit. Livii: Polyb. ad Eutropii numerum propius accedit. A. F. Paeanio ὀκτὼ μυριάδας. Unde patet, quantum saepe ab Eutropii mente recedat, aut in pravum ejus Codicem incidisse. Epitome Livii, quam D. Femina citat, Romanorum tantum & Latinorum numerum exhibet. Sed Polybius, qui propius ad Nostrum accedit, intelligit omnem, quam sibi Romani collegerunt, multitudinem. Vid. ad L. II. 24. VERHEYK.

Per Consulem tantum] Sic antiq. lib. Alii *tum*, pro *tantum*. Hoc autem semel admonitum sit, antiquum librum *Millia hominum hostium*ve participio plurali masculino semper jungere: ut hic, XL. *millia hostium interfecti sunt.* VINET. Quum passim in MSS. ut L. Bat. *tm.* scribatur virgula superducta, alii inde *tum*, alii *tantum* fecerunt; *tantum* vero totidem literis legitur in L. Bat. pr. & videtur magis convenire, ut oppositum auxilio, quod Italiae civitates sub suis ducibus parabant. HAV.

Per Cos.] Ita e Vetustioribus accuratiores omnes pro vulg. *Coss.* quod Havercamp. & Grun. ediderunt. Paeanius: Ἀλλ' οὐ δεηθεὶς τῶν συλλεγέντων ἐπικούρων Αἰμίλιος μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς κατηγωνίσατο τοὺς πολεμίους. Et de uno hic agi, liquet ex initio cap. *L. Aemilio Cos.* & fin. *triumphus Aemilio decretus.* Nam verum quidem est, ab utroque Consule a Gallis interclusos pugnatum fuisse, ut prolixius enarrat Gruner. qui ea de re pluralem numerum praefert, sed Atilio pugna caeso, Aemilius proprie hostes cecidit. VERHEYK.

XL. millia hostium] Trucidata Gallorum 40. millia, capta X. millia. Polyb. A. F.

gesta est: [h] XL. millia hostium interfecta sunt, & triumphus Aemilio decretus.

VI. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est, [i] finitumque [k] est bellum M. Claudio Marcello, [l] Cn. Cornelio Scipione COSS. [m] Tunc [n] Marcellus cum parva manu equitum dimicavit, & Regem Gallorum [o] Viridomarum nomine

VARIAE LECTIONES.

h XII. Lugd. Bat. 1. *XL. millia hostium capta sunt, & interfecta septem millia, & triumphus* G.

i *Finito bello* Lugd. Bat. 1. & Merula.

k *Est* delent L. B. 2. 3. 4. 5.

l *Et* addit L. B. 1.

m *Tum* L. B. 1. sed 2. & 3. respuunt.

n *Marcellus, cum imprudens in manus Gallorum incidisset, omniaque infesta vidisset, nec quo evadere posset haberet, in medium hostium irrupit. Quibus inopinata audacia percussis, regem quoque eorum* &c. S. G. M. L. B. 4. 5.

o *Vitridomarum* G. *Virdomarum* HM. *Nitridomarum* L. B. 4. *Vitrodomarum* 5.

NOTAE.

Triumphus Aemilio decretus.] Quia alter Cos. C. Attilius fortissime, ut inquit Polybius, caesus erat a Gallis. GLAR.

VI. *Aliquot deinde annis*] Tribus continuis annis post L. Aemilii triumphum, cum Gallis pugnatum est. Primo anno Boji in populi Romani potestatem venere: altero Insubres victi, ad Adduam ingenti pugna, ita ut pacem peterent. Tertio deinde anno finitum bellum. GLAR. Quatuor annis. Tot enim duravit bellum Gallicum. A. F.

Gallos intra Italiam] Insubres, Cisalpinos. Viridomarus enim vocatur in Epit. Liv. XX. *Insubrium Gallorum dux.* CELL.

Finito bello] Legend. *Finitumque est bellum*, &c. ut sit ordo: M. Claudio Marcello, Cn. Cornel. Scipione Coss. finitum est bellum. Caeterum cum Galli a Senatu Romano pacem peterent, M. Claudius Marcellus ac Cn. Cor. Scipio Coss. ne id a Senatu impetrarent, in provinciam festinant. Galli coacti exercitum comparare, conductisque 30000. Gessatarum, ad Clastidium caesi sunt, & Mediolanum in potestatem populi Romani venit. Marcellus tertius post Romulum spolia opima, quae dux duci detrahit, Jovi Feretrio suspendit. GLAR.

Tunc Marcellus parva manu] Pugnata est ea pugna ad Clastidium ad Padum. A. F.

Viridomarum nomine,] Vetus Eutropius adjicit syllabam: habet enim *Viriodomarum*, vetus vero L. Anneus Virodomarum vocat *o* quarta litera, *d* quinta. est in Caesaris Comment. Viridomarus alius Gallus. Alium vidimus Olisiponi, in antiquo marmore inscriptum. VINET. Qui vulgo *Fridmayr* lingua Gallica dicebatur, *mayr* syllaba in *marus* corrupta. Eadem ratio observanda etiam in his, Othmarus *Othmayr*, Volmarus *Volmayr*, Inducioma-

ne, manu sua occidit. [q] Postea cum collega ingentes copias Gallorum [r] peremit, [s] Mediolanum expugnavit, grandem praedam Romam pertulit; [t] ac triumphans Marcellus [v] spolia Galli, stipiti imposita, humeris suis vexit.

VII. [w] M. Minucio Rufo, P. Cornelio COSS. Histris

VARIAE LECTIONES.

p Desunt S. L. B. 4. 5.
q *Atque ubi spes salutis vix fuerat, inde opima retulit spolia, postea cum* B. M. L. B. 5.
r *Interemit* L. B. 5. sed 2. *pereunt.*
s *Ac* addit L. B. 3.
t *Hic* L. B. 4.
v *Spolia Gallus ita praecepit* L. B. 1.
w *M.* delent L, B. 2. 3. 4. 5.

NOTAE.

ciomarus *Hussmayr*, Civismarus *Zinssmayr*, Combolomarus *Cunvolmayr*; Britomarus *Bartmayr*. GLAR.

Viridomarum manu sua] Quo occiso Marcellus tertia post Romulum Feretrio Jovi, sive potius Jano Quirino, opima spolia suspendit. A. F. *Viridomaro*, an *Virdomaro*, ut hic in quibusdam Codd. est, vel *Virdumaro* vid. ad Epit. Livii xx. Oros. L. iv. c. 13. Aurel. Vict. V. I. c. 45. ubi vide quos laudat Cel. Arntzen. Plutarchus tamen in Marcell. p. 302. & in Rom. 27. non *Briomartum* vel *Briomarum* sed *Britomartum* scripsit, confundens, ut Vir Cel. recte observat, duos duces, quos bene distinguit Flor. L. II. c. 4. 3. *Britomaro duce*, & 5. *Viridomaro rege*. Hinc alii forsan quoque decepti, eum ducem, ut Livii Epit. & Victor: alii regem vocant, ut cum Nostro etiam Paeanius (cui Βριτόμαρτος dicitur) Orosius & Plutarchus. VERHEYK.

Cum collega] Sustulimus pronomen *sua*. Fuldensem secuti. CELL.

Mediolanum] Insubrium caput. est autem *Meylandt* Gallicae linguae, quod Romani corrumpunt: sicut *Insuber* etiam, Gallice *Unsuber*, quemadmodum & *V vast*, familiae nomen est. GLAR. Trans Padum Gallorum Insubrium Metropolis. A. F.

Spolia] Opima. GLAR. Opima spolia Viridomaro detracta. Epit. Liv. 20. CELLAR.

Spolia Galli,] Id est, regis Gallorum, quem interfecerat. Sic antiq. lib. rectius habet, quam alii *spolia Gallorum*. Livius lib. xx. VINET. Ita Vin. & Sylb. inepte alii *Gallorum*. Nam & Graecus habet λάφυρα τῶ πεσόντος βασιλέως. CELL.

Marcellus Spolia &c.] Hac de re consule Plut. in Marcello Epit. Livii xx. Virgil. Aen. L. VI. vs. 856. Propert. El. IV. vs. 10. In Romulo autem p. 27. refert Plutarchus, tribus modo Romanis Imperatoribus contigisse, ut opima spolia Jovi Feretrio consecrarint, *Romulo*, Caeninensium rege interfecto: *Cornelio Cosso*, qui Volumnium Tuscorum ducem, *Claudio Marcello*, qui Gallorum regem Viridomarum interfecit, ea tamen differentia, ut posteriores curru vecti fuerint triumphantes, prior ovans pedibus urbem ingressus sit. VERHEYK.

Stipiti imposita] Ita enim trophaea fiebant. A. F.

VII. *M. Minucio*] Anno sequenti post triumphum Marcelli. an. ab U. C. 532. A. F.

Histris bellum illatum est, quia latrocinati [x] navibus Romanorum fuerant, quae frumenta exhibebant, perdomitique sunt omnes. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Hannibalem, Carthaginiensium [y] ducem; qui Sagun-

VARIAE LECTIONES.

x Vulgati *naves*. sed *navibus* L. B. 1. 2. 3. 4. 5.

y *Ducem, qui jamdudum Amilcari patri ad aras juraverat, cum adhuc esset novem annorum, se, ut primum posset, adversus Romanos pugnaturum. Annibal ergo Saguntum* &c S. M. G. V. B, HM. L. B. 4. 5.

NOTAE.

Histris bellum illatum] Istri subacti sunt, inquit Florus lib. xx. in Livii epitome, in altera nihil etiam Polybius. GLAR.

Istris] Primi in Illyrici ora maritima, contermini Italiae & Caunis. Tota ora Istriae stadiorum MCCC. *Strab.* A. F.

Quia latrocinati] Romanorum naves frumento onustas interceperant. A. F. Insolens locutio *latrocinati naves*. Unde rectius *latrocinati navibus Romanorum* &c. Lugd. Bat. omnes exhibent; quomodo jam mens Eutropii est, eosdem, navibus Romanorum frumentariis interceptis, piraticam iisdem contra Romanos exercuisse. HAV. *Naves* quotquot vidi Edd. etiam vetustissimas, omnes exhibent, nihilque variant Codd. Hearnei. Lugd. tamen B. constanter *navibus* legunt. quod inde praeferendum censet Cl. Hav. quia Eutropii mens esset, Histros iisdem navibus, quas interceperant, ad mare infestandum usos fuisse; Haec vero res an sic se habuerit, nemo facile dijudicabit, quia ex ceteris scriptoribus de bello quidem hoc agentibus, sed caussam unde ortum fuerit, silentio praetermittentibus nihil lucis adfundi potest: & demus ita fuisse, simplicissimus tamen sensus est, Histris bellum fuisse inlatum, quod *naves* Romanorum ceperint, unde etiam Paeanius ἐπειδὴ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐλῄστευον στόλον. (ut Grun. observat, qui hinc quoque *naves* reposuit.) ut *latrocinari naves* pro *capere, intercipere*, non insolentior locutio videatur, quam *latrocinari navibus*, pro *piraticam facere*, ut Cic. pro R. in Sen. c. 5. utriusque enim alia exempla desidero. nec quidquam definire sustineo: quamquam fidei Codd. MSS. Lugd. omnium adversari nolui. VERHEYK.

Perdomitique sunt omnes.] Al. *Ac multo Romanorum sanguine fuso perdomiti sunt.* Et placet. GLAR.

Eodem anno bellum Punicum] Sequitur jam III. Decas apud Livium, quae secundum bellum Punicum continet, de quo Polybius ante Livium libro III. GLAR.

Eodem anno] Urbis conditae 535. triennio post Istros subactos. GLAR. Imo potius anno post Istricum secundo. Bellum enim Punicum secundum incepit an. Mundi 3731. ante Ch. Nat. 217. ab urbe condita 534. Vide Flor. lib. II. cap. 6. pag. 55. A. F.

Eodem anno] Glareano consentit Pighius, Bellum Punicum secundum inceptum fuisse A. U. C. DXXXV. Publio Cornelio Scipione & Tito Sempronio Coss. ubi annus, quo Minucius Rufus, & P. Corn. Scipio Coss. erant, fuerit DXXXII. Sed secundum Fastos Consul. DXXXIII. & DXXXVI. P. C. Scipione, & Sempronio Longo Coss. VERHEYK.

Bellum Punicum secundum] Quod Hannibalis bellum vocant Graeci, inquit Polybius. Porro hujus belli tres causas numerat Polybius *libro* III. Primam: Hamilcarem Hannibalis parentem & ejus in Romanos indi-

z Saguntum Hispaniae civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, [a] annum agens vicesimum aetatis, copiis congregatis [b] CXL. millium. Huic Romani per [c] legatos denunciaverunt, ut bello [d] abstine-

VARIAE LECTIONES.

z *Sagunto* L. B. I.

a Transponit Lugd. Bat. I. 2. 3. 4. *agens vicesimum aetatis annum.*

b Livius habet CXL. tantum, nec ab eo discrepat Metaphrastes, aut Lugd. Bat. I. Vulg. CL. Nonnulli corrupte *millibus* pro *millium.*

c *Legatum* F.

NOTAE.

indignationem. Secundam: Romanorum injuriam, qua eis Sardiniam ademerant. Tertiam: fortunam prosperam Carthaginensium in Hispania, qua erecti sperabant se ulcisci posse Romanorum injuriam. GLAR.

Hannibalem] Sic ex Cod. Lugd. Bat. I. qui uti & *Hasdrubalem* per adspirationem, quod Merula quoque secutus, semper exhibet, rescripsi. atque ita ex optimis Livii MSS. ubique praefert Drakenb. quem vide ad Liv. L. XXI. c. I. VERHEYK.

Qui Saguntum Hispaniae civitatem,] Ultra Iberum, non longe a mari. Multae feruntur causae, quare Saguntum oppugnarit Hannibal. I. ut abscinderet Romanis spem gerendi belli in Hispania. II. ut caeteris civitatibus metum injiceret; suis, ut in fide manerent: aliis, ut sese ei dederent. III. ut tuto progredi deinde posset, nullo post se relicto hoste: IV. spe immensae pecuniae potiundae. V. ut militum favorem sibi conciliaret, ob praedae partitionem. VI. ut cives Carthagine sibi conciliaret muneribus, ex manubiis, quas sperabat. GLAR. *In caussam belli Saguntus delecta est, vetus Hispaniae civitas, & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum.* Flor. L. II. c. 6. Vide ibi Comment. VERHEYK.

Saguntum] Hispaniae Tarraconensis civitas ultra Iberum sita, passus mille ferme a mari, hodie *Morvedro.* A. F.

Oppugnare aggressus est,] Contra foedus, quo cautum erat, Carthaginenses Hispania abstinerent. A. F.

Annum agens aetatis vicesimum] Nepos in Vita c. 3. *minor quinque & viginti annis natus, imperator factus* &c. CELL. Hannibal, quum Imperator factus est, natus erat annos XXVI. Quum autem Saguntum oppugnavit, XXVIII. Frustra alii minorem, alii majorem natu faciunt. vid. Bosium ad Nepot. c. 3. in Hann. Schott. ad Aur. Vict. V. I. c. 42. VERHEYK.

Vicesimum aetatis annum] Corrige, XXVI. aetatis annum. Hannibal enim IX. puer annorum, cum patre Hamilcare in Hispaniam venit. Pater ibidem IX. annis exercitui praefuit. cui successit in imperium gener Hasdrubal, VIII. annis imperio potitus. quo caeso, Hannibal XXVI. jam agens annum, imperator electus est. Ergo hic est error. GLAR. Certe tunc natus erat annos XXVII. Natus enim an. Mundi. 3704. A. F.

CL. Millium] Hoc idem etiam Liv. habet. GLAR. *Ad centum quadraginta millia habuisse creditur.* Livius. A. F.

CXL.] Hanc lectionem cum Doct. Grun. ab Eutropii manu esse puto, & ex codice Lugd. Bat. I. reposui. nam idem, quod de Doctissima Femina

stineret. Is [e] legatos admittere noluit. Romani etiam [f] Carthaginem miserunt, ut mandaretur Hannibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret. Dura responsa a Carthaginiensibus [g] reddita. [h] Saguntini interea fame victi sunt, captique ab Hannibale ultimis poenis afficiuntur.

VIII.

VARIAE LECTIONES.

d *Obtinerent* L. B. 1.
e Al. ut & Lugd. Bat. *legatis parere.*
f *A Carthaginiensibus petierunt* Lugd. Bat. 1. *miserunt Carth.* 3.
g *Data sunt* L. B. 2. 4. 5.
h *Sagunti* L. B. 3. qui & mox *sunt* delet.

NOTAE.

mina hic suspicatur Vir Doct. etiam Eutropio accidere potuit, ut in minus emendatum Livii codicem inciderit. Certe Pal. sec. teste Gebhardo eumdem numerum exhibet. *Peditum & XX. millium equitum* in textum olim recepta, hic potius legi malui; quia omnes Codd. Lugd. Bat. L. N. M. S. & Paeanius respuunt. Grunerus quamquam sibi suspecta retinuit tamen. Ceterum male Havercamp. in Var. Lect. voces *CL. millium*, ut ante legebatur, simul cum reliquis in omnibus Codd. L. B. desiderari notat. VERHEYK.

Legatos] Legati missi P. Valerius Flaccus & Q. Baebius Tamphilus. Hanc legationem Livius missam ait anno serius, Coss. P. Cornelio Scipione & T. Sempronio Longo. Vide tamen lib. XXI. cap. 15. A. F.

Is legatis parere] *Legatos admittere*, inquit Livius: & alter etiam codex ita habet. Romani quidem legationibus terebant tempus: interea perierunt Saguntini, proditi a Romanis. Ita post aliquot annos etiam Aetolos deseruere. GLAR.

Is legatos admittere noluit] Iis obviam ad mare missi ab Annibale, qui dicerent, nec tuto eos adituros inter tot effrenatarum gentium arma: nec Annibali tanto discrimine rerum operae esse legationes audire. Livius lib. XXI. cap. 9. A. F.

Parere]] Imo ne admittere quidem, *Liv.* XXI. 9. CELL.

Romani etiam] Ante Saguntum captum duo missi, P. Valerius Flaccus, & Qu. Boebius Pamphilus. GLAR. Legati, qui Saguntum missi, iidem Carthaginem inde petierunt. A. F.

Miserunt] Secundo post captum Saguntum V. missi sunt legati, Q. Fabius, M. Livius, L. Aemilius, C. Licinius, Q. Boebius. GLAR.

Dura responsa] Proinde omittite Sagunti ac Iberi mentionem facere, ac quod diu parturit animus vester, aliquando pariat. GLAR. Integram responsionem exhibet Livius XXI. 18. CELL. Responsum legatis: *Bellum ortum a Saguntinis, non ab Annibale esse, Populum Romanum injuste facere, si Saguntinos vetustissimae Carthaginensium societati praeponat.* A. F.

Saguntini interea] A Romanis deserti. GLAR.

Captique] Livius, de Sagunto libro XXI. ita inquit: *Civitas ea longe opulentissima ultra Iberum fuit, sed passus mille fere a mari. oriundi à Zacyntho insula dicuntur, mixtique etiam ab Ardea Rutulorum quidam generis. Caeterum in tantas brevi creverunt opes, seu maritimis seu terrestribus fructibus, seu multitudinis incremento, seu sanctitate disciplinae, quae fidem socialem usque ad perniciem suam coluerunt.* Haec ille. Octavo mense capta est, cum

VIII. Tum [i] P. Cornelius Scipio cum exercitu [k] in Hispaniam profectus est, Tiberius [l] Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginiensibus indictum est. Hannibal relicto in Hispania fratre Hasdrubale, [m] Pyrenaeum transiit: [n] Alpes, adhuc [o] ea parte invias,

VARIAE LECTIONES.

i *Pompejus* L. B. 1. *Publius* 4. 5.
k Delet *in* L. Bat. 1. ut jam saepius.
l *Sempronio in Sicilia* L. B. 4. sed 3. a *Sempron.* usque ad *Han.* omnia delet.
m *Igne, ferro rupes rescindit, Pyren* V. *Pyrmaeum* L. B. 2. *Pyrenum* 3. & mox uterque *transivit*, uti & 4.
n *Et A. tum ea parte* L. Bat. 1. *A. adhuc tum ea parte* L. Bat. 2. 3. 4.
o *Tum* inserunt L. B. 2. 3. 4. 5.

NOTAE.

cum egregie se defendisset. Captum oppidum cum ingenti praeda. Quanquam pleraque a dominis de industria corrupta erant. GLAR.

Ultimis poenis afficiuntur.] Omnes puberes caedunt, inquit Livius in primo hujus belli. GLAR. Saguntinorum primores sese suaque omnia igni suo concremarunt, puberes omnes interfecti, reliqui militum praeda fuere. A. F.

VIII. *Tum P. Cornelius Scipio*] Hoc anno Cos. erat hic, superioris Scipionis pater. Caeterum sex legiones civium hoc anno Romani in armis habuerunt, quaternum millium peditum, trecenûm equitum: sociorum, XLIV. millium peditum, equitum quatuor millium. quinqueremes CCXX. celoces XX. GLAR. Liv. XXI. 17. *Nominatae jam antea Consulibus provinciae erant, tum sortiri jussi, Cornelio Hispania, Sempronio Africa cum Sicilia evenit.* Neque tamen in Hispaniam ivit Pub Scipio, sed eo misit Cn. Scipionem fratrem. A. F.

In Hispaniam] Codex Bat. 1. iterum *in* delet. Vide quae diximus ad L. II. c. 21.

Profectus] Al. *destinatus.* GLAR.

Sempronius] Longus, & Cos. GLAR. Recte. nam sine cap. male *Gracchum* pro *Longo* vocat Auctor, uti & Paeanius ubique. vide infra V. D. & ad Liv. L. XXI. c. 6. VERH.

Bellum Carthaginiensibus indictum est.] Hic annus primus Punici belli secundi, ab U. C. 536. Et Saguntum anno ante captum est, ut putat Polybius, nec abnegat Livius. Hoc autem anno Hannibal in Italiam venit, cum quo sub autumnum Scipio, sub brumam pugnavit Sempronius. Meminit & Livius, latum ad populum. GLAR. Per legatos Q. Fabium, M. Livium, L. Aemilium, C. Licinium, Q. Baebium. Liv. XXI. 18. A. F.

Relicto in Hispania fratre Asdrubale,] *Neque Hispaniam negligendam ratus, & Asdrubali fratri viro impigro eam Provinciam destinat.* Liv. XXI. 18. A. F.

Pyrenaeum transiit;] Pyrenaeum transgreditur, & ad oppidum Illybirim castra locat. A. F.

Alpes, adhuc ea parte invias,] Quinto decimo die Alpes superavit: sed qua parte ambigitur. Livius nullum dubitandi locum dicit, cum ex descensu statim in Taurinos incurrerit. Illum vide XXI. 38. A. F. Reprehendit Polyb. l. III. f. 18. illos scripto-

vias, sibi patefecit. [p] Traditur ad Italiam [q] LXXX. millia peditum, [r] & [s] XX. millia equitum, [t] septem & XXX. elephantos adduxisse. Interea multi Ligures [v] & Galli" Hannibali se [w] conjunxerunt. Sempronius

VARIAE LECTIONES.

p *Traditus* L. B. 1.
q *C.* HM. LXX. G. L. B. 2. LXXX. *m. p. equitumque septem* &c. 3.
r *Et* delent L. B. 1. 2. 4. 5.
s *XI.* N. F. *X.* B. M. L. G. Gr. L. B. 1. 2. 5.
t XXXIII. LC.
v Desunt LC.
w *Junxerunt* Alii.

NOTAE.

scriptores, qui Annibalem Alpes transiisse dicunt, quas nemo unquam cum exercitu transierit, Gallos enim ait Rhodani accolas non semel has Alpes cum exercitu trajecisse populo R. bellum facturos. CELL. & HEARN. Eumdem errorem committit Nepos. V. Hann. c. 3. 4. quem etiam Grun. citat. Adde Cl. Dukerum ad Liv. XXI. c. 27. & Comm. ad Aur. Vict. V. I. c. 47. Quatuor Codd. MSS. nostri legunt: *Alpes, adhuc tum* &c. Sed potior primi lectio: *Alpes tum* deleto *adhuc*. quod ferri posset; quasi vellet Auctor, Hannibalem Alpes, quae *tum* ea parte inviae erant, sibi patefecisse, quum antea transiri potuissent. VERH.

Traditur ad Italiam LXXX. *millia peditum*,] Livius ex Polybio: *Hannibal* XC. *millia peditum*, XII. *millia equitum*, *Iberum traduxit.* GLAR.

Traditur] A L. Cincio, inquit Liv. 80000. peditum: sed X. millia equitum. Alii autem longe majorem, quidam minorem. Polybius *lib.* III. ait, Hannibalem apud Rhodanum habuisse 38000. peditum, 8000. equitum, ei vix medietatem ejusmodi copiarum superfuisse. Idem Polybius ait, Hannibalem apud Lacinium erexisse columnam, in qua scriptum fuerit, eum Afrorum decem millia, ac ducentos, ex Hispanis 8000. equitum 6000. habuisse, cum Insubres attigisset. GLAR. *Quantae copiae transgresso in Italiam Annibali fuerint, nequaquam inter auctores constat: qui plurimum, centum millia peditum, viginti equitum fuisse scribunt: qui minimum, viginti millia peditum, sex equitum. L. Cincius Alimentus, qui captum se ab Annibale scribit, maxime auctor moveret me, nisi confunderet numerum, Gallis Liguribusque additis: cum his scribit octoginta millia peditum, decem equitum adducta in Italiam.* Idem ibid. A. F. & HEARN. Adi Liv. L. XXI. c. 38. & Polyb. L. III. c. 56. & 60. unde dubia facile conciliari possunt. VERHEYK.

Interea multi Ligures] Polybius ait, expugnata Taurinorum quadam urbe, Hannibalem effecisse, ut Padi accolae omnes ad eum defecissent, nisi consulis adventus eorum consilia oppressisset. GLAR.

Junxerunt] In omnibus Codd. MSS. Lugd. *conjunxerunt*. quemadmodum alibi saepius *jungere* & *adjungere* in MSS. confunduntur. Vid. supra ad L. I. c. 6. Sic *jungere* & *conjungere* etiam promiscue usurpat Auctor. *Gallorum copiae se Tuscis*... junxerunt. L. II. c. 10. *Pyrrhus* junctis

sibi

pronius Gracchus cognito ad Italiam Hannibalis adventu [x] ex Sicilia exercitum Ariminum trajecit.

IX. P. Cornelius Scipio [y] Hannibali primus occurrit: commisso proelio, [z] fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. [a] Sempronius Gracchus & ipse [b] con-

VARIAE LECTIONES.

x *E Sic.* Alii.

y *Annibali apud Ticinum primus* B. N. M. G. V. HM. L. B. 2. 4. 5.

z *Fugatis suis, & pene omnibus exstinctis, ipse a Filio Scipione liberatus, saucius tamen, in castra rediit. Pugnatum deinde est eodem consule ad Trebiam fluvium; iterumque Romani superati sunt. Sempronius Gracchus & ipse conflixit apud eundem amnem, amisseque exercitu pene solus evasit. In eo tamen bello etiam Annibal vulneratus est. Tum se Annibali multi Itali dedidere. Igitur Annibal ad Tusciam* &c. G. N. M. S. B. V. HM. Eadem fere Codd. L. B. 2. 4. 5. servant.

a *P.* addit L. B. 3.

b *Conflixit* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

sibi Samnitibus c. 12. ubi tamen quatt. Codd. *conjunctis*. & sic Merula hic edidit. VERHEYK.

Sempronius] Vocatus a Senatu Rom. GLAR.

Sempronius Gracchus] Imo Tib. Sempronius Longus Consul: & hic etiam in eo peccat Eutropius, quod Sempronius post priorem Scipionis cum Annibale pugnam, exercitum Ariminum trajecit. Vide Liv. XX. 51. A. F. HEARN.

Gracchus] Longus. GLAR.

E Sicilia] Intra 40. dies à Lilybaeo pedestri itinere hunc exercitum Ariminum esse traductum, ait Polybius lib. III. GLAR.

Ariminum] Oppidum ad Adriaticum mare, non longe a Ravenna. GLAR. Supra Umbriam, ad littus maris superi. A. F. Per mare Superum navigando. Liv. XXI. 51. CELL.

IX. *Primus occurrit:*] Prima cum Hannibale pugna ad Ticinum. GLAR.

Commisso proelio,] Hoc praelium potissimum fuit equitum, ad Ticinum amnem: ex qua pugna intellectum est, Hannibalis equitatum meliorem esse Romano. GLAR. Inter Padum & Ticinum. A. F. Apud Ticinum Insubriae fluvium. *Liv.* XXI. 45. CELL.

Ipse] Scipio. GLAR.

Vulneratus] Sed pater a filio Scipione defensus erat. GLAR. Periculum filii tum primum pubescentis (Africanus hic est) intercursu propulsatum. *Livius* XXI. 46. CELL.

Sempronius Gracchus & ipse conflixit] Haec secunda cum Hannibale pugna, ad Trebiam, vana Sempronii elatione accidit. Qui ut ipse solus gloriam nancisceretur, altero Cos. vulnerato, & pugna victo: itaque appropinquante comitiorum die, temere cum Hannibale certamen iniit, non explorato itinere, non curatis corporibus militum; cum Hannibal utrumque apud suos procurasset, insidiis medio itinere positis, & curatis corporibus, imo praebito per maniplos oleo, ut mollirent ar-

tus.

Varro, contra [s] Hannibalem mittuntur, Fabioque succedunt: qui Fabius ambos COSS. monuit, ut" Hannibalem calidum & impatientem ducem non aliter

VARIAE LECTIONES.

s Desunt LC.

NOTAE.

Mittuntur,] In Apuliam. GLAR.

Fabioque succedunt] In annorum computatione errat Eutropius; nam Fabius, exacto semestri imperio, excercitus tradidit M. Atilio Regulo, & Cn. Servilio Coss. A. U. C. DXXXVII. uti in Fastis est. His vero successerunt sequenti anno Aemilius Paullus & Terentius Varro. Adi Liv. L. XXII. c. 31. 32. VERH.

Qui [*Fabius*] *ambos COSS*] Cum Fabius Dictator esset, ac sacrorum causa Romam isset, M. Minutius ejus magister equitum, nactus occasionem pugnandi cum Hannibale, eum vicit, ac 8000. hominum occidit. Quae res Romanis spem fecit, pugna posse Hannibalem vinci: & perosi Fabii cunctationem, magistri equitum imperium, quod fando inauditum erat, cum Dictatore aequarunt. Quae res Romanum evertisset imperium, nisi bonitas Fabii ei subvenisset. Ejus rei memor Fabius, cum videret temerarium C. Terentium Varronem, ut qui talibus artibus in imperium venerat, admonuit L. Paulum Aemilium pulchra, quae apud Livium est, oratione. In causa omnium malorum erat vulgi opinio falsa de patriciis, quod ipsi vocassent Hannibalem in Italiam, & producerent bellum, ut diu in imperio essent. Crearunt igitur Varronem, qui finiret bellum, ac conficeret Hannibalem: sed temeritate sua idem ille Varro propemodum evertit Romanum imperium. GLAR. Non ambos, sed Aemilium Paulum: Varro enim ita jam furebat & plenus minarum erat, ut Fabii consilia admittere non posset. Aemilium igitur monuit Fabius. praeclaram ejus orationem lege apudLivium XXII.39.A.F.

Qui Fabius] Post alios etiam Cl. Havercampus *Fabius* uncis inclusit, improbante Grunero, quem videsis. Recte: Nihil enim Nostro Aliisque familiarius, quam ejusmodi repetitio nominum post pronomen relativum. Vide omnino Cel. Burm. ad Vellej. Paterc. a Gruner. quoque laudatum, L. I. c. 3. 2. ubi quam plurimis egregie hunc usum comprobat. VERH.

Ambos COSS.] Livius ait, cum solo L. Paulo locutum Fabium. GLAR.

Callidum & impatientem] Astutum & morosum. GLAR. Pro *callidum* Carolus Langius annot. ad Cic. Offic. lib. I. cap. 24. p. 87. edit. Graevii, rescribi jubet *calidum*. Ac sane etiam Cicero cap. 4. *de senect.* scribit, Q. Fabium Annibalem *juveniliter exultantem patientia sua mollivisse*. E contrario Livius lib. VI. cap. 23. *frigere* ait *ac torpere senum consilia*. HEUMANN. Ex tribus MSS. L. Bat. secundus quoque expresse *calidum* habet, & ita legendum esse, docet quod adiungitur *impatientem*. Sed nota calliditas Annibalis fecit, ut plures libros *callidum* occuparet. HAV. *Calidum* & *callidum* a Librariis saepissime confundi quis ignorat? Adi Livium (L. XXXV. c. 32. & vide quos laudat Cel. Drakenb.) ubi *callida*, ut ante legebatur, etiam in *calida* consilia mutarunt Viri D. & per *temeraria* & *praecipitia* vel *audacia* (quod addit Livius, uti hic *impatientem* Eutropius) recte exponunt: quo sensu de Hannibale vix melius exprimi posset: quemadmodum *ferox bestis* audit Livio Epit. L. XXII. Ita juventuti ceu proprium adscribit Virgil. Georg. L. III. vs. 119.

Aeque juvenemque magistri
Exquirunt, calidum*que animis & cursibus acrem.*

Bene

ter vincerent, quam proelium differendo. Verum [t] cum [v] impatientia Varronis consulis, contradicente consule [w] altero, apud vicum, qui Cannae appellatur, in Apulia pugnatum [x] esset, ambo COSS. ab Hannibale vincuntur. [y] In ea pugna [z] III. mil-

VARIAE LECTIONES.

t *Quod* L. B. 3.
v *Impatientiam rerum* L. B. 2.
w *Altero, id est, Aemilio Paulo* N. LC. B. L. G. Fr. V. HM. F. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.
x *Est* L. B. 4. 5.
y Desunt in cod. M. usque ad: *Post haec Annibal diffidere* &c.
z Livius scribit octo millia fortissimorum virorum trucidata. Lugd. Bat. 1. 2. & Merulae editio: *IV. millia.*

NOTAE.

Bene itaque, quod Cl. Haverc. & post eum Gruner. praecipientibus Aliis V. D. quos laudat Vener. Heumann. ita ediderint: quamquam alter humani quid passus est, qui Cod. Lugd. 2. expresse *calidum* exhibere contendat. quum 1. 2. 4. 5. *callidum* diserte legunt. unus, qui secus habet, tertius est. Ceteri Codd. quibus priores Editores usi fuerunt, vulgata tueri videntur, quia quotquot vidi Editiones, constanter servant: unde, nisi certa ratione adductus essem, receptam nuper lectionem unice probam esse, & quia quotiescunque haec verba occurrant, passim commutari solent, ut utrum ab Auctorum manu sit, nemo facile dijudicet, contra tot MSS. auctoritatem quidquam mutasse mihi non liberum duxissem. VERH.

Impatientem] Qui moram ferre non posset. CELL.

Quam proelium differendo.] *Una*, inquit, *ratio belli gerendi adversus Annibalem, qua ego gessi*, nempe *cunctatio*, unde & *Cunctator* dictus est. A. F.

Verum cum impatientia] Varro postero die, cui sors eius diei imperii erat, nihil consulto collega signum pugnae proposuit, instructasque copias flumen traduxit, sequente Paulo, quia magis non probare, quam non adjuvare consilium poterat. Liv. XXII. 45. A. F.

Varronis consulis,] Hic Cos. Varro clamoribus apud vilissimum quemque tantum evicit, ut alternis diebus administrarent Coss. imperium. Cum igitur L. Paulus aliquandiu Fabiana prudentia continuerit tum suos, tum hostes: caeterum Hannibalis ad pugnam parata acies staret ad Cannas, & sors diei in Varronem incidisset, is signum pugnae nihil consulto collega proposuit, ad Rempub. Rom. quantum nullus alius afflixit. GLAR.

Varronis] Plebeji Cos. GLAR.

Contradicente consule altero,] Oratiunculas altercantium consulum habet Livius XXII. 45. CELL.

Consule altero,] Patricio, id est L. Aemilio Paulo. GLAR.

Cannae] Ad fl. Aufidum. GLAR.

Pugnatum esset] Fuitq; haec quarta cum Hannibale pugna. GLAR.

In ea pugna tria millia] Sic suis omnibus literis nostri libri, ut apud Livium octo millia legimus. VINET. Livius XXII. 52. habet *octo*

 millia

millia Afrorum [a] pereunt, [b] magna pars de exercitu Hannibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani gravius accepti sunt. periit enim in eo [c] Aemilius Paullus consul: consulares aut praetorii XX. senatores capti aut occisi XXX. [d] nobiles viri CCC. militum XL. millia; equitum [e] III. millia & quin-

VARIAE LECTIONES.

a *Perierunt* L. B. 3. 4. 5.
b Abest a L. Bat. 1.
c Notatur in S. & N. esse Pauli Diaconi. Transponit Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5. *consul Aemilius Paulus.*
d Alii: *nobiliores.*
e *IV.* G.

NOTAE.

millia, sed *tria millia* plenis literis codex Eutropii Burdegalensis. Merulae editio, *quatuor millia.* CELL. Ut Codd. MSS. & Editi, ita & ceteri Scriptores, sed majori differentia variant. Paeanius nihil hic lucis adfundit, qui a verbis *in ea pugna* usque ad *periit enim* &c. nihil agnoscit. VERH.

Millia Afrorum pereunt,] Polybius *lib.* III. ad finem ait, de Hannibalis exercitu cecidisse Gallorum circiter 4000. Afrorum atque Hispanorum fere mille & quingentos, equites ducentos. At Livius ait, octo millia fuisse. GLAR. Livius scribit octo millia fortissimorum virorum trucidata. A. F.

Nullo tamen Punico bello Romani gravius accepti] Livius *lib.* II. hujus belli: Nunquam salva urbe tantum pavoris tumultusque intra moenia Romana fuit. Itaque succumbam oneri, neque aggrediar narrare quae differendo minora vero facio. GLAR.

Nullo tamen Punico bello] Proelio, pugna, ut infra 3. 13. Non insolens istis temporibus notio. Vide dicta ad Sext. Rufi cap. 27. CELL. Consule, quem inter alios Doctiss. Gruner laudat, Cl. Arntzen. ad Aur. Vict. V. I. 54. Sic, quod Nostro *bellum*, Livio Epit. XXII *proelium* expresse dicitur. VERH.

Aemilius Paullus consul: consulares aut &c.] Dissentit Livii Epit. XXII. .... *cum Paullo consule & Senatoribus octoginta, consularibus atque praetoriis aut aedilitiis triginta.* Et sic ceteri scriptores inter se discrepant. quemadmodum eadem Epitome caesa tradit hoc praelio Romanorum *quadraginta quinque millia.* & ab ipso Livio (quod non semel accidit) differt c. 49. *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites, & tanta prope civium sociorumque pars, caesi dicuntur* &c. Polybius L. III. c. 117. & Dionysius L. II. p. 89. hunc numerum augent: quemadmodum horum uti & Plutarchi atque Orosii calculos a Viris D. ad d. Livii l. expensos vide. VERH.

Consulares & praetorii viginti] *Unus & viginti Tribuni militum, Consulares quidam, Praetoriique & Aedilicii.* Livius. A. F. & HEARN.

Senatores capti aut occisi XXX.] Apud Livium LXXX. sunt senatores, pro his XXX. & duo millia septingenti equites, pro tribus millibus & quingentis. VINET. Octoginta praeterea aut Senatores, aut qui eos Magistratus gessissent, unde in Senatum legi deberent. Liv. A. F.

Nobiliores viri CCC.] Nobiliores Equites, opinor, intelligit, vel ex eorum numero, qui nullos Magistratus gessissent, sed ex antiqua prosapia. A. F.

Militum XL. *millia; equitum* III. *millia*] Livius *lib.* II. ait. XL. millia pedi-

quingenti. [f] in quibus malis nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus [g] est. Servi, quod nunquam ante, manumissi, & milites [h] facti sunt.

XI. Post eam pugnam multae Italiae civitates, quae

VARIAE LECTIONES.

f *In omnibus tamen bis* L. B. 4. 5.
g *Est* delet L. B. 5.
h *Facti sunt: & omnes quicunque sceleribus & aliorum foenore obligati essent liberantur & milites facti sunt. Qui numerus pervenit usque ad sex millia. Post eam* &c. V.

NOTAE.

peditum, duo millia septingenti equitum, & tanta prope civium sociorumque pars caesi dicuntur. Atque apud eundem Livium postea in oratione M. Junii pro captivis, & oratione Torquati adversus captivos, L. millia civium sociorumque caesa dicuntur. Polybius ad finem *lib.* III. ait 70000. in praelio esse occisa. De numero Senatorum, praetorum, quaestorumque, nihil hic cum Livio convenit. GLAR. *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites.* Livius. A.F. &HEARN.

Nemo tamen Romanorum] Id Livius etiam in Hannonis oratione, in Senatu Carthaginensi habita, fatetur. GLAR. Lege Livium Libro XX. extremo CELL.

Servi, quod nunquam ante,] Livius eodem loco: Et aliam formam novi delectus, inopia liberorum capitum ac necessitas dedit. octo millia juvenum validorum ex servitiis prius, sciscitantes singulos, vellentne militare, empta publice armaverunt. Hic miles magis placuit, cum pretio minore redimendi captivos copia fieret. Columella refert *lib.* III. Vinitoris optimi pretium 8000. as. hoc est ducentis coron. Et in Phormione Terentii ancilla XXX. minis amatori vilis videbatur: hoc est, 300. coronatis, nimirum igitur recte dixit, minore pretio redimendi captivos copiam factam, quam emerentur mancipia. *In sacramentum militiae liberata servitia.* Flor. Liv. XXII. 57. *Aliam formam novi delectus inopia liberorum capitum, ac necessitas dedit. Octo millia juvenum validorum ex servitiis, prius sciscitantes singulos, vellentne militare, empta publice armaverunt.* A. F.

Servi] Octo millia, Liv. 22. 57. CELL.

Quod nunquam ante,] Scilicet auditum est. GLAR.

XI. *Post eam pugnam*] Livius *lib.* II. hujus belli, ad finem: *Quanto autem major haec clades superioribus cladibus fuerit, vel ea res indicio est, quod qui sociorum ad eam diem firmi steterant, tum labare coeperunt, nulla profecto alia de re, quam quod desperaverunt de imperio.* Haec ille. Caeterum Livius ac Polybius non eosdem populos enumerant, qui defecerint, & aliquando diversa, ut Polybius Neapolitanos defecisse enumerat, quos secus Livius: ita de Tarentinis, quos postea proditos ait, ut Metapontum ac Crotona: hic vero defecisse dicat. GLAR.

Multae civitates,] Ut Brutii, Lucani, Tarentini. GLAR. *Defecere autem ad Poenos hi populi: Atellani, Calatini, Hirpini, Appulorum pars, Samnites praeter Pentros, Brutii omnes, Lucani, praeter hos Surrentini, & Graecorum omnis fere ora, Tarentini, Metapontini, Crotonienses,* Locri-

quae Romanis paruerant, [i] se ad Hannibalem transtulerunt. Hannibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent: responsumque est a senatu, eos cives [k] non esse necessarios, qui, cum armati essent, capi potuissent. Ille omnes [l] postea variis suppliciis interfecit, & tres modios [m] aureorum annulorum Carthaginem misit, quos [n] e manibus equitum Romanorum,

VARIAE LECTIONES.

i Quatuor has voces delet L. B. 2.
k Duas voces delet L. B. 1. *non* delent 4. 5.
l *Variis postea* L. Bat. 1.
m *Ann. aur.* L. B. 2. 3. 4. 5.
n *Ex* L. B. 1. 2. 3. 5.

NOTAE.

Locrique, & Cisalpini omnes Galli. Liv. XXII. 16. A. F. Adde Polyb. L. III. c. 118. Plut. in Fabio. Diod. Sicul. Ecl. VIII. L. XXVI. Oros. L. IV. c. 16. VERHEYK.

Hannibal Romanis obtulit,] Liv. *lib.* II. hujus belli, ubi de minoribus castris Romanis deditis scribit, ita ait: Pacti ut arma atque equos traderent, in capita Romana trecenis nummis quadrigatis, in socios ducenis, in servos centenis, in equites quingenis, ut postea addit. At Gellius *lib.* VII. *cap.* 18. pretium in captivos ait ab Hannibale constitutum, argenti pondo, libram & selibram. Quae summa nullum hominum discrimen facit, ac media prope inter tres Livii supremas summas incedit, prima enim summa est, 30. coron. Tertia, x. Gellii xv. At vero media est xx. coron. Romae saepe trecentis nummis quadrigatis, hoc est ternis minis emebantur. Certe Livius *lib.* IV. *Decad.* 4. non multis foliis a fine, ait: Civium Romanorum centum talentis constitisse Achaeis, cum quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, statuissent. Tractat hoc etiam Budaeus *libro* II. *de Asse.* GLAR.

Responsumque est a senatu,] Vide Liv. XXII. 40. & 41. A. F.

Necessarios,] Romanis. GLAR.

Variis suppliciis interfecit,] Hoc apertum mendacium est, si Polybio credimus: sed venditi sunt in Graeciam maxima ex parte, ut & Livius testatur in 4. *Decad. lib.* IV. non ita longe a fine. GLAR.

Tres modios] Unum quadrantal, qui faciunt dimidium modii Friburgensis. GLAR. Plin. lib. XXXIII. cap. 50. *Annulorum aureorum promiscuus usus fuit secundo bello Punico: neque enim aliter potuissent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Annibale mitti.* Livius tres modios & dimidium ponit lib. XXVI. cap. 12. Florus duos. Quidam unum tantum. A. F. Livius 23. 12. *dimidium supra tres modios explesse, sunt quidam auctores.* Addit, *propius vero esse, quod fama tenebat, haud plus fuisse modio.* CELL. Vide ibi notata a Viris Doctis, & hic Gruner. VERHEYK.

Annulorum] Mago Livii XXII. 12. *neminem*, ait, *nisi equitum, atque eorum ipsorum primores, id gerere insigne.* Hinc a Principe *annulo aureo donari* est *in equestrem ordinem allegi*, Tacit. Hist. I. 13. 1. Sueton. Vitell. 12. Conf. Freinshem. in Florum 1. 5. 6. CELL.

Quos e manibus equitum] Trium millium equitum annuli non implerent tres modios, opinor: sed unum

rum, [o] senatorum", & militum detraxerat. Interea in Hispania, ubi [p] frater Hannibalis Hasdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, a duobus Scipionibus, Romanis ducibus, vincitur; [q] perditque in pugna [r] XXXV. millia hominum. ex his capiuntur [s] X. millia; occiduntur [t] XXV. millia. [v] Mittuntur ei a Carthaginiensibus ad reparan-

VARIAE LECTIONES.

o Deest L.
p *Hasd. Han. fr.* L. B. 4.
q *Perdit in pugnam* L. B. 1. *perdidit in ea pug.* 2. 4.
r XXV. V. L. B. 4.
s DCCC. deleto *millia* L. B. 5.
t XV. L. B. 4.
v *Mittuntur ei rursus* XII. *millia peditum & XXX. elephanti* LC.

NOTAE.

num modium fuisse, opinatur Livius. GLAR.

In Hispania, ubi frater Hannibalis Hasdrubal] Multae Romanorum in Hispania pugnae fuere, hoc secundo Punico bello: ita sane variante fortuna vices, ut quoties in Italia res Romanae male haberent, in Hispania foelicissime administrarentur. Cn. Scipio prioris anni Cos. in Hispaniam missus a Pub. Scipione fratre, primum cum Hannone, citerioris Hispaniae duce ab Hannibale illic constituto, pugnavit, post pugnam Trebianam: VI. milibus Poenorum caesis, duobus cum ipso duce captis: ac eodem tempore paulo post in Ausitanis XII. millibus Lacetanorum caesis, auxilium Ausetanis ferentium. Porro post pugnam ad Trasimenum, idem Cn. Scipio navali pugna cum Hasdrubalis classe, non longe ab Iberi ostio certavit, quinque & XX. navibus ex XL. captis. ut vero frater P. advenit, ausus transgredi etiam Iberum, ac mira arte Ace ducis Hispani, omnes Hispanorum obsides nactus, omnem in se Hispanorum favorem derivat. Porro post Cannensem pugnam, Hasdrubalem a duobus ducibus victum, *lib.* III. refert Livius, memorabili pugna, ita ut Hasdrubali non modo in Italiam traducendi exercitus, sed ne manendi quidem satis tuto in Hispania spes relicta esset. GLAR.

A duobus Scipionibus,] Cn. ac P. quos Reipub. muros Poenis oppositos nominat Cicero. GLAR.

A duobus Scipionibus,] Publio & Cnaeo, patre altero Africani, altero patruo. CELL.

XXXV. Millia,] Eumdem numerum habet Oros. L. iv. c. 6. Livio tantum *magna vis hominum caesa* dicitur. VERHEYK.

Mittuntur ei a Carthaginiensibus,] In antiq. lib. haec longe aliter, sic: Mittuntur ei rursus XI. peditum millia, & XXX. elephanti. Idem Manlium, Mallium scribit. VINET. Mago frater Annibalis, XII. millia peditum, mille quingentos equites, XX. elephantos, mille argenti talenta in Italiam transmissurus erat cum praesidio sexaginta navium longarum; sed ubi rem in Hispania male gestam audiunt Poeni, cum in Hispa-

parandas vires XII. millia peditum, IV. millia equitum, XX. elephanti.

XII. Anno [w] quarto [x] post, quam [y] in Italiam Hannibal venit, M. Claudius Marcellus COS. apud Nolam, civitatem Campaniae[l], contra Hannibalem bene pugnavit. Hannibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam, [z] & [a] Bruttios occupa-

Variae Lectiones.

w *Quinto* Lugd. Bat. 1.

x *Posteaquam* L. B. 4.

y *Ad Italiam Annibal venit, Cneum Fulvium proconsulem*, XI. *praeterea tribunos*, & XVII. [XV. G.] *militum interfecit. Annibal multas civitates* &c. S. G. B. *Ad Italiam venit, Cneum Fulvium proconsulem*, XI. *praeterea tribunos*, & XVII. *militum interfecit. Marcellus Consul cum Annibale apud Nolam per triduum continuum dimicavit. Primo die pari pugna discessum est, sequenti victus consul, tertio victor* VIII. *millia hostium interfecit, Hannibalem ipsum cum reliquis fugere in castra compulit. Hannibal multas civitates* &c. B. N. HM. L. B. 2. 3. 4. 5. Praepos. delet rursus L. B. 1.

z *Et* delet L. B. 1.

a *Bruttiosque* L. B. 5.

Notae.

Hispaniam mittunt. Liv. XXIII. 32. Glar.

IV. *millia equitum*,] 1500. Liv. Glar.

XX. *elephanti.*] Et M. argenti talenta, id est 60000. coronati. Glar.

XII. *Anno quarto*,] Tertio apud Livium, Marcellus Nolam defendit. An. U. C. 539. Glar.

M. Claudius Marcellus COS.] Pugnam Marcelli ad Nolam adversus Hannibalem primum Romanis prosperam magnifice describit Livius *lib.* III. hujus belli. sed ea facta est anno tertio, quo Marcellus adhuc praetor erat, ut est apud Livium. Glar. Recte. quamquam Livii & Eutropii loca conciliari possunt: nam Marcellus ad Nolam ter cum Hannibale pugnavit. primum non multo post praelium Cannense (Liv. L. XXIV. c. 17.) quum esset Praetor. secundum sequenti anno (c. 44.) tertium hoc anno DXXXIX. (ibid.) Adi Flor. L. II. c. 6. 30. At nunc erat consul, sed vitio creatus, (ut observat Doctissima Femina) abdicatus est, eique successit T. Sempronius Gracchus. Verheyk.

COS.] Praetor, inquit Livius. Glar. Tunc Marcellus secundo Consul fuit: sed cito se abdicavit, quia vitio creatus videbatur: contra Annibalem tamen pugnavit. A. F. Liv 23. 14. Praetorem vocat. Cell.

Bene pugnavit.] Livius XXIII. 12. *quidam auctores sunt, duo millia & CCC. hostium caesos: non plus uno Romanos amisisse.* Cell.

Hannibal multas civitates Romanorum.] Capua Campaniae caput etiam defecit, de qua multa Livius *lib.* III. hujus belli. Petilia in Bruttiis expugnata, Consentia, Croto, Locri, ac post longum Tarentum etiam Hannibali proditum. Glar.

Occupavit:] Vel vi, vel voluntate. Glar.

Rex

pavit: quo tempore etiam Rex Macedoniae Philippus ad eum legatos misit, promittens [b] auxilia contra Romanos sub hac conditione; [c] ut deletis Romanis, ipse quoque contra Graecos [d] ab Hannibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, & re cognita, Romani in Macedoniam M. Valerium [e] Laevinum ire jusserunt; in Sardiniam [f] T. Manlium Torquatum [g] proconsulem. nam etiam ea [h] sollicitata ab Hannibale [i] Romanos deseruerat.

XII.

VARIAE LECTIONES.

b *Auxilia autem* Lugd. Bat. 1.
c *Ut* delent L. B. 3. 5.
d Pro his legit L. B. 3. *auxilia impenderet.*
e *Et Levinium* V. L. B. 2. *Levinium* 4.
f *Tutum Mallium* L. B. 2. *Tittum Malium* 3. *Mallium* etiam 4. 5.
g *Proconsule* L. B. 4.
h *Sollicitante Ann.* L. B. 5.
i *Romani deseruerant* L. B. 1.

NOTAE.

Rex Macedoniae Philippus] XXXVII. rex, hoc est penultimus. Polybius *libro* V. ait, Demetrium Pharium Illyrium hoc suasisse Philippo. Livius autem *lib.* III. hujus belli, ait Xenophanem ejus legatum ad Hannibalem missum, ac bis a Romanis captum, semel elusisse Valerium Praetorem: sed secundario una cum literis Hannibalis ac Punicis legatis captum. ac inde rescisse Romanos Philippi erga se animum. Recitatur foederis forma apud Livium. GLAR.

Promittens auxilia] Foederis leges: *Ut Philippus rex quam maxima classe (ducentas autem naves videbatur effecturus) in Italiam trajiceret, & vastaret maritimam oram: bellum pro parte sua terra marique gereret. Ubi debellata esset, Italia omnis cum ipsa urbe Roma Carthaginensium atque Annibalis esset, praedaque omnis Annibali cederet: perdomita Italia navigarent in Graeciam, bellumque, cum quibus regibus placeret, gererent: quae civitates continentis, quae insulae ad Macedoniam vergunt, ea Philippi regnique ejus essent.* Livius XXIII. 33. A. F.

Contra Graecos] Ut Athenienses & Lacedaemonios. GLAR.

Captis legatis] Xenophane legationis principe. GLAR. Vide Livium XXXIII. c. 33. & 34. CELL.

M. Valerium] Praetorem. GLAR.

In Sardiniam T. Manlium Torquatum] *Ad eam rem missus T. Manlius Torquatus, qui bis Consul Censorque fuerat, subegeratque in Consulatu Sardos.* Livius. A. F.

Proconsulem] *Praetorem* vocat Livius L. XXIII. c. 40. sed ex ejusdem seqq. patet Manlium Mucii Praetoris morbo impliciti vices obeuntem *Propraetorem* fuisse: quamquam, ut Viri D. ibi monent, *Propraetores* saepissime *Praetores* a scriptoribus vocantur. quemadmodum Nostro, quod inferius nonnunquam liquebit, & in Aliis frequens est, *Consul* pro *Proconsule* saepius sumitur. Vide, quae diximus ad c. 14. infra. VERH.

T. Manlium Torquatum] Hic Tit. Manlius strenue se in Sardinia gessit: semel cum Sardis congressus, ubi triginta millia hominum caesa

XIII. Ita uno tempore [k] quatuor locis pugnabatur: in Italia contra Hannibalem: [l] in Hispaniis contra fratrem ejus Hasdrubalem; in Macedonia contra Philippum; in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem [m] Carthaginiensem. [n] Is a T. Manlio proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus, occisa cum eo XII. millia, capti [o] mille quingenti, & a Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos & Hasdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus a Laevino in Macedonia vincitur; & in Hispania a Scipionibus Hasdrubal, & Mago, tertius frater Hannibalis.

XIV.

Variae Lectiones.

k VII. L. *quatuor in locis* L. B. 5.
l Sex voces in Lugd. Bat. 1. desunt. *in Hispania* legunt L. B. 4. 5.
m *Consulem* inserit L. B. 3.
n *Is* abest a Lugd. Bat. 1.
o Deest. L.

Notae.

refert Livius: iterum cum Poenis, qui Sardis auxilium ferebant, XIII. milliac aesa, capti Poenorum duces, Hasdrubal Calvus, Mago & Hanno. Glar.

XIII. *Ita uno tempore*] Haec eo anno in Italia, in Africa, in Sicilia, in Hispania vario eventu acta. A. F. Non tamen contra Philippum (ut cum Nostro Orosius L. IV. c. 16. refert) eodem hoc anno bellum gestum est: multo minus tum a Laevino victus est, (quod postea accidit.) ut subdit auctor fine cap. Sed tantum quaeque ad bellum Macedonicum, *si moveretur*, necessaria parabantur, ut diserte Liv. narrat L. XXIII. c. 48. Verh.

Alterum Asdrubalem] Cui Calvo cognomen erat. Glar. & A. F. Livius addit 23. 34. *Cui Calvo cognomen erat.* Cell.

Is a T. Manlio proconsule,] *Ante omnia claram & memorabilem pugnam fecit Asdrubal imperator. captus, & Hanno & Mago nobiles Carthaginienses.* Livius, XXIII. 40, A. F.

A T. Manlio] Liv. *lib.* V. *Decad.* 3. Glar.

Occisa cum eo] *Duodecim millia hostium caesa, Sardorum simul Poenorumque ferme tria milia & sexcenti capti, & signa militaria septem & viginti.* Livius. A. F.

Mille quingenti,] III. millia DCC. Livius. Glar.

Hasdrubal & Mago,] Porro ad finem ejusdem aestatis, iidem Scipiones Hasdrubalem ac Magonem Hamilcaris, Bomilcarem Gisgonis, ad Iliturgum oppidum vicerunt, caesis 16000. captis tribus millibus, mille prope equis, undesexaginta militaribus signis, ac elephantis V. mox altera pugna cum iisdem, ubi XIV. millia hostium caesa, supraque tria capta, cum signis duobus & XL, & novem elephantis. Tum vero omnes prope Hispaniae populi (inquit Livius ad finem libri III. hujus belli) ad Romanos defecerunt, multoque majores ea aestate in Hispania quam in Italia res gestae. Glar.

Et Mago] Primo a Cnaeo Scipione victus

XIV. Decimo anno poſt, [p] quam Hannibal in Italiam venerat, [q] P. Sulpicio, [r] Cn. Fulvio COSS. [s] Hannibal uſque ad [t] quartum milliarium urbis acceſſit; equites ejus uſque ad portam. mox [v] conſulum

VARIAE LECTIONES.

p *Quam* delet L. B. 4.
q *Pulvio* L. B. 2. 3.
r G. L. B. 2.
s *Annibal de Campania movit exercitum & cum ingenti clade omnium Sedecinum Sueſſanumque agrum via Latina, uſque ad quartum milliarium* S. N. G. B. V. HM. L. B. 2. 3. 4. 5. niſi quod 4. 5. pro *Sedecinum* legunt *per ſe decimum.* Vulgati & hic & paſſim *poſtquam.*
t Ad tertium Florus, cui conſentit Livius XXVI. 10. & cod. L.
v *Conſulibus....venientibus* deleto *metu* L. B. 4. *cum exe. ven. met.* 1.

NOTAE.

victus, & caſtris exutus & iterum victus, poſtquam Publius Scipio Cnaeo fratri ſeſe conjunxit. Liv. A. F.

XIV. *Decimo anno poſtquam Hannibal*] Manifeſtus error. octavus enim erat tunc annus, poſtquam Hannibal in Italiam venit: ſed decimus, quod factus eſt Imperator in Hiſpania, ac bellum machinatus. GLAR. P. Sulpitius Galba & Cnaeus Fulvius Centumalus Conſules fuerunt anno mundi 3739. ante Ch. Nat. 209. ab U. C. 542. Et ſi bene rationem ineas, ſic octavus annus eſt poſtquam Annibal in Italiam venit. A. F. Pro *decimo anno poſtquam* legerim *decimo anno poſt, quam.* Certe hoc Latinius eſt. Pari modo cap. XI. n. 1. lege: *Anno* XIV. *poſt, quam.* HEUMAN.

Hannibal uſque ad quartum milliarium] Ad tria millia paſſuum inquit Livius. Capua a Romanis defecerat tertio hujus belli anno. Sed ſeptimo ejusdem belli obſideri coepta eſt. Octavo anno, cum Hannibal Romanos obſidentes fruſtra oppugnaſſet, & eos alia via ab Capua oppugnanda avertiſſet, praeceps conſilium tentandae urbis caepit. Magnum terrorem intulit urbi, ſed fruſtra. nam Qu. Fulvius procos. ſequutus eſt eum, parato ad confligendum exercitu. Verum cum ante urbem confligerent, ingens imber bis eos ſeparavit, inquit Liv. Relicta Capua urbs ab Hannibale, cum Vibium Subium XXVII. Senatores ſequuti veneno ſumpto vitam finiiſſent, dedita Romanis eſt. Senatores omnes caeſi virgis, & ſecuri percuſſi: cives venundati, urbs ſervata, ut eſſet aratorum ſedes, ager omnis & tecta publica populi Romani facta. GLAR. Ad tertium Florus, cui conſentit Livius XXVI. 10. *Inter haec Annibal ad Anienem fluvium tria millia paſſuum ab Urbe caſtra admovit.* A. F. Sic & Florus 2. 6. *a tertio lapide.* CELL.

Equites ejus uſque ad portas.] Livius lib. VI. hujus belli ita inquit: *Inter haec Hannibal ad Anienem fluvium tria millia paſſuum caſtra ab urbe admovit. Ibi ſtativis poſitis, ipſe cum duobus millibus equitum ad portam Colinam, uſque ad Herculis templum eſt progreſſus: atque unde proxime poterat, moenia ſitumque urbis obequitans, contemplabatur. Id eum tam licenter atque otioſe facere, Flacco indignum viſum eſt. Itaque immiſit equites; ſummoverique atque in caſtra redigi hoſtium equitatum juſſit.* Haec Livius. Plinius *lib.* XV. etiam fatetur, caſtra ad tertium lapidem poſita

lum metu cum exercitu venientum, [w] Hannibal ad Campaniam se recepit. In Hispania a fratre [x] ejus Hasdrubale ambo Scipiones, qui [y] per multos annos victores fuerant, interficiuntur: exercitus tamen integer [z] mansit: casu enim [a] magis erant, quam virtute, [b] decepti. quo tempore etiam [c] a consule Marcello Sici-

Variae Lectiones.

w *Qui Annibal cum exercitu ad Camp.* L. B. 4.
x Pronomen addendum censuit Sylb. *Fratre Asdrubalis* L. B. 1. 2.
y *Per* delet L. B. 5.
z *Remansit* Lugd. Bat. 1.
a *Erant magis* L. B. 2 3. 5.
b *Recepti* L. B. 1.
c *A* delet L. B. 1.

Notae.

ta, ipsum Hannibalem ad Colinam adequitasse portam. Sed Livius xxvi. *cap.* 6. ait solum hostium intra urbis muros emisisse hastam. Glar. Ad portam Collinam. Ipsum in his Equitibus Annibalem fuisse, Livius c. l. tradit, & Plinius. 15. 18. Cell. Hinc *portam* pro *portas* reposui, non tamen, nisi auctoritate codd. Mss. L. B. 1. 5. Verheyk.

Mox consulum metu cum exercitu venientum,] Imo uno & altero die eductae acies, & praelium commissum, sed tempestate dirempti. Vide Liv. xxvi. 11. A. F. Recte doctissima Femina ad Livium hic provocat, quem si cum Polybio (ix, 6, 7.) a Grunero laudato conferas, error in Eutropio facile detegitur: neque etiam statim Hannibal se in Campaniam recepit. Adi Liv. L. xxvi. c. 12. Verh.

In Hispania a fratre ejus Hasdrubale ambo Scipiones,] Haec Livius recitat ante urbis Romae ab Hannibale oppugnationem, quae anno octavo facta erat. Nihilominus octavo anno etiam Cn. caesum, postquam in Hispanias venerat, ac undetricesimo die post fratris Publii caedem, idem Livius author est 25: 36. Porro res perditas in Hispania, unus homo L. Marcius, Septimii filius, eques Rom. restituit, collectis ex fuga militibus ultra 30000. hominum improviso aggressus occidit. Glar. Scipiones trucidati anno fere antequam Annibal Urbem accederet. Vide Liv. xxv. 36. A. F. Non simul, sed Cnaeus undetrigesimo die post fratris Publii mortem. Livius 25. 36. Cell.

Per multos annos.] Non plane septem. Glar.

Exercitus tamen integer.] Contra Livius L. xxv. c. 36. *Pauci ab multis, perculsique a victoribus caedebantur; Magna pars tamen militum.... in castra P. Scipionis perfugerunt.* Verh.

Casu enim magis quam virtute erant decepti.] Asdrubal enim pecuniae vi Celtiberorum principes, qui in auxiliis Romanorum erant, corrupit, qui signo dato Romanos deseruere Vide Liv. ibid. 33. A. F.

A consule Marcello] Quid illud a Consule? Consules erant, ni fallor, Q. Fulvius & Appius Claudius, quo anno Syracusae captae. Vide Livium lib. xxv. Vinet. Dubitat Vinetus consulem fuisse. Cell. Vinetum quoque notat Gruner, qui recte observat *consulem* hic idem esse ac *proconsulem*, laudatque Arntzen. ad Aur. Vict. V. I. 63. & vide quae Vir Clar. ibi adnotavit. Certe

ciliae magna [d] pars capta est, quam tenere Afri [e] coeperant: & nobilissimae urbis Syracusanae praeda ingens Romam perlata est. [f] Laevinus in Macedonia cum

VARIAE LECTIONES.

d *Capta est pars* L. B. 1.

e *Coeperant. Nobilissima urbs Syracusana capta & praeda ingens Romam perlata est* G. S. N. B. *& nobilissima urbs Syracusanam. Praedam* &c. L. Bat. 3. *Praedaque ingens* &c. Lugd. Bat. 2. deletis omnibus a *quam tenere* usque ad *praeda*.

f *Levinius* L. B. 2. ubique.

NOTAE.

te nihil frequentius scriptoribus etiam Nostro. Sic quoque seq. c. (quod ibi etiam monet D. F.) Cn. Fulvium *Consulem* vocat, qui erat *proconsul.* Liv. L. XXVII. c. 1. & Oros. L. IV. c. 18. vide Delrium ad Epit. ejus libri. infra L. IV. c. 22. C. Cassium Longinum, & Sextum Domitium Calvum *Consules* facit, & tamen erant *proconsules.* L. IV. c. 1. L. Domitium *Praetorem* nominat, quem quia cum *proconsulari* imperio erat, *proconsulem* Sallustius. Vid. Cel. Duker. ad Ep. Livii XC. ut cap. 7. ejusdem libri Noster quoque Licinium Crassum *proconsulem* enuntiat, qui Praetor erat *proconsulari* potestate. Liv. Ep. XCVI. atque ita Marcellus, qui hic & a Frontino L. IV. c. 1. *Consul*, a Livio L. XXVI. c. 1. *proconsul* dicitur. *Prorogatum & M. Marcello* (imperium) *ut pro proconsule in Sicilia reliqua belli perficeret.* Ipse Cicero (de Offic. L. III. 26.) Regulum, quum adjuvante Lacedaemoniorum duce Xantippo, ab Afris vincebatur, *Consulem* vocat: qui tum anno belli Punici decimo erat *Proconsul.* Vid. Epit. Liv. XVIII. & Flor. L. II. c. 2. Plura si desideres, dabunt Celeb. Perizon. in Animadv. Histor. c. VII. & Viri D. ad Liv. L. XXVI. c 33. XXVIII. 39. XXXI. 49. &c. VERHEYK.

Et nobilissimae urbis Syracusanae] Syracusarum fortunam Livius copiose describit: primo ejus defectionem a Romanis, lib. IV. anno quinto hujus belli: deinde ejus expugnationem, septimo anno: sed lib. V. GLAR.

Et nobilissima urbs Syracusana] Hanc lectionem, etsi post alios retinuit Doct. Grun. se tamen malle vel cum. Codd. L. B. 1. & 4. legere profitetur, uti nos restituimus, vel cum 3. *Siciliae magna pars capta est, quam tenere Afri coeperant, & nobilissima urbs Syracusana. Praeda* &c. cui lectioni Paeanius favet. quod etiam ferri posset, quia plures Hearnei Codd. fere idem praeferunt. Sed potior optimae notae Codicis visa est, quam Merula quoque dedit. Havercampus de more parum accurate consuluit hic Codd. quorum tertius *urbs Syracusanam* exhibet, acsi voluisset Librarius *Syracusarum.* quartus *& nobilissimae urbis Syracusanae praeda ingens Romae.* VERHEYK.

Praeda ingens] *Ornamenta urbis, signa tabulasque quibus abundabant Syracusae, Romam devexit.* Liv. A. F.

Laevinus in Macedonia cum Philippo,] Livius *lib.* IV. haec recitat, *Regem Philippum ad Apolloniam castris exutum, tribus pene millibus amissis, captis aliquanto pluribus terra, magna ex parte inermi exercitu, spoliatoque.* De foedere autem facto Livius lib. VI. hujus belli anno nono refert, omnes ejus conditiones. Haec autem Valerius ut Praetor egit, illa vero quae in Sicilia ut Cos. anno 9. hujus belli, quemadmodum Li-

cum Philippo, & multis Graeciae populis, & rege [g] Asiae Attalo amicitiam fecit: & ad Siciliam [h] profectus, [i] Annonem quendam, Afrorum [k] ducem, apud Agrigentum civitatem, cum ipso oppido cepit, [l] eumque Romam cum captivis [m] nobilibus misit; [n] XL. civitates in [o] deditionem accepit, [p] XXVI. expu-

VARIAE LECTIONES.

g *Isauriae* L. N. LC. F. Burd.
h *Est* addunt L. B. 2. 3. 4.
i *Aimonem* L. B. 5.
k *Regem* L. B. 3.
l *Eum* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. *et eum* 5.
m *Nobilissimis* L. B. 3. 4. 5.
n LX. L. LC.
o *Dedicatione* L. B. 2. ubique.
p XLVI. Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Livius *lib.* VI. refert. Hic igitur legendum, *contra Philippum:* non, *Cum Philippo:* & pro conjunctione & legendum *cum.* GLAR. Hic certe errare Eutropium puto, neque enim in Historia me legisse memini cum Philippo amicitiam fecisse Laevinum: a Livio certe diversus abit, cujus alloqui vestigia legere amat. Tunc Laevinus Consul fuit anno Urbis conditae 543. A. F.

Cum Philippo,] Legendum, *contra Philippum, cum multis,* &c. GLAR. Optima Glareani conjectura esset, & quam lubentissime amplecterer, si ullum vestigium in Codicibus exstaret: qui cum ad unum omnes & Paeanius obstant, ut Gruner. etiam observat, quo cum post Annam F. Eutropium hic errare confiteri malim, quam proprio Marte locum distorquere. quod enim hic videmus, in scriptore, aliisque compendiorum conditoribus saepissime accidit, ut in vasto historiarum oceano aberrantes, nonnunquam a cursu inscii deflectant. Consule praeter scriptores a Vifis D. laudatos, etiam Polyb. IX. p. 788. & Justin. L. XXIX. c. 4. VERHEYK.

Et multis Graeciae populis, & rege Asiae Attalo] Verum est Laevinum societatem & amicitiam iniisse cum Attalo rege, cum Eleis, Lacedaemoniis, Thracum & Illyriorum regibus, & adi Liv. XXVI. 24. A. F.

Rege Asiae Attalo] Vetus liber pro *Asiae* habet *Isauriae.* quod animadversione haud indignum fuerit. VINET. Inepte. CELL.

Annonem quendam,] Hanno erat Imperator Carthaginensium. Liv. A. F.

Agrigentum] Siciliae urbs in medio littore ad meridiem, hodie *Grigenta.* A. F.

Eumque Romam] Livius ait, cum Epicide evasisse, lib. VI. GLAR. Hic iterum errat Auctor, cumque eo etiam Oros. Lib. IV. c. 18. ubi vide Fabric. Rectius Livius L. XXVI. c. 40. tradit Hannonem fugam capessivisse, perque aversam portam emissum, adsumto comite Epicyde, cum paucis ad mare pervenisse, nactumque opportune navigium: relicta hostibus Sicilia, in Africam trajecisse. Confer Polyb. IX. p. 779. VERHEYK.

XL. civitates in deditionem accepit,] Prodita brevi sunt XX. oppida, VI. vi capta, voluntaria deditione in fidem venerunt ad XL. Livius *lib.* VI. hujus belli. GLAR. Haec fere ex Livio XXVI. 40. *Prodita brevi sunt viginti*

expugnavit. Ita [q] omni Sicilia recepta, [r] Macedonia fracta, [s] cum ingenti gloria [t] Romam regressus est. Hannibal in Italia Cn. Fulvium consulem subito aggressus, cum [v] octo [w] millibus hominum interfecit.

XV. Interea ad [x] Hispanias, ubi occisis duobus Scipionibus [y] nullus Romanus dux erat, P. Cornelius

VARIAE LECTIONES.

q *Omnis Sicilia recepta est* L. B. 2. 5. *est* quoque addunt 3. 4.

r *Et Macedonia* L. Bat. 1. *recepta est, Macedonia fracta* 2. 4. *capta*. 3.

s Alii *cum* delent.

t *Laevinus* addit L. B. 5.

v IX. L. B. 2. G. S. HM. VII. Lugd. Bat. 1. *Cum eo octo millia* 3.

w Delet L. B. 5.

x *Hispaniam* L. B. 1.

y *Mallius* L. B. 2.

NOTAE.

ginti oppida: sex vi capta: voluntaria deditione in fidem venerant ad quadraginta. A. F.

Macedonia fracta,] Ubi Philippus regnabat. ergo cum eo non fecit foedus: ut facile hinc erratum superius appareat, ubi cum Philippo & multis Graeciae populis amicitiam factam erat scriptum, pro contra Philippum cum multis &c. GLAR.

Ingenti gloria] *Cum* e Codicibus aliquot (in quibus L.B.1. ut lib. praec. c. 18. ubi vide,) MSS. & typis exaratis in contextum recepi. vide hic etiam Gruner. VERHEYK.

Regressus] M. Valerius Levinus. GLAR.

Hannibal in Italia Cn. Fulvium consulem] Livius *lib.* v. hujus belli, Hannibalem cum Cn. Fulvio Flacco Praetore in Appulia pugnasse scribit, ac XVI. millia hominum occidisse, Cneum effugisse, ac die dicta in exilium abiisse: ut *lib.* VI. deinde ait Livius. At initio *lib.* VII. de altero Cn. Fulvio Centumalo proconsule, qui Cos. fuerat, anno 8. hujus belli scribit, quomodo ad Herdoneam memorabili pugna ceciderit cum 12. tribunis mil. Noster Eutropius, ut solent Romani racematores, confuse narrat. GLAR.

Cn. Fulvium consulem] Falsum est tunc Consulem fuisse Fulvium. Proconsul erat. Livius XXVII. 1. A. F.

Cum octo millibus] De Centumalo non asserit Livius numerum, quia variatur in historia, alibi XIII. millia, alibi 7000. GLAR. *Ibi Cn. Fulvius cum undecim Tribunis militum cecidit. Romanorum sociorumque quot caesa in eo praelio millia sint, quis pro certo affirmet? quum tredecim millia alibi, alibi haud plusquam septem inveniam.* Liv. ibid. Pugnatum est ad Herdoneam urbem Apuliae. A. F.

XV. *Duobus Scipionibus*] Cn & P. fratribus. GLAR.

Dux erat,] Legitimus, sed a militibus electus. GLAR.

P. Cornelius Scipio mittitur,] De Scipionis in Hispaniam Imperatoris electio-

lius Scipio mittitur, [z] filius P. Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor & [a] viginti; [b] vir Romanorum omnium & sua aetate, & [c] posteriori [d] tempore fere primus. Is Carthaginem Hispaniae [e] capit; in qua omne aurum, [f] & argentum, & belli apparatum Afri habebant; nobilissimos [g] quoque obsides, quos ab Hispanis acceperant: Magonem

VARIAE LECTIONES.

z *Publii Scip. filius* L. B. 4.
a *Decem* L. B. 3. a manu secunda.
b *Viris... prior* L. B. 4.
c *Posteriore* L. B. 1. 4. 5.
d Delet L. B. 5.
e *Caput* L. B. 5. *Cepit* 2. 3.
f *Et* delent L. Bat. 1. 2. 3. 5. *atque* legit L. Bat. 4.
g Delet L. B. 4. & mox *acceperat*.

NOTAE.

electione, Livius *lib.* VI. hujus belli post captam Capuam, anno hujus belli VIII. graphice scribit. GLAR. Cum nemo auderet in Hispaniam imperium accipere, subito Pub. Cornelius, Publii, qui in Hispania ceciderat, filius, quatuor & viginti ferme annos natus, professus se petere, in superiore, unde conspici posset, loco constitit. Liv. A. F.

Bellum gesserat,] Et caesus cum fratre Cneo erat. GLAR.

Is Carthaginem] Scil. novam. Nono hujus belli anno, ut refert Liv. *lib.* VI. ad finem, ubi inter caetera inquit Livius de spoliis: Paterae aureae fuerunt 276. librales fere omnes pondo. Argenti facti signatique 18300. pondo, vasorum argenteorum magnus numerus. Paulo ante sic ait: Captus & apparatus ingens belli, catapultae maximae formae CXX. minores CCLXXXI. Balistae majores XXIII, minores LII. Scorpionum majorum minorumque, & armorum telorumque ingens numerus, signa militaria LXXIV. Haec autem acta sunt An. U. C. 544. GLAR. *Carthaginem novam interim oppugnare statuit, urbem cum ipsam opulentam suis opibus, tum hostium omni bellico apparatu plenam: ibi arma, ibi pecunia, ibi totius Hispaniae obsides erant.* Liv. XXVI. 42. Capta est eodem die quo obsessa. A. F. Carthaginem novam, cujus situm describit Livius 26. 42. CELL.

Omne aurum & argentum, & belli &c.] *Atque arg.* pro *& argentum* e Cod. L. B. 4. non displicet Grunero. Alii respuunt, quod elegantius videtur. Sed Paenius retinet, & sic hujus copulae usus pleonastice Nostro frequens. supra L. II. C. I. *Vicit & Aequorum urbem & Sutrinorum, atque omnes deletis eorum exercitibus, occupavit*, & *tres simul.* &c. VERHEYK.

Nobilissimos quoque obsides,] Extra hanc multitudinem (intellige captorum Carthagine nova) Hispanorum obsides erant. Quorum perinde, ac si sociorum liberi essent, cura habita. Livius lib. ad finem fere. GLAR.

Magonem etiam, Hannibalis fratrem] Non fuit hic Hannibalis frater, quippe qui septimo post Carthaginem novam captam anno, in agro Insubrium Gallorum praelio victus, cum Carthaginem accerseretur, itinere ex Liguria, cum vixdum superas-

nem etiam [h] fratrem Hannibalis ibidem [i] capit, quem Romam cum aliis mittit. Romae ingens laetitia post hunc nuncium fuit. [k] Scipio Hispanorum" obsides parentibus reddidit. [l] qua re omnes fere Hispaniae ad eum [m] uno animo transierunt". [n] Post quae Hasdruba-

VARIAE LECTIONES.

h *Fratris* L. B. 4.
i *Cepit* L. B. 2. & mox *misit.*
k Desunt LC.
l Desunt N. Paulo adscribuntur in S. *quare* delet L. B. 2. 4.
m Duas voces delent L. B. 3. 5.
n *Postquam* L. B. 1.

NOTAE.

perasset Sardiniam, ex vulnere moritur, inquit Livius *lib.* II. hujus belli. Erat autem annus XVI. cum Carthago nova capta sit anno nono hujus belli. GLAR. Liv. XXV. 51. *Data quinqueremi, captivisque Magone & quindecim fere Senatoribus, qui simul cum eo capti erant, in navem impositis, nuncium victoriae Romam mittit.* Sed hunc Magonem Annibalis fratrem tunc captum fuisse apud omnes non constat; & ex historica serie plane contrarium apparet. A. F. Glareano hic alius est Mago, quam frater Annibalis, qui extremo hoc bello in Insubria vulneratus, & propre Sardiniam in navi mortuus est. *Liv.* XXX. *c.* 18. & 19. CELL.

Magonem etiam fratrem Hannibalis] Haec de more Orosius L. IV. c 18. a Nostro mutuatus est. perperam: nam recte hic Viri D. hunc Hannibalis fratrem fuisse negant, quem longe post Hannoni junctum adversus Romanos bellasse, scribit Livius L. XXVIII. 1. 2. neque alter Mago fuit, ut Glareano placet. Hunc enim ducem, quem innuit Eutropius, & ab aliis quoque Magonem vocatum tradit Livius L. XXVI. c 49. rectius Arinem ex Antiate Valerio refert ibidem. VERHEYK.

Scipio Hispanorum obsides] Obsides non statim reddidit, sed eos bonum animum habere jussit. Verum postea ad multas civitates misit, ut *libro* VII. postea dicit Livius GLAR.

Hispanorum obsides parentibus] Livius tantum, eorum, perinde acsi sociorum liberi fuissent, curam habitam. Quosdam restitutos, reliquos C. Flaminio Quaestori traditos, ut benigne haberentur. A. F.

Omnes fere Hispaniae] Haec est lectio IV. MSS. Lugd. Bat. Vulg. *omnes fere Hispani.* Priorem firmare videtur similis Eutropii locus lib. VI. cap. 1. *Atque omnes prope Hispaniae in ditionem Populi Romani redactae sunt.* Quamvis enim & insequenti & tertio anno bellasse ibidem & res magnas gessisse in Hispania dicatur Scipio, aeque tamen *omnes fere Hispaniae*, i. e. populi ex Hispaniis Tarraconensi, Baetica, & Lusitania, quam *Hispani* dici possunt transiisse ad Scipionem; quum ex singulis istis Hispaniarum partibus Carthagine Nova obsides fuisse affirmet Livius XXVI. 42. *ibi totius Hispaniae obsides erant.* Quorum inde numerus ad trecentos, imo & ultra septingentos extenditur. lib. XXVI. 49. HAV. Recte: quamquam monuisse debuerat Vir cl. ita jam a Merula editum fuisse. VERH.

Post quae Hasdrubalem fratrem,] P. Scipio, P. filius, in Hispaniam venit anno VIII. hujus belli, nono expugnavit Carthaginem novam; decimo cum Hasdrubale Hamilcaris pugnavit & vicit, ut non amplius in Hispania manendum Hasdrubali esset. Scipio tamen post hanc pu-

balem, Hannibalis fratrem, victum [o] fugat, & praedam maximam capit.

XVI. Interea in [p] Italia COS. [q] Q. Fabius Maximus Tarentum [r] recepit, in qua ingentes [s] copiae Hannibalis erant. [t] Ibi etiam ducem Hannibalis [v] Carthalonem occidit, [w] XXV. millia [x] captivorum ven-

VARIAE LECTIONES.

o *Fugavit* L. B. 2. & mox pro *capit* legit *accepit*.
p *Italiam* L. B. 1.
q *Publius Fabius* L. S. G. B. N. V. L. B. 3. 4. *Publius Favius* 2. 5.
r Ita codd. MSS. quidam & nonnulli libri impressi: alii *cepit*.
s *Annib. cop.* L. B. 4. *copiae* delet 5.
t *Et ibi* L. B. 4. 5.
v *Corthalonem* L. *Carthalonem* V. *Carthabonem* Sch. *Cartagilonem* B. N. *Chartalonem* L. B. 2. *Cartolonem* 3.
w XXX. HM. XX. L. B. 1. XXVII. 2. XXXV. 3.
x *Hominum* addunt L. B. 2. 3. 5.

NOTAE.

pugnam non est insequutus eum, sed spacium Hasdrubali respirandi dedit, ut in Italiam veniret. quod Qu. Fabius Scipioni postea objecit in Senatu Romano. GLAR.

Asdrubalem victum fugat,] Octo millia hominum cecidit. Pugnatum est apud Baecylam circa Castalonem. Livius XXVII. 18. A. F.

Praedam maximam] Scipio castris hostium potitus, quum praeter libera capita omnem praedam militibus concessisset, in recensendis captivis, decem millia peditum, duo millia equitum invenit. Liv. ib. A. F.

XVI. *Interea in Italia COS. Q. Fabius*] Hic erat annus X. hujus belli, U. C. 545. Tarenti expugnationem scribit Livius *lib.* VII. hujus belli. Plutarch. in Fabio ait, 3000. talentûm relata in aerarium, quae facerent 1800000. coron. Caeterum Hannibal Punicum praesidium & quosdam ex Brutiis intus habebat. XXX. millia servilium capitum dicuntur capta, signa tabulaeque prope ut Syracusarum ornamenta aequarent. GLAR

Recepit] Havercampus in Var. Lect. ex Hearnio rescripsit, ita legere Codd. MSS. & plerosque libros impressos. sed, quamquam recepta lectio melior videtur, monere debuerat, in Codd. L. B. 1. & 3. uti & Merulae ac Cellarii Edd: quoque *cepit* inveniri. & ita Vetustissimae omnes legunt. nam quod Doctiss. Gruner. lectione Livianae Epitomes hanc, quam dedit Havercampus, & nos retinuimus, tueatur, eam ab ipso Livio L. XXVII. c. 20. mutatam discimus: *a Fabio Tarentum captum astu magis, quam virtute.* VERH.

Q. Fabius Maximus] Ita appellatur Livio lib. XXVII. sed noster tamen vetus. pro *Quinto*, *Publium* nominat. VINET. Tunc quinto Consul fuit Fabius, Collega Q. Fulvio Flacco, anno Urbis conditae 544. Vide Livium, XXVII. 15. & 16. A. F.

Ingentes copiae Annibalis] Livius XXVII. 18. *ingens argenti vis facti signatique: auri* LXXXVII. *pondo.* Neque enim *copiae* semper *exercitum* sonant. Cic. pro Dejot. c. 5. *exercitum Cn. Domitii suis tectis & copiis sustentavit.* CELL.

Carthalonem occidit.] Carthalonem Praefectum Punici praesidii cum con-

vendidit, praedam militibus [y] dispertivit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. [z] Tum multae civitates Romanorum, quae ad Hannibalem [a] transierant, rursus se Fabio Maximo [b] dediderunt. Insequenti anno Scipio in [c] Hispania egregias res egit, & per se, & per fratrem suum L. Scipionem, LXX. civitates [d] recepit. In Italia tamen male

VARIAE LECTIONES.

y *Disperiunt* L. B. 2. *dispartivit* L. B. 3. 4.
z *Dum* L. B. 2.
a Alii: *transierant prius, rursus.*
b *Dederunt* L. Bat. 1. *dedidere* 4.
c *Hispaniis* L. B. 5.
d *Receptae sunt* L. B. 2. *receperunt* 1. 4. 5.

NOTAE.

commemoratione paterni hospitii positis armis venientem ad Consulem miles obvius obtruncat. Liv. 27. 18. A. F. & CELL.

XXV. *millia captivorum*] Millia triginta servilium capitum dicuntur capti, ingens argenti vis facti signatique, auri octoginta septem millia pondo, signa tabulaeque, prope ut Syracusanorum ornamenta aequaverint. A. F. *XXX.* ait Livius L. XXVII. c. 16.

Dispertivit] Et *dispartivit*, ut legunt L. B. 3. 4. utrumque bene dici, & saepe commutari in codd. MSS. quamplurimis comprobavit Cel. Drakenb. ad Liv. III. c. 10. ubi vide notata. VERHEYK.

Ad fiscum] Pro *ad aerarium*, jam supra. A. F. Pro more aevi sui loquitur Eutropius, *aerarium* significaturus. Plutarchus in Fabio f. 187. *ἀνηνέχθη εἰς τὸ δημόσιον τρισχίλια τάλαντα.* At *δημόσιον Aerarium* est, a quo *Fiscus* differt, ut res Principis a re publica. *Plin. Paneg. c.* 36. Tacit. 6. 2. 1. Eadem supra notanda erant ad II. 27. CELL.

Tum] Tarento capto. GLAR.

Transierant,] Sunt qui addunt *prius*, quod cum Paris. sustulimus. CELL.

Dediderunt.] Fuld. pro vulgari *reddiderunt*. Paris. *dederunt*. CELL.

Insequenti anno] XI. hujus belli, U. C. 546. GLAR. Ab U. C. 545. Belli Punici secundi XI. A. F.

Scipio in Hispania] P. Scipio post Hasdrubalis ex Hispania discessum, trium Romanorum opera potissimum usus est: M. Syllani, C. Laelii, & L. Scipionis, nonnihil & L. Martii. certe post Hasdrubalis fratris Hannibalis discessum magnum bellum excitaverat novus imperator Hanno, in locum Hasdrubalis missus, qui pugna victus a Scipione capitur, Romamque mittitur. eum Romam duxit L. Scipio. GLAR.

Egregias res egit,] Livius *lib.* VIII. hujus belli: Hoc maxime, inquit, modo atque auspicio P. Scipionis pulsi Hispania Carthaginenses sunt, quartodecimo post bellum initum, quinto postquam ipse Scipio provinciam & exercitum accepit. GLAR. *Res in Hispania prospere gestae a Silano Scipionis Legato, & ab L. Scipione fratre adversus Poenos.* Epit. Livii XXVIII. VERH.

male [e] pugnatum est. Nam Claudius [f] Marcellus COS. ab Hannibale occisus est.

XVII. Tertio anno post, quam Scipio ad [g] Hispaniam profectus [h] est, rursus res inclitas [i] gerit: regem [k] Hispaniarum, magno proelio victum, in amicitiam accepit, & primus omnium a victo obsides non poposcit. XVIII.

Variae Lectiones.

e *Pugnarunt* L. B. 2. 5. *pugnaverunt* 3. sed 4. *pugnatum* absque *est*.
f *Marcus* S. N. V. L. B. 2. 3. 4. 5.
g *Italiam* S. N. G.
h *Fuerat* L. B. 2. 3. 4. 5.
i *Egit* L. B. 3.
k *Hispanorum* L. B. 3. 4.

Notae.

Nam Claudius Marcellus] M. Claudius Marcellus occisus est quinto ejus consulatu: anno autem XI. hujus belli, ut describit Livius *lib.* VII. ubi duo duces Crispinus & Hannibal sagaciter moti sunt, alter ad inferendam, alter ad cavendam fraudem. Quae sequuntur, male commixta sunt ab hoc autore, si cr dimus Livio. GLAR. Marcellus Consul speculandi causa castris egressus cum collega Quintio Crispino insidiis circumventus, lancea transfixus, vulneratus Quintius, &c. Vide Liv. XXVII. 27. A. F.

Occisus est.] Lancea transfixus. Liv. XXVII. 29. CELL.

XVII. *Tertio anno*] Aut altero, ut Livius. GLAR.

Anno tertio] Eodem, quo superiori. GLAR. Neque Eutropius, neque Glareanus calculos recte ponit. uti in seqq. Auctor saepius errabit. Diserte enim Livii Epitome XXVIII. hoc factum prodit *quinto post anno, quam ierat* Scipio. Vide ibi Cl. Duker. & hic Gruner. VERH.

Scipio] P. filius. Scipio in Hispaniam est missus ad finem anni octavi, sed ab U. C. 543. Haec autem acta sunt in Hispania an. 545. ut recitat Liv. Sed Indibilis captus est ab L. Lentulo, L. Acidino, Romanis ducibus, post discessum Scipionis. Multa igitur male miscet hic author. GLAR.

Regem Hispaniarum] Indibilem. GLAR. Vereor, ne hic Eutropius tempora confuderit, neque enim invenio Scipionem regem Hispaniarum vicisse anno III. postquam ad Hispaniam profectus fuit: neque etiam, quis iste rex Hispaniarum fuerit, forte vel Indibilem vel Mandonium intelligit, quos omnis Hispaniae Principes vocat Livius. A. F. Indibilem hominem malae fidei, qui in fidem acceptus, *Liv.* XXVII. 19. defecit. XXVIII. 31. Victus & iterum receptus c. 33. seq. denuo defecit *lib.* XXIX. c. 1. CELL. Recte hunc regem *Indibilem* fuisse existimant. (patet e Livio L. XXVIII. c. 34. a Viris D. quibus adde Grunerum, jam laudato.) non *Mandonium*: ut A. F. dubitat, quae tertium etiam pro quinto anno retinet. Mandonius erat Indibilis frater, quem ad Victorem Scipionem miserat veniam impetratum, ut ibidem apud Livium videre est. Eamdem historiam narrat Appianus Hisp. p. 462. qui male *legatos* ad Scipionem de pace missos ab Indibili tradit;

XVIII. Desperans Hannibal Hispanias contra Scipionem [l] ducem [m] diutius posse [n] tenere, fratrem suum Hasdrubalem [o] in Italiam cum omnibus copiis evocavit. Is veniens [p] eodem [q] itinere, quo etiam Hannibal venerat", a consulibus Appio [r] Claudio" Nero-

VARIAE LECTIONES.

l Delet L. B. 5.
m Delet L. B. 4.
n *Retineri* vulgati, aliique MSS.
o *Ab Hispania in Ital.* L. B. 3. *Ad Italiam* 1. & fere semper.
p Desunt S. N. B. V. L. B. 2. 3. 4. 5.
q *Tempore* L. Bat. 1.
r Deest LC. L. B. 3.

NOTAE.

dit; nam contrarium e Livio liquet, narrante, Scipionem in Mandonium ad se missum praesentem, & in Indibilem absentem multis invectum fuisse, quamquam cum Appiano addit, imperata pecunia eos in fidem accepisse. VERH.

XVIII. *Desperans Hannibal Hispanias*] Livius ait, Hasdrubalem a Senatu Carthaginensi jussum ire in Italiam: illum autem distulisse, donec coactus fuerit abire. GLAR.

Desperans] Lectionem, quam e Cod. L. B. I. dedit Havercampus, ferri posse ait Gruner. si distinguas, *Desperans Annibal Hispanias contra Scipionem ducem diutius posse retinere fratrem suum Asdrubalem, in Italiam* &c. verum si, ita scripserat Eutropius, inseruisset *eum in Italiam* vel simile quidquam, ut solet, pronominibus, & inprimis repetitionibus passim fertilior. neque *retinere*, ut, si Diis placet, in Codice illo reperit Havercampus, probo, illud enim, si ita se haberet, ex *se tenere* ortum suspicarer: sed ita, uti vere in Codice est, recte legi opinor. Subintellecto *se*, quod omittere solent passim scriptores. Innumera ejusmodi loca vel in solo Livio congessit Cl. Drakenb. L. 1. c. 23. Adde Cortio, quem ad Sallust. laudat Vir Cl. Voss. de Construct. c. 58. Perizon. ad Sanct. Minerv. L. III. c. 3. Oudendorp. ad Suet. Caes. LXX. Quum tamen Hasdrubal Hispanias tum tenebat, nisi Eutropio insolentius scirem, verba eo modo disponere cum Grunero fecissem. Ceterum recte Glareanus ad Livium provocat, qui L. XXVII. Polyb. L. X. c. 36. & Oros. L. IV. c. 18. verius, quam Noster & Appian. Hisp. p. 454. referunt, Hasdrubalem, a Carthaginiensi senatu jussum fratri se jungere, per Gallias in Italiam venisse. VERH.

Evocavit.] Liv. narrat, Asdrubalem a Scipione victum & fugatum ad Pyrenaeos ivisse; ubi cum Asdrubale Gisgonis filio & Magone inito consilio ita statutum est, ut ipse Asdrubal Gisgonis cum exercitu in Lusitaniam abiret, & Mago ad conducenda mercede auxilia cum grandi pecunia in Baleares trajiceret. Illum vide XXVII. 20. A. F.

A consulibus Appio Claudio] Anno Urbis conditae 546. Belli Punici secundi XII. A. F.

Appio Claudio Nerone,] Sunt qui pro *Appio* hunc *Cajum* appellant. VINET. Pighius ad A. DXLVI. & Delrius ad Livii Epit. XXVII. hoc nomine etiam notarunt Eutropium, ex Livio, Valer. Maximo, Verrio Flacco, Cassiodoro, aliisque pro *Appio* *Cajum*

Nerone, & M. [s] Livio [t] Salinatore, [v] apud Senam, Piceni civitatem, in insidias compositas [w] incidit: strenue tamen pugnans, [x] occisus est" [y], ingentes ejus

VARIAE LECTIONES.

s *Lucio* L. B. 2.
t *Salniatore* L. B. 2.
v *Apud Metaurum fluvium in insidias* N. S. G. B. V. HM. L. B. 2. 3. 4. 5.
w Delet L. B. 5.
x *Occisus est*: LIX. *millia de ejus exercitu*, V. *millia capta sunt*, IV. *millia civium Romanorum inter eos reperta & revocata sunt. Magnum pondus* S. B. G. HM. LVIII. *millia de ejus exercitu perempta sunt*, V. *millia capta*, CCCCXLIV. *civium Rom. inter eos reperta & revocata sunt. M. p.* V. (L. B. 2. 3. *nisi quod* CCCCIIII. tantum exhibeant.) & sic etiam N. nisi quod pro CCCCXLIV. habeat XLIV. uti & L. B. 5.
y Delent L. B. 4. 5.

NOTAE.

Cajum emendantes. uti quoque in Fastis est. VERH.

C. Claudio Nerone & M. Livio] An. XII. hujus belli, ab U. C. 547. Nobile par Coss. fuerat, de patricia gente Nero, de plebe Livius: & qui opponerentur duobus fratribus, quorum alter ab ortu, alter ab occasu in urbis perniciem magnis exercitibus imminebant. Nero Hannibali in Bruttiis degenti obsisteret, ne inde exiret. Livius Hasdrubalem contineret, ne Galliam Cisalpinam, ne Hetruriam sollicitaret. interim missae ab Hasdrubale ad fratrem Hannibalem literae, a Romanis intercipiuntur. Ibi Nero audax consilium caepit, exercitus sui alteri committendi. ipse 6000. peditum, mille equites, quod roboris in exercitu erat, simulans se ad vicinam urbem expugnandam ire, recta ad Livium alterum Cos. in Picenum abiit. Ibi ad Metaurum flumen, proxime Senam Gallicam, ambo Coss. acie instructa, totum Hasdrubalis exercitum cum ipso duce trucidarunt. cujus caput cum cura servatum, sexto die quo rursus in sua stativa redierat Nero, projici ante hostium stationes jussit. LVI. millia hostium occisa, capta V. millia & CCCC. redditaque aequa Cannensi clades vel ducis vel exercitus interitu videbatur. GLAR.

Salinatore,] Nondum id nomen hic habebat. GLAR.

Apud Senam, Piceni civitatem,] Piceno Senam tribuit, Strabo tamen eam in Umbria ponit. Est in Piceni & Umbriae fere confinibus ad littus Adriaticum. In Umbria tamen. A. F. Senam Gallicam, urbem inter Umbriam & Picenum mediam. Supra urbem autem, ad Metaurum fluvium, oppressus Asdrubal. *Liv.* XXVII. 50. CELL.

Apud Senam, Piceni civitatem] De Codd. MSS. L. B. hic silet Havercampus, acsi nihil variarent. ubi quatuor, deletis *Senam Piceni civitatem*, reponunt lectionem, quam exhibent quoque Hearneani. Unde suspicor legendum *Apud Metaurum fluvium & Senam Pic. civ.* &c. de flumine eo etiam Livius loquitur L. XXVII. c. 47. & cum civitate, ut hic

ejus copiae captae aut interfectae sunt[y]; magnum pondus auri atque argenti[z] Romam[a] relatum[u]. Posthaec Hannibal diffidere[b] de belli coepit eventu. Romanis[c] ingens animus accessit. Itaque & ipsi[d] evocaverunt ex Hispania P. Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria venit.

XIX. Q. Caecilio, L. Valerio COSS. omnes civitates

VARIAE LECTIONES.

z Non habet urbis nomen, Merula, nec L. B. 1.
a *Relatum est* L. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.
b *Jam* addunt L. B. 1. 2. 3. 4. 5. *diffidere bellum .... eventum* L. B. 1. *de belli jam* 4. deleto *diffidere*.
c Delet L. B. 3.
d *Vocaverunt* L. Bat. 1. *revocaverunt* 5. *evocarunt* 3.

NOTAE.

hic Noster, conjungit Oros. L. IV. c. 18. Metaphrastes tamen non agnoscit, sed apud *Senam* pugnatum esse tradunt reliqui scriptores, quos Fabricius laudat ad Oros. d. l. quamquam distinguere velle videntur, qui utrumque locum designant, eum, quo Hasdrubalis exercitus fuit, ut Livio ibidem, & ubi Salinator stetit, ut c. 45. *Ad Senam castra alterius consulis erant.* Ceterum vel hoc loco patet, frustra esse Viros D. qui supra L. 1. c. 5. negant praepositionem *apud* Urbium nominibus adjungi posse. Hujusmodi usum hoc pacto post alios saepius vindicavit Cl. Drakenb. ad Livium. vide quae notat ad L. IX. c. 23. &c. VERH.

Senam,] Gallicam urbem ad superum mare. GLAR.

In insidias compositas] Adi Livium XXVII. 47. & 48. A. F. Inde disces, Hannibalem non in insidias sibi structas incidisse: sed signo pugnae proposito in aciem processisse. VERH.

Strenue tamen pugnans,] *Ibi ut patre Amilcare & Annibale fratre dignum erat, pugnans cecidit.* Livius. GLAR. & A. F.

Ingentes ejus copiae captae, &c.] *Quinquaginta sex millia hostium occisa, capta quinque millia & quadringenti: praeda alia magna tum omnis generis, tum auri argentique.* Idem. GLAR. & A. F.

Postbaec Annibal] Viso enim capite Asdrubalis, quod C. Claudius ante ejus castra projici jusserat: *Agnosco*, inquit, *infelicitatem Carthaginis*, GLAR. & A. F.

Romanis ingens animus accessit.] Statum quoque civitatis ea victoria movit, ut jam inde haud secus quam in pace res inter se contrahere vendendo, emendo mutuumdando, argentum creditumque solvendo auderent. GLAR.

Itaque & ipsi] Anno post devictum Asdrubalem. A. F.

Ingenti gloria] Sic. Fuld. Ven. & Paris. Reliqui praemittunt *cum* praepositionem, qua noster etiam III. 1. 6. abstinuit. CELL. Male, ut illic vidimus.

XIX. *Q. Caecilio, L. Valerio COSS.*] An. 13. hujus belli, U. C. 548. De his Coss. ait Livius *lib.* VIII. Inde in Lucanos profecti. Ea sine certamine tota gens in ditionem popu-

tates, quae in Bruttiis ab Hannibale [e] tenebantur", Romanis se tradiderunt".

XX. Anno XIV. [f] post, quam in Italiam Hannibal venerat, Scipio, qui [g] multa in Hispania bene egerat, consul est factus, & in [h] Africam missus: cui [i] viro

VARIAE LECTIONES.

e *Tenebant* L. B. 3. qui & reliqua delet.

f *Posteaquam* L. B. 1. 4. sed 2. ab initio capitis usque ad *& in Afr.* omnia delet.

g Deest in L. B. 4. sed 1. legit *multa bene in Hisp.* 5. pro *bene*, *omnia bona*.

h *Africa* L. B. 3.

NOTAE.

li Romani rediit. GLAR. Nescio certe, quos Annales hic sequitur Eutropius: falsum est enim Lucium Valerium cum Q. Caecilio eo anno Consulem fuisse. Fortasse corrigendum *Q. Caecilio*, *Lucio Veturio*. Nam verum est an. ab U. C. 547. belli Punici secundi XIII. Consules fuisse Q. Caecilium Metellum & L. Veturium Philonem. Vide Liv. XXVIII. 10. A. F. Cicero de clar. Orat. c. 14. extrem. & Livius 28. 10. *L. Veturium* vocant, quibuscum & Fasti consentiunt. CELL. Recte erroris (quem etiam Paeanius commisit) Eutropium arguunt viri D. Nulli tamen Codd. MSS. neque Edd. variant. unde nihil mutare sustinui. VERH.

Quae in Bruttiis] Ex Historia falsum est, tunc omnes civitates Brutiorum se Romanis tradidisse, sed de Lucanis verum est, totam gentem in deditionem Populi Romani rediisse. Livius. A. F.

In Bruttiis] In Lucanis, inquit Liv. Sic etiam *L. Veturio* legend. pro *L. Valerio*. Livius: Cum Hannibale nihil eo anno rei gestum est. nam neque ipse se obtulit in tam recenti vulnere publico privatoque. Neque lacessierunt quietum Romani; tantam inesse vim, & si omnia alia circa eum ruerent, in uno illo duce censebant. Haec ille. ubi multa alia praeclara de Hannibale, tandem post aliquot verba subnectit: Cedendoque in angulum Bruttium, caetera Italia concessum. In Brutiis igitur mansit Hannibal per triennium. CELL. Auctor procul dubio falsus est loco Livii (L. XXVIII. c. 10.) male intellecto, ubi Bruttios ambobus Coss. L. Veturio & Q. Caecilio provinciam decretam tradit, cum diserte (fine c. 11.) eos in Lucanos scribit profectos, eamque totam gentem sine certamine in ditionem Populi Romani rediisse. quod quoque Glareanus observat. VERH.

XX. *Anno* XIV.] U. C. 549. GLAR.

Scipio, &c. in Africam missus:] Scipio non est missus in Africam, sed decreta est ei Sicilia: permissumque, ut in Africam, si id e Republ. esse censeret, trajiceret. Eo igitur anno, quo Cos. fuit, in Sicilia mansit. sequente vero anno, qui fuit hujus belli XV. in Africam profectus est. Caeterum de Scipionis moribus multa Livius *lib.* VI. hujus belli. Gellius *lib.* VII. *cap.* 1. Valerius item Maximus de morum ejus mutatione *lib.* VI. *cap.* 9. GLAR.

Consul est factus] Cum P. Licinio Crasso. Vide Liv. XXVIII. 38. A. F. Orosius de more (L. IV. c. 18.) Nostrum etiam in errore sequitur. Contrarium liquet e Livio L. XXVIII. c. 38. *Quarto decimo anno Punici belli P. Cornelius Scipio & P. Licinius Crassus, ut consulatum inierunt, nominatae Consulibus Provinciae sunt*, Sicilia

[i] viro [k] divinum quiddam inesse [l] existimabatur; adeo ut putaretur etiam cum numinibus habere sermonem. [m] Is in Africa contra Hannonem ducem Afro-

VARIAE LECTIONES.

i *Vero* L. B 4.
k *Quidd. divin.* L. B. 1.
l *Existimabat; ideo* L. B. 3.
m Delet L. B. 4.

NOTAE.

cilia Scipioni *extra sortem, concedente collega, quia sacrorum cura Pontificem Maximum in Italia retinebat: Brutii Crasso &c.* Verum novam Provinciam quoque ei extra sortem obtigisse fama ferebat, unde in Scipionem talia molientem oratione invectus est Fabius Maximus. c. 10. Sed sequenti anno, postquam infamia, qua, quum in Sicilia esset, apud Romanos notaretur, purgatus esset, Proconsul in Africam trajecit. Epit. Liv. XXIX. VERH.

Cui viro divinum quiddam inesse] Appianus Punic. p. 8. de eodem. δόξαν ἄπασιν ἐμβαλὼν, ὡς ἥκοι κατὰ θεὸν, καὶ δαιμονίῳ χρῷτο συμβόλῳ περὶ ἁπάντων. CELL.

Adeo ut putaretur etiam cum Numinibus] Quam de se famam de industria auxit, quum nihil quidquam prius inciperet, quam in cella Jovis diutissime sedisset, quasi mentem divinam acciperet. Adi Victorem, pag. 72. A. F.

Habere sermonem.] In Capitolio. GLAR.

Is in Africa contra Hannonem] Scipio, ut primum Africam attigit, magnum terrorem omni Africae intulit. Carthaginenses D. equites cum juvene quodam Hannone ad mare, ut Romanos littoribus arceret, misere. Ii in stationem Romanam illapsi, mox in fugam versi, ducem amiserunt. Carthaginenses Hannonem Hamilcaris novo equitatu congregato praeficiunt. Sed & ille a Scipione expugnatur, caeso etiam duce Hannone Carchino. Atque haec acta sunt anno 550. ab U. C. qui est an. XV. hujus belli. GLAR.

Praefectum quoque Hannonem nobilem juvenem occiderunt. Liv. XXXIX 29. Sed de Hannone illo non videtur accipiendus iste locus Eutropii: De Hannone Amilcaris filio intelligendus, quem Carthaginenses, altero Hannone cum ala equitum amisso, novo equitatu comparato praefecerant. cum Scipio idem interfecit prope Saleram urbem. Livius XXIX. 34. Tamen hic de duobus praeliis loqui videtur Eutropius, cum dicat secundo castra capta. Scipio enim secundo praelio Saleram cepit, eique firmum praesidium imposuit. Eutropius duos illos Hannones confundit, tanquam unus tantum Hanno fuerit. Idem & alii Scriptores fecerunt, ut patet ex Livio, qui postquam duo illa praelia exsecutus est, subjungit. *Duos eodem nomine Carthaginensium duces duobus equestribus praeliis interfectos, non omnes auctores sunt: veriti, credo, ne falleret bis relata eadem res.* Plutarch. unius tantum Hannonis meminit, & unius tantum praelii. A. F. De Annone Amilcaris filio Eutropius intelligendus. Duo enim Annones fuerunt, quos plures auctores confundunt. vide Liv. XXIX. 34. HEARN.

Pugnavit... interfecit... cepit] Ita priores Edd pleraeque. Sed Merulae & Hearnei *pugnavit... interfecit... cepit.* Annae Fabri *pugnat... interficit... cepit.* Sed in eodem tempore manere malim. *Pugnat* legunt Codd. L. B. omnes. *interficit* 4. & 5. *capit* omnes. eamque lectionem, etsi Pacanius obstat, praetuli, quod in eodem hoc capite in praesenti maneat Eutropius VERH.

Afrorum [n] pugnat, exercitum ejus interficit. Secundo proelio castra [o] capit, cum [p] quatuor millibus & quingentis militibus, [q] XI. millibus occisis. Syphacem Numidiae Regem, qui se Afris [r] conjunxerat, capit, & castra ejus invadit. [s] Syphax cum nobilissimis Numidis, & [t] infinitis spoliis, Romam [v] ab Scipione mittitur. qua re audita, omnis fere Italia

VARIAE LECTIONES.

n *Pugnat* L. B. omnes Vulg. *pugnavit.* quorum quidam mox *interficit.* Vulg. *interfecit.*

o Ita Lugd. Bat. omnes. *cepit* Vulgati.

p *Cum* IIII. *&* *D millibus* L. B. 2. *cum quatuor quingitis militibus* 3. sed 4. tantum *millibus* hic & mox delet, de more.

q II. L. & sic Livius.

r *Injunxerat* L. B. 4.

s *Syphacem...misit Scipio* L. B. 4.

t *Infinitimis* L. B. 3.

v Duas voces L. B. delet 3. tres 5.

NOTAE.

Exercitum ejus] 4000. equitum, inquit Liv. GLAR.

Secundo proelio] Sequenti anno facto. GLAR.

Castra caepit] Anno 551. haec acta, qui erat annus XVI. hujus belli. Castra Syphacis ac Hasdrubalis incensa noctu, & caesa aut hausta flammis ad XL. millia hominum, capti supra 6000. inquit Livius *lib.* x. hujus belli. mox reparatis copiis pugnatum denuo, ac rursus victi Carthaginenses. GLAR.

XI. Millibus occisis.] Livius duo millia equitum capta aut occisa dicit. A. F.

Syphacem Numidiae regem] Syphax a C. Laelio atque Masinissa in Numidia capitur, ad Cyrtham urbem, ut inquit Livius *lib.* x. At hic author temere haec & miscet & separat. GLAR. Qui Sophonisba Asdrubalis filia ducta uxore Romanorum partes deseruerat. A. F. Plures erant Numidiae reges. Masinissa cum Romanis: Syphax cum Poenis faciebat. regia Syphacis *Cyrtha* erat. Liv. XXX. 12. CELL.

Capit,] Per C. Laelium & Masinissam. Sed post eos devictos & capta castra; & vide Liv. VI. 7. A. F. & CELL.

Castra ejus invadit.] Certissima conjectura patris mei, *castra ejus incendit.* Id vetus Historia testatur. A. F. *Incendit pro invadit* e conjectura Tanaquilli Fabri in editis nonnullis receptum, se vidisse testatur Grunerus, Quibus usus fuerit vir Doctiss. ignoro. Meae, quascumque consului numero non paucas, constanter omnes *invadit* retinent; nisi quod *incendit* Hovianae margini additum invenio. Accedo tamen Viro Doctiss. locum manu medica non indigere, exemplis e Livio, Polybio, & Metaphraste, quos laudat, confirmatum. VERH.

Syphax cum nobilissimis Numidis,] Scipio C. Laelium cum Syphace aliisque captivis Romam misit. Liv. A. F.

Omnis fere Italia Hannibalem deseruit.] Octo oppida ad Cn. Servilium Caepionem defecisse, ac multos alios ignobiles populos senescere Puni-

lia Hannibalem deserit. Ipse a Carthaginiensibus redire in Africam [w] jubetur, quam Scipio vastabat.

XXI. Ita anno XVII. ab Hannibale Italia liberata est [x] (quam flens dicitur reliquisse".) Legati Carthaginiensium pacem a Scipione petiverunt: ab eo ad senatum Romam missi sunt: [y] quadraginta & quinque

VARIAE LECTIONES.

w *Jubebat* L. B. 3.
x Desunt L. F. Vi. Lugd. Bat. 1. 2. 3. Gr.
y XLVI. LC. XL. Lugd. Bat. 2. 4. XLV. 1. 3. 5.

NOTAE.

Punicum bellum cernentes, scribit Livius *lib.* x. hujus belli, paulo ante Hannibalis discessum. GLAR.

Redire jubetur,] Ad eum legati ab Carthagine vocantes in Africam iisdem fere diebus venerunt. A. F.

XXI. *Ita anno* XVII.] *Liv.* XVI. annos ait (& recte) Hannibalem in Italia fuisse. ergo XVI. adhuc, non XVII. scribendum. GLAR. Coss. Tib. Claudio Nerone & M. Servilio Gemino, Anno Mundi, 3748. ante Ch. Nat. 200. ab U. C. 551. A. F. Epitome Livii XXX. *Isque anno decimo sexto Italia decedens, in Africam trajecit.* VERH.

Quam flens dicitur reliquisse.] *Frendens gemensque, ac vix lacbrymis temperans dicitur legatorum verba audiisse.* Livius. A. F. Quidam claudunt hoc caput hisce verbis *quam flens dicitur reliquisse.* Sed neque Graecus, neque Fuld. neque Vineti prima editio hoc agnoscunt, quod forsan additum est a Paulo Diacono. CELL. Post Cellarium etiam Doctiss. Gruner. inclusa ejecit. Eadem Livius tradit L. XXX. 20. & iisdem pene verbis Orosius L. IV. 19. Magis tamen, quamquam uncis inclusa, retinui, quod Codd. MSS. L. B. 4 & 5. ea agnoscunt. VERH.

Flens] Vix lachrymis temperans. GLAR.

Legati Carthaginiensium pacem a Scipione] Haec quamquam eodem anno, tamen antequam Hannibal in Africam iret, facta sunt. Leges pacis (autore Livio) has dixit Scipio: Captivos & profugos restituant, exercitus ex Italia & Gallia deducant, Hispania abstineant, insulis omnibus, quae inter Italiam & Africam sunt, decedant: naves longas omnes, praeter XX. tradant. Tritici quingenta, hordei CCC. millia modiûm. Pecuniae summam quantam imperaverit, parum convenit. Alibi V. millia talentum, alibi V. millia pondo argenti, alibi duplex stipendium militibus imperatum invenio. Haec Livius *lib.* X. hujus belli. Et post has dictas pacis conditiones, ivisse Romam legatos, sed pro speculatoribus dimissos. GLAR.

Pacem a Scipione petierunt.] Haec facta sunt, antequam Annibal Italia decederet, nempe anno belli XVI. A. F.

Pacem a Scipione petierunt] Supra L. II. c. 14. scripserat auctor *Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut* &c. insolentiori, ut Heumanno videtur, locutione, pro *a Regulo*. Sed vapulat hoc nomine a Doctiss. van Staveren (ad Fulgent. L. I. 27.) qui accusativi usum huic verbo juncti etiam apud alios vel probatissimos scriptores reperiri, quam plurimis demonstrat. Sed alia hic ratio est, nam quartus casus non eo modo, quo verbis rogandi adjungi solet, hic ponitur,

que diebus [z] induciae datae sunt, quousque [a] Romam ire & regredi [b] possent: [c] & XXX. millia [d] pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem jussit cum Carthaginiensibus [e] fieri. Scipio his conditionibus dedit, *ne amplius, quam XXX.*

VARIAE LECTIONES.

z Addunt *bis* L. Bat. 1. 3. 4. 5.
a *Ire Romam* L. B. 1. 3.
b *Posset* L. B. 1.
c Delet & L. B. 1.
d *Pondera* L. B. 2. 4.
e *Feri* L. B. 2.

NOTAE.

nitur, sed per Antiptosin, quam vocant Grammatici, (& de qua post alios idem Vir doctiss. consuli potest ad Hygin. F. XXXIV.) pro *Carthaginienses petierunt, ut Regulus, quem ceperant, proficisceretur.* VERH.

XIV. *diebus*] Haec Fuldensis scriptura concinnior, quam vulgaris, XLV. *dies bis* &c. Paris. & Ven. utrumque habent *diebus* & *bis.* CELL.

Diebus] Nihil de his Livius. GLAR.

Datae] A Scipione. GLAR.

XXX. *Millia pondo*] Id est, ter centena millia coronatorum. GLAR. Si sana mens Metaphrastae, hoc dono solus Scipio honoratus est, quod, an cum virtute ejus conveniat, videant alii. CELL. & HEARN. Cum simile a Naevio tribuno pl. objiceretur, defensionem ejus, *nihil ex Africa praeter cognomen retulisse*, senatus universus comprobavit. Valer. Max. 3. 7. Gell. 4. 18. CELL.

Et triginta millia pondo argenti ab his accepta sunt] Alienissima hoc loco sunt haec verba, adeoque ejicienda. HEUMANN. Quod non tantum Edd. sed ad unum omnes etiam Codd. MSS. agnoscunt, non temere ejecerim. neque dubito, quin ab ipso Eutropio profecta sint. Is enim, ut e sequentium contextu satis liquet, quaecunque gesta enarrat, soli Scipioni adscribit, & videtur velle, quod etiam Cellarius, quamquam in dubium vocat, tangit, hanc argenti vim dono Scipioni, ut pacem vel inducias concederet, soli datam fuisse, propterea quod statim addit *senatus ex* arbitrio Scipionis *pacem jussit* &c. Hoc certe sensu cepit Paeanius. *Καὶ τοῦδε αὐτῷ μισθὸς ἦν τριῶν μυριάδων ἀργυρίου σταθμός.* nec mirum, si tam longo tempore post in suspicionem venerit scriptori cuidam Scipio, qui vel sua aetate eam evitare non potuit, ut ex Valerio Maximo & Gellio, quos testes vocat Cellarius, liquet. VERH.

Senatus ex arbitrio Scipionis] Carthaginenses bis Romam miserunt ad pacem petendam: semel ante discessum Annibalis, & iterum post eundem in Africa victum. Primi legati pace infecta, ac prope sine responso dimissi: secundi, ex arbitrio Scipionis pacem faciendam. Eutropius aliam viam insistit: nam per primos legatos pacem factam dicit, neque de ea re amplius Romam missos, sed post devictum Annibalem legibus pacis caput aliquod additum. Quare hic caute legendus Eutropius. A. F.

His conditionibus dedit,] Ante Hannibalis in Africam reditum. GLAR.

Ne amplius quam triginta naves,] Leges pacis has dixisse Scipionem refert Livius: captivos & perfugas & fugitivos restituerent: exercitus ex Italia & Gallia deducerent: Hispania

XXX. naves, haberent, [f] *ut D. millia* [g] *pondo argenti darent*, [h] *captivos & perfugas redderent.*

XXII. Interim Hannibale veniente ad Africam, pax turbata est, multa hostilia ab Afris facta sunt; legati tamen eorum ex urbe venientes, a Romanis capti sunt, & jubente Scipione dimissi. Hannibal quo-

VARIAE LECTIONES.

f X. *mil.* LC. *Quinquaginta mil.* G. HM. *Ut quingenta millia.* L. B. 1. 5. *Et ut quingenta millia pondera.* 2. *Et ut quingenta millia pondera.* 4.

g *Pondera* L. B. 2. 4. ubique. Sed *millia* delet 5.

h *Captivos & perfugas redderent* desunt in L. Bat. 1.

NOTAE.

spania abstinerent: insulis omnibus, quae inter Italiam & Africam sunt, discederent: naves longas praeter viginti, omnes traderent: tritici quingenta, hordei trecenta millia modium. A. F. Livius XXX. 16. *viginti naves longas. Post* rebellionem tantum decem *triremes concessit.* XXX. 37. CELL. & HEARN. XXX. pro XX. ad Livium L. XXX. c. 16. ex Appiano in Punic. pag. 17. restituere conatur Sigonius. Hujus tamen & Eutropii fidem Livianae postponit Cel. Drakenb. VERH.

XXX. naves,] XX. Liv. GLAR.

L. Millia pondo] Paulo post *quingenta millia* dicet, hoc est 300000. coron. quod est verisimilius. GLAR.

Quingenta millia pondo argenti] Pecuniae summam quantam imperaverit parum convenit, inquit Livius: alii quinque millia pondo argenti, alii duplex stipendium imperatum militibus tradunt. A. F. Variant Codd. MSS. quod non mirandum, si totidem literis scribitur *quingenta*, unde *quinquaginta*, vel contra. Librariorum enim incuria ubique satis adparet, quod etiam Grunerus notat, qui hinc legendum suspicatur *quinque:* uti etiam seq. cap. sed ex *quingentis* quod ibi legitur, *quinque* refingere audacius esset. Fateri malim Eutropium *plus* justo auxisse summam, quod non semel accidit; neque hic facile definitu est, quanta fuerit, ut ex Livio Viri D. hic notant. VERH.

XXII. *Interim Hannibale &c.*] Ad finem hujus anni XVI. ut scribit Liv. GLAR.

Veniente ad Africam,] In veteri non est *veniente*. VINET.

Pax turbata] A Carthaginensibus. GLAR.

Multa hostilia ab Afris] Livius *lib.* X. hujus belli, ait Carthaginenses induciarum tempore onerarias Romanorum naves ad Aegimurum tempestate delatas, ac a nautis desertas, a puppibus Carthaginem traxisse. Et cum Scipio legatos Carthaginem misisset de injuria questuros, pene violatos, Hannibalem ad finem hujus XVI. anni in Africam rediisse. GLAR.

Ex urbe venientes,] Cum C. Laelio & Qu. Fulvio Gillone, venere ad Scipionem. GLAR.

Jubente Scipione] Qui noluit talionem reddere Carthaginensibus. GLAR.

Hannibal quoque frequentibus praeliis] Liv. nullum bellum refert ante colloquium. Sed Valerium Antiatem ait dicere, Hannibalem primo praelio victum, cum aliis X. legatis in castra ad Scipionem venisse. Hic vero erat XVII. an. hujus belli, U. C. 552. GLAR.

Fre-

quoque frequentibus proeliis victus a Scipione, [i] petit etiam ipſe pacem. Cum ventum eſſet ad colloquium, iiſdem conditionibus data eſt, quibus prius; addita [k] quingentis millibus [l] pondo argenti C. millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginienſibus conditiones diſplicuerunt, juſſeruntque Hani-

Variae Lectiones.

i *Petere & ipſe pacem cepit* L. B. 2. 3. 4. 5.
k *Ad quinquaginta millia librarum propter novam* B.
l *Ponderibus* L. B. 4. 5. *additis ponderibus* 2. 3.

Notae.

Frequentibus proeliis] Valerius Antias apud Antium. Glar.

Cum ventum eſſet ad colloquium,] Vide Liv. xxx. 30. A. F.

Iiſdem conditionibus data pax] Falſum eſt, in colloquio datam pacem. Nam infecta pace ex colloquio diſceſſere, & falſum eſt etiam, cam iiſdem conditionibus poſtea datam. A F.

Iisdem conditionibus... quibus prius.] Confundit procul dubio Auctor conloquium antea habitum, quod videre eſt apud Liv. L. xxx. c 16. & alterum, de quo agit c. 31. Liquet ex conditionibus hic memoratis. quum nunc *infecta pace ex conloquio ad ſuos quum ſe recepiſſent, fruſtra verba jactata renunciant.* quae Livii verba ſunt c. 31. cui conſentit Polybius, ut contra Noſtro Appianus. Verh.

Addita quingentis millibus pondo

Summa igitur prior erat	500000. pondo.
	5000000. coron.
Quibus ſi addantur	100000. libr.
100000. lib. quae efficiunt 1000000. coron.	1000000. coron.
	Collectim
ſit ſumma 6000000.	6000000. coronatorum.
hoc eſt 10000. talen-	10000. talentum.

tum: ut poſtea indicta refertur a Livio, poſt pugnam ultimam. Glar. Neſcio, unde iſta Eutropius, vide notata capite ſequenti. A. F.

Argenti] Vetus habet, additis quingentis ponderibus argenti centum millibus lib. qui nec millia ſupra habet, ſed ſolum, quingenta pondo argenti darent. Erit autem hic ſenſus, centum millibus librarum (pondo, libra, idem) additis ad quingenta millia pond. quae ex primae pacis conditionibus pendere debebant Carthaginenſes. Vinet.

Addita D. millibus] Quid additum ante pugnam ultimam, non exprimit Scipio in colloquio apud Livium. Sed ſuperius hic, non 500000. ſed 50000. pondo erant argenti. in altero igitur loco error eſt. Et haud dubie in ſuperiore: non enim ſolebant Romani parum petere. Glar.

Quingentis millibus] Quae prius indicta erant. Vide autem, an hic libram diſtinguat a pondo.

Propter novam perfidiam.] Id eſt, propter inducias violatas & legatos laeſos. Glar.

Et

nibalem pugnare. [m] Infertur a Scipione & [n] Masinissa, alio rege Numidarum, [o] qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Hannibal [p] tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra jussit [q] ostendique eis totum exercitum: mox etiam prandium dari [r], dimitti-

VARIAE LECTIONES.

m *Sed infertur* Lugd. Bat. 1.
n *Massinissa* L. B. 2. *rege alio* etiam transponit.
o *Quia* L. B. 1.
p *Tria millia* L. B. 1.
q *Ostenditque iis* Lugd. Bat. 1. *ostenditque his* Lugd. Bat. 4. *ostendique his* Lugd. Bat. 2. 3.
r *Dimittitque* L. B. 2.

NOTAE.

Et Masinissa, alio rege Numidarum,] Livius *lib.* IX. hujus belli magnifice hujus Masinissae fortunam describit. Est enim hic rex maxime celebris in Romana historia. Hic decimo hujus belli anno, ut Livius refert *lib.* V. ejusdem belli, Carthaginensium amicus erat. ac P. Scipio hujus Scipionis pater, ejus potissimum opera in Hispania periit. Adfuit etiam ei pugnae, qua Hasdrubal Barchinus devictus est ad Betulam urbem, ut *lib.* VII. hujus belli refert Livius. Ibi beneficio Scipionis, qui cognatum ejus, eodem captum praelio, liberaliter donatum ac dimissum ei restituerat, subinde occasionem quaesivit, ut cum Romanis societatem, relictis Carthaginensibus, faceret. quod ei tandem contigit an. 13. hujus belli, ut Liv. *lib.* VIII. refert, post fugam ad Betulam, alteram: ubi Hasdrubal Gisgonis, Mago, Barchinus, ac ipse Masinissa a Scipione devicti sunt. Ibi cum M. Syllano, absente Scipione collocutus, ac paulo post cum ipso Scipione, antequam Hispania exiret, amicitiam iniit. Postea in Africa post consulatum Scipionis anno 15. ad ipsum Scipionem venit, & cum CC. equitibus, ut scribit Liv. *lib.* IX. hujus belli, ac ultimae etiam pugnae affuit, ubique egregie se gerens, & factis magnificus. GLAR.

Numidarum,] Masaesylorum. GLAR.

Cum Scipione] In Hispania. GLAR.

Annibal tres exploratores] Nescio, unde haec Eutropius. A. F. Unde haec hauserit Eutropius, tantum non erat perscrutari. Livium & Valerium Maximum testes probat Glareanus, quorum alter L. XXX. c. 29. *Inde praemissi speculatores* &c. Alter L. III. 7. de Fid. sui *Speculatores Annibalis in castris deprehensos.... nec supplicio affecit* &c. Eosque numero tres fuisse liquet Appiani verbis p. 33. Ὁ δὲ ἀνεζεύγνυε, τρεῖς τοῖς Ῥωμαίοις κατασκόπους ἐπιπέμψας &c. eorumque meminerunt Polyb. L. XV. c. 5. Polyaenus L. VIII. c. 14. & Zonar. L. IX c. 14. VERII.

Exploratores] Speculatores vocat Livius, & Valerius *lib.* III. *cap.* 7. de fiducia sui. GLAR.

Mox etiam prandium] Hoc etiam Valerius scribit, sed non item Livius. GLAR. Neque Appianus, qui eos tantum incolumes remissos scribit. At Valerius d. l. etiam *prandio dato ipsis, jumentisque eorum, incolumes dimisit.* Polyaen. d. l. ὁ δὲ δὺς ἄριστον αὐτοῖς. Sed Polyb. L. XV. c. 5.

mittique, ut [s] renunciarent Hannibali, quae apud Romanos vidissent.

XXIII. Interea proelium ab utroque duce instructum est, quale vix [t] ulla memoria fuit, cum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, [v] pene ipso Hannibale capto: qui primum cum multis equitibus, deinde cum XX. postremo cum quatuor evasit. Inventa in castris Hannibalis argenti [w] pondo [x] XX. millia, auri [y] LXXX. caete-

VARIAE LECTIONES.

s *Nunciarent* L. B. 4.
t *Una* L. B. 1.
v *Prae* L. B. 1.
w *Pondera* L. B. 2. 4. semper.
x CC. *millia* N. Sch. Fr.
y *Octingenta*, Codd. L. B. 2. 3. 4. aliique uti & impressi aliquot.

NOTAE.

5. Δὺς ἐφόδια καὶ παραπομπὴν ἐξαπέϛειλεν. VERH.

XXIII. *Interea praelium ab utroque duce instructum est*,] Livius ita ait: *Ad hoc discrimen procedunt postero die duorum opulentissimorum populorum duo longe clarissimi duces, duo fortissimi exercitus, multa ante parta decora aut cumulaturi eo die, aut eversuri.* GLAR. Prope Zamam, vide Livium XXX. 33. & 34. & Nep. in Annib. c. 6. A. F. & CELL.

Pene ipso Hannibale capto:] Livius lib. X. ita: *Hannibal cum paucis equitibus inter tumultum elapsus, Adrumetum profugit, omnia & in praelio & ante aciem, prius quam excederet pugna, expertus: & confessione etiam Scipionis, omniumque peritorum militiae illam laudem adeptus, singulari arte aciem eo die instruxisse.* Paulo post idem Livius ait Carthaginem eum accitum, illis pacem suasisse. Rursus deinde inquit: *Sunt qui Hannibalem ex acie ad mare pervenisse, inde praeparata nave ad regem Antiochum extemplo profectum tradant, postulantique ante omnia Scipioni, ut Hannibal sibi traderetur, responsum esse, Hannibalem in Africa non esse.* GLAR.

Quatuor evasit.] *Quarto* legit Gronov. de Pec. Vet. p. 421. Ed. Lugd. Bat. 1691. Scriptum nimirum fuit in MS. IV. quod reddiderunt quatuor. HEARN.

Evasit] Adrumetum. Nepos 23. 6. 3. Livius 30, 35. CELL. Cum paucis equitibus inter tumultum elapsum Hannibalem scribit Livius L. XXX. & ita Polyb. XV. c. 15. Plenior Orosius L. IV. c. 18. *Cum paucis hoc est vix quatuor equitibus.* Sed Appianus p. 40. Μεθ' ἑνὸς ἱππέως λαθὼν ἐξέφυγε. Paeanius haec non agnoscit. vid. hic Doct. Grun. VERH.

Pondo XX. *millia, auri octingenta*] Antiquus liber non habet millia, sed XXX. pro octingentis. pro quibus octingentis sunt etiam impressi, qui scribunt *octoginta*. VINET.

Argenti pondo &c.] *Ingentem praedam* vocat Livius L. XXX. c. 36. Appianus p. 41. auri talenta decem, argenti talentorum MMD. ebur arte laboratum, praeter divendita

caetera [z] suppellectilis copiosa. Post id certamen pax cum Carthaginiensibus facta est. Scipio Romam [a] rediit, ingenti gloria triumphavit, atque Africanus ex eo [b] appellari coeptus [c] est. Finem accepit

VARIAE LECTIONES.

z Alii *supellectili* & *supellectilia.* Sic. L. B. 5.
a Lugd. Bat. 1. 4. *redit.*
b *Vocari* L. B. 2.
c Delet L. B. 3.

NOTAE.

dita & pretium militibus divisum. VERH.

cc. *millia*,] Al xx. quod placet. faciunt autem 200000. argenti pondo 2000000. coron. GLAR.

Auri octingenta] Pondo. Hic non intelligo millia, quia nimis magna fieret summa. 800. aur. pond. 89600. coronatorum, 800000 auri pondo 89600000. coronatorum. Quid si *octoginta millia* legas, 80000. aur. pond. 8960000. coron. Verum etiam illa nimis magna fieret. GLAR.

Pax cum Carthaginiensibus facta] Conditiones pacis aliquantum a superioribus diversae: *Perfugas fugitivosque & captivos omnes redderent Romanis, & naves rostratas, praeter decem triremes, traderent, elephantosque quos haberent domitos, neque domarent alios: bellum neve in Africa, neve extra Africam, injussu populi Romani gererent: Massinissae res redderent, foedusque cum eo facerent: decem millia talentum argenti descripta pensionibus aequis in annos quinquaginta solverent: obsides centum arbitratu Scipionis darent, ne minores* XIV. *annis, neve* XXX. *majores. &c.* Liv. XXX. 37. A. F.

Ingenti gloria triumphavit,] *Triumpho omnium clarissimo Urbem est invectus.* Livius. A. F.

Africanus ex eo appellari coeptus est.] *Africanum cognomen militaris prius favor, an popularis aura celebraverit, an sicuti Felicis Sullae, Magnique Pompeji patrum memoria, coeptum ab assentatione familiari sit, parum compertum habeo. Primus certe hic Imperator, nomine victae ab se gentis est nobilitatus.* Livius XXX. in fine. A. F. & CELL.

Post annum XVII. *quam coeperat.*] Hunc habet numerum Orosius libro quarto. at antiquus liber & quidam impressi habent *nonumdecimum*, pro hoc septimodecimo. Livius lib. trigesimo tradit, hoc secundum bellum Punicum fuisse initum P. Cornelio, T. Sempronio Coss. & finitum octavodecimo anno, Cn. Cornelio, Pub. Aelio Paeto Coss. VINET.

Post annum decimum] Imo decimo octavo, Coss. Cn. Cornelio Lentulo, & P. Aelio Paeto, anno ab U. C. 552. A. F. Livius 30. 44. *Finitum est septimo decimo anno.* Vide quae ibi Sigonius, CELL. Recte & hinc annum XVII. edidit Merula: quem secuti sumus. *Decimo* enim *octavo* finitum est. Atque adeo *post decimum septimum:* ut observat Sigonius ad Livii d. l. laudatus. Lectionem, quam dederat post alios Havercampus, *decimum nonum* ita vindicari posse existimat Gruner: si statuamus, auctorem innuisse annum 533. quo Hannibal Romanos lacessere coepit, & annum 551. in quem finis belli Punici incidit, annumeremus: verum neque tum novemdecim annos habemus, ut putat vir Doct. Sed bellum initum fuit P. Cornelio, Tito Sempronio Consulibus Liv.

cepit ſecundum Punicum bellum, poſt [d] annum ſeptimum decimum, quam coeperat.

VARIAE LECTIONES.

d Alii XIX. Livius & Florus XVIII.

NOTAE.

Liv. L. XXX. c. 44. hoc eſt ſecundum Faſtos A. V. C. DXXXVI. Liv. L. XXI. c. 6. finitum (Livio iterum XXX. 44.) Cn. Cornelio, P. Aelio Paeto Coſſ. A. DLIII. atque ita poſt ſeptemdecim annos. VERH.

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER QUARTUS.

I. Transacto Punico bello, secutum est Macedonicum contra Philippum [a] Regem.

II. Quingentesimo [b] & quinquagesimo primo anno ab urbe condita T. Quintius [c] Fla-

VARIAE LECTIONES.

a Deest in Lugd. Bat. 3.

b Desunt L. G. LC. *Quingentesimo quinquagesimo & primo* Lugd Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

I. *Transacto Punico bello*,] Ut tribus libris praecedentibus complexus est auctor historiam, quae est apud Livium in tribus primis Decadibus, hoc est *libris* xxx. *ita hic liber* IV. historiam continet ab A. U. C. 554. usque ad A. U. C. 649. hoc est, historiam annorum 95. GLAR.

Secutum est Macedonicum contra Philippum] Anno 5. secundi belli Punici, Philippus penultimus Macedoniae rex, cum Hannibale & Poenis contra Romanos foedus fecerat. quia vero male ei cessit hoc foedus, iterum anno 15. ejusdem belli pacem fecit cum Romanis: sed eam mox violavit, misso Sopatre, uno ex purpuratis & propinquis regis, cum 4000. Macedonum, & pecunia in Africam Hannibali, praeterea quod infestasset in Graecia socios populi Romani. Antiquata fere erat rogatio, qua bellum ei indicebatur; nisi Athenienses urfissent negotium, & Ser. Sulpitius Cos. pulchra oratione populum Romanum excitasset ad bellum inferendum Philippo. GLAR. Coeptum quidem est tredecim ante annis, Coss. Quinto Fabio Maximo IV. & M. Claudio Marcello, quinto anno post inceptum secundum bellum Punicum. Vide Flor. lib. II. cap. 7. p. 65. A. F.

II. *Quingentesimo & quinquagesimo primo*] Chronologi nostro volunt DLIV. VINET. Legend. *Quingentesimo quinquagesimo secundo anno*. Duobus enim annis differentia ubique est nobiscum Annus hic fuit Urbis conditae 554. GLAR. *Anno quingentesimo & quinquagesimo ab Urbe condita, P. Sulpitio Galba, C. Aurelio Consulibus bellum cum rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam*, Livius XXXI. 5. A. F. Potius diceret, *Quingentesimo & quinquagesimo*

[c] Flamininus adversus [d] Philippum regem mittitur: prospere rem gessit: pax ei data est his legibus, *ne Graeciae*

VARIAE LECTIONES.

c *Flaminius* in MSS. Gr. & quibusd. edd. Sed Flamininum patricium: Flaminium plebejum nomen fuisse ostendit Schottus ad cap. 51. de viris illustr. *Flamineus* legit L. B. 5.

d *Philippum dimicavit, & rem prospere gessit, & pax data his* M. B. S. N. *adversum Philippum regem prospere gessit.* L. B. 1. 4. *adversus Phil. & rem prospere gessit.* 2. 3. 5.

NOTAE.

simo tertio. Vide de hac re Pighium, Tom. II. Annal. pag. 241. Item Sigonium & Onuph. ad Fastos Capitolin. HEARN. De anno hoc minus inter Viros D. convenit. Pighius, Sigonius in Fast. Hearnius & Grunerus *tertio* legere malunt. *Quarto* Glareanus ad Liv. L. XXXI. c. 5. (ubi tantum DL.) & ad Epit. ejusdem libri. Contra *Secundo* ibidem praefert Dodwell. in Chron. Graec. Rom. quae Dionys. Halic. subjungitur, ut monet Cel. Drakenb. eamque emendationem a Clerico & Crevierio probatam refert. Orosius ubi debuerat, L. IV. c. 2. anni non meminit, sed in Fastis esse DLII. notat Fabricius. Sed Capitolini & Siculi Glareano favent. VERHEYK.

T. Quintius Flamininus adversus Philippum] Tertio anno post quam cum Philippo bellum coeptum, T. Quintius Cos. fuit, qui Philippum in angustiis Aoi amnis vicit, ac in Thessaliam ire compulit, ac inde in Macedoniam. Deinde reparantem bellum ad Cynoscephalas in Thessalia vicit, ac bello finem imposuit. GLAR. Falsum est tunc missum Flamininum: priori anno, missus Sulpitius Galba Consul: secundo, P. Vellius Tappulus: tertio, nempe 555. ab U. C. Q. Flamininus. A. F. Vulgo *Flaminius*, nec aliter Graecus. Sed Flamininum patricium: Flaminium plebejum nomen fuisse, ostendit Schottus ad cap. 51. de Viris Illustr. CELL. *Flaminius* in omnibus Codd. MSS. & Vetustioribus Edd. hic & ubique exhibetur, & ita saepissime haec diversae gentis nomina confundi solent. Vid. V. D. ad Liv. L. XXXI. c. 4. Duker. ad Flor. L. I. c. 7. Bongars. ad Just. L. XXX. c. 3. Comment. ad Aur. Vict. V. I. c. 51. Fabr. ad Oros. L. IV. c. 20. Paeanio etiam & Plutarcho, qui hoc nomine a Bongarsio notatur, Φλαμίνιος. VERHEYK.

Adversus Philippum] *Adversum* est in Cod. L. B. 1. semper: uti in Livii Codd. saepius. Vid. cel. Drakenb. ad Epit. XLVII. Ceterum variant mire MSS. & Edd. *Adversus Phil. Reg. mittitur, prospere gessit.* vel *Adv. Phil. reg. mitt. & prospere gessit.* defeto *rem.* vel *Adv. Phil. reg. prospere gessit.* omissis *mittitur*, *rem.* aut *Adv. Phil. & rem prospere gessit.* exulantibus *regem mittur.* unde suspicor *Adversum Philippum rem prospere gessit.* Nam ex *rm* alii *regem*, alii *rem* rectius fecisse videntur: *vel Advers. Phil. missus, rem prospere gessit.* cui conjecturae Paeanius favet. Πρὸς ὃν Τίτος Κόιντιος Φλαμίνιος ἐκπεμφθεὶς νικᾷ τε αὐτὸν καὶ τίθεται σπονδάς. VERHEYK.

Prospere rem gessit:] Voculam *rem* Fuldensis addit. CELL. Primum ad flumen Aoum, (prope Apolloniam, quae ad mare Adriaticum est) & in vicinis locis. Liv. XXXII. 10. seqq. deinde debellatum est ad Cynos Cephalas (locus est ad Scotussam Thessaliae) Livius XXXIII. 7. Strabo circa fin. l. 9. CELL.

Pax ei data est his legibus;] Cum quarto

Graeciae civitatibus, quas Romani contra eum [e] *defenderant, bellum inferret:* [f] *ut captivos & transfugas redderet,* [g] *quinquaginta solum naves haberet, reliquas Romanis daret", per annos* [h] *decem quaterna millia pondo argenti praestaret, & obsidem daret filium suum Deme-*

VARIAE LECTIONES.

e Al. *defenderent.*
f *Et ut* Lugd. Bat. 1.
g Desunt M. pro *daret* al. *redderet.* Sic Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5. at 3. *daret. solas* Lugd. 2. 3. 4. 5. & pro *quinquaginta* legit L. B. 1. *L. Quintius.*
h *Decies* V. Mox *pondera* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

quarto anno hujus belli, hoc est, an. U. C. 557. victus esset Philippus ad Cynoscephalas, quinto anno pacem a Romanis impetravit. GLAR.

Graeciae civitatibus,] In Europa ac Asia. GLAR. Pacis leges sic Liv. XXXIII. 30. *Omnes Graecorum civitates, quae in Europa, quaeque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent; quae earum sub ditione Philippi fuissent, praesidia ex his Philippus deduceret; quae in Asia essent, & eas quoque enim placere liberas esse, & captivos transfugasque reddere Philippum Romanis, & naves omnes tectas tradere, ne plus quingentis armatorum haberet, neve elephantum unum. Bellum extra Macedoniae fines ne injussu Senatus gereret: mille talentûm daret Populo Romano, dimidium praesens, dimidium pensionibus decem annorum.* A. F.

Quas Romani, &c.] Livius ac Plutarchus scribunt, post datam Philippo pacem, T. Quintium cum x. legatis a Senatu Romano missis in Graeciam, praeconem cum tubicine in media arena Isthmiorum ludorum jussum proclamare: Senatum Romanorum ac T. Quintium imperatorem jubere liberos omnes Graecos ac immunes suis legibus vivere. Ibi tanto clamore ac tanto gaudio praeconis vocem esse susceptam, ut nemo satis sermone explicare possit: Esse aliquam terris gentem, quae sua impensa, suo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum, &c. GLAR.

Quinquaginta solum naves] Livius ait, Naves omnes tectas traderet, & regiam inhabilis prope magnitudinis, quam 16. versus remorum agebant. GLAR. Ex iis, quae Viri Docti ad Livii L. XXXIII. c. 30. adnotant, satis liquet, numerum hic justo majorem esse, & Philippo non nisi quinque scaphas relictas fuisse. VERHEYK.

Per annos decem quaterna millia pondo argenti praestaret] Livius *lib.* III. *Decad.* 4. mille talentis tum mulctatum ait, id est 600000. coron. scribit tamen, Valerium Antiatem scribere eadem, quae hic Eutropius commemorat. Caeterum 4000. argent. pondo, hoc est 40000. coron. per decem annos data, facerent 40000. argenti pond. id est, 400000. coron. praesens etiam 20000. argent. pond. facerent 200000. coron. ea addita ait Liv. GLAR.

Per annos decem quaterna] Aliter Livius supra, qui tamen addit ex Valerio Antiate; quaternûm millium pondo argenti vectigal in decem annos imperatum. A. F.

Obsidem daret filium Demetrium.] *In hac obsides accepit, inter quos Demetrius*

matrium. [i] T. Quintius etiam Lacedaemoniis intulit bellum; ducem eorum [k] Nabidem vicit: &, quibus voluit conditionibus, [l] in fidem accepit. Ingenti [m] gloria duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenem [n] Nabidis.

III. Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Sci-

VARIAE LECTIONES.

i *T. Quintius Flaminius* V. Sch.
k Deest S. G. *Navidem* L. B. 1. 4. & Edd. vetust.
l Deest Lugd. Bat. 4.
m *Gloria triumphavit, duxit* V. B. N. M. G. Lugd. B. 4. 5. *in Titi gloriam* 1. *triumphavit. dux ante currum* 2. &c.
n *Armen* Lugd. Bat. 1. *Nabidis Romani captivi, qui sub Annibale per Graeciam venditi fuerant, universi recepti: capitibus rasis ob detersam servitutem currum triumphantis secuti sunt. Eodem tempore* &c. B. V. M. S. E. Gr.

NOTAE.

metrius Philippi filius. Liv. A. F.

L. Quintius Flam.] An. 559. GLAR. Addunt nonnulli: *Flaminius.* Sed rectius ea repetitione abstinent Vinetus & Sylburgius. II. 2. *metu*, abest a Mer. CELL.

Lacedaemoniis intulit bellum,] *Grassantem sub Nabide suo Lacedaemona compescuit*, Florus. Lacedaemonii in Peloponeso. Eorum urbs *Sparta*, *Lacedaemon.* hodie *Misithra.* A. F.

Ducem eorum Nabidem vicit:] Livius *lib.* IV. *Decad.* 4. bene longo sermone de hoc tyranno tractat. fuit enim insigni crudelitate, ac non parva potentia. a Philopoemene victus, tandem ab Alexamone Aetolo per insidias obtruncatus, ut Livius *lib.* V. narrat 4. *Decad.* GLAR. Nabis tertius sive quartus Lacedaemoniorum tyrannus. A. F.

Ducem] Tyrannum. Livius passim. CELL.

Vicit:] Anno Mundi, 3755. ante Ch. Nat. 193. ab U. C. 558. A. F.

Quibus voluit conditionibus,] Quae lege apud Livium. XXXIV. 35. A. F.

Ingenti gloria duxit] Hoc etiam inquit Liv. *lib.* IV. *Decad.* 4. GLAR.

Ingenti gloria duxit ante currum] *Ante currum multi nobiles captivi obsidesque, inter quos Demetrius regis Philippi filius fuit; & Armenes Nabidis tyranni filius.* Liv. XXXIV. 52. Tertio die, nam triduum triumphavit, transvecti & obsides, coronae aureae, dona civitatum, &c. Locum adi. A. F.

III. *Ante currum*] Puta triumphalem. Vide Metaphrasin. CELL.

Syriacum] Syria ad littus Eoum maris Mediterranei, e regione Cypri, hodie *Soria.* A. F.

Contra Antiochum regem,] Antiochus Magnus, sextus Syriae & Asiae rex, cum Romanorum esset amicus, in Romanorum offensam incidit, ob multas caussas, & quod Ptolemaeo v. Aegypti, & Attalo Pergami, regibus infestus erat: item quod civitatibus Graecorum in Aeolide, Ionia ac Doride imminebat,

Scipione, [o] M'. [p] Acilio Glabrione COSS. Huic Antiocho Hannibal se junxerat; Carthaginem, patriam suam, [q] metu, ne Romanis traderetur, relinquens. [r] M'. Acilius Glabrio [s] in Achaja bene pugnavit: castra

VARIAE LECTIONES.

o Deest B. S. G. V. Lugd. Bat. 2. 4.
p *Aulo Glabrione* N. L. M. *Attilio Glabrione* Sch. Lugd. Bat. 3. 4. & sic mox. *Accilio* Lugd. B. 2. & sic infra. *Atilio Glabrone* 5. sed infra *Glabrio*.
q Deest S. M. N. G. L. Mer. L. B. 5.
r Deest B. S. G. V. Lugd. Bat. 5.
s *Machina* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

ut gravis dominus: tertio, quod in Europa quoque nidulabatur, aedificata urbe Lysimachia in Isthmo Chersonesi in Thracia; meminit Justinus *lib.* XXX. *ac* XXXI. Accessit Thoas Aetolorum princeps, conquerens Romanorum ingratitudinem. Nonnihil momenti & Hannibal attulit, qui ex Africa ad eum profugerat. ejus orationem apud Antiochum refert Livius *lib.* V. *Decad.* 4. GLAR. Is est Antiochus III. cognomento Magnus A. F.

Antiochum] Magnum, sextum a Seleuco Nicatore regem. Appianus principio Syriac. πολλὰ ἔθνεας, καὶ μέγας ἐπικληθεὶς &c. Medos enim, Parthos, Thraces, &c. subegerat. CELL.

P. Cornelio Scipione,] Nasica, an. 563. GLAR. Anno Mundi 3758. ante Ch. Nat. 190. ab U. C. 561. Vide Flor. II. 8. p. 67. A. F.

M'. Acilio] *Atilius* vel *Attilius* pro *Acilio*, uti hic, ita apud alios passim confuse scribitur. Vide V. D. ad Liv. L. XXXV. c. 4. & 10. Et sic *M.* uti antea editum, cum *M'.* Librariorum incuria commutantur sexcenties. Ut ibidem vide sis, & infra ad c. X. Hearnium. qua scribendi distinctione neglecta, Paeanius semper per Μάρκον interpretatur, quod *M.* simpliciter, *M'. Manium* designat. & hoc *Acilii* praenomen erat VERHEYK.

Acilio Glabrione] Sic vetus, & ex impressis nonnulli. alii Attilium pro Acilio appellant, ut Cassiodorus. Apud Livium *libro* 36. Acilium appellatum invenio, scriptumque per *c* unicum: in veteri vero libro modo unum tantum, modo duo *cc* habet: sic multi per duo *cc* scribunt Accilium. VINET.

Huic Antiocho Annibal] Annibal sese fuga ad Antiochum regem subripuit. Liv. XXX. 37. & XXXIV. 60. A. F.

Metu, ne &c.] Male *metu* in quibusdam MSS. & Edd. desideratur. Paeanius. Δέει γὰρ αὐτὸν ἐξήγαγε τῆς πατρίδος, ὡς Ῥωμαίοις &c. Livius L. XXXVI. c. 10. *Conscias defectionis civitates cum velamentis ante portam stabant*, METU, *ne hostiliter diriperentur*. Infra tamen c. 5. dixit Noster: *Hannibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam, . . . fugerat &c.* VERHEYK.

Ne Romanis traderetur,] Postulabat enim Scipio, ut Annibal sibi traderetur, sed responsum est, Annibalem in Africa non esse. A. F.

M. Attilius Glabrio in Achaja] Antiochus ex Troade solvens, navigaturus in Graeciam, Demetriadem venit, ubi exercitum X. millium peditum, & D. equites, VI. elephantos exposuit: vix ad Graeciam nudam

castra regis Antiochi [t] nocturna pugna capta sunt, ipse [u] fugatus. Philippo, [v] quia contra Antiochum [w] Romanis auxilio [x] fuisset, filius Demetrius redditus est.

IV. L. Cornelio Scipione, [y] C. Laelio COSS. Sci-

VARIAE LECTIONES.

t *Nocturno capta sunt* deleto *pugna* L. Bat. 1.
u Al. *fugatur.*
v *Qui* Lugd. Bat. 3. 4.
w Deest in Lugd. Bat. 4.
x *Fuit* Lugd. Bat. 4.
y *G.* Lugd. Bat. 2. *Cajo* L. B. 3. *Scipione & C.* 4.

NOTAE.

dam occupandam satis copiarum, nedum ad sustinendum Romanorum bellum. Primum itaque Chalcidem, ac totam insulam in suam redegit potestatem. Rex, tentata Thessalia, ac plerisque oppidis captis, ut primum ipse discessit Chalcide, & Romanus exercitus veniret, omnia ad Romanos defecere, ipse intra saltum Thermopylarum se recepit, sed veniente Romano Cos. ex Thessalia, rex cum omni praesidio de monte dejectus, ac in fugam actus, Chalcidem, ac inde Ephesum in Asiam concessit. Liv. *lib.* VI. *Decad.* 4. Aetoli ad deditionem compulsi sunt. GLAR.

In Achaja] Ad Thermopylas. GLAR. Livius 36. 15. CELL. Ad Thermopylas pugnavit, quae Achajae potius vicinae dici possunt, quam in ipsa Achaja esse. Sed hic Achajam Eutropius pro tota Graecia ponit, quam Thermopylis mediam dividi, sicut Apennino Italiam, tradit Livius, lib. XXXIX. 15. A. F.

Nocturna pugna] Hoc non dicit Liv. GLAR. Nihil Livius de nocte, neque Appianus, nisi quod hic f. 70. dicit, Caronem, consularem legatum, supervenisse Aetolis, qui cacumen Thermopylarum occupaverant, *κοιμωμένοις ἔτι περὶ ἐσχάτην φυλακήν*, *dormientibus circa ultimam noctis vigiliam.* CELL.

Nocturna pugna] Sic absque ullo discrimine ceteri Codd. MSS. & Edd. Optimae vero notae codex. *Castra regis Antiochi nocturna capta sunt.* Non male. Solent enim Graeci ac Latini substantivum saepe elliptice omittere. Exempla, ne pluribus, ab Utrisque petita vide sis apud Voss. de construct. p. mihi 337. Ceterum Livius ait L. XXXVI. c. 18. Consulem *prima luce.* aciem instruxisse. VERHEYK.

Ipse fugatus.] *Fugatus*, Sylb. Ceteri *fugatur.* Chalcidem primo: inde Ephesum transmisit. *Liv.* XXXVI. 20. *Appian. f.* 71. CELL.

Philippo] *Philippi quoque filius Demetrius, qui obses Romae erat, ad patrem reducendus legatis datus erat.* Liv. XXXVI. 35. A. F.

Romanis] M. Attilio Glabrioni. GLAR.

Filius Demetrius] Hoc idem Liv. GLAR.

Auxilio fuisset.] Caute haec Auctor. Philippus enim adversus Antiochum opem tulisset, si potuerat; sed morbo impeditus pugnae ad Thermopylas interesse non potuit: qua caussa se consuli excusavit. vid. Cel. Periz. ad Liv. Ep. XXXVI. VERHEYK.

IV. *L. Cornelio Scipione*, C. *Laelio COSS.*]

Scipio Africanus [z] fratri suo L. Cornelio Scipioni consuli legatus contra Antiochum profectus est. [a] Hannibal, qui cum Antiocho erat, navali proelio victus est. Ipse postea Antiochus [b] circa Magnesiam

VARIAE LECTIONES.

z *A. fratre* —— *Scipione consule* Lugd. Bat. 2.

a *Annibal & Polixenides, qui* —— *erant, navali* —— *victi sunt* N.

b Ita plane Graecus & Livius lib. XXXVII. c. 37. perperam vulgo legitur, *circa Sipylum & Magnesiam.* Sylb. quoque in notis hic noster est: & Vinetus aliquid mendi subesse suspicatur. *circa Sipylum magnā jam* Lugd. Bat. 1. *contra Sipylum Magnesiam* L. B. 2. *circa Sipylum Magnesiam* L. B. 3. 5. *circum Sipylum Magnesiam* 4.

NOTAE.

COSS.] Anno 564. Cum inter L. Scipionem ac C. Laelium contentio esset, uter Graeciam haberet provinciam, P. Scipio promisit, se legatum iturum fratri Lucio, si ei provincia Graecia daretur: ea promissio litem diremit. GLAR. Anno ab U. C. 563. A. F.

Scipio Africanus] *Tum Consule Scipione, cui frater, ille modo victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat, debellari regem placet.* Flor. p. 69. Cum in Senatu ageretur, utri Consuli Graecia mandaretur, & in Laelium Senatus inclinare videretur, P. Africanus dixit: *Si L. Scipioni fratri suo Provinciam Graeciam decrevissent, se legatum iturum.* A. F.

Hannibal, qui cum Antiocho] Hanc pugnam describit Livius *lib.* VII. *Decad.* 4. facta est in Pamphyliae littore. Pro Antiocho Hannibal & Apollonius: pro Romanis Rhodii tres duces, Eudemus, Pamphylidas & Heraclytus. Mox ad Myonesum promontorium inter Tejum Samumque, L. Aemylius ac Rhodii cum Polyxenida, qui Antiochi classi praeerat, feliciter pugnarunt. GLAR.

Navali proelio victus est.] Ad Myonesum a L. Aemilio Regillo, cui navalis Provincia demandata. Vide Liv. XXXVII. 28. 29. A. F. In Pamphyliae litore ad promontorium, quod ab Sida prominet in altum. *Livius l.* XXXVII. *c.* 23. & 24. CELL.

Ipse postea Antiochus circa Sipylum,] Legend. *circa Magnesiam, quae ad Sipylum* montem est, Asiae civitatem, vel, *circa Sipylum ad Magnesiam Asiae civit.* Porro hanc pugnam ad Magnesiam circa Sipylum montem magnifice describit Livius eodem libro: Romanae duae legiones, duae sociûm ac nominis Latini erant. quina millia & quadringentos milites singulae habebant, equitatus erat duorum millium Rom. Sed Eumenis octingentorum, Achaeorum, Triballorum, ac Cretensium 4000. Thracensium ac Macedonum 2000. denique XVI. elephanti. Rex autem habebat peditum LX. millia, plus XII. millia equitum, elephantos LIV. Indicos, longe firmiores Afris, ut inquit Livius. idem caesa ad L. millia peditum. equitum 4000. tradit. M. & CCCC. capti sunt. & XV. cum rectoribus elephanti. Romanorum peditum non plus CCC. equitum XXIV. Eumenis XXV. in acie desiderati. GLAR.

Circa Sipylum,] Σίπυλος rectus

 est,

siam ad Sipylum, Asiae civitatem, a COS. Cornelio Scipione ingenti proelio [c] fusus est. Auxilio fuit Romanis in ea pugna Eumenes, Attali regis [d] frater, qui

VARIAE LECTIONES.

c *Victus* L. B. 4.
d Deest in Lugd. Bat. 4. qui paulo ante transponit *in ea pugna Romanis.*

NOTAE.

est, apud Strabonem libro primo, & Stephanum. quod nomen masculinum fuerit, ut Corinthus, apud eundem Strabonem libro octavo. nisi sit alius rectus Σίπυλον, ut est apud Plinium neutrum Sipylum, cujus sint obliqui casus apud eundem Strabonem in extremo *libro* XII. Sipyli meminit Homerus *Iliad.* α, montemque Lydiae & Magnesiae fuisse ascribit Scholiastes. Fuit & urbs, quemadmodum & Magnesia in ipsa Magnesia regione, autore Plinio: quas terrae motu deletas fuisse, Strabo refert. Eutropius itaque, circa Sipylum Magnesiam dixerit (nisi si quid sit mendi) quod Livius *lib.* XXXVI. & XXXVII. circa Magnesiam, quae ad Sipylum est. VINET. Circa Magnesiam, quae ad Sipylum est, posuit castra. Magnesia autem ad Sipylum, ut distinguatur ab altera Magnesia, quae ad Maeandrum amnem. Utramque recte distinguit Livius XXXVII. 32. & 44. Utraque in Caria. A. F. Ita plane Graecus, & Livius lib. XXXVII. c. 37. Perperam vulgo legitur: *circa Sipylum & Magnesiam.* Sylburgius quoque in Notis hic noster est: & Vinetus aliquid mendi subesse suspicatur. Adde notas ad h. l. supra adscriptas. CELL.

Circa Magnesiam ad Sipylum.] Ex Codd. variationibus recte Vinetus mendi quid latuisse suspicatus est. Primus, qui ante Havercampum sanam lectionem dedit, Cellarius est. Schonhovius & Merula *circa Sipylum magnam jam.* & ita Cod. L. B. 1. Aldus *circa Sipylum Magnesiam.* Doctissima tamen Femina lectionem hanc duriorem rata interserit copulam. *Sipylum & Magnesiam. Ad* vel *ap* Librariorum incuria procul dubio excidit. Paeanius recte: Ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Σιπύλῳ τῆς Ἀσίας. Livio L. XXXVII. c. 43. *Magnesia apud Sipylum.* c. 37. *Magnesia, quae est ad Sipylum*: ut nempe distinguatur, quod recte observant V. D. a *Magnesia*, quae ad Maeandrum amnem est. quod minus intelligens Florus pro *Magnesia* Maeandrum *Sipylo* jungit L. II. c. 8. ut monet Cel. Graevius. VERHEYK.

Ad Sipylum] Montem Lydiae. Appianus f. 75. τὸ ὄρος τὸ Σίπυλον, nummi ΜΑΓΝΗΤΩΝ ΣΙΠΥΛΟΥ, ut distinguatur a Magnesia ad Meandrum. CELL.

Eumenes,] Pergami rex, ejus nominis tertius. GLAR.

Attali] Secundi. GLAR.

Frater] Filius. GLAR. Attali Philadelphi frater fuit, filius vero Attali I. qui adversus Philippum cum Romanis belli societatem inivit. A. F. Mallem *filius.* vide genealogiam regum Pergamenorum a Strabone Lib. XIII. enucleatam, & Liv. XXXVIII. 16. CELL. Cellarius mallet *filius.* Vide genealogiam regum Pergamenorum a Strabone lib. XIII. enucleatam; & Livium XXXVIII. 16. HEARN. Aut Attalum signat Philadelphum & tutorem, vere Eumenis fratrem, qui pro rege se gessit & rex appellatus vulgo fuit. CELL. Pro *filio*, quod mavult Glareanus & ante etiam Cellarius, recte fratrem quoque dici posse contendit Doct. Grunerus: sed in posterioris Cellarii Editio-

qui Eumeniam in Phrygia condidit. [e] L. millia peditum, [f] III. equitum [g] eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex [h] Antiochus" pacem [i] petiit, iis-

VARIAE LECTIONES.

e XXX. &c. Sch. & Lugd. Bat. *Quinque millia equitum eo certamine* V. *Quinquaginta tria millia peditum in eo equitum certam* B.
f Sic L. LC. N. M. G. HM. Gr. F. Alii habent IV. *millia.*
g *In eo* Lugd. Bat. 2.
h Deest L. S. N. LC. F. Lugd. B. 5.
i Al. *petiit: quae iisdem.* L. B. 2. *quae hisdem petiit* L. B. 3. *petiit* 4.

NOTAE.

Editionis notam non inciderit Vir cl. qui Cellarium nomine regis offendi existimet, quod infra *nec is tamen rex* dixerat: dum hic sententiam mutarit. Et recte. Attalus pater, sive eo nomine primus quatuor liberos superstites habuit, *Eumenem*, *Attalum*, *Athenaeum*, *Philetaerum*. ut perinde videatur, *filius* dicas, an *frater*. h. e. *filius* Attali primi, *frater* Attali secundi. Sic quoque Appian. Syr. pag. 176. & Livius L. XXXVII. c. 43. *Attalus Eumenis frater.* & ita Eutropii mentem fuisse, colligi potest ex seqq. *Qui Eumeniam in Phrygia condidit* unde is cognomen Philadelphi adeptus est, quod hanc urbem in fratris honorem condiderit, eique nomen dederit. Vide V. D. ad Stephan. de Urb. in V. ut hic per prolepsin Rex dicatur, quia post Eumenem, qui patri in regnum successerat, regnum adeptus, postea impugnatus est a Prusia (Livio L. XLVII, c. 26. &c) quamquam Rex dici potest, quod regis filius erat, ut supra ostendimus, & sic infra c. 8. Eumene fratre adhuc vivo vocatur. *Attalus atque Eumenes Asiae reges.* Aut cum patre confunditur, ut infra etiam Attalum secundum cum tertio sive Philometore confundit Auctor c. 18. Tres enim fuere Attali, Primus pater, quem altero & septuagesimo aetatis, quarto & quadragesimo imperii anno, mortuum, refert Livius L. XXX. c. 21. Secundus Attalus, quem hic innuere videtur Eutropius, a patre Philadelphi, Tertius Philometoris cognomine distinctus, qui haeredem P. R. instituit. VERHEYK.

Eumeniam] Meminit Ptolemaeus in magna Phrygia. GLAR.

LXX. *Millia*] L. ait Livius. GLAR.

Quinquaginta millia peditum,] *Ad quinquaginta millia peditum, equitum quatuor millia, mille & quadringenti capti, & quindecim cum rectoribus elephanti.* Liv. XXXVII. 44. A. F. Sed pro *quatuor*, ut in suo Livio invenit Doct. Femina, *tria* ex Nostro, praeeuntibus plerisque Codd. MSS. rescripsit Cel. Drakenb. qui scriptores ibi inter se discrepantes conciliat. VERHEYK.

IV. *Mil.*] Ita & Livius. GLAR.

Tria (millia) *equitum*] Numerum Fuld. & Graecus approbant. Alii *IV. millia.* CELL.

Regis] Antiochi. GLAR.

Tum rex Antiochus pacem iniit] P. Scipio *lib.* VII. 4. *Decad.* legatis Antiochi jam praelio victis tales canit modos: Europa abstinete, Asiaque omni quae cis Taurum est decedite: pro impensis deinde in bellum factis XV. millia talentûm Euboicorum dabitis. D. praesentia, duo millia & D. cum Senatus populusque Romanus pacem comprobaverit: millena deinde talentûm per XII. annos. Eumeni quoque

 reddite

iisdem conditionibus [k] data est a senatu, [l] quamquam victo, quibus ante offerebatur; ut [m] ex Europa & Asia recederet, atque intra Taurum se contineret, X. millia talentorum, & [n] XX. obsides praeberet, Hannibalem [o] concitorem belli [p] dederet. Eumeni regi

VARIAE LECTIONES.

k Vulg. *datur.*
l *Tanquam* Lugd. Bat. 5.
m *Ex Syria & Af.* LC.
n X. Lugd. Bat. 3.
o *Concitatorem* Al. *incitatorem* Lugd. Bat. 2.
p *Redderet* L. B. 3.

NOTAE.

reddite cccc. talenta, obsides xx. nostro arbitratu dabitis. Haec Livius. xv. millia talentûm faciunt coron. 9000000. quanquam Euboicum talentum est aliquanto minus, quam sit Atticum minus: sed *Livius lib.* VIII. Attica vocat talenta, quae hic Euboica. ubi quaedam in foedere, pace data, variat. A. F.

Petit, datur,] Sylb. pro *petiit*, *data est*, quod vulgo legitur. CELL. Nos vulgatam tuemur, nixam codice L. B. 1. qui *data est*. Ed. Aldina, *petiit, data est.* Merulae, *iniit.* VERHEYK.

Quae iisdem conditionibus] Legatis ita respondisse fertur Scipio: *Priusquam castra regia, priusquam aciem videremus, quum communis Mars & incertus belli eventus esset, de pace vobis agentibus quas pares paribus ferebamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus, &c.* Liv. ibid. A. F.

Quibus ante] Scil. praelium GLAR.

Offerebatur;] A Scipione Africano. GLAR.

Ut ex Europa & Asia] Europa abstinerent; Asiaque omni, quae cis Taurum, decederent. A. F.

x. *Millia talentorum,*] xv. habet Liv. GLAR. Pro impensis in bellum factis xv. millia talentorum Euboicorum darent. Quingenta praesentia, duo millia & quingenta cum Senatus Populusque Romanus pacem comprobasset, millia deinde talentûm per duodecim annos. Liv. A. F.

Ex xx. *obsides*] Romanorum arbitratu. GLAR. Viginti obsides Scipionis arbitratu darent. A F.

Annibalem concitatorem belli] Annibalem ante omnia darent, quia nunquam satis liqueret, ibi pacem esse Populo Romano, ubi esset Annibal. A. F. Livius dicit *concitorem belli* L. XXIII. c. 41. & Lib. XXIX. c. 3. & Lib. XXXVII. c. 45. & Lib. XLV. c. 1. HEUMANN. Sed voces *concitator* & *concitor*, uti *concitare concire* saepius promiscue reperiuntur in Livii Codd. MSS. Vide Comment. ad Lib. XXIII. c. 40. Recte tamen Heumanni emendatio, quam auctoritate Cod. Lugd. Bat. 1. praetulimus. VERH.

Eumeni regi donatae sunt] Livius *lib.* VII. *Decad.* 4. Cis Taurum montem. quae intra regni fines Antiochi fuissent, Eumeni attribuerentur, praeter Lyciam Cariamque usque ad Meandrum amnem, ea civitatis Rhodiorum essent. GLAR. Cis Taurum, quae intra regni Antiochi fines fuissent, Eumeni attributa praeter Lyciam Cariamque usque ad Maeandrum amnem. Caeterae civitates Asiae, quae Attali stipendiariae fuissent, eaedem Eumeni vectigal

gi donatae [q] sunt a Senatu [r] omnes Asiae civitates, quas Antiochus bello perdiderat: & Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, [s] multae urbes [t] concessae sunt. Scipio Romam rediit, ingenti gloria triumphavit: nomen & ipse, ad imitationem fratris: [u] Asiagenis accepit, [[v] quia

VARIAE LECTIONES.

q *A Senatu* perperam deest in aliis.
r *Omnis* Lugd. Bat. 2.
s *Multas* —— *concesserunt* Lugd. Bat. 3. 4. 5.
t *Concessae erant* Lugd. Bat. 1.
u *Asiagenis* Lugd. Bat. 1. 3. 5. LC. B. G. N. M. HM. *Asiagenum* Lugd. Bat. 2. *Asiaticus* Lugd. Bat. 4. *Asiatici* etiam Vulgati retinent.

NOTAE.

ctigal pendere jussae. A. F. Pergamenae Asiae. CELL.

Donatae sunt a senatu] Male in prioribus Edd. *a senatu* desideratur. Nos quod omnium Codd. Lugd. Bat. & N. M. G. L. C. N. auctoritate nititur, in contextum recipere non dubitavimus: propterea quod senatus auctoritate hoc factum esse docet Livius L. XXXVII. c. 52. VERH.

Omnes Asiae civitates,] Strabo lib. XII. prope finem: Ῥωμαῖοι τὴν ἄλλην Ἀσίαν Εὐμένει παρέδοσαν τὴν ἐντὸς τοῦ Ταύρου, *Eumeni dederunt reliquam Asiam intra Taurum.* Causam donationis habet Justinus Lib. XXXI. extr. quam Berneggerus e Livio in notis illustrat. CELL.

Rhodiis, &c.] *Rhodiis Lycia data. Telmissum & castra Telmissium, & agrum, qui Ptolemaei Telmissi fuisset, haec ab Eumeni & ab Rhodiis excepta: ea quoque his pars data Cariae, quae propior Rhodum insulam trans Maeandrum amnem est, oppida, vici, castella, agri, qui ad Pisidiam vergunt, nisi quae eorum oppida in libertate fuissent, pridie quam cum Antiocho rege pugnatum est.* Liv. XXXVII. 56. A. F.

Scipio Romam rediit,] Livius loco eodem, ad finem *lib.* VII. L. Scipio tulit in triumpho signa militaria CCXXXIV, oppidorum simulachra CXXXIV, eburneos dentes M. CCXXI, aureas coronas CCXXXIV, argenti pondo CXLVII. millia XX. tetradrachmum Attic. CCXXIV. Cistophorum CCCXXXI. mil. & LXX. Philippos aureos CXL. millia, vasorum arg. pondo mill. CCCXXXIV. vasorum aureorum mille pond. XXIV. duces, regii praefecti, & purpurati currum ante ducti XXXII. Summa, praeter coronas, 2039213. coronatorum. Quod si quis coronas illas aureas XXV. pondo fuisse faciat, qualem Carthaginenses Romanis miserunt post tres illas cum Samnitibus pugnas, quibus de Livius *lib.* VII. sub finem ab U. C. erit summa 655200. coronat. siquidem singula pondo per 112. multiplicaverimus. GLAR.

Triumphavit:] Pridie Calendas Martias, anno postquam Consul fuit. A. F.

Ad imitationem fratris,] Ne cognomine fratri cederet, Asiaticum se appellari voluit. GLAR.

Asiatici accepit,] Vetus liber, *Asiaticus.* VINET. Inclusa videntur vel Pauli, vel alius glossema esse. Nam neque in Graeco apparent, neque cum conciso Eutropii stilo conciliantur facile. CELL. Ita quoque, ut Vineti Codex, Quartus ex MSS. L. Bat-

[c] Flamininus adversus [d] Philippum regem mittitur: prospere rem gessit: pax ei data est his legibus, *ne Graeciae*

VARIAE LECTIONES.

c *Flaminius* in MSS. Gr. & quibusd. edd. Sed Flamininum patricium: Flaminium plebejum nomen fuisse ostendit Schottus ad cap. 51. de viris illustr. *Flamineus* legit L. B. 5.

d *Philippum dimicavit, & rem prospere gessit, & pax data his* M. B. S. N. *adversum Philippum regem prospere gessit.* L. B. 1. 4. *adversus Phil. & rem prospere gessit.* 2. 3. 5.

NOTAE.

simo tertio. Vide de hac re Pighium, Tom. II. Annal. pag. 241. Item Sigonium & Onuph. ad Fastos Capitolin. HEARN. De anno hoc minus inter Viros D. convenit. Pighius, Sigonius in Fast. Hearnius & Grunerus *tertio* legere malunt. *Quarto* Glareanus ad Liv. L. XXXI. c. 5. (ubi tantum DL.) & ad Epit. ejusdem libri. Contra *Secundo* ibidem praefert Dodwell. in Chron. Graec. Rom. quae Dionys. Halic. subjungitur, ut monet Cel. Drakenb. eamque emendationem a Clerico & Crevierio probatam refert. Orosius ubi debuerat, L. IV. c. 2. anni non meminit, sed in Fastis esse DLII. notat Fabricius. Sed Capitolini & Siculi Glareano favent. VERHEYK.

T. Quintius Flamininus adversus Philippum] Tertio anno post quam cum Philippo bellum coeptum, T. Quintius Cos. fuit, qui Philippum in angustiis Aoi amnis vicit, ac in Thessaliam ire compulit, ac inde in Macedoniam. Deinde reparantem bellum ad Cynoscephalas in Thessalia vicit, ac bello finem imposuit. GLAR. Falsum est tunc missum Flamininum: priori anno, missus Sulpitius Galba Consul: secundo, P. Vellius Tappulus: tertio, nempe 555. ab U. C. Q. Flamininus. A. F. Vulgo *Flaminius*, nec aliter Graecus. Sed Flamininum patricium: Flaminium plebejum nomen fuisse, ostendit Schottus ad cap. 51. de Viris Illustr. CELL. *Flaminius* in omnibus Codd. MSS. & Vetustioribus Edd. hic & ubique exhibetur, & ita saepissime haec diversae gentis nomina confundi solent. Vid. V. D. ad Liv. L. XXXI. c. 4. Duker. ad Flor. L. I. c. 7. Bongars. ad Just. L. XXX. c. 3. Comment. ad Aur. Vict. V. I. c. 51. Fabr. ad Oros. L. IV. c. 20. Paeanio etiam & Plutarcho, qui hoc nomine a Bongarsio notatur, Φλαμίνιος. VERHEYK.

Adversus Philippum] *Adversum* est in Cod. L. B. I. semper: uti in Livii Codd. saepius. Vid. cel. Drakenb. ad Epit. XLVII. Ceterum variant mire MSS. & Edd. *Advers. Phil. Reg. mittitur, prospere gessit.* vel *Adv. Phil. reg. mitt. & prospere gessit.* deleto *rem.* vel *Adv. Phil. reg. prospere gessit.* omissis *mittitur, rem.* aut *Adv. Phil. & rem prospere gessit.* exulantibus *regem mittur.* unde suspicor *Adversum Philippum rem prospere gessit.* Nam ex *rm* alii *regem*, alii *rem* rectius fecisse videntur: *vel Advers. Phil. missus, rem prospere gessit.* cui conjecturae Paeanius favet. Πρὸς ὃν Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος ἐκπεμφθεὶς νικᾷ τε κἀνδρῶν καὶ τίθεται σπονδάς. VERHEYK.

Prospere rem gessit:] Voculam *rem* Fuldensis addit. CELL. Primum ad flumen Aoum, (prope Apolloniam, quae ad mare Adriaticum est) & in vicinis locis. Liv. XXXII. 10. seqq. deinde debellatum est ad Cynos Cephalas (locus est ad Scotussam Thessaliae) Livius XXXIII. 7. Strabo circa fin. l. 9. CELL.

Pax ei data est his legibus;] Cum quarto

Graeciae civitatibus, quas Romani contra eum [e] *defenderant, bellum inferret:* [f] *ut captivos & transfugas redderet,* [g] *quinquaginta solum naves haberet, reliquas Romanis daret, per annos* [h] *decem quaterna millia pondo argenti praestaret, & obsidem daret filium suum Deme-*

VARIAE LECTIONES.

e Al. *defenderent.*
f *Et ut* Lugd. Bat. 1.
g Desunt M. pro *daret* al. *redderet.* Sic Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5. at 3. *daret. solas* Lugd. 2. 3. 4. 5. & pro *quinquaginta* legit L. B. 1. *L. Quintius.*
h *Decies* V. Mox *pondera* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

quarto anno hujus belli, hoc est, an. U. C. 557. victus esset Philippus ad Cynoscephalas, quinto anno pacem a Romanis impetravit. GLAR.

Graeciae civitatibus,] In Europa ac Asia. GLAR. Pacis leges sic Liv. XXXIII. 30. *Omnes Graecorum civitates, quae in Europa, quaeque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent; quae earum sub ditione Philippi fuissent, praesidia ex his Philippus deduceret; quae in Asia essent, & eas quoque enim placere liberas esse, & captivos transfugasque reddere Philippum Romanis, & naves omnes tectas tradere, ne plus quingentis armatorum haberet, neve elephantum unum. Bellum extra Macedoniae fines ne injussu Senatus gereret: mille talentûm daret Populo Romano, dimidium praesens, dimidium pensionibus decem annorum.* A. F.

Quas Romani, &c.] Livius ac Plutarchus scribunt, post datam Philippo pacem, T. Quintium cum x. legatis a Senatu Romano missis in Graeciam, praeconem cum tubicine in media arena Isthmiorum ludorum jussum proclamare: Senatum Romanorum ac T. Quintium imperatorem jubere liberos omnes Graecos ac immunes suis legibus vivere. Ibi tanto clamore ac tanto gaudio praeconis vocem esse susceptam, ut nemo satis sermone explicare possit: Esse aliquam terris gentem, quae sua impensa, suo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum, &c. GLAR.

Quinquaginta solum naves] Livius ait, Naveis omnes tectas traderet, & regiam inhabilis prope magnitudinis, quam 16. versus remorum agebant. GLAR. Ex iis, quae Viri Docti ad Livii L. XXXIII. c. 30. adnotant, satis liquet, numerum hic justo majorem esse, & Philippo non nisi quinque scaphas relictas fuisse. VERHEYK.

Per annos decem quaterna millia pondo argenti praestaret] Livius *lib.* III. *Decad.* 4. mille talentis tum mulctatum ait, id est 600000. coron. scribit tamen, Valerium Antiatem scribere eadem, quae hic Eutropius commemorat. Caeterum 4000. argent. pondo, hoc est 40000. coron. per decem annos data, facerent 40000. argenti pond. id est, 400000. coron. praesens etiam 20000. argent. pond. facerent 200000. coron. ea addita ait Liv. GLAR.

Per annos decem quaterna] Aliter Livius supra, qui tamen addit ex Valerio Antiate; quaternûm millium pondo argenti vectigal in decem annos imperatum. A. F.

Obsidem daret filium Demetrium.] *In hac obsides accepti, inter quos De-*

metrium. [i] T. Quintius etiam Lacedaemoniis intulit bellum; ducem eorum [k] Nabidem vicit: &, quibus voluit conditionibus, [l] in fidem accepit. Ingenti [m] gloria duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenem [n] Nabidis.

III. Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Sci-

VARIAE LECTIONES.

i *T. Quintius Flaminius* V. Sch.
k Deest S. G. *Navidem* L. B. 1. 4. & Edd. vetust.
l Deest Lugd. Bat. 4.
m *Gloria triumphavit; duxit* V. B. N. M. G. Lugd. B. 4. 5. *in Titi gloriam* 1. *triumphavit. dux ante currum* 2. &c.
n *Armen* Lugd. Bat. 1. *Nabidis Romani captivi, qui sub Annibale per Graeciam venditi fuerant, universi recepti: capitibus rasis ob detersam servitutem currum triumphantis secuti sunt. Eodem tempore* &c. B. V. M. S. E. Gr.

NOTAE.

metrius Philippi filius. Liv. A. F.

L. Quintius Flam.] An. 559. GLAR. Addunt nonnulli: *Flamininus.* Sed rectius ea repetitione abstinent Vinetus & Sylburgius. II. 2. *metu*, abest a Mer. CELL.

Lacedaemoniis intulit bellum,] *Grassantem sub Nabide suo Lacedaemona compescuit*, Florus. Lacedaemonii in Peloponeso. Eorum urbs *Sparta*, *Lacedaemon.* hodie *Misithra.* A. F.

Ducem eorum Nabidem vicit:] Livius *lib.* IV. *Decad.* 4. bene longo sermone de hoc tyranno tractat. fuit enim insigni crudelitate, ac non parva potentia. a Philopoemene victus, tandem ab Alexamone Aetolo per insidias obtruncatus, ut Livius *lib.* V. narrat 4. *Decad.* GLAR. Nabis tertius sive quartus Lacedaemoniorum tyrannus. A. F.

Ducem] Tyrannum. Livius passim. CELL.

Vicit:] Anno Mundi, 3755. ante Ch. Nat. 193. ab U. C. 558. A. F.

Quibus voluit conditionibus,] Qua lege apud Livium. XXXIV. 35. A. F.

Ingenti gloria duxit] Hoc etiam inquit Liv. *lib.* IV. *Decad.* 4. GLAR.

Ingenti gloria duxit ante currum] *Ante currum multi nobiles captivi obsidesque, inter quos Demetrius regis Philippi filius fuit; & Armenes Nabidis tyranni filius.* Liv. XXXIV. 52. Tertio die, nam triduum triumphavit, transvecti & obsides, coronae aureae, dona civitatum, &c. Locum adi. A. F.

III. *Ante currum*] Puta triumphalem. Vide Metaphrasin. CELL.

Syriacum] Syria ad littus Eoum maris Mediterranei, e regione Cypri, hodie *Soria.* A. F.

Contra Antiochum regem,] Antiochus Magnus, sextus Syriae & Asiae rex, cum Romanorum esset amicus, in Romanorum offensam incidit, ob multas causas, & quod Ptolemaeo V. Aegypti, & Attalo Pergami, regibus infestus erat: item quod civitatibus Graecorum in Aeolide, Ionia ac Doride imminebat,

m

Scipione, [o] M'. [p] Acilio Glabrione COSS. Huic Antiocho Hannibal se junxerat; Carthaginem, patriam suam, [q] metu, ne Romanis traderetur, relinquens. [r] M'. Acilius Glabrio [s] in Achaja bene pugnavit: castra

Variae Lectiones.

o Deest B. S. G. V. Lugd. Bat. 2. 4.

p *Aulo Glabrione* N. L. M. *Attilio Glabrione* Sch. Lugd. Bat. 3. 4. & sic mox. *Accilio* Lugd. B. 2. & sic infra. *Atilio Glabrone* 5. sed infra *Glabrio*.

q Deest S. M. N. G. L. Mer. L. B. 5.

r Deest B. S. G. V. Lugd. Bat. 5.

s *Machina* Lugd. Bat. 4.

Notae.

ut gravis dominus: tertio, quod in Europa quoque nidulabatur, aedificata urbe Lysimachia in Isthmo Chersonesi in Thracia; meminit Justinus *lib.* XXX. *ac* XXXI. Accessit Thoas Aetolorum princeps, conquerens Romanorum ingratitudinem. Nonnihil momenti & Hannibal attulit, qui ex Africa ad eum profugerat. ejus orationem apud Antiochum refert Livius *lib. v. Decad.* 4. GLAR. Is est Antiochus III. cognomento Magnus A. F.

Antiochum] Magnum, sextum a Seleuco Nicatore regem. Appianus principio Syriac. πολλὰ δράσας, καὶ μέγας ἐπικληθεὶς &c. Medos enim, Parthos, Thraces, &c. subegerat. CELL.

P. Cornelio Scipione,] Nasica, an. 563. GLAR. Anno Mundi 3758. ante Ch. Nat. 190. ab U. C. 561. Vide Flor. II. 8. p. 67. A. F.

M'. Acilio] *Atilius* vel *Attilius* pro *Acilio*, uti hic, ita apud alios passim confuse scribitur. Vide V. D. ad Liv. L. XXXV. c. 4. & 10. Et sic *M.* uti antea editum, cum *M'*. Librariorum incuria commutantur sexcenties. Ut ibidem vide sis, & infra ad c. x. Hearnium. qua scribendi distinctione neglecta, Paeanius semper per Μάρκον interpretatur, quod *M.* simpliciter, *M'. Manium* designat. & hoc *Acilii* praenomen erat VERHEYK.

Acilio Glabrione] Sic vetus, & ex impressis nonnulli. alii Attilium pro Acilio appellant, ut Cassiodorus. Apud Livium *libro* 36. Acilium appellatum invenio, scriptumque per *c* unicum: in veteri vero libro modo unum tantum, modo duo *cc* habet: sic multi per duo *cc* scribunt Accilium. VINET.

Huic Antiocho Annibal] Annibal sese fuga ad Antiochum regem subripuit. Liv. XXX. 37. & XXXIV. 60. A. F.

Metu, *ne* &c.] Male *metu* in quibusdam MSS. & Edd. desideratur. Paeanius. Δέει γὰρ αὐτὸν ἐξήγαγε τῆς πατρίδος, ὡς Ρωμαίοις &c. Livius L. XXXVI. c. 10. *Conscias defectionis civitates cum velamentis ante portam stabant*, METU, *ne hostiliter diriperentur*. Infra tamen c. 5. dixit Noster: *Hannibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam* . . . *fugerat &c.* VERHEYK.

Ne Romanis traderetur,] Postulabat enim Scipio, ut Annibal sibi traderetur, sed responsum est, Annibalem in Africa non esse. A. F.

M. Attilius Glabrio in Achaja] Antiochus ex Troade solvens, navigaturus in Graeciam, Demetriadem venit, ubi exercitum X. millium peditum, & D. equites, VI. elephantos exposuit: vix ad Graeciam nudam

uxorem haberet, utrisque se aequum praebuit. [m] Dux Romanorum P. Licinius COS. contra eum missus est, & a rege gravi proelio victus. Neque tamen Romani, [n] quamquam superati, [o] regi [p] petenti pacem praestare voluerunt, nisi his conditionibus: *ut* [q] *se*

Variae Lectiones.

m Ita Codd. nostri, uti etiam F. P. & V. Sed Vi. qui Schonovium sequitur, Paul. Merula, aliique *Dux Rom. P. Licinius Consul est a rege gravi proelio victus.* Et sane additio est valde suspecta, utut tot codicibus fulta. Nam *dux Romanorum vix missus* dicitur contra quem, saepe autem *caesus*, aut *victus*. Consules vero dicuntur *mitti* &c. Alterutrum ergo tollendum videtur. Ad metaphrasten provocat Sylb. sed tum Cellarius crederet illum verbis, τοῦτον αὐτῷ τὸν πόλεμον ἀποκληρώσαντος τοῦ δήμου, missionem respexisse, si scriptum esset: *Dux* &c. *qui missus fuerat* &c. Nihilominus *ducem mitti* habet etiam noster alibi.

n *Tanquam* Lugd. Bat. 1.

o *Ei* Lugd. Bat. 1.

p *Potenti* Lugd. Bat. 4.

Notae.

Glar. Ita concinnius Fuldensis exhibet pro eo, quod editum erat: *Prusias autem rex Bithyniae.* Mox ex Fuldensi Sylburgius supplet: *Dux Romanorum.* Cell.

Dux Romanorum P. Licinius COS.] Anno U. C. 583. Hic fuit primus annus, quo in Macedones exercitum duxit P. Licinius Cos. Nihil dignum Rom. imperio actum: in Thessalia enim duntaxat praelia parva equestria fecerat. Eodem modo secundo anno nihil dignum sub Hostilio Cos. gestum. tertio autem anno Q. Martius Philippus Cos. magnis laboribus exercitum in Macedoniam duxit, nulla tamen memorabili pugna facta, Perseum eo tamen redegit, ut gazam in mare dejici, & Pellae Thessalonicae navalia jusserit incendi, ut inquit Livius *lib.* IV. *Decad.* 5. Glar.

P. Licinius COS.] Contra eum missus est, et *a rege* &c. Additionem Vinctus non habet, nec, qui Schonovium sequitur, Paulus Merula: estque valde suspecta, utut etiam in Paris. & Ven. reperiatur. Nam *dux Romanorum* vix *missus* dicitur contra quem: saepe autem *caesus*, aut *victus*. Consules vero dicuntur *mitti* &c. Alterutrum ergo tollendum videtur. Ad metaphrasten provocat Sylburgius, sed tum crederem illum verbis, τοῦτον αὐτῷ τὸν πόλεμον ἀποκληρώσαντος τοῦ δήμου, missionem respexisse, si scriptum esset: *Dux* &c. *qui missus fuerat* &c. Nihilominus *ducem mitti* habet etiam noster IV. 6. 2. &c. Cell.

P. Licinius Consul est a rege] In Thessalia cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo millia haud minus peditum, capti ferme ducenti equites. Liv. XLII. 58. 59. 60. A. F. Consule hic Cl. Grunerum.

Gravi praelio] Equestri, in Thessalia. Glar. Plut. in Aem. Paulo f. 259. de Perseo: Πόπλιον Λικίννιον τρεψάμενος ἱππομαχίᾳ, δισχιλίους πεντακοσίους ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπέκτεινε, καὶ ζῶντας ἄλλους ἑξακοσίους ἔλαβε.

Adde

q se & suos senatui r & populo Rom. dederet. Mox missus contra eum L. Aemilius Paullus COS. & in Illyricum C. s Anicius praetor contra Gentium. Sed Gentius, facile uno proelio victus, mox se t dedidit. Mater ejus, & uxor, & duo filii, frater quoque,

VARIAE LECTIONES.

q *Se* abest a Lugd. Bat. 1.
r Desunt L.
s Alii *Ancius. Gaionic* L. B. 2. *Gafonicius* 3. *Gasonitius* 4. *Gasonicius* 5.
t *Dedit* Lugd. Bat. 1. 2.

NOTAE.

Adde Justinum XXXIII. 1. 4. CELL.

Ut se] Responsum est: *Ita pacem dari, si de summa rerum liberum Senatui permittat rex, de se, deque universa Macedonia statuendi jus.* A. F.

Mox missus] Tertio anno post victum P. Licinium. a. 586. A. F.

L. Aemilius Paulus COS.] Hic fuit annus belli Macedonici quartus, quo in Graecia exercitus fuerunt, sub Coss. P. Licinio, C. Hostilio, Q. Martio, & jam L. Aemilio. Hoc anno autem Gentius a Perseo conductus ccc. talentis, id est 180000. coronatorum, sed x. duntaxat accepit. fuerat autem rex Lyssi urbis ad Hadriaticum mare in littore, ad finem Dalmatiae: & caput regni erat Scodra, quam expugnavit *C. Anitius*, ut hic author: ut Livius, *L. Anicius* per *c.* GLAR.

L. Aemilius Paullus] Liv. L. XLIV. c. 17. forte Consuli huic Macedoniam evenisse refert. Sed Plutarch. in V. extra sortem. uti & Just. L. XXXIII. c. 1. Adi Comment. ad Liv. *d. l.* VERHEYK.

Et in Illyricum C. Anicius praetor] Eum omnes uno consensu *C. Anicium* vocant, & ita legendum. A. F. Errat Doctissima Femina. *L. Anicius* diserte vocatur Livio L. XLIV. c. 17. & in Fast. Capitol. & ita hic legerem, si per Codd. liceret. VERHEYK.

Contra Gentium.] Qui ex dubio, & medio jam hostis factus erat, societate cum Perseo inita, *Liv.* XLIV. 23. Victus autem est ad urbem Scodram, regni arcem Liv. XLIV. 31. CELL.

Mater ejus,] De hac nihil Livius *lib.* v. *Decad* 5. ad finem. GLAR. Eheva uxor cum filiis duobus Scerdileto Pleuratoque, & Caravantius frater in castra Scodram per Perpennam adducta. Liv. XLIV. 32. A. F. Male de Gentii matre mentionem a Livio factam negat Glareanus. Doct. quoque Femina eam quasi a Livio omissam praetermittit. Eodem tamen c. 32. dicit *Anicius .... Romam misit ... Gentium regem ipsum cum parente, cum conjuge, ac liberis, ac fratre.* Nam de patre hoc capi non posse, ex iis liquet, quae c. 30. Livius ait, Gentium fratrem Platorem occidisse, ut tutius regnaret; ibidemque matrem Eurydicam memorat Livius. sed infra c. 8. Eutropius Gentium cum fratre i. e. Carravantio, quem altero matris conjugio (unde patrem jam occubuisse patet) natum propter ignobilitatem paternam despexerat, & filios ante currum ductos refert; nulla de uxore mentione facta. Livius tamen c. 42. *Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge &c.* Sed hic, uti & Nostro, de matre nihil memoratur; forsan captivitatis & triumphi intervallo supremum obierit diem. VERHEYK.

Uxor] Etleva. GLAR.

Filii,] Scerdilius & Pleuratus. A. F.

Frater] Caravantius. GLAR.

que, [u] simul in potestatem [v] Romanorum [w] venerunt. [x] Ita bello intra XXX. dies [y] perfecto, ante cognitum est, Gentium victum, quam coeptum bellum nunciaretur.

VII. Cum Perseo autem Aemilius Paullus COS. III. Non. Septembris dimicavit; vicitque eum, [z] XX. millibus peditum ejus occisis. Equitatus [a] cum rege

VARIAE LECTIONES.

u Delet L. B. 3.
v Deest in L. B. 3.
w *Venerant* Lugd. Bat. 1.
x Delent L. B. 2. 3. 4. sed 5. legit &c.
y *Profecto* L. B. 2.
z XXX. N. L. LC.
a *Cum rege interfugit. Milites quos amiserat Romani se dediderunt. Rex cum* B. V. *Cum rege interfugit. Romanorum C. mil.* &c. N. G. HM. F. *Cum rege interfugit, Romanorum multis amissis, urbes Rom. se ded. ips. rex c.* L. *Cum rege interfugit, Romanor. C. mil. ann. s. u.* M. *omnes Romanis se ded. i. r. c.* S. *interfugit; Rom.* &c. L. B. 2. 4. *interfugit Dux Rom.* 5. *integer fugit; Rom.* 3.

NOTAE.

Frater quoque ejus] Fide Codd. MSS. 1. 4. 5. *ejus* delevi, quod proxime adfuerat. VERH.

Ita bello] Anicius bello Illyrio intra triginta dies perfecto nuncium victoriae Perpennam Romam misit. Liv. A. F.

Intra XXX. *dies*] Eadem Liv. XLIV. 32. CELL.

Ante cognitum est] Ex Livio: *Hoc unum bellum prius perpetratum, quam coeptum, Romae auditum est.* GLAR. & A.F.

VII. *Cum Perseo autem L. Aemilius Paulus COS.*] Livius *lib.* IV. *quintae Decad.* ait: pridie nonas Septembres pugnam hanc fuisse. Porro ea nocte, quae pridie Nonas praecesserat, eclipsim fuisse lunae: ac praedictum a C. Sulpitio Gallo pro concione ad milites Romanos, ne terrerentur ac portentum putarent, quod naturaliter fieri consuesset. GLAR.

Dimicavit;] Ad Enipeum Thessaliae fluvium. A. F. Περὶ Πύδναν, ad urbem Macedoniae Pydnam. *Plutarch. in Paulo.* CELL.

Vicitque XX. *millibus peditum*] Hoc etiam Livius. Haec est nobilis illa pugna ad Enipeum flumen, inter L. Paulum Aemilium ac Persea regem ultimum Macedonum. Fuerunt a Cranao primo eorum rege usque ad hunc, 38. reges, qui rexere annos 918. & aliquot menses, decem millia talentûm apud eum inventa, id est 600000. coron. Plin. autem *lib.* XXXIII. *cap.* 3. ait, L. Aemilium Paulum in aerarium intulisse ter millies HS. nostro numero 300000000. HS, qui faciunt 700000. coron. GLAR.

XX. *millibus peditum ejus occisis.*] Caesa ad viginti millia hominum sunt: ad sex millia, qui Pydnam ex acie profugerant, vivi in potestatem pervenerunt; & vagi e fuga quin-

ge fugit integer; [b] Romanorum C. milites amiſſi ſunt: [c] urbes Macedoniae omnes, quas rex tenuerat*, Romanis [d] ſe dediderunt. Ipſe rex, cum deſereretur ab amicis, venit in Paulli poteſtatem. Sed honorem ei [e] Aemilius, non quaſi victo, habuit. nam & volentem ad pedes ſibi cadere, non permiſit; & juxta ſe in ſella collocavit. [f] Macedonibus & [g] Illyriis [h] hae leges à Romanis datae; *ut liberi eſſent*,

VARIAE LECTIONES.

b *Romanorum . . . amiſerat.* L. B. 2. 5. *amiſerunt* 3. 4.

c Sex voces delent L. B. 3. 4. 5.

d *Siderum* L. B. 2.

e *Amilius Paulus Conſul* LC. B. S. N. M. L. G. HM. & Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. nihil vero horum, nec vel *Aemilius* agnoſcit Lugd. Bat. 1.

f *Macedoniis* L. B. 2. 3. 4. 5.

g *Hyllariis* L. B. 2.

h Al. *Hae leges datae ſunt. leges a Romanis datae ſunt* L. B. 3. *leges datae* ceteris deletis 5.

NOTAE.

quinque millia hominum capta. ex victoribus ceciderunt non plus centum. Liv. GLAR. & A. F. Ad Livii locum, qui eſt L. XLIV. c. 41. Eutropii & Oroſii L. IV. c 20. numerum convenire, ſed Plutarchi auctiorem eſſe, notat Cel. Drakenb. Λέγεται γὰρ ὑπὲρ δισμυρίους πεντακισχιλίους ἀποθανεῖν. VERHEYK.

Equitatus cum rege fugit integer;] Rex ex pugna per Pieriam ſylvam primum Pellam venit, ſed timore mox inde Amphipolim tertio die venit: inde in Samothracem inſulam navigavit, ducens ſecum 2000. talentûm, hoc eſt 1200000. coron. ſed ibi ab omnibus derelictus, Cn. Octavio traditur, atque ad Coſ. Paulum ducitur, gratum (quanquam inſuetum) ſpectaculum. GLAR.

Urbes Macedoniae] Beroea, Theſſalonica, Pella. GLAR.

Omnes,] Tardius Pydna, ergo direpta. GLAR.

Ipſe rex, cum deſereretur ab amicis,] Livius *lib.* v. *Decad.* 5. Ex Samothrace ſcripſerat epiſtolam, *Rex Paulo S.* ſed titulus *Regis* offendit Paulum, ut non reſponderit. ad ſecundam autem epiſtolam, ubi *Regis* nomen omiſit, reſpondit, ac legatos ad eum miſit. GLAR.

Venit in Pauli poteſtatem.] Samothracem fugit, eo Paulus claſſem miſit cum Cn. Octavio, cui ſe tandem Perſeus tradit cum Philippo, qui major natu erat e filiis. Liv. XLV. 4. A. F.

Pauli] Aemilii. GLAR.

Nam & volentem] *Conſurrexit Conſul, & juſſis ſedere aliis, progreſſusque paulum, introëunti regi dextram porrexit, ſummittentemque ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus introductum in tabernaculum, adverſus advocatos in conſilium conſidere juſſit.* Liv. XLV. 7. Adi Florum pag. 74. GLAR. & A. F.

Macedonibus & Illyriis] Liv. XLV. 18.

essent, & dimidium eorum tributorum praestarent, quae regibus praestitissent: [i] ut appareret populum Rom. pro aequitate magis, quam avaritia dimicare. [k] Itaque in conventu [l] infinitorum populorum Paulus [m] haec pronunciavit: & [n] legationes multarum gentium, [o] quae ad eum venerant, [p] magnificentissime convivio pavit, dicens; ejusdem [q] hominis esse debere, &

VARIAE LECTIONES.

i Desunt F. *ut* deest in L. B. 3.
k *Atque* L. B. 2.
l Alii *finitimorum* cum Fuld. & Gr. malint. *infinitimorum* L. B. 3. *multorum* 5.
m *Hoc* L. B. 1. 3. *Hic* 5.
n *Legiones* L. B. 4.
o *Qui* L. B. 2.
p Sic F. L. B. 4. 5. pro vulgari *magnificentissimo*. Sed L. & LC. *decentissime*.
q *Homines e. d. & b. v. & in convivii apparatu elegantes esse* L. Bat. 2. 3. 4. (nisi quod hic *in conviviis*.) 5. At Lugd. Bat. 1. in prioribus consentit, sed posteriora ita legit *& in convivio, apparatus elegantes esse*.

NOTAE.

18. Omnium primum, liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios, ut omnibus gentibus appareret, arma Populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem afferre. A. F.

Ut liberi essent,] Ut uterentur suis legibus, annuos crearent magistratus, &c. GLAR.

Et dimidium] Placuit *& dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, Populo Romano pendere*. Idem ibid. 18. & 29. A. F.

Praestarent,] Penderent Populo. GLAR.

Ut appareret populum Romanum] Livii verba: Ut omnibus gentibus appareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem adferre. Sustulit autem metalli Macedonici vectigal, locationesque praediorum rusticorum. Nam neque sine publicano exerceri posse: & ubi publicanus est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertatem sociis nullam esse. GLAR.

Itaque] Haec est lectio MSS. quatuor Lugd. Bat. quae longe melior videtur, quam quae in Vulgatis exstat. *Atque in conventu*. &c. HAV.

In conventu] Amphipoli habito. *Liv.* XLV. 32. CELL.

Infinitorum] Hoc malim, quam cum Fuld. & Sylb. *finitimorum*. *infinitus* est *multus*. Vide IV. 7. &c. CELL. Vide hic Cl. Grun.

Legationes multarum gentium,] Livius *lib.* V. *Decad.* 5. ita ait: Ab feriis rebus ludicrum magno apparatu Amphipoli fecit. Epulae quoque legationibus paratae & opulentia & cura eadem. Vulgo dictum ipsius ferebant: Et convivium instruere, & ludos parare, ejusdem esse, qui vincere bello sciret. GLAR. Omittit ludicrum, quod magno apparatu Amphipoli fecit. De quo Liv.

& bello vincere, & convivii apparatu elegantem esse.

VIII. Mox [r] LXX. civitates Epiri, quae [s] rebellarant, cepit: praedam militibus distribuit; Romam [t] cum ingenti pompa rediit in [u] nave Persei, quam inusi-

VARIAE LECTIONES.

r LXXX. G. L. B. 1.
s *Rebellabant* L. B. 2. 3. 4. 5.
t Delent L. B. 2. 3. 5.
u *Navi* L. B. 1.

NOTAE.

Liv. XLV. 32. qui subjungit: *Epulae quoque legationibus paratae & opulentia & cura eadem.* A. F.

Magnificentissime] Fuld. pro vulgari *magnificentissimo.* CELL.

Pavit] Excepit. GLAR.

Ejusdem hominis] Ex Liv. hoc quoque: *Vulgo dictum ipsius ferebant, & convivium instruere, & ludos parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.* A. F. E Codice 1. suspicatur Doct. Grun. Librarium voluisse, *in convivio apparatu elegantem esse.* Conjecturam stabilit lectio Codicis 4. & *in* conviviis *apparatu.* VERHEYK.

VIII. *Mox* XXX. *civitates Epiri*,] Romani cum Epirotis inhumaniter egerunt. Omnes enim urbes eorum, qui ad Persea defecerant, diripiendas concesserunt; maliciose etiam Aemilius denos principes ex omnibus urbibus cum auro ac argento ad se accersivit, quasi deducturus praesidia ex iis urbibus, ut essent liberi, ut Macedones. Sed post id factum missis latronibus, id est militibus, universam gentem perdidit: CL. millia capitum humanorum abducta. GLAR. Civitates omnes, quae ad Persea defecerant, diripiendas militibus dedit, earum muros diruit. Ea fuere oppida circa septuaginta. Liv. XLV. 32. A. F.

Rebellarant] Ad Persea defecerant. GLAR

Praedam] In praedam. GLAR.

In nave Persei] Meminit *lib.* v. *Livius Decad.* 5. & *lib.* III. *Decad.* 4. GLAR. Paulus ipse post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spoliis non insignium tantum armorum, sed etiam regiorum textilium, adverso Tiberi ad Urbem est subvectus. Liv. A, F.

In nave Persei] Haec ex Livio L. XLV. c. 42. hausisse videtur Eutropius. ad quem locum Cel. Drakenb. cum Gronovio *invisitatae* legere mavult, quod non displicet: quamquam nihil mutandum judico. praeterquam enim quod per nullum Codicem licet, utrum ponas, perinde est, ut Crevierius notat. Navis enim haec tantae fuerit magnitudinis, quanta Romae antea non visa fuerat, unde Livio d. l. c. 35. *ingentis magnitudinis.* verum etiam tantae molis, i. e. insolitae, quanta in usu esse non solebat. ut nobis buiten gewoone grootte. hinc *inhabilis prope magnitudinis* fuisse dicitur eidem Livio L. XXXIII. c. 30. quo sensu infra saepius occurrit. L. VIII. c. 1. *insitatae civilitatis & fortitudinis* L. VII. c. 7. *inusitatae luxuriae*, *sumtuumque.* c. 14. *inusitato favore dilectus.* Ceterum lectionem Codicis optimae notae reliquis praetulimus. *Quam . . . fuisse traditur.* Nepos Pausan 5. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse.* ubi vide Bosium & Heusingerum a cel. Ouden-

 dorpio

inusitatae magnitudinis fuisse traditur, adeo ut XVI. ordines dicatur habuisse [v] remorum. Triumphavit [w] autem magnificentissime in [x] curru aureo, cum duobus filiis, utroque [y] latere [z] adstantibus. ducti sunt ante currum [a] duo" regis filii, & ipse Perseus, XLV. [b] annos natus. Post eum etiam [c] C." Anicius de

VARIAE LECTIONES.

v *Romanorum* L. B. 1.
w Delet Lugd. Bat. 1.
x *Currum aureum* L. B. 4.
y *A* addit L. B. 4.
z *Stantibus* L. B. 4. & mox pro *regis*, *regii*.
a Deest V.
b *Annis* L. B. 2.
c Deest N. B. S. M. F. HM. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5. In L. & LC. *M. Anicius*. *Anicus* L. B. 2. 5. *Amicus* 4.

NOTAE.

dorpio, qui plura huc facientia congessit, ad Sueton. Othon. 7. aliosque a Cl. Drakenb. ad Liv. L. 1. c. 31. laudatos. VERHEYK.

Inusitatae magnitudinis] Eadem de navi hac Livius habet XLV. 35. CELL.

Triumphavit magnificentissime] Livii verba *libro* V. *Decad* 5. *Sed non Perseus tantum per illos dies documentum humanorum casuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hostium ductus: sed etiam victor Paulus, auro purpuraque fulgens. Nam duobus e filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nomine sacrorum familiaeque haeredes retinuerat domi, minor ferme* XII. *annos natus*, 5. *diebus ante triumphum, major* XIV. *annorum triduo post triumphum decessit.* Haec Livius *lib.* V *Dec.* 5. Ergo, quod hic author dicit, aut de duobus aliis filiis in alias familias datis, Q. Fabio & P. Africano intelligitur, aut falsum est. GLAR.

Curru aureo,] Hoc est, *aurato*, interprete Cicerone Orat. post reditum in sen. cap. XI. Sic, quos Vellejus Paterc. II. 82. vocavit *catenas aureas*, Silius Italicus XVII. 625. appellavit *catenas auratas*. HEUMAN.

Cum duobus filiis,] Quatuor filios habebat Paulus, duos in adoptionem in Corneliam & Fabiam gentem dederat. Duorum, quos domi haeredes alebat, minor ferme duodecim annos natus quinque diebus ante triumphum decessit, major XIV. annorum triduo post triumphum. Quare de filiis in adoptionem datis hic locus intelligendus est, & ita Liv. *post Pauli currum*, inquit, *inter alios illustres viros filii duo Q. Maximus & P. Scipio*. Plutarch. nullos Pauli filios ejus triumphi comites refert. A F.

Utroque latere adstantibus.] Livius XLV. 11. *Post currum inter alios illustres viros fil i duo, Q. Maximus, & P. Scipio.* In aliam enim familiam adoptati erant. Reliquorum alter ante triumphum; alter triduo post illum mortuus est, teste Livio & Plutarcho. CELL.

Duo regis filii,] Philippus & Alexander. GLAR. Filiam iis addit Plutarchus, & verum est. A. F.

Post eum] Paulum Cos. GLAR.

Cnei

de Illyriis triumphavit. Gentius cum fratre & filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum multarum gentium [d] reges Romam venerunt: [e] inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes, Asiae reges; [f] atque Prusias Bithyniae. magno honore [g] accepti sunt: [h] &, permittente senatu, [i] dona", quae [k] attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem senatui commendavit.

IX.

VARIAE LECTIONES.

d *Regi* L. B. 1.
e *Inter alios Attalus* &c. L. B. 4. *inter alios venit etiam* 1. *inter alios etiam Attalus* &c. 5. *venit* delent etiam 2. & 3.
f *Et* L. B. 1. 2. 3. 4.
g *Excepti* L. B. 1. 2. 3.
h Delet L. B. 1.
i Deest F. L.
k *Attulerunt* L. B. 2. 5. sed 3. delet tres sequentes voces.

NOTAE.

Cnei Octavii triumphum praeterit, quia de Octavio nihil. Post Paulum Cn. Octavius Calendis Decembribus de rege Perseo navalem triumphum egit, sine captivis, sine spoliis. Post Octavium triumphavit Anicius. A. F.

C. Anicius] Praetor. GLAR.

C. Anicius de Illyriis triumphavit.] Livii verba eodem loco: Haerente adhuc non in animis modo, sed pene in oculis memoria Macedonici triumphi, L. Anitius Quirinalibus triumphavit de rege Gentio, Illyriisque. Similia omnia magis visa hominibus, quam paria. GLAR.

Cum fratre] Caravantio. GLAR.

Filiis] Scerdilio & Pleurato. GLAR.

Attalus atque Eumenes, Asiae reges;] Eumenem hoc tempore non fuisse Romae, satis liquet ex oratione Stratii medici *lib.* v. *Decad.* 5. *Livii.* Sed post venit, ut ait Florus *lib.* XLVI. ab initio. GLAR. Prusias & Eumenes non ad spectandum spectaculum Romam venerunt, sed peracto spectaculo Prusias quidem amice receptus: sed propter Eumenem, quem in Urbem nolebant admittere, quia bello Macedonico se medium egerat, in commune lex lata, *Ne cui regi Romam venire liceret.* De Attalo nil memini. A. F. Solus Attalus, nec is tamen rex, sed regis Eumenis frater, nunc Romam venit: *Livius* XLV. 19. Post illum rex Eumenes alio tempore. *Epitom. Liv.* XLVI. CELL. & HEARN. Livius L. XLV. c. 19. *Attalus vero antea, inter multas regum gentiumque & populorum legationes a fratre missus, haud paullo benignius, quam ipse rex Eumenes venisset, exceptus.*

Prusias] Vide Livium lib. XLV. extr. CELL. & HEARN.

Prusias] Ut in praecedd. errat Eutropius, ita hic male Prusiam ad hoc spectaculum Romam venisse scribit; postea enim cum filio Nicomede, quem tum Senatui commendavit, eo petiisse refert Livius L. XLV. c. 44. VERHEYK.

Dona, quae attulerant,] Solus Prusias votum in Capitolio solvit decem majores hostias. A. F.

Filium suum Nicomedem] *Filium postremo*

IX. Insequenti anno L. [l] Mummius in [m] Hispania bene pugnavit. Marcellus postea consul res ibidem [n] prosperas gessit.

X. Tertium deinde bellum contra Carthaginem susci-

Variae Lectiones.

l *Nummius* G. *Minucius* V. *Numius* L. B. 3. *Nunnus* 2. *Memmius* vulgat.

m *Lusitania* vulgat.

n *Prospere* vulgat.

Notae.

stremo Nicomedem Senatui commendavit. Livius. A. F.

IX. *Insequenti anno*] De hoc non temere quicquam apud alios reperias. Glar. Certe hic tempora conturbat Eutropius. Anno enim postquam Prusias Romam petivit, Marcellus Consul fuit cum C. Sulpicio Gallo an. ab U. C. 587. A. F.

Insequenti anno] Si usquam, certe hic in annorum computatione errat Eutropius, deceptus, ut saepe vidimus, ejusdem consulis nomine. Annus, quo Prusias Romam venit, fuit DLXXXVII. Marcellus sequenti quidem anno consul cum C. Sulpicio Gallo fuit: verum tum ille Gallos, uti Sulpicius Ligures subegit, ut est in Ep. Liv. XLVI. Quae vero Auctor de Marcello hic refert, acciderunt anno DCII. quum consul fuit cum L. Valerio Flacco, qui in Magistratu mortuus est. Ut quidem res prospere gesserit *postea*. i. e. sequente anno. Si, quod de Lusitania initio capitis hic narrat Eutropius, anno DCI. gestum statuamus. Sed uti tempora, sic & historiam confundit auctor. Mummius enim vario eventu adversus Lusitanos pugnarat, ut Appianus testatur in Iber. sed Marcellus contra Celtiberos, Hispaniam citeriorem provinciam nactus; nisi cum Pighio ad A. DCI. legamus *Hispania* pro *Lusitania*, quod e Codd. MSS. praetuli, propterea quod Mummio Praetori Hispania ulterior obtigerat, eodem Appiano teste vid. Freinsh. ad Liv. Ep. XLVII. c. 40. Nam *Memmii* nomine decepti hic sunt V. D. vocabatur enim *Lucius Mummius*, neque dubito, quin librariorum incuria altera lectio irrepserit, quia c. 14. ubi de Mummio agitur, eadem Codicum varietas occurrit. & recte Appiano Iber. p. 483. Μόμμιος scribitur, idem, qui A. DCVIII. Cos. fuit cum Cn. Cornelio Lentulo. Verheyk.

L. Memmius] *Minutius* est in altero exemplari. An. 587. Gl. Nullum Memmium eo tempore in Hispania rem gessisse invenio. A. F. Unde hoc habet Eutropius? Hearn.

In Hispania] Vetus, *in Lusitania*. haec autem Hispaniae est. Vinet.

Marcellus postea] An. 588. Glar.

Res prosperas] Pro *prospere* dedi fide Cod. MS. 1. uti saepius loquitur auctor. *egregias res egit*. L. III. c. 16. *res inclitas gerit*. 17. *res egregias gessit*. infra c. 16. *multa egregia fecerat*. VII. 13. Verheyk.

X. *Tertium deinde*] An. 604. Glar.

Tertium deinde bellum] Hoc bellum Florus describit, tum in sua Epitome *lib.* II. tum in Livii XLIX. & LI. libro. IV. duravit annis, quinto finitum est. Coepit anno ab U. C. 604. aut 602. secundum Livium, qui duobus annis a nostra distat supputatione. Causas multas afferunt authores: quod exercitum contra foedus, item classem armassent, quod Masanissae graves essent: denique quod legatos Romanos violare voluerint: ut *lib.* XLVIII. Florus ait. Sed revera timor ae-

mulae

suscipitur, [o] sexcentesimo & altero anno ab urbe condita, L. [p] Manlio [q] Censorino, & M'. [r] Manilio COSS.

VARIAE LECTIONES.

o *Sexc. & alt. ab urb. cond. ann.* L. B. 1.
p *Mallio* L. B. 2. *Malio* 3.
q *Censorio* L. B. 4.
r *Malinio* L. *Mallio* V. L. B. 2. 4. 5. *Mallo* 3.

NOTAE.

aemulae urbis Romanos stimulabat, & lateri adhaerens fax Masanissa. In Senatu Romano, M. Cato suadebat bellum, ac Carthaginis excidium. contra, P. Scipio Nasica, qui secundo bello Punico optimus vir judicatus erat, servandam pronunciabat, ne metu ablato aemulae urbis, luxuriari felicitas urbis inciperet. medium Senatus elegit, ut urbs tantum loco moveretur: nihil enim speciosius videbatur, quam esse Carthaginem, quae non timeretur, ut Florus ait libro II. in sua Epitome. GLAR.

Bellum contra Carthaginem] Id est Punicum. GLAR.

Sexcentesimo & altero] Sic Liviana Epitome. volunt tamen Chronologi, eos, quos hic nominat, fuisse consules anno urbis conditae sexcentesimo & quinto. Qui autem hic L. Manlius, is in veteri libro L. Mallius: in Floro L. Martius, & Cassiodoro appellatur. Alterum vero alii Manlium, alii Canilium appellant. VINET.

Sexcentesimo & altero] Ἐνὶ Paeanio. Sed hunc saepius ita male vertisse, ostendimus supra L. I. c. 18. Pro *secundo* Nostrum imitans sumpsit Oros. L. IV. c. 22. & Pigh. ad A. DCIII. neque dubito, quin ita mens Eutropii fuerit, in eo Livium secuti, Epit. XLIX. *Tertii Punici belli initium altero & sexcentesimo* &c. ubi *altero* pro *secundo* sumi quam multis comprobant V. D. quamquam & illa Epitome aliam sequitur computationem, ac Fast. Sicul. & Capitol. qui Coss. ab Eutropio hic memoratos ad A. DCIV. ponunt. Fasti Cons. DCV. uti & Antias & Varro, teste Censorino de D. N. c. 17. Ceterum Auctorem male nomina expressisse, pro *L. Marcio*, & *M'. Manilio* docet Pigh. ad A. DCIV. Consule etiam V. D. ad Epit. d. & ad Cic. Somn. Scipion. init. VERHEYK.

Et altero anno] Quarto, secundum alios, U. C. 604. 605. GLAR. Certe hic annus fuit ab U. C. 604. & ita scripsisse debuit Eutrop. ut illi anni, quos a finito secundo bello Punico praeteritos dicit, inveniantur. A. F. & HEARN.

Manlio] *Martio* legendum. GLAR. Hunc *Martium*, non *Manlium* vocatum invenio. A. F. *Martius*, non *Manlius* vocabatur. HEARN.

Manlio] A. Manlio. GLAR.

M. Manilio] Hunc non *Marcum*, sed *Manium* dictum judicat Capitolinus ejus Consulatu. Marcus tamen vocatur a Cicerone, Valerio & aliis. Dicebatur igitur *Marcus Manlius Manilius*. Saepe tamen in praenominibus illis peccatum: nam cum Manius scriberetur per M'. Marcus vero per M. utrumque pro *Marco* saepius acceptum. A. F. Ita per abbreviationem scribimus, quia hunc *Manium* dictum fuisse indicat Capitolinus ejus Consulatus, non *Marcum*, ut efferunt vulg. edd. Eutropii. *Marcus* tamen etiam vocatur a Cicerone, Valerio & aliis. Rectius, ut nonnulli opinantur. Saepissime autem in praenominibus illis peccatum: nam cum *Manius* scriberetur per M'. *Marcus* vero per M. utrumque pro *Marco* saepius acceptum. HEARN.

COSS. anno [s] LI. post, quam secundum Punicum [t] bellum transactum [u] erat. Hi [v] profecti Carthaginem [w] oppugnaverunt. [x] Contra eos Hasdrubal, dux [y] Carthaginiensium, [z] dimicabat". [a] Famea dux alius, equitatui [b] praeerat Carthaginiensium. [c] Scipio tunc,

Variae Lectiones.

s LIV. F. *Hoc* L. B. 5.
t Deest in L. B. 1. 2.
u Deest in L. B. 2. 3. At 5. legit *est*.
v *Profecto* L.
w *Expugnaverunt* Lugd. Bat. 1. Sed in 2. 3. omnia omittuntur usque ad *Famea dux* &c. vel quae inseruntur ab Eutropii mente alienissima sunt; 4. vero & 5. nihil horum ad *Famea dux* &c. usque agnoscunt.
x Desunt L.
y *Carthaginensibus* L. B. 3. qui mox delet *Carthaginiensium*.
z Sex voces desunt in Lugd. Bat. 1.
a *Semea* L. LC. M. N. & sic mox.
b Deest in L. B. 1.
c *Igitur* addunt L. B. 2. 3. 4. 5.

Notae.

Anno LI.] Antiquus liber, *Anno quinquagesimo uno* scribebat. Vinet.

Anno LI *postquam*.] Lego *anno* LI. *post*, *quam*. Cicero de Senect. c. 4. *anno post consul primum fuerat, quam ego natus sum*. Sic & infra scribo IV. c. 8. (19.) Heumann. Sed ibi jam observatum erat, uti & antea.

Secundum Punicum] Contra Carthaginenses. Glar.

Hi profecti Carthaginem oppugnaverunt.] Vellejus Paterculus priore volumine de Carthagine ita ait: Eamque urbem magis invidia imperii, quam ullius ejus temporis noxia invisam Romano nomini, P. Scipio Pauli filius sustulit. Glar.

Expugnaverunt] Oppugnaverunt. Glar.

Famea dux] Et *Faneas*, & *Fanea* impressi libri. scriptus, *Cemea*. Vinet. *Phaneas* est in Floro lib. I. Glar. Scribendum *Phamaeas*. Φαμαίαν vocat Appianus, ut Φαμίαν Suidas. Himilconis filius fuit, Praefectus equitum Carthaginensium, vir fortis, & cujus praecipua opera Poeni utebantur. Epitom. Liv. A. F. Qui postea a Scipione persuasus cum equitatu ad Romanos transiit. Epitom. Liv. L. Cell. Φαμίαν scribit Paeanius & Suidas, sed altero loco Φαζίαν, uti & Zonaras L. IX. 27. sed vitiose: ut notant Sigon. & Drakenb. (ad Liv. Ep. L.) qui *Phamaea* vel *Phamea* praeferunt. Doctissimam vero feminam errasse monet Cel. Drakenb. scribentem, Phamaeam Himilconis filium fuisse, quum diserte illa Epitome eumdem *Phamaeam Himilconem cognomine* vocat. Verh.

Scipio] Pauli Aemilii Macedonici filius. A. F.

Scipio tunc, *Scipionis*] Hujus genus haec ostendet tabella.

tunc, Scipionis Africani [d] nepos, tribunus [e] ibi militans.

VARIAE LECTIONES.

d *Nepotis* L. B. 2. *Africanus post* 4.
e *Militum* addit L. B. 4. Sed pro *ibi* legit. 3. *ut dictum est militum.*

NOTAE.

P. CORNELII SCIPIONIS AEMILIANI

Africani posterioris, junioris, minorisve, qui delevit Carthaginem, tertium bellum Punicum confecit, Numantiam excidit.

Avus { Naturalis, L. Aemilius Paulus, quem ad Cannas Consulem cecidit Annibal. Adoptione, P. Cornelius Scipio, Africanus superior, qui contra Annibalem secundum bellum Punicum confecit.

Amita — Aemilia, superioris Africani Scipionis uxor, filia L. Aemilii supradicti.

Pater { Naturalis, L. Paulus Aemilius Macedonicus, illius ad Cannas caesi filius. Hoc Livius, Paterculus, Plutarchus. Adoptione, P. Cornelius Scipio (Gneus pro Publio appellatur apud Valerium lib. IV. cap. 5.) superioris Africani filius: authore Cicerone de senectute, & de Claris oratoribus, Paterculo, L. Anneo, & aliis.

Mater — Naturalis, Papiria, filia Mnasonis viri consularis. Plutarch. in Paulo Aemilio.

Uxor — Sempronia, filia Tiberii Sempronii Gracchi, & Corneliae minoris natu filiae Scipionis Africani superioris, & soror Tiberii & Caji Gracchorum seditiosorum illorum. Plutarchus in Gracchis, Livius, Valerius.

Frater — Naturalis, major natu Q. Fabius Maximus, etiam adoptatus in familiam Fabiorum.

Sororum { Alteram Marci Catonis filius, Alteram Aelius Tubero duxit. Plutarchus in Paulo Aemilio.

Hic est, qui apud Ciceronem somniavit. Anno autem aetatis ferme LVI. decessit, inquit Paterculus libro secundo (tot annos minimum vixisse, ex eodem etiam colliges Somnio) M. Aquilio, C. Sempronio Coss. quod fuit circiter Urbis annum DCXXV. si priore suo Consulatu jam natus erat annos XXXVI. ut author est Paterculus libro secundo: qui fuit annus Urbis DCVII. Ejus aetas colligi potest etiam ex Livii libro XLIV. ubi memoriae prodidit, hunc Scipionem cum patre Paulo Macedonico, expeditioni interfuisse, annum aetatis agentem XVII. Non omnino tamen coveniunt ii numeri. Ostendet itaque haec tabella, Appianum in Syriac. errasse: primum, quod quem caepit Antiochus Scipionem, non fuerit hic Scipio, sed ejus adoptione pater. deinde, quod non fuerit adoptione filius Africani superioris, sed filii ipsius Africani. postremo, quod non ex filia nepos Africani superioris fuerit, sed solum adoptione per filium Africani illius Publium Scipionem: cujus Scipionis filii erat hic junior Africanus consobrinus, id est, ejus avunculi filius. VINET.

Scipio tunc, Scipionis Africani nepos,]

litabat. hujus apud omnes ingens metus & reverentia erat. Nam & paratissimus ad dimicandum, & consultissimus habebatur. Itaque per eum [f] multa [g] prospere" a COSS. gesta sunt. [h] nec quidquam magis [i] vel Hasdrubal, vel Famea [k] vitabant, quam [l] contra eam Romanorum partem [m] committere, ubi Scipio [n] dimicabat.

XI.

Variae Lectiones.

f *Multum* L. B. 3.
g Deest S. HM. & L. B. 2. 3. 4. in quibusd. etiam *a COSS.* desiderantur. ut in L. B. 5. *a* delet quoque 4.
h *Neque* L. B. 1.
i Delet L. B. 4.
k *Evitabant* Lugd. Bat. 1.
l *Contra Romanorum acies ea parte committere ubi Scipio dimicasset* L.
m *Bellum* addit L. B. 5.
n *Dimicasset* Lugd. Bat. 1. *dimicarat* Lugd. Bat. 2. *dimicaret* 3. 4.

Notae.

...pes,] Historia apud Florum in sua Epitome *lib.* II. ita habet: An. Manlio Censorinoque Coss. populus Romanus aggressus Carthaginem, spe pacis injecta, traditam a volentibus classem sub ipso ore urbis incendit, tum evocatis principibus, si salvi esse vellent, ut migrarent finibus, imperatum. quod pro rei atrocitate adeo movit iras, ut extrema mallent. Haec Florus. Inde ad arma clamatum, variaque fortuna pugnatum. ubi Scipionis Aemiliani enituit virtus, cum Coss. saepe male pugnassent, tandem ipse Cos. factus urbem evertit. Caeterum cum dimidia diruta esset, plus negotii fuit cum semiruta civitate quam integra, ut idem inquit Florus. Glar.

Africani] Scil. superioris. Glar.

Nepos] Per adoptionem. Glar. Per adoptionem. Adoptatus enim fuerat a filio Scipionis Africani. Fl. lib. II. cap. 15. Hunc [Scipionem] Paulo Macedonico procreatum Africani illius Magni filius in decus gentis assumpserat. Adi Victorem pag. 79. A. F. Per adoptionem: erat enim Aemilii Pauli filius, unde post adoptionem vocatur *P. Scipio Aemilianus* in Epit. Liv L. adde Flor. II. 15. 12. Cell.

Tribunus] L. Pauli filii. Glar. *Tribunus in Africa sub M. Manlio imperatore cohortes octo obsidione vallatas consilio & virtute servavit.* Victor p. 80. Tribunus militum dicebatur, qui mille peditibus praeerat. A. F.

Metus] Timor apud hosteis. Glar.

Reverentia] Apud amicos. Glar.

Nam & paratissimus ad dimicandum,] In Hispania, cum quodam provocante Scipio singulari certamine congressus vicit, & in oppugnatione primus murum conscendit. Et ante Carthaginem duas cohortes, cum temere irrupissent, e manibus hostium eripuit, item temeritatem alterius consulis in saltu quodam male ducta

XI. Per idem tempus Masinissa, rex o Numidarum, per annos sexaginta fere'' amicus populi Romani, anno vitae p XCVII. mortuus q r XLIV. filiis relictis, Scipionem divisorem s regni' inter filios suos esse jussit.

XII. Cum igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc, COS. est factus; & contra Carthaginem

Variae Lectiones.

o Desunt L. LC. F.
p *Nonagesimo septem* L. B. 2.
q *Est* vulg. addunt.
r XLII. L. B. 1.
s Deest B. N. M. S. G. V. L. B. 2. 3. 4. 5.

Notae.

cto exercitu emendavit. Glar.

Ad dimicandum,] Adversus hosteis. Glar.

Consultissimus] Inter suos. Glar.

Per eum] Scipion. Aemilianum. Glar.

Hasdrubal,] Dux exercitus. Glar.

Famea] Equitum dux. Glar.

Committere,] Dimicare. Gl. Simpliciter positum, pro *proelium committere*. Sic etiam 5. 4. 8. Cell. *Partem*, *bellum committere* est in Cod. Lugd. 1. quomodo Liv. xxi. c. 40. *committere ac profligare bellum*. Sed recte Cellarius. Sic infra L. ix. c. 15. absolute ponitur: ut frustra Doct. Femina *pugnam* suae editioni inseruerit. Verheyk.

XI. *Per idem tempus Masinissa*, *rex Numidarum*,] De hoc Masanissa Livius *lib.* ix. secundi belli Punici multa scribit, ut superius ad finem praecedentis libri dictum est. an. ab U. C. 548. Masanissa in Scipionis superioris gratiam venit, sed mortuus est an. ab U. C. 606. Residui sunt anni 58. Glar.

Sexaginta] Desunt duo anni. Glar.

Anno vitae suae xcvii.] Alii (ut Epit. Livii) majorem 90. annis denatum dicunt, alii cum annum centesimum attigisset, in tabulis invenio eum decessisse anno aetatis 94. Mortuus enim anno ab Urbe condita 605. A. F. & Hearn. *Vitae*, Sylb. sine pronomine *suae*, quod minus eleganter vulgo adjiciunt. Epitome Liv. L. *Major nonaginta annis*. Cell.

xliv. *Filiis relictis*.] Valerius L. 5. 2. ei 54. filios dat. ex eis tantum tres legitimi, Micipsa, Gulussa, Manastabales: inter quos Scipionem divisorem regni esse jussit. A. F.

Scipionem divisorem regni] *Scipio Aemilianus* (*cum commune eis pater regnum reliquisset*, *& dividere eos arbitro Scipione jussisset*) *partes administrandi regni suscepit*, Liv. Appianus narrat eum ita divisisse, ut Micipsae primo, Cirtham & Regiam daret; Gulussae viro strenuo, belli pacisque munia; Manastabali natu minimo, justitiaeque studioso, ut jura subditis daret. A. F.

XII. *Cum igitur*] Anno 607. Glar.

Juvenis adhuc, *COS. est factus*;] Florus quoque in Livii Epitome, libris xlix. ac l. ait, hunc Scipionem Cos. factum legibus solutum, quoniam per aetatem non liceret. Quod mihi non videtur verum. Nam Livius *lib.* iv. *Decad.* 5. ait, eum bello

ginem [t] missus. is eam cepit ac diruit. spolia ibi inventa, quae variarum civitatum excidiis Carthago collegerat: & ornamenta urbium, civitatibus Siciliae, Italiae, Africae reddidit, [u] quae sua recognoscebant". [v] Ita Carthago septingentesimo anno, quam condita [w] erat, [x] deleta est. Scipio nomen, quod avus

Variae Lectiones.

t *Missus.* *Contra quam cum* (*dum* L. B. 4.) *sex continuis diebus noctibusque pugnasset* (*ultima* L. B. 4.) *Carthaginienses desperatio ad deditionem traxit, petentes ut quos belli clades reliquos fecisset, saltem servire liceret. Ita Carthago septing.* B. S. HM. L. B. 4.

u Absunt a L. Bat. 1.

v Delet L. B. 4.

w *Est* L. B. 3.

x *Deleta est. Ita quarto anno postquam coeptum fuit bellum, tertium terminatum est. Scipio nom.* B. G. V. N. S. *delecta* L. B. 2. *delata* 3.

Notae.

bello Macedonico cum patre Paulo Persei captivitati adfuisse, cum jam 17. annum haberet, a qua captivitate hucusque 21. anni sunt. fuisse ergo 38. annorum, cum factus est Cos. quod utique licebat per aetatem. Glar. Anno U. C. 606. aetatis suae xxxviii. & sic ante annos Consul factus est: nam lege Villia cavebatur, ne quis ante annum aetatis xliii. Consulatum capere posset. A. F. Triumphante patre de Perseo minimum erat xvii. annorum. *Livius* xlv. 40. Inde ad consulatum Scipionis xx. aut plures anni effluxerant. Ordinatim Aedilitatem petebat, cum Cos. crearetur. Epit. Liv. l. Cell.

Eam cepit ac diruit.] Quanta urbs deleta sit, ut de caeteris taceam, vel ignium mora probari potest. Quippe per continuos decem & septem dies, vix potuit incendium extingui, quod domibus ac templis suis sponte hostes injecerant. Glar. Intra sex menses. Adi Florum ii. 15. pag. 76. & Victorem, pag. 80. A. F.

Spolia] Livii Epit. li. *Spoliorum major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita.*

Civitatibus Siciliae,] Inter caetera Taurum Phalaridis Agrigentinis reddidit. A. F.

Ita Carthago septingentesimo] Vide Florum *lib.* i. in Livii Epitome. In veteriore codice bene habebatur *Septingentesimo anno*, cum id in quibusdam libris corruptum sit. Glar.

Septingentesimo anno,] Ita Epitom. Livii. Sed invenio eam dirutam septingentesimo octavo: condita enim an. mundi 3066. ante Ch. nat. 882. diruta an. mundi 3804. ante Ch. 144. ab U. C. 607. A. F. & Hearn.

Quam condita erat,] Fuld. *quam* pro *postquam*, quod vulgo legitur, hic, & lib. vii. c. 8. exhibet, quae significatio nostro non insueta est. Vide lib. ii. extrem. Cell.

lxx. *Anno, quam condita erat*] Postquam condita; ex quo condita erat. ut L. ii. extremo & vii. 4. 7. & Livius L. iv. 7 pr. *Anno* cccx. *quam Urbs Roma condita erat.* Cell.

Septing. anno postquam] Sic male edi-

avus [y] ejus acceperat, meruit; [z] scilicet ut propter virtutem etiam [a] ipse Africanus junior vocaretur.

XIII. Interim in Macedonia quidam Pseudophilippus [b] arma movit, & Romanum praetorem, P. Juventium, contra se missum, ad internecionem vicit. Post eum Q. Caecilius Metellus, dux a Romanis

VARIAE LECTIONES.

y Delet L. B. 4.
z Duae voces exsulant a L. B. 3.
a Duas voces delet L. B. 3.
b *Armavit*, & L. B. 3.

NOTAE.

edidit Havercampus. Lectionem, quam nos dedimus auctoritate Cod. Lugd. 1. nixam confirmant Merula & Schonhovius, quos Cellarius, & hunc Gruner. secutus est, qui ad Nepot. Arist. 1. 5. Cl. van Staveren, & Arntzen. ad Aur. Vict. V. I. 17. 4. laudat. Liv. Epit. LI. eodem modo: *Septingentesimo anno, quam* &c. De anno autem hoc consule Salmas. ad Solin. p. 228. Comm. ad Vellej. 1. 6. Just. XVIII. 6. Marsham. in Chron. ad Secul. XV. Wessel. ad Simf. Chron. p. 449. VERHEYK.

XIII. *Interim*] Vicesimoquarto, aut circiter, anno post devictum Perseum. GLAR.

In Macedonia quidam] Andriscus, qui & Pseudophilippus. Florus in Livii Epitome tribus libris mentionem fecit. *lib.* XLVIII. ait eum Romam missum; sed XLIX. ait eum ab urbe clam profugisse: denique *lib.* L. ait eum Juvencium vicisse, sed à Marcello caesum. Et Andriscum vocat utrobique Florus, *lib.* XLVIII. & XLIX. sed *lib.* L. Pseudophilippum. At idem Florus in sua Epitome de uno Andrisco, Pseudophilippo dicto, historiam scribit a Qu. Caecilio Metello devicto. Rursus in LIII. *libro* alterius Pseudophilippi meminit, conformiter cum hoc Eutropio. GLAR. Hoc est, tertium bellum Macedonicum quod motum est an. ab U. C. 601. & confectum an. ab U. C. 605. anno antequam Scipio in Africam Consul mitteretur. Vide notata ad Florum II. 15. pag. 75. A. F.

Pseudophilippus] Id est, *falsus Philippus.* Ejus nomen Andriscus. ultimae sortis hominem vocant Epitome Livii & Florus. A. F. Epitome Livii XLIX. *Andriscus quidam ultimae sortis homo, Persei regis se filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus* &c. CELL.

Ad internecionem vicit.] Et ipsum Praetorem occidit. A. F.

Internecionem] Vetus & hic & aliis in locis scribit hujus verbi syllabam tertiam, per tertiam vocalem. VINET.

Post eum Q. Caecilius Metellus] Hoc anno fuit Cos. Caecilius Metellus. Sed si cum Mumio ac Africano triumphavit, ut paulo post dicturus est, oportuit ante Consulatum vicisse Andriscum. GLAR.

Q. Caecilius Metellus] Qui inde *Macedonicus* dictus. A. F.

Dux] Cos. inquit Florus *in* 2. sed dubito. A. 611. GLAR.

Macedoniam recepit;] De Achaeis vide Justinum *lib.* XXXIV. ac invenies, Romanos invidentia in omnes liberas urbes motos, id nisos, ut omnem terrarum orbem in servitutem

his [c] contra Pseudophilippum [d] missus est, & [e] XXV. millibus [f] ex militibus ejus occisis, Macedoniam recepit; ipsum etiam Pseudophilippum in potestatem suam redegit.

XIV. Corinthiis quoque bellum indictum est, nobilissimae Graeciae civitati, propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc [g] Mummius consul cepit [h] ac diruit. Tres igitur Romae simul celeberrimi triumphi fuerunt: Africani ex Africa: ante cujus

Variae Lectiones.

c *Contra Philippum* V.
d A *missus* usque ad *in potestatem* delet L. B. 3.
e XX. *millibus* HM.
f Desunt L. B. S. N. LC. G. HM. Lugd. Bat. 2. 3. 4. ut & 1. qui tamen *ejus* habet.
g *Minucius* B. *Numius* V. L. B. 4. *Nummius* L. B. 2. *Nummus* 3.
h *Et* L. B. 2. 3. 4. 5.

Notae.

tem sub libertatis specie redigerent: initio a Carthagine aemula urbe facto, cujus ruinam Corinthus excepit, mox nobilissima in Hispania urbs Numantia. provincias etiam liberas statim in servitutem rapuerant, ut Macedoniam & regum regiones, ejectis regibus. Sic Rhodum, Cyprum, Cretam, Asiam, & quem non? Caeterum hic Romani primum Macedoniam in provinciam redegerunt, ac tributariam fecerunt. GLAR.

XIV. *Corinthiis quoque bellum indictum*] Jus gentium legatos tutos facit. Sed Romani in legationibus tyrannos agebant: & quicquid volebant, praecipiebant. Quod si quis injuriae eorum obsistebat, ibi legatos contra jus gentium pulsatos querebantur, inde ad urbium eversiones properabant. ita Corinthus deleta, & aliae innumerae urbes. GLAR. Hoc est bellum Achaïcum, de quo Florus, II. 16. pag. 79. eodem anno, quo Carthago diruta. A. F.

Quoque] Cum Achaeis. GLAR.

Corinthiis . . . Civitati] De hac locutione Eutropio familiari, vide, quae diximus ad L. I. c. 20. uti & de ancipiti vocis *injuriae* significatione ad c. 11. ejusdem libri. VERH.

Nobilissimae Graeciae civitati,] Corintho Achajae in Peloponneso, Corinthiacum inter & Saronicum sinum. A. F.

Propter injuriam legatorum] Qui primo ludibrio habiti, deinde iterum missi, pulsati fuerunt. A. F.

Mummius consul] Qui inde Achaïcus dictus est. A. F.

Tres igitur Romae simul celeberrimi triumphi] Si verum est hos tres simul triumphasse, puto hoc factum anno ab U. C. 608. Et Metellum, ante consulatum, Praetorem triumphasse. At Florus in Livii Epitome *lib.* LII. conjungit Metelli ac P. Scipionis triumphos. Mumii paulo post refert. GLAR.

Africani] Posterioris. GLAR.

Ex Africa:] Carthagine. GLAR.

Ante cujus currum] Vetus liber, *Cui ante currum*: in quo & *Pseudoperses*;

jus currum ductus est Hasdrubal: Metelli, ex Macedonia; [i] cujus currum praecessit [k] Andriscus, qui & Pseudophilippus dicitur: [l] Mummii, ex Corintho; ante quem signa aenea, & pictae tabulae, & alia urbis [m] clarissimae ornamenta praelata sunt.

XV. Iterum in Macedonia [n] Pseudoperseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis [o] servitiis, rebellavit; & cum [p] sexdecim armatorum [q] millia haberet,

VARIAE LECTIONES.

i *Ante cujus* Lugd. Bat. 1.
k *Andariscus* B. S. G. HM. V. Lugd. Bat. 3. 5. *idem qui* &c. L. B. 2. 3. *id est qui* &c. 1. *id est qui Pseud.* 4.
l *Nummi* L. B. 3.
m *Clarissima* B. N. M. S. Lugd. B. 4.
n *Pseudoperses* L. B. 1. 2. 3. 4.
o *Servis* Alii. *Servis suis* L. B. 4.
p *Al.* XVII. *cum jam* &c. L. B. 2. 3. 4.
q Delent L. B. 2. 3. 4.

NOTAE.

perses, non Pseudoperseus legitur: & *sedecim*, non septendecim armator. & *Tremellio*, sicut in libro quinquagesimotertio Epitomes Livianae, non Trebellio. VINET.

Andriscus,] Qui se Persei nothum asseruit. GLAR.

Qui & Pseudophilippus dicitur:] Horum forsitan pars ad Diaconum interpolatorem est releganda. Nam Lugd. Bat. 1. legit *id est Pseudophilippus*, deleto *dicitur*. L. B. 2. 3. *idem qui & Pseudophilippus*. L. B. 4. *id est, qui Pseudophilippus*. Omnes vero delent *dicitur*. HAV.

Signa aenea,] Quibus abundabat Corinthus: adi Florum. A. F.

XV. *Iterum*] An. 611. GLAR.

Macedonia Pseudoperseus,] De hoc secundo Pseudophilippo Florus in Livii Epitome obiter meminit *lib.* LIII. in sua nihil, ut plane fabulam putem. Nam Pseudophilippum vocat, quem hic author Pseudopersea nominat. Sed priorem Florus *lib.* XLVI. in Livii Epitome ait se Persei filium dixisse, non Philippi. Est igitur valde suspecta historia, ac oppido obscura. Verisimilius tamen est, hunc posteriorem Pseudopersea dictum, quasi falsum Persei filium: illum Pseudophilippum, quasi Philippi nothum, aut falso existimatum filium. GLAR. Hunc alterum Pseudophilippum vocat Epitom. Livii, eumque cum exercitu a L. Tremellio Quaestore caesum dicit, Consulibus Appio Claudio, Q. Caecilio Metello, an. U. C. 610. A. F. Epitome Livii LIII. *Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quaestore cum exercitu caesus est*. CELL.

Collectis servitiis] Pro *servis*, quod ante editum fuit, fide Codd. MSS. Lugd. 1. & 5. reposui. *Servitiis grave jugum demere* Liv. L. III. c. 15. ubi vide infinita Livii aliorumque exempla a Viris D. aliisque ibi laudatis, citata. *in sacramentum militiae liberata servitia* Flor. L. II. c. 6. 23. ubi consule Freinsh. sic infra L. IX. c. 19. *matrimonia* pro *conjugibus*. La-

beret, a [r] Tremellio quaestore [s] superatus est.

XVI. Eodem tempore Metellus in [t] Celtiberia apud Hispanos res egregias gessit. Successit ei Q. Pompejus. Nec multo post Q. quoque Caepio ad idem

VARIAE LECTIONES.

r *Rebellio* Lugd. Bat. 1. *Tremilio* L. B. 4. *Trebellio* Ed. Schon.

s Nonnulli codd. MSS. & edd. vulg. addunt historiam de Androgyno, hoc modo: *superatus est. His diebus Androgynus Romae visus, jussu aruspicum in mare mersus est. Eodem tempore* &c. & ita L. B. 5. & Ed. Schonh.

t *Celtiberiam* L. B. 2.

NOTAE.

gationes pro *legatis* supra c. 7. Liv. L. XLV. c. 32. VERH.

Tremellio] Eadem varietas MSS. occurrit apud Liv. L. XXIX. 11. & Epit. LIII. ubi vide sis.

His diebus androgynus] Haec verba in al. exemplari omissa erant. Caeterum Liv. *lib.* VII. secundi belli Punici, quid sit androgynus exponit. Et Sinuessae natum ambiguo inter marem ac foeminam sexu infantem; quos androgynos vulgus (ut pleraque) faciliore ad duplicanda verba Graeco sermone, appellat. Haec ille. Secundo bello Punico bis ita natus, anno x. ejus belli, & XII. & in mare projectum monstrum, sicut hic factum, fertur. GLAR. Infandum & horrendum prodigium vulgo Romae putabatur, quare in mare deportabatur, quod natum erat. Livius XXXI. 12. *Jam animalium obscaeni foetus pluribus locis nuntiabantur, in Sabinis incertus infans natus, masculus an foemina esset. Alter sexdecim jam annorum item ambiguo sexu inventus. Frusinone agnus cum suillo capite, Sinuessae porcus cum capite humano natus; Lucanis in agro publico equuleus cum quinque pedibus. Foeda omnia & deformia, errantisque in alienos foetus naturae visa. Ante omnia abominati semimares, jussique in mare extemplo deportari, sicut proxime C. Claudio, M. Livio Consulibus deportatus similis prodigii foetus erat.* Hunc androgynum alii sequente anno natum dicunt, gravemque pestilentiam insecutam. A. F. Addunt vulgo historiam de androgyno, quam nec Graecus, nec Fuldensis habet. Non ergo dubium, quin a P. Diacono pro more sit assuta. CELL.

XVI. *Eodem tempore*] An. U. C. 610. A. F.

Metellus] Procos ait Florus. Ergo anno 612. GLAR. Q. Caecilius Metellus Macedonicus. Epit. Liv. LIII. & Flor. II 17. 10. CELL.

Metellus in Celtiberia] Florus *lib.* II. de Metello: Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruerat, & Celtibericus fieri, cum & Contrebiam memorabili cepisset exemplo, & Versobrigis majori gloria pepercit. meminit & *lib.* LIII. in Livii Epitome. GLAR.

Egregias res gessit.] Arbachos domuit, & apud Contrebiam Celtiberorum urbem cohortes loco pulsas redire, locum recipere, & vincere coëgit. Victor. 83. A. F.

Successit ei] Anno 613. GLAR.

Q. Pompejus.] Q. Pompejus Rufus. an. ab U. C. 612. A. F.

Nec multo post] An. 614. GLAR.

Q. quoque Caepio] Qu. Servilius est apud Florum *lib* LIV. & *lib.* II. Cos. Caepio. Sed nihil magnificum de Pompeio refert. GLAR. Q. Servilius Caepio Consul. an. U. C. 613. A. F. Minus distincte loquitur Auctor. Pompejus Hispaniam Cite-

idem bellum missus est; quod quidam [u] Viriatus contra Romanos in Lusitania gerebat. Quo metu Viriatus a suis interfectus est, [v] cum [w] quatuordecim [x] annis Hispanias adversum Romanos movisset. Pastor

VARIAE LECTIONES.

u *Juriacus* L. *Variatus* L. B. 2. qui cetera usque ad *a suis* respuit.
v *Hic cum* Lugd. Bat. 1.
w XVII. B.
x *Anno* L. B. 2. *annos* 4.

NOTAE.

Citeriorem Provinciam nactus, in Celtiberia res prave gessit, tamen imperium seq. anno ei prorogatum fuit: sed Caepio ad bellum in Hispania Ulteriore gerendum successit Fabio Serviliano. vid. Epit. Liv. LIV. & Freinsh. 12. Flor. L. II. c. 17. Appian. Iber. p. 506. &c. VERH.

Quod quidam Viriatus] Viriati meminit Justinus *lib.* XLIV. hoc est ultimo. Et Florus *lib.* LII. & LIV. in Livii Epitome, & in sua, lib. II. sub finem. GLAR. Adi Florum pag. 83. & Victor. pag. 90. A. F. Qui Hispaniae Romulus a Floro vocatur, II. 17. 15. CELL.

In Lusitania] In vet. est scriptum *Lysitania*: sed cum *y* sit *u* vocalis, ut modo diximus, nihil interest in Plinii natur. historia, utrum *Lyso* legas, an *Luso Liberi patris*. VINET. Ad Durium fluvium, hodie *Portugal.* A. F.

Quo metu Viriatus a suis interfectus] Florus in Liv. Epitome *lib.* LII. ait, Viriatum duos Praetorum exercitus profligasse, tantumque terroris intulisse, ut adversus eum consulari opus esset & duce & exercitu. In *lib.* LIV. idem de eodem. Qu. Fabius proconf. rebus in Hispania prospere gestis, labem imposuit, pace cum Viriato aequis conditionibus facta. Viriatus a proditoribus, consilio Q. Servilii Caepionis interemptus est, & ab exercitu ejus multum deploratus, & nobilissime tumulatus; vir duxque maximus per XIV. annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior. Vellejus Paterculus lib. II. ab initio: Sed interempto (inquit) Viriato fraude magis quam virtute Servilii Caepionis, Numantinum gravius exarsit. GLAR.

Viriatus] Nescio, unde Paeanio Ὀυρίαθος fit. Οὐρίαθος scribit Dion. in Exc. Peiresc. LXXVIII. ubi vide Comm. & ita Appianus ubique. *Viriathum* praefert Cel. Drakenb. ad Sil. Ital. L. X. v. 220. ubi vide sis. Sed adspirationem nullus e Codd. nostris admittit. De historia autem consule, quos laudat Fabric. ad Oros. L. V. c. 4. VERH.

A suis interfectus] A domesticis, per fraudem Servilii, ab eo corrupti. GLAR. Consilio Servilii Caepionis, *Epit. Liv.* LIV. Mendose in Floro, II. 17 17. *pro Servilio* legitur *Pompilius*. CELL. Rectius Appianus Iber. p. 502. refert, Viriathum fidissimos ex amicis Audacem, Ditalconem, & Minurum ad Caepionem de foedere ineundo misisse, sed eos a Romano donis multisque promissis perductos, ut suum ducem interficerent, hoc facinus perpetrasse. Unde Viriathum, *fraude magis quam virtute Servilii Caepionis* interemtum tradit Vellej. Patercul. L. II. c. 1. VERH.

Cum quatuordecim] *Per quatuordecim annos omnia citra ultraque Iberum & Tagum igni ferroque populatus.* Flor. A. F.

Pastor [y] primo fuit, mox [z] latronum dux: postremo tantos ad bellum populos concitavit, ut assertor, contra Romanos, Hispaniae putaretur: & [a] cum interfectores ejus praemium a [b] Caepione consule peterent, responsum est, *nunquam Romanis placuisse*, [c] *imperatorem a suis militibus interfici.*

XVII. [d] Q. Pompejus deinde consul a Numantinis,

VARIAE LECTIONES.

y *Primum* L. B. 2.
z *Latro non dux* L. B. 2. 5. *nunc dux* 3.
a *Denique* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. delet Lugd. Bat. 1.
b Q. addit L. B. 1.
c *Imperatores* S. M. G. V. Sc. Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5.
d Deest L. LC.

NOTAE.

Pastor primo fuit,] *Primum ex pastore venator, e venatore latro, mox justi quoque exercitus dux factus.* Epit. Livii. A. F.

Latronum] Erronum. GLAR.

Assertor,] Vindex. GLAR. Verbum juris, & ita dicitur, qui in libertatem vindicat. A. F.

Cum interfectores ejus] Servilium Caepionem intelligit, qui ut Viriatum conficeret, per fraudem & insidias & domesticos percussores aggressus, hanc hosti gloriam dedit, ut videretur aliter vinci non potuisse: ut inquit Florus in sua Epitome, libro secundo sub finem. GLAR.

Praemium a Caepione consule] Eutropius, gloriae Romanae nimium studiosus, res a Romanis vel turpiter vel infeliciter gestas aut silentio praeterire solet, aut obiter duntaxat commemorare, e. g. II. 9. II. 20. & hoc in loco, ubi omittit, Viriatum interfectum esse insidiis & consilio Caepionis: quod tamen non dissimulat Florus II. 17. Non igitur erat, quod Grotius in nota ad lib. III. de Jure belli & pacis cap. 14. §. 18. n. 4. in hoc Eutropii loco emendationem tentaret, & pro *praemium a Caepione consule peterent* ita rescriptum vellet: *praemium a Caepione consule promissum peterent.* Non est enim moris Eutropio, aperte narrare dedecora ducum Romanorum, sed ea dissimulare. HEUMAN. Recte: quamquam Grotii emendatio non inepta est. Praemium enim a Caepione Viriathi Legatis promissum fuisse, ex Appiani loco supra laudato liquet, & clarius seq. pag. interfectores ad Caepionem transfugisse, & praemium petentibus ab eo concessum, ut, quae ad eum diem possederant, tuto haberent, ceterum de promissis nondum praestitis ad Senatum remissos. VERH.

A Scipione] Nasica Serapione. GLAR.

Consule] Anno 610. GLAR.

Imperatorem] Ut Viriatum, a suis domesticis percussoribus. GLAR.

XVII. *Q. Pompejus deinde Cos.*] De Qu. Pompeio ante dixit. fuit enim Cos. ante Viriati mortem. ergo vel *ante* legendum, & *fecerat:* aut pro *Q. Pompejo* legendum, *M. Popilius* Cos. An. 615. GLAR. Q. Pompejus Rufus, de quo cap. XVI. consul an. ab U. C. 612. A. F. Ut auctor, ita & commentarii hic frustra sunt. Pompeius enim anno hoc DCXIV. Proconsul pacem ignominiosam fecit.

Vid.

nis, quae Hispaniae civitas fuit opulentissima, superatus, pacem [e] ignobilem" fecit. Post eum [f] C. Hostilius [g] Mancinus COS. iterum cum Numantinis pacem fecit infamem[i]; quam populus & senatus jussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi: [h] ut in illo, quem auctorem foederis

VARIAE LECTIONES.

e Deest L. LC. F.
f *Gajus* L. B. 2.
g *Mancinius XVII. Consul* L. *Mantinus* L. B. 4.

NOTAE.

Vid. Appian. Ib. p. 509. & 510. ubi & apud Dion. Fragm. Peiresc. LXXXII. plura de rebus ab eo turpissime gestis. VERH.

Numantinis,] Numantia in Hispania Tarraconensi ad flumen Durium sita. A. F.

Quae Hispaniae] Citerioris, ut inquit Plinius. GLAR.

Pacem ignobilem fecit.] *Pacem ab infirmitate fecit* Epitom. Liv. id est *ob infirmitatem*, quia, scilicet fere deletus ejus exercitus. A. F.

Post eum] Anno 617. GLAR.

Post eum C. Hostilius Mancinus Consul.] Cum M. Aemilio Lepido an. U. C. 516. A. F.

Post eum] Videntur hic quaedam Eutropio excidisse, aut certe error est. Rectius Pompejo M. Popilius Laenas successisse dicitur Appiano Iber. p. 510. Popilio successit C. Hostilius (male Atilius Appiano) Mancinus, eumque saepius cum Numantinis congressum, sed semper victum ignominiosam pacem fecisse, idem auctor testis est. Adde Epit. Liv. LV. & Flor. L. II. c. 18. ibique Comment. VERH.

Hostilius Mancinus Cos. iterum] Florus *lib.* II. sub finem: Numantia quantum Carthaginis, Capuae, Corinthi opibus inferior: ita virtutis nomine & honore par omnibus, summumque, si viros aestimes, Hispaniae decus. Quippe quae sine muro, sine turribus, modice edito in tumulo apud flumen Durium sive Silaram situata, IV. millibus Celtiberorum XL. millium exercitum, per annos XIV. sola sustinuit: nec sustinuit modo, sed saevius aliquanto perculit, pudendis foederibus affecit. Novissime cum invictam esse constaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem everterat. Non temere (si fateri licet) ullius causa belli injustior. Haec Florus, qui satis fatetur, injuste Numantinis bellum illatum à sceleratis Romanis. GLAR.

Iterum cum Numantinis] *Victus a Numantinis & castris exutus, cum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse Senatus vetuit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant.* Epitome Liv. A. F.

Quam populus] Ut & priorem cum Pompejo factam jusserat infringi. A. F.

Infringi,] Irritam esse. GLAR.

Atque ipsum Mancinum hostibus tradi:] Ut religione liberaretur Populus. Vide quae notata sunt, lib. II. cap. 8. & apud Florum, pag. 85. A. F. Mancinum, cujus loco in Hispaniam missus est alter Cos. Aemilius Lepidus, ad causam dicendam revocatum, post Numantinis nudum a Cos. Furio traditum, ab iis vero non receptum tradit Appianus Iber. p. 511. VERH.

deris habebant, injuriam soluti foederis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, qua a Numantinis bis Romani exercitus [i] fuerant subjugati, [k] P. Scipio Africanus, secundo [l] consul [m] factus, [n] ad Numantiam missus est. Is primum militem vitiosum & ignavum, exercendo magis quam puniendo, sine aliqua acerbitate correxit. [o] Tum multas Hispaniae civitates partim [p] bello cepit, partim in deditionem acce-

Variae Lectiones.

h *Ut in illo quasi auctore* (*auctorem* L. B. 4. 5.) *foederis vindicarent* (Lugd. B. 2. 3.) *cum per continuos annos XVI.* (*XIIII.* L. B. 4. 5.) *cum solis IV. millibus XL. millia Romanorum protrivissent. Post tantam* &c. S. B. V. Lugd. B. 4. 5. *Ut in illo, quem auct. foederis scirent, injuriam sol. foed. vindicarent. Post tantam* &c. LC.

i *Fuerunt* L. B. 4.

k Delet L. B. 3.

l *Consulatus* L. B. 1. deleto *factus*.

m *Factus est &* L. B. 2. 3. 4. 5.

n *Et ad N. m. e.* L. Bat. 1.

o *Igitur Scipio multas Hispaniae civitates partim in deditionem cepit. Numantiam a solo evertit.* B. N. S. M. V.

p *Vi* Mer. delent Lugd. Bat. omnes & Schonh.

Notae.

Injuriam soluti foederis] Si reddidissent etiam legiones, satisfactum erat Numantinis. Glar.

Exercitus fuerant] Syllepsis numerorum. Glar.

Subjugati,] Verbum posterioris Latinitatis. Usi eodem sunt Prudentius περὶ στεφ. XIV. v. 177. & Claudianus VI. Consul. Honor. v. 249. Cell.

Bis Rom. exc. subj.] Primum *Q. Pompejus* Aulus, deinde Hostilius Mancinus, aliquoties victi, & ad ignobilem pacem adacti sunt. Appian. Hisp. & Flor. 2. 18. Cell.

P. Scipio] Posterior Aemilianus. Glar.

Secundo] Anno 620. cum prius fuisset, Anno 607. Glar.

Secundum consul] Collega C. Fulvio Flacco, an. ab U. C. 619. A. F.

Is primum militem vitiosum] De hac militum correctione multa Florus in Livii Epitome libro LVII. Item & in suo *libro* II. ad finem. Scorta enim, calones, sarcinae nisi ad usum necessariae, amputata sunt. Glar. *Numantiam in Hispania, correcta prius militum disciplina, fame vicit.* Victor. Vide Flor. LXXXV. & Epitom. Liv. LVII. A. F.

Vitiosum] Corruptum. Glar.

Exercendo] Ad labores cogendo. Glar. De his late egit Appian. p. 519. & Front. Strateg. L. IV. c. 1.

Sine acerbitate] Sine sanguine. Gl.

Cepit,] Vi expugnavit. Glar.

Deditionem] Voluntariam. Gl.

Nu-

accepit. [q] Postremo ipsam Numantiam, [r] "diu obsessam, fame [s] confecit, & a "solo evertit: reliquam provinciam in [t] fidem accepit.

XVIII. [u] Eo tempore Attalus rex Asiae, frater [v] Eumenis, mortuus est, haeredemque populum Romanum reliquit. ita imperio Romano per testamentum [w] Asia accessit.

XIX.

VARIAE LECTIONES.

q Delent L. B. 4. 5.
r Delent L. B. 2. 3. 4. 5.
s *Vicit* Mer. & Lugd. Bat. 1.
t *Fide* L. B. 2.
u *Eodem* L. B. 2. 3. 4. 5.
v *Heumenius* L. B. 4.
w *Asiacum* L. B. 2.

NOTAE.

Numantiam, diu obsessam,] Florus in II. Novissime maximo duce oppressa civitas nullum de se gaudium hosti reliquit. Unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur: praeda, ut de pauperibus, nulla arma cremaverunt. Triumphus fuit tantum de nomine. GLAR.

Fame &c.] Eadem tradit Appian. Ib. p. 530. 532. &c. vide & Epit. Liv. LIX.

Reliquam provinciam] Celtiberorum. Hoc anno 621. capta est Numantia: quia 14. annis post Carthaginem deletam. GLAR.

XVIII. *Eo tempore Attalus rex*] Pergami. Primus post Lysimachi mortem imperium habuit Philetaerus, Spado: secutus est Eumenes, Philetaeri ex Eumene fratre nepos, qui absque haerede reliquit regnum Attalo, Attali Philetaeri fratris filio, qui secundo bello Punico Romanos juvit contra Philippum ac Poenos. is quatuor habuit filios: Eumenem, Attalum, Philetaerum, Athenaeum. Eumenes successit Attalo, relinquens filium Attalum, de quo hic. Igitur legendum *filius Eumenis*, non *frater*. Vide Florum libro LVIII. GLAR. Hic est Attalus III. cognomento *Philometor*, quare errat Eutropius, cum eum Eumenis fratrem dicit, qui revera ejus filius, & ita optime Epitom. Liv. *Haeredem Populum Romanum reliquerat Attalus rex Pergami, Eumenis filius.* Sed hic Attalum II. posuit Eutropius pro Attalo III. Attalus enim II. cognomento Philadelphus, frater fuit Eumenis II. qui ex Stratonice Attalum III. suscepit. A. F. & HEARN. Vide praeter V. D. quae diximus ad c. 4. supra. Confirmat Appian. p. 356. Ἀττάλου τοῦ Φιλομήτορος τὴν ἀρχὴν ἡμῖν ἐν διαθήκαις καταλιπόντος. VERH.

Asiae,] Pergamenae, auctae, ex Romanorum liberalitate, civitatibus, quotquot Antiochus M. intra Taurum habuerat. *Strabo* XIII. prope finem, de hac Asia, *Eumenes*, inquit, *accepit a Romanis ἅπασαν τὴν ὑπ' Ἀντιόχῳ τὴν ἐντὸς τοῦ Ταύρου.* CELL.

Frater Eumenis,] Non frater (hic enim tutor tantum fuit ultimi Attali) sed filius. Videatur Strabo c. I. CELL.

XIX. Mox etiam [x] Decimus Junius Brutus de [y] Gallaecis & Lusitanis triumphavit magna [z] gloria: & P. Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, XIV. anno post, quam priorem de Africa egerat.

XX. Motum interim in Asia bellum [a] est ab Aristo-

Variae Lectiones.

x *Decius* L. B. 4.

y *Callecis* L. B. 2. 5. *Callexis* 3. *Calecis* 4. sed 1. *Galliciis.* & sic Edd. Mer. & Schonh.

z *Gloria, & post Scipio Afr.* B. N. M. S. V. Lugd. B. 2. 3. 4. *Gloria. Eodem tempore Scip. Afr.* L.

a Abest a Lugd. Bat. 1.

Notae.

XIX. *Mox etiam*] Imo haec ante captam Numantiam sunt gesta. Glar. Vincius *Mox etiam* &c. Fuldensis demta conjunctione: *Mox Decimus*, quae brevitas perplacet. Cell. Illud *etiam* ex Codd. Lugd. 1. 4. 5. & Vetustioribus Edd. restituimus.

Decimus Junius Brutus] Multa de hoc Florus *libro secundo:* D. Junius Brutus aliquanto latius Gallecos Lusitanosque, omnes Galleciae populos, vicit, formidatumque militibus flumen oblivionis: peragratoque victor Oceani littore, non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit. Haec ille. Ptolemaeus Callaicos vocat. Cos. cum Serapione, anno 616. Glar.

De Callaecis] Ita reposuimus pro Galliciis. Sic enim appellari debere gentem illam, & scribi, ostendimus in iis, quae in Ausonium poëtam scripsimus. Est autem Callaecia, quae vulgo Gallicia: hodie Minio flumine a Portogallia, quondam Durio a Lusitania disterminata. Vinet.

De Galliciis & Lusitanis] In Hispania, maxime ad occasum, a Durio usque ad extremam Hispaniae partem, septentrionem versus. Glar.

Gallaecis] Gallaecia supra flumen Durium sita. Hodie etiam Galliciae nomen retinet. A. F. Populo Lusitanis contermino. Nactus inde est cognomen Gallaeci, *Vellej. Pat.* II. 5. Cell.

Gallaecis] An *Callaecis*, consule Cel. Drakenb. ad Liv. Epit. LVI. Γαλλαίκοι Paeanio. Καλλαίκοι Appiano scribitur Iber. p. 499. Verh.

Triumphavit] An U. C. 617. A. F.

De Numantinis secundum triumphum egit] An. ab U. C. 614. A. F.

Secundum triumphum] Crudelem, inanem nec satis honestum, quia ex injusta causa: ut ait Florus *libro secundo.* Glar.

XIV. *anno, postquam*] Primum enim de Carthagine triumphum egit an. ab U. C. 607. A. F.

XX. *Motum interea in Asia bellum*] Florus *lib.* LIX. in Livii Epitome sic habet: Aristonicus regis Eumenis filius, Asiam occupavit, cum testamento Attali regis legata populo Romano libera esse deberet adversus eum P. Licinius Crassus Cos. cum idem pontifex max. esset, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus, praelio victus & interemptus est. M. Perpenna Cos. victum Aristonicum

in

ſtonico, [b] Eumenis filio, qui ex concubina ſuſceptus [c] fuerat. [d] Is [e] Eumenes frater Attali [f] fuerat. [g] Adverſus

VARIAE LECTIONES.

b *Eumenius* L. B. 3.
c *Erat* L. Bat. 1.
d Deſunt LC. G. ſed Lugd. Bat. 2. usque ad *Craſſus habens inf.* omnia delet. pro *is* legit 1. *hic.*
e *Eumenis* L. B. 3. 4. 5.
f *Erat* L. B. 4.
g *Adverſum* L. B. 4.

NOTAE.

in deditionem accepit. Haec ibi. Sed in ſua Epitome ad finem lib. II. multa alia annectit. Meminit & Juſtinus lib. XXXVI. ad finem. GLAR.

Interea] Anno 623. GLAR.

Ariſtonico, Eumenis filio,] Eumenes II. frater Attali II. ex Stratonice legitima uxore Attalum III. genuit: ex concubina Epheſia anonyma, Ariſtonicum. A. F.

Eumenis] Tertii filio notho.

TRES FRATRES,

Philetaerus Spado.	1 *Eumenes*, natu grandior.	2 *Attalus*, natu junior.

2 *Eumenes*, hic poſt Philetaerum Pergami ſucceſſionem habuit. Antiochum Sotera apud Sardeis vicit. Obiit, cum regnaſſet annos 22.	2 *Attalus* rex. Hic Galatas vicit: & ſecundo bello Punico cum Romanis contra Philippum Maced. regem bellavit. Regnavit an. 43. cui Eumenes ſucceſſit. Hujus quatuor traduntur filii.

3 *Eumenes*. Hic contra Antiochum Magnum & Perſem reges pro Romanis bellavit. Regnavit annis 49. relinquens ſub tutela Attali fratris filium Attalum.	3 *Attalus*. Hic tutor parvuli relicti Attali, 21. annis regnum ut tutor adminiſtravit, multaque alia geſſit contra Demetrium Sotera, Pſeudophilippum, ac Pruſiam.	*Philetaerus*, *Athenaeus*. Hi duo privati vixerunt, ſicut & Attalus, quoad vixit Eumenes. Poſtea vero tutor factus minimi Attali, multa magnifice geſſit.

Attalus IV. Hic Philometor dictus, cum 5 annis regnaſſet, mortuus eſt, & populum Romanum haeredem inſtituit. Strab. lib. XIII.

Commemorantur ergo duo Philetaeri, tres Eumenes, quatuor Attali. GLAR.

Ex concubina] Epheſia, citharistriae filia. GLAR.

Is Eumenes frater Attali] Attali II. ſcilicet, non vero III. cujus frater Nothus Ariſtonicus. A. F.

Eumenis] Scil. nothus. GLAR.

Frater] Illegitimus. GLAR. Verius *pater*. vide Genealogiam Attalorum in Strab. l. XIII. adde Flor. II. 20. 2. & Livii Epitomen 58. CELL.

Attali] Ultimi, qui haeredem fece-

versus eum missus Pont. P. Licinius Crassus, infinita regum [h] habuit auxilia. nam & Bithyniae rex Nicomedes Romanos juvit: & Mithridates Ponticus, cum quo bellum postea gravissimum fuit: & Ariarathes Cappadox, & [i] Pylaemenes [k] Paphlagon. [l] victus est tamen

VARIAE LECTIONES.

h *Habens* Vulg. & Lugd. B. 2. 5. sed 4. delet.
i *Polaemenes* M. B. G. V. *Polomenes* L. B. 2. 3. 5. *Polemines* 4.
k *Paphlago* L. B. 1. *Paflagon* 3.
l *Victus est Crassus & ab hostibus captus est* (Lugd. B. 5.) *Caput* M. G. *Victus e. C. & ab host. pene captus, caput* B. N. S. V. *Victus est t. C. in p. est int.* L. Bat. 1.

NOTAE.

fecerat populum Romanum. GLAREANUS.

P. Licinius Crassus,] Consul cum L. Valerio Flacco an. ab U. C. 622. Erat & Pontifex Maximus. A. F. Quod idem Pontifex Maximus erat extra Italiam contra leges profectus victus & interemptus est. *Epit.* Liv. LIX. CELL.

Missus est Licinius Crassus . . . habens] Sic priores Edd. exhibent. nisi quod Doctissima Femina quodammodo rectius post patrem ediderit, *missus est P. Licinius Crassus; . . . habuit.* & ita in aliis Codd. legi testatur Hearne. Sed in Cod. nostro 1. *missus p plicinius Crassus . . . habuit.* in reliquis *missus post Licinius* &c. unde patet locum medica manu indigere: qui non alio modo sanari potest, quam si legas *Pont. P. Licinius.* hoc est. *Pontifex P. Licinius.* egregia certe emendatione, quam Vir summi ingenii Oudendorpius ad oram libri, in quo collationem Cod. Leid. 1. mecum humanissime, ut est, communicavit, adnotaverat. Scripserit Eutropius *Pont. P. Licinius.* quod Librarii non capientes in *post* verterunt. Liv. Epit. LIX. *Adversus eum P. Licinius Crassus Cos. quum idem Pontifex Maximus esset &c.* Oros. L. V. c. 10. *P. Licinius Crassus Consul & Pontifex Maximus.* VERH.

Nicomedes] Prusiae filius. GLAR.

Cum quo postea] Errare hic Eutropium puto: Mithridates enim, qui Romanis adversus Aristonicum auxilia praebuit, diversus est a Mithridate, cum quo postea bellum gravissimum fuit, quique a Pompejo Magno devictus. Prior Mithridates VI. cognomento *Evergetes*, posterior prioris filius Mithridates VII. cognomento *Eupator* & *Dionysius.* Et ita optime Justinus XXXVII. 1. A. F. & HEARN. Dicere debuisse *cum cujus filio*, recte scribit Vaill. in Imp. Achaem. p. 57. HAV. Adde V. D. ad Oros. L. V. c. 10. Cel. Wessel. ad Simson. Chron.

Bellum gravissimum] Per 40. annos. GLAR.

Ariarathes] Eo nomine dicebantur reges Cappadocum. Hic Ariarathes eo bello occidit, ejus filiis in praemium Lycaonia & Cilicia datae. A. F.

Cappadox,] Rex Cappadociae, regionis ad Pontum Euxinum. GLAR.

Pylaemenes Paphlagon.] Hunc Pylaemenem ex antiqua Paphlagonum stirpe genitum puto. Paphlagonia Asiae regio sub Ponto Euxino ad fluvium Halym. A. F.

Paphlagon.] Paphlagoniae rex, ad Pontum Euxinum, regionis Cappadociae prox. GLAR.

Et in praelio interfectus.] Imo captus. Sed cum barbarum custodem virgula excoecasset, ita in exitium sui,

tamen Crassus in praelio, & interfectus. caput [m] ejus Aristonico oblatum [n] est, corpus Smyrnae sepultum. [o] Postea Perpenna consul Romanus, qui successor [p] Crasso veniebat, audita belli fortuna, ad Asiam celeravit: & acie victum Aristonicum, apud [q] Stratonicem civitatem, quo [r] fugerat, [s] fame" ad deditionem compulit. Aristonicus jussu senatus [[t] Romae]

VARIAE LECTIONES.

m *Ipsi* Lugd. Bat. 1.
n Delent Lugd. B. 2. 4. qui tamen *sepultum est* legit.
o *Praeterea* L. B. 3.
p Delet duas voces L. B. 3.
q *Stratonicensium* L. B. 2. 3. 4. *Stratonicen* 5.
r *Confugerat* L. Bat. 1. 2. 3. 5.
s Deest L. LC.
t Inclusum abest a Schonh. & Mer. qui cum aliis post *triumphari* interserunt *enim*, quod cod. MSS. imitati posthabemus.

NOTAE.

sui, quod volebat, excitavit, a barbaro enim interemptus. Adi Flor. II. 20. A. F. Flor. II. 20. 5. tradit vivum captum esse, & excaecato virgula barbaro custode *eximium sui concitasse*. CELL.

Victus est tamen Crassus & in praelio int.] Sic post alios etiam Havercampus edidit, male. Rectius exhibent Schonhovius & Merula, quod monere debuerat Vir Clar. lectionem, quam hic statuimus; neque dubito, quin ita scripserit Eutropius. Sic Epit. Livii LIX. *praelio victus & occisus.* nam *Victus est tamen Crass. in prael. est interf.* uti est in Cod. Leid. 1. incuria librariorum accidit, ut *est* repositum sit pro *&*. Crassus enim in praelio non interfectus, sed captus est, & post a custode, cujus oculos virga percusserat, occisus, ut Cellarius & Doctissima Femina bene observant: latius rem narrantibus Justino L. XXXVI. c. 4. Epit. Livii LIX. Vellej. L. II. 4. aliisque VERH.

Smyrnae] In Ionia. Hodie nomen retinet. A. F.

Postea] Anno 624. GLAR.

Postea Perpenna Cos. Romanus.] De hoc M. Perpenna Valerius Maximus *lib.* III. *cap.* 4. & Justinus *lib.* XXXVI. ad finem. ex humili enim loco factus est Cos. Rom. Et post mortem ejus pater civitate expulsus est: nec filius fuit civis, cum factus esset Cos. GLAR.

Perpenna] Cos. ante, quam civis. GLAR. Περπέρνας Paeanio recte scribitur. *Perperna* etiam Livio Epit. LIX. Floro L. II. c. 10. Orosio L. V. c. 10. aliisque: atque ita scribi oportere ex Tab. Capitol. ac Graecis docet Sigonius ad Liv. Ep. consule etiam Cel. Burm. ad Vellej. Paterc. L. II. c. 14. Sed Codd. nostri nihil variant. VERH.

Successor] In consulatu. GLAR.

Stratonicen] *Stratonicensium* est in veteri codice. GLAR. In Caria. A. F.

Stratonicus] Al. *Aristonicus*, in veteri codice. GLAR.

Fame ad deditionem compulit.] Justini verba *lib.* XXXVI. In hujus (Crassi scilicet) locum missus Perpenna Cos. prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit, Attalicasque gazas haere-

mae] in carcere strangulatus est: triumphari enim[t] [u] de eo non [v] poterat, [w] quia Perpenna apud Pergamum, [x] Romam rediens, diem [y] obierat.

XXI. L". Caecilio Metello, & T. Quintio [z] Flaminino COSS. Carthago in Africa jussu senatus reparata

rata

Variae Lectiones.

u Deest in quibusd. & Lugd. Bat. 1.
v *Poterant* L. B. 2.
w *Qr* L. B. 3. *qui* 4.
x Deest M. L. LC.
y *Obierit* L. B. 4.
z *Flaminio* L. B. 2. 3. *Flamineo* 4. 5. de more.

Notae.

haereditarias populi Romani navibus impositas, Romam deportavit. Haec ille. Hic autem dicitur Perpenna Pergami mortuus. Glar.

Romae] Al. codex non habet *Romae*. Glar. Inclusum *Romae* abest a Mer. qui cum aliis post *triumphari* interserit *enim*, quod Fuldensem imitati posthabemus. Cell.

Quia Perpenna] Mortuo Perpenna, Manius Aquilius Consul belli reliquias confecit, & Aristonicum Romam deduxit, de quo non triumphatum est, quia triumphus ad ducem, qui eum ceperat, pertinebat. A. F.

XXI. *Lucio Caecilio*] *Quintum* pro *Lucio*, hunc appellat Plutarchus de Fortuna Romanorum, Liviana Epitom. lib. LX. & alii. Vinet.

L. Caecilio Metello,] Anno 621. Huius missionis coloniae author fuit C. Gracchus, Tiberii frater, ut refert Florus in Livii Epitome lib. LX. Glar. An. ab U. C. 630. A. F.

L. Caecilio Metello, & T. Quintio Flaminino Coss.] Hic omnino errat Eutropius: nam Consules, quos seq. cap. memorat, his praecedere debent. neque annorum calculus hic recte positus. Cassium Longinum & S. Calvinum ad annum DCXXX. ponunt Fasti Sicul. & Capit. & ita Pighius. postea Caecilium Metellum & Flamininum, quos ad seq. ann. recte collocant Fasti Consul. ceterum non *L.* sed *Q.* Metelli praenomen esse monuit Pighius, & Fabric. ad Oros. L. v. c. 10. qui vel in errore nostrum secutus est. nihil tamen immutare ausi sumus, ubi Codd. nihil variant. Verii.

Carthago reparata,] Suasore C. Graccho, Tiberii fratre, *Liv. Epit.* LX. Sed imperfecta mansit colonia usque ad Augusti imperium. Nam λύκοι τὰ θεμέλια ἀθρόα διέσπασαν, καὶ συνέχεαν. i. e. *lupi signa, quibus fundamenta coloniae describebantur, confuderunt.* Quo facto senatus rem inhibuit. *Appian.* I. *Civil.* Post illa Caesar Dictator idem aggressus est, sed celeriter a conjuratis occisus Augusto reliquit rem perficiendam, qui demum συνῴκισε τὴν νῦν Καρχηδόνα ἀγχοτάτω μάλιστα ἐκείνης, φυλαξάμενος τὸ πάλαι τὸ ἐπάρατον, *condidit eam, quae nunc est, Carthaginem in proximo illius veteris, antiquae devotioni cavens religiosissime.* (Appian. in Punic. extr.) Narrat quidem Dio lib. XLIII. Julii coloniam deductam fuisse, sed addit lib. LII. extr. quod Lepidus III. vir, qui Africae praeerat, μέρος τι αὐτῆς ἠρημώκει, *partem ejus habitatoribus orbaverit*; & Augustus Carthaginem ἐπανῴκισε, *denuo coloniam deduxerit.* Cell.

Jussu

rata est, quae nunc manet; annis duobus & viginti [a], [b] postquam a Scipione fuerat eversa. Deducti [c] eo sunt cives Romani.

XXII. Anno [d] DCXXVII. ab urbe condita, [e] C. Cassius

VARIAE LECTIONES.

a *Evolutis* addit L. B. 2. & 3.
b *Priusquam* L. B. 2.
c *Eo* delent L. B. 2. 3. *eo sunt* respuunt 4. 5.
d *DCXX.* L. B. 4. *DCVII.* 2.
e *Q.* L. B. 1.

NOTAE.

Jussu senatus] Imo invito Senatu: nam tum C. Gracchus Tribunus Plebis inter alias leges hanc tulerat, ut coloniae Carthaginem deducerentur. Et cum has leges perferre non posset, repugnante Senatu, in annum sequentem Tribunus creatus, leges perduxit, & ipse coloniam Carthaginem duxit an. ab U. C. 631. Carthaginemque restituit. A. F. & HEARN.

Annis duobus] Quatuor, nostra supputatione. Alius codex ita distinguit: *Quae nunc manet annis duobus & viginti, postquam a Scipione fuerat eversa. Deducti*, &c. GLAR. Si primum & ultimum numeres erunt anni 24. A. F. & HEARN.

XXII. *Anno* DCXXVII. *ab urbe*] Ita omnes libri nostri, & Orosius, nisi unum adderet annum, & alios haberet Consules. Longini autem & Calvini Consulatum putant Chronologi nostri incidisse in annum ab U. C. DCXXX. VINET. vide ad c. praec.

Anno DCXXVII. *ab U. C.*] DCXXVIII. scribendum. Duobus enim annis praecedit nostra supputatio. invertit autem historiam, aut Consulatus tempora. omnes alii aiunt, Bituitum Gallorum regulum pugnasse contra Cn. Domitium Aenobarbum ac Qu. Fabium, Pauli nepotem, non contra Domitium Calvinum. vide Valerium *lib.* IX. *cap.* 6. & Florum in Livii Epitome lib. LXI.

630 { C. Cassius Longinus
Sex. Domitius Calvinus.
631 { Qu. Caecilius Metellus.
T. Quintius Flaminius.
632 { Cn. Domitius Aenobarbus.
C. Fannius.
633 { L. Opimius
Q. Fabius Maximus. GLAR.

Consulatus C. Cassii Longini & Domitii Calvini incidit in annum ab U. C. 629. A. F. Exemplaria cuncta Eutropiana hic truncata & mendosa esse certum est. Nam non solum error in numero, sed Consulum C. Sextii Calvini & Cn. Domitii nomina, resque eorum contra Gallos Transalpinos diversis temporibus gestae in unum miscentur, & confunduntur. Denique cum consulum utrumque magna gloria triumphasse dicit, non de C. Cassio Longino (quem ad annum urbis designandum adjunxisse Collegae Sextio (non Sexto ut scribit Eutropius) videtur, quique ad provinciam istam & ad ejus historiae farinam nihil pertinet) sed de C. Sextio ipso atque ejus successore Cn Domitio An. U. C. DCXXXI. consule erit intelligendum. Eutropium igitur ita emendavit Pighius Annal. Tom. III. p. 66. *Anno* DCXXIX. *ab urbe condita, C. Cassio Longino & Sextio Calvino Coss. Sextius & post eum Domitius successor, Gallis Transalpinis bellum intulerunt, & Arvernorum nobilissimae tum civitati atque eorum*

Cassius Longinus, & Sex. [f] Domitius [g] Calvinus consules, Gallis transalpinis bellum intulerunt, & [h] Arvernorum tunc nobilissimae civitati, atque eorum [i] duci [k] Bituito: infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Praeda ex torquibus Gallorum [l] ingens" Romam perlata est. [m] Bituitus

VARIAE LECTIONES.

f *Domicinus* M.
g *Calbinus* L. B. 3.
h *Arbennorum* L. B. 2. 5. *Arbenorum* 4. *Arberrorum* 3.
i Vulg. *regi*.
k *Viturto* M. V. *Intuito* N. Lugd. B. 2. *Vituito* G. L. B. 4. 5. sed exulat in 3.
l Deest Sc.
m *Intuitus* L. B. 3.

NOTAE.

eorum duci Betulto. HEARN. Recte errorem vidit Doctiss. Anglus. Auctor, quod saepius jam ostendimus, similibus diversorum hominum nominibus deceptus est. *Calvinus* enim non vocabatur *Domitius*. Sed hinc liquet, Calvinum cum Domitio Ahenobarbo confundi, qui res, quas subdit, gessit Proconsul adversus Allobrogas missus. Liv. Ep. LXI. Clarius liquet fine cap. ubi ab utroque consule, hoc esset, Longino & Calvino triumphatum ait; quum dicere debuerat Domitio & Fabio Maximo; quos recte junxit Florus L. III. c. 2. Epit. Liv. d. VERH.

Arvernorum nobilissimae civitati,] Arverni, hodie *Auvergne*. A. F.

Regi Bituito] Hanc lectionem, quae in priore Edit. legebatur, mutavi auctoritate Codd. L. C. Lugd. Bat. omnium, Edd. Schonhovii, Merulae, aliarumque vetustissimarum. quamquam, utrum rectius sit, aliis dijudicandum relinquo. Mihi modo liceat Auctori, quod ab ejus manu profectum certis rationibus crediderim, restituere: Ita certe Paeanius quoque cepit. Ἡγεῖτο δὲ Γάλλων Βιτοῦιτος, & paullo post Βιτοῦιτος δὲ στρατηγὸς αὐτὸς μέρος ἐγένετο τοῦ θριάμβου. Et saepe fieri video, ut qui ab hoc *rex*, ab illo scriptore *dux* vocetur, & promiscue hi tituli commutentur. Infra L. V. c. I. Teutobodus Nostro & Oros. L. V. c. 16. *dux* vocatur, *rex* audit Floro L. III. c. 3. quemadmodum in Livii Epit. hic etiam *Arvernorum rex* dicitur, ubi de hoc titulo, & varia nominis Bituiti scribendi ratione vide sis, quae notat Celeb. Drakenb. VERH.

Atque eorum duci Bituito:] De Bituito Avernorum duce, ac de Cn. Domitii in eum perfidia, Valerius Max. *lib.* IX. *cap.* 6. ubi de perfidia. Caeterum Valerius a Domitio Bituitum Romam deductum, ac ibi asservatum: Florus autem *lib.* LXI. ait, Qu. Fabium, qui post Domitium Cos. fuit, adversus Bituitum Avernorum regem feliciter pugnasse. ita mira ubique apud Romanos historiae variatio est. GLAR.

Eorum regi Bituito:] *Vituito*, V pro B antiq. liber. Annot. in L. Annei lib. III. GLAR.

Ex torquibus] Catenis aureis. GL.

Bitui-

tuitus se Domitio [n] dedidit, atque ab eo Romam deductus est, magnaque gloria consules ambo [o] triumphaverunt.

XXIII. [p] M. Porcio Catone, [q] Q. [r] Marcio Rege

VARIAE LECTIONES.

n Dedit L. B. 1. 2. 4.
o *Triumphatunt* L. B. 4.
p *Martio* L. B. 2. 3. *Marcio* 5.
q *Et*, addit vulg.
r *Marca* L. B. 2. 5. *Marha* 4.

NOTAE.

Bituitus se Domitio dedidit,] Domitius Aenobarbus Proconsul Gallos ad oppidum Vindalium vicit anno ab U. C. 632. Sed falsum est ei Bituitum se dedisse, qui anno sequenti a Q. Fabio Aemilio victus, cum ad satisfaciendum Senatui Romam profectus esset, in custodia detentus est decretumque, ut Congentiatus filius ejus comprehensus, Romam mitteretur. Vide Epitom. Liv. & Flor. CXI. 2. pag. 93. A. F.

Domitio] Calvino. Haec Fabio Maximo Epitome Livii LXI. Domitio Aenobarbo Valerius Max. IX. 6. 3. attribuunt. CELL.

Deductus] Pro vulg. *ductus* restitui fide Codd. L. B. omnium, Edd. Aldinae, Schonhovii, & Merulae. sic infra c. 21. & supra L. II. c. 24. VERH.

Magnaque gloria consules ambo] Hoc certe ex Historia falsum videtur. A. F.

COSS.] Crassus ac Domitius. GLAR.

XXIII. *M. Porcio Catone, & Q. Marcio Rege Coss.*] Vellejus Paterculus sub finem libri primi, Narbonem ductam coloniam eisdem Coss. ut hic noster author. Meminit rursus libro II. ubi de Opimio. Annus 636. GLAR. Ex exemplarium varietate, suspicatur Pighius [Annal. Tom. III. p. 88.] duorum annorum res gestas confuse, truncatis perperam verbis, hic adferri, veramque Eutropii historiam declarasse potius *M. Catone, Q. Marcio COSS. Narbonam deductam coloniam, annoque eodem a L. Metello de Dalmatia triumphatum fuisse, annoque postea, L. Metello & Q. Mucio COSS. de Gallis Subalpinis a Q. Marcio Procos. triumphatum esse.* Hoc Capitolina marmora, necnon Auctorum consensus testantur. Fateor quidem, nec in exemplaribus nostri MSS. nec in impressis mentionem fieri Gallorum Subalpinorum. Haud dubium tamen est, quin hoc ipsum, vel simile quid memoratu dignum, hisce Consulibus gestum in historia hac sua subjunxerit Eutropius, quod Paulus Diaconus, vel quispiam alius hujus Auctoris carnufex penna sua tanquam secespita quadam decurtavit, cupiens trium annorum historiam in unum conturbare, & opinione falsus, de uno tantum L. Metello loqui Eutropium. Caeterum notandum, quod in Jul. Obsequentem pro *Q. Mucio*, irrepserit *L. Aurelius*, de qua re vid. Pigh. loc. cit. p. 89. HEARN.

M. Porcio Catone Q. Marcio Rege Coss. DCXXXIII.] Ut solet, in annorum computatione rursus errat auctor. Fasti Siculi & Capitolini, quos Pighius sequitur, habent A. DCXXXV. sed Consul. quos nos sequimur, DCXXXVI. Coloniam, de qua hic mentio fit, sub his consulibus deductam esse, tum ex aliis scriptoribus, tum ex nomine (Narbo Marcius) liquet, monente Hottomanno ad Cic. Orat. pro Fontejo c. 1.

ge COSS. [s] DCXXXIII. anno ab urbe condita, [t] Narbonam in Gallia colonia deducta est. [u] Post a L. Metello, & Q. Mucio Scaevola COSS. de Dalmatia triumphatum est.

XXIV.

VARIAE LECTIONES.

s *DCIII.* F. *DCXXX.* Gr. *DCII.* L. *DCXXXV.* In Fastis Capitolinis. *DC. & XXX. & III.* Lugd. B. 1. *DCXXX. & III.* 3. 5. *DCXXXII.* 4.

t *Narbonae* L. Bat. 1. *Narbone* 2. 4. *Narbonem* 3. *Narbona* 5.

u *Annoque eod. a Licinio Metello &c.* B. S. *Annoque post a Licinio* &c. L. Bat. 2. 3. *Annoque post a L. M. &c.* L. B. 4. 5. *Postquam* Lugd. Bat. 1. *Annio Publio Lucio Caecilio Metello & Quinto* &c. N. M. L. *Anno post a L.* &c. G. *Postea Metellus L. Caecilio Metello & Q. Metio COSS. de Dalmatia triumphavit* LC. *Annoque eod. a Licinio Met. & Q. Lucio Sc.* &c. V. & Mer.

NOTAE.

c. 1. Si vero cetera perpendas in graviore errore locum versari comperias, necesse est: quod vel variantes Codd. & Vetustiorum Edd. lectiones testantur. Consules enim L. Metellus, & Q. Mucius Scaevola de Dalmatis non triumpharunt, multo minus *post* de Dalmatis triumphatum est. Fateor, historiarum veritati magis congruere Pighii lectionem ab Hearnio hic laudati. etsi contra omnium Codd. MSS. & Edd. vetustate sua commendatarum fidem nihil immutare ausim. L. Metellum cum collega Mucio de Dalmatis non triumphasse, quia hic, quemadmodum Mucius, non Dalmaticus dictus sit, recte monet Balduinus de Jurisprud. Muciana. pag. mihi 7. Verum quemadmodum res, ita etiam tempora confundit auctor. Annus, quem innuit, quo Lucius Metellus, & Mucius Scaevola Coss. fuerunt, erat DCXXXVII. ut recte Glareanus notat. Sed hic Metellus diversus fuit ab eo, qui Dalmatici titulo post insignitus fuit, quique Coss. Catone & Rege proconsul adversus Dalmatas res egregie gessit, cum A. DCXXXV. Cos. fuerat cum Aurelio Cotta. Error hinc exortus, quod non satis distinguant Auctores ejusdem nominis Coss. Dalmaticus enim Metellus erat Lucii filius, Quinti Nepos, teste fragmento Fast. Cons. a Cel. Drakenb. ad Liv. Epit. LXII. laudato. L. CAECILIUS. L. F. Q. N. METELLUS. DALMATIC. PRO CONS. DE DELMATEIS. Alter, qui cum Scaevola Cos. fuit, erat Quinti filius, Quinti Nepos, unde hos patrueles recte vocat Vellej. Paterc. L. II. c. 8. 3. Hinc liquet melius esse, Eutropium errasse fateri, quam loco conjectura mederi velle; propterea quod auctorem diversos ejusdem nominis homines saepius frustra commutasse, non uno loco ostendimus. Ceterum absque copula fide Codd. MSS. ut saepius, lectionem dedimus. VERH.

DCXXX. *anno ab urbe*] Duo addendi. Sunt enim DCXXXII. A. F.

Narbona] Narbo Martius vocatur, unde Narbonensis Gallia. GLAR. *Narbona* recentioribus, *Narbo* veteribus, hodie *Narbone*. Quod autem his Coss. deducta sit, nummi testantur, ubi semper *Narbo Mart.* legitur, ob Q Martium. A F.

Annoque eodem] Non potest hoc esse verum: neque enim uno anno quatuor fuere Coss. Fuit ergo hic anno 637. & obiter hujus rei memi-

XXIV. Ab urbe condita anno [v] DCXXXV. [w] C. Cato consul [x] Scordiscis intulit bellum, [y] ignominioseque pugnavit.

XXV. C. Caecilio Metello & [z] Cn. Carbone COSS. duo Metelli fratres eodem die, [a] alterum ex Sardinia,

VARIAE LECTIONES.

v *DCXXIIII.* L. B. 1.
w *Gajus* de more L. B. 2. uti infra *Gnejus*, ut semper.
x *Sardiscis* L. B. 1.
y *Ignominiosoque* Lugd. B. 1.
z Delet L. B. 4.
a Ordinem membrorum cum Sylburgio ex Metaphrasi restituit Cellarius. Sed Codd. nostri ita variant. *Alterum ex Thr. alt. ex Sard.* Lugd. B. 2. & 4. nisi quod hic *alter* & *alter.* sed 3. tres priores voces delet. 5. *alt. ex Thracia:* sed ab eadem manu superscriptum *Africa*, *alt. ex Sard. bellum egerunt*

NOTAE.

meminit lib. LXII. Florus in Livii Epitome. GLAR.

A L. Metello,] An. ab U. C. 636. Hic est Lucius Caecilius Metellus, qui inde *Dalmaticus* dictus. A. F.

Dalmatia] In Illyrico prope Savum fluvium. A. F.

XXIV. *Anno* DCXXXV.] Chronologis placet DCXL. sic addunt V. annos. VINET. Anno 640. GLAR. Imo DCXXXIX. A. F. Ut habent Fasti Siculi, & Capitolini. Glareani calculo, aeram, ut solet, Varronianam secuti, consentiunt Fasti Consulares. Εἶτα πολλοῖς ὕστερον χρόνοις Paeanius vertit. VERH.

C. Cato Cos. Scordiscis intulit bellum,] Meminit Florus in Livii Epitome *lib.* LXIII. & in sua *lib.* III. ubi de bello Thracico. Scordiscos Ptolemaeus ponit ad Danubium, in Pannonia inferiore. Strabo meminit in septimo, ubi duplices facit, majores & minores. GLAR.

Scordiscis] *Cato Consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit.* Epitom. Liv. Hos Scordiscos Strabo trans Istrum ponit. A. F. Florus hunc populum in Thracia ponit III. 4. 3. ceterum originis Gallicae est, *Justin.* XXXII. 3. 5. *Epit. Liv.* LXIII. Sed Strabo lib. VII. f. 219. *Scordiscos Pannonii attingunt* πρὸς ἕω, *ab oriente*: post: *Scordisci* ᾤκησαν παρὰ τὸν Ἴστρον. Unde a Dione lib. LIV. f. 369. vocantur Παννονίων ὅμοροι καὶ ὁμόσκευοι, *Pannoniorum confines & paribus armis utentes*. CELL.

Ignominioseque] Dubitat de vocis Latinitate Vossius. CELL. Infra c. 26. iterum occurrit. & apud Oros. L. II. c VII. Adiectivum tamen Livio aliisque probatis scriptoribus in usu est. VERH.

XXV *C. Caecilio Metello*] An. ab U. C. 640. A. F. Vide Pighium, in Ann. Tom. III. p. 113. HEARN.

Et Cn. Carbone] Anno 641. De hoc Carbone aliter Florus libro LXIII. qui ait, eum à Cimbris una cum exercitu fusum esse. Caeterum de his triumphis non facile reperies quicquam apud alios. Vellejus tamen Paterculus lib. II. meminit. GLAR.

Duo Metelli fratres] Marcus Metellus ex Sardinia, ubi toto biennio Proconsul bellum gesserat. C. Caecilius Metellus Consul de Thracia. A. F.

Duo Metelli] Felicitatem Metellorum laudat Vell. Paterculus II. II. CELL.

nia, [b] alterum ex Thracia triumphum egerunt; nunciatumque Romae est, [c] Cimbros [d] e Gallia in Italiam transisse.

XXVI. [e] P. Scipione [f] Nasica, & [g] L". [h] Calpurnio [i] Bestia COSS. Jugurthae, Numidarum regi, bellum illatum est, quod Adherbalem & Hiempsalem, Micipsae filios, fratres suos, reges, & P. R. ami-

VARIAE LECTIONES.

b MSS. Lugd. Bat. hoc membrum partim transponunt, partim negligunt.
c *Gallos* LC.
d *Ex* L. B. 1. & 2.
e *Post* L. B. 2. 3. 4.
f Desunt LC. *Nasica & Calpurn.* L. M. V. L. Bat. 2. 3. 4. 5.
g Delent L. B. 2. 3. 4. 5.
h *Calphurnius* L. B. 2. *Calpulius* 5. sed infra recte legit.
i Deest in L. B. 4.

NOTAE.

Cimbros] Extremos Germaniae populos ad Septentrionem. Cimbri enim Chersonesum incolunt, quà Germania maxime ad Septentrionem extenditur. CELL. Cimbri ad mare Germanicum. Epitom. Liv. LXIII. *Cimbri gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt, ab iis Papirius Carbo Consul cum exercitu fusus est.* Hujus stragis meminit Strabo lib. v. aitque Carbonem cum Cimbris ad Noreiam urbem conflixisse. A. F.

XXVI. *P. Scipione*] Anno 643. GLAR. An. mundi 3839. ante Ch. nat. 109. ab U. C. 642. Vide Flor. cxl. 1. pag. 90. A. F.

Jugurthae, Numidarum regi, bellum] Masinissae filius erat Micipsa: qui reliquit duos legitimos filios, Hiempsalem & Adherbalem, praeterea fratris spurium Jugurtham adoptavit in filium; qui per dolum Hiempsalem, per vim Adherbalem sustulit, & binos exercitus Romanos per biennium cum pecunia tum ignominia vexavit, ac totum ferme Senatum Romae corrupit, ita ut Romam vocatus, per pecuniam impunitatem parricidii emerit, & regni competitorem Massivam in ipsa urbe trucidavit. tandem coactus abire respiciens urbem, O urbem venalem, inquit, & cito perituram, si emptorem habuerit. Postremo missus Metellus, qui bis praelio eum fudit. sed per invidiam plebis ei successor Marius missus, qui eum cepit, ac de eo triumphavit. Copiose hoc bellum Salustius describit. v. anno finitum est. GLAR.

Micipsae filios, fratres suos,] Masinissa moriens tres liberos reliquit, Micipsam, Gulussam, Manastabalem. Micipsa post mortem fratrum solus regnum obtinuit. Is Adherbalem & Hiempsalem ex se genuit, Jugurthamque filium Manastabalis fratris ex concubina adoptavit, eodemque cultu quo liberos suos domi habuit. Sed mortuo Micipsa, Jugurtha fratrem alterum nempe Hiempsalem interemit, alterum Adherbalem fugavit, regno exuit, & postea etiam interfecit. A. F.

Fratres suos,] Adoptionis lege. CELL.

In-

amicos interemisset. Missus adversus [k] eum [l] COS. Calpurnius Bestia, corruptus regis pecunia, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, [m] quae à senatu inprobata est. Postea contra [n] eundem, insequenti anno, Spurius [o] Postumius Albinus profectus est. Is quoque per fratrem ignominiose contra Numidas pugnavit.

XXVII. Tertio missus [p] Q. Caecilius Metellus consul, exercitum [q] ingenti severitate & moderatione [r] correctum, cum nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham

VARIAE LECTIONES.

k *Eos* Ft. Mox *reprobata* Vulg.
l Delet L. B. 4.
m *Et à ʃ. inprobata est* L. Bat. 2. 3.
n *Eum* L. B. 1.
o *Alb. Post.* vulg.
p Vulg. *est.*
q Vulg. *is.*
r *Correptum* L. B. 3. 5.

NOTAE.

Interemisset] vide Sallust. Jugurth. c. 12. & 26. CELL.

Corruptus regis pecunia,] Flor. *Primus in Numidiam Calpurnius Bestia Consul immittitur, sed rex peritus fortius adversus Romanos aurum esse, quam ferrum, pacem emit*, A. F.

Quae à senatu reprobata.] Et ipse Jugurtha Romam jussus venire, ut factum purgaret. Salust. Flor. A. F. Reposui *inprobata* cum MSS. L. Bat. primo & tertio. HAV.

Insequenti anno,] 644. GLAR.

Spurius Albinus] *Igitur sequens ultio mandatur Albino.* Florus. A. F. *Spurius Postumius Albinus* ex Lugd. Bat. 1. 2. 5. & Metaphrasi transposuimus. VERH.

Is quoque per fratrem ignominiosè] Nam relicto in castris fratre suo Aulo Posthumio Albino, qui eum legatus secutus erat, ipse Romam discessit. Aulus igitur pro Praetore relictus, à Jugurtha in insidias deductus, victus est, & exercitus sub jugum missus. Flor. A. F.

XXVII. *Tertio missus Q. C. Met. Consul, &c.*] Ita recte pro vulgata lectione *missus est Q. Caec. Met. Consul.* restituit Cl. Gruner. praeëuntibus Codd. nostris VERH.

Severitate] Recte Cl. Jos. Wassei conjecturam ad Sall. Jug. XLIX. p. 358. *civilitate* pro *severitate* praeferentis, confutavit Doct. Grun. quem consule. Mitiore enim sensu, quam alias, hic sumendum mihi videtur, ut ex additis patet, *cum nihil in quemquam cruentum faceret.* Similior locus adferri non posset, quam (ut alia huc facientia praetermittam) Suetonii V. Caes. c. LXV. *tractabatque militem pari severitate atque indulgentia.* VERH.

Cum nihil in quenquam cruentum] *Prohibendo à delictis magis quam vindicando exercitum brevi confirmavit.* Salust. A. F.

Ad disciplinam] Pristinam. GLAR.

tham variis proeliis vicit: [s] elephantos ejus occidit, vel cepit: [[t] multas civitates ipsius in deditionem accepit.] Et cum jam bello finem positurus esset, [u] successum est ei à [v] C. Mario. is Jugurtham, & Boc-

Variae Lectiones

s *Elephantes* L. B. 1. 5.
t Inclusa respuit Vinetus, Schonhovius & alii. ut & Lugd. Bat. 3. *m. c ipsius cepit* Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5. At habet Graecus, & F. L. LC. B. V. eorum vestigia non obscura servant, nempe: *multas civitates ipsius*. Sed cum *cepit* proxime antecesserit, Sylburgius hanc lectionem, quam damus, ex praecedentibus in hoc libro, *Tum multas Hispaniae civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit*, restituit. Quin & mox Auctor noster videtur ad haec verba respexisse, cum scripsit: *aliquanta & ipse oppida &c.*
u *Secessum* L. B. 2.
v *Gajo* L. B. 2. semper.

Notae.

Variis proeliis] Duobus potissimum. Glar.

Multas civitates &c.] Inclusa respuunt Edd. quaedam vetustae. Perperam: praeter enim quam quod plures aliae, & Codd. MSS. haud pauci, & Metaphrastes eorum vestigia servant, ut Cellarius hic bene observat, nequaquam ejicienda e seqq. patet, *aliquanta & ipse oppida cepit.* Videtur enim Eutropius voluisse, *Marium etiam Numidiae oppida aliquot cepisse*, aeque ac Metellus, cui successerat, antea. unde lectionem, tot Codd. fide nixam, *multas civitates ipsius cepit* praeferendam putem; quamquam acuto Sylburgii ingenio adversari nolim, propterea quod utrum legas, historiae veritati non repugnat. Nam & oppida aliquot ceperat Metellus, & hinc a deterritis Numidis, ne in se gravius saeviret, multa *in deditionem accepit.* Verh.

Successum est] Per malas artes ac invidiam. Glar.

Successum est ei a C. Mario.] C. Marius, ingens vir, Arpini natus, ubi & Cicero: cui ad consulatum, quem mire acquirere cupiebat, nihil deerat praeter familiae vetustatem; industria, probitas, militiae magna scientia, animus belli ingens. Domi modicus, libidinis & divitiarum victor, tantummodo gloriae avidus. Hic Metelli Numidici legatus, cum ei sacrificanti aruspex magna ac mirabilia portendi dixisset, a Metello Imperatore consulatum petendi gratia missionem petit. Metellus insolita re commotus, & superbia, communi nobilitatis malo, mirari ejus consilium: & monere, ne super fortunam animum gereret: satis mature illum cum filio suo consulatum petiturum. quae res mire Marium accenderat. Itaque non desiit Romam literis diffamare Imperatorem, & fatigare eum precibus, ut dimitteretur, quod cum factum esset, tandem fit Cos. Marius, & Numidia ei decernitur. Quae res, non tam quod Cos. Marius, quam quod provincia Numidia ei decreta esset, ita commovit Metellum, ut neque lacrymas tenuerit, neque linguam moderatus fuerit. quod alii superbiae adscribebant: alii bonum ingenium contumelia accendi dicebant: multi, quod

Bocchum, Mauritaniae regem, qui auxilium Jugurthae ferre coeperat, pariter [w] superavit. Aliquanta & [x] ipse oppida Numidiae cepit, belloque terminum posuit, [y] capto [z] Jugurtha per quaestorem suum Cornelium Syllam ingentem virum; [a] tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo ante pugnaverat. à M. [b] Junio [c] Silano, collega Q. Metelli, [d] Cimbri in

VARIAE LECTIONES.

w *Superavit XC. armatorum (milia parit, ad internecionem cecidit* L. B. 3.) *ad internecionem cecidit. Aliquanta* B. S. N. M. G. V. HM.

x *Ipsa* Lugd. Bat. 1. 3.

y *Capta* L. B. 2.

z *Igitur* inserit L. B. 3.

a *Tradentem* L. B. 4.

b *Julio* V. L. B. 3. 4. 5.

c *Syllano* L. B. 3. *Sillano* 4. 5.

d *Cymbri* L. B. 2. 3.

NOTAE.

quod jam parta victoria ex manibus eriperetur. Salustius putat, illum magis honore Marii, quam injuria sua excruciatum: neque tam anxie laturum fuisse, si adempta provincia alii quam Mario traderetur. GLAR. Qui ejus legatus erat, quique Consul creatus, ita ei in ea provincia successit. an. ab U. C. 645. A. F.

A C. Mario.] Nepote Cos. Anno 647. Describitur a Vellejo Paterculo lib. II. GLAR.

Bocchum,] Socerum Jugurthae. A. F.

Aliquanta] Capsam, Muluchan, &c. A. F.

Aliquanta oppida] Aliquot oppida. Pluraliter posteriores ita Latini Pallad. I. 19. *aliquantis diebus.* Veget. 3. 23. *aliquantae nationes.* CELL. Imo probatissimos *quanta* & *tanta* pro *quot*, *tot* usurpasse ex Caes. de B. G. II. 4. Bunemann. ad Lact. I 3. 21. & Cl. Arntz. ad Aur. Vict. O. G. R. 17. 2. monet Doct Grunerus. Viri quoque D. ad Liv. L. XXVI. c. 23. notarunt Plauto, Sallustio, aliisque hoc frequens esse. Et ne pluribus exemplis taedium pariam, consule quae Barth. ad Claud. III. Cons. Hon. & imprimis Broukhus. ad Prop. L. I. El. v. vs. 10. adnotarunt:

At tibi curarum millia quanta *dabit.*

VERH.

Et ipse] Ut Metellus ceperat. A. F.

Cornelium Syllam,] Bocchus enim Jugurtham Cornelio Syllae tradidit. A. F.

A M. Junio Silano,] Uno a Cimbris M. Junius Syllanus victus, nisi nos Liviana fallit Epitome libro LXV. & L. Florus, aut potius quidam L. Anneus Seneca libro tertio historiae Romanae. Memoria lapsum puto Eutropium. VINET. & SYLB. Anno 645. Florus libro LXV. de Syllano contrarium scribit, nempe eum infeliciter adversus Cimbros pugnasse. idem libro III. de eodem ait, primum Barbarorum impetum non sustinuisse. De Minutio *lib.* LXV. ita idem Florus ait: *M. Minutius Proconsul, contra Thracas feliciter quidem pugnavit.* GLAR.

in [e] Gallia; & à Minutio Rufo in Macedonia Scordisci & [f] Triballi; & a [g] Servilio Caepione in Hispania Lusitani [h] victi sunt; & duo triumphi de Jugurtha, primus per [i] Metellum, secundus per Marium [k] acti sunt". ante currum tamen Marii Jugurtha [l] cum duobus filiis [m] ductus [n] est catenatus, [o] & mox jussu consulis in carcere [p] strangulatus".

Variae Lectiones.

e *Italia victi sunt* Lugd. Bat. 1. *in Gallia victi sunt* 2. 3. 4. 5.
f *Tribelli* L. B. 2. 3. *Trabelli* 4.
g *Servio* L. B. 4.
h *Subacti* Lugd. Bat. 1.
i *Petellum* L. Bat. 3.
k Duo haec desunt in Lugd. Bat. 1.
l Tres voces desunt in L. B. 3.
m *Deductus* L. B. 1.
n Delet L. B. 3.
o Desunt in Mer. libro.
p *Strangulatus est* L. B. 2. 4. 5.

Notae.

A Silano Cimbri victi] Vinetus putat memoria lapsum Eutropium. *Infeliciter* enim *adversum Cimbros pugnasse* Livii Epitome LXV. refert. Cell.

Q. Metelli,] Numidici. Glar.

M. Minutio] Cos. Anno 644. Glar.

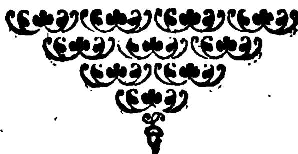
A Minutio Rufo] Qui eo anno Proconsul fuit. A. F.

In Macedonia Scordisci] Hic Scordiscos in Macedonia ponit. Strabo in Thracia, & supra eos juxta Istrum Triballos. A. F & Hearn.

Et a Servilio Caepione] Qu. Servilius, qui anno 648. Cos. fuit, cum Cimbris male pugnavit: cum Lusitanis nihil, quod authores meminerint. Sed Q. Servilius, qui Cos. fuit anno 614. Viriatum perfide perdidit: id est cum Lusitanis pugnavit eadem integritate, qua cum Viriato debellavit. Glar. In tabulis invenio Q. Servilium Propraetorem de Hispania triumphasse, an. ab U. C. 645. A. F.

Servilio Caepione] Hoc diu antea factum est, nempe anno 614. Glar.

Catenatus] Catenis ligatus, & in carcere necatus, ait Florus *libro* LXVII. Glar.

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER QUINTUS.

I. Dum bellum in Numidia contra Jugurtham geritur, [a] Romani consules [b] M. [c] Manilius, & Q. [d] Caepio a Cimbris & [e] Teutonibus, & [f] Tigurinis, & [g] Am-

Variae Lectiones.

a Deest LC.
b Deest LC. Lugd. Bat. 1.
c *Manlius* V. Fr. HM. *Mallius* S. N. M. G. B. L. LC. Lugd. Bat. 2 4. 5. *Malius* 3.
d *Scipio* L.
e *Hionibus* L. B. 1. *Teutonis* 2. 4. 5. *Teutonius* 3.
f *Tugurinis* L. B. 1.

Notae.

I. Romani *consules Marcus*] Ita habent libri nostri, licet Liviana epitome eos proconsules appellet. Fuerunt autem hi non simul consules, sed Manlius cum Pub. Rutilio, & Caepio ante hos cum C. Attilio. Vinet.

M. Manilius,] Anno 649. Glar.

M. Manilius & Q. Caepio] Numquam legas hos Consules eodem anno. Sed hic de duobus annis loquitur Eutropius. Quintus enim Servilius Caepio Consul fuit an. Urbis conditae 647. anno sequenti Manilius, sive ut alii legunt, Cn. Mallius, quare cum Manilius, sive Mallius Consul fuit, tunc Caepio Proconsul: & hoc ita optime distinxit Epit. Liv. LXVII. *Ab iisdem hostibus Cn. Mallius Consul & Q. Servilius Caepio Proconsul victi praelio castrisque binis exuti sunt.* Salustius non satis hoc extricavit, cum dixit: *per idem tempus adversum Gallos ab ducibus nostris Q. Caepione & M. Mallio male pugnatum.* Adi Flor. CXI. 3. pag. 94. A. F. Non fuerunt consules eodem anno. Sed de duobus annis hic loquitur Eutropius. S. Caepio quippe Cos. fuit anno U. C. 647. anno sequenti M. Manilius, sive ut alii vocant Mallius. Hearn.

Consules... M. Manlius & Caepio.] Parum accurate hic loquitur auctor. Rectius Epit. Liv. LXVII. *Cn. Manlius Consul & Q. Servilius Caepio Proconsul.* nam Consules erant P. Rutilius Rufus, & Cn. Manlius. ut

g Ambronibus, quae erant Germanorum & Gallorum h gen-

VARIAE LECTIONES.

g *Ambroninis* Lugd. Bat. I.

NOTAE.

patet ex Inscriptione Gruteri a Cel. Gronovio ibi laudata; consule etiam Cel. Drakenb. ibidem, ubi *M.* pro *Cn.* in quibusdam quoque Codd. MSS. invenitur. Adde Sigon. in Fast. & Comm. ad Flor. L. III. c. 3. Jul. Obseq. c. 102. ubi vides, Caepionem, qui superiore anno Consul fuerat, prorogato imperio, Proconsulem nunc fuisse. Fabric. ad Oros. L. V. c. 16. delet e suo Eutropio duas voces *Romani Consules*, & apud Vellej. Paterc. L. II. c. 12. legit *cum Caepionem Maniliumque Cos.* non *Coss.* quod tamen, utut in multis edd. obvium, improbat Cel. Burm. &, quamquam de altero Cos. Rufo silens auctor errare videtur, saepe tamen ab illo, aliisque Consules, consulares, proconsules, Praetores & Propraetores confundi constat. vide quae diximus ad L. III. c. II. & 14. VERH.

Q. Cepio] Anno 648. Sed hic fuit procos. GLAR.

A Cimbris & Teutonibus, & Tigurinis,] Strabo libro 7. ex Posidonio: Cimbri latrocinando incertis errabundi sedibus, ad paludem usque Maeotin militiam agitarunt. Ab eis enim Cimmerius vocatus est Bosporus, quasi Cimbricus: Graecorum enim lingua Cimbros vocat Cimmerios. Bojos vero prius Hercyniam inhabitasse sylvam, & Cimbros agmine facto hunc invasisse locum, a Bojisque ejectos, Istrum & Scordiscos gentem Gallicam petentes descendisse: mox Tauriscos, & hos nationis Gallicae: deinde in Helvetios divertisse, abundantes quidem auro viros, caeterum in pace degentes. Cum autem ipsi Helvetii vidissent ex latrocinio quaesitas opes, suis longe majores, commotos fuisse, ex eis vero praecipue Tigurinos ac Tuginos, ita ut cum eis in militiam profecti fuerint. Universos vero delevere Romani, & Cimbros & alios, tanti motus socios, partim in Alpium transitu in Italiam, partim extra Alpes. Haec Strabo. GLAR.

Et Teutonibus,] Vetus liber cum spiritu *Theutonis*, per secundum declinat. VINET. Teutones Cimbris ad mare Germanicum contermini. A. F. *Teutonis*, Burdeg. Ven. & Sylb. Quia hi ipsi infra mox *Teutones* habent, nihil hic mutamus. CELL. *Theutoni* per adspirat. & secundae decl. etiam Florus habet L. III. c. 3. ubi Cel. Duker. monet *Teutoni* esse in Fast. triumphal. & Inscript; Gruteri, & Pigh. ad A. IↃCLII. atque ita Sueton. Caes. XI. Τεύτονας dedit Metaphrastes; sed *Teutoni* Epit. Livii LXVII. ubi vide Cel. Drakenb. & Jul. Obs. c. 104. Sed quamquam plures Codd. Nostri conspirant, quia in seqq. semper tertiae declinationis facit, nihil muto. VERH.

Tigurinis,] Helvetiorum populis a Tigurino pago sic dictis, hodie *Zurich.* A. F.

Ambronibus,] Galliae populis, ubi nunc *Ambrun.* A. F.

Germanorum ac Gallorum gentes,] Credo cum Gallis ac Cimbris male pugnatum anno 649. Procos. igitur fuit Qu. Servilius Cepio & Cos. C. Manlius. fuit enim proximus annus ante secundum Marii consulatum. Ambronum meminit Strabo, cum Tuginis *libro* 4. ubi de Rhodani ostiis. GLAR.

Gallorum] Sic eos *Gallos* dixit Sal. supra, & Flor. *ab extremis Galliae profugos.* A. F.

VI3.

gentes, victi sunt juxta [i] flumen" Rhodanum; & ingenti internecione [k] attriti", etiam castra sua & magnam partem exercitus perdiderunt. Timor Romae grandis fuit, [l] quantus vix Hannibalis, tempore [m] Punici belli, ne iterum Galli Romam [n] venirent. Ergo Marius post victoriam Jugurthinam secundo COS. est [o] factus, bellumque ei contra Cimbros & Teutonas decretum est. Tertio [p] quoque ei & quarto delatus est consulatus; quia [q] bellum Cimbricum

VARIAE LECTIONES.

h *Gens* L. B. 5.
i Deest S. N. M.
k Deest L. LC. S. N. M. G. B. F. Lugd. Bat. 1. 2. 3. sed 4. habet.
l Ita Vin. & Sylb. *quantum* Alii.
m Al. ut & Lugd. Bat. 1. 2. 5. *Punicis bellis*. Sed ita distinxit Sylb. & adstipulatur Lugd. Bat. 3. 4.
n Vulg. *redirent*.
o *Factus, eique* Lugd. Bat. 1. 4.
p *Quoque ei in* &c. L. B. 1. *quoque & quarto delatus est ei* 4. *quoque & quarto ei del.* 5.
q Al. *bellum cum Cimbris*.

NOTAE.

Victi sunt juxta flumen Rhodanum;] Meminit hujus cladis Rom. Florus in Livii Epitome 67. libro. Et item libro 3. in sua: sed invidiose ac confuse omnia. Salustius ait, adversus Gallos bellatum, quibuscum erant Cimbri. Sed Liv. quem sequutus Florus, cum Cimbris. Florus commiscet omnia, & Tigurinos etiam venisse ab extremo Oceano fabulatur. GLAR.

Victi sunt] Epitome Livii 67. *victi praelio castris quoque binis exuti sunt.* CELL.

Et ingenti internecione] 80000. enim militum caesa, & 40000. calonum ac lixarum: Florus lib. 67. GLAR. Caesa sunt militum millia octoginta, calonum ac lixarum quadraginta. A. F.

Timor Romae grandis fuit,] Salustius ad finem Jug. belli: Per idem tempus adversum Gallos ab ducibus nostris, Qu. Caepione & C. Manlio male pugnatum, quo metu Italia omnis contremuerat, illique, & inde usque ad nostram memoriam Romani, sic habuere, alia omnia virtuti suae prona esse; cum Gallis pro salute, non pro gloria certare. GLAR.

Quantus vix Annibalis] Gravia bella, quae Punicis comparantur. Vid. infra L. VI. 6. 2. & VIII. 6. 7. & Ammian. L. XVII. 14. pr. CELLAR.

Ergo Marius] Secundus consulatus Marii, anno 650. GLAR.

Tertio quoque] Anno 651. & 652. GLAR.

Tertio quoque &c.] *Eique propter Cimbrici belli metum, continuatus per complures annos Magistratus est.* Epit. Liv. A. F.

cum protrahebatur. sed in quarto consulatu collegam habuit Q. Lutatium Catulum. cum Cimbris itaque [r] conflixit, & duobus proeliis [s] CC. millia hostium cecidit, LXXX. [t] millia cepit, & ducem eorum [u] Teutobodum, pro-

VARIAE LECTIONES.

r *Confluxit* L. B. 2.

s Sic Codd. MSS. In editionibus autem plerisque: *CC. millia cepit, & ducem* &c. In V. *CC. millia hostium cecidit, XXX. millia cepit, & ducem* &c.

t *Millia* respuunt L. B. 2. 3. 4. 5. de more.

u *Teutomodum* N. M. B. L. Bat. 2. 5. *Theutomodum* L. G. *Theutonoidum* N. *Teutonoidum* L. B. 3. *Teutomadum*. 4.

NOTAE.

Protrahebatur.] Cimbri enim in Hispaniam prolapsi fuerant. Inde a Celtiberis rejecti in Gallia cum Teutonis conjunxerunt. *Epit. Liv.* 67. CELL.

Sed in quarto consulatu collegam habuit.] Quarto Marii consulatu haec praelia non adversus Cimbros, sed contra Teutonas ac Ambrones fuere, ubi caesa dicuntur 200000, capta 90000. Florus in Livii Epitome lib. 68. ad Aquas Sextias in Gallia: Cimbri autem sequente anno, hoc est quinto Marii consulatu. Qu. Catulus jam Procos. ad Athesin a Cimbris victus. sed idem Catulus juncto cum Mario exercitu, Cimbros vicit, caesis centum quadraginta millibus hominum, captis 60. millibus, inquit Florus. Hic author confundit & annos & populos: ut Florus in sua, non autem in Livii Epitome. Ergo in Livii Epitome res ita habet: Proximo anno secundum Marii consulatum, C. Manlius Cos. & Q. Caepio Procos. male pugnarunt adversus Cimbros. Florus lib. 64. Quarto autem Marii consulatu, Marius duobus praeliis Teutonas ac Ambronas ad Aquas Sextias in Gallia vicit. Caesa 200000, capta 90000. Quinto autem consulatu Qu. Catulus Procos. ad fauces Alpium juxta Athesim in fugam a Cimbris versus: sed Mario conjungens exercitum, ambo Cimbros vicerunt, caesa 140000, capta 60000. GLAR.

Cum Cimbris] Potius cum Teutonibus Cimbrorum sociis. CELL.

Duobus Proeliis] ad Aquas Sextias, Vellejus II. 12. Flor. III. 3. 7. Proelium autem geminum fuisse ad Aquas Sextias, tradit Epitome Livii LXVIII. CELL. Duobus deinde praeliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus caesa *traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta*. Epit. Liv. A. F.

CC. Millia hostium cecidit, LXXX. Millia cepit.] Nescio, unde Fabri Filia in sua Ed. ejecerit LXXX. *millia cepit*. nam ceterae ad unam cum Codd. MSS. conspirant. Eadem quoque agnoscit Oros. L. V. c. 16. ubi consule Fabricium. Delrium & Drakenb. ad Livii Epit. LXVIII. VERH.

LXXX. *millia*] Nonaginta est in Floro. GLAR.

Ducem eorum] Hunc ad Aquas Sextias captum, ait libro III. Florus. GLAR.

Ducem eorum Teutobodum.] Vetus liber, *Theutomodum*. L. Anneus Florus lib. III. *Theutobochum* habet. VINET. *Teutobochum* vocat Florus *Certe rex ipse Teutobochus quaternos senosque equos transilire solitus, vix unum quum fugeret ascendit, proximeque in saltu comprehensus, insigne spectaculum triumphi fuit, quippe vir procer-

propter quod meritum [v] absens [w] quinto" COS. est factus.

II. Interea Cimbri & Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transierunt. Iterum a C. Mario & Q. Catulo contra [x] eos" dimicatum [y] est: sed a Catuli parte [z] felicius. Nam [a] [eo] proe-

VARIAE LECTIONES.

v *Abiens* L. B. 3.
w Deest S. G. B. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
x Abest a Fuld.
y Abest *est* a Lugd. Bat. 2. 3.
z *Pellitur* L. Bat. 4.
a Abest a Fuld. & Cell. L. B. 2. 3. 5. sed *nam eo* delet 1.

NOTAE.

ceritatis eximiae super tropaea ipsa eminebat. A. F. & HEARN. At ibi Codd: quoque variant. ubi Cl. Dukerus notat, Freinsh. in supplem: ad Livii Epit. LXVIII. scribere, muneris potius, quam hominis nomen esse, nec quidquam aliud, quam Teutonorum Imperatorem significare. Τευτόβολον vocat Paeanius, sed *Teutobodum* etiam Oros. L. V. c. 16. qui male eum occisum refert, quum Florus d. l. rectius eum in saltu comprehensum insigne spectaculum triumphi fuisse narrat. VERH.

Absens quinto est Cos. factus.] Anno 658. Vellejus Paterculus: Quinto consulatu circa Alpes in campis quibus nomen erat Raudis, ipse Marius Cos. & Procos. Q. Luctatius Catulus, fortunatissimo decertavere praelio: caesa aut capta amplius c. millibus hominum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne ejus nati Rempublicam poeniteret. GLAR.

Quinto] Male haec vox e Codd. quibusdam exulat. Epit. Livii LXVIII. *Marius absens quintum consul creatus est.* Agnoscit etiam Paeanius. VERH.

II. *Cimbri & Teutones*] Eadem de more e Nostro hausit Orosius L. V. c. 16. Florus L. III. c. 3. Teutonos jam funditus sublatos refert. Epit. Livii LXVIII. etiam rectius docet, Teutonis & Ambronibus duobus praeliis deletis, hanc pugnam cum solis Cimbris fuisse, qui ante a Teutonis in Italiam decesserant. & sic adversus Cimbros nunc solos dimicatum testatur Plut. in Mario. VERH.

Transierunt.] Per Athesinam vallem. GLAR.

Iterum a C. Mario] C. Marius tunc Consul quinto fuit, Catulus Proconsul. A. F.

Iterum dimicatum est:] Citra Alpes in campis Raudiis. *Vell. Pat.* II. 12. *Flor.* III. 3. 14. CELL.

Sed a Catuli parte foelicius.] Florus in sua epitome ait, per Tridentina juga in Italiam provolutos, seu haud dubie per Athesinam vallem: & depulso Catulo, postea descendisse in Venetorum terram, atque ibi in Claudio (ut ipse) aut Raudi (ut Vellejus) campo cum Mario certasse: sed victos ingenti pugna. GLAR. Solus enim ejus fere exercitus hostes fudit, cujus rei argumentum infra ponit, quod ex triginta tribus signis, quae Cimbris sublata fuerant, Catuli exercitus triginta & unum, exercitus Marii duo tantum reportavit. Vide locum insignem Plutarchi, qui ad hunc locum unice facit, in Mario. Pugnatum est autem ad Vercellas apud Insubres, hodie *Vercelli*. A. F.

proelio, quod ſimul ambo geſſerunt, [b] CXL. millia, aut in pugna, aut in fuga, [c] caeſa ſunt; LX. millia capta. Romani milites ex utroque exercitu [d] trecenti [e] perierunt. Tria & triginta Cimbris ſigna ſublata ſunt. [f] ex his exercitus Marii duo reportavit; Catuli exercitus XXX. unum. [g] Is belli finis fuit": [h] triumphus utrique decretus eſt.

III. [i] Sex. Julio Caeſare, & L. Marcio Philippo COSS.

VARIAE LECTIONES.

b *CXX.* LC. *CX.* L. *Quinquaginta* F. *CL.* L. B. 3. qui cum 2. 4. 5. *millia* delet. quod, quia ubique accidit, ſemel monuiſſe ſufficiat.

c *Caeſi* L. B. 4.

d *III. millia* Lugd. Bat. 1.

e *Periere* L. B. 3.

f *Et* addit L. B. 3.

g Deſunt LC. Gr. *Is bellis* L. B. 2. *His bellis* 3.

h *Triumphum utr. decretum* L. B. 4.

i *Lucio Sexto & Lucio Metio Philippo* &c. N.

NOTAE.

CXL. *millia* —— LX. *millia c.*] Idem habent Epit. Livii LXVIII & Oroſ. L. V. c. 17. At Plut. in Mario p. 421. plus LX. millia capta, bis totidem caeſa tradit. Adi Salmaſ. ad Flor. L. III. c. 3. qui ſcriptores inter ſe diſcrepantes optime conciliat. VERH.

LX. *millia capta.*] Alii XL. pro LX. GLAR.

Trecenti] Sic eſt in vetere codice. GLAR. Ter mille edidit Merula Schonhovium ſecutus, qui, quamquam *trecenti* in textu ſervavit, in margine notavit. *Alias III. id eſt, ter mille: quod eſt veriſimilius.* Praeter tamen Cod. Lugd. prim. qui *tria millia* exhibet, ceteri nihil variant. Paeanius etiam Τριακοσίων μόνον ἐκ Ῥωμαϊκῦ πεσόντων ϛρατῦ. Vide Comm. ad Flor. L. III. c. 3. 14. VERH.

Ex his exerc. Marii] Mirum, quo autore haec ſcribat. GLAR.

Belli finis] Cum Cimbris ac Gallis. GLAR.

Triumphus utrique decretus eſt.] Triumphum tantum Mario decernebant; ſed eum cum Catulo conjungere voluit Marius. A. F.

III. *Sex. Julio Caeſare, L. Marcio Coſſ.*] M. Livius Druſus, vir melior quam fortunatior, Tribunus plebis, Senatui priſcum reſtituere decus cupiens, ut judicia ab equitib. ad Senatum referret, & majoribus viribus cauſam ſuſceptam tueretur, Italicos populos ſpe civitatis ſollicitavit. cum autem morte illius ſociis promiſſa civitas dari non poſſet, irati Italici a Romanis defecerant, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marucini, Lucani, Samnites. quarto anno finitum eſt, magnis utrinque caedibus, Romanis tamen victoribus: quorum praecipui duces fuere, Cn. Pompejus Magni Pompeji parens, L. Sylla, C. Marius, Q. Metellus, Numidici filius, Pius cognomine, ut Vellejus enumerat. Florus multos praeterea alios commemorat. GLAR. Hic eſt an. ab U. C. 662. Primum

COSS. sexcentesimo quinquagesimo [k] nono '' anno [l] ab urbe condita, cum prope [m] alia omnia bella cessarent, in Italia [n] gravissimum bellum [o] Picentes, [p] Marsi, Pelignique moverunt: qui cum annis numerosis jám pop. Romano obedirent, tum libertatem sibi aequam asserere coeperunt. Perniciosum ad-

VARIAE LECTIONES.

k Deest V. Sc. & L. B. 4. *VII.* est in 2.
l *A Cond. urbe* L. B. 1.
m *Omnia alia* L. B. 4. 5. sed 3. delet *omnia.*
n Duas voces delet L. B. 3.
o *Pisenses* L. B. 2.
p Deest in 1. B. 2.

NOTAE.

mum fuit belli in Albano monte consilium, ut festo die Latinarum Julius Caesar & Martius Philippus Consules inter sacra & aras immolarentur. Florus. A. F.

Sexcentesimo quinquagesimo nono] Ita Paulus Orosius libro quinto, & antiquus liber. alii *nono* non habebant. Desiderabunt tamen hic & sic quoque annos quatuor, nostrorum Chronologorum rationes. VINET. An 663. licet al. DCL. al. DCLXI. legatur. Duobus autem annis differt a nostra supputatione: sed errat. GLAR. Glareanus Varronianam aeram, sed Anna F. Fast. Capitol. sequitur. Priori calculo conveniunt Fast. Consul. Sequenti anno Coss. fuerunt L. Julius Caesar & P. Rutilius Lupus. unde deceptus Appianus Sextum J. Caes. & Rutil. junxit, quem inde erroris arguit Delrius ad Epit. Livii LXXIII. ubi vide sis. Duos hos annos confundit etiam Eutropius, ut patet ex iis, quae de Publio Rutilio refert, qui sequenti anno caesus est. VERII.

Gravissimum bellum]. Quod *Sociale* dictum est, de quo vide Flor. III. 18. 127. A. F. Quod *Marsicum* de Marsis auctoribus, etiam *Sociale* & *Latinum* vocatur. CELL.

Picentes] *Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto.* Ita Epit. Livii LXXII. (ubi vide qua ratione dici possit *movere bellum.*) Adde Appian. B. C. p. 634. Male Flor. L. III. c. 18. ait, omne Latium & Etruriam omnem, atque Campaniam contra Romanos consurrexisse: Hi enim populi a Romanis non tantum non desciverant, sed contra auxilia Romanis miserunt. consule ibi V. D. *Auxilia Latini nominis externarumque gentium missa Populo Romano.* Epit. Livii d. VERII.

Marsi,] In Latio ad lacum Fucinum, inter Vestinos & Hernicos. A. F.

Peligni] Juxta Marsos. A. F.

Libertatem aequam] Id est civitatis Rom. jus GLAR. Jus civitatis, quam viribus suis auxerant, postulabant. A. F.

Perniciosum admodum hoc bellum fuit] Florus Livii Epitome lib. LXXII. *Qu. Servilius Proces. in oppido Asculo, cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est.* Idem lib. LXXIII. *Q. Cepio legatus Rutilii, cum obsessus prospere in hostes irrupisset, & ob eum successum aequatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, & circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit.* Haec

proelio, quod ſimul ambo geſſerunt, [b] CXL. millia, aut in pugna, aut in fuga, [c] caeſa ſunt; LX. millia capta. Romani milites ex utroque exercitu [d] trecenti [e] perierunt. Tria & triginta Cimbris ſigna ſublata ſunt. [f] ex his exercitus Marii duo reportavit; Catuli exercitus XXX. unum. [g] Is belli finis fuit": [h] triumphus utrique decretus eſt.

III. [i] Sex. Julio Caeſare, & L. Marcio Philippo COSS.

VARIAE LECTIONES.

b *CXX.* LC. *CX.* L. *Quinquaginta* F. *CL.* L. B. 3. qui cum 2. 4. 5. *millia* delet. quod, quia ubique accidit, ſemel monuiſſe ſufficiat.

c *Caeſi* L. B. 4.

d *III. millia* Lugd. Bat. 1.

e *Periere* L. B. 3.

f *Et* addit L. B. 3.

g Deſunt LC. Gr. *Is bellis* L. B. 2. *His bellis* 3.

h *Triumphum utr. decretum* L. B. 4.

i *Lucio Sexto & Lucio Metio Philippo* &c. N.

NOTAE.

CXL. *millia* —— LX. *millia c.*] Idem habent Epit. Livii LXVIII & Oroſ. L. V. c. 17. At Plut. in Mario p. 421. plus LX. millia capta, bis totidem caeſa tradit. Adi Salmaſ. ad Flor. L. III. c. 3. qui ſcriptores inter ſe diſcrepantes optime conciliat. VERH.

LX. *millia capta.*] Alii XL. pro LX. GLAR.

Trecenti] Sic eſt in vetere codice. GLAR. Ter mille edidit Merula Schonhovium ſecutus, qui, quamquam *trecenti* in textu ſervavit, in margine notavit. *Alias III. id eſt, ter mille: quod eſt veriſimilius.* Praeter tamen Cod. Lugd. prim. qui *tria millia* exhibet, ceteri nihil variant. Paeanius etiam Τριακοσίων μόνον ἐκ Ῥωμαϊκοῦ πεσόντων στρατοῦ. Vide Comm. ad Flor. L. III. c. 3. 14. VERH.

Ex his exerc. Marii] Mirum, quo autore haec ſcribat. GLAR.

Belli finis] Cum Cimbris ac Gallis. GLAR.

Triumphus utrique decretus eſt.] Triumphum tantum Mario decernebant; ſed eum cum Catulo conjungere voluit Marius. A. F.

III. *Sex. Julio Caeſare, L. Marcio Coſſ.*] M. Livius Druſus, vir melior quam fortunatior, Tribunus plebis, Senatui priſcum reſtituere decus cupiens, ut judicia ab equitib. ad Senatum referret, & majoribus viribus cauſam ſuſceptam tueretur, Italicos populos ſpe civitatis ſollicitavit, cum autem morte ilius ſociis promiſſa civitas dari non poſſet, irati Italici a Romanis defecerant, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marucini, Lucani, Samnites. quarto anno finitum eſt, magnis utrinque caedibus, Romanis tamen victoribus: quorum praecipui duces fuere, Cn. Pompejus Magni Pompeji parens, L. Sylla, C. Marius, Q. Metellus, Numidici filius, Pius cognomine, ut Vellejus enumerat. Florus multos praeterea alios commemorat. GLAR. Hic eſt an. ab U. C. 662. Pri-

mum

COSS. sexcentesimo quinquagesimo [k] nono [''] anno [l] ab urbe condita, cum prope [m] alia omnia bella cessarent, in Italia [n] gravissimum bellum [o] Picentes, [p] Marsi, Pelignique moverunt: qui cum annis numerosis jam pop. Romano obedirent, tum libertatem sibi aequam asserere coeperunt. Perniciosum ad-

VARIAE LECTIONES.

k Deest V. Sc. & L. B. 4. *VII.* est in 2.
l *A Cond. urbe* L. B. 1.
m *Omnia alia* L. B. 4. 5. sed 3. delet *omnia*.
n Duas voces delet L. B. 3.
o *Pisenses* L. B. 2.
p Deest in 1. B. 2.

NOTAE.

mum fuit belli in Albano monte consilium, ut festo die Latinarum Julius Caesar & Martius Philippus Consules inter sacra & aras immolarentur. Florus. A. F.

Sexcentesimo quinquagesimo nono] Ita Paulus Orosius libro quinto, & antiquus liber. alii *nono* non habebant. Desiderabunt tamen hic & sic quoque annos quatuor, nostrorum Chronologorum rationes. VINET. An 663. licet al. DCL. al. DCLXI. legatur. Duobus autem annis differt a nostra supputatione: sed errat. GLAR. Glareanus Varronianam aeram, sed Anna F. Fast. Capitol. sequitur. Priori calculo conveniunt Fast. Consul. Sequenti anno Coss. fuerunt L. Julius Caesar & P. Rutilius Lupus. unde deceptus Appianus Sextum J. Caes. & Rutil. junxit, quem inde erroris arguit Delrius ad Epit. Livii LXXIII. ubi vide sis. Duos hos annos confundit etiam Eutropius, ut patet ex iis, quae de Publio Rutilio refert, qui sequenti anno caesus est. VERII.

Gravissimum bellum]. Quod *Sociale* dictum est, de quo vide Flor. III. 18. 127. A. F. Quod *Marsicum* de Marsis auctoribus, etiam *Sociale* & *Latinum* vocatur. CELL.

Picentes] *Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto.* ita Epit. Livii LXXII. (ubi vide qua ratione dici possit *movere bellum.*) Adde Appian. B. C. p. 634. Male Flor. L. III. c. 18. ait, omnes Latium & Etruriam omnem, atque Campaniam contra Romanos consurrexisse: Hi enim populi a Romanis non tantum non desciverant, sed contra auxilia Romanis miserunt. consule ibi V. D. *Auxilia Latini nominis externarumque gentium missa Populo Romano.* Epit. Livii d. VERII.

Marsi,] In Latio ad lacum Fucinum, inter Vestinos & Hernicos. A. F.

Peligni] Juxta Marsos. A. F.

Libertatem aequam] Id est civitatis Rom. jus GLAR. Jus civitatis, quam viribus suis auxerant, postulabant. A. F.

Perniciosum admodum hoc bellum fuit] Florus Livii Epitome lib. LXXII. *Qu. Servilius Procos. in oppido Asculo, cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est.* Idem lib. LXXIII. *Q. Cepio legatus Rutilii, cum obsessus prospere in hostes irrupisset, & ob eum successum aequatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, & circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit.* Haec

admodum hoc bellum fuit. [q] P. Rutilius consul in eo occisus est: Caepio nobilis juvenis, [r] & Porcius [s] Cato", alius COS. Duces autem adversus Romanos [t] Picentibus [u] & Marsis fuerunt, T. [v] Vettius, Hie-

VARIAE LECTIONES.

q Deest S. G. L. B. 2. 3. 4. 5.
r Delent & Lugd. B. 1. 2. 3. 4. 5.
s Deest L.
t *Ex Picentibus* S. N. M. B.
u Deest in L. B. 4.
v *Vetitius*, *Hierius Asianus*, *Alcus Cluentius* G. *Vetius*, *Hibetius Asinius*, *Titus Legennius*, *A. Cl.* N. *Vetit.*, *Hierius Asian.* *T. Legenn.* *A. Cl.* S. B. *Vietius*, *Hieres Asian.*, *T. Legennius*, *A. Cl.* V. *Vetius*, *Hierius Asinius*, *T. Legenn.*, *A. Cl.* M. *Vetius*, *Hier Asin.*, *Titus L. Herenn.*, *A. Cl.* L. LC. *Viet.*, *Hier. Asin.* *T. Legenn.*, *A. Cl.* Sc. Nos Sylb. secuti sumus; in plerisque autem Edd. *Vietius*, *Hierus Asinius*, *Titus Herennius*, *A. Cl. Bettius* L. B. 1. *Vettius*, *Hierius*, *Asianus*, *Titus Legennius*, *Aulus Claventius* L. B. 2. *Tittus Vertius ierius Asianus*, *Tittus*, *Legenius* 3. *Titus Veticius Hierus Asianius*, *Titus Legenius*, *Aulus Cluentius fuere* 4. *Titus Vettius*, *Hierus Assianus*, *Titus Legennius &c.* 5.

NOTAE.

Haec ille. De utro hic loquatur author, non satis claret. GLAR. Quippe Marsis & Pelignis se Vestini, Marucini, Lucani, Samnites conjunxerant. A. F.

P. Rutilius Cos.] An. 664. GLAR. *Quum P. Rutilius Consul parum prospere contra Marsos pugnasset, & in eo praelio cecidisset.* Epitom. Liv. A. F.

Occisus est:] a Marsis. GLAR.

Caepio nobilis juvenis,] Q. Caepio legatus Rutilii quum obsessus prospere in hostes erupisset, & ob eum successum aequatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, & circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. Epitom. A. F.

Porcius Cato,] Cum Cn. Pompejo Strabone Anno 665. meminit Florus *lib.* LXXV GLAR.

Alius Consul.] Qui scilicet post Consulatum P. Rutilii Consul fuit, nempe an. ab Urbe condita 664. A. F.

Duces autem adversus Romanos Picentibus] Vellejus *lib.* II. *Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Popedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontius Telesinus, Marius Egnatius, Papius Mutilius.* Florus in Livii Epitome tres nominat duntaxat: Marrucinorum, Hirnium Asinium: Samnitum, Marium Egnatium: Marsorum, Silonem Popedium. GLAR.

T. Vettius,] Ita omnes, praeter veterem, qui *Vetius* solum scribit, primo, *t.* rejecto. VINET. Florus alios duces ponit. *Popedius Marsos & Latinos, Afranius Umbros, Vellius Cato Samnium, Lucaniam Telesinus.* Ubi nullum ducem nominat eorum, quos hic Eutropius, & Eutrop. etiam Marium Egnatium praeterit, quem Samnitibus praefuisse narrat Epitom. Liv. LXXV. Victor cum Floro Marsorum ducem Q. Popedium Silonem vocat pag. 101. A. F. & HEARN.

T. Vettius &c.] Ut Codd. MSS. ita typis

Hierius Asinius, T. Herennius, A. Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum est, [w] à C. Mario, qui sexies consul fuerat, & à Cn. Pompejo: maxime tamen à L. Cornelio Sylla, qui, inter alia [x] egregia, ita Cluentium, hostium ducem, cum magnis copiis fu-

Variae Lectiones.

w *A. C. Mario —— tamen* desunt in L. Bat. 1. *G. M.* est in 3. & sic mox.

x *Egregia* absolute Fuld. Alii *facta egregia*. Fuldensi Consentiunt L. B. 1. 2. 3. 5.

Notae.

typis exarati vetustiores variant, quorum Aldin. uterque & Junt. *Titus Vietius, Hierus Asianus, Titus Legennius* &c. Schonb. & Mer. *T. Vietius, Hierus Asinus, T. Legennius* &c. *T.* tamen *Vettius* recte scribi, vel e Paeanio, cui est Τίτ@ Βέτλι@, vel ex iis, quae V. D. ad Vellej. L. II. c. 16. adnotarunt, opinor. Quod enim *P. Vettius* a Cicerone Phil. XII. c. 11. & *C. Vettius* Marsorum Praetor a Seneca L. III. c. 23. de Benef. memorantur, cum Vossio ibidem duos a Nostro diversos fuisse crediderim; nam plures Italicos duces, quam quorum hic meminit Eutropius, memorant alii. (quos tamen omnes fere recenset Freinshem. ad Epit. Liv. LXXII. c. 8.) quin & eorumdem diverso modo efferunt nomina. Vid. ad Vellej. d. l. & Appian. B. C. p. 635. & Flor. L. III. c. 18. ut, quaenam scribendi ratio optima sit, nemo facile dijudicet. Sic & in ceteris. Metaph. Ἱέρι@ Ἀσίνιος, Τίτ@ Ἐῤῥίνι@, Αὖλ@ Κλυέντι@. Appiano d. l. Ἔρι@ Ἀσίνι@ & p. 642. Λεύκι@ Κλοέντι@. Verh.

Hierus Asinius,] Epitome Liviana *lib.* LXXIII. *Hirnium Asinium* vocat. vetus lib. *Hierium Asinium*. in impressis quibusdam est *L. Herennius*, pro illo *Titus Legennius*, quod alii habent. Vinet. *Herius* Velleio, *Hirnius* Floro. Glar. Scribendum *Herius Asinius*. Ex Epitom. Liv. *Hierio Asinio Praetore Marrucinorum occiso*, &c. A. F. In Epitom. Liv. pro *Hierius Asin.* scribitur *Herius Asin.* recte ut putat ornatiss. foemina Anna Daceria. Hearn.

A Cluentinus.] Hic non est in Floro. Glar.

A. C. Mario,] Qui Marsos fudit. A. F.

Et a Cneo Pompejo:] Strabone, Cn. Magni Pomp. patre. Glar.

A. Cn. Pompejo:] Cn. Pompeji Magni patre, qui Consul an. ab Urbe condita 664. Picentes & Marsos vicit. Sequenti anno Proconsul Vestinos & Pelignos in deditionem accepit, Asculum evertit. Adi Flor. CXXIX. A. F.

A. L. Cornelio Sylla,] Legatus Samnites praelio vicit. bina castra eorum expugnavit, Hirpinos domuit, Samnites multis praeliis fudit. Telesinum Lucanorum Principem apud portam Collinam vicit. A. F. Anno 660. Glar.

Qui, inter alia acta egregia,] Florus *lib.* LXXV. L. Cornelius Sylla legatus, Samnites praelio vicit, & bina castra eorum expugnavit. In eodem *paulo post:* L. Sylla Hirpinos domuit, Samnites multis praeliis fudit, aliquot populos recepit, quantisque Romanorum quisquam ante consulatum rebus gestis ad petitionem consulatus Romam est profectus. Glar.

Inter alia egregia] Optime sic ediderunt cl. Hovenius & Gruner. fide Codd.

fudit, ut ex fuis [y] unum amitteret. Quaedriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum eft. Quinto [z] demum anno finem accepit per L. Cornelium Syllam confulem, cum antea in eodem bello ipfe multa ftrenue, [a] fed praetor [b] egiffet.

IV. Anno Urbis conditae [c] DCLXII. primum Romae bellum [d] Civile commotum eft: eodem anno etiam Mithridaticum. Caufam bello [e] civili C. Ma-

VARIAE LECTIONES.

y Ita F. & Metaph. & Cell. & L. Bat. omnes. Al *nec unum.*
z *Decimo* L B. 1. 2. 3.
a Ita codd. noftri, & F. Alii iftud *fed* omittunt.
b *Geffiffet* vulg.
c *DCII.* L. B. 1. F. L. *DCLXXII.* LC. Gr.
d *Civile commotum eft. Eodem anno etiam Mithridaticum, Caufam bello civili C. Marius fexies conful dedit.* LC. L. V. HM. *Civile commotum & exortum eft. Eodem anno etiam caufam bello civili Cajus Marius* &c. M. N. S. B. L. B. 2.
e *Civilem* L. B. 1.

NOTAE.

Codd. Leid. 1. 2. 3. Fuld. & Ed Cellarii. quibus accedit MS. L. B. 5. Merula *inter alia facta egregie* dedit, qua nefcio auctoritate. Vide quae hic notat Cl. Grun. neque Noftro inufitata locutio. infra *Cum antea in eodem bello ipfe multa ftrenue ... egiffet.* uti pro *geffiffet* fid. Codd. Leid. 1. & 3. reftitui. *Multa egregia fecerat* L. VII. c. 13. *multa ftrenue fecit* L. IX. c. 8. VERH.

Quadriennio, cum gravi calamitate,] Triennio potius.
In eo bello ceciderunt,
Qu. Servilius Procof. in Afculo.
L. Pofthumius Praetor, Nolae.
P. Rutilius Lupus, a Marfis.
Qn. Cepio, Rutilii legatus.
A. Pofthumius Albinus legatus.
Sulpitius legatus, claffis dux.
L. Porcius Cato Cof. a Marfis.
A. Gabinius legatus, a Lucanis.
GLAR.

Quinto demum] Quarto. GLAR.

IV. *Anno urbis conditae* DCLXII.] Et hic fcio defiderabunt aliquot annos noftri Chronologi, quemadmodum & in fequentibus annorum urbis rationibus. quamvis eundem numerum habeat Orofius lib. V. VINET. Male erat fcriptum DCLXII. Anno enim 666. Sylla cum Qu. Pompejo Cof. fuit, atque eo anno in Afiam proficifcens, revocatus eft Sulpitiana feditione, quae in locum Syllae voluit Marium mitti contra Mithridatem, non L. Syllam: nec tamen id primum bellum civile fuit, quando anno 621. fub Tiberio fanguis effufus eft. At id non fuit aperta acie factum, ut nunc: fed inter togatos, non armatos. GLAR. Imo ab Urbe condita, 665. Tunc enim Conful Sylla. A. F. Glareanus, ut ubique, Varronianam, alii, ut Doctiffima Femina, aliam aeram fequuntur. Vid. Sigon. in Faft. & Fabr. ad Orof. L. V. c. 19. qui male eamdem ac Nofter fequitur computationem. VERH.

Primum Romae] Quod armata manu ac inftructis aciebus utrinque eft geftum. GLAR.

Bellum Civile] De quo Flor. CXI. 21. 136. A. F.

C. M.

C. Marius [f] sexies COS. dedit. Nam cum Sylla consul contra Mithridaten gesturus bellum, qui Asiam & Achajam occupaverat, mitteretur; [g] isque exercitum in Campania paulisper teneret, ut belli Socialis, (de quo diximus) quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiae tollerentur; Marius affectavit, ut ipse ad bellum [h] Mithridaticum mitteretur. Qua re Sylla

VARIAE LECTIONES.

f *Exiens consulatum* L. Bat. 1.
g *Is qui* L. B. 3.
h *Mithridaticom* L. B. 1.

NOTAE.

C. Marius sexies Consul] Id est qui sexies Consul fuerat. Et ita eum designat, quia nemini ante contigerat, Consulem designari per sex an. continuos. A. F.

Sexies] Deest *C. Marius*. & ita habet vetus codex: *C. Marius sexies*, &c. GLAR.

Nam cum Sylla Cos. contra Mithridatem] Hujus belli causa satis luculenter hic enarratur. Caeterum bellum civile hoc, tribus velut malis sideribus, ut est apud Florum, agitatum est. *Primo, & levi & modico tumultu, majore quam bello, intra ipsos armorum duces subsistente saevitia. Secundo atrocius & cruentius, per totius viscera Senatus grassante victoria. Ultimum non civicam modo, sed hostilem quoque rabiem supergressum est, cum armorum furor totius Italiae viribus niteretur, eo usque odiis saevientibus, donec deessent qui occiderentur.* Haec Florus lib. III. Hos tres tumultus ad finem usque hujus libri tractabit author. GLAR.

Sylla Cos.] Anno 666. GLAR.

Mithridatem] Hic est Mithridates VII. cognomento *Eupator*, filius illius Mithridatis, qui Romanos adversus Aristonicum adjuvit. A. F.

In Campania] Ad Nolam. GLAR.

Diximus] Paulo ante. GLAR.

Marius affectavit,] Jam LXX. annos natus, ut inquit Vellejus. GLAR. *Decretam Syllae provinciam Sulpitia lege sollicitat.* Florus. A. F.

Mithridaticum] Adversus Mithridatem, regem Ponti potentissimum. GLAR.

Quare Sylla commotus,] Primum sidus ac tumultuosa procella, qua Respublica Romana afflicta est, saeviit tantum inter seditionis principes. Syllá enim à Sulpitio ac Mario injuria affectus, reduci exercitu à Nola Romam properat, ac cum iis in urbe ipsa depugnat, eosque expulit. P. Sulpitius in villula latitans, à servo proditus ac retractus, occisus est. Marius filius in Africam evasit. Pater jam LXX annos natus, nudus ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricae in carcerem conjectus & immisso Germano spiculatore, ut Vellejus Paterculus ait, aut Gallo, ut Florus, qui eum occideret, ille majestate viri deterritus, recessit: atque ita Marius evasit in Africam fortunae beneficio ad alteram procellam servatus. Vide Florum in Livii Epitome *lib.* LXXVII. & *lib.* III. in sua Epitome. GLAR.

la [i] commotus, cum exercitu [k] ad urbem venit. Illic contra Marium & [l] Sulpicium [m] dimicavit". primus urbem [n] Romam [o] armatus" ingressus est; Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita [p] COSS.

Variae Lectiones.

i *Motus* L. Bat. 4. & pro *illic* habet *ille*.
k Lugd. Bat. 1. *ab urbe*.
l *Supplicium* L. Bat. 1. 3. & mox.
m Deest F.
n Abest a Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
o Vi. aliique non habent: addunt vero LC. S. M. N. B. L. G. F. V. & P. & Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. Etiam Graecus μεθ' ὅπλων.

Notae.

Quare] Lego *qua re* duobus verbis. Heumann. Recte. confirmat e Codd. Nostris 5. Verii.

Cum exercitu] Quem ducturus in Asiam erat. Glar. *Impatiens injuriae statim Sylla legiones circumegit, dilatoque Mithridate, Esquilina Collinaque porta geminum agmen Urbi infudit.* Idem. A. F.

Ad Urbem] Pro *in urbem* hic positum ex Plinii L. II. Epist. 2. recte monet Cl. Gruner. Et ita cepit quoque Glareanus *illic*, *in ipsa urbe* interpretatus. *Sylla enim geminum agmen Esquilina Collinaque porta infuderat:* ut ait Florus L. III. c. 21. Eumque, quae hic persequitur auctor, in ipsa urbe gessisse, satis liquet e Plut. in Sylla, & Appiano in B. C. Epit. Liv. LXXVII. *Sulla consul. cum exercitu in urbem venit, & adversus factionem Sulpicii & Marii* in ipsa urbe *pugnavit*. ut merito hic Doctiss. Femina a Grunero vapulet, quae haec *ante urbem* accidisse sibi fingens sequentia mendo laborare existimarit, quae cum Metaphrastae interpretatione conlata omnino sana sunt. Verii.

Illic] In ipsa urbe, ut inquit Florus. Glar.

Sulpicium] Tribunum Plebis, flagitiosissimum hominem, qui in Marii gratiam perniciosas leges tulerat, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique distribuerentur in Tribus, & Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur. A. F.

Primus urbem Romam ingressus est;] Haec mihi inconcinna videntur: neque satis conjicere possum, quid Eutropius velit: si enim ante Urbem cum Mario Sylla dimicasset, & post pugnam ante Marium primus Sylla ingredi tentasset, res utique ferri posset, sed in urbe media, in foro pugnatum est. Quid igitur? Existimo ab Eutropio scriptum fuisse: *Primus civis urbem Romam armatus ingressus est.* Ante eum Tarquinius, Coriolanus, &c. contra patriam arma sumpserunt, sed Tarquinius Janiculum tantum occupavit, Coriolanus ad IV. tantum milliarium accessit, *&c.* Primus Marius Urbem ingressus est. Possint etiam & illa ipsa è glossemate in textum irrepsisse. Nam fortasse ad oram codicis ab studioso aliquo adnotata fuerant. A. F. Daceria conjicit legend. *Primus civis urbem Romam armatus ingressus est.* Hearn.

Sulpicium interfecit,] Hic Sulpicius cum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus & occisus est. A. F.

In-

[p] COSS. ordinatis [q] in futurum annum, Cn. Octavio & [r] L. Cornelio Cinna, ad Asiam profectus [s] est.

V. Mithridates [t] enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam minorem, & totum Ponticum mare in circuitu [u] cum Bosporo tenebat, primo [v] Nicomedem, amicum populi Rom. Bithynia voluit expellere: senatuique mandavit, bellum se ei propter injurias, quas passus fuerat, illaturum. A se-

VARIAE LECTIONES.

p *Ordin. Coss.* L. Bat. 1. 2. 3.
q Delet L. Bat. 1.
r Deest L. LC. B. V. Lugd. B. 2. 3. 4. 5.
s Deest in L. Bat. 2. 3. 4. 5.
t Delent. L. Bat. 2. 3. 4. 5.
u *In* L. Bat. 2. 3. 4. 5. *Bosphoro* 1. 4.
v *Incomedem* L. Bat. 2. ubique.

NOTAE.

Futuro anno,] 667. GLAR.

V. *Mithridates enim, qui Ponti rex erat,*] Strabo *lib.* XII. aic ita; In Pontum itaque Euxinum à Propontide navigantibus, à laeva jacentia Ponti sinistra vocantur; dextris vero, ubi Bithyni, Paphlagones ac Cappadoces, ea omnia Euxini dextra nominatur ad Colchidem usque, Mithridatem vero ab Heraclea, quae in Bithynia maritima est urbs, totam litoralem oram possedisse, Colchidem usque constat. Unde patet, non satis vere Florum in sua Epitome hujus regis descripsisse regionem. Justinus *lib.* XXXVII. de hoc rege haec habet. Cujus postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris aetatis omnes reges majestate superarit, bellaque cum Romanis per XLVI. annos varia victoria gesserit, quem summi imperatores Sylla, Lucullus, caeterique; in summa Cn. Pompejus ita vicerunt, ut major clariorque resurgeret, in restaurando praelio, damnisque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili victus, sed voluntaria morte in avito regno senex haerede filio decessit. GLAR.

Armeniam minorem,] Armenia in Majorem & Minorem distinguebatur. Major trans Euphratem, Minor Euxino propior. A. F.

Totum Ponticum mare] Hoc est multum, ac vix credendum. GLAR.

Cum Bosporo] Bosporo Thracio è Propontide in pontum Euxinum. Sic dictus, quod Io in vaccam conversa per eum in mare Ionium permeavit. *Boosporos*, vaccae transitus. A. F. Cimmerio. Hujus enim accolas ad regnum Mithridaticum pertinuisse, & a Machare, Mithridatis filio, rectos esse, ex Appiani Mithrid. fol. 153. & 159. constat. CELL.

Nicomedem,] Hic est Nicomedes III. cognomento *Philopator*, Nicomedis II. filius, Prusiae nepos. A. F. Juniorem, Prusiae nepotem, qui regnum postea testamento Romanis relliquit. CELL.

Bithynia voluit expellere:] Hoc factum anno 663. GLAR.

Mandavit,] Per legatos indicavit. GLAR.

Propter injurias, quas passus fuerat,] Caus-

A ſenatu reſponſum [w] eſt Mithridati", [x] ſi id faceret, quod [y] bellum [z] à Romanis & ipſe pateretur. Qua re iratus, Cappadociam ſtatim occupavit, [a] & ex ea [b] Ariobarzanem, regem [c] & amicum populi Romani, [d] fuga-

VARIAE LECTIONES.

w Abſunt a Lugd. Bat. 1. ſed 2. & 5. *reſpons. eſt Mithr.*
x *Quod ſi id* L. Bat. 3.
y Ita L. Bat. 1. 2. 3. 5. verborum ſeriem diſponunt. Alii & L. Bat. 4. *& ipſe bellum à Romanis pateretur.*
z Deeſt in L. Bat. 1.
a Uſque ad *mox etiam* deſunt in L. Bat. 3.
b *Ariabaranem* L. Bat. 5.
c *Et* abeſt a Lugd. Bat. 1.
d *Ejecit* L. Bat. 5.

NOTAE.

Cauſſam quidem illius belli praetenderat apud Caſſium legatum, attrectari terminos ſuos à Nicomede Bithynico. Florus A. F.

A ſenatu reſponſum eſt] De hoc Mithridatis reſponſo nonnihil Juſtinus lib. XXXVII. ad finem, ſed miſcet ibidem Diomedis negotia cum Mithridatis. quod alii non faciunt. GLAR.

Quod & ipſe bellum] Nota loquendi modum: *reſponſum eſt, quod ipſe bellum pateretur*, pro: *reſponſum eſt illum paſſurum.* Sic aliquoties locuti Auctores. Florus, Phaedrus, Cicero, Plautus. Eſt autem imitatio Graeca. Vide apud Florum lib. 1. cap. 23. A. F.

Reſponſum eſt.! . . . quod & ipſe pateretur] Recte Doctiſſima Femina hanc locutionem optimis etiam ſcriptoribus in uſu eſſe monet: Cel. quidem Gruner. non accurate ſatis dictum putat, pro *ipſum à Romanis bellum paſſurum*, & contra eos, qui talia defendere audent, Joh. Matth. Geſner. laudat in Novo Ling. & Erud. Rom. Theſ. Tom. IV. p. 56. Quocum faciunt Sanct. in Minerv. L. III. c. 14. Joh. Fr. Gronov. ad Plaut. Aſin. 1. 1. 37. verum contra *dico quod, ſcio quod, reſpondeo quod* a barbarie defendunt Manut. ad Cic. Fam. L. VII. Ep. 28. Henricus Stephanus & Vorſtius de Latin. falſo ſuſpecta. Voſſ. de Conſtruct. Scioppius in Auctuar. Mariangeli Ep. 6. quos laudat Cel. Periz. Eorumque ſententiam exemplis quampluримis ex optimis quibusvis auctoribus egregie adſtruit, cui calculum adjecit Cl. Dukerus de Latin: Juriſconſ. p. 352. a Drakenb. ad Liv. L. III. c. 32. laudatus. VERH.

Quare iratus Cappadociam ſtatim occupavit,] Florus in Livii Epitome ait, primum Ariobarzanem Cappadociae, Nicomedem Bithyniae reges, è regnis à Mithridate pulſos, mox Phrygiam provinciam jam populi Romani invaſiſſe, ac Aſiam occupaſſe, duos Romanos duces in vincula conjeciſſe: juſſuque ejus quicquid civium Romanorum in Aſia fuit, uno die trucidatum. Haec Florus tribus libris, LXXVI. ac duobus proximis. GLAR.

Cappadociam] Regionem ad Pontum Euxinum. GLAR. *Nicomedem Bithynia, Ariobarſanem Cappadocia expulit.* Victor. A. F.

Py-

fugavit. Mox [e] etiam Bithyniam invaſit, & [f] Paphlagoniam, pulſis ex ea regibus, amicis populi Romani, [g] Pylaemene & Nicomede. Inde [h] Epheſum contendit; & per omnem Aſiam literas miſit, ut, ubicunque [i] inventi eſſent cives Romani, uno die occiderentur.

VI. Interea etiam [k] Athenae civitas Achajae ab Ariſtone Athenienſi Mithridati tradita eſt. Miſerat

VARIAE LECTIONES.

e *Et* L. Bat. 4.
f *Paphlagoniam, & ex ea expulit amicos pop. Romani Polemenem* [*Philomenem* N.] *Nicomedem. Inde &* S. N. M. B.
g *Pylimene* L. Bat. 1. *Polemene* 2. 3. 4. *Palamene* 5.
h Fuld. & Cell. & MSS. plures Al. *ad Epheſum* niſi, inquit Cell. mavis cum Ven. & Par. legere: *inde & Epheſum* & ita in Lugd. Bat. 2. 4. *Effuſum* L. Bat. 1. *In Eriolanum* 3.
i Delet hic L. Bat. 3. ſed mox *Romani inventi.*
k *Mathone* L. Bat. 2. 4. *Mathones* 3. *Matheni* 5.

NOTAE.

Pylaemene & Nicomede.] Juſtinus lib. XXXVII. ad finem ait, Nicomedem Bithyniae regem, cum Paphlagoniam una cum Mithridate invaſiſſet, ac Romani per legatos juberent, gentem eam reſtitui in priſtinum ſtatum: reſpondiſſe legatis, juſto regi ſe redditurum eam, atque ita filium ſuum mutato nomine Pylaemenem Paphlagonum regum nomine appellaſſe: & quaſi ſtirpi regiae reddidiſſet, regnum falſo nomine tenuiſſe. Sic ludibrio legatos habitos Romam rediiſſe. GLAR.

Epheſum] Ioniae urbem primam. Strab. libro XIV. GLAR. Ioniae urbem, hodie *Epheſo*. A. F.

Inde Epheſum] Edd. Schonhovii & Merulae *Inde ad Epheſum.* Quod, ſi per Codd. MSS. licuiſſet, non ſprevissem: Nominibus enim urbium propriis praepoſitionem aliquando jungi, poſt multos viros D. ſupra oſtendi. VERH.

Et per omnem Aſiam] *Litteras per totam Aſiam mittit, ut quicunque Romanus eſſet, certa die interficeretur, & factum eſt.* Victor. A. F.

Literas miſit,] Vide Ciceronem pro lege Man. cap. 3. Vellej. Paterc. II. 18. 1. & fuſius hanc calamitatem deſcribentem Appianum f. 122. ſeq. CELL.

VI. *Interea etiam Athenae*] Meminit Florus *lib.* LXXVI. & LXXXI. & Vellejus *in* II. de Archelao & Athenarum obſidione. Vellejus Athenas excuſare nititur, & miſeram eorum fortunam deplorat. Rhodii oppugnati, ſed non expugnati, fidem erga Romanos ſervarunt. GLAR.

Athenae civitas Achajae,] Achajae civitatem dicit, quia tunc *Achaja* dicebatur, quae veteribus erat *Hellas*, Graecia, ut jam ſupra dictum eſt. *Athenae* hodie *Satine*. A. F.

Ab Ariſtone Athenienſi] Hunc Athenarum Tyrannum vocat Plutarch. in Sylla A. F. Epicureo Philoſopho qui ἐτυράννησε τῆς πατρίδος Appian. f. 124. CELL. Ἀρίστων quoque Paeanio. Sed Dioni in Fragm. Urſin. L. XXXIV. c. 153. Pauſania L. 1, 20. Plut. in Syll. p. 458. Appian.

ferat enim jam ad Achajam Mithridates Archelaum ducem suum, cum [l] centum & viginti millibus equitum ac peditum: per quem [m] etiam reliqua Graecia occupata est. Sylla Archelaum apud [n] Piraeeum, non longe ab Athenis, obsedit, [o] ipsamque urbem cepit. postea commisso [p] proelio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex [q] CXX. millibus vix [r] decem Archelao superessent, [s] ex Syllae exercitu [t] XIV. [u] tantum homines interficerentur. Hac pugna

Variae Lectiones.

l *CXXX.* HM. *CXX.* L. Bat. 1. 4. 5. at 4. & 5. de more *millibus* non agnoscunt.

m *Etiam &* L. Bat. 2.

n *Epyrum* L. Bat. 3. *Pyeraeum* 1.

o Lugd. Bat. 1. *ipsa Athenas.* 2. 4. 5. *ipsas.* 3. *ipsasque* deleto *Athenas.*

p *Bello* L. B. 3. & *circa* pro *contra.*

q *XX.* L. Bat. 4.

r *XX.* L. Bat. 3.

s *Et* L. Bat. 1. *Et ex illo excercitu XIII.* 4. *ex Syllae tamen* &c. 5.

t *XIII.* B. L. HM. Lugd. Bat. 1. 2. 5. Gr. *XV.* S. N.

u Delet L. Bat. 5. *tantum interfecti sunt* 1. deleto *homines.*

Notae.

B. Mith. 189. Ἀ'μισῖαν scribitur. Verh.

Archelaum ducem suum,] Archelaum Praefectum regis vocant Liv. Epit. & Florus. A. F.

Reliqua Graecia] Et insulae Cuclades, Delos, Euboea, excepta Rhodo. A. F.

Sylla Archelaum] Vellejus Paterculus ait, Syllam circa urbem ac Piraeëum portum, Boeotiam ac Macedoniam, plus cc. millia hominum occidisse. Glar.

Piraeëum,] Atheniensem portum. Glar. Stilo Eutropiani seculi, pro *in Piraeëo.* Archelaus enim Piraeëi muris inclusus fuit. Appian. f. 125. Est autem *Piraeëus* portus Atheniensium munitus. Cell. *Apud* pro *in.* Ita Gennadius lib. de script. cap. 61. *apud Massiliam:* cap. 71. *apud Antiochiam;* cap. 50. *apud Regium.* Augustinus lib. vi. Confess. cap. 9. *apud Carthaginem.* Tamen & Cicero ad Famil. xvi. 3. *Nos apud Alyziam, ex quo loco ad te literas ante dederamus, unum diem commorati sumus.* Heuman.

Ipsamque urbem cepit.] Vetus habet, *ipsas Athenas cepit.* Glar. Athenas, extremam famem perpessas, cepit, & Aristonem supplicio affecit. Appian. Cell.

Praelio contra Archelaum,] Ad Chaeroneam. In Boeotiam enim mari aufugerat e Piraeëo. Appian. Cell.

Syllae exercitu] Hoc vix est credibile. Glar.

XIV. tantum homines interficerentur

gna Mithridates cognita, LXX. [v] millia lectissima ex Asia Archelao misit: [w] contra quem [x] Sylla iterum commisit. Primo proelio XV. millia hostium interfecta sunt, [y] filiusque Archelai Diogenes: secundo omnes Mithridatis copiae exstinctae sunt: Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita, Mithridates [z] cum Sylla de pace agi jussit.

VII.

VARIAE LECTIONES.

v *Millia e lectis* Lugd. Bat. 1. *electissima* 2. 3. sed *millia* rursus respuit 2. cum 4. & 5. uti & mox.

w Haec usque ad *Primo* desunt in L. Bat. 3.

x *Syllam commisit* L. Bat. 1.

y *Et filius* L. Bat. 2. 4. 5.

z *Jussit cum Sylla de pace agi* S. N. B. L. G. F. & Lugd. Bat. 1. 3. 5. sed in primo *missus* pro *jussit*.

NOTAE.

tur.] Sylla ipse, Plutarcho authore, scriptum reliquit, sub ejus diei, quo pugnatum est, vesperam, duos etiam advenisse ex quatuordecim, qui primum desiderati fuerat. VINET. Plutarchi locus est in Sylla p. 464. τρεῖς καὶ δέκα Paeanio. XV. e suo Eutropio mavult Fabric. ad Oros. L. VI. c. 2. eumque numerum habet Appian. B. M. 199. sed quamquam Paeanii lectionem confirmant e Codd. nostris aliquot, quia plures, & Edd: vetustae omnes vulgatam tuentur, cum Cl. Grunero XIII. reponente facere non ausim, propterea quod Syllae testimonium adversatur. VERH.

LXX. Millia] Hunc numerum servant Paeanius & Oros. L. VI. c. 2. Ibi tamen LXXX. mavult Cl. Perizon: quod verum esse, ex Appiano & Plutarcho, qui ὀκτὼ μυριάδας a Mithridate cum Dorylao ad Archelaum missas scribunt, ostendit Fabric. VERH.

Iterum commisit.] Proelium, nempe ad Orchomenum, Boeotiae urbem. Primo die cecidit Diogenes: sequenti castra hostium expugnata, & Archelaus in fugam & paludes compulsus, unde navicula Chalcidem trajecit. Appian. Mithr. De *committendi* verbo, simpliciter posito, vide supra L. IV. 9. CELLAR.

Contra quem Sylla iterum] Apud Orchomenon. A. F.

Primo proelio XX. *millia hostium*] De his duobus praeliis meminit Flor. libro LXXXII. ac priore quidem proelio C millia caesa, altero totum Archelai exercitum fugatum ac deletum scribit, Archelaum cum regia classe se tradidisse. GLAR.

Viginti millia] Recte Cl. Gruneus XV. e Codd: L. LC. B. M. F. G. L. Bat. 1. & Paeanio reposuit. 2. & 3. confirmant, (quod Havercampo non visum est.) E suo etiam Eutropio MS. ad Orosium L. VI. c. 2. restituit Fabr. Ἀμφὶ τὰς μυρίας καὶ πεντακισχιλίας quoque Appian. B. M. 203. VERH.

Archelaus ipse triduo nudus] Epitom. Liv. & Victor narrant Archelaum cum classe regia Syllae se tradidisse. A. F.

Hac re audita, Mithridates cum Sylla] Vellejus Paterculus ita habet;

VII. Interim [a] eo tempore" Sylla etiam [b] Dardanos", Scordiscos, [c] Dalmatas & [d] Moesos partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cum legati à rege [e] Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi [f] rex, relictis his quae occupaverat, ad regnum suum redisset. Postea tamen ad colloquium [g] ambo venerunt; pax inter eos ordinata est; ut [h] Sylla, ab bellum civile festinans, à tergo periculum non haberet. Nam

VARIAE LECTIONES.

a Desunt. V.
b Deest B.
c *Et* addit L. Bat. 1.
d *Messos* L. Bat. 3.
e *Mithridati* L. Bat. 1.
f Delet L. Bat. 4.
g Delet L. Bat. 2.
h *Syllam.... Mithridates* L. Bat. 1.

NOTAE.

lib. II. *cap.* 23. Transgressus deinde in Asiam Sylla, parentem ante omnem supplicemque Mithridatem invenit: quem multa cum pecunia ac parte navium, Asia omnibusque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decedere coëgit, captivos recepit, in profugos noxiosque animadvertit, paternis, id est Ponticis finibus contentum esse jussit. GLAR.

Cum Sylla de pace agere coepit.] Vetus liber, *jussit de pace cum Sylla agi*. VINET.

Mithridates cum Sylla de pace agere coepit] Hanc lectionem, etsi in omnibus fere Edd: servatam fide Codd: S. N. B. L. G. F. & Lugd. Bat. 1. 3. 5. nisi quod in 1. *missus* pro *jussit* reperiatur, & veteris Vineti contempsi. Jusserat enim Mithridates Archelaum cum Sylla de pace agere, ut melius Oros. L. VI. c. 2. *Perturbatus Mithridates, per Archelaum ducem suum cum Sylla de pace pepigit.* & Appian. B. M. 206. egregie testatur, Mithridatem Archelao scripsisse, ut pacem faceret quam honestissimis posset conditionibus. VERH.

VII. *Interim eo tempore*] Flor. libro LXXXI. *Sylla multis praeliis Thracas cecidit*. GLAR.

Dardanos,] Mysiae superioris populos. GLAR.

Scordiscos,] Ad Adriaticum mare. GLAR.

Moesos] *Mysos* al. GLAR.

Moesos] Haec vox Metaphrasi excidit. *Maedos* vel *Medos* ad Jul. Obseq. c. 108. praefert Cel. Oudendorp. Quem consule. Ab hac lectione non multum recedit Cod. Leid. 1. *Metos*. VERH.

Venissent,] Ad Syllam. GLAR.

Pax inter eos ordinata est;] Florus *libro* LXXXIII. Sylla cum in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit, ita ut his cederet provinciis, Asia, Bithynia, Cappadocia. GLAR. Iis conditionibus, ut Mithridates Asia, Bithynia, Cappadocia cederet.

A. F.

Nam dum Sylla in Achaja atque Asia Mithridatem [i] vincit, [k] Marius, qui fugatus [l] erat, & Cornelius Cinna, unus ex consulibus, bellum in Italia [m] repararunt: & ingressi urbem Romam, [n] nobilissimos ex senatu & [o] consulares viros interfecerunt; multos pro-

VARIAE LECTIONES.

i Ita Sylb. Al. *vicit.* uti & L. Bat. 4, 5.
k *Mariusque fug.* L. Bat. 3.
l *Fuerat* L. Bat. 1.
m *Reparaverunt* L. Bat. 1. 3. 4. 5. *rapuerunt* 2.
n *Nobilissimum senatum* L. Bat. 3. 4. 5.
o *Consules* L. Bat. 3. sed *Consulares* 1. deleto *viros.*

NOTAE.

A. F. Ut Mithridates cederet Asia, Bithynia, Cappadocia. *Epit. Livii* LXXXIII. CELL.

Nam dum Sylla] Anno 667. Alterum sidus, quod male tractavit urbem, quando nobilitas caesa est à Marianis. GLAR.

In Achaja] Graecia. GLAR. Recte quidem Glareanus. Mox enim *Universus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam* in Graeciam *venit.* Sed eodem modo supra c. 6. scripsit *Athenae civitas Achajae.* Ubi vid. Doct. Fem. VERH.

Fugatus] A Sylla. GLAR. Sed nunc ex Africa redux. CELL.

Cornelius Cinna,] Cos. anno 667. Florus *lib.* LXXIX. L. Cornelius Cinna Cos. cum Cn. Octavio, proximo post primum Syllae consulatum anno, cum perniciosas leges absente Sylla per vim ferret, pulsus urbe à Cn. Octavio collega, cum Sertorio Tribuno pleb. imperioque ei derogato, corruptum App. Claudii exercitum in potestatem suam redegit. Et bellum urbi intulit, accersito C. Mario cum aliis exulibus ex Africa: qui tempestive opprimi potuisset, ni obstitisset Cn. Pompeji Strab. fraus, & Octavii segnities. Cinna igitur & Marius quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Cn. Carboni dati, urbem circumsederunt, ac multa mala perpetrarunt, porro cum nulla resistendi spes esset optimatibus, propter segnitiem & perfidiam & ducum & militum, Cinna & Marius in urbem recepti sunt, qui velut captam eam caedibus & rapinis vastarunt, Cn. Octavio Cos. occiso, & omnibus adversae partis nobilibus trucidatis: inter quos M. Antonio, eloquentissimo viro, & C. Caesare. quorum capita in rostris posita. In annum sequentem Marius VII. se Cos. cum Cinna fecit. sed mox inito magistratu, Idibus Januariis mortuus est. GLAR. Etiam Carbo & Sertorius. Appianus I. Civil. p. 186. ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Τιβέριος ἐς τρία διαιρεθέντες, Κίννας μὲν καὶ Κάρβων σὺν αὐτῷ τῆς πόλεως ἀντικρὺ, Σερτώριος ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄνω, καὶ Μάριος πρὸς τῇ θαλάσσῃ &c. CELL.

Unus ex consulibus,] Anno ab U. C. 666. Sed Roma pulsus per collegam Octavium, ei substitutus Cn. Cornelius Merula. A. F.

Nobilissimos ex senatu] Ipsum Octavium Cinnae collegam, Antonium Consularem, Merulam, &c. Adi Flor. CXI. 21. pag. 138. inde Victor de Mario. *Mox Cinnana dominatione revocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit, caesisque inimicis injuriam ultus, &c.* A. F.

Multos proscripserunt:] Improprie. Μάριος μὲν γὰρ ἐκόλαζεν, οὓς εὕροι, Σύλλας δὲ ὑπὸ μισθοῖς τε μεγάλοις

καὶ

proſcripſerunt: ipſius Syllae domo everſa, filios & [p] uxorem [q] ad fugam compulerunt: univerſus reliquus ſenatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Graeciam venit, orans, ut patriae [r] ſubveniret. Ille in Italiam trajecit, [s] bellum civile geſturus adverſus [t] Norbanum & Scipionem [u] COSS. [v] Et primo proelio contra Norbanum dimicavit non longe à Capua. tum [w] VII. millia ejus cecidit, VI. millia cepit: [x] CXXIV. ſuorum amiſit. [y] Inde etiam ad Scipionem

VARIAE LECTIONES.

p *Uxores* L. Bat. 4.
q Ita omnes MSS. Lugd. Bat. Vulg. *in fugam.*
r *Subvenirent.* L. Bat. 1.
s *Excitum bellum* L. Bat. 5.
t *Romanos* L. Bat. 3.
u *Conſulem* L. Bat. 3.
v Vulg. delent *et.* L. Bat. 4. *Et prael. prim.*
w *VI.* Cell. F. Par. & Graec. Lugd. Bat. 2. *III. ejus occidit* hic & mox *millia* delens. *XVI.* 4.
x *XXIII.* N. ſuperſcripto *C.* in S. & V. at Lugd. Bat. 2. 3. 4. *XXIIII. ſuos. CXXIII. ſuos* 1.
y *Tum* L. Bat. 3.

NOTAE.

καὶ κολάσεσι τῶν ἐπιχειρησάντων ὁμοίαις τὸν ἐντυχόντα, κτείνειν προέγραψε, Marius ſupplicio affecit, quos invenit: Sylla etiam non inventos proſcripſit, interfectores praemiis invitans, occultantes conſtitutis poenis deterrens. Appian initio 4. Civil. Et Vellejus II. 28. *Primus Sylla exemplum proſcriptionis invenit.* CELL.

Ille in Italiam trajecit.] An. 671. Florus *li.* III. *Scipione Norbanoque Coſſ. tertius ille turbo civilis inſaniae toto furore intonuit.* Haec ille. Nam Sylla ex Aſia in Italiam trajecto exercitu, Norbanum primum apud Capuam fudit, ſub amne Vulturno. Scipionis copiae ad Syllam defecere. Cn. Pompejus, Cn. filius, conſcripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Syllam venerat, ad quem ſe omnis nobilitas conferebat. Quintus annus erat à ſeptimo Marii conſulatu, quo regnarunt per triennium Cinna & Carbo. & tertio Carbonis conſulatu, C. Marius, Marii filius, ſimul Coſ. factus: deſperatis rebus nondum Sulla profecto Romam, Senatum contraxerunt, ac eum jugularunt, multa nobilium caede adjecta. GLAR.

Norbanum & Scipionem Conſules.] C. Norbanum Flaccum & L. Cornelium Scipionem Aſiaticum. an. ab. U. C. 670. A. F.

Et primo] Sic e Codd. Leid. 1. 3. 4. 5. atque omnibus vetuſt. Edd. repoſui. VERH.

Primo proelio contra Norbanum] Flor. pag. 139. *Primum apud Capuam ſub amne Vulturno ſigna concurrunt, & ſtatim Norbani fuſus exercitus.* A. F.

VII] Antea legebatur VI. ut etiam Paenio. Sed cum in numero ſaepe peccaſſe aliquoties oſtendimus. VII. habet

nem se convertit, & ante proelium totum ejus exercitum sine sanguine in deditionem accepit.

VIII. [z] Sed cum Romae [a] mutati consules [b] essent, [c] & Marius", Marii filius, ac Papirius Carbo [d] consulatum accepissent; [e] Sylla contra Marium juniorem [f] dimicavit: & [g] XX. millibus [h] ejus occisis [i] CCCC.

VARIAE LECTIONES.

z *Secundo* L. Bat. 1. pro *sed cum.*
a *Conf. mut.* L. Bat. 4. *mutari* 2.
b *Sunt* L. Bat. 1.
c Desunt F. & deëst quoque L. Bat. 1. 2. 3. 4.
d *Cum Consul:* L. Bat. 1.
e Al. *Sylla tamen contra.*
f *Dimicavit non longe ab urbe CCCC. de* LC.
g *XXV.* HM. *XV.* Vulgat.
h Abest a F.

NOTAE.

habet Cod. optimae notae, Edd. Schonhovii & Merulae. atque ita Plut. & Oros. L. v. c. 20. qui Nostrum de more describens *septem millia* interfecta fuisse tradit. VERH.

Et ante proelium] Et quum L. Scipionis alterius Consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra oppugnaturus esset, universus exercitus Consulis, sollicitatus per emissos ad Syllam milites, signa ad Syllam transtulit. Scipio cum interimi posset, dimissus est. Epitom. Liv. A. F.

VIII. *Mutati Coss.*] Anno 672. novi Coss. facti. GLAR.

Marius, Marii filius,] Qui viginti sex annis natus per vim Consul creatus est cum Cn. Papirio Carbone. A. F.

Sylla contra Marium juniorem dimicavit:] Sylla C. Marium, Caji filium, exercitu ejus fuso deletoque ad Sacriportum in oppido Praeneste obsedit, urbem Romam ex inimicorum manibus recepit, Marium erumpere tentantem repulit, ac tandem ad mortem compulit. Pontius Telesinus Samnitium dux, ut inquit Vellejus, contractis circiter 40. millibus fortissimae pertinacissimaeque retinendis armis juventutis, hoc anno calend. Novemb. ita ad portam Collinam cum Sylla dimicavit, ut ad summum discrimen & eum & Rempub. perduceret. Multa decora hujus ducis addit Vellejus, tandem tamen victus est. Tum recuperata ex hostium manu Rep. pulcherrimam victoriam crudelitate (quanta in nullo homine unquam fuit) inquinavit Sylla. octo millia deditorum in villa publica trucidavit, tabulam proscriptionis posuit, urbem & universam Italiam caedibus replevit. Haec ex Floro *lib.* LXXXVIII. Sequente vero libro, leges latas a Dictatore describit luculenter ac copiose. Proscriptorum 2000. ex equitib. & senatoribus mori jussi, ex quorum prima mulcta reductum est sestertium ter millies quingentiesque 350000000. HS.
8750000. coronat. GLAR.

Sylla tamen] Quasi dicat: sed mutatis Consulibus, non animi tamen commutati, eadem odia eos in arma praecipitant. Sed illud *tamen* mihi frigidum videtur. A. F.

Juniorem] Filium. GLAR.

Dimicavit:] Ad Sacriportum. GLAR.

XX.] Pro XV. ut ante legebatur, restitui, tum quod Cod. MS. Leid. 1. &

[i] CCCC. de ſuis perdidit. Mox etiam urbem [k] ingreſſus [l] eſt. [m] Marium, Marii filium, Praeneſte perſecutus, obſedit, & ad mortem compulit. Rurſus pugnam graviſſimam habuit contra [n] Lamponium & [o] Carinatem, duces partis [p] Marianae, ad portam [q] Collinam.

VARIAE LECTIONES.

i *Quatuor millia* L. Bat. 1. Schonh. & Mer.

k *Ingreſſus, tria millia hominum contra fidem datam inermes peremit. Marium* S. N. B. V. L. Bat. 3.

l Delent L. Bat. 3. 4. 5.

m Delet L. Bat. 1. ſed 2. pro his legit *Silla deinde cum campania ſamnitium duce & reliquis copiis ad portam collinam ſigna contulit. LXXX. hominum occidit.* & ita 5. niſi quod *Campanio* exhibet.

n *Lampanium* V. L. Bat. 4. *Lampunium* 1.

o *Carmatem* L. Bat. 3.

p *Romanae* L. Bat. 3.

q *Collinem* L. Bat. 1.

NOTAE.

1. & Ed. Schonhovii praeeunt, tum quod ſe xx. millia interfeciſſe ipſe teſtatur Sylla apud Plut. p. 470. Oroſ. L. v. c. 20. ad xxv. e Claudio numerum auget: ſed vid. Fabr. VERH.

CCCC. *de ſuis*] Plutarchus autor eſt, ipſum Syllam ſcripſiſſe, ſe in ea pugna ex ſuis viginti tres tantum milites amiſiſſe. VINET.

CCCC.] Plenior Metaphr. Ἐν δὲ ταύταις πάσαις ταῖς μάχαις τῇ μὲν πρὸς τὲς προτέρες ὑπάτες, τέσσαρας καὶ εἴκοσι μόνες ἐκ τῆς αὐτῦ στρατιᾶς ἀπώλεσεν ὁ Σύλλας. τῇ δὲ πρὸς ἑτέρες, τεσσαράκοντα. VERH.

Praeneſte perſecutus,] *Praeneſte enim refugerat, ubi per Lucretium Offellam obſeſſus, tentata per cuniculum fuga, cum omnia ſepta intelligeret, jugulandum ſe Pontio Teleſino praebuit.* Victor. Vide ibi notata pag. 89. Vide & Liv. Epitom. LXXXVIII. A. F. Καταφεύγεσι γὰρ ἐκεῖσε οἱ νεωτερίσαντες. Strab. L. v. f. 165. Adde ſupra L. II. 1. adnotata. CELLAR.

Contra Lamponium] Hunc etiam nominat Florus. GLAR. Hunc Carinatem Florus & Victor *Teleſinum* vocant. Et ita Plutarch. A. F. & HEARN.

Carinatem,] Pontium Teleſinum, habent Florus & Vellejus. GLAR.

Lamponium & Carinatem] Errant D. F. & Hearne, exiſtimantes, Florum, Victorem, & Plut. *Carinatem* vocaſſe *Teleſinum*. Illi enim & Epit. Livii LXXXVIII. *Carinatem* omittunt, uti hic *Pontium Teleſinum* Eutropius. Oroſius etiam L. v. c. 21. *Teleſinum* & *Carrinatem* (uti ex Appiano rectius) memorans *Lamponium* ſilentio praetermittit. Et hinc ſaepius decepti ſunt V. D. quia diverſos homines a diverſis auctoribus nominari videntes, eos inter ſe confundi putant: ut ſupra c. 3. obſervavimus. Sic duces *Crixus*, *Spartacus* & *Oenomaus* apud Noſtrum infra. L. VI. c. 7. Appian. & Flor. occurrunt: apud Liv: Ep. CV. *Crixus* & *Spartacus* tantum. Appianus B. C. *M. Lamponium* ex Lucania, *Pontium Teleſinum* e Samnio & *Guttam* Capuanum (quem alios memorare non memini) cum LXX. millibus ad Marium

linam. [r] LXX. [s] millia hostium in [t] proelio contra Syllam fuisse dicuntur, [u] XII. millia se Syllae [v] dediderunt: [w] caeteri [x] in acie, in castris, in fuga", insatiabili ira [y] victoris consumpti sunt. Cn. quoque Carbo, COS. [z] alter" ab [a] Arimino ad [b] Siciliam fugit, [c] & ibi per Cn. Pompejum interfectus est: quem [d] ado-

VARIAE LECTIONES.

r Sic L. LC. M. G. S. N. B. Sc. F. Gr. *LXXX*. V. IIM. Lugd. B. 4. & 5. sed *hominum* prc *hostium*. Alii *LXXIX*.

s *Millia* delent L. Bat. 2. 3. 4. 5. & ita ubique, quod posthac non amplius monebo.

t *Eo proelio* L. Bat. 1. 2. 4.

u Plutarch.. *VI. millia*. Flor. *IV*. Victor *XI*.

v *Dederunt* L. Bat. 1. 2.

w *Caetera* L. Bat. 4.

x Desunt B.

y *Victorum* B. M. N. L. LC. Lugd. Bat. 1. 2.

z Deest B. *alter cons*. L. Bat. 4.

a *Arimine* L. Bat. 2.

b *In* L. Bat. 2. 4. 5.

c *Ibique* L. Bat. 4.

NOTAE.

rium obsidione liberandum properantes a Sylla, occupatis faucibus, per quas solas erat transitus, exclusos tradit. VERH.

LXX.] Consentit Appian. l. d. An vero illa omnia a Sylla caesa sunt? Flor. L. III. c. XXI. 24. *Minus est, quod apud Sacriportum, & apud Collinam portam, septuaginta amplius millia Sulla concidit*. Oros. L. V. c. 20. *Octoginta millia hominum ibi fusa dicuntur*. Verum nimis in numero caesorum & deditorum discrepant scriptores, quam ut calculos recte quis ponat. Vide comment. ad Vellej. Paterc. Florum, Orosium, alios. VERH.

XII. millia] IIII. millia deditorum inermium civium in via publica interfici jussit. GLAR. Plutarch. VI. millia. Flor. IV. Victor IX. A. F.

Consumpti sunt.] Utrinque proelio ceciderunt quinquaginta millia, praeter captivos, quos jaculatoribus Sylla objecit conficiendos. Appian. I. Civil. CELL.

Cn. quoque Carbo,] L. Florus *lib*. LXXXIX. *Cn. Pompejus in Siciliam cum imperio a Senatu missus, C. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit*. Valerius Max. *lib*. V. *cap*. 3. Pompeji ingratitudinem, & *lib*. VI. *cap*. 2. ejusdem crudelitatem in Carbonem reprehendit. *Libro* vero IX. *cap*. 13. ejus pusillanimitatem vituperat. GLAR.

Ab Arimino ad Siciliam] Rectius Appian. B. C. 410. Κάρβωνα δὲ ἐκ Λιβύης ἐς Σικελίαν, μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς Κοσσύραν νῆσον ὑποφεύγοντα, πέμψας τινὰς ὁ Πομπήιος συνέλαβε &c. Hunc locum etiam citat Sigon. ad Epit. Liv. LXXXIX. *Qui Carbo Cossuram appulerat*. laudatque Oros. L. V. c. 21. qui recte. *A Cossura insula in Aegyptum fugere conantem, in Siciliam ad se tractum ... occidit*. VERH.

Et ibi per Cn. Pompejum] *Cn. Pompejus in Siciliam cum imperio a Senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens mulie-*

[d] adolescentem [e] Sylla [f] atque annos unum & XX. natum, cognita ejus industria, [g] traditis [h] exercitibus praefecerat, ut secundus à Sylla haberetur.

IX. Occiso ergo Carbone Siciliam Pompejus [i] recepit. Transgressus inde [k] ad Africam, Domitium, Ma-

VARIAE LECTIONES.

d *Adulescenten* L. Bat. 2.
e *Syllam* L. Bat. 3.
f *Atque anno uno* L. Bat. 2.
g Deest F. Gr. & delet Cell. *Tantis* S. N. B. V. L. Bat. 2. 3. 4. 5.
h *Ejus* Vulg.
i *Ire coepit* L. Bat. 4.
k Delet L. Bat. 2.

NOTAE.

liebriter mortem tulit, captum occidit. Epitom. LXXXIX. A. F.

Annos unum & XX.] Vellejus in II. ait, Pompejum tum XXIII. habuisse annos: si codex non errat. GLAR.

Atque annos] Vocem *atque* e Codd. Bat. quos Havercamp. rec. nsuerat, adjecit Doct. Gruner. & recte. nam in 5. quoque inveni. Ceterum bene Glarean. monet e Vellej. Pompejum tum XXIII. annos habuisse, quum eum Sylla exercitui praefecit, vid. ad Vellej. Comm. & Pigh. in Annal. ad A. DCLXXII. VERH.

Industria,] Id est, virtute. A. F.

Traditis ejus exercitibus] *Ejus* fide Codd. MSS. Leidd. 1. 3. 4. Edd. Schonh. & Merulae abjecimus. VERH.

Secundus à Sylla] Nostri libri non habent *à* praepositionem. VINET. Paeanius Graecus interpres, in suo codice habuit *Secundus Sylla.* Et hanc scriptum judico esse veram. Nam & supra Eutropius Lib. I. c. 20. commemoravit, Camillum dictum fuisse *Secundum Romulum.* HEUMAN. Non contemnenda videtur Cl. Heumanni conjectura. *Sulla* igitur Pompejus, ut Hephaestion Alexander. *Non errasti* (verba Alexandri sunt ad matrem Darii apud Curtium III. 12.) *nam & hic Alexander est.* Hinc *Sullanus dux* Caesari dicitur apud Lucanum VII. 307.

Cum Duce Sullano gerimus civilia bella.

Cui Pompejo videlicet tot Sullae inerant, quot Marios ipsi Caesari inesse olim Sulla dixerat ap. Sueton. in Caesare, in primo. *Secundus a Sulla* tamen ita explicari potest: Dictatorem se fecit Sulla; At olim Dictatores sibi potestate proximos habebant Magistros Equitum. Itaque Pompejus illi quasi Magister Equitum in rapto isto honore dicitur. Pro *praefecerat*, melius legas *effecerat.* HAV.

Praefecerat, ut secundus a Sylla haberetur.] Cum Viris D. non facile locum sollicitarem. Mens Eutropii non est, Pompejum pari potestate, ac Syllam, gavisum fuisse, ut alter Sylla dici posset, sed eum ad Syllae potestatem proxime accessisse; (quemadmodum Magister Equit. ut eodem exemplo utar, licet Sylla tum nondum Dictator esset, Dictatore minor esse solebat antiquitus.) Quo sensu apud Hirt. B. Al. c. 66 *Ut sacerdos ejus Deae* (Bellonae) *majestate, imperio, potentia* secundus a rege .. *habeatur.* Neque *effecerat* pro *praefecerat* probo. Eutropii verba simpliciora sunt, quam ut sensum immutaremus. Sylla Pompejum exercitibus suis praefecerat, tanto imperio instructum, ut tanquam Magister Equit. a se Dictatore secundus esset. Meliora sagacior me doceat. VERH.

IX. *Carbone*] Ter Cos. GLAR.

Transgressus inde ad Africam,] Florus

Marianae partis ducem, & [l] Hiarbam [m] regem Mauritaniae, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post haec Sylla [n] de Mithridate ingenti gloria triumphavit. Cn. [o] etiam Pompejus (quod nulli Romanorum tributum erat,) [p] quartum & XX. annum agens, de Africa triumphavit. Hunc finem habuerunt

VARIAE LECTIONES.

l *Lerdam* V. *Hierdam* LC. S. N. B. M. L. *Herbam* Lugd. Bat. 1. Alii *Hiarbam*, quod Plutarchus comprobat, qui in Pompejo Ἰάρβαν τ̀ συμμαχήσαντα Δομιτίῳ vocat: Epitome Livii 89. *Hierbam regem Numidarum.* *Jerdam* L. Bat. 3. 4. *Jardam* 2.

m *Mauritaniae reg.* L. Bat. 4. *Maurita* 3.

n *Ingenti gl. de Mithr.* L. Bat. 4.

o Delet L. Bat. 1.

p *Quartum XX.* L. Bat. 1. *XX. & quartum* 4.

NOTAE.

rus *libro* LXXXIX. Cn. Pompejus in Africa Cn. Domitium proscriptum, & Hiarbam regem Numidarum, bellum molientes, victos interfecit, & IV & XX. annos adhuc eques Romanus, quod quidem nemini contigerat, ex Africa triumphavit. GL.

Domitium, Marianae partis ducem,] Cn. Domitium, & Hiarbam regem Numidiae, bellum molientes.' ibidem. A. F.

Hiarbam] Vetus liber *Hierdam*. VINET. Plutarchus in Pompejo vocat Ἰάρβαν τ̀ συμμαχήσαντα Δομιτίῳ: Epitome Livii LXXXIX. *Hierbam regem Numidarum*. Adde in variis lectionibus notata. CELL. Florus *Hiertam*. GLAR. Gaudae filium. Alii *Hiertam* vocant. Vide quae notavi ad Victorem, pag. 97. A. F.

Hiarbam] Ἰάρδαν Paeanio. Unde Hierbam Cellarius forte edidit. Sed variat ubique scribendi ratio apud scriptores, inprimis Codd. MSS. Vid. Sigon. & Drakenb. ad Liv. Epit. LXXXIX. ad Justin. L. XVIII. c. 6. Bernecc. qui *Hiarbam* rectius scribi contendit, (ut monet Drakenb. d l.) & Fabric. ad Oros. L. V. c. 21. VERH.

Regem Mauritaniae] Potius Numidiae partis, ut modo ex Livio traditum. Solenne Latinis Numidas Mauritanos appellare, ut vel de Juba constat ex altero civili bello. CELLAR.

Post haec Sylla de Mithridate] L. Sylla Dictator factus centesimo vicesimo anno, postquam nemo fuit Dictator ab Hannibalis ex Italia discessu, ut Vellejus inquit libro II. Et quod nemo unquam fecerat, cum fascibus XXIV. processit, & Rep. ordinata, Dictatura deposita decessit. GLAR.

Quod nulli Romanorum] *Quatuor & viginti annos natus, adhuc Eques Romanus, quod nulli quidem contigerat, ex Africa triumphavit.* Epitom. Liv. Nimirum nemo triumphi honore decorabatur, qui nullo Magistratu functus esset. A. F. Auctor autem de viris illustribus viginti sex annis natum Pompejum triumphasse scribit; quae forsan differentia ex numeris perperam notatis provenit. HEARN.

Quartum & vigesimum] Sic habent nostri omnes libri, una cum Liviana Epitome. in quibusdam tamen authoribus viginti quinque, in aliis 26. ann. natus Pompejus triumphasse primum legitur. VINET.

Et

runt duo bella funestissima; Italicum, quod [q] & Sociale dictum est; [r] & Civile: quae ambo [s] tracta sunt per annos decem: [t] consumpserunt [u] ultra [v] CL. millia hominum; viros consulares [w] XXIV. praetorios [x] VII. aedilitios LX. senatores fere [y] CC.

Variae Lectiones.

q Sylb. & interposuit. Quod agnoscunt quoque Lugd. Bat. 1. 2. 3 sed. 4. delet.

r Delet L. Bat. 3.

s Al. *tractata*. L. Bat. 1. 2.

t *Consumserant*. L. B. 3.

u *Autem ult*. L. Bat. 2. 4. 5.

v *DL*. LC. L. Bat. 3.

w *XXIII*. S. N. M. B. G. V. L. Bat. 2. 3. *XXXIII*. HM.

x *XII*. L. Bat 3. 4.

y Sic LC. S. N. B. M. L. G. HM. F. Gr. Alii *CCC*. uti & L. Bat. 3. 4

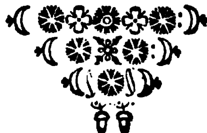
Notae.

Et Civile:] Quod & Civile Marianum dictum. A. F.

Tracta] *Tractata*, quod edidit Doct. Femina, quum in Codd. MSS. Leidd. 1. 2. reperiatur, non spernendum judico. *Tractare* enim *bella* apud optimos scriptores inveniri, quamplurimis notat Cel. Drakenb. ad Liv. VII. c. 32. Sed quia Eutropius velle mihi videtur, utrumque bellum tot annos durasse, nihil muto. Verh.

CL.] Numerus hic justo minor. DL. ut est in Codd. MSS. Leid. 3. proxime accederet sententiae Lipsii ad Vellej. L. II. c. 15. *D. millia* emendantis. Vossius quoque ibidem locum Julii Obsequentis c. 118. castigare conatur, pro *centena millia* reponens *quingenta m.* Sed hoc audacius videtur. Crediderim potius, Obsequentem certum pro incerto numero posuisse, non satis conscius, quot fuerint *centena millia*. by honderd duisenden. Vellejus autem eorum numerum, qui in sociali bello caesi fuerunt, tantum refert: quibus si reliquos ab Eutropio memoratos, & *C. millia*, quos in civili bello cecidisse Diodorus Siculus (quem ad Obsequentem laudat Cl. Oudendorp.) ait, addamus, plus CD. millia habemus. Verh.

Senatores fere CC.] Vetus liber ponit solum ducentos, omnibus suis literis, & non notis designato numero. Vinet.

EU-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER SEXTUS.

I. [a] MARCO Aemilio Lepido, [b] Q. Catulo consulibus, [c] cum Sylla rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: unum in Hispania, [d] aliud in Macedonia; tertium in [e] Pamphylia & Ci-

VARIAE LECTIONES.

a Deest L.
b *Et* L. Bat. 4.
c *Cum Sylla nova exarser. unum in Hispania, aliud in P. & C. tertium in Macedonia, quartum in Dal.* Lugd. Bat. 1. 3.
d Ordo his à Glareano restitutus. Vulgares enim libri Macedonicum bellum tertium faciunt. *Unum in Hisp. al. in Pamph. & Cecilia tert. in Dalm.* &c. L. Bat. 2. *Un. in Hisp. al. in Pamph. & Cil. tert. in Mac.* 4.
e *Sicilia & Cilicia* V. *Pamphylia & Sicilia* Sc.

NOTAE.

LIBER. VI.] Hic liber continet historiam 34. annorum, ab an. U. C. 676. usque ad annum 710. quo anno occisus est Julius Caesar in Senatu. GLAR.

I. *Marco Aemilio Lepido*,] An. mundi 3872. ante Ch. nat. 76. ab U. C. 675. A. F.

Cum Sylla rempublicam composuisset,] Sylla decessit anno 675. post cujus mortem multae belli reliquiae manebant. *Nam bellum Sertorianum quid aliud, quam Syllanae proscriptionis haereditas fuit?* inquit Florus lib. III. *Ipse Sertorius ad Fortunatas usque insulas penetravit. tandem Hispaniam armavit: ubi vir cum viris facile convenit: cui resistere uno Imperatore res Romana non potuit, additus Metello Numidici filio Cn. Pompejus. Hi copias viri diu ancipiti semper acie attrivere. Nec tamen prius bello, quam suorum scelere & insidiis extinctus, octavo ducatus sui anno* (inquit Florus lib. XCVI.) *periit*. GLAR.

In Pamphilia] Legend. *Aliud in Macedonia, tertium in Pamphilia ac Cilicia, quartum in Dalmatia*, atque ita prosequitur. GL. Asiae Minoris regio ad mare Mediterraneum, hodie *Sebilia*. A. F.

Cilicia; quartum in Dalmatia. Nam Sertorius, qui partium [f] Marianarum fuerat, timens fortunam [g] caeterorum, qui interempti erant, [h] ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces, Q. Caecilius Metellus, filius ejus, qui Jugurtham [i] regem" vicit; & L. Domitius praetor. A Sertorii duce [k] Hirtulejo Domitius occisus est: Metellus

VARIAE LECTIONES.

f *Marianorum* L. B. 1.
g Al. *eorum.*
h *Ut bell. commovit ad Hispaniis* L. Bat. 1.
i Deest Sc.
k *Herculeo* V. Sc. *Hirtulegio* L. M. *Hirtbolejo* L. B. 1. *Hyrculejo* 2. *irculejo* 3.

NOTAE.

Cilicia:] Vicina Pamphiliae ad Orientem. In Tracheam dividitur & Campestrem. Trachea, id est aspera, alteri nomen dedit. Trachea enim proprie *Cilicia*, dicta est ab asperitate, hodie *Turcomania.* A. F.

Nam Sertorius,] Quintus Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. Epitom. xc. A. F.

Fortunam] Casum similem. GLAR.

Interempti] à Sylla caesi. GLAR.

Q. Caecilius Metellus,] *Anno* 674. Florus lib. 90. ait: *L. Manlius Proconf. & M. Antonius legatus ab Herculio Quaestore praelio victi sunt.* Item libro XCI. ita ait: *Q. Metellus Proconf. L. Herculium Quaestorem Sertorii, omni cum exercitu caecidit.* Hic loco L. Manlii, est L. Domitiūs. Meminit L. Manlii Caesar lib. III. de bello Gallico. GLAR.

Metellus,] Pius cognomine. GLAR. Cognomine *Pius*, tunc Proconsul. A. F. Pius cognomine, filius Numidici. CELLAR.

Ejus, qui] Numidici. GLAR.

L. Domitius] Hunc Marcum vocat Epitom. Lucium Plutarch. qui & eum Proconsulem dicit, ut & Salustius in fragmentis historiarum lib. 1. *Domitium Proconsulem ex citeriore Hispania cum omnibus, copiis quas paraverat, à Metello arcessitum.* A. F. Domitium praetorem fuisse cum imperio proconsulari, unde a Sallust. (Fragm. L. II.) proconsul vocatur, recte monet Cl. Duker. ad Epit. Liv. xc. vid. ad Oros. L. v. c. 23. VERH.

A Sertorii duce Herculejo] Epitome Liviana *lib.* xc. & XCI. Orosius *libro* v. & antiqui libri, ut monuimus in librum tertium L. Annei Flori, hunc pro *Herculeo* seu *Herculejo* scribunt *Hirtulejum*, *i* pro *e* & *t* pro *c*, in prima & secunda syllaba: *Luciumque* ei praenomen facit ea Epitome, Quaestorem appellans, quem Eutropius & Orosius ducem Sertorii dicunt. nisi siquis contendat, alium Quaestorem, ducem alium dictum fuisse, quod non unicus fuerit in Sertorianis bellis Hirtulejus, sed duo minimum, quos fratres Hirtulejos dixerint Plinius, Nepos & Orosius, à Q. Metello Pio in Hispania oppressos. VINET. Hunc *Herculejum* vocant alii. *Et M. Domitius legatus ab Herculejo Quaestore praelio victi sunt.* Epitom ibid. Et Salustius histor. lib. II. *Occurrere duci, & praelium accendere, adeo uti Metello in sagum, Herculejo in brachium tela venirent.* Hunc Herculejum postea Q.

lus [l] vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea cum impar pugnae solus Metellus [m] putaretur, Cn. Pompejus ad Hispanias missus est. Ita [n] duobus ducibus adversis, Sertorius fortuna varia saepe pugnavit. [o] Octavo demum anno à suis occisus est, & finis [p] ei bello [q] datus per Cn. Pompejum adolescentem, & Q. Metellum Pium: atque omnes [r] prope

VARIAE LECTIONES.

l *In tavio* L. Bat. 2.

m Deest G.

n *A duobus ducibus adversus Sertorium fortuna varia saepe pugnatum. Octavo decimo anno per suos* S. B. *Duobus ducibus adversus Sertorium fortuna varia saepe pugnavit. Octavo decimo anno per suos* Sc. Cod. etiam G. habet, *octavo decimo anno*, caetera vero ut in vulg. libris. Quin & in editione Sylburgiana Gr. Metaphraseos, ὀκτωκαίδεκα, quod cum Cellario emendavimus. Ὀκτὼ enim legendum esse clare docet Appian. civ. 1. f. 202. Sertorianum bellum vocans λοιπὸν τῦ Συλλείων ἔργων, γενόμενον ὀκτάετες, *reliquias Syllani belli, easque octo annorum.*

o *Octavodecimo anno per suos* Lugd. Bat. 1. 2. 4. *sup. suos* 3.

p *Eidem* Lugd. Bat. 1. Sed 4. & 5. *ei* delent.

q Plerique libri habent, *datus est:* nonnulli, *datur.* ut L. Bat. 2. Superfluum videtur *est*, quia proxime antecesserat.

r *Prospere* L. Bat. 4.

NOTAE.

Q. Metellus cecidit cum omni exercitu. A. F. *Hirtulejum*, (utut hoc nomen tum in Nostri, tum in aliorum Codd. diverse scriptum) recte exaratum credit Cl. Duker. ad Flor. L. III. c. 22. praeter quem vide laudatos a Cel. Drakenb. ad Liv. Ep. xc. Paeanius nihil lucis adfert. VERH.

Contra Sertorium] Vide Flor. lib. XCII. GLAR.

Ita duobus ducibus] Meminit Florus lib. XCIII. quomodo Sertorius Metellum ac Pompejum à Calagurii obsidione depulsos, coëgerit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompejum Galliam. GLAR.

Fortuna varia] *Adversus duos Imperatores saepe par, vel frequentius victor.* Epitom. XCVI. A. F

Octavo demum anno à suis occisus est,] Sertorius à Mario, Antonio & M. Perpenna, & aliis Conjuratis in convivio interfectus est. Adi Plutarch. in fine Sertorii. A. F. In convivio a Perpenna, ejusdem factionis duce, propter nimiam crudelitatem. Appian 1. Civil. CELL.

Octavo demum] Quidam, ut & L. Bat. 1. *octavo decimo.* Sed manifesto errore: nam, ut hic notat Sylburg. Sigonius Sertoriani belli initium ponit anno 673. Sertorii caedem anno 680. HAV. Edd. quoque Aldinae, Juntinae, Schonb. & Mer. *octavo decimo* exhibent. Sed recte hic Sylburgius ex Sigonio errorem detegit. Nam

pe Hispaniae in ditionem [s] populi Rom. [t] redactae sunt.

II. Ad Macedoniam missus est Appius [u] Claudius. Post consulatum levia proelia habuit contra varias gentes, quae [v] Rhodopam provinciam incolebant: atque ibi [w] morbo mortuus est. Missus [x] ei successor

Variae Lectiones.

s *Populo Romano* Al.
t *Reductae* Lugd. Bat. 2. Sed id quod sequitur *sunt* omnes MSS. Lugd. Batt. delent.
u *Claudius proconsul post* G.
v Monstrose V. & Mer. *Verodopam*. Fr. *Warodopam*. *Europam* Lugd. Bat. 1. *Quae Europam* 3.
w Delet L. Bat. 4.
x *Est ei* L. Bat. 3.

Notae.

Nam decimo anno hujus belli Hispanias per Cn. Pompejum receptas tradit Epit. Liv. XCVI. quum Sertorius ab Antonio & Perperna in convivio *octavo ducatus sui anno* interfectus esset, eâdem teste, & Appiano B. C. p. 695. Verh.

II. *Ad Macedoniam*] Nota, Macedoniam pro Thracia dici: Thraces enim in Macedonia, quod ex Strabone cognoscere est. A. F. Vide hic Gruner.

Ad Macedoniam missus est App. Cl. post Consulatum. Levia &c.] Doctissimam Feminam decepit locus mala distinctione laborans. Appio Claudio, ut recte observat Cl. Gruner. Macedonia provincia obtigit Consuli; sed post consulatum Dolabellae proconsulis successor adversus varias gentes varie pugnavit: unde cum Schonhovio, Merula, & quam Glareanus hic laudat, editione locum aliter distinctum recte habere, opinor. Verh.

Missus est Appius Claudius] Florus lib. XCI. *App. Claudius Procos. Thracas plurimis praeliis vicit.* Secundum fuit hoc Macedonicum bellum. Glar. & Cell.

Post consulatum.] Quem gessit anno 675. Hic locus in alio exemplari sic distinguitur: *Ap. Claudius post consulatum levia praelia habuit*, &c. Glar.

Contra varias gentes,] Epit. Livii XCI. *Appius Claudius proconsul Thracas pluribus praeliis vicit.* Cell.

Verodopam] Vix hoc nominis apud quemquam classium reperies. Glar.

Rhodopam provinciam] Ad Melam fluvium supra Hellespontum juxta Propontidem. A. F. Juga Rhodopes, Thraciae montis. Cell.

Rhodopam] Miror, ubi Metaphr. etiam Ῥοδόπην servet, Edd. Ald. Junt. & Schonhovii *Verodopam*, Merulae *Varodopam* exhibere. Depravare etiam hujus provinciae nomen in Codd. occurrit. Etsi Cod. Leid. 1. emendandi ansam dedit Magno Oudendorp. ad Suet. Vespas. 8. *Rhodopam & Europam.* propterea, ut ibi addit, quod Vespasianus Thraciam in sex provincias, quarum hae duae erant, divisit, ut hic per prolepsin Historicis non insitatam loqui videatur Eutropius, sed Paeanio, neque pluribus Codd. hanc conjecturam confirmantibus, nihil temere immutarim. Verh.

Missus ei successor Cn. Scribonius] Florus *lib.* XCII. Praeterea à C. Scribonio

for C. [y] Scribonius [z] Curio post consulatum. is Dardanos vicit, & usque ad Danubium penetravit; triumphumque meruit, & intra [a] triennium [b] finem bello dedit.

III. Ad Ciliciam & Pamphyliam missus est [c] P. Servilius [d] ex consule, vir strenuus. Is [e] Ci-

VARIAE LECTIONES.

y *Scriborianus* Lugd. Bat. 1.
z Deest LC. *Cario* L. Bat. 1.
a *Triennio* L. Bat. 4. & mox. *inter triennium* 2.
b *Bello fin.* L. Bat. 1. 2. 4. 5.
c *Post* L. Bat. 2. 4. 5.
d Ita L. Bat. 1. 2. 4. *Exconsul* Mer. & HM. *Proconsul* L. Bat. 3. *Ex consularibus* V. Sed secunda lectio, quae Vineti & Sylburgii est, & à Manuscriptis confirmatur, stilo aevi Eutropiani, quod ex Ammiano Marcellino discimus, imprimis apta est. Vide Lindenbrogii Indicem Dignitatum in Ammian.

NOTAE.

bonio Curione Procos. in Thracia res gestas adversus Dardanos. Plinius *libro* II. *cap.* 35. GLAR.

Cneus Scribonius Curio post consulatum] Vetus liber non habet *Curio*, sed pro *Cneus* solum *G.* quod apud eum Cajum significat. ita ille fere appellatur: pro illo autem, *Post Consulatum* & hic, & supra, *Appius Claudius post consulatum*, habet Liviana Epitome, *pro Consule*. VINET. Praeterea ab Curione Proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, &c. Epitom. A. F.

Post consulatum.] Anno post Consul fuit. an. ab U. C. 677. A. F.

Is Dardanos] Dardani Mysiae superioris populi apud Ptolemaeum, vicini Dalmatis ac Macedonibus. Idem Florus *libro* XCV. *C. Curio Procos. Dardanos in Thracia domuit.* GLAR. Illyricis eos accenset Strabo, & in mediterraneis ponit. Sunt juxta Daciam. A. F. Gentem inter Thraciam & Illyricum. Plinius lib. III. cap. ult. Moesiae accenset. CELL.

III. *Ad Ciliciam & Pamphyliam*] Florus *lib.* XCIII. P. Servilius Procos. in Cilicia Isauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. GLAR.

Tertium] Cilicum ac Pamphylicum. GLAR.

Missus est P. Servilius] P. Servilii Isaurici meminit Strabo *lib.* XII. & *li.* XIV. Quanquam *lib.* XII. dicit se eum vidisse: quod de hoc non credo, Sed de eo, qui fuit Cos. cum C. Caesare, an. 706. Meminit & Florus *lib.* III. de bello Piratico. GLAR.

P. Servilius ex consule,] Sic Orosius *lib.* V. Vetus lib. *ex Consulari.* alii *ex Consularibus*, pro illo, *ex Consule.* at Servilium hunc *pro Consule* appellat Liviana Epitome. VINET. P. Servilius Proconsul in Cilicia Isauros domuit, & aliquot urbes Piratarum expugnavit. Epitom. XCIII. Hoc bellum dictum *Piraticum.* De quo vide Florum III. 6. 103. A. F.

Ex consule] Ann. 675. fuit Cos. GLAR. id est *pro consule*. Eutropii enim aevo frequenter ita scripserunt *ex praefecto*, *ex duce* &c. Vide Ammianum Marcellinum. ceterum pro-

[e] Ciliciam subegit, Lyciae urbes clarissimas oppugnavit, & cepit; in his [f] Phaselidem, [g] Olympum, [h] Corycum [i] Ciliciae. Isauros quoque aggressus, [k] ad deditionem redegit: atque intra triennium bello finem dedit.

VARIAE LECTIONES.

e *Siciliam* L. Bat. 2.
f *Phaselidam* L. Bat. 1. *Faselidam* 2. *Falsetidam* 4.
g *Olynthum* L. Bat. 1. *Olimpum* 2. *Olumphum* 4.
h *Coracum* S. V. G. L. Bat. 3. 5. *Coratum* 4.
i *Ciliciae regem*, *Isaurosque* V.
k Ita Lugd. Bat. 3. 4. Vulgati *in*. *ad dedicationem* L. Bat. 2. *ad ditionem* 1.

NOTAE.

proconsul hic Servilius vocatur in Liv. Epit. 93. CELL. *Consularis*, ut Grunero, quem vide, vel *qui consulatu perfunctus est*, ut Fabricio placet ad Oros. L. v. c. 23. qui eodem usus est verbo, Eutropii (ut observat Cellarius) aevo non quidem insolito, sed nusquam, quod scio, amplius in auctore obvio. unde vereor, ne ex Orosio ab Interpolatore hic insertum sit. Certe Paeanius, quod alias solet, non agnoscit. *Proconsul*, ut Servilius in Livii Epit. & Floro vocatur, vel *pro consule* scribere amat Noster. vid. cap. seq. & praec. bis: *post consulatum*. VERH.

Ciliciam] Regionem litoralem inter Syriam ac Pamphyliam. GLAR.

Lyciae] Regionis litoralis e regione Rhodi. GLAR.

Phaselidem,] De hac Strab. lib. XIV. GLAR. Phaselis urbs memorabilis tres habens portus. Lyciae est, in confinio Pamphiliae sita, & per se constat, neque communitatis Lyciorum est. Strabo. A. F.

Olympum,] Olympus urbs magna cum monte ejusdem nominis, Zeniceti praedonis arx, qui se, ne caperetur, cum tota domo cremavit. Strab. A. F.

Corycum Ciliciae,] Corycum oppidulum vocat Strabo, sed illud Pamphiliae, non Ciliciae vindicat. In Cilicia tantum promontorium quoddam *Corycum* & antrum Corycium. Phaselis autem, Olympus & Corycus Zeniceti praedonis fuere, ut & alia multa Pamphyliae loca, quae omnia cepit Isauricus. Strabo. A. F.

Corycum Ciliciae] Non Ciliciae, sed Lyciae Coricum, inter Olympum & Phaselidem oppidum expugnasse Servilium, ex Strabonis XIV. docet H. Noris. Cenotaph. Pis. p. 116. CELLAR. Haec quum in sua Ed. recte monuit Gruner. Vir. Cl. non inepte suspicatur, illud *Ciliciae* a glossatoris cujusdam manu esse, quia Paeanius non agnoscit. Et, si vera fateor, confundi etiam has urbes ab aliis video. vid. Flor. L. III. c. 6. ibique Comment. *Phaselin*, & *Olympon evertit*, *Isauronque ipsam arcem Ciliciae*. Unde lectio, quae Grunero suam suspicionem augere videtur, Ed. V. *Ciliciae regem*, *Isaurosque* &c. aliam mihi suspicionem movet: *in his Phaselidem*, *Olympum*, *Corycum*, *Ciliciae arcem Isauron quoque* &c. Sed abstineo. *P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit*, & *aliquot urbes piratarum expugnavit*. Ep. Liv. XCIII. Ceterum *Olynthum*, ut in Cod. Leid. 1. est, in eadem hac historia ex MSS. maluerunt Lambinus, Manutius, aliique, ad Cic. Act. 1. in Verr. c. 21. Sed recte improbat Gruterus. VERH.

Ad deditionem redegit] Phrasin hanc inprobant Docti oppido multi, & *ad* vel *in ditionem*. (uti hic Heumannus, cujus observatio consuli potest, & a nobis expensa est supra L. III. c. 4.) praeferunt. Ipse Haver-

dedit. Primus omnium Romanorum [l] in Tauro iter fecit. [m] Revertens, triumphum accepit, & nomen *Isaurici* meruit.

IV. [n] Ad Illyricum missus est [o] Cn. Cosconius [p] pro con-

VARIAE LECTIONES.

l *Per Taurum* HM. Male V. P. & Mer. *in Isauriam*, cujus jam mentio facta fuerat, ut taceam consensum metaphrastae, qui διέρχεται τ̃ Ταύρου habet.
m *Is rev.* L. Bat. 3. 4. 5.
n *Atque in bill.* L. Bat. 2. *At in.* 4.
o *Cnaeo Cosconio proconsule* V. *Cn. Conconius* L. Bat. 1.
p Desunt L. LC. F. *proconsul* L. B. 1. 3. 5. *ex proconsule* 4.

NOTAE.

vercampus, qui, ubicunque in Eutropio hujusmodi locutio occurrit, minime prorsus haesisse videtur, ad Oros. L. v. c. 23. post Fabricium omnibus Edd. & Codd. longe pluribus repugnantibus *in ditionem redegit* praetulit, distinguens, *in deditionem redigere* usurpari, ubi de hoste agitur, *qui deditionem facit. in ditionem*, qui populi Romani *provinciam facit.* quod, si quid video, eodem redit: quum qui populum, vel urbem *ad deditionem redigit*, eam se dedere cogit sibi oppugnanti, in suorum ditionem. Hinc alibi *ad deditionem cogere* frequentissimum. unde frustra esse, qui negent *redigere ad deditionem*, *cogere*, *venire*, *in deditionem accipere* &c. in probatis auctoribus reperiri, exemplis a Viris Doctis congestis probavimus supra. VERH.

In Isauriam] Vetus liber, *in Tauro iter fecit.* est autem ad Taurum montem Isauria, Asiae regio. VINET. Regionem in confinio Pamphyliae, Ciliciae, & Cappadociae. GLAR.

Isauros] Populum ad Derbam Lycaoniae, quae est in maxima parte meridionali Cappadociae secundum Ptolemaicam descriptionem. Sed postea nomen abolitum est. GLAR. Isauria inter Pamphyliam & Ciliciam, duos habebat pagos cognomines, quibus suberant alii complures pagi, praedonum omnium domicilia. Exhibuerunt hi Romanis negotium & Isaurico Publio Servilio, quem nos vidimus. Is & Isauriam Romanis subegit, & plerasque Piratarum munitiones excidit, quae ad mare erant. Strabo. A. F.

Quoque] Libri nostri habent, *que*, pro *quoque*, & *redegit*, pro *coegit.* VINET.

In Tauro iter fecit.] Id est, cum copiis militaribus penetravit Taurum: id enim significat *iter facere.* A. F.

Tauro] Monte Asiam dividente. CELL.

IV. *Ad Illyricum*] IV. Dalmaticum. Non temere quicquam de hoc bello apud authores reperias. GLAR.

Cn. Cosconius] Antiquus liber pro Cneo Cajum vocat. Salonas Dion singulari tertiae Latinae declinationis flectit, ni sit mendum, recto Σάλων. VINET.

Cn. Cosconius proconsule:] Proconsules proprie dicti, qui ex Consulatu in provincias cum imperio mittebantur. At hic Cn. Cosconius nondum opinor Consul fuerat, sed tamen in Illyricum pro Consule missus, quia nonnunquam, extra ordinem tum Propraetores, tum Proconsules in provincias mitti solebant, eorumque imperium extraordinarium appellabatur. A. F.

consule[p]: [q] multam partem Dalmatiae subegit, [r] Salonas cepit: & composito bello Romam post [s] biennium rediit.

V. Iisdem temporibus consul M. Aemilius Lepidus, [t] Catuli collega, bellum civile voluit commovere; intra unam tamen aestatem [u] motus ejus oppressus est. Ita uno tempore multi [v] simul triumphi fuerunt; Metelli ex Hispania; Pompeji, secundus

VARIAE LECTIONES.

q *Is multam etiam partem* V. *is mult. p.* L. Bat. 2. 3. 4. 5.
r *Salonos* L. Bat. 5.
s *Quinquennium* L. Bat. 3.
t *Catulli* L. Bat. 4.
u *Nixus* Mer. *nutus* Lugd. Bat. 1.
v *Romae simul triumphaverunt* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Cn. Cosconius] Recte Vineti vetus liber *Cajum* vocat. Et ita ad Oros. L. v. c. 23. emendat Fabric. eumdemque facit, cujus mentionem injecit Cic. pro Cluent. c. 35..... *legionem esse ab eo* (Bulbo) *sollicitatam in Illyrico C. Cosconii litteris, & multorum testimoniis planum factum est.* Paeanius quoque Γάϊον vocat. VERH.

Salonas cepit:] Salon, ωνος Graece, ut Strabo *lib.* VII. Latine *Salonae Salonarum*, colonia Romana, memoratissima urbs apud omnes in Dalmatia, ut apud Ptolemaeum *lib.* III. *tabul.* 5. Europae. GLAR. Dalmatiae urbem & navale. *Strabo* VII. Adde notas ad IX. 16. 8. CELL.

V. *Iisdem temporibus*] Anno 676. GLAR.

M. Aemilius Lepidus,] Florus *lib.* XC. *M. Aemilius Lepidus cum acta Syllae tentaret rescindere, bellum excitavit, & a Q. Catulo collega Italia pulsus est, & in Sardinia frustra bellum molitus periit.* GLAR.

Bellum civile voluit commovere:] Acta Syllae rescindere nitebatur, & qui proscriptionibus supererant revocare: qui si revocati fuissent, gravissimum bellum incendebatur: quum enim eorum bona, addicente Sylla, quamvis male capta, jure tamen retinerentur, repetitio eorum procul dubio labefactasset compositam civitatem. Vide elegantissimum Caput Flori, III. 23. pag 144. A. F. Lepidus Cos. acta Syllae rescindere conatus bellum excitavit, & a Q. Catulo Collega Italia ejectus, in Sicilia periit. Epit. Liv. XC. CELLAR. Vid hic Gruner.

Intra tamen unam] Cum ab Etruria Lepidus arma & exercitum Urbi admoveret, jam Mulvium pontem, collemque Janiculum Lutatius Catulus ejus collega, Cnaeusque Pompejus alio exercitu insederant, a quibus primo statim impetu retro pulsus, hostisque a Senatu judicatus, incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam recessit, ibique morbo & poenitentia interiit. Flor. A. F.

Triumphaverunt.] *Triumphi fuerunt*, alias. GLAR.

Metelli] Pii, Numidici filii. GLAR.

Secundus] Quia etiam ante triumphaverat ex Africa, ut paulo ante est dictum. GLAR.

Ca-

dus ex Hispania, Curionis ex Macedonia; Servilii ex [w] Isauria.

VI. Anno urbis conditae [x] DCLXXVI. L. Licinio Lucullo, & M. Aurelio Cotta COSS. mortuus [y] est Nicomedes rex Bithyniae, [z] & testamento populum Romanum fecit heredem. Mithridates pace rupta Bithyniam & Asiam rursus voluit invadere. Adversus eum ambo consules missi, [a] variam habuere fortunam. Cotta apud [b] Chalcedonem victus ab

VARIAE LECTIONES.

w *Isaura* L. Bat. 3.

x *DCLX.* Deletis *Anno U. C.* L. Bat. 1. *A. V. C. DCLXXXVI.* 4. *DCLXXVII.* 5.

y Delet L. Bat. 1.

z Ita HM. & L. Bat. 2. 3. 4. *ex testamentum* 1. Mer. *ex testamento:* reliqui *per testamentum.*

a *Non unam* L. Bat. 2. 3. 5. qui legit *habuerunt. non habuere unam* 4.

b *Macedoniam victus* LC. *Chalcedonum* L. Bat. 1. *Calcedonem* 2.

NOTAE.

Curionis] C. Scribonii. GLAR.

Ex Macedonia;] Ex Dardanis. GL.

Servilii] P. Isaurici. GLAR.

VI. *DCLXXVI.*] Chronologi DCLXXX. VINET. Anno 680. Meminit Florus *lib* XCIII. Idem Florus, ubi de pace inter Syllam ac Mithridatem facta differuit, haec addit *lib.* III. Igitur ut extincta parum fideliter incendia, majore flamma reviviscunt: ita ille de integro auctis majorem in modum copiis, tota denique regni mole in Asiam rursus mari, terra, fluminibusque veniebat. Cyzicum nobile oppidum arce, moenibus, portu, turribusque marmoreis, Asiaticae plagae littora lustrat, hanc ille quasi alteram Romam toto invaserat bello. GL.

DCLXXVI.] Recte Viner. & Glarean. annorum computationem sequuntur. Nostro, etsi errat, annus addendus videtur e Cap. sequ. & ita est in Cod. Leid. 5. Sed quia reliqui vulgatam lectionem tuentur, a quibus Paeanius non recedit, nihil immutare ausim. VERH.

Bithyniae,] Quae ad pontum est Euxinum, & Bosphorum Thracium. GL.

Et per testamentum] Nicomedes Bithyniae rex moriens Populum Romanum fecit haeredem, regnumque ejus in provinciae formam redactum. Epitome Livii XCIII. A. F.

Pace rupta] Quam cum Sylla fecerat [*supra* v. 7.] & Gabinio post Murenae injurias renovaverat. Appian. Mithrid. GLAR. & CELL.

Ambo COSS.] L. Lucullus & Aurelius Cotta. GLAR. & CELL.

Cotta apud Chalcedonem victus] Ipse Mithridates in epistola ad regem Arsacem, ita scribit, *Rursus tamen bellum coepi, Marcumque Cottam Romanum ducem Chalcedona terra fudi, mari exui classe pulcherrima.* A. F.

Cotta victus] Non ipse Cotta, qui ὑπὸ ἀπραξίας, *bello non assuetus*, in oppido manserat; sed Nudus, praefectus classis qui fuerat, terrestre proelium ante portam Chalcedonis cum regiis iniit, ab iisque in urbem repulsus. Appian. f. 141. CELL.

Chalcedonem] Antiquus liber *Chalcedo-*

ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, & obsessus. Sed cum se [c] inde Mithridates [d] Cyzicum transtulisset, [e] ut [f] Cyzico capta totam Asiam invaderet, [g] Lucullus ei alter consul occurrit: ac [h] dum Mithridates in obsidione Cyzici [i] commoratur, [k] ipse eum à tergo obsedit, fameque consumpsit; & multis proeliis vicit: [l] postremo Byzantium (quae nunc Constantinopolis est) fugavit; navali quoque proe-

VARIAE LECTIONES.

c *Deinde* L. Bat. 1. sed *quum se inde*. 3. 4. 5.
d *Gazam* N. *Cirtu* L. Bat. 3.
e *Et* L. Bat. 4.
f *Gaza capta* N. Alii *Cyzico capto. Citico capto* L. Bat. 4. *Cirico* 3. *Cizico capta* 2.
g *Luculus* L. Bat. 5. ubique.
h *Dum diu Mithridates in obsidione Cyzici com.* S. *Dum Mithrid. Cyzico com.* B. M. G.
i *Commoraretur* L. Bat. 3. 4.
k Hinc usque ad *postremo* delet L. Bat. 3.
l *Posthaec* L. Bat. 2.

NOTAE.

cedoniam. Est autem Χαλκηδὼν Stephano, civitas Bithyniae. VINET. Urbem regione Byzantii. GLAR. Minus recte *Chalcedoniam* V. L. rectius enim *Chalcedonem*, vel Graeco more *Chalcedona*: quae Stephano Byzantio est urbs Bithyniae ad os Ponti, e regione Byzantii. Sed videtur idem Stephanus hic legisse *Carchedonem*; dum scribit ἔτι καὶ Ἀρμενίας Καρχηδὼν, ὡς Εὐτρόπιός φησιν. si tamen hunc Eutropium ibi Stephanus intellexit. SYLB. Chalcedon, sive ut alii Chalchedon, Bithyniae urbs ad Bosporum Thracium. A. F.

Cyzicum] *Cyzicum nobilis civitas arci, moenibus, portu, turribusque marmoreis Asiaticae plagae littora illustrat.* Flor. CXI. 5. 1. *Cyzicum* sive *Cyzicus*, peninsula & urbs Asiae ad Propontidem. A. F.

Cyzico capto] Sic apud Plininm & alios Latinos, Cyzicum neutrum. at Κύζικος foemininum apud Graecos. VINET.

Totam Asiam] Minorem. GLAR.

Lucullus ei alter Cos.] Florus in Livii Epitome ait, Lucullum bis cum Mithridate pugnasse: semel ante Cyzicum, ita ut Granicus ac Asopus amnes cruenti redderentur. iterum in Ponto, caesis 60000. hostium. GLAR.

Fameque consumpsit,] Ipse Mithridates in eadem epistola ad Arsacem: *Apud Cyzicum magno cum exercitu in obsidione moranti frumentum defuit, nullo circumadnitente, simul hyems mari prohibebat. Ita sine vi hostium regredi coactus in patrium regnum, naufragiis apud Param & Heracleam militum optimos cum classibus amisi.* A. F.

Bysantium] In sinistram Ponti partem. GLAR. Ad Bosporum Thracium è regione Chalcedonis. A. F.

Navali quoque praelio duces] Non Lucullus pugna navali cum Mithridate pugnavit, sed tempestas foeda regis

proelio duces ejus Lucullus oppressit. Ita una hieme & aestate à Lucullo [m] centum fere millia [n] regis exstincta sunt.

VII. Anno urbis [o] Romae [p] DCLXXVIII. Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus [q] accepit, [r] consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italia [s] novum bellum subito [t] com-

VARIAE LECTIONES.

m Al. *ad centum fere millia hominum ex parte regis exstincta sunt.* ita L. Bat. 2. & 4. nisi quod *hominum ex parte* deleant.
n *Ex parte regis* L. Bat. 1. 5.
o Pro *Romae* est *conditiae* in L. Bat. 5.
p *DCLXXXVIII.* L. Bat. 1.
q *Recepit* L. Bat. 3.
r *Consobrinus ejus* Al.
s *Unum* L. Bat. 1. delet L. Bat. 3.

NOTAE.

regis classem ita attrivit, ut navalis belli instar effecerit. Centum amplius navium classis foede periit, quasi Lucullus quodam cum fluctibus procellisque commercio debellandum tradidisse regem ventis videretur, inquit Florus in sua Epitome. GLAR. Ad Lemnum, quo Varius Rom. Senator, qui ad Mithridatem a Sertorio foederis causa venerat, captus & occisus est. Appian. f. 143. CELL.

VII. *Anno urbis Romae*] Florus in Livii Epitome lib. 97. de M. Lucullo unum habet verbum: *M.* inquit, *Lucullus Procon. Thracas subegit.* Fuit hic annus U. C. 681. GLAR. Vere est DCLXXX. A. F. & HEARN.

Marcus Licinius Lucullus] Marcus Terentius Varro Lucullus tunc Consul cum Cajo Cassio Varo. A. F.

Consobrinus] Patruelis. Sic & Curtius hoc verbo usus 6. 9. 17. & Trebatius apud Paullum lege 10. Dig. *de Gradib.* Sect. 15. CELL. Pighius ad A. DCLXXX. notat Consobrinum hic dici adoptione, quia in Terentiorum familiam adoptatus erat, quum L. Luculli fratrem fuisse germanum, e Plutarcho ac Cicerone ostendit. Adde Cel. Wesseling. ad Simson. Chron. ad A. U. DCLXXXI. Pro *ejus* autem, ut ante legebatur, Annam secutus & fidem Cod. Leid. 1. *Luculli* restitui, quia ejusmodi repetitionibus auctorem ubique gaudere, scio. VERH.

Et in Italia novum bellum] An. 682. Florus lib. 95. *Quatuor & septuaginta gladiatores Capuae ex ludo Lentuli profugerunt, & congregata servorum & ergastulorum multitudine, Chryso & Spartaco ducibus, bello excitato, Claudium Pulchrum legatum & P. Varenum Praetorem praelio vicerunt.* GLAR. Quatuor & septuaginta gladiatores Capuae ex ludo Lentuli profugerant. Epitom. Liv. Florus XXX. ponit. *Spartacus*, inquit, *Chrysus*, *Oenomaus*, *effracto Lentuli ludo cum triginta haud amplius ejusdem viris eruperunt Capua*, &c. Adi illum III. XX. pag. 133. A. F.

Se-

[t] commotum est. [u] septuaginta enim [v] quatuor [w] gladiatores, [x] ducibus [y] Spartaco, [z] Crixo, & Oenomao, effracto Capuae ludo, [a] effugerunt: & per Italiam vagantes, pene non levius bellum in ea, quàm Hannibal moverat, paravere. nam multis ducibus,

VARIAE LECTIONES.

t Delet L. Bat. 3. *exortum* 4.
u Alii *LXXXIV*.
v *Et quatuor* L. Batt. omnes.
w *Gladiatoribus* L. Bat. 4.
x *Duce* L. LC. F.
y *Parthaco*, *Orixo*, *&* *Oen.* G. *Parca*, *Orixo*, *Oenomao* V. *Spartaco*, *Crispò* *&* *Hoenomato* L. *Spartaco*, *Chryso* *&* *Oenomanno* Sc. *Partatio*, *Erixo* *&* *Oen.* S. N. M. *Spartaco*, *Orixo* *&* *Oen.* B. *Partaco* &c. L. Bat. 2. *Pato*, *Exito*, *Crixo*, *Etoeno*, *Mao* 3. *Porta Cocrixo* *&* *Onemao* 4.
z *Crispo* L. Bat. 1.
a *Fugerunt* L. Bat. 1. 2. 3. 4. 5. *Fugerunt. Vesuvium montem occupaverunt. Unde* (*Et* L. Bat. 4.) *erumpentes Clodii praetoris* (*praeconis* V.) *qui eos obsidione cinxerat*, (*cinxerant* L. B. 3.) *castra expugnaverunt*; (*oppugnaverunt* L. Bat. 3. 4.) *ipsoque in fugam acto cunctam insuper* (*in* L. Bat. 3.) *praedam* (*cuncta in praedam* V. N. Lugd. Bat. 2. 3. 4.) *averterunt. Inde per Consentiam & Metapontum circumducti ingentia brevi agmina collegerunt. Itaque cum caedibus, incendiis, rapinis, stuprisque omnia miscerent* (*miscerentur* V.) *multaeque se matronae ob dolorem pudoris violati necarent*: (*necassent* L. Bat. 3.) *pene non levius bellum in ea quam Annibal moverunt* (*movere* L. Bat. 3.) (*quam Annibal moverat*, *paraverunt* S. G. L. LC. *bellum mox quam Annibal moverunt* V.) S. N. M. B. V. G. HM. L. Bat. 2. 3. 4. 5.

NOTAE.

Septuaginta enim quatuor] De numero hoc apud scriptores nimium variante consule Freinshem. ad Flor. L. III. c. 20. Cel. Drakenb. ad Epit. Liv. XCV. Eadem autem Codd. MSS. varietas, quae hic occurit, etiam in aliis est. vid. ad Flor. & Epit. d. l. Appian. B. C. p.423. Κρίξον rectius, quam Pausanius Κρίζον scripsit, uti in Vetustis aliquot *Chryso*. VERH.

Ducibus Spartbaco, *Chryso*, *&* *Oenomanno*,] Vetus liber habet *duce*, pro *ducibus*: *Chryxo*, pro *Chryso*: *Oenomate*, pro *Oenomanno*, sive *Oenomao*, seu *Tinomao*, quomodo impressi nostri habent. Erat autem Sparthacus Thrax, alii duo Galli, authore Orosio *lib.* V. VINET.

Oenomanno,] In Vet. *Oenomao*, & sic etiam Florus lib. tertio. GLAR.

Ludo,] Loco, quo gladiatores custoditi sunt, & eruditi a lanista. CELL.

Nam multis ducibus,] Rom. duces à Sparthaco & suis victi: Claudius Pulcher legatus, & P. Varenus Praetor: Florus libro XCV.

L. Gel-

bus, & duobus ſimul Romanorum conſulibus victis, ſexaginta [b] fere millium armatorum exercitum [c] congregaverunt: victique ſunt in [d] Apulia à M. [e] Licinio Craſſo proconſule, & poſt [f] multas calamitates Italiae, tertio anno, bello huic [g] finis [h] impoſitus.

VIII.

Variae Lectiónes.

b Deeſt L.
c *Miniſtraverunt* LC.
d *Apuliam* L. Bat. 1.
e *Licio* V.
f Delet L. Bat. 3.
g *Eſt finis impoſitus*. vel *finis imp. eſt* L. Bat. 1. 4. 5. *hinc impoſitus* deleto *finis* 3.
h Al *imponitur*.

Notae.

L. Gellius Coſ. / Q. Arius Praetor } Florus lib. XCVI. Cn. Lentulus Coſ. 96.

C. Caſſius Procoſ. / Cn Manlius Praetor } Florus XCVI.

Qui bene pugnarunt.

Q. Arius Praetor, adverſus Chryſum. Glar.

Quam Hannibal moverunt] Hanc lectionem fide Cod. Leid 1. rejeci, nec diſplicet Grunero. Verh.

Multis ducibus,] Claudio Pulchro Legato, & P. Vareno, & Caſſio praetoribus. A. F. & Cell.

Duobus ſimul Romanorum conſulibus] L. Gellio Poplicola & Cn. Cornelio Lentulo Clodiano. an. U. C. 681. Flor. *Inde jam Conſulares quoque aggreſſus, in Apennino Lentuli exercitum percecidit: apud Mutinam Caji Caſſii caſtra delevit*. A. F. Lentulo in Apennino; C. Caſſio ad Mutinam. Flor. III. 20. Cell.

Sexaginta fere millium] Multa huc facientia notavit Cel. Drakenb. ad Epit. Liv. XCVII. Verh.

Victi à Craſſo,] Et à Pompejo exſtirpati, qui ſenatui ſcripſit, ὅτι μάχῃ μὲν τοὺς δραπέτας φανερᾷ Κράσσος νενίκηκεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῄρηκε, *Craſſum quidem viciſſe collatis ſignis fugitivos; ſe vero radices belli exſcidiſſe*. Plutarch. in Craſſo f. 550. Add. Cic. pro Leg. Man. c. 2. Cell.

In Apulia] *Marcus Craſſus primum cum parte fugitivorum, quae ex Gallis Germaniſque conſtabat, feliciter pugnavit, caeſis hoſtium triginta quinque millibus, & duce eorum Granico*. (Canicium vocat Plutarch.) *Cum Spartaco deinde pugnavit, caeſis cum ipſo millibus quadraginta*. Epitom. XCVII. quae omnia lucem capiunt ex Plutarch. qui in Craſſo ſcribit, Craſſum primo cum Gallis & Germanis, qui Spartacum deſeruerant, pugnaſſe in Lucania: deinde cum ipſo Spartaco totis viribus manum conſeruiſſe, in Brutiis non longe à Petilia. Idem fere Florus pag. 135. Sed nullibi legas, Craſſum cum Spartaco in Apulia pugnaſſe. A. F.

A M. Licinio Craſſo] Florus lib. XCVII. *M. Craſſus Praetor primum cum parte fugitivorum, quae ex Gallis Germaniſque conſtabat, feliciter pugnavit, caeſis inimicorum* XXXV. *millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellavit, caeſis cum ipſo millibus* XL. Caeterum Craſſum Florus praetorem haec egiſſe ait: Eutropius vero, Proconſulem. Glar.

Proconſule.] Revera tunc Procon-

VIII. [i] Sexcentesimo [k] octogesimo" primo urbis conditae anno, [l] P. Cornelio Lentulo & Cn. Aufidio Oreste COSS. duo tantum gravia bella in imperio Romano erant, Mithridaticum & Macedonicum. Haec duo Luculli agebant, [m] L. Lucullus, & M. Lucullus". L. ergo Lucullus post [n] pugnam Cyzicenam, qua vicerat Mithridaten; & navalem, qua duces ejus oppresserat, persecutus est eum: & recepta Paphlagonia atque Bithynia, etiam regnum ejus invasit. [o] Sinopen & [p] Amison, civitates Ponti

VARIAE LECTIONES.

i *Anno* L. B. 2. & mox delet.

k Deest Fr.

l *Publio Cornelio tantum gravia* ceteris deletis L. Bat. 2. 4. *Publio consule tantum* &c. 3.

m Delent Lugd. Bat. 1. 3.

n *Fugam* S. B.

o *Sinapene* L. Bat. 3. *Sinope netamison* 4.

p *Amisson* S. G. N. B. M. Sc. L. Bat. 2. *Tamison* 3. *Myson* V.

NOTAE.

sul erat, qui superiori anno Consul fuerat. Praetorem tamen vocat Epitom. quia exercitui praeĕrat. A. F.

VIII. *Sexcentesimo octogesimo primo*] Chronologi hos Consules fuisse volunt anno v. c. DCLXXXIII. atque ita addendi forent anni duo his Eutropii rationibus. VINET. Adde primo & octoges. Hic duobus annis distat a nostra supputatione: ut alibi saepe, quod nihil impedit. fuit enim anno 683. GLAR. Potius octogesimo secundo. A. F. & HEARN.

Haec duo Luculli agebant] De formula *bellum agere*, vide supra 2. 5. CELL.

L. Lucullus,] Cos. anno 680. GL.

M. Lucullus.] Cos. anno 681. GL.

Mithridatem] Per *n* fide Cod. Leid. 1. dedimus. ut Graeca nomina in *es* desinentia per *en* efferre solent Romani saepissime. ita Tigranen, Xerxen, Segesten scribendum esse, docet Nobil. Heins. ad Vellej. L. II. c. 33. Noster infra c. 14. *Artacen*. VERH.

Oppresserat,] Fortuna, non ipse Lucullus. GLAR.

Paphlagonia] Galatiae parte, quae Pontum Euxinum spectat. GLAR.

Sinopen & Amisum civitates] Vetus liber, *Sinopen & Amissas civitates*. Sed quid hic *Amissas*? Est Ἀμισὸς urbs clarissima, ab Atheniensibus olim condita, à Sinope nongentis stadiis, ut vult Stephanus, distans. VINET.

Sinopen] Oppid. ad Pontum Euxinum. *Amyson*. Aminson, Strab. lib. XII. GLAR. Sinope & Amisus in Paphlagonia, non in Ponto. Sed quia regnum Mithridatis Paphlagoniae partes comprehendebat, ideo eas Ponto vindicat Eutrop. De regno autem Mithridatis Strabonem legere operae pretium est. *Ponti rex fuit*, inquit, *Mithridates cognomento*

ti [q] nobilissimas, cepit. secundo proelio apud [r] Cabira civitatem; [s] quo ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, [t] cum XXX. millia lectissima regis, a quinque millibus Romanorum vastata essent, Mithridates fugatus [u] est, [v] & castra ejus direpta. Armenia quoque minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen [w] est Mithridates post fugam à Tigrane [x] Armeniae rege: qui [y] tum

VARIAE LECTIONES.

q *Bellicosissimas* Lugd. Bat. 1. & Mer.
r *Graveram* G. S. B. V. HM. L. Bat. 2. 3. 5. *Gueram* L. *Graveram* LC. *Graraveram* N. M. *Gabiram* L. Bat. 1. *Gavetani* 4
s *Quo, conjungentes cum XXX.* L. *qui ing.* L. Bat. 1.
t *Cum triginta lectissima regis in Romanorum vastata erant* L. Bat. 2. *lectissima regio a Romanorum exercitu vastata* 4. 5.
u Delent. L. Bat. 2. 3. 5.
v Delent. L. Bat. 1. 4.
w Deest L. Bat. 3.
x Deest F.

NOTAE.

mente Eupator: possedit autem regionem, quae Haly fluvio determinatur usque ad Tibarenos & Armenios, atque inter Halyn usque ad Amastrin ac Paphlagoniae quasdam partes: adjecit autem ditioni suae etiam oram maritimam versus Occasum usque ad Heracleam, &c. A. F.

Amison] Pro *Amisum* e Codd. MSS. reposui. quia Graecam formam ex substantivis in *οι* servare solent saepe Romani scriptores. sic *Cypron* Epit. Liv. CII. *Isthmon*, *Corinthon*. vid. ibi V. D. *Bosporon* Epit. CI. Flor. L. III. c. 3. 25. &c. VERH.

Apud Cabira] Liber vetus hic habet *Graveram*, pro *Caberam*, ni fallor. nam apud Stephanum, Κάβειρα foemininum est. VINET. Verba Strabonis *lib.* XII. Sub ipsis autem Pariadrae radicib. Cabeira sita sunt, stadiis C. & L. quam Megalopolis australiora. Mithridatis sedes Cabiris erat. Paulo post ita habet *lib. eod.* Et cum Pompejus Cabeira struxisset in urbis modum, ac Diopolim nominasset, Pythodorus eam auxit, & Sebasten, id est Augustam appellavit. atque ita Ptolemaeus habet. GLAR. Κάβειρα, Ponti urbs fuit, Armeniae proxima, in quibus Mithridatis arx fuit. Pompejus *Diopolin* vocavit: postea *Augustae* (Σεβάστης) nomine Pythodoris regina auxit. Strab. lib. XI. f. 383. Edit. Casaub. CELL.

Cum triginta millia lectissima] Plutarch. quadraginta millia peditum, quatuor equitum eum tunc habuisse dicit. A. F. & HEARN.

Armenia quoque minor] Regio inter Euphratem & Cappadociam. GLAR. Ponto enim adjecerat usque ad Colchidem & Armeniam Minorem. Strabo. A. F.

Sublata] Erepta. GLAR.

Post fugam] E Ponto. GLAR.

A Tigrane] Strabo lib. II. in fine, describit omnes regiones. quas Tigranes per vim occuparit: sed a Lu-

[y] tum ingenti gloria [z] imperabat, Persas saepe vicerat, [a] Mesopotamiam occupaverat, [b] & Syriam, & Phoenices [c] partem.

IX. Ergo Lucullus repetens [d] hostem fugatum, etiam [e] regnum Tigranis, qui [f] Armeniis [g] imperabat,

VARIAE LECTIONES.

y *Cum* L. Bat. 5.
z *Triumphavit* L. Bat. 3.
a Desunt F.
b *Esuriam* L. Bat. 3. *Syria* 1.
c *Pariter* L. Bat. 4.
d *Hoste* L. Bat. 2.
e *Regem Tigranem* L. Bat. 3. 5.
f *Armenia* L.
g *Imperitabat* L. Bat. 4.

NOTAE.

Lucullo domitum, & Tigranocerta in vicum redacta. Sub Antiocho magno duo ejus imperatores fuere, Artaxia & Zadriadas, qui permittente rege imperarunt: quo superato, Romanos illi adorti, ac reges nuncupati per se fuerunt. ut Strab. lib. XI. Zadriadae filius fuit Artenes Sophenus, Artaxiae Tigranes. Artanes meridionales Armeniae partes obtinuit, Tigranes septentrionales: Artanes autem a Tigrane sublatus est. Tigranes varia fortuna versatus, latissimae regionis dominus est factus. Is condidit urbem, quam Tigranocerta vocavit, hominibus XII. Graecarum urbium a se eversarum in ea congregatis. quae occasio fuit Lucullo minuendae ejus urbis, ac remittendi veteres in suam quamque urbem colonos, Tigranocertis in parvulum vicum redactis. Strabo libro XI. sub finem. GLAR. Hic est Tigranes I. cognomento Magnus. A. F.

Armeniae rege;] Majoris, ultra Euphratem. GLAR.

Persas] Parthos. GLAR. Persas dicit quos Parthos Strab. Ab Artaxio. inquit, prognatus Tigranes, posseditque eam quae proprie dicitur Armeniam, contiguam Mediae, Albaniae, Iberiae, & pertinentem usque ad Colchidem & Cappadociam ad Euxinum mare sitam, &c. Igitur obses apud Parthos fuit, deinde ab iis in patriam restitutus, cum mercedis loco septuaginta convalles Armeniae accepissent, viribus auctus, cum istas recuperavit, tum Parthorum ditionem populatus est, quae circa Ninum est & Arbela. A. F. Recte Glareanus *Persas* pro *Parthos* hic positos observat, quod etiam Gruner. monet, quem vide. Infra saepius occurret. VERH.

Mesopotamiam occupaverat,] Subditos etiam sibi habuit Atropataenos, & Gordiaeos, cum quibus & Mesopotamiam & Syriam etiam transmisso Euphrate ac Phoenicem vi occupavit. Idem Strabo. A. F.

Et Syriam & Phoenicis partem.] Justinus lib XL. ait, Syros Tigranem petiisse in regem, ac per XVIII. annos summa quiete illud regnum possedisse: donec a Lucullo victus, etiam Syria ac Phoenice extruderetur. GLAR.

IX. *Repetens hostem*] Ad Tigranem enim Appium misit, qui Mithridatem repeteret. Plutarch. A. F.

Ti-

bat, ingressus est. [h] Tigranocerta, civitatem Armeniae nobilissimam, cepit: ipsum regem cum sexcentis millibus clibanariorum, & centum millibus

VARIAE LECTIONES.

h *Tigranocerta civitatem Arzianene* [superscribitur *Ariobarzami*] *nobilissimam regis Armenii accepit. Ipsum regem cum VII. millibus clibanariis & centum millibus sagittariorum & armatorum venientem, decem & octo milia*, &c. S. *Civitatemque Arzianam nobilissimam regni Armeniae accepit, & ipsum regem cum VII. mill. clib.* &c. N. *Tigranes certum civitatem Arzianae nobilissimam regni Armeni accepit. Ipsum regem cum sexcentis millibus clibanariis & centum millibus sagit.* &c. V. *Civitatem Aciamam nobilissimam regni Armeniaci accepit: ipsum regem cum septem millibus quingentis clibanariis & centum millibus sagittariorum* —— *Armenorum* M. *Civitatem Arzianem nobilissimam cepit, ipsum regem cum septem millibus quingentis clib.* &c. L. *Tygranocertam civitatem Arziamane nobiliss. regni Armeniae cep. Ips reg.* &c G. *Tigranae certam civitatem Arzianemae, nobilissimam regni Armeniaci, cepit* ——— *cum VII. millibus quingentis clibanariis* &c. F. *Tigrancertam civ. Arzianenae nobilissimam regni Armeniaci cepit: ips. reg. cum sexcentis millibus clibanariis & millibus sagitt.* &c. Lugd. Bat. 1. *Tigranisque certam Arzianenae nobilissimam regni Armoenii accepit, ipsum regem cum septem D clibanariis, & centum milibus sagittariorum armatorum venientem X. & VIII. mil.* &c. Lugd. Bat. 2. *Tigranem certatur civitatem Arzianenae nobilissimam regni Armeni accepit, ipsum regem cum septem millibus quingentis clibanariis* &c. 3. *Tigranicertam civ. nobilissimam Arzianenae nobilissimam regni Armeni accepit, ipsum regem cum sept. mill. glibanariis & cent. sagittariorum* 4. *Tigranocertam civ. Arzianenae nobilissimam regni Armenii accepit, ips. reg. cum sept. mill. clibanariis & centum mill. sagittariorum* &c. 5. *Tigranocer-*

NOTAE.

Tigranocertam,] Τιγρανόκερτα est generis neutrius, apud Strabonem. Meminit ejus urbis Tacitus *lib.* XIV. anno VI. Neronis. Latini haec nomina Orientis in *a* neutra, temere saepe vertunt in foeminina. GLAR. Inter Iberiam & Zeugma, quod est ad Euphratem. Hanc urbem condiderat ipse Tigranes, qui in eam conduxerat homines è XII urbibus Graecanicis à se populatis: sed supervenit Lucullus, qui opus semiperfectum subvertit, exiguumque pagum reliquit. Strabo. A. F.

Civitatem Armeniae] Recens aedificatam, sed nondum perfectam. GLAR.

DC. Millibus clibanariorum,] Clibanarii, qui ferro & armis bene muniti certamen ineunt. Nazarius in Panegyrico ad Constant. Operimento ferri equi atque homines obsepti, Clibanariis in exercitu nomen est, metaphora à clibani forma

bus sagittariorum & armatorum venientem, [i] XVII. millia militum habens, ita vicit, [k] ut magnam partem Armeniorum [l] deleverit. Inde [m] Nisibin profectus, eam quoque civitatem cum [n] regis fratre cepit. Sed [o] hi, quos in [p] Ponto Lucullus reliquerat, cum

VARIAE LECTIONES.

certam civitatem Arzianae nobilissimam regni Armenii cepit. Ipsum regem cum septem millibus quingentis clibanariis, & septem millibus sagit. &c. HM. *Artianem civ. Armeniae nob. cepit. Ipsum regem cum DCC. millib. sagittarior.* &c. LC. *Tig. civ. civ. Armeniae nob. cepit: ipsum regem cum DC. millibus sagittarior. & arm.* &c. Vulg.

i X. & *VIII.* Lugd. Bat. 2. *decem & octo* 3.

k Delet Lugd. Bat. 1.

l *Deleverat* Lugd. Bat. 5.

m *Nisi bini* Lugd. Bat. 2. *Nisibi* 5.

n *Regimine suo recepit* Lugd. Bat. 4.

o *Hi quoque, quos in Ponto Lucullus ceperat cum ex* &c. F. corrupte.

p *Pontum* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

ma sumpta. GLAR. Dissentit a Nostro Plut. in Lucull. p. 509. numerans sagittariorum & funditorum XX. millia, equitum quinquaginta quinque, ex quibus erant Cataphractorum XVII. millia, ut ad Senatum ipse scripsit Lucullus, gravis armaturae pedites partim in cohortes, partim in phalangas descriptos, CL. millia, viarum munitores, & qui pontes pararent, flumina repurgarent, materiarios & ad ministeria destinatos alia, XXXV. millia. De Clibanariis, quos Veteres, ut e Plutarcho liquet, Cataphractos, vel etiam Cataphractarios vocarunt, consule Broukhus. ad Propert. L. III. El. X. v. 12. & quos hic laudat Cl. Gruner. VERH.

Clibanariorum,] Glossarium: Καταφράκτοι, ὁλοσίδηροι. Lampridius in Alexandro c. 56. *Cataphractarios, quos illi* (Persae) *clibanarios vocant*, &c. Ammianus Marcell. lib. XVI. cap. 16. *cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persae, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti*, &c. Videtur uterque vocabulum e Persia excivisse, quod Salmasius in cap. 50. Lampridii refutat. CELL.

XVII.] Ita fide Cod. Leid. 1. pro *XVIII.* reposui. quia hic numerus veritati magis congruit. VERH.

Nisibin] Graeci Antiochiam Mygdoniae vocant, quia in Mygdonibus sita est prope montem Niphatem. A. F. Mesopotamiae urbem, sub Masio monte, quam Antiochiam Mygdoniam appellant. *Strabo* XVI. CELL.

Regis fratre] Qui *Guras* vocabatur. A. F.

Sed hi,] Legati Luculli. GLAR.

Quos in Ponto Lucullus] Florus *lib.* XCVIII. ex horum numero C. Triarium legatum Luculli numerat, quem prospere adversus Mithridatem pugnasse dicit. GLAR. Triarii cladem intelligit, cum relicto exercitu a Mithridate oppressi. Appian. CELL.

Re-

cum exercitus parte, ut [q] regiones victas [r] etiam [s] Romanorum tuerentur, [t] negligenter se & avare agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt, atque ita bellum renovatum est. Lucullo paranti, capta Nisibi, contra [u] Persas expeditionem, successor est missus.

X. [v] Alter autem Lucullus, qui Macedoniam administrabat, [w] Bessis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti proelio in Haemo monte su-

VARIAE LECTIONES.

q Al. *legiones.* perperam.
r *Jam* Lugd. Bat. 1.
s Al. *Romanos.*
t *Negligentes* Lugd. Bat. 1. 3.
u *Persicam* Lugd. Bat. 4.
v *Aliter* Lugd. Bat. 3.
w *Blessis* L.

NOTAE.

Regiones victas] Vetus liber, *legiones victas* & infra, *Lucullo paranti.* VINET Cappadociam, Paphlagoniam, minorem Armeniam, Bithyniam. GL.

Negligenter se & avare agentes, &c.] Clodius Luculli uxoris frater, ut milites à Lucullo seduceret, seditiosa verba per exercitum ferebat, eis promittens, si se sequi vellent, omnes divites continuo factum iri, &c. Adi Plutarch. in fine Luculli: inde enim haec multam lucem capiunt. A. F.

Avare] Ut mos erat Romanorum. GLAR.

Lucullo paranti,] Lucio Lucullo. GLAR.

Contra Persas] Parthos GLAR.

Successor] Pompejus. GLAR. Pompejus magnus οὐ πολέμου, ἀλλὰ θριάμβου διάδοχος, *non tam belli, quam triumphi successor.* Plutarch. in Lucull. CELL.

X. *Alter Lucullus*] M. qui Cos. fuit anno 681. GLAR.

Bessis Romanorum primus] Strab. lib. VII. *Bessi magna ex parte montem Aemum incolunt, & propter latrocinandi morem latrones vocitantur.* Ptolemaeus, Bessicen praeturam ponit ad Rhodopen. GLAR. Bessi majorem Aemi montis partem tenent, iidem *Lestae* vocantur ob latrocinia; tuguria incolunt, vitamque duram degunt, ad Rhodopen pertingunt & Pannones, & Illyriorum Autoriatas & Dardanos. Strab. A. F. Strabo lib. VII. f. 220. Βέσσοι ὑπὲρ τὸ πλεῖον τοῦ ὄρους νέμονται τοῦ Αἵμου, συνάπτοντες τῇ τε Ροδόπῃ καὶ τοῖς Παίοσι, &c. i. e. *Aemi montis incolae versus Pannoniam & montem Rhodopen.* CELL.

Haemo] Per adspirationem fide Codd. Leid. 1. & 2. Edd. Schonh. & Merul. rescripsi, quia ita ab aliis efferri video. Adi Comm. ad Liv. L. XL. c. 22. Flor. L. II. c. 12. Pomp. Melam L. II. c. 2. Leni quidem spiritu ex origine vocis scribere mavult Berkel. ad Stephan. de Urb. Verum, quae a Graecis leni, a Romanis saepe aspero spiritu efferri, docent voces Ἀντίζας, Ἀσδρύζας, &c. VERH.

ſuperavit: [x] oppidum [y] Uſcudamam, quod Beſſi habitabant, eodem die, quo [z] aggreſſus eſt, vicit: [a] Cabylen cepit: [b] usque Danubium penetravit. Inde multas [c] ſupra Pontum poſitas civitates aggreſſus eſt. [d] Illic Apolloniam evertit, [e] Calatin, Partheno-

Variae Lectiones.

x Delet Lugd. Bat. 4.
y *Uſque Adaman* Lugd. Bat. 1. *oppidum cuidam* 3. *Uſuidamum* 4. *uſcudam* 5.
z *Abylen* Lugd. Bat. 1. *Cabulen* Lugd. Bat. 2. & 5. *Cubenem* 3. *cabulem* 4.
a *Ad Beſſus* Lugd. Bat. 3.
b Al. *uſque ad Danubium.* Sic Lugd. Bat. 1. 2. 3.
c *Super* Lugd. Bat. 1. 3.
d *Vicit Apolloniam, evertit* LC.
e *Galatiam* S. N. M. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. *Caletbim* L.

Notae.

Oppidum Uſcudamam,] Ptolemaeus Usdicceſimam praeturam ponit ad Aemum montem. Caeterum Uſcudamae nemo, quod ſciam, meminit. Glar. Quae Hadrianopolis & Aelia, & Oreſta, ad Hebrum & Taxum fluvios. A. F.

Cabylen] *Cabulen* alii ſcribunt, quod *y* ſit *u*, ut jam non ſemel monuimus. Καϐύλη Thraciae urbs Stephano. Vinet. Sic vocat etiam Ptolemaeus in Thraciae deſcriptione. Glar. Beſſorum urbem ad Taxum fluvium, ut volunt: ſed ego nullam hoc nomine in eo tractu poſſum invenire. Fortaſſe hic Eutrop. Calyben dixit, urbem Aſtorum ſupra Byzantium, in qua Philippus Amyntae filius peſſimos homines collocavit, ut refert Strab. Cabylen ſive Calyben tabulae ſupra Rhodopen. A. F. & Hearn. Ptolemaeum quoque perperam *Cabylen* uſurpaſſe pro *Calybe*, uti eſt in Strabone, (& Stephano de Urb.) notat Caſaub. ad L. vii. p. 320. Verh.

Super Pontum] In ripa Ponti, occidua parte. Glar.

Illic Apolloniam evertit,] Hujus Apolloniae, Mileſiorum coloniae, meminit Strabo lib. vii. Eſt & apud Ptolemaeum. ex ea M. Lucullus Coloſſum extulit, & in Capitolio collocavit. fuit autem Apollinis ſtatua, Calamidis opus. Reliquae hic urbes magis ſeptentrionales ſunt, ad Ponti Euxini occidentale latus. Glar. Apollonia Mileſiorum colonia, urbs majore ſui parte condita in parva quadam inſula in Ponti Euxini littore, ubi fanum eſt Apollinis, unde M. Lucullus Coloſſum Apollinis, opus Calamidis, ſublatum in Capitolio dedicavit. Strab. lib. vii. A. F. & Cell.

Calatin,] Quae Callantia & Acervelis, Heracleotarum colonia in littore Euxini, diſtans ab Apollonia mccc. ſtadiis ad ſeptentrionem. Vide Strabon. A. F. *Calatin* per *a* Cod. Lugd. Bat. 1. & ita Plin. Ptolem Steph. Mel. ut monet Caſaub. ad Strabon. L. vii. p. 318. *Parthenopolin* quoque eſt in vetuſtioribus Edd Verh.

Parthenopolin,] Hujus ſitum vix certo notari poſſe arbitror. In Moeſia inferiori fortaſſe. A. F.

Tr-

nopolin, [f] Tomos, [g] Histrum, [h] Burziaonem [i] cepit: belloque confecto, Romam rediit. ambo tamen triumphaverunt: Lucullus, qui contra Mithridatem pugnaverat, [k] majori gloria, cum [l] tantorum regnorum victor [m] rediisset.

XI.

VARIAE LECTIONES.

f *Moesos* Lugd. Bat. 5.
g *Istrum* Lugd. Bat. 1.
h *Burzionem* LC. Lugd. Bat. 5. *Burzanonem* 3. *Burzianonem* 2. *Burtiaonem* 4. *Burcionem* N. *Burziam* V. *Buzionem* L. G. *Burtbiaonem* HM. Alii *Byziam* & *Burcbaonem*. Ortelius autem in Thes. Geogr. legerit libentius *Musiam*. Inter *M*. enim & *B*. quaedam adfinitas: & *C*. a quibusdam ut *S*. pronunciatur vulgo, ex quo praelectorem putat *Mysiam* legisse, & exscriptorem *Byciam* (ut in quibusd. exemplaribus scriptum habetur) intellexisse. Videtur esse *Bizona* Strabonis [l. VII. p. 220. Ed. MDLXXXVII.] ἐν τῷ μεταξὺ, inquientis, διαστήματι τῷ ἀπὸ Καλάτιδος εἰς Ἀπολλωνίαν Βιζώνη τέ ἐστιν. Haec Arriano est Bizos.
i Al. *omnem cepit*.
k *Majore* Lugd. Bat. 2. 4. 5.
l *Ducentorum regnorum victor* N.
m *Existeret* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

Tomos,] Ubi Ovidius in exilium relegatus haesit. GLAR. Tomi oppidum in littore Euxini CCLXXX. stadiis distans a Calati, ad septentrionem; Ovidii exilio famosum. A. F.

Histrum, *Buziam omnem*] Ex libris impressis quidam *Histrium Burchaonem*. Vetus, *Histrium Burziaonem caepit*. VINET. *Buciam*, in altero exemplari. credo *Bizonam* apud Strabonem dici, *quae media est inter Calatidem & Apolloniam*, inquit Strabo *lib.* VII. Sed Eutropius Buciam velut regionem facit, cum addit *omnem*: additurus *totam*, si urbem intellexisset. GLAR. Bizye, sive Bisua Regia Nerei Thraciae regis in Astica regione contra Halmydessum. A F.

Histrum,] *Istropolim* vocat Ptolemaeus. GLAR. Ister oppidum a Milesiis conditum, a Tomis distans stadiis CCL. dicitur & *Istria* & *Istropolis*. A. F.

Burziaonem] Buziam alii, Videtur esse *Bizona* Strabonis cap. L. ἐν τῷ μεταξὺ, inquiendis, διαστήματι τῷ ἀπὸ Καλάτιδος εἰς Ἀπολλωνίαν Βιζώνη τέ ἐστι. CELL.

Burziaonem] Sic scripti codices: Editi, *Buziam omnem*. Conjicio, *Bizonam* legendum esse, quam Strabo enumeratis urbibus interponit, & Holstenius in Peutingeriana Tabula pro *Bibone* ejusdem regionis legit. CELL. Recte conjecit Cellarius. Sive potius *Bizonen*. Βιζώνη est Straboni L VII. p 319. & ita Stephano. Melae quoque *Bizone*, monente ad Strab. Casaub. At, quia nec Codd. MSS. neque Edd. vetust. hanc emendationem admittunt, auctori suum errorem adimere non audeo. VERH.

Ambo tamen] Luculli, L. & M. GLAR. Malim: *ambo tandem*: nisi malis *tamen* hic interpretari *tandem*. A. F.

Lucullus, qui] Legend. *Lucius qui*. GLAR.

Tantorum regnorum] Galatiae, Cap-

XI. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, [n] quod recedente Lucullo, rex collectis [o] auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est. ad id [p] missus [q] Caecilius Metellus, ingentibus proeliis [r] intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est *Creticus*, atque ex insula triumphavit. Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per

VARIAE LECTIONES.

n *Quo* Lugd. Bat. 1. 2.
o *Multis* addit Lugd. Bat. 1.
p *Missus est* Lugd. Bat. 2. 3.
q *Quintus Caecilius* Lugd. Bat. 1.
r *Infra* Lugd. Bat. 1. duas voces delet 4.

NOTAE.

padociae, Ponti, &c. GLAR. *Tantorum*, i. e. *tot*. Hoc seculo enim pro *tot* dicebant *tanti*. Ipse noster Eutropius *aliquanta* dixit pro *aliquot* supra lib. IV. cap. 11. HEUMAN.

XI. *Lucullo*.] Lucio. GLAR.

Bellum Creticum ortum est.] Anno 687. *Creticum bellum, si vera volumus noscere, nos fecimus, sola vincendi nobilem insulam cupiditate. Favisse Mithridati videbatur, hoc placuit armis vindicare* Florus *lib.* III. in sua Epitome. M. Antonius Praetor bellum adversus Cretenses parum prospere gestum, morte sua finivit. lib. XCVII. GLAR. Romani Cretam, quod Mithridati favisse videbatur, aggressi sunt an. ab U. C. 680. Primo missus Marcus Antonius Triumviri pater, sexennio post Q. Caecilius Metellus, qui intra triennium bellum confecit. Vide Flor. III. 7. pag. 108. A F. Plutarchus in vita Pompeji pag. 633. *Creta δευτέρα τις ἦν τῶν πειρατηρίων πηγὴ, μετὰ τὴν ἐν Κιλικίᾳ, alter fons erat piratarum secundum Ciliciam.* Adde Strab. L. X. p. 328 CELL.

Ad id Caecilius Metellus,] Hic Metellus à quibusdam L. à Floro libro XCVIII. Q. praenomen habet, & *lib.* XCIX. itidem. Caeterum Florus ejus crudelitatem non potest satis praedicare. Cos. fuit anno 686. sed haec Procos. egit anno 687. ac biennio post. GLAR.

Triumphavit.] Infra VI. 17. CELL.

Quo tempore] Hic errare Eutropium puto, quippe Apion mortuus est, & ex testamento Populum Romanum haeredem reliquit an. ab U. C. 657. viginti octo annis, antequam Caecilius Metellus in Cretam mitteretur. A. F. Si Appiano I. *Civil.* fides habenda, eodem id anno factum, quo Nicomedis testamento Bithyniam acceperant Romani. CELL.

Libya quoque Romano imperio,] Cyrenen, sive Pentapolim putat Florus lib. LXX. Ptolemaeus Cyrenarum rex, cui cognomentum Appionis fuit, mortuus, haeredem populum Romanum reliquit, & ejus regni civitates Senatus liberas esse dixit. Haec ille. Sed usque ad haec tempora sunt triginta plus anni. Olympiade enim 171. commemorat facta haec Eusebius, anno primo. Sed Romanos accepisse Olympiad. 178. an. 4. qui faciunt annos 32. Justinus lib. XXXIX. sub finem, ait, hunc Ptolemaeum Lathuri fratrem, ac Euergetis Physconis filium, sed ex pellice ortum, ac ei Pentapolim datam. GLAR. Libyam Cyrenaicam intelligit, prope Syrtim Majorem. A. F.

per testamentum [s] Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit: in qua inclytae [t] civitates erant, [u] Berenice, [v] Ptolemais, Cyrene.

XII. Dum haec [w] geruntur, piratae [x] omnia maria [y] infestabant, [z] ita ut Romanis, toto orbe victoribus, sola navigatio tuta non esset. Quare [a] id bellum

VARIAE LECTIONES.

s Male quidam geminata litera *Appionis*, ut Lugd. Bat. 1. 3. 4. 5. scribunt. Nam Romanorum Appiorum nomen his Africae gentibus ignotum fuit: Apis, Aegyptiorum Deus, notissimus: ex quo Apiones videntur denominati.
t *Urbes* Lugd. Bat. 1. 2. 3. *res* 4.
u *Hereniae* LC. *Verinice* Lugd. Bat. 2. *Beromoe* 3. *Beronice* 4.
v *Ptolemias* Lugd. Bat. 3. *Ptolemagis* 4.
w *Aguntur* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
x O*mnia mari* V. Met.
y *Infesti tenebant* L. N. M. F.
z Haec transpositio est 4. Lugd. Bat. codd. nam Vulgati habent. *Ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, sola tuta non esset.*
a *Id ad* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

A. F. Cyrenaica, a fratre regis Aegypti plerumque recta. CELL.

Apionis] Ptolemaei cognomento Apionis, Cyrenarum regis. Filius erat Ptolemaei Physconis e concubina Irene. A. F. Hic est Ptolemaeus, (filius Physconis, frater Lathuri, *Justin.* XXXIX. 5. 2.] ὁ ἐπίκλησιν ἦν Ἀπίων. *Appian.* I. *Civ. circa fin.* CELL.

Berenice, Ptolemais, & Cyrene.] Cyrenaica oppida in ipso littore maris. A. F. Copulam, quia omnes nostri codd. MSS. non agnoscunt, delevimus. VERH.

Ptolemais,] Apollonia & Arsinoë. GL.

XII. *Geruntur,*] In Creta ac Cyrene. GLAR.

Piratae omnia maria infestabant.] Florus lib. XCIX. *Cn. Pompejus lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonae intercluserant, intra quadragesimum diem toto mari eos expulit: belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros & urbes dedit.* Haec ille in Livii Epit. Porro in sua Epitome, duces numerat, & loca maris mediterranei infessa undique, ut nusquam tuti essent piratae. In fine ita ait: *Quid prius in hac mirere victoria? Velocitatem? Quod quadragesimo die parta est? An foelicitatem? quod ne una quidem navis amissa est? An perpetuitatem? Quod amplius piratae non fuerunt?* Vellejus *lib.* II. ait, A. Gabinium trib. pleb. tulisse legem, ut Cn. Pompejo imperium aequum in omnibus provinciis cum Procos. usque ad quinquagesimum miliarium à mari esset. Quo S. C. pene totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur. Haec ille. GLAR. Supra vidimus, contra piratas bellasse Servilium Isauricum an. U. C. 674. Nunc eorum reliquias confecit Cn. Pompejus an. U. C. 687. Utrumque bellum Piraticum dictum uno capite amplexus est Florus, III. 6. A. F.

Sola tuta non esset.] Quasi dicat, cum alia omnia essent tuta. GLAR.

Navigatio tuta non esset.] Vid. Cic. pro

lum Cn. Pompejo decretum eſt; quod intra paucos menſes [b] ingenti & [c] felicitate &″ celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra [d] [e] regem Mithridaten [f] & Tigranen: quo ſuſcepto Mithridaten″ in Armenia minore [g] nocturno proelio vicit, caſtra diripuit: [h] quadraginta millibus ejus occiſis, [i] vigin-

VARIAE LECTIONES.

b *Inter* Lugd. Bat. 1.
c Deſunt LC. *ingenti & felic.* dedimus ex Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
d *Reges* N. M.
e A *regem* uſque ad *Mithridaten in Armenia* delent Lugd. Bat. 4. 5. ſed 2. & 3. ab *& Tigranen.*
f Deſunt V.
g *Nocturno tempore proel.* Sc.
h *XL. millia ejus occidit* S. M. G. Lugd. Bat. 2. 5. ſed 3. & 4. etiam *millibus* delent.
i *XXX.* Sc. & Lugd. Bat. 1. ſed 2. delet.

NOTAE.

pro Leg. Man. cap. 12. VINET. & CELL.

Cn. Pompejo] Ut ſummo illius temporis duci GLAR.

Quod intra paucos] Plin. *lib.* VII. *cap.* 26. ait, Pompejum ademiſſe piratis naveis DCCCXLVI. GLAR.

Intra paucos menſes] Cic. pro Leg. Man. cap 12. extremo. Florus III. 6. 15. Plutarchus in Pomp. f. 633 ἐκ ἐν πλείονι χρόνῳ τριῶν μηνῶν. CELL. Intra quadrageſimum diem. Flor. *Quid prius in hac mirere victoria*, inquit, *velocitatem, quod quadrageſimo die parta eſt? An felicitatem, quod ne una quidem navis amiſſa ſit? An vero perpetuitatem, quod amplius piratae non fuerunt?* A. F & HEARN. Conſ. Cl. Drakenb. ad Liv. Ep. XCIX.

Paucos menſes] Imo intra ſesquimenſem GLAR.

Confecit] Omnes piratas expulit. GLAR.

Mox ei delatum imperium contra Mithridatem] Florus lib. C ita inquit: *C. Manlius, tribunus plebis, indignatione maxima nobilitatis legem tulit, ut Pompejo bellum Mithridaticum mandaretur* Haec Florus. Vellejus *lib.* II. hunc tribunum Manilium vocat. ſi codex non errat: ſemper venalem, & alienae miniſtrum potentiae. Ea lege accepta, magnis certatum eſt inter imperatores jurgiis, cum Pompejus Lucullo infamiam pecuniae, Lucullus Pompejo interminatam cupiditatem objiceret imperii, neuterque ab eo quod arguebatur mentitus argui poſſet. GL.

In Armenia minore] Quae inter Cappadociam ac majorem Armeniam jacet. GLAR. Quo loco Pompejus Nicopolin condidit. Strab. XVII. CELL.

Nocturno tempore praelio vicit,] Florus *lib.* CI. Cn. Pompejus Mithridatem nocturno praelio victum, cogit Boſporum profugere. GLAR. *Regem fugientem media nactus Armenia (quanta felicitas viri!) uno praelio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus.* Flor. Praelium factum eſt an. U. C. 687. A. F Vid. Plutarchus in Pomp. Dio Caſſius lib. XXXVI. prope finem. Flor. III. 5. 23. CELL.

Quadraginta millibus] *De exercitu regio quadraginta millia caeſa vel capta ſunt.*

ginti [k] tantum de exercitu suo perdidit, [l] & duos centuriones. Mithridates cum uxore [m] fugit, & duobus comitibus. Neque [n] multo post, cum in suos saeviret, Pharnacis [o] filii sui apud [p] milites seditione, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates. periit autem apud [q] Bosporum, vir ingentis industriae [r] consiliique. Regnavit

VARIAE LECTIONES.

k *Tantummodo* Lugd. Bat. 4.
l *Sed duo* Lugd. Bat. 5.
m *Fugiit* Lugd. Bat. 1.
n *Multum* Lugd. Bat. 1.
o *Filii sui instinctu militum seditione ad mortem* Sc. *Filii sui militum* &c. Lugd. Bat. 1. sed reliqui a *Pharnacis filii* usque ad *hunc finem* pleniores sunt, & interpolati.
p *Militem* Lugd. Bat. 1.
q *Bosforum* Lugd. Bat. 1. 3. 5. *Bosphorum* Lugd. Bat. 2. 4.
r *Consiliisque* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

sunt. Oros. L. vi. c. 4. At Appian. B. M. p. 399. decem millia caesa, & castra cum omni apparatu capta tradit. cui omnino consentit Plutarchus Pompej. p. 636. VERII.

Cum uxore] Uxorem dicit, quam Plutarch. ejus concubinam vocat, nempe *Hypsicratiam*, quae Mithridatem in praelia sequebatur, quare eam Mithridates *Hypsicratem* vocabat. A. F.

Neque multo post, cum in suos saeviret,] Florus *lib.* CII. *Pharnaces Mithridatis filius bellum patri intulit. ab eo Mithridates obsessus in regia, cum veneno sumpto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo nomine Bithaco, à quo ut adjuvaretur petierat, interfectus est*. GLAR.

In suos] Cognatos vel subditos. GLAR.

Pharnacis filii sui seditione,] Per seditionem popularium a Pharnace filio in turre obsessus venenum sumpsit, quod cum tardius subiret, quia multis antea medicaminibus corpus firmarat, immissum percussorem Gallum Sithocum auctoritate vultus territum revocavit, & in caedem suam manum trepidantis adjuvit. *Victor*. A. F.

Venenum hausit.] Sed frustra propter familiarem usum antidotorum. Gallo ergo militi jugulum praebuit. *Appian*. CELL. Haec etiam Grunerus: qui ex Dione addit, Mithridaten, veneno frustra sumto, ipsum se vulnerasse, vulnerato deinde irruentes aliquot milites gladiis ac lanceis mortem accelerasse. Sed Dionem errasse liquet, quod eos, a quibus interfectum scribit, hostes vocat, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπεσφάγη. Epitomae Livianae consentit Appian. B. M. p. 249. VERH.

Periit autem apud Bosporum] Cimmerium intellige, quae regio proprie Bosporana dicitur, Tauricae inquam Chersonesi ac regionis contrajacentis in Asia, ubi Achaei habitant. GLAR.

Instinctu] Obsidione. GLAR.

vit [s] annis [t] sexaginta, vixit [u] septuaginta duobus: [v] contra Romanos bellum habuit [w] annis quadraginta".

XIII. [x] Tigrani deinde Pompejus bellum intulit. ille se ei dedit, & in castra Pompeji [y] sextodecimo milliario ab [z] Artaxata venit: ac diadema suum, cum procubuisset ad genua Pompeji, in [a] manibus [b] ipsi collocavit: quod ei Pompejus reposuit, honorificeque eum habitum, regni tamen [c] parte multavit, & grandi [d] pecunia. [e] adempta est ei Syria, [f] Phoe-

VARIAE LECTIONES.

s *Annos* Lugd. Bat. 1.
t *XL.* V. Sc. HM.
u *LXXXII.* N.
v Omittit haec Mer. Habet vero Graecus, Vi. V. P. Sylb. ut & codd. nostri.
w *Annos* Lugd. Bat. 1. 5.
x *Tigrani qui pugnaverat contra Romanos, bellum intulit* LC.
y *XV.* I. C.
z *Artasata* Lugd. Bat. 2. *Arcàssata* 5.
a *Manus ejus* Mer.
b *Illius* Lugd. Bat. 4 *Pompeji* 5.
c Abest Lugd. Bat. 1. *grandis* Lugd. Bat. 4.
d *Partem multat* Lugd. Bat. 3.
e *Adempta est & Syria* Lugd. Bat. 1. *adempta est ei & Syria* Mer. Quae lectio ex Graeco refutari potest, qui his verbis explicat, qua parte regni Tigranem Pompejus multaverit. *adepta* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Annos quadraginta.] Alii annos 30. alii 42. alii 46. Moritur an. ab U. C. 690. A. F. De hoc numero diximus Hist. Antiq. p. 48. CELLAR. Conf. Vaillant. in V. Mithr. Orosius etiam recte L. VI. negat, bellum hoc durasse XL. annos, restitueus XXX. quod Plin. L. XXV. C. 2. confirmat. VERH.

XIII. *Tigrani deinde Pompejus*] Flor. lib. CI. *Cn. Pompejus Tigranem in deditionem accepit, eique ademptis Syria, Phoenicia, & Cilicia, regnum Armeniae restituit.* Hacc ille. Vellejus ait: Tigranem Mithridatis socerum fuisse, filium ipsius ad Pompejum venisse, deinde patrem. Cujus adulatoriam refert orationem ad Pompejum, bene longam pro compendio. GLAR. Vid. Plut. in Pomp. p. 637. Dion. L. XXXVI. 26. Epit. Liv. CI.

Ille se ei dedidit] Sed hoc ante mortem Mithridatis factum est, eodem anno, quo Pompejus in Asiam contra Mithridatem profectus. A. F. & HEARN. Lectionem, quam dedimus, exhibent tres Codd. Nostri, in quibus est 1. VERH.

Artaxata] Legend. *Artaxatis:* quae jam Pompejus caeperat. GLAR. Armeniae urbe ad Araxem fluvium, juxta mare Hircanum sive Caspium. A. F. Regia Tigranis Armenii. CELL.

Et grandi pecunia.] Nusquam inve-

[f] Phoenice, [g] Sophene: [h] sex millia praeterea talentorum [i] argenti, quae populo Rom. daret, quia bellum sine causa Romanis commovisset.

XIV. Pompejus mox etiam Albanis bellum intulit, & [k] eorum regem Oroden ter vicit: postremo per

VARIAE LECTIONES.

f *Foenices ofene* Lugd. Bat. 2. 5.

g *Sophanene* F. G. quamquam in Graeco exemplari vitiosa divulsione scriptum erat Σωφανὼ ἦν. Stephanus Byzantius Σωφηνὼ vocat, & sic etiam Appianus. *Offenae* Lugd. Bat. 3. *Fosene* 4.

h *VII.* LC. V.

i *Auri & argenti, quae pop.* HM. *Auri & argenti CCCC. quae pop.* V. *talentorum aurique argenti* Lugd. Bat. 2. *talentorum argentique* 4.

k *Eorum regem prudentem vicit* S. Lugd. Bat. 2. *Eorum regem prudenter vicit* M. Lugd. Bat. 3. 4. 5. *Eorum regem Herodem prudenter vicit* N. *Eorum regem, Oroden scilicet, prudenter vicit* P. V. Mer. Malim *Oroden ter vicit*, quia plus simplici vice a Pompejo Albanos profligatos esse, ex Dione Cassio constat, lib. XXXVI. & XXXVII. Etiam Rufus Festus: *Orode Albanorum rege, ter victo.* Dio autem non *Orodem* hunc regem, sed *Oroesem* vocat.

NOTAE.

venio Pompejum Tigrani grandem pecuniam imperasse praeter eam, quam infra exponit. A. F. & HEARN.

Adempta est ei Syria.] *Eique ademptis Syria, Phoenice, Cilicia, regnum Armeniae restituit.* Epitom. Aliter tamen Plutarch. & verius, quippe Tigrani Syriam, Phoenicen, Ciliciam, Galatiam, Sophenam ademerat Lucullus. Pompejus igitur, quod poterat, ei Armeniam reliquit. Sophenam praeterea ejus filio Tigrani dono dedit. A. F. & HEARN.

Sophene:] Pars Armeniae majoris. GLAR. Provincia Armeniae. Strabo lib. XI. f. 359. vocat Σωφηνῆν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Postea minori Armeniae, iterum Cappodociae Ariobarzanis regno, a Pompejo fuit accensita. *Appian. Mithrid* CELL.

Sex millia praeterea talentorum] Id est, 3600000. aurei. *Three millions six hundred thousand Crowns.* GLAR. & A. F.

Quae populo Romano daret.] Ut ita damnum sarciret. Plutarch. A. F.

XIV. *Pompejus mox etiam Albanis*] Flor. *lib.* III. At in septentrionem Schythicum iter, tanquam in mari stellas, secutus Pompejus, Colchos caecidit. Ignovit Iberiae, pepercit Albanis: regem Colchorum Orodem, positis etiam sub ipso Caucaso castris, jussit in plana descendere: Arthacem, qui Iberis imperabat, & obsides liberos dare. Orodem etiam remuneratus est, ultro ab Albania sua lectulum aureum ac alia dona mittentem. GLAR.

Mox] Eodem anno, quo contra Mithridatem missus. A. F.

Albanis] Qui sunt ad septentrionem & occasum montis Caspii. GLAR. Inter Iberos, mare Caspium, Caucasum montem & Armeniam. A. F.

Orodem scilicet prudenter vicit:] Vetus liber, *Orodem ter vicit.* Vide Dionem

per epiſtolas [l] ac munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. [m] Iberiae quoque regem [n] Artacen vicit [o] acie, & in deditionem accepit. Armeniam minorem [p] Dejotaro, Galatiae regi, donavit, quia ſocius belli Mithridatici fuerat. Attalo & [q] Pylaemeni

Variae Lectiones.

l *Et* Lugd. Bat. 1.
m *Hyberiae* L. Bat. 2. *Hiberiore* 4.
n *Attacon* F. *Artbocem* Florus. *Atbatem* Lugd. Bat. 3. *Artatem.* 4.
o *Aſiae* Lugd. Bat. 3.
p *Lotaro* G. *Dejorato* Lugd. Bat. 5.
q *Polymeni* Lugd. Bat. 1. *Polemeni: Paſlagoniam.* 2. *Cotalo & Polaemeni* 3. *Polemini ſlagoniam* 4. *Polam.* 5.

Notae.

nem libro xxxvi. ubi hic rex Albanorum Oroeſes, & libro xxxvii. Rex Iberum Artoces, qui hic Arthaces. Vinet. *Colchos cecidit, ignovit Iberiae, pepercit Albanis. Regem Colchorum Orodem, poſitis ſub ipſo Caucaſo caſtris, juſſit in plana deſcendere.* Flor. iii. 5. Ubi cur Orodem Colchorum regem vocet, qui fuit Albaniae, non video. Fortaſſe ſcripſerat Florus *regem eorum Orodem*, nempe *Albanorum:* nam de rege Iberorum mox pergit, imo & continuo eumdem Orodem Albaniae regem dicit: *Orodem etiam remuneratus eſt, ultro ab Albania ſua, lectulum aureum, & alia dona mittentem.* Hunc Orodem quidam *Oroeſem* vocant. Superiorem meam conjecturam de Floro nunc video etiam in mentem veniſſe eruditiſſimo & politiſſimo Georgio Graevio, qui legendum dicit *regem horum.* A. F. *Oroſen* ſcribit Sext. Rufus in Brev c. 16. Ὀροίζην Dion. xxxv. 27. Appian. Ὀρ ίζην p. 242. Ὀρίζην 253. Vid. Fabr. ad Dion. Graev. ad Flor. iii. 5 qui *Orodem:* uti & Oroſ. vi. 5. Conf. Bongarſ ad Juſt. xlii 4. Ὀρώδην Paeanius. Verh.

Munera] Auream ſellam. Glar. Καὶ ... Dion. L. xxxvi. 30. ubi Zonaram tradere e Plutarchi Pompejo p. 638. lectum, ſolium, menſam, aurea omnia, a Rege Iberorum ſibi miſſa, Pompejum quaeſtoribus dediſſe, & in aerarium retuliſſe, notat Fabric. *Ultro ab Albania ſua Lectulum aureum, & alia dona mittentem* ſcribit Flor. L. iii. c. 5. Adde Vellej. ii. 37. Verh.

Iberiae] Quae eſt media inter Colchidem & Albaniam. Glar. Inter Pontum Euxinum & Albaniam. A. F.

Artbacem] Varie hujus regis nomen ſcribitur: ſed vere Florus *Artbocem, qui Iberis imperabat, & obſides liberos dare coëgit.* A. F. Recte *Artbocen* e Floro (L. iii. 5.) emendat Doct. Femina. Ἀρτώκην Appian. B. M. p. 253. & Dion. xxxvii. 29. Ἀρτάκην male Paeanius. Verh.

Armeniam minorem] Regionem inter Cappadociam ac majorem Armeniam. Glar.

Dejotaro,] Hic eſt Dejotarus I. quem defendit Cicero. A. F.

Galatiae] Regioni inter Bithyniam & Cappadociam. Glar. Galatae Paphlagonibus verſus meridiem ſunt. Dicta autem Galatia, quod eam regionem Galli, qui Galatae dicuntur, occupaverunt. Vide Strab. lib. xii. A. F.

Belli Mithridatici] Contra Mithridatem. Glar.

Attalo & Pilaemeni] Quis iſte fuerit Attalus, ignorare me fateor. Attalus

meni Paphlagoniam [r] reddidit. [s] Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituraeos & [t] Arabas vicit; & cum venisset in Syriam, [u] Seleuciam, vicinam Antiochiae civitatem, [v] libertate donavit, [w] quod regem Tigranen non recepisset. Antiochensibus [x] obsides reddidit: aliquantum agrorum [y] Daph-

VARIAE LECTIONES.

r *Dedit* Lugd. Bat. 1.
s *Aristadrum* Lugd. Bat. 3. *Aristacum* 4.
t *Arabes* Lugd. Bat. 3.
u *Seleuciae* Lugd. Bat. 1. *Celeuciam* 3.
v *Libertatem* Lugd. Bat. 2. 4.
w Al. *eo quod*.
x *Obsidem* V.
y *Damascensibus* S. N. B. M. G. V. HM. Lugd. Bat. 2. 4. 5. *Damacensibus* 3.

NOTAE.

talus enim ultimus rex Pergami multo ante mortuus. Igitur quidam e Paphlagonum regum familia; ut Pilaemenes, qui Nicomedis III. filius fuit. A. F. Forsan filiis Pylaemenis illius, amici pop. Rom. quem Mithridates ejecerat. *Supra* IV. 9. & V 3. CELL.

Pylemeni] Nicomedis, ut puto, filio. GLAR.

Paphlagoniam] Septentrionalem Galatiae partem. GLAR.

Colchis] Regioni ad orientalem partem Ponti Euxini. GLAR.

Mox] Anno 689. GLAR.

Mox Ituraeos & Arabes vicit:] Ituraei & Arabes montana tenent Laodiceae, quae ad Libanum montem est, inquit Strabo *lib.* 16. & meminit Plinius *lib.* V. *cap.* 23. Strabo addit, maleficos omnes esse, receptacula munitissima habere, quemadmodum qui Libanum colunt quae omnia Pompejus evertit, quae ad mare potissimum habebant inter Sidona ac promontorium θεῦ πρόσωπον. GLAR.

Ituraeos] Ituraei & Arabes ad Libanum montanam regionem incolunt. Strab. A. F.

Seleuciam] Pieriam opinor. GLAR. In Syria ad littus e regione Cypri. A. F.

Antiochiae] Quae ad Orontem est. GLAR.

Antiochiensibus &c.] Haec acciderunt M. Tullio Cicerone, C. Antonio Coss. Quin & Sext. Rufus non, postquam Daphnem reliquisset, Pompejum expugnasse Hierosolymam; sed contra, Hierosolyma expugnata, Daphnem venisse narrat. *Judaea capta Hierosolymam obtinuit: cum Persis foedus icit: rediens, apud Antiochiam Daphnensem lucum, delectatus loci amoenitate & aquarum abundantia, addito nemore, consecravit.* Vide Scalig. ad Euseb. num MDCCCCXLIX. HEARNE.

Aliquantum agrorum Daphnensibus dedit,] *Ultra Antiochiam est Daphne, ad stadia* 40. *mediocris habitatio, & lucus ingens & opacus, fontanis aquis irriguus, in cujus medio est fanum & asylum, Apollinis ac Dianae delubrum, in quo Antiochenses finitimi festa celebrare consueverant. Luci ambitus est stadiorum* LXXX. Strabo *lib.* XVI. GLAR.

Daphnensibus] Qui Daphnem incolunt vicum Syriae, nobilissimum An-

[y] Daphnensibus [z] dedit, quo [a] lucus [b] ibi [c] spatiosior fieret, delectatus [d] amoenitate loci, & aquarum abundantia. Inde ad Judaeam [e] transgressus Hierosolymam, caput [f] gentis, tertio mense cepit, [g] duo-

VARIAE LECTIONES.

z *Reddidit* Lugd. Bat. 3.
a *Locus* Lugd. Bat. 1. 2. 4. 5. *quod locus* 3.
b *Sibi* Lugd. Bat. 2.
c *Spatiosus erat* Lugd. Bat. 3.
d *Loci amoen.* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. 5.
e *Transgressus est* Lugd. Bat. 2. 5.
f *Gentis obsedit; non solum natura loci, verum etiam ingenti muro fossaque maxima munitam. Cum alias legiones aliis die nocteque succedere sine requie cogeret, vix tertio mense expugnavit XIII.* [*XIV.* HM.] *millibus Judaeorum occisis, caeteros in fidem accepit; muros civitatis evert. aequarique solo imperavit. His* S. N. B. V. & sic G. (Eadem fere Codd. Leid. 2. 3. 4. 5.) nisi quod in eo (ut etiam HM.) post *imperavit* haec verba adjiciantur: *cujus circuitus IV. millia passuum fuisse dicitur.*

NOTAE.

Antiochiae suburbium, Apollinis & Dianae cultu longe celeberrimum. A. F. Daphne, quasi suburbium Antiochiae, voluptatum illecebris, ut Bajae Campanae, fere infamis fuit. Capitolinus in M. Philos. cap. 8. *Verus in deliciis apud Antiochiam & Daphnem vixit.* Et Vulc. Gallicanus in Avidio cap. 5. *diffluentes luxuria, & Daphnicis moribus agentes.* Quare praefectus Marci programma in parietibus fixit, ut, *si quis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret.* ib. cap. 6. Adde Casaub. in citatum locum Capitolini. CELL.

Quo locus ibi] Vetus liber habet, *quo lacus ibi.* In Sexto Rufo *Lacus* legitur: sed puto *lucus* rectius. Vide Ausonii nostri carmen in Antiochiam, & nostras in eum locum aliquando annotationes. VINET.

Quo lucus] Hunc locum describit Strab. lib. XVI. *Ulterius est Daphne mediocris vicus, & lucus ingens & opacus, fontanis aquis irriguus, in cujus medio est fanum Apollinis ac Dianae & asylum. Eo Antiochenses aliique finitimi ad festa celebranda de more conveniunt. Luci ambitus est stadiorum* LXXX. A. F.

Inde ad Judaeam transgressus,] Anno 690. Strabo *lib.* XVI. Pompejus Judaeorum munitiones evertit, & ipsa in primis Hierosolyma vi capta sunt. ea munitio petrosa erat, & bene septa, & interius aquis abundans, exterius omnino sicca. Fossam habebat in lapide excisam XL. pedum profunditate, latitudinem CCL. e lapide autem exciso educta erant templi moenia. Pompejus ea coepit, observato jejunii die, dum ab omni opere Judaei abstinerent. GLAR.

Hierosolymam,] Eam cepit Pompejus jejunii die, quo ab omni opere Judaei abstinent, impleta fossa, qua vallabatur, sexaginta pedum profunditate, latitudine CCL. jussitque moenia dirui, eodem anno, quo mortuus Mithridates: ab U. C. 690 A. F.

Tertio mense cepit,] Josephus Antiq. Jud. lib. XIV. cap. 8. ἁλόντος

[g] duodecim millibus Judaeorum occisis, caeteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, & finem antiquissimo bello dedit.

XV. M. Tullio Cicerone oratore, & [h] C. Antonio [i] COSS. anno [k] ab urbe condita [l] DCLXXXIX. L. Sergius Catilina, nobilissimi generis vir, [m] sed ingenii pravissimi, ad delendam patriam conjuravit cum quibusdam, claris quidem, sed audacibus vi-

VARIAE LECTIONES.

g *XIIII.* deleto *millibus* Lugd. Bat. 2.
h *Gn.* Lugd. Bat. 2. *Cn.* 4. 5.
i *Claris consulibus* G.
k *Urbis conditae* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
l *DCXCIX.* F. Capitolini Fasti habent *DCXC.* Lugd. Bat. 1. *DCLXXI.* sed 4. *DCLXXXVIII.*
m Al. *& ingenii. parvissimi* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

τῆς πόλεως περὶ τρίτον μῆνα. Ben Gorion cap. 39. בחדש הרביעי *mense quarto.* Utrumque de Templo potius, quam de urbe intelligendum. Nam cives, qui extra factionem Aristobuli erant, ne quidem portas clauserunt Pompejo, sed *δεξάμενοι τὴν στρατιὰν, ἐνεχείρισαν Πομπηΐῳ τήν τε πόλιν, καὶ τὰ βασίλεια*, Aristobuli factione se in Templum recipiente. *Joseph. cit. loco.* CELL.

XV. *M. Tullio Cicerone*] Anno 691. Vellejus Paterculus lib. II. haec de Cicerone ait: *Per haec tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimae, & ut vita clarus, ita ingenio maximus; qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur: Cos. Sergii Catilinae, Lentulique & Cethegi & aliorum utriusque ordinis virorum conjurationem singulari virtute, constantia, vigilia, curaque eripuit. Catilina metu consularis imperii urbe pulsus est: Lentulus Consularis & Praetor iterum, Cethegusque & alii clari nominis viri, authore Senatu, jussu Cos. in carcere necati sunt.* Caeterum copiose Sallustius hanc historiam descripsit. CLAR.

An. ab urbe condita DCLXXXIX.] Et hic & in proximo annorum numero, annum unum desiderant nostri Chronologi. VINET. DCLXXXX. Est enim annus, quo capta Hierosolyma. A. F.

Lucius Sergius Catilina, nobilissimi generis vir.] *L. Catilina nobili genere natus, fuit magna vi animi & corporis, sed ingenio malo pravoque.* Salust. Patricium fuisse constat ex Cicerone & Asconio, ex Sergia familia oriundus, cujus antiquitatem ostendit Virgilius, cum ait:

Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen.

Hujus familiae ultimus fuit Catilina. A. F.

Claris quidem,] Inter eos quidam Senatorii ordinis, quidam Equestris, multi ex coloniis & municipiis domi nobiles. Adi Salust. 17. vide & Florum, IV. 1. A. F. Lentulus enim, praecipuus ex conjuratis, consul fuerat, jam iterum praetor. *Sallust.* cap. 55. *Vellej.* lib. II. cap. 34. CELL.

Urbe

viris. A Cicerone [n] urbe expulsus est: socii ejus [o] deprehensi, in carcere strangulati sunt. Ab Antonio altero consule [p] Catilina ipse [q] proelio [r] victus est", & interfectus.

XVI. [s] Sexcentesimo nonagesimo anno ab urbe condita, D. Junio Silano & L. Murena COSS. Metellus de Creta triumphavit; Pompejus [t] de bello Piratico & Mithridatico. Nulla unquam pompa [u] triumphi

VARIAE LECTIONES.

n *Urbe* abest a Lugd. Bat. 1. *Est* delet 5.
o *Deprensi* Lugd. Bat. 3.
p *Katilina* Lugd. Bat. 3.
q *Victus proelio, est interfectus* Lugd. Bat. 1. 2. *Victus p. est, & interf.* Lugd. Bat. 3. 4. 5. sed huic *victus* excidit. sed 2. *ab U. C. Sexc. XX. Decimo Junio Syllano.*
r Desunt LC.
s *Anno Urbis conditae non. an. D. Jun.* &c. Lugd. Bat. 3. 5. & 4. qui *Salonio* pro *Silano.*
t Delet Lugd. Bat. 1.
u *Triumphis militis* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

Urbe expulsus,] Non vi, sed minis & oratione. CELL.

Socii ejus deprehensi,] Cicero *in oratione* III. *in Catilinam*, novem hominum perditissimorum poena rempublicam conservatam ait. Sallustius socios ejus nominat quinque; Lentulum, Cethegum, Statilium, Gabinium, Caepacium. GLAR.

Ab Antonio] Per legatum M. Petrejum. *Sallust.* LIX. CELL.

Altero Consule] Sed tunc Proconsul erat, cum Catilinam vicit. A. F. Recte Doct. Femina. Junius enim Silanus & L. Licinius Murena (quos seq. cap. Noster exhibet) erant Coss. Dion. XXXVIII. 47. notante Gronov. ad Epit. Liv. CIII. Quae *Catilina a C. Antonio proconsule caesus est.* quod ita capiendum esse, ut ad Proconsulem referatur, quod ab legato ejus & auspiciis ipsius factum est, monet Fabr. ad Dion. nam Conjurationis Catilinariae ipsum Antonium participem facit idem scriptor, unde proelio adversus Catilinam adesse noluit, at morbum simulavit. quod confirmat Sallust. c. 62. a Viro Cl. laudatus. VERH.

XVI. *Sexcentesimo nonagesimo anno*] Anno 692. GLAR. Sexcentesimo potius nonagesimo primo. A. F. & HEARN.

D. Junio Syllano] Pro *D.* vetus scribit *Decimo:* & mox *perlata*, pro *praelata.* VINET.

Metellus] Creticus. GLAR.

Metellus de Creta triumphavit;] Plinius *lib.* VII. *cap.* 26. ait, sequentis anni Coss. M. Messala, M. Pisone III. Calendas Octobris hunc fuisse triumphum tertium. *lib. autem* XXXVII. *cap.* 2. ubi de eodem triumpho ait, eum pridie Calendas Octobris fuisse, ubi ejus miracula prodit, cum magna Pompeji increpatione. GLAR.

Pompejus de bello] Tertius hic fuit Pompeji triumphus, ex Asia scilicet: de alteris duobus superius habuimus. GLAR. Pompejus triumphavit

phi similis fuit. ducti sunt ante ejus currum [v] filii Mithridatis, [w] filius Tigranis, [x] & [y] Aristobulus rex Judaeorum: praelata [z] est ingens pecunia, [a] auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

XVII. Anno urbis conditae [b] DCXCIII. C. Julius

VARIAE LECTIONES.

v Sic S. N. M. F. & Graecus plurali. Caeteri codd. nostri cum Vin. & Sylb. *filius*. Addunt Ven. Mer. etiam Tigranis *filios*: sed codd. nostros & Graecum metaphr. secuti singulari numero *filius* praeferendum censemus.

w *Filii* Lugd. Bat. 4.

x *Et* delet Lugd. Bat. 1.

y *Aristobolus* Lugd. Bat. 1. 4. 5.

z Delet Lugd. Bat. 4.

a Quidam legunt more Graecorum *auri atque argenti infinitum*, omisso *pondus*. Ven. autem *aurum atque argentum infinitum*. *Et auri & argenti infinita* deleto *pondus* Lugd. Bat. 2. quod neque 5. agnoscit. *Et auri atque* 3. 4.

b *XCVIII*. Fr. *DCXCVIII*. V. Lugd. Bat. 4. sed 3. *DCXC*.

NOTAE.

phavit anno post Metellum, nempe an. U. C. 692. A. F.

Fuit] Ante hunc. GLAR.

Filius Mithridatis,] *Pompejus de liberis Mithridatis, & Tigrane Tigranis filio triumphavit.* Epitom. Plutarch. ante currum ductos fuisse dicit piratarum duces, filium Tigranis cum uxore & nata, item uxorem Tigranis regis Zozymen, Aristobulum Judaeorum ducem, Mithridatis sororem cum ejus liberis, quinque nobiles quasdam foeminas Scythicas, & obsides Iberorum, Albanorum & Comagenae. A. F.

Aristobulus] Alexandri & Alexandrae F. GLAR.

Praelata ingens pecunia,] Ad decem milliones auri. A. F.

Auri atque argenti infinitum pondus.] In Plutarcho summa est 20000. talentorum, quae faciunt 12000000. coron. Locus in Plinio lib. XXXVII. cap. 2. plane deploratus est, inquit Budaeus libro tertio de Asse. GLAR.

Vulgo *pondus* addunt, quod Fuld. codicem secuti abjecimus. Et alibi noster ita concise loquitur. L. IX. c. 9. *infinitum auri gemmarumque*. CELLAR. Cl. Hovenius & Gruner. *pondus* quoque abjecerunt. Quum tamen supra L. II. c. 27. etiam *infinitum auri, argentique pondus* retinuimus, uti & iidem Viri D. L. III. c. 18. *magnum pondus auri atque argenti*. neque hic dubitavimus vulgatam lectionem tueri. VERH.

XVII. *Anno urbis conditae* DCXCIII.] Sic habet vetus liber, alii DCXCVIII. Sed quia hic annorum numerus tribus annis nostrorum Chronologorum rationes antecederet, qui minor esse debet, ut supra annotatum est, antiqui nostri libri lectionem alteri praetulimus, cui unicum annum adjicit Paulus Orosius libro sexto. Porro quem hic nostri libri Lucium Bibulum appellant, Cassiodorus & quotquot legere memini, *Marcum* nominant, pro *Lucio*. VINET.

lius Caesar, qui postea imperavit, cum L. [c] Bibulo consul est factus. [d] decreta est ei Gallia & Illyricum, [e] cum legionibus [f] decem. [g] Is primo vicit [h] Helve-

Variae Lectiones.

c *Bello* Lugd. Bat. 1. *Libulo* 5.

d *Decreta est ei Gallia Transalpina, Cisalpina, & Comata. Senatus addidit & Illyricum cum legionibus denis. Primo vicit Helvetios* &c. V.

e Delet Lugd. Bat. 1.

f *Denis primos* Lugd. Bat. 2. *denis primo* 3.

g *Is primus* Lugd. Bat. 1.

h *Elbetios* Lugd. Bat. 1. *Eloetios* 3. *Eleuticos* 4.

Notae.

Anno U. C. DCXCV.] An. 695. Hoc anno coepit bellum Gallicum, quod gessit Julius Caesar, proximo anno post consulatum. numerus hic debebat esse, secundum Eutropii numerationem, 693. nostra autem supputatione 695. duobus enim annis praecedimus eum. Numerus autem belli Gallici primus est, ut posuimus, 695. Glar. Rectissime, ut solet Glareanus, annorum computationem ponit. Quem autem Eutropius hic *L.* vocat Bibulum, Fasti vocant *M.* Nostrum notat Almelov. ad Ann. Quum vero unus ad arbitrium omnia in Rep. administraret Caesar, per jocum non *Caesare & Bibulo*, sed *Julio & Caesare Coss.* dixerunt, ut Suet. in V. c. 20. testatur. Verh.

Anno Urbis conditae] Sexcentesimo nonagesimo quarto, ante Ch. nat. 57. A. F.

Decreta est ei Gallia & Illyricum,] *Initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyrico adjecto, lege Vatinia accepit, mox per Senatum Comatam quoque, veritis Patribus ne, si ipsi negassent, Populus & hanc daret.* Sueton. in Caesare, XXII. Hic Vatinius Tribunus Plebis legem tulerat, ut Caesari Gallia Cisalpina cum Illyrico in quinquennium sine Senatus decreto, & extra sortem mandaretur: ut ii, quos in lege nominabat, legati sine decreto cum Caesare proficiscerentur, & ut eidem pecunia ex aerario ad exercitum attribueretur. A. F.

L. Bibulo] Sribendum *M. Bibulo*. Vide Pighium Annal. Tom. III. p. 351. Hearne.

Cum legionibus decem] Hunc errorem notavit ad Suet. Caes. 24. Cel. Oudendorp. quem consule. Verh.

Is primo vicit Helvetios] Anno 696. Ut videat lector fortunam a Romanis fuisse, Helvetii, qui toties Romanos vicerunt, adeo stulti facti sunt, ut oppidis suis incensis, relicta munitissima patria, totius Galliae imperium capere niterentur. Dedit ea temeritas Romanis occasionem arripiendi imperii in Galliam, ac deinde totius orbis. hoc autem voluit Deus, qui nasci voluit in summa pace, quae paulo post fuit sub Augusto. Glar.

Helvetios qui nunc Sequani] Helvetii inter Rhenum, Rhodanum ac Jurassum montem, in quatuor pagos divisi, Durgeavum, Limmagianum, Ursinum ac Arolanum, a quatuor fluminibus Ur, Limmag, Ursa, Arola. Olim una civitas, nunc XIII. urbium sive partium, hoc ordine: Tigurum, Berna, Luceria, Uria, Suicia, Sylvania, Tugium, Clarona, Basilea, Friburgum, Salodorum, Schafhusia, Abbatiscella. Primae octo antiquae vocantur. Basilea non est in vero Helvetiorum tractu, sed in Sequanis. Schafhusia, in Germano littore, Abbatiscella & Clarona, semi-Rhaetae. Glar. Hi olim Galliae populi, nunc inter Juram montem, Rhenum & Rhodanum

vetios, qui nunc [i] Sequani [k] appellantur. deinde vincendo [l] per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis [m] novem fere [n] omnem Galliam, quae [o] inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, & Oceanum [p] est, & [q] circuitu [r] patet [s] ad bis & tricies centena millia passuum.

VARIAE LECTIONES.

i *Squadi* G. Lugd. Bat. 2. *Secani* 3.
k *Appellantur; hi quondam fuere viventes siti inter Alpes & montem Duram, Rhenumque & Rhodanum contra lacum Lemanum. Deinde Julius vincendo* L.
l Delet Lugd. Bat. 2. 4. 5.
m *VIII.* Lugd. Bat. 1.
n *Omnes Gallias* Lugd. Bat. 3. *totam Gall.* 4.
o *Intra* Lugd. Bat. 4.
p *Sunt* Lugd. Bat. 3.
q *Circuitum* Lugd. Bat. 4.
r *Paret* Lugd. Bat. 5.
s *Ad bis tricies centena millia pass.* N. M. Lugd. Bat. 1. 3. *Ad bis & tricies sexcenta millia pass.* L. F. perperam. *Ad tricies centena millia pass.* HM. *ad bis tricies* L. Bat. 2. 4.

NOTAE.

num flumina; vulgo *Suisses*, divisi in Transjuranos & Cisjuranos. Posteriores hic intelligi putat Ortelius, circa Basileam. De hoc Bello Gallico vide Florum, CXI. 10. A. F.

Helvetios qui nunc Sequani.] Qui nunc Sequanis, sive provincia Maxima Sequanorum continentur. Vales. Not. Gall. p. 522. CELL.

Sequani] In hac appellatione fallitur. Caeterum hoc bellum elegantiss. descripsit Caesar libris VII. & Hirt. lib. I. ut non sit opus multa hic commentari. GLAR. Sequani non sunt Helvetii, sed Helvetiis proximi, hodie Comitatus Burgundiae incolae, seu Franche Comte. *Marlean. in Caes.* CELL. Recte hic Cellarius errorem, de quo Glareanus, notat. vid. Gruner. VERH.

Domuit autem annis fere novem] Haec omnia ex Suetonio ad verbum: sic enim ille in Caesare cap. XXV. *Gessit autem novem annis quibus in imperio fuit haec fere: omnem Galliam, quae a saltu Pirenaeo Alpibusque & monte Gebenna, fluminibusque Rheno & Rhodano continentur, patetque circumitu ad bis & tricies centum millia passuum, praeter socias ac bene meritas civitates in provinciae formam redegit.* A. F.

Annis fere novem] Sueton. *annis novem*, Appianus *decem*, quod verum est, si sex menses demas. Caesar enim Gallis praefuit geminato quinquennio, sex mensibus minus, qui ei adempti sunt vitio belli civilis. A. F. & HEARN.

Omnem Galliam, quae &c.] Haec & quae sequuntur, ad verbum fere desumpta sunt ex Sueton. Caes. cap. 25. CELL. Hinc frustra esset multa commentari, dum ad cap. illud Caes. consuli possunt Viri, ut de re literaria, ita de Suetonio optime meriti. VERH.

Bis tricies centena] 3200000. milliaria. Apud Ptolemaeum aliquanto minor est, etiamsi undenos o-

ſuum. Britannis mox bellum intulit; quibus ante [t] eum" [u] ne nomen quidem Romanorum cognitum erat: [v] & eos quoque victos, obſidibus acceptis ſtipendiarios fecit. Galliae autem [w] tributi nomine [x] annuum imperavit ſeſtertium quadringenties: [y] Germanosque trans Rhenum aggreſſus, [z] immaniſſimis proeliis vicit. [a] Inter tot ſucceſſus [b] ter

VARIAE LECTIONES.

t Deeſt S. Lugd. Bat. 3.
u *Nec* Lugd. Bat. 2. 5.
v Delet Lugd. Bat. 5.
w *Tribuni* Lugd. Bat. 4.
x *Annum* V. P. & Mer. Lugd. Bat. 3.
y *Germanos quoque* Lugd. Bat. 4.
z *Maximus* Lugd. Bat. 4.
a *Intra* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

mnium laterum gradus quater per 500. ſtadia multiplicaverimus. erit enim ſumma ſtadiorum 22000. quae ſi multiplicentur per 125. (quantum paſſuum eſt ſtadium) paſſus producentur 2750000. milliaria. GLAR.

Britannis mox] Anno 699. Hoc factum eſt anno 4. belli Gallici. GLAR. *Aggreſſus eſt & Britannos ignotos antea, ſuperatisque pecunias & obſides imperavit.* Sueton. an ab U. C. 698. A. F.

Seſtertium quadringenties;] 40000000. HS. 1000000. coron. GLAR. *Eique quadringenties in ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit.* Sueton. Ubi *quadringenties* abſolute dicit, quod Noſter *ſeſtertiûm quadringenties*, quod idem eſt, & ita Veteres loquebantur, nota illa *HS.* id eſt *ſeſtertiûm*, vel ſuppreſſa vel expreſſa; cum dicebant autem decies, vicies, tricies, &c. ſubintelligebant *centena millia*, *vicies centena millia*, &c. Hic igitur *quadringenties* eſt *quadringenties centena millia ſeſtertium*: quae ſumma efficit unum millionem nummûm. Lipſius (de Magn. Rom. 1. 2. 3.) hanc ſummam minorem putavit, quam par erat Gallias in tributum dare, quare affirmat Suetonium ſcripſiſſe ∞ ∞ ∞ ∞, id eſt, quater millies, nempe decem milliones nummûm. Quod ſi in Suetonio verum eſt, in Eutropio etiam verum erit. A. F. & HEARN.

Germanosque trans Rhenum] Eodem anno in Germaniam venit, XVIII. omnino dies commoratus. Pontem, quem fecerat per Rhenum, reſcidit: ſed nullam pugnam in Germania fecit. GLAR. *Germanos qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorum, ponte fabricato aggreſſus, maximis affecit cladibus.* Sueton. A. F.

Inter tot ſucceſſus] Sueton. *in Caeſare*, *tit.* XXV. *Per tot ſucceſſus, ter, nec amplius, adverſum caſum expertus. In Britannia claſſe vi tempeſtatis prope abſumpta, & in Gallia ad Gergoviam legione fuſa, & in Eburonum finibus Titurio & Aruncuſejo legatis per inſidias caeſis.* Haec Suetonius, longe rectius quam Eutropius: niſi alii etiam obtinuerint, Caeſarem in Germania male pugnaſſe. Ipſe certe non meminit. GLAR.

Ter

[b]ter male pugnavit: apud [c] Arvernos semel praesens, & absens [d] in Germania bis. nam legati ejus [e] duo, Titurius & Aurunculejus, per insidias caesi sunt.

XVIII. Circa [f] eadem tempora, anno urbis conditae [g] DCXCVII. M. [h] Licinius Crassus, collega Cn. Pom-

VARIAE LECTIONES.

b *Tot* Lugd. Bat. 3.
c *Arbvernes* N. *Arbernos* Lugd. Bat. 1. 2. *Albernos* 3. *Arbenos* 4. *Albrinos* 5.
d *A Germ.* Lugd. Bat. 2. 5.
e Deest V. mox *Tuturius* Lugd. Bat. 2. *Tircius* 4. *Arunculejus* Lugd. Bat. 1. *Arunculeus* 2. 3. *Auruiculeus* 5.
f *Haec* Lugd. Bat. 5.
g *XCIX.* Sc. *DCXCIX.* V.
h *Licinnius Crassius* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Ter male pugnavit:] Ita Sueton. Sed tres illas vices aliter disponit. *Per tot successus ter, nec amplius adversum casum expertus: in Britannia classe vi tempestatis prope absumpta, & in Gallia ad Gergoviam legione fusa, & in Germanorum finibus Titurio & Aurunculejo legatis per insidias caesis.* Et optime Suetonius. A. F.

Apud Arvernos] Ad opp. Gergoviam. GLAR. Circa Gergoviam. Hodie *Clermont in Auvergne.* A. F. Sueton. cap. 25. *ad Gergoviam legione fusa.* CELL.

In Germania bis.] Suspectus locus. Nam Q. Titurius Sabinus & L. Cotta Aurunculejus legati una clade in Eburonibus (*quorum pars maxima inter Mosam & Rhenum*, Caes. Gall. v. 25. 4.) perierunt. *Caes. cit. lib. cap.* 37. CELL. Annotatio Cellarii ad hunc locum corrigenda est. Scilicet Eutropius per *bis* non significat clades duas, alteram Titurii, alteram Aurunculeji, sed horum potius cladem removet, nec inter infelices Caesaris pugnas enumerandam censet, quippe quae non vera pugna, sed subitus per insidias factus impetus fuerit. HEUM. Ubi igitur *bis?* Eutrop. excusari nequit. HAV.

Bis.] Imo semel, ut supra ex Suetonio. Eutropium fortasse in errorem induxit, quod alicubi legitur, Cottam & Titurium legatos Caesaris insidiis circumventos cum exercitu caesos. Item Aurunculejum legatum Caesaris, insidiis circumventum periisse, & ita duobus praeliis tres legatos Caesaris trucidatos putavit, Cottam, Titurium & Aurunculejum. Verum Aurunculejus & Cotta unus homo est: dicebatur enim Cotta, *L. Cotta Aurunculejus.* Cotta vero & Titurius simul insidiis Eburonum circumventi an. ab U. C. 699. A. F. Locus suspectus. Semel enim tantum in Germania adversum casum expertum esse innuit Sueton. HEARN.

Legati ejus] Vide Caes. *lib.* v. GL.

Et Arunculeus,] Vetus liber addito *i* appellat Arunculejum. Ita in Commentariis Caesaris, & Liviana Epitome Arunculejus legitur. VINET.

XVIII. *Conditae* DCXCVII.] Sic in veteri libro. alii DCXCIX. sed eorum mendum arguit, quod inter C. Caesaris cum M. Bibulo, & Marci Licinii cum Cneo Pompejo Consulatum, annum unum duntaxat ponant,

Pompeji Magni, in consulatu secundo, contra Parthos missus est: & cum circa Carras contra [i] omina & auspicia dimicasset, [k] a Surena, [l] Orodis regis duce

VARIAE LECTIONES.

i *Omen* S. N. F. B. Lugd. Bat. 2. 5. Sed 1. mire depravatus. *Omnia* V. corruptissime.
k *Surene* Lugd. Bat. 1. *Sureno* 4.
l *Oredis* Lugd. Bat. 1. *Ordis* 2. *Horodis* 3.

NOTAE.

nant, cum tres interesse liquido constet. Praeterea numerus ille DCXCIX. cum nostrorum Chronologorum rationibus convenit, quod non debet, sicuti supra nos monuimus. VINET. Imo an.U.C. DCXCIX. Superiori anno Consul fuerat Crassus cum Cn Pompejo ambo II. A. F.

DCXCIX.] Hic nobiscum convenit. GLAR. Recte hic annorum computationem emendant Viri D. quamquam numerus, quem servamus, Eutropii calculo convenit, neque ullus e Codd. nostris secus legenndi ansam praebet. VERH.

M. Licinius Crassus, collega] Florus lib. III. Adversa & diis & hominibus cupiditas consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro, strage II. legionum & ipsius capite multata est, quod tribun. pleb. Attejus exeuntem ducem hostilibus diris devoverat, caeso una cum filio Crasso. Capiti ejus amputato infusum est aurum, in contumeliam, & avaritiae ultionem. GLAR.

In Consulatu secundo,] Utriusque scilicet. GLAR.

Contra Parthos missus est] Crassum contra Parthos non missum, sed pecuniae & gloriae cupiditate inflammatum fuisse ad bellum Parthicum, recte ex Plut. &Vellej. observat.Gruner. Vir Cl. Confirmant Dio p. 133. Appian. in Parth. p. 219. Flor. III.11. Oros. L. VI. 13. Vide singulis locis Comment. VERH.

Carras] Mesopotamiae urbem. GLAR.

Contra omina] Imo contra Tribunorum plebis voluntatem. GLAR.

Contra omina & auspicia] Primum diris devotus ab Attejo trib. pl. quod foederatis gentibus bellum moveret: deinde in limine templi Hierapolitani uterque Crassus, pater & filius, collapsi sunt. Porro *δυσίχθοντα* vates in Syria nunciaverunt, id est, *tristia victimis significari*. Cum Euphratem trajiceret, equus praetorius in aquas desiliit, locus castrorum fulmine tactus &c. *Plutarch. in Crasso*. CELL. *Omina* sunt, quae ex ore veniunt. *Auspicia*, quae ex avibus. Utraque hic conjungit Eutrop. quia aquila cum a signifero evelleretur ut iter facerent, retro cessit. Et ipse vocem emisit: pontem, quem supra Euphratem construxerat ad exercitum trajiciendum, disjiciendum esse, ut nullus militum effugium haberet, & ita nemo rediret. Adi Plutarch. in Crasso. A. F.

Dimicasset .... victus] Non praelio victus, sed colloquii specie, & percutiendi foederis, deceptus, in potestatem hostium venit. Plutarch. Adde quae ad Sexti Rufi c. 17. diximus. CELL.

Surena,] A Sillace & Surena. Florus. Surena, nomen dignitatis. A. F.

Orodis] Ita libri omnes nostri, atque Latini autores fere cum Dione Graeco. apud Plutarchum vero in vita Crassi, & alibi Ὑρώδης hic scribitur, ubi nescio, an sit ὑ pro ὀ in prima illa syllaba. VINET. Olim putaveram, hunc Orodem Artabani filium fuisse, sed nunc sententiam demuto, invenio enim eum a Phraate

duce, victus, ad postremum interfectus [m] est [n] cum filio, [o] clarissimo & praestantissimo [p] juvene. [q] Reliquiae exercitus per [r] C". Cassium quaestorem servatae sunt: qui singulari animo perditas res tanta virtute restituit, ut [s] Persas [t] rediens, trans Euphraten crebris proeliis vinceret.

XIX.

VARIAE LECTIONES.

m Deest Lugd. Bat. 3.
n Delet Lugd. Bat. 5.
o *Clariss*. *ejusdem nominis & praest*. V.
p *Juveni* Lugd. Bat. 3.
q *Reliqui* .... *servati* Lugd. Bat. 3.
r Deest S. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
s *Persas* [superscribitur *Parthos*] *redientes* S.
t *Redigens* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

te II. genitum. Corrige igitur apud Florum meum pag. 117. A. F. Eamdem observationem, quam Vinetus, etiam alii habent. Orodes tamen Latine recte scribitur, ut praeter aliorum, exemplo Ciceronis liquet ad Famil. Ep. 1. & alibi. VERH.

Cum Filio,] P. de quo multa Caes. *libro tertio, de bello Gallico*. GLAR.

Per C. Cassium quaestorem] Dion. *libro* XL. habet, μετὰ Κασσίȣ Λογγίνȣ τȣ̃ ταμίȣ solum. libro vero XLI. est, Q. Cassius Longinus, qui nescio an idem sit. VINET. Qui postea Caesarem interfecit. Vellej. Pat. II. 46. GLAR. & CELL. Epitom. Liv. CVIII. C. Cassius Quaestor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. A. F.

Perditas res] Sub M. Crasso. GL.

Res.] Rom. GLAR.

Persas,] Parthos. GLAR.

Trans Euphratem] In Mesopotamiam GLAR.

Persas rediens, trans Euphraten] Ita, ut in Edit. Havercampiana legebatur, locum male distingui monet Gruner. Etsi in singulis fere Edd. diversam distinctionem offendo, ut dubii mihi videantur Viri docti, quo illud *trans Euphratem* pertineat. Schonhovii. *Persas, rediens trans Euphraten, crebris* &c. & ita Cellarii, Hovenii, Gruneri. *Persas rediens trans Euphraten crebris* &c. Merulae. Sed Fabri Patris & Filiae *Persas, rediens, trans* &c. Non possum non Havercampii distinctionem tueri: quod enim Vir Cl. τὸ *trans Euphraten* ad τὸ *rediens*, non ad τὸ *vinceret* pertinere existimat, quia Dio L. XL. p. 133. ait Parthos Euphraten non transgressos esse, dubito, an satis recte. Nam Crassus non rediit trans Euphraten, atque ita ad τὸ *rediens* pertinere non potest, sed ad τὸ *vinceret*, quod unice verum est; dum Parthi trans Euphraten in Syriam regressi ab illo victi sunt, quod diserte haec exempla confirmant. *C. Cassius, quaestor M. Crassi, Parthos, qui* in Syriam transcenderant, *cecidit*. Epit Liv. CVIII. Vellej. L. II. c. 16. *Syriamque adeo in Populi Rom. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos felici rerum eventu fugaret, & funderet*. His calculum adjicit Josephus ad Dion. L. XL. p. 133. laudatus. Ceterum

XIX. [u] Hinc jam bellum civile [v] successit" exsecrandum & lacrymabile; [w] quo, praeter calamitates, quae in proeliis acciderunt, etiam [x] Romani Populi fortuna mutata est. Caesar enim, rediens ex Gallia victor, coepit poscere alterum consulatum: atque ita

VARIAE LECTIONES.

u *Hic* Lugd. Bat. 3.
v Deest L.
w *Quod* Lugd. Bat. 3.
x *Romanae Reipublicae forma* Gr.

NOTAE.

recte Glarean. pro *Persas* emendat *Parthos*. Hos enim promiscue confundit auctor passim, uti & Aur. Vict. aliique ejus seculi scriptores, quod semel monuisse sufficiat; qui enim hic *Persae* initio cap. *Parthi*. & sic L. VII. c. 5. *Orodes Persarum rex* &c. VERH.

XIX. *Hinc jam bellum civile successit*] Anno 705. Hoc bellum eleganter descripsit Caesar ipse tribus libris, & Hirtius duobus aut tribus. GLAR.

Bellum Civile] Bellum Caesaris & Pompeji. De quo vide Flor. IV. 2. A. F.

Etiam Romani 'nominis fortuna] Roma uni parere rursus coepit. A. F.

Romani nominis fortuna] Hanc lectionem in omnibus, quotquot vidi, edd. (nisi quod Hoviana' in margine P. R.) obviam contra codicem F. & Leid. 1. 2. 3. tuetur Doct. Gruner. quem vide. Sed, licet aliunde probet, *nomen Romanum* idem esse ac *Populum Rom.* quo sensu infra L. IX. c. 7. ab Eutropio ipso adhibitum invenio. *Horum imperium* Romano nomini *perniciosum*. & Nep. Vit. Hann. 7. *Hannibalem inimicissimum* nomini Romano. uti & pro *fama*, *gloria*, *nomen* saepe usurpari monet Cl. Drakenb. Praef. Livii, quo sensu neque hic alienum, non tamen tot Codicum MSS. auctoritati repugnare ausim, propterea quod 4 & 5. quorum rationem non habuit Havercampus, confirmant, prior *P. R.* posterior *Pop. Romani*. uti & 2. Ceterum *fortunam mutari* potissimum dici, recte ostendit Vir. Cl. si rerum status in deterius mutatur, VERH.

Caesar enim, rediens e Gallia victor,] Caesar plebiscitum impetraverat, ut absentis sui ratio haberetur: id est, ut non cogeretur Romae in campo Martio adesse comitiis consularibus, ac petere consulatum more majorum. Ita autem corruperat universum populum, ut minime dubitaret de adeptione. Quare autem tantopere cuperet fieri Cos. in causa erat, quia sciebat, non perpetuo se fore in Gallia imperatorem. Ut igitur post Galliae praeturam rursus in imperio esset, voluit, ut sui absentis ratio haberetur. quod cum magnates nollent, ille noluit exercitum dimittere: causatus injuriam sibi fieri, quod plebiscitum in se non servaretur, & quod provincia abire juberetur sex mensibus ante statutum tempus: & erant praetextus justitiae, propter quos armorum gloriam armis vindicare statuit. GLAR.

Coepit deposcere alterum Consulatum:] Cum Senatus de imperio Caesari abrogando, & successore in ejus locum mittendo decrevisset, Caesar poposcit, ut sibi Consulatum proximis Comitiis darent, &c. Vide Flor.

ita ut sine dubietate ei [y] aliqua deferretur. contradictum est a Marcello [z] COS. a Bibulo, a Pompejo, [a] a Catone; jussusque [b] dimissis exercitibus ab urbem [c] redire. propter quam injuriam, ab Arimino, ubi mi-

VARIAE LECTIONES.

y *Aliqui deferrent.* Sic Cellarius correxit vulgatam lectionem, *aliqua deferretur.* Sic *deferre* etiam postea usurpatur. Priora verba: *atque cum sine dubietate*, Fuldensis, Lugd. Bat. 1. 2. 3. & codd. Oxonienses ita mutant: *atque ita*, *ut sine dub* 4. *atque ita ut sine dubitatione aliquanta* 5. *atque ut sine dubietate aliqua ei deferretur.*

z Delet Lugd. Bat. 3.

a Delet Lugd. Bat. 1.

b *Dimisso excercitu* Lugd. Bat. 3.

c *Redire ex Marcelli consulis auctoritate ad legiones, quae apud Luceriam erant, Pompejus cum imperio missus est. propter* S. N. B. V. HM.

NOTAE.

Flor. pag. 151. & Sueton. cap. 28. A. F.

Dubietate] Posterioris Latinitatis vocabulum, quo saepius Ammianus Marcellinus usus est. CELL.

Deferrent,] Faventibus decem Tribunis Plebis. A. F.

Atque cum sine dubietate aliqui deferrent.] Primus, qui ita legit, Cellarius est, quem secuti sunt Hearne, Havercampus, Hovenius, Grunerus, qua nescio auctoritate: quum Fuldensem Cellarius, & Oxoniensem Cod. sibi adversari Hearne ipsi testentur. Nos Eutropio suum restituimus, non quod vera credamus, Caesari sine ulla *dubietate*, ut scriptoris verbo utar, consulatum fuisse delatum; haec enim historiae repugnant, quod exEutropii ipsius verbis liquet, *contradictum est* &c. Sed quia longe plures MSS. Codd. &, typis exarati ante Cellarium omnes lectionem tuentur, quam hic statuimus, majore certe jure, quam is, cui nulla auctoritas fuit. Sic *poscere* pro *deposcere*, quamquam id melius hic videri possit, fide omnium Leidd. Codd. quibus consentiunt Edd. Aldinae, Juntinae, Schonhovii, Merulae, & ipsius Cellarii, praeferendum judicavi. VERH.

A Marcello] C. Claudio. GLAR. C. Claudio Marcello, Marci, qui proxime consul fuerat, fratris filio. *Appian.* II. *Civ.* L. Lentuli autem Collega. *Hirt. Alexandrin.* cap. 68. CELL.

Cos.] Iterum. GLAR.

A Bibulo,] Collega Caesaris ante decem annos. GLAR.

Bibulo,] Caesaris olim in consulatu collega. Post Syriae proconsule. CELL.

A Pompejo,] Pompejus quidem legem tulerat, ne quis absens Magistratum petere posset, lege jam in aes incisa recordatus soceri sui C. Caesaris, eum legi exemit, & errorem suum correxit; sed Marcellus id nullo modo locum habere posse contendit, cum Pompejus per se errorem suum correxisset sine populi auctoritate, qua tamen neque opus erat, veluti si lex nova de integro rogata fuisset. Primum igitur Caesari favebat Pompejus: sed postea obnitente Marcello, & Consulatum negante, dissimulavit Pompejus. A. F.

milites congregatos habebat, adversum patriam cum exercitu venit. consules cum Pompejo, senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, & in

N o t a e.

Pompejo,] Genero. Glar.

Ad urbem redire.] Ut Consulatum more Majorum peteret. Glar. & A. F.

Propter quam injuriam,] Vera causa civilis hujus belli erat, quod Caesar depeculator erat, id est publicae pecuniae fur. tria millia enim pondo auri consulatu suo primo ex Capitolio furatus, tantundem inaurati aeris reposuit. Hoc scribit Suet. *tit.* 54. *in Julio Caesare.* Haec omnia inimicis ejus erant nota. Verum quamdiu in imperio erat, in jus duci non potuit. Necesse igitur ei visum erat, vel retinere exercitum, vel in magistratu esse. Nam ut primum Cos. factus esset, rursus ei exercitus dabatur, ut esset ita rursus nova causa spoliandi aliquam provinciam, sicut Galliam spoliaverat, quod copiose idem Suetonius scribit *eodem titulo* 54. In Gallia, (inquit) fana templaque Deum donis referta expilavit, urbes diruit, saepius ob praedam, quam ob delictum. Unde factum, ut auro abundaret, ternisque millib. nummum in libras promercale per Italiam provinciasque divenderet. Gl.

Ab Arimino,] Piceni oppido. Glar. *Prima Arimino signa cecinerunt.* Florus. A. F.

Milites congregatos] XIII. legionem, ut ipse inquit lib. I. Glar.

Coss. cum Pompejo,] C. Marcellus, L. Lentulus. Glar. Eleganter pro *Consules & Pompejus.* Sic apud Virgil. I. Aeneid.

——— *Remo cum fratre Quirinus*
Jura dabunt.

Hoc est, *Remus & Quirinus jura dabant*, ut apud Florum notavit eruditissimus Graevius, lib. III. cap. 10. De fuga Consulum & Pompeji. Suet. XXXIV. *Brundusium tetendit, quo Consules Pompejusque confugerant, quamprimum transfretaturi.* A. F. Quid priora ad loci illustrationem? Ea Doctissimae Feminae quodammodo adversari putem: quam enim elegantiam vocat, in eo constat, quod *Consules cum Pompejo* pro *& Pompejus* positum sit. id, quod ubique satis obvium, quamquam notatu non indignum. Sed ex allatis exemplis tum plurale verbum sequi deberet, quod, etsi non semper observatum reperies, hic, si quid notandum, neglectum esse animadvertendum erat. Plura substantiva singulari numero jungi nonnunquam, vel uno exemplo, quod omnium instar sit, demonstrare liceat. Livio L. VI. c. 34. *Quocunque clamor hostium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae, & fragor ruentium avertisset.* plura dedit Cel. Drakenb. ad L. XXXVII. c. 29. Sed neque haec satisfaciunt, quum hic non tantum plura substantiva verbo singulari junguntur, sed etiam nomen plurale *Consules cum Pomp. sen. atque* &c. Sed hoc Zeugma vocant Grammatici, quo verbum ad propiorem personam respicit. Ceterum *transiit*, pro *transivit* fide Codd. Lugd. Bat. omnium reposui. Sic supra L. III. c. 8. infra c. 20. nec scio, aliter unquam loqui Eutropium. *transierunt* L. III. 15. 16. *transierant* II. 21. *petiit* hujus libri, c. 20. *petierunt* III. 22. *petierant* II. 15. 21. &c. neque spernenda Cod. Fuldensis lectio *transiit*, uti *transisse* supra L. II. c. 12. IV. 25. seq. cap. *petit* pro *petiit* in Codd. Leidd. 3. 5. quomodo probatissimi scriptores saepissime scribere amant. Vid. quae, & quos ad Suetonium, cui frequens est, laudant cel Burm. & Oudend. Caes. 31. &c. Verh.

Senatusque omnis,] Contra Historiae fidem hoc dicit Eutropius; neque enim Senatus omnis, sed ejus magna pars. Plutarch. A. F. & Hearn.

Fugit,] Capuam. Glar.

In

in Graeciam [d] transiit: apud [e] Epirum, Macedoniam, Achajam, Pompejo duce, Senatus contra Caesarem bellum paravit.

XX. Caesar vacuam urbem ingressus, dictatorem se fecit. Inde Hispanias [f] petiit. [g] Ibi Pompeji exercitus validissimos & fortissimos cum tribus ducibus, L. Afranio, M. [h] Petrejo, M. [i] Varrone, superavit. Inde [k] regressus, [l] in Graeciam transiit, ad-

VARIAE LECTIONES.

d *Transit* F.
e *Epyrum* Lugd. Bat. 2.
f *Petivit* Lugd. Bat. 1. *petit* 3. 5.
g *Ubi* Lugd. Bat. 2.
h *Petronio* L.
i *Barsone* V. Lugd. Bat. 3. 4. 5. *Varsone* 2.
k Al. *reversus*.
l Praepositionem delent Lugd. Bat. 2. 3. 4.

NOTAE.

In Graeciam] Macedoniam. GLAR.

Transivit:] Senatus. GLAR.

Epirum,] Ad Hadriatici maris regionem. GLAR. Littoralis Graeciae regio est Epirus ad mare Ionium e regione Tarenti. A. F.

Achajam,] Ubi Athenae. GLAR.

Paravit,] Senatus & nobilitas. GLAR.

Senatus] Hanc vocem addidi ex Codd. LC. S. M. N. B. F. V. Leidd. omnibus, aliisque, ut Cellarius notat, etsi addit *sine necessitate*. quod licet concedam, tamen, quoties repetitionibus gaudeat Eutropius, ubique videre est; praeterquam quod locus aliter quodammodo obscurior. VERH.

XX. *Dictatorem se fecit.*] Caesar *libro tertio de bello civili*, ab initio se *Dictatorem* nominat. At ubi, & a quo sit dictus Dictator, non dicit. GLAR. Hic etiam errat Eutrop. Senatus enim Caesarem Dictatorem fecit, & non antequam Hispanias peteret, sed postquam ex iis rediisset. Tunc Caesar per XI. tantum dies Dictatura usus se ipsum Consulem creavit, collegamque Servilium Isauricum. Plutarch. A. F. & HEARN. Errorem ab Eutropio; & Viris Doctis hic commissum nos alibi latius perpendemus. VERH.

Inde Hispanias] Post expeditionem Hispanicam, Dictatorem factum se, ipse scripsit Caesar libro secundo Commentariorum belli Civilis. VINET. In hoc ad Hispanias itinere Massilia per L. Domitium Aenobarbum misere decepta, portas Caesari clausit, & Pompejanis aperuit: sed tandem ab eodem Domitio prodita, Caesari dedita est. GLAR.

Ibi Pompeji exercitus validissimos] *Validissimas Pompeji copias. quae sub tribus legatis, M. Petrejo, & L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, invasit.* Sueton. A. F.

Superavit.] Sine sanguine & sudore, ut ajunt, eos enim in deditionem apud Ilerdam accepit. A. F.

Inde regressus in Graeciam transiit,] Anno 706. Caesar in Graeciam profectus, cum apud Dyrrachium consecutus esset Pompejum, pugnam detrectantem, eum circumvallare de

adversum Pompejum [m] dimicavit. primo proelio victus est & fugatus, evasit tamen: quia nocte interveniente Pompejus sequi noluit. dixitque Caesar, *nec Pompejum scire vincere, &* [n] *illo tantum die se potuisse superari.* Deinde in Thessalia apud [o] Palaeopharsalum, productis [p] utrinque ingentibus copiis, di-

VARIAE LECTIONES.

m *Dimicavit primum apud Durachium. Primo* V.
n *Illa* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
o *Palaeopharsalium* B. *Pharsaliam* Sc. *Palaeopharsacum* N. L. V. *Palaeòfarsacum* Lugd. Bat. 2. *Paliofarsacum.* 4. *Paleofarsacum* 5.
p *Utrique* Lugd. Bat. 2. *utrumque* 3.

NOTAE.

decrevit, ut famam, qua per orbem terrarum inclaruerat, Pompeji minueret, cum increbuisset eum a Caesare obsideri, neque audere praelio dimicare. caeterum in occupandis praesidiis magna vi uterque utebatur. Caesar, ut quam angustissime Pompejum contineret: Pompejus, ut quamplurimos colles quam maximo circuitu occuparet. crebraque praelia ob eam causam fiebant. xv. millia passuum circuitu Pompejus amplexus, ut interiore circulo: Caesar xviii. millia ut exteriore. Verum eam munitionem ob magnitudinem perficere non potuit: duabus igitur partibus invito Caesare, nec sine ejus clade, Pompejus evasit. nongentos milites ac LX. duobus praeliis Caesar desideravit, equites cccc. tribunos mil. L. Centuriones xxx. signa militaria xxxii. GLAR.

In Graeciam] Macedoniam. GLAR.

Adversus Pompejum] Dyrrachium. GLAR.

Primo praelio victus, & fugatus,] Dum Pompejum apud Dyrrachium obsidet, eruptione ab hostibus facta, fugatus Caesaris exercitus, triginta duo signa amissa. Plutarch. A. F. Ad Dyrrachium. Caes. Civ. III. 6. 9. CELLAR. *Victus est & fugatus.* ut in aliis Edd. legitur, auctoritate omnium Codd. Leidd. restitui. VERH.

Victus] A Pompejo. GLAR.

Fugatus,] Coactus mutare belli rationem. GLAR.

Quia nocte] Hoc non dicit Caesar. GLAR.

Dixitque Caesar,] Vide Beroaldum super 36. tit. C. Julii Caes. apud Sueton. GLAR.

Nec Pompejum scire vincere,] *Semel ad Dyrrachium, ubi pulsus, non instante Pompejo, negavit eum vincere scire.* Sueton. Idem Plutarch. & alii. A. F.

Apud Palaeopharsalum,] Sic pro *Pharsalum* antiquus codex & Paulus Orosius libro sexto. significat autem id antiquam Pharsalum: quod compositum nomen etsi non memini alibi legere, tamen placet, vel quod talia inveniantur apud Strabonem & alios Geographos, qui Pharsalum etiam eam Thessaliae urbem appellant, unde Φαρσαλία regio in Plutarchi Caesare: & Φαρσάλιον πεδίον in Pompejo, qui Latinis Pharsalici campi dicti, in quibus Caesar & Pompejus pugnarant: & Pharsalicum praelium apud Suetonium. VINET. Apud Pharsalum. GLAR. Palaeopharsalum. GLAR. Palaeopharsalus, id est

dimicaverunt. [q] Pompeji acies habuit [r] XL. millia peditum, equites in sinistro cornu [s] sexcentos, in dextro

VARIAE LECTIONES.

q *Pompeja* Lugd. Bat. 2.
r Plut. *XLV. millia. millium* Lugd. Bat. 2.
s Sic S. N. B. LC. L. M. G. F. V. HM. Lugd. Bat. plerique alii: *VII. millia, in dextro D. mille: praeterea* reliquis deletis Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

est *antiqua Pharsalus* in Phthiotide, intra Peneum & Enipeum fluvios, ubi Philippici campi. A. F. Hoc nomine etiam Livius 44. 1. Orosius VI. 15. utitur: & Strabo lib. XVII. f. 548. ἐκ Παλαιοφαρσάλου Pompejum fugisse tradit: ceteri simpliciter *Pharsalum* vocant. Situm fuit id oppidum in Thessaliae parte, qua Epirum (Phthiotas in alt. Ed.) spectat. CELL. *Pharsaliam* legunt Edd. Vetustissimae. Livii Epit. CXI. *Translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est.* Sed Paeanius servat ἐν Παλαιοφαρσάλῳ. Quod, etsi cum Strabone Παλαιφάρσαλον, L. IX. p. 439. & Liv. L. XLIV. c. I. ex optimis Codd. MSS. *Palaepharsalum* praefert, ferri posse notat Cl. Oudend. ad Front. L. II. c. 3. 22. VERH.

Pompeji acies habuit XL. *millia*] Caesar ipse *lib.* III. *de bello civili*, de Pompeji acie locutus, ita inquit, *Numero cohortes* CX. *expleverat. Haec erant millia* LV. *evocatorum circiter duo millia, reliquas cohortes* VII. *castris propinquisque castellis praesidio disposuerat. Dextrum cornu ejus rivus quidam impeditus ripis muniebat. quam ob causam cunctum equitatum, sagittarios funditoresque omnes in sinistro cornu objecerat.* Haec ille. quae summa cum Eutropio minime concordat. Constat autem Caesarem longe minorem habuisse numerum & peditum & equitum. Florus in sua Epitome *lib.* IV. CCC. millia ait hinc & illinc stetisse, praeter auxilia regum & Senatus. Nunquam ullo loco tantum virium populi Romani, tantum dignitatis fortuna vidit. Sed credo erratum in numero. GLAR.

XL. *Millia peditum,*] Plut. XLV. millia. A. F.

VII. *Millia*] Omnes equites erant nobiles adolescentes ex equestri genere. A. F.

Equitum in sinistro cornu VII. *millia, in dextro quingentos. praeterea*] Ita omnes priores Edd. legunt, & post Havercampianam secutae Hoveniana & Grueriana. *Equitum in sinistro cornu sexcentos, in dextro quingentos. praeterea* &c. e suis Codd. MSS. edidit Doctiss. Anglus, quem sequitur Havercampus. Nullus vero Commentatorum attigit locum, acsi sanus haud medica manu egeret licet hic mihi aquam haerere, fateri non pudeat, locum in menda cubare credenti. Hearnio favent plures Codd. nostri, & Paeanius, in utroque cornu numerans ἑξακοσίους ἑκατὸν πρὸς τοῖς χιλίοις. Obstat vero optimae notae cod. *in sinistro cornu mille quingentos* ceteris deletis. Reliqui scriptores numerum non exhibent, ut inde nihil lucis adferatur. Qui facit, a Nostro dissentit, Frontin. L. II. c. 3. 22. *Legiones, secundum virtutem cujusque, firmissimas in cornibus, & in medio collocavit; spatia bis interposita tironibus supplevit, dextro latere sexcentos equites propter flumen Enipeum .... reliquum equitatum in sinistro cornu cum auxiliis omnibus collocavit.* Ratio autem, quae me impulit, ut Hearneanam lectionem servaverim, nisi quod *equites* e Codd. Nostris I. 2. 4. pro *equitum* quod frustra ille, reposuerim, haec est.

dextro quingentos; praeterea totius Orientis auxilia, totam nobilitatem, innumeros senatores, praetorios, consulares, & [t] qui magnorum jam [u] populorum victores fuissent. Caesar in [v] acie sua habuit peditum [w] non integra XXX. millia, equites mille.

XXI. Nunquam adhuc Romanae copiae [x] in unum", neque majores, neque melioribus ducibus, convenerant, totum terrarum orbem facile subacturae, si contra barbaros ducerentur. pugnatum tamen est

Variae Lectiones.

t *Quia* Lugd. Bat. I.
u *Bellorum victores* S. N. B. F. V. & Lugd. Bat. 4. 5. *Bellorum ductores* L. LC.
v *Facie* Lugd. Bat. 3.
w *Non* delet Lugd. Bat. I.
x Desunt Mer.

Notae.

est, quod Orosius, qui, etsi alioqui non certus testis adhibendus, Eutropii tamen, ubi eum describit, loca sarta tecta exhibet, hic ipsissimis Nostri verbis utitur, L VI. c. 15. *Fuerunt autem peditum* XL. *millia, equitum in sinistro cornu sexcenti, in dextro quingenti, praeterea* &c. eodem errore: non enim XL. millia peditum fuerunt, sed XLV. ut non Plutarchus tantum, sed Caesar etiam aperte docet L. III. B. C. c. 83. VERH.

Praeterea totius Orientis auxilia] Nam inter eas copias regum auxilia recenset Florus. Sed vereor, ne illud contra Historiam sit. A. F.

Totam nobilitatem] *Que*, quod Sylburg: jam spreverat, ejecimus, quia nullus Codd. Leidd. admittit. VERH.

Populorum victores] Cl. Gruner. *bellorum* edidit. vide quae laudat. Nos, quia Leidd. Codd. I. 2. 3. vulgatam tuentur, servavimus. VERH.

Non integra XXX. *millia*,] XXII. millia tantum ponit Plutarch. A. F. & HEARN. Recte e Plutarcho numerum emendant, Viri Docti. Nostrum in errore sequitur Oros. L. VI. c. 15. VERH.

XXI. *Nunquam adhuc Rom. copiae*] Imitatio Flori: *Nunquam uno loco tantum virium Populi Romani, tantum dignitatis fortuna vidit. Trecenta amplius millia hinc vel illinc, praeter auxilia regum & sociorum* Sed hoc utique in Floro ferendum est, qui cum trecenta millia Romanorum posuerit, jure potuit dicere nunquam tantum virium populi Romani fortunam vidisse. Eutropius vero qui hinc & illinc vix LXXX. Romanorum millia numerat, ridicule facit, cum subjunxit, nunquam majores Romanorum copias in unum convenisse. Illud enim vel ex iis, quae in superioribus libris scripta sunt, facile refelli potest. Porro, ut hoc obiter addam, hic Eutropii locus unice probat superiorem Flori locum ita legi debere, ut eum ex fide codicis Ryckiani refinxit eruditissimus Graevius, quod ego hic dico, quia olim putaveram illa verba *Populi Romani* esse delenda. A. F.

Neque melioribus] Peritioribus in omneis caedes. GLAR.

Contra barbaros] Exteros. GLAR.

Ducerentur.] Pro *ductae fuissent.* A. F.

Pu-

est ingenti [y] contentione: victusque ad postremum Pompejus & castra ejus direpta sunt. Ipse fugatus, [z] Alexandriam [a] petiit, ut a rege Aegypti, cui tutor a senatu datus fuerat, propter juvenilem ejus aetatem, acciperet auxilia: [b] qui fortunam magis, quam amicitiam secutus, [c] occidit Pompejum: caput ejus & anulum Caesari misit: quo conspecto, Caesar [d] etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, & generi quondam sui.

XXII.

VARIAE LECTIONES.

y *Contentione. Tandem universus Pompeji fugit exercitus castraque ejus* S. B. Lugd. Bat. 3. 4. *Contentione. Tandem omnis Pompeji exercitus fugit, castra ejus* V. Lugd. Bat. 2. agnoscit etiam *universus Pompeji fugit exercitus. Tandem Pomp.. fug. exercitus castraque* 5.

z *In Alex.* Lugd. Bat. 2.

a *Petit* Lugd. Bat. 1.

b Delet Lugd. Bat. 1.

c *Cecidit* Lugd. Bat. 3.

d *Etiam* abest Lugd. Bat. 1. sed 3. legit *in.*

NOTAE.

Pugnatum tamen est ingenti contentione: Caesar timens, ne a multitudine equitum dextrum cornu circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit, atque ex his quartam instituit, equitatuique opposuit: & quid fieri vellet, ostendit. monuitque, ejus diei victoriam in earum cohortium virtute constare. Quod quidem factum est. Nam cum maxime jam pugna arderet, & equitatus Pompeji a sinistro Pompeji cornu urgeret equitatum Caesaris, Caesar illi quartae aciei signum dedit, qui tam celeriter incurrerunt in Pompeji equitatum, ut eorum consisteret nemo, omnesque conversi non solum loco cederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent: quibus tamen Pompejus maxime confidebat. GLAR.

Alexandriam] Aegypti principem urbem. GLAR.

A rege] Ptolemaeo Auletae filio. GLAR. Ptolemaeo Dionyso. A. F.

Cui tutor a senatu] Hoc tantum ex Caesaris III. Civil. cap. 108. constat, tabulas testamenti Ptolemaei Auletae, qui pater hujus pueri fuit, per legatos Romam allatas, ut in Aerario ponerentur, apud Pompejum fuisse depositas. de tutela nihil constat. CELL.

Propter juvenilem ejus aetatem,] Vide patris Auletae testamentum, binis tabulis scriptum, apud Caesarem *lib.* III. *belli civilis* sub finem. GLAR.

Fortunam] Adversam. GLAR.

Amicitiam] Veram. GLAR.

Occidit Pompejum:] Per Achillam & Pothinum Satellites suos. A. F.

Caesar lacrymas fudisse dicitur] Lucanus *lib.* IX. sub finem:

Utque fidem vidit sceleris: tantumque putavit
Jam bonus esse socer, lacrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusque expressit pectore laeto. GLAR.

Generi quondam sui.] Juliam enim Caesaris filiam duxerat. A. F.

XXII.

XXII. Mox Caesar Alexandriam venit. [e] ipsi quoque Ptolemaeus [f] parare [g] voluit insidias. qua causa regi bellum illatum est. victus in Nilo periit, inventumque est corpus ejus cum lorica aurea". Caesar, Alexandria potitus, regnum Cleopatrae dedit Ptolemaei sorori, cum qua consuetudinem stupri [h] habuerat. Rediens inde Caesar, Pharnacen, Mithri-

VARIAE LECTIONES.

e *Ipse* Lugd. Bat. 1.
f *Paravit* S. B. V. Lugd. Bat. 2. *insidias paravit* 3. 4. 5.
g Desunt S. B. V. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. nisi quod 2. pro *inventumque* &c. legat *devolutum indicio loricae aureae cognitum fuit.*
h *Habuerat, quae postea regio comitatu urbem ingressa est. Rediens* S. B. N. M. V. P. Lugd. Bat. 2. Mer.

NOTAE.

XXII. *Mox Caesar Alexandriam fugit.*] Post Alexandri Magni mortem, duces ejus omnia ejus regna sub titulo administrationis arripuere. Sic Ptolemaeo Lagi millitis gregarii filio, caeterum mire Alexandro dilecto, Aegyptus obvenit: post quem omnes Ptolemaei dicti. Secundus, ejus nempe filius, Ptolemaeus Philadelphus. Tertius, Ptolemaeus Euergetes. IV. Ptolemaeus Philopator. V. Epiphanes. VI. Pt. Philometor. VII. Physcon. VIII. Pt. Lathurus. IX. Alexander. X. iterum Lathurus, restitutus regno. IX. Pt. Auletes. Cui IV. proles, duae masculae, duae foemellae. Major natu filius, & major filia: Cleopatra, matrimonio copulati, regnare jussi. Sed frater Ptolemaeus sororem Cleopatram repulit, ac ipse solus dominus esse voluit. Quos cum Caesar componere vellet, juvenis Ptolemaeus ei bellum movit: unde Caesar tandem victor, ac mortuo Ptolemaeo Cleopatra regnum stupri gratia dedit. GLAR.

Mox etiam] Illud *etiam* uncis olim inclusum abjecimus cum Codd. Leidd. omnibus. quod ab Hovenio & Grunero quoque factum video. miror, unde in Hearnii Editionem, quam secutus Havercampus, irrepserit. ubi in nulla alia legitur. VERH.

Ptolemaeus] Juvenis. GLAR. *Cum Ptolemaeo rege, a quo sibi quoque insidias tendi videbat, bellum sane difficillimum gessit.* Sueton. A. F.

Victus, in Nilo periit,] Victus, expugnatis castris apud Nilum, fugit rex, & navi, qua receptus erat, demersa, periit. *Hirtius Alex. bell. cap.* 31. *n.* 6. Appianus quidem II. Civil. f. 239. tradit: *ἀνὰ τὸν Νεῖλον αὐτῷ γίγνεται πρὸς τὸν βασιλέα ἀγών.* quod Gelenius vertit: *in Nilo fuit pugna* &c. sed major est Hirtii auctoritas, qui terrestrem illam pugnam fuisse, non navalem, perscribit. Ipse Appianus V. Civil. post principium, vocat regis Aegyptii *πρὸς τὸν Καίσαρα κατὰ τὸν Νεῖλον ναυμαχίαν.* CELL.

Regnum Cleopatrae dedit,] Fratrique ejus minori. Sueton. A. F.

Rediens inde] Ex Aegypto & Syria. GLAR.

Pharnacem, Mithridatis magni filium,] De hoc Hirtius *lib.* IV. *Post bellum Alexandrinum Pharnaces fretus discordia Romanorum, in spem venit recuperandi regni paterni in Ponto.* De-

thridatis Magni filium, qui Pompejo in auxilio apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, & multas populi Romani provincias occupantem, [i] vicit acie: postea ad mortem [k] coëgit

XXIII. Inde [l] Romam regressus, tertio se consulem fecit cum M. Aemilio Lepido, [m] qui ei dicta-

VARIAE LECTIONES.

i *Pervicatiae* Lugd. Bat. 1. *pervicit* Mer. neglecta voce *acie*.
k *Egit* Lugd. Bat. 3.
l Deest M.
m Verba ista suasu Sylburgii in meliorem ordinem restituimus. In codd. enim MSS. & vulg. edd. ita turbata leguntur: *qui ei magister equitum Dictatori &c.* Sic tamen Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Dejotarum ex Armenia, Ariobarsanem ex Cappadocia expulit. Cum Cn. Domitio Calvino, legato Caesaris prospere pugnavit. Unde elatus multa tyrannice in Ponto fecerat. At Caesar adveniens, una levi pugna & regno eum exuit, & in fugam vertit. Meminit Suetonius titulo XXXV. & XXXVII. in Caesare Julio. De ejus triumpho tria celebrantur verba, *Veni, vidi, vici.* GLAR.

Pharnacem] Proditorem patris, in cujus facinoris μισθὸν Pompejus illi ἐχαρίσατο τὴν βασιλείαν τοῦ Βοσπόρου (Κιμμερίου) *Dio Cass.* XXXVII. Post civili bello orto putavit, his turbis se paternum regnum recuperare posse. *Idem lib.* XLII. CELL.

Mithridatis Magni] Eupatoris GLAR.

Qui Pompejo in auxilium] Legati Pharnacis apud Caesarem commemorabant, nulla Pharnacem auxilia contra Caesarem Pompejo dare voluisse, cum Dejotarus, qui dedisset, tamen ei satisfecisset. Caesar respondit, id ipsum quod commemorassent officium, utilius Pharnaci fuisse, qui providisset, ne vinceretur, quam sibi, cui dii immortales victoriam tribuissent. Non ergo misit Pompejo auxilia, quod hic tamen author asserit. Negat etiam Hirtius *lib.* IV. GLAR. Legati Pharnacis ad Caesarem apud Hirtium in B. Alex. cap. 69. *nulla*, ajunt, *Pharnacem auxilia contra Caesarem Pompejo dare voluisse. Caeterum in auxilium esse cui*, dixit etiam supra L. 4. 3. Et Sex. Ruf. c. II. *in auxilia nostra fuere Cappadoces.* CELL.

In auxilium] Sic & Sextus Rufus in *Breviario* cap. II. *Semper in auxilia nostra fuere Cappadoces.* HEUM. *In auxilio* hic iterum fide Codd. Nostrorum emendavimus. vide quae diximus supra L. IV. c. 6. VERH.

Vicit] *Ab Alexandria in Syriam & inde Pontum transiit, urgentibus de Pharnace nuntiis, quem Mithridatis Magni filium, ac tunc occasione temporum bellantem, jamque multiplici successu praeferocem, intra quintum quam adfuerat diem, quatuor quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie.* Sueton. Ubi ex hoc Eutropii loco patet legendum esse *rebellantem.* Hoc factum an U. C. 706. A. F.

Postea ad mortem coëgit.] Nescio, unde hoc Eutrop. invenio enim Phraatem cum a Zela, ubi victus fuerat, Bosporum iret, ab Alexandro quodam interfectum. A. F. Haec testatur Dio L. XLII. p. 207. sed memoria lapsa *Alexandrum* pro *Asandrum* posuit Doctissima Femina, ut ibi videre est. VERH.

XXIII. *Tertio se Cos.*] Anno 708. GL.

 Qui

ctatori magister equitum ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est; ubi infinita nobilitas cum Juba, Mauritaniae rege, bellum [n] reparaverat. duces

VARIAE LECTIONES.

n *Reparaverat apud Capsam. Pugnavit Caesar cum illis & vicit. Duces autem Romani* V.

NOTAE.

Qui ei Magister equitum ante annum fuerat.] Id est, qui ei Magister equitum superiori anno fuerat, nempe anno ab U. C. 706. Eo enim anno Caesar Dictator secundo creatus fuerat. A. F. Sive potius anno 707. nunc erat 708. ut recte Cellarius. VERH.

Dictatori] Caesari. GLAR.

Inde in Africam profectus] Hoc bellum descriptum est lib. v. qui de bello Africo inscribitur. Cruentum plane & ancipitis Martis: postrema pugna ad Thapsum urbem omnes Pompejani, exceptis Pompeji filiis, ac T. Labieno, periere; varia fortuna ut libri ejus fine videre est, periit & Juba rex, qui hujus belli maxima fax fuit. GLAR. *Dehinc Scipionem ac Jubam reliquias partium in Africa refoventes, devicit.* Sueton. Eodem anno. A. F.

Nobilitas] Romana. GLAR.

Cum Juba Mauretaniae rege] Florum videtur secutus, qui IV. 2. 65. hunc Jubam etiam *Mauretaniae regem* vocat. At hic non Mauretaniae, cui Bocchus & Bogud illo tempore imperabat, sed Numidiae rex fuit, filius Hiempsalis II. Bene ac distincte Dio Cassius XLII. p. 172. ὁ Ἰόβας, Ἱεμψοῦ παῖς ὤν, καὶ τῶν Νομάδων βασιλεύων, τά τε τοῦ Πομπηΐου, ὡς καὶ τὰ τοῦ δήμου, τῆς τε βουλῆς, προτιμῶν, *Juba Hiempsalis filius, rex Numidiae, caussam Pompeji praetulit, quam populi & senatus esse censebat.* CELLAR. Haec probat Grunerus, laudans Spanhem. de P. & U. Numism. Diss. VIII. p. 540. Nos, quod de *Persis* & *Parthis* supra ostendimus, hic etiam accidere opinamur, ut *Africa*, *Numidia* & *Mauritania* a scriptoribus inter se confundantur, & alterum pro altero regno reponatur: eodem modo, quo supra c. 11. *Macedonia* pro *Thracia*. ubi vid. Doct. Fem. Unde ipse Bocchus, quem Mauritaniae regem alii faciunt, & quodammodo recte, a Plut. in Mario p. 424. A. vocatur ὁ Βόκχος ὁ Νομάς. in Sylla p. 452. C. τῶν Νομάδων βασιλεύς. in Anton. p. 944. B. ὁ Βόκχος ὁ Λιβύων. quo tamen titulo ipsum Jubam insignit in Caes. p. 750. B. Sed & alter Mauritaniae rex Bogud occurrit apud Hirt. Alex. c. 59. Duae nempe Mauritaniae fuere, altera, cujus Rex Bocchus vulgo dicitur, Tingitana, altera, cui Bogudem imperasse ajunt, post Caesariensis dicta. Vid. Plin. L. v. Hist. c. 2. & quae ad Dion. L. XLIII. p. 215. notat Fabr. Minime tamen hic Eutropium errasse putem. Sed Jubam & *Numidiae* & *Mauritaniae* regem fuisse credo, non utriusque, sed ejus, quae Numidiae proxima fuit. Opinionem hanc confirmat Appian. B. Civ. L. II. p. 488. ubi Jubam Μαυρουσίων Νομάδων βασιλέα vocat, & a Boccho distinguit, quem ἕτερον Μαυρουσίων δυνάστην facit. quod ita concipio, ut Bocchus & Bogud, reguli quidam fuerint quarumdam Mauritaniae regionum. unde hi Caesari, a quo hac de caussa reges fuere adpellati, opem tulerint, ut, si Juba Pompeji partes secutus inferior evaderet, vel periret, totum sibi Mauritaniae regnum vindicassent, quemadmodum, ut Jubam expelleret, ejus regiam Cirtam Bocchus nunc occupaverat. Quidquid sit, e Dione L. LI. p. 454. aliisque liquet, Jubae filium

ces autem Romani erant [o] P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani: (hic etiam socer Pompeji [p] Magni" fuerat) M. Petrejus, [q] Q". [r] Va-

VARIAE LECTIONES.

o Delet Lugd. Bat. 1.
p Deest L. F. Lugd. Bat. 1. *Marci Pompeji* 5.
q Deest G. V.

NOTAE.

filium postea Historici nomine celeberrimum (Vid. Plut. in Sertor. p. 572. aliosque & inter recentiores, quos laudat Fabr. ad Dion.) & quem in triumpho duxerat Caesar, ab Augusto *patrio regno* donatum fuisse, & constat ei inter alias Bocchi quoque & Bogudis regiones accessisse: unde Plinio L. v. c. 1. *utrique Mauritaniae primus* imperasse dicitur. VERH.

Bellum reparaverat.] Contra Caesarem. GLAR.

P. Cornelius Scipio,] Ita apud Flor. *lib.* CXIV. praenomen est. Alii enim vocant *Q. Metellum Scipionem*. GLAR. Hujus hoc fere genus: P. Cornelius Scipio Nasica, Cnei Cornelii Scipionis in Hispania cum fratre Publio caesi, anno ab U. C. DXLII. filius, adolescens, vir optimus a Senatu judicatus (ut refert Livius *libro* XXIX. *& lib.* XXXVI.) M. Corn. Cethego, P. Sempronio Tudetano Consulibus, anno DL. filium habuit P. Cornelium Scipionem Nasicam, qui porticus in Capitolio Censor fecit, autore Paterculo *lib.* II. Hic vide an sit ille Nasica, qui adolescens Macedonico bello, cum Paulo Aemylio interfuit, & qui Dalmatas consul domuit, anno Urbis DXCII. Hujus fuit filius P. Cornelius Scipio Nasica, consobrinus Tiberii Gracchi, Pont. Max. quo duce interfectus idem Gracchus, ut scribit idem Paterculus: quod volunt factum anno urbis DCXVI. Hic post Gracchum occisum, sub titulo legationis Pergamum Asiae secessit, ubi obiit. autores, Valerius Maximus *lib.* v. *cap.* 3. & Plutarchus in Gracchis, & alii. Filius ejus fuit Publius Cornelius Scipio Nasica, cujus meminit Cicero *lib.* 1. *Officiorum*, quo cap. de vario hominum ingenio disputat: sed hujus mihi compertum non est an fuerit filius ille Publius Cornelius Scipio Nasica (Nasicam tamen Dion tantum appellat) qui fuit pater Publii Cornelii Scipionis, Quinti Caecilii Metelli (his etiam plura huic dantur nomina) qui socer Pompeji Magni, ne vivus in Caesaris potestatem veniret, in Africa se ipse interfecit, anno ab urbe condita DCCVIII. partem itaque suorum hic nominum a patre suo naturali habuit, partem vero a patre ex adoptione, qui ex Metelli Pii familia erat. Autor est Dion. *libro* XL. VINET.

P. Cornelius Scipio] Sic vetere praenomine & cognomine patris naturalis Scipionem alibi saepius, vocari, vel ut Glareanus hic notat *Q. Caec. Metellum Scipionem* a Q. Caec. Metello Pio adoptatum, observant Viri D. ad Liv. Epit. CXIV. VERH.

Hic etiam socer] Corneliam enim habebat Pompejus, filiam ejus. GLAR. Filiam enim Corneliam Pompejo in matrimonium dedit. Haec Cornelia ante Publio Crasso filio a Parthis cum patre occiso, nupta fuerat. A. F.

Quintus Varro,] Sic alii. antiquus liber *Q. Varus*. Vide Caesarem & alios, qui has res referunt, quoniam multos & Varos & Varrones hoc bellum habuisse videtur. VINET. M. Varro. GLAR.

Q. Varro] Ita constanter, quotquot vidi

[1] Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllae dictatoris filius. [2] Contra hos commisso proelio

VARIAE LECTIONES.

1 Sic Lugd. Bat. 3. *Petrejusque Varus* 5. Alii *Varro*.
2 Desunt F. In Mer. autem omnia a *Syllae dictatoris fil.* ad *Syllae quondam dictatoris* &c. sunt omissa.

NOTAE.

vidi, Edd. legunt. Κόϊντος Βάῤῥων Paeanius. pro quo *M. Varro* emendat Glarean. perperam. Melius Vineti Vetus *Q. Varus.* quod, quia cum aliis e Codd. Leidd. duo conspirant, in textum rejicere non dubitavimus. Quia enim, ut Vinetus observat, plures *Varrones* & *Vari* occurrunt, in his decepti videntur Librarii. *Petrejus* & *M. Varro* Legati fuerunt Pompeji antea. Caes. L. I. B. C. c. 38. Suet. Caes. 35. Qui vero in Africa inter duces Romanos fuit, erat *Varus.* Caes. L. II. c. 34. Dio. XLII. p. 211. Hirt. 62. &c. VERH.

M. Porcius Cato,] Catonum hoc fere genus, ex Plinio, Gellio, Plutarcho, Dione, & aliis:

M. PORCII CATONIS GENERE TUSCULANI, *oratoris, & Censoris, qui Consul fuit anno Urbis* DLIX. *& contra Nasicam censuit evertendam Carthaginem. sub cujus tertii belli Punici initium mortuus est, L. Martio, M. Manlio Coss. annos natus* LXXXV. (*Paterculus libro* I. *& Cicero de Clar. orat.*) *ad Urbis annum* DCV. *qui scripsit de Agricultura, Orationes, Origines: quique disputat de Senectute apud Ciceronem, filii fuerunt*

Ex priore uxore Liciniani apellati,

M. Porcius Cato major natu, qui Praetor designatus patre vivo decessit, & libros de juris disciplina reliquit. cujus filius fuit

M. Porcius Cato, qui orator satis vehemens, multas orationes ad exemplum avi scriptas reliquit: Consul cum Q. Marcio Rege fuit, an. Urbis DCXXXVI. quo anno in Africa obiit. cujus filius major natu fuit

M. Porcius Cato, is qui Aedilis Curulis & Praetor in Gallia Narbonensi vita functus est.

Ex altera uxore Saloniani dicti,

M. Porcius Cato, genitus patre annos nato LXXV. sicut apud Solinum legimus. cujus filii duo fuerunt,

L. Porcius Cato, &

M. Porcius Cato. Hic Tribunus pleb. fuit, & petens Praeturam mortem obiit. cujus filius fuit

M. Porcius Cato Praetorius, quem in ejus vita & laudib. M. Tullius pronepotem Catonis Censorii dixit: qui bello Civili Pompeji & Caesaris, se Uticae in Africa interemit, anno aetatis XLVIII. secundum Plutarchum: seu XLIX. ut habet Liviana Epitome: seu quinquagesimo, ut Appianus Latinus, & Urbis an. DCCVIII. cujus

Frater Caepio,	Sorores Servilia, mater Marci Bruti: & Porcia, quae nupsit L. Domitio.	Filia Porcia, uxor ejusdem M. Bruti.	Filius Cato, qui cum eodem Bruto in Philippico praelio fortiter occubuit. VINET.

Victor.

Ho post multas dimicationes victor fuit Caesar. Cato, Scipio, Petrejus, Juba, ipsi se occiderunt: Faustus [t Syllae u quondam dictatoris filius,] Pompeji gener, a Caesare interfectus est.

XXIV. Post v annum Caesar Romam regressus, quarto se consulem fecit, & statim ad Hispanias est profectus; w ubi Pompeji filii, Cnaeus & Sextus, in-

Variae Lectiones.

t Inclusa exstant in S. N. M. B. LC. & V. Lugd. Bat. 2. 3. 5. Recte autem expungi debent, cum verosimile non sit, Eutropium idem iisdem verbis in tam exiguo spatio inculcasse.

u Deest Lugd. Bat. 3.

v *Annum Romam quatuor triumphis ingressus IVto. se* S. M. N. B. G. V. Lugd. Bat. 2. nisi quod *regressus* servet. *post annum unum... ingressus est* 3. *post annum* ... IIII *triumphis ingressus Caes. Rom. rediit* 4. *Romam* IIII *triumphis ingressus* 5.

w *Ubi Pompeji Magni erant. Inter eos ergo multa p. f.* LC. *Ubi*

Notae.

Victor fuit Caesar.] Ad Thapsum oppidum Africae Propriae. *Hirtius Afr. cap.* 80. *seqq.* CELL.

Cato, Scipio, Petrejus, Juba, ipsi se occiderunt] De Catonis voluntaria morte satis constat, uti & Scipionis. Vide Epit. Liv. CXIV. Sed Jubam non se ipsum occidisse, sed a Petrejo interfectum, qui tum sibi manus intulit, testatur Epit. d. consentit Flor. L. IV. c. 2. 69. Verum Hirtius c. 94. narrat, Petrejum, Juba occiso, sibi pectus gladio transjicere nequeuntem a servo suo precibus impetrasse, ut se interficeret. Vide haec latius a Freinshemio ad Flor. d. l. expensa. VERH.

Faustus Pompeji gener,] Syllae filius. Flor. pag. 164. *Nemo caesus imperio praeter Afranium, satis ignoverat semel, & Faustum Syllam, didicerat generos timere filiamque Pompeji cum Patruelibus ex Sylla.* Sed ne hos quidem voluntate ipsius interfectos tradit Sueton. A. F.

Syllae quondam Dictatoris filius] Vide animadversiones in paraphrasin. CELL. Inclusa abjecit Cl. Grunerus, quod, quia multi Codd. MSS. servant, imitari non ausi sumus. VERH.

Pompeji gener] Contra hos commisso praelio, post multas dimicationes victor fuit Caesar. Cato, Scipio, Petrejus, Juba, ipsi se occiderunt. Faustus a Caesare, &c. Haec omnia hoc loco omissa videntur. GLAR.

A Caesare interfectus est] Quia post impetratam veniam rebellarat. Suet. Caes. 75. Fuit autem Pompeji gener. Flor. IV. 90. CELL. Epit. Livii CXIV. *Faustus & Afranius occisi.* Suspicionem, quam movet Noster, auget tamen Florus d. l. 90. *Nemo caesus imperio* (Caesaris) *praeter Afranium .. & Faustum Syllam.* Aliunde tamen non constat. VERH.

Post annum] Anno 709. Hoc bellum refertur utrumque lib. VI. illo mutilo & corrupto, de bello Civili. GLAR.

Se consulem] Assumpto Fabio per tres menses. GLAR.

Ad Hispanias] Contra duos Pompeii filios, Cneum & Sextum. GL.

Ubi Pompeji filii,] *Quasi non essent* ei-

ingens bellum reparaverant. Multa proelia fuerunt; [x] ultimum apud Mundam civitatem: in [y] quo adeo Caesar pene victus est, ut fugientibus suis se voluerit occidere; ne post tantam [z] rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, [a] natus annos sex & quinquaginta, veniret. denique reparatis suis vicit: [b] ex Pompeji filiis major occisus est, minor fugit.

XXV.

Variae Lectiones.

Ubi Pompeji filii, Gn. Pompejus & Ultus. Pompejus... praeparaverant, & multa proelia fecerunt N. *Ubi* (*ibi* Lugd. Bat. 2.) *Pomp. fil. Gn. Pompejus & Ultus Pompejus* —— *praeparaverant.* (*reparaverant* Lugd. Bat. 3.) *Mult. p. f.* S. M. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4. *Ubi P. f. Q. Pomp. & Sex filii Pompeji Magni ingens bell. praeparaverant* B. *Ubi* —— *praeparaverant* V.

x Al. *ultimum proelium apud.*

y *Qua* S. N.

z *Regis* Lugd. Bat. 4.

a *Natus anno* Lugd. Bat. 1. *natus annis* 3.

b *Et ex Pompeji filiis* S. M. *ex Pompei filiis* Lugd. Bat. 1. 3. 4. *ex Pompeji filius* 2.

Notae.

nusquam dimicatum, sic arma rursus & partes. quantoque Africa supra Thessaliam fuit, tanto Africam superabat Hispania, plurimumque favoris dabat ducum fraternitas, & pro uno duos stare Pompejos. Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti marte concursum est. Omnium postrema certaminum Munda. Hic cum veteranorum manus magis pudore quam virtute resisteret, ablegato equo similis furenti primam in aciem procurrit. Ibi prensare fugientes, confirmare, per totum denique agmen oculis, manibus, clamore volitare. Dicitur in illa perturbatione & de extremis agitasse secum, & ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare manu mortem vellet. Haec Florus libro IV. Glar.

Ultimum praelium apud Mundam] Flor. *Omnium postrema certaminum Munda.* Et Lucanus:

Ultima funesta concurrunt praelia Munda.

Munda Boeticae urbs in inferiori Hispania, non longe a freto Gaditano. A. F.

Apud Mundam] Hispaniae Baeticae urbem. Cell.

Ut fugientibus suis se voluerit occidere;] Florus: *Dicitur in illa perturbatione, & de extremis agitasse secum, & ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare manu mortem vellet.* Sueton. *In Hispania ultimo praelio, cum desperatis rebus etiam de consciscenda nece cogitavit.* A. F.

Natus annos sex & quinquaginta,] Cum ad Mundam pugnatum est, tunc Caesar natus annos LV. A. F. Nostri errorem quoque notat Cl. Oudendorpius ad Suet. Caes. LXXXVIII. docens, Caesarem nunc nondum LV. annos natum fuisse. vide quae ibi Vir. Cel. observavit. Verh.

Et Sextus Pompeji filius major] Antiquus liber non habet *Sextus*, nec potest legi, quoniam Cneus major natu

XXV. Inde Caesar, bellis civilibus toto [c] orbe compositis, Romam rediit; agere insolentius coepit, & contra consuetudinem Romanae libertatis. Cum ergo & [d] honores ex sua voluntate praestaret, qui a populo antea [e] deferebantur, [f] nec senatui [g] ad se venienti assurgeret, [h] aliaque regia & pene tyrannica faceret, conjuratum est in eum [i] a [k] LX. [l] vel amplius senatoribus equitibusque Romanis. prae-

VARIAE LECTIONES.

c Delet Lugd. Bat. 1.
d *Honores sua voluntate patravit* Lugd. Bat. 4.
e *Referebantur* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. sed 3. delet *antea.*
f *Ne* Lugd. Bat. 3.
g *Advenienti resurgeret* Lugd. Bat. 3.
h *Aliqua regis* Lugd. Bat. 3.
i Delet Lugd. Bat. 4.
k *CCLX.* S. N. M.
l Delet Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

natu erat, minor Sextus, qui tum effugit: de quo contra Augustum sequens liber. VINET. Legend. *Et Cn. Pompeji.* GLAR. Veram scripturam ex Lugd. Bat. MSS. reposuimus, qui omnes habent: *Ex Pompeji filiis major occisus est, minor fugit.* nisi quod secundus ex illis vitiose habeat *ex Pompejus.* unde in aliis quibusdam Codd. videtur fuisse, velut per emendationem factum *Sextus.* Edd. Hear. Fab. & Cellar. legunt, *& Pompeji filius major* &c. minus concinne. HAV.

XXV. *Agere insolentius coepit*,] De abusu dominationis & potestatis ejusdem, vid. Suetonium ct. LXXVI. in Julio, & deinde per continuos titulos. Nam cum ei nimii honores attribuerentur, perpetuus Consulatus, Dictatura perpetua, ac Censura, statuae regales: cognomina, Pater patriae, Imperator: item divini honores, thensa, arae, templa, simulacra juxta Deos, sacerdotes, mensis appellatio: ipse contemptis omnibus his, dignitates pro libidine constituit, nihil amplius rempubl. esse dictitans: Syllam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit, universo Senatui plurima ac honestissima offerenti decreta, sedens pro aede Veneris Genitricis non assurrexit. Tribunos plebis vilissimis de causis dignitate dejecit. Unde conjurationes in eum factae, quae eum, ut merebatur, peffundedere. GLAR.

Contra libertatem.] Emenda, *contra consuetudinem.* GLAR.

Honores] Magistratus GLAR.

Ex sua voluntate] Pro libidine constitueret. GLAR.

Populo] Per populi suffragia. GLAR.

Ad se venienti] Cum plurimis honestissimisque decretis. GLAR. *Verum praecipuam & inexpiabilem sibi invidiam hinc maxime movit: adeuntes se cum plurimis honorificentissimisque decretis universos Patres Conscriptos sedens pro aede Veneris Genitricis excepit.* Sueton. LXXVIII. A. F.

Conjuratum est] De conjuratione in

[m] praecipui fuerunt [n] inter conjuratos duo [o] Bruti, ex eo genere Bruti, qui [p] primus Romae [q] consul fuerat, & [r] reges expulerat; [s] C. Cassius, & Servilius [t] Casca. Ergo Caesar, [u] cum senatus die inter caeteros venisset ad curiam, [v] XXIII. vulneribus confossus [w] est.

Variae Lectiones.

m *Praecipue* Lugd. Bat. 2.
n *Intra* Lugd. Bat. 4.
o *Bruti, Marcus Brutus, & Decimus Brutus, ex eo L.*
p *Prius* Lugd. Bat. 4.
q Al. *Consul est factus.*
r *Regem* Lugd. Bat. 5.
s *Et* Lugd. Bat. 3. 4. 5. *G.* 2. *Cnejus* 3. 4.
t *Cassor* Lugd. Bat. 3. *Cosca* 4.
u *Cum ad Senatum die certa venisset, tribus* S. N. *Cum Senatus die inter caeteros* &c. F. *cum Senatus diu* &c. Lugd. Bat. 1. *quum in Senatus die statuta* 3. *cum in Senatu die* 4.
v *Tribus & viginti* Lugd. Bat. 2. 5.
w Delet Lugd. Bat. 2.

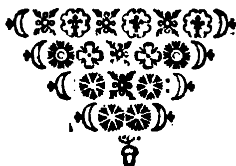
Notae.

In Caesarem facta vide Suetonium titul. 80. in Julio. Glar.

Duo Bruti,] M. & Decimus. Gl. & Cell.

Ex eo genere Bruti,] Lege de hoc Dionem lib. xliv. Vinet. Hoc negat Dionysius Halicarnasseus. Omnes enim Junii ac Bruti plebeji fuerunt, qui postea Coss. fuerunt, cum Brutus primus Romanorum Cos. fuerit patricius. Nullus autem Juniorum aut Brutorum post primum Cos. cum ex solis patriciis Coss. fierent, in consulum catalogo invenitur. Gl. Dio Cass. L. xliv. p. 246. ait falso sparsum fuisse, hunc Brutum genus duxisse ab illo, qui reges ejecerat, quod similia facinora ediderat, quum prior nullam progeniem reliquerat. Dubitat in not. Vir Cl. Veteres inter neque constat satis, num sine prole obierit. Vid. Miscell. Nov. Lipf. Vol. iii. 2. p. 261. Verh.

Die quadam] Idibus Martiis, id est die xv. mensis Martii, an. ab U. C. 709. A. F.

EU-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER SEPTIMUS.

ANNO Urbis [a] septingentesimo fere ac nono, interfecto Caesare, civilia bella reparata sunt. Percussoribus enim Caesaris [b] senatus favebat. Antonius consul, partium Caesaris", civilibus bellis opprimere eos conabatur. Ergo turbata [c] republ. multa

VARIAE LECTIONES.

a *Conditae* addunt Lugd. Bat. 3. 4. 5. (sed hic legit *DCCC, fere ac nono.*) Edd. Aldin. & Juntin.
b Inclusa exsulant in Lugd. Bat. 3.
c Delet Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

LIBER *septimus.*] Liber hic VII. historiam continet annorum circiter centum XXXVIII. ab U. C. 710. ad annum 848. Undecim post C. Julium primum Caesarem, eo ordine, quo prosequutus est Suetonius, ut sit finis in Domitiano. GL.

I. *Anno urbis* DCC. *fere ac nono*] Ita prorsus liber quoque vetus, nisi & pro *ac* haberet. at Orosius & nostri Chronologi unum addunt annum, qui quintum Caesaris Consulatum, in quo Idibus Martiis interfectus est, putant in annum urbis DCCX. incidisse. VINET. Anno 710. Idibus Mart. GLAR. Unius anni differentia expenditur a Freinshemio Praef. Flori, qui rotundo utitur numero. Glareanus passim diligens annorum computator. VERH.

Interfecto Caesare,] Ut primum Caesar occisus est, occupatum ab interfectoribus Capitolium est. Oblivione deinde caedis ejus a Senatu decreta, obsidibus Antonii & Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Florus *lib.* CXVI. GLAR.

Percussoribus enim Caesaris senatus favebat.] Senatus-Consultum factum est de abolitione sancienda, & provinciae percussoribus decretae. A. F.

Senatus favebat.] Ἀμνηστία inducta a Cicerone. GLAR.

Antonius Cos. partium Caesaris,] Prima civilium motuum causa testamentum Caesaris fuit. cujus secundus haeres Antonius, praelatum sibi Octavium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi juvenis susceperat bellum. Haec Florus lib. IV. Vellejus Paterculus HS.

 se-

ta Antonius ſcelera committens a ſenatu hoſtis [d] judicatus eſt. miſſi ad eum perſequendum duo COSS. Panſa & Hirtius, & Octavianus adoleſcens, [e] annos X. & VIII. natus, Caeſaris nepos, quem ille [f] te-

VARIAE LECTIONES.

d *Judicatus*, deleto *eſt*, Lugd. Bat. 1. 3. 5. *judicatur* Lugd. Bat. 2. 4. & Ed. Ald.

e *Annos X. & VII. natus*, *patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Aenea per Juliam familiam ſortitus Caeſaris* &c. N. M. S. B. V. HM. Lugd. Bat. 2. niſi quod junctim *XVII.* & ita 4. ſed 5. qui cetera agnoſcit, tamen *XVIII.* legit. *Annos XVII. natus, Caeſaris nepos* &c. Lugd. Bat. 1. & Sc.

NOTAE.

ſepties millies depoſitum a C. Caeſare ad aedem Opis, occupatum ab Antonio ait.

700000000 HS

15700000 coron. GLAR.

Civili bello] Hanc lectionem fide Omnium Codd. Lugd. Bat. Edd. Ald. Schonhovii, Merulae, & Cellarii ſpernendam judicavimus. VERH.

Miſſi ad eum perſequendum duo Coſſ.] M. Antonius Coſ. cum impotenter dominaretur, legemque de provinciarum permutatione per vim tuliſſet: tamen Caeſarem quoque petentem ut ſibi adverſum avunculi percuſſores adeſſet, magnis injuriis affecit. Caeſar ſibi & reipub. vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. legiones quoque Quarta & Martia, ſigna ab Antonio ad Caeſarem tulerunt, & multi praeterea deſciverunt. M. Antonius, D. Brutum Mutinae obſedit. Haec cauſa fuit Senatui mittendi Coſſ. ac Auguſtum contra Antonium. GLAR.

Miſſi] Mutinam. GLAR.

Duo Coſſ.] Anno 711. Primum bellum, Mutinenſe. GLAR.

Octavius adoleſcens,] Hoc tempore, quando caeſus eſt Julius, Auguſtus fuerat XVIII. annos natus, ac dimidium. Dimidium autem anni effecit, ut quidam XIX. legant, quidam XVIII. Geſſit autem V. civilia bella, ut inquit Suetonius tit. IX. in Auguſto. Quae hic author ordine perſequitur, ſicut Suetonius. GLAR. Cujus opes a Caeſare relictas dilacerebat Antonius, dolens eum ſibi a Caeſare fuiſſe praelatum. Vide Flor. IV. 4. A. F. Ante adoptionem Octavius dicebatur. Mos enim fuit, aſſumto adoptantis nomine, ἐκ τινὸς τῶν προτέρων ὀνομάτων σχηματισθὲν πως τηρεῖν. *Dio Caſſius* lib. XLVI. CELL.

Octavianus] Ex Octavio Octavianus, ut ex Aemylio Aemilianus. ita adoptati vocabantur, ut Dion docet libro quadrageſimo ſexto. Hic Attiae filiae ſororis Caeſaris occiſi filius, Cajus Octavius Caepio dicebatur autore eodem Dione *lib.* XLV. VINET. *Octavius* habet vet. codex. GL.

Annos XVIII. *natus*,] Tunc jam fere annum XIX. impleverat. A. F. De Octaviani aetate conſule Cl. Oudend. ad Suet. Aug. VII. Cum Eutropio facit Vellejus L. II. c. 59. & Dio L. XLV. p. 272. ὀκτὼ καὶ δεκαέτης ὤν. ut nunc ageret annum decimum nonum. vide ibid. & ad Flor. L. IV. c. 4. Ceterum Edd. Vetuſt. omnes XVIII. legunt. VERH.

Qui Caeſari] Antiquus liber, *Caeſaris*. Eſt hic C. Julius Caeſar, Caeſaris Auguſti adoptione pater. Praefecerat autem, quo anno fuit interemptus, Lepidum Galliae Narbo-

[f] testamento haeredem reliquerat, & nomen suum ferre jusserat. [g] hic est qui, postea Augustus est dictus, & [h] rerum [i] potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt [k] eum. Evenit tamen, ut victores COSS. ambo [l] morerentur. Quare [m] tres [n] exercitus" [o] uni Caesari Augusto paruerunt.

II.

VARIAE LECTIONES.

f *Per testamentum* Lugd. Bat. 1.
g *Is* Lugd. Bat. 3.
h *Rerum fortuna potit.* V.
i *Potius* Lugd. Bat. 1.
k *Eum apud Mutinam. Ev.* S. N. M. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. Edd. Ald. & Junt.
l *Morirentur* Lugd. Bat. 4.
m *Tertius* Lugd. Bat. 1.
n Deest L.
o *Uno* Lugd. Bat. 1. *Unico* 4.

NOTAE.

bonensi & vicinae Hispaniae parti, inqui: Dion in fine *lib.* XLIII. Sed tamen Romae tunc erat Lepidus, quando fuit interfectus Caesar. VINET.

Caesaris nepos,] Ex sorore. Attia enim mater Octavii, filia fuit Juliae, quae Caesaris soror. Sic Caesar Octavii magnus avunculus. GLAR. & A. F. Burleg. & Fuld. *Caesaris*, gignendi casu, sed dativum probat loquendi genus superius VI. 23. *qui ei dictatori magister equitum* &c. nisi forsan legendum: *sororis Caesaris nepos.* Caesar enim non avus ejus fuit, sed avunculus major. *Suet. Caes.* LXXXIII. & *Aug.* 7. CELL. Recte Nostri errorem notant V. D. Filius fuit Attiae M. Attii Balbi & Juliae Sororis C. Caesaris filiae, ut jam Caesaris sororis nepos sit. vide haec a Cl. Fabricio ad Dion. L. XLV. p. 272. confirmata. VERH.

Haeredem reliquerat,] Ex dodrante. Vide Sueton. tit. LXXXIII. in Caesare. GLAR.

Et nomen suum ferre jusserat.] Jubebat enim testator adoptatos nomen suum ferre. Sueton. in Caesare 83. C. *Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit.* A. F.

Nomen suum] Caesaris. GLAR.

Augustus est dictus, Ut eo nomine significaretur, eum super humanam conditionem evectum esse: nam *augere* est vox sacrorum, unde *Augustus.* A. F.

Profecti] Mutinam, ubi Antonius obsidebat D. Brutum. GLAR.

Tres duces,] Duo Coss. & Octavius. GLAR.

Vicerunt eum.] De hac victoria vide Sueton. tit. X. in Augusto, & de perfidia Augusti, in XI. GLAR.

Eum.] Ad Mutinam intra Padum, hodie *Modene.* A. F.

Victores Coss. ambo morerentur.] Hirtius in acie: Pansa paulo post ex vulnere, postquam biduo pugnatum fuerat cum Antonio ad Mutinam. Appian. III. Civil. Sueton. Aug. XI. CELL.

Uni Caesari Augusto] Fide Codd. MSS. S. N. M. B. L. F. Leidd. 2. 3. 4. *Augusto* in textum recepimus. Quamquam enim hoc titulo non ante, quam post victoriam Actiacam, nisi quid memoria fallar, insigni-

II. Fugatus Antonius, amisso exercitu, [p] confugit ad Lepidum, qui Caesaris magister equitum fuerat, & tum copias militum grandes habebat; à quo susceptus est. Mox Lepido operam dante, Caesar cum Antonio pacem fecit: & quasi vindicaturus patris sui mortem, a quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus extorsit, ut sibi [q] XX. anno consulatus daretur. Senatum proscri-

VARIAE LECTIONES.

p *Confugit in Hispanias ad Lep. qui* V. *Confugit ad Lep. Aemilium qui* G .*confugit in Gallias* Edd. Ald. & Junt.
q *Aetatis XX. anno* B. S.

NOTAE.

fignitus fuit Octavianus, tamen etiam c. 3. Eutropius dicit, *Caesar Octavianus Augustus* respiciens ad praecedd. *qui postea Augustus.* Ceterum ex hoc loco pro *solus victores exercitus* ingeniosissime ad Suet. Aug. XI. *Solus victor tres exerc.* restituit Cl. Oudend. uterque enim Cos. suum habuerat excercitum, unde Oros. L. VI. c.18. *Consulum occisorum uterque excercitus Caesari paruit.* Ipsum vide. VERH.

II. *Fugatus Antonius*,] Suetonius *in Augusto*, *tit.* XII. Sed ut Augustus cognovit, Antonium post fugam a M. Lepido receptum, caeterosque duces & exercitus consentire pro partibus, causam optimatum sine cunctatione deseruit, ad praetextum mutatae voluntatis, dicta factaque quorundam calumniatus, quasi alii ornandum tolerandumque jactassent, ne aut sibi aut veteranis par gratia referretur. Haec ille. Vellejus hanc etiam rem egregie persequitur. Caeterum dum Octavius pro Senatu erat, Cicero mirifice eum laudavit. At cum defecisset ad Lepidum ac Antonium, mire in eum exclamat. GLAR.

Confugit ad Lepidum,] Qui tum in Gallia erat. GLAR. Qui trans Alpes legionibus quibusdam praeerat. A. F.

A quo susceptus est.] Potius ab ejus militibus receptus est, eo nolente. Vide Plutarch. A. F.

Mox Lepido operam dante,] Postquam Antonius se Lepido conjunxit, ambo cum LVII. legionibus Alpes regressi Bononiam perrexere, ubi eos Caesar convenit, ibique in insula quadam, quam facit Lavinus Bononiensis fluvius, inita nefanda illa Triumviratus societas. A. F.

Pacem cum Antonio fecit:] Apud Mutinam in insula fluminis Lavinii. *Appian. principio* IV. Civil. Hoc initium crudelissimi TRIUMVIRATUS. CELL.

Patris sui] Adoptativi Julii.

Romam cum exercitu profectus] Idem Suetonius in August. tit. XXVI. *Consulatum vicesimo aetatis anno invasit, admotis hostiliter ad urbem legionibus, missisque, qui sub nomine exercitus deposcerent, cum quidem cunctante Senatu, Cornelius centurio princeps legationis, rejecto sagulo ostendens gladii capulum, non dubitasset in curia dicere: Hic faciet, si vos non feceritis.* GLAR.

Romam cum exerc. profectus est: extorsitque] Hac lectione fide Codd. omnium nostrorum & Edd. Vetust. spreta, bene habere, ut nunc legitur, censemus. VERH.

Ut sibi XX. *anno*] Optime Vellejus: *Consulatum iniit Caesar pridie quam* XX. *annos impleret.* X. *Calendas Octobris, collega Q. Pedio.* A. F.

Se-

ſcripſit cum Antonio [r] & Lepido, & rempublicam armis tenere coepit. per hos etiam Cicero orator occiſus eſt, multique alii nobiles.

III. Interea Brutus & Caſſius, interfectores Caeſaris, ingens bellum moverunt. erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus, quos occupaverant. Profecti ſunt igitur contra [s] eos Caeſar Octa-

VARIAE LECTIONES.

r *Ac Lepido remp.* deleto & Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
s *Eum* Lugd. Bat. 4. & mox *Octavius.* uti eſt in vetuſt. Edd.

NOTAE.

Senatum proſcripſit cum Antonio] Inita cum Antonio ac Lepido ſocietate, inter Mutinam ac Bononiam Auguſtus & illi Syllanam proſcriptionem renovarunt. Nihil unquam crudelius actitatum putant hiſtorici: nec deflere quidem quisquam ſatis digne poterit, nemo verbis exprimere. Antonius L. Caeſarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proſcripſerant. Nec Planco gratia defuit, ad imperandum, ut frater ejus Plancus Plotius proſcriberetur: eoque inter jocos militares, qui currum Lepidi Plancique ſequuti erant, inter execrationem civium uſurpabant hunc verſum, *De Germanis, non de Gallis duo triumphant conſules.* Florus *lib.* IV. in ſua Epitome, CXL. idem libro CXX. in Livii Epitome, ait CXXX. Senatores fuiſſe ab his proſcriptos. Sabellicus in XIII. titulum Auguſti apud Suetonium, ait Senatores CC. ac MM. equeſtris ordinis proſcriptos fuiſſe. GLAR.

Senatum proſcripſit] Facta a Triumviris proſcriptionis tabula, ubi plurimi Equites Romani, CXXX. Senatorum nomina fuerunt, & inter eos L. Pauli fratris M. Lepidi, & Lucii Caeſaris Antonii avunculi, & M. Ciceronis. Epitom. CXX. *Proſcribere* autem, eſt publice poſita tabula aliquem interficiendum proponere. Vide Florum IV. 6. A. F. Appian. IV. Civil. poſt principium *ἀπὸ τῆς βουλῆς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, πάντες οἱ θανάτου τε καὶ δημεύσεως κατεγνωσμένοι.* CCC. *ſenatores capitis & publicationis bonorum damnati.* CELL.

Cum Antonio] Una concordans. GLAR.

Antonio & Lepido,] Qui etiam eum proſcripſerunt. GLAR.

Multi alii nobiles,] XVII. praecipui e ſenatoribus. *Appian.* CELL.

III. *Interea*] Anno 712. Secundum bellum, Philippenſe. GLAR.

Interea Brutus & Caſſius,] Poſt Mutinenſe bellum, & triumvirorum conſpirationem, relicto ad urbis praeſidium Lepido, Caeſar Octavius cum M. Antonio in Caſſium Brutumque ſuccingitur, ac apud Philippos vario eventu pugnarunt, ita ut utriusque aciei dextera cornua vicerint: hinc M. Antonius Caſſium, & illinc M. Brutus Auguſtum. Sed tum Caſſius victus, ratus etiam Brutum victum, ante nuncium victoriae ſibi mortem conſcivit. quod cum reſcivit Brutus, tentata rurſus pugna ac victus, ſeipſe interfecit. GLAR.

Ingens bellum] In Graecia. GLAR.

Erant enim per Macedoniam & Orientem] Omnibus transmarinis provinciis exercitibusque in poteſtatem Bruti & Caji Caſſii redactis, coierunt Smyrnae uterque ad ordinanda belli futuri conſilia. Epitom. In Syria

Octavianus Augustus & [t] M'. Antonius, (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus) apud Philippos, Macedoniae urbem, [u] contra eos" pugnaverunt. Primo proelio victi sunt Antonius & Caesar: periit tamen dux nobilitatis Cassius: secundo Brutum, & infinitam nobilitatem, quae cum illis bellum gesserat, victam interfecerunt: ac sic inter eos divisa [v] est respublica, ut [w] Augustus Hispanias, Gallias, & Italiam teneret: Antonius Asiam, Pon-

VARIAE LECTIONES.

t Deest L. *Magnificus* Lugd. Bat. 1. *Marcus* 3. 5.
u Desunt G. Lugd. Bat 1. 4.
v Delet Lugd. Bat. 1. sed 2. *sunt*.
w *Augustus Octavianus Hisp.* G.

NOTAE.

Syria tres exercitus tunc erant. Ibid. A. F.

Caesar Octavius & M. Antonius,] Duo triumviri. GLAR.

Remanserat enim] *Relicto ad Urbis praesidium Lepido.* Florus. A. F.

Lepidus] Tertius triumvir. GLAR.

Apud Philippos,] Prope Pharsalum urbem in Phthiotide. A. F.

Primo proelio] Cassius cessit hostibus, amissis etiam castris sibi vim inferens: at in altero cornu vicit illo die Brutus. CELL. C. Caesar & Antonius apud Philippos vario eventu contra Brutum & Cassium pugnaverunt, ita ut dextra utriusque cornua vincerent, & castra quoque utrinque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inaequalem fortunam partium mors Cassii fecit, qui cum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde praelio victus M. Brutus, & ipse vitam finivit, exorato Strathone fugae comite, ut sibi gladium adigeret. Epitom. A. F.

Victi sunt Antonius & Caesar:] Lege *Victi sunt hinc Cassius, illinc Caesar.* GLAR.

Et Caesar:] Exercitus Caesaris. Ipse enim somnio monitus aberat illo die a castris. *Appian.* CELL.

Secundo Brutus,] Secundo proelio, quod eodem in loco, tertio post die commissum est, Brutus superatur, & sequenti die se amico interficiendum praebet. *Appian. in Civil.* CELL.

Secundo Brutus & infinita nobilitas... ac sic &c.] Cur a quibusdam Viris D. ita legatur, caussam non video. Edd. Vetust. ac Codd. MSS. S. B. N. M. G. V. P. & Leidd. omnes lectionem exhibent, quam nos dedimus: nisi quod *victum* secund. *multitudinem* pro *nobilitatem* quint. Sic *in Italia*, etsi *intra Italiam* Vineto & Sylburgio elegantius visum, e Codicibus S. B. M. N. F. P. V. Leidd. omnibus Edd. Juntin. Schonhovii ac Merulae, jure praetulisse nos existimamus. VERH.

Quae cum illis bellum gesserat:] Hic inferendum, Antonius & Caesar interfecerunt. GLAR.

Sed in Italia] Anno 713. Tertium bellum, Perusinum. GLAR.

L.

Pontum, [x] Orientem. Sed [y] in Italia L. [z] Antonius" COS. bellum civile commovit, frater ejus, qui [a] cum Caesare contra Brutum & Cassium dimicaverat. Is apud Perusium, Tusciae civitatem, victus & captus est, [b] neque occisus.

IV. Interim [c] a Sex. Pompejo, Cn, Pompeji [d] Magi-

VARIAE LECTIONES.

x *Et* Lugd. Bat. 5.
y *Intra* Vinet. & Sylb. elegantius videtur.
z Deest L.
a *Eum* Lugd. Bat. 2.
b Duas voces delet Lugd. Bat. 5.
c Deest Lugd. Bat. 1.
d Deest S. N. M. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 4. 5. Ald. Junt. & Sc.

NOTAE.

L. Antonio Cos.] Fulvia Antonii uxor, ex priore marito P. Clodio Ciceronis inimico filiam susceperat Claudiam, quam duxit Augustus, post initam cum Lepido & Antonio societatem. Verum cum Antonius in Aegypto Cleopatrae adhaereret, Fulvia, ut maritum in Italiam eliceret, consuluit L. Antonii fratri & tum Consuli, ut bellum Augusto inferret, receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant. Augustus autem L. Antonium obsessum in op. Perusia, conatum aliquoties erumpere, repulsum, fame coëgit in deditionem venire. GLAR. L. Antonius Consul, Marci Antonii frater, Fulvia fratris uxore consiliante, bellum Caesari intulit, receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant, & M. Lepido, qui custodiae Urbis cum exercitu praeerat, fuso, hostiliter in urbem irrupit. An. U. C. 712. A. F.

Bellum civile commovit,] Quasi pro libertate populi R. contra Triumvirorum potentiam pugnans: revera autem a Fulvia instigatus, Marci fratris uxore, quae ut maritum a Cleopatra abstraheret, bellum in Italia ferebat. *Applan.* v. *Civil.* CELL.

Qui cum Caesare contra Brutum] Hoc est συμμαχῶν Caesari. *Cum* enim, quod bellandi verbis junctum *contra* significat, si adsit adversandi vocula, comitatum sonat & συμμαχίαν. Nepos Chabria c. 3. *quod Chabrias adversum regem* (Persarum) *bellum gereret cum Aegyptiis:* id est, dux Aegyptiorum esset contra Persas. CELL.

Apud Perusium,] Sic omnes nostri libri. *Perusia* tamen frequentius foeminino genere apud Latinos. VINET. An. U. C. 713. Epitom. Caesar cum esset annorum XXIII. obsessum in oppido Perusiae L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere & repulsum, fame coëgit in deditionem venire: ipsique & omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. Perusia intra Trasymenum lacum & Tiberim, hodie nomen retinet. Inde autem hoc bellum dictum Perusinum, de quo Florus IV. 5. A. F. *Perusium*, ut Vineti libri omnes, ita quoque Nostri omnes neutrum foeminino generi praeferunt. VERH.

Victus & captus] Victus fame & obsidione, ut se dederet Octaviano, a quo veniam impetravit. CELL.

IV. *Interim*] Eodem anno, quo Perusia capta. A. F.

In-

gni" filio, ingens bellum in Sicilia commotum [e] est, his, qui superfuerant ex [f] partibus Bruti Cassiique, ad eum confluentibus. [g] Bellatum per Caesarem Augustum Octavianum & M. Antonium [h] adversus Sex. [i] Pompejum. [k] pax" postremo convenit.

V. [l] Eo" tempore M. Agrippa in Aquitania [m] rem" prospere gessit: [n] & L. Ventidius Bassus irrumpentes

VARIAE LECTIONES.

e Abest. a Lugd. Bat. 3.
f *Parte Bruti & Cassii* Lugd. Bat. 5.
g *Debellatum* Lugd. Bat. 4.
h *Adversum* Lugd. Bat. 4. 5.
i *Pompejum est* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4.
k Deest F.
l Deest L. LC. Sed Lugd. Bat. 4. legit *eodem*.
m Deest Sc.
n *Et L. Lentulus Bas.* N. *Et L. Lentilius Bas.* M *Et Ventidius Bas.* LC. *Et L. Ventilius Bass.* B. G. Lugd. Bat. 2. 5. *Vetidius* 3. *Lectullius* 4.

NOTAE.

Interim a Sexto Pompejo,] Quartum bellum, Siculum. GLAR.

A Sexto Pompejo,] Sextus Pompejus, Magni filius, post bellum Hispaniense, quod fuit anno 709. diu vagatus, sine ulla loci cujusquam possessione, praedatus in mare, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit. Salvidenum Augusti legatum navali praelio vicit. deinde cum annonae caritas urgeret Italiam, occluso ex Sicilia commeatu, pax convenit, ut Siciliam obtineret. Bis inde, cum pacem non servaret, pugnatum vario cum eo eventu. Agrippa postea eum vicit. expulsus Sicilia Pompejus, in Asiam ad M. Antonium confugit. Verum bellum adversus Antonium moliens, a legatis eius oppressus est. GLAR.

Cnei] Magni. GLAR.

His qui superfuerant] Exulibus ac proscriptis. GLAR.

Bellatum per Caesarem Augustum] Sed pax constituta, antequam pugnaretur. A. F.

Pax postremo] Sed non diu durans. GLAR.

Pax postremo convenit.] Sancita apud promontorium Misenum. Lex pacis erat, ut Pompejus Siciliam & Sardiniam teneret & mare tutum praestaret a praedonibus. Plutarch. in Anton. f. 930. CELL.

V. *M. Agrippa*] Augusti gener. GL.

In Aquitania] Galliae tertia pars est. GLAR. Nomen retinet, *Guyenne*. A. F.

L. Ventidius] Dion P. pro L. appellat. Aulus Gellius *lib.* XV. *cap.* 4. VINET. Vellejus loquens de an. 711. quo Augustus primum Cos. fuit, ita de hoc ait: *Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in ea consularem praetextam jungentem praetoriae.* Idem hic postea triumphavit. De hoc multa Gellius lib. XV. cap. 4. Et Valerius Max. *lib.* VI.

tes in [o] Syriam Persas tribus proeliis [p] vicit. [q] Pacorum, regis Orodis filium, [r] interfecit, eo ipso die, quo [s] olim' [t] Orodes, Persarum rex, per ducem Surenam' Crassum occiderat. [u] Hic primus de Parthis justissimum triumphum [v] Romae' egit.

VI. [w] Interim Pompejus pacem rupit: & navali proe-

VARIAE LECTIONES.

o *Syriamque Parthos* Lugd. Bat. 2.
p *Vicerunt* L.
q *Parthorum* B. V. P. Lugd. Bat. 1. 4. Mer. *Pachorum* Lugd. Bat. 2. *Pastorum* Lugd. Bat. 3. 5.
r *Interfecerunt* L.
s *Olim Herodes* L. *Olim idem Orodes* S. B. *Ordis* Lugd. Bat. 2. ubique. *Horodis* 3.
t Inclusa delet Lugd. Bat. 3.
u *Is* Lugd. Bat. 4. *Hic primum. . . gessit*. 3.
v Deest G. Sc.
w *Interim Sextus Pomp*. Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

VI. *cap*. 10. Eutropius *L*. praenomen habet, Valerius *L*. Florus autem *lib*. CXXVII. habet quidem *P*. libro vero CXXVIII. *L*. Plin. *lib*. VII. *cap*. 38. habet *Pub*. etiam. GLAR. Praemissus ab Antonio in Asiam. *Plut. in Anton*. p. 930. CELL. *Publium* pro *Lucio* ex aliis recte emendant Vinet. & Glarean. quamquam invitis Codd. nihil mutare licet. De hac autem victoria ceteris latius egit Dio L. XLIX. ubi vide. & laudatos ad Oros. L. IV. c. 18. De *Persis* pro *Parthis* supra dictum. VERH.

Syriam] Romanam provinciam. GLAR.

Persas] Parthos. GLAR.

Parthorum,] *Pacorum* forte legend. ut al. habetur. GLAR.

Regis Orodis] Orodis I. de quo supra. De bello hoc Parthico vide Flor. IV. 9. A. F.

Interfecit,] Inter Orontem & Euphratem. A. F.

Persarum] Parthorum. GLAR.

Hic primus de Parthis] Florus *lib*. CXXVII. *P. Ventidius Antonii legatus Parthos praelio victos Syria expulit, Labieno duce eorum occiso*. Idem *lib*. CXXIII. *L. Ventidius legatus M. Antonii, Parthos in Syria vicit, regemque eorum interemit*. GLAR. Mirando conversae fortunae exemplo, quia is puer sociali bello in triumpho ductus fuerat. Gell. L. XV. 4. Valer. Max. L. VI. 9. 9. CELLAR.

VI. *Pompejus*] Sextus. GLAR.

Navali praelio victus,] In Sicilia, ab Agrippa. GLAR. Quum Sextus Pompejus rursus mare latrociniis infestum redderet, nec pacem, quam acceperat praestaret, Caesar necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus praeliis, dubio eventu pugnavit, an. U. C. 715. Deinde an. 717. inter Mylas & Naulochum pugna commissa, eundem superavit, fugavit. Vide Sueton. XVI. Pompejus, dum in Asiam fugit deprehensus occiditur. A. F. Sed vario Marte. Apud Mylas enim vicerat Agrippa, dux Caesaris: tertio post die Pompejus Caesarem vicit ad Tauromininium: paulo post, proe-

proelio victus, fugiens [x] ad Asiam, interfectus est. Antonius, qui Asiam & Orientem tenebat, repudiata sorore Caesaris Augusti [y] Octaviani, Cleopatram, reginam Aegypti, duxit uxorem. Contra Persas [z] ipse etiam pugnavit: primis eos proeliis vicit: regrediens tamen fame & pestilentia laboravit: & cum instarent Parthi fugienti, [a] ipsis pro victore cessit.

VII.

VARIAE LECTIONES.

x *In* Lugd. Bat. 3.

y *Octavia* Lugd. Bat. 4.

z *Etiam ipse* Lugd. Bat. 1. 2. at 3. delet *etiam*.

a *Ipsi pro victo recessit* Lugd. Bat. 1. *Ipse pro victo recessit* P. Lugd. Bat. 4. *Ipse provictu recessit* 2. *pro victo cessit* 3. *pro victo*

NOTAE.

proelio ad Naulochum, superior evadit Caesar, Pompejus Messanam fugit, inde in Asiam, &, occupatis aliquot Bithyniae urbibus, cum Antonianis conflixit aliquoties. Tandem desertus a suis, captus, & Mileti a Titio, Antonii duce, occisus est. *Appian.* v. *Civil. extr. Vellej. Pat.* II. 79. CELL.

Interfectus est.] A legatis Antonii. GLAR.

Antonius.] V. bellum, Actiacum. GLAR.

Qui Asiam & orientem] Suetonius *tit.* XVI. *in Augusto*: *M. Antonii societatem semper dubiam & incertam, reconciliationibus variis male refocillatam abrupit tandem.* Haec ille. *Cum autem M. Antonius ad bellum contra Augustum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordia ducum obstaret, pace facta cum Caesare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit.* Florus *lib.* CXXVII. Tandem Cleopatrae reginae Aegypti amore implicitus, Octaviae repudium misit: Cleopatrae imperium Romanum promisit. Unde motus tandem Augustus ad Romani imperii defensionem e Brundusio in Epirum castra locat ad Leucadem, in Ambracio sinu: quo Antonius cc. navibus magnis cum Cleopatra advenit. Sed cum Antonius vinceretur, Cleopatra prima fugae dux, cum aurea navi in altum vela dedit. mox secutus Antonius: sed instante vestigiis Caesare, prior ferrum occupavit Antonius. Cleopatra cum frustra veniam speraret, ne in triumpho duceretur, admotis ad venas serpentibus, sic morte, quasi somno ad Antonii sepulchrum soluta est. GLAR.

Repudiata sorore Caesaris] Post Philippense proelium Antonius se Cleopatrae dedit superstite Fulvia. Hac mortua amicorum monitu Octaviam duxit: sed brevi post relapsus in Cleopatrae amores, bellum Caesari indixit. *Plutarch. in Anton.* CELL.

Sorore Caesaris] Octavia. A. F.

Cleopatram,] Auletae filiam. GL.

Contra Persas] Parthos. GLAR. Sic semper Parthos vocat. De hoc bello Parthico cum Antonio, vide Flor. IV. 10. A. F.

Ipse etiam] Etiam ipse pugnavit: sed infeliciter, quia contra jus. GL.

Fame & pestilentia] Imo amore Cleopatrae. GLAR. *Fame* an typothetarum vitio Editioni Havercampianae exciderit, dubito. Eam servant omnes Codd. MSS. & typis exarati, ac Paeanius. VERH.

Pro victore cessit.] Quasi vicisset, qui vix evaserat. GLAR. In aliis edi-

VII. b Hic quoque ingens bellum civile commovit, cogente uxore Cleopatra, regina Aegypti, dum cupi-

VARIAE LECTIONES.

victo recessit. 5. *Ipse pro victoria cessit* Vin. Sylb. *Ipse pro victore cessit* V. Mer. Id vero videtur Eutropius significasse, pro eo, quod victor antea Antonius fuerat, nunc cessisse & fugisse.

b *His quoque temporibus* V. *Hinc quoque* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

ditionibus scriptum fuit: *Ipse pro victoria cessit.* Ego hunc locum in mendo cubare arbitror, neque enim mirum est, eum pro victo recedere, qui vix tertia parte de sexdecim legionibus reliqua evasit. Existimo Eutropium scripsisse, *ipse pro victore recessit.* Nimirum hic Florum imitatur Eutropius: Florus enim de hac fuga Antonii, IV. 10. *Tandem profugit in Syriam, ibi incredibili quadam mentis vecordia, ferocior aliquanto factus: quasi vicisset qui evaserat.* Eodem modo Eutrop. ait, Antonium fugientem tamen se pro victore gessisse, & ita recessisse quasi vicisset. De hoc elegantiores homines judicabunt. A. F. Fuldensem expressimus. Paris. *pro victo recessit.* Vin. & Sylb. *ipse pro victoria cessit.* Ven. & Mer. *ipse pro victore cessit*: id vero videtur Eutropius significasse, *pro eo quod victor antea Antonius fuerat, nunc cessisse & fugisse.* Fuldensis pariter *pro victoria.* Sed praecedens *ipse* in *ipsis* commutat. CELL. Varie hunc locum tentant interpretes, ex quorum conjecturis nulla mihi probatur. Sordida enim est locutio *pro victoria cedere*, i. e. loco victoris fugere. Florum si ante oculos habuisses Eutropius, non, *pro victore* scripsisset, sed *velut victor.* Ex MSS Lugd. Batavis 3 & 4. habent *ipse pro victo recessit*, quod & velle 2. videtur, qui habet *provicto recessit*, Primus vero *ipsi pro vico recessit.* Quod si tolerari posset lectio *ipse pro victo recessit*, tamen quum modo dixerit, *ipse etiam*, ingrata venit repetitio vocis *ipse.* Deinde is, cui hostes fugienti instant, ultro tanquam victus recedit. Scripsit itaque forsan Eutropius *ipse provide cessit.* id est prudenter recepit sese in tutum, neque pertinaciter, ut olim Crassus, haerendo ibidem, seque & omnem exercitum perdidit. *Provide* pro prudenter dixit etiam lib. IX. cap. 22. de Diocletiano, *Ea tamen occasione ordinavit provide multa, & disposuit.* HAV. *Ipse pro victo recessit* dedit Cl. Gruner. & contra Viros D. omnino ita legendum esse contendit e Codd. MSS. at aeque frustra. *ipsis pro victoria cessit* cum Cellar. Hearn. & Haverc. servavit Cl. van Hoven, sed asterisco conjecturam dedit *ipsis ulteriam cessit.* nihilo melius. Quum Codd. MSS. varietas haud aliam, ac Aldus, Schonhovius & Merula fere ediderunt, *ipse pro victore cessit*, admittit lectionem. Tam facile enim e MSS. legi potest *pro victore cessit*, quam *pro victo recessit.* Uti saepius accidit, ut Librariorum ignorantia sequenti voci ultimam praecedentis syllabam adnectat. Quod hic factum satis clare patebit, si reliquos hac de re scribentes conferas. *Ipse pro victore cessit* h. e. ipsis cessit, ac si victor esset. Quae interpretatio, quam aliena quoque aliis non facile credentibus, victorem dici posse, qui vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua evasit, videatur, eam tamen probabit ipse suo exemplo Antonius, & Veterum opinio, qui pro victoris habebant, si quis vivus evaderet. ut egregie demonstratum invenire potes a Grutero ad Vellej. L. II. c. 82. Et hoc sensu Antonium pro victore nunc haberi voluisse, en hic exempla,

cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto navali pugna clara & illustri apud [c] Actium, qui locus in Epiro est: ex qua fugit in Aegyptum: & desperatis [d] rebus, cum omnes ad Augustum transirent, ipse se interemit: Cleopatra sibi aspidem admisit, & veneno ejus exstincta est. Aegyptus per Octavianum Augustum imperio Rom. adjecta est, [e] praepositusque ei Cn. Cornelius Gallus. hunc primum Aegyptus Romanum judicem habuit.

VIII.

VARIAE LECTIONES.

c *Actiacum* Lugd. Bat. 1.

d *Rebus, omnes ad Aug. transierunt* Lugd. Bat. 1.

e Cum codd. nostris & F. haec malumus, quam vulgata, *praepositusque ejus factus est.*

NOTAE.

pla. Flor. L. IV. c. 10. *Ferocior aliquanto factus est: quasi vicisset, qui evaserat.* Vellej. d. l. quo nihil clarius. *Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat,* Victoriam *vocabat.* Et, an ita Virgilio VIII. Aen. vs. 685. &c.

Antonius armis
Victor ab Aurorae populis. . . . .

dicatur, dubium Interpretibus. VERH.

VII. *Cogente*] Ad bellum. GLAR.

Dum cupiditate muliebri] *Haec mulier ab ebrio Imperatore pretium libidinum Romanum imperium petit.* Flor. IV. 11. A. F.

Cupiditate] Impotentia. GLAR.

Victus est ab Augusto] An U. C. 722. A. F.

Actium,] Epiri promontorium, in Ambracio sinu. GLAR. In inferiori parte Epiri ad Ambracium sinum. A. F.

Omnes] Qui pro eo fuerant. GL.

Ipse se interemit:] *Et Antonium quidem seras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum.* Sueton. A. F.

Aspidem] Aspidem somniculosam, quae somnum infundit, & ita necat. Quare Florus de morte Cleopatrae; *Admotisque ad venas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est.* A. F.

Cn. Cornelius Gallus.] Vergilius Ecloga ultima hujus amores deflet. doctus Graece fuit, Euphorionem vertit. Idem Maro plurimum eum dilexit, & 4. *Georgicon* in ejus laudem clauserat. Sed Augustus jussit mutare nomen in Aristaei fabulam. Meminit Suetonius *tit.* LXVI. *in Augusto.* & Eusebius in Chronicis, Strabo *libro* XVII. GLAR.

Cn. Cornelius Gallus] Eques Romanus, & poëta, cui Ecloga X. Maronis inscripta. Non digniorem praefecit Augustus, vel metu rebellionis. *Dio Cass.* LI. p. 255. vel religione, qua consulis fasces Alexandriam inferri prohibebat. *Treb. Pollio in Aemiliano.* Male autem administravit, ideoque damnatus, sibi manus intulit: *Dio* L. LIII. p. 512. *Suet. Aug.* c. 66. CELL.

Hunc primum Aegyptus Romanum judicem habuit.] De qua Aegypto, postquam provincia facta est, sic optime Strab. *lib. ult.* Aegyptus nunc provincia est, & tributa maxima pendit, atque ab hominibus modestis administratur, qui in eam mittuntur.

qui

VIII. Ita bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam rediit, [f] XII. anno, quam COS. fuerat. ex eo rempub. per quadraginta & quatuor annos solus obtinuit. ante enim XII. annis cum Antonio & Lepido tenuerat. [g] Ita ab initio principatus ejus usque ad finem LVI. anni fuere. [h] Obiit au-

VARIAE LECTIONES.

f Haec omnia usque ad *XII. annis* exciderunt ex Lugd. Bat. 1. in quo mox quoque deëst *anni fuere*.

g Desunt in S. B. & V. usque ad *nullo tempore* &c. in proxima sectione; ex iis tamen quaedam postea inseruntur. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. eadem delent.

h Mer. *Obiit autem exstinctus morte communi*, sine expressa annorum mentione. Lugd. Bat. 1. delet *anni fuere* &c. usque ad *anno, morte*.

NOTAE.

qui mittitur, regis loco est, ei subest δικαιοδότης, id est *judex*, qui judicia exercendi pleraque potestatem habet. Tum alius ἴδιος λόγος, id est, *rationalis*, qui peculiares rationes curat. Is in ea inquirit quae seorsim ad Caesarem recidunt: hos comitantur Caesaris liberti & administratores. Ita Strab. Praefectus erat fere, ut apud nos ille, quem vulgo dicimus *Gouverneur*. Judex pro eo quem dicimus *Intendant*: *judices* enim pro praesidibus provinciarum saepe occurrit. A. F.

VIII. *XII. anno*,] U. C. 723. Gl.

Anno postquam Consul] Vetus liber *post* hic non habet, multisque hujusmodi orationibus omittit. Glar.

XII. Anno, quam COS. fuerat] Sic Vineti vetus liber: & Sylburgius [*post*] *quam*, uncis *post*, ut dubio, incluso. Repete quae ad L. IV. 5. notavimus, & adde Velleji L. II. 4. *intra annum & tres menses, quam eo venerat*. Cell. *Post* etiam Cl. Grunner. recte hic omisit, quod supra nos quoque observavimus, ubi plura. Cl. autem Vir negat XII. anno, quam Consul fuerat, Augustum Romam rediisse, quia primum Consul fuit A. 711. & Romam reversus 725. vide quos laudat: sed recte observat, Eutropium respexisse ad annum, quo Victor fuit apud Actium, unde reliquam quoque rationem init, *ex eo remp. per* XLIV. *annos solus obtinuit*. Licet enim A. 725. tres triumphos egerit tum Romam reversus, haud injuria tamen ab A. 723. quo Antonius se interfecit, solus summam rerum tenuisse dici potest. Verii.

Ex eo rempublicam] Primum cum M. Antonio, Marcoque Lepido, dein tantum cum Antonio per XII. fere annos. novissime per quatuor & quadraginta solus Rempublicam tenuit. Sueton. A. F.

XII. annis] Per XII. annos. Gl.

Cum Antonio & Lepido] Duobus triumviris. Glar.

Ita ab initio principatus ejus] Quot Caesar Augustus, nemo imperatorum tot annis regnavit. solus tamen superatur a Friderico tertio Maximiliani parente, decennio: is enim in imperio fuit solus annis 54 cum Augustus 44. duntaxat solus. Glar.

Obiit autem LXXVI. *anno*,] Octavianus Augustus, M. Cicerone, C. Antonio Coss. natus, Pompejo & Apulejo Coss. anno aetatis septuagesimo sex-

autem [i] LXXVI. anno, morte communi, in oppido Campaniae [k] Atella. Romae in campo Martio [l] sepultus [m] est: vir qui non immerito ex [n] maxima parte deo similis est putatus. neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. [[o] XLIV. annis, quibus solus gessit imperium,] civilis-

VARIAE LECTIONES.

i Al. *LXXXVI.*

k *Axellò* LC. *Atella* L. *Nolae morbo interiit* Lugd. Bat. 2. 3. 4. qui ab Eutropii mente recedunt, multaque alia, quae interpolatoris manum sapiunt, inserunt. *Attela* est in 1.

l Al. *sepelitur.*

m Delet Lugd. Bat. 1.

n *Majori* Lugd. Bat. 1.

o Inclusa desunt quibusdam libris: habent vero Vi. & Sylb. eorumque vestigia etiam in Graeca Metaphrasi apparent.

NOTAE.

sexto animam coelestem (utar Paterculi verbis) coelo reddidit. Hoc fuit anno Christi XVI. ut putant. Alii autem Nolae mortuum esse scribunt, hic Attellae. habet autem *Atello* pro *Atella*, vetus liber. VINET. Scribe LXXVI. Sueton. *Obiit in cubiculo, quo pater Octavius, duobus Sextis Pompejo & Apulejo Coss.* XIII. *Kal. Septembris, hora diei nona, septuagesimo & sexto aetatis anno, diebus quinque & triginta minus.* A. F. Ad Suetonii locum (cap. 100.) docet Magnus Oudend. Augustum vixisse, annos LXXV. menses X. & dies XXVI. Vid. quos ibi laudat. Consentit omnino Cl. Gruner. VERH.

Morte communi] Idem, quod *morte fatali* notat Cl. Gruner. laudatque locum supra L. I. c. II. ubi vide quae diximus, & hic Gruner. Rectissime Paeanius τελευτᾷ ... κοινὴν καὶ αὐτόματον τελευτὴν. *morte communi & naturali.* VERH.

In oppido Campaniae Atella.] Legend. *Nola.* Cornelius Tacitus *lib.* I. ubi de sermone recitat, qui fuit de Augusto mortuo, ait: Nolae eum in cubiculo mortuum, in quo pater ejus vitam finisset. GLAR. In Campania mortuum omnes consentiunt, sed Nolae Sueton. & Victor. Nola vicina Neapoli, Atella vicina Capuae, utraque in Campania. A. F.

In oppido Campaniae Atella] Plerique *Nolae* mortuum tradunt, Suet. 99. Victor uterque, & Graeci Dion. 56. ac Zonaras, ἐν Νώλῃ: Vellejus etiam 2. 123. *Nolam*, quod ultimum iter fuit, *petiisse:* Tacitus 1, 5. *apud urbem Nolam* exspirasse, ut conjicere possis, villa inter utramque media exstinctum. utcumque est, habuit noster, quos sequeretur: & Eusebius quoque, Hieronymo interprete, in Chron. *Augustus Atellae in Campania moritur.* CELL. Hieronymum hoc nomine notat Cel. Oud. ad Suet. d. l. suspicans, Eutropium in corruptos Suetonii codices hoc loco incidisse. VERH.

Nola] Picentinorum mediterranea, inquit Ptolemaeus. GLAR.

Romae in campo Martio sepelitur] Suetonius tit. C. in Aug. *Senatorum humeris delatus in Campum, crematusque. Reliquias legerunt primores equestris ordinis, tunicati, & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausolaeo condiderunt. Id opus inter Flaminiam viam* ripam-

viliſſime vixit: in [p] cunctos liberaliſſimus, in amicos fidiſſimus; quos tantis evexit honoribus, ut pene aequaret faſtigio ſuo.

IX. [q] Nullo tempore [r] res Romana magis floruit. nam, exceptis civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano [s] adjecit imperio Aegyptum, [t] Cantabriam,

VARIAE LECTIONES.

p *Cunctis* Lugd. Bat. 1.

q *Nunquam magis Rom. res* Lugd. Bat. 3. *Non ullo* 5. qui cum 1. & 4. ordinem *magis Rom. res* etiam invertit.

r *Ante eo* Lugd. Bat. 1. *ante Caeſarem* Lugd. Bat. 2. 5. interſerunt.

s Delet Lugd. Bat. 3.

t *Cantabrum* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

ripamque Tiberis, ſexto ſuo conſulatu extruxerat, circumjectasque ſylvas, & ambulationes in uſum populi tunc jam publicarat. de Mauſolaeo Auguſti multa Strabo *lib.* v. *Geographiae.* GL.

Sepelitur] Crematur, & reliquiae in Mauſolaeum deferuntur. Caeterum anno XLII. imperii Auguſti, in Bethlehem Judae naſcitur JESUS CHRISTUS, Dominus ac Deus noſter, de virgine Maria, Octavo Calendas Januarii, anno ab U. C. 751. Coſ. Cn. Lentulo Getulico &, M. Valerio Meſſala, cum jam Auguſti imperium firmiſſimum eſſet, & pax latiſſime pateret. Id autem divina providentia, non Romanorum aut Auguſti fortuna factum eſt. Voluit enim Deus unigenitum ſuum filium in ſumma pace mittere, quod oracula praedixerant, *Eſaiae* II. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem: & judicabit gentes, & arguet populos multos & conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium. GL. *Sepelire* pro *cremare*, quod Glareanus obſervat, Romanos frequenter uſurpaſſe, vide quam plurimis confirmantem hic Cl. Gruner. Hoc ſenſu omni tempore adhibitum fuit hoc verbum. Sic Sulpitius ad Ciceronem L. IV. Fam. Epiſt. XII. *Ab Atheninſibus locum ſepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui. . . . quod proximum fuit, uti in quo vellemus eum* (Marcellum) *gymnaſio ſepeliremus, nobis permiſerunt. Nos. . . . locum delegimus, ibique eum combuſſimus.* quin ubicunque & quoquo modo mortuorum cadavera habebantur, *ſepelire* & *ſepulcrum* dicebatur, ut Sceledrum ſervum non puduerit *crucem* vocare apud Plaut. Mil. Glor. A. II. Sc. IV. v. 19.

Scio, crucem futuram mihi ſepulcrum:
Ibi mei majores ſunt ſiti, pater, avus, proavus, abavus. VERH.

Civiliſſime vixit:] Vide, quae notata ſunt lib. I. cap. 10. *Ut civiles ſemper eſſent.* Vide & Sueton. LI. *Clementiae civilitatisque ejus multa & magna documenta ſunt.* A. F.

In cunctos liberaliſſimus,] *Liberalitatem omnibus ordinibus per occaſiones frequenter exhibuit.* Sueton. XLI. A. F.

In amicos fidiſſimus;] *Amicitias neque facile admiſit, & conſtantiſſime retinuit.* Idem. A. F.

IX. *Adjecit Aegyptum,*] Mortua Cleopatra. GLAR.

Cantabriam,] Regionem Hiſpaniae ci-

briam, Dalmatiam, saepe ante victam, sed penitus tunc subactam; Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, [u] Raetiam, [v] Vindelicos, & [w] Salassos in Alpibus; omnes Ponti maritimas civitates: in his nobilissimas, [x] Bosporum [y] & Panticapaeon. Vicit autem proeliis

Variae Lectiones.

u *Etiam* Lugd. Bat. 1.
v *Vindeliacus* Lugd. Bat. 1.
w *Talassos* B. S. Lugd. Bat. 3. 4. 5. *Catalassus* N. *Calapsos* LC. *Calassos* Lugd. Bat. 1. *Tallassos* 2.
x *Bosphorum* Lugd. Bat. 2. 5. *Roforum* 3. *Bosorum* 4.
y *Et Ponti Cappadocem* B. V. G. Lugd. Bat. 3. 4. 5. *Et Ponticapen* Sc. *Et Panticapen* Fr. *Et Anticapaeon* L. LC. V. *Panticapaeum* Lugd. Bat. 1. *Panticappadocem* 2.

Notae.

citerioris, ad Septentrionem, Oceano propinquam: unde & Oceanus Cantabricus. Glar. Ex Suetonio hoc quoque LXI. Cantabria proprie est *Biscaye*. A. F.

Cantabriam, Dalmatiam &c.] Dalmaticum bellum per se gessit adolescens, & Cantabricum devicto Antonio: reliqua bella externa per legatos. *Sueton.* XX. Cell.

Dalmatiam, saepe ante victam,] Dalmaticum bellum, inquit Suetonius tit. XX. in Augusto, adolescens adhuc per se gessit, in quo vulnera accepit. Cantabricum item per se, sed post devictum Antonium. Reliqua bella per legatos administravit. Vide ea omnia titulo vigesimo primo apud Suetonium, in Augusto. Gl.

Pannoniam,] Regionem sub Norico, ad Danubium. Glar. Supra Illyricum. A. F.

Aquitaniam,] Galliae tertiam partem. Glar.

Illyricum,] Idem Suetonius in *Tib.* XVI. Illyricum, quod intra Italiam regnumque Noricum ac Thracicum, & Macedoniam, interque Danubium flumen & sinum maris Hadriatici patet, dicitur. Glar. Cujus pars Dalmatia, quam supra posuit. Illyricum est *Sclavonia*. A. F.

Rhaetiam,] Quae hodie in tria foedera est divisa. Glar. Supra Tridentinos. Rhaeti hodie, ut volunt, *the Grisons*. A. F.

Raetiam] Sine adspiratione fide Codd. Leidd. 2. 3. 4. lego, praeeunte ad Suet. c. XXI. Cel. Oudend, quia in Lapidibus & MSS. Vetustissimis ita reperitur. vid. quos laudat, Dukerum & Drakenb. ad. Liv. Ep. CXXXVI. & Grut. ad Suet. Tib. c. IX. Schonhovius & Merula dederunt *Rhetiam*. 'Ρητίαν Paeanius. Verh.

Vindelicos,] Inter Lycum amnem, & lacum Brigantinum. Glar. Supra Rhaetos, quorum & ipsi pars sunt, Vindelicum enim dicitur *Rhaetia secunda*. A. F.

Et Salassos] Vetus liber, & *Calesos in Alpibus.* sed *Salassos* apud Suetonium. & alios. Vinet. *Augstal* hodie sive Vallis praetoria. Glar. Supra Segusinos. Ibi Terentius Varro urbem tunc condidit, quam Augustam Praetoriam vocavit. A. F.

Bosporum] In Asia, ad Bosporum Cimmerium. Glar.

Bosporum & Panticapaeon.] In Taurica Chersoneso ad Bosporum Cimmerium. A. F.

Panticapen.] Urbem Tauricae Chersonesi, ad eundem Bosphorum. Gl. Plin.

liis Dacos; Germanorum ingentes copias [z] cecidit; ipsos quoque trans [a] Albim fluvium submovit, qui in [b] barbarico longe ultra Rhenum est. hoc tamen [c] bellum" [d] per Drusum privignum suum administravit,

VARIAE LECTIONES.

z *Ceciderunt* L. *reddidit* Lugd. Bat. 3.
a *Alleam* Lugd. Bat. 1. *Alveum* 2. *Alpem* 4.
b *Barbarico solo longe* LC. S. B. *Barbarim* Lugd. Bat. 3.
c Deest Sc. V.
d *Per Drusum priv. alterum Pannonicum quo* &c. reliquis deletis Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

Plin. IV. 12, *Panticapaeum quod aliqui Bosporum vocant.* quae si vera sunt, perperam noster dividit unicam urbem. *Panticapaeum* vero c. l. Plinius vocat *validissimum in ipso introitu Bospori Milesiorum oppidum:* Et Strabo VII. f. 214. μητρόπολιν τῶ Βοσπορειανῶν, ἱδρυμένην ἐπὶ τῷ στόματι τῆ λίμνης τῆ Μαιώτιδος, *metropolim Bosporanorum in faucibus Maeotidis sitam.* CELL. *Panticapeo.* Schonhov. Merul. & Cell, *Panticapeum.* ut Plinio, ita in Cod. Leid. h. Sed ut alios sic etiam Eutropium Graecas terminationes in ον retinere supra monuimus. VERH.

Vicit] Praelio seu bello coërcuit, non vicit. GLAR.

Vicit autem praeliis Dacos, Germanorum] Suetonius tit. XXI. in Augusto: *Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus cum magna copia caesis. Germanosque ultra Albim fluvium summovit. ex quibus Suevos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.* Haec ille. Ergo illud, *Quo bello*, videtur ad Drusum referendum: qui contra Germanos pugnavit, ac apud eos occidit. Verum obstat, quod idem Suetonius *in Tib. tit.* IX. ait, etiam Tiberium Germanicum gessisse bellum: ac eo bello quadraginta millia dedititiorum trajecisse in Galliam: haud dubie loquens de iisdem, de quibus hic Eutropius loquitur: nisi quis credat, hoc Tiberium fecisse, quando post Varianam cladem in Germaniam redierat, ut titulo XVIII. recitat Suetonius *in Tiberio.* GLAR.

Dacos:] Regionem ad Danubium. GLAR. Ad Istrum & Tyrum fluvios, *Transilvaniae, Valachiae & Moldaviae.* A.F.

Ipsos quoque trans Albim] Sueton. XXI. *Germanosque ultra Albim fluvium summovit.* A. F.

Albim] Maximum Germaniae fluvium. GLAR. Hodie *Elbe*, supra Rhenum, ad quadringentesimum milliarium. A. F.

Barbarico] Solo scilicet. GLAR. Sic vocat interiorem Germaniam. A. F. Intellige, *solo.* frequens seculo Eutropiano ἔλλειψις. Ammianus Marcell. lib. XVIII. cap. 4. *visus in barbarico miles.* Integre Epitoma Victoris n. 44. de Decio; *in solo barbarico inter confusas turbas gurgite paludis submersus est.* Adde Nostrum IX. 4. Lamprid. in Alex. c. 47. Vopisc. in Probo cap. 13. extr. CELL. Ut non sit, quod cum Cl. van Hoven *solo* in textum rejiciamus. infra L. IX. c. IX. *Uterque in barbarico interfecti sunt.* ubi vide Gruner. c. XV. ibid. *strata* pro *strata via:* ut est apud Victorem. VERH.

Per Drusum] Tiberii fratrem. GL. Drusus & Tiberius Nerones Augusti privigni ex Livia, quam Augustus & ante enixam & gravidam duxit. A. F.

Privignum] Liviae filium. GLAR.

vit, [e] ficut[h] per Tiberium, privignum alterum, [f] Pannonicum, quo bello [g] CCCC. millia captivorum ex Germania transftulit, & fupra ripam Rheni in Gallia collocavit. Armeniam a Parthis recepit. [i] obfides (quod

VARIAE LECTIONES.

e Deeft G.
f *Suum* addit Lugd. Bat. 4.
g *LCCC. capt. mill.* Lugd. Bat. 1.
h *Super* Lugd. Bat. 2.
i *Obfides tulit* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Tiberium] Majorem Neronem. GLAR. Cluverius Germ. Antiq. L. 1. C. 18. propter ea, quae fequuntur de transductis Germanis, ita cenfet fupplendum Eutropium effe: *ficut per privignum Tiberium, Pannonicum & alterum Germanicum.* Drufo enim defuncto, Tiberius ex Pannonia fucceffit in Germania, & traduxit deditos ac captos, *Sueton.* c. 9. *Vellej.* 2. 97. Bene fic hiftoria cohaeret: nihil autem muto, quia nec Graecus aliter legit. Pannonico adnexum alterum Germanicum fuit, & duo quafi unum bellum. Unum ergo nominaffe fufficit Eutropianae brevitati. CELL.

Pannonicum;] Scil. bellum. GLAR.

Quo bello] Germanico fc. GLAR.

CCCC. millia captivorum ex Germania] *Quadraginta* legendum, pro *CCCC.* nam Romani de Germania nihil habuerunt tempore Augufti, quam quod ab Ubiis eft ad Vifurgim, hodie a Colonia Agrippina ad *Uvefer*: & usque ad *Bremen* Albin attigerunt, fed nihil folidae ditionis illic, nec imperii habuere. *Et*, ut ait Florus *lib.* IV. *Germania magis turpiter amiffa eft, quam gloriofe acquifita.* Caeterum ut Romani etiam aliquid in Germania habere dicerentur, finxere duas in Gallia Germanias, fuperiorem ac inferiorem, ut eft videre apud Ptolemaeum: ac veram Germaniam vocarunt magnam Germaniam, quam pofteriores imperatores faepe ingreffi funt, fed numquam quicquam folidi imperii in ea habuerunt, GL. Sueton. de Germanico bello narrat. Diffentit etiam ab Eutropio, quippe fic fcribit: *Germanico, quadraginta millia dedititiorum trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni fedibus affignatis collocavit.* Tiber. IX. & in Augufto XXI. *Ex quibus Germanis Ubios & Sicambros dedentes fe traduxit in Galliam.* Igitur in Eutrop. pro CCCC. refcribendum XL. A. F. Sueton. Tib. 9. quadraginta millia. In alterutro erratum fit, neceffe eft, & Metaphraftes cum Suetonio confentit: at provinciae utriusque (Germanias puta) ab oceano ad Helvetios amplitudo eft Eutropio convenientior. CELL. XL. *millia* edit Cl. Grunerus. quod vulgata omnem fidem fuperat, laudatque Glareanum & Annam Fabri, XL. refcribendum effe monentes, quod confirmant Paeanius & Sueton. in Tib. c. 9. ubi tamen nihil hic mutandum judicat Cl. Oudendorp. quem confule. VERH.

In Gallia] Belgica. GLAR

Armeniam] De Armenia, de fignis & obfidibus fic Sueton. *Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cefferunt. & figna militaria, quae M. Craffo & Marco Antonio ademerant, repofcenti tradiderunt, obfidesque infuper intulerunt.* A. F. Romani enim jus in Armenios fibi vindicabant, reges illis pro arbitrio dantes. *Tac.* II. *Annal cap.* 3. & 4. CELL.

Obfides (quod nulli antea) Perfae ei dederunt:] Perfae hic iidem funt, quos

(quod [k] nulli antea) [l] Persae ei dederunt: [m] reddiderunt etiam signa Romana, quae Crasso victo [n] ademerant.

X. Scythae, & Indi, quibus antea Romanorum [o] nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad [p] eum miserunt. [q] Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset: primusque eam [r] M. Lollius pro praetore administravit. Tanto [s] autem amore [t] etiam apud barbaros fuit, ut reges, [u] populi Romani amici, in honorem ejus conderent ci-

VARIAE LECTIONES.

k *Nulla* Lugd. Bat. 4.
l *Parthi* B.
m Deest Mer. & Lugd. Bat. 1. & 3.
n *Ademerat* Lugd. Bat. 1.
o Delet Lugd. Bat. 3.
p *Eos* Lugd. Bat 1.
q *Galicia* Lugd. Bat. 4.
r *Mallolius* Lugd. Bat. 4. *M. Lolius* Lugd. Bat. 5.
s Delet Lugd. Bat. 3. *amori* 2.
t Delet Lugd. Bat. 5.
u *Publicae rei amici* L. *pluri Rom.* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

quos superiori versu Parthos dicit. De Parthis enim verum est, ut supra Sueton. & expressius Strabo oculatus testis: *Parthi autem*, inquit, *tametsi & ditionem Romanae habent conterminam, & maxima pollent potentia, tamen Romanorum, nostraeque aetatis principum majestati ita concesserunt, ut non spolia modo, quae de Romanis aliquando retulerant Romam miserint: sed & filios Phraates Augusto Caesari, nepotesque crediderit, amicitiamque datis obsidibus emereri officiose voluerit.* A. F.

Persae] Parthi. Vide Suet. *tit.* XXI. *in Augusto.* GLAR.

Crasso victo] Ad Carras. GLAR.

X. *Scythae*,] Hoc idem Suetonius. GLAR. Scythae omnes Septentrionales populi. Hic Sarmatas praecipue & Seras intelligit. Indi ad Gangem, sub rege Poro. A. F. Sueton. cap. XXI. CELL.

Ad eos] Ad eum. GLAR.

Galatia] Asiae regio ad Pontum Euxinum. GLAR.

Galatiam] De qua sic Strabo: *Nunc Romani & hanc quae Amyntae fuit tenent provinciam.* Facta est provincia, an. U. C. 728. A. F.

Pro praetore] In provincias quotannis missi Praetores, qui provinciales Praetores dicti sunt. Cum post Praeturam eo missi, eas pro Praetore administrabant, quamvis eo nomine aliquando abutuntur veteres, & pro Praetore aliquem in provinciam mitti dicunt, qui nec Praetor fuit. Provinciae autem dividebantur in Consulares & Praetorias; in illas Consules, in has Praetores mittebantur. A. F.

Tanto autem] Vide Suet. tit. LX. in Augusto. GLAR.

Quae

civitates, quas Caesareas nominarent: [v] sicut in Mauritania a rege Juba; & in [w] Palaestina, [x] quae nunc urbs est clarissima. Multi autem [y] reges ex regnis suis [z] venerunt, ut ei obsequerentur: [a] & habitu Romano, [b] togati scilicet, ad vehiculum [c] vel [d] equum ipsius [e] cucurrerunt. [f] Moriens [g] Divus appel-

Variae Lectiones.

v *Sicuti* Lugd. Bat. 2.
w Post *Palaestina* in S. B. N. adduntur *ab Herode.*
x *Quae nunc urbes clarissimae sunt* G.
y *Reges ad hunc ex regnis suis* L. LC.
z *Venerunt ut ei obsequerentur* S. N. B. G. LC. V. Sc.
a *Qui* Lugd. Bat. 3.
b *Rogati* Lugd. Bat. 2.
c *Aut* Lugd. Bat. 3. 4.
d *Currum ipsius* Sc. & Mer.
e *Curreruut* Lugd. Bat. 1. & Schonh.
f Quatuor has voces non agnoscunt Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. Sed interserunt, quae Paulli Diaconi interpolationem sapiunt.
g *Divus appellatus est., Vir qui non immerito ex maxima parte Deo similis est putatus; neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior*

Notae.

Quas Caesareas nominarunt:] Imo tota Mauritania a Malva fluvio usque ad Ambsagam flu. Caesarea appellata est apud Ptolemaeum, ab insula Julia Caesarea, quae objecta est ei; post eum vero & Tiberius ac alii imperatores multas urbes Caesareas appellarunt, magno Geographorum incommodo. GLAR.

In Mauritania a rege Juba;] Strab. *In hac ora fuit urbs quaedam, nomine Jol. quam Juba Ptolemaei pater a se instauratam mutato nomine Caesaream vocavit.* Est in littore maris Mediterranei, & utroque nomine dicitur *Julia Caesarea*, quasi *Jol Caesarea.* A. F. In Mauritania, quae ab hac urbe *Caesariensis* vocata fuit, imperante Claudio. *Dio Cass. lib.* LX. CELL.

In Palaestina,] Caesarea Stratonis. GLAR. In littore maris Mediterranei: sed mirum est duas tantum urbes Caesareas commemorari, cum dicat, reges populi Romani amicos singulos aedificasse, &c. ut & Sueton. LX. *Reges amici atque socii, & singuli in suo quisque regno Caesareas urbes condiderunt.* A. F. Maritimam urbem, quae olim *Turris Stratonis* vocata fuit, Herodes in Augusti honorem *οἰκοδόμαζεν ἐν λευκῆς πέτρας βασιλείοις τε πολυτελεστάτοις*, *marmoreis aedificiis & regiis palatiis* exornavit, etiam portum addidit *μέγεθος κατὰ τ̃ Πειραιᾶ*, *qui magnitudine Piraeo eum aequaret.* Joseph. L. XV. Antiq. cap. 13. CELL. *In Palaestina ab Herode* non inepte e Codd. S. B. N. legit Cl. van Hoven; quia Mauritaniae regis nomen memorat Eutropius. Sed ceteris MSS. neque ullis Edd. concinentibus, nihil muto, ubi etiam Paeanius silet. VERH.

Clarissimo.] Ad littus Palaestinae. GLAR.

Multi autem reges] Ac saepe regnis re-

pellatus [h] est. Rempublicam [i] beatissimam Tiberio suc-

VARIAE LECTIONES.

cior fuit, aut in pace moderatior. XLIV. annis, quibus solus gessit imperium, civilissime vixit: in cunctis liberalissimus. in amicos fidissimus: quos tantis evexit honoribus, ut pene aequoret fastigio suo. [Haec in plerisque codd. manuscriptis & impressis antea inserta habentur, prout ad fin. cap. praecedentis monuimus] *Imperavit annis Lta. & VI. XII. cum Antonio, XL. vero & quatuor solus. Qui certe nunquam aut reip. ad se potentiam traxisset, aut tamdiu ea potiretur, nisi magnis naturae & studiorum bonis abundasset. Remp. beatiss. &c.* S. M. B. & sic in V. in quo etiam post *abundasset* abjiciuntur: *Anno ab urbe condita DCCLXVI. remp.*

h *Est* deest in Lugd. Bat. 1.

i *Beatam* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

relictis, non Romae modo, sed provincias peragranti quotidiana officia togati, ac sine regio insigni, more clientium praestiterunt. A. F.

Ex regnis] *Regnis relictis*, inquit Suetonius. GLAR.

Habitu Romano,] Hoc plane scribit Suetonius jam dicto tit. LX. GL.

Togati scilicet] Sueton. cap. 60. CELL.

Cucurrerunt.] Ut clientes. GLAR.

Divus] Inter deos relatus. GLAR.

Beatissimam] Felicissime rectam ac institutam. GLAR.

Tiberio] Privigno, Liviae filio. GLAR.

Qui privignus, mox gener,]

C. OCTAVIANI CAESARIS

Augusti Imperatoris.

Pater: (Naturalis, C. Octavius.
Adoptione, C. Julius Caesar, cujus nomina gessit.

Mater - Accia, M. Accio Balbo, & Julia sorore C. Julii Caesaris genita, quae apud Dionem 'Ατλία scribitur.

Sorores { Octavia major, quam C. Marcello viro suo mortuo, duxit M. Antonius Triumvir. Plutarchus in Antonii vita.
Octavia minor.

Uxores { Claudia Fulviae filia, M. Antonii ejusdem privigna, quam dimisit intactam.
Scribonia, cum qua fecit divortium.
Livia Drusilla, quam Tiberii Neronis (qui fuit pater Tiberii Imperatoris) matrimonio praegnantem abduxit.

Privigni per Liviam. { Tiberius Nero, post eum Imperator, quem adoptavit.
Drusus Nero, pater Germanici, de cujus genere sequens tabella.

Filia Julia, ex Scribonia uxore. hanc unam habuit.

Generi { Marcellus, Octaviae majoris sororis filius: & eo mortuo, M. Agrippa, dimissa Marcella Octaviae majoris filia, (eoque mortuo: M. Valerio, P. Sulpitio Coss. Dion. lib. LIV.)
Tiberius Nero Imperator, privignus.

Ne-

ſucceſſori reliquit: qui privignus [k] ei, mox gener, poſtremo adoptione filius fuerat.

XI. [l] Tiberius ingenti ſocordia imperium geſſit, gravi

VARIAE LECTIONES.

k *ejus*. Lugd. Bat. 2.

l *Gajus Tib*. F. perperam. etſi enim ab Auguſto vitrico adoptatus eſt, tamen ejus praenomen ad ſuum non adſumpſit, ſed retento praenomine, nomen tantum gentilitium mutavit. unde & in Faſtis Panvinianis nominatur *Tiberius Julius*, *Divi Auguſti filius*, *Divi Julii nepos*, *Caeſar*. In L. deſiderantur iſta: *Tib. ingenti ſocordia imp. geſſit gr. c. ſc. av. tur. lib. nam.* ¦Ab initio cap. usque ad *bella per leg*. non agnoſcit Lugd. Bat 3. ſed. 2. 3. 4. 5. usque ad *nusquam ipſe*, alia omnino ſubſtituentes.

NOTAE.

Nepotes ex iisdem Agrippa & Julia.
- Cajus Caeſar, Lucius Caeſar: quos infantes adoptavit, unde Caeſares dicti ſunt: ut Tacitus libro I. Dion. lib. LIV.
- Agrippa Poſthumus, quem etiam adoptavit illis mortuis, ſed poſtea abdicavit.
- Julia, quam duxit L. Paulus, Cenſoris filius.
- Agrippina, quam Germanico, de quo mox, collocavit. Suetonius in Auguſto. VINET.

Nihil unquam pejus fecit Auguſtus, quam quod coëgit Tiberium relinquere uxorem legitimam Agrippinam, M. Agrippa genitam neptem Pomponii Attici, ex qua habuit Druſum filium, & rurſus gravida cum eo bene conveniebat: ſed Auguſtus ei ſuam filiam dedit, rejecta altera, ex qua omne malum deinde ortum in Juliam gentem, ac totum imperium Romanum, per Tiberii ſocordiam. Exemplo enim Tiberii omnes poſteri imperatores de Auguſti familia degeneraverunt. GLAR.

Qui privignus ejus, mox gener,]Privignus propter Juliam matrem: gener, quia Juliam Auguſti filiam duxit. A. F.

Poſtremo adoptione] *In Auguſti liberos e privigno reductus arrogatione.* Victor. Ubi optime Suetonium interpretatur: *Simulque privignum Tiberium adoptavit in foro, lege Curiata.* A. F.

XI. *Tiberius ingenti ſocordia imperium*] Anno 767. U.C. Chriſti autem Anno 17. Non tulit Romana regia fucatius ingenium, ac magis ſubdolam mentem, hoc Tiberio: qui omnia in hominum ruinam ac doloſam captionem diſſimulare ſolebat, ita ut populum, Senatum, totum denique orbem deciperet. Porro quamdiu ſub Auguſti auſpiciis fuit, ſatis bene omnia adminiſtravit. Verum ubi ille fato conceſſit, ibi vero tres immaniſſimi vitae affectus erupere, praeter expectationem: crudelitas, libido, avaritia. quae plane ſcelera, quo minus ex ficta illius perſona fuerant expectata, eo majorem omnibus gentibus ſtuporem intulere. Nec tantum mala illa in ſua tempora ſaeviere, ſed peſſimo exemplo, deteſtabili principum carnificinae fores aperuerunt. Hinc enim Caligulae, Nerones, Domitiani, Commodi, Severi, aliaeque Romani imperii peſtes extitere. Sabell. GLAR.

Socordia] Ad conſiderandum ac agendum. GLAR. Etiam aſtutia & fraude. Fuit enim talis ſimulandi artifex, qualem nullo tempore alio tulit Roma. CELL.

Nuſ-

gravi crudelitate, [m] scelesta avaritia, turpi libidine. nam nusquam ipse pugnavit: bella per legatos suos gessit: quosdam reges, [n] per blanditias [o] ad se" evocatos, nunquam remisit: [p] in quibus Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in [q] provinciae formam redegit, & maximam civitatem appellari nomine suo jussit, quae nunc Caesarea dicitur, cum Ma-

VARIAE LECTIONES.

m *Et scelesta* Lugd. Bat. 1.
n *Ad se per bl.* Lugd. Bat. 1. *ad se per blanditiam revocatos* 3.
o Desunt Schon. & Mer.
p *Inter quos* Lugd. Bat. 5.
q *In provinciam formam redigit* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Nusquam ipse] Nullam expeditionem post susceptum imperium sibi sumpsit. GLAR. Postquam imperium adeptus est scilicet: nam antea multa & industriae & virtutis documenta ediderat. A. F. Post acceptum imperium & Augusti mortem. CELL.

Bella per legatos suos gessit:] *Hostiles motus, nulla postea expeditione suscepta, per legatos compescuit; nec per eos quidem, nisi cunctanter & necessario.* Sueton. XXXVII. A. F. Per filium adoptivum Germanicum, Junium Blaesum, C. Sillum, A. Caecinnam. GLAR.

Per Legatos] Adoptivum Germanicum, Junium Blaesum, C. Silium, A. Caecinnam. *Tacitus.* Addit *suos*, quia Legati Caesaris erant, sive Consulares, non praetorii seu legionis. CELL.

Quosdam reges per blanditias] Suet. *tit.* XXXVII. *in Tiberio*: Reges infestosque suspectosque comminationibus magis ac querelis quam vi repressit: quosdam per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit, ut Marobodumm Germanum, Rascypolim Thracem, Archelaum Cappadocem. GLAR. Ex Sueton. ibid. *Quosdam* (reges) *per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit, ut Marabauduum, Thrascypolin Thracem, Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in formam provinciae redegit.* A. F. Praeter Archelaum, qui mox memoratur, Suetonius nominat c. 37. Maraboduum Germanum & Thrascypolim Thracem. CELL. De Archelao vide quae refert Dio L. LVII. p. 614. VERH.

In quibus Archelaum Cappadocem,] Cornelius Tacitus *lib.* II. initio anni tertii ait, Tiberium ideo Archelaum odisse, quod cum Rhodi agentem nullo officio coluisset. nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, quod florente C. Caesare, Augusti adoptivo, missoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. GL. Qui post Ariobarzanem quinquaginta annis regnaverat. *Tac.* II. 42. CELL.

Cujus etiam regnum] Verba Suetonii *tit.* XXXVII. GLAR. Adde Dionem d. l. & quos ibi laudat Cl Fabr.

Maximam civitatem] Sedem regum Cappadocum. GLAR. Mazaca sive Caesarea Cappadociae Metropolis, in medio regionis. Strab. A. F.

Ma-

[r] Mazaca antea [s] vocaretur. Hic tertio & vigesimo imperii anno, aetatis [t] septuagesimo octavo, [u] ingenti omnium gaudio mortuus est in Campania".

XII. Successit [v] ei Cajus Caesar, [w] cognomento Cali-

VARIAE LECTIONES.

r *Magaza* V. *Mazata* N. *Mazia* L. LC. *Malaga* Lugd. Bat. 1. *Azaca* Lugd. Bat. 2. *Mazaga* Sc. & Lugd. Bat. 3. 4. *Mazagara* 5.

s *Diceretur* Lugd. Bat. 2. 4. 5.

t Probant Gr. & plerique MSS. Alii vero habent *LXXIX.* alii *LXXXIII.* imo in B. legitur *LXXIV.* qui etiam a S. N. V. & HM. non dissentit, apud quos immediate post aetatis annum sequuntur: *cum immani furore insontes, noxios, suos pariter externosque puniret resolutis militiae artibus, Armenia per Parthos, Maesia a Dacis, Pannonia a Sarmatis, Gallia a finitimis gentibus direptae sunt. Ipse ingenti &c. LXXXIIII.* Lugd. Bat. 3.

u Haec non agnoscunt Lugd. Bat. 3. 5.

v *Tiberio* Lugd. Bat. 2. 4. 5. Pro *Cajus* in 2. est *gravis.*

w Delet Lugd. Bat. 3. *Galicula* idem & 2. *Gallicula* Lugd. Bat. 1. 4. 5. ubique.

NOTAE.

Mazaca] Meminit hujus urbis & Ptolemaeus in v. & Strabo *lib.* XII. non ita longe ab initio. GLAR. Strabo XII. Μάζακα ἡ μητρόπολις τοῦ ἔθνους, κεῖται δ' ὑπὸ τῷ Ἀργαίῳ ὄρει πάντων ὑψηλοτάτῳ. Plinius VI. 3. *Sub monte Argaeo Mazaca, quae nunc Caesarea nominatur.* CELL. Eadem ex Nostro, ut Viro Cel. ad Dionem videtur, hausit Suidas v. Τιβέριος. *Nunc* autem cum quatuor Codd. Leidd. & Edd. Vetust. addidimus, quod Cl. Gruner. quoque fecit. VERH.

Hic tertio & vigesimo imperii anno, aetatis 83.] Scribendum aetatis 78. Sueton. *Obiit in villa Luculliana octavo & septuagesimo aetatis anno, tertio & vigesimo Imperii, decimo Kalend. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigro Coss.* Vide notata in Epitom. Victoris in Tiberio. A. F.

LXXIX.] LXXVIII. Suet. *tit.* LXXIII. *in Tiberio.* GLAR.

Omnium gaudio] De gaudio populi Romani vide Suet. *tit.* LXXV. *in Tiberio.* GLAR.

In Campania.] In villa Lucullana, prope Misenum. *Tac.* VI. 50. 2. *Suet. cap.* 73. Imperavit annos XXII. menses VII. Dio Cass. 58. extrem. CELL. De aetate Tiberii, & quos regnavit, annis vid. ibid. quos laudat Fabr. & ad Suet. Cl. Oudend. & hic Grun. VERH.

XII. *Successit ei C. Caesar, cognomento Caligula,*] Proverbium est, Heroum filii noxae. quod adeo verum est in perfidissimo hoc, stultissimo atque sceleratissimo imperatore, cum optimum parentem Germanicum haberet, ipse velut monstrum hominis, nihil humanum referens, quam membra quaedam deformia: ut nihil aliud quam insanum referret, & facie & factis. Nihil inquam natura produxit magis noxium: sed miseria fuit populi Romani, ut nosceret DEI potentiam, cum ipse totum orbem vexasset armis, ac sca-

Caligula, Drusi privigni [x] Augusti, & ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus [y] ac funestissimus": & qui etiam Tiberii dedecora [z] purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit; & ingressus [a] Sueviam, nihil stre-

VARIAE LECTIONES.

x *Augusti filius, & ipsius* V.
y Desunt V. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
z *Repurgaverit* Lugd. Bat. 2.
a *Suaviam* S. N. Lugd. Bat. 2. 4. *Suabiam* 3. 5.

NOTAE.

scabioso lixa plusquam ignominiosa pati cogeretur. Itaque non patris natura Caligulae obfuit, cujus in vita nihil retulit: sed carnificina illa avita, inexplebilis avaritia, portentosaeque Capreensis secessus libidines, quae pestem illam humani generis aluere, funestoque principatu omnium scelerum semina fomentaque turpissima praebuerant. GL.

Successit] Anno U. C. 790. Christi vero 40. GLAR.

Caligula,] A caliga calceamento militari clavis praefixo. GLAR. Cognomento e calceamento militari tracto, quod caliga dicitur, quod eo calceamento ad demerendos milites uteretur. A. F.

Drusi privigni Augusti, &c.] Hic aliquid deesse videtur: vel τὸ *nepos* duas habet significationes, significabit enim quod nos dicimus *grand Child*, & *grand Nephew*. Nam Tiberius & Drusus fratres ambo privigni Augusti. Ex Druso & Antonia minore Octaviae sororis Augusti filia, Germanicus: ex Germanico & Agrippina C. Caesar Caligula. Vide apud Victorem in Caesaribus. A. F. Et Suet. c. VII. ubi vides, filium fuisse Germanici & Agrippinae ex Agrippa & Julia natae. VERH.

Privigni] Ex filio Germanico. GL.

Funestissimus:] Hominum carnificina. GLAR.

Qui etiam Tiberii] Id est, qui ita male se gessit, ut Tiberius pessimus, jam etiam bonus videretur. GLAR. Ita flagitiose vixit, ut dedecora Tiberii ludus jocusque videantur prae dedecoribus Caligulae. Hoc enim est, quod vocat *purgare dedecora*, nempe ea majoribus dedecoribus delere, inducere. A. F.

Bellum contra] Vide Sueton. *tit.* XLIII. *in Calig.* GLAR.

Bellum contra Germanos suscepit;] De ridicula illa expeditione vide Suet. XLII; A. F.

Sueviam] *Bataviam* legend. GLAR.

Ingressus Sueviam] Glareanus mavult *Bataviam* ex Sueton. XLIII. Tacitus Germ. XXXVII. *ingentes C. Caesaris minae in ludibrium versae.* vix ergo verosimile, in *Sueviam* usque remotissimam Germaniae provinciam penetrasse: neque in Sueviam Caesaris, Cattorum Thransrhenanam sedem. CELL & HEARN. Hic Codd. nisi quod Leidd. 3 & 5. *Suabiam* legant, nihil variant, neque Edd. Vetust. Recte tamen viri D. locum in menda cubare existimant. Neque alio, quam quo Glareanus *Bataviam* restituens sanavit, modo emendari potest: unde ad oram suae Ed. hanc emendationem rejecit Cl. van Hoven. Paeanius nihil lucis adfert, sed eum (ut alibi saepe monuimus) in depravatos Eutropii codd. incidisse haec declarant, Οὗτος πόλεμον ἐπαγαγὼν τοῖς Γερμανοῖς ἀνεχώρησε μὲν τῆς μάχης αἰσχρῶς. quae la-

X

tius

strenue fecit. Stupra sororibus intulit: ex una etiam [b] filiam [c] agnovit. Cum adversum cunctos ingenti ava-

VARIAE LECTIONES.

b *Natam filiam* Lugd. Bat. 4.

c *Cognovit.* Alii *agnovit*, probante Barthio in Advers. l. XXIII. c. 19.

NOTAE.

tius una cum Eutropii loco expendit Cannegieter. Vir. cl. Diss. de Brittenb. c. VIII. quem omnino consule. VERH.

Sororibus] Drusillae, Liviliae, Agrippinae: Suetonius *tit.* XXIV. *in Caligula.* GLAR.

Filiam agnovit] Suam filiam esse, ex sorore susceptam, non negavit, Sic Barthius legit loco mox indicando. Vulgo *cognovit*, quod Metaphrasta de stupro, etiam nepti illato, interpretatur. Barthius Advers. L. XXIII. c. 9: *Non hoc*, inquit, *concesserit, qui noverit modo, anno* XXIX. *aetatis Caligulam interiisse. Quare optime alii ediderunt apud Eutropium:* ex una etiam natam filiam agnovit. Consentit Aug. Babelonius. CELL. Recte *agnovit*, id est, fassus est, eam esse suam filiam. HEUMANN. *Agnovit* e Cod. Leid. I. dedit Merula: nam Schonhovius, quem alias sequitur, *cognovit*, exhibet: & ita Edd. Aldinae, Juntina, & Fabri patris ac filiae. Merulam tamen recte secuti sunt Cellarius, van Hoven & Grunerus. *Agnovit* enim idem est, ac si dicas, Caligulam ex una sororum, quibuscum stupri consuetudinem fecerat, ut ait Sueton. c. XXIV. filiam suscepisse, eamque ex se natam professum fuisse: quo sensu idem in Aug. c. LXV. dixit *ex nepte Julia post damnationem, editum infantem* AGNOSCI *alique vetuit.* & in Claud. c. XV. ibi a Cl. Oudend. laudatus *feminam non* AGNOSCENTEM *filium.* Eutropius vero an crediderit, Caligulam etiam rem habuisse cum sororis filia, nec ne, dijudicare non ausim: certe ita cepit Casaubonus ad Sueton. XXIV. quamquam isti sceleri rationem temporum repugnare Barthio d. l. visum notat ibi Cl. Burmann. ut hic jam a Cellario factum. Nisi tamen codex optimae notae *agnovit* praetulisset, nihil hic mutassem; quia ceteri Codd. & plures Edd. Vetustae obstant; propterea quod iis adstipulatur Metaphrastes, quin horrendum istud facinus quantum praeterea auget, Βιασάμενος δὲ τὰς ἀδελφὰς, καὶ συνελθὼν ἑκατέραις, θυγατέρα ἐκ μιᾶς αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἐκγόνους αὖθις ἐγένετο φθορεύς. Caligulam non tantum ex una sororum filiam suscepisse, sed eamdem ex se genitam vitiasse. VERH.

Natam filiam] Haec non habet Suetonius. GLAR.

Cum adversus cunctos] Suetonius de ejus prodigalitate, *tit.* XXXVII. *in Calig.* mira scribit. Caeterum de novo balnearum usu notandum, quod Plinius dicit *lib.* XIII. *cap.* 3. Unguenti libras excedere quadragenos denarios. Si quis igitur in dolium indat tres summas unguenti centenum nonagenum binum sextariorum dupondiorum, fient librae Romanae 1152. Eae ductae per 40. denarios, efficient summam denariorum 46080. qui divisi per decem, producunt coronatorum 4608. pro unius diei ac unius solii lotione. Unde non mirum est, eum immensas opes totumque illud Tiberii Caesaris vicies ac septies millies HS. non toto vertente anno absumpsisse.

2700000000 HS.

67500000 coron. GLAR.

Cum adversum] Vide haec tit. LVI. in

avaritia, libidine, crudelitate saeviret, interfectus in palatio est, anno aetatis [d] XXIX. imperii [e] III. mense X. dieque VIII.

XIII. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulae, Drusi, qui apud [f] Mogontiacum monumentum habet,

VARIAE LECTIONES.

d Sic plerique codd. MSS. & optimae edd. non refragante metaphraste. M. vero habet *XX*. F. *XXIX*. L. *XXX*. HM. Lugd. Bat. 4. *XXXVIII*. editiones nonnullae & Lugd. Bat. 2. 3. 5. *XXXIX*.

e *IV*. V.

f *Maguntiam mon. hab. &c*. L. *Maguntiam cum filio monimentum habet: cujus* V. Mer. Fr. *Mogontiam cum*. Lugd. Bat. 4. *Moguntium* 5.

NOTAE.

in Calig. apud Suetonium. GLAR.

Interfectus] *Tit*. LVIII. *in Calig*. Suetonius. GLAR.

Anno aetatis XXXIX.] Scribe XXIX. Sueton. *Vixit annis* XXIX. *imperavit triennio* & *decem mensibus*, *diebus* VIII. GLAR. & A. F.

Anno aetatis XXIX. *imperii* III. *mense* X. *dieque* VIII.] Sic lego, pro *A. aetatis suae*..... *die* VIII. ut Havercampus dedit. *Suae* abjiciunt Codd. Leidd. 1. & 3. *que* praeter 2. quatuor reliqui agnoscunt, uti & Edd. Vetust. & recentiores. Sua e Suetonio hausit de more Eutropius c. LIX. *Vixit annis* XXIX. *imperavit triennio* & X. *menses*, *diebusque* VIII. quamquam Noster quodammodo rectius. XXIX. enim annum non impleverat. Vide ad Suet. Cl. Oudend. hic Gruner. & ad Dionem fin. vit. Fabric. VERH.

XIII. *Post hunc*] Anno Domini 44. GLAR.

Post hunc Claudius] An. mundi 3990. post Ch. nat. XLI. ab. U. C. 793. A. F.

Patruus] Patris, Germanici scilicet, frater. GLAR. Quippe Germanici frater, qui Germanicus pater Caligulae fuit. A. F.

Drusi,] Liviae ex Tib. Nerone filii, Tiberii Caes. fratris. GLAR.

Qui apud Moguntiacum monumentum] Sic antiquus liber, & hic & infra, ubi de Galieno, foemineo genere, a recto *Moguntiacus*, quem invenies apud Ammianum libro decimoquinto: at *Moguntiacum* in Hieronymi epistola quadam ad Gerontiam. *Majance*. VINET.

Mogontiam] Oppid. Belgicae provinciae. GLAR. In Gallia Transpadana. GLAR. In Gallia Transpadana. Mediolanum. A. F. Tacitus Annal. II. 7. 3. *aram Druso* inter Lupiam & Rhenum *sitam* tradit. Sed plura potuit monumenta habuisse e etiam Ravennae, quod Lipsius ex veteri lapide docet. Noster Dioni Cassio accedit, περὶ τῷ Ῥήνῳ hoc monumentum constituenti. CELL.

Monumentum habet,] Id est, ut refert Suetonius, honorarium tumulum, a suis excitatum militibus. Ejus enim corpus devectum Romam, sepultum fuit in campo Martio. VINET. Quod κενοτάφιον, Dio Caff. ineunte lib. LX. *honorarium tumulum*, Suetonius Claud. I. vocant. *Corpus enim ad urbem devectum*, *sepultum est in Martio Campo*. Suet. cap. 50. CELL. Recte Cellarius modo observavit Druso plura monumenta fuisse, quemadmodum Cl. Oudend. illud, quod a Suetonio memoratur, diversum facit ob hoc Moguntiaco. Vide, quae laudat ibi Vir Cel. Acta nova Lipf. A. 1746.

bet, [g] filius: cujus & Caligula nepos erat. Hic medie imperavit; multa gerens tranquille atque moderate, quaedam crudeliter & insulse. [h] Britanniae bellum intulit, [i] quam nullus Romanorum post [k] Julium Caesarem attigerat: eaque devicta per [l] Cn. Sentium, & [m] A. Plautium, illustres [n] & nobiles viros,

VARIAE LECTIONES.

g Delet Lugd. Bat. 1. Sed postponit verbis *nepos erat.*

h *Britannis* LC. S. N. L. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. Sc. F. Sed 1. transponit *intul. bell.*

i *Quos* LC. S. N. Sc. Lugd. Bat. 5. *quo* 3. *quod* 4.

k *Gaium Caes.* F. itemque Gr. sed ambigue. *Gajum* Lugd. Bat. 2. *Cajum* 3. 4.

l *Gn.* de more Lugd. Bat. 2.

m *S. Plautium* Lugd. Bat. 1. *Talum Platium* 3. *A. Plancium* 4. 5.

n *Ac* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

p. 393. Cum Merulae autem editione conspirant Aldinae, Juntina, & Schonhovii. *Apud Moguncium cum filio mon. hab.* VERH.

Cum filio:] Dubium, utrum Germanico, an Claudio. GLAR.

Nepos erat.] Ex filio Germanico natus. GLAR. Drusus enim avus Caligulae. A. F.

Medie] *Medius* legend. id est, neque bonus, neque malus. GLAR. Nove dictum *medie imperare* pro imperare aequa moderatione & crudelitate, tranquillitate & stultitia. A. F. Modo inter bonos malosque principes medio. Etiam Salmasius in Spartiani Sever. cap. 1. vexatum Aurelii Victoris de Severo locum sic emendat: *ortus medie humilis*. Apulejus Doctr. Plat. Lib. II. p. 22. *medie morati*. Ceterum *medie* Latina haec vox est, praeter Spartianum a Lactantio etiam, & Ulpiano usurpata. Vid. Vossius de Vitiis Serm. lib. IV. cap. 34. CELL. Hac voce tamen offensi alii aliter legerunt: *Hic Meediae imperavit* Schonhovius: Editio autem Aldina utraque & Juntina *Medis*. Mox pro *atque* restituimus *& insulse*. Quia non tantum proxime praecedit, *atque moderate*, verum etiam quod Codd. Leidd. omnes, & Edd. Vetust. constanter *&* servant. VERH.

Hic medius imperavit;] Hic adeo stupidus fuit, ut mater Antonia portentum eum hominis dictitaret, nec absolutum a natura, sed tantum inchoatum: ac si quem socordiae argueret, stultiorem ajebat filio suo Claudio. Avia Augusta pro despectissimo semper habuit. Soror Livilla cum audisset eum aliquando imperaturum, miserta est populi Romani, ut tradit Suet. *tit.* III. *in Claudio*. GLAR.

Britannis intulit bellum] De hac expeditione Sueton. *cap.* 16. *in Claud.* GLAR. *Britanniam potissimum elegit, neque tentatam ulli post Divum Julium, & tunc tumultuantem ob non redditos tuansfugas.* Suetonius. A. F.

Eaque per Cneum Sentium,] Imo ipse Britanniam devicit, insulas Orcades per duces suos. Vide Victorem in Caesaribus 115. A. F.

Per Cn. Sentium, & A. Plautium &c.] Ita legunt Codd. MSS. & typis exa-

viros, triumphum celebrem egit, quasdam insulas [o] etiam ultra [p] Britanniam in Oceano positas, [q] Romano imperio addidit, quae appellantur Orcades, filioque suo Britannici nomen imposuit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut [r] etiam Plautium, nobilem virum, qui [s] in expeditione

VARIAE LECTIONES.

o Delet Lugd. Bat. 3.
p *Britannias* S.N.M.B.L. G. F.V. Sc. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
q *Imp. Rom.* Lugd. Bat. 3. 4. 5. Pro *filioque* omnes Lugd. Bat. legunt *filio autem.*
r *Cum* Lugd. Bat. 5.
s Praep. delent Lugd. Bat. 1. 2.

NOTAE.

exarati omnes ac Paeanius: ut quidquid hic erroris, sit penes Eutropium ipsum. Sentius Consul occurrit apud Dionem L. LIV. p.527. At ei *Gajus* fuit praenomen non *Cn.* quamquam librariorum incuria G. & *Cn.* saepius confunduntur, atque ita hoc argumento solo non utar. Dum historia plus ponderis adponet. Sentius neque cum Plautio bellum administravit, neque adversus Brittannos rem gessit, sed Germanos ad pacem compulit. ut diserte Dio tradit L. LV. p. 568. ejusque victorias de Germanis celebrantem Vellejum Paterc. L. II. c. 103. 109. laudat ibi Cl. Fabricius. Qui vero cum Plautio in Brittaniam profectus est, fuit *Cn. Hosidius Geta.* uti videre est apud Dion. L. LX. p. 678. qui eum Brittanos ita vicisse tradit, ut, etsi nondum consul fuerat, triumphales ei honores tamen dati sint, id, quod auctor voluit, per Cn. Sentium & A. Plautium. . . *triumphum celebrem egit*, memoria lapsus. De *Sentio* pro *Hosidio* etiam Virum Cl. Oudend. ad Suet. Claud. c. 17. monuisse video, quem consule. VERH.

Ultra Britanniam] Albionem. GL.

Orcades,] Hae insulae etiamnum hodie sunt ultra Scotiam, quae pars insulae Albionis. GLAR. Supra Scotiam. De earum numero non convenit; alii tres tantum esse dicunt, alii XXIII. alii XXX. alii XL. A. F. At sub Flaviis demum, Agricola praeside, Britannia circumnavigata, insula comperta. Dio Cass. LXVI. p. 754. Tunc primum Orcades inventae & domitae. Tacit. Agric. cap. 10. CELL. Eumdem errorem commisit Orosius, Eusebius & Cassiod. in Chron. Vid. ad. Dion. L. LX. p. 679. & Cl.Oudend. ad Sueton. c.17. VERH.

Filioque suo] Germanico, quem ex Messalina susceperat. A. F.

Filio autem suo Britannico] Inter sex quas habuit ordine uxores, duae insignes malitia fuere: Messalina libidinis inexplebilis, quam jussit occidi, ut refert Tacit. li. II. ad finem, septimo imperii anno. Altera, quae & ultima, Agrippina, Germanici, hoc est fratris ipsius filia, quae prius Domitio Aenobarbo nupta, ex quo Neronem susceperat: verum ut ipsius filius Nero in imperium veniret, Claudio venenum dedit. inde & filius Nero eadem arte usus, Britannicum Claudii filium sustulit. tandem post multa scelera etiam matrem, ut precium dignum parricidii. GLAR.

tione Britannica [t] multa egregie fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, & conscendenti Capitolium [u] laevus [v] incederet. [w] Is vixit [x] annos [y] IV. & LX. [z] imperavit XIV. post mortem consecratus est, [a] Divusque appellatus.

XIV. Successit huic [b] Nero, Caligulae avunculo suo

VARIAE LECTIONES.

t Al. *multa ac egregia fec. multa egregia* Lugd. Bat. 2.
u *Laevi* Lugd. Bat. 1. *levius* 2. *laevius* 4.
v *Incenderet* Lugd. Bat. 3.
w Delent Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
x *Annis* Lugd. Bat. 5.
y *LXIII.* Lugd. Bat. 1. *Vixit annis IIII. & LXX.*
z *Imperavit annis* Lugd. Bat. 4.
a *Divesque* Lugd. Bat. 1. *Deusque* 4.
b *Nero, nepos Caji Caligulae* Sc.

NOTAE.

Brittanico] A Brittannia devicta. GL.

Triumphantem]' Εθριάμβευσε Dio L. LX. p. 685. & θριάμβω utitur Paeanius. At de *Ovatione*, quia Principi tunc temporis justus triumphus erat proprius, privatis Ovatio, hoc sumendum monet ad Dionem Cl. Fabric. vid. quem citat Sueton. c. XXIV. *A. Plautio etiam ovationem decrevit.* VERH.

Laevus incederet.] Ut Plautius ei ad dextram esset, qui locus dignior, ut hodie apud nos. A. F.

Is vixit annos] *Excessit tertio Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola Coss.* LXIV. *aetatis, imperii* XIV. *anno.* Sed revera vixit an. 63. mens. 3. regnavit an. 13. mens. 8. dies. 20. veneno per Agrippinam uxorem interemptus. A. F. Vide, quos laudat Cl. Oudend. ad Sueton. c. XLV. & hic Grunerum. VERH.

Post mortem consecratus est,] Funeratusque est solenni principum pompa: & in numerum deorum relatus; quem honorem a Nerone destitutum, abolitumque, recepit mox Vespasianus. GLAR.

XIV. *Successit huic Nero*,] Anno Domini 57. GLAR. Anno ab U. C. 806. A. F.

Nero, Caligulae avunculo suo] Sic noster vetus. GLAR.

GERMANICI CAESARIS, AD

quem scribit Ovidius libros Fastorum.

Pater — Naturalis, Claudius Drusus Nero, privignus Octaviani Augusti: cui in castris contra Germanos mortuo, Senatus cognomen Germanici & ejus posteris decrevit. Sueton. in Claudio.
Pater — Adoptione, Tiberius Imperator, patruus ejus.

Mater -- Antonia junior, M. Antonii Triumviri & Octaviae sororis Octaviani Augusti filia.
Plutarch. in Antonio.

Fra-

suo [c] simillimus, qui Romanum imperium & deformavit [d] & diminuit": [e] inusitatae luxuriae, [f] sumptuumque, ut qui exemplo [g] Caji Caligulae [h] calidis & frigidis [i] lavaret unguentis, retibus [k] aureis piscaretur,

VARIAE LECTIONES.

c *Similimus* Lugd. Bat. 2.
d Desunt L. LC. *minuit* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
e *Inusitata luxurie* Lugd. Bat. 2.
f *Sumptuum qui ex.* Lugd. Bat. 2.
g Delet Lugd. Bat. 2.
h *In calidis* Lugd. Bat. 1. 3. *in frig. & cal. ung. lav.* 2.
i Al. *se lavar.*
k *Variis* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Frater { Naturalis, Claudius Imperator. Adoptione, Drusus filius Tiberii Aug. ita fratrem appellat Ovidius lib. 1. Fastorum. }
Soror — Livilla.
Uxor — Agrippina, M. Agrippae & Juliae Octaviani August. filia.
Liberi { Nero, non crudelis ille Imperator. Drusus, C. Caligula Imperator. Agrippina, mater Neronis Imperatoris. Drusilla. Livilla. } Haec ex Suetonio, Tacito, Dione, Eutropio, Victore, & aliis.

Caesar autem est ideo appellatus hic Germanicus, quod a Tiberio Caesare fuisset adoptatus: quem Tiberium adoptatus & ipse Octavianus Augustus, in Caesarum familiam induxerat. Ita appellati sunt alii quoque multi, qui Romano Imperio nunquam praefuerunt: veluti Cajus Lucius, Agrippae Caesares, filii M. Agrippae, cum eos Octavianus Augustus adoptasset. Vide Cornelium Tacitum. VINET.

Caligulae avunculo suo] Avunculus est matris frater. Nero natus ex Agrippina Germanici filia, & Caligula frater fuit Germanici. Non igitur fuit avunculus, sed magnus avunculus. A. F.

Diminuit:] Amissa Armenia. GLAR.

Inusitatae luxuriae, sumptuumque,] De immodica Neronis prodigalitate, Suetonius *titulo* XXX. *in Nerone* (nihil tamen ibi de unguentis) ita ait. Laudabat mirabaturque avunculum Cajum nullo magis nomine, quam quod ingentes a Tiberio relictas opes in brevi spacio prodegisset, 2700000000 HS. hoc est 6750000. coron. De coenis autem *tit.* XXVII. ita ait: Indicebat & familiaribus coenas, quorum uni mellita quadragies HS. constiterunt.

4000000. HS.

100000 coronatum, alteri pluris aliquanto rosaria. GLAR.

Lavaret] In Vetustioribus Edd *se lavaret*, quod malim, vel uti Eutropium scripsisse suspicor *lavaretur*. Suetonio, quem Noster de more descripsit, Calig. XXXVII. *ut calidis frigidisque unguentis lavaretur*. Scriptum fuerit *lavaret*, quod librarii non viderunt. VERH.

Retibus aureis piscaretur,] Suetonius

retur, [l] quae [m] blatteis [n] funibus extrahebat. Infinitam [o] partem senatus interfecit; bonis [p] omnibus hostis fuit. [q] ad postremum [r] se tanto dedecore prostituit,

VARIAE LECTIONES.

l *Quae a bl.* Lugd. Bat. 1.
m *Blattinis* LC. S. N. B. L. G. Lugd. Bat. 1. 2. 5. *blatinis* 3. 4.
n *Finibus* Lugd. Bat. 2.
o *Sen. part.* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
p *Hominibus* Lugd. Bat. 1. 2.
q *At* Lugd. Bat. 4.
r Delet Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

nius *titulo* XXX. *in Nerone:* Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis: id est, duobus preciosissimis coloribus, expositore Antonio Sabellico. GLAR.

Quae blatteis] Vetus liber, *blattinis:* & mox *prostravit*, pro *prostituit*. VINET. Sic apud Lamprid. Heliogabalus paraverat sibi *funes blatta & serico & cocco intortos:* quibus si necesse foret, se ipse strangularet. Est autem βλάτlη seu βλάτlιον, θρόμ-Cος αἵματος κογχυλίων, *Conchyliorum sanguis concretus:* ut e vetere quodam Lexico exponit Turn. Advers. lib. XVIII. cap. 17. SYLB. Id est, purpureis, a verme blatta. GL. *Blatteus* est *purpureus*, non autem *coccineus*. Erravit itaque Xiphilinus & Joannes Antiochenus. Saepe apud Anastasium, qui vitas Pontificum Maximorum scripsit, legere est *de blattim*, quod nihil aliud est quam de purpura. TANAQ. FAB. Hic optime Sueton. interpretatur Eutrop. Scripsit enim Sueton. *Piscatus est reti aurato, purpura, coccoque funibus nexis.* A. F. Salmasius in Vopisci Aurelian. cap. 46. *blattam*, inquit, *recentiores dixere quam vetustiores purpuram.* Vopiscus enim cap. 50 *blatteas tunicas* & ante cap. 45. *pallium blattosericum* dixit. Adde Lamprid. Eleagab. c. 33. CELL. De hoc loco vide Turnebi Advers. L. XVIII. c. 17.

Infinitam partem Senatus interfecit;] Hic est Nero, quem Plinius *libro* VI. *cap.* 8. facem humani generis: *libro autem* XXII. *cap.* 22. terrarum venenum vocat. Omnium bipedum nequissimus, monstrum hominis, ac feris beluis truculentior, omni sidere nocentior, ultimus de scelerata gente Julia, quae Rempub. oppresserat. Nihil hic sceleris, quod libuit, non est ausus: donec terris intolerabilis, damnatus morte, ipse sibi mortem intulit, dignissimus qui multis mortibus cruciaretur. Sed habet haud dubie praemium nunc apud inferos dignum meritis, qui tot innocentes Christianos morti dederit, tantopere, ut nemo magis potuerit. Vide Suet. *tit.* XXXVII. GLAR. Vix quemquam ita locutum arbitror. *Infinita pars* pro *major pars.* A. F.

Bonis omnibus hostis fuit.] Tacitus *libro decimo sexto*, anno XII. Neronis, haec habet: Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam exscindere concupivit. Haec ille. De pudicitia autem ejus passim postrata, Suetonius abominanda de eo refert *tit.* XXIX. Quin etiam ausus est dicere, neminem hominem pudicum, aut ulla corporis parte purum esse. Ideoque professis apud se obscoenitatem, caetera quoque concessisse delicta. GLAR.

Cam-

stituit, ut & saltaret & cantaret in scena, citharoedico habitu [s] vel tragico. [t] parricidia multa commisit, [u] fratre, uxore, matre interfectis. urbem Romam incendit, ut spectaculi ejus imaginem cerneret, [v] quali olim Troja capta arserat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Nam duo sub [w] hoc nobilissima oppida capta illic atque ever-

VARIAE LECTIONES.

s *Et tragico* Lugd. Bat. 1.
t *Parricida* Lugd. Bat. 2.
u *Fratrem, uxorem, matrem interfecit* L. *Fratrè matrèque interf* V.
v *Quale* Lugd. Bat. 4. 5.
w *Eo* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4.

NOTAE.

Cantaret in scena,] Suetonius *tit.* XXIII. Cantante Nerone, ne necessaria quidem caussa excedere theatro licitum erat. Vide etiam *tit.* XX. & XXI. *apud Suetonium.* GLAR.

Ut & saltaret] Copulam recte interponit Cl. Grunerus. quod fide Codd. MSS. Leidd. omnium secuti sumus. VERH.

Citharaedico habitu & tragico.] Citharaedico, cum ad cantum citharam pulsabat: Tragico, cum Tragoedias canebat. Vide Sueton. in Nerone XXI. A. F.

Parricidia multa commisit,] Ex Suetonio *tit.* XXXIII. *in Nerone* & sequentibus. Parricidia & caedes a Claudio exorsus est. Brittanicum, filium Claudii, proxime adjecit: tertio matrem perdidit, quarto amicam Lepidam. Deinde uxores, primum Octaviam, secundo Poppaeam, tertio Antoniam Claudii filiam. Viros innumeros: primum cos. Vestinum, A. Plancum juvenem, item privignum Rufum Crispinum, Senecam praeceptorem. Deinde in universos proceres saeviit, motus ex Babylonis cujusdam astronomi vaticinatione. Tandem in universum Senatum saevire coepit. Nec ullus posthac adhibitus delectus aut modus interimendi quoscunque libuisset, quacunque de causa. Sueton. GL.

Fratre,] Britannico. GLAR.

Uxore,] Octavia & Poppaea. GL.

Matre] Agrippina. GLAR.

Urbem Romam] Vide Sueton. *tit.* XXXVIII. & Tacit. lib. XV. Annus X. Neronis. GLAR.

Ut spectaculi ejus imaginem] *Et hoc incendium e turri Maecenatiana prospectans, laetusque flammae, ut ajebat, pulchritudine, Halosin Ilii in illo suo scenico habitu decantavit.* Vide Sueton. XXXVIII. A. F.

Nihil omnino ausus,] Quia muliebria passus, vir non erat. GLAR.

Britanniam pene amisit.] Tacitus meminit hujus historiae Britan. *lib.* XIV. *an. Neronis* 7. In eo bello ait Romanorum civium ac sociorum ad septuaginta millia caesa, ob injurias quas in Boodiceam milites Rom. commiserant. GLAR. Camalodunum colonia excisa, & ad septuaginta millia civium ac sociorum, occisa. Vide Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 29. A. F. Nisi res perditissimas reparasset Suetonius Paulinus, Tacit. XIV. Annal. cap. 37. Romanorum enim & sociorum perierant μυριάδες ὀκτὼ LXXX. millia maxime Bunduicae regii sanguinis foeminae imperio trucidata. Xiphilin. in Nerone. CELL.

Duo sub hoc] Camulodunum ac Lon-

eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. [x] Duae tamen [y] provinciae sub eo factae sunt, Pontus [z] Polemoniacus, concedente [a] rege [b] Polemone; & Alpes [c] Cottiae", [d] Cottio" rege defuncto.

XV. [e] Per haec Romano orbi exsecrabilis, ab omni-

Variae Lectiones.

x *Duo tamen regna sub eo provinciae factae sunt* V.
y *Sub eo prov.* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
z *Poleminiacus* Lugd. Bat. 1. *Plemoniacus* 3.
a Delet Lugd. Bat. 4.
b *Palaemones* Lugd. Bat. 3.
c *Gotbiae* Al. Deest S. B. N. M. G. Lugd. Bat. 2. 3. 4. *Alpes tractio rege* 5.
d *Cotta* HM. Deest Sc. *Cottiae* Lugd. Bat. 1. *Octio* 3. *Coccio* 4.
e *Propter baec Romanae urbi* Ed. recentiores, sed *Propter baec Romano orbi* S. N. M. B. G. F. LC. Sc. Gr. *per baec Romana urbe* Lugd. Bat. 3. *Per baec R. urbi* Lugd. Bat. 2. 4. *post baec* 5.

Notae.

Londinum. Tacitus addit etiam Verulanium. Glar.

Armeniam] Ad Euphratem. Glar.

Partbi] Vologeses rex. Glar.

Legionesque] Hoc idem etiam Sueton. dicit. at Corn. Tacitus dubitat. Glar. Tunc legionibus praeerat Cesennius Paetus, cui Nero tamen ignovit. Tacit. xv. xxv. A. F. Suetonium temere secutos Euseb. Eutrop. Oros. & Rufum notat Cl. Oudend. ad Sueton. Ner. c. xxxix. nam falsum esse, & rumore modo dispersum. vide quae Vir. Cel. ibi citat. Verh.

Duae tamen provinciae sub eo factae] De his duabus provinciis vide Suetonium *titulo* xviii. at D. Aegidius Scudus in Rhaetiae descriptione cap. 32. de Cotiis meminit, & Corn. *lib.* xvii. in Valentis itinere. Ponti autem Ptolemaeus in Cappadociae descriptione, in quo sunt τὰ Κάβειρα, Cabeira Mithridatis regia. Glar.

Pontus Polemoniacus,] Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium defuncto Cottio, in provinciarum formam redegit. A. F. Polemon, Zenonis rhetoris filius, ab Augusto regni honore auctus, *Strabo lib.* xii. *extr.* & τοῦ Πόντυ τοῦ προς τῇ Καππαδοκίᾳ ὄντος βασιλεύων, *Dio Cass.* liv. etiam Bosporum Agrippae ope nactus est. Hujus filio, Bosporo demto, Claudius Ponti regnum confirmavit, *Dio* lix. quod ipse postea Neroni concessit. Conf. Torrentius in Suet. Ner. xviii. Cell.

Polemone;] Hic est Polemon II. filius illius Polemonis, qui ex Zenone Oratore Laodicensi natus erat. A. F.

Alpes Cottiae,] Supra Alpes maritimas, in Pedemontana regione: ab iis rex dictus *Cottius*. A. F. Augustus Caesar, Inalpinarum gentium domitor, *Cottianas* xii. *civitates*, *quae non fuerunt bostiles*, intactas reliquerat. *Plin.* iii. 20. Cell.

Rege defuncto.] Cottio mortuo. Gl.

XV. *Per baec*] Scelera. Glar.

Romano orbi] Imperio orbis. Gl. Quam-

omnibus [f] simul destitutus, & a senatu hostis judicatus, cum quaereretur ad poenam, (quae poena erat talis, ut nudus per publicum ductus, furca [g] capiti ejus inserta, virgis usque ad mortem caederetur, atque [h] ita praecipitaretur [i] de [k] saxo) e palatio fugit, & in suburbano [l] se liberti [m] sui, [n] quod inter Salariam & [o] Nomentanam viam, ad quartum [p] urbis

VARIAE LECTIONES.

f *Simulque dest. est* Lugd. Bat. 1. *destitutus simul &* Lugd. Bat. 2. 4.
g *Capite* Lugd. Bat. 1. 3.
h Delet Lugd. Bat. 1.
i *A saxo* Lugd. Bat. 1. *Saxo* Lugd. Bat. 2. 4. delet 3.
k *Saxo ligatus in flumen e pal.* G.
l *Libertini* Lugd. Bat. 5.
m *Sui abscondens interfecit. Is aedificav.* &c. LC.
n Al. *quod est inter.* Sic Lugd. Bat. 1. 2. *intra* 3.
o *Momentanam* Lugd. Bat 1. 2. 3. *Numantanam* 4. *Numentanam* 5.

NOTAE.

Quamvis *Romanae urbi* praeferant alii, vetus tamen lectio confirmatur MSS. melioribus & ipso Suetonio in vita Neronis cap. XL. *Talem principem paullo minus* XIV. *annos perpessus terrarum orbis, tandem destituit.* HAV.

Ab omnibus simul] Suet. *tit.* XLVII. GLAR.

A senatu] *tit.* XLVII. GLAR.

Et a senatu hostis judicatus,] Legit in codicillis a Phaonte perlatis se hostem a Senatu judicatum, & quaeri ut puniatur more majorum. Sueton. XLIX. A. F.

Quae poena erat talis,] Suetonius *titulo* XLIX. Ut puniatur more majorum: hoc est, nudi hominis cervicem inseri furcae, corpus virgis ad necem caedi. GLAR. Interrogavit Nero, quale id genus esset poenae, & cum comperisset, nudi hominis cervicem inseri furcae, corpus virgis ad necem caedi, conterritus duos pugiones arripuit A. F.

Furca capiti] Ut levaretur vultus ejus omnibus conspiciendus. GLAR.

Furca capiti ejus inserta] Sic quotquot vidi Edd. & MSS. constanter scriptum invenio. Quid vero sit *furcam capiti inserere*, nisi per Hypallagen accipiatur, me ignorare fateor. Rectius Barth. ad Briton. p. 458. uti ad oram sui libri notarat. Cel. Oudendorp. legit. *furcae capite* (quod Codd. Leidd. 1. & 3. confirmant) *inserto*. Sueton. Ner. c. XLIX. *Et quum comperisset, nudi hominis cervicem inseri furcae* &c. VERH.

De saxo] Sc. Tarpejo. GLAR.

E Palatio] Quod in urbe erat. GL.

Suburbano] Villa, aut praedio urbi proximo. GLAR.

Liberti] Phaontis. GLAR. Phaontis. Sueton. *Offerente Phaonte liberto suburbanum suum inter Salariam & Nomentanam viam, circa quartum milliarium.* A. F.

Salariam] A Sale dictam, quae in Sabinos ducit Salem. Plinius *lib.* XXXI. *cap.* 7. GLAR.

Nomentanam] Qua Nomentum itur, op-

[p] urbis milliarium, [q] interfecit. [r] Aedificavit Romae thermas, quae [s] ante Neronianae dictae; [t] nunc Alexandrinae appellantur. Obiit trigesimo [u] & altero aetatis anno, imperii [v] quarto decimo, atque in eo omnis Augusti familia consumpta est.

XVI.

Variae Lectiones.

p Delet Lugd. Bat. 4.
q *Interfectus est* Lugd. Bat. 1. deleto *se*, quod superius praecedit.
r *Is aed.* Lugd. Bat. 1.
s *Antea* Lugd: Bat. 1. 4.
t *Nunc autem* Lugd, Bat. 5.
u *II* Lugd. Bat. 1. *I.* 3. 4. 5. sed 2. *trigesimo* tantum.
v *XXXI.* N. G. V. *XIII.* Lugd. Bat. 1. *XX.* Lugd. Bat. 3.

Notae.

oppidum prope Praeneste in Latio. Martial.

Si vicina tibi Nomento rura coluntur.

Glar. Qua a Viminali porta itur. Nomentum Sabinorum oppidum, in Salariam viam incidebat supra Heretum. A. F. Eadem varietas Codd. MSS. occurrit apud Sueton. c. XLVIII. Sed *Nomentanam* rectius scribi vide egregie demonstrantem Cl. Oudendorpium. Verh.

Ad quartum milliarium,] Iter unius horae. Glar.

Interfectus est] Suet. *tit.* XLIX. *Ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito a libellis.* Glar.

Aedificavit] Vulgati. *Is aedificavit.* abnuentibus MSS. Lugd. Batavis & Cellario, atque Fuldensi. Hav.

Thermas,] Meminit uno verbo Suetonius *titulo* XII. in Nerone. Martial.

Quid Nerone pejus?
Quid thermis melius Neronianis? Gl.

Sueton. cap. 12. *dedicatisque thermis.* Cell.

Nunc Alexandrinae] De nomine Alexandri Imperatoris, cujus vitam inferius habebis. P. Victor regione Urbis nona: *Thermae Neronianae, quae postea Alexandrinae.* A. F. Ex nomine Alexandri Severi, forsan instauratoris. Lampridius in ejus vita cap. 39. *Balnea omnibus regionibus addidit, quae forte non habebant. Nam hodieque multa dicuntur Alexandri.* Cell.

XXXII. *aetatis anno,*] Die, quo quondam Octaviam interemerat. Suetonius *titulo* LVII. Glar. *Obiit secundo & trigesimo aetatis anno.* Sueton. Regnavit an. 13. mens. 8. demtis duobus diebus. A. F.

Trigesimo & altero] Altero, est secundo, ut Suetonius dixit c. 57. quod interpres non intellexit, cum ἕτει vertit. Adde supra dicta ad Lib. 1. c. 16. Cell. Paeanii errorem, & Eutropium *alterum* pro *secundo* semper scripsisse, alibi latius ostendimus. Cl. Grunerus hic nobiscum facit, & qui plura desiderat, is consulat Cl. Oudendorp. ad Sueton. c. ultim. uti & de imperii Neronis & aetatis tempore; & hic Grunerum. Verh.

Atque in eo] Sueton. *tit.* 1. Galbae, ubi & longam ostentorum fabulam reperies. Glar. *Progenies Caesarum in Nerone defecit.* Sueton. A. F.

XVI.

XVI. Huic [w] Servius Galba successit, [x] antiquissimae nobilitatis senator, cum [y] septuagesimum [z] & tertium annum [a] ageret aetatis: ab Hispanis & Gallis imperator electus, mox ab universo exercitu libenter [b] acceptus. Nam privata ejus vita insignis fue-

VARIAE LECTIONES.

w *Servilius* Lugd. Bat. 1.
x *Antiquae* V.
y *LXXXIII.* N.
z Delet Lugd. Bat. 1. 4.
a *Gereret* Lugd. Bat. 1. 2.
b Al. *acceptus est.* Ven. autem *electus est.*

NOTAE.

XVI. *Huic Sergius Galba*] In veteri lib. *Servilius Galba.* VIN.

Huic Servius Galba] De Sulpitia gente. Anno Christi 71. Vide Sueton. *tit.* IX. *ac.* X. *in Galba*, quomodo electus sit hic imperator, item in 11. GLAR.

Servius Galba successit,] Galba primum militibus in imperio gratus, ut post Neronem deterrimum, deinde quod sperabant magnum donativum: verum avaritia senis id dilatum, inclinavit in Othonem militum animos. Tacitus *libro* XVII. GLAR.

Galba] Hoc illi nomen datum, quod in modum Galbei vel armillae remedia lana involuta gestaret. Nam Galbeum κάρπιον detortum, armillam significat. A. F.

Nobilitatis] Stemmatis, quia pronepos Q. Catuli Capitolini. GLAR. *Haud dubie nobilissimus magnaque & vetere prosapia.* Suet. Erat ex gente Sulpiciorum. A. F.

Cum LXXXIII. *annum*]Hoc idem Sueton. *tit. ultimo in Galba.* GLAR.

LXXIII.] Ita etiam plerique scriptores. Petavius proinde (de Doctrin. Temp. 1. IX. cap. 16.) mendosum putat esse Suetonium, qui auctor est Galbam natum fuisse, M. Valerio Messala, & Cn. Lentulo COSS. At Consulatus istorum incurrit in annum Julianum XLIII. quo exeunte, IX. Kalend. Jan. natus dicetur Galba, pro mente Suetonii. Obitus autem ejusd. accidit anno Juliano CXIV. Igitur anno Juliano CXIII. Decemb. XXIV. iniit annus Galbae septuagesimus primus. Biennio itaque ante natus esset Galba, Aug. XII. & L. Sulla COSS. non Lentulo & Messala. HEARN. De Galbae Neroni succedentis aetate consule Cel. Oudend. ad Sueton. c. IV.

Ab Hispanis & Gallis] Tunc Hispaniam regebat Galba, & aderat legatus Aquitaniae. Adi Sueton. IX. A. F.

Mox ab universo exercitu] Caeso Nerone, Romanorum variae cogitationes. Milites munera ac principum largitiones, qualem sub Nerone habuerant. At Galbae vox, pro Republica honesta, ipsi anceps, inquit Tacitus, effecit, ut milites haud minus principum vitia amarent, quam olim virtutes verebantur. Vox ejus erat, legi a se militem, non emi. Tria deinde varie imperium affecere. Primum ordinum laetitia ac affectus in urbe, aliter equites: plebs, populi integra pars, obaerati, servi, clientes, exules, affecti. Secundum exercituum mentes, aliter urbanus miles, aliter provincialis habebat. Denique Galbae aetas aliis irrisui & fastidio erat, assuetis juventae Neronis. Tertium provinciarum habitus varius. GLAR.

Privata ejus vita] Antequam esset Imperator factus. GLAR.

Mili-

fuerat militaribus [c] & civilibus rebus; saepe consul, [d] saepe pro consule, [e] frequenter [f] dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium [g] fuit, & [h] quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem [i] propensior videretur. Insidiis [k] tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo; jugulatus in foro Romae, sepultusque [l] in hortis suis, qui sunt Aurelia via, non longe ab urbe Roma.

XVII.

VARIAE LECTIONES.

c Tres hae voces ex Lugd. Bat. 1. exciderunt.
d Al. *saepe proconsul.* uti Lugd. Bat. 5.
e *Et freq.* Lugd. Bat. 5.
f *Dux gravissimi belli* V. Praep. delent Lugd. Bat. 2. 4: 5.
g Delent Lugd. Bat. 2. 4. 5. sed 3. *fuit & quod* non agnoscit.
h *Qui* Lugd. Bat. 2.
i *Propensius* Lugd. Bat. 3.
k Delet Lugd. Bat. 5.
l *Mortis ss.* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Militaribus] Ut in Germania sub Caligula. GLAR. Ob res & in Africa & in Germania gestas triumphalia ornamenta acceperat. A. F.

Civilibus] In Africa ac Hispania gestis. GLAR.

Saepe Cos.] *Semel Cos.* legendum. Vide Sueton. *tit* VI. *in Galba*, de ejus honoribus. Solum enim semel fuit Cos. ordinarie per sex menses. GLAR. Bis tantum Consul fuit. A. F. Glareanus emendat: *semel consul.* At Suetonius cap. 6. *consulatum per sex menses ordinarium gessit:* ergo extra ordinem videtur etiam consulari imperio fuisse. CELL.

Proconsul] Imperio proconsulari. GLAR.

Dux] Primus. GLAR.

Breve imperium] Septem mensium. GLAR.

Nisi ad severitatem propensior] *Praecesserat de eo fama saevitiae & avaritiae.* Sueton. A. F.

Ad severitatem] De ejus severitate vide Sueton. *tit.* VI. ubi milites in ejus severitatem, sub Gaetulico mollius habente, succinuerunt hunc versum troch. tetr. catal. *Disce miles militare: Galba est, non Gaetulicus.* GLAR.

Othonis] Sylvii, qui post eum rexit. GLAR.

Imperii mense] Ita habet etiam Suetonius. GLAR. De justoGalbae imperii tempore vide, quae notat Cl. Oudend. ad Sueton. c. XXIII.

In foro] Ad lacum Curtii, qui erat in foro Romano. Vide Suet *tit.* XX. *in Galba*. GLAR.

Aurelia via,] Qua in Hetruriam itur. GLAR. *Itinerarium:* Via Aurelia a Roma per Tusciam & Alpes maritimas Arelatum usque sic:

Loria M. P. XIII.
Ad turres M. P. X. A. F.

XVII.

XVII. m Otho, occiso Galba, invasit imperium n materno genere nobilior quam paterno", o neutro tamen obscuro: in privata p vita" mollis [q & Neronis familiaris",] in imperio documentum sui non potuit

VARIAE LECTIONES.

m *Lucius Otho* S. N. M. G. V. HM. Lugd. Bat. 2. 5. *Otto* 3. *Mutius Oto*. 4.

n O πκῶν Barthius Adverf. lib. VII. c. 3. Eutropii & metaphrastae ipsius verba non vacare mendo arbitratur ex his Taciti verbis [Hist. II. 50. 1.] *Origo Othoni e municipio Ferentino. Pater Consularis, avus Praetorius. maternum genus impar, nec tamen indecorum.* Suidas dicit Othonem obscuris majoribus fuisse, γένες ἀσήμες; quod Barthius falsum esse asserit, emendatque γένες μὴ ἀσήμες.

o Inclusa non agnoscit Lugd. Bat. 2.

p Deest L. *in privativa mollis* Lugd. Bat. 1.

q Inclusa habent S. M. B. G. V. P. Mer. HM. & metaphrastes. at delent Lugd. Bat. 1. 2. 3.

NOTAE.

XVII. *Otho, occiso Galba, invasit imperium:*] Otho eo anno natus videtur, quo CHRISTUS crucifixus est. nempe 18. Tiberii, authore Eusebio. a prima adolescentia prodigus ac procax, adeo ut saepe flagris objurgaretur a patre, ut inquit Suetonius *tit.* 11. in Othone. Deinde per anum quandam Neroni insinuatus, facile summum inter amicos locum tenuit, congruentia morum. Porro omnium consiliorum secretorumque Neronis particeps: sed per Poppaeam raptam alteri, in Neronis indignationem incidit, ut ablegaretur in Lusitaniam. Atqui ut regiones a Nerone deficiebant, ipse Galbae adhaesit, ingenti simul spe imperii nanciscendi concepta, tum ex affirmatione Seleuci Mathematici, tum quod speraverat fore, ut adoptaretur a Galba. Verum cum ille Pisonem quendam nobilem ei praetulisset, ad vim conversus effecit, ut occisis Galba ac Pisone, ipse imperator a militibus, quos antea largitione corruperat, crearetur. GLAR.

Invasit imperium] Octavus imperator est factus, anno Christi 71. GL.

Materno genere nobilior quam paterno,] Filius enim Albiae Terentiae splendidae foeminae. A. F. Casp. Barthius Adverf. L. VII. c. 3. *Eutropii & Metaphrastae verba non vacare mendo quis arbitretur ex his Taciti:* (Hist. II. 50. 1.) *Origo Othoni e municipio Ferentino: pater consularis, avus praetorius. maternum genus impar, nec tamen indecorum.* CELL.

Neutro tamen obscuro:] Nam paterni Majores Othonis orti Florentino familia vetere & honorata, atque ex principalibus Etruriae. Proavus ejus Eques fuit, avus M. Salvius Senator. pater L. Otho urbanos honores, Proconsulatum Africae & extraordinaria imperia administravit. A. F.

In privata vita] Antequam esset princeps. GLAR.

In imperio] Postquam factus esset imperator. GLAR.

Gal-

tuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus, quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus [r] esset a [s] Germanicianis exercitibus imperator, [t] bello contra eum suscepto, cum apud [u] Bebriacum in Italia [v] levi proelio [w] victus esset, ingentes tamen copias [x] ad bellum haberet, sponte [y] semetipsum occidit, [z] petentibus [a] militibus, ne tam cito de belli

VARIAE LECTIONES.

r *Fuisset* Lugd. Bat. 3. 5.

s *Germaniacis* M. *Germanicis* V. Lugd. Bat. 5. *Germanianis* 3.

t *Bellum... suscepit* Lugd. Bat. 4.

u *Betriacum* L. G. HM. Lugd. Bat. 3. Plut. in Othone: ἔστι πολίχνη πλησίον Κρημώνης τὸ Βητριακόν. *Briticum* N. M. *Betricam* B. I.C. *Brittannicum* Lugd. Bat. 1. *Brebium*, sed ab eadem manu margini adlita *oppidum in Insubria* Lugd. Bat. 2.

v *Brevi* V. Sc.

w *Victus cum plures tamen* Lugd. Bat. 1.

x Desunt Vulg.

y *Semet* deleto *ipsum* Lugd. Bat. 2.

z *Et petentibus* Sylb.

a Deest Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Galbam] Cum Pisone. GLAR.

Vitellius] Qui in Germania legionibus praeërat. GLAR.

Germanicianis] Iis qui erant in Germania. GLAR. Vitellius enim in inferiorem Germaniam a Galba missus fuerat. A. F.

Bello contra eum suscepto,] Cornelius Tacitus, non multis foliis ab initio *lib.* XVIII. narrat duas pugnulas prosperas ad Alpeis in Ligurib. ab Othonianis factas. In Corsica etiam caesum D. Pacarium Vitellianum. Rursus & Placentiam a Vitellianis ducibus bis infeliciter oppugnatam; denique ad Othonis castra male pugnatum a Vitellianis. novissime vero apud Bebraicum fraude Vitellianorum illectus ac superatus Otho, statim moriendi impetum cepit, ac Vitellio imperium reliquit. GLAR.

Apud Bebriacum] Seu *Bebriacum*, seu *Bedriacum*, seu denique *Betriacum* scribas, perinde est: situs autem loci Cremonam inter & Veronam fuit. Tacit. A. F. Tacitus II. Hist. passim Bedriacum vocat; Plutarchus in Othone Βητριακὸν, describitque ita ἔστι πολίχνη πλησίον Κρημώνης τὸ Βητριακόν. Tacitus vero II. Hist. cap. 23. *vicus inter Cremonem Veronamque situs*. CELL. *Bedriacum* vel *Betriacum* veram lectionem vide sis ad Aurel. Vict. Caes. c. VII. & ad Sueton. Oth. IX. VERH.

Copias] Residuas, sive repositas ad secundos casus, & accersendos. GLAR.

Semetipsum occidit.] Uno se trajecit ictu infra laevam papillam. Sueton. A. F.

Petentibus] Orantibus. Vide Sueton. idem copiose differentem *tit.* IX. *in Othone*: & diligentius decimo. GLAR.

Tan-

li desperaret eventu, cum tanti se non esse dixisset, ut [b] propter eum civile bellum [c] commoveretur, voluntaria morte obiit, trigesimo octavo aetatis anno, [d] nonagesimo & quinto imperii die.

XVIII. [e] Dein Vitellius imperio potitus est, familia honorata magis quam nobili. nam pater ejus non admodum clare natus, tres [f] tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore impera-

VARIAE LECTIONES.

b *Per* Lugd. Bat. 4.
c *Oriretur* N. M. B. V. Sc. Lugd. Bat. 2. 3. 5. abest a Lugd. Bat. 4. in primo *moveretur* legitur.
d *XXV.* Lugd. Bat. 1. sed 5. nihil agnoscit.
e *Deinde* Lugd. Bat. 4.
f Deest G.

NOTAE.

Tanti] Tantae dignitatis. GLAR.

Voluntaria] Sibi ipsi illata. GLAR.

XXX. *& octavo*] Verba prorsus ex Suetonio, cap. 2. GLAR. XXXVIII. *aetatis anno & XCV. imperii die.* Sueton. Sed valde confusa sunt initia horum trium Imperatorum Galbae, Othonis, & Vitellii, quia alius alii statim non successit. Certum est tamen, illis tribus unum annum assignandum esse cum diebus XXII. A. F. Othonem vixisse annos XXXVI. menses XI. dies XX. regnasse vero XCIII. dies, ostendit Cl. Oudendorp. ad Sueton. c. XI. & ita e Sam. Basnagio Doct. Grunerus ad hunc locum. Ipsum vide. VERH.

XVIII. *Dein Vitellius imperio potitus*] De Vitellii progenie copiose Suetonius in Vitellio. De patris vero adulatione multa *tit.* II. Tacitus autem anno XX. Tiberii, quo primum factus est Cos. Vitellius, pater hujus imperatoris, ita inquit: *libro* V. L. Vitellius regendis provinciis prisca virtute egit, unde regressus ac formidine C. Caesaris, familiaritate Claudii turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur, cesseruntque prima postremis, & bona juventae senectus flagitiosa obliteravit. GLAR.

Imperio potitus] IX. imperator factus, anno Christi 71. GLAR.

Honorata] In honore a Caligula & Claudio habita. GLAR. Ex familia nobili ortum dicit Victoris Epitom. sed de Vitellii Majoribus multa fuit controversia, aliis aliunde natum tradentibus. Certum est, ejus avum P. Vitellium Equitem Romanum fuisse, & rerum Augusti procuratorem: patrem Lucium Vitellium ex Consulatu Syriae praepositum fuisse. A. F.

Pater] L. Vitellius. GLAR.

Tres] 786. 795. 799. GLAR. Lucium Vitellium A. Vitellii Imperatoris patrem primo Consulem fuisse invenio cum Paulo Fabio Persico an. U. C. 786. Ex eo Consulatu in Syriam missus. II. cum Imperatore Claudio an. U. C. 799. A. F.

Ordinarios] Cum quis in locum alterius non sufficiebatur in reliquam anni partem, sed Kalendis Januariis honorem inibat, & anno nomen dabat, is ordinarius Consulatus dicebatur. A. F.

Hic cum multo dedecore imperavit,] Cum

peravit, & gravi saevitia notabilis, praecipue ingluvie & voracitate: quippe cum de die [g] saepe quarto vel quinto feratur epulatus. notissima [h] certe coena memoriae [i] mandata est, quam ei Vitellius [k] frater exhibuit; in qua [l] super caeteros sumptus duo millia piscium, septem avium millia apposita tra-

VARIAE LECTIONES.

g Delet Lugd. Bat. 4.
h Deest M.
i *Mandanda* Lugd. Bat. 5.
k *Super* Lugd. Bat. 4.
l *Supra* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

Cum Vitellii imperium firmissimum videretur, utpote Germanicis legionibus fultum, primum in eum alienatio exercituum facta est, quod promptissimum quemque Othonianorum centurionum interfici jusserat. Altera causa, quod sub ejus imperio Italia gravius atque atrocius quam bello affligtabatur, ob militum perfidiam licentiam. Accessit tertia causa, foeda & inexplebilis libido. Quarto, ejus tyrannis. Ita omnes rationes in Vespasianum intentae, praesertim Syria, cui praeerat Mucianus. Is oratione eleganti excitavit Vespasianum. Accessit mox Antonius Primus, mox legiones Pannoniae ac Moesiae, cum prius ex Syria, Judaea ac Aegypto novem illi essent legiones. Primus in Cremonensi agro Primus Antonius cum Vitellianis pugnavit. Iterum deinde ab eodem Antonio prorsus profligati sunt Vitelliani. GLAR.

Gravi saevitia] Crudelitate, de qua *tit.* XIV. Suet. in Vitellio. GLAR. *Mente crudelem* vocat Epitom. Victor. Pronum ad cujusque & quacumque de causa necem atque supplicium. Sueton. A. F.

Ingluvie & voracitate:] Eleganter Xiphilinus: ἐγίνετο ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμαι, *fuit autem principatus Vitellii nihil aliud, quam ebrietas & comessationes.* Adde Sueton. in vita cap. 13. CELL.

Quippe cum de die] *Sed vel praecipue luxuriae saevitiaeque deditus, epulas trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat, in jentacula & prandia & coenas comessationesque; facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine* Suet. CELL. & A. F.

Coena] Scilicet adventitia, non indicta ab imperatore. GLAR.

Vitellius frater] L. Sueton. *cap.* XIII. *in Vitellio.* GLAR. Caeterum Vitellius ut coenam fratris superaret, patinam instituit, quam Minervae clypeum dictitabat. In hac scarorum jecinora, phasianorum ac pavonum cerebella, linguas phoenicopterum, murenarum lactes a Carpatho usque, fretoque Hispaniae per navarchos ac triremes petitarum commiscuit. Haec Suetonius *titul.* XIII. in Vitellio. Eandem patinam decies HS. 1000000. HS. 25000. coron. constitisse, ait Plinius lib. XXXV. cap. 12. Coena adventitia haec fuit. Imperatore aliunde Romam redeunte: quippe veteres solebant amicos peregre advenientes convivio excipere. A. F.

In qua super caeteros sumptus] Famosissima super caeteras fuit coena ei data adventitia a fratre, in qua duo millia lectissimorum piscium, septem avium apposita traduntur. A. F.

Piscium,] Lectissimorum. GLAR.

His

traduntur. [m] Hic cum [n] Neroni [o] similis esse [p] vellet, atque id adeo [q] prae se ferret, ut etiam exsequias Neronis, [r] quae humiliter sepultae fuerant, honoraret, [s] a Vespasiani ducibus occisus est, interfecto [t] prius Sabino, Vespasiani [u] imperatoris" fratre,

VARIAE LECTIONES.

m *Hac* Lugd. Bat. 2. *Is* 3.
n *Neronis* Lugd. Bat. 4.
o *Simul* Lugd. Bat. 3.
p *Velit* Lugd. Bat. 1. 4.
q *P.* Lugd. Bat. 1. *adeo se praeferre* 4.
r *Qui.. sepulta fuerat* Lugd. Bat. 2.
s *Hic a* Lugd. Bat. 4.
t *Prius in urbe Sab.* L. LC. M. G. V. Lugd. Bat. 1. *in urbe prius* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
u Deest S. N. G. V.

NOTAE.

Hic cum Neroni similis esse] ex Suecon. XI. *Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendae Reipub. eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum Sacerdotum frequentia inferias Neroni dedit.* GLAR. & A. F.

Similis esse] In gerenda Republ. GLAR.

Prae se ferret] Omnibus palam faceret. GLAR.

Exequias Ner.] Hic, & initio libri noni, *exequiae* pro reliquiis, cineribus, ossibusve mortuorum. GLAR.

Exequias] Inferias. Suetonius. GL.

Exequias Neronis] Infra etiam sic locutus est Eutrop. *Exequias revexit*, sed utrobique errorem esse arbitror, scribendumque *reliquias*. Sunt autem *reliquiae* ossa seu cineres: & *exequiae* longe aliud. Neque ita loqui mos est. TANAQ. FAB.

Exsequias Neronis] I. e. reliquias, cineres, ossa. VINETUS. Adde infra IX. 2. CELL.

Quae] Qui ipse Nero potius. GLAR.

A Vespasiani ducibus occisus est,] Cum jam Flaviani, id est qui pro Vespasiano erant, aliquoties Vitellianos vicissent, Vitellius salutem sibi a Sabino fratre Vespasiani urbis Praetore, ac millies HS. pepigit, sed mox poenitentia ductus, Flavium Sabinum & reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, in Capitolium vi subita compulit, succensoque templo Jovis Opt. Max. oppressit, ut scribit Suetonius *in Vitellio tit.* XXV. & Tacitus *lib.* XIX. sub finem.

100000000 HS.
1500000 coron. GLAR.

Occisus est,] Per urbem tractus atque apud Gemonias excarnificatus. *Suet. cap.* 17. CELL.

Interfecto.] In tumultu urbis. GL.

Sabino,] Flavio. GLAR. Id est, cum prius Sabinum interfecisset Vitellius. *Sabinumque & reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, vi subita in Capitolium compulit, succensoque Templo Jovis Opt. Max. oppressit.* Sueton. A. F. Hic praefectus urbi fuit, quocum de salute millies HS. pepigit Vitellius. Mox poenitens pacti, Sabinum & Flavianos, nihil jam metuentes, vi subita in Capitolium compulit, idque incendit. Sueton. c. 15. CELL.

Vespasiani ducibus] Ab Antonio Primo. GLAR.

tre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem est, [v] & cum magno dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, [w] erecta coma & capite, subjecto ad mentum [x] gladio, [y] stercore in vultum

Variae Lectiones.

v Delent Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.

w *Erecta coma capitis, & subjecto* L. LC. N. M. Burd. Legendum forsan, inquit Vinetus, ex Suetonio: *reducta coma a capite.*

x *Gladioque* Lugd. Bat. 4.

y *Stercore in vultum* haec scriptura Sylb. est & Vineti. *Stercore involuto & pectus* G. V.

Notae.

Cum Capitolio.] Incenso oppressi. Glar. Ita Sueton. supra. Victor in Gemoniis trucidatum dicit Epitom. Tacit. pro gradibus Palatii confossum. A. F.

Interfectus autem & tractus] Ὕστερον πρότερον vide Suet. cap. 17. Cell. An vero Vitellium, postquam interfecerant, dein tanto dedecore adfecerunt, & interfectum rursus jugularunt? haec, quicunque legunt, obstare debent. Quamquam ante, quam in Suetonii locum c. XVII. incideram, Eutropii verba conciliare me non potuisse lubens fateor: sed ibi acutissimi, ut solet, Oudendorpii emendationem legens nimium quantum ea delectabar; *Interceptus* &c. pro *interfectus* restituentis. Etsi, omnibus Codd. MSS. & Edd. obstantibus nihil mutare ausim: nisi quod e Cod. MS. Leid. 1. 2. *est*, & ex eodem & 3. 4. ac 5. & Ed. Schonh. &c. *cum* magn. addiderim, quod ibidem Viro Cel. placet. Verh.

Dedecore] Suetonius *titul.* XVII. Glar. Vinctis a tergo manibus circumducitur ad spectaculum vulgi: ac ne homo impudens in extremis saltem, malorum quae gesserat, rubore faciem demitteret, subjecto in mentum gladio, seminudus, multis coeno, fimo & caeteris turpioribus dictu purgamentis vultum ejus incessentibus, per scalas Gemonias trahitur. Epitom. Victor. A. F.

Nudus,] Seminudus. Suetonius laniata veste, Tac. Glar.

Erecta coma, & capite ejus subjecto] Quidam non habent *Ejus.* Vetus liber, *erecta coma capitis, & subjecto.* Legendum forsitan ex Suetonio, *reducta coma a capite.* Vinet. Hic nihil variant Edd. nec MSS. nisi quod in Leid. 2. pro *erecta* sit *erepta.* Locum tamen in mendo cubare post Vinetum etiam alii Docti viderunt. Turneb. L. XXIV. Adv. 41. emendat apud Sueton. *reducte coma capite.* & vetustum Eutropii Cod. *erecte coma capite* ei favere ait Torrent. Et illa lectio ferri posset. At *reducta coma & capite* praefert Cl. Ernesti a Grunero laudatus. Quem vide, & Cel. Oudend. ad Sueton. d. l. Verh.

Et capite,] Atque etiam mento mucrone gladii subjecto, Suetonius. Glar.

Ad mentum] Infestis mucronibus coactum modo erigere os, & offerre contumeliis. Tacitus prorsus ad finem *libri* XIX. Glar.

Stercore in vultum] Ita est in plerisque Edd. At Vetustiores cum Codd. MSS. Leidd. conspirant. *Involutum*, ut est in Cod. 1. habent Schonhovii & Merulae. *involuto*, ut in 2. 3. 5. Aldina utraque & Juntina.

tum & pectus ab omnibus [z] obviis* appetitus: [a] postremo jugulatus, & in Tiberim [b] dejectus", etiam communi caruit sepultura. Periit autem aetatis anno [c] septimo & quinquagesimo, imperii mense [d] VIII. [e] & die uno.

XIX. Vespasianus huic successit, factus apud Palaestinam [f] imperator: [g] princeps" obscure quidem natus,

VARIAE LECTIONES.

z Deest N.
a Inclusa desunt Lugd. Bat. 4.
b Al. *projectus*.
c Tres voces delet Lugd. Bat. 1.
d *XVIII.* Sch.
e Delet Lugd. Bat. 2.
f Deest Lugd. Bat. 4.
g Deest G.

NOTAE.

tina. *Involutus* autem MS. Leid. 4. Verum recte habere lectionem, quam dederunt Sylb. & Vin. e seqq. patet, quae minus concinne procederent, si quid e MSS. & Edd. Vet. mutaremus. Adde quod Aur. Ep. VIII. de *vultu* quoque mentionem facit, de *ore* Oros. L. VII. c. 8. VERH.

Postremo jugulatus,] Suetonius *titulo* XVII. *ad finem*: Apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus est, & inde unco tractus in Tyberim. GLAR.

Et in Tiberim dejectus] Et inde unco tractus in Tiberim. Sueton. A. F.

Communi caruit sepultura] Paeanius quoque ὡς οὐκ ἄξιον, ἐν ἐπικαλυφθῆναι τῇ γῇ. Sed eumdem errorem a Victore & Orosio commissum notat Cel. Oudend. ad Sueton c. XVII. monens e Xiphilino, Vitellium, postquam e Tiberi retractus erat, per uxorem sepultum esse. VERH.

Aetatis anno septimo & quinquagesimo,] Idem Sueton. Tacit. Dio, & Zonaras tres fere annos detrahunt, & vixisse ajunt annos quatuor & quinquaginta, dies LXXXIX. imperium autem tenuisse per annum, demptis decem diebus. At Clemens *menses* VII. & *diem unum*. Sed apud Clementem legendum est ex Eutropio μῆνας ὀκτὼ ἡμέραν α. Menses VIII. diem unum. Casaub. A. F. Vitellium vixisse annos LIV. & duos menses, & aliquot dies ostendit Oudend. ad Sueton. c. XVIII. vide quos laudat, & hic Grunerum, qui noster est. VERH.

Mense] Omnes octo menses commemorant. de die nihil alii. GLAR.

XIX. *Vespasianus*] Imperator X. sed VII. apud Eusebium. Anno Christi 72. GLAR.

Palaestinam] Judaeam. GLAR. Tunc bello Judaico praeerat Vespasianus. Suet. IV. A. F.

Obscure quidem natus,] *Gens Flavia obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus.* Sueton. Avus Vespasiani vocabatur T. Flavius Petro, coactiones argentarias factitavit. Hujus filius Vespasiani cognomento Sabinus publicum quadragesimae in Asia egit. Vespasianus primus vocatur Imperator de nomi-

natus, ſed optimis comparandus: privata vita illuſtris; [h] ut qui a Claudio in Germaniam, [i] & deinde [k] in Britanniam miſſus, tricies & bis [l] cum hoſte conflixerit; duas validiſſimas gentes, XX. oppida, inſulam [m] Vectam, Britanniae proximam, imperio [n] Romano adjecerit. Romae ſe in imperio [o] moderatiſ-

VARIAE LECTIONES.

h *Et quia* Lugd. Bat. 1.
i Non agnoſcunt alii, ſed Codd. Leidd. 1. 3. 4. 5.
k Praepoſitio abeſt a Lugd. Bat. 1. & 4.
l *Hoſti* F.
m *Veticam* Lugd. Bat. 1. *Victam* Lugd. Bat. 2. 3.
n Sex voces deſunt in Lugd. Bat. 1.
o *Moderatiſſimo* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

ne familiae maternae: mater enim ejus erat Veſpaſia Pollia, filia Veſpaſii Pollionis, qui ter Tribunus militum fuerat, Praefectusque caſtrorum. GLAR.

Optimis] Principibus. GLAR.

Privata vita] Ante adeptum imperium. GLAR.

A Claudio] V, imperatore. GLAR.

In Germaniam] Legatus legionis. Sueton. c. IV. CELL.

In Germaniam,] Provinciam Rhenanam. GLAR. Ex Suetonio ad verbum: Claudio Principe Narciſſi gratia legatus legionis in Germaniam miſſus eſt: inde in Britanniam translatus tricies cum hoſte conflixit. Duas validiſſimas gentes ſuperque xx. oppida & inſulam Vectam Britanniae proximam in deditionem redegit, partim Auli Plautii Conſularis legati, partim Claudii ipſius ductu. Sed cum hic Eutropius tricies & bis cum hoſte Veſpaſianum conflixiſſe dicat, Suet. vero tricies, neſcio, an Suetonio addendum ſit illud *bis*, an Eutropio detrahendum. A. F.

In Britanniam] Meminit Suetonius *in Veſpaſ. titul.* IV. GLAR.

Et bis] Non habet Sueton. GLAR.

In imperio] Poſtqnam factus eſt imperator. GLAR.

Duas validiſſimas] Nemo nominat. GLAR. Ridet Caſaubonus in Suet. Veſp. cap. 4. Metaphraſten noſtrum, quod duas has gentes de Germanis & Britannis intepretetur. CELL.

XX. *oppida*] Superque XX. oppida, ait, Suetonius. GLAR.

Inſulam Vectam] Sic per a omnes libri noſtri *Vectam* ſcribunt: apud Plinium tamen *Vectis* recto caſu legitur. VINET. *Vectis* vocatur apud Plinium *libro* IV. *capit.* 16. Ptolemaeus ponit inter Britanniam ac Galliam & in Graecis eſt *βίκτησις*. Plinius autem ponit inter Hyberniam ac Britanniam, hodie *Ubic.* Cum autem Romani antea habuerint Galliam & Britanniam, mirum quomodo illam inſulam non habuerint. Unde non immerito lector dubitabit, utri potius, Plinione an Ptolemaeo in hujus inſulae poſitione ſubſcribat. GLAR.

Vectam,] *Vecten* vocat Sueton. GLAR. *Vectis*, vel *Vecta*, ſive ut Diodorus *Icta*, maris Britannici inſula. A. F. Βίκτιν Paeanio eſt. Utrum autem ſcribas, perinde eſt, *Vectem* an *Vectam*. Vid. quae hic habet Cl. Grunerus. VERH.

Proximam.] Non dicit a qua parte jaceat. GLAR.

In imperio.] Poſtquam factus eſt imperator. GLAR.

Pecu-

ratissime gessit: pecuniae tantum avidior fuit, [p] ita ut eam [q] nulli injuste auferret: [r] quam cum omni [s] diligentiae provisione colligeret, [t] tamen studiosissime largiebatur, praecipue indigentibus. nec facile ante eum [u] cujusquam principis vel major est liberalitas comperta, vel [v] justior. placidissimae lenitatis,

VARIAE LECTIONES.

p In LC. desunt *ita ut eam nulli inj. auferret.*
q *Nullis* Sch. Mer. V. Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
r Desunt L. F.
s *Diligentia provise* Lugd. Bat. 4.
t *Tantum* Lugd. Bat. 3.
u *Cujusdam* Lugd. Bat. 2.
v *Justos* Lugd. Bat. 4.

NOTAE.

Pecuniae tamen avidior fuit,] Sunt qui putent, eum necessitate coactum ad colligendam pecuniam, ob inopiam aerarii, de quo initio principatus testificatus est, professus quadringenties millies opus esse, ut Respubl. stare posset. Idque etiam verisimilius videtur, quando male partis optime usus est. Suetonius *tit.* XVI. in Vespas. Faciunt autem
4000000000 HS.
100000000 coronatorum.
GLAR. *Sola est in qua merito culpetur pecuniae aviditas.* Sueton. x. quem vide, ut & Victorem in Epitom. pag. 195. CELL. & A. F. *Tantum* pro *tamen* hic omnino reponendum judico: Ita certe exhibent Codd. MSS. S. N. LC. Leid. 1. 2. & quoties *tm tantum* & *tn tamen* a librariis commutentur, supra ostendimus, & ubique apud scriptores adparet: Mox *tamen stud.* sequitur, & hac lectione locus commodiorem sensum accipit, quemadmodum omnia melius cohaerere mihi videntur, si cum MS. LC. verba *ita ut eam nulli injuste auferret* abjiceremus: *pecuniae tantum avidior fuit, quam cum omni* &c. nec, etiamsi illa in ceteris Codd. MSS. & Vetust. Edd. serventur, aliunde hic inserta dubito. VERH.

Ita] Tum sc. tamen. GLAR.

Studiosissime largiebatur,] *In omne hominum genus liberalissimus.* Sueton. A. F.

Nec facile ante eum cujusquam principis] Vespasianus rerum experientia, usu exercituum regendorum, ingenii acrimonia, egregie doctus, ad gubernacula imperii multis amicorum hortatibus permotus, vix tandem venit. Versabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari. Suas legiones civili bello inexpertas, Vitellii victrices, & apud victos plus querimoniarum quam virium, fluxam per discordias militum fidem, & periculum ex singulis. Quae cum omnia perpenderet animo nutanti, amicorum legatorumque vocibus, praecipue vero Mutiani oratione excitatus, assumpsit imperium, quod egregie administravit, ut ejus stemmatis clarius initium fuerit, quam aliorum nobilissimorum interitus: egregie firmus adversus militarem largitionem, eoque exercitu meliore. GLAR.

Bonitatis] Ita e Vetust. Edd. Aldinis ac Juntina alii legerunt. *Lenitatis* vero Codd. MSS. LC. Leidd. omnes, S. M. B. L. G. & edd. Schonh. ac Mer. quorum auctoritas plus ponderis

tatis, ut qui majestatis [w] quoque [x] contra se reos non facile [y] puniret ultra exsilii poenam. Sub hoc Judaea [z] Romano [a] accessit imperio: & Hierosolyma, quae fuit [b] urbs nobilissima Palaestinae. Achajam, Lyciam, Rhodum, [c] Byzantium, Samum, quae

VARIAE LECTIONES.

w Deest G. Lugd. Bat. 4.
x *Contrarios non fac.* Lugd. Bat. 1.
y *Punierit* Lugd. Bat. 2. 3.
z *Romana* Lugd. Bat. 3.
a *Adjecit* Lugd. Bat. 4. qui mox *Hierosolymam.*
b *Urbis* Lugd. Bat. 3.
c *Bisantium* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

deris adponit, unde jam Cl. van Hoven, ac dein Gruner. quem vide, *lenitatis* ediderunt: Non tamen cum Cl. Grunero τὸ *bonitatis* glossema sapere puto: infra L. VIII. c. 5. *adeo in eo gloria bonitatis obtinuit.* ut constanter habent omnes Codd. MSS. & Edd. VERH.

Ut qui majestatis quoque contra se] Meminit Suetonius *tit.* XV. *in Vespasiano*, exemplumque adducit Helvidii Prisci, de quo Tacitus non longe ab initio lib. XX. ac deinde. GLAR. Offensarum inimicitiarumque minime memor, *&c.* Suet. A. F.

Majestatis reos] Helvidium Priscum, Sueton. c. XV. CELL.

Sub hoc Judaea] Meminit Sueton. *tit.* IV. *in Vespas.* GLAR. *Judaei imperio additi.* Victor. A. F. Jam olim relegato Archelao, Herodis Magni filio, Judaea in provinciae formam redacta suos Roma acceperat praesides, seu Caesarum procuratores: Claudii vero Caesaris liberalitate regem iterum impetravit, Herodem Agrippam, quo mortuo, denuo procuratores dati sunt tum a Claudio, tum a Nerone. Tandem rebellantes & jugum excutientes in ordinem redegit Vespasianus cum filio Tito. *Joseph. Antiq. lib.* XVIII. *cap.* I. *& lib.* XIX. *extremo; & lib.* XX. *sub initium.* CELL. Errat Eutrop. ut invicte ostendit Casaub. in Exercit. Baron. in Apparat. num. VI. HEARN.

Hierosolyma,] A Vespasiano capta die 8. Septemb. an. ab U. C. 822. anno primo *ejus imperii.* A. F.

Urbs clarissima] Hanc lectionem, etiamsi haud ignorem, ita aliquoties locutum Eutropium, cum Codd. MSS. B. N. G. LC. Leidd. omnibus & Ed. Ald. abjeci, quia altera frequentior auctori, neque displicet Grunero, quamquam vulg. servavit. VERH.

Achaicam,] Suetonius *titulo octavo.* GLAR.

Achajam, Lyciam, Rhodum,] Ex Sueton. ad verbum, cap. VIII. *Lyciam* in Asia supra Pamphiliam. *Samum*, Insulam in mari Icario e regione Ioniae. Hodie *Samo.* A. F. Achaja inde a bello Corinthiaco provincia Romana fuit, per proconsules recta: *universae* autem *Achajae libertatem Domitius Nero dedit*, Plin. IV. 6. Abstulit eam & ad pristinum statum revocavit Vespasianus. *Suet. cap.* 8. CELL.

Lyciam,] Asiae. GLAR.

Rhodum,] Lyciae insulam. GLAR.

Byzantium,] Thraciae oppid. hodie Constantinopolim. GLAR.

Samum,] Insulam Cariae. GLAR.

quae liberae ante [d] hoc tempus fuerant: item Thraciam, [e] Ciliciam, [f] Commagenen, quae sub regi-

VARIAE LECTIONES.

d *Id* Lugd. Bat. 2. 5.
e Vulgo *Tracheam* interponunt, legentes: *Ciliciam*, *Tracheam*, *Commagenen*, citra codd. nostrorum, Burd. Fuld. aut metaphrastae, aut Suetonii (c. VIII.) auctoritatem. Sylburgio ergo perperam, ex praecedente *Thraciam*, repetitum videtur. *Idem Thraciam Ciliciam Thraceam Commaginem* Lugd. Bat. 2.
f *Cermaginem* Lugd. Bat. 3. *Comagenem* 4 *Commagium* 5.

NOTAE.

Liberae] Libertate nulla rationabili causa donatae. GLAR.

Thraciam,] Regionem ad Pontum Euxinum. GLAR. *Item Thraciam*, *Ciliciam & Comagenem.* Ubi viri doctissimi τὸ *Thraciam* in *Thrachiam* commutant, ut *Thraciam Ciliciam* dixerit Sueton. omissa Thracia. Sed eos refellere videtur hic locus Eutropii, ex Sueton. manifeste deromptus. Thraciae ante Vespasianum imperio adjectae, sed tunc a Vespasiano dispositae, quippe ex Thraciis sex provincias fecit, Thraciam, Aemimontem, Moesiam inferiorem, Schythiam, Rhodopen, Europam, in qua secundae arces orbis Romani sunt positae. In notitia Imperii: *sub dispositione viri spectabilis Vicarii Dioeceseos Thraciarum.* EUROPA, THRACIA, AEMIMONTUS, RHODOPA, MOESIA-SECUNDA, SCYTHIA. A. F. Vulgo legunt *Thraciam.* At haec sub Claudio provincia facta. *Eusb. Chron.* Turnebus XXIV. Adversar. cap. 36. mavult legi *Tracheam* in Suetonii loco, ex quo noster desumptus est, ut cum *Cilicia* conjungatur, quippe pars provinciae consularis fuit Ciceronis tempore: post, Antonii ope, libertatem & regulos recuperavit: sub Vespasiano amisit. Consentit Victor junior in Vesp. cui eandem medicinam Vinetus adhibuit. CELL. Locus iste ex Suetonio depromptus, versioque metaphrastae eos abunde refellunt, qui Suetonii *Thraciam* in *Trachiam* commutant. Thraciae quidem ante Vespasianum imperio adjectae, sed tunc a Vespasiano dispositae, quippe ex Thraciis Sex provincias fecit, Thraciam Aemimontem, Moesiam inferiorem, Scythiam, Rhodopen, Europam, in qua secundae arces orbis Rom. sunt positae. Sex. Rufus. in veteri inscriptione: CONSULARI. PROVINCIAE. EUROPAE. THRACIAE. In Notitia Imperii: *Sub dispositione viri spectabilis Vicarii Dioeceseos Thraciarum*, EUROPA, THRACIA, HAEMIMONTUS, RHODOPA, MOESIA-SECUNDA, SCYTHIA. HEARN.

Ciliciam, *Tracheam*,] Strabo *lib.* XIV. duplicem describit Ciliciam: Tracheam, id est asperam, quae in montibus: & campestrem. Trachea occidentem versum, ac Septentrionem: Campestris a Solis Issum usque, proprie Cilicia. GLAR.

Ciliciam-Tracheam, *Commagenem*,] *Cilicia Trachea & Comagene*, *quam hodie Augustophratensem nominamus*, *provinciis accessere.* Victor Epitome p. 195. ubi vide notata. A. F. *Thracheam* quoque addunt Edd. Ald. & Juntina, Schonh. & Mer.

Comagenem,] Regio est parva Κομμαγηνὴ, inter Amanum montem & Euphratem, cujus caput Samosata. Strabo *lib.* XVI. GLAR. Tiberius hanc primus provinciam fecit, *Tacit. Annal.* II. 56. 5. Cajus Antiochi filio reddidit, iterum ademit:

regibus amicis egerant, in provinciarum formam redegit.

XX. Offensarum [g] & [h] inimicitiarum" immemor fuit: [i] convicia a causidicis & philosophis in se dicta, [k] leniter tulit, diligens tamen coërcitor disciplinae militaris. Hic cum [l] Tito filio de Hierosolymis triumphavit. [m] Per haec [n] cum senatui & populo, postremo cunctis amabilis [o] ac jocundus' esset, profluvio ventris exstinctus est in villa propria, circa Sabi-

VARIAE LECTIONES.

g *Et* delet Lugd. Bat. 1.
h Deest B. *amicitiarum* V.
i *Conviciam auf.* Lugd. Bat. 1. *Convicia Causid.* 2. *Cervitia* 4.
k *Leviter* Lugd. Bat. omnes.
l *Filio Tito* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
m *Posthaec* Lugd. Bat. 2. 4.
n *Cum* delet Lugd. Bat. 4. ceterum *Senatui is Pop.* 1. *cum Senatu Populo* 2. *&* delent quoque 4. & 5.
o Desunt L.

NOTAE.

mit: Claudius denuo restituit. *Dio lib.* LVIII. *&* LX. Tandem ad praetoris jus revocavit Vespasianus. CELL.

Regibus amicis] Populi Romani GL.

Amicis erant,] Vetus liber *egerat*, singulari numero, pro *erant*. sed *Thracheam* non habet: quod est in omnibus aliis. Est autem duplex Cilicia apud Geographos, quarum altera Trachea. VINET. *Egerant*, praeter Vineti codicem (in quo tamen *egerat*) quatuor etiam Lugd. Batavi habent, & ab Eutropii forsan manu est, ut illud quod praecessit *ante hoc tempus* ἀπὸ τῦ κοινῦ hic sit repetendum HAV. Nullus dubito, quin ab Eutropii manu sit; Certe quatuor Codicibus MSS. Leidd. accedit quoque quintus, quem neglexit Cl. Havercamp. & ita L. II. c. I. *Et civitates, quae sub ipsis agebant, Romanis adjunxit.* quem locum citavit etiam Grunerus, eadem de caussa, uti & van Hoven, *egerant* legens. VERH.

In provinciarum formam] Id est, in quas pro regibus jam praetores mitterentur. GLAR.

XX. *Offensarum*] *Tit.* XIV. *Suetonius.* GLAR.

Convicia] *Tit.* XIII. *Suetonius.* GL.

Convicia a causidicis] *Amicorum libertatem causidicorum figuras ac Philosophorum contumaciam lenissime tulit.* Sueton. Victor. *obliqua dicta.* Ubi vide notata. p. 194. A. F. *Leviter*, ut est in Codd. Leidd. omnibus, & *leniter* ubique a librariis confundi, vide ad Sueton. Vesp. c. XII. Valer. Max. L. V. I. 4. Caes. L. II. B. G. c. 8. VERH.

Diligens] Vide *tit.* VIII. in Sueton. GLAR.

De Hierosolymis] De Judaeis. GL.

Per haec] Scilicet gesta. GLAR.

Cunctis] Omnibus gentibus. Vide Sueton. *tit. penult. in Vesp.* GLAR.

In villa propria,] Ad Cutilias, id est lacum in agro Reatino. Sueton. *tit.* XXIV. GLAR. In Rheatino rure. Sueton. *Cytillas ac, Rheatina rura*, ubi

Sabinos, annum [p] aetatis" agens [q] sexagesimum nonum, [r] imperii [s] nonum", & diem septimum", [t] atque inter divos relatus est. Genituram filiorum ita [u] cognitam habuit, ut, cum multae [v] contra eum [w] conjurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, [x] in senatu dixerit, [y] *aut filios* [z] *sibi successuros, aut neminem"*.

XXI.

VARIAE LECTIONES.

p Deest L. *agens an.* Lugd. Bat. 2. 3.
q *Sexaginta novem* Lugd. Bat. 3.
r Desunt M. Lugd. Bat. 3.
s *Nono & die septimo* Lugd. Bat. 1.
t *Atque* delet Lugd. Bat. 2.
u *Incognitam* Lugd. Bat. 4.
v Duas voces delet Lugd. Bat. 2.
w *Conjugationes* L. Bat. 3.
x Desunt L. Lugd. Bat. 2. *dixit* 5.
y *Ut filios suos successuros faveret neminem* Lugd. Bat. 4.
z *Suos* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

ubi aestivare quotannis solebat, periit. A. F.

Circa Sabinos,] Reate enim est in Sabinis. GLAR.

Annum aetatis agens LXIX.] Vixit annos LXIX. Regnum obtinuit annos X. sex diebus exceptis. A. F. & HEARN. Cl. Grunerus mendi quid suspicans putat Eutropium scripsisse, *annum aetatis agens sexagesimum nonum, insuper mensem, & diem septimum.* Haud nego scriptorem ejus, quem describit, & inprimis Suetonii ipsissimis verbis saepe usum; non tamen scio id semper observatum. Certe hic Codd. MSS. & Edd. nimium obstant. Sed ut alibi passim, sic hoc loco calculos, uti & ab Orosio male positos notat Cel. Oudend. ad Sueton. c. XXIV. VERH.

Imperii nonum, & diem septimum:] Eusebius ait, eum regnasse annis novem, mensibus XI. diebus 22. Ergo annis X. minus 8. diebus, quod & Sextus Aurelius Victor ait X. annos. GLAR.

Nonum,] Omnes alii ajunt decimum. GLAR.

Inter divos relatus] Quod etiam cum de se futurum sentiret, prima morbi accessione, *Ut*, inquit, *puto, Deus fio.* A. F.

Genituram] Nativitatem, genesim, horoscopum. Suetonius haec omnia *titulo ultimo.* GLAR. *Convenit inter omnes tam certum eum de sua suorumque genitura semper fuisse, ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare Senatui, aut filios sibi successuros, aut neminem.* Sueton. A. F. Horam natalitiam, thema natalitium: ita voce hac usus est Sueton. Aug. cap. 97. & alibi. Ammian. lib. XXIX. ineunte, genethliacum vocat *fatorum per genituras interpretem.* CELL.

Aut filios] Quod factum est. GL.

Successuros,] In imperio. GL.

XXI.

XXI. Huic Titus filius succeſſit, qui & ipſe Veſpaſianus eſt dictus, vir omnium virtutum genere mirabilis, adeo ut *amor & deliciae humani generis* diceretur. facundiſſimus, bellicoſiſſimus, [a] moderatiſſimus": cauſas [b] latine egit; poëmata & tragoedias graece compoſuit. In oppugnatione [c] Hieroſolymorum ſub patre militans, XII. propugnatores XII. ſagittarum [d] ictibus confixit. Romae tantae civilitatis

VARIAE LECTIONES.

a Deeſt L. F. LC.
b *Latino* Lugd. Bat. I.
c *Hieroſolymitanorum* L..
d *Conf. ict.* Lugd. Bat. I.

NOTAE.

XXI. *Huic Titus filius ſucceſſit*,] Sicut eadem terra cicures gignit & feras, frumenta & tribulos, ſentes & floſculos: ſic ex uno Veſpaſiano, veluti ex eodem fonte, dulcedo amarorque proceſſit. Quid enim dulcius Tito? Quid amarius Domitiano? ille mitis, placidus, clemens: hic ſaevus, truculentus, immanis. Ille virtutum ſcrinium, hic flagitiorum officina. Sed ut ſolent res humanae, deteriores plerunque ſunt fortunatiores: ita & ſceleratus Domitianus per XV. an. in genus humanum ſaeviit: Titus triennium explere non potuit. Et invenit ille buccinatores Martialem, Quintilianum, ac alios quosdam dominationi ejus ſervientes: Titus autem apud poſteros inclytum nomen ac ſolidam laudem invenit, cum illi nemo non maledicat, ut dignus eſt. GLAR.

Titus filius] XI. Imperator, ſed VIII. apud Euſebium. Anno Chriſti 82. GLAR.

Et ipſe] Ut pater. GLAR.

Omnium virtutum genere] Lege *omni virtutum genere*. HEUMANN. Hoc non opus eſt. Liv. L. I. c. 9. *violati hoſpitii foedus* pro *violatum foedus hoſpitii*, ut legendum conjecerat Perizonius: ſed nihil mutat Cl. Drakenb. quia ſic c. I. dixerat Livius *majora initia rerum* pro *majorum rerum initia*. VERH.

Ut amor] Sueton. *tit.* I. in Tito. GL.

Facundiſſimus, bellicoſiſſimus,] *Armorum & equitandi peritiſſimus, Latinae Graecaeque linguae vel in orando, vel in fingendis poëmatibus promtus & facilis ad extemporalitatem usque.* Sueton. A. F.

Latine egit;] Vide *titul.* III. apud Sueton. GLAR.

Graece compoſuit] Cum Noſtro facit Suidas, Suetonii loco minus intellecto: vid. Cl. Oudend. ad c. III. Sueton. VERH.

In oppugnatione] Tit. V. Sueton. in Tito. GLAR.

Propugnatores] Noviſſima Hieroſolymorum oppugnatione XII. propugnatores totidem ſagittarum confecit ictibus. Sueton. A. F. Ex Suetonii cap. 5. deſumta ſunt, ita tamen, ut Caſaubonus Suetonium ex hoc ipſo loco, quod ad numerum attinet, correxerit. Vidi Barthii Adverſar. lib. XLIII. cap. I. CELL.

Civilitatis] Tribuit hanc virtutem etiam Auguſto Suetonius cap. 15. ad quem locum Caſaubonus: *Civilitas, quam*

tatis [e] in imperio fuit, [f] ut nullum omnino puniret: [g] convictos [h] adversum [i] sese [k] conjurationis [l] ita dimiserit, ut in eadem familiaritate, [m] qua antea, [n] habuerit. [o] Facilitatis [p] & liberalitatis [q] tantae fuit, ut cum nulli quidquam negaret, & ab amicis [r] re-

VARIAE LECTIONES.

e *In* delet Lugd. Bat. 2.
f *Quod* Lugd. Bat. 3.
g *Convinctos* Lugd. Bat. 4.
h Duas voces delet Lugd. Bat. 3.
i *Se* Lugd. Bat. 1.
k *Conjuratores* Lugd. Bat. 2.
l *Conj. dimiserit, & i. e.* Lugd. Bat. 1. *conj. dimisit* 3. *dimisit & i. e... habuit* 3. 5. *dimisit ut* 2. 4.
m *Quam* Lugd. Bat. 2. 4. 5.
n *Habuerat* Lugd. Bat. 1.
o Transponunt Vulg. *fac. tant. fuit & liberal.* sed sic Lugd. Bat. 1. 2. 3. 4.
p Desunt L. LC. F.
q Desunt L.

NOTAE.

quam Graece dixeris ἰσονομίαν, virtus est, quae civi convenit, qua civis est. Adde integrum ibidem Casauboni commentarium. CELL.

Ut nullum omnino puniret:] Haec aliter Suetonius *tit.* VI. *in Tito:* Suspectissimum quemque sibi haud cunctanter oppressit. in his Au. Cecinnam confodi jussit, ex qua caede multum invidiae contraxit. Praeter saevitiam suspecta in eo etiam luxuria erat, comessationes, libido, propter exoletorum & spadonum greges: & Berenicae reginae amor, & rapacitatis fama. Sed ut princeps factus, omnia in bona verterunt, ut *tit.* VII. prosequitur Suetonius. GLAR.

Convictos adversum se conjurationis] Duos patricii generis convictos in affectatione imperii, nihil amplius quam ut desisterent, monuit, dicens: Principatum fato dari, si quid praeterea desiderarent, promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem!, quae procul aberat, cursores suos misit, qui anxiae filium salvum nunciarent, &c. Sueton. Adi & Victoris Epitom. A. F.

Facilitatis] Haec conformiter Sueton. *tit.* VIII. *ad longum, in Tito.* GLAR.

Ut nulli quicquam] Ne quem sine spe dimitteret. GLAR. *Et etiam petere quae vellent ultro adhortaretur.* A. F.

Ut nulli quidquam negaret: & cum ab amicis reprehenderetur, respondit, ... propterea... dixit &c.] Hanc lectionem abjeci. & e Codd. Leidd. omnibus, & Edd. Ald. ac Junt. restitui, quam hic vides, quae num potior sit, nemo dubitabit. *Responderet* jam placuit Grunero, etsi nihil mutavit: quod fecisset procul dubio, nisi Havercampi negligentia deceptus fuisset, ut alibi saepius. VERH.

Ab amicis] Domesticis. GLAR.

Re-

[r] reprehenderetur, [s] responderit, *nullum tristem debere ab Imperatore discedere.* praeterea cum quadam die in coena recordatus fuisset, [t] nihil se illo die cuiquam praestitisse, dixerit: [u] *amici, hodie diem perdidi.* Hic Romae Amphitheatrum aedificavit, & quinque millia [v] ferarum in [w] dedicatione ejus occidit.

XXII. [x] Per haec inusitato favore [y] dilectus", morbo periit in ea, qua pater, [z] villa, post biennium,

Variae Lectiones.

r *Responderetur* seq. voce deleta, Lugd. Bat. 3.
s *Responderit* Lugd. Bat. 2. 4.
t *Nulli se illo die quicquam* Lugd. Bat. 2. *Nulli se ipso die quidquam praestitisse dixit* 5.
u *O amici!* Vin. *amicis* Par. *Amici* S. N. B. G. F. V.
v *Vel* inserit Lugd. Bat. 3.
w *Dedicationem* Lugd. Bat. 5.
x *Post baec* Editio Hearn. Nescio unde, contra omnes MSS. *Per boc* Lugd. Bat. 4. 5.
y Deest LC.
z *Illa* Lugd. Bat. 3.

Notae.

Reprehenderetur,] Quod plura polliceretur, quam praestare posset. Gl.

Nullum tristem] *Non oportere quemquam a sermone Principis tristem decedere.* A. F.

Ab Imperatore] Principe. Glar.

In coena] Dum coenaret. Glar.

Nihil] Scil. beneficii. Glar.

Dixerit] Memorabilem vocem. Gl.

O amici,] Sueton. *Amici, diem perdidi.* A. F.

Hic Romae Amphitheatrum aedificavit,] Suetonius *in Vespasiano tit.* IX. meminit amphitheatri a patre aedificati. Et *in Tito tit.* VIII. amphitheatri rursus meminit, sed patris, ut putant commentatores; fieri autem potest, ut a patre non omnino perfectum, a filio Tito consummatum fuerit. Glar. Non tam aedificavit, quam perfecit, absolvit, dedicavit. Patris enim opus erat, necdum consummatum. Coeperat sero exstruere, octavo consulatu, quod Lipsius ex nummo probat. Sueton. Vespas. c. IX. *Facit & nova opera s amphitheatrum urbe media.* Hoc Titus consummavit dedicavitque. Xiphilinus solam dedicationem tribuit: Τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν ἱερώσας. Cell. Imo *dedicavit.* Illud Augustus destinavit, Vespasianus extruxit, Titus dedicavit. Magna ex parte adhuc extat inter Palatium, Coelium & Aedem Virginis.. A F.

XXII. *Perbaec*] Contra Hearnium recte tuetur Cl. Grunerus, quia sic c. 20. *Per baec cum Senatui* &c. Et ita pro *propter baec* c. XV. reposui tum, quia Codd. Leidd. praeierunt, tum quod Nostro familiaris haec locutio, uti & Suetonio, aliisque. Verh.

Dilectus,] Ab omnibus. Glar.

Morbo] Febri. Suetonius *titulo penultim. in Tito.* Idibus Septembris, sive 13. die Septemb. Glar.

In ea, qua pater, villa, Ad Cotylias in agro Reatino. Glar.

Post

nium, & menses [a] octo, dies XX. quam Imperator erat factus, aetatis anno [b] altero & quadragesimo. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propria doluerint orbitate. Senatus, [c] obitu ipsius circa vesperam nunciato, nocte [d] irrupit in curiam, & tantas ei [e] mortuo" [f] laudes gratiasque congessit, [g] quantas nec vivo unquam [h] egerat, [i] nec praesenti". Inter divos relatus est.

XXIII. Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius [k] junior; Neroni, aut [l] Caligulae, aut Tibe-

VARIAE LECTIONES.

a *IX*. G.
b *XLII*. Lugd. Bat. 1. *altero & desunt* 4.
c Delet Lugd. Bat. 3. at 1. *obitū .... nunciatū.*
d *In curiam rupit* Lugd. Bat. 3.
e Deest V. *Eo mortuo* Lugd. Bat. 1.
f Ordinem debemus codd. MSS. Vulg. *gratias laudesque.*
g Omnia haec absunt a Lugd. Bat. 1. Sequitur deinde, *ut inter divos relatus est.*
h *Egerant* Lugd. Bat. 4.
i Desunt G.
k *Minor* Lugd. Bat. 2.
l *Galliculae* Lugd. Bat. 1. 4. 5. *Galiculae* 2.

NOTAE.

Post biennium, menses octo,] Menses duo: Sueton. *Excessit in eadem, qua pater, villa, Idibus Septembris post biennium, ac menses duos diesque* XX. *quam successerat patri, altero & quadragesimo aetatis anno.* Idem Victor. A. F. Copulam e Codd. MSS. Lugd. B. 1. 2. 4. 5. Edd. Schonh. & Mer. addidi. Sed Eutropium & Zonar. errasse, ad Sueton. qui cum aliis rectius *post biennium ac menses duos, diesque* XX. quamquam alii aliter, observat Cel. Oudend. c. XI. VERH.

Menses octo,] Duos, Sext. Aurel. & Sueton. *tit. ult. in Tito.* GLAR.

Altero & XL.] Sic Sueton. *tit. ultimo*, & Eusebius XLII. GLAR. Diximus adversus Interpretem, qui *δύο* vertit, ad L. I. c. 16. L. VII. c. 9. CELL. Consule vero Cel. Oudend. ad Sueton. d. l. VERH.

Tantus luctus eo mortuo] Ex Suetonio: *Quod ut palam factum est, non secus atque in domestico luctu moerentibus publice cunctis, Senatus priusquam edicto convocaretur ad Curiam cucurrit, obseratisque adhuc foribus, deinde apertis, tantas mortuo gratias egit, laudesque congessit, quantas ne vivo quidem unquam, atque praesenti.* A. F.

Nocte irrupit] Priusquam edicto convocaretur, inquit Suetonius. GLAR. De more quidem, ut justitium scilicet indiceretur. A. F.

Congessit,] Exhibuit. GLAR.

Inter divos] In divorum numerum. GLAR.

XXIII. *Domitianus mox*] XII. Imperator, anno Christi 84. GLAR.

Domitianus mox accepit imperium,] An. ab U. C. 833. in fine. A. F.

Junior;] XII. annis. GLAR.

Pri-

berio [m] similior, quam patri [n] vel fratri suo. primis [o] tamen annis moderatus [p] in imperio fuit, [q] mox ad ingentia vitia progressus. libidinis, iracundiae, crudelitatis, avaritiae, tantum in se [r] odii concitavit, ut merita & patris & fratris aboleret. Interfecit nobilissimos [s] ex senatu: dominum se & deum [t] pri-

VARIAE LECTIONES.

m *Si melior* Lugd. Bat. 3.
n *Aut* Lugd. Bat. 2.
o *Tantum* Lugd. Bat. 3.
p *In* delent Lugd. Bat. 2. 4.
q Deest B.
r *Odii fomitem* V.
s Praepos. delet Lugd. Bat. 1. *e* legunt reliqui.

NOTAE.

Primis tamen annis moderatus] Sueton. *tit.* II. *in Domitiano:* Simulavit & ipse mire modestiam. & *tit.* III. Circa administrationem imperii aliquando se varium praestitit, mistura quoque inaequabili vitiorum atque virtutum: donec virtutes quoque injuria deflexit. Sed titulo nono, plenius de ejus initio principatus; & quomodo delapsus in crudelitatem, *tit.* X. ac deinde. GLAR. Inter initia usque adeo ab omni caede abhorrebat, ut absente adhuc patre recordatus Virgilii versum:

Impia quam caesis gens est epulata juvencis,

edicere destinaverit, ne boves immolarentur. Sueton. A. F.

Odii] *Odii* quod exhibent Codd. MSS. Leidd. 1. 3. 4. 5. (2. *odia*) Ed. Aldina altera, (altera *odii fomitem*) pro *odium* legendum censui. VERH.

Ut merita patris & fratris aboleret.] Tantum fuit illud odium, ut ex eorum animis patris & fratris meritorum memoriam omnem extirparet. A. F. Unde Epigramma illud Ausonii.

Hactenus edideras geminos, gens Flavia, justos,
Cur duo quae dederant tertius eripuit?
Vix tanti est habuisse illos, quia dona bonorum
Sunt brevia, aeternum, quae nocuere, dolent. HAV.

Interfecit nobilissimos] Domitianus sub patre etiamnum vivente stupris ac adulteriis principem agebat, ut inquit Tacitus *lib.* XX. ab initio. Cum haberet egregia patris ac fratris exempla, maluit Tyberium falsa simulatione, Caligulam stultitia ac temeritate, Neronem crudelitate imitari, paulatim per omnes gradus scelerum crescere, etiam in Christianos turpissimus latro desaeviit. tanta superbia tandem efferatus, ut Dominum ac Deum sese vocari, scribi, coli voluerit, imo praeceperit. In eo omnia scelera ita certarunt, ut penes quod victoria esset, vix discerni potuerit: subdolo animo, stoliditate puerili, jactantia Thrasonica, vanae gloriae affectatione famosus tyrannus. Tandem poenas luit, non tamen tot sceleribus dignas: sed absque dubio sedet calide apud Plutonem Plutonicus deus. GLAR.

Interfecit nobilissimos ex Senatu:] *Complures Senatores, in his aliquot Consulares interemit.* Sueton. X. A. F.

Nobilissimos] Decem enumerat Suet. *tit.* X. GLAR.

Dominum & Deum primus se] Suetonius

[t] primus appellari jussit; nullam sibi nisi auream [u] & argenteam statuam in Capitolio [v] poni passus est: consobrinos suos interfecit: superbia quoque in eo exsecrabilis fuit. Expeditiones quatuor habuit: unam adversum [w] Sarmatas, alteram adversum [x] Cattos, duas adversum Dacos. de Dacis [y] Cattisque [z] duplicem triumphum egit: de Sarmatis solam lauream

VARIAE LECTIONES.

t *Prius* Lugd. Bat. 3. 5.
u *Aut* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5.
v *Pass. est poni* Lugd. Bat. 2. 4. 5.
w *Samnites* Lugd. Bat. 3. *Sarmatos* 4.
x *Gothos* G. Lugd. Batt. 1. 5. *Gathos* Lugd. Bat. 3. qui pro *Dacos* eamdem vocem repetit. *Chattos* 2. & mox.
y *Gothisque* Lugd. Bat. 1. *Gotthisque* 5.
z Vulgo legitur *duplicem quidem*. Lugd. Bat. 1. *quidem publice*. Mer. pro *duplicem* habet *publice*, sed perperam. Noster enim in hoc loco exscripsit Suetonium, (c. VI.) qui etiam *duplicem* dixit.

NOTAE.

tonius *tit.* XIII. *in Domitiano: Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic caepit: Dominus & Deus noster sic fieri jubet. Unde institutum post hac, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter.* GLAR. Legi de hoc potest Suetonius c. XIII. CELL. Consule hic Cl. Grunerum. VERH.

Auream] Ex solido auro & argento, ac ponderis certi. GLAR.

Consobrinos] De Flavio Clemente patruele Sueton. *tit.* XV. GLAR.

Consobrinos suos interfecit:] Consobrinos dicit, opinor, cum Patrueles potius dicere debuisset. Domitianus enim interfecit Flavii Sabini filium, qui Sabinus Vespasiani frater fuit. A. F. & HEARN.

Superbia] *Tit.* XIII. Suet. GLAR.

Expeditiones] De his Suetonius *tit.* VI. *in Domitiano*. GLAR. Ex Suetonio c. 6. A. F.

Sarmatas,] Hodie sunt Poloni & vicinae gentes. CELL. Sarmatia dividitur in Europaeam & Asiaticam. Illa Russia nunc, haec Tartaria. A. F.

Cattos,] Hodie *Katzenelbogen*. GLAR. Germaniae populos, hodie *Hessen*. A. F. Germaniae populum. Inde cognomen *Germanici*, Lapide Emeritensi apud Gruter. p. 150. DOMITIAN. VESP. CAES. AUG. GERM. P. M. ac reliqua. Et nummo: IMP. CAES. DOMIT. AUG. GERM. TR. P. P. P. CELL.

Dacos.] Populum inter Sarmatiam Europaeam ac Danubium, hodie Transsylvania dicitur. GLAR. In regione ferme, quam Transilvaniam dicimus. Horum rex Decebalus jam hoc tempore fuit. *Xiphilin*. CELL.

Publice] Forte legend. *Duplicem*: ut & Suetonius habet, & al. codex. GLAR.

Solam lauream] Quod res gesta triumpho indigna. Vide Casaubonum ad Sueton. Domitian. cap. 6. CELL.

ream usurpavit. Multas [a] tamen calamitates [b] iisdem bellis passus est. nam in [c] Sarmatia [d] legio ejus cum duce interfecta: & a Dacis [e] Oppius Sabinus consularis, & Cornelius [f] Fuscus, praefectus praetorio, cum magnis exercitibus [g] occisi sunt. Romae [h] quoque

VARIAE LECTIONES.

a L. & Sylburgii est pro vulgari *quidem*.
b *His* Lugd. Bat. 4. *hisdem* 5. *hisdem in* 2.
c *Sarmatis* Lugd. Bat. 4.
d Al. *legiones ejus cum duce interfectae. Legio interfecta est* Lugd. Bat. 2. 3. 4. *interfectus est* 1.
e *Oppius* Lugd. Bat. 2. 3. 4. 5. B. N. G. *Ulpius* Lugd. Bat. 1. *Appius* Vulg.
f *Furcus* G. Sc. Lugd. Bat. 2. 3. 4 *Praetorii* 2.
g *Occisus est* Lugd. Bat. 3.
h *Quaeque* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Usurpavit.] De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Sueton. VI. quod miror ab Eutropio praetermissum: nam inde constat, lauream Jovi referre, minus esse quam triumphare. A. F.

Calamitates] Exercituum strages. GLAR.

Legio ejus cum duce interfecta] Fuldensis *legio interfecta*, singulariter, & Metaphrastes τάγμα ἓν. Videtur significare legionem *Flaviam*. Alii *legiones interfectae*. CELL.

Appius Sabinus] *Oppius* est Sueton. *tit.* VI. GLAR. *In Dacos* duas (expeditiones suscepit:) primam Appio Sabino oppresso: secundam Cornelio Fusco Praefecto cohortium Praetorianarum. Sueton. A. F. *Oppius* jam rescripsit Cl. Grunerus, quia Codd. nostrorum fidem tuetur Sueton. c. VI. vide quae laudat ibi Cel. Oudendorpius, uti & de *Cattis* & *Dacis*. VERH.

Consularis,] Anno Christi 86. GLAR. Qui jam Consulatu functus fuerat, & revera Appius Sabinus Consul fuerat cum Domitiano, An. U. C. 836. A. F.

Et Cornelius Fuscus,] De hoc Cornelio Fusco Tacitus *lib.* XVIII. ubi Moesici ac Pannonici trahunt Dalmaticum militem ad defectionem contra Vitellium. Et Suetonius *titulo* VI. & Juvenal. *Satyr.* IV. GLAR.

Praefectus praetorii,] Id est, cohortium praetorianarum. GLAR. Veteres omnem Magistratum, cui pareret exercitus, Praetorem vocabant, & Praetorium tabernaculum ejus. Inde Praefectus Praetorio dicebatur, qui iis militibus praeerat, quos Imperator in sui custodiam habebat. *Captain of the Guards*. A. F.

Romae quoque] Miror quid sit, quod haec de Domitiani Romae operibus, omnia fere ad verbum in Latino Eusebii Chronico reperiantur: atque vellem, Domitius Calderinus, Caelius Rhodiginus, Barptolomaeus Marlianus, & nonnulli alii diligentius quaesissent, monstrassentque, quid sint Forum Nervae, Forum Trajani, Forum Transitorium, Forum Metodeum, Odeum, Iseum, Serapeum. Primum enim dubium esse potest, unumne forum sit, an duo, Nervae & Trajani forum: quod

que multa opera fecit: in his Capitolium, & i Forum

VARIAE LECTIONES.

i Opera illa Domitiani corrupte & depravate a plerisque scribuntur, v. g. LC. N. M. S. B. L. P. V. *forum transitorium divorum* habent: Sylburgius *divorum porticum* addit, *Odeum* negligit, &c. Nos secuti sumus Cellarium & Laevinum Torrentium in Notis ad Suetonii Domitian. c. v.

NOTAE.

quod Traianus a Nerva adoptatus, Nerva quoque dictus fuerit. Deinde cum Transitorium Nervae forum vocet in Alexandro Imperatore Lampridius, utrum Trajani μετώδιον, an μεθόδιον vocaverint Graeci, quorum libros etiam depravarunt veteres librarii, nam Methodeon & Transitorium idem significare videtur: sed Metodeon aliud, quasi dicas ex Latino & Graeco, postodeum aut Transodeum. ᾠδεῖον autem tradunt locum fuisse a Poëtarum carminibus appellatum, ἀπὸ τ' ᾠδῆς, ut est apud Suidam, quod est carmen & cantus: in quibus nominibus, ut & in Iseo & Serapeo, est penultima syllaba ει diphthongus, quae a Latinis solet in *i* & in *e* longum converti. Postremo sunt haec vocabula apud veteres autores, praesertim Latinos, ita corrupta, ut multis locis quomodo legas, sit valde incertum. In Suetonii namque Domitiano, & Eusebii Chronicis, *Odium* & *Methodium* pro eodem invenies. Apud Eusebium eundem *Hisuium*, pro *Isium*: & *Divorum porticus*, *Isium* pro *Odeum*, *porticus*, *Isium*: quemadmodum & vetus quoque Eutropius scribebat. VINET. Domitiani opera iisdem prope verbis recensentur in Euseb. & Cassiod. Chronicis: hoc tamen est discriminis, quod pro duobus istis, *odeum*, *porticus*, apud Euseb. & Cassiod. unum ponitur opus, *divorum porticus*: & post stadium ac quaedam alia, extremum collocatur *Odeum*, seu *Odion*. A Suetonio cap. 5. sex tantum commemorantur opera: Aedes Jovis Custodis, Forum Nervae, Flaviae gentis Templum, Stadium, Odeum, Naumachia. SYLB.

Multa opera] Plurima & amplissima. Suetonius *tit.* v. *in Domitiano*. GLAR.

In his Capitolium,] Capitolium Romae ter conflagraverat. semel C. ... Scipione & Norbano, an. ab U. C. 671. Iterum anno 821. sub Vitelliano tumultu. Tertio, una cum Vespasiani interitu. a Domitiano magnificentius elegantiusque refectum sub titulo autem suo, *sine ulla pristini autoris memoria*, inquit Suetonius, impensa 12000. talentum authore Plutarcho: hoc est, 7200000. coron. GLAR. Capitolium ter conflagraverat: semel vigesimo anno ante consulatum Ciceronis III. *Catilinar. cap.* 4. iterum tumultu Vitelliano, *Suet. Vitell. cap.* 15. tertio sub mortem Vespasiani. *Suet. Domit.* 5. CELL.

Forum transitorium] Quod nunc Nervae dicitur. GLAR. *Forum quod nunc Nervae vocatur.* Sueton. Forum transitorium in IV. regione ponit Victor. *Pervium* vocat Victor, pag. 126. ubi vide notas. A. F. Aurel. Victor in Nerva *Pervium* vocat, quod inde in tria fora transitus patebat, Domitianus exstruxit, Nerva dedicavit, a quo nomen habuit. Lampridius in Alex. cap. 28. *in foro divi Nervae, quod* TRANSITORIUM *dicitur* CELL.

Odeum,] Ὠδεῖον, locus ubi cantatur, locus choro & symphoniacis, imo poëtis experientiam facientibus deputatus. Meminit & Ammianus Marcellinus *lib.* XVI. inter alia urbis miracula. In Chronicis Euse-

rum transitorium, [k] Odeum, Divorum Porticus [l] Iseum, Serapeum, & Stadium. Verum cum ob scelera universis exosus esse coepisset, interfectus est suorum conjuratione in palatio, anno aetatis [m] XLV. imperii quintodecimo. Funus ejus [n] cum ingenti dedecore per [o] vespillones exportatum, & ignobiliter [p] est sepultum.

VARIAE LECTIONES.

k *Divorum Porticus* Lugd. Bat. 2. 5. *duorum Porticus* Lugd. Bat. 4. *divorum Porticos* Lugd. Bat. 1. 3.

l *Isium ac Serapeum* Lugd. Bat. 1. *Ysium ac Serapeum* Lugd. Bat. 2. *Isium*... 3. 4. *& studium* 3.

m *XXXV*. B. L. G. F. V. Lugd. Bat. 4. 5. tranponentes *aet. an*. In LC. etiam *XXXV*. sed superscriptum: *dicit Suetonius XLV*.

n Al. delent praep.

o *Bis piliones* Lugd. Bat. 1. *Vespelliones* 2. *bispelliones* 5.

p Mer. non habet *est*, nec Lugd. Bat. 2. qui *consepultum*. *Sepultus* 4.

NOTAE.

bii plura enumerantur, perperam addita: ut Trajani forum & Thermae, cum Trajanus nondum esset in imperio. GLAR. Sic dicebatur aedificium, in quo Cantores, Citharoedi, Tibicines exercebantur. *Odeum* ab *ᾠδὴ cantus*. A. F. Musicorum, poëtarumque gymnasium: imitamentum Graecorum *ᾠδεῖα*, de quo Plutarch. in Pericle. CELL.

Divorum porticus] Sylburg. illud *divorum* ex Fuld. addidit. pater & frater significari videntur. CELL. Cl. van Hoven & Grunerus *Divorum porticus* etiam dederunt. Certe omnes Nostri Codd. eo spectant; nam in primo quoque pro *Odeum*, ut male Havercamp. notaverat, *Divorum* est: et fere *Odeum* delevissem, propterea, q[uo]d Paeanius neutrum agnoscit: i.. tamen in Vetustis Edd. reperitur. VERH.

Isium, ac Serapium,] Id est Templum Isidis & Templum Serapidis. A. F.

Iseum, Serapeum.] Templa in Isidis & Serapidis honorem condita. CELL.

Stadium.] In quo athletae exercebantur. GLAR.

Universis exosus esse coepisset,] Vide insidias in hunc tyrannum apud Suetonium *titulo* XVII. Stephanus Domicillae procurator, primus inguina ejus suffodit: occurrerunt alii, ita ut septem vulneribus conficeretur, 14. Calend. Octob. Cadaver ejus, sandapila per vespillones exportatum, Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit, inquit Suetonius. GLAR.

Suorum conjuratione.] Oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione, simul & uxoris. Sueton. A. F.

Anno aetatis] Occisus est XIII. Kal. Septemb. anno aetatis XLV. Imperii XV. Cadaver ejus sandapila per vespilliones exportatum. A. F.

Per vespillones] Sandapilarios. GL. Qui funerandis corporibus conducuntur, sic dicti, quia vespertino tempore ea efferebant. A. F.

Ignobiliter sepultum.] Nam Phyllis nutrix τὸ σῶμα κλέψασα ἔθαψε. Xiphil. CELL.

EU-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER OCTAVUS.

I. ANNO octingentesimo [a] & quinquagesimo ab urbe condita, Vetere & Valente consulibus, respublica ad prosperrimum statum rediit, bonis principibus [b] ingenti felicitate commissa. Domitiano enim, [c] exitia-

VARIAE LECTIONES.

a Delet Lugd. Bat. 2.
b *Ingentis* Lugd. Bat. 2.
c *Exitiali* Vulgat.

NOTAE.

LIBER VIII.] Octavus hic liber historiam annorum complectitur 139. a Coccejo Nerva usque ad Maximinum, immanem illam beluam: XII. omnino imperatorum apud Eusebium, qui non perpetuo collegas numerat. GLAR.

I. *Anno octingentesimo & quinquagesimo ab urbe*] Hae Eutropii rationes non placent Paulo Orosio, qui ad hunc modum scribit *libro septimo:* Anno ab Urbe condita DCCCXLVI. (quamvis Eutropius quinquagesimum hunc esse annum scripserit) Nerva admodum senex, *& reliqua.* Neutras autem probant Chronologi nostri, qui putant Veteris & Valentis consulatum incidisse in annum Urbis conditae DCCCXLVIII. Erunt itaque posthac semper majores Eutropii rationes, quas adhuc minores ostendimus. VINET.

Anno DCCCL.] Eutropium nominatim de hoc numero sollicitat Orosius L. VII. c. II. CELL. *Anno*, inquit, *ab urbe condita* DCCCXLVI. *quamvis Eutropius quinquagesimum hunc esse annum scripserit.* sed ipse errat. Cl. Grunerus mavult 849. rectius. Huic calculo consentiunt Fasti. VERH.

Anno octingentesimo quinquagesimo] Tunc vere fuit octingentesimus quadragesimus-octavus. A. F. & HEARN.

Vetere & Valente Coss.] Anno urbis conditae 848. GLAR.

Exitiabili] Ita pro *exitiali* reposui, auctoritate omnium Leidd. MSS. & Fuldensis. infra L. IX. c. 7. *Horum imperium... exitiabile fuit.* Ita, quamquam hae voces saepissime inter se commutantur a Librariis, pro *exitiali* tyranno etiam *exitiabili* praefert Rhenan. ad Liv. L. XXIX. c. 7. idque Codicibus MSS. comprobari testatur Cl. Drakenb. & sic sexcenties alibi. *exitiabile bellum* Ciceroni ad Att. Lib. X. Ep. 4. *exitiabilis morbus* Tacit. L. XVI. Ann. 5. *exitiabi-*

tiabili tyranno, Nerva successit, [d] vir in privata vita moderatus & strenuus; nobilitatis mediae. qui senex admodum, operam dante [e] Petronio Secundo, praefecto [f] praetorio; item Parthenio, [g] interfectore Domitiani, Imperator [h] factus aequissimum se [i] & civilissimum praebuit. Reip. divina [k] provisione

Variae Lectiones.

d Deest S. G. B. V. P. Mer. *ut* Lugd. Bat. 2.
e *Pettonio* Lugd. Bat. 2. *Praetorio* 3.
f Abest haec vox a Lugd. Bat. 1.
g *Interfectoribus* LC.
h *Est* addunt Lugd. Bat. 1. 2.
i *Et utilissimum* V. P. Desunt Sc. & Lugd. Bat. 1.
k *Provisio* Lugd. Bat. 2.

Notae.

la proelium Hist. L. III. 22. *exitiabilis clades, discordia* &c. Sueton. Aug. c. XXIII. Claud. XXV. VERH.

Nerva successit,] Coccejus Nerva, XIII. Imperator. Hujus vitam Dion. Cassius Nicaeus descripsit. Oppido Narniensi natum, scribit Sex. Aurel. Victor. GLAR.

In privata vita] Antequam esset Imperator. GLAR. *Quid enim Nerva Narniensi prudentius magisque moderatum?* Victor. A. F.

Nobilitatis mediae.] Mediocris. GL. Id est *mediocris*. Sic Victor de Septimio Severo: *Ortus medie humilis.* Lactantius de vero cultu lib. VI. cap. 15. *Eo igitur imprudentes revolvuntur, quo Peripatetici ratione perveniunt, ut vitia, quoniam tolli non possunt, medie temperanda sint.* Senatorii ordinis fuisse Nervam docet Victor pag. 126. A. F. Ipse tamen jam bis fuerat consul, cum Vespasiano A.V. 824. & iterum 843. cum Domitiano. Sed & Avum habuit Romae olim Consulem: unde Vir Cel. ad Dion L. LXVIII. p. 769. Nervam Romae quoque natum fuisse credit. Ipsum vide, & Pomp. de Orig. Jur. uti & Spanhem. in Orb. Rom. Diss. II. c.22. Pag. in Crit. VERH.

Senex admodum,] Anno 65. A. F. *Extrema aetate* ait Victor de Caesar. c. 12. Ubi Nervam sexagesimum annum egisse, quum imperium susceperit, male notat Doctiss. Fem. Alii justo majorem faciunt, dum natus erat tum annos LXIV. Vid. ad Dion. L. LXVIII. p. 769. & infra fin. cap. VERH.

Parthenio] Praefecto cubiculi Domitiani. A. F.

Imperator factus aequissimum se praebuit.] Caeso Domitiano, statuae omnes, tum aureae, tum argenteae, in illius honorem constitutae, subito conflatae fuerunt. Nerva omnes qui impietatis in deos rei fuerunt, eos absolvi voluit. Exules in patriam reduxit, servos invidos in dominos multavit, ad sustentandam pauperum vitam centies quinquagies HS. erogavit, 15000000. HS. hoc est 375000. coronatorum. In curia illud juravit, suo jussu neminem Senatorum occisum iri. quod sacramentum quamvis etiam insidiis petitus esset, inviolatum servavit. Denique ob senium contemptus, Ulpium Trajanum Crinitum adoptavit, moxque in Curia Caesarem designat, virtutem viri, non patriam aut genus spectare oportere. Erat enim Trajanus, ut Dion ait, Hispanus

sione consuluit, Trajanum adoptando. Mortuus est Romae [l] post annum & quatuor menses imperii sui, ac dies octo: aetatis septuagesimo [m] & altero anno. atque [n] inter divos relatus est.

II. Successit ei [o] Ulpius Crinitus Trajanus, natus Italicae in Hispania, familia antiqua magis quam clara.

VARIAE LECTIONES.

l *Primus* Lugd. Bat. 2.
m Pro *&* *alt.* est *II* in Lugd. Bat. 1.
n *In* Lugd. Bat. 5.
o Al. *Ulpius Trajanus Crinitus.*

NOTAE.

nus, cognatione nihil attingens Nervam. GLAR.

Trajanum adoptando,] Dion in Nerva, ut diximus, ait, Trajanum genere Hispanum, & ex Italia oriundum non fuisse. Victor ex urbe Tudertina. Tuder autem oppidum Picenorum, ut ait Strabo lib. v. & Plin. *lib.* III. *cap.* 14. Ubi Ptolemaeus ponit Trajanum, ejus tempore forte mutatum nomen. Eusebius autem ita ait: Trajanus Agrippinae in Galliis imperator factus, natus Italicae in Hispania. Plin. autem *lib.* III. *cap.* 1. *Ilipa* inquit *cognomine Italica prope Hispalim.* Quod & Ptolemaeus habet. Unde apud Victorem legendum *Turditana* non *Tudertina.* GLAR. *Hic Trajanum in liberi locum, inque partem imperii adoptavit.* Victor. Epitom. A. F. Addit Victoris Epitome: *cum quo tribus mensibus vixit in imperio.* CELL.

Post annum] Ita Euseb. & Dion. GLAR. Regnavit annum unum, menses quatuor, dies novem. A. F. Alii aliter. Consule Vir. Cl. ad Xiphil. L. LXVIII. p. 771. Recte autem hic observat Gruner. diem naturalem & emortualem ab Eutropio excludi. VERH.

Dies octo:] IX. Dion. X. Sex. Aurelius. GLAR.

Aetatis LXX.] LXV. Dion. LXVIII. Egnatius. GLAR. Imo sexagesimo sexto. A. F. & HEARN. E Dione, quem modo citavi, recte Cl. Gruner. Nervae dedit annos LXV. menses X. dies X. Vid. ibi Cel. Fabr. ut hinc pateat verum esse, quod init. cap. diximus, Nervam ad imperium accedentem LXIV. annos natum fuisse. *Altero* hic pro *secundo*, ut est in Cod. Leid. 1. sumendum esse confirmant alii scriptores, alii vero plures ei tribuunt annos. VERH.

II. *Successit*] Anno Christi 101. GLAR.

Successit ei Ulpius Trajanus] Ulpius Trajanus ex Turdetania Baeticae Hispaniae, ex opp. Ilipa, quae Italica cognominata est, natus, ut a Nerva adoptatus, juramentum fecit de nemine innocente trucidando, quod servavit. uxor ejus Plotina, de qua multa Plinius in Panegyrico. Regnare coepit 42. natus annos. Hic amari ac observari quam timeri malebat. Decebalum Dacorum regem bis vicit, unde Dacicus nominatus est. Item postea Armeniam ingressus, eam subegit, unde Optimus dictus a Senatu. Postremo Parthos prosequutus est Ctesiphonta usque, quae ultra Babylonem est urbs. & sinum Persicum ingressus, in Indiam naves misit, unde Parthicus dictus est. sub eo Antiochiae ingens terrae motus fuit. GLAR.

Italicae] Ex urbe Tudertina, inquit Sex. Aurel. Victor. Ilipae, quae Italica cognomine, ut Plinius. GLAR. Italica urbs Boeticae in inferiori Hispania supra Boetim fluvium. Scipio rebus in Hispania com-

clara. Nam pater ejus [p] primum COS. fuit: Imperator autem apud [q] Agrippinam in Galliis factus est. Remp. ita administravit, ut omnibus principibus merito praeferatur. Inusitatae civilitatis & fortitudinis [r] fuit. Romani imperii, quod post Augustum defensum magis fuerat, [s] quam nobiliter [t] ampliatum, fines

VARIAE LECTIONES.

p *Primus* B. Sch. Mer.
q *Agrippinam civitatem in Gal.* habent quidam codd.
r Abest a Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
s *Qui* Lugd. Bat. 2.
t *Ampliator* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

compositis, reditum in Italiam parans, omnes Italos vel aegrotos, vel saucios in hac urbe collocavit, quam de ipsorum patria Italicam nominavit. A F. Consentit Aurel. Victor. repugnat ejusdem epitoma, & Xiphilinus: Illa *Tudertinam* facit patriam: huic ex Dionis mente οὐκ Ἰταλὸς, οὐδ' Ἰταλιώτης videtur, *neque Italus neque Italica colonia ortus*, sed Ἴβηρ, *pure Hispanus*. CELL. Adi omnino Vir. Cel. ad Dion. sive Xiphil. L. LXVIII. p. 771. ubi plura de Trajani Patria. VERH.

Pater ejus] Trajanus, de quo Plin. in Panegyr. non longe a fine. GLAR.

Primus] Scilicet ex hac familia. GLAR. Pro *primus*, quod B. Schonh. & Mer. praeferunt, recte *primum* vindicat Cl. Gruner. quem vide. VERH.

Apud Agrippinam] Ad Rhenum hodie *Cologne*. A. F. Ad Rhenum in Ubiis, *Plin.* IV. 17. *Tacit.* Annal. XII. 27, 1. CELL. Ita etiam Victor. Quod de *Colonia Agrippina* plerique accipiunt; Cl. autem Hen. Dodwellus, in Praelect. Camd. VI. hic lapsos fuisse tum Victorem, tum Eutropium accuratissime demonstravit, erroremque hinc ortum putat, quod Provinciae Germanicae administrationem in Colonia illa Agrippinensi susceperit, aut quod Provinciam ineunti, & in Urbe adeo Coloniensi, (sede quidem Praesidis) omen aliquod Imperii contigerit: quae Victor ita intellexerit, quasi imperium ipsum Coloniae suscepisset. Plura argumenta ad suam conjecturam stabiliendam attulit vir doctissimus; adeoque miror, auctorem quendam eruditum, in C. Plinii Secundi Junioris vita p. 20. (editioni Oxon. Plin. ep. praefixa) asserere, *eam nullis validis fulciri argumentis*, cum tamen illud ipsum argumentum *de laurea ex Pannonia allata* satis validum esse videatur, non obstante quod vir Cl. allegat, *vanum nimirum id esse, ut quod falsum supponat.* Non enim sequitur, eam a Trajano reportatam non fuisse, quod Plinius (in Paneg.) eandem Trajano non tribuerit; nam insignia quaedam a Plinio omissa esse, ex Pan. cap. LXVII. patet, ubi factum Trajani quoddam memorabile & aeternum, dignumque quod ab eo paullo cumulatius explicetur, vix tangit: unde quod vir Cl. postea dicit, *cum profusis tamen laudibus vel minima ejus vitae facinora passim ea oratione evehat*, in nihilum recidit. HEARN.

Agrippinam] Ubiorum urbem. GL.

In Galliis] Belgis. GLAR.

Inusitatae] Maximae. GLAR.

Defensum] Utcunque. GLAR.

Nobiliter ampliatum] Magnifice auctum. GLAR.

Diffu-

fines longe lateque [u] diffudit: urbes trans Rhenum in Germania reparavit: Daciam, [v] Decibalo victo, subegit, provincia trans Danubium facta in his agris, quos [w] nunc Taiphali, & Victophali & Thervingi

VARIAE LECTIONES.

u *Diffundit* Lugd. Bat. 1.

v Cum litera (*i*) omnes fere libri scriptum habent, & metaphrastes etiam Δικίβαλος. Alii autem *Decebalo.* quo modo expressit Plinius junior l. x. ep. 16. Graeci quoque, Xiphilinus & Zonaras, Δεκίβαλος. Cod. N. vero pro *Decibalo* habet *Trasibalo. Decebalo* etiam Lugd. Bat. 1. *Decibulo* 5. *Deciam de Cuiqlo* depravate 3.

w *Nunc Thaiphali, nunc Victobali & Terungiti habent* V. *Nunc Taiphali tenent, & Vict.* &c. Fr. *Nunc Taliphali habent & Thervingi. Ea prov.* LC. *Nunc Taiphali hab. & Thervingi. ea prov.* S. M. L. *Nunc Thaufali Victuali & Terbingi habent* Lugd. Bat. 1. *Taiphali nunc, Victoali & Tirvingi habent* Lugd. Bat. 2. & 3. sed 3. *Tervinci. quos Taipali nunc victo Ali & Tervincti* 5.

NOTAE.

Diffudit:] Terminos extendit. GLAR.

Urbes] Has nemo nominat. GLAR.

Reparavit:] Recuperavit. GLAR.

Daciam, Decibalo victo, subegit,] Trajanus, ut author est Dion, per Danubium pontem fecit, incredibilis pene structurae. erant pilae ex quadrato lapide, quarum altitudo centenum quinquagenum pedum erat, praeter fundamenta: latitudo sexagenum pedum. denique earundem distantia, centenum septuagenum pedum: & fornicibus jungebantur, erantque tempore gelationis per eum pontem itinera in hostes. Sed Hadrianus amolitus est pontis partem, timens, ubi nihil timendum erat. GLAR.

Daciam,] Inter Danubium ac Sarmatas regionem. Secunda fuit haec expeditio in Daciam. GLAR. Primus aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in Provinciam Dacorum pileatis, Sacisque nationibus, Decibalo rege. Victor. p. 126. A. F.

Decibalo] Vetus liber, *Decebalo.* sic apud Dionem, & Tzetzen. cap. 34. Δεκίβαλον invenies. VINET. Dacorum rege. GLAR. Alii *Decebalo*, rege Dacorum, cui victo primum pacem dedit Trajanus: mox rebellantem subegit iterum, ponte lapideo in Istro facto, & ad tantam desperationem adduxit, ut seipsum interficeret. *Xiphilin.* CELL.

Quos nunc] Hos populos non temere reperias apud veteres Geographos. GLAR.

Thaiphali, Victophali &c.] Taifalos Ammianus *lib.* XVII. *cap.* 31. cum Moesia conjungit: Victovalos Capitolinus in Marco cap. 14. Marcomannis. Omnes Barthius Germaniae populos facit, etiam nomina ex Teutonica lingua exponit, *Adverf. lib.* II. *cap.* 29. II. CELL. Videtur innuere has gentes post Dacos Daciam occupasse, & loca finitima. A. F.

vingi habent. [x] Ea provincia decies [y] centena millia passuum in circuitu [z] tenuit.

III. Armeniam, quam occupaverant Parthi, recepit, [a] Parthamasire occiso, qui eam tenebat. Albanis

VARIAE LECTIONES.

x *Eo* Lugd. Bat. 3.

y *Centena in circ.* F. *Centena millia passuum in circ.* S. N. B. V. HM. Lugd. Bat. 1. 2. 3.

z *Tenuit* V. S. HM. F. Lugd. Bat. 1. 2. 3. quod maluit Sylb. quoniam Dacia illa Transdanubiana, Gallieni temporibus amissa, post ab Aureliano plane intermissa. Vulg. *tenet.*

a Sic scribere Cellario placuit, Xiphilinum secuto; nec multum differt HM. quae *Pharmatasire* legit. Lugd. Bat. 1. *Parthomasiri.* 2. 5. *Farmato Syriae.* 3. *Formato Syriae.* Eutropii libri mirum in modum variant. Burd. *Pharnace Syro occiso.* Sch. Mer. & codd. plerique nostri *Sarmato rege occiso.* S. B. G. V. *Sarmato rege Syriae occiso.* Aldinae & Juntina *Sarmato Syriae* deleto *rege.*

NOTAE.

Ea provincia decies centena millia] Mille passus. id est iter quadrantis horae. mille igitur millia essent horae 250. quae si per 8. dividantur, facient dies 31. & $\frac{1}{2}$. Et Latine dixit decies centena millia, quod vulgus hodie millia. GLAR.

Decies centena millia] Id est, mille millia passuum. Euseb. intelligit autem miliaria Gallica. GLAR. *Passuum*, quamquam hanc vocem interdum subintelligi recte observat Cl. Gruner. tamen, quia ceteris, quos Hearne consuluit, Codd. Leidd. 1. 2. 3. Edd. Ald. utraque & Junt. accedunt, in textum recipere non dubitavi. Uncis inclusit Cl. van Hoven. *Tenuit* pro *tenet*, eadem ratione mutavi. VERII.

III. *Armeniam*,] Tertia exped. in Armeniam. GLAR. *Simul ad ortum Solis cunctae gentes, quae inter Indum & Euphratem amnes inclytos sunt, concussae bello.* Victor. A. F.

Armeniam] Nostrum erroris convincunt, quae Dio L. LXVIII. p. 778. testatur, Traianum Armeniis Parthisque eo nomine, quod Armeniorum rex non a se, sed a rege Parthorum diadema accepisset, sed revera gloriae cupiditate ductum, hoc bellum suscepisse subdit. Vid. quae ad Dion. d. l. observat Vir Cl. VERII.

Sarmato Syriae] Quidam ex impressis sic, alii *Pharmatosyre.* scriptus liber, *Pharnace Syro.* Haec omnia mendosa. Eundem regem vocat *Parthamasyren*, Dion in Trajano. VINET. Parthamasirem Dion. GLAR.

Pharnace Syro] Optime monuerunt viri doctissimi hic legendum *Parthamosiri.* Scripserat Dion. Παρθαμάσιριν δὲ τὸν Ἀρμενίων (Βασιλέα) ἐτιμωρήσατο, quod Eutropius ita interpretatus est *Parthamosiri Armeniorum rege occiso.* Sed verbum τιμωρήσατο non citius *occidit* significat, quam *punivit*, *poenas sumpsit*, *ultus est*, &c. & falsum videtur illum regem fuisse occisum. Quare & Sextus Rufus illi tantum diadema sublatum scribit, *Armeniam recepit a Parthis, sublato diademate regi Armeniae Majoris, regnum ademit.* Paeanius, qui Eutropium Graece vertit, haec inscitissime, ut alia pleraque omnia, depravatissimis Eutropii codicibus usus

pro

banis regem dedit. [b] Iberorum regem, & Sauromatarum, & [c] Bosporanorum, & Arabum, & [d] Osdroënorum, & Colchorum, [e] in fidem accepit. [f] Cor-

VARIAE LECTIONES.

b *Hyberorum* Lugd. Bat. 2.

c *Bosphortinorum* LC. *Bosphoranorum* Lugd. Bat. 2. 5. & Edd. Vetust. *&* *Arbr* Lugd. Bat. 1. *&* *Arabum* 2. 3. inserunt.

d *Osdranorum* Lugd. Bat. 1. *Osdraenorum* Schonh. *Osdronorum* Aldd. & Junt.

e *Et in fid.* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

pro bonis & emendatis. A. F. Depravate in Codd. manu ac typis exaratis hoc nomen legitur. *Parthamasiris* vero recte Cellario placuisse monet Cl. Gruner. Paeanium Φατέσιρις scribentem hoc nomine notat Vir Cl. ad Dion. p. 779. qui Παρθαμάσιρις recte. Faber legi jubet *Parthamaspate*, sed hunc fuisse, quam Parthis regem dedit Trajanus, seq. mea nota patebit. Contra errat Spartianus in Hadr. c. 5. scribens, Psamatosirim (Parthamasiridem) a Trajano Parthis regem datum, hunc cum Parthamaspate confundens, ut ibi recte Casaubon. animadvertit. Ceterum hunc regem a Trajano occisum falso ab Eutropio scribi ex eodem bene observat Gruner. Salmasius quidem Nostrum contra Casaubonum defendere conatus est ad Spart. Hadr. c. 5. Sed frustra esse, ex Ursini fragmento aliisque ad Dionem citatis videre licet. Propterea quod clara sequentia illius scriptoris, Parthamisiridem, Trajano salutato, diadema capiti detraxisse, & ad ejus pedes posuisse, & p. 780. eum a Trajano cum iis Parthis, quos secum habebat, dimissum, sed, quo vellet, abeundi potestatem datam. VERH.

Albanis] Populo ad maris Caspii latus occidentale. GLAR. Populis ab occidente maris Caspii, de quorum origine Justinus XLII. 3. 4. CELL.

Albanis regem &c.] Haec omnia Sex. Rufus: *Albanis regem dedit, Iberos, Bosporianos, Colchos in fidem Romanae ditionis recepit. Osdroënorum loca & Arabum occupavit.* A. F. Quae ex Nostro refert Rufus de Albanorum rege, nusquam legi: sed *Albanis* pro *Parthis* memoriae vitio hic scripsisse Eutropium credo. His enim metuens, nequid novi molirentur, regem Parthamaspaten dedit, eique diadema imposuit, narrante Dione L. LXVIII. p. 785. VERH.

Iberorum] Populi ad occasum Albaniae. GLAR. Qui inter Albanos & Colchos medii sunt. CELL.

Sauromatarum,] Sarmatarum. GL. Sarmatarum. Heic vero Asiatici intelliguntur Sarmatae. CELL.

Bosphoranorum,] Qui sunt ad orientem Bospori Cimmerii, vel qui utrinque ad Bosporum Cimmerium accolunt. GLAR. Ad Orientem Bospori Cimmerii. CELL. Eutropium hic lapsum esse ostendit Fabrett. Col. Traj. cap. 1. p. 23. HEARN.

Arabum & Osdroenorum] Pro *Arabum & Osdroenorum*, legendum puto *Achaeorum & Heniochorum*, ut sit victoria velut contra Mithridaticum imperium, omnium populorum, qui sunt vicini Armeniis a Septentrione. Meminit Dion. GLAR. Osdroëni Parthi dicti a rege Osdroë sive Cosdroë Artabani filio. Victor. *Imperati obsides Persarum regi nomine Cosdroë.* Osdroëna regio inter Euphratem & Tigrim. A. F. Osdroëna pars Mesopotamiae, ab Osroë vel

f Corduenos, Marcomedos occupavit: & g Anthemu-

VARIAE LECTIONES.

f *Carduenos*. Sic B. N. G. Burd. HM. F. nec aliter LC. nisi quod *Chardicenos* legat. Nostram lectionem confirmat Sextus Rufus c. xx. adeo ut Sylb. nil dubitet pro metaphrastae Ἀδιηνῶν legendum esse Καρδυηνῶν. Eutropiani libri excusi fere omnes habent *Adiabenos*, si Parisiensem, in quo etiam legitur *Carduenos*, & Ven. in quo *Cardivenos*, excipias. *Carduena* autem, vel *Corduena*, est una ex quinque Transtigritanis regionibus, quas, exstincto Juliano Apostata, Jovianus Imperator, ut pacem & reditum impetraret, Persis concessit, Ammian. Marcell. lib. xxv. c. 7. Pariter Zosimus lib. III. in Joviano, illas τριακοντούτεις σπονδὰς, *inducias xxx. annorum* describit ita: συνεδόχθη δὲ, Ῥωμαίους τοῦτε Βαβδικηνῶν ἔθνους ἐκστῆναι τοῖς Πέρσαις, ἔτι δὲ Καρδυήνων, id est, *utrinque consensum, ut Romani Babdicenorum gentem Persis cederent, itemque Carduenorum*, &c. *Corduenos* Lugd. Bat. 2.

g *Ante musium* Lugd. Bat. 2. *Athenessium* 3.

NOTAE.

vel Osdroë regulo nomen habens. *Procopius I. Pers. cap.* 17. Adde nostrum infra VIII. 20. CELL.

Et Arabum] Cur hae voces, quae in omnibus, quotquot vidi, Edd. & MSS. Leidd. 1 2. & 3. reperiuntur, ejecerit Doctissimus Anglus, quem secutus quoque Havercampus, caussam non video: nec ipsi rationem dederunt. Paeanius ipse agnoscit, unde recte in textum rejecisse Cl. van Hoven & Gruneruin censeo, propterea quod Mannus Arabiae rex Trajano suspectus per filium Arbandem ei reconciliatus fuit, teste fragmento ex Excerpt. Ursin. Dion. L. LXVIII. p. 780. VERH.

Corduenos] In Edd. Vetust. omnibus *Adiabenos* legitur contra omnes Codd. MSS. quorum fidem plus valere opinor: Manno quidem opem ferente Mebarsapi Adiabenae regi Trajanus eos, ut ad se venirent, non exspectans in Adiabenen ad ipsos deflexit. vid. ad Dion. p. 781. & Romanos Adiabenen omnem in suam potestatem redegisse vide p. 783. sed hoc intelligendum, quum auctor mox *tres provincias fecit Armeniam*, Assyriam, *Mesopotamiam*, ubi *Adiabenen* Assyriae magnam partem *Assyriam* vocat. quemadmodum per Mesopotamiam, etiam pars ejus, ut ibidem Dio sive Xiphil. tradit, intelligenda est. Neque dubito, quin nostra lectio proba sit, quod *Corduenes* ad Tigrim *Adiabenis* proximos ponit Plinius L VI. c. 18. Unde *Corduenos* pro *Carduenos* reposui. Κορδυηνὴν vocat Dio L. XXXVII. p. 31. vide Guil. Xylandr. ad Dion. nisi quis malit *Gordyaeos*, quasi vellet Eutropius, Trajanum hos montes occupasse, ut barbaros sibi resistentes facilius opprimeret: ad eos enim flumen Tigrim ponte junxisse Trajanum refert Dio p. 783. Sed obstat vox *Marcomedos*. VERH.

Adiabenos] Pro hoc habet vetus liber *Carduenos*. qui & *Marchomedos* scribit, quos alii Marchomodos, alii Marchomodes nominant: & *Anthemusium*, quod quidam Antemutium, alii Anthemurium scriptum habent, pro quo fortasse legendum *Anthemusiam*: & mox etiam *Messenios*, quos alii Essenios appellant. VINET. In Assyria ponit Ptol. Quarta in Parthos expeditio. GLAR. In Assyria trans Tygrim. A. F.

Marchomedos occupavit:] Ptolem. *Mardoceam*, sive, ut Graecus codex

musium, [h] magnam Persidis [i] regionem; Seleuciam & Ctesiphontem, Babylonem & [k] Messenios vicit ac tenuit: usque ad Indiae fines & [l] mare rubrum ac-

VARIAE LECTIONES.

h *Magna* Lugd. Bat. 2.
i *Regionum* Lugd. Bat. 1.
k *Messenios* LC. S. B. N. G. L. V. *Messinios* Lugd. Bat. 1. *Babylonem*, *Messenios* 2. 3. *Messerios* 5. *Edessam* HM. *Edessios* vulgo.
l *Ad mare* V.

NOTAE.

dex habet *Amardoceam* regionem ponit in Chaldaea. Quod si ad rubrum mare, hoc est, sinum Persicum ivit Trajanus, ut Dion. scribit, oportuit eam regionem prius subegisse. Amardocei, prope Chaldaeos. GLAR. Alii *Mardomedos*, in finibus Assyriae. A. F. Ortelius *Mardomedos* mavult, quasi Mardis affines Medos: sed Hyrcani interjacent. *Plin.* VI. 16. *Diodor. Sic.* XVII. 76. Glareanus *Amardoceos* Ptolemaei intelligit. Ad *D* contra omnium librorum fidem est, qui vel *C* vel *CH* habent: Graecus κ. CELL. & HEARN.

Antemusium] In Mesopotamia. GL. *Antemusium optimam Persidis regionem.* Sextus Rufus. Strab. Ptolemaeus & Ammianus Anthemusium collocare videntur circa Mesopotamiam. A. F. Vineti *Anthemusiam* legentis conjectura unice vera est. Ἀνθεμουσίαν recte Paean. Suidas in ὑφηγήσοντας ad Dion. qui eadem terminatione utitur, laudatus. Codd. vero MSS. quia obstant, nihil mutare ausus sum. Ut contra pro *Edessios* reponere non dubitavi *Messenios* (quod idem Vinetus maluit) quia Codd. MSS. praeëunt, ac Paeanius. Vulgata lectio Virum Cl. ad Dion. L. LXVIII. p. 779. eo deduxerat, ut Eutropium Edessios a Trajano victos scribentem erroris incusarit, miror, quod non viderit, unde ille error: Nam Trajanum per Lusium Nisibin recuperasse, *Edessam* expugnasse, direptamque incendisse testatur Dio p. 785. *Messenios* vero victos male scripsit Auctor, uti & Balierus hoc loco recte *Messenios* emendans, perperam eorum regem captum scribit in Regno Edesseno p. 152. Dion. p. 784. Καὶ τὴν μὲν νῆσον τὴν ἐν τῷ Τίγρίδι τὴν Μεσσήνην, ἧς Ἀθάμβιλος ἐβασίλευεν, ἀπόνως ᾠκειώσατο, omnesque, qui Athambili ditionis erant, amice recepisse subdit. VERH.

Persidis] Improprie hoc dicit. GL.

Seleuciam] Reg. ad Babylonem. GLAR. Supra Tigrim, ubi se cum Euphrate conjungit, trecentis stad. supra Babylonem. Seleucia dicta ab Antiocho de nomine patris Seleuci, cum prius a Conditore *Alexandria* diceretur. A. F.

Ctesiphontem,] Urbem supra confluentem Tigris & Euphratis. GLAR. Ctesiphon Assyriae urbs trans Tigrim e regione Babylonis. A. F.

Edessios] Mesopotamiae populos. GLAR. Edessa urbs trans Euphratem e regione Comagenae in Osrhoëna. A. F. Edessa regia urbs Mesopotamiae ad Euphratem. CELL.

Mare rubrum] Sinum Persicum. GLAR. Nota hic mare Rubrum dici sinum Persicum, mare Persicum, in quod se Euphrates & Tigris exonerare dicuntur. Contra quod quibusdam visum est, qui mare Rubrum tantum dici putant sinum Arabicum inter Aegyptum & Arabiam. Si ita esset, hic certe mirum in modum desultoriam fecisset Eutropius. A. F. & HEARN. Quae hic Doctiss. Fem. & Hearne notant, confirmantur

a

acceſſit: atque ibi tres provincias fecit, Armeniam, Aſſyriam, [m] Meſopotamiam, cum his gentibus, [n] quae Madenam attingunt. Arabiam poſtea in provinciae formam redegit. in mari rubro claſſem inſtituit; ut per eam Indiae fines vaſtaret.

IV. [o] Gloriam [p] tamen militarem civilitate & moderatione ſuperavit, Romae & per provincias aequalem ſe omnibus exhibens; amicos ſalutandi cauſa frequentans, vel aegrotantes; vel [q] cum feſtos dies

VARIAE LECTIONES.

m *Et* addit Lugd. Bat. 5.

n Ita LC. S. B. G. L. Sc. HM. Lugdd. Batt. omnes, niſi quod 3. *Madam.* Alii *Medenam* & *Macedenam.* Plurimorum interpretum conſenſu eſt *Media.* Vide Sylburgium, Glareanum, &c. Sed *Madenam* Sextus Rufus c. xv. vorat *optimam Armeniorum regionem.* Ed. Ven. legit *quae ad eam attingunt.*

o *Gloriam militarem* &c. V. *Gloria tamen militari omnes, civitate & mod.* N.

p *Tantum* Lugd. Bat. 3.

q *Confectos ſi dies* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

a Dione p. 784. Ἐπεθύμησεν ἐς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καταπλεῦσαι. hoc enim nomine ſinum Arabicum non tantum ſed & Perſicum, imo & totum oceanum venire ex aliis ibi demonſtrat Vir Cl. qui praeterea Noſtri errorem mox *in mari rubro claſſem inſtituit*, ut &c. quem ſecuti Euſebius & Sext. Rufus, a Scaligero refelli obſervat. VERH.

Ibi] In Oriente. GLAR.

Medenam] *Mediam* lege, id eſt ſupra Arbela & Gangamela. GLAR.

Macedenam] Alicubi ſupra ſinum Perſicum, ut puto. A. F.

Madenam attingunt] Sic Sylburg. & Schonhovius: at *Macedenam* Vinetus & Anna Tanaquilli. Mediam quidam intelligunt. Vide Glareanum. Sex. Rufus c. 15. *Madenam, optimam Armeniorum regionem obtinuit* Lucullus. Graecus ineptus h. l. aut corruptus. CELL.

Arabiam] Maxime Petraeam, ut inquit Dion. Quinta in Arabes & Indos exped. GLAR.

Claſſem inſtituit;] Sed nihil effecit, viſo Oceano, queſtus ingraveſcens ſenium, ac Romam redire ſtatuit. GLAR.

IV. *Gloriam tamen militarem civilitate*] Civilem vitam Trajani deſcribit. Caeterum cum duo ſint, quae ab egregiis principibus expectentur, ſanctitas domi, in armis fortitudo, utrobique prudentia, Trajanus cavit, ut nihil horum in eo deſideraretur. GLAR.

Civilitate] Humanitate & temperantia. GLAR.

Romae & per provincias aequalem] Eadem aliis verbis Victor in Epitome. *Liberalis in amicos, & tanquam vitae conditione par, ſocietatibus perfrui.* A. F.

Aequalem] Benevolum. GLAR.

Salutandi cauſa] Id eſt *inviſendi.* A. F.

Con-

dies [r] habuissent, convivia cum [s] iisdem indiscreta [t] vicissim habens; saepe in vehiculis eorum sedens; nullum [u] senatorem laedens; nihil injustum ad augendum fiscum agens; liberalis in cunctos, publice [v] privatimque [w] ditans omnes & honoribus augens, quos vel [x] mediocri familiaritate cognovisset; orbem terrarum aedificans; [y] multas" immunitates civitatibus tribuens; nihil non tranquillum [z] & placidum agens; adeo ut omni ejus aetate [a] unus senator damnatus sit, atque is tamen per senatum, ignorante Tra-

VARIAE LECTIONES.

r *Habuisset* Lugd. Bat. 2.
s *Hisdem* Lugd. Bat. 2. *bis* 5.
t Delet Lugd. Bat. 3.
u *Senatorumve* Lugd. Bat. 1 *Senatorum* 2.
v *Privateque* Lugd. Bat. 3.
w *Dictans* Lugd. Bat. 3.
x *Mediocritate cognov.* Sc.
y Deest LC. *munitates* Lugd. Bat. 2.
z Duas voces delet Lugd. Bat. 5.
a Ita S. N. M. L. F. P. Alii *unus tantum Senator. unius* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Convivia cum iisdem indiscreta] Dion. In Amicorum domos saepius, vix quatuor comitantibus, etiam sine satellite divertebat, & familiarius cum his recumbens quiescebat. GLAR.

Indiscreta] Indivisa. GLAR.

Nullum senatorum] Quod juramento asseruerat. GLAR.

Ad augendum fiscum] Plin. Paneg. cap. 36. CELL.

Fiscum] Principis loculum. CELL.

Mediocritate] In fortuna mediocri. GLAR.

Orbem terrarum aedificans:] Dion. Complura & valde quidem necessaria aedificari curavit, ut portus & aedes publicas. Vias item munivit. GLAR. Id est reficiens, restaurans. Sic Florus alicubi dixit Augustum imperium Romanum condidisse. A. F. Xiphilinus: πλεῖστα καὶ ἀναγκαιότατα καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐν λιμέσι, καὶ ἐν οἰκοδομήμασι δημοσίοις κατασκευάσας. Inprimis huc pertinet pons in Danubio factus, ab eodem Xiphilino descriptus, & merito suo a Lipsio inter miranda imperii Rom. relatus. de Magnitud. Rom. lib. III. cap. 13. CELL.

Immunitates] Privilegia vocant. GL.

Omni ejus aetate] Qua in Imperio fuit. GLAR.

Unus Senator] Hunc fuisse Calpurnium Crassum, recte credit Vir Cel. ad Dion. L. LXVIII. p. 779. ubi tamen contrarium: Τοὺς μέντοι ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ, ἐν οἷς ἦν καὶ Κράσσος, ἐτιμωρεῖτο, εἰσάγων εἰς τὴν βουλήν. VERH.

Per Senatum] Scilicet damnatus est. GLAR.

Atque is] *Atque* fide Codd. Leidd. omnium addidi, in Edd. Vetust. aliisque *at* legebatur. Ita *ob haec* ex lis-

Trajano. Ob haec per Orbem terrarum [b] deo proximus", nihil non venerationis meruit [c] & vivus & mortuus.

V. [d] Inter alia dicta hoc ipsius fertur egregium, amicis enim culpantibus, quod [e] nimis circa omnes [f] communis esset, respondit: *Talem se imperatorem esse*

VARIAE LECTIONES.

b Desunt LC. *Deo proximus videbatur* G.
c *Ut vivus* Lugd. Bat. 1.
d *Item* Lugd. Bat. 3.
e *Nimium* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
f Sic. codd. MSS. & primitivae editiones, alii perperam *comis*: Veteribus enim dici solebat *vir communis*, de humano & benefico, ut optime ostendit cl. Juretus in notis ad Symmachi epp. lib. II. ep. 79. Favet metaphrastae *κοινότητα*.

NOTAE.

iisdem MSS. pro *ob hoc* praeculi. VERH.

Per orbem terrarum Deo proximus.] Dion. de victo Decebalo: Mox ad Trajanum deductus, illum humi procumbens suppliciter adoravit. Hodie vocant *den fussfall*. Sed apud gentiles permiserant se vere adorari, primum Persae ac Medi & Babylonii: deinde eum diabolicum honorem etiam appetivit Alexander. Postremo & Rom. tyranni, cum ille honor solius sit Dei. GLAR.

V. *Inter alia dicta*] Aliud ejusdem dictum retulit Victor, cum Praefecto Praetorii insigne potestatis pugionem daret: *Tibi istum*, inquit, *ad munimentum mei committo, si recte agam, sin aliter, in me magis*. A. F. Aliud dictum memorabile ab aliis refertur, cum Licinio Surae, a Victore *Suburano* dicto, insigne potestatis pugionem daret: CAPE ISTUM, inquit, ET SI RECTE IMPERAVERO, PRO ME; SIN ALITER, CONTRA ME UTERE. Quod Plinius item tangit, in Paneg. cap. 67. *Nonne vobis P. C. haec diebus ac noctibus agitare secum videtur?* EGO QUIDEM IN ME, SI OMNIUM UTILITAS POSCERET, ETIAM PRAEFECTI MANUM ARMAVI: SED NE DEORUM QUIDEM AUT IRAM AUT NEGLIGENTIAM DEPRECOR: QUAESO IMO ET OBTESTOR NE UNQUAM PRO ME VOTA RESPUB. INVITA SUSCIPIAT; AUT SI SUSCEPERIT INVITA, NE DEBEAT. HEARN.

Comis] Benignus & familiaris. GL.

Communis] Comis & popularis qui nihil singulare sibi postulat. ita usus est voce Cicero IV. Fam. Epist. IX. Nepos XXV. 3. 1. CELL. *Comis* legunt Edd. Aldina utraque, Juntina, Schonhovii, Merulae, Fabri Patris ac Filiae, ut mirer Cl. Grunerum scripsisse, *communis* in edd. antiquioribus reperiri; neque inficior *comis* & *communis*, *comitas*, & *communitas* saepe a librariis permutari, ut recte Vir Cl. ex iis, quae Viri D. ad Nepot. Milt. 8. 4. adnotarunt, adstruit, quum vero, ubicunque alterutra vox occurrit, vix dijudicari potest, utra ab auctoris manu sit, non temere quidquam immutandum judico: certe si ea est differentia, quam ad Nep. dedit Bosius, ut *comis* sit, qui facilis, humanus, & φιλάνθρωπος, & affabilis

esse privatis, quales esse sibi imperatores [g] *privatus optasset.* Post [h] ingentem igitur gloriam, belli [i] domique quaesitam, e [k] Perside rediens, apud Seleuciam Isauriae profluvio ventris exstinctus est. Obiit autem aetatis [l] anno LXIII. mense nono, & die quarto:

VARIAE LECTIONES.

g *Privatos* Lugd. Bat. 1. 2. *Tales imperatores debere esse privatis, quales sibi imperatores privatos optassent* 3.
h *Ingentem sibi gloriam* V. *per ing.* Lugd. Bat. 2.
i *Denique* Lugd. Bat. 3.
k *Persida* Lugd. Bat. 1.
l *Anno LXIII. mense uno, die quarto* F. LC. S. N. B. G. L. Lugd. Bat. 2. *anno LXIII. mense primo die* &c. 5. In vulg. edd. *anno LXII. mense nono, & die quarto.*

NOTAE.

bilis, non qui talem se omnibus & promiscue praebet, & *comis* esse possit, qui tantum erga pares, aut paucos humanus est; *Communis* autem, qui nemini praecludit aditum, sed aequalem se omnibus exhibet, &c. hic loci *comis* praeferenda videtur, quia additur, *circa omnes*, quod tum *communis* sine his verbis sufficeret. Sed abstineo. VERH.

Talem se imperatorem &c.] Lege, inquit Faber, talem se Imperatorem esse privatis *velle*, quales &c. Sed jam erat, unde eum culpabant amici: certe neque MSS. neque Edd. nec Paeanius huic conjecturae ansam praebet. VERH.

Privatis] Iis qui in nullo essent imperio. GLAR.

Belli domique quaesitam,] Ista *domi bellique* per ellipsin dicta sunt, subintelligitur *tempore*: nam *domi* apud antiquos pro pace sumitur, cum dicitur *domique bellique clarus*, id est, *pacis bellique tempore*. A. F.

E Perside] Ab oriente. GLAR. Trajanus in Arabiam profectus & Atrenos aggressus inde discessit, sive quod in morbum inciderit, sive quod etiam exercitum in Macedoniam traducere vellet, sed, morbo ingravescente, in Italiam navigare instituit; Perlatus autem Selinuntem Ciliciae urbem ibi mortuus est, tradente Dione p. 786. Confirmat Auctor Chronici Paschalis, & nummus apud Mediobarbum, ut & multa huc facientia ad Dion. Vir. Cl. observat, uti & de mortis caussa, quae varie a variis enarratur. VERH.

Apud Seleuciam Isauriae profluvio] Dion ait, eum interiisse apud Selinunta Ciliciae urbem. Eusebius utriusque loci meminit. Victor obticet, & Egnatius. GLAR. In Cilicia Trachea, e regione Cypri. A. F. Idem nomen habent Orosius & Sulp. Severus. At Xiphilinus Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας vocat urbem, ad quam fatis Trajanus cessit. Videtur *Seleucia ad Calycadnum* fluvium fuisse. CELL.

Isauriae] Quae Pamphyliae regio est. GLAR.

Profluvio] Aqua intercute, quidam ajunt. GLAR.

Obiit autem anno aetatis LXII.] Aetas hujus varie apud autores proditur. Eusebius LXIII. an. mens. 9. Sex. Aurelius Victor LXIV. annos. Dion. LXI. annos, mens. 6. dies 15. Quia ait 42. an. coepisse imperare, ac per XIX. an. fuisse in imperio. GLAR. Scribe LXIII. A. F.

Anno LXIII. *m. n. & d. q.*] In Vetustioribus Edd. LXII. constanter legitur. LXIII. tamen cum Cellario,

to: [m] imperii anno XIX. mense VI. die XV". Inter divos relatus est, [n] solusque [o] omnium intra urbem [p] sepultus. Ossa [q] ejus, collocata [r] in urna aurea in foro, [s] quod aedificavit, sub columna [t] sita sunt: cujus

VARIAE LECTIONES.

m Desunt Sc. V. *anno* deest Lugd. Bat. 2. 5.
n *Et solus* Lugd. Bat. 1. *solus* 2.
o *Omnium Imperatorum intra* V.
p *Sepultus est* Lugd. Bat. 1. 2.
q Delent *ejus* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. sed 3. & 5. a *solus* usque ad *ossa* nihil agnoscunt.
r *Collata in urnam auream* LC. S. N. B. Burd. Lugd. Bat. 2. *urnam auream* etiam 3. & 5.
s *Quam* Lugd. Bat. 3.
t *Posita sunt* LC. N. S. B. G. L. P. V. Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

Anna Fabri, Hearnio, & Havercampo tuetur Cl. Gruner. quamquam alteram lectionem a Lipsio ad Plin. Paneg. 4. praeferri & a Pagio Crit. ad A. 117. n. VI. ostensum notat, Trajanum, si diem emortualem numeres, vixisse annos LX. menses X. dies XXIV. Et, si, quod hic Glareanus, & ad Plin. Lipsius e Dione notant, verum est, Trajanum, quum Augustus fieret, natum fuisse annos XLII. & si, quod ex eodem constat, annos XIX. menses VI. & dies XV. adnumeremus, eum, quum obierit, nondum annos LXII. implevisse patebit. Caeterum, uti hic Noster, ita alios varie errasse vide ad Dionem p. 786. In Edd. Vetust. omnibus haec verba *imperii anno* XIX. *mense* VI. *die* XV. desiderantur. VERH.

Mense nono] *Mense primo*, habet Vetus liber, alii, *uno* pro *nono*. VINET.

Solusque omnium intra urbem sepultus.] Intra urbem sepeliri mortuos leges vetabant. Lex duodecim tabularum: HOMINEM MORTUUM IN URBE NE SEPELITO, NEVE URITO. Magnum igitur & eximium quiddam fuit in Urbe sepeliri, sed nescio cur Eutropius, illud soli omnium Trajano concessum: nam multi ante illum idem jus consecuti. A. F. De sepulchris in ipsa Urbe, vide Kirchman. de Funeb. Romanor. I. II. cap. 26. ubi hunc locum Eutropii citat. HEARN.

Ossa ejus, collocata in urna aurea] Antiquus *Ossa collata in urnam auream*. VINET.

In foro,] Trajani dicto. GLAR.

In foro, quod aedificavit,] Forum Trajani & columnam, sic P. Victor in octava Urbis regione: *Forum Trajani cum templo & equo aeneo & columna Cochlide, quae est alta pedes centum viginti octo. habetque intus gradus centum octoginta quinque, fenestellas quadraginta quinque.* A. F. Trajani forum inter miranda Urbis refertur. Cassiodorus lib. VII. epist. 6. *Trajani Forum vel sub assiduitate videre miraculum est.* CELL.

Sub columna] Antiqui enim moris fuit cippos sive columnas sepulchris imponere. A. F. Forum Trajani & columnam sic P. Victor in octava Urbis Regione describit: *Forum Trajani cum templo & equo aeneo & columna Cochlide, quae est alta pedes centum viginti octo, habetque intus gradus centum octoginta quinque, fenestellas quadraginta quinque.* Columna

cujus altitudo [u] CXLIV. pedes habet. Hujus tantum memoriae delatum est, [v] ut usque ad nostram aetatem non [w] aliter in senatu principibus [x] acclametur, nisi [y] FELICIOR AUGUSTO, MELIOR TRAJANO. Adeo in eo [z] gloria bonitatis obtinuit, ut vel assentantibus, [a] vel vere laudantibus, occasionem magnificentissimi praestet exempli.

VI. Defuncto Trajano, [b] Aelius Hadrianus creatus

VARIAE LECTIONES.

u *CXL.* B. Sc. HM. P. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5. A metaphrasi centenarius numerus abest.

v *Et usque* Lugd. Bat. 1.

w *Aliud* Sc.

x *Acclamaretur* Lugd. Bat. 1. *clametur* 3.

y *Felicior aut melior Trajano* L. *Felicior Octaviano melior Traj.* G. Haec usque ad *Aelius Adr.* &c. delet omnia Lugd. Bat. 3.

z *Gloriam* Lugd. Bat. 1.

a Desunt Mer. & Lugd. Bat. 1. habent vero Graecus & codd. MSS. LC. legit *vel laudantibus*, omisso *vere*.

b *Haelius* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

lumna ista adhuc exstat, in qua circumcirca Dacici Belli, aliarumque rerum gestarum simulachra miro artificio sculpta sunt. Bartholomaeus autem Marlianus [in Urb. Rom. Topogr. lib. v. cap. 1.] habere gradus CLXXIII. fenestellas CLIV. altamque esse (a Victore non discedens) pedes CXXVIII. dicit. Caeterum in basi insculptus est hic titulus:

SENATUS POPULUSQUE ROMANUS
IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE
TRAJANO. AUG. GERM. DACICO. PONTIF.
MAXIMO. TRIB. POT. XVII. IMP. VI. COSS. VI. P. P.
AD. DECLARANDUM. QUANTAE. ALTITUDINIS
MONS. ET. LOCUS. TANTIS. OPERIBUS. SIT EGESTUS

HEARN.

CXLIV. *pedes*] Vetus liber: alii CXL. pedes. VINET.

Usque ad nostram aetatem] Usque ad Valentinianum ac Valentem, anno Christi 368. GLAR.

Principibus] Imperatoribus.

Nisi] *Ne sis*, habet alterum exemplar. GLAR.

Augusto,] Qui per 56. annos regnavit. GLAR.

Melior] Quia ille optimus est dictus. GLAR. Etenim Senatus *Optimi* cognomen decreverat Trajano. *Plin. Paneg. cap.* 88. CELL.

Vel assentantibus,] Hic adde *vel vere laudantibus*. GLAR.

VI. *Aelius Hadrianus*] Anno Christi 120. Hujus vitam scripserunt Dion. & Ael. Spartianus. GLAR. An. 120. ab U. C. 889. post Ch. 117. A. F.

Hadrianus] Hadrianus Imperator Hispanus origine, initio princips-

tus est princeps; sine aliqua quidem voluntate Trajani, sed operam dante [c] Plotina Trajani uxore. nam [d] eum Trajanus, quanquam [e] consobrinae filium, vivus [f] noluerat adoptare. Natus & ipse [g] Italicae in Hispania.

VARIAE LECTIONES.

c *Plotinia* L.
d *Cum* Lugd. Bat. 3.
e *Consobrinae suae* S. B. M. L. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. V.
f *Voluerat* Lugd. Bat. 2. 3.
g *In Italia, qui* N.

NOTAE.

tus IV. viros consulares occidit. unde magnam sibi conflavit invidiam, quam tamen apud Senatum purgare conatus est. fuit ingenio ad omnia imitanda nato. Unde magna in omnes ingeniosos flagravit invidia, ita ut multos subverterit, multos occiderit. Constitutiones quasdam utiles fecit. unam de thesauris. Siquis in suo reperisset, ipse potiretur: Si quis in alieno dimidium domino daret: Si quis in publico, cum fisco aequaliter partiretur. Item servos a dominis occidi noluit, sed eos jussit damnari per judices, si digni essent. Majestatis crimina non admisit. Ignotorum haereditates repudiavit: nec notorum accepit, si filios haberent. Ergastula servorum ac liberorum tulit. Lavacra pro sexibus separavit. In colloquiis etiam humillimorum civilissimus fuit, detestans eos, qui sibi hanc voluptatem humanitatis sub praetextu principis eriperent. GLAR.

Operam dante] Id procurante. GL.

Sed operam dante Plotina] Aurel. Victor. Quanquam alii Plotinae Trajani conjugis favore imperium adsecutum putent, quae viri testamento haeredem regni institutum simularat. Vide ibi notata. pag. 128. A. F.

Quanquam consobrinae filium,] Certe legendum est, *quanquam consobrini filium*. Hadrianus enim Imperator filius erat Adriani cognomento Afri, qui ex Ulpia natus est, & Ulpia soror erat Trajani, qui Imperatoris Trajani pater fuit. Et Trajanus Imperator & Adrianus Afer ex fratre & sorore nati, Amitini proprie fuerunt, quos etiam consobrinos nominare solent Latini. Vide in Epitome Victoris. A. F. & HEARN. Errorem penes Eutropium esse, credit recte Cl. Gruner. sed, quamquam *Consobrini*, ut Anna & Hearne malunt, unice proba lectio, quia Codd. obstant, nihil mutandum. *Vivus* pro *vivens* e Codd. MSS. Leidd. rescripsi. VERH.

Consobrinae] Domitiae Paulinae. GLAR.

Natus & ipse Italicae] Ael. Spartianus ait, eum Romae natum, IX. Calend. Februar. Vespasiano VII. Tito V. Coss. Tutorem suum Trajanum fuisse, in Graeciam missum, XV. anno ad patriam rediisse, ac militiam iniisse, venandi usque ad reprehensionem studiosus, ideoque a Trajano abductus a patria, ac pro filio habitus. GLAR. Vide supra in Trajano. A. F. Heic quidem domicilium habebant Adriani parentes, sed tum forte rationum suarum caussa Romae agebant cum nasceretur Adrianus. Vid. Spartianus in vita c. 1. cum Casauboni nota. Nostro plene Appianus consentit B. Hisp. p. 463. de Italica Scipionis colonia πατρὶς ἐςὶ Τραϊανῦ τε καὶ Ἀδριανῦ. CELL. Viri Docti hic e Spartiano notant, Hadrianum, qui, eodem teste, scripsit, suos majores apud

nia. qui Trajani gloriae invidens statim provincias tres reliquit, quas Trajanus [h] addiderat; [i] & de Assyria,

VARIAE LECTIONES.

h *Addiderat, i. e. Syriam & Mesopotamiam, Armeniam, revocavitque exinde* S. B. G. Sc. P.

i Par. Ven. & Mer. aliaeque Vett. *id est, Assyriam, Mesopotamiam & Armeniam. Revocavit* &c. Miscella habet quidem *id est*, pro *&*, sed *de Assyria* &c. Nos Vinetum & Sylburgium secuti sumus. *Idem Syria, Mesopotamia Armoenia revocavit exercitum* Lugd. Bat. 2. *i suriam ... exercitus* 3. *i suriam ... exercitum* 5.

NOTAE.

apud Italicam in Hispania temporibus Scipionum resedisse, Romae natum fuisse. Dubito tamen, an huic Spartiano, ceteris, qui secus scribunt, neglectis, soli fides sit habenda: praecipue quum ipse sui dissimilis videtur, si totum perpendas locum. *Natus est Romae* IX. *Kal. Febr. Vespasiano septies & Tito quinquies Coss. Ac decimo aetatis anno patre orbatus, Ulpium Trajanum praetorium virum, consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, & Caelium Tatianum equitem Romanum tutores habuit. imbutusque impensius Graecis studiis* &c. hoc est Romae, vel iis adsentantibus, qui eum Romae natum statuunt, sed patet propterea e seqq. *Quinto decimo anno ad patriam rediit.* Quaenam ergo patria, Roma an Italica? certe posterior; verosimilius enim eum sub tutoribus Romae potius, quam Italicae educatum & eruditum fuisse; nam, quod alterum verum putat Casaubonus ad Spartian. parvi momenti est, quia is addit, *venandi usque ad reprehensionem studiosus, Quare a Trajano abductus a patria & pro filio habitus.* nempe anno XV. Italicam abiit. & inde nunc a Trajano revocatur, ut ipse Spartianus Italicam ejus patriam vocet, & nescio, quibus ibi sese irretiant ambagibus viri ingenii acumine alias inmortales Salmasius ac Casaubonus: Quid enim subtilius, si non absurdius, quam cum altero statuere, eum Italicae conceptum, Romae vero natum, aut cum altero & Viro Cl. ad Dion. p. 787. Hadrianum respectu Majorum Italicensem vocari. Certe huic opinioni quantum adversatur simplex Appiani testimonium de B. Hisp. p. 275. Ἰταλικὴ πατρὶς ἐςὶ Τραϊανῦ τε καὶ Ἀδριανῦ, ergone hoc etiam de Trajani Majoribus accipiendum? Ut ex his pateat, argumentum, quo suam sententiam fulciunt Docti, unius Spartiani suique dissimilis, minus valere: Nihilominus omnes Commentarii ad Dionem, Aurel. Vict. Caes. c. XIII. Gell. L. XVI. c. 13. Eutropium & Hieronymum erroris incusant. Dio tamen Hadrianum Trajani πολίτην, Victor *civem*, Gell. *municipem* indigitat. Judicium hac in re aliis me subtilioribus relinquo. VERH.

Et ipse] Ut & Trajanus scilicet. A. F.

Qui Trajani gloriae invidens] Hoc Adriani factum diverse ab hominibus acceptum est. Quidam enim invidia rerum gestarum gloriaeque Trajani fecisse Adrianum interpretati sunt, inter eos Eutrop. & Dio. qui inconsiderate & inconsulte Persis postulantibus Mesopotamiam a Trajano acquisitam concessisse, & Euphratem imperii terminum constituisse scribit. Alii vero hoc in laudis parte posuerunt, consulteque ab Adriano factum existimarunt. Inter eos Aelius Spartianus: *Tenendae per orbem terrarum paci operam* im-

ſyria, Meſopotamia, [k] & Armenia revocavit exercitus, ac finem imperii eſſe voluit Euphraten. [l] Idem de Dacia facere [m] conatum, amici deterruerunt, ne multi cives Romani barbaris traderentur: propterea [n] quod Trajanus, victa Dacia, ex toto orbe [o] Romano infinitas [p] eo copias hominum tranſtulerat, ad agros & urbes colendas. [q] Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhauſta.

VII. Pacem tamen omni tempore imperii ſui habuit,

VARIAE LECTIONES.

k Copulam non habet Lugd. Bat. 1.
l *Id eſt* Lugd. Bat. 1.
m *Conantem* Lugd. Bat. 2. 5.
n *Quia* Lugd. Bat. 2.
o *Romanorum* V.
p *Seu* Lugd. Bat. 3. *et* 5.
q *Daciae enim diuturno bello Decibali res fuerant exhauſtae* S. B. G. V. P. Lugd. Bat. 2. & 3. niſi quod hic *exuſtae* pro *exhauſtae*. *Dacia enim diuturno bello fuerat exhauſta* N. *Daciae enim diuturno bello Decibali vires fuerant exhauſtae* HM.

NOTAE.

impendit. Nam deficientibus his nationibus, quas Trajanus ſubegerat, Mauri laceſſebant, Sarmatae bellum inferebant, Britanni teneri ſub Romana ditione non poterant, Aegyptus ſeditionibus urgebatur, Lycia denique ac Palaeſtina rebelles animos efferebant; quare omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant. A. F.

Provincias tres] In Oriente. GLAR.

Addiderat;] Rom. imperio. GLAR.

Revocavit exercitus,] Cauſatus eſt Hadrianus, tam longinquas regiones obtineri non poſſe. ſed vera cauſa erat, quod ipſe cum longius imperium promoveri non poſſet, promotum defendere noluerit. GLAR.

Idem de Dacia facere conatum,] Hoc poſtea fecit Aurelianus deſperans eam poſſe retineri. Vide lib. IX. & ibi notata. A. F. Unde hoc hauſerit Eutropius, neſcio. Oroſius & Hieronym, in diverſum abeunt, uti & Spartian. c. 6. *Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxellanorum, praemiſſis exercitibus Moeſiam petiit, Martium Turbonem poſt Mauritaniae praefecturam infulis ornatum, Pannoniae* Daciaeque *ad tempus praefecit.* VERH.

Ne multi cives Romani] Sed eos abducere poterat, & in alio loco collocare, quod fecit Aurelianus infra lib. IX. *Abductosque Romanos ex urbibus & agris Daciae in media Moeſia collocavit.* A. F.

Eo] In Daciam. GLAR.

Ad agros] Tanquam in colonias. GLAR.

Dacia enim diuturno bello] Duas enim expeditiones in Daciam fecerat Trajanus, ut tradit Dion. priore, Decebalum ad deditionem, ſequente ad mortem rebellantem compulit. GLAR.

Exhauſta.] Hominibus ſpoliata. GLAR.

VII. *Pacem tamen omni tempore*] Spar-

buit, semel tantum per praesidem dimicavit; orbem Romanum circumiit; multa aedificavit. Facundissimus [r] Latino sermone, Graeco eruditissimus fuit: non

VARIAE LECTIONES.

r Depravate Lugd. Bat. 2. *Intimo & Grectis.*

NOTAE.

Spartian.] *Expeditiones sub eo graves nullae fuerunt. Bella etiam silentio poene transacta.* Sed Eutrop. & Spartianus bellum Judaicum excipere debuissent. Grave enim illud bellum fuit, quo sexcenta prope hostium millia occisa, & Romanis non parva clades accepta. A. F. & HEARN. Recte hic Anna & Hearne Judaïcum bellum ab auctore omissum observant: imo hoc solum non fuit, quod hic neglectum: nam plurima sub Hadriano bella, quae omnia enarrare longum foret, gesta sunt. En pauca. Spart. c. 5. *Deficientibus his nationibus, quas Trajanus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmatae bellum inferebant, Britanni teneri sub Romana ditione non poterant, Aegyptus seditionibus urgebatur, Lycia denique ac Palaestina rebelles animos efferebant.* Nisi Eutropius voluerit, Hadrianum nulli, nisi a quo oppugnaretur, aut qui animos tolleret, bellum intulisse, paci semper deditissimum: ita Idem d. l. *Adeptus imperium ad priscum se statim morem instituit, & tenendae per orbem terrarum paci operam impendit.* VERH.

Semel tantum per Praesidem] Bello Judaïco, quia gravius aliud eo imperante non fuit. Duo autem motus in Judaea, anno II. Adriani & XVI. *Euseb. Chron.* Priore, Judaeae praeërat Lusius Quietus, V. C. a Trajano impositus. *Euseb. H. E.* 4. 2. posteriore tumultu Tinius Rufus. *ibid.* c. 6. Sed non huic, verum Julio Severo, ex Britannia excito, summa belli commissa. *Xiphil.* Inscriptio vetus apud Gruter. p. 493. VEXILLO MIL. DONATO A DIVO HADRIANO IN EXPEDITIONE JUDAICA. CELL.

Orbem Romanum] Imperii Romani circuitum: Gallias, Germaniam, Britanniam, Hispanias, Achajam, Asiam, Siciliam, Africam, Aegyptum, totum Illyricum, &c. GLAR.

Orbem Romanum circumivit,] *Nec quisquam fere principum tantum terrarum tam celeriter peragravit.* Spartian. A. F.

Et multa aedificavit.] Ael. Spartianus: Cum opera ubique infinita fecisset, nunquam ipse nisi in Trajani patris templo nomen suum scripsit. GLAR. Romae instauravit Pantheum, septa, basilicam Neptuni, sacras aedes plurimas, forum Augusti, lavacrum Agrippae, eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit, fecit & sui nominis pontem, & sepulchrum juxta Tiberim, &c. Idem. A. F.

Facundissimus Latino sermone, Graeco] Poëmatum & litterarum omnium studiosissimum dicit Spartianus, ubi per *litteras omnes*, Graecas & Latinas litteras intelligit. A. F.

Graeco] Ita ut a nonnullis Graeculus diceretur, inquit Ael. Spartian. GLAR.

Non magnam clementiae] Quia quos aliquandiu amavit, postea perdidit. GLAR. Clementiam eum simulasse scribit Victor in Epitom. & tandem plures e Senatu extinxisse. Vide ibi notata. A. F. Imperium adeptus clementiam simulavit, ut eum in Senatu jurasse, se nunquam senatorem nisi ex senatus sententia puniturum, narret Spart. c. 7. & Dio p. 788. qui subdit, eum propter caedes quorumdam praestantissimorum virorum, odein male audiisse, & Marius Maximus eum natura crudelem fuisse, & idcirco multa pie fecisse, ne sibi idem, quod Domitiano accidit, eveniret, diserte testatur

non magnam clementiae gloriam habuit; diligentissimus tamen circa aerarium, & militum disciplinam. Obiit in Campania, [s] major sexagenario, [t] imperii anno XXI. mense X. die XXIX. Senatus ei tribuere noluit divinos honores. [u] tamen cum successor [v] ipsius Titus Aurelius Fulvius [w] Antoninus hoc vehe-

VARIAE LECTIONES.

s Delet Lugd. Bat. 3.

t *Imperii anno XX. Senatus nolebat ei tribuere div.* V. *Imp. anno XX. mens. X.* &c. LC. N. B. *Et XXI. mense X. die XX.* Lugd. Bat. 3. *An. XXI mense X. die XX.* 2. 5. *Imp. a. XXI. m. X. die IX.* Gr. *die XXIX.* etiam probat Dionis epitome.

u *Tantum* Lugd. Bat. 3 *tum* 5.

v *Illius* Lugd. Bat. 3. *ejus* 5.

w *Antonius* S. L. Lugd. Bat. 1. qui, uti & 3. transponit *Antonius Fulvius.* sed *Anton.* delet 5.

NOTAE.

tur apud Spartian. c. 20. Adde quae Victoris Epit. XIV. habet. Hinc infra Eutropius: *Senatus ei tribuere noluit* &c. quod confirmant Dio, Spartianus, & Victor Caes. XIV. Antonini tamen precibus id concessum iidem testantur. VERH.

Diligentissimus tamen circa aerarium,] Ael. Spartianus: *& in concione & in Senatu saepe dixit, ita se Rempublicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.* Vox imperatore digna. GLAR.

Et militum disciplinam.] Idem: *Militem, quasi bellum immineret, semper exercuit: tolerantiae documentis eum imbuens. frigora ac tempestates patienter tulit, ut nunquam caput tegeret.* GLAR. *Officia sane publica & palatina, necnon militiae in eam formam statuit, quae paucis per Constantinum immutatis hodie perseverat.* Victor. in Epitom. Et Spartianus: *Siquidem ipse post Caesarem Octavianum labantem disciplinam incuria superiorum Principum retinuit, ordinatis & officiis & impendiis.* A. F.

In Campania,] Apud ipsas Bajas. *Spartian. cap.* 15. CELL.

Major sexagenario,] Anno LXII. mens. 5. diebus 17. Ael. Spart. & Dion. GLAR. Annos natus LXII. menses V. dies XIX. A. F. & HEARN. Vixit annos LXII. menses V. Spartian. & Xiphil. CELL. Consule de Hadriani aetate & imperii tempore, quae congessit Vir Cl. ad Dion. p. 798. ubi scriptores inter se discrepantes optime conciliat. VERH.

Anno XXI.] Ita Eusebius. GLAR. Eundem numerum Spartianus. Sed regnavit tantum an. XX. menses XI. uno die minus. HEARN.

Mense X. *die* XXIX. *ipsius*] Haec non sunt in altero exemplari. GLAR.

X.] XI. Ael. Spart. v. Dion. GLAR.

Senatus ei tribuere noluit] *Acta ejus irrita fieri Senatus volebat, nec appellatus esset Divus, nisi Antoninus rogasset.* Spart. GLAR. & A. F. Διά τινας φόνους ἀρίστων ἀνδρῶν, οὓς ἐν ἀρχῇ τε τῆς ἡγεμονίας, καὶ πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου πεποίητο, *quod sub initium imperii, & sub finem vitae optimos viros occiderat.* Xiphil. CELL.

VIII.

hementer exigeret, [x] & universi senatores palam [y] resisterent, tandem [z] obtinuit.

VIII. Ergo Hadriano [a] successit [b] T. Antoninus Fulvius Bojonius, [c] idem etiam Pius nominatus; genere claro, sed non [d] admodum vetere; vir insignis, &

VARIAE LECTIONES.

x Copulam delet Lugd. Bat. 3.
y *Obsisterent* Lugd. Bat. 5.
z *Obtinuit. Hujus Trajani elegans ingenium his versibus cognoscitur. Trax puer* &c. S. B.
a *Successit Ant. F. &c.* LC. *Successit Marcus Ant. Fulv. Bojonius* S. Lugd. Bat. 1. 2. 3. *Suc. Marcus Antonius Fulv. Boenius* N. M. *Suc. M. Antonius Fulvius Bovinius* B. *Suc. M. Antoninus Fulvius Bormus* L. *Suc. M. Antoninus Fulvius Bojoinus* Sc. *Suc. M. Antoninus Fulv. Boj.* V. *Suc. T. A. F. Boenius* LC.
b Delet Lugd. Bat. 5. *M.* 2.
c *Hisdem* Lugd. Bat. 2.
d *Etiam* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

VIII. *Ergo Hadriano successit T. Antonio*] T. Antoninus Fulvius Pius ab Hadriano in filium adoptatus, cum ante ejus esset gener, Numae collatus fuit, vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, singularis eloquentiae, sobrius, diligens agricultor, mitis, largus, alieni abstinens; & omnia haec cum mensura, & sine jactantia. In cunctis postremo laudabilis. Idem trientarium foenus (id est, de c. IV.) exercuit, ut patrimonio suo plurimos juvaret. Provinciae sub eo cunctae floruerunt. quadruplatores sub eo extincti sunt. Victus fuit talis, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine sordibus. Certe ab hoc imperatore Antonino coeptum nomen Antoninus ita clarum fuit omnibus gentibus, ut etiam parricida Bassianus ejus nominis caussa amaretur. GLAR.

Hadriano] Socero & patri adoptivo, Anno Christi 141. GLAR. An. ab U. C. 909. post Ch. nat. 137. A. F.

Bojonius] Sic habet antiquus liber, qui & villam Antonini *Lorium* appellat, quemadmodum apud Julium Capitolinum quoque legimus: quam alii nostri libri & Sexti Victoris Epitome, *Lorios* nuncupant. VINET. Quod ex Bojis natus esset, Nemausi oppido. GLAR.

Pius nominatus] Ob 5. caussas, apud Capitolinum. GLAR. Propter ejus pietatem in Adrianum, cui contra omnium studia post mortem infinitos atque immensos honores decrevit. Vide Capitolin. II. A. F. Vid. Spart. Hadr. c. 24. Capitol. in Pio c. 2. 4. Lamprid. in Heliog. & quos plures. ad Dionem laudat Vir Cl. p. 799. VERH.

Genere claro, sed non admodum vetere;] Hic Eutrop. pugnare videtur cum Victore, qui Antoninum Pium *veterrimae familiae* virum dicit. Sed utrumque sic recte compones: si quod ex Capitolino liquet, ejus familiam sero Romae dicas innotuisse, ejus avus paternus Titus Aurelius Fulvius bis Consul fuit & Urbis Praefectus. Pater Aurelius etiam Consul, avus mater-

& qui merito Numae Pompilio [e] conferatur; ita ut [f] Romulo Trajanus aequetur. Vixit ingenti [g] honestate privatus; [h] majori, in imperio. nulli [i] acerbus, cunctis benignus. in re militari moderata gloria, defendere magis provincias, quam [k] amplificare, studens, viros [l] aequissimos ad administrandam rempublicam quaerens; [m] bonis honorem habens, [n] improbos sine aliqua acerbitate detestans: regibus ami-

VARIAE LECTIONES.

e *Comparatur* Sc. *inferatur* Lugd. Bat. 3.
f *Romulo & Trajano aeq.* G. V. Sc.
g Sic codd. MSS. & optimae edd. al. *honore.*
h *Majore* Lugd. Bat. 1. *major* 2. 3.
i *Molestus* LC.
k *Ampliare* Lugd. Bat. 3. 5.
l Al. *justissimos.*
m *Bonos honorabiliter habens* G. *Bonos in honore habens* S. B. *bonos bonori habens* Lugd. Bat. 2.
n *Impios* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

nus Arrius Antoninus etiam bis Consul, &c. A. F. & HEARN.

Et qui merito Numae Pompilio] Idem Capitolinus: *In cunctis postremo notabilis, & qui merito Numae Pompilio ex bonorum sententia comparatur.* A. F.

Ita ut] Lege *ut ille*, scilicet Numa Pomp. Romulo, *ita hic*, scilicet Ant. Pius Trajano comp. GLAR. Posteriora forte Eutropii non sunt. HAV. Hoc est nodum secare. Certe Paeanius agnoscit illa posteriora, &, quamquam variat lectio in Edd. Vetust. quarum pleraeque *ita ut Romulo & Trajane aequetur*, sensus omnino sanus, si *aequatur* legimus. h. e. Antoninus vir insignis, qui merito Numae Pompilio conferatur, ita ut (quemadmodum) Romulo Trajanus aequatur. Δικαίως τ' ἂν ἐξισωθεὶς τῷ Νυμᾷ Πομπιλίῳ, ὥσπερ ἂν καὶ Τραϊανὸς Ῥωμύλῳ Metaphrastes. Jo. Antiochenus, e quo Suidas sua hausit, hunc Eutropii locum Graece transtulit. Latine vero qui eum ad Dionem p. 800. recte ita cepit, καθάπερ δὴ &c. *Sicut Romulo Trajanus aequatur.* Et ita mutassem, si per Codd. MSS. licuisset, sed eorum, praeter Leid. 5. nullus est, qui admittit. VERH.

Privatus;] Cum nondum esset in Imperio. GLAR.

In Imperio.] Dum fuit Imperator. GLAR.

Acerbus,] Asper, durus, molestus. GLAR.

Benignus.] Liberalis. GLAR.

Provincias,] Regiones imperii. GLAR.

Bonis honorem] Capitolinus: Fuitque ea constantia, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos praesides detineret. GLAR.

Regibus amicis venerabilis] Capitolinus enumerat Pharasmanem, Pachorum, Abagarum, Rimothalcem, ad amicitiam deductos literis & authoritate: populos per legatos victos, Britannos, Mauros, Germanos & Dacos, item Judaeos, Achaeos, Ae-

amicis [o] venerabilis non minus quam terribilis; adeo ut [p] barbarorum [q] plurimae nationes, depositis armis, ad eum controversias suas litesque deferrent, [r] sententiaeque ejus parerent. Hic ante imperium ditissimus, [s] opes quidem [t] omnes suas stipendiis militum, & circa amicos liberalitatibus minuit; verum aerarium opulentum [u] reliquit. Pius propter cle-

VARIAE LECTIONES.

o *Venerabilis magis quam ter.* N.
p *Barbarissimorum* L.
q *Primae nationes* F.
r Tres voces absunt a Lugd. Bat. 1. *ejus* delent 2. 3. 5.
s *Opesque* Lugd. Bat. 1.
t *Omnes* adjectum ex cod. MSS. nostris (etiam Lugd. Bat. 1. 2.) & F. probantibus Sylb. & Cellario.
u *Relinquit* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Aegyptios ac Alanos tumultuantes repressit. GLAR. Lege Capitol. in vita c. 9. CELL.

Venerabilis] In honore habitus. GL. Victor. in Epitom. *Adeo trementibus eum atque amantibus cunctis regibus nationibusque & populis, ut parentem seu patronum magis quam Dominum Imperatoremve reputarent, omnesque uno ore in Coelestium morem propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent.* Unde Capitolin. *Caussas regales terminavit.* A. F.

Opes quidem suas] De ejus liberalitate, multa Julius Capitolinus. A. F. Deleo *omnes*, ac summo (ni fallor) judicio. HEUMAN. Retentum tamen significare potest, & suas, & quas plurimas ex affinium haereditate acceperat. Capitol. cap. 1. HAV. *Omnes* recte tuetur Cl. Gruner. sed aliam, quam Cel. Haverc. dedit, caussam hic esse credo, cur retinendum sit. *opes* enim *suas* hic oppositum est τῷ *aerarium*, quod hic non fiscum significare, ut aliquoties apud scriptores inferioris aevi, & ipsum Eutropium occurrit hoc sensu, ante jam credideram, quam in locum Jo. Antiocheni incideram, qui opinionem hanc confirmat. τὴν μὲν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἔς τε τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν φίλων ἀπανάλωσε δωρεάς· τῷ δὲ δημοσίῳ θησαυρῷ πλῆθος παντοδαπῶν ἀνέλιπε χρημάτων. ubi in Var. Lect. optime notatur, haec de fisco intelligi non posse: *fiscus* enim principis erat, ut pueris notum, sed opes etiam ejus efficiebat, quas hic tamen exhauserat, ergo Eutropium recte velle quis neget, Antoninum, etiamsi suas opes consumpsisset liberalitate, aerarium tamen publicum non attigisse, sed opulentum reliquisse, & ita cepit Paeanius. VERH.

Aerarium] Id est *fiscum*: nam apud mediae aetatis Scriptores aerarium & fiscus synonyma sunt, ut jam supra dictum est. A. F.

Pius propter clementiam dictus est.] Quinque causae referuntur, cur Pius est dictus. 1. quod socerum suum Annium Verum senem manu praesente Senatu levarit. 2. quod, quos Hadrianus occidi jusserat, servavit. 3. quod infinitos honores exhibuerit post mortem Hadriano. 4. quod Hadria-

clementiam dictus est. Obiit apud [v] Lorium, villam suam milliario ab urbe XII. [w] vitae anno LXXIII. imperii XXIII. atque inter [x] divos relatus est, & merito consecratus.

IX. Post hunc imperavit Marcus [y] Antoninus [z] Verus

VARIAE LECTIONES.

v Seu *Laurium*, villam in via Aurelia. Vide Capitol. in Pio. c. I. S. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. legunt *Orium*. Sc. *Lorios*. HM. *Lorias*. Lugd. Bat. 1. *Loriam*.

w *Vitae anno LXXVII. imp. XXIII. atque &c.* S. N. B. M. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5. *LXXVIII.* 1. *Vitae anno, atque inter Divos &c.* I.C. *Vitae anno LXXIII. atque inter Divos &c.* L. *Vitae anno LXXVIII. imp. XIV. atque &c.* Sc.

x *Deos* Lugd. Bat. 1. 3. 5.

y *Antonius* N. G. M. L. Lugd. Bat. 1. 2. 3.

z *Servus* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

drianum a voluntaria morte continuerit. 5. a moribus clementissimis. Secundam, tertiam & quintam probat Egnatius. GLAR. Alias addit rationes Capitol. c. 2. CELL.

Apud Lorium,] Lorium, & Laurium in via Aurelia, (Capitol. in Pio c. 1. CELL.) quae per Tusciam Arelatum ducebat. Λωριὸν A. F.

Vitae anno LXXVIII.] Capitolinus ait, eum natum Domitiano XII. Cor. Dolabella Coss. qui fuit an. CHRISTI 88. Et mortuus anno 162. vel 163. ut est apud Eusebium. ergo vixisset annos 74. vel 75. GLAR.

Vitae anno LXXIII. *imperii* XXIII.] De ejus aetate & imperio discrepantes admodum sententiae. Sed vere vixit an. LXXIV. menses VI. imperavit an. XXII. mens. VII. dies XXVI. A. F. & HEARN. Variae de aetate sententiae apud scriptores & Viros D. Recte tamen Glarean. vel 74. vel 75. quia 75. non impleverat. Imperii autem tempori optime Anna dedit annos XXII. menses VII. dies XXVI. ad Aur. Caes. c. XV. confirmat Vir Cl. ad Dionem p. 800. & hic Gruner. Schonhovius dedit aetati annos LXXVIII. & imperio XXIII. VERH.

Imperii XXIV.] Al. codex, XXIII. GLAR.

Inter Deos] Ita poene edidissem e Codd. Leidd. quia & seq. cap. idem reperitur, quod secutus est Merula, uti & c. XIV. sed, quia vulgata lectio scriptori non minus frequens est, perinde duxi, utram retineamus. VERH.

IX. *Post hunc*] An. U. C. 933. post Ch. nat. 161. A. F.

M. Antonius Verus;] M. Antonini pater Annius Verus, qui in praetura decessit. Ejusdem nominis etiam avus, qui iterum Cos. fuit, patruus Annius Libo: amita Galeria Faustina Augusta, Pii uxor: mater Domitia Lucilla: uxor Annia Faustina, Antonini Pii filia. Gener, qui & frater adoptivus, L. Verus Cejonii filius, quem secum Caesarem ac Augustum regnare voluit. Sed L. Verus deliciis ineunte aetate corruptus, X. duntaxat annis cum ipso in imperio fuit; quo mortuo, ipse Marcus solus regnavit per annos VI. postea vero Commodum filium per annos tres regnare secum passus est. De hujus imperatoris virtutibus nemo satis digne dixerit, qui fuit frugi sine contumacia, verecun-

rus, haud dubie nobilissimus: quippe cum ejus origo [a] paterna a Numa Pompilio, materna a [b] Salentino rege penderet: [c] & [d] cum eo L. Annius Antoninus Verus. tuncque primum Romana respub. duobus,

VARIAE LECTIONES.

a Abest a Lugd. Bat. 2.

b *Solentino* S. N. F. M. G. L. V. Lugd. Bat. 1. 2. *Sentino* Lugd. Bat. 3.

c Copulam delet Lugd. Bat. 1.

d *Cum eo L. Annius Severus* G. *L. Antonius Antoninus Verus tumque* Lugd. Bat. 1. *L. Antonius Verus tumque* 2. *L. Antonius Severus* 3. *Annius Antoninus Severus* 5. *Cum eo Annius Antoninus Ver.* L. LC. *Cum eo L. Annius Antonius Ver.* N. M.

NOTAE.

secundus sine ignavia, sine tristitia gravis, atque hoc omni tempore, & quo privatus vixit, & quo in imperio fuit: foelicissimus certe imperator, nisi haeredem Commodum reliquisset, post annum imperii XVIII. aetatis vero LIX. GLAR.

M. Antoninus Verus;] M. Antoninus philosophus, L. Aelius Antoninus II. Augusti, Anno Christi 163. Hujus Veri vitam Capitolinus descripsit. GLAR.

Haud dubie nobilissimus:] Ejus avus Annius Verus, Consul & Praefectus Urbi. Pater Annius Verus, qui in Praetura decessit. Vide apud Julium Capitolinum. A. F.

Quippe cum origo paterna] Capitolin. *Cujus familia in originem recurrens a Numa probat sanguinem, ut Marius Maximus docet, item a rege Salentino Malennio Dasummi filio, qui Lupias condidit.* A. F.

Salentino] Malemnio Dasumnii filio, qui Lupias condidit. GLAR. Qui Salentinorum sive Japygiae rex quondam fuerat. Salentini enim Calabriae populus. Nomen regi fuit Malennio. *Capitolin. in M. Philosopho cap.* 1. CELL.

Cum eo L. Aelius Antoninus Verus.] Hadrianus cum filiis careret, adoptavit sibi filium Antoninum cognomento Pium, ea lege, ut is sibi adoptaret M. Antoninum ac L. Verum Cejonii filium, quem prius Hadrianus adoptaverat: sed is L. Aelius mortuus est ante Hadrianum. ita Pius venit in ejus locum. Quidam ajunt, Pium ab Hadriano coactum sibi Marcum adoptare, ac postea Marcum jussum adoptare L. Verum, Cejonii filium. Utrumque Spartianus in Cejonio scriptum reliquit. Hujus L. Veri pater, brevis vitae fuit, habuitque 7. appellationes: *L. Cejonius, Commodus Verus, Annius Verus, Aelius Verus, Commodus Lucius, Aelius Caesar, L. Aelius Caesar.* Atque ita in numismatis aureis ac argenteis. GLAR. Victor. pag. 132. *Is confestim fratrem Lucium Verum in societatem potentiae accepit.* Ubi fratrem vocat, quem in Epitom. *propinquum.* Vide ibi notata. Et infra: Primo *Lucius Commodus* dicebatur, post adoptionem dictus *L. Annius Antoninus Verus.* Vel potius: *L. Cejonius, Aelius Commodus Antoninus Verus.* A. F. Male *Annium* cum Nostro & Vict. Ep. XVI. vindicat Doctiss. Fem. *Aurelium* rectius scribunt Capitol. c. 7. & Oros. L. VII. c. 15. idem error seq. cap. occurrit. VERH.

Tumque primum] *Tuncque primum Romanum imperium duos Augustos habere coepit.* Capitolin. in Marco,

Idem

bus, aequo jure [e] imperium administrantibus, paruit: [f] cum usque ad [g] eos singulos [h] semper habuisset Augustos.

X. [i] Hi & [k] genere inter se conjuncti fuerunt, & [l] affi-

VARIAE LECTIONES.

e *Imperatoribus* G.
f Delet Lugd. Bat. 1.
g Ita S. B. V. P. Mer. Caeteri *eum*: sic Lugd. Bat. 1. 2. 3.
h Deest G. Lugd. Bat. 3.
i *Et in gen.* Lugd. Bat. 1. *hic & gen.* 2.
k *Ignem* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Idem in Aelio Vero. *Verus certe cum Marco aequale gessit imperium: nam ipsi sunt, qui primi duo Augusti appellati sunt, & quorum Fastis Consularibus sic nomina praescribuntur, ut dicantur non tantum duo Antonini, sed duo Augusti, tantumque hujus rei & novitas & dignitas valuit, ut Fasti Consulares nonnulli ab his sumerent ordinem Consulum.* A. F. Idem Victor Caes. XVI. & Ep. Spart. in Hadr. & quos plures ad Dion. sive Xiphil. citat Vir. Cl. p. 802. qui bene distinguit, antea jam plures simul imperii participes fuisse, sed dispari quadam potestate, hos vero pares, & Augustos ambos, quum antea alter Augustus, alter Caesar vel imperator vocabatur. VERH.

X. *Hi*] Duo M. & L. GLAR.

Hi & genere inter] De eorum genere haec ex Dione, Herodiano, Lampridio, Eutropio & aliis.

M. ANNII VERI ANTONINI,

Philosophi Imperatoris.

Pater { Naturalis, Annius Verus. Adoptione, T. Aurelius Fulvius Bojonius Antoninus Pius Imperator. }
Mater -- Domitia Calvilla.
Amita -- Annia Valeria Faustina, Antonini Pii Imperatoris uxor.
Frater -- Adoptione, per Antoninum Pium Imperatorem, Lucius Aurelius Verus Commodus Antoninus, qui simul imperavit, filius L. Cejonii Commodi Aelii Veri adoptati ab Adriano, & mortui ante Adrianum.
Soror -- Annia Cornificina,
Socer -- Antoninus Pius Imperator, qui & ejus adoptione pater.
Uxor -- Annia Valeria Faustina, filia supradicti Antonini Pii Imperatoris.
Liberi { L. Antoninus Commodus ex adulterio natus ejusdem Faustinae, post patrem Imp. Verissimus, qui admodum parvulus obiit. Lucilla, Augusta, conjunx L. Aurelii Veri Antonini, qui supra dictus est frater adoptione per Antoninum Pium, & alii. }
Gener -- L. ille Verus Antoninus, qui simul imperavit, adoptione frater. VINET.

Genere] Uterque ab Antonino Pio adoptati erant, ergo ob hoc fratres. Caeterum L. Marci filiam in uxorem habuit. GLAR. Ambo Hadriani

[l] affinitate. nam Verus [m] Annius" [n] Antoninus, [o] M. Antonini filiam in matrimonium habuit: M. [p] autem" Antoninus gener Antonini Pii fuit per uxorem [q] Galeriam Faustinam [r] juniorem consobrinam suam. Hi bellum contra Parthos gesserunt: qui post victoriam Trajani tum primum rebellaverant. Verus [s] Anto-

VARIAE LECTIONES.

l *Affinitate. nam Severus Antonius gener Antonini Pii fuit per uxorem Galeriam: & per Faustinam juniorem Galeriae consobrinam suam. Hi bel.* V.

m Deest L. LC. Barthius [Adverf. l. I. c. 11.] legit *Aelius Ant.*

n *Antonius* L. M. N. & sic in seqq.

o Desunt usque ad *gener* S. G. Lugd. Bat. 2. 3. 5.

p Deest Lugd. Bat. 1. Sc. & Mer.

q *Calearcam* LC. *Valeriam* Lugd. Bat. 1. Sc. Mer.

r *Minorem* Lugd. Bat. 2. 5.

NOTAE.

driani nepotes per adoptionem. A. F.

Verus Antoninus, L. Aelius nepos. GLAR.

M. Antonini] Pii. GLAR. *Duxit Marci filiam Livillam.* Capitolin. in Vero. GLAR. & A. F. Capitol. *Lucillam* vocat. uti & Xiph. p. 802. VERII.

Per uxorem Galeriam] Hoc pro *Valeriam.* nam frequens & fine discrimine barbaro feculo, Valerius, Vualerius, & Galerius, Gualerius. Sic Vasco, Vuasco, Guasco, Gasco: Vulielmus, Gulielmus, & alia multa. VINET. *Habuit uxorem Anniam Faustinam consobrinam suam.* Idem, in Antonino Philosopho & in Antonino Pio, *Cui uxor Annia Faustina, filii mares duo, duae foeminae, gener per majorem filiam Lamia Syllanus, per minorem Marcus Antoninus fuere.* Consobrina autem Marci fuit Galeria sive Annia Faustina, quippe ex Galeria Faustina amita sua, quae Pio nupserat, nata fuit. A. F.

Valeriam] *Galeriam*, in M. apud Capitolinum. GLAR.

Juniorem] Quae etiam Faustina. GLAR.

Bellum contra Parthos gessit;] Capitolinus in Marco: *Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, quod Vologesus paratum sub Pio, Marci & Veri tempore, indixit, Arideo Corneliano, qui Syriam tunc administrabat, fugato.* GLAR.

Qui] Parthi. GLAR.

Post victoriam] In Parthis. GLAR.

Tum primum] Quia sub Adriano ac Pio quieverunt. GLAR.

Verus Antoninus ad id profectus] Capitolinus in M. *Et Verus quidem posteaquam in Syriam venit, in deliciis apud Antiochiam & Daphnem vixit, armisque se gladiatoriis & venatibus exercuit, per legatos bellum gerens.* Sed in Vero multa alia ejus vitia enumerat. GLAR.

Verus Antoninus ad id profectus est] Huc referenda verba Victoris pag. 132. *Ejus ductu Persae cum primum superavissent, ad extremum triumpho cessere.* A. F. Verus a Marco ad id bellum missus, *ne vel in urbe ante omnium oculos peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione addisceret, vel ut timore bellico emendatior rediret, vel ut se imperatorem esse cognosceret.* Capitol. in Vero c. 5. sed eum delictis

[s] Antoninus" ad id profectus est: qui Antiochiae & circa Armeniam agens, multa per duces, [t] & [u] ingentia patravit: Seleuciam, Assyriae urbem nobilissimam, cum [v] quadraginta [w] millibus hominum cepit: Parthicum triumphum [x] revexit; cum fratre eodem-

VARIAE LECTIONES.

s Deest M. In V. autem pro *Verus Ant.* legitur *Severus & Antonius.* Lugd. Bat. 3. & 5. semper *Antonius.*
t *Suos* addit Lugd. Bat. 2. & 3.
u *Ingenti apparuit* Lugd. Bat. 1.
v Sylburgii emendatio est. Alii enim *quadringentis*, ut Lugd. Bat. 1. 2. vel *quinigentis*, ut Ald. Junt. Sc. & Mer. habent: Metaphrastes τετρακισμυρίων στρατιωτῶν.
w Delet Lugd. Bat. 5.
x A *revexit* usque ad *obiit* omnia delet Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

liciis voluptatis adhaesisse & ibi & in Marco c. 8. testatur. VERH.

Qui Antiochiae & circa Armeniam] Capitolin. in Vero. *Antiochiam postquam venit, ipse quidem se luxuriae dedit, duces autem confecerunt Parthicum bellum Statius Priscus & Avidius Cassius, & Martius Verus per quadriennium &c.* A. F. *Antiochiae*] Ad Orontem, in Daphnicis deliciis agens. *Capitolin. in M. Philos. cap.* 8. CELL. Ut mirer, Eutropium, Sextum Rufum, & Xiphil. Vero haec laudi vertere, quod contrarium esse ex utroque Capitolini loco patet, Vid. ad Xiphil. p. 802. quae Vir Cl. adnotavit. VERH.

Per duces,] Statium Priscum, & Avidium Cassium, Martium Verum. *Capitol. in Vero cap.* 7. GLAR. & CELL.

Seleuciam, Assyriae urbem] *Seleucia, quae ut amicos milites nostros acceperat, expugnata est.* Capitolin. At Eusebius in tertio Marci anno; *Seleucia Syriae* (optime Casaub. *Assyriae*) *urbs cum trecentis millibus hominum a Romanis capta.* Qui locus ex Eutropio descriptus, nisi quod *trecentos* habet, ubi Eutropius quingentos, vel ut Paeanius *quadringentos.* A. F. Ad Tigrim. Vide notata ad IX. 18. & Varias lectiones VIII. 22. Contra fidem Cassius, dux Veri, hanc urbem, quae ut amicos milites Rom. receperat, funditus delevit. *Capitol. cap.* 8. CELL.

Cum ccccc. milibus] ccc. mil. habet Euseb. in Chron. quod est verisimilius. GLAR. Variant Codd. MSS. & Edd. Numerum tamen plus justo augent. uti Orosius L. VII. c. 16. qui *quadringentis millibus.* VERH.

Parthicum triumphum revexit;] Capitolinus *in Vero:* Romam inde ad triumphum invitus, quod Syriam quasi suum regnum relinqueret, rediit, & pariter cum fratre triumphavit. GLAR. Hinc utrumque *Parthicum* appellatum tradit idem c. 9. in Marc. senem Marcum hoc sibi delatum nomen prius repudiasse, postea tamen recepisse subdit. VERH.

Eodemque socero] Quia ejus, filiam habuit Luciliam, ut Capitolinus in Vero, non ita longe ab initio. GLAR. Marco Antonino. Fratres autem Antoninum & Verum vocat Eutropius, quia eorum adoptio varie tradita est. Quidam scripsere, Marcum ab Antonino Pio adoptatum, & Verum a Marco, & ita Verus Marci

demque socero triumphavit. Obiit tamen in [y] Venetia, cum a Concordia [z] civitate [a] Altinum proficisceretur. & cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguine ictus, casu morbi, quem Graeci ἀπόπληξιν vocant. vir [b] ingenii parum civilis; reverentia tamen

VARIAE LECTIONES.

y *Venetiam* Lugd. Bat. 1.
z Deest L.
a *In Altinum* M. *In Altinum* F. *Maltinum* B. *In Albinum* S. N. *In Altinum civitatem* L.
b *Cum ingenti* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Marci filius, non frater fuit. Sed alii utrumque, & Verum & Marcum ab Antonino Pio adoptatos dicunt, & sic recte fratres dicuntur ab Eutropio, Victore, Capitolino. &c. A. F. & HEARN.

Obiit tamen in Venetia,] Magnus Romae timor belli Marcomannici fuit, ut Capitolinus ait in Marco: ad quod profecturus Marcus, Lucium secum duxit invitum. Libentius enim domi delituisset apud scorta, inertesque voluptates. cum autem ibi quaedam acta essent, Lucio urgente, etiam M. domum redire statuit. In eo itinere periit Lucius, ut dignus erat, haud nactus quas cupivit voluptates. GLAR. Per Venetiam, hic regionem intellige, non urbem. In via enim mortuus Verus. A. F.

A Concordia] Inter Aquilejam & Vincentiam. GLAR. *Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens, ictu sanguinis, quem morbum Graeci ἀπόπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus est.* Victor in Epitom. *Concordia* Carnorum oppidum supra sinum Adriaticum. *Altinum* in Venetia. A. F.

Concordia Altinum] Illud oppidum situm est inter Aquilejam & Vincentiam: hoc inter Vincentiam, & Veronam. Ex Germanico bello reditum fuit, cum in itinere exstingueretur Lucius, Capitol. Marc. c. 14. CELL.

Altinum] Inter Vincentiam ac Veronam, apud Ptol. GLAR.

Subito sanguine ictus, casu morbi, quem Graeci ἀπόπληξιν vocant.] Ita habent libri nostri omnes. at Sexti Victoris Epitome, *Ictu sanguinis, quem morbum Graeci ἀπόπληξιν vocant.* Hoc autem miror, quid sibi velit: nec video quibus rationibus apud medicos consistere possit. Res tamen plana est ex Julio Capitolino ad hunc modum: *L. Verus in itinere apoplexia correptus fuit. deposuerunt eum e vehiculo, atque graviter laboranti confestim medicus sanguinem detraxit. perductus est inde Altinum plane mutus, ubi eo morbo tertio die obiit.* VINET.

Subito sanguine ictus,] Vocem *apoplexin* interpretatur, quae ab ἀποπλήσσω, *icio*, *percutio*, quasi *apoplexis* sit subita sanguinis eruptio spiritum includens. A. F.

Casu] Eventu. GLAR.

Ἀπόπληξιν] Ἀποπληξίαν. GLAR. *Apoplexiam* Latine scripsit Orosius L. VII. c. 16. Graece tamen alii hunc morbum expresserunt, de quo egregie differentes videas Viros D. ad Victoris Epit. XVI. VERH.

Parum civilis;] Arrogantioris. Gr.. Hoc est quod Victor dixit in Epitom. *Ingenii asperi atque lascivi.* A. F.

Reverentia tamen fratris] Narrat Capitolinus, reversum e Parthico bello minore circa fratrem cultu fuisse Verum. A. F.

men fratris [c] nihil unquam atrox ausus. Cum obiisset [d] undecimo imperii anno, inter [e] divos relatus [f] est.

XI. Post eum [g] Marcus [h] Antoninus solus rempub. tenuit, vir quem mirari facilius [i] quis quam laudare possit. [k] A principio vitae tranquillissimus: adeo [l] ut [m] in infantia quoque vultum nec ex gaudio, nec ex moerore [n] mutaret. Philosophiae deditus Stoicae; ipse [o] etiam non solum [p] vitae moribus

VARIAE LECTIONES.

c *Multumque* Lugd. Bat. 3 *atro* mox 1.
d *X.* Lugd. Bat. 5.
e *Deos* Lugd. Bat. 1. 3. 5. & Mer.
f Abest a Lugd. Bat. 3. & 5.
g Deest S. & Lugd. Bat 3.
h *Antonius* N. M. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
i *Quisquam quam* Lugd. Bat. 2. 3.
k Deest F.
l *Ut* abest a Lugd. Bat. 1.
m *Ab infantia* S. B. Lugd. Bat. 2. 5. N. V. HM. *Ex inf.* F. Gr.
n *Mutaverit* Lugd. Bat. 2.
o *Et* Lugd. Bat. 3.
p *Vita & moribus* S. B.

NOTAE.

XI. *Imperii anno*,] Hic est communis error Eutropii, Victoris, Cedreni & aliorum. Imperavit tantum an. IX. neque etiam integros. A. F. & HEARN. Recte hunc errorem notant Doctiss. Fem. & Hearne. Eumdem commiserunt alii. Vid. Magnum Casaub. ad Capit. in Ver. c. 10. &, quos hic laudat Cl. Gruner. Pag. in Crit. ad A. 169. & S. Basnag. Ann. Pol. Eccl. T. II. p. 135. VERH.

XI. *Post eum M. Antoninus solus*] Non est hic novus imperator, sed idem, qui L. Verum secum acceperat in administrationem imperii. Quod admonemus, quod in aliis Caesarum codicibus tituli mire sunt confusi. Annus hic fuit Christi 173. GLAR.

Solus] Absque collega. GLAR.

Vir quem] Recte e Cod. Leid. 1. *vir* addidit Cl. Gruner. quod nihil Nostro frequentius, & ubique obvium. VERH.

A principio vitae] Haec & multa deinceps alia miror, quomodo ad verbum in Epitome Sexti Victoris reperiantur. VINET.

A principio vitae tranquillissimus: adeo ut] Ex Capitolino hoc etiam accepit Eutrop. *Erat enim ipse tantae tranquillitatis, ut vultum numquam mutaverit moerore vel gaudio, Philosophiae deditus Stoicae.* A. F.

In infantia] Eadem verba Capitolinus habet in Marco. GLAR.

Philosophiae deditus] In M. vita Capitolinus enumerat prope duodeviginti viros Grammaticos, Rhetores, Philosophos, tum Graecos tum Latinos, qui ei adfuerunt, aut quos ipse audivit. GLAR.

Stoicae;] Quae Zenonem habebat autorem. GLAR.

Eum

bus, sed etiam eruditione Philosophus. tantae admirationis adhuc juvenis, [q] ut eum successorem paraverit Hadrianus relinquere: adoptato [r] tamen Antonino Pio generum esse ei idcirco voluerit, ut hoc ordine ad imperium perveniret.

XII. Institutus est ad philosophiam per Apollonium

VARIAE LECTIONES.

q *Ut cum succ. putaverit* Lugd. Bat. 2.

r *Tamen Divo Antonio genero ejus. Idcirco esse vol.* V. *Tamen Antonio Pio &c.* L. & Lugd. Bat. 2. 3. *Tamen Antonino Pium generum esse ei* Lugd. Bat. 1. Sc. *tum* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

Eum] Marcum. GLAR.

Successorem paraverit Hadrianus] Capitolinus in Marco ait: Marcum ita dilectum fuisse ab Hadriano, ut pro Vero eum nominaret Verissimum: & eum successorem imperii destinasset, si aetas ei maturior fuisset. Ut tamen desiderio suo satis fieret, Pium hac lege adoptasse, ut is Marcum adoptaret, ac Marcus item L. Verum Cejonii filium. Quamvis, ut dictum est, Hadrianus jusserit Pium tum Marcum tum L. sibi adoptare; ut quidam tradiderunt. GLAR. Ait Adrianum sibi successorem Marcum destinasse, sed adoptato Pio, ne Marcus imperio privaretur, illum Pio generum esse voluisse: ut ita post mortem Pii ad imperium perveniret. Et hoc etiam pene ad verbum ex Capitolino, qui sic scribit, *Nam & Adrianus, ut dictum est, hunc eundem successorem paraverat, nisi ei aetas puerilis obstitisset, quod quidem apparet ex eo, quod generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum utpote virum, quandoque Romanum perveniret imperium.* Quem locum Capitolini eo miror magis, quod ex eodem constat, Adrianum Pio generum, non Marcum, sed Verum delegisse, & post mortem Adriani ipsum Pium solutis sponsalibus filiae suae cum Vero, Marcum sibi generum optasse. Quare, si quidquam hic post viros doctissimos mihi tentare fas esset, crederem Capitolinum scripsisse, quod *generum Pius hunc eundem, &c.* Ita ut haec ejus mens fuerit: Adrianus Marcum sibi successorem parare decreverat, nisi Marco puerilis aetas obstitisset, & illud quidem ex eo apparet magis, quod post mortem Adriani Pius Marcum sibi generum delegit, quasi illud sibi secreto mandasset Adrianus, qui publice ea diffringere nolebat, quae publice cum Vero pepigerat. Innuit igitur Capitolinus Adrianum, qui filiam Pii Vero dari mandarat, sententiam mutasse, & ab ipso Pio petiisse, ut filiam suam non Vero, sed Marco traderet, ut ita Marcus ad imperium perveniret. Neque enim ita fecisset Pius, nisi illud Adriano ita placuisse intellexisset. Ego certe ita Capitolinum scripsisse existimo, Eutropium vero ejus verba vel jam corrupta exscripsisse, vel etiam ipsum, cum non intelligeret, corrupisse. A. F. & HEARN.

Ei] Sibi potius, scilicet Hadriano. GLAR.

Perveniret] Marcum. GLAR.

XII. *Per Apollonium*] De hujus Apollonii fastu Capitolinus in Antonino Pio. GLAR. *Usus est Apollonio Chalcedonio Stoïco Philosopho.* Capitolin. Ubi Chalcedonium vocat cum Eutropio, Paeanio & aliis. Sed cum idem Capitolinus alibi dicat, hunc

nium [s] Chalcedonium; ad ſcientiam literarum Graecarum [t] per Sextum Chaeronenſem, Plutarchi nepo-

VARIAE LECTIONES.

s *Chalcedonenſem* B. N. V. *Chalcedonem* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

t *Per Sextum, Chaeronenſis Plutarchi nepotem* V. A. LC. S. M. N. B. G. L. F. Sc. Burd. abeſt *Sextum*, ſicut etiam Parienſi: ſed *Sextum* hunc nepotem vocat etiam Apulejus initio lib. I. Metamorph. & Capitolinus in Antonino Philoſopho cap. 1. Et ſane ejus liber *de Medicina animalium* hodie adhuc exſtat, ſcholiis doctis a Gabriele Humelbergio illuſtratus. Ab ipſo Marco *Sextus* tantum nominatur: a Philoſtrato Σέξτος ὁ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφος: Suidas etiam Plutarchi nepotem dicit. Nonnulli perperam confundunt cum Philoſopho illo Pyrrhonio, cujus habemus adverſus dogmaticos acutiſſima ſcripta. Sed Empyricus iſte nullius dogmatis approbator, nedum auctor, omnium fuit everſor; cum e contra Sextus noſter Marci praeceptor, non ea ſolum, quae priores ſciverant ſapientes, nota habuit exacte: ſed ipſe etiam nonnullorum ſcitorum fuit auctor, & primus inventor. Nam de eo ſcribit Marcus, doctum ſe ab illo, τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. Cl. Caſaubonus aliquando ſtatuerat [vide notas ad Diog. Laërt.] eundem etiam eſſe cum Empirico, tandem vero [vide notas ad Hiſtor. Aug.] rem paulo accuratius perpendens, aliter ſenſit. *per Ciceronem* Lugd. Bat. 1. *per Cheronenſem*. 2. *Sextum* nec 3. neque 5. agnoſcit.

NOTAE.

hunc Apollonium Chalcide accitum, vere conjecit doctiſſimus Caſaubonus ubique legendum *Chalcidem*. Ita enim Chalcidis Syriacae gentile formarunt, ut obſervarunt veteres Magiſtri. A. F. Ita etiam Capitolinus in Marco cap. 2. ſed idem in Pio cap. 10. *Chalcide Syriae accitum* tradit, atque id propter mavult heic *Chalcidenum* legere Caſaubonus. fuit autem Stoicae ſectae Philoſophus. CELL. Calchidicum vocant Euſebius, Hieronymus, & Caſſiodorus, a Calchide nempe ſeu Calchedone. Frequentius tamen Χαλκηδόνα ſcribunt, quo modo etiam ſcribendum cenſuit Stephanus in voc. Καλχηδών. Sed qui antiqua monumenta tractant, aliam in omnibus ſcripturam obſervant. Quarta denique ipſa Synodus Oecumenica in vetuſtiſſimis exemplaribus non Chalcedonenſis, ſed Calchedonenſis nuncupatur. Et quod fidem praecipue facit, nunquam aliter veteres nummi, uti ait Cl. Sirmondus in notis ad Sidon. Vidit ſane complures, tum Caeſarianos, tum antiquiores alios: atque in his unum, in quo parte adverſa caput fuit Apollinis, cujus templum in ea urbe fuiſſe teſtis eſt in Pſeudomante Lucianus, in averſa tripus cum Inſcriptione ΚΑΛΧΑΔΟΝΙΩΝ, quae ipſa eadem fuit in omnibus aliis. Caſaubonus, in notis ad Capitolin. ſcribendum cenſet *Chalcidenum*. HEARN. Nummos ipſe complures habeo, ſed in illis & ΚΑΛΧΑΔΟΝΙΩΝ ſcribitur, & ΧΑΛΚΕΔΟΝΙΩΝ promiſcue. HAV.

Per Sextum Chaeronenſem,] Vetus liber,

potem. Latinas autem literas [u] eum Fronto, orator nobilissimus, docuit. Hic cum omnibus Romae aequo jure egit, ad nullam insolentiam [v] elatus [w] imperii [x] fastigio: [y] liberalitatis promptissimae, provincias

VARIAE LECTIONES.

u Delent Lugd. Bat. 2. 5. at post *nobiliss.* ponunt.
v *Elevatus* Lugd. Bat. 2.
w *Est imperii* Lugd. Bat. 1. 3. 5.
x *Fastu.* Sic Vin. & Sylb. MStos codices proculdubio (Cellarii verba sunt) secuti. Neque enim V. L. hic annotarunt *Fastigio* S. B. G. V. P. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. HM. Mer. quod cum periodi ratione minus bene, quam *fastu*, cohaeret. Non autem est dubitandum, quin noster in meliorem partem *fastus* vocabulum, (quae & Cellarii in V. L. verba sunt) pro *pompa* & *dignitate imperii*, acceperit.
y *Libertatis* F. corrupte. Nam etiam Graecus μεγαλόδωρος transtulit.

NOTAE.

liber, Sextum non habet: quamvis ita diceretur ille Plutarchi nepos; atque ita appellat Capitolinus in vita Antonini, & Apulejus initio sui Asini, quando de genere suo agit. VINET. *Audivit & Sextum Chaeronensem Plutarchi nepotem.* Capitolin. Hunc *Sextum* tantum vocat Marcus. Vide quae a viris doctissimis apud Capitolinum dicta sunt. A. F. Vid. Var. Lect. CELL. Hic, licet praecedentia ad verbum fere e Capitolino hausta sint, ab eo nimium recessit Eutropius: Sextum enim Chaeronensem inter Magistros, a quibus Philosophiam doctus est Marcus, numerat Capitolinus, consentit Xiphilinus, & Philostratus ad Xiphil. laudatus, ubi Vir Cl. recte hoc nomine erroris arguit Eutropium; dum in Graecis audivit Marcus Alexandrum Grammaticum, Annium Marcum, Caninium Celerem, & Herodem Atticum Rhetores, ut e Capitol. c. 2. demonstrat, & mox Doctiss. Fem. Latinis Grammaticis usus fuit Trosio Apro, & Pollione, & Eutychio Proculo Siccensi, ut ibidem Capitol. VERH.

Latinas autem literas eum Fronto, orator] Puto M. Frontonem, eum quem saepe citat Gellius, & maxime libro II. cap. 26. ubi virum consularem vocat. Et numeratur secundo Ulpiani anno in Coss. Catalogo, Anno Christi 102. GLAR. *Oratoribus usus est Graecis, Annio Marco, Caninio Celere, & Herode Attico, Latino, Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit, cui & statuam in Senatu petiit:* Capitolin. A. F. Glareano videtur M. Fronto esse, quem Gellius laudat II. 26. Capitolinus in Marco cap. 2. *Frontonem Cornelium* appellat, *quem Augustus discipulus extraordinario consulatu honoravit. Auson. ad Gratian.* CELL.

Hic cum omnibus Romae] *Cum populo non aliter egit, quam cum civitate libera.* Idem. A F.

Aequo jure] Non ut princeps, sed ut privatus. GLAR.

Imperii fastu:] Haec quorundam doctorum lectio est, quam probarem, si MSS. adstipularentur. Quare etiam dubitavit de illa Cellarius, ut videre est in *Var. Lect.* Nunc quum etiam omnes Batavi *fastigio* praeferant, vix dubito quin ista vox restituenda sit Eutropio; qui illa alibi quoque sic utitur; ut de Augusto VII. 8. *in amicos fidissimus*, *quos*

cias [z] ingenti benignitate [a] & moderatione tractavit. Contra Germanos eo principe res feliciter gestae sunt. Bellum ipse unum gessit Marcomannicum: sed quantum [b] nulla memoria fuit, [c] adeo ut Punicis conferatur. [d] nam [e] eo gravius est factum, quod [f] universi exercitus [g] Romani perierant. Sub hoc enim

Variae Lectiones.

z Delet Lugd. Bat. 5.
a Copula abest a Lugd. Bat. 3.
b Al. *nulla ante memoria. ulla* Lugd. Bat. 5.
c *Ita* Lugd. Bat. 5.
d *Quod ergo* Lugd. Bat. 1. *quod eo* Sch. & Mer.
e In quibusd. *eo* desideratur.
f *Universis* Lugd. Bat. 1.
g Vocem *Romani* addunt L. LC. S. N. M. B. G. V. HM. Sylb. Lugd. Bat. 2. 3. sed abest a Lugd. Bat. 1. & Mer. qui etiam legit *perierunt*. quin etiam Fuld. habet: *universi exercitus Romanorum*.

Notae.

quos tantis evexit honoribus, ut poene aequaret fastigio suo. De Diocletiano IX. 28. *ex tanto fastigio* &c. & de Maximiano X. 2. *Quo nuncio Maximianus Herculius ad spem erectus resumendi fastigii, quod invitus amiserat.* Sic & Capitol. in Ant. Pio cap. 6. *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* Hav. Cur, tot praeëuntibus Codd. MSS. & Edd. longe vetustissimis Aldina utraque, Juntina, Schonhovii, ac Merulae, unius vocis immutandae venia non esset, miror: Certe Cl. Grunerus id facere non dubitavit, & recte. Rationes a Cl. Havercampo hic datae sufficiunt. Verh.

Provincias ingenti benignitate] *Ergo provincias post haec ingenti moderatione ac benignitate tractavit.* Idem. A. F.

Contra Germanos] Statim post mortem Veri, Marcus expeditionem adversus Germanos repetiit, quam cum fratre susceperat. Hic quoque Capitolinum describit Eutrop. *Contra Germanos res feliciter gessit, speciale ipse bellum Marcomannicum, sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum etiam felicitate transegit.* A. F.

Bellum ipse unum gessit Marcomannicum:] Marcomanni in Germania populi e regione Pannoniae superioris, hodie *Merchen*, inter Viennam Austriae ac sylvam Boemicam. Moraviam quidam appellant. Glar. Bellum Marcomannicum superstite Vero motum fuit, sed delatum propter bellum Parthicum; mortuo tandem Vero solus Marcus illud gessit & profligavit an. U. C. 926. quinto anno pòst mortem Veri. A. F.

Marcomannicum:] Contra Germanos ad Danubium. Glar. Hoc ipsum est, quo legionis Melitenae precibus in summis exercitus Romani angustiis larga pluvia impetrata fuit. *Euseb. H. E.* v. 5. Marcomanni hoc tempore Moraviam cum Bohoemiae parte videntur incoluisse. Vell. 2. 109. Cell.

Quantum] Quam magnum: hoc est, quo nullum fuit hominum memoria majus. Glar. Innuit hoc bellum, antiquis, Gallorum, Cimbrorum, Poe-

enim tantus casus pestilentiae fuit, ut post victoriam Persicam, Romae ac per Italiam provinciasque, maxima [h] hominum pars, militum omnes fere copiae languore defecerint.

XIII. Ingenti ergo labore & moderatione cum apud [i] Carnuntum [k] jugi triennio perseverasset, [l] bellum

VARIAE LECTIONES.

h Deest B.
i *Carnotum* G. Fr. *Carnuntium* LC. N. M. *Carmintum* V. *Carnutum* Mer.
k *Jugi triennium* Lugd. Bat. 1.
l *Bello* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Poenorum & Mithridatis majus fuisse: quam sententiam a Capitolino expressit, ut supra vidimus. Dio *magnum* illud bellum vocat, & non solum insperatam victoriam, sed quae a Deo data esset. A. F.

Quod universi exercitus perierant.] Creditum est, quando sive fatum, sive natura, sive quod rarius est, Deus mundum omnibus calamitatibus affligere voluerit, hunc Marcum in imperium rerum promotum, qui omnibus succurreret: quod equidem strenue fecit. fuere autem bella sub eo ubique saevientia, terrae motus, inundationes, pestilentiae, fames, incendia. His publicis aerumnis Marcus quasi defensor omnibus objectus. GLAR.

Perierant.] Peste. GLAR. Pestilentia. CELL.

Sub hoc enim tantus casus pestilentiae] Julius Capitolinus in L. Veri vita ait, ipsum L. Verum ejus fati fuisse, in eas provincias per quas rediit Romam usque luem secum detulisse visum. GLAR. *Et eo quidem tempore quo pestilentia gravis multa millia & popularium & militum interemerat.* Pestilentia haec orta anno ante mortem Veri. A. F.

Post victoriam Persicam] Sub L. Vero. GLAR.

XIII. *Apud Carnuntum*] Ita apud Ammianum libro trigesimo. at in antiquo libro additur syllaba, *Carnuntium*. Illyriorum oppidum. VINET. Pannoniae oppidum. Plinius libro IV. cap. 12. post Danubii descriptionem ita ait: *Superiora autem inter Danubium & Hercynium saltum, usque ad Pannonica hyberna Carnunti: Germanorumque ibi confinium.* Haec Plinius. Andreas Althamer in Danubii descriptione ita ait: *Intra Viennam ad Danubii alveum Petronella maximi & vetusti oppidi vestigium jacet, Carnuntum dixere veteres.* GLAR.

Carnuntum] Populum *Carnuntos* Plinius IV. 12. collocat inter Danubium & Hercynium saltum. Ammianus lib. XXX. cap. 17. *Cornutum* [sine N scribit] *Illyricum oppidum* vocat: Aurel. Victor autem in Vero, *Urbem Pannoniae.* Recte rudera sunt ex adverso confluentis Mari & Danubii, inter Vindebonam & Posonium. Adde Plin. 4. 12. cum Cluverii interpretatione in Norico c. 735. & Vell. Paterc. 2. c. 109. ubi Carnutum locus Norici regni proximus vocatur CELL. Sed *Carnuntum* per N scribendum esse, ex Spart. Sev. & Grut. Inscr. recte monet Cel. Haverc. ad Oros. L. VII. c. 15. VERH.

Jugi triennio] *Triennio jugiter* etiam Oros. L. VII. c. 15. Male. Nam Xiphil. p. 814. refert, Marco Romam re-

lum Marcomannicum confecit, quod cum his [m] Quadi, Vandali, Sarmatae, Suevi, atque omnis barbaria [n] commoverat: multa hominum [o] millia interfecit: ac Pannoniis servitio [p] liberatis, Romae rursus cum Commodo [q] Antonino, filio suo, quem jam Caesarem fecerat, triumphavit. Ad hujus belli [r] usum aera-

VARIAE LECTIONES.

m *Squadi* N. B. *Quadri* L. *Cum his Quadiu uvandali* Lugd. Bat. 1. *cum Squadis, Vandalis, Sarmatis, Suevis atque omni* &c. 2, *Wandali* 5.

n *Commoverant* N. M.

o Pro *millia* est in Lugd. Bat. 1. *vel*.

p *Liberalitatis* Lugd. Bat. 1. *libertatis* 3.

q *Antonio* G. L. V. Lugd. Bat. 1.

r *Sumptum, nequis indigeret, neque provincialibus aut senatui aliquid vellet auferre, instrum.* V.

NOTAE.

reverso, & apud populum concionanti, dicentique, se multos annos peregrinatum fuisse, clamantem populum respondisse, *octo*. nempe, ut monet Vir Cl. ad h. l. a primis belli initiis, ad quod cum fratre profectus fuit, quum interim fratre urgente, reversus annum amplius in urbe quievisset, unde iterum solus profectus est. VERH.

Quod cum his Quadi, Vandali] *Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul etiam Quadis extinctis servitio liberavit: & Romae cum Commodo, quem jam Caesarem fecerat, filio ut diximus suo, triumphavit* Capitolin. A. F.

Quadi,] Marcomannis vicini. Quadi hodie dicuntur, ut Althamer tradit, *Voitlandi*, ad montem Piniferum, *feutelberg*, ad Aegrum urbem. Ex quo monte quatuor flumina in quatuor mundi partes effluunt, Sala ad Septentrionem, Moenus ad Occid. Naba ad Merid. Aeger ad ortum. GLAR. Marcomannis vicini in Moravia. CELL.

Vandali] Ad Vistulam fluv olim. GLAR.

Sarmatae,] Poloni, & eis vicini. GLAR.

Suevi,] Teutones, Senones. GL.

Omnis barbaria] XVII. populos enumerat Capitolinus in Marco. GL. Jam supra Germaniam Barbariam vocavit. A. F.

Commodo] Sceleratissimo nebulone. GLAR.

Quem jam Caesarem fecerat,] *Ab Adriano divisa nomina Caesarum atque Augusti, indictumque in Rempublicam, uti duo, seu plures summae potentiae dissimiles, cognomento ac potestate dispari sint.* Victor. Nam cum ante *Caesaris* & *Augusti* nomina Imperatoribus tantum darentur, institutum, ut ea dividerentur, & Augusti ipsi Imperatores, Caesares vero, qui ab Imperatoribus adoptati, Imperiique haeredes designati fuerant, dicerentur. Sicut Aelius Verus candidatus imperii, primus Caesar dictus est. Vide apud Victorem, pag. 128. A. F.

Ad hujus belli usum] Meminit & Julius Capitolinus in Marco & Sext. Aurelius in eodem, de hac Marci pietate in patriam. GLAR.

Belli] Marcomannici, sive Germanici. GLAR.

Aerario exhausto] Tam fisco quam aerario. Idem Victor in Epitom. &

aerario exhausto, cum largitiones nullas haberet, neque [s] indicere [t] provincialibus aut senatui aliquid vellet, [u] instrumentum regii cultus, facta in foro divi Trajani [v] sectione distraxit: vasa aurea, pocula crystallina & [w] murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: [x] ac

VARIAE LECTIONES.

s *Indigere* Lugd. Bat. 3.
t *Provinciarum* Lugd. Bat. 1.
u Ita omnes libri praeter Mer. qui *instrumenta*, multitudinis numero, refert.
v *Sexitione* Lugd. Bat. 1.
w *Urrina* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

& ambo Capitolinum describunt. A. F.

Belli sumptum, cum aer. exh.] Hanc lectionem fide Cod. Leid. 1. Schonh. & Mer. abjeci. Melius, ut nunc est, sensus se habere visus est. *Instrumenta* numero plur. praetulerunt iidem Schonh. & Mer. sine auctoritate ullius Cod. unde recte ex Aur. Vict. Ep. XVI. Suet. Oct. 73. & Justin. XXIII. 2. vulgatum tuetur Cl. Gruner. VERH.

Cum largitiones nullas haberet,] Id est cum nihil haberet, quod largiretur militibus. Victor. in Epitom. *Hic cum aerario exhausto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet.* GLAR. & A. F.

Indicere] Imperare. GLAR.

Provincialibus] De Senatu nihil Capitolin. *Neque in animum induceret, ut extra ordinem Provincialibus aliquid imperaret.* A. F.

Aliquid] Scil. extra ordinem. GL.

Instrumenta] Eadem verba sunt Sex. Aurelii: hoc est, ornamenta imperatoria. GLAR.

Instrumentum regii cultus,] Id est, ornamenta Imperialia. Idem alii Imperatores fecere, ut Nerva, qui, ut scribit Dio, cum argenti penuria laboraret, multas vestes, vasa aurea & argentea, & alia multa privatorum, regia praedia, domos & omnia, praeter unice necessaria, vendidit. A. F.

Sectione,] *Auctione*, Capitolinus. GLAR.

Et Murrhina,] Myrrhina, idem apud Plinium. VINET. Murrha gemma, unde vasa murrhina. quidam putant murrham esse humorem qui in Oriente, maxime Parthiae regno sub terra condensatur. Vide copiose Plinium *lib.* XXXIII. *cap.* 12. GLAR. Id est porcellanea. A. F. Plinius XXXVII. 2. *Eadem victoria* [Pompeji Mithridatica] *primum myrrhina in urbem induxit.* paulo post: *Excrescit in dies ejus rei luxus, murrhino* LXXX. *sestertiis empto, capaci plane ad sextarios tres calices.* Meminit & Seneca hujus generis poculorum Ep. 119. 123. & Suet. Aug. c. 71. Salmasius in Solin. c. 15. sub fin. murrhina nostra porcellanea esse contendit, quod secus videtur Harduino ad Plin Praef. Lib. III. CELL.

Distraxit] Vendidit. Sueton. Vesp. XVI. CELL.

Uxoriam ac suam sericam] De uxoria serica tantum Capitolin. *Et vestem uxoriam sericam & auratam.* Quia scilicet serica & aurata vestis propria fuit Augustae, non Augusti. Eutrop. tamen & Victor. *suam* interferunt, quia scilicet habuerunt rationem temporis sui, quo

[x] ac per [y] duos" continuos menses ea venditio [z] habita est", [a] multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata [b] voluerunt: molestus [c] nulli fuit, qui maluit semel empta retinere.

XIV. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eo-

Variae Lectiones.

x *Ac duravit per duos continuos* B. & Lugd. Bat. 1.
y Deest LC.
z Desunt S. B.
a *Multeque* Lugd. Bat. 3.
b *Noluerunt* Lugd. Bat. 3.
c *Nullus* Lugd. Bat. 2.

Notae.

quo serica veste Augusti utebantur, ut optime Salmas. A. F.

Gemmarum] Quas in sanctiore repostorio Hadriani repererat. Glar.

Habita] Celebrata. Glar. *Ea* ex Cod. Leid. 1. addidi. Placet Grunero, qui tamen nihil mutat. Et, si praecedd. legas, adprime illud pronomen sensum perficit: verum pro *ac suam sericam*, *ac auream* &c. & *auream* lego fide Cod. Leid. 1. quem hic neglexit Havercampus. Vix quoque verosimile, Eutropium ter eamdem copulam junxisse, ut rursus sequitur *ac per duos*. praeterquam quod ante vocalem usquam ab Eutropio *ac* poni non memini: Neque unquam in probo scriptore ante vocalem comparere, quam multis probat acutissimus Oudendorpius ad Suet. Caes. xxvi. & saepius alibi. Verh.

Multumque auri redactum] Capitolinus: *Tantumque auri redactum, ut reliquias belli Marcomannici ex animi sententia persolveret* Glar.

Post victoriam] Postquam illo auro inde redacto reliquias belli Marcomannici confecit. Capitol. *Tantumque auri redactum ut reliquias belli Marcomannici ex sententia persequutus, postea dederit potestatem emptoribus, ut si quis vellet empta reddere atque aurum recipere, sciret licere: nec molestus ulli fuit, qui vel non reddidit empta, vel reddidit.* Joannes Antiochensis: τοῖς μὲν ἑκούσιον ποιουμένοις τὴν τῶν βασιλικῶν σκευῶν ἀνάδοσιν, τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τιμῆς ἀπεδίδου, τοὺς δὲ μὴ θέλοντας οὐκ ἠνάγκαζε, *Iis quidem qui ornamenta regia reddere volebant, emptionis pretium restituit, reliquos qui nolebant non coëgit.* A. F.

Victoriam] Auctionem factam. Gl.

XIV. *Hic permisit viris clarioribus*] Eadem Victor in Epitome: ex Capitolino uterque, ubi: *Tunc viris clarioribus permisit, ut eodem cultu, quo & ipse, vel ministeriis similibus convivia exhiberent.* Erat autem haec permissio necessaria, ut instituta sectio posset peragi: nam alioquin Imperatoriam supellectilem quis esset ausus emere? Plinius loquens de auctione Trajani: *Tanta benignitas Principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus quod digni videmur.* Lamprid. in Heliogabalo. *Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit, quia tunc ex Antonini Marci auctoritate id fieri licebat, qui omnem apparatum Imperatorium publice vendiderat.* Casaub. A. F.

eodem cultu [d] quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. In editione munerum poſt victoriam adeo magnificus fuit, [e] ut centum ſimul leones exhibuiſſe tradatur. Cum igitur fortunatam rempublicam & virtute & manſuetudine reddidiſſet, obiit XVIII. im-

VARIAE LECTIONES.

d *Quod* Lugd. Bat. 1. *quo & ipſe* ... *exbiberet* 3.
e *Centum*... *traditur* deleto *ut* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Et miniſtris ſimilibus] Neminem enim licebat miniſtros habere eodem cultu, quo eſſent Imperatorii. Sueton. de Domitiano: *Generum fratris indigne ferens, & ipſum albatos miniſtros habere, proclamavit,*

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

Capitolin. Supra pro *miniſtris* habet *miniſteriis*, quod de miniſtris intelligendum eſſe negat Salmaſius: *Miniſteria*, inquit, hic ſunt vaſa aurea & argentea, *miniſteria* enim pro vaſis & poculis, Paulus lib. III. Sent. tit. de Uſufructu: *Vaſis argenteis legatis ea omnia continentur quae capacitati alicui parata ſunt, & ideo tam potoria quam eſcaria, item miniſteria omnia debebantur, veluti urceoli, paterae, lances, piperatoria, cochlearia quoque, itemque trullae: calices, ſcyphi, & his ſimilia.* Alias nemo neſcit *miniſterium* Latinis dictum pro argento menſali, vel delphica, in quo argentum illud exponebatur, Gloſſ. *Delphica.* μινιστήριον. A. F. Eumdem errorem cum Noſtro commiſit Aurel. Vict. Ep. XVI. ut recte obſervat Cl. Gruner. Male uterque cepit Capitolini mentem in Marco c. 17. putans, ibi *miniſteria* eodem modo quo alibi, ſed rectius *ſervitia* pro *ſervis*, *conjugia* pro *conjugibus* ponuntur, *miniſtros* ſignificare, cum ſunt vaſa argentea ceteraque ad menſam neceſſaria inſtrumenta. Vide praeter Viros D. ad Aurel. & Capitol. τὸ πάνυ Gronov. Obſerv. L. II. c. 24. VERH.

Editione munerum] *In munere publico*; Capitol. GLAR. *In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut centum leones una miſſione ſimul exhiberet ſagittis interfectos.* Capitolin. In Euſebii Chronico ad annum ultimum hujus Imperatoris haec ſcripta ſunt, etiam in antiquiſſimis membranis, ut teſtatur Caſaub. *Antoninus poſt victoriam adeo in editione munerum magnificus fuit, ut centum leones exhibuerit.* A. F.

Simul] *Una miſſione*: Capitol. GLAR.

Exhibuiſſe] Sagittis interfectos: Cap. GLAR.

Virtute & manſuetudine] Fortitudine & clementia. GLAR.

Obiit] In Pannonia: Vendobonae, ait Sex. Aurel. GLAR.

XVIII. imperii anno,] Haloander tribuit ei 19. annos, ſicut Euſebius; at Capitolinus cum Eutropio ſentit. Caeterum apud eundem Capitolinum M. natus eſt anno CHRISTI 123. mortuus anno 181. vixit ergo annos 59. atque ita habet Sext. Aurelius Victor, & Bap. Egnatius. GLAR. Deeſt annus integer, & dies amplius decem ſive undecim. Vide apud Victorem, p. 134. A. F. & HEARN.

Vitae LXI;] Facilis lapſus hujus numeri, in tranſpoſitione IX. XI. legend. enim LIX. GLAR. Ita ſaepe fieri non nego: ſed hic Eutropium errare putem, ut ex Paeanio liquet, & Capitolino c. 18 quem Noſter ſequitur. Ut recte obſervat Cl. Gruner. Vixiſſe autem annos LVIII. menſes X. dies XX. vide ad Dion. p. 815. imperaſſe annos XIX. dies XI. oſtendit Gruner. quem vide. Variant autem Scriptores, quos ad Dionem recenſitos videas. VERH.

Omni-

imperii anno, vitae [f] LXI.; & [g] omnibus certatim annitentibus, inter [h] divos relatus est.

XV. Hujus successor [i] L. [k] Antoninus Commodus [l] nihil paternum habuit: nisi quod contra Germa-

VARIAE LECTIONES.

f *LX.* LC. L. F.
g *Ab omnibus* S. M. B. Lugd. Bat. 2.
h *Deos* Mer.
i Deest N. M. L. LC.
k *Antonius* N. M. G. L. V. Lugd. Bat. 3. 5.
l *Qui nihil* V.

NOTAE.

Omnibus certatim adnitentibus,] *Denique priusquam funus conderetur, ut plerique dicunt (quod nunquam antea factum fuerat, nec postea) Senatus Populusque, non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.* Vide apud Victorem. A. F.

XV. *Hujus successor L. Antoninus Commodus*] Omnium nebulonum & latronum atrocissimus, monstrosus hic Commodus, clarum fecit proverbium hoc, Heroum filii noxae. Ex bono patre sceleratus filius, optimis praeceptoribus commendatus. Sed vicit naturae malitia omnem disciplinam. Ut primum pater est mortuus, aures praebuit aulicis corruptoribus, quibus etiam sub patre clanculum moriger fuit. Initium mali a foemina ortum. Lucilla soror Commodi, quae nupta fuerat Vero, post Veri mortem a Commodo commode tractata. Caeterum postquam Commodus uxorem duxit, coacta cedere imperatoris uxori, adeo id aegre tulit, ut adversus fratrem occultam seditionem moverit. ea cum male cessisset, ingens Commodo in Senatum Romanum odium concitavit, ita ut inde Commodus nunquam bene commodarit urbi. unde Perennius occasionem nactus bona reorum piscandi, tantas congessit divitias, ut ad imperium occupandum aspirarit. Sed ut is oppressus, Cleander non minor tyrannus successit. quo caeso, deinde caedes promiscuae durarunt, donec per concubinam Martiam ;ac alios conjuratos ipse strangulatus est. GLAR.

Commodus] Ael. Lampridius hunc descripsit. Fuit autem hic Commodus, omnibus incommodus, Anno Christi 182. GLAR.

Nihil paternum habuit:] Eleganter & argute dictum. Nam credebatur ex adulterio matris Faustinae susceptus, teste Capitolino cap. 19. HEUMANN. Haec vera: quanquam etiam velle potuit Eutropius, Commodum a Marci, qui pater habebatur scilicet, institutis alienissimum fuisse, unde etiam Capitol. in M. c. 18. & Spartian. in Severo, aliique a Casaubono ad Capit. laudati Commodum atro carbone notantes Marco nihil felicius fuisse testentur, si Commodum non reliquisset. VERH.

Nisi quod contra Germanos] *Victi sunt sub eo tamen, quum ille sic viveret, per legatos Mauri, victi Daci, Pannoniae quoque compositae, in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recusantibus Provincialibus, quae omnia ista per duces sedata sunt.* Lamprid. A. F. Aliter Lampridius cap. 3. *Bellum quod pater pene confecerat, legibus hostium addictus remisit.* CELL. Ipsissimis Nostri verbis utitur Orosius L. VII. c. 16. Ubi Cl. Havercamp. e Lamprid. c. 13. recte observat, Commodum, mortuo patre, bellum Germanicum deseruisse, sed per legatos plurima bella

manos feliciter & ipse pugnavit. [m] Septembrem mensem ad nomen suum [n] transferre conatus est, ut Commodus diceretur. [o] Sed luxuria & obscoenitate [p] depravatus, [q] gladiatoriis armis saepissime in ludo, deinceps etiam in Amphitheatro cum hujusmodi hominibus [r] saepe dimicavit. Obiit [s] morte subita, atque adeo ut strangulatus, vel veneno interfectus [t] putaretur: cum annis [u] XII. post patrem, &

VARIAE LECTIONES.

m *September* Lugd. Bat. 1.
n *Conferre* Lugd. Bat. 3.
o *Sed uxoria obscenitate depravatus* B. G. S. Lugd. Bat. 2. 5. *sed obscenia obscenitate* Lugd. Bat. 3. *Sed luxuria obscenitate &c.* V. P.
p *Pravatus* Lugd. Bat. 1. *deprivatus* Lugd. Bat. 3.
q *Gladiatoris* Lugd. Bat. 1.
r Deest S. N. M. B. G. V. L. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
s *Mortem* Lugd. Bat. 1.
t *Putetur* Lugd. Bat. 2. 5. Pro *interfectus* est in 3. *mortuus*.
u *XXII.* F. *XI.* Lugd. Bat. 1. 3.

NOTAE.

bella feliciter gessisse. Haec pluribus quoque observantur ad Dion. p. 820. ubi vides, Commodum post patris mortem Romam reversum, inde nunquam egressum fuisse. VERH.

Septembrem mensem ad nomen suum] De nominibus mensium a Commodo mutatis non parum dissentiunt Auctores. Sed Verum est mensem Augustum *Commodum* dictum, non vero Septembrem. Vide apud Victorem, pag. 134. A. F. Hunc errorem etiam ab aliis commissum notarunt dudum Viri D. Vid. ad Epit. Victoris XVII. Lamprid. c. 11. 12. Dion. p. 825. VERH.

Sed luxuria & obscoenitate depravatus] Victor. in Epitom. *In tantum depravatus ut gladiatoriis armis saepissime in amphitheatro dimicaverit.* A. F.

In ludo] Schola gladiatorum, Cic. II. Catil. cap. 5. *ludum gladiatorium.* Herod. 1.16. τὸ μονομάχων καταγώγιον vocat. CELL.

Cum hujusmodi hominibus] Servitiis. GLAR.

Strangulatus,] Quae aliorum omnium est opinio. GLAR. Primum ei venenum datum, sed multa vini potione virus expellente, immissus Narcissus validus Palaestrita, qui ei quasi arte exercitii brachiorum nodo fauces pressit, & spiritum interclusit. Adi Victorem pag 136. A. F. Utrumque verum est. Cum enim timeretur, ne vomitu venenum, quod acceperat, ejiceret, immissus est juvenis, qui strangularet, *Herodian. lib. 1. extrem.* CELL.

Strangulatus vel veneno &c.] Utrumque verum; nam veneno, quod ei datum fuerat, minus efficaci, per athletam suffocatus est. Vide quos ad Dion. laudat Vir Cl. & Oros. L. VII. c. 16. & hic Grun. VERH.

Annis XII.] XIII. al. GLAR. Imperavit an XII. menses VIII. dies XV. A. F. E Dione p. 828. rectius annos XII. menses IX. dies XIV. Commodi

& [v] VIII. mensibus imperasset; tanta exsecratione omnium, ut hostis generis humani etiam [w] mortuus judicaretur.

XVI. Huic successit Pertinax, grandaevus [x] jam, [y] ut qui [z] septuagenariam [a] attigisset aetatem; [b] praefectu-

VARIAE LECTIONES.

v *IX.* G. *VII.* Lugd. Bat. 1.
w Delet Lugd. Bat. 3.
x Deest G. L. V. HM. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
y *Et qui* G. L. F. V. HM. Lugd. Bat. 1. 2.
z Natus annos ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα Xiphil.
a *Adiisset* Lugd. Bat. 3.
b *Praefecturam urbis* Lugd. Bat. 3. 5. *urbium ag.* 1.

NOTAE.

modi imperio tribuit Cl. Gruner. Adi Dionem ipsum, & vide, qui scriptores inter se discrepantes conciliet Vir Cl. in notis. Orosius annos habet XIII. L. VII. c. 16. VERH.

Ut hostis humani generis] Hostis patriae, hostis Senatus. Vide Lamprid. 18. A. F. Hostis patriae, hostis deorum, patricida senatus. Lamprid. c. 18. ex SC. CELL. Vide hic Cl. Gruner. Ceterum notatu dignum censuit Eutropius, Commodum, post mortem humani generis hostem judicatum fuisse, quum plerique, quibus se liberare volebat patria, vivi hostes declarati fuerunt, unde Orosium deceptum credo, qui L. VII. 16. *Hostis humani generis etiam vivus judicatus.* VERH.

XVI. *Huic successit Pertinax;*] Romanum imperium eo jam devenerat, ut saepe Barbarorum militum colluvies, non suffragiis, sed insanis tumultibus dominum orbi daret: nec alia succedendi lex, nisi mactato superiore principe. Id quod in Pertinace probe visum est, qui invitus imperium accepit, jam animo praesagiens latronum immanitatem, qua misere periit. quidam tamen ajunt, invisum etiam militibus fuisse potissimum ob avaritiam, quod insigne vitium putatur in principe. Sed ea erant fata hujus. GLAR.

Successit Pertinax;] Anno Christi 195. Julius Capitolinus hunc describit. GLAR.

Grandaevus] Quia septuagenario major. Eusebius. GLAR.

Ut qui septuagenarium attigisset] Librarii, puto, numeros depravarunt apud Historicos. Sexti Victoris Epitome habet VII. & LX. annos. Julius Capitolinus annos LX. menses VII. dies XXVI. Caeterum si Pertinax natus Calend. Augustis, Vero & Bibulo Consulibus, interfectus fuerit quinto Cal. Apriles, Falcone & Claro Consulibus: vixerit annos sex & septuaginta, cum mensibus septem, & diebus circiter XXVIII. VINET. Eusebius in Chronicis ait, hunc septuagenario majorem fuisse, cum praefecturam urbis ageret. Sex Aurel. VII. ac LX. annos, Egnatius LXI. habuisse dicunt. At Capitolinus ait natum anno CHRISTI 128. caesum anno CHRISTI 195. non excessisset igitur 68. annos. GLAR. Annos natus LXVI. & menses V. ad imperium provectus Pertinax. A. F. & HEARN. Ex consulibus apud Capitolinum, quibus natus & mortuus est, colligitur vixisse annos LXV. Xiphilino ἐβίω ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα. CELL. Vineti calculus unice probus, idemque, quem pluribus probat Vir Cl. ad Dionem p. 835. VERH.

prae-

fecturam urbi tum agens, [c] ex S. C. imperare jussus. [d] Octogesimo imperii die, praetorianorum [e] militum seditione, [f] & Juliani scelere occisus est.

XVII. Post eum [g] Salvius Julianus rempubl. invasit,

VARIAE LECTIONES.

c *Et* Lugd. Lugd. Bat. 1. *Senatusconsultu* 2.
d *XXX.* M. N. LC. *LXXXI.* HM.
e *Militiam* Lugd. Bat. 2.
f *Ut* Lugd. Bat. 2.
g *Silvius* N. *Salvinus* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Praefecturam urbis] Vetus liber, *praefecturam urbi:* quemadmodum dicitur *praefectus urbi*, & *praefectus praetorio* dativo casu. Sic & Sexti Victoris loquitur Epitome. VINET. Sic & Victoris epitome loquitur. Nam dicimus *praefectus urbi & urbis*. CELL.

Octogesimo imperii die,] Capitolinus & eadem Epitome LXXXV. VINET. Octogesimo septimo: imperavit enim mensibus II. diebus XXVII. A. F. & HEARN.

Praetorianorum militum seditione & Juliani scelere &c.] De praetorianis militibus quod scripsit Eutropius, verum est: variae cur in eorum odium incurrerit Pertinax, rationes exhibentur ad Dion. p. 830. De Juliano autem, etiamsi Aurelius & Orosius, aliique idem testati sint, non liquet. Certe Spartian. in Jul. c. 3. negat, &, si huic parum fidei sit habendum, quod, quaecunque a Nostro aliisque Juliano in vitium versa, in laudem convertat, ipse Dio p. 835. licet eum luxuriosum, & novarum rerum cupidum faciat, huic tamen labi eximit, quippe qui a Commodo in patriam relegatus, non nisi post Pertinacis mortem animos iterum sustulit, & inter epulas ab uxore & filia, ut imperium emeret, sibi persuaderi passus est, Sulpicianum idem molientem habens adversarium, ut ibidem, & in notis videre est. VERH.

XVII. *Post eum*] Anno Christi 195. GLAR.

Salvius] Qui & Didius apud Spartianum & Sex. Aurel. Hunc descripsit Ael. Spartianus. GLAR.

Salvius Julianus Rempublicam] Hic Mediolanensis, nobilis, dives ac jurisperitus, authore Herodiano, ingenti pecunia imperium a praetorianis militibus licitatus emit, qui per magnum scelus Pertinacem innocentem occiderunt. Duo igitur ingentia gravabant virum odia: alterum militum, quod eis promissa dare non poterat: alterum populi, quod perfidus in optimum principem fuisse traderetur. GLAR.

Salvii Juliani] Quia ejus avus erat apud Spartianum. GLAR. Didium vocant Spartianus & Victor. Epitom. Salvium alter Victor. pag. 136. ubi vide notata. A. F. Ad marginem suae Editionis asterisco optime conjecit Vir Cl. van Hoven *pronepos.* Sed Salvius Julianus, qui edictum perpetuum composuit, nec avus fuit Juliani Imperatoris, ut Glareano videtur, nec proavus paternus, ut Doctiss. Feminae hic, & Salmasio ad Spartian. c. 1. placet, sed proavus maternus, ut rectius Casaubonus ibidem ostendit: Ad Dionem quidem p. 835. Vir Cl. Eutropio consentit, sed rationem non addit, quam Casaubonum bene dedisse opinamur. Ceterum num *Didius* an *Salvius* legas, perinde est, quia utrumque nomen habuit. Nam M. Didium Salvium Julianum, postea dictum

ſit, vir nobilis & jure peritiſſimus; Nepos [h] Salvii Juliani, qui ſub [i] divo Hadriano *perpetuum* compoſuit *edictum*. Victus [k] eſt a Severo apud [l] Mulvium pontem, interfectus in palatio. [m] vixit menſibus ſeptem, poſtquam coeperat imperare.

XVIII.

Variae Lectiones.

h *Silvii* N.

i *Divo Antonino* HM.

k Delet Lugd. Bat. 2.

l *Molvium* S. Lugd. Bat. 2. *Milvium* N. M. G. V. Faſti Siculi, a Scaligero editi, Μυλόβιον legunt. *Milivum* Lugd. Bat. 3. Mox *menſes* alii.

m *Vix* Lugd. Bat. 1. qui mox *imperare* delet.

Notae.

dictum fuiſſe M. Didium Commodum Severum Julianum, vide ſis in notis ad Dionem d. l. Verh.

Vir nobilis] Ejus proavus paternus Salvius Julianus bis Conſul, praefectus Urbis & Juriſconſultus. Glar.

Jure peritiſſimus] Ita jam ediderunt Viri Cl. van Hoven & Grunerus, qui ex Aurelio Vict. Epit. xix. aliiſque utramque terminationem probat. Nos, his (& Oudendorpio Viro Celeb. ad Sueton. Tiber. c. xlii.) praeëuntibus, quod Codd. MSS. Leid. 1. & 2. optimaeque Edd. confirmant, vulgatam lectionem quoque abjecimus. Verh.

Perpetuum edictum] Quale hoc fuerit, non explicant authores. Glar. Praetores olim edicta, hoc eſt leges annuas ſcribebant, & quo edicto ſuperioris anni Praetor uſus fuerat, eo inſequens Praetor fere non utebatur; quare varie inconditeque jus a Praetoribus promebatur. Poſtea vero conſtitutum eſt ut edictum unum componeretur, ex quo omnes in poſterum Praetores perpetuo jus dicerent, quod idcirco *Perpetuum* fuit appellatum. A. F. Ejus fragmina collegerunt JCti. Vid. Sim. a Leewen de Orig. & progreſſu Juris Rom. Cell.

Victus eſt a Severo apud Mulvium pontem] Eum Septimius Severus Imperator creatus, *pontem proxime Milvium acie devicit*, miſſique qui fugientem inſequerentur, apud palatium Romae obtruncavere. Victor. 137. A. F.

Mulvium pontem,] Qui prope Romam fuit. Glar. Aurelius Victor eadem. Nihil vero de hoc praelio habent Herodianus, Spartianus, Xiphilinus. Cell.

Interfectus in palatio.] Non a Severo, ut noſter cum Victore habet: ſed percuſſore a Senatu immiſſo, *Herodian.* ii. 12. 10. Spartian. cap. 8. Cell. Recte Cellarius Noſtri errorem, quem Victor Caeſar. xix. & pejus in Epit. xix. & Oroſ. L. vi. c. 16. commiſerunt, vidit. Nam Spartianus c. 8. tradit, quum fingeretur, Julianum ſe veneno abſumpſiſſe, revera a Senatu miſſos, quorum cura per militem gregarium in Palatio occiſus ſit. poſtquam Senatus auctoritate abrogatum ei eſſet imperium, & ſtatim Severus Imperator adpellatus. Conſentit Dio p. 837. Verh.

Palatio.] Principis aula. Glar.

Vixit menſib. vii.] Ita Sex. Aurelius Victor. & Egnat. Haloander 2. menſ. dies 5. habet. Sed & Spartianus ait menſibus duobus, diebus quinque. Glar. Sed imperavit tantum menſibus duobus, diebus quinque, poſteaque Severo ſponte imperio ceſſit. A. F. & Hearn.

XVIII. Hinc [n] imperii Romani administrationem [o] Septimius [p] Severus accepit: oriundus [q] ex Africa, [r] provincia Tripolitana, oppido [s] Lepti. solus omni memoria & ante & postea ex Africa imperator fuit. Hic primum fisci [t] advocatus, mox [u] militaris tribunus,

VARIAE LECTIONES.

n *Imperii omnis administrationem* LC. *Imperii summam admin.* F.
o *Septimus* S. N. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
p *Acceptus* Lugd. Bat. 2.
q *Et* Lugd. Bat. 2.
r Desunt LC.
s *Leptei* Lugd. Bat. 1.
t *Ducatus* Lugd. Bat. 3.
u *Militari* Lugd. Bat 2.

NOTAE.

XVIII. *Hinc imperii administrationem*] Ut Commodus caesus est, & mox Pertinax, nec reliquissent haeredem, multi imperium invaserunt: Romae Didius Julianus, in Syria Pescennius Niger, in Gallia Clodius Albinus: in Pannoniis ac Illyrico Septimius, vehemens homo negotiis gerendis, ac ferox, vitaeque assuetus durae & asperae, promptus excogitandis rebus, acer exequendis. GLAR.

Septimius Severus] Severus, ut Pertinacem caesum audivit, Juliani perfidia, somnio quodam motus ad spem nanciscendi imperii, cum sciret Pertinacis memoriam apud exercitus Illyricos sacram, ut qui Pertinax sub M. Antonino multa memoratu digna gessisset, militum animos ad vindicandam ejus caedem incitavit: simulans, non se quidem imperium quaerere, sed ultum ire tanti principis sanguinem, longe aliud in lingua promptum quam in animo reconditum tegens. Habita itaque ad exercitus oratione, statim militum fausta acclamatione factus est imperator. quo facto, statim in Italiam duxit exercitum, ac Romam armatus invadit. Praetorianis, qui Pertinacem occiderant, dolose exarmatis, in Syriam proficiscitur: ac Nigro ibidem devicto, redit in Galliam ad Clodium Albinum devincendum. Ita prorsus omnibus devictis, in Parthos, Armenios ac Arabes exercitu ducto, multa tropaea celebresque victorias reportavit: quas omnes ipse sua crudelitate foedavit, & filii sceleribus obumbrarunt, ac in nihilum redegerunt. GLAR.

Severus] Saevus potius ac crudelis, Anno Christi 196. De quo Ael. Spartianus. GLAR.

Tripolitana,] Maritima, ad latus Syrtis majoris: aut inter duas Syrtes. GLAR. Medio fere spatio inter Syrtim Majorem & Minorem, hodie *Tripoli de Barbaria.* A. F. Ut significetur Africa, proprie dicta *Tripolis.* Solino cap. 40. est regionis nomen, dictae *de trium urbium numero*, *Taphrae*, *Abrotoni*, *Leptis magnae.* Vid. Casaub. in cap. 18. Spartiani Sever. CELL.

Hic primum fisci advocatus,] *Sic auspicia honorum cepisse patrocinio fisci* dicit Victor de Severo pag. 142 Advocatum fisci eligebant Imperatores ex corpore advocatorum, qui in diversis foris postulabant. Ejus munus praecipue in iis bonis, quae

 fisco

nus, per multa deinde & varia officia atque honores, usque [v] ad" administrationem totius reipub. venit. Pertinacem se appellari voluit, in honorem ejus Pertinacis, qui a Juliano fuerat occisus. [w] Parcus admodum fuit, natura saevus: bella multa & feliciter gessit. [x] Pescennium Nigrum, qui in [y] Aegypto & Syria [z] rebellaverat, apud [a] Cyzicum interfecit. Par-

VARIAE LECTIONES.

v Deest F. unde ejicit Cell. quod illa ἰδιωτεία Eutropio non insolita sit. Deest quoque Lugd. Bat. 3. *Venit* autem pro *pervenit* dedimus e Codd. MSS. Leidd. omnibus.

w *Parens* Lugd. Bat. 2.

x *Perscennium* B. *Poscennium* G. *Pescenninum* Lugd. Bat. 5. Sc.

y *Aegyptum Syriae* Lugd. Bat. 1.

z *Rebellavit* Lugd. Bat. 3.

a *Circium* L.

NOTAE.

fisco commissa essent, exhibito delatore persequendis, versabatur, neque ille diu in officio durabat, sed cito mutabatur, quippe ubi annum unum vel alterum compleat. A. F.

Fisci] Loculi principis. GLAR.

Militum tribunus,] Militum dux. GLAR.

Varia officia] Quaesturam, praeturam, tribunatum plebis, Consulatum. GLAR.

Pervenit] Imperator factus. GLAR.

Pertinacem se appellari voluit,] Alii hoc cognomentum ei impositum tradunt ob ejus acerbitatem. Vide apud Victorem pag. 130. A. F. & HEARN.

Ejus Pertinacis,] Imperatoris. GL.

Parcus admodum fuit,] Aelius Spartianus: *Hic tam exiguis vestibus usus est, ut vix tunicae ejus aliquid purpurae haberent, cum hirta clamyde humeros velaret, cibi parcissimus, leguminis patrii avidus. vini aliquanto cupidus, carnis frequenter ignarus.* GLAR.

Bella multa] Herodianus lib. III. post caesum Albinum comparat Severum Julio Caesari, Augusto ac Cn. Pompejo. Sed omnibus praefert. GLAR.

Pescennium Nigrum,] Pescennii hujus Nigri vita descripta est ab Aelio Spartiano: & meminit etiam Herodianus in secundo ac tertio libris. Caeterum Herodianus post pugnam inter Severum ac Nigrum ad Issicum sinum, ubi Darius ac Alexander olim conflixerunt, ait Nigrum Antiochiam confugisse: ac in suburbio ejus occisum: Aemylianum autem ejusdem Nigri ducem, Cyzici caesum. GLAR.

Rebellaverat,] Se Imperatorem salutari passus erat. GLAR.

Apud Cyzicum interfecit.] Cyzicum non memini legere, quam pernobilem illam Bithyniae urbem & insulam, ubi non Pescennius Niger, sed ejus legatus Aemylianus quidam caesus fuit. Ipse vero Niger post eam cladem ἐν Ἰσσῷ (inquit Dion, cujus illic interpres dormitavit) & ad sinum ab urbe dictum Issicum, ubi Darium (quod adjecit Herodianus libro tertio) Alexander Magnus vicit, a Severo victus fuit: & cum inde ad Persas fugeret, captus & interfectus. Aliter itaque, quam *Cyzicum* hic legendum esse, ut suspicatus sim, fecit antiquus liber, qui habet *Cisiacum*, pro illo *Cyzicum*. At quoniam quibus locis victus & interfectus fuit Niger, nomen aliud non novi, quod Cyzicum & Cisiacum magis referat, quam quem di-

xi-

Parthos [b] vicit, & Arabas interiores, & Adiabenos. Ara-

VARIAE LECTIONES.

b *Vicit, & Arabas interiores & Adiabenos. Arabas quoque sup.* HM. Sc. Gr. *Vicit, & Arabas interiores, & Azabenos. Arabas* S. N. M. B. G. *Arabos aevosque* Lugd. Bat. 1. *Et Arabes interiores Zazabenos Arabas eousque* 2. *Et Arabas interiores & Azabeos Arabas eousque* 3. *Arabas interiores & Azabonas Arabas eousque* 5.

NOTAE.

ximus finum: crediderim Eutropium scripsisse *Issicum* seu *Issiacum*, ut sit locus ille, a Dione & Herodiano descriptus, ad sinum Issicum & Syrias portas. Simile autem mendum fuerit in Severo Aelii Spartiani. VINET. Nigrum apud Cyzicum interiisse, tradit etiam Spartianus, in Severo pariter & Nigro. Sed cum MS. liber habeat *Cisiacum*, Vinetus ambigit, an verior lectio sit *apud Issicum.* Sicut scil. Dionis Abbreviator Xiphilinus, Nigrum, ἐν Ἰσσῷ πρὸς ταῖς καλουμέναις Πύλαις Κιλικίαις victum; atque inde profugum circa Antiochiam caesum & interfectum esse scribit. Nec multo aliter Herodianus. SYLB. *Pescennium Nigrum apud Cyzicenos, Clodium Albinum Lugduni, victos coëgit mori.* Victor. Herodianus tamen Pescennium Nigrum a Severo apud Issicum victum narrat, & in quodam Antiochiae suburbio interfectum. A. F. & HEARN.

Cyzicum] Urbem Mysiae minoris, supra Phrygiam, ad Propontidem. A. F. In Asia, in ipso littore Propontidis. A. F. Hic quidem duces Nigri victi sunt: Ipse vero superatus est in Cilicia κατὰ τὸν Ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον, *ad sinum Issicum*, in loco fere, quo Alexander vicit Darium. *Herodian.* III. 4. 4. CELL. Recte Cellarius. Vide eumdem ab aliis etiam commissum errorem notatum ad Dionem p. 842. VERH.

Interiores] Felices. GLAR.

Parthos vicit: & Arabas eo usque superavit,] Sic habet antiquus liber, veramque hanc esse puto lectionem: quam depravarunt, qui adiecerunt *Diabenos* & *Diabenicus*, ex Spartiano. VINET. Auxit imperium *subacto Persarum rege nomine Abgaro.* Victor. A. F. Τύχῃ μᾶλλον, ἢ γνώμῃ. Praeter spem enim fluminis impetu, in ripam Parthorum, cum Romanam peteret, delatus, occasionem non neglexit. *Herodian.* III. 9. 14. CELL.

Parthos vicit: & Arabas eo usque superavit,] Mirum in modum hic variant tum Codd. MSS. quos in varias lectiones rejecimus, tum typis exarati, quorum seriem, quanta ad nos pervenit, recensere operae pretium est. Editio enim Aldina utraque & Juntina, Schonhovii ac Merulae legunt, *Parthos vicit, & Arabas interiores & Adyabenos. Arabas quoque superavit.* Sed *Parthos vicit. Arabas eo usque superavit* Cellarii, Fabri patris & filiae, Hovenii, Gruneri: *Parthos vicit: & Arabas eo usque* &c. Hearnii & Havercampi nullam, cur a vetusta lectione recedant, rationem dantium: quod miror, ubi Glareanus locum dedit pleniorem, ut in not. liquet, & Vinetus ambigit. Nec video, cur Codd. MStis vetustarum editionum lectionem confirmantibus, auctori sua detrahamus. *Parthos vicit: & Arabas interiores, & Adiabenos. Arabas eousque* tres Codd. MSS. Nostri legunt. sed primus a recepta ab Hearnio & Havercampo lectione non recedit, nisi quod pro *eousque* legat *aevosque.* Hinc suspicabar *& Arabas, Atrenosque*, quos a Severo oppugnatos Herodianus L. III. tradit & Dio p. 855. &c. sed his sese adversus eum strenue tuitis, quia infectis rebus ut uterque testatur, obsidionem solvit, obstarent seqq. *ut etiam provinciam ibi faceret.* ut tutius legi credam, *Parthos vicit, & Ara-*

 bas

Arabas [c] eo usque superavit, ut etiam [d] provinciam ibi faceret; idcirco Parthicus, [e] Arabicus, Adiabenicus [f] dictus est. Multa toto orbe Romano reparavit. Sub eo etiam [g] Clodius Albinus, qui in occiden-

Variae Lectiones.

c *Quoque superavit* Sc.
d *Provincias* LC.
e *Arabicus, Zabenicus dictus est* S. B. *Arabicus, Azabenicus dic. est* N. G. M. V. *Arabicus & Adiabenicus dic. e.* HM. Gr. *Parth. Arab. Ajabinicus* Lugd. Bat. 1. *Parth. Arab. Azabenicus* 2. *Parth. Arab. Ajabenicus* 3. *Particus Arab. Azabenicus* 5. Additamentum istud, ut & superius, proculdubio e Spartiano haustum.
f Delet Lugd. Bat. 2.
g *Clobius* Lugd. Bat. 2.

Notae.

bes interiores, & Adiabenos. Arabas eousque superavit ut &c. Nam unius codicis auctoritas tanti non est, ut reliquos eodem redeuntes contemnamus. Propterea quod Paeanius, aliique e quibus sua hausit Eutropius, vel qui eum describunt, omnes pleniores sunt. Ἐκράτησε δὲ καὶ Πάρθων καὶ Ἀραβίων τῶν ἐνδοτάτω, καὶ τῶν καλουμένων Ἀδιαβηνῶν· ὥστε τὴν μὲν Ἀραβίαν ἐπαρχίαν καταστήσασθαι κατὰ παλαιὸν ἔθος. Orosius L. VII. c. 17. *Parthos, Arabas Adiabenosque superavit.* Hic quidem *Arabes interiores* non memorantur, sed *Adiabeni* servantur: Sextus tamen Rufus c. 21. *Parthos strenuissime vicit; Adiabenos delevit, Arabas interiores obtinuit, & Arabiam provinciam fecit.* Jornandes de Regn. Succ. *Arabes quoque interiores ita cecidit, ut regionem eorum Romanam faceret provinciam.* Certe vocem *Adiabenos* Nostro excidisse, vel surreptam fuisse, quod etiam de vocibus *Arabes interiores*, quae, quia mox repetitur *Arabas*, Viris Doctis ingratae fuerunt, suspicor, liquet e seqq. ubi *Adiabenicus*, quod omnes servant Codd. MSS. omnes Edd. Vetustae, Spartianus Sever. c. 9. Sextus Rufus, Paeanius, Aurelius Caes. xx. & vetus inscriptio ibi a Doctiss. Femina laudata, etiam exulabat, sed jure, ut judicamus, nos restituimus. Neque locum depravari puto, ut Vincto videtur, si hoc modo eum augeamus. Ceterum errat Victor Caes. xx. qui locus est, quem Anna citat, Abgarum regem Persarum vocans, qui erat Osrhoenorum seu Edessenorum, ut egregie Vir Cl. ad Dionem p. 848. ostendit. VERH.

Adiabenos] Assyriae populos. GL.

Arabes] Nabathaeos, sive Petraeos. GLAR. *Neque minus in Arabas, simul adortus ut est, in ditionem redegit provinciae modo.* Idem. A. F. Felicis Arabiae, & Atrenos. *Herodian.* CELL.

Eo usque] Sed re infecta obsidionem Atrenorum regiae solvere coactus est. *Herodian.* III. 9. CELL.

Sub eo etiam Clodius Albinus,] Herodianus lib. II. ad finem, refert, qua astutia Albinum circumvenerit Severus versipellis Afer, ut qui eum Caesarem suum salutasset, nempe cum in Oriente adversus Nigrum pergeret. Verum cum jam redisset, Albinum dolose perdere conatus est: ille cum dolum sensisset, adversum Severum se munivit. At Severus orationem apud exercitus de infidelitate Albini habuit, ac apud Lugdunum

dendo Pertinace socius fuerat Juliano, [h] Caesarem se in [i] Gallia fecit: victusque apud Lugdunum [k] est & interfectus.

XIX. Severus [l] autem praeter bellicam gloriam, etiam civilibus studiis clarus fuit, & literis doctus, philosophiae scientiam ad plenum [m] adeptus. [n] Novissi-

VARIAE LECTIONES.

h *Et* Lugd. Bat. 5.
i *Galliam* Lugd. Bat. 2. 3.
k *Est interfectus* Lugd. Bat. 1. *& interfectus est* Lugd. Bat. 2. 3. 5.
l *Tamen praeter* S. N. G. L. F. V. Lugd. Bat. 3. deleto *Severus. tamen propter* 2.
m *Adeptus est. Amator studiosorum: adeo ut Oppiano qui de natura piscium & situ Graeciae metrum Heroïcum composuit, singulos aureos pro singulis versibus daret. Unde & eadem Oppiana carmina ad hanc diem aurea nominantur. Novissimum &c.... gessit, ubi ut receptas* S. B.
n *Nobilissimum* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

num cum eo conflixit ac vicit: habuitque occasionem Severus multos occidendi Senatores ac viros illustres, qui vel Nigri vel Albini rebus favisse, ut longe melioribus viris, credebantur. GLAR.

Clodius Albinus,] Scripsit ejus vitam Capitolinus. GLAR.

In occidendo Pertinace] Hoc nemo alius tradidit, quod sciam praeter Capitolinum. GLAR. Fine Albini vitae, ubi tamen non clare dicit, quae hic Eutropius scribit, sed de Pertinace occidendo plurimum ejus auctoriatem apud Julianum valuisse, & paulo inferius iterum, Albinum occidendi Pertinacis Juliano auctorem fuisse. Verum ex Spartiano ad finem cap. 16. fictum fuisse ostendimus, Pertinacem, ut hoc capite iterum dixit auctor, a Juliano fuisse occisum. Orosius de more Nostrum sequitur L. VII. c. 17. VERH.

Se] Imo Severus eum ita fecerat. GLAR. Vide hoc pluribus confirmatum ad Dion. p. 837.

Victusque apud Lugdunum] Apud Tiburtium, qui locus non procul Lugduno, victus est Albinus die 19. Februarii an. U. C. 950. A. F.

Lugdunum] Galliae urbem. GLAR.

XIX. *Et literis doctus,*] Ael. Spartianus ait, eum literis Graecis ac Latinis eruditissimum fuisse: decimo octavo anno publice declamasse, postquam Romam studiorum causa venerat. Latum clavum a Marco Antonino accepisse, adolescentiam plenam furorum & criminum habuisse. GLAR. *Philosophiae, declamandi, cunctis postremo liberalium deditus studiis.* Victor. A. F.

Novissimum bellum] Herodianus *lib.* III. narrat: Postquam inter Bassianum Caracallam, ac Getam, Severi filios, ingens dissidium esset, ita ut pater etiam nihil boni inde augurararetur, nuncium ex Britannia venisse, res Britannicas exposcere, ut Imperator ipse adesset, alioqui omnia casura, Severum id laete accepisse, tum propter nova trophea demerenda, tum componendos filios, si ex urbis deliciis deducerentur. GLAR.

vissimum bellum in Britannia habuit: [o] utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per [p] XXXII. millia passuum a mari ad mare [q] deduxit. [r] Decessit

VARIAE LECTIONES.

o *Atque* Lugd. Bat. 1.
p *XX.* N. suprascriptum *XXX. XXII.* B. G. L. S. *XXXV.* Sc. *CXXXII.* HM. F. *XXII.* Lugd. Bat. 3. De hujus loci corruptione vide Annotat.
q *Reduxit* Lugd. Bat. 1. 3.
r *Decessit a vita admodum* G.

NOTAE.

In Britannia] Anglia hodie. GLAR.

Receptas provincias] In Britanniae meridiei partibus. GLAR.

Vallum per XXXII. *millia*] *His majora aggressus, Britanniam quod ea utilis erat, pulsis hostibus muro munivit, per transversam insulam ducto, utrinque ad finem Oceani.* Victor. pag. 140. ubi murum vocat quem Eutrop. vallum. Sed si murum cespititium intelligas, utrumque verum erit: muri enim cespititii proprie valli dicuntur: & vallum Severi sic optime describit Beda historiae lib. 1. *Severus receptam partem insulae, a caeteris indomitis gentibus, non muro, ut quidam existimant, sed vallo distinguendam putavit: murus enim de lapidibus, vallum vere, quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus, quibus circumcisis e terra velut murus exstruitur, altus super terram, ita ut in ea sit fossa, de qua levati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis praefiguntur. Itaque Severus magnam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitum, a mari ad mare duxit.* A. F. & HEARN. Ex quibus patet & cespititium murum eodem ipso in loco ab Hadriano Imp. jam antea positum fuisse; & Latinorum *Vallum* (quemadmodum Anglorum *Wall* & Britonum *Guaul* inde deductum) idem quod *murum* valere, eruditum illum presbyterum ignorasse, contra quod accuratissime probarunt Boethius, Camdenus, Usserius, aliique: Ita Bedam lapsum esse potius mirandum, quod promiscue etiam ista verba usurpata fuisse a Spartiano didicisse potuerit, qui in Severi vita ait: *Post murum aut* (sic enim voculam hanc recte restituit Cl. Salmasius) *vallum missum in Britannia.* Hinc Annales Saxonici: *Severus on Brytene geprobte be peal mid turpum pram paeterae.* Quod vero Eutropius & Victor. in XXXIII. sive ut alia exemplaria habent in CXXXII. mill. pass. hujus longitudinem extenderint, mendas in numero subrepsisse existimant Usserius Camdenusque. Non enim tanta est insulae eo loci (inter *Itunae* nimirum aestuarium sive *Solweyfrith.* & *Tinae* ostium *Timmouth*) latitudo, etiamsi ipsum anfractuosum muri ductum persequaris; quod si etiam in Italica milliaria resolvas, paulo plus quam LXXX. ut recte numeravit Spartianus, colligas. Proculdubio itaque librariorum vitio numeri quinquagenarii illa nota, in quibusdam codicibus penitus omissa, in aliis cum nota centenarii (quod facile fieri potuit) commutata fuit. HEARN. Vid. ad Dion. p. 868.

Vallum per XXXII.] Spartianus *murum* vocat cap. 18. Multis autem verbis Beda Hist. lib. 1. cap. 5. contendit *vallum*, non *murum* fuisse. De longitudine Valli vide in variis lectionibus: Graecus enim hic, quem Fuldensis sequitur, nimis largus est. Augentque centenario nume-

cessit [s] Eboraci admodum senex, imperii [t] anno sexto decimo, mense tertio; [u] & Divus appellatus est. nam filios [v] duos successores reliquit, Bassianum & Getam: sed [w] Bassiano [x] Antonini nomen [y] a senatu

VARIAE LECTIONES.

s *Euboraci* Lugd. Bat. 1. *Tevoraci* 2. *Evoraci* 3.

t Ita S. B. G. F. Gr. *Anno XVIII. mense IV.* Vulg. *Anno XVII. mense III.* N. LC. *Anno XII. mense III.* V. In Dione *anno XVII. mense VIII. die III. sedecim* Lugd. Bat. 3. pro *sexto decimo.*

u Copulam delent Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.

v Sic LC. N. V. L. Sc. F. & Gr. Ceteri *duos*, non adeo recte, ut patet ex Herodiano, ubi de Severi consecratione loquitur.

w *Bassianum* Lugd. Bat. 1.

x *Antonii* N. L.

y *Senatus* Lugd. Bat. Schonh. Mer. *ad senatum voluit inpleri* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

merum; sed citra rationem. Nam τὸ ἐλάχιστον πλάτος hujus insulae continet τριακοσίους σταδίους. *Xiphilin. in* Severo. CELL.

Per XXXII. *millia passuum*] Vetus liber habet, *per* CXXXII. *millia pass.* & Beda Anglus. lege Dionem. Porro Eboraco (urbs est Britanniae) Romam Severi corpus relatum fuit. VINET CXXXII. etiam Oros. L. VII. c. 17. ubi V. Comm.

Mari ad mare] Et sic hodie separatur Scotia ab Anglia. GLAR.

Decessit Eboraci] *Neque multo post Britanniae municipio, cui Eboraci nomen, annis regni duodeviginti, morbo extinctus est.* Victor. A. F.

Eboraci] Brigantum oppido, in media insula. GLAR.

Admodum senex,] Annos natus LXV. menses VIII. A. F. Vel menses IX. dies XXV. ut Cl. Gruner. a Dione scriptum notat. ubi vide. VERH.

Imperii anno XVIII.] Idem Victor, Herodianus & Spartianus; sed imperavit tantum annos XVII. menses VII. dies III. A. F. Hic variant Codd. MSS. ut qui potior sit calculus, vix erui queat. vide hic Gruner. & ad Dionem V.Cl. pag. 871. VERH.

Divus appellatus est.] Herodianus initio lib. IV. tradit solennitatis ritum mirifice, quomodo Caesares in numerum Deorum referebantur. GLAR.

Nam filios duos successores reliquit,] Fuld. Schonh. & Graecus *duos.* Vinetus *suos.* Videtur *nam* redundare: sed referendum ad consecrationis auctores. CELL. Deleo *nam.* HEUMANN. Vox tamen ista in omnibus Codd. exstat.. Hic certe non satis opportuna. in Lugd. Bat. 2. diducitur in medio spatium, & scribitur *n am.* Forte scripsit auctor *Etiam* &c. vel: *Antoninos duos, filios, successores reliquit.* Verba morientis apud Spartian. cap. XXIII. *firmum imperium Antoninis meis relinquens.* Qui idem tradit cap. XX. in ejusdem Vita: *Septimium Severum immoderatissime, quum moreretur, laetatum, quod duos Antoninos pari imperio Reipublicae relinquerer.* HAV. Illud *nam* delet quoque Paeanius.

 Quia

tu voluit imponi. itaque dictus est [z] M". Aurelius [a] Antoninus" Bassianus; [b] patrique [c] successit. nam Geta hostis publicus judicatus, confestim periit.

XX. Marcus igitur Aurelius [d] Antoninus Bassianus [e] idemque" [f] Caracalla, morum fere paternorum fuit;

Variae Lectiones.

z Deest G. *Marcus* Lugd. Bat. 3.
a Deest G. *Antonius* Lugd. Bat. 2.
b *A patrique* usque ad capitis seq. *idemque* omnia delet Lugd. Bat. 3.
c Al. *successor*.
d *Antonius* L.
e Deest L.
f *Carracalla* Lugd. Bat. 2. *Coramorum* 5. *Cera fere* 5.

Notae.

Quia vero exstat in omnibus nostris Codd. MSS. cum Cellario facerem. Verh.

Bassianum] Caracallam. Glar.

Sed Bassiano Antonini nomen] Spartianus perhibet, a patre Severo Bassiano Antonini nomen impositum. Vide, ubi de morte Severi. Glar. Non solum Bassiano, sed Getae etiam Antonini nomen voluit imponi: quare cum abesset, ita scribebat: *Salutate Antoninos filios & successores meos.* Sed prius Bassiano impositum. A. F.

Nam Geta hostis publicus] Hoc nemo, quod sciam, scribit: sed a fratre Bassiano occisus est supra matris pectus, cum irruisset, ac eum nihil tale expectantem invasisset. Glar. Hoc nemo forsan, praeter Spartianum in Caracalla cap. I. alius dixerit. Interfectus enim est Geta in sinu matris. *Xiphilin.* & *Herodian.* Cell. Vid. hic Gruner.

Confestim periit.] Postquam imperasset cum fratre annum unum, dies XXII. a fratre interfectus in ipso sinu matris. A. F.

XX. *M. igitur Aurelius Antoninus Bassianus*] Vincit natura vel artem vel industriam, si gratia Dei destituatur. Quod in hoc Bassiano nimis clarum evasit. Hic ut puer omnibus fuit charus, ita in adolescentia ejus videri potuit, cujus esset naturae: crudelior namque continuo visus est. Vir deinde factus, patrem retulit vafricia, crudelitate etiam longe superavit, initio facto a fratre Geta, quem contra jus & fas in sinu matris occidit, ut Herodianus tradit. furiis deinde actus ac conscientiae stimulis, primum conatus est Getae matrem occidere: sed territus, ne augeretur fratris caesi crudelitas, Laetum, qui inter suasores Getae mortis primus fuerat, primum occidit, ac alios caedis ejus conscios, cum antea matrem Getae ac alias mulieres caesi mortem flentes, occidere tentarent. Sed hoc libet primum ostendere. Herodianum dicecere *lib.* IV. utriusque matrem Juliam fuisse, at Spartianus in Severo ait, Severum duas habuisse uxores: Martiam, ex qua Bassianus: & Juliam, ex qua Geta natus sit. Quod videtur verisimile. Et Bassianum iratum novercae, & fratrem non uterinum minus amasse: praeterea plus ausum in novercam, quam in veram matrem. Glar.

Aurelius Antoninus] Severi filius major. Glar.

Itemque Caracalla] Sic dictus, quod indumenta in talos demissa popular-

fuit; paulo asperior, & minax. Opus Romae egregium fecit [g] lavacri, quae [h] Antoninianae adpellantur; nihil [i] praeterea memorabile. Impatiens libidinis; [k] ut qui novercam suam [l] Juliam uxorem duxe-

VARIAE LECTIONES.

g *Lavacra* F. *Lavacra quae Antoniniana* Lugd. Bat. 2. 3. Vinetus suspicatur *thermarum* legendum esse, ut foeminco generi *Antoninianae* respondeat: sed fatetur, contra omnes libros esse suam conjecturam.

h *Antonianae* G. L. V. Lugd. Bat. 5. *Antinianae* Lugd. Bat. 1.

i *Propterea* Lugd. Bat. 3. *postea* 5. mox *impatientis* Lugd. Bat. 1. 2. 3.

k Delet Lugd. Bat. 2. 5.

l *Filiam* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

largiebatur. *Caracalla* a *Calaca*, unde nostrum *casaca*. A. F.

Caracalla,] A vestimento quod dederat, demisso usque ad talos. Spart. in Severo. Fuit hic Anno Christi 214. GLAR.

Morum fere paternorum fuit;] Sceleratus Caracalla occidit praeterea patruelem Afrum Pompejanum, M. Philosophi ex filia nepotem: Papinianum, juris asylum ac legalis doctrinae thesaurum: item Petronium, item Papiniani filium, & promiscue qui Getae faviffe dicebantur: denique Pertinacis imperatoris filium. Alexandro Magno similis videri voluit, ac Syllae. Alexandriae in Aegypto magnas caedes fecit. Tandem in Mesopotamia suorum fraude merito caesus est. GLAR.

Paternorum] Eadem crudelitate ac saevitia praeditus, qua pater Severus. GLAR.

Opus Romae egregium fecit lavacri] Nota *opus lavacri* pro *lavacrum*. De Thermis Antoninianis sic Spartian. *Opera Romae reliquit Thermas nominis sui eximias, quarum cellam solarem Architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est, fieri: nam ex aere vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota concredita est: & tantum est spatium, ut idipsum fieri negent potuisse docti Mechanici.* A. F.

Lavacri, quae Antoninianae,] Omnes nostri libri licet ita habeant, & ita legi possit, tamen pro *lavacri* fortasse scripserat Eutropius *Thermarum*. Vide Spartianum de Antonino Caracalla. VINET. Intellige *thermae*. Spartianus in vita cap. 9. *Opera Romae reliquit thermas nominis sui eximias &c.* Adde Varias Lectiones. CELL. Vineti & Cellarii pro *lavacri* legendum *thermarum* conjectura non inanis est, si Spartiani locum perpendas. Cl. vero Grunerus eodem modo scriptum censet, quo apud Sallust. Catil. 58. *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* quod in mentem etiam mihi jam venerat ante, sed exempla ejusmodi ubivis obvia parum satisfaciebant, quia hic loci numerum singularem sequitur pluralis, qualia in aliis desiderabam: Nunc vero praesto sunt, quae quoque me inducunt, ut Gruneri meamque sententiam tuear: *Incredibile est, quae illos scio fecisse:* Cic. Fam. XVI. 27. quem laudat Cel. Perizon. ad Sanct. Min. L. II. c. 9. *Carcer ille, qui est a crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quae Latomiae vocantur:* Idem Verr. VII. citante Vossio de Construct. c. 55. VERH.

Lavacri] Thermarum. GLAR.

Antoninianae] Eas plurimum laudat Spartianus. GLAR.

Ut qui novercam suam Juliam] Sequitur

duxerit. Defunctus est in [m] Osdroëne apud [n] Edessam, moliens adversum Parthos expeditionem, anno imperii VI. mense II. [o] vix egressus aetatis XLIII. annum. funere publico [p] elatus est.

XXI.

VARIAE LECTIONES.

m *Osdroëna* Lugd. Bat. 2. 3. 5.
n *Edissam* Lugd. Bat. 2. 5.
o *Vix egressus XIV. annum* L. *Vix egressus XLIII. an.* B. G. *vix egressus XL. annum* Lugd. Bat. 1. *vix egressus XLIIII. annum* 5.
p *Clausus est* G.

NOTAE.

quitur opinionem Spartiani hic author, Juliam Bassiani novercam fuisse. Ea, ut erat pulcherrima, nuda magna corporis parte visa est a privigno Bassiano, qui cum diceret, Vellem si liceret: illa respondisse fertur, Si libet licet. An nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Scelerata haec vox nunc assidue accinitur auribus regum: utinamque etiam non a Theologis ac Jurisperitis. GLAR. Getae fratris, quem occiderat, matrem. Spartian. *Ad parricidium junxit incestum, siquidem eam matrimonio copulavit, cujus filium nuper occiderat.* A. F. Novercam ei fuisse, eamque uxorem duxisse, ignorant Graeci, qui Juliam Domnam, Syram gente, matrem utriusque, Caracallae & Getae, appellant: De nuptiis nihil habent, ideo suspectis & dubitandis. In nummis MATER AUGG. non semel dicta: & lapides Caracallae *matrem* dicunt. Vid. Oppian. praef. & Herodian. 4. 13. sub finem, & Xiphilin. ex Dione: Grut. Inscrip. p. 6. Reines. p. 156. Adde illustres viros Scalig. ad Euseb. 211. Spanhem. de Usu numism. p. 617. Salmas. ad Spart. in Severo c. 18. CELL. E quibus omnibus ficta esse, quaecunque de hoc matrimonio scripserint. Noster, Spartianus, Eusebius, Orosius, Victor, discis. Adde quos laudat Gruner. Basnag. Annal. Pol. Eccl. Tom. II. p. 180. &c. Pagi Crit. in Ann. Bar. ad ann. 212. Sed error inde ortus, quod Bassianum e priore matrimonio, ex altero Getam natum crediderint, quod quam falsum Viri Docti ostendunt. VERH.

Defunctus est] Caesus a Martiali milite, ut autor est Herodianus. GLAR.

In Osdroëne] Vetus liber, *in Osdroëna*. Est tamen apud Dionem, Herodianum & alios Graecos hoc nomen sine *d*, habetque *u* pro *o* in secunda syllaba apud Ammianum Marcellinum libro decimoquarto. Porro Bassianum inter Carrhas & Edessam interfectum fuisse, scribit Spartianus, quae sunt urbes, haec Syriae, Carrhae Mesopotamiae, Stephano. VINET. Mesopotamiae regione. GL. Inter Edessam & Carras a duobus Centurionibus occisus. A. F. Supra VI. 18. Spartianus cap 7. *in medio itinere inter Carras & Edessam, cum levandae vesicae causa ex equo descendisset.* CELL. Periisse insidiis Macrini recte monuit Cl. Gruner. nempe per Martialem, ut ex Herodiano Glareanus notat, consentientibus Spartiano, Cedreno, ac Dione, ad quem in not. Vir Celeb. Sextum Rufum erroris arguit, qui Caracallum propria morte consumptum scribat, quemadmodum Orosius dormitat tradens, eum ab hostibus circumventum & occisum, L. VII. c. 18. VERH.

Edessam,] Euphrati imminet in Mesopotamia. CELL.

Parthos] Quos pejurio fefellerat. GLAR.

Anno imperii sexto] Adde tantum IV. dies. A. F. & HEARN. *Annis non plenis VII.* ait Oros. L. VII. c. 18. sed

XXI. q Opilius deinde Macrinus, qui r praefectus praetorio erat, cum filio s Diadumeno facti imperatores, nihil memorabile ex temporis brevitate gesserunt. nam imperium eorum t duum u mensium, & unius anni fuit. seditione militari ambo pariter occisi sunt.

XXII.

VARIAE LECTIONES.

q *Deinde Opilius* Lugd. Bat. 3. 5. & 2. qui *Macrinus* delet.
r *Praefatus* Lugd. Bat. 2.
s *Diadumento* L. *Diadomeno* Lugd. Bat. 1.
t Al. *duorum.*
u *Mensuum* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

sed cum Nostro faciunt Dio, Herodian. Aur. & Cedren. quos ad Dionem laudat Vir Cl. sed II. non IV. dies, ut hic in notis Doctorum est, deesse ibidem monet. VERH.

Aetatis XLIII. annum.] Sic quoque Spartianus c. 9. & Xiphil. XXIX. CELL. Alii quoque eumdem errorem commiserunt. Sed eum vidit Cl. Gruner. & ad Dionem Vir Cl. qui XXIX. Caracallae e Dione, cui proxime accedit Victor Epit. XXI. tribuit. Vide quoque Casaub. ad Spartianum d. l. VERH.

Funere publico] Quia combustus Edessae, ejusque ossa delata sunt Romam. GLAR.

XXI. *Opilius deinde Macrinus,*] Hic Macrinus ignobilis, & stemmate & vita, ignominia a Caracalla notatus, ac vitae timens, curavit occidendum Caracallam: ac odio Caracallae, mansit per annum in imperio. Verum qui dederant imperium milites, iidem eum exuerunt, atque, una cum filio occiderunt Diadumeno. GLAR. *Dehinc Opilius Macrinus, qui Praefecturam Praetorio gerebat, Imperator, ejusque filius Diadumenus nomine, Caesar a Legionibus appellatur.* Victor. Id factum an. U. C. 969, post Ch. 217. A. F.

Praefectus] Una cum Audentio. GLAR.

Cum filio Diadumeno] Quia diademate insignito, Anno Christi 220. GLAR.

Facti imperatores,] Quidam Macrinum Imperatorem factum, at Diadumenum tantum Caesarem. Capitolin. *Sciendum praeterea quod Caesar fuisse dicatur, non Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt.* Vide initium Aelii Lampridii in Diadumeno, & Victorem, pag. 145. A. F. & HEARN. Syllepsis casuum. Vide quae diximus ad Nepotis Phocion. c. 2. n. 2. An ergo Imperator Diadumenianus? Herodianus 5. 4. extr. tantum *καίσαρα caesarem* a patre factum dicit: nec aliud in nummis est quam M. OPEL. ANTONIN. DIADUMENIANUS CAES. CELL. *Opelius* etiam Orosio L. VII. c. 18. ubi vid. Cl. Haverc. & quae ad Dion. p. 895. laudantur, ubi vides *Diadumeniano* potius legendum esse, uti quoque dedit Cl. Gruner. quod imitari non sumus ausi, quia obstant Codd. MSS. Paeanius, & Edd. vetustae. Quod autem Diadumenianum cum patre Macrino imperatorem factum scribat Eutropius, ea in re admodum fluctuare scriptores, an, & quando summae potestatis insignia cum utroque communicata sint, recte observat vir Cl. ad Dionem d. l. quo adi. VERH.

Ex temporis brevitate] Quia per XVI. men-

XXII. Creatus est post hos [v] M". Aurelius [w] Antoninus. Hic Antonini Caracallae filius putabatur: sacerdos autem [x] Heliogabali templi erat. [y] Is cum Ro-

VARIAE LECTIONES.

v Deest V.
w *Antonius* L. & mox *Antonii*.
x Vide Annot. *Eliogabali* Lugd. Bat. 1. 3. 5. *Eliagaballi* 2.
y *Hic* Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

menseis duntaxat regnarunt. GLAR. De imperii tempore, &, qui inter se discrepant, auctoribus vide ad Dionem p. 905. VERH.

Seditione militari ambo pariter occisi sunt.] *Fugiens sane Macrinus cum paucis & filio in vico quodam Bithyniae occisus est cum Diadumeno, ablatumque ejus caput est, & ad Antoninum perlatum* Capitolin. A. F. Quod milites Syriam transeuntes, Heliogabalum elegerant. *Capitol. in Macrino.* CELL.

Ambo pariter occisi] Chalcedone Bithyniae, quo fugerat, acie victus ab Heliogabalo in Syriae & Phoeniciae finibus. *Herodian.* v. 4. 20. CELL.

Pariter] Ut per milites venerant ad imperium, ita per milites sunt occisi. GLAR.

XXII. *Creatus*] Scil. a sceleratis militibus. GLAR.

Post hos] Anno Christi 221. GLAR.

M. Aurelius Antoninus.] Hic imperator dignus non est, de quo quisquam loquatur. Turpitudine enim omnes alios vicit. Verum id considerationе dignum, quomodo hic sceleratus homo in imperium venerit. Erat Julia secunda Severi, ut inquit Spartianus, uxor: ea sororem habuit Maesam, quae vivente sorore diu in imperatoria aula fuerat, magnam nacta pecuniam. Eam Lampridius Variam vocat. Unde & quidam Helgabelum Varium vocant. Ea duas filias habuit, quarum major natu Soaemis ab Herodiano in 5. vocatur, a Lampridio vero Semiamira, a nostro, Semiamira & Sex. Aurel. Syria additur, quia ex Emissa Syriae urbe erat. Ex ea genitus Heliogabalus, & ex Caracalla, qui eam stuprasse dicitur: minor vero Maesae filia Mammea dicta est, ex qua Alexander consobrinus Helgabali, tanto omnium optimus, quanto *Helgabel* omnium pessimus. Hunc igitur *Helgabel* post caesum Bassianum Caracallam, cum Macrinus sordide se gereret, visum in suo habitu, Deo *Helgabel* sacrato, & audito quod Caracallae filius esset, de Antoninorum genere, simul & matrem ingentem possidere pecuniam, omnes in eum inclinati milites Imperatorem crearunt, ac contra Macrinum inita pugna defenderunt: fortunatus imperator futurus, si cor ac aliquid hominis habuisset. Bestia erat. GLAR.

Hic Antonini Caracallae filius putabatur:] Filius erat Semiamirae sororis Juliae, novercae Antonini Caracallae. Eum Eutychianus in castra adduxit, fingens eum Caracallae spurium. Vide apud Victor. A. F.

Caracallae filius] Ex Soaeme consobrina Caracallae natus. GLAR.

Sacerdos autem Heliogaballi templi erat.] *In solis sacerdotium quem Heliogabalum Syri vocant, tanquam asylum insidiarum metu perfugerat.* Victor. Inde ipse etiam Imperator dictus est Heliogabalus. A. F.

Elagabali templi] Quod Emissae, Phoeniciae urbe, fuit. *Vopisc. in Aureliano cap.* 25. CELL.

Heliogabali] Solis apud Syros. GLAR. Syris *Alabgabal*, id est, *Deus meus*, quod ille esset e saxo rudi,

Romam ingenti & militum & senatus exspectatione ve-

NOTAE.

rudi, & imposito in modum plane montis. Graeci vero nomen hoc deflectentes ejus asperitatem proxime ad sonum linguae emollire conati sunt, pronuntiantes ΗΛΙΟΓΑΒΑΛΟΣ. Vide quae viri doctiss. apud Lampridium notavere, & quae ab illustrissimo Bocharto, & quae a Seldeno scripta sunt. A. F. Vulgatis haec Latinorum scriptura, (quasi ex ἥλιος sit hoc solis cognomen) sed citra controversiam falsa & corrupta. Nam Herodianus, qui Ἐλαιαγάβαλος scribit, lib. v. cap. 3. Φοινίκων φωνῇ ita Solem vocari tradit, ut multi non dubitent, quin prima vocabuli parte, ܐܠܗܐ *Dei* nomen exprimatur: posteriores syllabas interpretari difficilius est. Nicolaus Fullerus Misc. Sacr. lib. I. cap. 14. ex ܓܒܠ *formare*, *creare* derivat, ut sit θεὸς ὁ κτιστής: Salmasius vero (ad Vopisci Aurelianum cap. 25.) Alagabalum *Deum montis* interpretatur, quod ab Emissenis sub montis effigie cultus fuerit. nam Orientales ab eodem verbo, quod *creare* notat, etiam جبل *montem* appellant. Seldenus de Diis Syris Synt. II. cap. I. ex eo, quod Herodianus simulacrum hujus dei fuisse scribit λίθον μέγιστον, κάτωθεν περιφερῆ, *lapidem ingentem*, *ab imo rotundum* &c. mavult per metathesin hoc nomen deducere ex עגל בעל *Agol Baal*, forsan ut sphaera mundi, aut solis, significaretur. Sed quaecunque est derivatio hujus nominis; certe *Alagabalus*, vel quovis alio modo, rectius, quam *Heliogabalus* scribitur. Secuti nihilominus vulgatissimam consuetudinem sumus, cui omnino aliquid dandum erat. CELL. Soli nomen ab Emessenis datum *Alagabalus*, sive *Elagabalus*: pro quo Graeci, ac Romani, ut vox ea quodammodo barbariem exueret, *Heliogabalum* dicere maluerunt: imo & Ἐλαιαγάβαλος pro eo apud Herodianum legas. Eum solem esse, indicant tum Dio, & Herodianus, qui Ἥλιον exponunt; tum lapides, in quibus est, SOL ALAGABALUS: item nummus antiquus, in quo est, SACERDOS SOLIS DEI ELAGABALI. Nomen *Elagabali* unde conflatum sit, non convenit; praeterquam de parte priori, quae est *elab*, sive Arabice *alab*. Ea autem Deum signat. Quod ad alteram partem, varie de eo doctissimus Fullerus in Miscellaneis sacris lib. I. cap. 14. Sed non dubitandum, quin illa sit *gabal*. Controversum interea quo modo capi debeat. Nam *gabal* principe quidem significatione sumitur pro *finire*, sive *terminum constituere*, sed praeterea notat *fingere*, *figurare*, *formare*. Unde Syris *gabul*, Arabibus *gabil*, hoc est κτιστὴς sive *fictor*, *conditor*. Quae sententia Fullero in primis placuit. Nempe ut *Elagabalus* idem sit ac ὁ Ἥλιος δημιουργὸς, *Sol opifex*, sive *conditor universi*: prout dicitur Porphyrio apud Euseb. Praeparat. Evangel. lib. III. cap. 4. Quicum convenit, quod idem sol κτιστὴς τῆς οἰκουμένης, *conditor universi*, nominatur in obelisco maximo, quem Constantinus M. transferri Romam jussit, ut locuples nobis testis est Ammianus in septimo decimo libro. Sed praeterea *gibel* Arabibus *montem* notat. Ut *Elagabalus* signet *Deum montem*, sive *Deum montis*, in quo aedes illius foret: unde & symbolum ejus erat lapis ingens montis in modum fastigiatim adsurgens. Ab hoc proinde numine Antoninus noster nomen accepit *Heliogabali*, quia prius Sacerdos fuisset Dei Heliogabali, sive, ut oriens efferebat, Elagabali, vel Alagabali. Hinc ubi, e Syria profectus, (ut notavit Lampridius) primo ingressus est urbem, *Heliogabalum* in palatio monte juxta aedes imperatoris consecravit, eique templum

venisset, probris se omnibus contaminavit. Impudicissime z & obscoenissime" vixit, biennioque post &

VARIAE LECTIONES.

z Desunt M. *Et* delet Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

plum fecit, studens & Martis typum (διοπετὲς illud ἄγαλμα, quod in primo libro describit Herodian.) & Vestae ignem, & Palladium, & ancilia, & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum, & id agens, ne quis Romae Deus nisi Heliogab. coleretur. Dicebat insuper Judaeorum & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem illuc transferendam, ut omnium culturarum secretum, Heliogabali sacerdotium teneret: omnes enim alios Deos, sui Dei ministros esse ajebat; cum alios cubicularios ejus appellaret, alios servos, alios aliarum rerum ministros. Caeterum notandum quod in Inscriptione quadam apud Gruterum [LXXXVI. 8.] deinde etiam ab editoribus Inscriptionum Palmyrenarum descripta, pro *Alagabalus*, sive *Elagabalus*, *Aglibolus* vel *Aglibelus* sive *Aglabolus*, (ut emendandum censuit Scaliger, obstante tamen viro doctissimo Tho. Smitho in notis ad Monumenta Palmyrena, p. 50.) sit scriptum, quod *Solem* denotare, arbitratur vir summus Ger. Joh. Vossius [De Orig. & Prog. Idol. lib. II.] sicut *Malachbelus*, alterum Deum in ead. Inscript. memoratum, *Lunam*. De his autem melius judicabis, ex ipsa Inscriptione hic subjecta:

ΑΓΛΙΒωΛω ΚΑΙ ΜΑΛΑΧΒΗΛω ΠΑΤΡωΟΙΣ ΘΕΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΙΓΝΟΝ ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΣΥΝ ΠΑΝΤΙ ΚΟΣΜω ΑΝΕΘΗΚΕ Λ. ΑΥΡ.
ΗΛΙΟΔωΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΠΑΛΜΥΡΗΝΟΣ ΕΚ ΤωΝ
ΙΔΙωΝ ΥΠΕΡ ΣωΤΗΡΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Τ̃ ΣΥΜΒΙΟΥ ΚΑΙ Τ̃
ΤΕΚΝωΝ ΕΤΟΥΣ Ζ̃ Μ̃ Φ̃ ΜΗΝΟΣ ΠΕΡΙΤΟΥ.

i. e. *Aglibolo & Malachbelo Diis patriis argenteum hoc signum cum ornatu omni dedicavit. L. Aurelius Heliodorus filius Antiochi Hadrianensis Palmyrenus de sua pecunia pro salute sui & conjugis filiorumque anno* 547. [i. e. A. D. 235. an. I. Maximini] *Mense Peritio.* A quo Melachbelo non fuisse diversum *Jaribolum* Deum (ut in Inscriptione Palmyrena VIII. vocatur) existimavit vir ingeniosissimus Ed. Hallejus. Caeterum ex eo quod Imperator iste Dei sui nomen assumpserit patere videtur, non apud Judaeos tantummodo aut Christianos receptam opinionem fuisse Dei Personam nomenque in se recepisse, dum munere saltem fungerentur, Sacerdotes. De qua re vide quid egregie disseruit Patronus meus piissimus eruditissimusque HEN. DODWELLUS in Paraenesi sua de nupero Scismate Anglicano, §. 29. p. 132. HEARN.

Expectatione] Quia Antoninus credebatur ex incestu Caracallae natus. GLAR.

Probris] Sceleribus. GLAR.

Biennioque post & octo mensibus] Sic & Victoris Epitome: Lampridius,

& VIII. menſibus [a] tumultu interfectus eſt militari; & cum eo mater [b] Symia Syra.

XXIII.

VARIAE LECTIONES.

a *Tumulto* Lugd. Bat. 1.

b Ingens in hoc nomine variatio. F. LC. M. L. *Semiaſera*. S. *Suriaſera*. N. *Sinuaſera*. V. & P. *Semiamyra*, G. *Syriaſira*. Lugd. Bat. 1. *Symia*. at Lugd. Bat. 2. *Surias erat*. denique Lugd. Bat. 3. 5. *Suria Sera*. Vinetus ſcribit, ſe in libris antiquis inveniſſe *Semia Syra*, & *Simia Serena*.

NOTAE.

dius, fere triennium: Beda quatuor, Herodianus annos ſex imperio deputant. VINET. Ita & Sext. Aurelius, & Egnatius, cum Eutropio de annis ſentiunt. Euſebius, & eum ſequutus Haloander IV. annos tribuunt. Herodianus prorſus in fine *lib.* v. dat ejus imperio ſexennium. GLAR. Regnavit annos 3. menſes 9. dies 4. A. F. Aurel. Vict. *tricesimo regni menſe*. Epitoma Victoris, ut Eutropius *biennio & menſibus octo*. Lamprid. c. 34. *prope triennio*. at Herodian. Lib. v. extr. *εἰς ἕκτον ἔτος*, in ſextum annum. CELL De vitae & imperii Elagabali termino uti inter Veteres minus convenit, ita inter ſe diſcrepant recentiores, praeſertim Itali, qui calamum invicem in ſe acuerunt, ſinguli ſuam opinionem acriter urgentes. Vide de his latius ad Dionem p. 910. Eutropius tamen & Victor calculum bene iniiſſe videntur Vignolio (qui inter Viros D. hac de re differentes non ultimum meretur locum) a Viro Cl. ibid. laudato, dum de tempore, quod Romae exegit, loqui videantur, ſed Dio, qui tres annos, menſes novem, dies quatuor numerat, a pugnae die, in qua ſummam poteſtatem obtinuit. Conſule vero ipſa ad Dionem notata. VERH.

Tumultu] Militum, qui maluerant Alexandrum. GLAR.

Semia] Sic & in Lampridio. In veteri lib. *Simia Serena:* in quibusdam aliis, *Semia Syra:* in Herodiani *lib.* v. *Soemis*, in Victoris Epitome, *Seme*. VINET.

Semiaſyra] Duae dictiones ſunt *Semia Syra*. In Graeco exemplari Herodiani *Σοαιμὶς* dicitur. GLAR.

Semia Syra] Semiam Syram hic vocat Eutrop. quam alii *Semiamiram*. *Occiſa eſt cum eo & mater Semiamira improbiſſima mulier & digna filio*. Lamprid. De hoc nomine vide quae diſputavit ſummus Scaliger in animadverſionibus Euſebianis. A. F. In pluribus nummis JULIA *Soaemias*. paucis *Soemias*, ſine dipthongo. Dio & Herodian. *Σοαιμὶς*. Veteres libri Vineti & Schonhovii *Semia Syra*, unde pravum *Semiamira* Lampridio. CELL. Euſeb. *Συμία Σιρά*. Utroque modo recte, ut notavit Scaliger, quem adeas. HEARN. Mire hic variant Codd. MSS. & Edd. quorum Schonh. Merul. *Semiaſyra* conjunctim. Fabri patris ac filiae *Semia Syra*, quod imitati ſunt Hearne, & Havercampus. *Soemias* dedit Cellarius. *Soaemias Syra*, Cl. van Hoven & Gruner. qui e numis ita legere mavult, quod nimis deformatum illud nomen in MSS. occurrit, & Dion etiam *Σοαιμίδα* ſcribit. Codici vero Leid. 1. conſentiunt Ed. utraque Aldina & Juntina *Symia Syra*. Paean. *Συμία Συρία*. Apud Dionem, Zonaram, Xiphilinum, Herodianum uti & in Graecis numis occurrit *Σοαιμὶς*, ut in notis ad Dion. videre eſt. In Latinis *Soaemias*, ut recte edidit Cellarius. At cur ab aliis *Soaemias Syra* editum ſit, cauſam non video, certe in Latinis numis, ut Cellarius recte notat, *Julia Soaemias* vocatur. Vid. ad Dion. p.

XXIII. Successit huic [c] Aurelius Alexander; ab exercitu [d] Caesar, a senatu Augustus nominatus; juve-

VARIAE LECTIONES.

c *Aurelianus* V.
d *Caesar a senatu* absunt a Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

p. 902. neque illud *Syra* ab ullo additum est, nisi qui *Semia Syra*, *Symia Syra* &c. scripserit, quod an ex *Soaemia*, ut perperam apud Dion. in Exc. Peiresc. legitur Σοαιμία, unde *Soemà* apud Victorem Epit. XXIII. distortum sit, quod ad Capitolin. placet Casaubono, an ex *Semiamira* ut cum Capitolino etiam scribit Lampridius, dubito. Quidquid sit, etiamsi Latine *Soaemias* scribendum certo credam, nihil mutare ausim, dum errorem penes Eutropium, qui in scriptorem prave illud nomen exprimentem inciderit, esse liquet e Paeanio, omnibus Codd. MSS. & vetustioribus Edd. VERH.

XXIII. *Successit*] Anno Christi 225. GLAR. An. Urbis 974. post C. N. 222. A. F.

Successit huic Aurelius Alexander;] Alexandri vita non eodem modo descripta est ab authoribus. Sext. Aurelius ac Herodianus non magnopere laudant. Ille bonis Reipublicae aerumnosum fuisse asserit: hic male pugnasse in Persis, ac avaritiae causa, maxime matris, merito occubuisse. Lampridius foelicissime, cum authore nostro, adversus Persarum regem Artaxarem, ut Herodianus; Artaxerxem, ut Lampridius, pugnasse scribit. Sed haec in medio relinquimus. Ipse Alexander, ut Lampridius author est, a juvenili aetate ad duas res assuetus est, ad literas & ad arma. Duo nomina Imperium adeptus a Senatu oblata respuit, nempe ut Antoninus ac magnus Alexander appellaretur. Urbem a spurcitiis Heliogabali repurgavit. In dicundo jure, doctos adhibuit judices: fures pessimo odio prosecutus est. Adorari omnino noluit. Invitos, non ambientes, in Rempublicam suscipiendos esse ait. Cum sui ei objicerent, quod facilitate se contemptibiliorem faceret: Sed securiorem, inquit, atque diuturniorem. Trientarium foenus publicum exercuit. Rem militarem severissime rexit, ita & integras legiones exauctoravit. In disciplinis mirabilis, maxime in mathematicis. GLAR.

Alexander;] Mamaeae filius, quae Soaemes soror erat. GLAR. Consobrinus Heliogabali, quippe filius Mammaeae, quae Semiamirae soror erat. A F.

Ab exercitu Caesar, a Senatu Augustus] Augustum a militibus appellatum scribit Herodianus. A Senatu Caesarem Lamprid. quem vide. A. F. Herodianus v. 7. 7. scribit, Heliogabalum XIV. annorum puerum, consobrinum Alexandrum, XII. annos natum, in senatu ridicule adoptasse. Lamprid. c. 1. *a Senatu.* nam multa in hoc extra ordinem studio matris facta. *ibidem.* CELL. Alexandrum jam a Senatu ante dictum inter alios Lamprid. Heliog. c. 10. & Alex. Ser. c. 1. VERH.

Juvenis admodum:] Quibus Consulibus natus sit Alexander, legisse me non memini. inter historicos quidem omnes cum constat occisum fuisse anno Imperii tertiodecimo: sed quoto aetatis anno, ambiguum. apud Lampridium enim invenies, an. 29. in Victoris vero Epitome, XXVI. ex quibus tamen numeris, si tredecim annos Imperii deduxeris, Alexandrum rerum potiri coepisse anno aetatis sextodecimo aut tertiodecimo colliges: nisi & illi quoque numeri utrique falsi sint. VINET.

venis admodum: susceptoque adversus Persas [e] bello, [f] Xerxen eorum regem gloriosissime vicit. militarem disciplinam severissime rexit; quasdam [g] tumultuantes legiones integras exauctoravit. Assessorem habuit, [h] vel scrinii magistrum, Ulpianum, juris

VARIAE LECTIONES.

e *Bella* Lugd. Bat. 2.

f *Persen* L. *Seren* G. *Xeren* V. *Xersen* F. Lugd. Bat. 5. Herodianus, Xiphilinus, Lampridius *Artaxerxem* vocant. Agathias Scholasticus *Artaxarem*. Omnes corrupte. Genuinum enim nomen *Ardschir* esse, ex Tarich (Arabico libro Genealogico) ostendit Cl. Schickardus. a *Xerxen* usque ad *serenissime* respuit omnia Lugd. Bat. 2. *Xerxeneorum* 3. & Schonh.

g *Tumultuarias* Schonh.

h Delet Lugd. Bat. 3. & pro *scrinii* legit *sermii*.

NOTAE.

NET. XV. annos natus, ut Herod. GLAR.

Susceptoque &c.] *Confestim apparatu magno bellum adversum Xerxem Persarum regem movit.* Victor. A. F.

Xerxem eorum regem] Vetus liber *Xerxen* per primam declinationem (sic flectunt Graeci) idque duobus conjunctis verbis sic *Xerxeneorum:* ex qua prima depravatione horrenda monstra enata, quae in aliis invenies libris. Illum tamen Persarum regem Lampridius & Herodianus Artaxerxem, puto, appellant. VINET.

Xerenorum] *Osdreenorum* al. Euseb. tamen Xerxem Persarum regem inquit. GLAR. Artaxerxem vocat Dio, Herodianus, Lamprid. Hic est Artaxerxes, qui devicto & occiso Artabano rege Parthorum ultimo, primus antiquum Persarum in Oriente Imperium renovavit. A. F. Herodianus & Xiphilinus *Artaxerxem*, Agathias *Artaxarem:* Tarich Schikkardi *Ardschir* vocat instauratorem novi regni Persici. Adde Var. Lect. CELL. *Artaxerxen* etiam Lamprid. Alex. Sev. c. 55. & Alii. vid. ad Dion. p. 918. vel, ut Cellarius observat *Artaxarem* melius scribitur. At de successu hujus belli parum inter scriptores convenire, quos Basnag. Annal. Polit. Eccles. ad Ann. 230 conciliare studet, observat Cl. Gruner. sed vide omnino notata ad Dionem d. l. VERH.

Severissime] Cum contra eum insurrexissent milites, contumeliae causa vocavit eos *Quirites*, vulgo *Humpeler*, &c. GLAR.

Militarem disciplinam severissime rexit;] Ita ut cum iter faceret, non milites, sed Senatores transire dicerentur. Tribuni accincti, Centuriones verecundi, milites amabiles erant. Lamprid. A. F.

Quasdam tumultuantes legiones] *Ibi* (in Gallia) *tumultuantes legionum plerasque constantissime abjecit.* Vict. p. 146. A. F.

Assessorem habuit, vel scrinii magistrum,] *Vel* hic pro particula *&*, ut saepe apud historiae Augustae Scriptores. Nam & scrinii magistrum fuisse Ulpianum docet Lamprid. *Nam & Consiliarius Alexandri & magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur.* Idem enim est *Consiliarius* & *Assessor*. Nempe Jurisperitus, qui tum in publicis, tum in privatis judiciis ab iis, qui judicium exercebant, in consilium publico constituto salario adhibebatur. A. F.

Scrinii] Secretorum. GLAR.

Scrinii magistrum] Multa fuere scrinia,

juris conditorem. [i] Romae quoque favorabilis fuit. [k] Periit in Gallia, militari tumultu, tertiodecimo imperii anno, & die [l] VIII. in Mammaeam matrem suam unice pius.

VARIAE LECTIONES.

i *Romaeque fav.* Lugd. Bat. 5.

k *Perit* Lugd. Bat. 3.

l Delet Lugd. Bat. 1. *octava* 2. *octavo* 3. *VIII.* 5. omnes autem transponunt *Mam. matr. suam.* sed *Mamaeam* per un. *m.* 3. & 5.

NOTAE.

nia, velud scrinium epistolarum, scrinium memoriae, scrinium libellorum, scrinium largitionum, scrinium dispositionum: neque unius tantum scrinii Magister Ulpianus, sed omnium. Festus Rufus: *Hic Alexander scriniorum magistrum habuit Ulpianum Jurisconsultum.* Nempe Ulpianus super omnes scriniorum magistros, quos *proximos* sive *principes* vocabant, constitutus. A. F. Lampridius cap. 26. *consiliarius Alexandri, & magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur.* De officii hujus ratione & dignitate consulatur Salmasius in Lampridii Alex. cap. 31. ubi etiam *semper assessor* Ulpianus appellatur. CELL.

Juris conditorem.] Optimum jurisperitum. GLAR.

Favorabilis] Multo omnium favore habitus. GLAR. Cui omnes favent, qui omnium in se amorem colligit. A. F.

Periit in Gallia, militari tumultu,] Lamprid. *Denique agentem eum cum paucis in Britannia, ut alii volunt, in Gallia, in vico cui Sicilia nomen est, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & hi praecipue qui Heliogabali praemiis effloruerant, quum severum principem pati non possent, occiderunt.* Adi Victorem, pag. 146. A. F.

In Gallia,] Apud Moguntiacum. GLAR.

Militari tumultu,] Propter matris avaritiam. GLAR.

XIII. imperii anno, & die VIII.] XIII. imperii annos omnes authores Alexandro adscribunt: praeter unum Herodianum, qui ei dat XIV. Aetatis annos mire variant. Sext. Aurelius dat ei 26. annos. Sic Herodianus. Egnatius 22. Lampridius adjicit tres menses ad 29. annos, ac 7. dies. GLAR.

XIII. Imperii anno,] *Imperavit annis* XIII. *diebus* IX. *vixit annis* XXIX. *mensibus* III. *diebus* VII. Lamprid. A. F.

Die VIII.] IX. Lampridius. GLAR. E Lampridio IX. ab Havercampo editum putat Cl. Grunerus, qui alioquin unde sit, se ignorare fatetur. Et recte. Nullus enim Cod. MS. neque typis exarati quos diligenter omnes, qui penes me sunt, inspexi, ansam praebent mutationi: sed constanter vel *VIII.* vel *octavo* expressum inveni, uti est apud alios; nam Lampridium diem emortualem inclusisse ex Pagio Crit. in Ann. Bar. Tom. I. p. 216. observat Cl. Gruner. quem vide. VERH.

Mammaeam,] Sororem matris Elagabali. CELL. *Mammaeam* etiam alii scribunt, sed *Mamaeam*, ut in numis est per un. *m.* (Vid. Cl. Havercamp. ad Oros. L. VII. c. 18.) praeferunt alii. Utramque rationem admittit Casaubon. ad Lamprid. Sever. c. 3. vide omnino ad Dion. p. 902. qui Μαμαίαν tamen, uti & Cedrenus. Paeanius nomen silentio praetermisit. VERH.

In matrem suam Mammaeam unice pius.] Lamprid. *In matrem Mammaeam unice pius fuit, ita ut Romae in palatio faceret diaetas nominis Mammaeae, quas imperitum vulgus hodie ad Mammam vocant.* A. F.

EU-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER NONUS.

I. Post hunc [a] Maximinus ex corpore militari primus ad imperium accessit, sola militum voluntate, cum nulla senatus intercessisset auctoritas, neque ipse senator esset. [b] Is, bello adversus Germanos feliciter gesto,

VARIAE LECTIONES.

a *Maximianus* Lugd. Bat. 1. 3. & Edd. Vetust.
b *Bellum* deleto *is* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

LIB. IX.] In hoc nono libro est historia circiter 71. annorum, a Maximino patre usque ad Constantinum Chlorum, & Maximianum Galerium. GLAR.

I. *Post hunc*] Anno Christi 238. GLAR.

Maximinus] Hic imperator Thrax ignobilis, pastor primum, mox in exercitu Severi lixa, deinde miles. Sed corporis robore paulo post invaluit, ut inter Severi stipatores esset, sub Caracalla ordines duxit. sub Macrino, quod eum oderat, militare desiit: *Helgabel* ignominiose eum accepit, sed tamen haesit. Ab Alexandro honeste susceptus, honestius tractatus. Sed ingratissima belua optimum imperatorem caecidit. Deinde adepto imperio, perfecto in Germania bello, cum crudelitate in omnes saeviret, ingens odium in se Senatus & omnium ordinum excitavit, ac hostis judicatus est. postremo cum Aquilejam obsideret, nec expugnare posset, Praetoriani milites relictis suis castris, ad Albanum montem, ac ad eum profecti, trucidarunt. Hic latro longitudine plus octo pedes habuit, admirandi roboris. Capitolinus: Amphoram vini uno die hauriebat, & XL. libras carnis devorabat. GLAR. *De vico Threciae vicino Barbariae; barbaro etiam patre & matre genitus: quorum alter e Gothis, alter ex Alanis genitus perhibetur.* Capitolin. A. F. Thrax *in pueritia pastor*, per honorum militarium gradus ordinarie promotus, corporis proceritate atque robore imperatori Severo commendatus. *Capitolin.* in vita. *Herodian.* VI. 8. Integrum nomen ejus in nummis & inscriptionibus est: C. JULIUS VERUS MAXIMINUS. CELL.

Ex corpore militari] Miles duntaxat. GLAR. *Primus e militaribus:* Victor. pag. 148. A. F. Ad Capitol. c. 8. quem describit Auctor, recte Magnus Casaubonus negat Maximinum primum fuisse, qui imperium accepit nondum Senator, quia hoc ante factum in Opilio Macrino. Ipsum adi. VERH.

gesto, cum a militibus imperator esset appellatus, a [c] Pupieno Aquilejae occisus est, deserentibus eum militibus suis, cum filio adhuc puero; cum quo imperaverat triennio & paucis diebus.

II. Postea tres simul Augusti fuerunt, Pupienus, Bal-

VARIAE LECTIONES.

c *Pupione* L. LC. *Pupino* Lugd. Bat. 3. *Aquileja* 2. 3.

NOTAE.

Cum nulla senatus intercessisset auctoritas,] Verum, ex Herodiano & Capitolino, qui sic scribit: *sed occiso Alexandro Maximinus primus e corpore militari, nondum Senator, sine decreto Senatus Augustus ab exercitu appellatus est, filio sibimet in participatu dato.* Victor tamen Legionum suffragia a partibus approbata dicit. A. F. & HEARN.

Is bello adversus Germanos feliciter gesto,] *Ingressus igitur Germaniam Transrhenanam per* CCC. *vel* CCCC. *millia barbarici soli vices incendit, greges abegit, praedas sustulit, barbarorum plurimos interemit, militem divitem reduxit, & nisi Germani per amnes & paludes ad sylvas confugissent, omnem Germaniam in Romanam ditionem redegisset.* Capitol. A. F. Non antequam Augustus fieret, sed multo post. Herodian. VII. 2. CELL.

A Pupieno] Quoniam Maximum appellat Herodianus lib. VII. & octavo, illum, a quo Aquilejae caesus fuit Maximinus: Julius Capitolinus in vita Maximi & Balbini tradit ex Fortunatiano, illi Maximo Pupieno nomen fuisse. VINET. Maximo, aut ejus militibus. GLAR. *Eos Pupienus Aquilejae obsidione confecit.* Victor. a militibus in castris obtruncati. A. F.

Cum filio] Maximino minore. GL. Vel XXI. vel ut alii tradunt XIIX. annos nato, cum periret. Capitolin. Nomen filio fuit *Maximo* (non Maximino, ut Capitolinus habet) nummis testibus, in quibus est C. JULIUS VERUS MAXIMUS CAES. Nec aliter in veteri Inscript. apud Gruter. p. 158. n. 6. CELL. Ne tyrones, in quorum gratiam haec scribo, *pueri* vocabulo offendantur; Illud enim non a recentioribus tantum pro adolescente vel admodum juvene usurpatur, quemadmodum Gordianus senex a Capitolino c. 3. post quam *adolescens* dictus erat, *puerulus* vocatur, quum tamen Antoniniada, sive Antonini Pii & Antonini Marci vitam versibus conscripserat, verum ab ipso Cicerone, qui ad Fam. L. X. Ep. 28. Caesarem Octavianum *puerum* egregium adpellat, plus decem & octo annos natum. Ceterum, etsi cum patre imperaverat, *Augusti* titulo non gavisus fuit, sed *Caesaris*, ut recte Cellarius monet. Confirmat etiam Aur. Vict. Caes. c. XXV. VERH.

Triennio & paucis diebus.] *Horum imperio ad biennium per bujusmodi moras annus quaesitus.* Victor. Vide ibi notata pag. 150. A. F. De triennio Victor assentitur, & Cassiodorus in Chronico. Eusebius lib. VII. cap. 19. tertio, quam regnabat, anno periisse scribit: ut biennium cum aliquot mensibus imperio potitus sit. Vide Petav. de Doctr. Temp. lib. XI. cap. 24. HEARN. Triennium horum imperio e Symmacho quoque tribuit Jornandes de Reb. Get. c. XV. qui pro *Pupieno* scribit *Pupionem*. Vide quos hic laudat Cl. Gruner. Norisium, & Pag. in Ann. Baron. ad A. 238. VERH.

II. *Postea*] Anno Christi 240. GL.

Tres simul Augusti fuerunt,] Cum Maximinus post victoriam in Germania partam, tyrannide in omnes intolerabili esset, primum in Africa ab eodem descitum est, atque ibi

Balbinus, [d] & Gordianus: [e] duo superiores obscurissi-

VARIAE LECTIONES.

d Copulam respuit Lugd. Bat. 1.
e A *duo* usque ad *Gord. consensu* nihil agnoscit Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

ibi per vim Gordianus fere octogenarius imperator factus est, a S. P. Q. Romano confirmatus. Verum ibidem a Senatore quodam, cui nomen Capelliano, Mauritaniae praefecto, oppugnatus, caeso in pugna filio, ipse sibi mortem consciivit. Quare territus P. R. duos Augustos creavit, Maximum Pupienum ac Clodium Albinum (Balbinum alii vocant) ac Gordiani nepotem Caesarem. Maximus contra Maximinum missus, Balbinus Romae retentus est. Interea cum audiret haec omnia contra se facta, ira commotus Romam ire contendit: quo itinere Aquilejam oppugnat. ubi non solum conatu frustratus, sed militum etiam orta seditione caesus est. omnibus igitur pacatis, ut videbatur, Maximini milites occultum dolorem in omnium laetitia dissimulantes, occasionem expectabant, quo ulciscerentur se. Cum igitur ludi essent theatrales, facto ad palatium concursu, ad mortem Maximinum ac Balbinum deposcebant. illi autem cum sedare milites conarentur, alter alteri suspectus, ne ad eum veniret imperium, occasionem dederunt militum furori, ut uterque discerperetur. sic Gordianus nepos, decimum tertium tunc annum agens, imperator est factus. GLAR. Gordianos patrem & filium praeterit, qui insignia potestatis in Africa sumpsere. Sed occiso Gordiani filio per Cappellianum Mauritaniae Praesidem, Gordianus pater laqueo vitam finivit, quae ubi Romae nuntiata sunt, Senatus Pupienum & Balbinum Imperatores creavit; Gordianumque nepotem Caesarem fecit: & ita tribus Imperatoribus contra Maximinum fulta Respublica est, A. F. Eutropium erroris arguit Pag. ad ann. 238. notante hic Grunero, qui praeterea laudat Capitol. in Max. & Balb. c. 14. Clarius liquet ex eodem in Maxim. Duob. c. 20. .... *Senatu*. ... *Maximum Pupienum* ... *& Clodium* (*Coelium* rectius e num. Casaub. ib. & infra Cellar.) *Balbinum* ... *imperatores creavit. Quibus a populo Augustis appellatis, per milites & eundem populum etiam parvulus nepos Gordiani Caesar est dictus.* Et ex hoc loco Eutropium errasse patet, qui *Seniorem Gordianum* hujus patrem faciat, quod ex Capitol. in Gord. 22. Herod. VII. 10. Zozim. L. 1. c. 16. quamquam diversa ratione, etiam recte refellit Cl. Gruner. Sed auctor Gordianum filium, quem *Juniorem* Capitolinus vocat, silentio plane praetermisit, & quem e Dexippo diserte idem Capitol. in Gordian. Juniore c. 19. patrem nominat Gordiani tertii. VERH.

Pupienus] Capitolino & Herodiano *Maximus* dicitur: Ille etiam in Maximinis c. 24. *Maximus, quem multi Pupienum putant.* Non autem alienum nomen esse, nummi probant. M. CLODIUS PUPIENUS MAXIMUS AUG. item IMP. CAES. PUPIEN. MAXIMUS. AUG. inscripti. Sed *Balbini* nomen in nummis est. D. CAEL. BALBINUS. CELL.

Duo superiores obscurissimo genere,] Nempe Pupienus & Balbinus. Pupienum quidem obscuro genere natum dicit Capitolin. ejusque patrem unum e plebe, ut nonnulli dicunt, fabrum ferrarium; ut alii, rhedarium vecticularium fabricatorem. Sed idem Balbinum nobilissimum dicit, & familiae vetustissimae, quippe qui, ut ipse dicebat, a Balbo Cornelio Theophane historico originem duceret. A. F. & HEARN.

rissimo genere; Gordianus, nobilis: quippe cujus [f] pater, senior Gordianus, [g] consensu militum, cum proconsulatum Africae ageret, [h] Maximino imperante, princeps [i] fuisset electus. [k] Itaque cum Ro-

Variae Lectiones.

f *Frater* Sc.
g *Cum cons.* Lugd. Bat. 2.
h *Maximiano* L. Lugd. Bat. 1. 3. Ald. & Junt. Sc.
i Deest Mer. Fr.
k *Itaque Roma venisset* Lugd. Bat. 1.

Notae.

Quippe cujus pater,] Certe hic errat Eutrop. qui hujus Gordiani patrem dicat Gordianum seniorem, qui in Africa Imperator factus est, quique laqueo vitam finivit. avum potius dicere debuerat: nam iste Gordianus, ut plures asserunt, natus est ex filia senioris Gordiani, ut unus aut duo, ex filio qui in Africa a Capelliano victus & occisus. A. F. & Hearn.

Cujus frater, senior Gordianus,] Omnes authores tres faciunt Gordianos: patrem senem, ac filium ejus, in Africa tumultu Capelliano mortuos, sub Maximino: tertium nepotem. quanquam nescitur certo ex filiane an ex filio, qui in Africa, cum patre perierit, natus sit. Glar.

Frater,] Avus legendum. Glar.

Senior Gordianus,] Maximinus Thrax crudelitate meruerat, ut a senatu hostis, & Gordiani, pater & filius, Augusti appellarentur. Sed Capellianus quidam, Maurorum olim praefectus, victo & interfecto filio patrem coëgit, ut laqueo vitam finiret. Quibus Romae nunciatis senatus Max. Pupienum & Clod. Balbinum imperatores creat: addunt milites tertium, Gordianum nepotem. Maximus Pupienus a senatu contra Maximinum mittitur, eumque ad Aquilejam obtruncat. *Capitolin.* Cell.

Proconsulatum Africae gereret.] An *ageret*, uti est in Cod. Leid. 1. dubitat Cl. Gruner. quia *agere* & *gerere partes* inter se permutarunt Librarii apud Ovid. VIII. Heroid. 42. quamquam supra L. VIII. c. 6. eamdem in Nostro locutionem agnoscit, *praefecturam urbis tunc agens.* Verum quia alibi saepius fidem Codd. secuti sumus, neque hic nostri dissimiles esse voluimus. De hujus autem locutionis permutatione consule Cel. Drakenb. ad Liv. L. XXII. c. 8. Verh.

Itaque cum Romam venissent, &c.] At in Urbe remanserat Balbinus. Fortasse hinc aliquid excidit, nempe scriptum fuerat: *Itaque Romam venisset Pupienus; Balbinus & Pupienus*, &c. A. F. & Hearn. Scribe *venisset*, scil. Gordianus, nam de Gordiano esse intelligendum, patet ex Hist. Miscella; confudit enim Eutrop. Gordianum II. & III. Hav.

Itaque cum Romam venissent Balbinus & Pupienus, in palatio interfecti sunt.] Sic legunt Edd. Aldi (1521.) Schonhovii, Merulae, Cellarii, Fabrorum, Hearnii, Havercampi, Hovenii: cum Paeanio autem Gruneri, *Itaque cum venissent, Balbinus & Pupienus, in pal.* &c. Altera Aldina (1516.) & Juntina: *Itaque cum Romam venisset Balbinus & Pupienus, in pal.* &c. ut mirere, illud *venisset* ab Havercampo tanquam ex ingenio depromptum, magis, dum in MS. Leid. 1. invenire potuit. Uti autem varii varie sentiunt, sic neminem tamen Eutropii mentem cepisse recte, puto. Doctissimae Feminae, cui adsentiri solet Hearne, *venisset Pupienus* jam conjece-

Romam venissent Balbinus & Pupienus, [l] in palatio" [m] interfecti sunt; [n] soli Gordiano imperium reservatum. Gordianus admodum puer, cum [o] Tranquil-

VARIAE LECTIONES.

l Desunt L.
m *Interfectus est* Lugd. Bat. 3.
n *Solo Gordiano imperatore reservato* L. *Soli Gordiano imperio reservato* P. V. Mer.
o *Tranquillam* V. Sc. Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

jeceraet', quia Balbinus in urbe manserat, quod verum est: quamquam, quia constructio verborum rarior, & nullus Codicum MSS. neque Edd. admittit, non recipiendum. Havercampus vero vellem, ut locum, quo ex Miscella Historia Gordianum hic intelligi tradit, accuratius dedisset, quum ex aliis contrarium liquet satis: propterea quod cum Grunero fateor nescire, quid illa Gordiani II. & III. distinctio sibi velit. An vero Gordianus junior sive secundus nunc Romam venit, qui a Capelliano victus praelio & interfefectus erat? teste Capitol. c. 15. Num tertius, quem Romae mansisse infra liquebit? De seniore enim Gordiano, quem filii morte audita laqueo vitam finiisse constat, qui capit, unus est Zonaras L. XII. c. 17. Sed is ab historiae veritate toto illo loco mirum quantum abhorret. Est tamen, nisi aliae rationes impedirent, quo suam conjecturam tueri posset Doct. Femina. Capitol. Max. Duob. c. 24. *Deinde* (post Aquilejensem obsidionem Pupienus) *Romam venit, Senatumque ingressus, actis ibi gratiis, concionem habuit, atque inde Palatium cum Balbino & Gordiano victores se receperunt.* Verum Eutropium potius errasse crediderim, & revera voluisse & Balbinum & Pupienum ad bellum profectos nunc revertisse, loco Capitolini male intellecto, Max. & Balb. c. 13. *Balbinus quidem cum Maximo* (Pupieno) *urbem cum magna moderatione gaudente senatu & populo Romano regebant: Senatui plurimum deferebatur: leges optimas condebant moderate, causas audiebant, res bellicas pulcherrime disponebant. Et quum jam paratum esset,* ut contra Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romae remaneret, &c. VERH.

In palatio interfecti sunt;] Ex Herodiano & Capitolino liquet, eos non in palatio, sed e palatio, per mediam civitatem productos in itinere interfectos. A. F. Militari seditione, Capitol. *in Gordiano* III. tumultu militarium, Aur. Vict. CELL.

Soli Gordiano] Nepoti. GLAR.

Gordianus admodum puer,] Gordianus III. nepos, post suorum ac aliorum Augustorum Pupieni ac Balbini caedes, Augustus appellatus, qui antea Caesar, magnae spei juvenis: sed fata hunc abstulerunt, fraude Philippi Afri hoc modo. Erat Gordiano socer Misitheus, doctissimus vir, quem ob eximiam eloquentiam & singulares virtutes dignum sua parentela Gordianus judicavit. Is socer bello Parthico egregie exercitui omnia necessaria providentia sua providerat. unde Philippus eum timebat, ac mortem ejus machinatus dicitur, ut ipse in Misithei locum acceptus, ipsum juvenem imperatorem perderet: quod & factum est. GLAR.

Admodum puer,] Annos 13. habens, apud Herodianum. Junius Cordus XVI. tribuit. GLAR.

Cum Tranquillam] Vetus liber, *Tran-*

quillinam Romae duxiſſet uxorem, Janum geminum aperuit, & ad Orientem profectus, Parthis bellum intulit, qui jam moliebantur p erumpere. quod quidem q mox feliciter geſſit, proeliiſque ingentibus Perſas afflixit. Rediens, r haud longe s a Romanis finibus interfectus eſt fraude Philippi, qui poſt eum imperavit. Miles t ei tumulum vigeſimo milliario a u Circeſſo, quod caſtrum nunc Romanorum eſt,

VARIAE LECTIONES.

p *Irrumpere* Lugd. Bat. 1.
q Deeſt L. F. Lugd. Bat. 1.
r *Huic* Lugd. Bat. 5.
s Delet Lugd. Bat. 3.
t *Et* Lugd. Bat. 2.
u *Circoſſo* LC. *Circeſio* Lugd. Bat. 1. *Cyrceſſo* 2. *Circeſo* 3.]

NOTAE.

Tranquillinam appellat. VINET. Miſithei filiam GLAR. Filiam Miſithei doctiſſimi viri. Capitolin. A. F.

Janum geminum] Jani templum, ut oſtenderetur indictum bellum. Capitolin. Hic porro Gord. nepos imperare coepit Anno Chriſti 241. GLAR. *In Perſas profectus eſt cum prius Jani aedes, quas Marcus clauſerat, patentes more veterum feciſſet.* Victor. A. F. Quis clauſerit fanum nunc aperiendum, neſcitur. Aurelius Victor Marco tribuit, ſed refutatur a Caſaubono in Capitolini Gordian. cap. 26. CELL.

Ad orientem] In Meſopotamiam. GLAR.

Erumpere.] Ultra Euphratem. GL.

Praeliiſque ingentibus Perſas afflixit] *Illic frequentibus praeliis pugnavit & vicit. Sapore Perſarum rege ſubmoto, & poſt Artaxerxe, Antiochiam recepit. Carras & Niſibin, quae omnia ſub Perſarum imperio erant.* Capitolin. A. F.

Haud longe a Romanis finibus] In Perſidis finibus. A. F.

Interfectus eſt fraude Philippi,] Sublato Miſitheo, qui omnia providerat exercitui neceſſaria, Philippus aſcitus in ejus locum, primum curavit, ut naves frumentariae averterentur: deinde in ea loca ducerentur milites, in quibus nihil annonae: inde odium in principem, ut qui juvenis eſſet, nec ſciret regere exercitum. Inde corrupit etiam duces, ut depoſcerent eum qui poſſet per aetatem regere exercitum: atque eo perfecit, ut omnes depoſcerent eum: nec ullis precibus ad ullam conditionem admiſerunt, ſed ad necem dederunt. GLAR. Adi Capitolinum in Gordiano III. cap. 29. 30. A. F.

Miles ei tumulum XX. milliaria a Circeſſo,] Feſtus Rufus: *milites ei tumulum viceſimo milliario a Circeſſo caſtro, quod & nunc extat, aedificarunt.* Hujus tumuli titulum Graecis, Latinis, Perſicis, Judaicis & Aegypticis litteris ſcriptum ſic refert Capitolin. DIVO GORDIANO VICTORI PERSARUM, VICTORI GOTHORUM, VICTORI SARMATARUM, DEPULSORI ROMANARUM SEDITIONUM, VICTORI GERMANORUM; SED NON VICTORI PHILIPPORUM. A. F. & HEARN.

A Circeſſo,] Sic Antiq. liber. Quidam alii *Cirgeſſo* ſcribunt. In Capitolino *Circejum* legimus locum hunc appel-

eſt, v Euphrati imminens, aedificavit; exſequias Romam revexit: ipſum divum appellavit.

III. Philippi duo, filius ac pater, Gordiano occiſo, imperium invaſerunt: atque, exercitu incolumi reducto, ad Italiam w e Syria" profecti ſunt. His imperantibus milleſimus annus Romae urbis ingenti ludo-

VARIAE LECTIONES.

v *Euphrate* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
w Deſunt L. LC. *Ex Syr.* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.

NOTAE.

appellatum; & fortaſſe *Circuſium* Ammiano *lib.* XXII. VINET.

Circeſſo,] In Capitolino *Circeja* legitur, ſi codex non errat. GLAR. Κιρκήσιον vocant Graeci Scriptores, *Circejam* corrupte Capitolin. Hujus caſtri ſitum Procopius & Zozimus ponunt in triangulo, quem Euphrates & Aborras confluentes faciunt. A. F. & HEARN. Ammianus *Circuſium* lib. XXIII. vocat *munimentum tutiſſimum & fabre politum*, in angulo, quem Euphrates cum Abora fluvio conſtituit. Procopius eundem ſitum deſcribit, & Κιρκήσιον vocat lib. II. Perſ. cap. 5. CELL.

Euphrati] Fluvio qui terminat Romanum & Parthicum imperium. GL.

Exſequias] Videtur *exſequias* poſuiſſe pro *reliquias*. GLAR. Sic jam ſupra eſt. ſic etiam Feſtus Rufus: *Atque exequias ejus Romam cum maxima reverentia deduxerunt.* ſed malim *reliquias*. A. F. Scribe *reliquias*. HEARN.

Divum appellavit.] In numerum deorum retulit. GLAR.

III. *Philippi duo, pater, & filius*] An. Chriſti 247. Sceleratus hic Philippus ſe Chriſtianum finxit, ut ſcelus in Gordianum apud vulgum levaret. Boſtris Arabiae Petraeae oppido natus, per militiam ad honores venit, & per ſcelus ad imperium. Sed ut in Gordianum ſceleſte egit, ita in eum Decius: ut ſciamus, nullum malum impunitum manere, nullum bonum irremuneratum. GLAR. *Marcus Julius Philippus Arabs Thraconites ſumpto in conſortium Philippo filio*, &c. *Romam venere.* Victor. pag. 151. A. F. Philippus Arabs, ἐκ Βόστρων *Boſtris oriundus*, Zonar. *Arabs Thraconites* vocatur a Victore, id eſt *Trachonites*. Boſtra autem, (Arab. بصري) *murorum firmitate cautiſſima*, Ammian. XIV. cap. 27. & latronum ὁρμητήριον, Strab. 16. unde Patrem Philippi *nobiliſſimum latronum ductorem* Victoris Epitoma vocat. Patri & filio nomen in nummis & inſcriptionibus eſt M. JULIO PHILIPPO. Filius primum Caeſar; poſt Imperator & Auguſtus. CELL.

Imperium invaſerunt: Anno U. C. 996. poſt Chriſtum 244. A. F.

Invaſerunt:] Per ſcelus. GLAR.

Reducto,] Ex Parthis, ubi Gordianum occiderunt. GLAR.

Profecti ſunt.] Imperfecto bello. GLAR.

His imperantibus] Caſſiodorus, *Aemilianus & Aquilinus. His Coſſ. milleſimus annus urbis Romae expletus eſt: ob quam ſolemnitatem innumerabiles Philippus cum filio ſuo beſtias in circo magno interfecit, ludosque in campo Martio Theatrales tribus diebus ac noctibus, populo pervigilante celebravit. Quadraginta etiam miſſus natali Romae urbis concurrerunt, & agon mille annorum actus.* A. F.

Milleſimus annus Romae] Quibus Conſulibus, dicet Caſſiodorus, & Capitolinus in Gordianis. Vide & *cap.* 53. *Miſcellaneorum* Politiani. VINET. Vide quos hic laudat Cl. Gruner.

Romae] Conditae. GLAR.

Ingenti ludorum apparatu] Exhibita in

ludorum apparatu [x] spectaculorumque celebratus est. Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: senior Philippus [y] Veronae, Romae junior. Annis [z] quinque imperaverunt. inter Divos tamen relati sunt.

IV. Post [a] hos Decius e Pannonia inferiore [b] Budaliae natus, imperium sumpsit. Bellum civile, quod in [c] Gallia motum fuerat, oppressit. filium suum Caesarem

VARIAE LECTIONES.

x *Spectaculique* S. M. B. *spectaculumque* Lugd. Bat. 2. *spectaculorum* 3.
y *Uli* Lugd. Bat. 1.
z *Quippe* Lugd. Bat. 3.
a *Haec* Lugd. Bat. 3. 5.
b *Budaliae* per *d* scribit LC. Lugd. Bat. 1. Burd. F. & Graecus: caeteri, ut Lugd. Bat. 2. 5. *Bubaliae* per *b*. *Bulaliae* 3. *Budaliam* appellat etiam Antoninus, recte: ut opinatur Surita [in notis ad Ant. itin.] sicque proculdubio legendum in Hieronymi Chron. ubi *Eudaliae* legitur, licet in vetustissimo quodam cod. MSto Hieronymi *Burdali* scriptum sit.
c *Galatia* Lugd. Bat.

NOTAE.

in his ludis, elephanti XXXII. alces X. tigrides X. leones mansueti LX. leopardi cicures XXX. hyaenae X. hippopotamus I. rhinoceros I. archoleontes X. camelopardali X. onagri XX. equi feri XL. gladiatorum mille paria. Gordianus paraverat ea ad triumphum Parthicum, sed Deo aliter visum. GLAR.

Veronae,] Venetorum urbe. GLAR.

Annis V. *imperaverunt*,] *Annos potentiae quinque egére*. Victor. Alii imperasse ajunt an. VI. Alii VII. A. F. & HEARN.

IV. *Post hos Decius*] An. U. 1003. post Christ. 251. A. F.

Post hos Decius e Pannonia] Hic Decius multas virtutes bellicas, ac honores ingentes uno scelere inquinavit, persequutione pessima in Christianos innocentes excitata, qua divum Laurentium igne exussit. Sed suos inultos non reliquit Deus. Ut enim Philippus hypocriseos peccatum luit, ita hic invidiae & crudelitatis ultionem non effugit. Justus est DEUS, nos iniqui, quantumvis nonnunquam homines nos praedicent. Porro Decii duo, pater & filius, imperio sunt potiti Anno Christi 252. GLAR. Nummis & Inscriptione Feltriensi apud Gruter. p. 273. est C. MESSIUS QUINTUS TRAJANUS DECIUS. CELL.

Bubaliae] *Budaliae*, vetus liber. VINET. Bibaliu vocat Ptolemaeus, inter Saum ac Danubium. GLAR. Bubalia Pannonia inferior dicta ab oppido Bubali. Sirmientium vico ortum Decium scribit Victor. A. F. Aurel. Victor: *Syrmiensium vico ortus*. *Budaliae* per *d*. scribit Burdeg. Fuld. & Graecus: ceteri *Bubaliae* per *b*. CELL. Sed altera lectio melior: vide ad laudatum Antonin. Itin. p. 268. VERH.

Filium suum] Q. Herennium Etruscum

sarem fecit. Romae lavacrum aedificavit. Cum biennio [d] ipse & filius imperassent, uterque in [e] barbarico interfecti sunt, [f] & inter Divos relati.

V. Mox imperatores creati sunt, Gallus Hostilia-

VARIAE LECTIONES.

d *Imperassent ipse & filius, uterque* &c. Lugd. Bat. 1. 2. 3. *imperasset ipse & fil. ut.* 5. *ejus* tamen servat 2.

e *Barbarico solo interfecti* LC. *Barbarico bello interf.* S. B. G. V.

f Desunt S. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5. *& inter divos referri* F. ad quam structuram perficiendam deest fortasse *meruerunt*; sic enim legunt Lugd. Bat. 1. Schonh. & Mer. *Senior meruit inter divos referri.* Sed Vulg. lect. confirmat Gr.

NOTAE.

scum Messium Decium. A. F. Cujus nummi praeferunt Q. HER. ETR. MESS. DEC. NOB. C. host est, Q. Herennius Etruscus Messius Decius nob. Caesar. CELL.

Cum biennio ipse & filius] Idem Victor, sed falso: nam ad summum regnarunt annum unum, menses IV. & sub eis Imperium invasere *C. VALENS HOSTILIANUS MESSIUS, LUCIUS PRISCUS, ET JULIUS VALENS LICINIANUS.* Nisi hic *Julius Valens* idem sit qui *Cajus Valens*, &c. Sane Julii Prisci & Julii Valentis tantum meminit Victor. quem vide pag. 153. A. F. Rectius proinde cod. noster LC. *Cum non completo biennio imperassent.* HEARN. Miror, unde Victori, qui quod alias raro accidit, in Caes. & Epit. sui fere similis est, *peracto regni biennio*, & *imperavit menses triginta*, hic parum fidei habeatur a Doctiss. Femina, quae ad Epit. ipsa fatetur, tempora horum Imperatorum valde esse obscura. unde recte eam cum Hearnio a Cl. Grunero notari putem, qui e Pag. ad An. 251. Decium tertium imperii annum inchoasse ostendit. VERH.

Uterque in barbarico] *Decii Barbaros trans Danubium persequentes in Abruto fraude cecidere.* Victor. A. F.

In Barbarico] In Dardanis, in Mysia. GLAR. *Solo*, quod cum Cod. LC. & Aur. Vict. Epit. XXIX. sed inclusum dedit Cl. van Hoven, commode abesse posse, quod supra L. VII. c. 9. ubi vide, quae diximus, eadem ellipsi usus est auctor, recte monet Cel. Gruner. VERH.

Interfecti] A. Scythis. GLAR. Epitome Victoris: *inter confusas turbas gurgite paludis submersus est.* Barbari, qui ipsum in tantas angustias adegerunt, fuerunt λῃζόμενοι τ̀ Βοσπορον, *Bosporanam regionem populantes.* Zonar. CELL.

Inter Divos relati.] Lectio, quam exhibent Cod. Leid. 1. Schonh. & Mer. occurrit iterum c. 15. *meruit quoque inter divos referri.* Sed pro his in Aldina utraque Ed. & Juntina habes, quae a Diaconi manu profecta: *interfecti sunt: e quibus senior gurgite paludis immersus est: ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri*: (haec historia confirmat) *digno damnatus judicio, qui persecutionem in Christianos movens, inter caeteros beatissimum Laurentium Levitam & martyrem igne excoxit.* VERH.

V. *Mox imperatores creati*] An. Urbis 1004. post Christ. 252. A. F.

Gallus Hostilianus] Anno Christi 254. Hunc Sex. Aurelius Victor *Vibium Gallum* vocat. Caeterum Hostilianum Perpennam a Senatu imperatorem creatum, qui non multo post pestilentia consumptus dicitur: Egnatius tantum Gallum; Pomponius Laetus Trebonianum Gallum vo-

lianus & Galli filius Volusianus. Sub his Aemilianus in Moesia res novas molitus est: g ad quem oppri-

VARIAE LECTIONES.

g *De quo* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

vocat. hic ab eodem Laeto dicitur Decii proditor fuisse, adversus Scythas in Mysia: quibuscum postea foedus ignominiosum fecisse dicitur, ita ut etiam tributum iis solveret, quod sub imperatorib. nemo ante eum fecerat. GLAR.

Gallus, Hostilianus,] Quos quidam confundunt, nummis clare distinguuntur ita: C. VALENS HOSTILIANUS MESSIUS QUINTUS, Decii Augusti filius minor, una cum fratre *Caesar* dictus a parente, & illis adversus Scythas proficiscentibus, Romae relictus. Nummi C. VALENS HOSTIL. MESS. QUINT. N. C. hoc est, *nobilissimus Caesar:* quondam additur DECII AUG. FILIUS. Post patris fratrisque necem *Augustus* declaratus. Nummis aliis: IMP. CAES. C. VAL. HOST. MESS. QUINTUS AUG. Alter est *C. Vibius Trebonianus Gallus,* cujus nummus prae se fert IMP. CAES. C. VIB. TREB. GALLUS AUG. ante a Decio, quem prodidisse fertur, limiti Scythico impositus, *Zozim.* 1. 13. Ejus filius C. VIBIUS VOLUSIANUS primum Caesar, mox Augustus in nummis est. CELL. Ex his lucide adparet, Eutropium *Gallum* ab *Hostiliano* distinxisse, atque adeo tres hic memorari Imperatores. ut nihil, quod arctius adstringat, habens lectorem ad Gruner. Vir. Cl. dimittam, qui multa, quod saepius alibi accidit, quae ante, quam illius Edit. vidi, observaram, occupavit, inter quae etiam hic monendum habebam, Heumanni observationem, vocem *ambo*, quae subsequitur, obstare numero duobus majori, ab Aurelio Victore, Epit. xxx. omnino frustrari, ubi vides, Hostilianum jam ante, quam Gallus & Volusianus adversus Aemilianum profecti fuerunt, periisse. ut nisi de his duobus, concisus Eutropii stylus loqui non potuerit, qua quidem in re Gruneri, quam Cel. Arntzenii ad Vict. conjectura felicius procedere mihi videtur, & omnem plane scrupulum tollere. VERH.

Gallus Hostilianus & Galli filius] Legendum, ut optime monuit doctissimus Casaubonus, *Gallus Hostilianusque*, &c. Quomodo Aurelius Victor: *Patres Gallo, Hostilianoque augusta imperia decernunt.* Ut non aliter Eutropium scripsisse putem. addit vir summus: moveor hoc argumento, quod Paulus Diaconus & alii e recentioribus Chronologis multi, qui fere Eutropium describere solent, errorem hunc non errarunt. Auctor quidem historiae miscellae hoc loco scribit: *Mox exercitus Imperatores creavit Vibium Gallum, & filium Galli Volusianum. Horum temporibus Hostilianus Perpenna a Senatu Imperator creatus, nec multum post pestilentia consumptus est.* Poeanium qui mendam agnoscit non moramur, vitiosissimis enim scimus libris esse usum. Hujus sane mendae vetustas, siquidem menda est, colligi potest ex Orosio, quem corruptam lectionem secutum esse dubitari non potest. A. F. & HEARN.

Gallus & Galli filius] Quibusdam idem est Gallus & Volusianus: aliis, ut pater & filius, distinguuntur. *Zonar.* Gallum quoque & Hostilianum Victor distinguit, ut duos Augustos, iisque tertium addit Volusianum, tanquam Caesarem. CELL. Sensu Eutropii unum hominem esse, non duos, clare patet ex illis ubi dicit: *cum ambo profecti essent*, scilicet Gallus Hostilianus & ejus filius. Non igitur recte Eutropium emendat, com-

primendum cum [h] ambo profecti essent, Interamnae [i] interfecti sunt, [k] non completo biennio. nihil [l] omnino" clarum gesserunt. Sola pestilentia, & morbis, atque aegritudinibus notus eorum principatus fuit.

VI. Aemilianus obscurissime natus, obscurius [m] imperavit, ac tertio mense [n] exstinctus est.

VII. Hinc Licinius Valerianus, in [o] Raetia & Nori-

VARIAE LECTIONES.

h *Campo* Lugd. Bat. 3.
i *Profecti* Lugd. Bat. 2.
k *Cum non completo biennio imperassent* LC.
l Deest LC. *nihilominus* Lugd. Bat. 3.
m *Imperavit*, *siquidem Maurus* (*Maurius* Lugd. Bat. 2.) *fuerat: ac* N. B. M. G. V. Lugd. Bat. 2. 5.
n *Exstinctus est vel defunctus* L.
o *Rhaetia* vulg. *Retia* Lugd. Bat. 2. *Graetia* 1. *Raetia* 5.

NOTAE.

comma interferens inter *Gallus* & *Hostilianus*, Rupertus Observat. ad Besoldi Hist. universſ. cap. 14. p. 369. HEUMANN.

Sub his Aemilianus] C. Julius Aemilianus. A. F.

Interamnae] Ἰντέραμνα Straboni dicitur. ac ita etiam Plinius *lib.* x. *cap.* 28. Ἰντεραμνία Ptolemaeo. GLAR. Umbriae oppido, cis Apenninum. Graecus male dividit. CELL.

Interamnae interfecti sunt] *Ad quem expugnandum profecti Interamnae ab suis caeduntur.* Victor. Interamna haec in Umbria ad flumen Nar. A. F.

Non completo biennio.] *His sane omnibus biennium profecit.* Victor. A. F. At Euseb. Chron. & Cassiodorus annos duos, menses 4. his Imperatoribus tribuunt. In veteribus nummis Occonis unus est cum hac Epigraphe: IMP. CAE. C. VIB. VOLUSIANO AUG. P. M. TR. P. IIII. COSS. II. ex quo Baronius Gallo & Volusiano quatuor adscribit annos, quem sequitur Petavius de Doctr. temp. lib. XI. cap. 26. HEARN.

Sola pestilentia,] *Dein pestilentia oritur, qua atrocius saeviente Hostilianus interiit.* Idem. Tunc Romae ad quinque millia in Libitinae rationes quotidie veniebant. A. F.

VI. *Aemylianus obscurissime natus*,] Sub Gallo Hostiliano hic in Asia imperator factus, quod adversus Scythas sive Sarmatas adeo egregiam operam navaverat, ut invidiae esset Gallo ac Volusiano. Sed his expeditionem in Aemilianum molitis, ac mox caesis, cum majoris nobilitatis ac famae vir Valerianus a militibus, qui in Alpibus erant, electus esset, milites ejus, ne civile bellum aliud nasceretur, & inspecta ejus humilitate, eo occiso ad Valerianum defecerunt. GLAR.

Ac tertio mense] Mense quarto. Victor in Epitome. A. F. & HEARN.

Extinctus est.] Morbo absumptum dicit Victor in Caesaribus, a suis caesum alter Victor in Epitome. A. F. Apud Spoletium pontem inter Ocriculum Narniamque. Epitome Victoris. CELL.

VII. *Hinc Licinius Valerianus*,] Anno

Norico agens, ab exercitu imperator, & mox Augustus est factus. Gallienus quoque Romae a Senatu Caesar est [p] appellatus. [q] Horum imperium Romano nomini perniciosum, & pene [r] exitiabile fuit, [s] vel infelicitate principum, [t] vel ignavia. [u] Germani Ravennam usque [v] venerunt. Valerianus, in Me-

VARIAE LECTIONES.

p *Factus* M.
q Quinque voces ex Lugd. Bat. 1. exciderant. *horum Romano imperio nomen perniciosum* 5.
r *Exitiabili fuit vel infelicitati* Lugd. Bat. 1.
s *Ut vel* Lugd. Bat. 2. 3.
t Tres voces delet Lugd. Bat. 3.
u *Romanis* Lugd. Bat. 1. *Alamanni* 5.
v *Venirent* Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

no Christi 256. Trebellius Pollio Valerianorum genealogiam ponit: Valeriani ex duabus uxoribus singulos filios, Valerianum juniorem & Gallienum: deinde Gallienum Saloninum Gallieni filium, Valeriani nepotem. Sext. Aurelius filium putavit. Caeterum horum regimen ita habuit, ut senior Valerianus cum Gallieno filio regnarit per 7. annos. Tum vero mortuo Valeriano seniore, Gallienus fratrem Valerianum juniorem secum Augustum fecit per 5. annos: quo mortuo, Gallienus solus triennio, non absque magna imperii Romani calamitate, regnavit. Caeterum haud consona de hoc Valeriano authores prodidere. Sext. Aurel. stolidum eum & multum inertem narrat, neque ad aliquem usum publicum, officio, consilio vel gestis accommodatum. Contra Trebellius Pollio mire hunc laudat, adducto Senatusconsulto in ejus rei testimonium. Pomponius Laetus ait, eum fuisse hominem majoris spei ac opinionis quam fortunae: id quod res ipsa ostendit. Privatus enim foelicissimus fuisse dicitur, at post adeptum imperium infelicissimus: nec infelicitatis parva portio fuit, talem filium genuisse, Gallienum inquam, ex quo major imperii calamitas nata est, quam ullo unquam imperatore, ut in Gallieno patebit. GLAR. *At milites qui contracti undique apud Rhaetias ob instans bellum, morabantur, Licinio Valeriano imperium deferunt.* Victor. an. U. 1006. post. Ch. 254. A. F.

In Rhetia] Alpina provincia.

Norico] Ad Danubium, supra Pannoniam. GLAR.

Ab exercitu Imperator, & mox Augustus] Quippe Imperator dicebatur, qui exercitui praeërat, Augustus qui imperium regebat. A. F.

Gallienus quoque] *Ejus filium Gallienum Senatus Caesarem creat.* Victor. A. F.

Horum] Valeriani & Gallieni. GL.

Infelicitate] Valeriani. GLAR.

Ignavia] Gallieni. GLAR. De Valeriano sic alter Victor in Epitome: *Stolidus tamen & multum iners, neque ad usum aliquem publici officii consilio seu gestis accommodatus.* A. F.

Ravennam] Oppid. ad Picenum. GLAR. Contra eos missus Gallienus. Vide Zozim. *Ravenna* Senonum oppidum in littore Adriatico. A. F.

Mesopotamia] Reg. inter Tigrim & Eufratem. GLAR.

A

Mesopotamia bellum gerens, a Sapore, Persarum rege superatus est: mox etiam captus, apud Parthos ignobili [w] servitute [x] consenuit.

VIII. Gallienus, cum adolescens factus esset [y] Augustus, imperium primum feliciter, mox commode, ad ultimum perniciose gessit. Nam juvenis in [z] Gallia & Illyrico multa strenue fecit, occiso apud [a] Mursam

VARIAE LECTIONES.

w *Senectute* Lugd. Bat. 2.

x *Consenuit. Nam quamdiu vixit rex ejusdem provinciae, incurvato eo, pedem ejus cervicibus imponens solitus erat equum conscendere. Gallienus cum* Sc. HM. Lugd. Bat. 5. quae ex Victore vel Diacono videntur adjecta.

y Quatuor voces respuit Lugd. Bat. 3.

z *Galliae Illyrico* Lugd. Bat. 1. *Galtia & in Ill.* 3. *Gallia & in Ill.* 5.

a Al. *Mursiam.* uti Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

A Sapore rege superatus est:] *Persarum regis, cui nomen Sapor erat, dolo circumventus,* &c. Victor. A. F.

Ignobili] Misera. GLAR. Alter Victor. in Epitom. *Valerianus vero in Mesopotamia bellum gerens a Sapore Persarum rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos ignobili servitute consenuit. Nam quamdiu vixit rex ejusdem provinciae incurvato eo pedem cervicibus ejus imponens, equum conscendere solitus erat.* Alter Victor in Caesaribus ait, Valerianum foede laniatum interiisse. A. F.

Eo] Valeriano. GLAR.

Cervicibus] Tergo. Hoc meruit ille, persecutione in innocentes Christianos facta. GLAR.

VIII. *Gallienus, cum adolescens*] Anno Christi 268. Gallienus imperator Romani imperii certa pernicies, neque de patris apud Parthos capti ultione, neque de imperii ruentis miseria quicquam pensi habens, voluptatibus immersus: initio tamen imperii aliquid boni fecit, dum viveret pater. At deinde desidia ac ingenti vecordia occasionem dedit omnibus hominib. irridendi eum, ita ut XXX. tyranni in diversis Romani imperii provinciis adversus eum insurrexerint. E quibus multi strenui viri: ut Postumus in Gallia, Lollianus, Victorinus, Ingenuus, Regilianus, Aureolus. In Oriente Macrianus, cum filiis: Odenatus, ac ipsius uxor Zenobia, post mariti mortem Principis officio fungens (in tantum contemptum venerat Gallienus) de quorum numero multi ad imperium coacti, post a militibus deserti, nonnulli suopte ingenio moti, quidam etiam inutiles. De quibus omnibus Trebellius Pollio ad longum tractat. Postremo insidiae ei factae ab Herodiano ac Martiano, assumpto etiam Cecropio Dalmatarum duce, a cujus percussoribus caesus dicitur Gallienus. GLAR.

Primum feliciter,] Cum patre Valeriano. GLAR.

Mox commode,] Cum fratre juniore Valeriano. GLAR.

Ad ultimum] Solus. GLAR.

Juvenis] Filius sub patris imperio. GLAR.

In

sam [b] Ingenuo, qui purpuram sumpserat, & [c] Trebelliano. Diu placidus & quietus, mox in omnem lasciviam dissolutus, tenendae reipublicae habenas probrosa ignavia & desperatione [d] laxavit. Alamanni, [e] vastatis [f] Galliis, in Italiam [g] penetraverunt. Dacia,

VARIAE LECTIONES.

b *Genuo* N. Lugd. Bat. 1. *ingenio.* 2.
c *Rebelliano* Lugd. Bat. 5.
d *Lassavit* Lugd. Bat. 3.
e *Exhaustis* P. V. G.
f *Gladiis* Lugd. Bat. 1. *Gallis* 2. 3.
g Ita S. N. M. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. B. G. F. V. Sc. HM. *irruperunt* vulg.

NOTAE.

In Gallia & Illyrico] Regionibus ad Danubium. GLAR. Adversus Germanos. A. F.

Apud Mursiam] Multi ita appellant, quidam *Mursam*, quo modo & vetus liber habet: alii etiam *Murtium*. Orosius libro VII. *Myrsam*, sed hoc valet Mursam. VINET.

Mursiam] In Pannoniis. GLAR.

Apud Mursam] Idem nomen occurrit infra X. 12. in Constantio, ad cujus historiam Socrates lib. II. H. E. cap. 32. scribit: περὶ Μέρσαν, φρούριον δὲ τοῦτο τῶν Γαλλιῶν. Sed Zosimus lib. II. de eadem re: ἐν τῇ Μέρσῃ, Παιονίας οὔσῃ πόλει. Et inscript. vet. MURSA EX PANON. INFERIORE. Gruter. p. 1007. CELL.

Ingenuo,] Viro strenuo. GLAR. *Ingebum* vocat Victor: *ibi*, inquit, *Ingebum, quem curantem Pannonios, comperta Valeriani clade, imperandi cupido incesserat, Mursiae devicit.* Sed *Ingenuum* vocat Trebellius Pollio, & in nummis INGENUUS. Vide notata apud Victorem pag. 155. A. F. & HEARN.

Purpuram sumpserat,] Imperator fuerat factus. GLAR. Id est, imperium & Augusti honores rapuerat. Purpura enim inter praecipua Augustorum ornamenta. Vide Trebell. Pollionem in XXX. Tyrannis cap. 18. & 23. &c. & nostrum infra IX. 8. & IX. 10. Lactantius Lib. IV. c. 7. *Nunc Romanis indumentum purpurae insigne est regiae dignitatis adsumptae.* CELL.

Trebelliano.] Isaurorum duce. GL. Legendum *Regilliano:* Regillianus enim unus de XXX. Tyrannis, qui sub Gallieno rebellarunt. Adi Victorem pag. 155. & Trebellium Pollionem. A. F. & HEARN. *Regilliani*, ut recte hic emendant V. D. nomen etiam apud alios misere corruptum. vide ad Pollion. c. 10. ubi docet, unde originem traxerit. VERH.

Diu placidus & quietus,] Haec pendent a superioribus, *mox commode*, &c. A. F.

Diu] Quamdiu vixit pater. GLAR.

Mox] Post patris mortem. GLAR.

Habenas] Gubernacula. GLAR. *His prospere ac supra vota cedentibus, more hominum secundis solutior, rem Romanam quasi naufragio dedit.* A. F.

Laxavit] Pro *relaxavit*, quod ex ultima praecedentis vocis syllaba ortum putem, e Codd. MSS. Leidd. 1. 2. 5. (cui 3. proxime accedit *lassavit*,) & Edd. Vetust. praetuli. Cl. Grunerus idem fecit. VERH.

Alemanni, vastatis Galliis,] Alemanni, ex Germanico *Allerleymann*, nomen deductum, id est, collecti milites ex Germanis, Rhenanis, Gallis, Rhetiis, ac Vindelicis ad lacum Brigantinum, vulgo *Hoch Tbütschland.*

cia, quae a Trajano ultra Danubium fuerat adjecta, [h] amissa est. Graecia, Macedonia, Pontus, Asia, [i] vastata per [k] Gothos. Pannonia a Sarmatis [l] Quadisque [m] populata est. Germani usque ad Hispanias penetraverunt [n] & civitatem nobilem [o] Tarraconem expugnaverunt". Parthi, [p] Mesopotamia occupa-

VARIAE LECTIONES.

h *Tum amissa* S. N. M. B. L. Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
i *Vastat* Lugd. Bat. 1.
k *Parthos* G. *Gonthos* Lugd. Bat. 1. *Gotthos* 5.
l *Squadisque* N. M. Lugd. Bat. 1. *Quadrisque* L.
m *Se populata* Lugd. Bat. 1.
n Desunt G. V. Lugd. Bat. 2. 3. In S. B. Lugd. Bat. 5. pro *expugnaverunt* scribitur *destruxerunt*.
o *Terraconem* Lugd. Bat. 1.
p *Mesopotamiam occupatam* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

land. GLAR. Victor. p. 156. *Alamannorum vis tunc aeque Italiam possederat.* A. F.

Penetraverunt] Ita Codicum multitudine motus fere edidisset Cl. Gruner. nisi idem verbum, quamquam ab ejusmodi repetitionibus Eutropium non abhorrere fatetur, repeteretur, *Germani usque ad Hispanias penetraverunt.* Nos, etsi nihil temere umquam immutavimus, tot Codicum auctoritati adversari non ausi sumus; sed miramur potius, unde illud *irruperunt* in contextum irrepserit, quod etiam nulla vetustiorum Edd. agnoscit. VERH.

Dacia,] Transpadana regio. GL.

Dacia, quae a Trajano ultra Danubium] Hinc intelligendus est Victor: *Et amissa trans Istrum quae Trajanus quaesierat.* A. F.

Adjecta,] Imperio Romano. GLAR.

Graecia,] Attica, Peloponnesus, Achaja. Trebellius. GLAR.

Graecia, Macedonia, Pontus, Asia, vastata per Gothos.] Idem Victor: *Adeo ut Thraciam Gothi libere progressi, Macedonas Achaeosque & Asiae finitima occuparent.* A. F.

Pontus,] Bithynia. GLAR.

Gothos] Getas, ac Scythas. Trebellius addit, templum Ephesiae Dianae spoliatum ac incensum. GLAR.

Pannonia a Sarmatis] Trebellius. Pollio: Gallienus provinciarum defectionem quasi levissimarum rerum jacturam joco eludere solebat. Cum enim nunciatum esset Aegyptum defecisse: Quid, inquit, sine lino Aegyptio esse non possumus? Cum Scytharum incursione vastatam Asiam accepisset, Quid, inquit, sine aphronitris esse non possumus? Aphronitrum autem est spuma nitri, quod in Asia laudatissimum concrescebat. Martianus *lib.* XIV.

Rusticus es: nescis quid Graeco nomine dicas?
Spuma vocor nitri, dicor & Aphronitrum. GLAR.

Sarmatis] Europaeis. GLAR.

Quadisque] Populis prope Marcomannos. *Voitlander.* GLAR.

Germani] Inferiores, ut Catti, Franci, Burgundiones. GLAR.

Germani usque ad Hispanias] *Adeo ut Francorum gentes direpta Gallia Hispaniam possiderent, vastato ac pene direpto Tarraconensium oppido* Victor. A. F.

Tarraconem] Scipionum oppidum unde Tarraconensis Hispania dicta. GLAR.

Parthi, Mesopotamia occupata,] *Meso-*

cupata, Syriam sibi [q] coeperunt vindicare.

IX. [r] Tum jam desperatis rebus, & [s] deleto pene imperio Romano, [t] Postumus in Gallia, obscurissime natus, purpuram sumpsit: & per annos decem ita imperavit, ut consumptas [u] pene provincias ingenti virtute & moderatione [v] reparaverit: qui seditione militum interfectus est, quod [w] Mogontiacum,

VARIAE LECTIONES.

q *Coeperant* Lugd. Bat. 1. 2. 3.
r *Tam desperatis reb.* B. L. HM. Lugd. Bat. 2. 3. *Jam desp.* deleto *tum* 5. *jam* delet 1.
s *Dejecto* Lugd. Bat. 1.
t Al. *Posthumius. Postumius* Lugd. Bat. 1. 3.
u Duas voces delet Lugd. Bat. 3.
v *Reparavit* Lugd. Bat. 3. 5.
w *Moguntiam* G.

NOTAE.

Septemiam Parthi occuparunt. Idem. A. F.

Syriam] Quae citra Eufratem est. GL.

Vindicare.] Occupare. GLAR.

IX. *Desperatis rebus,*] Ob Gallieni levitatem ac desidiam. GLAR.

Postumus] Vir egregius. GLAR. C. Cassius Postumus Labienus, quem Transrhenani limitis ducem & Galliae praesidem fecerat Valerianus. A. F. *Postumus.* sic in nummis. Prave alii *Posthumius* vel *Postumius.* CELL. Ποςύμι@ etiam male Paeanius. Cellarii sententiam confirmant alii Doctl. Vid. Magnum Casaub. ad Trebell. Poll. Cl. Cannegieter. Diss. nuper edita, Cel. Arntzen. ad Vict. Caes. XXXIII. & ita numus apud Vaillant. p. 186. VERH.

In Gallia, obscurissime] Hic inter XXX. tyrannos, qui sub Gallieno Romanas provincias invaserunt, apud Trebellium secundus numeratur. Sed vir laudatus fuisse dicitur, quem Valerianus Gallieni parens plurimi fecit, quique per 7. annos Gallias ante vastatas egregie restituerat: sed a Lolliano altero tyranno caesus est. Extat Valeriani epistola apud Trebellium ad Gallos missa, de Posthumi eximiis virtutibus. GLAR.

Obscurissime natus,] Sed qui principis locum mereatur, ut Valerianus imperator dicit apud Trebellium. GLAR.

Per annos decem] *Septem*, inquit Trebellius, semel in Gallieni, iterum in Posthumi vita. GLAR. Pollio, *Per annos septem. Posthumus*, inquit, *gratanter acceptus talem se praebuit per annos septem, ut Gallias instauraverit.* A. F. & HEARN.

Consumptas] Male perditas. GLAR.

Virtute] Fortitudine. GLAR.

Moderatione] Gubernatione. GLAR.

Reparaverit:] Restituerit, instauraverit. Trebellius. GLAR. Trebell. Pollio in XXX. Tyran. cap. 5. scribit, *Romanum in pristinam securitatem revocasse imperium.* CELL.

Qui seditione militum] Suorum tumultu periit, quod flagitantibus Moguntiacorum direptionem, quia Lollianum juverant, abnuisset. Victor. A. F.

Interfectus est,] Oppid. ad confluentem Moeni & Rheni. GLAR.

Lol-

cum, [x] quae [y] adversus eum rebellaverat, [z] L. Aeliano res novas moliente, [a] diripiendam militibus tradere noluisset. Post eum Marius, [b] vilissimus opifex,

VARIAE LECTIONES.

x *Qui* Lugd. Bat. 2. 3. 5.
y *Adversum* Lugd. Bat. 1. 3.
z Sic Lugd. Bat. 1. *Aemiliano* N. B. *Jolliano* Lugd. Bat. 2. *Loliano* 3. *Lolliano* 5. reliqui atque vulgati.
a *Diripiendas* Lugd. Bat. 3.
b *Civilissimus* M. N. LC.

NOTAE.

Lolliano] Adversario ejus. GLAR. Pro *Lolliano* interpres Paeanius habet *L. Aeliano*, & quidem recte, judice Gassendo lib. II. *Vitae Peirescii* p. 112. & Reinesio Epist. ad Bosium p. 21. HEUMANN. Optime in L. Bat. meliore sive primo scribitur *L. Aeliano*. Id enim verum huic Tyranno nomen esse ex Nummis ejusdem didicerunt Antiquarii, quales & ipse plures habeo, inscriptos IMP. C. L. AELIANUS P. F. AUG. quique ab altera parte Victoriae festinantis typum habent. HAV. Mira in hoc nomine designando varietas occurrit in Codd. MSS. e quorum tamen primo Leid. veram lectionem Cl. Havercampus eruit, & numis, quos habebat, confirmavit. Comprobant hic Heumann. & quos laudat, Gassendus, & Reinesius, Arntzenius & quos testes citat, ad Aurel. Caes. XXXIII. ubi diserte *L. Aelianus*, & quod urget magis, Epitomes lectio *Aelianus* omisso *L.* quod per Αἰλιανὸν optime expressit Paeanius, adprobante Cl. Cannegietero Dissert. in Trebell. Pollion. nuper edita, qui Pollio *Lollianum* ubique exhibet prave. *Laelianus* tamen mallet Cl. Grunerus, quia sic in numo est apud Harduinum: qua autem ratione hujus diligentiam Havercampianae praetulerit, non video: nam, quod hunc nimis festinanter eos numos inspexisse credat, exigui sane momenti est, acsi idem ab Harduino fieri non potuisset. Certe nihil frequentius, quam interpunctionem temporis injuria evanescere L AELIANUS. cujusmodi exemplum in Codd. MSS. habemus supra L. VII. c. 10. *M Lollius*, unde *L* non amplius adparente; inscii Librarii *Mallius* fecerunt. Pro hoc autem *Aeliano* perperam historiam confundens *Aemilianum* reposuit Orosius L. VII. c. 22. *Aemilianus apud Moguntiacum, cum res novas moliretur, oppressus est.* nam non in Gallia, sed in Aegypto res conturbasse, recte observat Cannegiet. d. l. VERH.

Res novas moliente,] Lollianus quartus apud Trebellium tyrannus, occasio fuit, ut Postumus, qui Gallias instauraverat, occideretur. Ipse etiam mox, cum non minus cepérit benefacere Galliae, a Victorino, Victoriae filio, interemptus est. GLAR.

Post eum Marius,] Marius in ordine XXX. tyrannorum septimus est. ex fabro ferrario triduo tantum imperavit: una die factus imperator, alia imperavit, tertia caesus est, ut C. Caninius Rebilius apud Suet. *in Julio tit.* LXXVI. Consul Ro. adeo vigilans, ut sub ejus consulatu nemo somnum ceperit. fuerat enim duntaxat dimidio die Cos. Nullius manus vel ad feriendum vel ad impellendum fortiores fuisse narrantur. talitro hominem occidere potuit. Vide eadem de Tiberio referentem Suetonium, *titulo* LXVIII. GLAR. Igitur, *eo* Postumo, *occiso*,

fex, purpuram [c] accepit, [d] & fecundo die interfectus eft. [e] Victorinus poftea Galliarum [f] accepit imperium, vir ftrenuiffimus: fed cum nimiae libidinis effet, & matrimonia aliena corrumperet, Agrippinae occifus eft, [g] actuario quodam dolum [h] machinante, imperii fui anno fecundo.

X. Huic

VARIAE LECTIONES.

c *Sumpfit* Sc.
d Octo voces abfunt a Lugd. Bat. 1.
e *Victorinius* Lugd. Bat. 2. *Victorianus* 3. 5.
f *Cepit* Lugd. Bat. 5.
g *Actario* LC. *Acturio* Al. *Octoario* B. *Auctorio* M. *Auctoriano* V. *Centerio* G. perperam. In L. fic fcriptum reperi: *Attilio quodam dolum machinante imperii fui anno fecundo. Hujus enim Gallieni imperio in Gallia purpuram affumpferunt variis in locis & temporibus tyranni hi, Poftumius, Marcus, Victorinus, Tetricus.*
h *Mediante* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Marius ferri quondam opifex, neque etiam tum militiae fatis clarus, regnum capit. Vict. A. F.

Purpuram fumpfit] Poft Victorinum, inquit Trebellius. GLAR.

Et fecundo die] Trebellius Pollio huic Marii imperio diem unum adjicit, qui triduum imperaffe fcribit, fed cujus primo die factus fit imperator, & tertio occifus. VINET. Ita Victor: fed *tertio die* Pollio. A. F. & HEARN. Hanc opinionem procedere haud commode poffe Nummi ejusdem Tyranni plures evincunt. HAV.

Interfectus eft.] Ab operario fuo, in officina olim fabrili. GLAR.

Victorinus] Victoriae, five Victorinae filius. GLAR. Hunc tamen ante Marium collocat Trebellius Pollio. Victorem fequitur Eutrop. A. F.

Victorinus poftea Galliarum] Hunc Julius Aterianus apud Trebellium, omnibus imperatoribus praeferendum putat, fi una ejus libido non obfuiffet, qua cuncta bene gefta contaminavit. Quintus in tyrannorum ordine. GLAR.

Poftea] Poft Pofthumium ac Lollianum. GLAR.

Vir ftrenuiffimus:] *Belli fcientia Pofthumo par.* Victor. *Militaris induftriae virum* vocat Pollio. A. F.

Et matrimonia aliena corrumperet.] *Qui & ipfe quod matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, a quodam Actuario, cujus uxorem ftupraverat, compofita factione Agrippinae percuffus.* Victor. A. F.

Agrippinae] Quae urbs Ubiorum ad Rhenum, hodie *Cologne.* A. F.

Acturio quodam] Sic antiquus liber. in aliis *Autheriano:* in Pollione, *Actuario.* VINET.

Actuario] Qui acta celeri fcriptione excipit, *Actuarius* dicitur. Sabell. in Suet. *tit.* LIII. *in Caef.* GLAR. Suetonio in Caef. c. 55. & Senecae Epift. 33. Actuarii funt notarii, ταχυγραφεῖς, qui acta notis excipiebant. CELL. Paeanii infra a Viris Doctis notari errorem inde ortum putet Cl. Cannegiet. ad Trebell Poll. c. v. quod diverfa Eutropii Codicum lectio eum turbaverit, a quo fcriptum fuiffe fufpicatur *Attitiano actuario quodam.* VERH.

Actua-

X. Huic ſucceſſit Tetricus ſenator, qui [i] Aquitaniam honore praeſidis adminiſtrans, abſens a militibus imperator electus eſt, & apud [k] Burdegalam purpuram ſumpſit: ſeditiones multas [l] militum pertulit. Sed [m] dum haec in Gallia [n] geruntur, in Oriente per [o] Odenathum Perſae victi ſunt: defenſa Syria, recepta

VARIAE LECTIONES.

i *Aquitanicam* Lugd. Bat. 1.
k *Burdigalam* Lugd. Bat. 1. 3. 5.
l *Militans* Lugd. Bat. 1.
m *Cum* Lugd. Bat. 1.
n Al. *agerentur*. Lugd. Bat. 1. *gererentur*.
o *Odenacbum* S. M. B. Lugd. Bat. 2. 3. 5. & ſic infra. *Odenatum* Lugd. Bat. 1. ſemper.

NOTAE.

Actuario quodam machinante dolum] Hunc locum peſſime convertit Paeanius: δόλῳ τινὸς Ἀκτυαρίου τὴν τελευτὴν ὑπαγαγόντος. Τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πεφονευκότι. *Servo quodam Actuario, ei mortem afferente: ita enim vocabatur qui eum occidit.* Inſciſſime: nam primo, ut optime notavit doctiſſ. Caſaub. falſo *ſervum* vocat: militabat enim, quod non poterant ſervi. Deinde Actuarium viri proprium putavit, quod eſt nomen officii. Actuarius eſt ὑπομνηματόγραφος, ſcriba. Scribae enim in ſingulis Legionibus. Hoc abunde probat Victor, qui *Attitianum* ſive *Attilianum* virum vocat, & e corpore Actuariorum fuiſſe dicit. Adi illum, pag. 157. A. F. & CELL. & HEARN.

X. *Huic*] Victorino. at alii ajunt *Martio*. GLAR.

Succeſſit Tetricus Senator,] Poſt Galliae imperatores Poſthumum, Lollianum, Victorinum, Marium, quintus hortatu Victoriae ſive Victorinae, poſt caeſum ipſius filium, imperator factus eſt Tetricus: ab Aureliano tandem victus, cui volens ſe dedit, & in triumpho una cum Zenobia Odenati uxore ductus: ultimo ab eodem Aureliano factus totius Italiae corrector, ac in ſummo honore habitus. GLAR. *Interfecto Victorino, & ejus filio, mater ejus Victoria, ſive Victorina, Tetricum Senatorem Pop. Rom. praeſidiatum in Gallia regentem, ad imperium hortata, quod ejus erat, ut plerique loquuntur, affinis, Auguſtum appellari fecit, filiumque ejus Caeſarem nuncupavit.* Pollio. A. F.

Aquitaniam] Galliae partem. GL.

Burdegalam] Ubiſcorum Butirigum oppidum. Auſon. *Burdigala eſt natale ſolum, clementia coeli Mitis*, &c. GLAR. Aquitaniae metropolim, hodie *Bordeaux*. CELL.

Agerentur,] Per quinque jam dictos viros. GLAR.

In oriente, per Odenatum] Trebellius Pollio: *Niſi Odenatus princeps Palmyraenorum, capto Valeriano, feſſis Romanae Reipublicae viribus, ſumpſiſſet imperium, in Oriente res perditae eſſent.* Tres filios habuit, Herodem ex priore uxore, Herennianum ac Timolaum ex Zenobia: quae novercali odio in Herodem privignum, cum Maeonio Odenati conſobrino conſilium iniit, ut quidam putant, ut Odenatus cum filio Herode, quem nimis indulgenter enutrivit, tolleretur. quod & factum eſt. Paulo poſt & ipſe Maeonius caeſus a militibus. GLAR.

Odenatum] Palmyrenorum prin-

ci-

cepta Mesopotamia, usque ad [p] Ctesiphontem Odenathus penetravit.

XI. Ita, [q] Gallieno rempublicam deserente, [r] Romanum imperium in Occidente per [s] Postumum, per Odenathum in Oriente servatum est. Gallienus interea, [t] Mediolani cum Valeriano fratre occisus est, imperii anno nono: [u] Claudiusque ei successit, a militi-

VARIAE LECTIONES.

p *Tesiphontem* Lugd. Bat. 1. 2.
q *Galieno* Lugd. Bat. 5. & infra.
r *Romano imperio* Lugd. Bat. 1.
s *Postumianum* L. *Postumium* Lugd. Bat. 3. *Posthumum* 2. *per Posthumum Odenatum est* Lugd. Bat. 1. ceteris deletis.
t (*Fraude Aureoli ducis sui*) Inclusa adjecta erant ex S. B. G. V. Lugd. Bat. 2. 3. (nam in 1. non exstant) Sc. In G. autem pro *Aureoli* legitur *Aureliani*, & in Lugd. Bat. 3. & Sc. *Aurelii*.
u *Claudius* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

cipem, Zenobiae maritum, qui Palmyram, Coelesyriae urbem, rerum & imperii sedem fecit. CELL.

Persae] Parthi. GLAR.

Defensa Syria, recepta Mesopotamia] *Nisibin primum & Orientis pleraque cum omni Mesopotamia in potestatem recepit, deinde ipsum regem victum fugere coëgit, postremo Ctesiphonta usque, Saporem & ejus liberos persequutus, captis concubinis, capta etiam magna praeda ad Orientem vertit.* Pollio.

Ctesiphontem] Oppid. supra concursum Tigris & Eufratis. GLAR.

XI. *In Occidente*] Gallia. GLAR.

Oriente] In Syria. GLAR.

Fraude Aureoli ducis sui] Hunc quoque exercitus Illyrici in contemptum Gallieni imperium accipere coëgerunt: sed ipse pro Gallieno Macrinum cum filio oppressit. cum eum autem Gallienus expugnare vellet, nec posset, assumpsit eum, pace inita, socium contra Postumum: post Gallieni autem mortem a Claudio caesus est. GLAR.

Fraude Aurelii ducis sui] Haec, quod neque Cod. Leid. 1. nec Metaphrastes agnoscit, delevimus aliunde inserta. Si enim & Victor. Caes. XXXIII. & Capitol. Gall. Duob. c. 14. audiamus, res aliter plane facta. VERH.

Fraude] Una cum Heracliano ac Martiano. GLAR.

Ducis sui] Scilicet contra Martianum. GLAR.

Cum fratre Valeriano] Sed e diversa matre genito. A. F.

Imperii] Quo solus imperavit. VINET. Ita Victor. Valerianus pater anno sexto imperii a Persis captus: post eum filius Gallienus solus regnavit annos 6. Quidam tamen scribunt, Gallieni imperium decennium transisse, de quibus sic Pollio: *De annis autem Gallieni & Valeriani ad imperium pertinentibus, incerta traduntur, quum* XV. *annos eosdem imperasse constet, id est Gallienum usque ad quintum decimum pervenisse, Valerianus vero sexto sit captus, alii novem annis, alii decem etiam Gallienum imperasse in litteras mittant, cum constet & decennalia Romae ab eodem celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos*, &c. A. F. At Decennalia

litibus [v] electus, a senatu appellatus Augustus. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vastantes, ingenti proelio vicit. parcus vir, ac modestus, & [w] justi tenax, ac reip. [x] gerendae idoneus: qui tamen intra [y] imperii" [z] biennium morbo [a] interiit, [b] & Divus appellatus est. Senatus [c] ingenti eum honore deco-

VARIAE LECTIONES.

v *Electus est* Lugd. Bat. 1.
w *Intus* Lugd. Bat. 5.
x *Tenendae* S. M. N B. G. Lugd. Bat. 2. *tenente* 3.
y Deest V. Sc.
z *Biennio* Lugd. Bat. 1.
a *Obiit* Lugd. Bat. 1. *periit* Sc.
b *Et* delent Lugd. Bat. 1. 3. 5.
c *Eum ing*. Lugd. Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

nalia celebravit. Treb. Poll. in Salonino. Nummus quoque apud Vaillant. VOTIS X. ET XX. decennalia persoluta; vicennalia nuncupata ostendit. CELL. Sed *nono* post patrem a Persis captum, recte Cl. Gruner. VERH.

Claudiusque successit,] Anno Christi 271. Claudius hic imperator mire a Trebellio laudatur, qui ait eum Gothorum ac Scytharum CCCXX. millia uno praelio fere attrivisse. Sex. Aurelius ait, aegre dimidiam superfuisse partem. Locum pugnae nec hic author, nec Trebellius commemorant. Sextus Aurelius ait, ad Benacum lacum pugnatum cum Alemannis. Ego per Alemannos intelligo Gothos. Et quod alibi legitur in sylva ad Marcomannos. Nec in Italia pugnatum cum Gothis, sive Alemannis, sed in Illyrico. GLAR. An. Urbis 1020. post. Ch. 268. Origo hujus Imperatoris incerta. Quidam Gordiani nothum faciunt, alii ex Dalmatia oriundum, alii Dardanum, & ab Ilio Trajanorum, atque ab ipso Dardano sanguinem trahere. A. F.

Gothos;] Alemannos, Sarmatas. Scythas. GLAR. Vide Pollionem cap. VI. & XII. A. F. Ipse Claudius in epist. ad Brochum, citante Treb. Pollione cap. 8. *delevimus* CCCXX. *millia Gothorum*, II. *millia navium mersimus*. CELL.

Ingenti praelio] Terra ac mari, inquit Trebellius. GLAR. Non uno sed multiplici apud Martianopolin inferioris Moesiae; apud Byzantium, & Thessalonicen, &c. Vid. Treb. Pollionem in vita cap. 2. CELL.

Tenax] Amator. GLAR.

Intra biennium] Quia anno uno ac IX. mensibus, authore Eusebio. GLAR.

Intra biennium imperii] Imperavit anno uno, mensibus decem, diebus quinque. A. F. E Pagio ad An. 270. Claudium imperii annum tertium inchoasse, rectius notat. Cl. Gruner. VERH.

Morbo interiit] *Finito sane bello Gothico gravissimus morbus increbuit, tunc quum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit, & familiare virtutibus suis petiit coelum*. Pollio. Falsum est igitur, quod multi prodidere, Claudium vetus Deciorum exemplum renovasse, qui se pro salute Reipublicae devoverunt: de quo ambo Victores, ubi vide quae dicta sunt. A F.

Ingenti eum honore decoravit,] Sextus

decoravit, scilicet ut in curia clypeus ipsi aureus, item in Capitolio statua aurea poneretur.

XII. [d] Quintillus post eum, Claudii frater, consensu militum imperator electus est. [e] vir unicae moderationis & civilitatis, aequandus [f] fratri vel praeponen-

VARIAE LECTIONES.

d Sic L. F. Gr. Et ita quoque Trebellius Pollio. *Quintillius* Lugd. Bat. 2. *Quintilius* vulg.

e Al. *vir unica moderationis & civilitatis laude aequandus* &c. Sic Lugd. Bat. 2. *unicae moder. vir* & 1. sed & delet 3. uti *vir* 2.

f Tres voces non agnoscit Lugd. Bat. 1. mox *praeferendus* 2. 3. 5.

NOTAE.

tus Aurelius ait caussam hujus honoris fuisse, quod cum libri Sibyllini inspecti essent, ibi praedictum. Si Rempublicam Romanam salvam vellent, ut primi dicendi sententiae morte id fieret. Cum igitur eo tempore Pomponius Bassus se obtulisset, non passum hoc Claudium, sed primas imperatorem habere, ipsum se obtulisse, ac fata implesse GLAR.

Clypeus] Statua aurea decem pedum, inquit Trebellius. GLAR. *Illi Clypeus aureus, vel, ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius judicio in Romana Curia collocatum est.* Pollio. Imaginem auream vocat Victor. Nempe erat imago clypeata, ut Itali vocant *un busto*, quales hodie Pictores nostri faciunt. A. F.

Statua aurea] Argentea, librarum mille quingentarum 1500. lib. argent. 15000. coron. GLAR. *Illi, quod nulli antea, Populo Rom. sumptu suo in Capitolio ante Jovis Opt. Max. templum statuam auream decem pedum collocavit.* Pollio. Victor prope ipsum Jovis simulacrum positum dicit. A. F.

XII. *Quintilius*] Sic & in Orosio. at in Pollione *Quintillus* hic dicitur. VINET. Recte. Quemadmodum Viri Cl. van Hoven & Gruner. etiam legunt. qui Grunerus nummorum auctoritatem MSS. praeferendam hic recte censet, quamquam Cl. Arntzen. in Vict. Epit. XXXV. *Quintilius* servat, meo quidem judicio, optime, quod immutandi veniam nec MSS. neque Edd. admittunt, ut, nisi L. F. & Metaphrastes hic praeiissent, vulgatam quoque tuitus fuissem, quia error penes auctores ipsos esse potest. VERH.

Quintilius post eum,] Qui de hoc scribunt, ajunt eum, ut primum Claudii mors Romam denunciata sit, a Senatu Romano imperatorem electum: a militibus autem, secundum Claudii morientis sententiam, Aurelianum. Quod cum audisset Quintilius, primum adversus Aurelianum concionari ausum: sed a militibus non auditum, venas solvisse, ac sic exspirasse septimadecima die, postquam imperator est factus. GL. *Quintillum* vocant nummi veteres. Zozim. & alii. A. F.

Vir unica moderationis & civilitatis laude] *Quintilius frater ejusdem, vir sanctus, & sui fratris, ut vere dixerim, frater, delatum sibi omnium judicio suscepit imperium, non haereditarium; sed merito virtutum.* Pollio. A. F.

Unicae] Singularis, praestantis. Sic Livius XXIV. 34. *Archimedes, unicus spectator coeli siderumque.* Et Suetonii Gram. cap. 11. *unicum magistrum* Berneggerus exponit *incomparabilem*. Cice-

ponendus. consensu [g] senatus appellatus Augustus; [h] septimo decimo [i] die imperii occisus est.

XIII. Post eum Aurelianus [k] suscepit imperium, Dacia Ripensi oriundus: vir in bello potens, animi tamen immodici, & ad crudelitatem [l] propensioris, quique Gothos strenuissime vicit. [m] Romanam ditionem ad fines pristinos varia bellorum felicitate revocavit". [n] superavit in Gallia [o] Tetricum apud [p] Ca-

VARIAE LECTIONES.

g *A senatu* Lugd. Bat. 1.
h *XVIII*. LC. *XV*. Lugd. Bat. 2.
i *Anno* F. perperam. *imperii die* Lugd. Bat. 1. 2.
k *Cepit* Lugd. Bat. 1.
l *Propensior, is quoque Gothos* Lugd. Bat. 1. Sc.
m Desunt S. N. P. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5.
n *Erravit* Lugd. Bat. 5.
o *Tetricum, qui a millibus imperator electus apud Catalaunos* V. Sc. *Terricum* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Cicero v. Epist. VIII. *unice diligere*. CELL.

Septimo decimo die] Ita Pollio. Vopiscus *vigesimo die*. A. F. Quae caussa? Respondit Trebellius in Claud. cap. 12. *Quintillus, quod se gravem & serium contra milites ostenderat, ac verum principem pollicebatur*; eo genere quo Galba, quo Pertinax, interemptus est. CELL.

Occisus est.] Quidam eum a militibus interfectum tradunt. Zozim. scribit, eum Aureliano sponte cessisse, quasi potiori, & sibi venas incidisse. A. F.

XIII. *Post eum Aurelianus*] Anno Christi 273. Hic in re militari magnus, corpore validus, utpote barbarus, ad occidendos homines natus, militibus horrendus, quibus arctissimas dedit leges, quas multas Flavius Vopiscus recitat. Valerianus imperator eum veneratus est, ac nonnihil veritus. dona ejus apud eundem Vopiscum enumerantur. Dimicavit contra Francos ac Suevos, Sarmatas ac Marcomannos. nimis diligens in superstitione Deorum, & pietatis Christianae hostis crudelis, severus, truculentus. Et ut idem Vopiscus ait, princeps magis necessarius quam bonus, misere periit, ut debuit pietatis sanctae persequutor. GLAR. Anno Urbis 1024. post Chr. 270. A. F.

Daciae] Quae ad Danubii ripas est. quidam eum Syrmii, oppido inferioris Pannoniae, natum ajunt. GLAR. *Divus Aurelianus ortus, ut plures loquuntur, Sirmii, familia obscuriore, ut nonnulli Dacia Ripensi. Ego autem legisse me memini auctorem, qui eum Moesia genitum praedicaret.* Vopiscus. Dacia Ripensis dicta ad differentiam Daciae Mediterraneae. Sed eam Daciarum divisionem Aureliani tempore fuisse non puto. A. F.

Bello] Militari disciplina. GLAR.

Immodici] Nimis arrogantis. GLAR.

Gothos] Francos, Germanos, & Sarmatas. GLAR.

Romanam ditionem] Per Gallieni socordiam imminutam. GLAR.

In Gallia] In Occidente. GLAR.

p Catalaunos, ipso q Tetrico r prodente exercitum suum, cujus assiduas seditiones ferre non poterat: quin s etiam per literas occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus, ut inter alia versu Virgiliano uteretur;

Eripe me his invicte malis.

t Zenobiam quoque, quae occiso Odenatho u marito v Orientem tenebat, haud longe ab Antiochia w sine gravi

VARIAE LECTIONES.

p *Cautalanos* L. *Catalannos* Lugd. Bat. 2.
q *Terris* interponit Lugd. Bat. 3.
r *Prudenter exercitu suo* Lugd. Bat. 1.
s Delet Lugd. Bat. 3.
t Secuti sumus F. N. M. B. Sylb. & Cellarium: caeteri hunc ordinem servant: *Zenobiam quoque, occiso marito Odenato, qui Orientem tenebat*, &c. Sic Lugd. Bat. 3. 5. *Zinobiam* 3.
u *Merito* Lugd. Bat. 3.
v *Occidentem* Sc. *brientem* Lugd. Bat. 3.
w Ita LC. S. N. B. M. L. G. F. V. Alii: *non sine gravi.* In HM. *magis proelii terrore, quam proelio, cepit.*

NOTAE.

Electus] Contra suam voluntatem. GLAR.

Apud Catalaunos] *Schalun* hodie, in Campania Francica. GLAR. Urbem Campaniae Francicae hodie *Chalons.* CELL.

Ipso Tetrico prodente] In hoc Tetrico ambitiosior aequo visus est Aurelianus. Unde postea quasi poenitens, eum magnae parti Italiae, circa Lucanos correctorem fecit, imo totius Italiae, si Trebellio credimus, in Tetrico seniore. GLAR: *Ipso Tetrico exercitum suum prodente, quod ejus scelera ferre non posset.* Vopiscus. Adi Victorem pag. 160. A. F.

Virgiliano] VI. Aeneidos, Palinuri ad Aeneam. GLAR. Ex Pollione: *Versus denique illius fertur quem statim ad Aurelianum scripserat:*

Eripe me his, invicte, malis. A. F. Aen. VI. vs. 365. CELL.

Zenobiam] Palmyrae urbis dominam, unde & regio Palmyraena in Syria. GLAR.

Zenobiam quoque, occiso marito] Haec virago de Cleopatrae Ptolemaeorum gente se jactabat. post Odenatum virum regnavit, de qua elegans epistola est Aureliani ad Senatum Romanum, qua purgat se adversus, eos qui ei turpe putabant fuisse de muliere triumphasse. At ille ostendit, talem illam fuisse in administranda re bellica, ut non frustra Odenatus Parthos usque ad Ctesiphontem propulerit, unius hujus mulieris arte ac consilio. GLAR. Per consobrinum suum Moeonium, qui & ipse imperium sumpserat. A. F.

Orientem] Syriam, & alias ibidem nationes. GLAR. Filiorum nomine, Vhaballathi, Herenniani, Timolai, qui singuli *Augusti* in nummis declarantur. Vide Illustr. Spanhem. p. 597. Adde Pollionem Zenobia: Vopiscum Aureliano c. 22. 38. qui male posteriore loco ad unum id Vhaballathum refert. CELL.

Tenebat,] Sub Gallieno. GLAR.

Haud longe ab Antiochia non sine gravi]

gravi proelio [x] cepit. [y] ingressusque Romam, nobilem triumphum, quasi [z] receptor Orientis [a] Occidentisque", [b] egit, [c] currum praecedentibus Tetrico & Zenobia. [d] qui quidem Tetricus etiam corrector Lucaniae postea fuit, ac privatus diutissime vixit. Zenobia autem posteros, qui adhuc manent, Romae reliquit".

XIV.

VARIAE LECTIONES.

x *Vicit* Lugd. Bat. 2.
y *Regressusque* G.
z *Rector* V.
a Deest F.
b *Regit* Lugd. Bat. 2.
c *Praeced. curr.* ita transponit Lugd. Bat. 2. & 3. qui *curru.*
d Desunt G. V. Lugd. Bat. 2. 3. 5. omnia delent usque ad cap. seq.

NOTAE.

gravi] Hic errare Eutropium puto, ut & Festum Rufum, qui scribit, Aurelianum Zenobiam apud Imas haud procul ab Antiochia vicisse, & captam Romam triumphantem ante currum duxisse: nam certum est, eos res gestas diversis temporibus in unum confundere. Quippe Aurelianus primum levi praelio non longe ab Antiochia cum Zenobia dimicavit, deinde apud Emessam gravi certamine, quo Zenobiae res penitus afflictae sunt & attritae, & quo fugata ipsa Zenobia, quae inde se Palmyram recepit, quam cum fortiter obsidione premeret Aurelianus, Zenobia sibi fuga consulere tentavit: camelo igitur imposita ad Persas iter tendebat, sed per Aureliani equites capta, ad Aurelianum perducta est. A. F. & HEARN. Proelium Antiochenum seu ad Immas leve fuit: alterum ad Emesam grave. Vide Zosimum L. I. c. 50. 52. Sext. Rufum c. 24. CELL.

Antiochia] Quae ad Orientem est. GLAR.

Orientis] Zenobia. GLAR.

Occidentis] A Tetrico. GLAR.

Tetrico] Galliae praeside. GLAR.

Zenobia:] Odenati uxore. GLAR.

Qui quidem Tetricus] *Pudore tamen victus vir nimium severus, eum, quem triumphaverat, Correctorem totius Italiae fecit.* Pollio. A. F.

Corrector Lucaniae] Ita Eutropius & Sextus Aurelius. GLAR. Totius Italiae Correctorem factum dicit Pollio, sed falsum est. Lucaniae tantum Correctura data, ut Vopiscus & uterque Victor. *Correctores* dicebantur, quibus pars aliqua provinciae regenda tradebatur. A. F.

Corrector] Inter honores hujus aevi erat etiam *correctura* provinciarum, ut Victor vocat in nostro principe. Ordinario nempe praesidi, vel ipsi principi, adjuncti fuerunt *correctores*. Id officii Ammiano lib. XXVII. cap. 4. est *provinciam correctoris administrare potestate.* CELL. Vide quos hic laudat Grunerus.

Privatus] Non amplius Imperator. GLAR.

Zenobia autem posteros,] Trebellius: Huic ab Aureliano vivere concessum est, ferturque vixisse cum liberis matronae jam more Romanae, data ei possessione Tiburti, quae hodieque Zenobia dicitur. GLAR.

XIV.

XIV. [e] Hoc imperante [f] etiam monetarii in urbe [g] rebellaverunt, vitiatis pecuniis, & Felicissimo [h] rationali interfecto: quos Aurelianus victos ultima crude-

VARIAE LECTIONES.

e *Huic* Lugd. Bat. 5.
f *Et* Lugd. Bat. 5. *in urbe mon.* 2. 3.
g *Rebellavere* Lugd. Bat. 3.
h *Rationabili* B. Lugd. Bat. 1. 2.

NOTAE.

XIV. *Monetarii in urbe*] Baptista Egnatius, in Aurelianum Flavii Vopisci scripsit, Monetarios, viles homines hic dici, qui vestes texerent, lanam ducerent, & textricium facerent: imperitumque esse, quisquis Monetarios pro iis intelligeret, qui monetam cuderent. sed viderit Egnatius, quam firmis suam sententiam argumentis fulciat: quando non leve est. quod hic subjungit Eutropius, *Vitiatis pecuniis*, & *Felicissimo Rationali interfecto.* VINET. Meminere obiter & Sextus Aurelius & Vopiscus: *Felicissimo Rationali seditionis authore.* de quo est epistola Aureliani Imperatoris apud Vopiscum, quam scripsit Ulpio patri. *Fuit sub Aureliano etiam Monetariorum bellum Felicissimo Rationali auctore, quod acerrime severissimeque compescuit*, &c. Vopiscus. A. F. De hac re Suidas in voce Μονιτάριος: Μονιτάριοι, οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται· οἱ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διέφθειραν τὸ νόμισμα, καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα Φηλικίσσιμον ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἤγειραν πόλεμον, ὃς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος, ὑπερβαλλούσῃ κολάσεων ὠμότητι κατειργάσατο. CELL.

Vitiatis pecuniis,] *Nummariam notam corrosissent.* Victor. Pecuniam igitur non adulterabant Monetarii, sed illam corrodebant. Corrosa enim pecunia recte *vitiata* dici potest. A. F.

Et Felicissimo Rationali interfecto:] Aurelianus hunc Felicissimum in epistola ad Ulpium, ait servorum ultimum fuisse, cui procurationem fisci mandaverat magno constitit Aureliano ea victoria, 7000. suorum militum interemptis. GLAR. Solus, quod sciam, Eutropius scribit Monetarios Felicissimo interfecto adversus Aurelianum bellum intestinum movisse. Nam Vopiscus & Victor contra scribunt, auctore Felicissimo seditionem illam motam, quod & Epistola Aureliani a Vopisco inserta verum esse vincit. *AURELIANUS AUGUSTUS ULPIO PATRI. Monetarii auctore Felicissimo ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt. hi compressi sunt.* A. F. & HEARN. Posset excusari Eutropius hac correctione: *At Felicissimo rationali interfecto, eos Aurelianus* &c. Sed repugnant MSS. & Diaconus, omnes forsan corrupti. HAV. Vix crediderim, auctorem, quos descripsit, tam negligenter inspexisse, ut inde collegerit, Felicissimum rationalem ab ipsis monetariis interfectum fuisse. Clarius eum seditionis auctorem faciunt Vopiscus & Victor a Viris D. hic citati. unde Cl. Arntzenii ad Caes. XXXV. *praefecto* legentis conjectura minime rejicienda. vel, si per MSS. liceret, Havercampi, ac tum Eutropii mens fuisse potest, Felicissimo, cujus opera pecuniae vitiatae erant, ab Aureliano interfecto, monetarios eo duce jam rebellantes arma sumpsisse, ut aut sui praefecti necem ulciscerentur, vel se simili supplicio liberarent. sed abstineo. Cl. Grunerus Eutropium errasse fateri mavult. Paeanius nimium quantum ab auctoris mente divagatur, ut

crudelitate compescuit: [i] plurimos nobiles capite damnavit: saevus & sanguinarius, [k] ac necessarius magis in quibusdam, quam in [l] ullo amabilis imperator: trux omni tempore. [m] etiam filii sororis [n] interfector: [o] disciplinae tamen militaris, & mo-

VARIAE LECTIONES.

i Desunt L. LC.
k Desunt L. LC.
l *Nullo* Lugd. Bat. 2.
m *Filiorum interfector* S. N. B. M. *Filiae sororis interfector* F.
n *Interfecturo* Lugd. Bat. 3.
o Hinc usque ad seq. cap. *quam provinc.* nihil agnoscit Lugd. Bat. 3. & 5. usque *ad prov. Dac.*

NOTAE.

ut nihil inde lucis. Suidas in voce Μονιτάριος ad verbum fere nostrum imitatus est, sed falsum esse in notis ostenditur. De vitiatis autem pecuniis latius disserentes vide ss Casaub. & Salmas. ad Vopisc. c. 38. VERH.

Rationali] Quis sit *Rationalis*, nemo melius explicaverit, quam Aurelianus ipse in Epistola, quam legere est apud Vopiscum & in nota superiori: inde enim patet, Procuratorem fisci & Rationalem idem esse. A. F. Capitolinus in Maximinis cap. 14. eundem *rationalem* vocat, quem ibidem dixerat *fisci procuratorem*. Adde Casaub. commentar. CELL.

Ultima crudelitate compescuit:] Flavius Vopiscus. *Dicitur praeterea hujus fuisse crudelitatis, ut plerisque Senatoribus simulatam ingereret factionem conjurationis, quo facilius eos posset occidere.* GLAR.

Ac necessarius magis in quibusdam,] Ex Vopisco, *Principi necessario magis quam bono.* Incertus Scriptor apud Suidam de Aureliano: χαλεπός τις καὶ φονικὸς ὑπάρχων, κατὰ μᾶλλον ἀναγκαῖος στρατηγὸς ἤπερ αἱρετὸς βασιλεύς. *Saevus & sanguinarius, ac necessarius magis dux, quam amabilis Imperator.* Sunt autem haec ad verbum ex Eutropio versa, ut alia multa, quae passim apud Suidam leguntur: ex quibus constat nobis, ante Paeanium alium fuisse, qui Eutropium Graecum faceret, & quidem haud paulo elegantius & melius quam factum sit a Paeanio. Sed hic Graecus Interpres apud Eutropium legit, *necessarius magis dux quam,* &c. ut Vopiscus scribit: *Diocletianum frequenter dixisse, cum Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse, quam principem.* A. F.

Etiam filii sororis] Hoc & Flavius Vopiscus & Sextus Aurelius scribunt. GLAR. Quidam filiam sororis ab Aureliano interfectam. Vopiscus: *Hic cum usque eo severitatem tetendisset, ut filiam sororis occideret.* Idem mox: *Addunt nonnulli, filium sororis, non filiam, ab eodem interfectum. Plerique autem etiam filiam sororis.* Quasi diceret: sunt, qui filium sororis ab Aureliano interfectum dicunt, sunt, qui filiam. Plerique etiam & filiam sororis, &c. A. F.

Disciplinae] In qua enutritus erat, ut eximius latro. GLAR.

Disciplinae tamen militaris,] Ita ut nemo peccaverit, postquam semel militaria peccata ingenti severitate correxit. Extat ejus Epistola, quam ad Vicarium suum scribebat: *Si vis Tribunus esse, imo si vis vivere, manus*

morum dissolutorum magna ex parte corrector.

XV. p Urbem Romam muris firmioribus cinxit: templum Soli aedificavit: in quo infinitum auri gemmarumque constituit". Provinciam Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermisit, q vastato

VARIAE LECTIONES.

p Desunt N. B. M. G. V. Lugd. Bat. 2.
q *Vastata* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

nus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat: ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, segetem nemo deterat: oleum, sal, lignum nemo exigat, annona sua contentus sit: de praeda hostis, non de lacrymis Provincialium habeat: arma tersa sint: ferramenta samiata, calceamenta fortia: vestis nova vestem veterem excludat. Stipendium in balteo non in popina habeat. Torquem brachialem & annulum apponat. Equum sagmarium suum defricet: capistrum animalis non vendat: mulum centuriatum communiter curet: alter alteri quasi servus obsequatur: a Medicis gratis curentur: aruspicibus nil dent: in hospitiis caste se agant: qui litem fecerit, vapulet. A. F.

Dissolutorum] Malorum ac seditiosorum. GLAR.

XV. *Urbem Romam muris*] Meminit Vopiscus cum ejus rei causa: & cui principi permissum sit promovere pomoerium, narrat. GLAR.

Firmioribus] Et laxioribus. inquit Sex. Aurelius. GLAR. Non solum firmiores muros fecit, sed etiam eorum ambitum ampliavit. Victor: *Muris Urbem quam validissimis latiore ambitu circumsepsit.* A. F.

Templum Soli aedificavit:] Ex Palmyra Orientis urbe ab Helgabali templo hanc Solis venerationem sumpsit, de qua multa Flavius Vopiscus. GLAR. Vopiscus: *Templum Solis magnificentissimum constituit.* Zozim. ait, illud templum ab eo ornatum fuisse donariis, quae a patria adduxerat, Solis & Beli simulacris. Sol autem ab Aureliano praecipue cultus, quia mater ejus sacerdos fuerat in templo Solis. Vide quae notarunt viri doctiss. apud Vopiscum. A. F. Quod mater Aureliani Sacerdos solis in eo vico fuerat, in quo habitaverant parentes. CELL.

Infinitum] Vopiscus in Aureliano, ex quo hic videntur ad verbum esse permulta, pro illo *infinitum*, habet *multum*. VINET. Pater meus arbitrabatur, addendam vocem *pondus*: eam tamen non agnoscit Vopiscus: *In templo Solis*, inquit, *multum auri gemmarumque constituit.* A. F. Lectionem eam (Tan. Fabri) tamen non agnoscit Vopiscus. HEARN.

Provinciam Daciam quam Trajanus] Sextus Rufus: *Trajanus Dacos sub rege Decibalo vicit, & Daciam trans Danubium in solo Barbarico provinciam fecit, quae in circuitu decies centena millia passuum habuit. Sed sub Gallieno Imperatore amissa est: & per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt.* A. F.

Intermisit;] Vastam reliquit. GLAR.

Vastato omni Illyrico & Moesia,] Ista lucem accipiunt ex Vopisco, unde fere ad verbum translata: *Quum vastatum Illyricum ac Maesiam deperditam videret, provinciam trans Danubium Daciam a Trajano constitutam, sublato exercitu ac Provincialibus, reliquit, desperans eam posse retineri, abductosque ex ea populos in Moesiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit.* Eutropius tamen hic praetermisisse videtur verbis

to omni Illyrico & [r] Moesia, desperans eam posse retinere: adductosque Romanos ex urbibus & agris Daciae", in media [s] Moesia [t] collocavit: appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit, & est [u] in dextra [v] Danubio in [w] mare fluenti, cum antea [x] fuerit in laeva. Occiditur servi sui fraude, qui ad quosdam militares viros, amicos [y] ipsius, nomina

VARIAE LECTIONES.

r Desunt Sc.
s *Moenia* Lugd. Bat. 3.
t Ita reposuimus ex Salmasio & S. N. M. B. Lugd. Bat. 1. 2. 3. *collocavit. & est* &c. Vulgati, reliquis omissis.
u *In* abest a Lugd. Bat. 1. 2. & *ex dextra* 5.
v *Manubio* Lugd. Bat. 3.
w *Mari* Lugd. Bat. 1.
x *Fuerat* Lugd. Bat. 5.
y Deest Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

ba illa: *appellavitque suam Daciam*, nisi emendatiores codices nactus sit eruditiss. Salmasius, qui scribit Eutropium sic Vopisci locum retulisse: *In media Moesia collocavit, appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit, & est in dextera Danubio*, &c. Sed ea verba non agnoscunt libri editi, quos mihi videre contigit. A. F.

Moesia] Quae citra Danubium est. GLAR.

Desperans eam posse retinere:] Pro *retineri*, ut ante edebatur, restituimus fide Cod. Leid. 1. pari modo, ac supra L. III. c. 18. ubi vide sis. *Adductos* pro *abductos* ex eodem Cod. magis placet, uti etiam legi malim L. II. c. 20. VERH.

Abductosque Romanos] Nam Trajanus ex toto orbe Romano instructas eo copias hominum transtulerat, ad agros & urbes colendas. Supra in Adriano. A. F.

Occiditur] Haec ex Sexto Aurelio. GLAR.

Servi,] Mnesthei, notarii ac liberti. GLAR.

Servi sui fraude] Mnestheus Aureliani libertus ac scriba, cum ei Caesar minatus esset, ac ipse sciret, non frustra illum minari solere, occidendi Aureliani consilium hoc modo cepit. libellum, sive breve, ut Vopiscus loquitur, conscripsit, mixtis nominibus & reorum & amicorum, imperatoris manum imitatus, quasi imperator ipse omnes occisurus esset. Qui cum fidem ei haberent, quod etiam ipsius nomen illic insertum esset, Aurelianum in itinere facto in eum impetu occiderunt. Mnestheus postea surreptus ad stipitem bestiis objectus est, inquit Vopiscus in Aureliano. GLAR. *Malitia Notarii sui & manu Mucaporis interemptus est.* Vopisc. qui hunc Notarium *Mnestheum* vocat, ac Zozim. *Erotem*. A. F.

Qui ad quosdam militares viros,] *Mnestheus breve nominum conscripsit, mixtis iis, quibus Aurelianus vere irascebatur, cum iis, de quibus nihil asperum cogitabat, addito etiam suo nomine, quo magis fidem faceret ingestae solicitudinis: ac breve legit singulis, quorum nomina continebat, addens disposuisse Aurelianum eos omnes occidere,* illos

mina pertulit [z] adnotata; falso manum ejus imitatus, tanquam Aurelianus ipsos [a] pararet occidere. itaque ut praeveniretur, ab iisdem interfectus est [b] in itineris medio, quod inter Constantinopolin & [c] Heracleam est stratae veteris. [d] locus [e] Caenophrurium appellatur. Mors tamen ejus [f] inulta non fuit. Me-

Variae Lectiones.

z *Ac notato* Lugd. Bat. 3.
a *Pareret* Lugd. Bat. 1.
b Delet Lugd. Bat. 3.
c *Herecliam* G. *Hieracliam* V. *Heracliam* Lugd. Bat. 1. 5. *Eradiam* 2. *Eracbiam* 3.
d Deest L. F.
e *Caenofurium* Lugd. Bat. 1. *Cenofrurium* 2. 3. *qui Caenofrurium* 5.
f *Invita* Lugd. Bat. 1. *multa* 2. 3.

Notae.

illos vero debere vitae suae, si viri sunt, subvenire. Vopiscus. A. F.

Nomina pertulit] Haec iisdem verbis Sextus Aurelius. Glar.

Ejus] Aureliani. Glar.

Quod inter Constantinopolim & Heracleam] In Thracia Byzantium est, quae nunc Constantinopolis. Heraclea est versum Isthmum Chersonesi. quanquam & Perinthus quoque Heraclea Ptolemaeo dicitur. in praetura *χαινινῆ*. In alio exemplari est *Caenophrurium*, *καινοφρούριον*, id est *nova custodia*. quae lectio placet magis quam *Zenophrurium*. Glar. Sicut prior urbs per anticipationem dicta est, ita posterior olim *Perinthi*, celebris Thraciae oppidi, nomen habuit. Zonaras in Michaele Balbo: Πέρινθος, πάλαι ὠνόμαστο ἡ Ἡράκλεια. Cell.

Stratae] Viae. Hactenus Sex. Gl. *Strata* est via. Virgil. dixit *strata viarum*: & Italice *strada*. Haec via grandibus saxis olim munita fuit, hodieque integra remanet. pertingebat autem ab illa ora ad Dyrrachium. Adeundus tibi est Bellonius testis oculatus lib. 1. cap. 62. A. F. Viae. Sic. 1. 4. Cod. de Privileg. Domus August. scribitur. *Absit ut nos instructiones viae publicae & pontem stratarumque opera titulis majorum principum dedicata, inter sordida munera numeremus.* Cell

Caenophurium] Καινὸν φρούριον sive unica voce Καινοφρούριον. Id est *novum castellum*. A. F. Sic etiam vocat Antoninus, nisi quod scribat cum simplici *e*, *Cenophrurium*. Hearn. *Caenophrurium* quoque legunt Edd. Ald. Junt. & Mer. *Zenophurium* Schonh. *Coenophrurium* alii praeferunt, ut cum Cellario Cl. van Hoven & Grunerus. sed *Caenophrurium* recte Fabri Filia & Hearne, Καινὸν φρούριον Metaphrast. & per *ae* quoque Cod. Leid. 1. & 5. efferunt, quod vindicat Salmas. ad Vopisc. c. 35. & vide quos laudat Cl. Arntzen. ad Vict. Caes. c. 35. Verh.

Mors tamen ejus inulta non fuit,] Sane *Mnestheus postea surrectus ad stipitem, bestiis objectus est.* Vopisc. Idem scribit, Tacito eam primam curam fuisse, ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malosve. Adi Victorem pag. 163. A. F

Inulta] Quia tres imperatores sequentes, eos exquisitos occiderunt.

Sane

Meruit quoque inter divos referri. [g] Imperavit annos quinque, menses VI.

XVI. [h] Tacitus post hunc suscepit imperium; [i] vir egregie [k] moratus, & Reip. gerendae idoneus. nihil tamen [l] clarum potuit ostendere, intra [m] sextum mensem imperii morte [n] praeventus. Florianus, qui

VARIAE LECTIONES.

g Desunt LC. Lugd. Bat. 1. F. Gr. agnoscunt tamen 2. 3. 5. nisi quod 2. *menses VII.*
h *Tatius* Lugd. Bat. 2.
i *Ut* Lugd. Bat. 3.
k *Moderatus* L. G. Lugd. Bat. 2. *Morigeratus* V. Lugd. Bat. 3.
l Deest S. N. M. G. V. Lugd. Bat. 2. 5.
m *Sex menses* Lugd. Bat. 5.
n *Praeventus est* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

GLAR. Propter vindices successores. Vide Tacitum Vopisci cap. 13. &c. CELL.

Imperavit annis V. *menses* VI.] Ita Eusebius. At Vopiscus ait, eum imperasse annis VI. minus paucis diebus. differentiam fecit, opinor, quod post Aureliani mortem fuit interregnum VII. mensium, dum exercitus petunt a Senatu qui daret principem, contra Senatus voluit, ut exercitus darent. ita res extracta est in VIII. mensem. GLAR. Ita fere Zonaras, qui scribit, Aurelianum imperasse annos VI. minus paucis mensibus. Vopiscus: *Imperavit annis sex, minus paucis diebus.* A. F. Victor autem, Eusebius, Orosius, & Cassiodorus ab Eutropio minime discedunt. HEARN. Suspecta haec Cl. Grunero, quod in quibusdam Codd. MSS. neque Paeanio reperiantur: unde etiam uncis inclusit Cel. van Hoven, non inepte. Quamquam quia Edd. Vett. omnes, & e Codd. Nostris 2. 3. 5. servant, nihil mutandum. Recte autem e Pagio ad Ann. 275. Aurelianum IV. annos, menses circiter IV. imperasse, observat Cl. Grunerus. VERH.

XVI. *Tacitus post hunc*] Anno Christi 278. Vopiscus refert hujus Taciti decreta: ut capitale esset, si quis publice privatimve argento aes miscuisset: si auro argentum, aeri plumbum. Vitae continentissimae fuisse dicitur, ita ut vini sextarium tota die non ebiberit, & saepe intra heminam. Sex Aurelius, ait, eum Tarsi occisum: Eusebius apud Pontem. GLAR. Aurelianus occisus est anno U. C. 1027. post Ch. 275. die 29. Januarii, deinde interregnum fuit usque ad diem Septembris, quo Tacitus Imperator electus. A. F.

Suscepit imperium;] A Senatu electus. GLAR.

Nihil tamen clarum potuit ostendere,] *Gessit autem propter brevitatem temporum nihil magnum.* Vopiscus. A. F. Nisi quod vicit Moeotidas populos, Pontum & Ciliciam infestantes. *Zosimus lib.* 1. CELL.

Intra VI. *mensem imperii*] *A ducentesima regni luce.* Victor, vere. Imperavit enim a die 25. Septembris usque ad diem 13. Aprilis, quo e vita excessit. A. F.

Morte praeventus] Quidam militari tumultu caesum volunt, quidam morbo. GLAR. *Interemptus est insidiis militaribus, ut alii dicunt,* VI. *mense*

qui Tacito successerat, duobus mensibus & diebus XX. in imperio fuit; neque quidquam dignum memoria egit.

XVII. Post hunc Probus, vir illustris gloria militari, ° ad administrationem Reip. accessit. Gallias a bar-

VARIAE LECTIONES.

o Delet Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

mense, ut alii, morbo interiit. Vopiscus cap. 13. Victor in Caesaribus eum Tyanae mortuum dicit. Alter Victor in Epitom. *apud Tarsum.* A. F. Vel insidiis militaribus, vel morbo interiit. *Vopisc.* c. 13. *Zosimus* d. l. insidiis periisse ait. CELL.

Florianus, qui Tacito successerat,] Florianus non germanus, sed uterinus Taciti frater, quasi imperium haereditarium esset, post fratrem imperium arripuit, nec a Senatu, nec ab exercitibus electus. Caeterum ut auditum est Probum, imperatorem factum, ut Sext. Aurelius, venis incisis, ut Flavius Vopiscus & Eusebius scribunt, a militibus Tarsi caesus interiit. GLAR. Hic post fratrem arripuit imperium, non Senatus auctoritate, sed suo motu, quasi haereditarium esset imperium, quum sciret, adjuratum esse in Senatu Tacitum, ut, quum mori coepisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret. Vopiscus. A. F.

Florianus,] Frater Taciti arripuit imperium, quasi hereditarium, sine senatus auctoritate. *Vopisc. cap.* 1. CELL.

Duobus mensibus & diebus XX.] *Vix duobus mensibus imperium tenuit.* Vopisc. sed vere Eutrop. A. F. & HEARN. Interfectus enim est a suis, cum Probo ad Tarsum Ciliciae de principatu contendens. *Zosim.* CELL.

In imperio fuit;] Eodem anno. GLAR.

XVII. *Post hunc Probus, vir illustris*] Anno Christi 279. De Probi imperatoris probitate ac virtutibus multa prosequitur Flav. Vopiscus. Syrmii in Pannonia inferiore natus dicitur. A puero honestis studiis deditus, & corporis exercitio sub IV. Imperatoribus militavit, Valeriano, Gallieno, Claudio, ac Aureliano. ab omnibus his donatus in eam famam venit, ut post Aureliani Tacitique mortem statim imperator eligeretur. Contra multas barbaras gentes pugnavit, Marmaridas, Francos, Sarmatas, Parthos. ad Neccarum & Albim Germanos summovit, & Galliae civitates ab eis occupatas e manibus eorum forti eripuit manu. Atque ita universum imperium Romanum ab omnibus barbaris tutum reddidit, ut gloriaretur brevi fore, ut nullis opus esset militibus. quae causa una mortis ejus fuit: mox enim inde a militibus caesus. GLAR. Post mortem Floriani solus imperavit Probus. sed is ante mortem Floriani in Oriente electus fuerat Imperator. A. F.

Probus,] *Oriundus e Pannonia, civitate Sirmiensi, nobiliore matre quam patre, patrimonio moderato, affinitate non magna,* &c. *Pater nomine Maximus fuit, qui cum ordines honestissime duxisset, Tribunatum adeptus est.* Vopiscus. A. F.

Vir illustris] Nobiliore matre quam patre, inquit Vopiscus. GLAR.

Gloria militari,] Non nativitate. GLAR.

Gallias] LX. urbes. GLAR. Ex Vopisco: *His gestis cum ingenti exercitu Gallias petit, quae omnes occiso Postumo turbatae fuerant, interfecto Aureliano Germanis possessae. Tanta autem illic*

a barbaris occupatas ingenti p proeliorum felicitate q restituit. Quosdam imperium usurpare conatos, r scilicet s Saturninum in t Oriente, Proculum, & Bonosum Agrippinae, u multis" certaminibus oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. opere militari v Almam montem apud w Sirmium, &

VARIAE LECTIONES.

p *Gallorum* Lugd. Bat. 3.
q *Constituit* Lugd. Bat. 1.
r Deest Lugd. Bat. 3.
s *Saturnium* Lugd. Bat. 3.
t *Orientu* Lugd. Bat. 1. *scil. Gallienum in Or.* 5. *moriente* 2.
u Deest LC. S. N. M. B. L. G. V. Lugd. Bat. 3. 5. Sc. *Magnis* HM.
v *Alcani* Lugd. Bat. 5.
w *Syrimum* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Illic praelia feliciter gessit, ut a Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet civitates, &c. A. F.

A barbaris] Germanis ac Sarmatis. GLAR.

Praeliorum felicitate] Quibus 40000. occisa sunt, 9. regibus captis. GLAR.

Scilicet Saturninum in Oriente] Duo Saturnini, qui hisce temporibus imperium invaserint, referuntur. alter sub Gallieno a militibus factus imperator, ab iisdem mox caesus est, alter sub Probo in Oriente, eadem a militibus passus, quae prior Saturninus. GLAR. *Simul caesis Saturnino per Orientem, Agrippinae Bonoso ab exercitu.* Victor. Vopisc. *Sed habuit etiam non leves Tyrannicos motus: nam & Saturninum, qui Orientis imperium arripuerat, variis praeliorum generibus & nota virtute superavit*, &c. *Deinde quum Proculus & Bonosus apud Agrippinam in Gallia imperium arripuissent, omnesque sibi Britannias, Hispanias & Braccatas Galliae provincias vindicarent, Barbaris semet juvantibus, vicit.* A. F.

Saturninum, Proculum, Bonosum] De singulis Vopiscus consulatur. CELL.

In Oriente,] Palaestina. GLAR.

Proculum] Proculum Albigaunensem. GLAR.

Proculum & Bonosum] De Bonoso Aurelianus imperator dicere solebat: Non ut vivat natus est, sed ut bibat. laqueo finivit vitam. Unde jocus in eum, Amphoram pendere, non hominem. Longo gravique certamine a Probo superatum ait Vopiscus. GLAR.

Bonosum] Amphoram, non hominem. GLAR.

Vineas] Sexti Aurelii verba. GLAR. *Hic Gallias, Pannoniasque & Moesorum colles vinetis replevit.* Victor. Primus Domitianus edixerat, ne quis in Italia novellaret, & postea observatum, ut promiscui non esset juris vites instituere, sed eorum tantum, qui ab Imperatore veniam impetrassent. A. F.

Vineas Gallos & Pannonios] Vites instituendi aut colendi, quantum quis vellet, neque in Italia, neque in provincia jus fuit. Coërcebatur enim ejus rei libertas lege Domitiani, Suetonio notata, c. 7. CELL.

Gallos] Ergo ante Probum in Gallia ac Pannonia non fuere vites. GLAR.

Opere militari] Hoc transcripsit Victor in Epitom. *Opere militari Almam montem apud Sirmium, & Aureum apud Moesiam superiorem vineis*

& Aureum [x] apud Moesiam superiorem vineis conseruit, & provincialibus [y] colendas dedit. Hic cum bella innumera [z] gessisset, pace [a] parata, dixit, *brevi milites* [b] *necessarios non futuros.* vir acer, [c] strenuus, justus, & qui Aurelianum aequaret [d] gloria militari, morum autem civilitate superaret. Interfectus [e] est ta-

VARIAE LECTIONES.

x *Moesia Superiore* LC.
y Al. *colendos.*
z *Gessit &* Lugd. Bat. 1.
a *Patrata* G. Lugd. Bat. 3. *parta* vulg.
b Deest B.
c *Ac* Lugd. Bat. 1.
d *Gloriam* Lugd. Bat. 2.
e *Autem est* Lugd. Bat. 1. 3. *Sirinio* 2. *Syrmio* 3.

NOTAE.

consevit. Opere militari, id est, *militum manu, opera*, ut Vopisc. *Ipse Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu fossum lecta vite consevit.* A F.

Almum montem] Sic in Epitome Victoris. In antiquo libro, & in Vopisci Probo, *Almam* prima inflexione. *Aureum* vero alterum montem, omnia exemplaria nostra ita scribebant, quasi totus ex auro sit. VINET. *Almam* fide Codd. Leidd. 1. 2. 3. Edd. Ald. utriusque & Juntinae restituimus. Eamdem terminationem habet Vopisc. in Probo c. 15. Victor Epit. XXXVII. ubi vide Annam Fabri, quae in suo Eutropio vulgatam quoque lectionem abjecit. VERH.

Sirmium,] Oppid. inferioris Pannoniae. GLAR.

Moesiam] Ad Danubium, juxta Dacos. GLAR.

Consevit,] Hactenus Sext.. GLAR.

Conseruit] Sic Codd. Leidd 1. 2. 3. 5. Edd. Ald. utraque & Juntina. unde vulgatum *consevit* abjeci. Vopisco in Prob. c. 19. editum quidem *consevit*, sed in Pal. *conseruit* invenit Salmasius; uti etiam est apud Vict. Ep. XXXVII. qui Victor Nostrum descripsit ad verbum. Vide quae nostram lectionem stabilientia ibi citavit Cl. Arntzen. VERH.

Provincialibus] Gallis & Pannonibus. GLAR.

Pace parta,] Per universum orbem. GLAR.

Parata] Pro *parta*, ut ante legebatur, majori Codicum MSS. numero nititur, quam ut eorum auctoritati adversemur. Ita enim S. N. M. B. V. Leidd. 1. 2. 5. VERH.

Dixit, brevi milites necessarios] Flav. Vopiscus tres causas Probi mortis recitat. Primam, quod milites nunquam ociosos permisit. Secundam, quod dixerat brevi fore, ut nullis militibus opus sit. Tertiam, quod in patria sua amplianda ad sordida ac servilia ministeria milites coegisset. Quod milites aegre ferentes, tumultum excitarunt: quem cum effugere vellet, in ferratam turrim concessit, atque ibi est caesus. GLAR. *Qua causa receptis omnibus placatisque, dixisse proditur: brevi milites frustra fore.* Victor. A. F. His verbis felicitatem reip. & aureum seculum pollicebatur, quod omnibus undique pacatis nulli sumptus posthac in milites faciendi, nullae injuriae ab iisdem patiendae sint. *Vopisc. cap.* 23. CELL.

Interfectus est tamen Sirmii,] Istud *tamen* patri meo suspectum erat, propter alterum quod immediate prae-

tamen Sirmii, tumultu militari, in [f] turri ferrata. [g] Imperavit annos VI. menses quatuor".

XVIII. Post hunc [h] Carus est factus Augustus, [i] Narbonae natus in Gallia: [k] qui confestim Carinum &

VARIAE LECTIONES.

f *Turre* Lugd. Bat. 1.
g Desunt LC. Lugd. Bat. 1. F. Gr.
h *Caurus* Lugd. Bat. 1.
i *Narbone* Lugd. Bat. 1. 3.
k *Is* Lugd. Bat. 1. 5. *bis* 2.

NOTAE.

praecedit. A. F. Neque immerito, quorsum enim illud *tamen*? an vult Eutropius, Probum, licet Aureliano minorem, tamen a militibus interfectum? At, quot bonos Imperatores non interfecerunt milites? Delet itaque optimus Lugd. Bat. legens, *Interfectus autem est*. Duo reliqui MSS. L. B. transponunt *Interf. est tamen*. Ejici debere puto, ut legatur, *Interfectus est Sirmii*. Nam ut bis *autem* repetatur, non placet. HAV. *Tamen* pro *vero* vel *autem* hic repositum censet Cl. Gruner. pari modo, quo alibi saepius abusus est Eutropius. Et certe alterutrum immutandum judico, sive legas *morum tamen civilitate superaret. Interfectus autem est* &c. quod malim, sive, ut nunc ediderunt Viri Docti; quia alterum Codd. MSS. non confirmant, sed tantum Edd. Vetustiores, quarum Schonhovii & Merulae principes. Aliae ut Aldina utraque & Juntina bis *tamen* repetunt. Quod a Librariis profectum, qui *tn* ut est in iis Edd. & *am* promiscue confundunt. VERH.

Sirmii,] Ad oppid. Pannoniae inferioris. GLAR.

In turri ferrata.] Hanc turrim speculae causa aedificatam ab eo altissimam, scribit Vopiscus. GLAR. *Hoc promoti milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculae caussae editissimam aedificaverat, interemerunt*. Vopisc. cap. 21. A. F.

In turri ferrata] Quam speculae caussa ipse exaedificaverat. *Vopisc.* c. 21. ubi etiam caussa tumultus refertur. VERH.

Imperavit annos VI. *menses* IV.] Vopiscus eum occisum dicit quinto anno imperii. Sed melius Eutrop. A. F. & HEARN. Recte calculum hic ab Eutropio bene positum observant Viri D. quamquam cum Cl. Grunero haec suspecta mihi videntur. VERH.

XVIII. *Post hunc Carus est factus Augustus*,] Anno Christi 285. Cari imperatoris patriam Sext. Aurelius, quem hic author saepe sequitur, Narbonem fuisse, scriptis prodidit. Vopiscus autem varias authorum narrat opiniones de ejus patria. Bonus dici meruit imperator, quamvis majorem natu filium malum reliquerit, Carinum inquam: cum minor natu Numerianus probae indolis fuisse dicatur. Hic Carus paucis diebus Sarmatas vicit, occisis XVI. millibus, captis XX. millibus hostium. deinde in Persas profectus, ultra Babylonem victor evasit, sed periit fulmine, ut quidam: alii morbo interiisse scribunt. GLAR. An U. C. 1034. post Ch. nat. 282. A. F.

Narbonae natus in Gallia:] Alicubi legerat Eutrop. Carum *Narbonae* natum. Quare statim putavit Narbonae natum in Gallia: sed haec *Narbona* in Illyrico. Vitiose tamen scriptum *Narbona* pro *Narona*. Quamvis haec menda apud Ptolemaeum adhaeserit, ut qui in descriptione

 Illy-

& Numerianum [l] filios″ Caesares fecit, [m] cum quibus regnavit duobus annis″. sed [n] dum bellum adversum Sarmatas gerit, nunciato Persarum tumultu, ad Orientem profectus, res contra Persas nobiles gessit: ipsos proelio fudit; [o] Cochen & Ctesiphontem urbes [p] nobi-

VARIAE LECTIONES.

l Deest V. & Lugd. Bat. 5.

m Desunt L. LC. F. Gr. Lugd. Bat. 1.

n *Cum* Lugd. Bat. 1. 3. sed 2. delet.

o *Cochen*, antiquum esse nomen Seleuciae, ex Ammiano Marcellino [l. XXIV. c. 5.] patet: *quibus Coche, quam Seleuciam nominant, haud longius disparatur.* Cujus scripturae primus auctor fuerat Gelenius; nam in MSS. mire depravatum fuit hoc nomen, cujus tamen vestigia hanc veram esse lectionem satis evincunt. Fuldensis quoque codex, & Sextus Rufus c. XXIV. & Jornandes de Success. Regn. c. LXXXVI. (uterque de hoc Imperatore scribens) & Orosius lib. VII. c. 24. *Cochen* vocant. Mer. *Corchen*: Graecus *Conchen*: S. N. G. HM. Lugd. Bat. 5. *Sobenen*: L. LC. M. *Cocenetb*: Lugd. Bat. 2. 3. *Soënem*. Zosimus [lib. III. p. 724.] *Zochajen* videtur nominare: Ζωχάσης, νῦν δὲ Σελευκείας ὀνομαζομένης. Confer Lindenbrogium ad Am. Marc. qui ex Nazianzeno etiam Κωχὼ urbis hujus nomen probat. Excusi quidam libri, Vi. V. Helmstad. *Seleuciam*, tanquam certius nomen pro suspecto aut corrupto, exhibent. Sed priorem lectionem praeferimus, praesertim cum a Steph. Byzantio item confirmetur.

p *Notissimas* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

Illyrici meminit Ναρβῶνας κολωνίας ἐπισήμου, *Narbonae insignis coloniae*: verum hic Ptolemaeus corrigi potuit ex Plinio, qui coloniam illam *Naronam* vocat, aitque oppositam eam esse cognomini fluvio. At iste fluvius *Naro* vel *Nar* dicebatur, unde *Narona colonia*. Vide apud Victorem, pag. 169. De Cari patria multum diversas sententias refert Vopiscus, cap. IV. A. F. Cum Plinio facit Nummus Titi apud Goltzium, COL. NARONA. HAV. Ad Vopiscum, quem citat Doctiss. Femina, *Naronae* legendum pluribus jam ostendit Salmasius. Vid. Cel. Oudend. ad Suet. Tib. c. IV. VERH.

Qui confestim Carinum, &c.] *Iste confestim Carinum & Numerianum Caesares fecit, Carinum ad Galliae munimentum dimisit, Numerianum in Mesopotamiam secum adduxit.* Victor. A. F.

Cum quibus regnavit duobus annis.] Desunt circiter sex menses. A. F. & HEARN.

Dum bellum adversum Sarmatas gerit,] *Ingenti apparatu & totis viribus profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat, contra Persas profectus, nullo sibi occurrente, Mesopotamiam Carus cepit & Ctesiphontem usque pervenit* Vopiscus. A. F.

Sarmatas] Europeos. GLAR.

Persarum] Parthorum. GLAR.

Profectus,] Cum Numeriano. GL.

Corchem & Ctesiphontem] Vopiscus ait, Mesopotamiam ab eo captam, ac

bilissimas cepit: & cum q castra super Trigidem haberet, r ictu divini fulminis periit. Numerianus quoque, filius ejus, quem s secum ad Persas duxerat,

VARIAE LECTIONES.

q *Contra cast.* Lugd. Bat. 1.
r *Vi* B. N. Lugd. Bat. 1. 2. 3. HM.
s *Secum Caesarem ad Per.* S. N. L. G. F. V. Lugd. Bat. 1. 2. HM. *secum Caes. ad praedas* &c. 3.

NOTAE.

ac Ctesiphontem usque pervenisse. in altero Eutropii codice legitur: *Seleuciam ac Ctesiphontem urbes nobilissimas caepit.* Fortassis *Seleucia* aut *Carrae* legendum. nam *Corchen* non invenias temere apud authores. GLAR.

Cochen] Quae Seleucia etiam dicitur, Parthorum olim regia, perinde ac Ctesiphon. Vide supra VIII. 3. & adde, quae in Variis Lectionibus de *Coche* scripsimus. Sita fuit ad confluentes Tigridis & Euphratis. *Plin.* v. 26. CELL. Recte Cellarius Glareano opem fert, quem latere videtur, *Cochen* & *Seleuciam* eamdem esse. De Ctesiphonte autem quae narrat auctor, minus vera: Carus enim gloriae avidus longius quidem progressus fuisset, sed Mesopotamia capta ad Ctesiphontem tantum pervenit morte praeventus, ut errasse Eutropius videretur, si, uti in pluribus Edd. exhibetur, locus legeretur *& cum castra supra Tigridem haberet*, acsi Tigridem trajecisset; quod quam falsum haec ostendunt: *Mesopotamiam Carus cepit, & Ctesiphontem usque pervenit.* Vopisc. in Caro c. 8. Pompon. Laetus in Eod. *Hic apud Ctesiphonta ictu fulminis interiit.* Victoris Epit. XXXVIII. In Caes. vero errat, uti & Oros. L. VII. c. 24. Hinc *super* e Codd. Leid. 1. 2. 3. 5. (quos negligentius silentio praetermisit Havercampus) Edd. Aldina utraque &, Juntina praetulimus: *super* enim hic idem est, ac *ad Tigridem: in ripis Tigridis*, ut docet Cl. Oudend. ad Sueton. Calig. c. VIII. Ubi hunc Eutropii locum ita emendat ex Orosio, Jornande, aliisque. Vid. Oros. L. VII. c. 24. quem, quia Nostrum ubique ad verbum fere describit, hic etiam ipsum imitatum esse verisimile, nec secus Sextus Ruf. c. 24. & Jornandes de Regn. ac Temp. success. c. 86. Et Carum Ctesiphontem non transisse, latius docet Vopisc. c. 9. ubi negat, quod cum aliis noster quoque refert, Carum fulminis ictu periisse, ex epistola Junii Calphurnii .... *fama emersit, fulmine interemptum eum, quem, quantum scire possumus, aegritudine constat absumptum*, quibus subdit, *Hanc ego epistolam idcirco indidi, quod plerique dicunt, vim fati quandam esse, ut Rom. princeps* Ctesiphontem transire non possit: *ideoque Carum fulmine absumptum*, quod *eos fines transgredi cuperet, qui fataliter constituti sunt.* unde patet, Cellarium fugitivo oculo inspexisse hunc locum. VERH.

Ictu divini fulminis periit.] Istud *divini* additum fuit distinctionis gratia: nam & quaedam machinae bellicae *fulmina* dicuntur. Quo tempore autem obiit Carus, tanta subito exorta tempestas, tantum tonitruum, ut inde fama emerserit, fulmine interemptum, quem alioquin satis constabat aegritudine absumptum. Adi Vopisc. cap. 8. A. F. Quod vis fati Rom. principem noluerit Ctesiphontem transire *Vopisc. cap.* 9. CELL.

Aper] Praefectus praetorio. CELL.

Numerianus quoque, filius] Hic Cari minor natu filius, egregie moratus, eloquentia praepollens, ut Vopiscus inquit, cum patre in Persas abiit, cum Carinus maneret in Oc-

 ci-

rat, adolescens egregiae indolis, cum oculorum dolore correptus, in lecticula veheretur, impulsore [t] Apro, qui socer ejus erat, per insidias occisus est. & cum [u] dolo occultaretur ipsius mors, [v] quousque Aper invadere [w] posset imperium, foetore cadaveris prodita est. milites enim, qui eum sequebatur, [x] foetore commoti, [y] diductis lecticulae palliis, post [z] aliquot

VARIAE LECTIONES.

t *A propinquis* Lugd. Bat. 1. pro *Apro qui.*
u Deest Lugd. Bat. 3.
v Desunt Sc.
w *Possit* Lugd. Bat. 1. 3.
x *Putore* S. M. L. Lugd. Bat. 2. 3. *pudore* 5.
y *Deductis* Lugd. Bat. 1.
z *Aliquod* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

cidentis imperio. Idque factum, propter aetatem puerilem: alioqui Numerianus constitutus fuisset in Occidente. GLAR.

Adolescens egregiae indolis,] *Moratus & vere dignus imperio.* Vopiscus. A. F.

Cum oculorum dolore] Hunc oculorum dolorem contraxerat Numerianus, quod nimio fletu oculos corrupisset. A. F.

Lecticula veheretur,] Legitur &, *in lecticula veheretur.* Legendum fortasse, *illecticaretur*, ut habet antiquus liber: licet hoc verbum nullo alio in loco legere meminerim. VINET. *In lecticula* quoque legunt Edd. Ald. utraque & Juntina, confirmant Codd. MSS. Leidd. 2. 3. 5. ut recte Cl. Arntzen. quem hic quoque laudat Grunerus, ad Aurel. Epit. XXXVIII. eam praepositionem in Victore, & Nostro e MSS. aliisque optimis scriptoribus vindicet. VERH.

Impulsore Apro] Aper Arrius Cari imperatoris praefectus fuit, ut Vopiscus tradit: magnae adeo autoritatis, ut Carus filio suo Numeriano Afri filiam daret, ac Aprum socerum Numeriani faceret. Quo beneficio Aper elatus, invadendi Imperii consilium cepit a Numeriani caede. Sed exercitus jussu vindex ejus mortis fuit Diocletianus, postea Augustus. GLAR. *Apri Praefecti Praetorio soceri insidiis extinguitur.* A. F. Nota pentametrum fortuitum: *impulsore Apro, qui socer ejus erat.* HEUM.

Dolo occultaretur] Scil. ut ipse Aper interea imperium arriperet. Sextus Aurelius: *Quousque Aper invadere posset imperium.* GLAR.

Ipsius] Numeriani. GLAR.

Foetore commoti] Vopiscus in Numeriano: *Ut res est prodita, omnes invaserunt Aprum, cujus factio latere non potuit. eumque ante signa & principia protraxere. Ingens facta concio: quaesitus vindex Diocletianus.* GLAR. Joannes Antiochensis, Περὶ ἀρχαιολογίας: Νυμεριανὸς τυφλωθεὶς ἐν κεκαλυμμένῳ φορείῳ ἀπὸ Περσίδος ἐβαστάζετο, ὃν λάθρα ἀνεῖλεν ὁ πενθερὸς, καὶ ἔλαθεν νεκρὸς φερόμενος ἕως ἐκ τῆς δυσωδίας ἐδηλώθη. *Numerianus oculis captus in operta lectica a Perside ferebatur, quem socer clam interfecit, & sic latuit mortuus omnibus rem ignorantibus, donec foetore res prodita est.* A. F.

Eum] Numerianum caesum. GLAR.

Diductis lecticulae] Vetus liber, *deductis*:

quot dies mortem ejus notam habere [a] potuerunt.

XIX. Interea Carinus, quem Caesarem [b] ad Parthos proficiscens Carus in Illyrico, Gallia, Italia, reliquerat, omnibus se sceleribus inquinavit: plurimos innoxios [c] fictis criminibus occidit: matrimonia nobilia corrupit: [d] condiscipulis quoque, qui eum [e] in auditorio [f] vel levi fatigatione [g] taxaverant, pernicio-

VARIAE LECTIONES.

a *Potuere* Lugd. Bat. 3.

b Ita ex Lugd. Bat. 1. 2. 3. quia pro *in* ubique fere a Nostro reponitur.

c *Finctis* Lugd. Bat. 1.

d *Condiscipulos* Lugd. Bat. 1. *cum discipulis* 3.

e *In adjutorio* Lugd. Bat. 1. *qui cum adjutoribus* 3.

f *Ubi fat.* Lugd. Bat. 2. *verbi fat.* 5.

g *Relaxaverant* Lugd. Bat. 1. *taxaverunt* 2. 3. 5.

NOTAE.

ductis: & infra, *ad Parthos*, pro *in Parthos*. *Perfide victa*, ubi alii *victor*: *Anulini*, ubi alii *Amilini*: alii *Amullini*: *non suo*, pro *nullo suo*: *Margum* ubi alii *Murgum* & *Murtium*: *Ureum*, pro *Aureum montem*. VINET.

Diductis] Amotis tegumentis. GLAR. *Palliisne* legendum, an *plagulis*, vid. Lipsius Elect. lib. 1. cap. 19. p. 575. HEUMAN.

XIX. *Interea Carinus*,] Homo omnium contaminatissimus, adulter frequens, juventutis corruptor, ut primum pater in Parthos abiit, omnia tyrannorum officia exercuit. Mimis, meretricibus atque lenonibus palatium implevit. in corporis voluptatibus ac gulae illecebris superavit propemodum Caligulam, ita ut pater Carus eum suum negaret: & Constantium, qui postea Caesar, in locum ejus surrogare vellet, ac illum occidere. Nec ei defuit ad vindicandum sibimet imperium vigor mentis: qui contra Diocletianum multis praeliis conflixit. GLAR.

Carinus,] Cari natu major filius. GLAR.

Parthos] Persas. GLAR.

Omnibus sceleribus] Haec omnia tunc ad verbum Victor in Epitom. quem vide pag. 220. A. F.

Inquinavit:] Ita restitui ex tribus L. Bat. Vulgati enim habent *coinquinavit*. HAV.

Nobilia] Nobilium virorum. GLAR.

Condiscipulis] Qui cum eo ludum visitaverant. GLAR.

Auditorio] Schola. GLAR.

Vel levi fatigatione taxaverant,] Victor: *verbi fatigatione tax.* *Verbi fatigatio* & *fatigatio* simpliciter, nihil aliud est, quam *scomma*, unde Joannes Antiochensis idem sic explicat: Καρῖνος ὠμότατος ἦν, ὅς τοὺς ποτὲ ἐν τῷ παιδευτηρίῳ σκώψαντας εἰς αὐτὸν ἠμύνατο. *Carinus saevissimus erat, quippe qui condiscipulos, qui in eum in schola scommata vibraverant, ultus est.* Igitur *fatigatio* est *scomma*. *Fatigare aliquem verbis vel jocis*, pro mordere, lacessere, quod & *fatigare* simpliciter & absolute dixerunt. Severus Sulpitius in dialogis: *Sed supersedendum est, ne Gallus sese existimet fatigari.* Et *fatigatio* pro *scommate* apud eumdem: *Tum ille sicut est verecundissimus, aliquantulum erubescens, dum fatigationem meam accepit.* Plura vide apud Victorem pag. 220. A. F.

niciosus fuit. [h] Ob quae [i] omnibus hominibus invisus, non multo post poenas dedit. Nam de Perside victor exercitus rediens, cum Carum Augustum fulmine, Numerianum Caesarem [k] insidiis perdidisset, Diocletianum imperatorem creavit, [l] Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum: adeo ut [m] a plerisque

Variae Lectiones.

h *Atque* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

i *Omnibus bonis invisus* Sc. HM. V. *omn. bonoribus inv.* Lugd. Bat 3. *bominibus inrisos* deleto *omnibus* Lugd. Bat. 1.

k *In insidiis* Lugd. Bat. 1. 3.

l *Dalmatiis* L. LC.

m Praepositionem delet Lugd. Bat. 3.

Notae.

Lego *Fatigatione vexaverunt.* Scilicet hoc tractu temporis *illusiones jocosae* dicebantur *fatigationes.* Vid. Wowerius not. ad Sidonium Apollin. p. 408. & Index verborum ad illum Sidonium v. *fatigare. Vexare* vero eo aevo significabat idem, ac hodie nos Germani eodem sensu dicimus *einen vexiren.* Vid. de eo vocabulo Gellium lib. II. cap. 6. Heuman. Vide omnino Cel. Arntzen, & quos laudat ad Victor. Epit. XXXVIII. ubi vides, nihil omnino hic mutandum esse. Verh.

Poenas dedit.] Caesus est. Glar.

Perside] Qui sub Caro ac Numeriano militavit. Glar.

De Perside victor exercitus &c.] Sic pro *de Perside victa*, restitui, tum quod ita exhibent Codd. MSS. HM. Leidd. 1. 2. 3. 5. Edd. Aldina utraque, Juntina, Schonhovii ac Merulae, ut mirer, unde vulgata lectio irrepserit, tum quod frequens ea locutio Nostro, aliisque. supra L. II. c. 22. *Consules cum victrici classe redeuntes* &c. *Victorem exercitum ... Romam reduxit* Livio L. VII. c. 24. *Quam* (Cornum) *Manlius, victore exercitu, aggressus* &c. L. XXII. c. 4. ubi vide Cl. Drakenb. Et de hac eadem historia Pomp. Laetus d. l. *Victor tamen exercitus in Perside* &c. Verh.

Augustum] Imperatorem. Glar.

Numerianum] Cari minorem natu filium. Glar.

Perdidisset,] Amisisset. Fuit hic annus Christi 287. Glar.

Diocletianum Imperatorem creavit,] Sext. Aurelius Diocletianus ante susceptum imperium Diocles dictus est, a matre Dioclea: post imperium autem assumptum, Grajum nomen in Romanum convertit morem. Glar. Integrum nomen est C. AUREL. VALERIUS JOVIUS DIOCLETIANUS. *Gruter.* p. 199. n. 4. Cell.

Creavit] Exercitus. Glar. *Diocletianum omnes divino consensu, cui multa jam signa facta dicebantur imperii, Augustum appellaverunt.* Vopiscus. Tunc domesticos regebat Diocletianus. Vide apud Victorem pag. 166. A. F.

Dalmatia] Salonis urbe littorali. Glar. *Diocletianus Dalmata, Anulini Senatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea.* Victor Glar. & A. F.

Obscurissime] Humillimis parentibus. Glar.

Li-

que [n] scribae filius, a nonnullis [o] Anulini senatoris libertinus fuisse [p] credatur.

XX. [q] Is prima militum [r] concione juravit, Numerianum [s] nullo suo dolo interfectum. & cum juxta eum Aper, qui Numeriano insidias [t] fecerat, constitisset, in conspectu exercitus manu [u] Diocletiani percussus est. Postea Carinum, [v] omnium odio [w] & de-

VARIAE LECTIONES.

n Delet Lugd. Bat. 1.
o *Amullini* Sc. *Anulli in Senatoribus* Lugd. Bat. 1. *Anuli* 3. *Amili* 5.
p *Tradatur* Lugd. Bat. 2.
q *Is primum militi in concione* S. N. B. Lugd. Bat. 2. 3. HM. *primum* etiam Lugd. Bat. 5.
r *Contritione* Lugd. Bat. 1. *conditione* 5.
s Deest. V.
t Delet Lugd. Bat. 3.
u *Diocletiano* Lugd. Bat. 1.
v A. *omni odio.*
w *In* Lugd. Bat. 3. 5. *decertatione* 2.

NOTAE.

Libertinus] Ita Sext. Aurelius. GL.

XX. *Is prima militum concione*] *Hic quum tribunal conscendisset atque Augustus esset appellatus, & quaereretur, quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum Praefectum Praetorii ostentans percussit, addens verbis suis: Hic est auctor necis Numeriani.* Vopiscus. Male Victor, qui hoc a Diocletiano factum dicit post mortem Carini. A. F.

Et cum juxta eum Aper] Cum apud Tungros in Gallia miles adhuc gregarius Diocletianus cum Druyde muliere avara rationem victus solveret, a muliere de sordiditate accusatus: Tum largus ero, inquit, cum imperator fuero. Ibi illa Diocletiano: Cum Aprum occideris, imperator eris. Et cum deinde sedulus in apris occidendis esset, tandem ultor caedis Numeriani, Aprum fatalem se apprehendisse dixit. GLAR.

Aper] Numeriani socer. GLAR.

Numeriano] Genero suo. Eusebius in Chronicis ait, jurasse Diocletianum, non sine Apri scelere Numerianum occisum. GLAR.

Diocletiani] Ut vindicis necis Numeriani. GLAR.

Manu Diocletiani gladio &c.] Illud *gladio*, quod respuit Cod. Leid. 1. cui adstipulantur Schonh. & Merul. abjeci. Vopisc. in Numer. c. 13. *Quum Diocletiani manu esset Aper occisus.* VERH.

Postea Carinum, omni odio] Verum est quod vulgo proverbio dicitur, non omnia possumus omnes. Non uni dii dedere omnia. Non omni Deus omne dedit. Nemo est omnis homo. Non omnes omnibus artes. Non fuisset alius melior imperator Diocletiano, si manum a piorum sanguine continuisset, & sibi divinum honorem non tribuisset, hoc est, si sese hominem miserum cognovisset. De ejus in Christianos edicto meminit Eusebius in Ecclesiastica historia libro VIII. Jussit etiam se adorari, homo stolidus, cum cacaret per posteriora, ut alii homines. GLAR.

Carinum,] Cari majorem natu filium. GLAR.

Vi-

deteſtatione viventem, apud [x] Margum ingenti proelio vicit, proditum [y] ab exercitu ſuo, quem fortiorem habebat: certe deſertum, inter [z] Viminatium atque Aureum montem. Ita rerum [a] Romanarum potitus, cum tumultum ruſticani in Gallia concitaſſent,

VARIAE LECTIONES.

x Al. *Murgum.* Schottus [in Not. ad Sext. Aurel. Vict. de Caeſarib. c. XXXVI.] *Marcum* legit. *Murtium* eſt in Vopiſci Carino. *Murgum* omnes Edd. Vett.

y *A ſe* Lugd. Bat. 2. 3.

z *Viniacium* L. *Imminatium* Lugd. Bat. 2. *Vimina, Suiae* 3.

a *Romanorum potius cum tumultu* Lugd. Bat. 1. *Romanorum . . . tumultus* 5.

NOTAE.

Viventem,] In Occidentis imperio. GLAR.

Margum] Moeſiae oppidum. GLAR. *Contra Diocletianum multis praeliis conflixit, ſed ultima pugna apud Margum commiſſa victus occubuit.* Vopiſcus. Optime loci ſitum hic declarat Eutrop. inter Viminatium urbem & Aureum montem. Margum & Viminatium duo Moeſiae oppida vicina erant. ut indicio eſt hiſtoria, quam narrat Priſcus Rhetor initio excerptorum de legationibus. Idem Priſcus in Gothica hiſtoria ſcribit, Margum ad Iſtrum fuiſſe ſitam e regione Conſtantiae: ἡ Μαργὸς, inquit, πόλις ἐςὶ τῆς ἐν Ἰλλυρίᾳ πρὸς τῷ Ἴςρῳ κειμένη ποταμῷ, ἀντικρὺ Κονςαντίας φρουρίου κατὰ τὴν ἑτέραν ὄχθην κειμένου. *Margus urbs eſt Moeſiae in Illyria ad Iſtrum fluvium ſita e regione Conſtantiae, quae in altera ripa poſita eſt.* A. F. Margus Moeſiae ſuperioris oppidum; etiam Mons *Aureus* eſt ad Taurinum ſeu Albam Graecam. CELL.

Ab exercitu] Illyrico. GLAR.

Fortiorem] Quam Diocletianus. GL.

Certe deſertum] Victor eum a militibus ſuis in pugna interfectum dicit. A. F.

Inter Viminatium atque Aureum] Meminit Viminatii in Myſia ſuperiore Ptolemaeus Οὐιμινάκιον λεγίων ad Danubium. Montem autem aureum eſſe in Moeſia, ſatis patet ex Probi hiſtoria ſuperius habita. GLAR. *Viminacium* oppidum Moeſiae ſuperioris. CELL. *Viminatium* recte Glareanus, ſive ut Cellarius *Viminacium*, quod habent Edd. Aldina utraque, Juntina, Schonh. ac Mer. ſed per *t* Codd. MSS. Leidd. 1. 2. VERH.

Cum tumultum ruſtici in Gallia] Bellum ruſticum fuit in Gallia ſub Diocletiano, quale in Germania anno Domini 1525. *Gard*, lingua antiqua Gallica eſt collectio & *Puren*, id eſt, Ruſticorum. Unde *Purengard*; eſt ruſticorum collectio ſive exercitus, quod nomen neque Graeci neque Latini recte pronunciare potuere. In altero codice Chronicorum Euſebii legitur *Progaridarum*, propius ad linguam Gallicam *Purengard.* GLAR.

Cum tumultum ruſticani] *Namque ubi comperit Carini diſceſſu Aelianum Amandumque per Galliam excita manu agreſtium ac latronum, quos Bagandas incolae vocant, populatis late agris pleraſque urbium tentare, Maximianum ſtatim, fidum amicitia, quamquam ſemiagreſtem, militiae tamen atque ingenio bonum, Imperatorem jubet.* Victor. Vide ibi notata, p. 168. A. F.

Ruſticani] Al. *ruſtici.* GLAR.

Ba-

ſent, & b factioni ſuae Bagaudarum nomen imponerent,

VARIAE LECTIONES.

b *Factioni Senecaudorum nomen* G. *factionis ſuae ſaevae clarum nomen* V. *factioni ſuae Bagandarum* &c. N. B. *factione ſua Baucadarum* Lugd. Bat. 1. *factione ſaeva Caudarum* Lugd. Bat. 2. *factionis ſuae vacuum clarum* Lugd. Bat. 3. *factionis ſuae Vagabundarum* 5.

NOTAE.

Bagaudarum] Sic quidam ex impreſſis libris: alii verba duo Latina pro hoc Gallico habent, haec, *ſaeve clarum*, ſic: *factioni ſuae ſaevae clarum nomen imp.* Antiquus liber, *Caudarum:* ubi *Bacaudarum*, *b* prima litera, & *c* tertia, aliquando ſcriptum fuiſſe ſuſpicor, quemadmodum apud Oroſium lib. VII. invenimus. ſed *u* pro *b Vacaudas.* In Euſebii Chronicis Latinis *Baccharidarum* (utinam Graeca ipſa haberemus) invenies, apud annum Chriſti CCLXXXIX. In Sigeberti, non ſolum *Bagaudarum* (quemadmodum hoc Eutropii loco, dum quid melius afferatur, lecturi ſumus) ſed etiam *Bagaudam* ſingulari caſu ad annum Chriſti CCCCXXXVII. ubi ſic legimus: *Gallia citeriore a Battone principe in rebellationem commota, conſpiravere in Bagaudam omnia pene Gallorum ſervitia.* Alter locus eſt apud annum CCCCXLII. hujusmodi: *in Galliis principibus ſeditionis attritis, & Battone capto, quieſcit Bagaudarum commotio.* Quod autem ea Eutropii & Sigeberti non una eademque fuerit Bagauda, ſatis ipſa admonent tempora, quod anni interſint minimum centum & quadraginta: unde conjicias, Imperio Romano ita fluctuante, in Gallia multos tumultus factionesque ortas fuiſſe, quas Bagaudas dicerent. Caeterum hoc *Bagaudae* corruptum vocabulum, quantum ab *Alauda* Gallico nomine abeſſe debeat, videris: quae avis eſt, quam hodie Galli *Aloettam* vocamus: a qua ave legioni nomen Julius Caeſar olim impoſuit, quam ex Gallis Tranſalpinis conſcripſerat: ut memoriae prodiderunt Plinius, Suetonius, & alii. VINET. De voce Bagauda vid. Leibnitii Etymologica P. I. p. 91. Suicerus Theſ. Eccl. T. II. p. 379. Voſſius Lib. 2. de Vitiis Serm. c. 3. p. 178. Schikeri Gloſſ. Teut. p. 71. Colomeſii Italia Orientalis p. 179. Ant. Pagius ad A.C. 437. §. 5. Apud Boxhornium Orig. Gallic. c. 2. p. 21. &c. *quae extat etymologia* Bagaudarum, *non eſt Boxhornii, ſed Bocharti, cujus ipſiſſima verba toto illo capite exhibentur. Idem in ſubjecto Lexico antiquae linguae Britannicae, quam putat Gallos & Britannos communem habuiſſe*, p. 8. *exhibet vocem* Bagad, *i. e.* turba, *&* p. 9. Basgaud. *Ex alterutro nata videri poterat vox* Bagaudarum. *Sed* p. 12. *exhibet vocem* Bugad *i. e.* tumultuatio. *Et haec quidem mihi videtur eſſe vera illa vox, quam Romani ſcriptores expreſſerunt vocabulo* Bagaudarum. *Errat vero Eutropius* IX. 13. *cum putat*, Bagaudas *hoc nomen ſibi ipſos impoſuiſſe. De ſeditione eorum memorat* Mamertinus Panegyrico primo C. IV. 2. & 3. *itemque* Panegyr. tertio C. IV. 1. (litteris ad Cl. Grunerum datis) HEUMANN.

Baucadarum] Burgardarum. GLAR.

Bagaudarum nomen] *Bagaudae* ſive *Bagandae*, vel *Vocandae*, vel *Baucaudae*, populi circa Alpes, quales forte in Pyrenaeis, quos vulgo dicimus *Miquelets.* Caſtrum Bagaudarum, locus olim in agro Lutetiae, quod horum Bagaudarum tunc receptaculum fuit, quem hodie *Saint-Maur* nominant, ut ſcribit Vigenereus. A. F. Zoſimus lib. VI. Βακαύδαι. Aurelius Victor: *excita manu agreſtium ac latronum, quos Bagaudas incolae vocant.* Bagaudae ergo factio ruſticorum in Galliis, propter iniquitatem Romani magiſtratus rebellantium. *Salvian.* V. *de Gubern.* *Vo-*

rent, duces autem haberent Amandum & [c] Aelianum: ad subigendos eos Maximianum [d] Herculium Caesarem misit; qui levibus proeliis agrestes domuit, & [e] pacem Galliae reformavit.

XXI. [f] Per haec tempora etiam Carausius, qui vilissime natus, [g] strenuae militiae ordine famam egregiam fuerat consecutus, cum apud Bononiam per tractum [h] Belgicae & [i] Armoricae pacandum mare

VARIAE LECTIONES.

c *Alienum* Lugd. Bat. 1. *Haelianum* 2. *Helianum* 3. 5.

d *Herculianum* G. Lugd. Bat. 3. *Herculem* 1. 5. & infra.

e Quidd. codd. MSS. ut Lugd. Bat. 3. 5. & libri impressi *partem* habent. Minus bene: nam etiam Graecus ἰλλύθυμίαν interpretatur.

f Al. *post haec tempora*. In Fuld. superscripta fuit altera lectio, *hoc tempore*, pro qua malit Sylb. *eodem tempore*.

g *In stren. m. o.* Hear. & Vulg. *serenae* G. Sc. Lugd. Bat. 2. 3. *strenuo* Vi. & quidd. e nostris MSS. ut ad *ordinem* referatur.

h *Bellicae* Lugd. Bat. 1.

i *Armorici* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

camus rebelles, vocamus perditos, quos esse compulimus criminosos. Quibus enim aliis rebus Bagaudae facti sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbate Judicum? CELL. Consule ad Salvian. a Cellario laudatum, Rittershus. Cangli Glossar. & Comm. ad Oros. L. VII. c. 25. VERH.

Amandum & Aelianum] Ita legendum, esse ostendit exemplis Cl. Arntzen. ad Vict. Caes. XXXIX. Pro *Herculeum* autem *Herculem* Codd. Leidd. 1. & 5. & ita *Achilles Achilleus* apud Aurel. Caes. d. l. *Narses* & *Narseus* ibidem & apud Jornandem de Reb. Get. VERH.

Caesarem] Mox Augustum. GLAR.

Per haec tempora] Hanc locutionem tum ex aliis, tum e Nostro recte vindicat Cl. Grun. VERH.

XXI. *Carausius*,] Vide longum hyperbaton usque ad haec verba, *purpuram sumpsit*, &c. GLAR. & CELL. *Coraufium* vocat Victor, Menapiae civem. A. F. At *Carausium* Schottus & Arntzen. ibi satis comprobant. VERH.

Strenuae militiae] Ordinariae, justae. GLAR. Locus hic omnino ita legendus est, *Qui vilissime natus, strenuae militiae ordine* &c. quod adprobantibus MSS. duobus L. Bat. primo scil. & secundo, res ipsa docet. Dicitur enim de Carausio fere, quod de Scaeva legitur apud Lucan. VI. 144.

Scaeva viro nomen: castrorum in plaebe merebat
Ante feras Rhodani gentes. Ibi sanguine multo
Promotus, Latiam longo gerit ordine vitem.

Quod Eutrop. Vulg. habent *in strenuae* &c. illepidum. HAV.

Bononiam] Zozimus lib. VI. initio ἰλλυθ

re accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant, multis barbaris ſaepe captis, nec praeda integra aut provincialibus reddita, aut imperatoribus miſſa; [k] cum ſuſpicio eſſe coepiſſet, [l] conſulto ab eo admitti barbaros, ut transeuntes cum praeda exciperet, [m] atque hac ſe occaſione ditaret; a Maximiano

VARIAE LECTIONES.

k *Cur* Lugd. Bat. 3.
l *Conſultu* Lugd. Bat. 2.
m Deſunt L. LC. F.

NOTAE.

ἐλθὼν δὲ εἰς Βρεττανίαν. πρώτη δὲ αὕτη πρὸς τῇ θαλάσσῃ κεῖται, Γερμανίας ἔσα πόλις τ̃ κάτω. CELL.

Belgicas & Armoricas] Armoricae civitates ſunt ad Oceanum occiduum, ac partem Septemtrionalem Galliae, ubi hodie ducatus Britanniae, deſcriptae a Caeſare fine lib. II. Comment. de bello Gallico, & ſeptimo, ubi de Gallorum exercitu ante Alexiam. Sunt autem hi populi

Veneti	*Waener*
Vnelli	*Vnelich.* Spurii ſunt Romae quoque.
Oſiſmi	*Hoſenſchiner*
Curioſolitae	*Kuriſlut*
Aulerci	*Owlercher*
Rhedones	*Redener*
Ambibarri	*Handimbart.*

Sic Armoricae, *Armenrich*, ſicut *Armeniaelen*. GLAR.

Belgicae] E regione Britanniae. GLAR. Ubi Hollandia, Zelandia, Flandria, Brabantia, Gueldria, Clivia, &c. A. F.

Armoricae] Vetus liber, *Armorici*. VINET. Civitatem Lugdunenſis Galliae, ad mare Britannicum & occiduum. GLAR. Hodie *Britany*. A. F. Hirtius in continuatis Comment. de Bello Gall. cap. 31. *civitates poſitae in ultimis Galliae finibus, Oceano conjunctae, quae Armoricae appellantur.* CELL.

Accepiſſet] Ab imperatore. GLAR.

Franci] Germani ad Moenum amnem. GLAR. Id eſt, Germani, ut alibi dictum eſt. *Pacandae claſſi ac populandis Germanis maria infeſtantibus Carauſium praefecere.* Victor. A. F.

Saxones] Ad Albim flu. GLAR.

Barbaris] Germanis. GLAR.

Captis,] A Carauſio. GLAR.

Provincialibus] Quibus Franci & Saxones abſtulerant. GLAR.

Imperatoribus] Diocletiano ac Maximiano. GLAR.

Conſulto] Per dolum. GLAR.

Admitti barbaros,] Germanos in Gallias. GLAR.

Hac ſe occaſione] Non imperatores, quorum tamen exercitus habebat. GLAR.

A Maximiano juſſus occidi,] Victor. *Herculii, metu a quo ſe caedi juſſum compererat, Britanniam hauſto imperio capeſſivit.* Maximianus Herculius cognomento dictus propter cultum Herculis. A. F.

Par-

no [n] jussus occidi, purpuram sumpsit, & [o] Britannias occupavit.

XXII. [p] Ita cum per omnem orbem terrarum res turbatae essent, [q] Carausius in Britanniis rebellaret, [r] Achilleus in [s] Aegypto, Africam Quinquegentiani infestarent, Narseus Orienti bellum inferret; Diocletianus

Variae Lectiones.

n *Jussus est* Lugd. Bat. 3.
o Al. *Britanniam.*
p Al. *Ita cum per orbem ter.* omisso *omnem.*
q Copulam cum Codd. MSS. Lugd. Bat. delevimus. *Caturasius* legit 5. & infra.
r *Achilles* Lugd. Bat. 1. ubique. *Achileus* 5.
s *Oriente* Sc.

Notae.

Purpuram sumpsit, ac Britannias] Ordo in hoc longo hyperbato est: Post haec tempora etiam Carausius purpuram sumpsit, & Britannias occupavit. Glar.

Britannias occupavit.] Imperium Britanniae obtinuit, per 7. annos. Glar.

XXII. *Omnem orbem*] Romanum imperium. Glar.

Et Carausius in Britanniis] In quatuor mundi partibus turbae erant: quare duobus Augustis, ac duobus Caesaribus opus erat. Glar.

In Britanniis] Duabus insulis. Gl.

Achilleus] *Eodem tempore Orientem Persae, Africam Julianus, ac nationes Quinquagentanae graviter quatiebant, adhuc apud Aegypti Alexandriam Achilleus nomine dominationis insignia induerat.* Victor. *Achilleus*, ut Ulysses, *Ulysseus*, Horat. A. F.

Quiquegentiani] Quingentiani quinquagenarii. Glar. Iidem sunt ac Pentapolitani in Libya. Saepe enim apud meliores Graecos, *polis* gentem significat. Exempla apud Homerum &c. Tanaq. Faber. Ita pariter Orosius vocat lib. VII. cap. 25. Aurel. Victor autem *nationes Quinquegentanas.* Graeci dividunt, non tantum noster Metaphrastes; sed Zonaras etiam in Diocletiano: πέντε τινῶν Γεντιανῶν, τὴν Ἀφρικὴν κατασχόντων, quasi quinque fuissent *Gentiani* nomine Africae Tyranni. An vero forsan *Pentapolitani*, id est Cyrenaici &c. intelliguntur. Ita censent Scaliger ad Euseb. n. 2303. & Tanaq. Faber in Doctiss. filiae commentariis: refragatur Valesius ad Ammian. 22. p. 341. qui ex Julio Honorio Quinquegentianos barbaros dicit, supra Africae limitem positos. Cellar. Recte hic Tan. Faber. Paeanius Eutropii mentem non cepit vertens tantum Γεντιανός. Verh.

Narseus] Regulus Armeniae. Narses, Narseus, ut supra Achilles, Achilleus. A. F. Persarum rex infra cap. 15. Cell.

Oriente] Aegypto. Glar.

Orienti] In Asia & Syria. Glar.

Constantium] Scilicet Chlorum. Glar.

Diocletianus ... Caesares] Eutropii tempora, quum Diocletianus Augustus, & Constantinus & Maximianus Caesares evaserunt, confundentis errorem notavit Norisius a Cl. Grunero (quem adi) laudatus. Verh.

Con-

tianus Maximianum Herculium ex Caesare fecit Augustum, [t] Constantium & Maximianum Caesares: quorum Constantius [u] per filiam nepos Claudii [v] traditur: Maximianus Galerius in Dacia haud longe a [w] Sar-

VARIAE LECTIONES.

t *Et Galerium Maximianum Caes.* B. *Constantinum* Lugd. Bat. 3. *Maximinum* 5.

u Delet Lugd. Bat. 2.

v *Traditur. Diocletianus* (*Maximianus* Lugd. Bat. 5.) *Galerium etiam adfinitate conjunxit. Constantius privignam* &c. S. B. Lugd. Bat. 5. *Traditur. Maximianum Galerium etiam affinitate conjungere* [*conjungeret* &c. V. Lugd. Bat. 2.] G. V. Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

Constantium & Maximianum] *His de caussis Julium Constantium, Galerium Maximianum, cui cognomen Armentario erat, creatos Caesares in affinitatem vocant.* Victor. A. F.

Maximianum] Galerium Armentarium. GLAR.

Quorum Constantius per filiam nepos Claudii] Trebellius in Claud. *Claudius, Quintilius, & Crispus tres fratres fuerunt. Crispi filia Claudia. Ex ea & Eutropio nobilissimo gentis Dardanae viro, Constantius Caesar est genitus.* Haec Trebellius. Loquitur autem de Constantio Chloro, magni Constantini patre. Ergo Claudius hic etiam origo fuit Constantino, ut Constantio. quod ideo admonemus, quod in libris Trebellii jam *Constantii*, legitur Claudius origo fuisse, cum amborum fuerit. Eutropius autem putavit Claudiam Claudii imperatoris fuisse filiam, cum fuerit Crispi fratris ejus, secundum Trebellium. GLAR. Pollio in Claudio: *Ubique auspiciis Claudianis victi sunt Gothi, prorsus ut jam tunc Constantio Caesari, nepoti futuro, videretur Claudius securam parare Rempublicam.* Et paulo post: *Quae idcirco posui, ut sit omnibus clarum, Constantium divini generis virum, sanctissimum Caesarem, & Augustae ipsum familiae esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano & Maximiano Augustis, & ejus fratre Galerio.* A. F.

Per filiam nepos Claudii] Constantius enim natus filia Crispi, qui Claudii frater fuit. Hic tamen Eutropius videtur Constantium ipsius Claudii ἔκγονον facere, & ex ejus filia natum. Possis etiam & aliter intelligere: nepotes enim frequenter apud hosce Scriptores ἀδελφιδοῦς fratris sive sororis filios significant, ut jam supra. Et apud Ovidium quoque,

Caesar ab Aenea qui tibi fratre nepos.

A. F. Non Claudii Augusti, sed Crispi fratris. Claudio nulli liberi fuere. Treb. Poll. c. 13. CELL. Error Eutropii. Claudius, qui rerum potitus est, item Quintilius, ac Crispi filia Claudia: ex qua & Eutropio nobilissimo gentis Dardanae viro Constantius Caesar cognomento Chlorus Constantini Magni pater genitus. Auctor Trebell. Poll. Hoc modo Constantius non Claudii, sed Crispi fratris ejus ex filia nepos fuit. Neque mirum si idem legatur in Zonara, qui Eutropii Metaphrasten ad verbum transcribit: Κωνςάντα, ὃς ἐπεκλήθη Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα, θυγατριδοῦν Κλαυδίου τοῦ μικροῦ βασιλεύσαντος. Treb. Poll. in Gallieno: *Is enim est Claudius, a quo Constantinus vigilantissimus Caesar originem ducit.* Hoc falsum. Constantinus enim trahit originem a sorore Claudii, non a Claudio. Vide Scalig. ad Euseb. Chron. num. MMCCCIII. HEARN.

Claudii] Imperatoris, qui ante Aurelia-

[w] Sardica natus. atque ut eos etiam affinitate conjungeret, Constantius privignam [x] Herculii Theodoram accepit, ex qua postea sex liberos, Constantini fratres, habuit: Galerius filiam [y] Diocletiani [z] Valeriam: ambo uxores, [a] quas habuerant, repudiare compulsi. Cum Carausio tamen, cum bella frustra [b] tentata essent

Variae Lectiones.

w *Serdica* Lugd. Bat. 1.
x *Herculi* Lugd. Bat. 1.
y *Diocletianam* Lugd. Bat. 5.
z *Valeriam*: *prius Constantius habuit Helenam Constantini matrem. ambo ux.* V.
a Delet Lugd. Bat. 3.
b *Temptata* Lugd. Bat. 3. 5.

Notae.

relianum fuit, anno Domini 271. Gl.

Maximianus] Haec alibi non sunt. Glar.

Galerius] Armentarius Maximianus. Glar.

Dacia] Ripensi, inquit Sextus Aurelius. Glar.

In Dacia non longe a Sardica] Ammianus Marcel. lib. XXI. c. 17. *viciнae mediterraneis Dacis & Serdicae.* Neutiquam vero intelligi potest Dacia Trajani, sed Cis-Danubiana, quam in Moesia constituerat Aurelianus. Inde Socrates II. Hist. Eccl. Graec. c. 20. (Lat. c. 16.) vocat πόλιν Ἰλλυριῶν, etiam Procopius III. Goth. c. 40. & Ammianus iterum lib. XXXI. extr. *Macedoniae urbem*, id est, Thraciae, quia cum Philippopoli conjungit. Plures ergo hujus nominis urbes fuere, an in confinio harum provinciarum una? Epitome Victoris de Galerio: *ortus Dacia Ripensi.* Sed Sardica caput Daciae Mediterraneae fuit, non Ripensis. Cell.

Serdica] Antiq. lib. *Sardica.* Index noster in Sidonium. Vinet. Non temere hanc reperias apud authores. Glar. In Dacia Mediterranea. A. F.

Constantius] Chlorus, Magni Constantini pater. Glar.

Constantius privignam] *Prior (Constantius) Herculii privignam, alter (Galerius) Diocletiano editam sortiuntur, diremptis prioribus conjugiis.* Victor. A. F.

Herculei] Maximiniani. Glar.

Theodoram accepit,] Pomponius Laetus ait, Caesares hosce Augustorum adoptatos fuisse filios. Itaque abdicare coactos priores uxores: Armentarium Diocletiani, Chlorum Herculei filium factum. Glar. Theodora non fuit uxor Constantii sed Constantini, quem errorem etiam secutus est Orosius, Constantium nempe cum Constantino confundens, sicut nonnulli Historici confundunt Maximianum cum Maximino. Vide Spanhem. Diss. de praest. & usu Numism. p. 639. Hearn. Contra *Constantii* pro *Constantini*, ut mavult hic Vir Doct. uxorem fuisse Theodoram recte Cl. Grunerus ostendit.

Accepit,] Rejecta Helena, priore uxore, ex qua Constantinum Magnum jam susceperat. Glar.

Constantini fratres,] Constantius dimisit Helenam, quam tamen ei uxorem fuisse negat Zosim. quippe quae nunquam in manum Imperatori Constantio legitime convenisset. A F.

Fratres,] Sed non uterinos. Glar.

Tentata] A. Max. Herculei ducibus: Pomponius. Glar.

Ad

essent contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax convenit. Eum post septennium [c] Allectus, socius ejus, occidit, atque ipse post eum Britannias [d] triennio tenuit: qui ductu [e] Asclepiodoti praefecti praetorio [f] est oppressus. Ita [g] Britanniae decimo anno receptae.

XXIII. Per idem tempus a [h] Constantio Caesare in Gallia [i] pugnatum est circa [k] Lingonas: die una adversam & secundam fortunam expertus est. nam cum repente [l] barbaris ingruentibus, intra civitatem esset

VARIAE LECTIONES.

c *Adlectus* Lugd. Bat. 2.
d *Biennio* Lugd. Bat. 3. sed 5. delet.
e *Ascipiodicti* Lugd. Bat. 1. *Adsclepiodori* 2. *Asclepiadoti* 3.
f *Oppr. est* Lugd. Bat. omnes.
g *Britannia* ——— *recepta est* Lugd. Bat. 1. & Sc.
h Deest G. *Caesare* deest Lugd. Bat. 2.
i *Bene pugnatum est* L. HM. Lugd. Bat. 1. 2. 5. *tamen pugnatum* deleto *est* 3.
k *Linguonas* Lugd. Bat. 1. *Lingonas* recte 2. 3. 5.
l Delet Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Ad postremum pax convenit.] *Solique Carausio remissum insulae imperium.* Victor. . AF. Vide, quae habet hic Cl. Grunerus: Ad Orosium quoque L. VII. c. 25. numos exhibuit Cl. Havercampus historiam, quam hic conscripsit auctor, illustrantes. VERH.

Eum post septennium] *Quem sane sexennio post Allectus nomine dolo circumvenit.* Victor. Sed recte Eutrop. *post septennium.* A. F.

Qui ductu Asclepiodoti] *Eum Constantius Asclepiodoto, qui Praetorianis Praefectus praeerat, cum parte classis ac legionum praemisso, delevit.* Victor. A. F.

Recepta] In manus Imperatorum. GLAR.

XXIII. *Circa Lingones:*] Caesar *libro* IV. *de bello Gallico:* Situs Lingonum optime ex situ Mosae habetur. Mosa profluit ex monte Moseco, qui est in finibus Lingonum, hodie *Langres* lingua Parlarica: *Mosek* antiqua Gallorum lingua hic mons vocatur. Ex quo alii *Vosegum*, alii *Vogesum* transpositis syllabis enunciarunt. Sed uterque error accidit ex ignorantia veteris Gallicae linguae, qua hodie Helvetii utuntur. GLAR. In ejus rei memoriam arcus editissimus hodieque extat Andomatuni Lingonum (hodie *Langres*) quem cum ibi agerem, memini me videre. Sed nulla inscriptio est, ut puto. Hoc notare poterunt Antiquarii: est autem in ea parte positus, qua e muris in latissima camporum spatia descenditur. TANAQ. FABER. Oppidum in finibus Lothoringorum. GLAR. In Burgundiae & Campaniae confinio, inter Sequanam & Matroniam fluvios, & Vogesum montem, *Caes. Gall.* IV. 10. 1. CELL. In altera Cel-

 larii

esset coactus, tam praecipiti necessitate, ut clausis portis [m] in murum funibus [n] tolleretur; vix quinque horis mediis adventante exercitu, [o] sexaginta fere millia Alamannorum [p] cecidit. Maximianus quoque Augustus bellum in Africa [q] profligavit, domitis Quinquegentianis, & ad pacem redactis. Diocletianus obsessum Alexandriae Achilleum octavo fere mense superavit; eumque interfecit. victoria acerbe [r] usus est. totam Aegyptum gravibus proscriptionibus [s] caedibusque [t] foedavit. [u] Ea tamen occasione ordinavit [v] provide multa, & disposuit; quae ad nostram aetatem manent.

XXIV.

Variae Lectiones.

m *Per mur.* Sc.
n *Colligeretur* L. LC.
o *Quadraginta* M.
p *Occidit* Lugd. Bat. 1.
q *Confligavit* Lugd. Bat. 3.
r *Visus* Lugd. Bat. 2.
s *Omnibus* addit Lugd. Bat. 5.
t *Foederavit* Lugd. Bat. 2.
u *Et tunc* Lugd. Bat. 2.
v *Et proinde multa disposuit* Lugd. Bat. 2.

Notae.

larii editione haec erant reposita. „ Heic non tam populi, quam urbis nomen in Lugdunensi prima, „ hodie Langres in Campania Gallica.

Barbaris] Alemannis. Glar.

Adventante] Ad murum urbis. Gl.

Exercitu,] Romano, aut forte Alemannorum. Glar.

LX. *Fere millia Alamannorum*] Pomponius Laetus ait Alemannos profligatos, tum per Romanos qui antea illic profugerant ex adversa pugna, tum per cives Lingonenses. Glar.

Maximianus quoque Augustus] *Per Africam gestae res pari modo.* Victor. A. F.

Profligavit,] Extinxit. Glar.

Domitis Quinquegentianis,] Pomponius Laetus ac Egnatius ajunt, Quinquegentianos, quinquagenarios milites esse, & supra eum numerum veteranos, qui omnia diripientes, sibi imperium in Africa parare cupiebant. Glar.

Quinquegentianis,] Veteranis militibus. Glar.

Achilleum] Qui Aegyptum invaserat. Glar. *At in Aegypto Achilleus facili negotio pulsus poenas luit.* Victo. A. F.

Interfecit.] Bestiis objecit. Glar.

Victoria acerbe usus est.] Alexandriae muros diruit, eamque militibus diripiendam tradidit. A. F.

XXIV.

XXIV. Galerius Maximianus [w] primo adversus Narseum proelium habuit, inter [x] Callinicum Carrasque congressus, cum inconsulte magis quam igna-

VARIAE LECTIONES.

w *Primum adversus Narseum proelium & secum* Lugd. Bat. 1. *primus adversus Narseum proelium infecundum* 2. *primum adversum Narseum proelium in secundum* 3. & 5. qui tamen *primus* servat.

x *Gallinicum* Lugd. Bat. 1. *Gallinum* 3. *Gallicinum* Sc. Hieron. Surita in notis ad Antonin. Itinerar. legendum putat: *inter Calle comen Carrasque congressus.* quo modo appellat Antoninus.

NOTAE.

XXIV. *Galerius Maximianus*] *A Persis primo graviter vexatus, contracto confestim exercitu e veteranis ac tyronibus, per Armeniam in hostes contendit, quae ferme sola seu facilior vincendi via est*, &c. Victor. A. F.

Primo adversum proelium exin secundum habuit,] Sic in vetere lib. legimus. Inepti, qui *secundum* hic ordinis nomen putabant, locum foedissime corruperant. VINET.

Primo adversus Narseum adversum praelium &c.] Corruptissimum locum sic putamus corrigendum. Verba enim *adversus Narseum*, etiam Sylburgii judicio sunt necessaria, eademque Graecus habet, & Merula: delevi vero alias voces, *exin secundum*, seu ut Par. & Ven. habent, & *secundum*, quae ex margine, ut innuerunt, quod n. 8. sequitur, felicius proelium, in textum videntur irrepsisse. Neque enim Graecus de altero praelio quidquam habet. Vinetus quidem retinet, *exin secundum*: addit vero: *inepti, qui* SECUNDUM *hic ordinis nomen putabant, locum foedissime corruperant.* Sed esto, felicitatem significari, qui autem adhaeret sequentibus: Nam illico sequitur: *cum inconsulte dimicasset*, item *Pulsus igitur* &c. CELL.

Galerius Maximianus primo adversus Narseum adversum proelium habuit] Ita, nisi fallar, primus edidit Cellarius, quem secuti Hearne, Havercampus, van Hoven, Grunerus: *Primo adversum proelium, exin secundum*, ut in veteri libro Vinetus invenit, ediderunt Fabri pater ac filia, & Sylburgius, quamquam ex Paullo Diacono Graeco Metaphraste & cap. seq. *rursus cum Narseo* &c. hic deesse *adversus Narseum* manifestum esse monet; Et recte. Addunt quoque Edd. Aldina utraque, Juntina, Schonhovii ac Merula, uti & Codd. MSS. Leidd. quos, qua ratione nescio, Cl. Havercampus neglexit. Verum, dum eaedem Edd. & Codd. MSS. textum exhibent pleniorem, scrupulus quidam restat. Typis exarati constanter legunt *primum adversus proelium & secundum* vel *exin secundum*, cujus lectionis vestigia exstant in Nostris quoque MSS. quorum primus & optimae notae Cod. pro *secundum* habet *scdum*, unde, si quid Codicum manu & typis exaratorum auctoritati hic dandum sit, haec speciosa Ingeniosissimi Praeceptoris mei Oudendorpii a me consulti exorta conjectura, *primum adversus Narseum proelium & vel at scaevum* &c. i. e. infelix, uti pro hac voce e glossa in textum reliquorum irrepsit *insecundum*, *insecundum*: Quamquam cum Cellario ob easdem rationes, quas is reddidit, legere malit. Librarii enim proelium hoc ab Eutropio ordine primum esse posi-

 tum

ignave dimicasset. admodum enim parva manu [y] cum copiosissimo hoste commisit. [z] Pulsus igitur, [a] & ad Diocletianum profectus, cum [b] ei in itinere occurrisset, tanta insolentia [c] a Diocletiano fertur exceptus, ut per aliquot passuum millia purpuratus [d] tradatur [e] ad vehiculum cucurrisse.

XXV. Mox tamen per Illyricum [f] Moesiamque con-

Variae Lectiones.

y *Pugnam cum* Lugd. Bat. 2.
z *Pulso* Lugd. Bat. 1.
a Copulam delet Lugd. Bat. 2.
b *Et itinere* Lugd. Bat. 1.
c *Ad* Lugd. Bat. 1.
d *Trabatur* Lugd. Bat. 3.
e In F. duplex est scriptura, *ad vehiculum* & *ante vehiculum.*
f *Misiamque* Lugd. Bat. 1.

Notae.

tum rati, illud secundum, addiderint. Male. Nam tertium fuisse ex Orosio L. VII. c. 25. docemur, *Galerius Maximianus, cum duobus jam proeliis adversis conflixisset, tertio inter Callin.* &c. Et hinc alteram lectionem exortam puto, quam habet Ed. Eutropii Frobeniana *inde inter Callin.* Vales. ad Amm. Marc. L. XIV. c. 21. secus sentit. VERH.

Inter Callinicum] Sic in mendosis libris restituendum depravatum nomen ex antiquo libro: siquidem sit a pulchritudine victoriae nomen factum, quod significat κάλλος & νίκη. sic & apud Procopium appellatur: in Gothicis hic locus. VINET.

Inter Gallinicum Carrasque] *Gallinicum* locum in Mesopotamia, ab victoria contra Gallos dictum, vix reperias apud veteres. Quid si *Nicephorum* legas? quod equidem malim. GLAR.

Callinicum &c.] Sunt Mesopotamiae oppida, *Zosim.* III. & Callinicum quidem non longe ab Euphrate, *Procop.* I. *Pers. cap.* 18. CELL.

Inconsulte] Non bene exploratis rebus omnibus. GLAR.

Pulsus] A Narseo. GLAR.

Ad Diocletianum] In Syriam. GLAR.

Insolentia] Increpatione. GLAR. *Hic tanta a Diocletiano indignatione susceptus est, ut ante carpentum ejus per aliquot millia passuum cucurrerit purpuratus, & cum vix impetrasset ut reparato de limitaneis Daciae exercitu eventum Martis repeteret* &c. Sextus Rufus. A. F.

Per aliquot passuum] Mille passus, inquit Pomponius & Ammianus lib. XIV. ad finem. GLAR.

Purpuratus] Quia Caesar erat. GL. Purpura enim insigne potestatis. Et in eo praecipue Diocletiani insolentia, quod purpuratum Galerium ante currum suum peditem currere siverit, quasi cursorem aliquem publicum. A. F.

Vehiculum] Imperatoris. GLAR.

XXV.

contractis copiis, rursus cum Narseo, [g] Hormisdae & Saporis avo, in [h] Armenia [i] majori pugnavit, successu ingenti, [k] nec minore consilio [l] simulque fortitudine: quippe [m] qui etiam speculatoris munus cum altero [n] ac tertio equite susceperit. Pulso Narseo, castra ejus diripuit; uxores, sorores, liberos cepit; infinitam extrinsecus Persarum nobilitatem, gazam Persicam copiosissimam: ipsum [o] in ultimas [p] regni soli-

VARIAE LECTIONES.

g Ita pro vulg. *Ormisdae* lego e Codd. Leidd. 1. 3. 5. *Hormisque* 2.
h *Armoenia* Lugd. Bat. 2.
i *Majore* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
k *Ne* Lugd. Bat. 3.
l *Simul* Lugd. Bat. 1. 3. 5.
m Delet Lugd. Bat. 1.
n *Aut* Lugd. Bat. 1. 2. 3.
o *Multumque regni* Lugd. Bat. 2. *in ultimis* Lugd. Bat. 3. 5.
p *Regieni* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

XXV. *Saporis avo*,] Abnepote Saporis, at nepote Hormisdae.

ARTAXERXES.

Tritavus	*Regnans*	Pater
Atavus	*Sapores*	Filius
Abavus	*Hormisda*	Nepos
Proavus	*Vararanes*	Pronepos
Avus	*Vararanes*	Abnepos
Pater	*Vararanes*	Atnepos
Filius	*Narses.*	Trinepos GLAR.

Speculatoris munus cum altero ac tertio equite] Festus Rufus; *In Armenia Majore ipse Imperator cum duobus equitibus exploravit hostes.* A. F.

Pulso Narseo,] *Denique ibidem Narseum regem in ditionem subegit, ac simul liberos conjugesque, & Aulam regiam.* Victor. A. F.

Extrinsecus] Latinitas illius aevi, pro *insuper*, *praeterea*. A. F.

Gazam] Gaza vox Persica, quae divitias notat. A. F.

Ipsum in ultimas regionis solitudines] Pomponius Laetus, haud scio quo authore, dicit, Narseum vulneratum in montes pulsum. Sed cum convaluerit, pacem postulasse: ac promissam primum, tandem etiam datam cum foedere, ut Persae ab Armeniis, Mesopotamia, Assyria & V. novis provinciis abstinerent GLAR.

solitudines [q] egit, quare ad Diocletianum, in Mesopotamia [r] cum praesidiis" [s] tum morantem, ovans regressus, ingenti honore susceptus est. Varia deinceps & simul [t] & [u] viritim bella gesserunt, [v] Carpis & Basternis subactis, Sarmatis victis: quarum nationum

VARIAE LECTIONES.

q *Adegit* Lugd. Bat. 2.
r Desunt Mer.
s *Tamen* Lugd. Bat. 2. *tm ornate* 3.
t Copulam delet Lugd. Bat. 3.
u *Vicissim* L. Lugd. Bat. 5.
v *Carptis* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Egit] Ita ex tribus L. B. MSS. restitui. Vulg. *coëgit*. quod si voluisset Eutropius, *fugere*, vel *recipere se* addidisset. HAV. Havercampum hic frustra esse monet Cl. Gruneru, quia pari modo L. VI. c. 6. *intra oppidum coäctus est*. & hujus l. c. 23. *cum... intra civitatem coäctus esset*. Recte. Sic *cogere in cursum* Plin. Hist. VIII. 43. An vero *coëgit* hic unice vera lectio sit, ut Vir Cl. statuit, dubito. licet enim saepius ita locutus sit auctor, eum tamen semper sic scripsisse non sequitur; praesertim ubi Codd. MSS. fide dignissimi aliam exhibent lectionem, ut hoc loco. & miror, unde *coëgit* hic irrepserit, ubi Edd. Ald. utraque, Juntina, Schonhovii ac Merulae MSS. nostris adstipulantur, nisi quod tres priores in *ultimi regni solitudines* &c. praeferant. VERH.

Quare a Diocletiano, &c.] Victor narrat Diocletianum impediisse quin Galerius Maximianus victor in provinciam novam fasces Romanos ferret. Vide ibi notata, pag. 171. A. F.

Quare a Diocletiano in Mesopotamia cum praesidiis tum morante &c.] Ita Schonhovius ac Merula legunt, & qui dein secuti. Aldinae autem & Juntina *Quare ad Diocletianum in Mes. cum praes. t. morantem* &c. nempe *regressus*, *ab eo* &c. quam lectionem propterea praeferendam judico, quod Codd. MSS. S. B. G. V. HM, Leid. 1. 2. 5. auctoritate non minus, quam numero valentes eam exhibent. VERH.

Ovans regressus] Gaudens reversus. GLAR.

Simul] Imperator Diocletianus cum genero suo Caesare Armentario Galerio Maximiano. GLAR.

Carpis & Bastardis] Ptolemaeus, in Sarmatia Europaea supra Daciam ponit Basternas ac Carpianos, ad paludem Amadocam, unde Boristhenes fontes ducit. Carpates etiam mons ipsis est tum ad occasum, tum ad meridiem. In iis regionibus hodie degunt Podolli, Lituani & Rutheni. GLAR.

Carpis] Sarmatis in Europa. GLAR.

Carpis & Basternis] Populis transdanubianis: his quidem vicinis Germanis trans Vistulam; illis, inter Peucinos, qui supra Daciam erant, & Basternas *Ptolem.* 3. 5. cui *Carpiani* sunt, qui ceteris omnibus *Carpi*. Horum nomen a *Carpate* monte, Poloniam Ungaria dividente, deducit Cluverius. CELL.

Quarum nationum] Ait multos captivos de Carpis, Bastarnis & Sarmatis in Romanis finibus collocatos. Victor ait Carporum nationem omnem translatam. *Interea caesi Marcomanni*, inquit, *Carporumque natio translata omnis in nostrum solum*. A. F.

num ingentes captivorum copias in [w] Romanis finibus locaverunt.

XXVI. Diocletianus [x] moratus [y] callide fuit, sagax praeterea, & admodum subtilis ingenio, & qui severitatem suam [z] aliena [a] invidia vellet [b] explere. diligentissimus tamen & solertissimus princeps; [c] & qui imperio Romano [d] primus regiae consuetudinis formam magis quam Romanae [e] libertatis [f] invexit; adorarique se jussit, cum ante eum [g] cuncti salutaren-

VARIAE LECTIONES.

w *Cromanis* Lugd. Bat. 1.
x *Motus Gallis defuit* Lugd. Bat. 1.
y *Calide* Lugd. Bat. 3. 5.
z *Alia* Lugd. Bat. 1.
a Deest L. F.
b *Expellere* Lugd. Bat. 1.
c *Etsi imperio Romano .... invexerit .... jusserit* S. B. HM. Alii legunt *in imperio.* Ut Lugd. Bat. 1. *Et si ... invexerat .... jussit* 2. *Et si* &c. 3. 5.
d Deest F.
e *Liberalitates* Lugd. Bat. 1.
f *Invixerat* Lugd. Bat. 1. 3. *invexerat* 2. 5.
g Pro *cuncti* F. habet *nuncti*, quod ex adverbio *nuncupatim* corruptum Sylb. opinatur: ut verior lectio sit, *cum ante eum nuncupatim salutarentur:* praesertim cum Gr. Met. dicat, μέχρις αὐτοῦ βασιλέων τῇ κοινῇ προσηγορίᾳ τιμωμένων. Sed *cuncti* agnoscunt etiam Jordanes, & Cassiodorus.

NOTAE.

XXVI. *Diocletianus moratus*] Nunc de Diocletiani moribus. GLAR.

Et qui severitatem suam aliena invidia vellet explere.] Cum severe aliquid ageret Diocletianus, ita sibi providebat, ut ejusdem facti invidia in alterum caderet. A. F.

Aliena invidia] Per alios. GLAR. Vid. hic Grun.

Diligentissimus] In rep. gubernanda. GLAR.

Solertissimus] *Sollers* ab *arte* & *solla*, id est *solida:* homo bonarum artium, & in omni re prudens. Festus. A. F.

Primus regiae consuetudinis formam] Cur primus, cum ante eum idem Caligula, Domitianus, &c. Melius Victor, pag. 166 *Namque se primus omnium Caligulam post Domitianumque Dominum palam dici passus, & adorari se appellarique uti Deum.* A. F.

Regiae] Tyrannicae. GLAR.

Adorarique se jussit,] Ut Deum. Hoc didicerat a regibus Persarum, unde & Alexander Magnus, & postea Romani tyranni, monstra hominum non homines. GLAR.

Cuncti] Imperatores. GLAR.

rentur : [h] ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat : [i] reliqua communia.

XXVII. [k] Herculius autem, [l] propalam ferus, & incivilis ingenii, asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Hic naturae suae indulgens, Diocletiano [m] in omnibus, etiam severioribus consiliis, obse-

VARIAE LECTIONES.

h *Ornatum* Lugd. Bat. 2.
i *Reliquaque* Lugd. Bat. 2. *reliqua quoque* 3. 5.
k *Hercules* Lugd. Bat. 1. semper.
l *Palam* Lugd. Bat. 2.
m *Est sev. cons. obsecutus* Lugd. Bat. 1. *& senioribus cons. obsecutus*. 2. 5. qui *omnibus* addit. *etiam sev. cons. obs.* 3. omnes delent *est* praeter 1.

NOTAE.

Gemmarum] Ex Gemmis. GLAR. *Quippe qui primus ex auro veste quaesita serici ac purpurae gemmarumque vim plantis concupiverit, quae quanquam plus quam civilia: tumidique & affluentis animi, levia tamen prae caeteris.* Victor. A. F.

Calceamentisque] Hoc didicerat a Caligula, monstroso imperatore. GLAR.

Prius] Ante Diocletianum. GLAR.

In chlamyde purpurea] Fortasse hic chlamydem ponit pro toga, purpuream enim togam fuisse notum est. Si enim chlamydem de paludamento intelligas, purpuream hic eam dixerit pro coccinea. Chlamydes enim sive paludamenta Imperatorum de cocco semper fuere tincta tam veteri stante Republica, quam hac recenti; quae sub Imperatoribus. A. F.

Communia.] Cum aliis Romanis. GLAR.

XXVII. *Herculeus autem, propalam ferus,*] Sextus Aurelius de Herculeo ita inquit: Aurelius Maximianus cognomento Herculeus, ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti Pannonioque, interiit aetate sexagenarius, annorum xx. imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium & Faustam, conjugem Constantini, cujus patri Constantio tradiderat Theodoram privignam. GLAR.

Propalam ferus,] Aperte crudelis. GLAR.

Incivilis] Immodesti. GLAR.

Asperitatem] Atrocitatem. GLAR.

Asperitatem suam etiam vultus horrore,] Ideo *semiagrestem* eum vocat Victor. De eodem sic alter Victor, in Epitome: *Herculeus ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti Pannonioque.* A. F.

Horrore] Torvitate. GLAR.

Indulgens] Non repugnans. Caeterum observandum hoc loco, septem esse praecipua, quae malum faciunt principem. 1. Nimia licentia. 2. Rerum copia. 3. Amici improbi. 4. Satellites detestandi. 5. Eunuchi avarissimi. 6. Aulici vel stulti, vel detestabiles. 7. Rerum publicarum ignorantia. GLAR.

Etiam] Addidi hanc voculam ex Historia Miscella, utpote quam verborum sententia postulabat maxime. Ceterum loco *severioribus*, quod est Vine-

obsecutus est. Cum tamen ingravescente [n] aevo [o] parum se idoneum Diocletianus moderando [p] imperio esse sentiret, [q] auctor [r] Herculio fuit, ut [s] in privatam vitam concederent, & stationem tuendae Reip. viridioribus [t] junioribusque mandarent. cui [u] aegre collega

VARIAE LECTIONES.

n *Eo* Lugd. Bat. 2.
o *Non se id.* L. *post se id.* Lugd. Bat. 3.
p Delet Lugd. Bat. 2.
q *Auctore* Lugd. Bat. 5.
r *Herculius* V. *Hercule* Lugd. Bat. 1.
s *Ad vit. priv. utrique* Lugd. Bat. 2. *in vit. priv.* 1. 5. sed 3. delet *in*.
t *Minoribusque* Lugd. Bat. 2.
u *Aegro* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Vineti, Miscellae & Sylburgii; habet Mer. *sanioribus*, Paris. *senioribus*, prave; Ven. & Fuld. *saevioribus*. non male. Nam metaphrasta vocat βιαίους ἀντιστάτας. CELL. Vocem *etiam* inter MSS. L. B. tertius agnoscit, pro illa secund. & habet, abjicit vero primus & optimus. Neque eam, quam vidit cum Cellario Hearn. in V. L. necessitatem, agnosco. Naturae suae indulsisse ait Herculium Eutropius, cui satisfecit, in omnibus severioribus consiliis Diocletiano obsecutus. Id si praeterea in omnibus fecisset consiliis, neque *aegre*, ut mox dicturus est, in deponendo imperio Collegae obtemperasset, neque magno suo malo quieta ejusdem consilia postea sprevisset. HAV. Cum Havercampo facit Cl. Grunerus illud *etiam* commode abesse posse. Et verum est. quamquam parum interest, deleamus, an servemus. & enim, quod in Leid. 2. reperitur, pro *etiam*, ut ubivis frequens, capi potest, illudque agnoscunt Edd. Aldinae, ac Juntina, quae & *saevioribus*. Non vero Schonhovii & Merulae, qui pro *severioribus*, dederunt *senioribus*; qua ratione vel auctoritate non video. VERH.

Cum tamen ingravescente aevo] Aliam rationem afferunt Victor & Zosimus, cur Diocletianus imperium deposuerit, quia scilicet rerum futuram perturbationem prospiciebat. Vide apud Victor. pag. 192. A. F. Adde Lactant. de mortibus Persecutor. HEARN.

Ingravescente aevo] Non propter senectam se abdicavit, sed ob animi impotentiam quod *certis horis insaniret*, *certis resipisceret*. Lactant. Mort. Persec. c. 17. CELL.

Autor fuit,] Id est, persuasit. Vide Vallam *lib.* v. *cap.* 30. GLAR.

Ut in privatam vitam concederent,] *Flav. Vopiscus:* Diocletianum jam privatum dixisse ferunt: nihil esse difficilius, quam bene imperare. Colligunt se 4. vel 5. atque unum consilium ad decipiendum imperatorem capiunt. Dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit. cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur, facit judices quos fieri non oportet: amovet a Repub. quos debebat retinere. Quid multa? ita bonus, cautus, optimus venditur imperator. GLAR.

Privatam vitam] Abdicato imperio. GLAR.

Concederent,] Ipse & Herculeus collega se darent. GLAR.

Stationem] Munus. GLAR.

Viridioribus] Valentioribus. GLAR.

Cui aegre collega obtemperavit.] Curam

lega obtemperavit. tamen uterque [v] una die privato habitu imperii insigne mutavit; Nicomediae Diocletianus, Herculius Mediolani; post triumphum inclytum, quem Romae ex numerosis gentibus [w] egerant, [x] pompa [y] ferculorum illustri, qua Narsei conjuges [z] sororesque & liberi ante currum ducti sunt. [a] Concesserunt [b] tunc [c] Salonas unus, alter in [d] Lucaniam.

XXVIII. Diocletianus privatus in villa, quae haud pro-

Variae Lectiones.

v *Uno* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
w Delent Lugd. Bat. 2. 3.
x *Poni* Lugd. Bat. 3.
y *Ferculum* Lugd. Bat. 3. 5.
z Deest Sc. & Mcr. non autem. Gr. qui ἀδελφῶν vertit. *que* delet Lugd. Bat. 5.
a *Concessere* Lugd. Bat. 3.
b *Tamen* Lugd. Bat. 1. 2. 5. *tm* 3.
c *Salonam* M. N. G. Sc. *Salon. uno alteri Lucaniam* Lugd. Bat. 1. *Salona unus alter in Lycaonia* 2. *Salona* 3. *Unus alteri Salonam in Licaonia* 5.
d *Lycaoniam* V. *Licaonia.* 3.

Notae.

ram Reipublicae abjecit; cum in sententiam Herculium aegerrime traduxisset. A. F.

Pompa ferculorum illustri,] *Ferculum* a *ferendo* dicitur, pompae triumphalis gestamen, supra quod signa deorum ac urbium simulachra hostiumque spolia ferebantur. Utitur Livius in Romulo, quamvis Perottus illic pro *ferculo*, *pheretro* legendum putet. Caeterum de hoc Diocletiani ac Maximiani Augustorum triumpho multa Pomponius Laetus, ut nullus ethnicus copiosius. Porro nulla res aeque ostendit Romanos stultos & toti humano generi graves fuisse dominos, atque ipsi triumphi, in quibus ut pueri puppis, ita stolidus ac gravis toti orbi populus applaudebat suis latronibus, quibus triumphus non dabatur, nisi occidissent sena, ut minimum, millia hominum. Glar. *Pompa* est transductio, transvectio. *Fercula* sunt quae in ea pompa ferebantur, ut simulacra oppidorum, Deorum, spolia hostium, coronae, machinae, & alia id genus. Vide apud Flor. cxciiii. A. F.

Currum] Triumphantem. Glar.

Tum] Post triumphum. Glar.

Salonas] Urbem Dalmatiae. Glar.

Salonas] In Illyrico, juxta mare. A. F. Zonaras: Διοκλητιανὸς ἐν Σάλωνι, πόλει τῆς Δαλματίας, διῆγεν, ἥτις ἦν αὐτοῦ καὶ πατρίς. Cell.

Unus,] Diocletianus. Glar.

Alter] Herculeus. Glar.

Lucaniam] Regionem ultra Campaniam. Glar.

XXVIII. *Diocletianus privatus in villa,*] Diocletianus cum ab Herculeo ac Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam de-

procul a Salonis eſt, praeclaro [e] otio [f] ſenuit; inuſitata virtute uſus, ut ſolus omnium poſt conditum Romanum imperium, ex tanto faſtigio ſponte ad privatae vitae ſtatum [g] civilitatemque remearet. Contigit igitur ei, quod nulli poſt natos [h] homines, ut cum privatus obiſſet, inter Divos tamen referretur.

VARIAE LECTIONES.

e *Odio* Lugd. Bat. 3.
f *Se tenuit* Lugd. Bat. 1.
g *Civilitatem* Lugd. Bat. 3.
h *Hominum* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

deteſtatus in hunc modum reſpondit: Utinam Salonae poſſitis viſere olera noſtris manibus inſtituta profecto nunquam iſtud tentandum judicaretis. Vixit annis duodeoctoginta, morte per formidinem prope voluntaria conſumptus. A Conſtantino atque Licinio ad nuptias vocatus, cum ſenectutem excuſaſſet, quo minus veniſſet, ac illi minacibus ſcriptis eum Maxentio ac Maximino faviſſe arguerent, ſuſpectans dedecoroſam mortem venenum hauſiſſe dicitur. GLAR. Epit. Aur. Victoris: *Venenum dicitur hauſiſſe.* CELL.

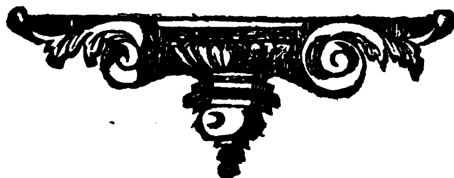
Privatus in villa] Villa haec palatium fuit prope Salonas, origo urbis Spalati, quod etiam nomine adprobatur. *Porphyrogen. de Admin. Imp.* c. 30. CELL.

Ut ſolus omnium] Non ſolus, nam & idem cum illo fecerat Sylla, cum perpetuae Dictaturae honore ſe abdicavit ultro & volens, qui in re a C. Julio Caeſare, eximio illo Dictatore, id eſt, eximio magiſtro, poſtea reprehenſus eſt. TANAQ. FABER.

Conditum] Id eſt, revocatum reſtitutum, ut jam ſupra vidimus. A. F.

Faſtigio] Imperatorio nempe. GL.

Inter divos tamen] Quippe is honos illis tantum deferebatur qui cum Auguſto imperio fuerant. A. F.

E U-

EUTROPII BREVIARIUM HISTORIAE ROMANAE.

LIBER DECIMUS.

I. His igitur [a] abeuntibus, ad administrationem reip. [b] Constantius & Galerius Augusti creati sunt. divisusque inter eos [c] ita Romanus orbis, ut Gallias, Italiam, Africam Constantius; Illyricum, Asiam, Orien-

VARIAE LECTIONES.

a Sic L. C. S. N. *obeuntibus* HM. *abeuntibus administrationem* Lugd. Bat. 1. 3. 5.
b *Constantinus* Lugd. Bat. 5.
c *Ita* additum ex F. L. LC. N. HM. & P. caeteri omittunt.

NOTAE.

LIBER X.] Decimus hic liber historiam continet 59. annorum, ab eo tempore quando Diocletianus & Maximianus Herculeus purpuram deposuerunt, ac Constantius Chlorus & Galerius Maximianus ex Caesaribus facti sunt novi Augusti, usque ad Valentem ac Valentinianum. GLAR.

I. *His igitur*] Diocletiano & Maximiano Herculeo. GLAR.

Ad administrationem &c.] Aliter lego, sic: *His igitur abeuntibus ab administratione Reipublicae, Constantius & Galerius Augusti creati sunt.* Primum quia ita solent dicere Latini, *abire Magistratu*, *abire ab administratione.* Deinde quis ferre possit? *Creati sunt Augusti ad administrationem Reipublicae.* Ridiculum. TANAQ. FABER. Optime Faber. Sic enim quoque Codd. nostri (quod prius monuisse oportebat) L. C. S. N. HEARN. Faber tamen, neque Filia, neque ipse Hearnius lectionem a se probatam in textum recepit, sed Havercampus, dein van Hoven, & Grunerus, qua tamen ratione, nihil monent, ea, suspicor, quam reddidit Faber, contenti. Quamquam vero Viris D. consentio, lectionem hanc altera meliorem esse, dubito, an tot Codd. MSS. & Edd. vetustate sua commendatarum auctoritati obstare liceat. Leidd. quidem 1. 3. & 5 & Fuldensis praepositionem delent, sed *administrationem* tamen servant, suspicor *m* pro *in* Librariorum incuria omissum. Sic enim Edd. Aldinae, Juntina, Schonhovii ac Merulae, His igitur abeuntibus, *in administrationem* &c. [*ad*] uncis inclusit

Orientem Galerius [d] obtinerent; sumptis duobus Caesaribus. Constantius tamen, contentus dignitate Augusti,

VARIAE LECTIONES.

d *Obtineret* vulg.

NOTAE.

clusit Sylburgius, sed Leid. 2. expresse *His igitur abeuntibus, ad admin.* & ita Cellarius. Dandum aliquid ejus aevi stylo. VERH.

Constantius] Chlorus. GLAR.

Galerius] Maximinus Armentarius. GLAR.

Augusti] Ex Caesaribus. Anno Christi 309. GLAR. *His diebus Constantius pater atque Armentarius Caesares, augusti appellantur.* Victor in Epitom. Factum an. U. C. 1056. post Ch. 304. A. F.

Orbis,] Romanum imperium. GL.

Galliam] Occidentis imperium.

Augusti duo novi.

Constantius Chlorus	Galerius Maximianus Armentarius.

Caesares duo novi sub his Augustis:

Severus per Italiam. Hic occiditur ab Herculeo, Romae, intra Tabernas: ait Sextus Aurelius.	Maximinus Galerii sororis filius, ut Orienti praeesset, creatus Caesar. Quidam ajunt hunc Tarsi mortuum, ut Sex. Aurel. Alii ajunt eum caesum a Licinio. Quadriennio Caesar, triennio Augustus fuit, immanissima bellua.

Alii novi Caesares post Constantii Augusti mortem.

Constantinus in Britannia, in locum patris factus Imperator.	Maxentius Romae a praetorianis militibus quinto Constantini anno bello contra eum moto Romae occiditur.	Licinius a Galerio factus Augustus, XIV. annis in imperio fuit: avarus, libidinosus, asper, impatiens, literis infestus.

Alii novi Caesares:

Alexander Phryx in Africa apud Carthaginem, a Constantini exercitu caesus.	Valens a Licinio caesus. GLAR.

Gallias] Pro *Galliam*, uti est in Ed. Havercampi, aliisque, ex Codd. MSS. S. B. G. N. LC. L. HM. Leidd. 1. 2. 5. & Edd. Aldinis ac Juntina. praetuli. Cl. quoque van Hoven pluralem numerum dedit. *Obtinerent*, ut est in Cod. Leid. 1. Legi etiam posse, e Plinio & Tacito recte ostendit Cl. Grunerus: Quem vide. VERH.

Sumptis duobus Caesaribus.] Hi sunt, Severus Maximinus, filius sororis Galerii Maximiani. Ex hoc autem loco, & aliis aliquot, videre licet, illa tempestate quid distarent Augusti a Caesaribus. VINET A novo creatis, Severo per Italiam, Maximino Galerio sororis filio per orientem. GLAR. & A. F.

Constantius tamen, contentus dignitate] Constantius Chlorus dictus est, quasi virentem a colore dicas. χλωρὸς pro χλωρὸς *viridis*, *pallidus*, *luteus*, *croceus*. Cum quatuor regiones

gusti, Italiae atque Africae administrandae sollicitudinem recusavit, vir egregius & praestantissimae civilitatis, [e] divitiis provincialium ac privatorum studens, fisci commoda non admodum affectans: [f] ducensque *melius, publicas opes a privatis* [g] *haberi, quam intra unum claustrum* [h] *reservari.* adeo autem cultus modici, ut festis diebus, si [i] cum amicis numerosiori-

VARIAE LECTIONES.

e *Divitiis abstinens provincialium ac privatorum studiis, fisci com-* S. B.
f *Dicensque* S. M. H. M. Sc. Lugd. Bat. 5.
g *Haberet* Lugd. Bat. 2.
h *Reservare* Lugd. Bat. 1. *reservaret* 5.
i Delent Lugd. Bat. 1. 3. 5.

NOTAE.

nes forte accepisset regendas, Hispanias, Gallias, Italiam ac Africam, posteriores duas non suscepit, quod existimaret ab uno tantum onus sustineri non posse: a Christiano sanguine abstinens, sicut ejus filius Constantinus. Cum autem Africam ac Italiam recusasset Constantinus, creatus est Severus, qui eis praeesset. Eusebius autem *lib.* VIII. Ecclesiasticae historiae, multas ejus commemorat virtutes *cap.* 16. GLAR.

Vir egregius & praestantissimus] Constantio mortuo, multi tumultus ubique pullularunt. In Britannia, in patris Constantii locum Constantinus creatur imperator, Romae, Maxentius a Praetorianis militibus. eodem tempore & Maximianus Herculeus spem recuperandi regni temere suscepit, ut postea narrabitur. Severo mortuo, Galerius Licinium imperii consortem sibi assumpsit: sed paulo post & ipse Galerius moritur. Relinquuntur in imperio hi quatuor, Maxentius Romae, Licinius in Illyrico, Maximinus in Oriente, Constantinus in Occidente. adjicit Sextus Aurelius duos reliquos, Alexandrum Carthagine in Africa, & Valentem quendam, qui mox oppressi sunt a Licinio: Maxentius a Constantino. Maximinus item a Licinio auspiciis Constantini. Denique ultimus ipse Licinius a Constantino. Ita ad solum Constantinum tandem imperium devenit, & ad tres ejus filios. GLAR.

Egregius] Nam mitissimus, & divitiarum spretor, inquit Pomp. Laetus. GLAR.

Divitiis provincialium] Ut ditaret provincias. GLAR.

Divinis provincialium ac privatorum studiis,] Ferri potest Malim tamen, *Divinus provincialium ac privatorum studiis;* quia scilicet ita loqui mos est. Eodem modo Victor de Constantio & de Galerio loquens: *Adeo miri*, inquit, *naturae officiis*, &c. A. F. Miror, unde Fabri lectionem *divinis* &c. eruerint, cujus vestigia neque ullus manu nec typis exaratus Cod. servat. VERH.

Fisci commoda non admodum affectans: Id est, qui fisci & aerarii opes in proprios usus convertere non tentabat. A. F. Alia Eutropii mens est. Vult enim Constantium non fuisse acerbum exactionibus damno provincialium faciendis, ut inde ditaretur fiscus Principis, quod illa *intra unum claustrum*, &c. abunde docent. HAV.

Publicas opes] Reipublicae opes a subditis haberi. GLAR.

Claustrum] Aerarium. GLAR.

Festis] E. LC. Lugd. Bat. 1. Schonh. &

ſioribus eſſet epulandum, privatorum [k] eis argento [l] oſtiatim petito triclinia ſternerentur. [m] Hic non modo amabilis, ſed etiam venerabilis [n] Gallis fuit: praecipue quod Diocletiani ſuſpectam prudentiam, & [o] Maximiani ſanguinariam temeritatem imperio [p] ejus evaſerant. Obiit in Britannia, Eboraci, principatus anno tertiodecimo, atque inter Divos relalatus eſt.

II. Galerius, vir & probe moratus, & egregius

q in

VARIAE LECTIONES.

k *Et* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
l *Hoſtiatim* Lugd. Bat. 2.
m *His* Lugd. Bat. 1.
n *Etiam* addit Lugd. Bat. 2.
o *Maximiano* Lugd. Bat. 1.
p *Suo* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

& Mer. praetulimus. Idem fecit Cl. van Hoven. *Feriatis* ceteri. VERH.

Argento] Vaſis argenteis. GLAR.

Oſtiatim] A ſingulorum domibus. GLAR.

Triclinia ſternerentur] Lectuli diſcumbentium, ſeu menſae potius inſtruerentur. GLAR. Triclinia proprie dicebantur tres lecti ad tria latera menſae ita diſpoſiti, ut unum menſae latus convivis vacuum ferculis locum praeberet. Sed poſtea triclinia de conclavibus & coenationibus ipſis dici coepere, ut hic, niſi etiam de menſis ipſis malis intelligi, cum dicat eas argento oſtiatim petito inſtructas fuiſſe. Argentum enim hic eſt *Silver Plate:* numquam tamen triclinia pro menſis memini me legiſſe. A. F.

Prudentiam,] Calliditatem. GLAR. Haec intelligenda ſunt ex iis quae ſupra dixit: *Diocletianus moratus callide fuit, ſagax praeterea & admodum ſubtilis ingenio, & qui ſeveritatem ſuam aliena invidia vellet explere.* A. F.

Principatus anno tertio decimo,] Falſum eſt, ſi enim annos, quibus Caeſaris poteſtatem exercuit, conjungas cum annis, quibus Auguſtum imperium obtinuit, annos XV. invenies: quippe creatus eſt Caeſar an. ab U. C. 1043. poſt Ch. 291 deinde *Auguſtus* factus anno U. C. 1056. poſt Ch. 304. Deceſſit biennio poſt & tribus menſibus. A. F. Tot (XIII.) annos Caeſar fuit: Adde biennium Auguſtae dignitatis. *Adr. Valeſ.* CELL. Conſtantium A. C. 292. Kalendas Martias Caeſarem dictum, mortuum vero A. C. 306. a. d. VIII. Kalend. Aug. obſervat Cl. Grunerus. VERH.

Anno tertiodecimo,] Euſebius Latinus per Hieronimum, & Beda, ponunt Imperii Conſtantii annos ſedecim. VINET. XVI. ait Euſeb. XI. Pomp. & Egn. GLAR. Potius anno 15. HEARN.

II. *Galerius, vir & probe moratus,*] Euſeb. *Eccleſ. hiſt. lib.* VIII. *cap.* 7. 8. 9. mira de martyrum ſub Galerio conſtantia narrat: maxime vero in Thebaide, ubi tot fuiſſe ait, qui ſe CHRISTO occidendos obtulerint, ut carnificum manus deficerent, gladii hebetarentur, ac feſſi ſederent occiſores: ac neque parvulos deterre-

[q] in re militari, cum Italiam quoque, [r] sinente Constantio, [s] administrationi suae accessisse sentiret, Caesares duos creavit, [[t] Maximinum, quem Orienti praefecit; & Severum, cui Italiam dedit: ipse in [u] Illyrico commoratus est.] Verum Constantio mortuo, Constantinus, ex [v] obscuriori matrimonio ejus filius,

VARIAE LECTIONES.

q Delent Lugd. Bat. 2. 5.
r *Vivente* Lugd. Bat. 5.
s *Administrationis* Lugd. Bat. 2.
t Inclusa ex S. N. M. B. L. HM. & F. adjecimus. Sed *Maximinum* scribimus cum MSS. Zosimo & Aurelio Victore (ad quem vide Schotti notas:) non *Maximianum* cum metaphrasta nostro & Sylburgio. Lugd. Bat. tamen 1. & 3. ita habent.
u *Illyricum morat.* Lugd. Bat. 1.
v *Obscuriore* Lugd. Bat. 2. 3. 5.

NOTAE.

terreri potuisse, quin pro CHRISTO voluerint mori. In Phrygia sub Adaucto sacro episcopo tota urbs incensa est, & cum omnibus conflagravit: & cum effugere possent qui vellent, nemo fugit, imo omnes pro CHRISTO periere. Et haec facta sunt potissimum IX. Diocletiani anno, cum Galerius adhuc esset Caesar, incentor ac signifer nostrae persecutionis, ut inquit Euseb. *cap.* 15. *lib.* VIII. Hic tyrannus per IX. annos Christianos persecutus est, cujus crudelitas egregie describitur *cap.* 18. Ejusdem VIII. lib. historiae Ecclesiasticae & quomodo Deus eum punierit. GLAR. Hic est Galerius, Constantii Augusti collega, *Armentarius* cognomine, quia *pastor armentorum* fuit, *ortus parentibus agrariis.* Epit. Victoris n. 57. CELL.

Probe] Pro stolido mundo, sed in Deum impius. GLAR.

Sinente] Permittente. GLAR. Constantius enim contentus dignitate Augusti, Italiae atque Africae administrandae sollicitudinem recusavit, ut supra Noster. A. F.

Caesares duos,] Severum, & Maximinum suae sororis filium. GLAR. Severum & Maximinum Galerium Caesares intelligit, quos jam supra initio hujus libri creatos dixit. A. F.

Maximinum,] Galerium Maximinum, sorore Armentarii genitum, qui Caesar per Orientem factus. *Epit. Vict. cap.* L. CELL. Inclusa Schonhovius nec Merula agnoscit, sed Paeanius. Edd. autem Aldinae ac Juntina prioribus adnectunt per *videlicet Maximianum* &c. ut pro Maximino constanter illae servant, quibus adstipulantur Codd. Leidd. 1. & 3. Sylburgius & Paeanius ubique, (quamquam Cellarius proprio marte Μαξιμῖνον dedit) uti & Codd. MSS. apud Oros. L. VII. c. 21. VERH.

Constantinus,] Anno Christi 311. juxta Haloandrum. GLAR.

Ex obscuriori] Quia ex repudiata, nec Augusti filia, sed tamen sancta & Christiana muliere Helena. GLAR. Ex Helena natus, quae legitime Constantio nupta non fuit. A. F. Matrimonio & legitimis nuptiis, quia Helena non concubina fuit, ut Zosimus criminatur: sed *uxor* & γαμετὴ, uti Eutropius & Paeanius IX. 14. 3. adpellant. Obscurius vero matrimonium fuit propter nobiliores nuptias

filius, in Britannia creatus est imperator, & in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romae interea praetoriani, [w] excitato tumultu, Maxentium Herculii filium, qui haud procul ab urbe [x] in villa publica morabatur, Augustum [y] nuncupaverunt. Quo nuncio Maximianus Herculius ad spem arrectus resumendi fastigii, quod invitus amiserat, [z] Ro-

VARIAE LECTIONES.

w *Excito* Lugd. Bat. 1. 2. 3.
x Al. *in via. in illa* Lugd. Bat. 1.
y *Provocaverunt* Lugd. Bat. 3. 5.

NOTAE.

ptias Theodorae, Herculii privignae. *ibidem.* CELL. Basnagius & Schurzfleischius a Grunero laudati idem contendunt; & recte. Errat Orosius L. VII. c. 27. eam vocans concubinam. VERH.

Creatus est,] Post patris mortem. GLAR.

Exoptatissimus] Quia pietatis Christianae cultor. GLAR.

Accessit] Lege *successit.* HEDMANN. Ubi Codd. MSS. silent, & Edd. vetustae, nihil temere mutarim, magis quod lectio, utut est, bene se habet. Constantinus in patris locum succedens Galerio, & duobus Caesaribus ad imperium accessit, vel patris loco ad administrationem Reip. accessit, ut loquitur auctor L. IX. c. 17. VERH.

Romae interea Praetoriani] In omnium, sed potissimum Praetorianorum militum sceleratam audaciam egregie declamat Pomponius Laetus, & meminit Erasmus in Praefatione super Suetonium. Eorum enim libido perdidit Romanum imperium & ex malis principibus fecit insanos etiam & impios. GLAR.

Praetoriani,] Milites primae authoritatis. GLAR. *Interim Romae vulgus turmaeque Praetoriae Maxentium, retractante diu patre Herculio, Imperatorem confirmant.* Victor. A. F.

Herculei filium,] Maximiani, qui ante Augustus fuerat. GLAR.

In villa publica] Locus erat ita dictus extra urbem, Legatorum usui proprie destinatus. Sic & Constantinopolis, urbis Romae aemula, villam & ipsa publicam habebat, sed Nicomediae positam. TANAQ. FABER.

Maximianus] Qui cum Diocletiano Augustus fuerat. GLAR.

Herculeus] Pater ejus. GLAR.

Fastigii,] Imperii, GLAR. Sic supra *fastigium* de imperio usurpavit. A. F.

Erectus] Hanc lectionem duobus Justini locis tuetur quidem Cl. Grunerus: verum cur tribus Codd. Leidd. quibus proxime accedit 5. *arreptus*, hic fidem negemus, caussam non video. *adrectum* & *erectum* sic saepius confundi monet Cortius ad Sallust. Jug. c. XXIII. Drakenb. ad Liv. L. VIII. c. 37. *Adrecti ad bellandum animi sunt: His animum adrecti dictis* Virg. Aen. VIII. vs. 581. VERH.

Quod invitus amiserat,] Diocletianus imperium resignavit timore. Maximianus autem Herculeus invitus, a Diocletiano persuasus. ergo neuter meruit laudem, imo pro monstro habitum est. Et ipse Eusebius *lib.* VIII. vanitatem ac amentiam vocat, *cap.* 15. GLAR. Aegre enim Diocletiano obtemperavit, qui ei auctor fuit, ut in privatam vitam concederet. In fine libri superioris. A. F.

Amiserat,] Deposuerat. GLAR.

[z] Romam advolavit e Lucania, quam [a] sedem privatus elegerat, in agris amoenissimis consenescens; Diocletianumque [b] etiam per literas adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem: quas ille irritas habuit. Sed adversum [c] motum praetorianorum atque Maxentii, Severus Caesar Romam missus a [d] Galerio, cum exercitu venit; obsidensque urbem militum suorum scelere desertus est.

III. [e] Auctae [f] Maxentio opes, confirmatumque imperium. Severus [g] fugiens Ravennae interfectus est.

Variae Lectiones.

z *Romae* Lugd. Bat. 1.
a Deest L.
b In quibusdam deest.
c *Votum* Lugd. Bat. 2.
d *Gario* Lugd. Bat. 1.
e *Ita auctae* S.
f *Maxenti* Lugd. Bat. 1.
g *Rav. fug.* Lugd. Bat. 2.

Notae.

Advolavit] Ad filium Maxentium. Glar.

Privatus] Post abdicatum imperium. Glar.

Diocletianumque] Collegam Augustum. Glar.

Diocletianumque etiam per litteras] Idem Victor. in Epitom. pag. 221. *Quia Diocletianus dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam detestatus, in hunc modum respondit; Utinam Salonae possetis visere olera nostris manibus instituta, profecto numquam istud tentandum judicaretis.* Ubi etiam illud mihi dubium quod dicit, Diocletianum a Galerio etiam sollicitatum ut imperium resumeret. Nam de solo Herculio hoc alii narrant. Zozimus etiam scribit Herculium non per litteras egisse, sed ad Diocletianum ivisse, qui tunc Carnuti degebat. A. F.

Quas] Literas. Glar.

Quas ille irritas habuit] Quam lepide ac jocose responderit, Epitoma Victoris refertur. Cell.

Severus Caesar Romam missus] Severus cum a suis proditus esset, fugiens ad Galerium, qui in Illyrico erat, medio in itinere Ravennae occiditur. Glar.

A Galerio,] Armentario qui in Illyrico erat. Glar.

Militum suorum scelere desertus est:] *Is circum muros cum ageret, desertus a suis, quos praemiorum illecebris Maxentius traduxerat,* &c. Victor. Zozimus narrat Maxentium Severo e Mediolano profecto occurrisse, eumque militum animis majore ex parte pecunia corruptis, atque etiam Praefecto Praetorio Annullino sibi conciliato nullo negotio vicisse. Ipsum Severum fuga Ravennam elapsum. &c. A. F.

III. *Fugiens*] Ad Galerium Maximinum. Glar.

Ravennae] Oppido maris Adriatici, ad Picenum. Glar. Non Raven-

est. [h] Herculius tamen Maximianus, post haec in concione [i] exercitus filium Maxentium nudare conatus, [k] seditionem [l] & convicia militum tulit. [m] Inde ad Gallias profectus est, dolo composito, tanquam a filio esset expulsus, [n] ut Constantino genero jungeretur; moliens tamen Constantinum reperta occasione interficere, qui in Galliis & militum & provincialium ingenti [o] jam [p] favore regnabat, caesis Fran-

VARIAE LECTIONES.

h *Hercules* Lugd. Bat. 1. & ita saepe.
i *Exercituum* S. N. M. V. Sc. Lugd. Bat. 2. 3. *Exercitum* 1. 5.
k *Seditiones* G.
l *Ad* Lugd. Bat. 2.
m *Dein* Lugd. Bat. 3. *deinde* 5.
n Delet Lugd. Bat. 1.
o *Tn̄* Lugd. Bat. 5.
p *Facinore* L.

NOTAE.

vennae, sed inde extractus, insidiis apud tres Tabernas *Zosim.* c. 10. CELL.

Ravennae interfectus est.] Idem Victor, *obsessusque Ravennae, obiit.* At Zozimus ait Severum Ravennam elapsum, quo intellecto Maximianus Herculius Maxentii pater Lucania relicta Ravennam contendit, quumque perspexisset hac invitum ejici non posse, quod munita foret & commeatu abundaret, sacramentis eum deludens persuasit ut Romam veniret, quo pergens Severus ubi ad locum venit, quem tres Tabernas vocant, ab insidiis quas ibidem Maxentius posuerat, apprehensus, necatus, cervicibus laqueo fractis. Ita Zozim. quem sequutus Victor alter in Epitome scribit, *Severus ab Herculio Maximiano Romae ad tres Tabernas extinguitur.* A. F.

Herculeus tamen Maximianus,] Eusebius *cap.* 16. *libro* VIII. Ecclesiast. histor. ait Maximianum Herculeum Roma a filio Maxentio expulsum: quare coactum postea in Galliam concedere. Multi putant ficte eum fugisse Roma in Galliam, ut Constantino caeso, ipse Herculeus cum filio imperium possideret. ideoque dolo percepto, postea Massiliam fugisse, ut Romam contenderet: quod hic author sequente pagina sequitur. sed praeventus Constantini celeritate occisus est. GLAR.

Exercitum] Ad exercitus. GLAR.

Nudare] Imperio privare. GLAR. Lege Lactantium de Mort. persec. c. 28. CELL. Ut autem Glareanus, ita Schonh. & Merula *nudare*. quod, quum etiam Codd. Leidd. 1. 2. 3. 5. exhibent, pro *denudare* praetuli. De verbi autem hujus significatione vid. Gruner. VERH.

Tulit] Passus est, & acquievit, non imperium. GLAR.

Ad Gallias] Ubi Constantinus erat. GLAR.

A filio] Maxentio. GLAR.

Genero] Qui Faustam ejus filiam habebat. GLAR. Herculius enim Constantino Faustam dederat uxorem. A. F.

Caesis Francis atque Alemannis,]

Francis atque Alamannis, [q] captisque eorum [r] regibus quos etiam bestiis, cum magnificum spectaculum muneris parasset, objecit. Detectis igitur insidiis per Faustam filiam, quae dolum [s] viro nunciaverat, profugit Herculius, [t] Massiliaeque [u] oppressus (ex ea etenim navigare ad filium praeparabat) poenas dedit justissimo exitu; vir ad omnem [v] asperitatem saevi-

VARIAE LECTIONES.

q *Captis* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
r Delet Lugd. Bat. 3.
s *Viro* delet Lugd. Bat. 1.
t Ita eleganter S. B. G. L. F. HM. Alii, *profugit Herculius Massiliam, ibique oppressus.*
u *Oppressus est* Lugd. Bat. 2.
v Haec vox misere in Lugd. Bat. 1. depravata erat, sed 3. *ad omn. saevitiam asperitatem.*

NOTAE.

Quidam putant, Alemanniam potissimum dici, quam hodie altam Germaniam *hoch Teütschland*, id est Suevos ac Helvetios nominant. Nam si hoc loco Alemannos dicas Germanos, videbitur author Francos separasse a Germanis, cum sint Germanissimi Germani Franci. GLAR.

Francis atque Alemannis,] Qui Galliam infestabant, ac tandem post multa tempora invaserunt. GLAR.

Alemanis,] Germanis aliis. GLAR.

Eorum] Francorum. GLAR. At Alamannorum rex Erocus amicus & socius Canstantii patris & Constantini fuit. Ambo ergo reges Francorum, quos captos Constantinus inter spectacula feris objecit. Ascaricus & Regaïsus, *Paneg. Eumen. c.* 11. *Nazar. c.* 16. Adde de supplicii genere Ammian. XIV. c. 15. & ibi Lindenbrog. ac Vales. CELL.

Cum magnificum spectaculum muneris parasset,] Mira loquendi ratio *spectaculum muneris*. Satis fuisset dicere sive *magnificum spectaculum*, sive *magnificum munus*. Sed ita Noster. A. F. & HEARN.

Filiam,] Herculei. GLAR.

Nuntiaverat] Pro *enuntiaverat*, quod unde sit, nescio, restitui e Codd. MSS. Leidd. 1. 2. 3. 5. Edd. Aldinis, Juntina, Schonhovii ac Merulae. VERH.

Profugit Herculius Massiliam, ibique] *Maximianus Herculius a Constantino apud Massiliam obsessus, deinde captus, poenas mortis genere postremo, fractis laqueo cervicibus, luit.* Victor, in Epitom. Zozim. eum apud Tarsum morbo extinctum dicit. Sed in multis mihi suspecta Zozimi fides. A. F.

Massiliam] Urbem Maritimam Narbonensis Galliae. GLAR.

Justissimo exitu:] Sext. Aurelius, *Fractis laqueo cervicibus.* GLAR. & CELL. De hujus mortis genere variae ex dubiis scriptorum locis opiniones exortae sunt: Zosimus & Socrates tamen tota aberrarunt via, Herculium morbo apud Tarsum periisse, Maximianum & Maximinum confundentes. Vid. Baluzium & Cuperum ad Lactant. c XXX. ubi Suidam ab altero culpatum, ab altero vindicatum vides. Alii, quod ibidem refellitur, Maximianum ipsum laqueo vitam finivisse putant versu Virgiliano impulsi L. XII. Aen. vs. 603.

ſaevitiamque proclivus, [w] infidus, incommodus, civilitatis penitus expers.

IV. [x] Per hoc tempus a Galerio Licinius imperator eſt factus, Dacia oriundus, notus ei antiqua conſuetudine, & in bello, quod [y] adverſus Narſeum geſſerat, [z] ſtrenuis laboribus & officiis acceptus: [a] mors Gale-

VARIAE LECTIONES.

w *Inaedus* Lugd. Bat. 1.
x Al. *per haec tempora. per hunc* Lugd. Bat. 1.
y *Adverſum* Lugd. Bat. 3.
z *Strenuus* Lugd. Bat. 1. 3.
a *Mors Galerium* Lugd. Bat. 2. *mox* 3.

NOTAE.

603. a Lactantio citato,

Ac nodum informis leti trabe nectit ab alta.

Quae quamquam a Poëta de regina necem laqueo ſibi ipſi conſciſcente uſurpata, dubito an hoc ſenſu a Lactantio dicta. quum potius velle mihi videtur, Herculium ſuſpendii poenam elegiſſe, quod e praecedd. colligo, *poſtremo datur ei poteſtas liberae mortis.* Unde ad Zoſimum a Sigonio ex aliis obſervatum notat Sylburgius, eum Conſtantini juſſu ſtrangulatum fuiſſe. Ex eodem autem Lactantio Eutropium & Victorem corrigi debere cenſet Cl. Grunerus, ſcribente, Herculium in ipſis inſidiis oppreſſum fuiſſe; quod verum eſſe poteſt, ſi ſtatuamus eum ante, quam poenas dederit, aufugiſſe, & Maſſiliae iterum captum & ſupplicio traditum; nam cur uni auctori plus fidei habeamus, quam pluribus aliis non video. Maſſiliae enim captum & occiſum non ſolum Eutropius, & Victor teſtantur, verum etiam Oroſius, & Euſebius. conſule Pagium in Crit. Baron. ad A. 307. ad Lact. laudatum. VERH.

Incommodus,] Appellatio atrox & dira, ut & *importunus*, ubi de malo principe agitur. TANAQ. FABER.

IV. *Per hoc tempus Licinius*] Euſebius *libro* VIII. *Eccleſ. hiſt. cap.* 16. communi omnium ſententia Licinium Imperatorem factum: Hic a Galerio dicit factum. De hoc Sextus Aurelius ita ſcribit: *Licinius poſt decimumquartum dominationis annum, vitae proxime* LX. *occiditur, avaritiae cupidine omnium peſſimus, venereus, aſper, impatiens: denique infeſtus literis, quas propter imperitiam virus ac peſtem publicam nominabat, praecipue forenſem induſtriam.* Haec ille. Adeo indoctus, ut ne literis quidem aut decretis ſubſcribere poſſet, ruſticis & agreſtibus, ex quo genere natus erat, aequus. militaris diſciplinae rigidus obſervator. Spadones & aulicos, tineas ſoricesque Palatii nominabat. Conſtantinum potiſſimum in ſe incitavit, quod perſequutionem in Chriſtianos moliebatur. In qua ſuperavit omnes fere in crudelitate, ut copioſe deſcribit Euſeb. *cap. ult. lib.* IX. *Eccleſiaſticae hiſtoriae.* Primum enim palatio pellit. Secundo in carceres conjecit. Tertio prohibet eis alimenta. Sacerdotes invadit, maxime epiſcopos, laniandos Chriſtianos exhibet, ac fruſtatim in mare projiciendos. Templa ſubvertit, virgines ſtuprat. tandem a Conſtantino ſublatus eſt, ut ipſe hic author paulo poſt refert. GLAR. *Hoc acrior Galerius adſcito in conſilium Jovio, Licinium vetere cognitum amicitia Caeſarem, creat Auguſtum.*

Galerii confestim secuta [b] est. [c] Ita Resp. tum a novis quatuor imperatoribus tenebatur, Constantino [d] & Maxentio, filiis Augustorum, Licinio & [e] Maximino, novis hominibus. Quinto tamen Constantinus imperii sui anno bellum [f] adversum [g] Maxentium civile commovit; copias ejus multis proeliis fu-

VARIAE LECTIONES.

b Abest a Lugd. Bat. 1. 2. 3.
c *Is aut Rep.* Lugd. Bat. 1.
d Delent Lugd. Bat. 2. 5.
e *Maximiano* G. L. V. Sc. & sic deinceps. uti & Lugd. Bat. 1.
f *Adversus* Lugd. Bat. 2. 5. & ita variant semper.
g *Sentium* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Victor. Idem Zozim. A. F.

Mors Galerii] An. U. C. 1063. post Ch. 311. A. F.

Ita Resp. tum ab his quatuor &c.] Hanc lectionem cur Viri D. dederint, aliam non video caussam, quam quod *novis*, quod proxime sequitur, repetitum displicuerit. Perperam: si enim scriptorum loca, quae minus adrident, pro lubitu amputare, vel augere liceret, auctores in auctoribus quaerendi essent brevi necesse est. Militant pro nobis Codd. MSS. quorum certe auctoritas plus valet, LC. S. B. F. HM. & Leidenses omnes. Adhaec *novi imperatores* alio sensu dicuntur hi quatuor, quam *novi homines* Licinius & Maximinus. Illi quod Augusti nunc dicti: Hi quod ignoti & barbari, quo sensu etiam apud optimos scriptores, quicunque prognati loco humili, clarescere coeperunt, & primi splendorem generi adposuerunt, occurrunt. E Nostro Oros. L. VII. c. 28. *Ita Resp. nunc sub* novis quatuor *principibus fuit*, *Constantino & Maxentio*, *filiis Augustorum Licinio autem & Maximino*, hominibus novis. VERH.

Filiis Augustorum,] Nempe Constantii & Herculii Maximiani. A. F.

Novis hominibus] Qui nullo munere functi erant, cum Caesares creati. A. F.

Quinto tamen Constantinus] Anno Domini 315. GLAR.

Bellum adversus Maxentium] Eusebius *lib.* IX. *cap.* 9. *in Ecclesiastica historia* ait, Constantino, cum anxius de Maxentii bello secum multa reputaret per soporem, ad orientis partem in coelo crucis signum visum igneo rutilare splendore. exterrito astitisse angelum, ac Graecis verbis ei dixisse, ἐν τούτῳ νίκα, id est, in hoc vince. Tum vero laetatum, vexillis crucis signo imposito, cum Maxentio conflixisse, ac adeptum esse victoriam. GLAR.

Copias ejus multis praeliis fudit:] Tunc Constantinus antequam cum Maxentio manum consereret, de auxilio divino sollicitus in ipso meridie coelo sereno, multis simul adstantibus & videntibus, cernit Crucem splendentem, cum expressis in ea litteris, *IN HOC SIGNO VINCES.* Quapropter Constantinus admotus Christianae Religioni vexilla militaria proposuit in formam Crucis cum duabus Graecis litteris χρ, quae Christi nomen exprimunt. Deinde fortissima Maxentii praesidia expugnavit, & triplici praelio victor potissimam Italiae partem hoc anno occupavit. A. F.

Omni-

fudit: ipsum postremo Romae adversum nobiles [h] omnibus exitiis saevientem, apud pontem [i] Mulvium vicit, Italiaque est potitus. [k] Non multo deinceps in Oriente quoque adversum Licinium Maximi-

VARIAE LECTIONES.

h *Hominibus* Lugd. Bat. 1.
i *Milvium* S. B. G. V. Sc. Lugd. Bat. 3. 5. *Molvium* 1. *Molinum* 2. *Molbium* M. L. LC.
k *Non multo post deinceps* Vulg.

NOTAE.

Omnibus exitiis saevientem,] Vide de hac saevitia Maxentii Eusebium *lib.* VIII. *cap.* 16. In matronas, in Senatores, in universum populum Romanum mirae narrantur crudelitates. & cap. 17. narrat, Sophronam matronam quandam sibi mortem conscivisse, ne ejus in manus veniret. GLAR.

Apud pontem Milvium] Vetus liber, non habet *Milvium*. VINET. Qui extra urbem est, qua itur in Picenum. GLAR. *Maxentius dum adversus Constantinum congreditur, paulo superius a ponte Mulvio, in pontem navigiis compositum ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratumque limo pondere thoracis corpus vix repertum.* Victor in Epitom. Hunc pontem ita construxerat Maxentius, ut ab una ripa ad alteram non pertingeret, sed duas in partes ita divisum, ut in medio flumine pars utraque pontis fibulis ferreis conjungeretur, quae revellebantur cum quis pontem junctum nollet. Et imperaverat fabris, ut cum primum viderent exercitum Constantini juncturae pontis insistere, fibulas revellerent ac pontem solverent, ut ita quotquot hic insisterent, in fluvium delaberentur. Sed Maxentius insidiis quas hosti paraverat interceptus. Inde intelligendus Victor in Caesaribus, pag. 175. *Sed Maxentius atrocior in dies, tandem urbe in saxa rubra millia ferme novem aegerrime progressus, dum caesa acie fugiens semet Romam reciperet, insidiis quas hosti apud pontem Milvium locaverat in transgressu Tiberi interceptus est.* A. F. Urbe in Saxa Rubra progressum Maxentium acie vicit Constantinus: Maxentius urbem fuga repetiturus, iisdem insidiis navalis pontis, quas Constantino struxerat, interceptus & Tiberis gurgite submersus est. *Aurel. Vict.* *n.* 40. CELL.

Maximinus res novas molitus] Hic sceleratus vir factus Caesar ab Galerio Maximiano, quod ex ejus sorore esset genitus, in crudelitate referens avunculum, ut copiose narrat Eusebius in *Ecclesiasticae historiae lib.* VIII. *cap.* 17. *& initio lib.* IX. In causa fuit, quod magicis artibus infectus erat. Sagis & malarum artium doctoribus honores maximos tribuebat, urbes spoliabat, multos proscribebat, ingentem colligens pecuniam, ut milites saginaret, ac ingluviem satiaret, potator, scortator, virginum ac matronarum stuprator, Christianorum hostis: nec motus poena avunculi, quam illi inflixit Deus, novam afflictionem Ecclesiae injunxit, per totum Orientem ac Aegyptum. Antiochiae coepit. venit Tyrum, ubi multos occidit: leges aeneis tabulis erexit, in quibus professus est aëris fore laetiorem tempestatem, ac terrae foecunditatem abundantiorem. Cum autem ex Dei providentia contrarium proximo eveniret anno, ingens pestis, immensa fames, magis adeo inter gentes quam Christianos, coacti sunt miseri Christianos implorare. Porro postquam Constantinus Maxentium vicisset, Licinium

minus res novas [l] molitus, vicinum exitium fortuita apud Tarsum morte praevenit.

V. Constantinus tamen, vir [m] ingens & omnia [n] efficere nitens, quae animo praeparasset, simul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit, [o] quamvis [p] necessitudo & affinitas cum eo esset: nam [q] soror Constantia nupta Licinio erat; [r] ac primo eum in Pannonia ingenti apparatu bellum apud [s] Ciba-

VARIAE LECTIONES.

l *Molitus est* Lugd. Bat. 3. 5.
m *Ingens animo & omnia* &c. LC. *Magnus* &c. Sc.
n *Inficere* Lugd. Bat. 1.
o *Quamquam* Lugd. Bat. 1. 2. 5.
p Al. *necessitudo illi &*.
q Al. *soror ejus Const. Constantii* Lugd. Bat. 3.
r Vulgo legunt: *acprimo eum in Pannonia, secundo ingenti* &c. Cellarius autem (quem sequuntur Hearne & Haverc.) abjecit illud *secundo*, quod nec Graecus habet, neque historiae convenit, quia *Cibalis* vel *Cibalae* sunt urbs ipsius Pannoniae ad Savum, teste metaphrasta, & Zosimo lib. II. qui ejus situm accurate describit. *Ac primo eum in Pannonia secunda ing.* Lugd. Bat. 1. *ac primo cum in Pann. secundo ing.* 2. *ac primus* &c. 3. qui tamen *secundo* non agnoscit, sed 5. servat.

NOTAE.

cinium nondum infensum Christianis in Maximinum misit: pugna victus ille aufugit. Et cum repararet bellum, immissa simili fere avunculi plaga, internorum viscerum doloribus agitatus, misere periit, ut tradit Eusebius *lib.* IX. *cap.* 10. GLAR. *Dum haec in Italia geruntur. Maximinus ad Orientem post biennii Augustum imperium fusus fugatusque a Licinio, apud Tarsum perit.* Victor. Factum ab U. C. 1065. post Ch. nat. 313. cum quadriennio, Caesar, & triennio Augustus fuisset. A. F. Dum ex Caesare se Augustum invito Licinio fecit. *Aurel. Vict.* LX. *extr.* CELL.

Vicinum] Imminens. GLAR.

Fortuita] Imo a Deo inflicta. GL. Periit autem morbo lento, τὰς σάρκας ὅλας ἀοράτῳ καὶ θεηλάτῳ πυρὶ τηκόμενος. Euseb. H. E. lib. IX. extr. CELL.

V. *Licinio bellum intulit;*] *Sext. Aurelius:* Verum enimvero, ut imperia difficile concordiam custodiunt, dissidium inter Licinium Constantinumque exoritur, primum apud Cibalas, juxta paludem Hiulcam nomine, Constantino nocte castra Licinii irrumpente, Licinius fugam petiit, Byzantiumque pervenit. GLAR.

Necessitudo] Cognatio. GLAR.

Ac primum eum in Pannonia] Ex Sexto Aurelio satis liquet, primum congressum fuisse apud Cibalam: sed postea iterasse praelia, ac succubuisse Licinium. GLAR.

Secundo ingenti apparatu] Hic forte errat Eutropius. Post discidium enim Constantini & Licinii, prima pugna apud Cibalas in Pannonia, secunda in Thracia, postquam pax facta. Vide quae apud Victorem, pag. 223. A. F.

Ac primo eum in Pannonia ingenti apparatu bellum apud Cibalas instruen-

tem

s Cibalas instruentem, repentinus oppressit: omnique Dardania, t Moesia, u Macedonia potitus, numerosas provincias occupavit.

VI. Varia deinceps inter eos bella, & pax v reconciliata ruptaque w est. Postremo Licinius, navali & terrestri proelio victus, apud Nicomediam se

VARIAE LECTIONES.

s *Cibalias* Lugd. Bat. 2.
t *Misia* Lugd. Bat. 1. ut supra.
u *Ac Maced.* Lugd. Bat. 1.
v *Renunciata* LC.
w *Sunt* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

tem &c.] Ita primus legit Cellarius, quem ceteri dein secuti sunt; quum ante in Edd. Aldina utraque, Juntina, Schonhovii, Merulae, Sylburgii, Fabri patris ac filiae expressa sit haec lectio, *ac primo eum in Pannonia, secunda ingenti* &c. Doctissimus Anglus pari modo, ac L. IX. c. 24 codicum suorum MSS. varietatem nullam adnotavit: ubi Nostri Leidd. eamdem, quam hic habent. Cellarium, ut illud *secunda* abjecerit, impulit haec ratio, quod nec Graecus habet, neque historiae convenit: Et certe Licinius, quum discidium exortum esset, ad Cibalas exercitum colligens a Constantino oppressus, & post acre proelium in fugam coactus in Thraciam transiit, ut iterum colligeret exercitum; ibi vero a Constantino in tantas redactus est angustias, ut, quas auctor nominat, regiones, ei cedere debuerit. Quod olfacientes librarii το *secundo* sed non suo loco in textum receperunt. ut, nisi quid Eutropio exciderit, & legendum, *primo eum in Pannonia ingenti apparatu bellum apud Cibalas*, secunde in Thracia *instruentem* &c. tutius credam auctorem errasse, duo proelia confundentem, aut ignorasse Cibalas fuisse Pannoniae oppidum, quod diserte Zosimus testatur L. II. 17. Eoque inducor magis, ut credam, quod Orosius Nostrum vel in erroribus sequi solitus haec scribat L. VII. c. 28. *Constantinus Licinium. . . . in Pannonia* primum *vicit*, deinde *apud Cibalas oppressit, universaque Graecia potitus ad deditionem coegit.* VERH.

Apud Cibalas] Cibalae vel Cibalis oppidum Pannoniae Interamniae ad Hiulcam paludem. Zosimus lib. II. ejus situm describit. Adde Victoris Epit. n. LIX. CELL.

Dardania,] Quae ad Mysiam superiorem ac Danubium est. GLAR.

Moesia,] Quae & Mysia. GLAR.

VI. *Pax reconciliata ruptaque est.*] Pax facta postquam in Thracia pugnatum, ea post septennium dirempta, prope Adrianopolim pugna commissa, qua fusus fugatusque Licinius Byzantium se recepit, ubi amissis fere & praelio & tempestate navibus, relicto Byzantio Chalcedona se recepit. Inde ad Nicomediam fuga elapsus, ubi supplex Constantino factus est, eumque adlata purpura Imperatorem ac dominum salutavit, a quo Thessalonicam ablegatus. A. F.

Terrestri praelio] Pomp. de Licinio: *Tandem & navalibus & terrestribus praeliis victus, deditionem Nicomediae fecit.* GLAR. Primum terrestri ad Adrianopolim Thraciae; deinde navali ad Hellespontum: iterum

se [x] dedidit; & contra religionem sacramenti Thessalonicae privatus occisus est. Eo tempore res Romana sub uno Augusto & tribus Caesaribus (quod nun-

VARIAE LECTIONES.

x *Dedit* Lugd. Bat. 1. 2.

NOTAE.

rum terrestri ad Chalcedonem, unde Nicomediam fuga elapsus se dedidit. Zozim. II. CELL.

Apud Nicomediam] Distinctione laborare videtur hic locus. Lego, *Postremo Licinius navali & terrestri praelio victus, apud Nicomediam se dedidit.* Neque enim apud Nicomediam navali praelio vinci potuit. Lege modo notam superiorem. A. F. Alii sic perperam distinguunt: *Postremo Licinius navali & terrestri proelio victus apud Nicomediam, se dedidit.* Nam primum terrestri proelio ad Adrianopolim Thraciae victus fuit: deinde navali ad Hellespontum: iterum terrestri ad Chalcedonem, unde Nicomediam fuga elapsus se dedidit. Zosim. II. CELL.

Contra religionem sacramenti.] Hoc videntur Christianae pietatis hostes in Constantinum finxisse. Alii ajunt, Licinium iniisse consilium de resumendis armis, ac ideo in eum missos occisores. GLAR.

Et contra religionem] *Neque multo post ei, violata jurisjurandi religione, quod quidem Constantino non insolens erat, laqueo vitam ademit.* Zozim. A. F. At ipse Licinius ἄπιστος, & res novas molitus contra pactum & sacramentum, non injuste interfici potuit. Vide quae ad Zosim. II. 28. notavimus. Adde Aur. Victor. de Licinii moribus. CELL. Quamquam hic Cellarius secus sentit, quam priore editione, in qua hoc Constantini factum a Christianorum hostibus fictum scribit; non audet tamen sceleris reum facere Constantinum, & perfidum, quem mox non minorem crudelitatem & injuriam excercentem videbimus. VERH.

Eo tempore res Romana] Budaeus *lib.* IV. *de Asse*, conqueritur improbum ethnicorum de rebus Christianis silentium. Et id plane in Eutropio quoque videmus, qui de hisce temporibus, quibus multa sunt Christianorum insignia facta, ne uno quidem verbo commeminit. Id sane vel malignitati scribentium, aut timori attribuamus. Praeterea, quod CHRISTI dogma parum plausibile apud homines superbos ac voluptarios erat. Et authores, diabolo procurante, dicere noluerunt, quod principibus occultum esse volebant. Ideoque nihil Eutropius de signo crucis, cujus virtute Licinius a Constantino victus est. Congregavit etiam Constantinus synodum CCCXVIII. episcoporum, contra Arrium presbyterum Alexandrinum, qui gloriae laudisque & novitatis improbe cupidus, impia in Christrum proferre coepit: Eum duntaxat esse hominem, non Deum. Fuit autem haec Nicaeae urbe Bithyniae, anno Domini 324. authore Euseb. circiter annum 15. Constantini. Nicense Concilium vocatum est, in quo symbolum illud editum quod in Missa cantatur, de quo Rufinus *lib.* X. *Ecclesiast. historiae* multa differit, maxime vero cap. 11. Deinde cap. 12. Arrii mortem refert, cujus omnia viscera in secessum defluxere. GLAR.

Uno Augusto] Constantino Magno. GLAR.

Tribus Caesaribus] Constantino, Constante, & Constantio. GLAR. *Eo modo Respublica unius arbitrio geri coepit, liberis Caesarum nomina diverse retentantibus. Nam ea tempestate Imperatori nostro Constantio insigne Caesaris datum.* Victor. Hic igitur Eutropius Crispum, Constantinum & Constantium Caesares intelligit, praeterito Licinii filio, nisi malis hic Licinianum, Crispum & Constantinum designari, quod haud ita facile credam. A. F.

Libe-

nunquam alias) fuit; cum liberi Constantini Galliae, Orienti, Italiaeque praeessent. Verum, insolentia rerum secundarum, [y] aliquantum [z] Constantinus

VARIAE LECTIONES.

y *Aliquantulum* P. Mer.

z Ita Sylb. cod. Fuld. secutus. Codd. autem nostri & vulgg. edd. *Constantinum*. Sed cum Nominativum casum agnoscat etiam metaphrastes, eum retinere placet, non enim insolens est, *mutare* sumi pro *mutari*.

NOTAE.

Liberi,] Tres filii. GLAR.

Galliae,] Occidenti Constantinus. GLAR.

Orienti] Constantius. GLAR.

Italiae] Constans.

Constantius Chlorus: cui 4. proles.

- 1. *Constantius*, huic duo fuere filii.
  - *Gallus* Juliani frater, tyrannus.
  - *Claud. Julianus* apostata sceleratissimus.
- 2. *Hannibalius*: cujus filius, Dalmatius. Hic haeres cum tribus Constantini Magni filiis constitutus, a Constantii militibus occiditur.
- 3. *Constantia*, Licinii uxor, e qua Licinianus, sive junior Licinius.
- 4. *Constantinus Magnus*, cui 5. proles:
  - 1. *Constantinus*. Hic prope Aquilejam caesus est a Constantis exercitu: dum non contentus sua sorte, cuperet etiam habere Italiae partem.
  - 2. *Constans*. Hic a Magnentio, quem olim a morte liberaverat, occiditur in Gallia, ad Helenen oppidum.
  - 3. *Constantius*. Hic post duos fratres extinctos solus regnavit, Arianae haeresi faventissimus.
  - 4. *Constantia*, Galli uxor. In codice tamen Se. Aurelii est Constantia.
  - 5. *Helena*, Juliani uxor. GLAR.

Fa-

tinus ex illa [a] favorabili animi docilitate mutavit. Primum necessitudines persecutus, [[b] Crispum filium] egre-

VARIAE LECTIONES.

a *Favorabilis* F. minus convenienter. ita tamen Lugd. Bat. 1. 2. 3. *docibilitate* 2.

b Absunt haec ab omnibus Latinis exemplaribus: restitui autem jubet Sylb. ex Epitome Victoris n. 60. Non potuimus non obsequi Sylburgio, quod tum Epitheta, (notante scil. cujus haec fere tota nota est, Cellario) *egregium virum*, monebant aliquid deesse: tum Graecus quoque ἄνδρα, quanquam etiam mutile, mentionem faciebat. Quin & *Crispum filium* occurrit in additamento infra subjecto ex codd. nostris S. & N. Cod. itidem S. hoc ipso in loco *Crispi* immediate post *virum* mentionem fecerat, sed omisso *filium*. His autem omissis correctionem abunde confirmat Zosimus, cujus libro II. fol. 685. haec sunt verba: Κρίσπον παῖδα, τῆς τοῦ Καίσαρος ἀξιωθέντα τιμῆς, εἰς ὑποψίαν ἐλθόντα τοῦ Φαύστῃ τῇ μητρυιᾷ συνεῖναι, τοῦ τῆς φύσεως θεσμοῦ μηδένα λόγον ποιησάμενος, ἀνεῖλε. Miscella Historia lib. XI. c. 13. rem attingit, sed ordine inverso, & neglecto item *filii* nomine, cujus verba adscribere non piget: *Primum necessitudines persecutus; egregium virum, & bonae indolis juvenem, sororis filium, Commodum interfecit: mox Crispum, Fausta conjuge, ut putant, suggerente, necari jubet.* inclusa etiam respuit Lugd. Bat. 2. *Crispum* delent 1. & 3. agnoscunt tamen *filium*: sed 1. transponit *egr. vir. fil.*

NOTAE.

Favorabili animi docilitate] Animi docilitas hoc loco lenitas est. *Favorabilis* autem cui omnes favent, aut qui omnium in se amorem colligit: ut jam supra. A. F.

Primum necessitudines persecutus,] Sext. Aurel. in Constantino: Crispum filium ex Minervina natum, Fausta conjuge, ac noverca suggerente, necari jussit. deinde uxorem Faustam. Adjicit Pomponius causam, quod Fausta conquesta esset Constantino, Crispum eam interpellasse de concubitu. quod cum temere credidisset Imperator, jussit Crispum occidi. Verum cum postea innocenter caesum filium rescivisset, Faustam quoque occidisse. atque haec fecisse videtur ante baptismum, quem sero recepit. GLAR.

Necessitudines,] Cognatos. GLAR.

Egregium virum,] Crispum. GLAR.

Licinianum Licinii & Constantini sororis filium. A. F.

Crispum filium,] Consule Varias Lectiones. εἰς ὑποψίαν ἐλθόντα τοῦ Φαύστῃ τῇ μητρυιᾷ συνεῖναι, *incestu suspectum fuisse*, ipse Zosimus, acris insectator Constantini, lib. II. fatetur. Negat factum Sozomenus I. c. 5. CELL.

[*Crispum filium*] *egregium virum*, & *sororis fil. comm. ind. juv.*] Inclusa dedit Cellarius, quem dein ceteri secuti sunt. Vetustarum autem edd. agnoscit nulla. Credo Monachos hoc Constantini filium suum & egregium virum falso accusatum occidentis scelus dissimulare volentes, ac si uxorem, & sororis filium interficere minus esset scelestum, *Crispum*, dein *filium* ejecisse: Hoc certe cum Pacatio servant Codd. MSS. 1. & 3. ut, nisi legendum,

Crispum

egregium virum, & fororis filium, commodae indolis juvenem, interfecit: mox uxorem; post, numerosos [c] amicos.

VII. Vir primo imperii tempore [d] optimis principibus, ultimo mediis comparandus. Innumerae in eo

VARIAE LECTIONES.

c *Amicos. Ideo pulcre Albavius praefectus Constantinopolis, praefectum autem Graeci* Eparchum *vocant: hic ergo Albavius videns Imperatorem filium suum Crispum frigore veneni, & Faustam conjugem calore balnei exstinxisse, duos Endecasyllabos partibus aulae infixit:* Saturni aurea secla quis requirat? Sunt haec gemmea, sed Neroniana. *Veruntamen haec vitia immenso amore Christianitatis amplificandae delevit. Sic in Historiis Ecclesiasticis, & maxime in Tripartita legitur. Vir primo. &c.* S. N.

d *Optimus* Lugd. Bat. 2. *principibus* delet 5.

NOTAE.

Crispum filium suum egregium virum, & Licinium (Licinius enim Licinianus vocabatur, unde error Historiae Miscellae *Commodum* referentis liquet) *sororis filium comm. ind. juven.* uti ex Eutropio servasse videtur Orosius L. VII. c. 28. recte legi putem, *filium* suum *egregium virum, & sororis filium comm. ind. juv.* De duobus enim hic agi ex his *egregium virum* i. e. *Crispum* & *commodae indolis juvenem* i. e. *Licinium* Crispo natu minorem, patet. Dubitet Cellarius, aliique vere, an ex Paganorum conjectura, Nos de veritate non dubitamus, ubi plures hac in re consentiunt. Quos recensere longum foret; suspecta enim licet gentilium scriptorum, quamquam qua ratione non video, fides sit, Orosius certe Christianus Nostro aliisque consentit, & Hieronymus in Chron. Euseb. has neces agnoscens crudelissimas vocat, & qui plura desiderat, is consulat Joann. Leunclavium Zosimi fidem Cellario suspectam egregie vindicantem Apol. pro Zosimo. VERH.

Sororis filium,] Suum filium, ait, Sext. Aurelius. GLAR.

Mox uxorem; Sidonius Apollinaris libri quinti epistola octava. VINET. Faustam, cum prius Crispum natu grandiorem filium occidisset. Vide apud Victorem pag. 177. A. F. Faustam, consuetudinis cum Crispo privigno, incusatam. Fama enim erat, balneo extinctam, & illud quidem Constantinus ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκπυρωθῆναι κελεύσας credebatur. Zozim II. Utrum vere, an ex conjectura paganorum, non omnino liquidum. CELL. Hic iterum sententiam mutavit Cellarius, quamquam eam candide prodere ausus non est. VERH.

Numerosos] Plurimos. GLAR.

VII. *Vir primo imperii tempore*] Hoc Eutropius ut gentilis scribit. Initio enim idolis adhuc immolabat, ergo bonus: posterioribus vero annis Christianis favit. Hinc gentilibus scriptoribus mediis comparandus visus. GLAR.

Optimis principibus] Quia adhuc idololatra scilicet. GLAR.

Mediis] Quia Christianus factus. GLAR. Lugd. Bat. 1. & 3. habent *mediis.* Quasi vellent *medicis.* Sed servat secundus ex iis *mediis.* Recte & ex consuetudine Eutropii; qui de Claudio VII. 13. *Hic medie imperavit.* HAV.

Cla-

eo animi corporisque [e] virtutes claruerunt. militaris gloriae appetentissimus, fortuna [f] in [g] bellis prospera fuit : verum ita, ut non superaret industriam. Nam etiam Gothos post civile bellum, varie profligavit, pace ad postremum data; [h] ingentemque apud barbaras gentes memoriae gratiam collocavit. Civilibus artibus & studiis liberalibus deditus; [i] affectator [k] justi amoris, quem [l] omni sibi & liberalitate

VARIAE LECTIONES.

e *Virtutem* Lugd. Bat. 3.
f *Ei in* Lugd. Bat. 2.
g *Bello* Sc.
h *Ingentique apud barbaras gentes memoriae gratiam conlocavit* F. N. S. M. B. G. V. Lugd. Bat. 1. 2. 3. structura per hypallagen inversa.
i *Affectoribus* Lugd. Bat. 3.
k *Justitia moris* Lugd. Bat. 1. 3.
l *Omnibus ibi* F. Fortasse rectius *ab omnibus sibi.* Metaphrastes enim, *παρὰ πάντων. omni sibi* Lugd. Bat. 1. *omnem sibi* Lugd. Bat. 2. 3.

NOTAE.

Claruerunt] Jam inde puero. GLAR.

Industriam] Qua maxime excelluit. GLAR. Fortuna Constantini ejus industriam non superabat : id est, non solum felicissimus, sed fortissimus etiam fuit. *Industria* hic est *fortitudo*, *virtus*, *ἀρετή*. A. F.

Gothos] Germannorum ac Sarmatarum colluviem. GLAR.

Post civile bellum.] Cum Maxentio gestum. A. F.

Ingentemque apud barbaras gentes] Constantinus Magnus, Constantii Chlori Imperatoris ex Helena filius, sub Galerio Maximiano militiam edoctus, ita virtute enituit, cum multis objiceretur periculis, ut Galerio invidiam moveret. Cum vero Romae obses esset, nec satis tutus ab insidiis Galerii, magno periculo fugit in Britanniam ad patrem Constantium : opportunissime sane, cum ille jam efflaturus esset animam, quo mortuo, ipse factus est Imperator Occidentis. Ex Fausta Herculei filia tres suscepit filios, Constantinum, Constantem ac Constantium : filias duas, Helenam ac Constantiam. GLAR.

Memoriam gratiae] Etsi Schonhovius, Merula, aliique dederunt, servare non ausi sumus, majore Codicum auctoritate obstante, ut in Variis Lectionibus videre est, quibus accedunt Codd. Leidd. 1. 2. 3. & Edd. Ald. utraque & Juntina, nisi quod *ingentem* non *ingenti*, servent. VERH.

Gratiae] Beneficiorum. GLAR.

Civilibus artibus & liberalibus studiis deditus ;] *Calumnias sedare legibus severissimis, nutrire artes bonas, praecipue studia litterarum : legere ipse, scribere, meditari, audire legationes & querimonias provinciarum.* Victor in Epitom. A. F.

Affectator] Amator. GLAR.

Affectator justi amoris, quem omnino sibi & lib. &c.] Sic edidit Sylburgius (quamquam forsan rectius e Fuldensi Cod. *omnib. ibi* legi ait *ab omnibus sibi*) Fabri, Hearne, Havercampus, & van Hoven. *ab omnibus sibi* dedit Cellarius e Sylburgii conjectura,

te [m] & docilitate quaesivit; sicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius: nihil occasionum praetermittens, quo opulentiores eos clarioresque praestaret.

VIII. Multas leges rogavit, quasdam ex bono & aequo, [n] plerasque superfluas, nonnullas severas. primusque urbem nominis sui ad tantum fastigium evehere molitus est, ut Romae aemulam [o] faceret. Bellum adversum Parthos moliens, qui [p] jam Mesopota-

VARIAE LECTIONES.

m Abest a Lugd. Bat. 1. sed respondet hoc *liberalibus artibus*, & emollitis inde moribus. *docibilitate* Lugd. Bat. 2.

n Al. *pluresque*.

o *Facerent* Lugd. Bat. 3.

p Delet Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

ctura, uti & Grunerus, maxime quod Metaphr. παρὰ πάντων. Et certe hac unica caussa nititur ea immutatio, quae alioquin audacior videtur; quum ab Fuldensi non adpareat, uti nec in aliis, & illud *omnib. ibi* procul dubio ex *omni sibi* ortum sit, quod habet Cod. Leid. 1. non *omnis sibi*, uti dedit Havercampus. atque ita lectionem recte habere opinor *quem omni sibi* & *liberalitate* &c. Aliam praeterea lectionem exhibent Codd. MSS. & Edd. *affectator justitia moris* MSS. Leidd. 1. & 3. quod ex *justi amoris* Librariorum incuria ortum crederem, nisi pleniores essent ceterae Edd. non contemnendae, quarum Aldina utraque, Juntina & V. *affectator justitiae & amoris*, *quem* &c. Schonhovii autem & Merulae *affectator justitiae & amoris*, *quae* &c. alterutrum non inlepidum. VERH.

VIII. *Leges rogavit*] Loquitur veteri more, cum libera respublica esset, & tribunorum potestas valeret. CELL.

Quasdam ex bono] *Remotae olei frumentique adventitiae praebitiones, quibus Tripolis ac Nicaea acerbius angebantur*, &c. *Fiscales molestiae severius pressae*, &c. Victor. in Caesaribus. A. F.

Superfluas,] Christianas leges de ecclesia, episcopis, haereticis, etiam de sublatis quibusdam poenae generibus, ut crucis, *Sozomen.* 1. c. 8. inscriptionis in facie, *l.* 2. *C. Th. de poenis*, damnationis ad ludos, *l.* 1. *C. Th. de spectaculis*, fugillat homo, si non paganus, nec tamen vere Christianus. Adde de coelibatu, Sozomen. 1. c. 9. CELL.

Nonnullas severas.] Quibus gravissima tributa imperata. A. F.

Urbem nominis sui] Ea est Constantinopolis, quae prius Byzantium. Vide Stephanum, & historiae Ecclesiasticae autores, & Ausonium de illa. VINET. Byzantium urbs est Thraciae, hodie Constantinopolis, ad Bosporum Thracicum, velut arx incursionibus barbarorum propulsandis olim structa, quam nunc omnium barbarorum crudelissimus tyrannus regiam obtinet. Capta est autem a Turcis anno Domini 1453. & miserabiliter direpta. eam Constantinus omnium fere urbium nuditate dedicarat, Neam Romam nominando: ac ut Orientis caput esset, auxit. GLAR.

Bellum adversum Parthos] *Ita anno imperii tricesimo secundoque, cum totum orbem tredecim tenuisset, sexaginta*

potamiam fatigabant, [q] uno & trigesimo anno imperii, aetatis [r] sexto & sexagesimo, Nicomediae in [s] villa publica, obiit. [t] Denunciata mors ejus etiam per crinitam stellam, [u] quae inusitatae magnitudinis aliquamdiu fulsit: [v] eam Graeci *Cometen* vocant., atque [w] inter Divos meruit [x] referri.

IX.

Variae Lectiones.

q *Trigesimo secundo an.* HM.
r *Septimo* G. *Sexag. sexto* Lugd. Bat. 1.
s *Via* Lugd. Bat. 3. *in villa in Comedia* 2.
t *Denunciata est* Lugd. Bat. 2. Ceteri cum Edd. Vet. *est* delent.
u Lugd. Bat. 2. relativum hoc post *magnit.* ponit.
v Hanc vocem uncis, quod ante factum, non inclusi, quia agnoscunt Lugd. Bat. 1. 2. *etiam* 3.
w Delet Lugd. Bat. 1.
x *Referre* Lugd. Bat. 1.

Notae.

ginta natus atque amplius duo, in Persas tendens, a quibus bellum irrumpere acceperat, rure proxime Nicomediae, Achyronem vocant, excessit. Victor. A. F. *Parthos* pro *Persis*, ut alibi saepius.

Uno & xxx.] Minus duob. mensibus. Alii autem, eum rexisse xxx. annos ac x. menses: vixisse autem 63. ut Sex. Aurel. Glar. Imperavit tantum an. xxx. mensibus ix. diebus xxvii. Mortuus an. U. C. 1089. post Ch. nat. 337. die Maji 22. A. F. & Hearn.

Sexto & lx.] Ita Eusebius in Chronicis, & Pomp. Laetus. Glar.

In villa publica] Quam Ancyronem vocat D. Hieronymus. Glar. Supra notatum est Constantinopolim instar Romae villam suam publicam habuisse Nicomediae positam. A. F. Solus Philostorgius 2. c. 4. tradit, a fratribus veneno interemtum, quod post tam diuturnum imperium non est credibile. Cell.

Denuntiata mors ejus etiam per crinitam stellam,] Victor. *Cum id tetrum sidus regni, quod crinitum vocant, portendisset.* Ea superstitione Veteres imbuti fuere, ut crederent *cometas*, sive *crinita sidera* Principibus sive Regibus mortem intentare, eaque opinione multi hodieque sunt, etsi viri doctissimi probavere sidera illa solida esse corpora nullo modo reliquis sideribus foediora. A. F. Κομήτην Graecis literis dederunt, Editio Aldina utraque & Juntina, Vinetus, Schonhovius, Merula, Cellarius, quos secuti van Hoven & Grunerus. Fabros autem patrem ac filiam *cometen* edentes imitati sunt Hearne & Havercampius, impulsi auctoritate Codd. MSS. quibus, etsi alteram lectionem praeferre mallem, nihil variantibus obstare non audeo. Verh.

Inter Divos meruit referri] Meruit laudabili imperio, ut ceteri pagani imperatores: non autem relatus fuit, quia Christianus, & filii Christiani. Cell. Infra c. 5. ubi eadem locutio de Constantio occurrit, recte observat Cl. Havercampus, Imperatores etiam Christianos e Veteri consuetudine, *Divos* post mortem adpellatos fuisse. Verh.

IX.

IX. [y] Successores filios tres reliquit, atque unum fratris filium. verum [z] Dalmatius [a] Caesar [b] prosperrima indole, neque patruo [c] absimilis, [d] haud multo post oppressus est [e] factione militari, & Constantio [f] patruele suo sinente potius quam jubente. Constan-

VARIAE LECTIONES.

y *Is successores.* Lugd. Bat. 5.
z *Dalmaticus* V.
a Pro *Caesar* LC. habet *nepos.*
b *Prosperrimae indolis* Lugd. Bat. 5.
c *Obsimiiis* Lugd. Bat. 2. 3. 5.
d *Aut* Lugd. Bat. 2.
e *Factioni* Lugd. Bat. 1. *Facinore* V.
f *Patrueli* Lugd. Bat. 1. 5.

NOTAE.

IX. *Successores filios tres reliquit,*] Divisio imperii post Magni Constantini mortem, tribus filiis ita contigit. Constantino maximo natu, Occidentis imperium, Hispaniae, Galliae, Brittanniae: Constanti, Italia, Africa, Illyricum, Macedonia, Graecia: Constantio, Orientis imperium, Thracia, cujus caput Constantinopolis. GLAR. Constantinum, Constantem & Constantium: qui ita inter se imperium partiti, ut Constantinus cuncta trans Alpes: Constantius a freto Propontidis Asiam atque Orientem: Constans Illyricum, Italiam, Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniam & Achajam tenerent. A. F.

Fratris] Hannibalii. GLAR.

Dalmatius] Hannibalii filius. GLAR. Plura de hoc diximus Histor. Med. Aevi pag. 14. CELL.

Patruo] Constantino magno. GLAR.

Oppressus] In Oriente. Verisimilius autem, Constantii clandestino consilio Dalmatium periisse, ob virtutem invisam Constantio. triennio autem rexit.

Tres Constantii fuere:	Chlorus, pater Magni Constantini.
	Chlori filius.
	Constantini Magni F.
Helenae duae	Magni Constantini mater.
	Magni Constantini filia.
Constantini duo	Magnus
	Magni filius.
Constantiae duae	Chlori filia, Licinii uxor.
	Constantini magni filia, Galli uxor. GLAR.

Et Constantio patruele] Cum in hujus historiae negotium aliquando mihi facesserent tot Constantini, Constantes, & Constantii: hanc depinxi tabellam, in qua Magni Constantini genus & familia fere universa ob oculos ponitur.

ſtantinum g porro fratri bellum inferentem, & apud h Aquilejam inconſultius proelium aggreſſum, Conſtan-

VARIAE LECTIONES.

g Delent Lugd. Bat. 3. 5. & cum 2. tranſponunt *bell. frat.*
h *Aquilegiam* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

CONSTANTINI MAGNI, IMPERATORIS,
à quo Byzantium Conſtantinopolis,

Pater, -- Conſtantius Chlorus Imperator.
Mater, -- Helena: qua repudiata, Conſtantius duxit Theodoram.
Fratres { Anniballianus, Conſtantius, Conſtans } Theodora matre.
Soror -- Conſtantia, quae nupſit Licinio.
Uxor -- Fauſta, filia Maximiani Herculii Imp.
Filii { Criſpus, ex Minervina concubina. Conſtantinus, Conſtantius, Conſtans } qui tres patri in Imperio ſucceſſerunt.
Filiae { Conſtantina, uxor Galli Imperatoris, quae & Conſtantia ſcribitur. Helena, quae nupſit Juliano Imper.
Nurus { Euſebia, & Fauſtina } per Conſtantium filium.
Nepotes. { Dalmatius Imper. ex Anniballiano fratre, quem cum tribus filiis haeredem Imperii reliquit. Gallus Imp. ex Conſtantio fratre & Galla. Julianus Imp. ex eodem fratre Conſtantio, & Baſilius. Nepotianus, ex ſorore.
Neptis -- Conſtantia, Conſtantii filii & Fauſtinae filia, quam duxit Gratianus Imperator, autore Ammiano lib. XXI. VINET.

Conſtantii tamen inſidiis occiſum Dalmatium dicit Zozim. Eutropio conſentire videtur Victor: *Igitur confeſtim Dalmatius, incertum quo ſuaſore, interficitur.* A. F. & HEARN.

Conſtantinum porro] Magni Conſtantini maximum natu filium. GLAR.

Conſtantinum porro fratri bellum] Hic junior Conſtantinus non contentus imperii diviſione, ſive a patre facta, ſive ab ipſis inter ſe fratribus, nam hoc quoque traditur, legatis ad fratres miſſis, ut nova fieret diviſio, cum non impetraſſet, Conſtanti ut fratri proximiori bellum movit, Gallicis peditibus ac Hiſpanis equitibus confiſus. Conſtans in Dacia adverſus Getas ac Sarmatas bellabat, interea Conſtantinus frater Aquilejam usque pervenerat. ibi obviam miſſi a Conſtante fratre, ac aggreſſi inconſulte venientes, quamvis potentiores, facile tamen vicerunt inſidiis exceptos. Ibi Conſtantinus equo excuſſus, & ſine purpura jacens, multis confoſſus vulneribus, interiit. Imperavit triennio nondum finito. Vixit annis XXV. GLAR. *Conſtantinus latrocinii ſpecie dum incautus foedeque temulentus, in aliena irruit, obtruncatus eſt, projectusque in fluvium, cui nomen Alſa eſt, non longe ab Aquileja.* Victor in Epitom. A. F. Non contentum portione Transalpina, ſed de Africa ac Italia, Conſtantis patrimonio, quaedam repetentem. *Zozim. & Epit. Vict.* CELL.

Fratri] Conſtanti. GLAR.

Aquilejam] Italiae ad Iſtriam urbem. GLAR.

Inconſultius] Cum militibus longe praeſtaret. GLAR.

Ad

ſtantis duces interemerunt. Ita Reſpublica ad duos [i] Auguſtos redacta. [k] Conſtantis imperium ſtrenuum aliquamdiu & juſtum fuit; mox, cum & valetudine improſpera & amicis [l] pravioribus uteretur, ad gravia vitia converſus, cum intolerabilis provincialibus, [m] militibus [n] injucundus eſſet, factione [o] Magnentii occiſus eſt. [p] Obiit haud longe ab Hiſpaniis, in caſtro, cui [q] Helenae nomen eſt, anno imperii de-
cimo

VARIAE LECTIONES.

i *Auguſtus in Conſtantium & Conſtantem red.* L. LC. N. M. *eſt* delent MSS. Leidd. omnes.
k *Conſtantii* V. Sc. *Conſtantius* Lugd. Bat. 2. & ſupra.
l *Gravioribus* L. LC.
m *Militi* Lugd. Bat. 1. 3. 5.
n *Injocundus* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
o *Maxentii* V.
p Al. *obiit autem non longe.*
q *Elenae* Lugd. Bat. 2.

NOTAE.

Ad duos] Conſtantem & Conſtantium. GLAR.

Conſtantis imperium ſtrenuum aliquamdiu] Conſtans ſecundus fratrum, poſt meritam fratris Conſtantini caedem, cum non ſine labore Transalpinas provincias in poteſtatem redegiſſet, primum ſatis bonum egit principem, mox adverſa valetudine, ſive rerum foelicitate mutatus, omnibus ingratus eſſe caepit, & militibus illiberalis: ſeditione mota a Magnentio, cujus olim ſervator fuit, Helenae, parvo ad Pyrenaeos montes oppido, dolo, cum dormiret, oppresſus eſt. Caedem meruiſſe videtur. quod ob articularem, quo laborabat, morbum, venatibus operam dabat, & in ſylvis puſillorum aetate delectabatur atque abutebatur. De ejus morte varia dicuntur. quidam enim dormientem oppreſſum, quidam vigilantem, ac ad aras elapſum: ſed nihilominus caeſum fuiſſe, ſecundum oraculum ei datum, quod in matris ſinu periturus eſſet: oppidum, ejusdem cognominis cum matre oraculo innuente. GLAR.

Valetudine improſpera] Quia morbo articulari vexatus. GLAR.

Et amicis pravioribus uteretur,] Miniſtrorum pravitate execrabilem vocat Victor. A. F.

Gravia vitia] Ebrietatem & libidinem. GLAR.

Intolerabilis] Quia moroſus ac difficilis. GLAR.

Injucundus] Quia illiberalis. GLAR.

Magnentii] Comitis ordinum. GL. Vide apud Victorem pag. 225. A. F. Magnentius, duarum legionum praefectus, in convivio Auguſtoduni purpuram ſumſit. *Zoſimus.* CELL.

Helenae] Proximum Pyrenaeo, Sextus Aurelius. GLAR. Retinet nomen, nam ab Hiſpanis *Elna* dicitur A. F. Epit. Victoris n. 62. *apud Helenam, oppidum Pyrenaeo proximum.* Eadem Zoſimus habet lib. II. f. 693. Τοῦτον ὁ Κώνςας αἰσθόμενος, ἀποδρᾶναι πρός τινα πολίχνην ὡρμήθη τῷ Πυρηναίῳ πλησίον ᾠκισμένην (Ἑλένη δὲ τοὔνομα τῷ πολιχνίῳ) καταληφθεὶς δὲ ἀνῃρέθη. &c. CELL.

Anno imperii XVII.] Hoc eſt, ex quo Caeſar factus fuerat. Nam ali-

cimo septimo, aetatis trigesimo: rebus tamen plurimis strenue in militia gestis, exercituique per omne r vitae" tempus sine gravi crudelitate terribilis.

X. s Diversa t Constantii fortuna fuit. a Persis enim multa & u gravia perpessus, saepe captis oppidis, obsessis urbibus, v caesis exercitibus"; nullum-

VARIAE LECTIONES.

r Deest P. V. G. B. Lugd. Bat. 2. 3. 5. qui illa *rebus* —— *exercituique* omnia delent.
s *Divisa* Lugd. Bat. 5.
t *Constantis* Sc.
u *Gravia est* Lugd. Bat. 2.
v Desunt L. LC.

NOTAE.

quot ante annis Caesar fuit, quam Augustus. Quare Sextus Victor, Hieronymus & alii, Constantem imperasse tredecim solum annos memoriae prodiderunt. VINET. XIII. Divus Hieronymus & Sex. Aurel. Egnatius, & Pomponius. In aetatis annis omnes concordant. Ex hoc autem numero facile colligitur, eum minorem natu fuisse Constantino, V. scilicet annis. GLAR. Imo XVI. Tredecim Augustus, triennio Caesar. A. F. & HEARN. Recte Vinetus. Eutropius ab anno numerat, quo Caesar factus. Vid. Pag. ad A. 350. & hic Gruner. VERH.

Aetatis trigesimo:] Imo XXIX. Natus enim post Ch. 321. occisus post Ch. nat. 350. A. F. & HEARN.

Rebus tamen pluribus strenue gestis,] *Exterarum gentium compressis motibus.* Victor. A. F.

Sine crudelitate] Quam nullam exercuit. GLAR.

X. *Diversa Constantii fortuna fuit.*] Hic pessimo Ecclesiae catholicae publico ad Arianos defecit, sub quo eximii viri male multati sunt & in exilium missi: Athanasio etiam contra jus & fas manus intentatae, post repertam in eundem calumniam, ut Rufinus refert lib. X. cap. 17. Inter Imperatores vix alius magis timidus, qui semper se feriri timebat, ut Dionysius: fastuque sufflabatur adulatorum, dejiciendo eos qui palpari nesciebant. Post Constantis itaque caedem multi viri innocentes trucidati sunt, ut refert Ammianus Marcellinus lib. XIV. GLAR.

Constantii] Tertii filii Constantini Magni, qui in Oriente fuit. GLAR.

A Persis enim] An. XI. ejus imperii haec acta referuntur. GLAR. *Constantius in Persas vario ac magis difficili pugnavit eventu, praeter leves excubantium in limite congressiones, majori Marte novies decertatum est; per duces suos septies, ipse praesens bis adfuit. Verum Singarena praesente Constantio: ac Segarena Constantinienfis quoque, & Amida capta est; grave sub eo Principe Respublica vulnus accepit.* Sextus Rufus. A. F.

Saepe captis oppidis,] Ammianus Marcellinus *lib.* XVIII. sub finem de Amida urbe amissa refert. amissa etiam & Singara, & aliae quaedam urbes. Nisibis egregie defensa est, a qua Sapores Parthorum rex invitus discessit, implicitus etiam vicino a Massagetis bello, unde facile inducias cum Constantio fecit. GLAR. Ut Amida & Bizabda. GLAR.

Oppidis,] Ut Nisibi. GLAR.

Nul-

lumque ei contra [w] Saporem [x] prosperum" proelium fuit: nisi quod apud [y] Singaram, haud [z] dubiam victoriam ferocia militum amisit; qui [a] pugnam seditiose & stolide, [b] contra rationem belli, die jam praecipiti, poposcerunt. Post [c] Constantis necem, [d] Magnentio Italiam, Africam, Gallias, obtinente, etiam

VARIAE LECTIONES.

w *Saporem regem Persarum* V.
x Deest G.
y *Sigaram* Lugd. Bat. 1. *Singarum* 2. 3. 5. G. B. HM.
z *Dubium* Lugd. Bat. 3. 5.
a *Privignam* Lugd. Bat. 2.
b *Post* Lugd. Lugd. Bat. 3.
c *Constantius* Lugd. Bat. 2.
d *Maxentio* V.

NOTAE.

Nullum ei contra Saporem praelium] Zosimus lib. III. circa finem, Nisibinos (Nisibis, Mesopotamiae urbis cives.) dixisse scribit, Κωνστάντιον τρεῖς περσικοὺς πολέμους ἀναδεξάμενον, καὶ ἐν πᾶσιν ἐλαττωθέντα i. e. *Constantium tria suscepisse bella Persica: in omnibus fuisse superatum*. CELL.

Saporem] Parthorum regem. GLAR.

Praelium] Quia Ariana haeresi infectus erat. GLAR.

Nisi quod apud Singaram,] Ptolemaeus ponit Singaram urbem in Mesopotamia ad Tigrim, uno gradu orientaliorem Nisibe. Singaram autem montem in eadem Mesopotamia adhuc longius ad Orientem. ὁ Σιγγάρας. GLAR. Totam hanc rem belle explicat Sextus Rufus: *Nocturna vero Elliensi prope Singaram pugna*, inquit, *ubi praesens Constantius adfuit, omnium expeditionum compensatus fuisset eventus, si locis & nocte adversantibus, percitos ferocia milites ab intempestivo pugnandi tempore Imperator ipse eos adloquendo revocare potuisset, qui tamen invicti viribus, improvisis adversum sitim aquarum subsidiis, incumbente jam vespere castra Persarum aggressi, ruptis munitionibus occuparunt; fugatoque rege, cum a praelio respirantes patentibus luminibus repertae aquae inhiarent, nimbo sagittarum obruti sunt, cum stolide ad dirigendos certius in se ictus lumina ipsi per noctem accensa praeberent*. A. F.

Singaram,] Ad Tigrim fluvium. A. F. Urbem Mesopotamiae munitam. CELL.

Magnentio Italiam, Africam Gallias, Magnentius sub Constante ordinum comes, dolo imperator factus in Galliis, cum multos dolose perdidisset, in Italiam concessit, Mediolani aliquamdiu moratus, fratrem suum Decentium Caesarem fecit: ac ut Gallias tueretur, in Gallias misit. Ipse literas ad Constantium dedit cum legatis, uti Constantius Oriente ac Thraciis contentus esset. Constantius nihil respondit, sed Gallum patruelem Caesarem fecit: ac ulturus fratris Constantis caedem, in occidentem exercitum ducit, ut cum Magnentio decertaret. interea duobus locis mota seditio est. altera in Illyrico, sub Veteranione: altera Romae, ut author ipse statim narraturus est. GLAR.

etiam Illyricum res novas habuit. [e] Vetranione ad imperium consensu militum electo: quem grandaevum jam, & [f] cunctis amabilem diuturnitate & felicitate militiae, ad tuendum Illyricum, principem [g] creaverunt: virum probum, & morum veterum, ac [h] jucundae civilitatis; sed omnium liberalium [i] artium [k] expertem; adeo [l] ut [m] ne elementa quidem [n] prima literarum, nisi grandaevus [o] & jam imperator, [p] acceperit.

XI. Sed

VARIAE LECTIONES.

e *Vetramione* G. V. *Veteranione* Lugd. Bat. 1. & Edd. Vett. *Betranione* LC. S. B.
f *In cunctis* F.
g *Creaverant* Lugd. Bat. 3.
h *Jocundae* Lugd. Bat. 2. 3. 5.
i Delent Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
k *Expartem* Lugd. Bat. 2.
l *Ubi* Lugd. Bat. 3.
m *Nec* Lugd. Bat. 2.
n *Primarum* G. B. N. M. L. V. HM. Lugd. Bat. 2. 3. 5. *privatarum* 1.
o *Etiam* Lugd. Bat. 2. 3.
p *Accepit* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Veteranione ad imperium consensu] Sext. Aurelius: *Constantis morte cognita: Veteranio, magister militum imperium in Pannonia apud Marsiam corripuit, quem Constantius non post multos dies regno exuit, grandaevo non vitam modo, sed etiam voluptarium ocium concedens. Fuit autem prope ad stultitiam simplicissimus.* Haec ille. GLAR. Malim *Vetranione.* Ita enim uterque Victor & Zosim. Βετρανίωνα. A. F.

Ad tuendam Illyricum.] *Per Illyrios peditum magisterio milites curabat.* Victor. Pannoniorum exercituum ducem vocat Zosim. A. F. Illyricum magnum, quod praeter Dalmatiam etiam Pannonias & multas alias provincias complectebatur. nam Vetranio τὴν στρατηγίαν τῶν ἐν Παιονίαις στρατοπέδων ἔχειν ταχθεὶς, *praefectus exercitibus in Pannoniis erat*, καὶ ἐν τῇ Μύρσῃ Παιονίας οὔσῃ πόλει διέτριβε, *Mursae, quae in Pannonia* (secunda) *est, sedem habuit.* Zosimus 2. 43. CELL.

Principem] In exercitu. GLAR.

Virum probum, &c.] Eum tamen ingenio stolidiorem, idcircoque agresti vecordia pessimum dicit Victor. A. F.

Morum veterum,] Magna laus cum quis antiquos mores obtinere diceretur, ita enim quasi aurei saeculi reliquiae quaedam extollebatur. Sic apud Terent. Andr. v. 4. *Optime hospes, pol Crito antiquum obtines.* A. F.

Sed omnium liberalium artium expertem;] *Litterarum prorsus expers.* Victor. A. F.

Et jam Imperator,] Id est paulo ante quam Imperator fieret, falsum enim

XI. Sed a [q] Constantio, qui ad [r] ultionem fraternae necis, bellum civile commoverat, abrogatum est [s] Vetranioni imperium: [t] qui novo inusitatoque more, consensu militum, deponere [u] insigne compulsus est. Romae quoque tumultus [v] fuit; Nepotiano,

VARIAE LECTIONES.

q *Constantino* V.
r *Adulationem* Lugd. Bat. 3.
s *Veteranioni* Lugd. Bat. 1.
t Delent Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
u *Imperium comp.* LC. *ins. compulsu est* Lugd. Bat. 1. *est* delent 2. 3. 5.
v Deest Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

enim si aliter intelligas. A. F. *Cum primas litteras, literarumque syllabas Imperator senex*, teste Orosio VIII. 29. *interdum etiam invitus meditaretur.* HAV.

XI. *Sed a Constantio,*] Tertio Constantini Magni filio. Hisce temporibus nominum multitudo multum obscuritatis lectori ingerit. Quare distinguenda serio est, ut paulo ante monuimus. Et nos toto codice, quantum potuimus, recte omnia reposuimus. GLAR.

Qui ad ultionem fraternae caedis,] Necis Constantis, qui a Magnentio occisus. A. F.

Novo inusitatoque more,] Novum hunc & inusitatum morem (id est modum) vocat, quod amice insignia imperii deposuerit, cum vi & armis retinere posset: vel potius, quod militum suorum consensu. Vide apud Victorem, pag. 180. A. F.

Consensu militum,] Vetranio Constantii verbis deceptus copias suas cum Constantii exercitu conjunxit, ut contra Magnentium ducerentur. Cumque Constantius milites pro concione admoneret & patris Constantini memoriae, & sacramenti filiis Constantini praestiti, *τὰ κίβδηλα τῆς βασιλείας ἐξεβόησαν ἐκκαθαίρεσθαι, adulterinos imperatores expurgandos esse clamarunt*, & statim τῆς ἐσθῆτος ἐκδύσαντες κατήγαγον ἐκ τοῦ βήματος ἰδιώτην, *exutum purpura, de suggestu* (in quem cum Constantio adscenderat Vetranio) *detrahunt, ut privatus viveret.* Zosim. lib. II. c. 43. CELL. Ex quo privatus Prusiae in Britannia vixit. *ibidem & Zonar. Tom.* 3. *p.* 14. CELL.

Deponere insigne] Adderem *Imperii.* TANAQ. FABER. Ita Nostrum supra scripsisse, sed nihil hic contra omnium Codd. MSS. fidem addendum esse optime censet Cl. Grunerus, quem adi. VERH.

Romae quoque] Post Constantis caedem. GLAR.

Nepotiano, Constantini sororis filio,] Sex. Aurelius de Nepotiano *ita ait:* His diebus Romae (hoc est, anno 14. a magni Constantini morte) Nepotianus, Eutropiae Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit, quem octavo die vicesimoque Magnentius oppressit. Haec ille. Heraclides Senator, fautor Magnentianae factionis populum decepit: simulans enim se cum illo loqui velle, obtruncat. Dubium est autem, utrius Constantini sororis hic filius fuerit, Magnine an junioris. Pomponius Laetus ait, Nepotiani matrem Augustorum sororem fuisse: ergo potuit junioris soror fuisse ac Magni filia, nisi Pompo-

tiano, Constantini sororis filio, per [w] gladiatoriam manum imperium [x] invadente: qui saevis exordiis dignum exitum [y] nactus est. vigesimo enim atque octavo [z] die a [a] Magnentianis ducibus oppressus, [b] poenas dedit: caputque ejus [c] pilo per urbem circumlatum est: [d] gravissimaeque proscriptiones & nobilium caedes fuerunt.

XII. Non multo post Magnentius apud [e] Mursam pro-

VARIAE LECTIONES.

w *Gladiatorium* Lugd. Bat. 3.
x *Vindicante* LC. S. N. M. G. B. L. F. P. V. Lugd. Bat. 1. *vendicante* 3. 5. *vendicante quis ejus* 2.
y *Nanctus est* Lugd. Bat. 1. *nactus esset* 2.
z *Anno die* Lugd. Bat. 3.
a *Maxentianis* V. *Magnentiani* Lugd. Bat. 1.
b *Poenam* Lugd. Bat. 3. 5.
c Deest LC. F. *per urb. pil.* Lugd. Bat. 5.
d Al. *gravissimae proscript.*
e *Nupsa* Lugd. Bat. 1. *Ursam* 2. *Marsam* 3.

NOTAE.

ponius sit falsus. GLAR. *His diebus Romae Nepotianus Eutropiae Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit.* Victor in Epitom. Alter Victor *Potentianum* eum vocat. A. F.

Per gladiatorum manum] Mirmillones, & populi favorem. GLAR.

Vigesimo atque octavo die] *Tricesimo die triduo minus.* Victor. A. F.

A Magnentianis] Ab Heraclide senatore, factionis Magnentianae viro. GLAR.

Gravissimae proscriptiones & nobilium caedes] Ab ipso Nepotiano scilicet & Magnentii ducibus perpetratae. Victor. *Ejus stolidum ingenium adeo plebi Romanae patribusque exitio fuit, uti passim domus, fora, viae, templaque cruore ac cadaveribus opplerentur bustorum modo. Neque per eum tantum, verum etiam advolantibus Magnentianis.* A. F.

XII. *Magnentius apud Mursam*] In hac pugna exercitus Magnentii fuit XXX. millium pugnatorum, Constantii LXX. millium, ex Magnentii exercitu XXIV. millia, ex Constantii prope XXX. ita in universum interiere LIV. millia virorum, quam stragem hominum ut conscenso tumulo altiore vidisset Constantius, ingemuit. Magnentius autem rejecto suo equo, ut videretur caesus, sub habitu privati equitis aufugit, reliquias profligati exercitus colligens, ut denuo tentaret Martis aleam. Interea missis variis ad Constantium nunciis pro placanda victoris ira, cum nihil impetraret, rursus in aciem processit: ac victus Lugdunum fugit, ibique finem vitae invenit. Hic fuit ingrati hominis infoelix exitus. Caeterum ut Sextus Aurelius scribit, in ea pugna pene nunquam amplius Romanae consumptae sunt vires, totiusque imperii fortunae pessundatae. GLAR.

Mursam] Illyrici opp. quod supra *Mursiam* vocat. GLAR.

Apud Mursiam] *Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam* di-

profligatus acie est, ac pene captus: ingentes Romani imperii vires ea dimicatione consumptae sunt, ad quaelibet bella [f] externa idoneae, quae multum triumphorum possent securitatisque conferre. Orienti mox a Constantio Caesar est datus, patrui filius Gallus: [g] Magnentiusque, diversis proeliis victus, vim vitae suae apud [h] Lugdunum attulit, imperii anno tertio, [i] mense septimo': frater quoque ejus Se-

VARIAE LECTIONES.

f Delet Lugd. Bat. 5.
g *Maxentiusque* V.
h *Luddamum* Lugd. Bat. 3.
i Desunt LC.

NOTAE.

dimicans vicit. Victor. Mursam vocat Zosim. Supra Dravum fluvium sita est in Illyrico. A. F. Vide notata supra ad IX. 18. Zosimus etiam describit ut Pannoniae, non ut Galliae urbem. Profligatus autem est a Constantio, fratris ultore. CELL.

Ingentes Romani imperii vires] *In quo bello paene numquam amplius Romanae consumptae sunt vires, totiusque imperii fortunae pessumdatae.* A. F.

Quae multum triumphorum] Scribe, & *quae multum.* TANAQ. FABER. Sed nihil necesse. *idoneae quae*, id est, *ita idoneae ut*, &c. Loquendi modus temporibus illis familiaris. A. F.

Possent] Pro *potuissent.* A. F.

Orienti mox a Constantio] Hoc jam factum ante Nepotiani caedem. Vide apud utrumque Victorem. A. F. & HEARN.

Patrui] Constantii, qui filius fuit Constantii Chlori. GLAR. Constantii filius, & Juliani, qui mox imperavit, frater. A. F. Frater Juliani apostatae germanus. *Infra & Zosim.* CELL.

Gallus:] Gallus Caesar factus a Constantio Magni Constantini filio, cum ipse esset filius Constantii, fratris Magni Constantini. Hic liberaliter educatus, feros tamen mores vincere non potuit, incitante eum praeterea uxore Constantia, Magni filia, velut Megaera quadam, ut lib. XIV. inquit Marcellinus. Antiochiae ad Orontem in Syria omni crudelitate saeviens praesedit: noctu per lupanaria vagans, hominum de se judicia rimabatur, ac postea incautos occidebat. Domitianum Praetorii praefectum ad eum missum, item Montium quaestorem, qui eum a crudelitate arcerent, misere occidit. Deinde cum imperator ad se vocasset, uxorem ille misit, quae in itinere periit. Inde nulla mora Constantio facta, quin eum occidere juberet: quod factum est Antiochiae, colligatis manibus in modum noxii latronis cervice abscissa, ut Marcellinus ait. GLAR.

Diversis praeliis] Apud Mursiam maxime, & deinde. GLAR.

Vim vitae suae apud Lugdunum] *Nec multo post apud Lugdunum coangustatus, gladio occulte proviso, ictum pulsu parietis juvans, transfosso latere, ut erat vasti corporis, vulnere, naribusque, & ore cruorem effundens, mense imperii quadragesimo secundo, aetatis anno prope quinquagesimo, expiravit.* Victor in Epitome. A. F.

Frater quoque ejus] Decentius quem Caesarem creatum Galliis praefecerat, is Magnentii morte audita, laqueo

urbem, ingentes Alamannorum copiae exstinctae sunt, rex nobilissimus captus: Galliae restitutae. Multa postea per eundem Julianum egregia adversum barbaros gesta sunt: submotique ultra Rhenum Germani,[v] & finibus suis Romanum imperium[w] restitutum.

XV. Ne-

VARIAE LECTIONES.

v Deest Lugd. Bat. 1.
w *Restitutum est* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

Alemannorum copiae] xxxv. millia Germanorum. GLAR.

Rex Nobilissimus] *Chuotnotmayer.* GLAR. Chonodomarius. Ammianus Marcell. lib. XVI. extr. CELL.

Galliae restitutae.] Anno Domini 360. GLAR.

Multa postea per eundem Julianum] Post Gallieni imperatoris tempora, Germani identidem in Galliam irruebant, Burgundiones, Suevi, Franci, ac alii populi trans Rhenum: maxime cum Romani imperatores vel inter se de principatu certabant, vel diversis mundi partibus irruentes arcebant hostes. Hoc etiam mali accedebat, militum licentia, quae quamlibet levem ob causam imperatores vel veteres dejiciebat, vel novos creabat. Ita nihil usquam tutum, quod populus ac Senatus pro ludibrio essent ob levitates quibus lascivlebant. Julianus igitur etiam cum probe degeret, non tamen apud credulum imperatorem caruit aemulis. Milites enim cum aliquantulum premerentur fame apud Chamanos, statim probris incesserunt, Asianum, Graeculum, ac fallacem appellitantes. Porro cum ejus in Gallia gesta elevabant, qui Constantiò placere volebant, dicebant capellam, non hominem, quia hirsutus erat: talpam loquacem, ac purpuratum simiam, literionem Graecum. Moguntiae per Rhenum pontem fecit. Victis Germanis, per x. menses pacem dedit, biennio inde quando Constantius in Oriente erat, in Gallia fuit, arcens Germanorum, maxime Francorum insultus. GLAR.

Multa ... egregie &c.] Haec lectio etsi satis proba, miror tamen unde in textum irrepserit: nam Codd. MSS. Leidd. omnes & Edd. Vetustae ad unam legunt *multa ... egregia* &c. ut supra L. VII. c. 13. *multa egregia fecerat.*

Barbaros] Germanos. GLAR.

Submotique] Abacti. GLAR.

Ultra Rhenum Germani,]. Nota: sub primis Caesaribus Rhenus limes fuit Romani imperii. Verum quia ex utraque Rheni ripa Romani dominium habuere, totam Rheni regionem diviserunt in duas Germanias; primam & secundam: ut gloriari possent, se etiam Germaniam possidere. Quando, quae ultra Rhenum habuerunt, turpiter amiserunt. Prima igitur Germania fuit supra Moguntiam, secunda infra, Agrippinam usque. Reliquam inde nationem ad Oceanum usque Belgicam vocabant: Geldriam, Brabantiam, Flandriam, Picardiam & vicinas hodie nationes. Caeterum duae illae Germaniae Celticam habuere linguam, Ubios usque propemodum, quamvis circa Moguntiam ac Spiram mixtus Germanico sit sermo Gallicus etiamnum hodie. Manet & apud Ptolemaeum adhuc Germaniae in Belgica Gallia divisio plane inepta, *Bovenlender* & *Widerlender*. GLAR.

Et finibus suis Romanum imperium restitutum.] *Redditus limes Romanae possessionis.* Victor, in Epitom. A F.

XV. *Ger-*

XV. Neque multo post, cum [x] Germaniciani exercitus [y] a Galliarum praesidio tollerentur, consensu militum Julianus factus Augustus [z] est: interjectoque anno, ad Illyricum obtinendum profectus, Constantio Parthicis [a] bellis occupato: [b] qui rebus cognitis, ad bellum civile conversus, in itinere obiit inter Cili-

VARIAE LECTIONES.

x Sic S. N. M. B. L. & Lugd. Bat. 1. 3. 5. (*Germanicani* 2.) & F. approbatque in Notis Vinetus. Saepe etiam Suetonius hac nominis forma usus est, & noster supra in Othone. Non est ergo dubitandum quin hoc in loco vulgatum *Germanici jam* sit in *Germaniciani* vertendum.

y *In* Lugd. Bat. 3.

z In quibusd. *est* desideratur.

a *Proeliis* B. N. Lugd. Bat. 1. 2. 5.

b *Queis* F. *Quibus* Vulg.

NOTAE.

XV. *Germanici jam*] Libri nostri alii, *Germani jam:* pro quibus duobus verbis fortasse unicum ab Eutropio positum fuerat, rectus scilicet ille casus, cujus obliquum ante posuerat *lib.* VII. *in Othonis historia:* quo loco, *Germanis*, *Germanicianis*, *Germanianis*, *Germanicianis*, & *Germanicis*, scribebant nostra exemplaria. Germanianos autem exercitus Capitolino in Clodio Albino dictos meminimus, at Germanicianos Suetonio in Tiberio Augusto; quemadmodum Illyricianos ab Illyrico, regione, Vopisco in Probo, & alia hujusmodi apud alios. VINET. Vel qui Germaniam invaserant Romani, vel Germani ex Gallia pulsi. Sed malo intelligere de eo quod refert Marcellinus, de praesidio postulato à Constantio in Orientem. GLAR. Constantius cum in Persas expeditionem pararet, Germanicos exercitus qui Galliam tutabantur évocabat, sed milites qui inviti e Galliis in Orientem traducebantur, seditionem movent, & Julianum Imperatorem proclamant. An. U. 1112. post Ch. 360. Hoc intelligit Eutrop. A. F.

Germaniciani &c.] Cum hostiles Germanorum exercitus cum rege Chonodomario a Gallicanis Romanorum legionibus duce Juliano vincerentur, &c. *Ammian.* XVI. CELL.

Consensu] Non voluntate principis Constantii, imo & reluctante aliquandiu Juliano. GLAR.

Qui rebus cognitis,] Quod Julianus esset Augustus ab exercitu factus GL.

Ad bellum civile conversus,] Marcellinus lib. XX. non ita longe ab initio, veras causas dissidii inter Constantium & Julianum narrat, Constantii invidiam, quem male urebant Juliani virtutes, clara fama, & per orbem Romanum encomia. Postulavit itaque ex Gallia ab Juliano praesidia, atque ea fortissima, ac Juliano conditione obnoxia, quae invita ab eo discedebant: imo quae malebant novum sibi Augustum facere, ac pro eo mori, quam exire Galliam. Moto igitur tumultu Julianus coactus est fieri imperator, & Augusti habitum induere. quae res ita commovit Constantium, ut facta pace qualicunque in Oriente cum Parthis, converterit arma in patruelem Julianum, sed in itinere periit Mopsucrenis, cujus loci meminit & Ptolemaeus in minoris Armeniae descriptione. GLAR.

Civile] Contra Julianum. GLAR.

Conversus,] In Occidentem. GLAR.

In

Ciliciam Cappadociamque, anno [c] imperii octavo & trigesimo, aetatis [d] quinto & quadragesimo; meruitque inter Divos referri. vir egregiae tranquillita-

VARIAE LECTIONES.

c *Imperii vicesimo* LC.
d *Quinto & sexagesimo* HM.

NOTAE.

In itinere] Mopsucrenis, in Ciliciae finibus, sub Tauri montis radicibus. *Marcellin. lib.* XXI. *cap.* 29. Hieronymus Epist. 3. *in Mopsi vicule moriens.* CELL.

Inter Ciliciam] Mopsucrenis, in confinibus Cappadociae, Armeniae minoris, & Ciliciae. GLAR. Bene. In radicibus montis Tauri apud Mopsocrenem mortuus. Adi Victorem, pag. 227. A. F.

Anno imperii octavo & vicesimo,] Hi anni imperii Constantii intelligendi sunt, ex anno quo factus est Caesar. Nam a morte Magni Constantini, qui hujus Constantii pater fuit, sunt 24. anni: sed annis 4. ante patris mortem Caesar factus est, ut in Coss. catalogo patet. GLAR.

Octavo & trigesimo,] Annum unum addit Epitome Victoris, in qua legimus Constantium fuisse quindecim annis Caesarem, & Augustum viginti quatuor. Quod autem ad aetatem ejus attinet, Eutropius hic cum Hieronymo quadraginta quinque: eadem Epitome, quadraginta quatuor: Ammianus Marcell. *lib.* XXI. quadraginta solum annos, cum paucis mensibus vixisse tradit. VINET.

Trigesimo] *Vicesimo* legendum. Atque hic error est etiam in Sex. Aurelio. GLAR. *Imperii nono atque trigesimo.* Victor. Eum tamen imperasse comperies, ait. 36. menses fere sex. A. F & HEARN. Pro *trigesimo* scribo *vigesimo.* HEUMANN. Rectius Nostri calculum vindicat, & cum Victore conciliat, Cl. Grunerus. Quem vide, & quos laudat.

Aetatis quinto & quadragesimo;] *Anno aevi quarto & quadragesimo.* Victor. Natus enim anno U. 1069. post Ch. 317. Mortuus vero anno U. 1113. post Ch. 361. Sed tunc puto annum quadragesimum quintum ingressus erat. A. F.

Inter divos referri.] In Editione Hearnii sive *Anglicana* legitur *inter diversos referri.* Neque tamen in Vat. Lectionib. quidquam adnotatur, unde puto typorum esse vitium pro *Divos* quod omnes habent Codd. Neque enim puto *diversos* satis apte exprimere posse id, quod per *medios* intelligit Eutrop. sup. cap. 7. Nihilominus quaeri potest quomodo meritus dicatur Constantius ut inter Divos referatur; quum una cum abrogatione cultus gentilium Deorum cessaverit quoque Apotheosis Principum. Sed per *Divos* bonos intelligit Eutropius, quia post mortem Christiani etiam Imperatores, manente appellatione veteris consuetudinis *Divi* appellati fuerunt; ut plus semel apud Symmachum Constantinus, Constans, Gratianus aliique lib. x. Epist. 60. & 61. ut & ipse noster Constantius apud eundem lib. IX. Epist. 191. *Obtentu epistolae. qua Divus Constantius* &c. & lib. x. Epist. 45. *Literas Divi Constantii ita esse suggestas.* &c. & alibi. Quin & lib. x. Epist. 60. qui alibi *Divus*, dicitur relatus in coelum. *Puteolanis municipibus Divus Constantinus* cI. *mod. in alimoniam civitatis indulsit. Quae summa a Divo Constante regente Remp. media parte mutilata est. Post quem Constantius aeque relatus in Caelum, supplicatione deposita annonam Puteolani populi* XXV. *mod. adjectione cumulavit.* In quem morem appellationemque invehitur Jo. Sarisberiensis lib. III. Polycratici, sive de Nugis Curialium cap. 10. pag. 180. ubi quum multis Imperatorum Romanorum, veterum Apo-

tatis, [e] placidus, nimium amicis & familiaribus credens; mox etiam uxoribus [f] deditior: qui tamen primis imperii annis ingenti se modestia [g] egerit; familiarium etiam locupletator; neque [h] inhonoros sinens, quorum laboriosa expertus fuisset officia: ad severitatem [i] tamen propensior, si suspicio [k] imperii

VARIAE LECTIONES.

e *Placidus animo, amicis & familiaribus deditior* L. LC.
f *Deditor* Lugd. Bat. 3. & mox *se* delet.
g *Gessit* Lugd. Bat. 2.
h Sylb. ex F. praefert *inhonores*, idque ex conformitate compositorum ex *color* confirmatum it. Plinius vero pro nobis est V. 30. ubi: *inhonorae civitates*. Lugd. Bat. 1. *sine honore*.
i *Tum* F. & Lugd. Bat. 1. 2. 5. quod quidem ferri potest propter sequentem conditionalem *si*.
k *In Imperio* Lugd. Bat. 5.

NOTAE.

Apotheosin explosisset, statim addit: *Tractum est hinc nomen, quo principes virtutum titulis, & verae fidei luce praesignes, se Divos audiant, nedum gaudeant, appellari; veteri quidem consuetudine etiam in vitio, & adversus fidem catholicam obtinente.* Hisce adde, quae de eadem hac appellatione disputat doctiss. Juretus ad Symmachum p. 104. ubi etiam *Divales* & *Divinos* fuisse dictos docet. HAV. Cl. Grunerus hic opinari videtur Eutropium Apotheosin Constantii, aliorumque Christianorum Imperatorum eodem concepisse modo ac Gentilium, quod ex ejus verbis colligere non possum. Divi enim vocabantur, sed alio sensu, ut monuimus supra c. VIII. ubi de patre Constantino eadem locutio occurrit. VERH.

Vir egregiae tranquillitatis,] Sext. Aurelius. A. F. *Constantius felix bellis civilibus, externis lacrymabilis, mirus artifex in sagittis: a cibo vinoque & somno multum temperans, patiens laboris, facundiae cupidus: quam cum assequi tarditate ingenii non posset, aliis invidebat.* Haec ille. GLAR.

Placidus,] *Placidus clemensque pro negotio.* Victor. A. F.

Nimis amicis] Et hoc maximum vitium eum praecipitavit in crudelitatem. GLAR.

Mox etiam uxoribus] Hoc profuit ei, ut non fieret Sodomita: ut fere erant imperatores. GLAR. *Aulicorum amori deditus & uxorum.* Victor. A. F.

Primis imperii annis] Dum erat adhuc sub patris Magni Constantini imperio. GLAR.

Neque inhonoros] Sed absque Palatinis dignitatibus: id est, quae ad imperium aliquando pertinebant. GL.

Inhonoros] Plin. V. 33. *inhonorae civitates.* Silius L. X. vs. 391. *facies inhonora.* Simplex *honorus* Taciti est, L. I. 10. 10. *honora oratione.* CELL. *Inhonoratos* Edd. Aldinae & Juntina.

Ad severitatem tamen propensior,] Si affectatae dominationis vel ansa praebita esset, in ea scrutanda superabat Caligulas, Domitianos, ac Nerones crudelitate: atque ita inter imperandi exordia multos innocentes, etiam necessarios, interfecit: ac temere credidit quibuslibet delatoribus, ac vi tormentorum exacta credebat certissima. GLAR.

Suspicio imperii] De imperio petito.

rii moveretur; mitis [l] alias, & cujus in civilibus magis, quam in externis bellis, sit laudanda fortuna.

XVI. [m] Hinc Julianus rerum potitus est, ingentique apparatu Parthis intulit bellum, cui expeditioni ego quoque [n] interfui. Aliquot oppida & castella Persarum in deditionem accepit, [o] vel [p] vi oppugnavit. Assyriamque populatus, castra apud Ctesiphontem [q] stativa [r] aliquamdiu habuit: [s] remeansque

Variae Lectiones.

l *Alia* Lugd. Bat. 1. & c. 17.
m *Hic* Lugd. Bat. 1. 3.
n Deest Lugd. Bat. 5. At 3. *interfui aliqu.*
o *Aut* Lugd. Bat. 3.
p *Cui* Lugd. Bat. 1.
q *Statuta* Lugd. Bat. 2.
r Deest F.
s *Romae absque victoria* Lugd. Bat. 3. *rediensque.* 5.

Notae.

tito. Glar. Id est, si aliquem imperium affectare suspicaretur. Nam & ideo Gallum interfici curavit. Zosim. A. F.

Mitis alia] Sic c. 17. Forsan ut *ceterum* & *cetera*. Verh.

Et cujus in civilibus magis] Hinc alter Victor in Epitom. *Felix bellis civilibus, externis lacrymabilis.* A. F.

XVI. *Hinc*] Anno Christi 363. Gl.

Hinc Julianus] Anno U. 1113. post Ch. 361. A. F.

Julianus rerum potitus est,] Claud. Julianus Constantinopoli natus ex Constantio Magni Constantini fratre, ingenio satis liberali, Eusebio Arianae haereseos episcopo erudiendus traditur. Sed postea Libanio rhetori, qui eum ad idolorum cultum reduxit a Christi veritate. Inde philosophus videri cupidus, ut M. Antoninus, nimium saepe ineptus apparuit. Hic dum Caesar Constantii auspiciis in Gallia ac Germania fuit, egregie se gessit: ac Augustus per vim factus, conatus est se adversus patruelem defendere. Verum ut primum eum mortuum audivit, ipse Constantinopolim confestim concessit: atque ibi compositis rebus, auditisque ex diversis mundi regionibus legatis, cum alia fere quieta essent, unis exceptis Parthis in eos totius belli apparatum direxit. Ejus iter ex Constantinopoli ad Orientem diffuse commemorat Marcellinus lib. XXII. quippe qui ei expeditioni, ut noster hic author interfuit. Glar.

Parthis] Ut alibi saepius pro *Persis*, quod mox patet *oppida & castella Persarum* &c. Verh.

Cui expeditioni] Hinc Eutropii aetas facile appareat. Sed de hoc jam satis. A. F.

Oppugnavit] Melius *expugnavit*. Hav. Hanc conjecturam an ingenio viri cl. debemus, quam a Merula mutuari potuit? quam etiam lubenter sequeremur, si per Codd. liceret. Verh.

Hosti-

que victor, dum se [t] inconsultius proeliis inserit, hostili manu interfectus est, [u] VI. Kalend. Julias, imperii anno [v] septimo, [w] aetatis altero & trigesimo"; atque inter Divos relatus [x] est. vir egregius, & remp. [y] insigniter moderaturus, si [z] per fata licuisset: liberalibus disciplinis [a] apprime eruditus: Graecis doctior, atque adeo, ut [b] Latina eruditio [c] nequa-

VARIAE LECTIONES.

t *In consulatu* Lugd. Bat. 3. *inconsultus* 5.
u *VII.* HM. *X.* F. L. LC. *VI. milia* Lugd. Bat. 2. *ad sexto Kal.* 3. *ad VI. Kal. Julianas* 5.
v *Secundo* G.
w Desunt L. LC. F. *trigesimo* excidit e Lugd. Bat. 3.
x Deest Lugd. Bat. 3.
y *Insignitu moderationis* Lugd. Bat. 3.
z *Perfecta* Lugd. Bat. 3.
a *Ad primum* Lugd. Bat. 5.
b *Tam Lat..... quam cum Gr.* Lugd. Bat. 2.
c *Tanquam* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Hostili manu interfectus est,] De morte ejus varia authores tradunt. Qui interfuerunt, Eutropius ac Marcellinus, ajunt ab hoste percussum hasta, quae brachio ejus perstricto, costis perfossis haeserit in ima jecinoris fibra, ut lib. xxv. Marcellinus ait. Alia fama obtinuit, missum de caelo telum, quod cum ille sensisset, dixisse fertur, Vicisti Galilaee: ita enim CHRISTUM, homo levissimus per ignominiam vocare solitus erat, atque ita periisse. Nec reversum Antiochiam, quo minatus erat in exitium se Christianorum venturum, idque multis de causis. Sed Deus solus est Dominus, qui hominum quantumvis magna gesta merito irridet. GLAR. *Ab uno ex hostibus & quidem fugiente, conto percutitur.* Victor in Epitome. A. F. Idem habet Epitoma Victoris: *ab uno ex hostibus, & quidem fugiente, conto percutitur.* Ammianus & Zosimus nihil de hoste. Ille quidem lib. xxv. c. 8. *incertum subita equestris hasta, costis perfossis, haesit in ima jecoris fibra:* hic autem, πλήττεται ξίφει, sine mentione percussoris. Christiani rem incertiorem faciunt. Socrates H. E. l. III. c. 21. ἐξ ἀφανοῦς ἀκόντιον φέρεται. Cedrenus f. 253. ἐπλήγη δόρατι ἀφανῶς. Clarius Zonaras f. 23. ἄδηλον, ὅθεν ἡ αὐτὸν πλήξασα αἰχμὴ κατ' ἐκεῖνο ἐβέβλητο, εἴθ' ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ, εἴθ' ὑπὸ πολεμίου, εἴτ' ἐκ θειοτέρας δυνάμεως. CELL.

Sexto Kalendas Julias,] Id est, die 26. Junii, quod verum ex Ammiano. A. F.

Inter Divos relatus est.] Uti supra de Constantio cap. VII. *Meruitque inter Divos referri.* De Juliano inde & Symmachus lib. x. Epist. 60. *Sed divo Juliano moderante Remp.* &c. HAV.

Si per fata licuisset:] Si non fuisset apostata. GLAR.

Liberalibus disciplinis apprime eruditus:] *Fuerat in eo litterarum ac ne-*go

ut cruore abſtineret. [n] Marco [o] Antonino non [p] abſimilis: quem etiam aemulari ſtudebat.

XVII. [q] Poſt hunc [r] Jovianus, [s] qui tunc [t] domeſti-

meſti-

Variae Lectiones.

n Quatuor voces delet Lugd. Bat. 3. ſed 2. *Lucio Antonio non abſimilis, quem aemulari ſtudebat, Jovianus genitus eſt patre &c.* quae mere interpolata.

o *Antonio* N. G.

p *Obſimilis* Lugd. Bat. 1. ut ſupra.

q *Jovianus ad obtinendum imperium conſ. milit. lectus eſt, commodatione patris militibus quod ſua notior.* Lugd. Bat. 2. ceteris deletis. *poſt hunc* non agnoſcit etiam 5.

r *Jovinianus* Lugd. Bat. 5.

s Deſunt N. & Lugd. Bat. 2. 3. 5.

t *Modeſtius* Lugd. Bat. 1. & Glar.

Notae.

dum *arcebat docere magiſtros Rhetoricos, & Grammaticos, ritus Chriſtiani cultores.* Ammian. lib. XXII, cap. 26. & *ἰσοπολιτείας ἐφθόνει jus civium invidit* Chriſtianis, & honorum aditus clauſit, Sozomen. H. E. lib. v. cap. 8. CELL.

Cruore abſtineret.] Nullum occideret. GLAR.

Quem etiam aemulari] Magis quam Chriſtum, cui nomen dederat in baptiſmo. GLAR.

XVII. *Poſt hunc Jovianus,*] Sic antiquus liber, tamen Ammianus Marcellinus, lib. XXV. ſcribit, Auguſti hujus nomen, à nomine ſuperioris Auguſti Juliani, una tantum litera diſcerni; quare non mirandum, ſi Pomponius Laetus *Juvianum* pro *Joviano* hunc appellat. VIN. Cum Julianus caeſus eſſet, exercitus ejus nihilominus objectus erat hoſtibus. Ibi conſultatum eſt, ut in tumultu fieri potuit, de novo imperatore inter Palatinam turbam, ac inter Celtarum proceres, ſuum utraque factione de ſuo ſibi corpore depoſcente principem. Erant qui ſuadebant, enitendum ut tuto in Meſopotamiam venire poſſent, ibi conſociatis ſuffragiis creandum principem. At milites non expectato tempore, mox imperatorem crearunt Juvianum, domeſticorum ordinis primum, paternis meritis commendabilem. Erat enim Juvianus Varroniani, notiſſimi Comitis, nuper poſt depoſitum militiae munus ad vitae tranquilliora digreſſi, filius. Arriſit militibus nomen, una litera à Juliano diſcriminatum, ut ſcripſit Marcellinus *in* XXV. *libro.* Verum ut in militum conſpectum productus, ac incurvus viſus eſt, in lachrymas effuſi ſunt, malum nimirum rerum imminentium auſpicium. Erat in exercitu Romanorum ſignifer, Juviano etiam privato adhuc inviſus, qui judicium metuens, & potentem jam factum inimicum, ad hoſtes profugit. Et cum omnem Romanorum neceſſitatem Sapori Parthorum regi indicaſſet, animoſiores Parthos fecit: ſicut igitur Romani ceſſerunt, ita Parthi ſecuti ſunt. GLAR.

Poſt hunc] Ann. Chriſti 365. A. F.

Qui tunc domeſticus militabat,] Credibile eſt fuiſſe illum domeſticorum ducem aliquem, vel fortaſſe *magnum domeſticatum* tunc gerebat, erat autem prima dignitas illis temporibus. De domeſticis quos interdum *Protectores* vocabant, cum ſcilicet in acie latus Principis protegebant, apud Victorem dictum eſt. Vide tamen Hotomannum & Cujacium: praeter cae-

teros

mesticus militabat[t], ad obtinendum imperium [u] consensu exercitus [v] lectus est: commendatione patris, [w] quam sua, militibus notior. qui jam turbatis rebus, exercitu quoque inopia laborante, uno a Persis atque [x] altero praelio victus, pacem [y] cum Sapore, necessariam quidem, sed ignobilem fecit: [z] multatus finibus, ac nonnulla [a] imperii Romani parte tradita.

VARIAE LECTIONES.

u *Consulto* LC. *adsensu* Lugd. Bat. 5.
v Ita Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5. Vulg. *electus*. 3 etiam *est* delet.
w *Mil. quam sua* Lugd. Bat. 1. *militi* 3. 5.
x *Alio* deleto *proelio* Lugd. Bat. 3.
y Delet Lugd. Bat. 1. *Saporem* legit 2.
z Ita Codd. nostri F. Vi. Sylb. & Palatinus Miscellae codex, quem citat Gruterus. alii vel *multatis*, ut Mer. vel *mutatis*, ut P. *mulctatis* Lugd. Bat. 2. *mulctatus* 5.
a *Imperii parte tradita* S. N. B. L. LC. Sc.

NOTAE.

teros autem Joannem Meursium in Lexico Graeco-Barbaro. Huc opinor traducendus locus est Satyrici Poëtae (*domestica castra*,) de quo haud scio an Interpretes monuerint. TANAQ. FABER. Ammianus lib. XXV. cap. 17. *Jovianus eligitur imperator, domesticorum ordinis primus.* Qui vero fuerint domestici, Socrates I. H. E. cap. 13. Gr. (Lat. 9.) edocet, τ̃ δορυφόρων τις, inquiens, ὃς οἰκεῖος καλεῖ ὁ βασιλεὺς. Ergo satellites sunt & corporis custodes. Adde Salmasium ad Lampridii Heliogab. cap. 33. Plures ex hoc gradu militiae Augustos narrat Adr. Valesius Lib. II. Hist. Franc. p. 59. CELL. & HEARN.

Modestius] Privatus, in nullo magistratu. GLAR.

Electus est:] An. U. 1115. post Ch. 363. die 27. Junii. A. F.

Patris,] Varroniani. GLAR.

Jam turbatis rebus,] Ob Augusti mortem. GLAR.

Atque altero,] Hoc non habet Marcellinus. GLAR.

Necessariam quidem] Philostorgius ineunte Lib. VIII. ὃ γὰρ ἦν ἄλλως δια σωθῆναι. CELLAR.

Sed ignobilem facit,] *Conditionibus, quod nunquam ante accidit, dispendiosis Romanae Reipublicae impositis, ut Nisibis & pars Mesopotamiae traderetur.* Sextus Rufus. A. F.

Mulctatis finibus,] Ablatis quinque provinciis Transtigritanis. GLAR.

Ac nonnulla imperii Romani parte] Cum ad Tigris amnis transitum ventum esset, Celtae nandi periti, noctu transgressi, Parthos inopinantes opposita in ripa trucidarunt: atque ita exercitus Romanus traductus est. Ita legatio a Parthis missa de pacis conditionibus, audita est: quas conditiones Jovianus urgentibus multis necessitatibus, accipere, vellet nollet, coactus est. GLAR.

Parte] Nisibi ac Singara. GLAR. Omni parte Transtigritana, & firmissimis in Mesopotamia Romani orbis propugnaculis, Nisibi & Singara. *Ammian. lib.* XXV. *cap.* 23. & *Zosim. lib.* III. *extr. Zonaras in Joviano.* CELL.

dita. quod ante [b] eum [c] annis mille centum & duobus de viginti fere, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam accidit. Quin etiam legiones [d] nostrae, ita & apud Caudium, per Pontium Tele-

VARIAE LECTIONES.

b *Cum* Lugd. Bat. 2.

c *Annis CCC. & XXII.* Al. *Annis mille cum CCC. & duobus de viginti fere.* S. B. *Annis mille cum CCC. & viginti duobus fere* P. V. Mer. *XII. fere* Lugd. Bat. 1. *annis CCC. & duobus* &c. 2. & 5. *annis mille & duob. de vig.* 3.

d *Nostrae & Italiae apud Claudium Pontium Telesinum, & Hispaniae* S. B. In L. *Telesinum* est omissum, caetera ut in vulgg.

NOTAE.

Mille centum & duobus de viginti] Hic impressi libri omnes habent, ccc & xx. Antiquus vero Burdegalensis, LC. *& duobus de* xx. Tam diversi inter se numeri & notae fecerunt, ut diu magnopere haererem, Romanum imperium quodnam diceret Eutropius, cum numeri illi non procul abessent ab Augustorum origine: & proprie Romanum esset imperium, quod jam inde a Romulo coepisset. Verum dubitationem mihi omnem consultus de ea re Ammianus tandem sustulit, qui lib. xxv. tanquam si hunc Eutropii locum interpretandum de industria suscepisset, Romanum imperium hic non esse aliud, quam quod ab Urbe Roma condita coeperit, aperte monstrat. Ab eo itaque autore confirmatus, coepi nostrorum numerorum notas, factorumque annos conferre diligentius, donec mihi tandem deprehendisse visus sum: quae particulam & praecedunt notae, eas pro *mille & centum* positas fuisse. In reliqua vero illius numeri parte antiqui libri lectionem ut puriorem sumus secuti, quippe qui videremus rerum gestarum ordinem exigere, ut hic annorum numerus mox sequente minor sit, qui alias triade illo major esset. Disputabunt tamen scio Grammatici hic, utrum *duo* flecti debeat, necne, in his, *duodeviginti*, *duodetriginta*, & reliquis. VINET. Ab urbe condita usque ad hunc Jovianum sunt 1117. anni. Sed ante ccc & xxii annos, qui hic referuntur, in imperio fuit Antoninus Pius, sub quo omnes provinciae egregie floruerunt. non potest ergo hic numerus recte habere. GL.

Annis mille centum & duobus de viginti] Demendi sunt anni tres: tunc enim annus fuit ab U. C. 1115. A. F. & HEARN. Hic certe Librariorum error fecit, ut quem calculum posuerit Eutropius, nequaquam dijudicari possit. Ita enim, ut locus nunc legitur, ab Auctoris manu profectum esse nunquam in animum mihi inducam: quia ab aliis scriptoribus, quos secutus esset, decipi, ut alias, non potuit, qui vixerit, quum quae conscribit, acciderunt. Ut Doctissima Femina, quique eam ubique sequitur, Hearnius ad veritatem proxime accedere videantur, uti e seqq. liquebit. VERH.

Ut apud Caudium, per Pontium Telesinum,] Id est, Furcas Caudinas. Historia est libro nono ab Urbe condita. Livius perpetuo hunc Samnitium ducem vocat C. Pontium Herennii filium. At bello sociali fuit Samnitum dux qui Pontius Thelesinus dictus est. Unde fortassis haec discors denominatio. GL. Veturio Posthumioque Coss. Flor. lib. 1. cap. 16. A. F. Samnii oppidum. Vide Livium IX. 2. & nostrum supra II. 4. 5. CELL.

Telesinum, [e] & in Hispania apud Numantiam, & in Numidia sub jugum missae sunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, si foederis necessitatem, [f] cum integrum fuit, [g] mutare voluisset, sicut a Romanis omnibus his bellis, [h] quae commemoravi, [i] factum est. Nam [k] & Samnitibus & Numantinis & Numidis confestim [l] bella illata sunt; [m] neque pax rata fuit.

VARIAE LECTIONES.

e *Et Hispaniam* Lugd. Bat. 2. *Et Hispania* 3.
f *Tunc, cum* Lugd. Bat. 1. *tum cum* 3. 5.
g *Multa revol.* Lugd. Bat. 3.
h *Quaecumque memoravi* Lugd. Bat. 2. 3. qui *memoravit. quantumcumque mem.* 5.
i *Factus* deleto *est* Lugd. Bat. 3.
k *Et a Samn.* Lugd. Bat. 3.
l *Bellata* Lugd. Bat. 3.
m *Nec* Lugd. Bat. 3.

NOTAE.

Et in Hispania apud Numantiam,] Pompejo & Mancino Coss. Vide lib. IV. cap. 15. & Flor. lib. II. cap. 18. A. F. Florus II. 18. 2. Numantia Rom. exercitum *saevius aliquando perculit, pudendisque foederibus affecit.* adde nostrum supra IV. 7. CELL.

Et in Numidia] Primum Consule Calpurnio, & iterum Consule Albino. Vide lib. IV. cap. 24. & Flor. lib. III. cap. 1. A. F. Jugurtha ducibus largitione corruptis exercitum circumventum ad ignobilem pacem adegit. Sallust. Jugurth. cap. 38. CELL.

Ea pacis conditio] Cum Parthis inita. GLAR.

Si foederis necessitatem,] Non erat similis ratio de Juviani foedere cum Parthis icto, & foedere quod Coss. ducesque Romanorum cum Samnitibus, Numantinis ac Jugurtha fecerant. Quia a veteribus Romanis ducibus appellatio erat ad Senatum populumque Romanum. Nec quicquam ratum erat a militibus factum, ni Senatus Populusque Romanus confirmasset. Caeterum hic locus corruptus videtur. Alii ita legunt: *Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret. ipsa foederis necessitate, si tum cum integrum fuit, mutare voluisset.* Sed ne sic quidem satis intelligitur. GLAR.

Cum integrum fuit,] Cum postea potuisset. GLAR.

Mutare voluisset:] Noluit pius & Christianus Imperator foedera violare, quamvis necessitas illa expresserat: quo sane fecit, quod non modo Christiani, sed etiam cujusque hominis est officium. CELL.

Sicut a Romanis omnibus his bellis,] Verum est omnibus his bellis pacem a Consulibus factam a Senatu reprobatam esse. Sed tunc Consules ipsi ejusdem pacis auctores hostibus tradebantur. Hic autem deerat similis praetextus. Ab Imperatore enim ipso facta pax, &c. A. F.

His bellis,] Cum Samnitibus, Numantinis, ac Jugurtha. GLAR.

Bella illata sunt:] A Senatu & populo, quia populus non firmaverat. GL.

Neque pax rata] Quia injussu Senatus ac populi. GLAR.

fuit. Sed dum aemulum imperii [n] veretur, [o] intra Orientem residens, [p] gloriae [q] parum consuluit. [r] Itaque iter [s] ingressus, atque Illyricum petens, in [t] Galatiae finibus repentina morte obiit: vir [u] alias neque iners, neque imprudens.

XVIII. Multi examinatum [v] opinantur nimia [w] cruditate, [x] inter coenandum enim epulis indulserat: alii

VARIAE LECTIONES.

n *Vereretur* N.
o *Inter* Lugd. Bat. 2.
p *Gloriae suae* Lugd. Bat. 5.
q *Parumper* Lugd. Bat. 2.
r *Isque* Lugd. Bat. 1. 2. 3. 5.
s *Aggressus* Lugd. Bat. 5.
t /*Galliciae* V.
u *Alia* Lugd. Bat. 1. ut c. 15.
v Duas voces delet Lugd. Bat. 3.
w *Crudelitate* Lugd. Bat. 1. 3.
x Delet Lugd. Bat. 1. *nimium* pro *enim* 3. 5.

NOTAE.

Sed dum aemulum Imperii] Juvianus timebat, ne vel Romae, vel in Galliis, Illyricove alius imperator crearetur. Ideoque ne gravissimo quidem hyemis tempore vel jumentis vel militi parcebat, multis signis eum ire vetantibus, inter quae hoc unum erat, cum Anchialae iniisset consulatum cum filio suo Varroniano admodum parvulo, reluctatur puer vagitu pertinaciter, ne in curulem sellam assumeretur. GLAR. Verebatur, si in Oriente diutius resideret, ne alter imperium occuparet. Idem fere Sextus Rufus, *Quibus* (conditionibus) *cupidior regni, quam gloriae Jovianus imperio rudis acquievit.* A. F.

Intra Orientem] Si quidem maneret in Oriente. GLAR.

Gloriae] Reipublicae & suae. GL.

Illyricum] ut fortissimam nationem. GLAR. Constantinopolin accelerabat, & inde in Illyricum. A. F.

In Galatiae] Oppido Bithyniae, Dadastana Ptolomaeo GLAR. Dadastanae, quod oppidum in Bithyniae & Galatiae confinio est. *Philostorg.* VIII. 8. *Socrat.* II. 26. CELLAR. In urbe Dadastana inter Galatiam & Bithyniam. A. F.

Vir alias neque iners, neque imprudens.] Incedebat autem motu corporis gravi, vultu laetissimo, oculis caesiis, vasta proceritate, & ardua, adeo ut diu nullum indumentum regium ad mensuram ejus aptum inveniretur. Marcellinus ad finem libri vigesimiquinti. GLAR.

XVIII. *Multi exanimatum opinantur*] De morte hujus tres narrat opiniones. Miratur autem Marcellinus ad finem libri XXV. non inquisitum in hujus mortem, sicut nec in posterioris Africani: ut est apud Florum lib. LIX. *in Livii Epitome.* GLAR.

Nimia cruditate;] Quod cibum concoquere nequiverit. GL. *Hic a Perside, hieme aspera mediaque, Constantinopolim accelerans, cruditate stomachi, vel tectorio novi operis gravatus, repente interiit.* Victor, in Epitom. A. F.

Quod

alii odore cubiculi, quod ex recenti [y] tectorio calcis grave quiescentibus erat: quidam nimietate [z] prunarum, quas gravi frigore adoleri multas jusserat. Decessit imperii mense septimo, [a] quartodecimo Kalend. Martias: aetatis, ut qui [b] plurimum ac minimum tradunt, [c] tertio & trigesimo anno; [d] ac beni-

Variae Lectiones.

y *Testoria* Lugd. Bat. 3.
z *Primarum* Lugd. Bat. 2. at e 3. exciderat *nimietate*.
a *XIII.* N. L. Sc. HM. *XVII.* S. B. *XII.* Lugd. Bat. 1. *quarto* 3.
b *Plurimi animum* Lugd. Bat. 1. *plurimum vel min.* 2. 5. *plur. aut nim.* 3.
c *Trig. & tert.* Lugd. Bat. 1.
d *Hac* Lugd. Bat. 3.

Notae.

Quod ex recenti tectorio calcis] Vide Vallam *libro* 1. *cap.* 6. ubi de nominibus in *orium* ita inquit: *Tectorium*, illinimentum est, & quasi pavimentum parietis, atque incrustatio. Gl.

Tectorio] Tectorium, Cataplasma quo parietes induuntur. A. F.

Grave] Exitiosum dormientibus. Glar.

Nimia] Al. *nimietate*. Glar.

Nimietate] Hieronymus Epitaph. Nepotiani fine epist. 3. *Jovianus, gustatis tantum imperialibus bonis, foetore prunarum suffocatus interiit.* Nonnullis suspecta vox *nimietatis*: Verum etiam Columella, tersissimus auctor & purae antiquitatis, Lib. vi. c. 23. dixit *nimietate verni pabuli*. Adde Curas nostras Posteriores. Cell.

Adoleri] Incendi. Glar.

Decessit] Antequam Romam pervenire posset. Glar.

Decessit imperii mense septimo,] Mense septimo & die vigesimo secundo. Electus enim xxvi. die Junii. Mortuus die xxvii. Februarii anni sequentis, nempe an. U. 1116. Post Ch. 364. A. F. Vel potius die vigesimo primo, ut magis conveniat cum Eutropii Quartodecimo Kal. Mart. quod est xvi. Februarii. Hearn.

Mense septimo,] Alii, mense octavo Imperii decessisse scribunt. sed quam parva sit illa controversia, accipito. Julianus sexto Calend. Jul. vulnere in pugna accepto, obiit. Secuta luce (sic Marcellinus *libro* xxv.) Jovianus elegitur Imperator: isque postea obiit quartodecimo Calend. Martias. Intersunt autem inter vigesimumseptimum diem Junii, & sextumdecimum Februarii, menses septem, & dies viginti unus. En tibi tempus imperii Joviani. Vinet. Post octo menses, ait Rufinus & Eusebius. Glar.

Tertiodecimo Kalendas] xvi. die Februarii. Glar.

Quarto-decimo Kalendas Martias:] Id est, die xvi. Februarii. Alii decimo tertio Kal. nempe die Februarii xvii. A. F.

Ut qui plurimum ac minimum tradunt, &c.] Sic initio lib. 1. *post Trojae excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, &c.* Id est, *ut eos praeteream qui, &c.* Sunt enim qui plures annos Joviano tribuant. Velut ipse Victor in Epitome. *Interiit*, inquit, *annos gerens proxime quadraginta.* Sunt etiam qui pauciores: mediam inter utrosque viam insistit Eutropius. A. F. & Hearn.

Tertio & xxx.] Ita & Ammianus Mar-

benignitate [e] principum, qui ei successerunt, inter Divos relatus est. nam & civilitati [f] propior, & natura admodum liberalis fuit. Is status erat Romanae rei, [g] Joviano eodem & [h] Varroniano COSS. anno urbis conditae [i] millesimo [k] centesimo & nonodecimo. [l] Quia autem ad inclytos principes veneran-

Variae Lectiones.

e *Principantum* Lugd. Bat. 3.
f *Pronior* Lugd. Bat. 2.
g *Jobianti* Lugd. Bat. 3. qui & *eodem* delet. *Joviniano* legit 5.
h *Varriano* G.
i *Millesimo &* Lugd. Bat. 1.
k *CXVIII*. L. B. N. M. G. L. *centesimo XVIII*. Lugd. Bat. 2. 5. *octavo decimo* 3. *XVI*. 1.
l *Qui* Lugd. Bat. 1. pro *autem* in 2. *nunc*.

Notae.

Marcellinus. Glar. Sextus Aurelius ait, *Annos gerens proxime* XL. Gl.

Principum,] Fl. Valentiniani & Valentis. Glar.

Nam & civilitati propior, & natura] Sextus Aurelius: *Hic fuit insignis corpore, laetus ingenio, literarum studiosus*. Haec ille. Ut autem Rufinus initio libri undecimi Ecclesiasticae historiae refert, Juvianus in Christianos pacificus fuit: & si vixisset, plurimum eos promovisset. Glar.

Is status] Peroratio hujus operis. Glar.

Varroniano] Filio ejus. Glar.

Anno V. C. M. C. *nono & decimo*.] Haloander ait, Anno 1117. Duobus ergo annis sequitur Eutropium. Differentia duorum annorum est etiam inter Dionysium. Sed vide num recte legatur, *Nono & decimo*, pro *decimonono*. Glar. Eumdem numerum sequitur quem supra posuit. Vere tamen hic annus fuit Urbis conditae M. C. XVI. A. F. & Hearn.

Millesimo centesimo & nonodecimo.] Andreas Alciatus, *lib*. V. *cap*. 2. *Parergon*, hoc loco alium invenit numerum: sed hic noster est idem ille annorum numerus, quem modo supra reposuimus, uno adiecto anno: nec ille ab hoc alias diversus esse potest: quod Jovianus, seu Juvianus (ut appellare libuerit) annum non imperarit integrum. Nam Augustus creatus fuit, & pacem illam ignobilem, quam dicit Eutropius, cum Persis fecit, anno ab Urbe condita millesimo centesimo & octavodecimo. Sequentis vero anni principio, cum ad Europam rediens, per Galatiam & Bithyniam hyemaret, iniit Consulatum cum Varroniano filio suo infante: & paucis post diebus obiit, ut modo ostensum est. Notandum autem hoc & hic quoque, quod & in librum octavum etiam monuimus, *Eutropii annorum urbis rationes nostrorum Chronologorum rationibus duobus annis antecedere*. Hi enim ponunt Juvianum & Varronianum Consules anno Urbis conditae MCXVII., qui Christi putatur CCCLXVII. Vinet. A Librariis hic iterum error committitur ab Eutropio non profectus, ut e Cod. Leid. 1. patet, quo Annae Fabri & Hearnii calculus confirmatur; nam alii aliam secuti sunt aeram. Sextus Rufus c. II. *Ab urbe igitur condita in ortum Perennitatis vestrae*, Cl. Valentis, *quo prosperius (factum) imperium Romanum sortitus es, anni numerantur mille centum decem & septem*. Verh.

Quia autem ad inclytos principes] Exem-

randosque perventum est, interim operi modum dabimus. Nam reliqua stylo m majore dicenda sunt: n quae o nunc non tam praetermittimus, quam ad majorem scribendi p diligentiam reservamus.

VARIAE LECTIONES.

m *Majora* Lugd. Bat. 3.
n Pro *nunc non* in Cod. Leid. 3. est *nec*.
o *Quod* Lugd. Bat. 2.
p *Licentiam* Lugd. Bat. 1.

NOTAE.

Exemplo Suetonii Tranquilli, qui in Domitiano finierit historiam, cum ipse tamen longe postea vixerit: nempe sub Hadriano magister epistolarum. Excusat se author noster de suorum temporum principibus, magna modestia, imo cauta ac prudenti diligentia. Difficile enim est de praesentibus scribere, ut non alicubi offendas. GLAR.

Ad inclytos principes] Hi sunt Valentinianus & Valens, & simul fortasse Gratianus, qui Joviano successerunt. Quod autem hic pollicetur Eutropius, hoc est, scripturum se majore stylo & diligentia illorum principum res gestas: per fata fortasse id praestare illi non licuit. Paulus vero quidam Langbardus, quem alii Diaconum, alii Monachum nuncupant, huic Breviario, principum Romanorum res gestas ad Leonem usque adjecit, qui Constantinopoli imperare coepisse putatur ann. Christi DCCXVIII. VINET. Valentinianum ac Valentem. GLAR. & CELL.

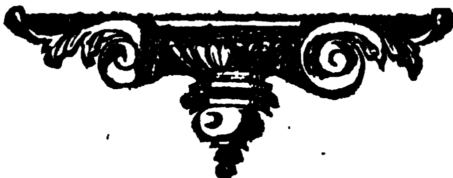
Operi] Huic de Caesaribus. GLAR.

Nam reliqua stylo majore dicenda sunt:] Eodem modo Sextus Rufus post Jovianum operi modum faciens, sic Diocletianum alloquitur: *Quam magno deinceps ore, tua, Princeps invicte, facta sunt personanda?* A F.

Reliqua] De praesentibus principibus. GLAR.

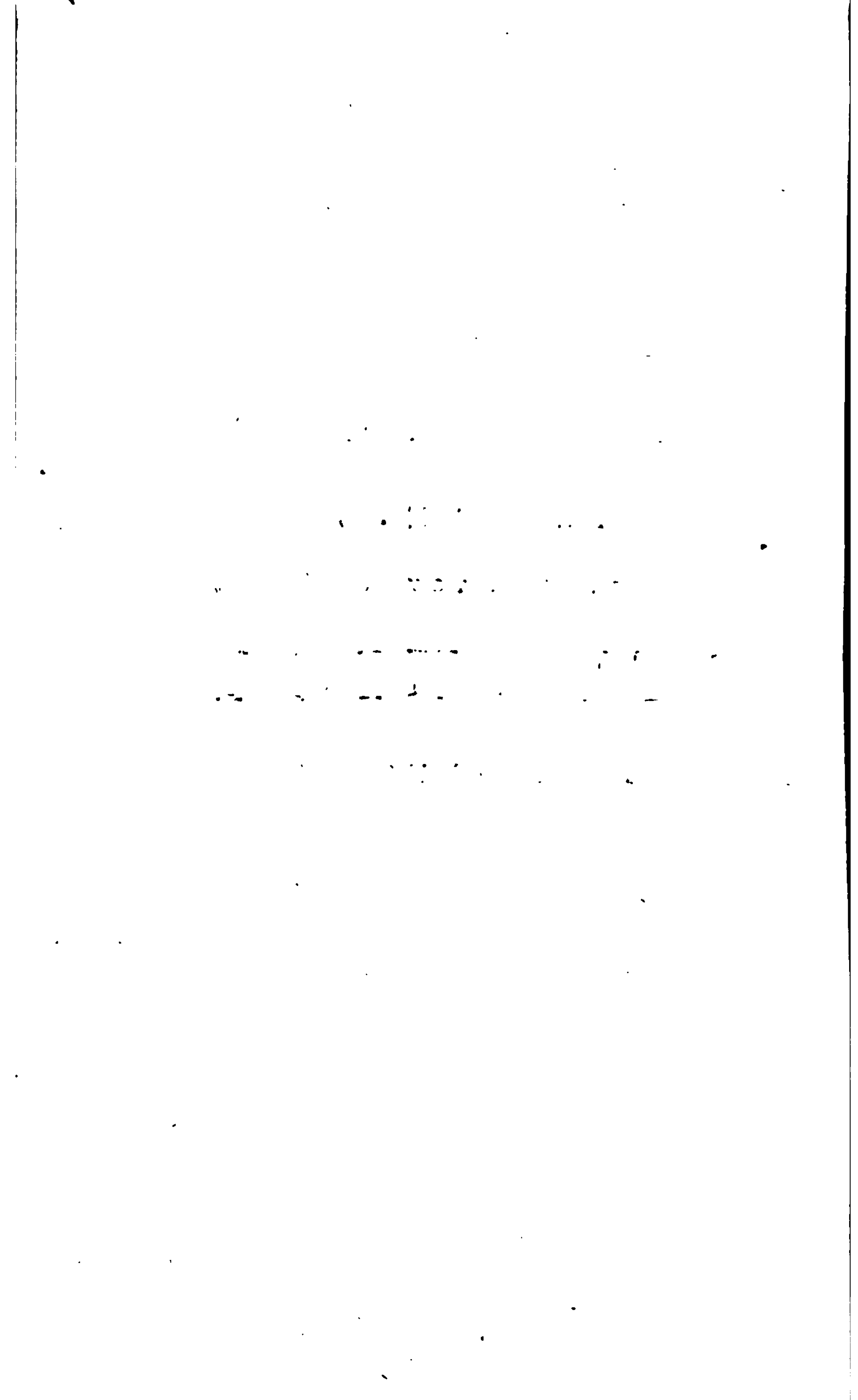
Quam ad majorem scribendi diligentiam] Quod tamen non praestitit Eutropius vel morte praeventus, vel quolibet casu impeditus. A. F.

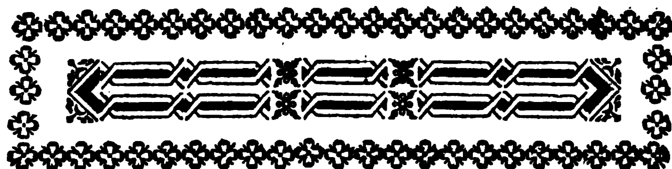
FINIS.

ΠΑΙΑ-

ΠΑΙΑΝΙΟΥ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ
ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ.

[1] ΠΑΙΑΝΙΟΥ [2] ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ

ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ.

α΄. ΤΗΣ Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ἐν προοιμίοις εὐθὺς ἐγένετο μεῖον τε καὶ ταπεινότερον· τῇ δὲ κατὰ μικρὸν αὐξήσει, καὶ ταῖς ἀεὶ προσθήκαις, κατὰ τὴν οἰκου-

1. Παιανίας, ὄνομα κύριον, memoratur etiam a Suida. Sed μετάφρασιν τῆς ἐπιτομῆς, Εὐτροπίου, τοῦ Ῥωμαϊκὴν ἐπιτεμόντος Λίβιον τῶν Ῥωμαίων, ab eodem Suida conſcripſiſſe traditur Καπίτων Λύκιος: quem praeter Iſauricorum libros octo, etiam περὶ Λυκίας καὶ Παμφυλίας ſcripſiſſe idem Suidas auctor eſt. Stephanus Byzantius Eutropium quidem & ipſe citat, cum ſcribit, ἔστι δὲ καὶ Ἀρμενίας Καρχηδὼν, ὥς Εὐτρόπιός φησιν. Sed interpretis nomen apud eum non inveni. Rurſum Suidas in Tiberio, in Veſpaſiano, in Adriano: praeterea in Antonino Pio, Antonino Philoſopho, Aureliano, Diocletiano, Maximiano, Conſtantino item & aliis nonnullis, Graecum Eutropii metaphraſtem ſecutus eſt: ut e collatione liquido perſpicitur. Sed nomen auctoris ipſe reticet. ut incertum ſit e Capitone, an alio paraphraſte, haec deſumpſerit. Ab hac tamen verſione, illa quam Suidas eſt ſecutus, diſcrepat: ut luculenter cognoſces, ſi Suidae collectanea, ordine infra digeſta, cum hac metaphraſi conferre libeat. Sigonius PAEANIUM vocat, ut Libanium, Apollonium, Macedonium, Gorgonium. Quoniam porro Suidas ſcribit, Eutropium Livii confeciſſe epitomen, haud abs re ſuſpicetur aliquis eum memoria lapſum eſſe, ac Florum pro Eutropio ponere debuiſſe. nam *Lucii Annaei Flori Epitoma de Tito Livio*, exſtat etiamnum in Vetuſtis Bibliothecis: eidemque tribuuntur etiam *Periochae omnium librorum Livii*, *a lib.* I. us-

οἰκυμθύlω ἅπασαν, ὐδὲν ὔτε μεῖζον ὔτε δυνατώτερον ἡ μνήμη τ̃ ἀνθρώπων φέρεἰ· ταύτης τlω πρώτlω κρηπῖδα.

usque ad CXLII. ita enim uterque libellus in Vet. membranis inscribitur. Eutropius autem non Livii solum fecit Epitomen, sed Romanae historiae Epitomen usque ad sua tempora deduxit; CCCXL. ann. ultra Livianam historiam. Livius enim usque ad Tiberium Augusti privignum, Eutropius autem usque ad Valentinianum & Valentem Aug. historiae seriem pertexuit. Sylb. Notabile est, a Suida Metaphrasin Graecam Breviarii Historiae Romanae Eutropii non attribui Paeaniae, sed Capitoni Lycio Historico. Ipsa ejus verba sunt haec; ΚΑΠΙΤΩΝ Λύκιος, Ἱςορικός. ἔγραψεν Ισαυρικὰ βιβλία ή. Μετάφρασιν τ̃ ἐπιτομῆς ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ, ῥωμαϊςὶ ἐπιτεμόντος Λίβιον τ̃ Ρωμαίων κ̀ περὶ Λυκίας κ̀ Παμφυλίας. Hoc est; Capito *Lycius Historicus. Hic scripsit Isaurica libris octo; metaphrasin Epitomes* Eutropii, *qui Livium, scriptorem Latinum, Latine abbreviavit; item de Lycia & Pamphylia.* Mihi autem verisimile videtur, quod metaphrastes hic Eutropii simul habuerit & Romanum cognomen adscititium Capito, & Graecum agnomen vernaculum Paeanías, atque conjunctim appellatus fuerit Capito Paeanías; ita videlicet, ut ante cognomen Capito subaudiendum sit *praenomen* aliquod cum *nomine* Gentis Romanae, vel *Asiniae*, vel *Attejae*, vel *Cossutiae*, vel *Egnatiae*, vel *Fontejae*, vel *Herenniae*, vel *Oppiae* vel *Sisinniae*, vel *Titinniae*, vel *Vellejae*; utpote quibus omnibus cognomen *Capitonum* fuit familiare. Lambecius. Fateor quidem hoc multis claris scriptoribus Graecis accidisse, qui in Romanorum Procerum se insinuarunt amicitiam, & per illos civitatis Romanae jus adepti sunt. Sic Dioscorides appellatus fuit Pedanius. Vid. *Lambec.* Com. Bibl. Imp. Vol. II. p. 590. At Capitonem alium a Paeania fuisse satis patet ex iis, quae variis in locis habet Suidas, Paeaniae metaphrasi longe elegantiora & accuratiora, ex aliqua tamen Eutropii versione desumpta. Nec sane aliud collegit ex Suidae verbis praedictis de Capitone Eruditiss. Hen. Valesius (ad Excerpta Peiresciana ex Jo. Antiocheno:) pro βιβλία ή. autem legit βιβλία ιέ. ex Steph. Byzant. Voc. Ψίμαδα, qui Capitonis laudat Isauricorum L. XV. Hearn. Sylburggius & Hearnius recte *Capitonem* a *Paeania* distinguunt: quum enim Suidas Capitonem Eutropii Metaphrastem laudat, verosimile est, hunc fuisse imitatum, propterea quod praeter illum & Paeanium alius metaphrastes Eutropii nusquam adparet, & Suidam Paeanium non secutum esse tum ex aliis, tum ex loco V. Αμύοντιν manifestum est. Vid. ibi Kusterum. Verh.

ΠΑΙΑΝΙΟΥ. Dubius est rectus casus: Παιανίας, quod Suidas κύριον ὄνομα vocat: & Παιάνιος, ut

παῖδα κατεβάλετο Ῥωμύλος· ὃς ἐκ Ῥέας Σιλβίας, ὑπὸ καλουμένης Ἑστιακῆς παρθένου, τῷ Ἄρει συνελθούσης, ὡς ὁ πολὺς κατεῖχε λόγος, ἐκ διδύμου γονῆς σὺν ἀδελφῷ Ῥέμῳ προῆλθεν εἰς φῶς. Οὗτος ὀκτωκαίδεκα γεγονὼς ἔτη, βίον τε ἔχων τοῖς [3] ποιμέσι συλληστεύειν, ἐλάχιστόν τι πολίχνιον ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Παλλαντίου κατεστήσατο, [4] πρώτῃ τοῦ Μαΐου μηνὸς, ἔτει τρίτῳ τῆς ἕκτης ὀλυμπιάδος· [5] τῆς δὲ Ἰλίου καταστροφῆς, κατὰ τοὺς τὸ πλεῖστόν τε καὶ ἐλάχιστον παραδεδωκότας, ἔτει τετάρτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ.

β' Οἰκίσας δὲ τὴν πόλιν, καὶ καλέσας αὐτὴν ἐξ αὐτοῦ Ῥώμην, πρῶτον μὲν πολὺ πλῆθος ἐκ τῶν περιοίκων εἰσεδέξατο, ἔπειτα δὲ τοὺς προβεβηκότας εἰς ἡλικίαν ἐκλεξάμενος, τούτους ἐπέστησε τοῖς λοιποῖς ἡγεμόνας τῶν πρακτέων, συνάτορας αὐτοὺς καλέσας κατὰ τὴν Ἰταλῶν φωνήν· ἐπειδὴ σένης ἐκεῖνοι καλοῦσι τοὺς γέροντας· σύγκλητον δὲ Ἕλληνες ἐκάλεσαν τὸ συνέδριον, ἐκ τοῦ, πρότερον μὲν τοὺς βασιλεύοντας, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ὑπάτους, συγκαλεῖν τε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς βου-

---

ut Libanius &c. Posteriori forma efferunt Sigonius, Vossius, Barthius, aliique Viri celeberrimi, quorum auctoritatem subterfugere religioni nobis fuit. Cellar.

2 Μετάφρασις: saepe tam larga & copiosa est Metaphrasis, ut Παραφράσεως etiam nomen fere tueri possit. Cellar.

3 Pro ποιμαίνουσι, vetus liber aliam quoque scripturam habet, ποιμέσι: recte. Sylb. Ita ex lectione marginali cod. MS. quod praeferendum censet Sylburgius, quamvis edidit ποιμαίνουσι. Cell.

4 A Latino textu discedit. Sed *XI. Kal. Majas* agnoscit cum Eutropio etiam Cicero, Solinus, Censorinus, Sextus Pompejus: & inter Graecos Plutarchus ac Theophilus Antiochenus: teste Panvinio; ut scribere Interpres debuerit, τῇ πρὸ ια' καλανδῶν Μαΐων. Sicut apud Plut. est in Rom. Sylb.

5 In exemplaris margine adscripta erat adnotatio haec: ἀπὸ Τρωϊκοῦ πολέμου ἔτη ἐγγὺς υ' μέχρι συνοικίσεως Ῥώμης. Hoc est, *à Trojano bello usque ad urbem conditam anni propemodum* CCCC. Sylburg.

βουλὰς, καὶ τὴν ψῆφον ποιεῖσθαι κυρίους. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλῆθος αὐξηθὲν ἤδη συνοίκων, ἐστέρητο γυναικῶν, καὶ φόβος ἦν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἄνδρας, τέχνῃ δέδωκε διαδοχὴν τῷ γένει. προσκαλέσας γὰρ ὡς ἐπί τινα θέαν γειτνιῶντα τῶν ἐθνῶν, ἁρπαγὴν γενέσθαι παρεσκεύασε τῶν παρθένων, ἃς οἱ προσκληθέντες ἐπὶ τὴν τέρψιν ἐπηγάγοντο. καὶ τὰς μὲν ἔχον γαμετὰς, ἁρπάσαντες· πόλεμον δὲ τὸ ἔργον ἐκίνησεν, οὗ συστάντος ἡττῶνται [1] Καινιναῖοι καὶ Ἀντεμνάται, Κρουστουμῖνοι, Σαβῖνοι, Φιδηνάται, Βέιοι. συνοικίαι δὲ ἦσαν αὗται, καὶ καθ' οἰκείαν ἀρχὴν ἑκάστη· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπολίσθησαν· καὶ ταύταις ἔτι καὶ νῦν ἡ Ῥώμη ταῖς πόλεσι περιεστεφάνωται. Τούτων οὕτω πραχθέντων, χειμὼν ἐξαίφνης ἐπελθὼν, ἀφανῆ τὸν Ῥωμύλον ἐποίησεν. ἐξ ἐκείνου δὲ εἰς τόδε πεπίστευται πρὸς θεοὺς ἀνειλῆφθαι· [2] καθιερώθη οὖν παρὰ τὴν ἀρχομένην, ἔτη βασιλεύσας αὐτοῖ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. καὶ τέως μὲν τὴν πόλιν διεῖπον καὶ τὴν βασιλείαν ἐπετρόπευον οἱ καλούμενοι συνάτωρες, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὅλον ἐξ ἀμοιβῆς δι' ἡμερῶν πέντε τῆς ἐπιτροπείας ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλους μεθισταμένης.

γ' Μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, Νουμᾶς Πομπίλιος ἀνερρέθη βασιλεύς. Οὗτος, πολέμου μὲν ἀπείχετο παντὸς, τῇ Ῥώμῃ δὲ οὐχ ἧττον ἢ Ῥωμύλος ἐγένετο χρήσιμος. νόμους τε γὰρ αὐτοῖς ἔθηκεν, ἔθη τε παρέδωκεν, ἀφ' ὧν λῃσταί τινες πρότερον ὑπειλημμένοι καὶ μιξοβάρ-

1 Dionysio Hallicarn. sic scribuntur, Καινῖται, Ἀντεμνάται, Κρουστομερῖνοι, Σαβῖνοι, Φιδηναῖοι, Οὐϊεντανοὶ: Metaphrastes, uti Eutropius alibi quoque, civitatem, & cives confundit. Βέιοι (Dionysio Οὐιοί) urbem ipsam significant, ut Eutropii *Vejentes* (ipsum populum) interpetraturus Βεϊέντες scribere debuisset, quod observavit c. 16. alias vero semper Βέϊοι scribit; sive populus, sive urbs in Eutropio occurrat. VERH.

2 His confirmatur lectio *consecratus*; quam ad Eutrop. e Cod. Leid. I. dedimus. VERH.

1 Quae-

ξοβάρβαροι, ἀμεινόνων ἀνδρῶν δόξαν ἐκτήσαντο. [1] ἱερὰ δὲ αὐτοῖς ἐτέλεσε, ναούς τε κατεσκεύασεν. Οὕτω δὲ διαθεὶς τὴν πόλιν, τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει νοσήσας, ἐτελεύτησεν.

δ'. Τρίτος διαδέχεται τὴν βασιλείαν Τοῦλλος Ὁστίλλιος. ὑπὸ τούτῳ πάλιν ἡ περὶ τοὺς πολέμους ἐπανῆλθε σπουδή. νικῶνται γοῦν Ἀλβανοὶ μάχῃ, τῆς Ῥώμης δυοκαίδεκα διεστῶτες σημείοις. (μίλια καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι· τὰ χίλια γὰρ βήματα οὕτως ὀνομάζουσι, τοσούτοις βήμασι συμμετρούμενοι τὸ σημεῖον) εἶτ' ἐφεξῆς ἡττῶνται Βέειοι, καὶ [2] οἱ ἀπὸ Φιδήνης, οἱ μὲν ἓξ χωριζόμενοι σημείοις· οἱ δὲ ὀκτωκαίδεκα. Μετὰ ταύτας δὲ τὰς νίκας, καὶ τὴν πόλιν ηὔξησε, τὸν Κέλλιον αὐτῇ προσθεὶς λόφον. ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις τριάκοντα καὶ δύο τὴν ἀρχὴν κατασχὼν ἐνιαυτοὺς, κεραυνοῦ πεσόντος, συγκατεφλέχθη τῇ βασιλικῇ στέγῃ.

ε'. Τέταρτος παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Ἄγκος Μάρκιος. ἔκγονος ἐπὶ θυγατρὸς τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου. οὗτος ἤρατο πόλεμον πρὸς Λατίνους, καὶ τῇ πόλει συνῆψε τὸν Ἀβάντινον λόφον, Ιανίκουλόν τε· πολίχνην ἐδείματο ἐπὶ θαλάσσης πρὸς ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς, αἳ τῆς Ῥώμης ἓξ καὶ δέκα διεστήκασι σημείοις. τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει, νόσῳ διεφθάρη.

ς'. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιλείαν Ταρκίνιος ὁ Πρίσκος ὀνομαζόμενος. οὗτος τὸ μὲν τῆς συγκλήτου συνέδριον, [3] διπλάσιον ἐποίησε τῷ τῶν σωμάτων ἀριθμῷ. [4] καὶ τῇ

1 Quaecunque de anno a Numa descripto Latinus textus habet, hic prorsus omissa sunt. Verh.

2 Οἱ ἀπὸ Φιδήνης. Ita pariter Dionysius Halic. saepe. Φιδήνη autem apud eundem, & Stephan. Byz. num. sing. uti hic loci. Infra tamen plur. scripsit Metaph. Φιδήναι. c. 19. Verh.

3 A mente auctoris discessit Metaph. Nisi ipse Eutropius erraret: Non autem proprio sensu *duplicare* hic accipi posse, monuimus ad Latin. textum. Verh.

4 Possis etiam legere καὶ ἐν τῇ πόλει

τῇ πόλει δὲ τὸν ἱππόδρομον ᾠκοδόμησε· θεάτρων τε ἐπεστήσατο τέρψιν, Ρωμάνων καλέσας τὴν θέαν· ἥτις ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς τόδε τελεῖται, τὴν αὐτὴν ἔχουσα προσηγορίαν. ἔτι δὲ Σαβίνους εἷλε μάχῃ. καὶ πολλῆς αὐτοὺς ἀφελόμενος γῆς, προσεπεκύρωσε τῇ Ρώμῃ πρῶτος δὲ θριαμβεύων εἰς τὴν Ρώμην εἰσῆλθε. τείχη τε ἐδείματο, καὶ τὰς ὑδρορόας, ἤγουν ἀμάρας· καὶ τοῦ Καπιτωλίου κατασκευῆς ἤρξατο. ὀκτὼ τε ἐπὶ τοῖς τριάκοντα βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς, [1] [τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἐδέξατο παρ' Ἄγκου υἱῶν, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν αὐτὸς] ἀνεδέξατο.

ζ'. Ἐκδέχεται δὲ τὴν ἀρχὴν Σερούιος Τύλλιος, ἐξ ἐπισήμου γεγονὼς μητρός· ἣ καὶ αἰχμαλωσίας καὶ δουλείας περιέπεσε τύχῃ. οὗτος ὑπηγάγετο Σαβίνους, καὶ τρισὶ λόφοις ηὔξησε τὴν πόλιν, τῷ Κυρηναλίῳ, καὶ τῷ Βιμιναλίῳ, καὶ τῷ Ἐσκυλίνῳ· τάφρους τε ὤρυξε περὶ τοῦ τείχους κύκλῳ· καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τῶν σωμάτων ἔδωκεν ἀρχὴν, οὔπω παρ' οὐδενὶ τῶν ἐθνῶν ἐγνωσμένας. ἀπογραφέντες οὖν οἱ τὴν Ρώμην οἰκοῦντες ὑπ' αὐτῷ, συνήχθησαν εἰς ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα τριῶν χιλιάδων, μετὰ τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκούντων. τελευτὴν μέν τοι τοῦ βίου ἐδέξατο παρὰ τοῦ γαμβροῦ Ταρκυνίου Σουπέρβου· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἐπώνυμον, ὑπερήφανον. παῖς δὲ ἦν οὗτος Ταρκυνίου τοῦ Πρίσκου, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν ὁ [2] σφαγεὺς οὗτος ἐδέξατο.

η'. Ἐπιλαμβάνεται δὲ τῆς βασιλείας οὗτος ὁ Σούπερβος

πόλει, & *in urbe*. ut infra. Sylb.

1 Mutilus est locus; librario per voces similiter finitas in errorem impulso. Legendum videtur τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἐδέξατο παρ' Ἄγκου υἱῶν, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν αὐτὸς ἀνεδέξατο. qua phrasi paullo post auctor utitur c. 7. & rursum infra L. v. c. 9. Sylb.

2 Σφαγεὺς Passive substitui in locum σφαγιὼς, quod excusus liber habet. Mallem etiam οὗτος, quod subsequitur, abjici. Cellar.

βος Ταρκύνιος, ἕβδομός τε ὢν τῶν βασιλέων, καὶ ὕστατος· καὶ νικᾷ μὲν Βολούσκους, ἔθνος ὂν ἐπὶ τὴν Καμπανίαν, οὐ πόῤῥω τῆς Ῥώμης. [1] αἱρεῖ δὲ ἐπὶ τούτοις Γαβίαν καὶ [2] Σύεσσαν τὴν Πομητίαν πόλεις· ἔθετό τε μετὰ Τούσκων σπονδάς· ναόν τε ᾠκοδόμησε [[3] ἐν] τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ. Μετὰ ταῦτα, πολιορκῶν τὴν Ἀρδέαν, πολίχνην δέκα καὶ ὀκτὼ σημείοις πόῤῥω τῆς Ῥώμης, [[4] τὴν ἀρχὴν] ἀπέβαλεν, ὁ γὰρ ὁμώνυμος αὐτοῦ παῖς, ἐπιφανῆ γυναῖκα Λουκρητίαν, ἧς πολὺς ἦν ἐπὶ σωφροσύνῃ λόγος, Ταρκυνίῳ Κολλατίνῳ συνοικοῦσαν, ἐβιάσατο. τοῦτο ἐξήγγειλεν ἡ Λουκρητία τῷ τε ἀνδρὶ, καὶ τῷ πατρὶ· καὶ μηνύσασα τὸ πάθος, ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἑαυτὴν διεχρήσατο. ἐνταῦθα δὲ Βροῦτος, γένει προσήκων τῷ Ταρκυνίῳ, τὸν δῆμον ἀθροίσας, ἀφαιρεῖται τῆς βασιλείας τὸν Ταρκύνιον, πλείω ποιησάμενος τοῦ κοινοῦ λόγον ἢ τοῦ γένους. τούτῳ δὲ καὶ τοῦ δήμου τῷ δόγματι, ἡ στρατιὰ συνηκολούθησε, μεθ' ἧς ἐπολιόρκει τὴν Ἀρδέαν· τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῷ ἔτει βασιλείας, μετὰ τῆς γαμετῆς καὶ τῶν παίδων, φυγὴν ἑαυτοῦ κατεψηφίσατο. Οὔ-

1 Non semel Nostro αἱρεῖν est αἱρεῖν capere Vid. L. IX. c. 13. & c. 25. Cellar.

2 Apud Ptolemaeum quoque inter mediterranea Campaniae oppida legitur Σύεσσα: quae vero apud eundem in maritima Campaniae ora dicitur Σύεσσα, aliis est Sinuessa, ut tradit Ortelius. Verior ergo lectio esset. Γαβίαν, καὶ Σύεσσαν τὴν Πομητίαν; seu Γαβίους, καὶ Σύεσσαν τὴν Πομητίων πόλιν, ut Dionysius Hal. nominat. Sylb. MS. exemplar dividit inserto καὶ, sicut Venetum & Parisiense & interponunt. Sed perperam, quod una urbs est *Suessa*, differentiae causa *Pometia* dicta. Auctoritate ergo Sylburgii pro conjungente particula definitivam vocem τὴν substituimus. Cellar.

3 Fortasse cum praep. legendum ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ καλ. Καπιτωλίῳ. Sylb.

4 Inclusa, τὴν ἀρχὴν, librarius omiserat. tu si τὴν βασιλείαν malis, per me licet. Sed & ante haec ipsa desiderari videtur ἀφεσῶσαν, ἀπέχουσαν, aut simile quodpiam participium, cum praecedente substantivo πολίχνην jungendum. quamquam eadem ellipsis etiam paulo post c. 11. iterum usurpata est. Sylb.

1 Mar.

Οὕτως [1] ἀπὸ βασιλεῦσιν ἑπτὰ, τοῖς ὅλοις ἔτεσι διακοσίοις τεσσαράκοντα καὶ τρισὶ, τὰ τῆς Ῥώμης διῳκήθη πράγματα· μικρὰ δὲ ἦν ἔτι τὰ τῆς δυνάμεως [2] ὄντα, τὴν οὐσίαν αὐτῆς οὐδαμόθεν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα σημεῖα ἐκτεινομένην.

θ'. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν τὴν βασιλείαν ἐπαύσατο, μετηνέχθη δὲ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀρχήν. δύο δὲ ἦσαν οὗτοι, καὶ ἐτήσιοι· ὥστε κἂν ἕτεροι φαῦλοι [3] εἶναι, καταφθέγειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τῷ δὲ χρόνῳ περαιουμένῳ μετριωτέραν εἶναι τὴν δυναστείαν. ἀνάγκη γὰρ ἦν, ἀεί τινας εἶναι δημαγωγοὺς, εἰδότας ὡς μετὰ τὸν χρόνον ἔσονται τῶν ἀρχομένων. Γίνονται τοίνυν ὕπατοι τῷ πρώτῳ ἔτει μετὰ τοὺς βασιλεῖς, Λούκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ὁ τοῦ Ταρκυνίου μάλιστα καθαιρέσεως αἰτιώτατος· καὶ Ταρκύνιος Κολλατῖνος, ὁ τῆς Λουκρητίας ἀνὴρ, ἧς ὑβρισθείσης ἐπράχθη τὰ περὶ Ταρκύνιον· ἀλλ' ὁ Κολλατῖνος εὐθὺς τῆς ἐξουσίας ἀφῃρέθη· (ἔδοξε γὰρ μηδένα ἐπὶ τῆς Ῥώμης εἶναι Ταρκύνιον ὀνομαζόμενον) καὶ [4] τῆς οὐσίας προσαφαιρεθεὶς ἀπώσθη τῆς πόλεως. ἀντικαθίστη δὲ αὐτῷ Λούκιος Οὐαλέριος Πουβλικόλας.

ι'. Τούτων οὖν τὴν ὕπατον ἐχόντων ἀρχὴν, ὁ τῆς βασιλείας ἀφαιρεθεὶς Ταρκύνιος, ἐπηγάγετο τῇ Ῥώμῃ πόλεμον. καὶ συναγείρας ἔθνη πολλὰ, δι' ὅπλων ἐσπούδεν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν. ὡς δὲ τὸ πρῶτον συνέμι-

1 Margini exemplaris MS. haec adſcripta eſt adnotatio; ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ἕως τέλους τοῦ ἑβδόμου τῶν βασιλέων, καὶ ἀρχῆς τῶν ὑπάτων, ἔτη σμγ'. id eſt, *ab urbe condita, usque ad finem ſeptimi regis, & initium conſulum, anni* 243. SYLB.

2 Pro ὄν τὰ, fortaſſe ſcribendum αὐτῆς: vel etiam ὄντα. SYLB. Libri, excuſus & manuſcriptus, habent ὄν τῆς. prave. CELL.

3 Cum εἶναι ſubaudiendum συμβαίη, ἐνδέχοιτο, vel ſimile quodpiam verbum finitum. SYLB.

4 Latina verba *accepto & migravit* minus recte intellexit metaphraſtes. Eutropii mens haec eſt: τὴν οὐσίαν λαβὼν ἅπασαν, ἀπε-

νέμιξαν, ὁ μὲν Βροῦτος καὶ [1] ὁ Ταρκυνίου παῖς, ἀλλήλους ἀνεῖλον· οἱ δὲ λοιποὶ Ῥωμαῖοι τῇ μάχῃ νικήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. αἱ τοίνυν γυναῖκες, ὡς τῆς σεμνότητος καὶ σωφροσύνης ὑπέρμαχόν τε καὶ προστάτην, ἐνιαυσιαίῳ πένθει, καθάπερ πατέρα κοινὸν, ἐτίμησαν. [2] Πουβλικόλας δὲ Σπούριον Λουκρήτιον Τρικιπίτινον κοινωνὸν ἑαυτῷ καὶ συνύπατον ἐχειροτόνησε, τὸν πατέρα τῆς Λουκρητίας. τούτου δὲ ὑπεξελθόντος νόσῳ τὸν βίον, αὖθις Ὁράτιον Πούλβιλλον συνῆψεν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ὕπατον ἀρχήν. ὁ γὰρ δὴ λειπόμενος, ἀεὶ κύριος ἦν τῆς τοῦ κοινωνοῦ χειροτονίας. οὕτω δὴ συνέβη τὸν πρῶτον τῶν ὑπάτων ἐνιαυτὸν, πέντε σχεῖν ὑπάτους· Ταρκυνίου μὲν Κολλατίνου διὰ τὴν προσηγορίαν [3] ἀπωθέντος, Βρούτου δὲ πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, Λουκρητίου δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀρρωστίας τελευτὴν ὑπομείναντος.

ια΄. Τῷ δευτέρῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει, Ταρκύνιος αὖθις ἐκίνησεν ὅπλα κατὰ τῆς Ῥώμης ὑπὲρ τῆς βασιλείας, πρὸς συμμαχίαν ἐπικαλεσάμενος τὸν Πορσήναν· οὗτος δὲ ἦν Τούσκων βασιλεύς· καὶ μικροῦ μὲν τῆς Ῥώμης κατεκράτησεν· ἡττηθεὶς δὲ ὅμως ἀπῆλθε. Καὶ τρίτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἐνιαυτῷ, ὡς εἶδεν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας οὐ χωροῦντα κατὰ νοῦν, (ἤδη γὰρ

καὶ

ἀπῴκηστο ἐκ τῆς πόλεως. ſicut etiam Dionyſ. Hal. 286. 31. Sp. Lucretius eidem Collatino ſuadet, πάντα τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα, ἑτέρωθί ποι τὴν οἴκησιν μεταθέσθαι: & pag. ſeq. Dionyſius ipſe refert, Collatinum, dono acceptis ex aerario talentis viginti, migraſſe Lavinium. Quapropter etiam vſ. 13. pro ἀπωθέντος rectius idem metaphraſtes dixiſſet ἀποικήσαντος. Sylb.

1 Omiſſum Tarquinii Junioris praenomen, Ἄρυς, ſeu Ἄῤῥος: utroque enim modo apud Dionyſ. legitur. Sylb.

2 In exemplaris margine addita eſt haec adnotatio; οὗτός ἐστιν ὁ Ποπλίκολας ὃν Πλούταρχος Σόλωνι παράλληλον τίθησιν, *Hic eſt Poplicola, quem Plutarchus in Parallelis cum Solone componit.* Sylb.

3 Rectius metaphraſtes dixiſſet ἀποικήσαντος, ut opinatur Sylb. Hav.

βουλὰς, καὶ τὴν ψῆφον ποιεῖσθαι κυρίους. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλῆθος αὐξηθὲν ἤδη συνοίκων, ἐστέρητο γυναικῶν, καὶ φόβος ἦν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἄνδρας, τέχνῃ διέδωκε διαδοχὴν τοῦ γένους. προσκαλέσας γὰρ ὡς ἐπί τινα θέαν γειτνιῶντα τῶν ἐθνῶν, ἁρπαγὴν γενέσθαι παρεσκεύασε τῶν παρθένων, ἃς οἱ προσκληθέντες ἐπὶ τὴν τέρψιν ἐπηγάγοντο. καὶ ταῖς μὴ ἔχουσι γαμεταῖς, ἁρπάσαντες· πόλεμον δὲ τὸ ἔργον ἐκίνησεν, οὗ συστάντος ἡττῶνται [1] Καιννῖνοι καὶ Ἀντεμνάται, Κρουστουμῖνοι, Σαβῖνοι, Φιδηνᾶται, Βέειοι. συνοικίαι δὲ ἦσαν αὗται, καὶ καθ' οἰκείαν ἀρχὴν ἑκάστη· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπολίσθησαν· καὶ ταύταις ἔτι καὶ νῦν ἡ Ῥώμη ταῖς πόλεσι προσεστεφάνωται. Τούτων οὕτω πραχθέντων, χειμὼν ἐξαίφνης ἐπελθὼν, ἀφανῆ τὸν Ῥωμύλον ἐποίησεν. ἐξ ἐκείνου δὲ εἰς τόδε πεπίστευται πρὸς θεοὺς ἀνειλῆφθαι. [2] καθιερώθη οὖν παρὰ τῶν ἀρχομένων, ἔτη βασιλεύσας αὐτῶν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. καὶ τέως μὲν τὴν πόλιν διεῖπον καὶ τὴν βασιλείαν ἐπετρόπευον οἱ καλούμενοι σενάτωρες, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὅλον ἐξ ἀμοιβῆς δι' ἡμερῶν πέντε τῆς ἐπιτροπείας ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλους μεθισταμένης.

γ' Μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, Νουμᾶς Πομπίλιος ἀνεῤῥέθη βασιλεύς. Οὗτος, πολέμου μὲν ἀπέσχετο παντὸς, τῇ Ῥώμῃ δὲ οὐχ ἧττον ἢ Ῥωμύλος ἐγένετο χρήσιμος. νόμους τε γὰρ αὐτοῖς ἔθηκεν, ἔθη τε παρέδωκεν, ἀφ' ὧν λῃσταί τινες πρότερον ὑπειλημμένοι καὶ μιξοβάρ-

1 Dionysio Halicarn. sic scribuntur, Καινῖται, Ἀντεμνάται, Κρυστομερῖνοι, Σαβῖνοι, Φιδηναῖοι, Οὐεντανοί: Metaphrastes, uti Eutropius alibi quoque, civitatem, & cives confundit. Βέειοι (Dionysio Οὐιοί) urbem ipsam significant, ut Eutropii *Vejentes* (ipsum populum) interpetraturus Βεηγέντες scribere debuisset, quod observavit c. 16. alias vero semper Βέειοι scribit; sive populus, sive urbs in Eutropio occurrat. VERH.

2 His confirmatur lectio *consecratus*; quam ad Eutrop. e Cod. Leid. I. dedimus. VERH.

1 Quae-

ξοβάρβαροι, ἀμεινόνων ἀνδρῶν δόξαν ἐκτήσαντο. [1] ἱερὰ δὲ αὐτοῖς ἐτέλεσε, ναοὺς τε κατεσκεύασεν. Οὕτω δὲ διαθεὶς τὴν πόλιν, τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει νοσήσας, ἐτελεύτησεν.

δ'. Τρίτος διαδέχεται τὴν βασιλείαν Τοῦλλος Ὁστίλλιος. ὑπὸ τούτῳ πάλιν ἡ περὶ τοὺς πολέμους ἐπανῆλθε σπουδή. νικῶνται γοῦν Ἀλβανοὶ μάχῃ, τῆς Ῥώμης δυοκαίδεκα διεστῶτες σημείοις. (μίλια καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι· τὰ χίλια γὰρ βήματα οὕτως ὀνομάζουσι, τοσούτοις βήμασι συμμετρούμενοι τὸ σημεῖον) εἶτ' ἐφεξῆς ἡττῶνται Βέειοι, καὶ [2] οἱ ἀπὸ Φιδήνης, οἱ μὲν ἓξ χωριζόμενοι σημείοις· οἱ δὲ ὀκτωκαίδεκα. Μετὰ ταύτας δὲ τὰς νίκας, καὶ τὴν πόλιν ηὔξησε, τὸν Κέλλιον αὐτῇ προσθεὶς λόφον. ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις τριάκοντα καὶ δύο τὴν ἀρχὴν κατασχὼν ἐνιαυτοὺς, κεραυνοῦ πεσόντος, συγκατεφλέχθη τῇ βασιλικῇ στέγῃ.

ε'. Τέταρτος παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Ἄγκος Μάρκιος. ἔκγονος ἐπὶ θυγατρὸς τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου. οὗτος ἤρατο πόλεμον πρὸς Λατίνους, καὶ τῇ πόλει συνῆψε τὸν Ἀβάντινον λόφον, Ιανίκουλόν τε· πολίχνην ἐδείματο ἐπὶ θαλάσσης πρὸς ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς, αἳ τῆς Ῥώμης ἓξ καὶ δέκα διεστήκασι σημείοις. τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει, νόσῳ διεφθάρη.

ς' Διεδέξατο δὲ τὴν βασιλείαν Ταρκύνιος ὁ Πρίσκος ὀνομαζόμενος. οὗτος τὸ μὲν τῆς συγκλήτου συνέδριον, [3] διπλάσιον ἐποίησε τὸν τῶν σωμάτων ἀριθμόν. [4] καὶ

τῇ

1 Quaecunque de anno a Numa descripto Latinus textus habet, hic prorsus omissa sunt. VERH.

2 Οἱ ἀπὸ Φιδήνης. Ita pariter Dionysius Halic. saepe. Φιδήνη autem apud eundem, & Stephan. Byz. num. sing. uti hic loci. Infra tamen plur. scripsit Metaph. Φιδῆναι. c. 19. VERH.

3 A mente auctoris discessit Metaph. Nisi ipse Eutropius erraverit: Non autem proprio sensu *duplicare* hic accipi posse, monuimus ad Latin. textum. VERH.

4 Possis etiam legere κἂν τῇ πόλει

τῇ πόλει δὲ τὸν ἱππόδρομον ᾠκοδόμησε· θεάτρων τε ἐπεστήσατο τέρψιν, Ῥωμαΐων καλέσας τὴν θέαν· ἥτις ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς τόδε τελεῖται, τὴν αὐτὴν ἔχουσα προσηγορίαν. ἔτι δὲ Σαβίνους εἷλε μάχῃ. καὶ πολλῆς αὐτοὺς ἀφελόμενος γῆς, προσεκύρωσε τῇ Ῥώμῃ· πρῶτος δὲ θριαμβεύων εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε. τείχη τε ἐδείματο, καὶ τὰς ὑδροροάς, ἤγουν ἀμάρας· καὶ τοῦ Καπιτωλίου κατασκευῆς ἤρξατο. ὀκτώ τε ἐπὶ τοῖς τριάκοντα βασιλεύσας ἐνιαυτούς, [1] [τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἐδέξατο παρ' Ἄγκου υἱῶν, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν αὐτὸς] ἀνεδέξατο.

ζʹ. Ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν Σερούϊος Τύλλιος, ἐξ ἐπισήμου γυναικὸς μητρός· ἣ καὶ αἰχμαλωσίας καὶ δουλείας περιέπεσε τύχῃ. οὗτος ὑπηγάγετο Σαβίνους, καὶ τρισὶ λόφοις ηὔξησε τὴν πόλιν, τῷ Κυρινναλίῳ, καὶ τῷ Βιμιναλίῳ, καὶ τῷ Ἐσκυλίνῳ· τάφρους τε ὤρυξε περὶ τοῦ τείχους κύκλῳ· καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τῶν σωμάτων ἔδωκεν ἀρχήν, οὔπω παρ' οὐδενὶ τῶν ἐθνῶν ἐγνωσμένας. ἀπογραφέντες οὖν οἱ τὴν Ῥώμην οἰκοῦντες ὑπ' αὐτῷ, συνήχθησαν εἰς ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα τριῶν χιλιάδων, μετὰ τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκούντων. τελευτὴν μέντοι τοῦ βίου ἐδέξατο παρὰ τοῦ γαμβροῦ Ταρκυνίου Σουπέρβου· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἐπώνυμον, ὑπερήφανον. παῖς δὲ ἦν οὗτος Ταρκυνίου τοῦ Πρίσκου, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν ὁ [2] σφαγεὶς οὗτος ἐδέξατο.

ηʹ. Ἐπιλαμβάνεται δὲ τῆς βασιλείας οὗτος ὁ Σούπερβος

πόλει, *& in urbe.* ut infra. Sylb.

1 Mutilus est locus; librario per voces similiter finitas in errorem impulso. Legendum videtur τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἐδέξατο παρ' Ἄγκου υἱῶν, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν αὐτὸς ἀνεδέξατο. qua phrasi paullo post auctor utitur c. 7. & rursum infra L. v. c. 9. Sylb.

2 Σφαγεὶς Passive substitui in locum σφαγεύς, quod excusus liber habet. Mallem etiam οὗτος, quod subsequitur, abjici. Cellar.

1 Non

βος Ταρκύνιος, ἕβδομός τε ὢν τῶν βασιλέων, καὶ ὕστατος· καὶ νικᾷ μὲν Βολούσκους, ἔθνος ὂν ἐπὶ τὴν Καμπανίαν, οὐ πόῤῥω τῆς Ῥώμης. [1] αἱρεῖ δὲ ἐπὶ τούτοις Γαβίαν καὶ [2] Σύεσσαν τὴν Πομητίαν πόλεις· ἐθετό τε μετὰ Τούσκων σπονδάς· ναόν τε ᾠκοδόμησε [[3] ἐν] τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ. Μετὰ ταῦτα, πολιορκῶν τὴν Ἀρδέαν, πολίχνην δέκα καὶ ὀκτὼ σημείοις πόῤῥω τῆς Ῥώμης, [[4] τὴν ἀρχὴν] ἀπέβαλεν, ὁ γὰρ ὁμώνυμος αὐτοῦ παῖς, ἐπιφανῆ γυναῖκα Λουκρητίαν, ἧς πολὺς ἦν ἐπὶ σωφροσύνῃ λόγος, Ταρκυνίῳ Κολλατίνῳ συνοικοῦσαν, ἐβιάζατο. τοῦτο ἐξήγγειλεν ἡ Λουκρητία τῷ τε ἀνδρὶ, καὶ τῷ πατρί· καὶ μηνύσασα τὸ πάθος, ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἑαυτὴν διεχρήσατο. ἐνταῦθα δὲ Βροῦτος, γένει προσήκων τῷ Ταρκυνίῳ, τὸν δῆμον ἀθροίσας, ἀφαιρεῖται τῆς βασιλείας τὸν Ταρκύνιον, πλείω ποιησάμενος τοῦ κοινοῦ λόγον ἢ τοῦ γένους. τούτῳ δὲ καὶ τοῦ δήμου τῷ δόγματι, ἡ στρατιὰ συνηκολούθησε, μεθ' ἧς ἐπολιόρκει τὴν Ἀρδέαν· τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῷ ἔτει βασιλείας, μετὰ τῆς γαμετῆς καὶ τῶν παίδων, φυγὴν ἑαυτοῦ κατεψηφίσατο. Οὐ-

1 Non semel Nostro αἱρεῖν est αἱρεῖν capere Vid. L. IX. c. 13. & c. 25. Cellar.

2 Apud Ptolemaeum quoque inter mediterranea Campaniae oppida legitur Σύεσσα: quae vero apud eundem in maritima Campaniae ora dicitur Σύεσσα, aliis est Sinuessa, ut tradit Ortelius. Verior ergo lectio esset. Γαβίαν, καὶ Σύεσσαν τὴν Πομητίαν; seu Γαβίας, καὶ Σύεσσαν τῶν Πομητίων πόλιν, ut Dionysius Hal. nominat. Sylb. MS. exemplar dividit inserto καὶ, sicut Venetum & Parisiense & interponunt. Sed perperam, quod una urbs est *Suessa*, differentiae causa *Pometia* dicta. Auctoritate ergo Sylburgii pro conjungente particula definitivam vocem τὴν substituimus. Cellar.

3 Fortasse cum praep. legendum ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ καλ. Καπιτωλίῳ. Sylb.

4 Inclusa, τὴν ἀρχὴν, librarius omiserat. tu si τὴν βασιλείαν malis, per me licet. Sed & ante haec ipsa desiderari videtur ἀφεῖσαν, ἀπέχουσαν, aut simile quodpiam participium, cum praecedente substantivo πολίχνην jungendum. quamquam eadem ellipsis etiam paulo post c. 11. iterum usurpata est. Sylb.

1 Mar.

Οὕτως [1] ὑπὸ βασιλεῦσιν ἑπτὰ, τοῖς ὅλοις ἔτεσι διακοσίοις τεσσαράκοντα καὶ τρισὶ, τὰ τῆς Ῥώμης διῳκήθη πράγματα· μικρὰ δὲ ἦν ἔτι τὰ τῆς δυνάμεως [2] ὄντα, τῶν ὁρίων αὐτῆς οὐδαμόθεν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα σημεῖα ἐκτεινομένων.

θ'. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν τῶν βασιλέων ἐπαύσατο, μετηνέχθη δὲ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀρχήν. δύο δὲ ἦσαν οὗτοι, καὶ ἐτήσιοι· ὥστε κἂν ἕτερον φαῦλον [3] εἶναι, καταφθέγειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τῷ δὲ χρόνῳ περαιουμένῳ μετριωτέραν εἶναι τὴν δυναστείαν. ἀνάγκη γὰρ ἦν, ἀεὶ τοὺς εἶναι δημαγωγοὺς, εἰδότας ὡς μετὰ τὸν χρόνον ἔσονται τῶν ἀρχομένων. Γίνονται τοίνυν ὕπατοι τῷ πρώτῳ ἔτει μετὰ τοὺς βασιλεῖς, Λούκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ὁ τῆς Ταρκυνίου μάλιστα καθαιρέσεως αἰτιώτατος· καὶ Ταρκύνιος Κολλατῖνος, ὁ τῆς Λουκρητίας ἀνὴρ, ἧς ὑβρισθείσης ἐπράχθη τὰ περὶ Ταρκύνιον· ἀλλ' ὁ Κολλατῖνος εὐθὺς τῆς ἐξουσίας ἀφῃρέθη· (ἔδοξε γὰρ μηδένα ἐπὶ τῆς Ῥώμης εἶναι Ταρκύνιον ὀνομαζόμενον) καὶ [4] τῆς οὐσίας περιαφαιρεθεὶς ἀπῳκίσθη τῆς πόλεως. ἀντικατέστη δὲ αὐτῷ Λούκιος Οὐαλέριος Πουβλικόλας.

η'. Τούτων οὖν τὴν ὕπατον ἐχόντων ἀρχὴν, ὁ τῆς βασιλείας ἀφαιρεθεὶς Ταρκύνιος, ἐπηγάγετο τῇ Ῥώμῃ πόλεμον. καὶ συναγείρας ἔθνη πολλὰ, δι' ὅπλων ἔσπευδεν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν. ὡς δὲ τὸ πρῶτον συνέμι-

1 Margini exemplaris MS. haec adſcripta eſt adnotatio; ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ἕως τέλους τοῦ ἑβδόμου τῶν βασιλέων, καὶ ἀρχῆς τῶν ὑπάτων, ἔτη σμγ'. id eſt, *ab urbe condita, usque ad finem ſeptimi regis, & initium conſulum, anni* 243. Sylb.

2 Pro ὂν τῆς, fortaſſe ſcribendum αὐτῆς: vel etiam ὄντα. Sylb. Libri, excuſus & manuſcriptus, habent ὂν τῆς. prave. Cell.

3 Cum εἶναι ſubaudiendum συμβαίη, ἐνδέχοιτο, vel ſimile quodpiam verbum finitum. Sylb.

4 Latina verba *accepto & migravit* minus recte intellexit metaphraſtes. Eutropii mens haec eſt: τὴν οὐσίαν λαβὼν ἅπασαν, ἀπῴ-

νέμιξαν, ὁ μὲν Βροῦτος καὶ [1] ὁ Ταρκυνίου παῖς, ἀλλήλους ἀνεῖλον· οἱ δὲ λοιποὶ Ῥωμαῖοι τῇ μάχῃ νικήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. αἱ τοίνυν γυναῖκες, ὡς τῆς σεμνότητος καὶ σωφροσύνης ὑπέρμαχόν τε καὶ προστάτην, ἐνιαυσιαίῳ πένθει, καθάπερ πατέρα κοινὸν, ἐτίμησαν. [2] Πουβλικόλας δὲ Σπούριον Λουκρήτιον Τρικιπιτῖνον κοινωνὸν ἑαυτῷ καὶ συνύπατον ἐχειροτόνησε, τὸν πατέρα τῆς Λουκρητίας. τούτου δὲ ὑπεξελθόντος νόσῳ τὸν βίον, αὖθις Ὀράτιον Πούλβιλλον συνῆψεν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ὕπατον ἀρχήν. ὁ γὰρ δὴ λειπόμενος, ἀεὶ κύριος ἦν τῆς τοῦ κοινωνοῦ χειροτονίας. οὕτω δὴ συνέβη τὸν πρῶτον τῶν ὑπάτων ἐνιαυτὸν, πέντε σχεῖν ὑπάτους Ταρκυνίου μετὰ Κολλατίνου διὰ τὴν προσηγορίαν [3] ἀπωσθέντος, Βρούτου δὲ πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, Λουκρητίου δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀρρωστίας τελευτὴν ὑπομείναντος.

ιά. Τῷ δευτέρῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει, Ταρκύνιος αὖθις ἐκίνησεν ὅπλα κατὰ τῆς Ῥώμης ὑπὲρ τῆς βασιλείας, πρὸς συμμαχίαν ἐπικαλεσάμενος τὸν Πορσήναν· οὗτος δὲ ἦν Τούσκων βασιλεύς· καὶ μικροῦ μὲν τῆς Ῥώμης κατεκράτησεν· ἡττηθεὶς δὲ ὅμως ἀπῆλθε. Καὶ τρίτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἐνιαυτῷ, ὡς εἶδεν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας οὐ χωροῦντα κατὰ νοῦν, (ἤδη γὰρ

καὶ

ἀπῴκηστο ἐκ τῆς πόλεως. ſicut etiam Dionyſ. Hal. 286. 31. Sp. Lucretius eidem Collatino ſuadet, πάντα τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα, ἑτέρωθί ποι τὴν οἴκησιν μεταθέσθαι: & pag. ſeq. Dionyſius ipſe refert, Collatinum, dono acceptis ex aerario talentis viginti, migraſſe Lavinium. Quapropter etiam vſ. 13. pro ἀπωσθέντος rectius idem metaphraſtes dixiſſet ἀποικήσαντος. Sylb.

1 Omiſſum Tarquinii Junioris praenomen, Ἄρυς, ſeu Ἄρρος: utroque enim modo apud Dionyſ. legitur. Sylb.

2 In exemplaris margine addita eſt haec adnotatio; οὗτός ἐστιν ὁ Ποπλίκολας ὃν Πλούταρχος Σόλωνι παράλληλον τίθησιν, *Hic eſt Poplicola, quem Plutarchus in Parallelis cum Solone componit.* Sylb.

3 Rectius metaphraſtes dixiſſet ἀποικήσαντος, ut opinatur Sylb. Hav.

καὶ Πορσήνας σπονδὰς ἐπεποίητο πρὸς Ῥωμαίους) ἐν Τουσκόλῳ πολιχνίῳ, τῆς Ῥώμης οὐ πόρρω, [1] καταπλαγεὶς τὸν Μούκιον ἐπιβάλλοντα τῇ φλογὶ τὴν δεξιὰν, εἰκόνα τε γενόμενον ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας τῶν Ῥωμαίων, μεταστὰς σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς φιλτάτοις, τεσσαρεσκαίδεκα διετέλεσεν ἐνιαυτοὺς, ἐκεῖ τε κατεγήρασε. Τετάρτῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει, Σαβῖνοι Ῥωμαίοις ἐπήγαγον πόλεμον. ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν πανστρατί, οἱ Ῥωμαῖοι [2] τὴν νίκην ἐθριάμβευσαν. Ἔτει πέμπτῳ Οὐαλέριος, ὁ Βρούτου συνύπατος, τετάρτην ἤδη πεπληρωκὼς ὑπατείαν, τὸ κοινὸν ὑπέμεινε τέλος, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ καὶ ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων, ὥστε ἐκ συνεισφορᾶς τοῦ δήμου, τὸν ταφὴν αὐτοῦ γενέσθαι. καὶ τοῦτον δὲ αἱ γυναῖκες, ὥσπερ τὸν Βροῦτον, κατ᾽ ἴσον χρόνον ἐπένθησαν.

ιβ'. Ἐνάτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Ταρκυνίου Σουπέρβου γαμβρὸς, τιμωρῆσαι τῷ κηδεστῇ βουληθεὶς, παμμεγέθη στρατιὰν συνέλεξε. Τότε τοίνυν προσεπενοήθη τε καὶ ᾑρέθη καινὴ τὴν Ῥώμην ἀρχή. [3] Δικτάτορα αὐτὴν ἐκάλουν ἐπιχωρίως· σημαίνει

1 Adjectio illa Metaphrastae, καταπλαγεὶς τὸν Μούκιον, cum iis, quae sequuntur, a ceteris historicis non Tarquinio, sed Porsennae tribuitur. Quapropter hic vitiosa esse videtur transpositio; incertum interpretis an librarii culpa. Historiae convenientior est haec lectio; ὡς εἶδεν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας οὐ χωροῦντα κατὰ νοῦν, (ἤδη γὰρ καὶ Πορσήνας σπονδὰς ἐπεποίητο πρὸς Ῥωμαίους, καταπλαγεὶς τὸν Μούκιον ἐπιβάλλοντα τῇ φλογὶ τὴν δεξιὰν, εἰκόνα τε γενόμενον ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας τῶν Ῥωμαίων) ἐν Τουσκόλῳ, πολιχνίῳ τῆς Ῥώμης οὐ πόρρω, μεταστὰς σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς φιλτάτοις, τεσσαρεσκαίδεκα διετέλ. ἐνιαυτοὺς, ἐκεῖ τε κατεγήρασε. Refert autem hoc Mucii facinus etiam Livius & Florus. Tarquinium vero non Tusculi, sed Cumis consenuisse, scribit Dionysius. Sylb.

2 Legendum videtur cum praepositione, μετὰ τὴν νίκην ἐθριάμβευσαν, sed tamen infra quoque L. III. c. 23. sine praepositione repetitur hoc ipsum loquendi genus. Sylb.

3 Mutilatum esse locum, ostendit antecedens disjunctiva. ἤ. Dionysius 336, 17. duplicem & ipse Dictatoris etymologiam affert: alteram, passivam, διὰ τὴν

μαίνει δὲ ἀναγόρευσιν ἡ φωνή. ἢ διὰ τὸ λέγειν μετὰ τ δῆμον, ἐ ψηφοφορεῖν δὲ ὡς ἐπὶ τ ὑπάτων· τὰ ῥήματα δὲ ἀκολυθεῖν τὴν ἐξυσίαν. αὕτη δὲ δυνατωτέρα μὲν τῆς μεγίςης ὑπατείας ἦν, ἓξ μησὶ δὲ παρετείνετο μόνον. Τοσῦτον γὰρ ἔδοξεν αὐτὴν συςεῖλαι κατὰ τ χρόνον, ὅσον ὑπερέβαινε τῷ μεγέθει. Κατὰ δὲ τ αὐτὸν τῦτον χρόνον, ἐ ἄρχων ἱππέων ἀνεδείχθη· ἀκολυθεῖ δὲ ἐ [1] αὐτὸς τῷ δικτάτωρι, καθάπερ τις ἀξιόχρεως ὑπεργός· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, ἐδεμία τ ἐπὶ τ Ῥώμης ἀρχῶν, ὡς ἡ δικτατέρα, τῇ νῦν Βασιλείᾳ προσεοίκει. μετὰ ταύτης γοῦν, μᾶλλον δὲ ὑπὸ ταύτῃ τῇ προσηγορίᾳ ἐ Αὔγυςος Ὀκταβιανὸς, (περὶ ἐ μικρὸν ὕςερον ἐρῦμεν) ἐ παρ' ἐκείνε Γάϊος Καίσαρ, κατὰ μικρὸν τὴν μὲν πολιτείαν καταλύοντες, [2] ἁρπάζοντες δὲ τὴν βασιλείαν διέλαβον. Πρῶτος ἐν ἐγένετο δικτάτωρ Λάρκιος· μάγιςρος δὲ τ ἱππέων πρῶτος Σπύριος Κάσιος.

ιγ'. [3] Ἔκτῳ δὲ ἐ δεκάτῳ μετὰ τὺς βασιλέας ἐνιαυ-

τὴν ὑπὸ ἐ ὑπάτε γενομένην ἀνάῤῥησιν, propterea quod a Consule dicebatur; (cujus etymi Varro quoque meminit, lib. IV. de L. L.) alteram, activam, διὰ τὴν ἐξυσίαν ἐ κελεύειν ἐ διατάττειν ὅτι θέλει: sicut scilicet *Edicta*, quoque Latine appellantur τὰ ἐπιτάγματα ἐ αἱ διαγραφαὶ τ δικαίων τε ἐ ἀδίκων. In Dictaturae autem descriptione plenior aliquanto est Paeanii versio. ea enim (ut Cujacius citat Comment. in L. II. de Orig. Jur. sic habet αὕτη δὲ δυνατωτέρα μὲ τ μεγίςης ὑπατείας &c. id est. *haec autem, potentior quidem erat consulatu: sed in sex tantum menses extendebatur.. quanto enim potestatis magnitudine eminebat, tanto eam temporis brevitate visum erat contrahere.* quae Paeanius sumpsisse videtur e Dionysio Halic. L. V. SYLB.

1 Vel αὐτὸς scribendum videtur, vel αὕτη ἡ ἀρχή: ut infra L. II. c. 8. SYLB. Male scriptum αὐτὴ, nisi forsan legendum: αὕτη ἡ ἀρχή. CELLAR.

2 Ἁρπάζοντες διέλαβον. Sic Apostolus Hebr. XIII. 2. ἔλαθον ξενίσαντες. id est, *latenter*. CELL.

3 Exemplaris margini haec adscripta est adnotatio: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τ τ δημάρχων καταςάσεως, ἔτη σξ. ἰςγύς. Id est, *ab urbe condita usque ad constitutos Tribunos plebis, anni circiter* 260. SYLB.

αὐτῷ στάσις ἐπέπεσε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων ἀγανακτοῦντι, καὶ δεινὰ πάσχειν ὑπό τε τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ὑπάτων [1 αἰτιωμένῳ] καὶ οὐ πρότερον ἐπέσχεν οὗτος ὁ θόρυβος, πρὶν καὶ αὐτὸς αὐτῷ κατέστησεν ἄρχοντας οἰκείους, καὶ οἱονεί τινὰς ἐκδίκους τοῦ πλήθους· οὓς Δημάρχους ἐκάλεσε, Τριβούνους πλήβις κατὰ τὴν αὐτῶν φωνήν. ἐπίστευσε δὲ ὁ δῆμος, διὰ τούτων ἀσφάλειαν αὐτῷ πρὸς τὴν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐξουσίαν ὑπάρξειν.

ιδ΄. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Βολοῦσκοι τὸν πόλεμον ἀνενεώσαντο, καὶ συμμίξαντες ἡττήθησαν, καὶ τὴν μεγίστην ἑαυτῶν πόλιν Κοριόλους ἀπώλεσαν, τῶν νικησάντων γενομένην.

ιε΄. Ὀκτωκαιδεκάτῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει [2] Κύντος Μάρκιος, ὁ τοῦ πολέμου κατὰ Βολούσκων στρατηγός, ὁ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἑλὼν τοὺς Κοριόλους, ἀπολιπὼν τὴν Ῥώμην προσεχώρησε τοῖς Βολούσκοις, ὑπό τινος ὀργῆς τοῦτο παθών· καὶ πολὺ συνήγαγε συμμαχικόν, καὶ πολλάκις ἐνίκησε πολέμῳ τοὺς οἰκείους. καὶ πλησίον αὐτῆς ἐγένετο τῆς πόλεως ἀπὸ πέντε σημείων, ὡς αὐτίκα πολιορκήσων, πρεσβευσαμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, οὐ πρότερον [3] ἔμελλε τῆς ὀργῆς λήξειν, ἢ τὴν αὐτοῦ μη-

τέρα

1 Post τῶν ὑπάτων deest αἰτιωμένῳ, vel simile quodpiam participium. SYLB. Ex sententia Sylburgii additum hoc participium, sine quo mutila est metaphrasis. CELLAR.

2 Exemplaris margini haec adscripta adnotatio: οἱ δήμαρχοι, τῷ β΄. ἔτει τῆς ἑαυτῶν ἐξουσίας ἐπαρθέντες κατὰ τῶν ὑπάτων. ἐξόριστον τῆς Ῥώμης ἐποίησαν Γάϊον Μάρκιον ὃν Πλούταρχος παράλληλον τίθησιν Ἀλκιβιάδῃ τῷ Ἀθηναίῳ. Id est, *Tribuni plebis, secundo potestatis suae anno adversus consules elati, Roma in exsilium exterminarunt Gaium Marcium, quem Plutarchus in parallelis componit cum Alcibiade Atheniensi.* Ubi etiam nota Marcium praenomine Gajum dici, cum in utroque textu, Latino & Graeco, appelletur Quintus. SYLB.

3 A mente auctoris, atque adeo etiam ceterorum historicorum, discessit Metaphrastes; nec constare historia potest, nisi pro ἔφη legatur ἔμελλε. propior Latini textus haec est versio: καὶ πολιορκῆσαι τὴν πατρίδα μέλλων, τοὺς εἰρήνην ἐπαγγέλλοντας πρεσβεῖς ἀπωσάμενος, εἰ μὴ ἥ τε μήτηρ αὐτοῦ Οὐετουρία καὶ ἡ γαμετὴ Οὐολουμνία, πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως ἦλθον. SYLB.

1 Mox

τέρα Βετουρίαν καὶ τὴν γαμετὴν Βουλουμνίαν πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν. γίνεται δὴ τοῦτο· καὶ τοῖς ὀδυρμοῖς τῶν γυναικῶν ἐπικλασθεὶς, ἀπεκίνησε τὸν στρατόν. καὶ δεύτερος οὗτος μετὰ τὸν βασιλέα Ταρκύνιον ὅπλα κατὰ τῆς πατρίδος ἐκίνησεν.

ιϛ'. Φαβίου δὲ καὶ Βεργινίου τὴν ὑπατείαν ἐχόντων, τριακόσιοι τῆς Ῥώμης ἄνδρες ἐπιφανεῖς, ἐκ τῆς Φαβίου καταγόμενοι συγγενείας, αὐτοὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς κατὰ τῶν Βειέντων ἐξεστράτευσαν, ὑποσχόμενοι καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ συγκλήτῳ, τὸν πάντα κατορθώσειν πόλεμον. οὗτοι δὲ πάντες, ἀξιόχρεως ἕκαστος μεγάλης ἡγεμὼν εἶναι στρατιᾶς, πανωλεθρίᾳ διεφθάρησαν. ἐκ τοσούτου δὲ τοῦ Φαβίου γένους εἷς ὑπελείφθη μόνος, ὃς οὐχ οἷός τε ἐγένετο διὰ τὴν νεότητα παραγενέσθαι τῇ μάχῃ. Μετὰ ταῦτα γίγνεται τῶν σωμάτων πάλιν ἀπογραφὴ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ συνηριθμήθη πλῆθος ἀνδρῶν ἑκατὸν δέκα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες, καὶ τριακόσιοι, καὶ δέκα, καὶ ἐννέα.

ιζ'. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ κατὰ τὸ Ἄλγιδον ὄρος, δωδεκάτῳ τῆς πόλεως σημείῳ, ἐνεδρευθεὶς ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς συνεκλείσθη. χειροτονεῖται τοίνυν δικτάτωρ Λούκιος [1] Κύντιος Κικιννάτος. ἐν γὰρ ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἐπὶ ταύτην ἐφέροντο τὴν ἀρχήν. ἀγρὸν δὲ ἔχων ὁ Κικιννάτος καὶ τοῦτον αὐτὸς σώματι γεωργῶν, ἐφεστηκώς τε ἀρότρῳ, παρέλαβε τὴν ἐξουσίαν· καὶ τὸν ἱδρῶτα τὸν ἀπὸ τῆς γηπονίας [2] μεταβαλὼν ἐνέδυ τὸ σχῆμα, τραβέαν τόγαν αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἐκ τῆς ὁπλίσεως τῆς Ῥωμύλου μετενεχθεῖσαν εἰς Φάρος. καὶ τοὺς πολεμίους ἀπολέσας ἠλευθέρωσε τὴν στρατιάν.

ιη'

1 Mox p. seq. Κύιντιος. Hav. Sed p. 544. iterum Κύντιος.

2 Mutilatus & corruptus est locus. Lectio requiritur talis quaepiam; τὸν ἱδρῶτα τὸν ἀπὸ τῆς γηπονίας ἀπομορξάμενος, (seu ἀπομαξάμενος) τό τε σχῆμα μεταβαλὼν, τραβέαν ἐνέδυ. τόγαν πραιτεξτάτην αὐ-

ιη'. [1] Τριακοσιοστῷ δὲ ἐνὶ μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης συνοικισμὸν ἐνιαυτῷ τὸ τῶν ὑπάτων μετεβάλλετο εἰς ἑτέραν ἀρχήν· ἀντὶ γὰρ τῶν ὑπάτων δέκα κατέστησαν, οἷς πᾶσα τῆς πόλεως ἐπετέτραπτο διοίκησις. ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι Δεκάνδρικοι. ὀρθῶς δὲ διαγενόμενοι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος, εἶτα μετεβλήθησαν. Ἄππιος γὰρ Κλαύδιος, εἷς ἐκ τῶν δέκα, Βεργινίου τινὸς θυγατέρα παρθένον, ὃς ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τὸ Ἄλγιδον ὄρος πρὸς Λατίνους ἐτύγχανεν ἀνδρειότατα μεμαχημένος, ἠβουλήθη διαφθεῖραι πρὸς βίαν. ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτὴν πρὸ τῆς ὕβρεως ἀνεῖλε. τοῦτο συνεκίνησε τὸν στρατόν. καὶ τοὺς δέκα τιμωρίᾳ παραδόντες, καὶ αὐτὴν αὐτοῖς συνανεῖλον τὴν ἀρχήν.

ιθ'. [2] Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Φιδηνάται πρὸς τὴν Ῥώμην ἤραντο πόλεμον, συμμάχοις κεχρημένοι Βεΐοις, καὶ τῷ τούτων βασιλεῖ Τολουμνίῳ. Βέϊοι δὲ καὶ Φιδηνάται, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, τῆς Ῥώμης ἐκ γειτόνων οἰκοῦσι· Φιδηνάται μὲν ἐξ κεχωρισμένοι σημείοις· Βέϊοι δὲ ὀκτωκαίδεκα. συνεπῆλθον δὲ καὶ Βολοῦσκοι. τότε τοίνυν Μάμερκος Αἰμίλιος δικτάτωρ χειροτονηθείς, καὶ λαβὼν ἄρχοντα τῶν ἱππέων Λεύκιον Κυΐντιον Κικιννάτον, τόν τε πόλεμον ἔλυσε, καὶ τὸν βασιλέα Τολούμνιον ἀνεῖλε· Φιδῆναί τε ἡ πόλις ἑάλω καὶ κατεσκάφη.

κ'. Εἴκοσι δὲ ὕστερον ταύτης τῆς μάχης ἐνιαυτοῖς Βέϊοι πάλιν ἐκίνησαν τὸν πόλεμον, καὶ χειροτονεῖται κατ' αὐτῶν δικτάτωρ Φούριος [3] Κάμιλλος, ὃς πρότερον μὲν αὐ-

αὐτοὶ ὀνομάζουσι. Sylb. Recte. Dionysius autem & Plutarchus λευκὴν ἐσθῆτα περιπόρφυρον. vocant. Verii.

1 Exemplaris margini adnotatio adscripta haec; ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τῆς τῶν δέκα ἀρχῆς ὑπατικῶν ἀνδρῶν, ἔτη τά· ὀλυμπιὰς πδ'. i. e. *Ab urbe condita usque ad imperium decemvirum consularium*, *anni* CCCI. *Olympias* LXXXIV. Sylb.

2 Non *sequente anno*. Debuerat scripsisse Τῷ δὲ τριακοσιοστῷ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ex Eutropii calculo, quem alii uno augent anno, alii duobus. Verh.

3 Exemplaris margini adscripta

αὐτοὺς καταπολέμησε. μετὰ ταῦτα δὲ τὴν πόλιν περικαθίσας, καὶ αὐτὴν εἷλεν, ἀρχαιοτάτην τε τῆς Ἰταλίας, καὶ τοῖς πᾶσιν ἀφθονωτάτην. μετὰ ταύτην αἱρεῖ Φαλίσκους, πόλιν οὐχ ἧττον τῆς προτέρας. ἀλλ' ἐπανέστη φθόνος ἐκ ταύτης αὐτῷ τῆς εὐημερίας, αἰτίαν τ' ἔσχεν, ὡς οὐ προσηκόντως διέλοι τῇ στρατιᾷ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, κατεκρίθη τε, καὶ ἀπεώσθη τῆς Ῥώμης. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Γάλλοι Σένονες ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ γενομένης μάχης [1] ἐνδεκάτῳ τῆς πόλεως σημείῳ παρὰ τὸν Ἄλλιον ποταμὸν, ἐπεξῆλθον φεύγουσι τοῖς Ῥωμαίοις, οὐδενὸς ἀνταίροντος, μέχρι τῆς πόλεως αὐτῆς· καταφυγόντες δὲ εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐκεῖ συνέσωζον ἑαυτούς. λιμοῦ δὲ λοιπὸν συνέχοντος αὐτοὺς, ἐφίσταται κάμνουσιν ὁ φυγὰς Κάμιλλος, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐκ τῆς εἰρημένης κρίσεως διάγων. καὶ νικᾷ μὲν αὐτοὺς τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ. ὡς δὲ οὐκ ἐξεχώρουν τοῦ ἄστεος, ὠνήσαντο Ῥωμαῖοι τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν χρυσίῳ. τοῦτο οὐκ ἤνεγκε μετρίως ὁ Κάμιλλος. παραχρῆμα δὲ ἐπεξελθὼν τῇ τῶν Γάλλων στρατιᾷ, αὐτήν τε διέφθειρε, καὶ τὸ δοθὲν ἀνέλαβε χρυσίον, καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ, ἅπερ ἦσαν ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἀφῃρημένοι, (σίγνα καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι) πάντα ἀναλαβὼν, τρίτον ἐν τῇ πατρίδι θρίαμβον ἐθριάμβευσεν, ἐπεκλήθη τε δεύτερος Ῥωμύλος, ὡς οἰκιστὴς καὶ αὐτὸς τῆς Ῥώμης γεγενημένος.

ta haec adnotatio: Οὗτός ἐστιν ὁ Κάμιλλος, ὃν παράλληλον τίθησι Πλούταρχος Θεμιστοκλεῖ τῷ Ἀθηναίῳ id est, *Hic est Camillus, quem Plutarchus in parallelis componit cum Themistocle Atheniense.* Sylb.

1 Perperam scriptum erat ἐν δεκάτῳ. Cellar.

B I-

[1] ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

α'. [2] ΕΤΕΙ τριακοσιοστῷ καὶ ἑξηκοστῷ πέμπτῳ μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης συνοικισμὸν, πρώτῳ δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ Γάλλοις γενομένην ἅλωσιν, ἐνηλλάγησαν αἱ δυναστεῖαι. ἀντὶ γὰρ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες ἐγένοντο στρατιωτικοὶ τὴν τῶν ὑπάτων ἔχοντες δύναμιν. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ τῆς Ῥώμης ηὐξήθη πράγματα. Κάμιλλος γὰρ Βολούσκων πόλιν, ἑβδομήκοντα τοῖς πᾶσιν ἐνιαυτοῖς οὐκ ἀποσχομένην τοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης πολέμου, [3] αὐτήν τε εἷλε, καὶ ἑτέραν Αἰκανῶν, καὶ Σουτείνων ἄλλην. πάσας τε αὐτὰς ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, καὶ τοὺς πολεμίους διαχρησάμενος, τρεῖς ἐπὶ τοῖς τρισὶν ἔθνεσιν ἐπετέλεσε θριάμβους.

β'. Καὶ Τίτος δὲ Καύπιος Κικιννάτος Πραινεστίνους, οἳ μέχρι τῶν προπυλαίων αὐτῶν πολεμοῦντες ἐχώρησαν, ἄχρις Ἀλλίου ποταμοῦ διώξας, νίκην τε ἤρατο κατ' αὐτῶν, καὶ πόλεις αὐτῶν ἑπτὰ τῇ Ῥώμῃ προσένειμε· καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς Πραινεστίνους, παραδόντας ἑαυτοὺς, ἐκτήσατο. πᾶν δὲ τοῦτο τὸ ἔργον εἴκοσιν ἐπετέλεσεν ταῖς πάσαις ἡμέραις, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθριάμβευσεν.

γ'. Ἀλλ'

1 Titulus iste, βιβλίον β' a me additus est: itidem etiam in seqq. Librorum enim nulla erat in Graeco exemplari distinctio. SYLB.

2 Margini exemplaris adnotatiuncula haec adscripta erat: ἔτη τξέ. Ὀλυμπιὰς ρ'. *anno* 365. *Olympias* 100. SYLB.

3 Fortasse scripsit Metaphrastes, αὐτήν τε εἷλε τὴν Βολούσκων πόλιν, καὶ ἑτέραν Ἐτρούσκων sed Αἰκανῶν vel Αἰκίκλων pro Ἐτρούσκων legemus rectius: cum Eutropius dicat *Aequorum urbem*. Dionysius Αἰκανοὺς appellat. SYLB. Locum corruptissimum Sylburgius restituit. Nam in codice Pithaei, quem Sylburgius expressit, erat, αὐτήν εἷλε τὴν Βολούσκων καὶ πόλιν, ἑτέραν Ἐτρούσκων, &c. δὲ ergo in τε, & Ἐτρούσκων in Αἰκανῶν [*Æquorum*, quos sic appellat Dionysius Halicarn.] Eutropio postulante mutatum est. Insuper verba, Βολούσκων πόλιν, abjecimus, quia proxime praecesserant, & perperam repetita videbantur, cum sufficeret pronomen αὐτήν. CELLAR.

1 Post

γ'. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ [¹ διεγένετο τῶν] στρατιωτικῶν ἀρχόντων ἡ δυναστεία· μικρὸν γὰρ ὕστερον κατελύθη, καὶ σχεδὸν ἔξω πάσης ἀρχῆς ἡ Ῥώμη διετέλεσεν. εἰ καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων τινες, καὶ κατὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς ἐβιάζοντο δυναστεύειν, καὶ τὸ κῦρος ἔχειν· ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τοῦτο ἐδυνήθησαν· ἐπανῆλθε γὰρ πρὸς τοὺς ὑπάτους ἡ ἐξουσία.

δ'. Λευκίου τοίνυν Γενουκίου καὶ Κοΐντου Σερβιλίου γενομένων ὑπάτων τελευτᾷ Κάμιλλος, τιμαί τε αὐτῷ δεύτεραι μετὰ τὸν Ῥωμύλον ἐψηφίσθησαν. Γάλλων δὲ πόλεμον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν κινησάντων, στρατοπεδευσαμένων δὲ ἀντιπέρα τοῦ Ἀνιήνου ποταμοῦ.

ε'. Τίτος Κοΐντιος δικτάτωρ ἀναδειχθεὶς ἐξῆλθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἀλλ' ἔλυσε τὴν μάχην οὐχ ἡ συμπλοκὴ τῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἀνὴρ νεανίας ² Μάνλιος· ὑφ' ἑνὸς γὰρ τῶν Γάλλων εἰς μονομαχίαν προσκληθεὶς ἐκεῖνόν τε καθεῖλε, καὶ τοῦ πολέμου τέλος ἔδωκε· τὸν στρεπτόν τε, ᾧ κεκόσμητο τὸν τράχηλον ὁ Γάλλος, ἑαυτῷ περιθεὶς, ἐκ τούτου Τορκουάτος αὐτός τε προσηγορεύθη, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ πάντες, μηνύοντες τῇ προσηγορίᾳ τὸν ἀπὸ τοῦ λαφύρου κόσμον. Τόρκους γὰρ ἐπιχωρίως ὁ στρεπτὸς καλεῖται. τότε μὲν οὖν Φυγῇ παρέδοσαν ἑαυτοὺς μετὰ δὲ ταῦτα καὶ κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τοῦ δικτά-

1 Post ἐπὶ πολὺ desideratur verbum διεγένετο, διέμεινε, vel simile aliud, cum genit. casu. articulo τῶν. In sequentibus aliquantum ab auctore discessit Metaphrastes. Quot vero annis tribuni militares consulari potestate fuerint, quot item tribuni plebis, e Fastis conspicitur luculentius; praesertim vero e Graecis; in quibus illi extraordinarii magistratus sunt omissi. Sylb.

2 Μάνλιος. Sic recte Cellarius edidit. Eumque secuti sunt Hearne & Havercamp. Μανίλιος Sylburg. Sic *Manlius*, *Mallius*, & *Manilius* apud Eutropium, aliosque saepius confunduntur. vide quae ad Lat. textum diximus. Verh.

πάτρος Συλπικίου. Καὶ Τοῦσκοι δὲ ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου συνεκόπησαν. ὡς ὀκτὼ δὲ χιλιάδας αἰχμαλώτων τῷ θριάμβῳ ποιήσας πλῆθος ὁ νικήσας ἐθριάμβευσε.

ϛ. Μετὰ τοῦτο γίγνεται τῶν Ῥωμαίων ἀπογραφή. καὶ τῶν Λατίνων, τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις ἤδη γεγενημένων, σώματα παρέχειν εἰς στρατιὰν οὐ βουλομένων, ἐξ αὐτῶν πολιτικῶν [1] συνελέγη τὸ στράτευμα. δέκα δὲ ἐξ αὐτῶν συντάξεις ἐγένοντο, λεγεῶνες κατὰ τὴν αὐτῶν καλούμεναι φωνὴν, ἐκ τῆς γινομένης τῶν νέων ἐπιλογῆς· λέγειν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐπιλέξασθαι λέγεται. αἱ δέκα δὲ αὗται λεγεῶνες ἑξήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν εἶχον, ὡς ἑκάστην εἰς ἑξακισχιλίους τελεῖν· καὶ οὕτως ὁ τοσοῦτος συνήχθη στρατὸς, οὔπω τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων εἰς τὸ πᾶν ἐπιδεδωκότων· τοσαύτη τῶν στρατιωτικῶν ἦν ἐπιθυμία, καὶ τῶν πολιτῶν ἀνδρεία. τοῦτο δὴ τὸ στράτευμα τῶν πολιτῶν ἐξάρας, ἐπὶ τοὺς Γάλλους ἐχώρησεν, ἡγουμένου τῆς στρατιᾶς Φουρίου. ἀλλά τις ἐκ τῶν Γάλλων στρατευόμενος, πρὶν ἢ συμμίξαι τὰ πλήθη, ἐν προκλήσεως τῶν ἀρίστων τῶν Ῥωμαίων εἰς μονομαχίαν ἐκάλει. Τότε τοίνυν ἐθελοντὴς ἐξανέστη Μάρκος Οὐαλέριος, ἐν τοῖς ἄρχουσι τῶν στρατιωτικῶν τε-

τα-

1 Corruptus est locus: ac talis quaepiam requiritur lectio; ἐξ αὐτῶν τῶν πολιτῶν συνελέγη τὸ στράτευμα. δέκα δὲ ἐξ αὐτῶν συντάξεις ἐγένοντο. & cum in Latino textu tironum fiat mentio, post στράτευμα addendum fortasse νεολέκτων σωμάτων, aut νεοστρατεύτων σωμάτων. (sic enim tirones vocant Glossae vet.) vel, retento adjectivo πολιτῶν, addendum ei substantivum νέων. Sylb. Emendavimus sic cum Sylb. ex συλλεγῆναι, sicut & paulo post δέκα δὲ ex δεκάδες. Cellar. Cum vero in Latino textu tyronum fiat mentio, post στράτευμα addendum ex conjectura Sylb. νεολέκτων σωμάτων, aut νεοστρατεύτων σωμάτων. (Sic enim tyrones vocant Glossae vett.) vel, retento adjectivo πολιτικῶν, addendum ei substantivum νέων. Hav.

1 Ει-

ταγμένος καὶ σκευασάμενος ἐπῆλθεν. ὁρμῶντι δὲ αὐτῷ κατὰ τοῦ πολεμίου, κόραξ ἐπιπτὰς κατὰ τὸν δεξιὸν ἔστη βραχίονα. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄνδρες συνέμιξαν· ὁ δὲ κόραξ τοῖς τε ὄνυξι καὶ τοῖς πτεροῖς ἔπαιε τοῦ Γάλλου τὰ ὄμματα, κωλύων εὐθὺ τῷ πολεμοῦντι προσβλέπειν· καὶ οὕτω πίπτει μὲν ὁ Γάλλος. τῷ Οὐαλερίῳ δὲ ὁ τῆς νίκης τρόπος δέδωκε τὴν προσηγορίαν. Κορβῖνος γὰρ ὠνομάσθη [1] (ἀπὸ) τοῦ κόρακος, οὕτω κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν ὀνομαζομένου φωνήν· καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων τὰ τῆς εὐμοιρίας ἔστη· ἀλλὰ τρίτον καὶ εἰκοστὸν γεγονὼς ἔτος ἐπὶ τὴν ὑπατείαν [2] ἐκλήθη. Λατῖνοι δὲ, οἱ τὴν στρατολογίαν ἀρνησάμενοι, καθάπερ ἔκ τινος μελέτης ἐπὶ μεῖζον ἐχώρησαν· ἔφασκον γὰρ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐκ σφῶν αὐτῶν χρῆναι χειροτονεῖσθαι. Τῶν Ῥωμαίων δὲ οὐ συνθεμένων, ἀνεφθη πόλεμος μέγιστος, εἴπερ τις ἄλλος·

ζ. Καὶ τοῦτοι μὲν ἡττήθησαν οἱ Λατῖνοι, καὶ θρίαμβον ἔσχεν ἡ νίκη· τοῖς ὑπάτοις δὲ, ὡς ὑπὲρ ἔργου μεγάλου, κατά τι χωρίον, ὃ Ῥῶστρα καλοῦσιν, ἀνδριάντες ἀνέστησαν. τοῦτο δὲ τὸ χωρίον τὰς πρὸς τὸν δῆμον ἐδέχετο τῶν ὑπάτων τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων δημηγορίας. ἐκεῖθεν γὰρ ἐν ταῖς καταλαμβανούσαις χρείαις διελέγοντο τῷ δήμῳ. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν Ἀλεξάνδρεια παρὰ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου συνῳκίσθη, καὶ ταύτην ἐδέξατο τὴν προσηγορίαν ἡ τῆς Αἰγύπτου πάσης μήτηρ.

η'. Ἐντεῦθεν δὴ καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ηὐξήθη Ῥωμαίοις, καὶ πρὸς ἄκρον ἀφίκοντο δυναστείας. ἀμέλει πορρωτάτω

τας

1 Ἀπὸ inclusa praepos. addita ex Suida. Sylb. Hanc historiam suis inseruit Suidas V. Ἀμύντιν, ex Capitone, ut videtur Kustero. Verh.

2 Pro corrupto ἠλήθη; legendum videtur ἠλάθη vel ἐκλήθη. Sylb.

1 Pro

¹ λοιπὸν αὐτοῖς οἱ πόλεμοι συνεκροτοῦντο. ἐπὶ Σαμνίτας γοῦν, ² τετρακοσίοις ἀπῳκισμένους σημείοις, τὴν στρατιὰν ἐκίνησαν, ἧς ἀφηγεῖτο Παπίριος Κούρσωρ, τὴν τῆς δικτατωρείας ἔχων ἐξουσίαν. χρείας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Ῥώμην καλούσης τὸν ἄρχοντα τοῦ ἵππου Φάβιον Μάξιμον (ἠκολούθει δὲ αὕτη, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, δυναστεία τῷ δικτάτωρι) κατέλιπεν ἐπιτροπεύειν τοῦ στρατοῦ, παρεγγυήσας μὴ συμμίξαι, μήτε εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, πρὶν ἂν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπανήκῃ. λαβόμενος δὲ ὁ Φάβιος καιροῦ, καὶ μικρὰ φροντίσας τῶν τοῦ δικτάτωρος ἐντολῶν, ἐμαχήσατο μὲν μετὰ λαμπρᾶς τῆς τύχης, καὶ τοὺς Σαμνίτας ἀπώλεσε πανστρατιᾷ. ἐπὶ τούτοις ψῆφον ἐπήγαγεν ὁ δικτάτωρ αὐτῷ θανάτου· διεσώθη δὲ τῇ τε τοῦ στρατεύματος περὶ αὐτὸν σχέσει. καὶ τῇ τοῦ δήμου σπουδῇ· τοσαύτη τε ἐκινήθη κατὰ τοῦ Παπιρίου στάσις, ὡς παρὰ μικρὸν ἐλθεῖν αὐτὸν θανάτου.

θ'. Μετὰ ταῦτα οἱ Σαμνῖται τοὺς Ῥωμαίους, ὑπατευόντων Τίτου Βετουρίου καὶ Σπουρίου Ποστουμίου, μετὰ πολλῆς κατεπολέμησαν τῆς αἰσχύνης· καὶ κύριοι καταστάντες αὐτῶν, ἔθεντο σπονδὰς τοῖς ἡττημένοις ἀπρεπεῖς· ἀλλ' ἡ σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος τὰς μὲν σπονδὰς παρεσάλευσαν, ὡς ἐν δυσπραγίᾳ γεγενημένας, ἀνέλαβον δὲ τὴν μάχην. καὶ οἱ πρότερον νενικηκότες ἡττήθησαν, Παπιρίου τοῦ ὑπάτου τῇ μάχῃ στρατηγοῦντος. πεσόντων δὲ τῶν πλειόνων ἑπτὰ χιλιάδες ἀνδρῶν αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῖς νενικηκόσιν ἐγένοντο· καὶ πρῶτος οὗτος κατὰ Σα-

1 Pro λοιπῶν, aptius ſcribemus λοιπὸν, ut alibi paſſim. Sylb.

2 Quam male Metaphraſtes Eutropii mentem ceperit, aut expreſſerit vel hoc loco manifeſtum eſt: Eutropius enim *in centeſimo & triceſimo ferme milliario* hoc bellum geſtum tradit. Verh.

Σαμνιτῶν ἐδόθη τῷ Παπιείῳ θρίαμβος. Κατὰ δὲ τὸν τοῦτον χρόνον Ἄππιος Κλαύδιος κήνσωρ αἱρεῖται, ἤγουν τιμητής. ἀρχὴ δὲ ἦν αὕτη τῶν μεγίστων, καὶ ἦν ἔργον αὐτῇ τοὺς τῶν πολιτῶν διερευνᾶσθαί τε καὶ κρίνειν βίους· τιμωρίας τε κατὰ πάσης ἠδύνατο δυναστείας, καὶ οὐδεὶς ἦν ἔξω τῆς τοῦ κήνσωρος ἐξουσίας. κύριοι δὲ ἦσαν οἱ κήνσορες καὶ ἔργοις καινοῖς κατακοσμεῖν τὴν πόλιν. ὁ Κλαύδιος γοῦν πηγὴν ὠχέτευσεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις αὐτῷ μέχρι νῦν ἐπονομάζεται Κλαυδία· ὁδόν τε ἐστόρεσεν, ἥτις ἐπεκλήθη καὶ αὐτὴ τῷ πεποιηκότι Ἀππία προσαγορευθεῖσα. οὕτως ἡ μὲν τὸ [1] ἐπώνυμον ἔχει τοῦ πεποιηκότος, ἡ δὲ αὐτὸ τοὔνομα. Τούτων ὧδε πεπραγμένων Σαμνῖται τὴν μάχην ἀνενεώσαντο, Κοΐντου Φαβίου Μαξίμου τὴν ὑπατείαν ἔχοντος. παῖς δὲ ἦν οὗτος τοῦ μικροῦ πρόσθεν εἰρημένου Φαβίου Μαξίμου. οὗτος ἡττᾶται τὴν μάχην [καὶ] τρισχιλίους ἀποβάλλει τῶν μαχιμωτάτων. λήγατος δὲ αὐτῷ χειροτονηθεὶς ὁ πατὴρ Φάβιος, ἐνίκησέ τε τοὺς Σαμνίτας, καὶ πολλὰς αὐτῶν πόλεις εἷλεν. Ἔπειτα διαδέχονται τὴν ὕπατον ἀρχὴν Πούβλιος Κορνήλιος Ῥουφῖνος, καὶ [2] Μάρκος Κούριος Δεντάτος, καὶ συνάψαντες πρὸς τοὺς Σαμνίτας πόλεμον, πολλαῖς τε μάχαις λαμπροὶ ὑπερέσχον, καὶ παντάπασιν αὐτοὺς ἐκπολιορκήσαντες δι' ἐτῶν ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα τέλος ἔδοσαν τῷ πολέμῳ. ὡς

ἔπος

1 Major erit ſtructurae convenientia, ſi pro τοι ἐπωνύμως legamus τὸ ἐπώνυμον, *cognomen*. In ſequenti commate exemplar habet αὐτῷ errore ambiguo. tu ſi noſtrum αὐτὸ nolis, reponere poteris αὐτοῦ. SYLB. Sic vult Sylb. loco ἐπωνύμως. In ſequenti commate exemplar habet αὐτῷ, errore ambiguo. Sylb. emendavit αὐτὸ. quod ſi diſplicet, reponere poteris αὐτοῦ. HAV.

2 Metaphraſten librariorum incuria M. pro M'. ſcribentium fuiſſe deceptum, ad Eutropium aliquoties oſtendimus: *Manius*, non *Marcus* ei fuit praenomen; Idem error infra ιδ´. VERH.

1 Pro

ἔπος δὲ εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν ἐντὸς τῆς Ἰταλίας ἐθνῶν οὕτω τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις κατειργάσατο.

ι'. Πολλοῖς δὲ ὕστερον ἐνιαυτοῖς πλῆθος Γάλλων ἀξιομάχητον, Τούσκοις τε καὶ Σαμνίταις κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκοινώνησαν· καὶ τὸν δρόμον ἐπ' αὐτὴν ποιούμενοι, παρὰ Γνέου Κορνηλίου Δολοβέλλου τοῦ ὑπάτου πανωλεθρίᾳ διεφθάρησαν.

ια'. Ὑπὸ τούτους τοὺς χρόνους Ταραντίνοις, ἐν ὑστάτῳ τῆς Ἰταλίας πάσης κειμένοις, ἐπήχθη παρὰ Ῥωμαίων πόλεμος. αἰτία δὲ ἦν τοῦ πολέμου παροινία καὶ ἀσέλγεια παρὰ τοῦ δήμου τοῦ Ταραντίνου κατὰ τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης τετολμημένη. ἀκμαζόντων δὲ τῶν κατὰ τὴν μάχην, Πύρρον ἐπικαλέσαντο σύμμαχον Ταραντῖνοι, γένος μὲν τῶν ἀπ' Ἀχιλλέως, βασιλεύοντα δὲ τῶν Ἠπείρων. καταλαμβάνει τοίνυν τὴν [1] Ἰταλίαν ὁ Πύρρος· καὶ τοῦτον πρῶτον πόλεμον ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι πρὸς στρατιὰν ἐξ ὑπερορίων ἥκουσαν. [2] ἐπὶ τούτῳ ὕπατος ἐχειροτονήθη Πούβλιος Οὐαλέριος Λευῖνος. [3] οὗτος Πύρρου κατασκόπους ἑλών, προσέταξεν ἅπαν αὐτοῖς ἐπιδειχθῆναι τὸ στρατόπεδον· εἶτα ἀφεθῆναι, καὶ τῷ Πύρρῳ γενέσθαι μηνυτάς, ὧν ἐθεάσαντο. μετὰ ταῦτα γίνεται μάχη, καὶ τραπέντος τοῦ Πύρρου, μεταβολὴν ἔσχεν διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἡ τοῦ πολέμου τύχη. ἀγνῶτες γὰρ ὄντες τούτων οἱ Ῥωμαῖοι τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἵππων πρὸς τὴν ἀθρόαν ὄψιν ἐκπλαγέντων, φοβηθέντες ἔσχον ἔλαττον. κακῶς δὴ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκ τούτου δια-

χει-

1 Pro τὴν βασιλείαν legendum esse τὴν Ἰταλίαν Latinus textus arguit. Sylb. Perperam & scriptum, & excusum fuerat βασιλείαν. Cellar.

2 Aptius fortassis ἐπὶ τούτῳ: & seqq. τοὺς Πύρρου κατασκόπους. Sylb. Emendat Sylb. ex ἐπὶ τούτων. Cellar.

3 Alii: οὗτος ὁ Πύρρου, sed abjiciendum ὁ, monitore Sylburgio. Cellar.

1 Ex-

κειμένων, ἡ νὺξ ἔδωκε τῇ συμπλοκῇ τέλος. ἡττησάμενος ὁ Λαβῖνος ὑπεχώρησε. Κατὰ δὴ ταύτην τὴν μάχην χιλίους ὀκτακοσίους Πύῤῥος αἰχμαλώτους εἷλεν, καὶ τῷ μεγίστῳ αὐτοὺς ἠξίωσε τιμῶν· τοὺς δὲ πεσόντας ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, ταφῇ παραδέδωκεν. ἰδὼν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐν νεκροῖς τοῖς σώμασιν φοβερούς, πάντων τε τὰς πληγὰς ἐμπροσθίους, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνασχὼν, ἔφη, πάσης ἂν κρατῆσαι τῆς γῆς, εἰ τοιούτοις αὐτῷ χρῆσθαι στρατιώταις ἐξεγένετο.

ιβ'. Μετὰ ταῦτα συνάπτουσιν ἑαυτοὺς τῷ Πύῤῥῳ Σαμνῖται καὶ Λευκανοὶ, καὶ Βρέττιοι, καὶ γίνεται δρόμος ἁπάντων ἐπὶ τὴν Ῥώμην· πᾶν τε τὸ προστυχὸν ἢ πυρὸς ἦν ἔργον, ἢ σιδήρου, καὶ τὴν μὲν Καμπανίαν ἐξεπολιόρκησαν· ἧκον δὲ ἐπὶ τὴν Πραίνεστον, τῆς πόλεως ὀκτωκαιδεκάτῳ σημείῳ ἀφεστῶσαν. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Πύῤῥος τὸν ὕπατον καὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν ὄπισθεν αὐτῷ κατακολουθήσασαν, εἰς τὴν Καμπανίαν ὑπεχώρησεν· καὶ παραγίνονται πρὸς αὐτὸν πρέσβεις Ῥωμαίων, ἐξωνήσασθαι βουλόμενοι τοὺς αἰχμαλώτους. Τούτους διὰ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἐποιήσατο, [1] εἶχέ τε ὡς ἐνὶ μάλιστα φιλοφρόνως, τὰ λύτρα τε ἀποσάμενος, προῖκα τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέπεμψεν. ἕνα δὲ ἐκ τῶν πρεσβέων Φαβρίκιον οὕτως ἠγάσθη καὶ ἐθαύμασεν, ὥστε, ἐπειδὴ πενίᾳ συζῆν αὐτὸν ἔγνω, τοὺς θησαυροὺς ἐπιδείξας, τὸ τέταρτον αὐτῷ προὔθηκεν αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀρχῆς, εἰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἕλοιτο συνουσίαν, καὶ μετὰ τῶν πολιτῶν [2] αὐτῷ προστεθείη. καταφρονηθείσης δὲ τῆς ὑποσχέσεως, ηὐξήθη τῷ Πύῤῥῳ τὸ περὶ τὴν Ῥώμην τε

καὶ

1 Excusum erat in ed. Sylb. εἶδε. Cellar.

2 Convenientius αὐτὸν προσθείη, *se adjungeret*, vel, αὐτῷ προστεθείη, *ipsi se adjungeret*, *ad eum se conferret*. Sylb. Sylburgius ita divinavit legendum esse. Vulgatum αὐτὸν προθείη. Cell.

1 Pro

καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς θαῦμα, καὶ πρέσβεις ὁ νενικηκὼς πέμπει, παρὰ τῶν ἡττημένων σπονδὰς ἐπαγγέλλων ἴσας ἑκατέροις· τῆς δὲ πρεσβείας ἐξῆρχεν ἀνὴρ ἐπιφανὴς Κινέας. τῶν σπονδῶν δὲ μέρος ἦν καὶ τόδε· τῆς Ἰταλίας ἔσω ἤδη ἐδέδεκτο τὸν Πύῤῥον ἢ πολιορκηθὲν, ἢ ἑκούσιον τῆς αὐτοῦ δεσποτείας εἶναι.

ιγ′. Ταύτην οὐκ ἐδέξαντο τὴν συνθήκην οἱ Ῥωμαῖοι, ἀπεκρίναντο δὲ τοῖς πρέσβεσι, σπονδὰς οὐδαμῶς ἔσεσθαι Πύῤῥῳ τε καὶ αὐτοῖς, εἰ μὴ πάσης τῆς Ἰταλίας ἐκχωρίσειε· μέγα τε μηδὲν ἡγεῖσθαι σφᾶς παρεσχηκέναι Πύῤῥον τὸ κατὰ τοὺς αἰχμαλώτους. [1] τούτου δὲ εἶναι σημεῖον, τὸ τοὺς ἀφεθέντας ἀτίμους εἶναι παρ' αὐτοῖς, ὡς ἀναξίους τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, δι' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὅτι δὲ πολεμοῦντες ληφθεῖεν. λύσιν τε αὐτοῖς οὐκ ἔσεσθαι τοῦ κακοῦ, πρὶν ἂν τῶν διεγνωσμένων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατεύματος τῶν πολεμίων λάφυρα κομίσοιεν. Οὕτω μὲν οὖν ἐπανῆλθεν ἄπρακτος ἡ πρεσβεία. πυνθανομένῳ δὲ τῷ Πύῤῥῳ παρὰ τῶν πρεσβέων, οἵαν εὕροιεν τὴν πόλιν, φασὶ τὸν Κινέαν εἰπεῖν, πατρίδα βασιλέων ἑωρακέναι· τοῦτο δηλοῦντα, ὡς οἱ τῆς πόλεως ἔνοικοι πάντες τοιοῦτοι τυγχάνουσιν, οἷος αὐτὸς ὁ Πύῤῥος κατὰ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ὑπείληπται.

Ἐντεῦθεν ἐκστρατεύουσι πάλιν ἐπὶ τὸν Πύῤῥον ὑφ' ἡγεμόσιν ὑπάτοις Πουβλίῳ Σουλπικίῳ, καὶ Δεκίῳ. καὶ γενομένης μάχης πτερώσκεται Πύῤῥος, καὶ τῶν ἐλεφάντων ἀναιρεῖται τὸ πλεῖστον· πίπτουσί τε τῶν μετὰ Πύῤῥου χιλιάδες εἴκοσι, Ῥωμαίων δὲ πεντακισχίλιοι μόνοι. Φεύγει τοίνυν ὁ Πύῤῥος ἐπὶ τὴν Τάραντα.

ιδ′. Καὶ

1 Pro τοῦτο non minus apte legeris τούτου gen. caſ. Sylb. Elegantius, quam quod vulgo exſtat τοῦτο. Cellar.

1 Vid.

ιδ΄. Καὶ διελθόντος ἐνιαυτοῦ μετὰ ταύτην τὴν μάχην, Φαβρίκιος αὖθις ἐπιπέμπεται τῷ Πύῤῥῳ μετὰ στρατιᾶς, ᾧ τὸ τέταρτον τῆς βασιλείας ἦν ὑπεσχημένος. στρατοπεδευσάμενοι δὲ ἐκ τοῦ πλησίον αὐτός τε καὶ ὁ Πύῤῥος, ἀνέμενον τὴν μάχην· μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἰατρός τις τῷ Πύῤῥῳ συνὼν, προσφθέγγεται τῷ Φαβρικίῳ, ὑπισχνούμενος φαρμάκῳ τὸν Πύῤῥον ἀναιρήσειν, εἴ τις αὐτῷ τοῦ ἔργου τούτου καρπὸς γένοιτο. Τοῦτον δ᾽ ὁ Φαβρίκιος δέσμιον ἐκπέμπει τῷ Πύῤῥῳ, σημαίνας ὡς οὐκ ἔστι Ῥωμαίων, δόλῳ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ᾽ ὅπλοις ἀναιρεῖν. Τότε τὸν Φαβρίκιον ὑπεραγασθεὶς ὁ Πύῤῥος, οὗτός ἐστιν, ἔφη, Φαβρίκιος, ὃν οὐκ ἔστιν ἀφελκυσθῆναι τοῦ πρέποντος, ὥσπερ οὐδὲ τὸν ἥλιον τῆς αὐτοῦ φορᾶς. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἀπεχώρησεν. Φαβρίκιος δὲ, Λευκανούς τε καὶ Σαμνίτας ἑλὼν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἐθριάμβευσεν. Δέχονται δὲ τὴν ὑπατείαν [1] Μάρκος Κούριος Δεντάτος, καὶ Κορνήλιος Λέντουλος· εὐθὺς δὲ ἐπὶ τὸν Πύῤῥον ἐκστρατεύουσιν. ὁ τοίνυν Κούριος συνῆψε πρὸς αὐτὸν μάχην, καὶ τὸ μὲν στράτευμα σχεδὸν ἅπαν ἀπώλεσε τοῦ Πύῤῥου, αὐτόν τε ἡ Τάρας ὑπεδέξατο, φεύγοντα, καὶ γίνεται τῆς παρεμβολῆς τῶν πολεμίων ὁ Κούριος ἐγκρατής. ὁ δὲ τῶν πεσόντων πολεμίων ἀριθμὸς εἴκοσι τρεῖς ἦσαν χιλιάδες. οὗτος ὁ πόλεμος ἔδωκε τῷ Κουρίῳ θρίαμβον. ἐπισημότατός τε οὗτος ἐγένετο τῶν πώποτε, τεσσάρων ἐλεφάντων τότε πρῶτον ἐν τῇ Ῥώμῃ φανέντων. Τούτων οὕτω πραχθέντων καὶ τὸν Τάραντα ἀπολιπὼν ὁ Πύῤῥος ἐπὶ τὸ Ἄργος ἐχώρησεν· ἔνθα τὸ τέλος τοῦ βίου ἐδέξατο, [2] πεσὼν ἐν πολέμῳ.

ιε΄ Ευ-

1 Vid. supra 9.

2 Pyrrhum tegula in caput injecta, occisum esse in Argivae urbis oppugnatione tradit in ejus vita Plutarchus. Hic autem Exemplaris margini haec ad-

 scri-

ιε'. Ἐντεῦθεν Γάϊος Φάβιος [1] Λίκινος, καὶ Γάϊος Κλαύδιος Κανίνας ὕπατοι χειροτονοῦνται, τετρακοσιοστῷ καὶ ἑξηκοστῷ καὶ πρώτῳ τῆς Ῥώμης ἔτει. κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πρέσβεις ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, πεμφθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, κατέλαβον τὴν Ῥώμην, αἰτούμενοι παρ' αὐτῶν εἰρήνην τε καὶ φιλίαν.

ιϛ'. Ἐκδεξαμένων δὲ τὴν ὑπατείαν Κοΐντου Κυλληνίου καὶ Γαΐου Φαβίου Πίκτορος, Πικέντες πόλεμον ἐκίνησαν. χρόνου δὲ διελθόντος οὐ πολλοῦ παρὰ τῶν ἑξῆς ὑπάτων Πουβλίου Σεμπρωνίου, καὶ Ἀππίου Κλαυδίου κατεπολεμήθησαν, ὡς καὶ θριάμβου γενέσθαι χώραν. τότε δὴ καὶ πόλεις [2] παρὰ Ῥωμαίοις ᾠκοδομήθησαν, Ἀρίμινός τε ἐν Γάλλοις, καὶ Βενεβεντὸς ἐν Σαμνίῳ.

ιζ'. Μάρκου δὲ Ἀτιλίου Ῥηγούλου καὶ Λουκίου Ἰουνίου Λίβωνος ἐλθόντων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, κατὰ Σαλλεντίνων ἐδογματίσθη πόλεμος· ἡττήθησαν δὲ, καὶ τῆς πόλεως ἐξέπεσαν τῆς ἑαυτῶν· καὶ μετὰ τούτων Βρυνδισηνοί. καθ' ὧν ἁπάντων οἱ νικήσαντες ἐθριάμβευσαν.

ιη'. [3] Τετρακοσιοστῷ δὲ καὶ ἑβδομηκοστῷ τῆς πόλεως, ἐπὶ πολὺ λοιπὸν ἦν καὶ παρὰ πᾶσι λαμπρὸν τὸ τῆς Ῥώμης ὄνομα. οὔπω δὲ τῆς Ἰταλίας ἐκτὸς αὐτοῖς συνεκεχρό-

τητο

scripta erat adnotatio: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τελευτῆς Πύῤῥου τοῦ Ἠπειρωτῶν βασιλέως, ἔτη υξά. i. e. *ab urbe condita usque ad mortem Pyrrhi Epirotarum regis, anni* 461. Sylb.

1 In Gr. exemplari perperam scriptum erat Λικίνιος & Καμιλλίας, pro Λίκινος & Κανίνας: nec multo rectius in Fastis Graecis. Sylb. Propria illa nomina nonnihil discrepare a Latino manifestum est: sed quod constructionem & sensum minus turbant, reliquimus. Cellar. Optime etiam habet Graeca lectio, neque immutatione eget. *C. Fabius Licinus*, & *C. Claudius Canina*, vocabantur Coss. Sed minus recte Cellarius Latinum dedit textum *C. Fabricio Luscino* & *C. Claudio Cinna Coss.* Vid. ad Eutrop. c. 15. Verh.

2 Aptius παρὰ Ῥωμαίων, *a Romanis*. Sylb.

3 Ab Eutropii quamquam etiam errantis mente recedit hic Met. Vid. ad Lat. text.

1 Exem-

τουτο πόλεμος. τότε τοίνυν βουληθέντες τὸ τῶν πολιτῶν γνῶναι πλῆθος, ἀπογραφὴν ἐποιήσαντο, [1] καὶ συνηριθμήθησαν ἀνδρῶν ἐννέα καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ δισχίλιοι διακόσιοι τεσσαράκοντα τέσσαρες· καί τοι παρὰ [2] πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον οὐδὲ μιᾶς γενομένης ἀναχωρῆς πολέμου. ἐν ταύτῃ τῇ δυνάμει τῆς πόλεως πρὸς Ἄφρους αὐτοῖς ὁ πρότερος κινεῖται πόλεμος, Ἀππίου Κλαυδίου καὶ Κοίντου [2] Φαβίου τὴν ὕπατον ἐχόντων ἀρχήν. γίνεται τοίνυν [3] ἐν τῇ Σικελίᾳ συμπλοκή· καὶ νικήσας ὁ Κλαύδιος Ἄφρους τε καὶ τὸν βασιλέα Σικελίας Ἱέρωνα, καθ' ἑκατέρων ἐθριάμβευσε.

ιθʹ. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Οὐαλέριος Μάρκος, καὶ Ὠτακίλιος Κράσσος ὕπατοι μεγάλα κατὰ τὴν Σικελίαν εἰργάσαντο. Ταυρομένιον καὶ γὰρ Κατάνην, καὶ πεντήκοντα πρὸς ταύταις ἑτέρας πόλεις, τῇ Ῥωμαϊκῇ συνῆψαν ἀρχῇ. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πρὸς Ἄφρους πολέμου, παρασκευῆς ἐπὶ τὸν βασιλέα γενομένης Ἱέρωνα, φθάσας τὴν μάχην Ἱέρων, καὶ μετὰ τῆς συγκλήτου τῆς ἐκ Συρακουσίων, αἰτεῖ παρὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπὶ διακοσίοις ἀργυρείου ταλάντοις, καὶ λαμβάνει. τρέπεται τοίνυν ἡ παρασκευὴ ἐπὶ τοὺς Ἄφρους, καὶ ἡττῶνται· καὶ θριαμβεύει κατ' αὐτῶν ὁ νενικηκώς.

κʹ. [4] Ἔτει δὲ πέμπτῳ τοῦ προτέρου πρὸς Ἄφρους πολέ-

1 Exemplaris margini haec adnotata erat censu summa: ἀνδρῶν μυριάδες, ἐγγὺς λʹ τότε ἦσαν ἐν Ῥώμῃ. *hominum circiter* 30. *myriades* (i. e. CCC. millia) *tunc erant in urbe Roma*. Sylb. Διακόσιοι pro τριακόσιοι. Vid. ad Eutrop. ipsum.

2 Non *Fabius* sed *Fulvius* vocabatur. Idem error seq. Lib. redit. Conf. quae ad Lat. text. diximus. Verh.

3 Rectius ἐν τῇ Σικελίᾳ. Sylb. Ita emendat Sylb. quod scriptum erat, ἐκ τῆς Σικελίας. Hav.

4 Margini exemplaris adscripta haec adnotatio; ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τοῦ πρώτως θαλάσσης ἐπέβησαν Ῥωμαῖοι καὶ ἐναυμάχησαν Καρχηδονίοις, ἔτη υοʹ ἔγγιστα. *Ab urbe* con-

πολέμου, Γαΐου Δουϊλλίου καὶ Γναίου Κορνηλίου [1] Ἀσιανοῦ καθεστηκότων ὑπάτων, ἐναυμάχησαν Ῥωμαῖοι [2], τοῦτο πρῶτον ἐν θαλάττῃ πολεμοῦντες· ναῦσί τε ἐχρῶντο μακραῖς, ἃς αὐτοὶ μὲν ἐκάλουν [3] ῥοστράτας ἀπὸ τοῦ τὰς πρώρας αὐτῶν ὀρνέων τινῶν μιμεῖσθαι ῥάμφη· [4] Λιβύρνα δὲ ἡ συνήθεια προσαγορεύει. κατὰ ταύτην δὲ τὴν ναυμαχίαν ἐξ ἀπάτης ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο Κορνήλιος· κρατῶν γὰρ τοῖς ὅπλοις, δόλῳ τῶν Ἄφρων, ὡσανεὶ σπονδὰς αἰτούντων, τῆς αὐτῶν ἐπιβὰς τριήρους συνελήφθη τε καὶ δεθεὶς ἀπήχθη. Δουΐλλιος δὲ, ἐπεξελθὼν τῇ μάχῃ, νικᾷ τὸν στρατηγὸν τῶν πολεμίων, μίαν τε καὶ τριάκοντα ναῦς αἱρεῖ, δέκα καὶ τέσσαρας ἑτέρας καταποντίσας· ἑπτὰ δὲ χιλιάδας αἰχμαλώτων ὑφ' ἑαυτὸν κατεστήσατο, τρεῖς δὲ διέφθειρε χιλιάδας σιδήρῳ τε καὶ τοῖς ὕδασι νίκην τότε κατεπράξαντο Ῥωμαῖοι, ἧς ἄλλην οὐχ ἡγήσαντο λαμπροτέραν, οὐδ' αὖ χαριεστέραν· ἐπειδήπερ ὁμολογουμένως τοὺς κατὰ γῆν κρατοῦς, κρείττους καὶ κατὰ θάλατταν ὤφθησαν, ἐν ᾗ πλεονεκτεῖν Ἄφροι τὸ πρὶν ἐνομίζοντο. Γαΐου δὲ Ἀκυλίου Φλώρου καὶ Λουκίου Σκιπίωνος διαδεξαμένων τὴν ὑπατείαν Κορσικὴ καὶ Σαρδὼ παντὶ τρόπῳ πολιορκηθεῖσαι, πολύ τε ἀποβαλοῦσαι πλῆθος ἀνδρῶν αἰχμαλώτων ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις γενομένων, ἀφορμὴ θριάμβου τοῖς νενικηκόσιν ἐγένοντο

κα΄. Λουκίου δὲ Μανλίου Βούλσωνος, καὶ Μάρκου Ἀτιλίου

condita usque ad id tempus quo Romani primum ingressi mare, navali praelio cum Carthaginiensibus conflixerunt anni proxime 470. Sylb.

1 Non *Asianus* sed *Asina* Vid. ad Eutrop.

2 Scriptum & editum erat: ῥώστρα μιμείχθαι corrupto loco medicinam Sylb. in indice Graeco attulit. Cellar.

3 τε vel tollenda videtur, vel in τότε mutanda. Sylb. Vitiose scriptum & inclusum erat τε. Cellar. Vel idem sonat quod τότε, vel ex τότε depravatum est. Hav.

4 Intellige πλοῖα. Cellar.

λίου Ρηγούλου τὴν ἀρχὴν ὑποδεξαμένων, ἐκ τῆς Ἰταλίας τε καὶ Σικελίας ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ὁ πόλεμος μετηνέχθη· καὶ γίνεται ναυμαχία καρτερὰ πρὸς Ἀμίλκαρην, τὸν τῶν πολεμίων στρατηγόν· καθ' ἣν τέσσαρας καὶ ἑξήκοντα ναῦς οἱ Ῥωμαῖοι καταποντίσαντες, τὸν μὲν στρατηγὸν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἀπέβαλον δὲ καὶ αὐτοὶ δύο καὶ εἴκοσι ναῦς. ἀποβάντες δὲ εἰς τὴν πολεμίαν γῆν εὐθὺς μὲν Κλυπέαν εἷλον, ἐπιφανῆ τῶν Ἄφρων πόλιν· δρόμος δὲ ἦν αὐτοῖς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα· πᾶν δὲ ὃ διῆλθον ἐκπολιορκήσαντες, ἐχειρώσαντο· καὶ Μανίλιος μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε μετὰ λαμπρᾶς νίκης, ἑπτὰ καὶ εἴκοσι χιλιάδας αἰχμαλώτων ἄγων. Ρήγουλος δὲ παραμείνας ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, ἐπανέλαβεν ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς τὴν μάχην, τρισὶ τῶν πολεμίων στρατηγοῖς ἀντιπαραταξάμενος. περιγενόμενος δὲ τοῦ πολέμου, ὀκτὼ δὲ καὶ δέκα χιλιάδας ἀνελὼν, καὶ πέντε ζώντων ἑλὼν, ἐλέφαντάς τε ὀκτὼ καὶ δέκα ληϊσάμενος, ἑβδομήκοντα καὶ τέσσαρας πόλεις ὑποσπόνδους τῇ Ῥώμῃ συνῆψε, τάξας αὐταῖς, οὓς ἐβουλήθη, φόρους. ἐνταῦθα λοιπὸν οἱ Ἄφροι, κεκμηκότων αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, εἰρήνην αἰτοῦσιν, οὐ δεξαμένου δὲ τὴν ἱκετείαν Ρηγούλου, συνθήκας δὲ ἀπαιτοῦντος τῶν σπονδῶν ἀπηνεῖς τε καὶ τραχείους, Λακεδαιμονίους ἐπεκαλέσαντο πρὸς συμμαχίαν· καὶ πέμπεται αὐτοῖς στράτευμα Λακωνικὸν ὑφ' ἡγεμόνι Ξανθίππῳ· συγκροτηθέντος οὖν πολέμου μεταπίπτει τῷ Ρηγούλῳ τὰ τῆς τύχης. ἡττᾶται γὰρ ἧτταν οὕτω μεγάλην, ὥστε πάσης μὲν τῆς στρατιᾶς δισχιλίους διαφυγεῖν μόνους, αὐτὸν δὲ μετὰ πεντακοσίων ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενόμενον δεθῆναι, τρεῖς δὲ [1] μυριάδας ἀνδρῶν μαχιμωτάτων πεσεῖν.

χβ' Ἀλλ'

1 Μυριάδας. Scripsi sic loco χιλιάδας, quod omnes Latini XXX. millia habent: & Polybius Lib. I. de hoc proelio: πεν-

κβ'. Ἀλλ' οἱ μετὰ τούτους ὕπατοι Μάρκος Αἰμίλιος Παῦλος, καὶ Σέρβιος Φύλβιος τὴν μὲν κατὰ τὸν πόλεμον δυσπραγίαν [1] ἐπηνώρθωσαν, οὐδὲ αὐτοὶ δὲ συμφορᾶς ἔξω κατέστησαν· τριακοσίαις γὰρ ναυσὶ συμμίξαντες τοῖς Ἄφροις ὑπερέσχον, ὥστε τέσσαρας μὲν καὶ ἑκατὸν νῆας καταποντίσαι, τριάκοντα δὲ μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς μαχομένων ἑλεῖν, ἀνδρῶν δὲ δεκαπέντε χιλιάδας, τὰς μὲν διαφθεῖραι τὰς δὲ αἰχμαλώτους ἀπάγειν, τὸ δὲ στράτευμα τὸ οἰκεῖον πᾶσι χρήμασι τοῖς ἐκ τῆς λείας πλουσιώτατον ἀποφῆναι. οὐδὲν δ' ἂν ἐκώλυσε [2] δουλῶσαι τότε τοὺς Ἄφρους, εἰ μὴ λιμὸς ἐπελθὼν περιαπήγαγε τῆς στρατιᾶς οὐ τέλους. Ἐν οὖν τῷ λαμπροῖς τοῖς κατὰ τὴν μάχην, καὶ μετὰ τοσούτων λαφύρων ἐπανιόντα τὸν στόλον σχεδὸν ἅπαντα θαλάσσιος κλύδων κατειργάσατο, καὶ τοσοῦτον ἐγένετο ναυάγιον, ὥστε ἐκ τετρακοσίων καὶ ἑξήκοντα καὶ τεσσάρων νηῶν ὀγδοήκοντα μόνας ἀθλίως διασωθῆναι. οὐδείς τε χρόνος τοσοῦτον χειμῶνα μνήμῃ παραδέδωκεν ἀνθρώπων οὐδὲ τοσοῦτον σύμπτωμα θαλάσσιον. Οὐ μὴν τοῦτο παρέλυσε τὸ φρόνημα τὸ Ῥωμαϊκὸν, οὐδὲ ἀφεῖλέ τι τῆς ἀκμῆς· παραχρῆμά τε διακοσίας ἐπισκευασάμενοι ναῦς, πρὸς ἑτέρας παρεσκευάσαντο ναυμαχίας.

κγ'. Οἱ οὖν ἑξῆς ὕπατοι, Γνέος Σερβίλιος Κηπίων, καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος Βλέσος, ἑξήκοντα καὶ διακοσίαις ναυσὶν ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξέπλευσαν, καὶ τινας

πεντακόσιοι ἐζωγρήθησαν, ... ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη. Quis ergo credet, duntaxat τρεῖς χιλιάδας periisse? CELLAR. Cellarius sic scripsit loco χιλιάδας, quod omnes Latini XXX. millia habent: & Polybius lib. I. de hoc proelio: πεντακόσιοι ἐζωγρήθησαν, ... ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη. Quis ergo credet, duntaxat τρεῖς χιλιάδας periisse? HAV.

1 Duplex in una voce Augmentum. CELLAR.

2 Excusum erat in ed. Sylb. δυλῶσαι. Perperam. CELLAR.

τινας μὲν τῶν πόλεων εἷλον· λαφύρων δὲ ἐμπλήσαντες τὰς ναῦς ἀπῄεσαν. ἀλλὰ καὶ τούτοις χειμὼν διέφθειρε τὴν εὐπραγίαν, ναυαγίῳ περὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου χρησαμένοις. Αὗται τοίνυν αἱ συμφοραὶ, ἀλλήλαις ἐφάμιλλοί τε καὶ σύνημμέναι, τὴν περὶ τὸ ναυμαχεῖν προθυμίαν ἐξέβαλον τῶν Ῥωμαίων· δόγμα τε ἡ σύγκλητος ἐποιήσατο, μηκέτι ταῖς κατὰ θάλατταν χρῆσθαι μάχαις, μηδὲ ναῦς ἔχειν πλὴν ἑξήκοντα, φυλακῆς ἕνεκα τῶν Ἰταλῶν ὁρίων πρὸς τὰς ἔξωθεν ἐκ θαλάττης ἐφόδους.

κδʹ. Λευκίου δὲ Καικιλίου Μετέλλου καὶ Γαΐου Φουρίου Πλακίδου πρὸς τὴν ὑπατείαν κληθέντων, γίνεται μάχη περὶ τὴν Σικελίαν πρὸς Ἄφρους, ἑνὸς τῶν ὑπάτων Μετέλλου στρατηγοῦντος, ἐν ταύτῃ νικᾶται τῶν Ἄφρων ὁ στρατηγὸς, τριάκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν ἐλέφαντας ὁπλίτας ἄγων, στρατιὰν δὲ πασῶν τῶν ἔμπροσθεν μεγίστην· καὶ πίπτουσι μὲν εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν, ἐλέφαντες δὲ ἐζωγρήθησαν παρ' αὐτὸν μὲν τὸν πόλεμον ἓξ καὶ εἴκοσι, τοὺς λοιποὺς δὲ οἱ συμμαχοῦντες αὐτῷ Νομάδαι πλανωμένους συνέλαβόν τε καὶ παρεστήσαντο τῷ ὑπάτῳ. μετὰ θαυμαστῆς οὖν πομπείας εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε, τῶν ἐλεφάντων μεγέθει τε καὶ πλήθει τὰς ὁδοὺς πληρούντων. Οὗτος ὁ πόλεμος ἠνάγκασε τοὺς Ἄφρους καταφυγεῖν ἐπὶ τὸν Ῥηγοῦλον, ὃν ἐν δεσμοῖς εἶχον, παρεκάλουν τε αὐτὸν συμπρεσβεῦσαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἐκπεμπομένοις, ὥστε αὐτοῖς γενέσθαι σπονδὰς, καὶ τοὺς ἑκατέρων αἰχμαλώτους ἀντιδοθῆναι τοῖς οἰκείοις. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀντιβολοῦντας αὐτοὺς ὁ Ῥηγοῦλος, καίτοι δέσμιος ὢν, ἀπεωθεῖτο.

κεʹ. Νικηθεὶς δὲ τῇ προσεδρείᾳ, παραγίνεται μὲν εἰς τὴν Ῥώμην. δοθέντος δὲ αὐτῷ λόγου, οὐδὲν ἠνέχετο

το κατὰ Ῥωμαίων καὶ ὑπατικὸν ἄνδρα πρᾶξαι· φάσκων, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκπεπτωκέναι πολιτείας· οὔτε οὖν τὴν γαμετὴν ἐδέξατο περιπλοκὰς ζητήσασαν· καὶ σύμβουλος γίνεται Ῥωμαίοις, μὴ προσίεσθαι τοὺς Ἄφρους ἐπαγγέλλοντας εἰρήνην. περικεκόφθαι γὰρ αὐτοῖς τὰς δυνάμεις· καὶ μήτε αὐτὸν, μήτε τοὺς συνειλημμένους αὐτῷ, ἀξιοχρέους ὑπειλῆφθαι γενέσθαι πρὸς τοσούτων αἰχμαλώτων, τῶν ἐξ Ἀφρικῆς κατεχομένων, ἀντίδοσιν. ταῦτα συμβουλεύσας ἐκράτησε, πάντων τῶν αὐτοῦ τὰ τοῦ δήμου προθείς· οὗ δὴ καὶ τοῦτο γενναιότατον τῶν ἔργων. τῶν γὰρ πρεσβευτῶν ἀπράκτων ἀποπεμφθέντων, συναπῆλθε καὶ ὁ Ῥηγοῦλος· καὶ βουλομένων αὐτὸν τῶν πολιτῶν κατέχειν, οὐκ εἶξεν, ὡς οὐ δυνάμενος πρέπον ἀξίωμα πολίτῃ Ῥωμαίῳ ἔχειν μετὰ τὴν παρὰ τοῖς Ἄφροις δουλείαν. τοσοῦτον ἦν τὸ φρόνημα τῶν Ῥωμαίων· ἐπεὶ τὸ τῶν ὅρκων, οὓς δεδώκει τοῖς Ἄφροις, ἢ μὴν ἐπανήξειν εἰ μὴ καταπράξαι τὰς σπονδὰς, οὐδὲν ἐκώλυε μένειν. ὁ γὰρ ἀρχιερεὺς, ὁ καλούμενος παρ᾽ αὐτοῖς Πόντιφεξ, οὐκ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐπιορκίαν, ἐκ τῶν ἱερῶν ἐψηφίσατο νόμων. ἐπανελθὼν οὖν πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, πολυτρόποις ἐξεδόθη κολάσεσιν, ἃς ἄλλοι ἄλλως ἐκδεδώκασιν. καὶ παρ᾽ αὐταῖς τὸν βίον ἐτελεύτησεν.

κϛʹ. Ἐντεῦθεν Πούβλιος Κλαύδιος Ποῦλχρος, καὶ Γάϊος Ἰούνιος ὕπατοι χειροτονηθέντες ἐπίσης ἐδυσημέρησαν. Κλαύδιος μὲν γὰρ οὐκ ἀφοσιωσάμενος, ᾗ ὁ νόμος, ἐκαπεύσαντο κατὰ τῶν συμβόλων. (αὐσπίκεια καλοῦσιν αὐτὰ οἱ Ῥωμαῖοι· σημεῖα δὲ ἦν ταῦτα [1] δαιμονίως διδόμενα τοῖς ἐπὶ πόλεμον ἐξιοῦσι) καὶ διὰ

τοῦτο

1 Excusum erat in Sylb. δαι- μονίοις· CELLAR.

1 Cum

τοῦτο χεῖρον ἔσχεν ἐν τῇ [1] κατὰ τῶν Ἄφρων μάχῃ· ὥστε ἐκ διακοσίων εἴκοσι νεῶν, αἷς ἐναυμάχει, τριάκοντα διασωθῆναι, καὶ αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν φυγεῖν· τὰς δὲ ἄλλας τὰς μὲν καταποντισθῆναι, τὰς δὲ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις μετὰ τῶν ἐμπλεόντων πολεμιστῶν γενέσθαι, ὁ δὲ ἕτερος ὕπατος ναυαγίῳ τὰς ναῦς ἀποβαλὼν τὸ στράτευμα σῶον ἐπανήγαγεν. ἐπ᾽ αὐτῇ γὰρ τῇ χέρσῳ ἐφθάρησαν αἱ νῆες, ὥστε τοὺς ἄνδρας ἄνευ πόνου τῆς γῆς ἐφικέσθαι.

κζ΄. Μετὰ τούτους ὕπατοι γίνονται Γάϊος Λυτάτιος Κατοῦλος, καὶ Αὖλος Ποστούμιος Ἄλβινος. τρίτον δὲ ἦν τοῦτο καὶ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πρὸς Ἄφρους πολέμου. Κατοῦλος τοίνυν τὰς πρὸς Ἄφρους ἐκλεξάμενος, τριακοσίαις ναυσὶν ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐχώρησεν, ἐκεῖνοι δὲ τετρακοσίαις ἀντιπαρετάξαντο. τοσούτῳ δὲ οὔτε πώποτε ἔμπροσθεν στόλῳ ἀλλήλοις οὗτοι οἱ δῆμοι συνέμιξαν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κατοῦλος ἐπέβη τῆς νεὼς ἀρρωστῶν· τέτρωτο γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ. συμμιξάντων δὲ αὐτῶν περὶ τὸ Λιλύβαιον τῆς Σικελίας, τοσαύτην ἐπεδείξαντο Ῥωμαῖοι τὴν προθυμίαν, ὡς [2] ἑξήκοντα μὲν ναῦς πολεμίας ἑλεῖν, πέντε δὲ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καταποντίσαι, δύο δὲ καὶ τριάκοντα χιλιάδας αἰχμαλώτων ἀνδρῶν λαβεῖν, τεσσαρεσκαίδεκα δὲ διαχρήσασθαι, καὶ πάντα δὲ τὸν πλοῦτον (ἐτύγχανον γὰρ αὐτὸν ἐναποθέμενοι ταῖς ναυσί, τῷ μεγέθει τοῦ στόλου πεποιθότες, οἱ πολέμιοι) ἑαυτῶν ποιήσασθαι. τῶν Ῥωμαίων δὲ αὐτῶν δυοκαίδεκα νῆες διεφθάρησαν. ὁ μὲν οὖν πόλεμος ὁ αὐτὸς

1 Cum praepositione legendum videtur τῇ κατὰ τῶν Ἄφρων μάχῃ. Sylb. Sylb. addidit praepositionem κατὰ, quae in textu olim nulla erat. Cellar.

2 Pro Ἑβδομήκοντα: Si numero rotundo uti mavult. Lat. text. LXXXI. sed discrepant ipsi auctores Vid. ad Eutrop. Verh.

αὐτὸς συνέςη, περὶ ἓξ εἰδῶν Μαρτίων κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. Ἄφροι δὲ παραχρῆμα τὴν εἰρήνην ἐπήγγειλαν· καὶ ταύτην ἔδοσαν οἱ Ῥωμαῖοι, λαβόντες τοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ὑπὸ τοῖς Ἄφροις ὄντας· ὧν δὲ αὐτοὶ κατεῖχον, προσκομιζόντων λύτρα τῶν Ἄφρων, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ προῖκα ἀφῆκαν. εἰ δέ τινες ἦσαν ὑπὸ δεσπόταις ἐκ δημοσίας πράσεως γεγενημένοι, τούτων ἐψηφίσαντο τὰ τιμήματα καταβληθῆναι τοῖς ὠνημένοις. καὶ οὐδὲ τοὺς Ἄφρους ἐζημίωσαι, ἀλλὰ τὸν ταμίαν τῶν δημοσίων χρημάτων ἀπαριθμῆσαι προσέταξαν.

κη'. Μεταςάσης δὲ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ Κοΐντον Λυτάτιον καὶ Αὖλον [1] Μάλλιον, ἐπηνέχθη Φαλίσκοις πόλεμος. (πόλις δὲ ἦν αὕτη τῆς Ἰταλίας δυνατωτάτη) καὶ τούτων ἑκάτεροι κατώρθωσαν ὕπατοι, ἐν ἓξ ταῖς πάσαις ἡμέραις, μυρίων μὲν καὶ πεντακισχιλίων πεσόντων ἐκ τοῦ ςρατεύματος τῶν πολεμίων, τοῖς δὲ λοιποῖς εἰρήνης δοθείσης, ἐφ' ἡμίσει τῆς γῆς· ὃ Ῥωμαίοις ἔδοξε γενέσθαι.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'

α'. ΟΥΤΩ μὲν οὖν ὁ πρὸς Ἄφρους πόλεμος, εἴκοσι καὶ τρισὶ παρεκταθεὶς ἐνιαυτοῖς. Ῥωμαῖοι δὲ ἤδη γνωριμώτατοι παρὰ πᾶσι γεγενημένοι, πρέσβεις ἀπέςειλαν πρὸς τὸν Αἰγύπτου βασιλεύοντα Πτολεμαῖον, ὑπισχνούμενοι συμμαχίαν αὐτῷ κατὰ τοῦ Σύρων βασιλεύοντος Ἀντιόχου. ὁμολογήσας δὲ Πτολεμαῖος τῇ πρεσβείᾳ χάριν, οὐκ ἐδεήθη τῆς συμμαχίας, ἐπειδήπερ εἶχεν ἤδη πέρας ἐκεῖνος ὁ πόλεμος.

Κατὰ

[1] *Mallius* etiam Librariorum incuria apud ipsum Eutrop. unde Met. deceptus fuerit, qui supra saepius Μάλλιος.

Ι Ας

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς Σικελίας βασιλεὺς Ἱέρων, δυνατώτατος τῶν πώποτε, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, μεθέξων τῆς τελουμένης αὐτόθι θέας. [1] σῖτόν τε εἴκοσι μυριάδας ἐδωρήσατο τῷ δήμῳ. Ἡνίκα δὲ Ἱέρων κατέλαβε τὴν Ῥώμην.

β'. Λεύκιος Κορνήλιος Λεντοῦλος, καὶ Φούλβιος Φλάκκος ὕπατοι κατὰ [2] Λιγύρων ἤραντο πόλεμον, ἐντὸς τῶν Ἰταλῶν ὁρίων, καὶ νίκης γενομένης ἐθριάμβευσαν. Καρχηδόνιοι δὲ παρεγχειροῦντες ταῖς σπονδαῖς, τοὺς Σάρδους, οὓς αἱ συνθῆκαι Ῥωμαίοις ὑπακούειν ἠβούλοντο, παρηρέθιζον, καὶ ἔπειθον ἀντιτάττεσθαι. τοῦ δὲ πράγματος εἰς φῶς κεχωρηκότος, πρεσβεία Καρχηδονίων παραγενομένη τὴν εἰρήνην ἐκύρωσεν.

γ'. Ὑπάτων ἀναδειχθέντων Τίτου Μαλλίου Τορκουάτου, καὶ Γαΐου Ἀτιλίου Βούσκλου, θρίαμβος μὲν γίνεται κατὰ Σάρδων μάχῃ κρατηθέντων. μετὰ δὲ τοῦτο πᾶς πανταχόθεν ἐπέπαυτο πόλεμος, καρτερά τε ἦν ἡσυχία, οἵαν οὐδενὶ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι, πλὴν ἐπὶ Νουμᾶ Πομπιλίου, ὃς μετὰ Ῥωμύλον ἐβασίλευσε.

δ'. Διαδεξαμένων δὲ τὴν ὑπατείαν Λουκίου Ποστουμίου Σαβίνου, καὶ Γναίου Φαβίου Κεντουμάλου, πόλεμος συνέστη πρὸς Ἰλλυριοὺς Ῥωμαίοις· καὶ πρότερον μὲν αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας ἐκείνης τοῖς ὑπάτοις ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν.

ε'. Μετὰ τούτους Λουκίου Αἰμιλίου διαδεξαμένου τὴν

ἀρχὴν

1 Accus. σῖτον ea structurae forma excusari potest, qua supra adnotata est: L. I. c. 8. praesertim cum itidem apud Trebellium Pollionem in vita Claudii legamus *annuos frumenti modios tria milia, laridi libras duo milia; vini veteris sextarios tria milia quingentos.* alioqui usitatior loquendi forma est σίτου μυριάδας κ'. Sylb. Nisi scribendi ratione σῖτον falsi fuerint Librarii.

2 Vitiose in Sylb. legebatur Ῥηγύλων. Cellar.

 1 Mar-

ἀρχὴν, πλῆθος Γάλλων ὑπὲρ ἀριθμὸν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὥρμησε, καὶ τὰς Ἄλπεις ἤδη [1] (ὄρος δέ ἐστι τοῦτο, Γάλλους Ἰταλῶν διορίζον) ὑπερβεβήκεσαν. ἔνθα δὴ πάσης ὁμοῦ τῆς Ἰταλίας ἐγένετο σύμπνοια, καὶ συνεκροτήθη συμμαχικὸν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ὡς ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεὺς ἐξηγήσατο Φάβιος, καὶ αὐτὸς τοῦ πολέμου κεκοινωνηκώς. ἀλλ' οὐ δεηθεὶς τῶν συλλεγέντων ἐπικούρων Αἰμίλιος μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς κατειργάσατο τοὺς πολεμίους, ὥστε τεσσαράκοντα χιλιάδας πεσεῖν, καὶ [2] τὴν νίκην διὰ τοῦτο τῇ ψήφῳ τῆς πόλεως ἐθριάμβευσεν.

ϛ'. Ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἡσυχάσαντες οἱ Γάλλοι, πολλοῖς ὕστερον χρόνοις πάλιν ἤρξαντο πόλεμον ἐντὸς τῆς Ἰταλίας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· ὕπατοι δὲ ἦσαν Μάρκος Κλαύδιος Μάρκελλος, καὶ [3] Γνέος Κορνήλιος Σκιπίων· ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν κατελύθησαν. Μάρκελλος γὰρ, ἱππέων οὐ πολλὴν ἄγων, νικᾷ τε αὐτοὺς μάχῃ, καὶ τὸν βασιλέα Βρειδόμαρον αὐτοχειρὶ διεχρήσατο. ἐφεξῆς δὲ μετὰ τοῦ συνυπάτου τὸν πάντα κατορθώσας πόλεμον, καὶ τὴν Μεδιόλανον ἑλὼν, πολύν τε συναγείρας χρημάτων ὄγκον, ἐθριάμβευσεν, ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ λάφυρα φέρων τοῦ πεσόντος βασιλέως.

ζ'. Μάρκου δὲ Μινουκίου Ῥούφου καὶ Πουβλίου Κορνηλίου τὴν ἀρχὴν ἐκδεξαμένων πρὸς Ἴστρους ἐγένετο πόλεμος,

1 Margini exemplaris adscripta haec adnotatiuncula: ὅτι τὰ ὄρη τῶν Ἀλπίων διορίζουσιν Ἰταλίαν ἐκ Γαλατῶν. *Alpium montes Italiam à Gallis disterminant.* Sylb.

2 Cum praepositione legendum videtur μετὰ τὴν νίκην, vel διὰ τὴν νίκην, quod alibi ἐπὶ τῇ νίκῃ. Sylb.

3 De Cn. Cornelio Scipione margini exemplaris haec adscripta erat adnotatio: οὗτος πατὴρ ἦν τοῦ τὴν Ἀφρικὴν δουλώσαντος ὕστερον Σκιπίωνος. *Hic pater fuit Scipionis ejus qui post subegit Africam.* Sylb.

1 Scri-

μος, ἐπειδὴ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐλίστευον στόλον· καὶ πάντες ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον δεύτερος ἐπῆλθε Ῥωμαίοις ἐξ Ἀφρικῆς πόλεμος, Ἀννίβου Καρχηδονίοις στρατηγοῦντος, ὃς ἔτη γεγονὼς εἴκοσι τὴν Σάγουντον Ἰσπανίας πόλιν, Ῥωμαίοις ὑπόσπονδον οὖσαν, ἐνεστήσατο πολιορκεῖν. καὶ συλλέξας [1] στρατείαν εἰς τεσσαρεσκαίδεκα μυριάδας ἀνδρῶν, εἴχετο τοῦ ἔργου. τοῦτο γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβείαν ἐπ' αὐτὸν στέλλουσι, παραγγελθέντες αὐτῷ τῆς πολιορκίας ἀπέχεσθαι. μὴ πεισθέντος δὲ, πρεσβεύονται πρὸς Καρχηδονίους, ὥστε ἀποστῆσαι τὸν Ἀννίβαν τῆς κατὰ τῶν οἰκείων ἐφόδου. οἱ δὲ τὸ καθῆκον ὑπερβάντες θρασύτερον ἀπεκρίναντο. παρασυρομένου δὲ τοῦ χρόνου, μετὰ πολλὴν τὴν προσεδρείαν, λιμῷ νικηθέντες οἱ [2] Σαγούντιοι, σφᾶς αὐτοὺς ἐξέδωκαν, καὶ μεγίστης ἐπειράθησαν ὠμότητος. ἐνεκλήθη τοίνυν παρὰ Ῥωμαίοις πρὸς Ἄφρους πόλεμος, ὅτι σαφῶς ἀπεδείχθησαν παραβεβηκότες τὰς σπονδάς.

η'. Καὶ Πούβλιος μὲν Κορνήλιος Σκιπίων μετὰ τοῦ στρατεύματος ἔδραμεν ἐπὶ τὰς Ἰσπανίας· Τιβέριος δὲ Σεμπρώνιος Γράκχος ἐπὶ τὴν Σικελίαν. Ὁ τοίνυν Ἀννίβας καταλιπὼν ἐν Ἰσπανίαις τὸν ἀδελφὸν Ἀσδρούβαν, ὑπερῆλθε τὸ Πυρρηναῖον, καὶ τὰς καλουμένας Ἄλπεις [[3] Ποινὰς] αὐτῷ πρώτῳ γενομένας τότε βασίμους. εἵπετο γε αὐτῷ στρατιὰ ([4] εἰς) τὴν Ἰταλίαν ἰόντι, πε-

ζῶν

1 Στρατεία hic & alibi Nostro eadem est, quae στρατιά. CELLAR.

2 Scriptum erat in Sylb. Σαγοῦντοι. CELLAR.

3 Post τὰς καλουμένας Ἄλπεις desiderari videtur epitheton Ποινάς: de quibus vise Ammian. Marcell. 318. 10. SYLB. Sylburgius addi vult epitheton Ποινάς. Sed nec illa vox sana Livio, qui *Penninas*, non Poenas, eas Alpes tradit appellari. Quod aliud non suppetit, *montes* interpretamur, *qui Alpes vocentur*. CELLAR.

4 Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἰόντι. Addidimus praepositionem εἰς, quae aberat a Sylburgii libro. CELLAR.

ζῶν ὀκτὼ μυριάδες, καὶ ἱππέων δέκα, ἐλέφαντές τε ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. προσιὼν δὲ προσελάμβανεν, ὅσοις ἐντύχοι. Λίγυρές γοῦν καὶ Γάλλοι προσετίθεντο. ταῦτα γνοὺς Σεμπρώνιος Γράκχος ἀπὸ τῆς Σικελίας μετέστησε τὴν στρατιὰν εἰς Ἀρίμινον.

θʹ. Καὶ πρότερον μὲν ἀπήντησε τοῖς Ἄφροις ὁ πατὴρ τοῦ Σκιπίωνος· καὶ συμμίξας ἧττον τε ἔσχε, τραπέντος αὐτῷ τοῦ στρατοῦ, καὶ τιτρώσκεται, καὶ εἰς τὴν παρεμβολὴν καταφεύγει. Γράκχος δὲ συνεπλάκη μὲν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸν Τίβεριον, μετὰ δὲ τῆς ἴσης ἀνεχώρησε τῷ Σκιπίωνι τύχης· ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν Ἰταλῶν παρέδοσαν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις· λαμπρός τε ὢν ἐκ τούτων Ἀννίβας τῶν προοιμίων, συνέμιξε τῷ Φλαμινίῳ, τὴν ὑπατικὴν στρατιὰν ἄγοντι· καὶ αὐτόν τε καὶ τὸ σὺν αὐτῷ στράτευμα διεχρήσατο, ἐγγὺς πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδας, τῶν λοιπῶν φυγῇ σωθέντων. πέμπεται λοιπὸν πρὸς αὐτὸν [1] Φάβιος, δικτάτωρ ἀναδειχθείς, ὃς, ἀεὶ μὲν ἀναβαλλόμενος τὴν μάχην, ἀεὶ δὲ αὐτὴν προσδοκᾶσθαι ποιῶν, ἀνέκοπτε τῆς πολλῆς ὁρμῆς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἄφρων· καὶ ποτε ἀπροσδόκητος εἰς χεῖρας ἐλθών, ἐκ τοῦ κρείττονος ἀνεχώρησε.

ιʹ. Πεντακοσιοστῷ δὲ καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς πόλεως ἔτους, Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Πούβλιος Τερέντιος Βάρρων ὕπατοι χειροτονηθέντες, ἐδέξαντο παρὰ τοῦ Φαβίου τὴν ἐξουσίαν· ὃς χωριζόμενος τῶν πραγμάτων, συνεβούλευε τοῖς ὑπάτοις, τοῖς αὐτοῦ κατακολουθεῖν περὶ τὴν μάχην ἴχνεσι, καὶ τὴν συμπλοκὴν ἀναβάλλεσθαι, κωλύοντας μὲν ἐπι-

1 De Fabio haec margini exemplaris adscripta erat adnotatio: οὗτος ὁ Φάβιός ἐστιν ὃν παράλληλον τίθησι Πλούταρχος Περικλεῖ τῷ Ἀθηναίῳ. *Hic est Fabius quem Plutarchus in Parallelis componit cum Pericle Atheniense.* SYLB.

1 Αἰ-

ἐπιφερομένους, συμμίξαι δὲ παραιτουμένους· τοῦτον γὰρ εἶναι μόνον τῆς νίκης τῆς καθ' ἐκείνου τὸν τρόπον. ἀτιμάσας δὲ ταύτην Βάῤῥων τὴν παραίνεσιν, εἱλκύσθη πρὸς συμπλοκὴν, τοῦ Παύλου κωλύοντος, καὶ τὸν τοῦ Φαβίου λόγον ἀναμιμνήσκοντος· συνέμιξαν τοίνυν ἐν Κάνναις, χωρίῳ τῆς Ἀπουλίας· καὶ νικᾶται τῶν ὑπάτων ἑκατέρων τὸ στράτευμα. Πίπτει μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ Παῦλος, ὑπατικοὶ δὲ ἄνδρες καὶ πραιτώριοι ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι· συγκλητικοὶ δὲ σὺν τοῖς ἀπαχθεῖσιν αἰχμαλώτοις, τριάκοντα· ἐπιφανεῖς δὲ ἄλλως τριακόσιοι· τοῦ δὲ λοιποῦ τῶν μαχομένων πλῆθος, πεζῶν μὲν, τεσσαράκοντα χιλιάδες, ἱππέων δὲ, τρεῖς καὶ πεντακόσιοι. τῆς δὲ ἀντιπάλου στρατιᾶς, ἔπεσον μὲν καὶ [1] αὐτῆς οὐκ ὀλίγοι· σχεδὸν δὲ ἅπαντες ἐγένοντο τραυματίαι. [2] οὗ δὴ καὶ θαυμάσαι τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τοῦ φρονήματος. τοσαύτῃ γὰρ ἐμπεσόντες συμφορᾷ, οἵαν οὔτε ὁ παρελθὼν ἤνεγκε χρόνος, οὔτε ὁ μέλλων οἴσειν ἠλπίζετο, μνήμην εἰρήνης οὐκ ἐποιήσαντο· τὸ μέν τοι μέγεθος ἐδείχθη τοῦ κακοῦ τῷ καινῷ τῆς στρατολογίας. τότε γὰρ δὴ πρῶτον ἐλευθερίας ἀξιωθέντες οἰκέται, εἰς στρατείαν ἐξεδόθησαν.

ια'. Συνέβη δὲ, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, τοὺς ὑπηκόους συμμεταστῆναι τῇ τύχῃ, καὶ τὰς ὑπὸ Ῥωμαίοις οὔσας Ἰταλικὰς πόλεις τὸν Ἀννίβαν ὑποδέξασθαι. Ἀννίβας δὲ γαυριῶν τοῖς κατωρθωμένοις, ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς Ῥωμαίοις, ἐξωνήσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους. οἱ δὲ ἔφασαν, οὐχ ἡγεῖσθαι πολίτας, οἳ μεθ' ὅπλων ὄντες, ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο. τότε τοίνυν ποικίλως αὐτοὺς πρότερον αἰκισάμενος, ἅπαντας διεχειρήσατο.

τρεῖς

1 Αὐτοῖς excusari per syllepsin potest. alioqui congruentius est αὐτῆς. Sylb. Ita corrigit Sylb. vitiosum αὐτοῖς, quod vulgo legebatur. Cellar.

2 Οὗ istud adverbialiter accipiendum pro *ubi*, *quo in casu*. Sylb.

1 An-

τρεῖς τε μεδίμνους δακτυλιδίων, εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἀπῃρημένων, ταῖς Καρχηδονίαις ἐξέπεμψεν, οὓς τῶν νεκρῶν ἐξεῖλε σωμάτων. Ἐν τούτοις δ' ὄντος Ἀννίβου, Σκιπίωνες ἄμφω τὸν Ἀσδρούβαν, ἐν ταῖς Ἰσπανίαις διατρίβοντα, (ἦν δὲ οὗτος ἀδελφὸς Ἀννίβου, καταλελειμμένος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, ὥστε τὰς Ἰσπανίας προσνεῖμαι τοῖς Ἄφροις) καλοῦσιν εἰς μάχην, καὶ νικῶσι νίκην λαμπράν. αἰχμαλώτους γὰρ εἷλον μυρίους ἄνδρας, ἀνεῖλον δὲ εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας, τοῦτο γνόντες οἱ Καρχηδόνιοι πέμπουσιν ἑτέραν αὐτῷ στρατιὰν, δώδεκα μὲν πεζῶν χιλιάδας, τέσσαρας δὲ ἱππέων, ἐλέφαντας δὲ εἴκοσι.

ιβ'. Τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς διατριβῆς Ἀννίβου τῆς ἐν Ἰταλίᾳ, Μάρκελλος ὕπατος χειροτονηθεὶς, περὶ τὴν Νῶλαν (πόλις δέ ἐστιν αὕτη τῆς Καμπανίας) συγκρότησι πρὸς τὸν Ἀννίβαν πόλεμον, καὶ νικᾷ τῇ μάχῃ. ἡττηθεὶς δὲ ὅμως ἐκεῖνος, περὶ τὰς πόλεις ἐστρέφετο, τὰς μὲν πολιορκίᾳ, τὰς δὲ φόβῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀφιστὰς δυναστείας. τῆς γοῦν Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας καὶ Βρεττίων τὰς πλείστας ἐφ' ἑαυτῷ κατεστήσατο τοσαύτη τε ἦν τότε κατ' αὐτὸν ἡ λαμπρότης, ὥστε καὶ Φίλιππον, τὸν Μακεδόνων βασιλέα, πρεσβείαν ὡς αὐτὸν στείλαντα [1] [συμμαχικὸν] ὑποσχέσθαι κατὰ Ῥωμαίων. ὅρον δὲ εἶχεν ἡ ὑπόσχεσις τόνδε· καθαιρεθέντων εἰς ἅπαν Ῥωμαίων, σύμμαχοι καὶ αὐτὸν αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον· ἀλλὰ συνέβη τοὺς ἐκ Μακεδονίας πρέσβεις τῷ Ῥωμαϊκῷ περιπεσεῖν στόλῳ· καὶ οὕτως ἐγένετο δήλη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ Μακεδονικὴ πρεσ-

1 Ante ὑποσχέσθαι deest συμμαχίας seu συμμαχικὸν, aut tale quidpiam; ut e Lat. textu clarum est. Seq. αὐτοῖς pro singulari αὐτῷ positum videtur ad vitandam ambiguitatem. Sylb.

1 Prae-

πρεσβεία. πέμπουσι τοίνυν Λεβῖνον μὲν ἐπὶ Μακεδόνας, Τορκούατον δὲ ἐπὶ Σαρδόνα· ἤδη γάρ τοι καὶ αὐτὴ Ῥωμαίων ἀποστᾶσα προσκεχωρήκει τοῖς Ἄφροις.

ιγʹ. Τέσσαρας τοίνυν ἐν χρόνῳ πολέμους ἐν διαφόροις τόποις εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι· ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς Αννίβαν· [¹ ἐν Ἰσπανίαις πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ασδρούβαν] ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς Φίλιππον· ἐν Σάρδοις πρός τε τοὺς ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ πρὸς Ασδρούβαν, ἕτερον Ἄφρων στρατηγόν. τοῦτον Μάλλιος Τορκούατος ἐζώγρησε μάχῃ, πρότερον ἀποβαλόντα τῆς στρατιᾶς, τῶν μὲν πεσόντων δέκα χιλιάδας, τῶν δὲ ἀπαχθέντων αἰχμαλώτων εἰς πεντακοσίους τε καὶ χιλίους. καὶ οὕτω Σάρδωνες μὲν Ῥωμαίοις ἀπεδόθησαν· ὁ δὲ τοῦ πολέμου στρατηγὸς Μάλλιος ζῶντα τὸν Ασδρούβαν εἰσήγαγε τοῖς Ῥωμαίοις. Οὕτω τούτων κεχωρηκότων, νικᾷ καὶ Λεβῖνος τὸν Φίλιππον· καὶ οἱ Σκιπίωνες ἐν Ἰσπανοῖς τόν τε Ασδρούβαν καὶ Μάγωνα, καὶ αὐτὸν ἀδελφὸν Αννίβου.

ιδʹ. Δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν εἰσόδου τῶν Ἄφρων, Σουλπίκιος μὲν καὶ Φούλβιος ἦσαν ὕπατοι. Αννίβας δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἰὼν ἐν τετάρτῳ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο σημείῳ, τινὰς τῶν ἱππέων μέχρις αὐτῶν προεκπέμψας τῶν πυλῶν. Τῶν δὲ ὑπάτων μετὰ τῆς στρατιᾶς, ἐπειδὴ τὸν τῆς πόλεως ἤκουσαν κίνδυνον, ἐπιστάντων, φοβηθεὶς ἐπὶ τὴν Καμπανίαν ἐχώρησεν. Ἐντεῦθεν τὰ ἐν Ἰσπανίαις μεταπίπτει πράγματα, καὶ Σκιπίωνες ἀμ-

1 Praetermissum erat membrum secundum, ἐν Ἰσπανίαις πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ασδρούβαν, quod ex Latino restituimus, quia ipse Metaphrastes τέσσαρας πολέμους enarraturus erat. CELLAR.

Membrum secundum praetermissum erat, quod ex Latino cum Cellario restituimus, quia ipse metaphrastes τέσσαρας πολέμους enarraturus erat. HAV.

ἄμφω πίπλουσι μαχόμενοι πρὸς Ἀσδρούβαν, οἱ πολλάκις αὐτοῦ κεκρατηκότες· τῷ στρατεύματι δὲ [1] οὐδεμία συνέβη βλάβη· ἐπὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ τύχῃ μᾶλλον ἡττήσαν, ἢ τῇ περὶ τὸν πόλεμον ῥαθυμίᾳ. Ὑπὸ δὲ τούτους αὐτοὺς τοὺς χρόνους [2] Μάρκελλος τὸ πλεῖστον ἀνεκλήσατο τῆς Σικελίας ὑπὸ τοῖς Ἄφροις ἤδη γεγενημένον, καὶ τὰς Συρακούσας εἷλε πολιορκίᾳ, πολύν τε πλοῦτον ἐκεῖθεν προσεκλήσατο τοῖς Ῥωμαίοις. Τότε καὶ Λεβῖνος πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πολλὰς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, καὶ πρὸς Ἄτταλόν τινα Ἀσίας βασιλέα σπεισάμενος, ἐπὶ τὴν Σικελίαν ὡρμήθη. Ἄννωνα δὲ τὸν Καρχηδονίων στρατηγὸν, καὶ τὴν Ἀκραγαντίνων πόλιν ἑλὼν, ὃν ἐφεῦρε, τὸν μὲν ἅμα τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν αἰχμαλώτων, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐξέπεμψεν· τεσσαράκοντα δὲ πόλεις τῆς Σικελίας [3] ἑκούσας ἑλὼν, ἓξ δὲ καὶ εἴκοσι πολιορκίᾳ, οὕτως οἴκαδε ἐπανῆλθε. καὶ τότε πάσης ἐγένοντο Ῥωμαῖοι τῆς Σικελίας δεσπόται. λαμπρὸς οὖν ἐπὶ τούτοις ἐπανῆλθεν ὁ Λεβῖνος. Τούτων ἐν Σικελίᾳ πραττομένων Ἀννίβας ἐν Ἰταλίᾳ τῷ τε ὑπάτῳ Φουλβίῳ καὶ τῷ στρατεύματι προσπεσὼν ἐξαπιναίως, ὀκτὼ χιλιάδας ἀναιρεῖ, καὶ τὸν ὕπατον.

ιε΄. Ἐν δὲ ταῖς Ἰσπανίαις, μετὰ τὴν τῶν Σκιπιώνων τελευτὴν, οὐκ ὄντος ἡγεμόνος τῷ στρατεύματι, πέμπεται [4] Σκιπίαν ἕτερος, ὁ καλούμενος Πούβλιος, παῖς Σκι-

1 Divise Sylb. οὐδὲ μία. CELLAR.

2 De Marcello in exemplaris margine adscripta haec adnotatio: τοῦτον τὸν Μάρκελλον παράλληλον τίθησι Πλούταρχος Πελοπίδᾳ τῷ Θηβαίῳ. *Hunc Marcellum Plutarchus in Parallelis componit cum Pelopida Thebano.* SYLB.

3 Ἑκούσας pro corrupto ἀκούσας substituimus, non repugnante Sylburgio. Est vero ἑκούσας Accusandi casus plur. femin. ab ἑκὼν &c. CELLAR. Ἑκούσας pro ἀκούσας cum Cellario substituimus, non repugnante Sylb. HAVERC.

4 De Scipione altero adscripta

Σκιπίωνος τοῦ πρότερον ἐκεῖ πεπολεμηκότος, γεγονὼς μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ εἴκοσι, τὴν δὲ καθ' αὑτὸν καὶ τὴν ἐφεξῆς ἁπάντων ἄριστος. οὗτος εὐθὺς ἐκ προοιμίων αἱρεῖ Καρχηδόνα τὴν ἐν Ἰσπανίαις, ὁμώνυμον τῇ μητροπόλει τῆς Ἀφρικῆς· αἱρεῖ δὲ τὸ χρυσίον ἅπαν καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν τῶν Ἄφρων, αὐτόθι κειμένην ὡς ἐν ὀχυρῷ χωρίῳ· καὶ τοὺς ὁμήρους δὲ σύμπαντας, οὓς ἐκ τῶν ἐπισήμων γενῶν ἐτύγχανεν Ἀννίβας εἰληφὼς, τούτοις τὴν τῆς γῆς ἀσφαλιζόμενος κτῆσιν. γίγνεται δὲ καὶ τοῦ Μάγωνος ἐγκρατὴς, ὃς ἦν ἀδελφὸς (ὡς ἔφην) Ἀννίβου. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν τὴν λείαν ἅπασαν καὶ Μάγωνα δεξάμενοι, λαμπρὰν ἦγον ἑορτήν. ὁ δὲ Σκιπίων, προσαγόμενος τοὺς Ἰσπανοὺς, ἅπασιν ἀπέδωκε τοὺς ὁμήρους· καὶ τοῦτο πάντας ἐποίησε τοὺς Ἰσπανοὺς, ὥσπερ ἐκ μιᾶς γνώμης [1] προθέσθαι Σκιπίωνί τε καὶ Ῥωμαίοις. μετὰ ταῦτα συμμίξας τοῖς Ἄφροις τρέπει μὲν τὸν Ἀσδρούβαν εἰς φυγὴν, πολὺν δὲ καὶ ἐκ ταύτης τῆς μάχης ἀνείλετο πλοῦτον.

ις'. Οὕτω τῶν Ῥωμαϊκῶν διακειμένων, Φάβιος ὕπατος καταστὰς ὑπηγάγετο Τάραντα, ἐν ᾗ πάντα τὸν ἐκ τοῦ πολέμου πλοῦτον παρακαταθέμενος ἐτύγχανεν Ἀννίβας. ἀνεῖλε δὲ καὶ τὸν ὑφηγεμόνα αὐτοῦ Καρθάλωνα· καὶ πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν, οὓς εἷλεν ἐν τῇ μάχῃ ζῶντας, ἀπέδοτο, καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν λείαν διένειμε τῷ στρατῷ, τὰ τιμήματα τῶν [2] πεπραμένων αἰχμαλώτων μόνον τῷ Ῥωμαϊκῷ καθοσιώσας ταμιείῳ. Τού-

τοις

pta est exemplaris margini adnotatio haec: οὗτός ἐστι Σκιπίων ὁ υἱὸς τοῦ προῤῥηθέντος Σκιπίωνος, ὁ τὸν Ἀννίβαν τέλεον τροπωσάμενος. *Hic Scipio est filius supradicti Scipionis, idemque Annibalem plane profligavit.* SYLB.

1 Sic censuit Sylb. pro mutilo προέλ scribendum. CELLAR.

2 In Sylb editum erat corrupte πεπραγμένων. CELLAR.

τοις τοῦ Φαβίου τοῖς ἔργοις αἱ πρὸς Ἀννίβαν [¹ μεταστᾶσαι] τῆς Ἰταλίας πόλεις μετετίθησαν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, τῶν οἰκούντων αὐτὰς κἀνταῦθα τοὺς ἡττημένους ἀπολιπόντων.

ιζʹ. Τῷ δὲ ² μετὰ ταῦτα δευτέρῳ ἐνιαυτῷ Σκιπίων ἐν Ἰσπανίαις, αὐτός τε μεγαλουργῶν, καὶ τὸν ἀδελφὸν Λεύκιον Σκιπίωνα συνεργὸν ἔχων, ἑβδομήκοντα πόλεις ἀνέλαβεν, αἳ προσκεχωρήκεισαν τοῖς Ἄφροις. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ἰταλίας οὐκ ἦν ὅμοια τὰ Ῥωμαίων, Μαρκέλλου περιπεσόντος ἐνέδραις, ἃς ἔστησεν Ἀννίβας, καὶ τὴν τελευτὴν οὕτω δεξαμένου. Σκιπίων δὲ, τρίτον ἔτος ἤδη τὰ κατὰ τοὺς Ἰσπανοὺς διοικῶν, προσέθηκε μεγάλοις μείζονα. τὸν γὰρ βασιλέα τῶν Ἰσπανῶν μεγάλῃ νικήσας μάχῃ, μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐσπείσατο. καὶ πρῶτος οὗτος ὁμήρων οὐκ ἐδεήθη· τοσοῦτον ἐθάῤῥει τοῖς ἔργοις

ιηʹ. Ταῦτα γνοὺς Ἀννίβας ἀπέγνω τῶν Ἰσπανῶν, ὡς οὐδενὸς ἀνθέξοντος Σκιπίωνι· καὶ μεταπέμπεται τὸν ἀδελφὸν Ἀσδρούβαν εἰς Ἰταλίαν μετὰ πάσης στρατιᾶς. ὃς ταῖς ὁδοῖς χρώμενος ταῖς ὑπὸ Ἀννίβου προωδευμέναις, ἐνεδρευθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπάτων Ἀππίου τε Κλαυδίου Νέρωνος, καὶ Λιβίου τοῦ Σαλινάτορος, περὶ τὴν Σένας τῆς ³ Πικηνοῦ πόλιν μετὰ πολλὴν τὸν ἐν τῷ πολέμῳ πόνον, καὶ ἣν ἐπεδείξατο μαχόμενος ἀνδρείαν, αὐτός τε πίπτει, καὶ τῆς στρατιᾶς ἁπάσης οἱ νενικηκότες ἐγένοντο κύριοι, πρὸς δὲ καὶ χρυσίου καὶ ἀργύρου πολλῶν ταλάντων, ἃ καὶ Ῥωμαίους

μαίους

1 Ante τῆς Ἰταλίας desideratur, μεταστᾶσαι; vel simile quodpiam participium. Sylb.

2 Codex Sylburgii corrupte habet μετὰ τούτων. Mutat ille in μετὰ ταῦτα τρίτῳ &c. Sed quia mox inferius τρίτον demum ἔτος sequitur, malui pro τρίτῳ Sylburgii δευτέρῳ reponere, ut Chronologiae etiam ratio constaret. Cellar.

3 Pessime scriptum & editum fuit in Sylb. Πεικίλου. Cellar.

1 For-

μαίους ἐξέπληξεν. Ἐντεῦθεν ἤρξατο λοιπὸν Ἀννίβας μὲν οὐκ ἀγαθὰς ἔχειν περὶ τοῦ πολέμου τὰς προσδοκίας· τοῖς Ῥωμαίοις δὲ ηὐξήθη τὸ τῶν ἐλπίδων· καὶ μετακαλεῖται πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Σκιπίωνα. καὶ ὁ μὲν παραγίνεται λαμπρὸς ἐπὶ μεγάλοις, ὡς εἰκός, ἔργοις. Καικιλίῳ δὲ καὶ Οὐαλερίῳ τοῖς ὑπάτοις πᾶσαι Βρύττιοι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῶν οἰκούντων παρεδόθησαν.

κ΄. Ἀννίβας μὲν οὖν τέταρτον καὶ δέκατον ἦγεν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἔτος. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Σκιπίων ὕπατος χειροτονεῖται, ὁ τὰ μέγιστα ἐν Ἰσπανοῖς ἐργασάμενος· καὶ εἰς αὐτὴν Ἀφρικὴν ἐκπλεῖ, πείσας Ῥωμαίους, ὡς χρὴ μεταστῆσαι τὰ δυσχερῆ τῆς μάχης εἰς τὴν πολεμίαν. [1] θεία γὰρ ἐπιπνοίᾳ [χρῆσθαι] ἐπεπίστευτο, τοσαῦτα κατώρθου, καί τις ἦν λόγος, ὡς ἄρα καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτῷ γίγνοιτο συνουσία. τῆς οὖν Ἀφρικῆς ἐπιβὰς, Ἄννωνι συνέμιξε τῷ στρατηγῷ. καὶ προτέρᾳ μὲν συμπλοκῇ τῆς στρατείας αὐτοῦ διέφθειρε πανωλεθρίᾳ· δεύτερον δὲ εἰς χεῖρας ἐλθὼν ἐκβάλλει τῆς παρεμβολῆς αὐτόν· καὶ ταύτης γίνεται κύριος σὺν τοῖς φύλαξι, τετρακισχιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἀνδράσιν. οἱ δὲ πεσόντες ἦσαν ἕνδεκα χιλιάδες. αἱρεῖ δὲ καὶ Σύμφακιν τὸν Νουμίδων βασιλέα, συμμαχοῦντα τοῖς Ἄφροις, καὶ γίνεται καὶ ταύτης τῆς παρεμβολῆς κύριος, καὶ τὸν μὲν Σύμφακιν εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμψε μετὰ Νουμίδων τῶν ἐπιφανεστάτων, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πολέμου λαφύρων, καὶ ἀριθμὸν καὶ πολυτέλειαν παρεόντων. Γνωσθέντων δὲ τῶν κατ' Ἀφρικὴν Σκι-

1 Fortasse legendum θείᾳ γὰρ ἐπιπνοίᾳ χρῆσθαι ἐπεπίστευτο. τοσαῦτα κατώρθου: divino enim afflatu uti credebatur: tot & tanta gerebat feliciſſime. Sylb. Mutilum locum ſic reſtituit Sylb. olim legebatur οἰα loco θεία. praetermiſſo prorſus verbo χρῆσθαι. Et hanc mentem interpretis Sylburgius prodidit: *divino enim afflatu uti credebatur: tot & tanta gerebat feliciſſime.* Cellar.

Σκιπίωνος ἔργων, πᾶσα μὲν λοιπὸν Ἰταλία τὸν Ἀννίβαν ἀπέλιπεν. αὐτὸς δὲ ὑπὸ Καρχηδονίων κατεκλήθη τῆς πολιορκίας αὐτοὺς πιεζούσης. [1] ἑπτακαιδεκάτῳ τοίνυν ἐνιαυτῷ τῆς Ἰταλίας Ἀννίβας ἀπεχώρησε.

κα'. Καὶ τότε πρεσβεύονται παρὰ τὸν Σκιπίωνα Καρχηδόνιοι· ὁ δὲ ἀναπέμπει πρὸς Ῥωμαίους, πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀνακωχὴν δοὺς τῷ πολέμῳ, ὡς ἂν ταύταις ἐπελθεῖν γένοιτο ῥάδιον. καὶ τοῦδε αὐτῷ μισθὸς ἦν τριῶν μυριάδων ἀργυρίου σταθμός· δεξαμένη τοίνυν ἡ σύγκλητος τὴν πρεσβείαν, κύριον ποιεῖται τῶν σπονδῶν τὸν Σκιπίωνα. καὶ τίθεται ταῦτα ἐφ' ᾧτε, μὴ πλείους, ἢ τριάκοντα ναῦς ἔχειν Καρχηδονίους· καὶ δοῦναι Ῥωμαίοις ὑπὲρ τῶν σπονδῶν πεντήκοντα μυριάδας ἀργυρίου σταθμόν. τοὺς αἰχμαλώτους δὲ ἅπαντας καὶ τοὺς προσήλυτας ἀποδοῦναι.

κβ'. Ταύτας τὰς σπονδὰς συνετάραξεν ἐπιστὰς Ἀννίβας, καὶ πολλὰ τρόπον πολεμίων Ἄφροι διεπράττοντο: ὥστε καὶ τοὺς πρέσβεις αὐτῶν, ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπανιόντας, ὑπὸ τῆς μετὰ Σκιπίωνος στρατιᾶς συλληφθῆναι· ἀλλ' ὁ Σκιπίων αὐτοὺς διαφῆκε, καὶ συνάπτει μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν. ἡττηθεὶς δὲ Ἀννίβας ἐν ἁπάσαις ταῖς συμπλοκαῖς, γίγνεται καὶ αὐτὸς ἱκέτης ὑπὲρ εἰρήνης. αἱ σπονδαὶ ἀνελήφθησαν, ἐφ' οἷς ἐγίνοντο τὴν ἀρχὴν, προστεθεισῶν, ὅτι δὴ τὴν ἀρχὴν παρεσπόνδησαν, ἀργυρίου λιτρῶν εἰς δέκα μυριάδας. ἀλλ' οὐκ ἐδέξαντο τὴν προσθήκην οἱ Καρχηδόνιοι, προσέταξαν δὲ, τὸν Ἀννίβαν πολέμῳ κρίνεσθαι. ἐπῆλθε τοίνυν αὐτός τε Σκιπίων τῇ Καρχηδόνι, καὶ Μασ-

νίσσας,

1 Exemplaris margini adſcriptum ſcholion hoc: ὅτι ιζ΄. ἔτη Ἀννίβας ἔσχε τὴν Ἰταλίαν. *Septemdecim annos Italiam populatus Annibal.* Sylb.

1 Ἤρ

νίσας, ἕτερος Νεμιδῶν βασιλεὺς, φίλος καὶ συμμαχος τῷ Σκιπίωνι γεγενημένος. Μελλέσης δὲ κινεῖσθαι τῆς μάχης, ἐβελήθη κατασκοπῆσαι τὸ στρατόπεδον τὸ Ῥωμαϊκὸν Αννίβας, καὶ πέμπει κατασκόπους. τέτους ἑλὼν ὁ Σκιπίων ἐπιδειχθῆναί τε αὐτοῖς προσέταξε τὸ στράτευμα καὶ τὴν ἄλλην τῦ πολέμε παρασκευὴν, δειπνήσαντας δὲ ἀφεθῆναι μηνύσοντας ἅπερ τεθέαντο.

κγ'. Ως δὲ ἐγγὺς ἦσαν χειρῶν, τὰ μὲν τῆς παρατάξεως ἦν ἄξια θαυμάσαι, δύο στρατηγοῖν ἀρίστοιν τὰ στρατεύματα ταττόντοιν· ὡς δὲ τὸ ἔργον [1] ἤρξατο, νικᾷ τε ὁ Σκιπίων, καὶ μικρῦ ζῶντα τὸν Αννίβαν αἱρεῖ. ἀλλ' ὁ μὲν σὺν τέτλαρσιν ἱππεῦσι διεσώθη· πλῆτος δὲ, ὅσος ὕπω πρότερον, ἐν τῇ παρεμβολῇ κατελήφθη τῶν πολεμίων, εἴκοσι μὲν [2] μυριάδων ἀργυρίε, χρυσίε δὲ [3] ὀκτὼ σταθμός· ἐσθήματά τε πολλὰ καὶ παντοδαπά. Οὗτος ὁ πόλεμος ἐκύρωσε τὰς σπονδάς. καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκεν ὁ Σκιπίων, καὶ τὴν νίκην ἐθριάμβευσεν, Αφρικανός τε ἐπεκλήθη, τῆς ἑαυτῦ νίκης γενόμενος ἐπώνυμος. Ετελεύτησε δὲ ὁ πόλεμος ὗτος ἐννάτῳ καὶ δεκάτῳ ἐνιαυτῷ·

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

α'. ΤΑ μὲν ὖν Αφρων πρὸς Ῥωμαίοις ἦν· ἠκολέθησε δὲ [4] ὁ Μακεδονικὸς πόλεμος, ὁ πρὸς

1 Ἤρξαντο, convenientius fortaſſe ſingulare ἤρξατο *coepit* vel *coeptum eſt*. Sylb. Editum fuit in Sylb. ἤρξαντο: cui tamen ſingularis elegantior videtur ita exponendus: *poſtquam opus coepit*, vel *coeptum eſt*. Cellar.

2 Secundum Latinos libros omnes legendum eſſet χιλιάδων. Cellar.

3 Ὀκτώ. Latini variant: plurimi *octingenta*: Fuld. *octoginta*. Cellar.

4 Exemplaris margini ad ſcriptum Scholion hoc: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τῦ Μακεδονικῦ πολέμε, ἔτη φν'. *Ab urbe condita usque ad bellum Macedonicum*, *anni* 550. Sylb.

1 In-

πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον, πρώτῳ καὶ πεντηκοστῷ καὶ πεντακοσιοστῷ τῆς πόλεως ἔτει.

β'. Πρὸς ὃν Τίτος Κύντιος Φλαμίνιος ἐκπεμφθεὶς νικᾷ τε αὐτὸν, καὶ τίθεται σπονδάς· ὥστε καὶ τῶν πόλεων αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν, αἳ προσκεχωρήκεσαν Ῥωμαίοις παρὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους (καὶ τοὺς) προσηλύδας ἀποδοῦναι, καὶ μὴ πλείους ἔχειν πεντήκοντα νηῶν· τὰς δὲ λοιπὰς ἁπάσας παραδοῦναι· ὡς δὲ καὶ τοῖς ἑξῆς ἐνιαυτοῖς διδόναι φόρον, ἐτήσια τετρακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου, καὶ προσέτι τὸν [[2] υἱὸν] Δημήτριον ὅμηρον παραδοῦναι. Μετεστήσας δὲ ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ὁ Φλαμίνιος τὴν στρατιὰν, κρατεῖ τε αὐτῶν μάχῃ, καὶ τὸν στρατηγὸν αἱρεῖ, καὶ συνθήκας, ἃς ἐβουλήθη, ποιησάμενος [3] ὑπὸ σπονδαῖς, θριαμβεύων εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε, προτρεχόντων αὐτοῦ τοῦ ἅρματος, Δημητρίου τε τοῦ Φιλίππου παιδὸς, καὶ Ἀρμένου τοῦ Νάβιδος.

γ'. Οὕτω καὶ τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῶν Λακωνικῶν ἡσυχασάντων, πρὸς Ἀντίοχον τὸν βασιλεύοντα Συρίας ἀνήφθη πόλεμος. ὕπατοι δὲ ἦσαν Πούβλιος Κορνήλιος Σκιπίων, καὶ Μάρκος Ἀκίλιος Γλαβρίων. συνεμάχει δὲ τῷ μὲν Ἀντιόχῳ πεφευγὼς ἐκ τῆς Καρχηδόνος Ἀννίβας, (δέος γὰρ αὐτὸν ἐξήγαγε τῆς πατρίδος, ὡς Ῥωμαίοις ἐκδοθησόμενον) Ῥωμαίοις δὲ [4] ὁ Μακεδὼν Φίλιπ-

λιπ-

1 Inclusa addita sunt e praec. Lib. κα'. Sylb.

2 Legendum videtur τὸν υἱὸν Δημήτριον Sylb.

3 Legi potest ὑπὸ σπονδαῖς, vel ἐπὶ σπονδαῖς: vel plenius ὑποσπόνδους τε λαβών. Sylb. In codice imperfecte scriptum fuit ὑπὸ σπονδ. Supplevit Sylb. ἐπὶ σπονδαῖς, vel ἐπὶ σπονδαῖς: vel plenius, ὑποσπόνδους τε λαβών. Cellar.

4 Cum ὁ Μακεδόνων, subaudiendum βασιλεύς: vel legendum ὁ Μακεδὼν Φίλιππος. Sylb.

λιπών. γίνεται δὲ νυκτομαχία κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὑφ᾽ ἡγεμόνι τῷ Γλαβρίωνι, καὶ τῆς μὲν παρεμβολῆς τοῦ βασιλέως οἱ Ῥωμαῖοι γίγνονται κύριοι· φεύγει δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς βασιλείας. Φιλίππῳ δὲ Δημήτριος παῖς ἀπεδόθη τῆς συμμαχίας χάριν.

δ'. Τούτους διαδέχονται τοὺς ὑπάτους Λούκιος Κορνήλιος Σκιπίων (ἀδελφὸς ὢν τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ χειροτονεῖται λεγάτος) καὶ Γάϊος Λέλιος· καὶ φέρεται κλήρῳ τὰ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀντίοχον ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα. καὶ πρότερον μὲν ναυμαχίᾳ τῆς βασιλικῆς ἐκράτησε στρατιᾶς· ἡγεμόνα δὲ εἶχεν Ἀννίβαν ὁ στόλος· ἔπειτα καὶ αὐτὸν Ἀντίοχον ἐν Μαγνησίᾳ, τῇ πρὸς Σιπύλῳ τῆς Ἀσίας, νικᾷ τε καὶ εἰς φυγὴν τρέπει· κοινωνὸς δὲ αὐτῷ ταύτης ἐγένετο τῆς μάχης Εὐμένης, Ἀττάλου, τοῦ τῆς Ἀσίας βασιλέως, ἀδελφὸς, ὃς ἐπώνυμον ἑαυτοῦ πόλιν ἐδείματο τὸ Εὐμένιον· ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πέντε μυριάσι πεζομάχων, καὶ τρισχιλίοις ἱππεῦσιν, ἥττων ὁ βασιλικὸς ἐγένετο στρατός. αἰτεῖ γοῦν εἰρήνην Ἀντίοχος, καὶ δίδωσιν ἡ σύγκλητος, ἐφ᾽ αἷς καὶ πρότερον προὔτεινε συνθήκαις, εἰ βαρύνασα τὰς σπονδὰς ὡς ἠτημελημένῳ. αἱ συνθῆκαι δὲ εἶχον ὧδε· τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτὸν καὶ τῆς Ἀσίας ὑποχωρεῖν ἁπάσης· μένειν δὲ ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ Ταύρου πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον· εἰσενέγκαι δὲ μυρία τάλαντα, καὶ ὁμήρους εἴκοσι παραδοῦναι· τόν τε Ἀννίβαν ἐκδοῦναι, ὡς τῶν πραγμάτων ἐκείνῳ τε καὶ αὐτοῖς αἰτιώτατον. τὰ μὲν πρὸς Ἀντίοχον τάδε. Εὐμένει δὲ τῆς συμμαχίας χάριν ἐδωρήθησαν αἱ πόλεις τῆς Ἀσίας, ἃς ἐξελελοίπει κατὰ τὰς σπονδὰς Ἀντίοχος. Ῥοδίοις τε, καὶ αὐτοῖς συμμεμαχηκόσι πολλαὶ τῶν πόλεων ὑπακούειν ἐπετάχθησαν. ὁ δὲ Σκιπίων ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἐθριάμ-

ἔθνεσι, κτησάμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς κατορθωθείσης ὄνομα· τοῦτο δὲ ἦν Ἀσιατικός.

ί. Σπουρίου δὲ Ποστουμίου Ἀλβίνου καὶ Κοΐντου Μαρκίου Φιλίππου τὴν ὑπατείαν εἰσδεξαμένων, Φούλβιος μὲν κατὰ Αἰτωλῶν ἐθριάμβευσεν. Ἀννίβας δὲ ἀσθενέστερον τὸν Ἀντίοχον ὁρῶν καταφεύγει πρὸς Προυσίαν, τὸν Βιθυνῶν βασιλέα. αἰτούντων δὲ αὐτὸν Ῥωμαίων διὰ τοῦ Φλαμινίου, παραχρῆμα ἐξεδόθη· καὶ φόβῳ τῆς τιμωρίας φάρμακον σπάσας ἀποθνήσκει· καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν Λιβύσσῃ, τῆς Βιθυνίας χωρίῳ, καὶ ὁ τάφος ἐς τόδε ὁρᾶται.

ς'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Φίλιππος μὲν ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. ὁ δὲ τούτου παῖς (Περσεὺς ἦν ὄνομα αὐτῷ) ἐπανέστη κατὰ Ῥωμαίων, πολλὴν συλλέξας στρατιάν, συμμαχικόν τε οὐ μικρόν. Κότυν τε γὰρ τὸν Θρᾳκῶν βασιλέα, καὶ Γέντιον τὸν Ἰλλυριῶν, ὑπεκέκλητο. παρασκευὴ τοίνυν ἦν ἑκατέρωθεν ἅπασα· Ῥωμαίοις ἐπικουρούντων Εὐμένους τε, ὃς τῆς Ἀσίας ἐκράτει, καὶ τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως Ἀριαράτου, καὶ τῆς Συρίας Ἀντιόχου, καὶ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγύπτου, καὶ Μασινίσσου τοῦ [1] Νομάδων. Προυσίας γὰρ, εἰ καὶ κηδεστὴς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Περσέως, ἑκατέροις γε ὅμως αὐτὸν ἴσον παρέχει· ἡγεῖτο δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς Πούβλιος Λικίνιος ὕπατος, τοῦτον αὐτῷ τὸν πόλεμον ἀποκληρώσαντος τοῦ δήμου· καὶ νικᾶται τῇ μάχῃ. καὶ τοι νενικὼς ὁ Περσεὺς, εἰρήνην ἐπαγγείλας παρὰ τῶν Ῥωμαίων, διήμαρτεν. ὁ γὰρ δῆμος οὐκ ἔφη δώσειν, εἰ

μὴ

1 Νομάδων. Major erit structurae convenientia si legamus, Πτολεμαίου τοῦ Αἰγύπτου, καὶ Μασινίσσου, τῶν Νομάδων S. βασιλέως: vel Πτολεμαίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μασινίσσου τοῦ Νομάδος, ut paulo post dicit τὸν Ἰλλυριῶν Γέντιον. Sylb. Ita Sylb. pro Νομάδων, ut subaudiatur βασιλέως. Cellar.

1 In

μὴ καὶ αὐτοὺς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς αὐτοῦ πάντας, ἐκδοίη [1] τοῖς αὐτοὺς παραστησομένοις. Δεύτερος οὖν ἐπ' αὐτὸν πέμπεται Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος· καὶ Γάϊος Ἄνιος ἕτερος στρατευόμενος ἐπὶ τὸν Ἰλλυριῶν Γέντιον. ὁ μὲν οὖν Γέντιος ἅμα τε συνέμιξε, καὶ ἡττήθη, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἑαυτὸν παρέδωκεν [[2] σὺν] αὐτοῦ μητρὶ, καὶ γαμετῇ, καὶ παισὶ δύο, καὶ δὴ καὶ ἀδελφῷ· καὶ τὸ ἔθνος πᾶν ἐκλήθη. ἐγένετο δὲ τὸ ἔργον [3] ἡμέραις τριάκοντα· ἔφθασέ τε ἡ τῆς συμπλοκῆς ἢ τῆς νίκης ἀκοή.

ζ. Παῦλος δὲ τρίτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου συμμίξας τῷ Περσεῖ, διέφθειρε μὲν αὐτοῦ χιλιάδας εἴκοσι τοῦ πεζοῦ. ἐκεῖνον δὲ ἔλαξε μετὰ τῆς ἵππου αὐτοῦ, οὐδὲ ἑκατὸν ἀποβαλὼν τῶν μαχομένων· αἱ μὲν οὖν πόλεις εὐθὺς προσεχώρησαν Ῥωμαίοις· ὁ Περσεὺς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν συμπεφευγότων καταλειφθεὶς ἑαυτὸν παρέδωκε Ῥωμαίοις· καὶ ὁ Παῦλος οὐχ ὡς ἡττημένον οἶδεν, ἀλλὰ καὶ προσπίπτοντα πρὸς τὰ γόνατα ἀνέστησε, καὶ καθέδρας ἠξίωσε τῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς ἄλλης μετέδωκε τιμῆς. Ἐντεῦθεν Ἰλλυριοί τε καὶ Μακεδόνες ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐτέλουν ὅροις τοῖσδε· εἶναι μὲν αὐτοὺς αὐτονόμους· τῇ πόλει δὲ τῇ Ῥωμαίων εἰσφέρειν, ὧν τοῖς βασιλεῦσιν εἰσ-

ἔφε-

1 In exemplari duplex erat scriptum, αὐτὸ, & αὐτὴν. sed convenientius tamen αὐτὸν vel αὐτοὺς: & fut. temp. Παραστησομένοις: id est, iis qui ad deditionem ipsos compulsuri essent, si sponte se nollent dedere. Sylb. Ita emendat & exponit Sylburgius: *iis, qui ad deditionem ipsos compulsuri essent, si sponte se dedere nollent.* Vitiose lectum olim fuit: τοῖς αὐτὸ παραστησομένους. Hav.

2 Abest ab excuso Sylburgii exemplari σὺν, nec αὐτοῦ ibidem, sed αὐτῇ, apparet. Cellar.

3 In exemplari erat accus. casu ἡμέρας sed vel ἡμέραις legendum esse, vel ἡμερῶν, syntaxeως regula ostendit. seqq. etsi Latino more non est expressa notatio temporis, vere tamen & recte expressus est ejus sensus. Sylb.

ἔφερον, μέρος ἥμισυ· πείθειν γὰρ ἔμελλον Ῥωμαῖοι τοὺς ὑπηκόους, ὡς οὐκ ἐπιθυμοῦσι χρημάτων. Τοὺς μὲν ὅρους τούτους ἐν κοινῷ πανταχόθεν πρέσβεσιν ἐπήγγειλεν ὁ Παῦλος· ἐκάλεσέ τε αὐτοὺς εἰς εὐωχίαν, φάσκων χρῆναι καὶ [1] νικᾷν τε ὅπλοις, καὶ [[2] τοὺς] νενικημένους ἐπαινεῖν.

η'. Ἑβδομήκοντα δὲ τῶν Ἠπειρωτικῶν πόλεων, ἀποστατομένας ἐπὶ Ῥωμαίους, εἷλε πολιορκίᾳ· καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου λείαν διένειμε τῷ στρατῷ· σὺν μεγίστῃ τε εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε πομπῇ, νεὼς ἐπιβεβηκὼς Μακεδονικῆς, ἣ τοῦ βασιλεύσαντος ἦν Περσέως ὑπερμεγέθης, ὡς [3] πεντακοσίους χωρεῖν ἐρέτας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. καὶ ἀποβὰς ἐθριάμβευσεν ἐφ' ἅρματος χρυσοῦ, τοῖς δύο παισὶ περιστοιχισμένος, προτρεχόντων τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, Περσέως, πέντε καὶ τετταράκοντα γεγονότος ἐνιαυτοὺς, καὶ υἱέων δύο. Ἐδόθη δὲ καὶ Ἀνικίῳ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν θρίαμβος, οὗ καὶ αὐτοῦ προεπέμποντο Γέντιός τε, καὶ ὁ ἀδελφὸς Γεντίου, καὶ οἱ παῖδες. Τούτῳ τῷ θριάμ-

1 Rectius καὶ νικᾷν τοῖς ὅπλοις, καὶ τοὺς νενικημένους ἐγείρειν. Sylb.

2 Τοὺς addidit in notis Sylburg. quod itidem abest ab excuso. Cellar.

3 Πεντεκαιδεκήρης (seu, ut in Latino textu est, ἑκκαιδεκήρης) descriptio non videtur satis accurata, cum enim Plinius lib. 32. ubi de echeneide agit, significet quinqueremen seu πεντήρη, a quadringentis remigibus actam fuisse, ducenis scilicet ex utroque latere: & Plutarchus atque Athenaeus, Philopatoris τετταρακοντήρη actam fuisse a quatuor millibus remigum: conjicere licet, πεντεκαιδεκήρη vix habuisse infra mille remiges: ideoque fortasse dicendum fuisse, ὡς πεντακισχιλίους χωρεῖν ἐρέτας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Aut, si ἑπτήρης (i. e. septiremis) habuit tantum quadraginta novem remiges, ut pictura ejus innuit apud Bayfium, pag. 37. πεντεκαιδεκήρης minimum habuit remiges nonaginto octo, quadraginta novem scil. ex utroque latere. Sylburg. Editum est δεκαπέντε, qui numerus tantae navi nequaquam sufficit. Mutavimus, non refragante Sylburgio, in πεντακοσίους. Cellar.

1 De

θειάμβων μέλλοντα εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικόμενοι Ἄτταλός τε, καὶ Εὐμένης ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ Πρυσίας ἐκ τῆς Βιθυνίας. δωρεάς τε προσηνεγκόμενοι· ἃ προσιέμενοι Ῥωμαῖοι, προσέταξαν ἀνατεθῆναι τῷ Καπιτωλίῳ. Πρυσίας δὲ καὶ τὸν υἱέα τὸν ἑαυτοῦ Νικομήδην παρακατέθετο τῷ δήμῳ.

θ'. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Λούκιος Μέμμιος τοὺς Λυσιτανοὺς ἐνίκησε πολέμῳ, καὶ μετὰ τοῦτο Μάρκελλος.

ι'. Κἀντεῦθεν ὁ τρίτος κατὰ τῶν Ἄφρων ἐκινήθη πόλεμος, ἑξακοσιοστῷ μὲν καὶ ἑνὶ τῆς πόλεως ἔτει, πεντηκοστῷ δὲ καὶ δευτέρῳ μετὰ τὴν τοῦ δευτέρου τοῦ κατὰ Ἀννίβα πολέμου λύσιν. ὕπατοι δὲ χειροτονηθέντες, Λούκιος Μάλλιος Κηνσωρῖνος, καὶ Μάρκος Μανίλιος, ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξέπλευσαν, καὶ τῇ Καρχηδόνι προσεκάθηντο πολιορκοῦντες· ἡγεῖτο δὲ Καρχηδονίων, τοῦ πεζοῦ μὲν Ἀσδρούβας. τῶν δὲ ἱππέων Φαμέας. συνὼν δὲ τοῖς ὑπάτοις ἀρχὴν τινα στρατιωτικὴν ἔχων Σκιπίωνος ἔκγονος, τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ· οὗ τοσοῦτον ἦν παρὰ τοῖς πολεμίοις δέος καὶ τοσοῦτον παρὰ τῆς ἀνδρείας θαῦμα, ὡς βουλευομένου τε ἄριστα, καὶ ἐπιτελοῦντος ἔργοις τὰ δοκοῦντα ὀξέως· ὥστε τοὺς ὑπάτους αὐτοὺς κοινωνὸν μὲν αὐτὸν καὶ βουλῆς καὶ ἐγχειρημάτων ἔχειν, αὐτῷ δὲ λέγειν πρὸς τὰ πρακτέα, ἐπειδήπερ ἑώρων τοὺς πολεμίους τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκκλίνοντας συμπλοκήν.

ια'. [1] Μασινίσσας γοῦν, ὁ τῶν Νουμίδων βασιλεύς, τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἔπεσιν ἐξήκοντα τετηρηκώς, ἡνίκα ἀπέθνησκεν, ἐνενηκοστὸν καὶ ἕβδομον τῆς ἡλικίας πεπληρωκὼς ἔτος, Σκιπίωνα ἱκέτευσε τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ (τέσσα-

1 De Masinissa exemplaris margini adnotatum est Scholion hoc: Μασανάσης, ὁ τῶν Νομάδων ἡγεμὼν, ἐτῶν ϟζ: *Masanases, Numidarum dux, annorum 97.* ubi etiam nota, Μασανάσσην & Νομάδας dici, qui ab interprete Latino more nominantur Μασινίσσας & Νουμίδας. SYLB.

 1 Exem-

(τέσσαρες δὲ οὗτοι ἦσαν καὶ πεντακόσια) τὴν βασιλείαν διεῖλεν.

ιβ´ Αὕτη τοῦ Σκιπίωνος ἡ δόξα τὸν δῆμον ἔπεισε, τὴν ὑπατείαν ἐπ' αὐτὸν ἐπαγαγεῖν, τῆς νεότητος οὔπω τοῦτο ἐπιτρεπούσης καὶ θᾶττον ἐλπίδος αἱρεῖ τὴν Καρχηδόνα καὶ κατασκάπτει· καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα τῆς πόλεως, τὸν ἐκ πολέμων αὐτῇ συνειλεγμένον, λαβὼν, τοῦτον εὐθὺς ἀπέδωκε τῶν πόλεων ταῖς ἀφῃρημέναις· αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθε· καὶ δοθέντος αὐτῷ θριάμβου, προσετέθη καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ πάππου. Ἀφρικανὸς γάρ τοι νέος καὶ οὗτος ἐπεκλήθη. [1] ἀπώλετο τοίνυν ἡ Καρχηδὼν ἑπτακοσιοστῷ πέμπτῳ μετὰ τὸν συνοικισμὸν ἔτει.

ιγ´. [2] Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀνήρ τις Ψευδοφίλιππος ἀντῆρε χεῖρας Ῥωμαίοις· καὶ τὸν στρατηγὸν Ἰουβέντιον, ἐπ' αὐτὸν χωρήσαντα μετὰ στρατεύματος, ἐνίκησε τῇ μάχῃ, καὶ πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. ἀλλὰ Μέτελλος δεύτερος [3] ἐπελθὼν ἐνίκησέ τε αὐτὸν, καὶ πεντακισχιλίους ἀνελὼν ἀνεκτήσατο τὴν Μακεδονίαν, ὑφ' ἑαυτῷ τε τὸν Ψευδοφίλιππον ἐποίησε.

ιδ´. Τότε καὶ Κορίνθῳ, πόλει τῶν Ἑλλήνων ἐπιφανεστάτῃ, πόλεμος ἐπηνέχθη Ῥωμαϊκός· ἐπειδὴ κατὰ τῶν ἐκ Ῥώμης πρεσβευτῶν πεπαρῳνήκεσαν· καὶ Μόμμιος ἐκπεμφθεὶς εἷλε ταύτην καὶ κατέσκαψε. τρεῖς τε ἅμα θρίαμβοι, θέαμα καινὸν, ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς Ῥώμης· ἐξ Ἀφρικῆς μὲν [4] Κηπίωνος τοῦ τὸ ἅρμα τῶν Ἀσδρού-

1 Exemplaris margini adscripta est haec adnotatio: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τελείας κατασκαφῆς τῆς Καρχηδόνος, ἔτη ψέ. *Ab urbe condita usque ad extremam Carthaginis eversionem, anni* 705. Sylb.

2 Μετὰ. Rectius κατὰ τούτους τοὺς χρόνους quia in Latino textu est *interim*. Sylb.

3 Ἀπελθὼν verius ἐπελθὼν, ut paulo ante ἐπ' αὐτὸν χωρήσαντα. Sylb.

4 Sic emendavit Sylb. pro Σκηπίωνος. Haverc. vid. p. seq.

Ασδρούβας ἡγεῖτο· Μέτελλος δὲ ἐκ Μακεδονίας· ὃ περιέτρεχεν Ἀνδρίσκος (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ Ψευδοφιλίππῳ) τὴν Κορινθίων δὲ, Μομμίου, πολλῶν αὐτὸν καταπεκοσμημένων, χαλκῶν τε ἀγαλμάτων, καὶ σανίδων γραφαῖς ἐξησκημένων.

ιε΄. Οὐ μὴν πάντα τὰ Μακεδόνων ἡσύχαζεν. ἀλλ' αὖθις ἕτερος Ψευδοπερσεὺς, παῖδα λέγων ἑαυτὸν Περσέως, οἰκετικὴν συλλέξας στρατιὰν, ἐπεχείρει πολεμεῖν· ὥστε [1] αὐτῷ τοὺς ὁπλίτας εἰς ἑξακισχιλίους τελεῖν πρὸς τοῖς μυρίοις. ἀλλὰ τοῦτον ἔπαυσε μάχῃ νικήσας Τρεμέλλιος.

ιϛ΄. Κατὰ δὲ αὐτὸν δὲ χρόνον Μέτελλος ἐν Ισπανίᾳ πρὸς Κελτοὺς Ἴβηρας ἐμαχέσατο γενναίως· καὶ παραδίδωσι τήν τε ἀρχὴν καὶ τὸν πόλεμον Πομπηΐῳ. εἶτ' ἐφεξῆς αὐτός τε, καὶ Πομπήϊος, καὶ Κύϊντος Καιπίων ἐπὶ τὸν Πυρίαθον ἐξεπέμφθησαν, ὃς ἐν τῇ Λυσιτανίᾳ κατὰ Ρωμαίων ἤρξατο [2] πολέμου, καὶ τοὺς Ισπανοὺς ἀνῃρέθισε, τέταρτον ἤδη καὶ δέκατον ἔτος ἡσυχάσαντας. ἦν δὲ ὁ Πυρίαθος ποιμὴν· εἶτα λῃστρικὸν μετῆλθε βίον· τελευτῶν δὲ εἰς τοῦτον ἦλθε παρανοίας [3] ὡς ἐν νῷ λαβεῖν, ἐλευθερῶσαι δύνασθαι τοὺς Ισπανοὺς ἀπὸ τῶν Ρωμαίων· ὁ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀνῃρέθη· [4] Καιπίων

1 Αὐτοὺς vel ἐμφατικῶς accipiendum videtur, vel αὐτῷ legendum. praeterea hoc ipsum membrum praecedenti videtur esse praeponendum, hoc ordine: Οἰκετικὴν συλλέξας στρατιὰν, ὥστε αὐτοὺς ὁπλίτας εἰς ἑξακισχιλίους τελεῖν πρὸς τοῖς μυρίοις, ἐπεχείρει πολεμεῖν. *Collecto e servitiis exercitu, adeo ut etiam ipsi armati (praeter caeteram videlicet turbam) ad sedecim millia efficerent; bellare aggressus est.* SYLB. Scriptum erat αὐτοὺς. CELLAR.

2 Πόλεμον. Congruentius ἤρξατο πολέμου, vel ἤρξατο πολεμεῖν: & mox ἐν νῷ λαβεῖν, ut *animo praesumeret, ut animum induceret*. SYLB. Correctum ex πόλεμον. Potest item legi πολεμεῖν. HAVERC.

3 *Ut animo praesumeret, ut animum induceret.* Sic emendat Sylb. quod scriptum fuit: ὡς ἐν ᾧ λαβεῖν. CELLAR.

4 Primum Σαιπίων perperam po-

πίαν δὲ τοῖς ἀνελοῦσι μισθὸν ἐπαγγέλλουσιν, ἀπεκρίνατο, μηδαμῶς ἀρέσκειν Ῥωμαίοις, ἀναιρεῖσθαι τὸν ἡγούμενον ὑπὸ τῶν ὑπηκόων. . . . . .

ιζʹ. Πομπήϊος δὲ, τῇ πρὸς Νουμαντίνους ἡττηθεὶς μάχῃ, σπονδὰς ἐπονειδίστους ἐποιήσατο· καὶ Ὀπίλιος δὲ Μαγκῖνος, ὁ μετ' αὐτὸν ὕπατος, ἀναλαβὼν τὴν μάχην, χαλεπώτερόν τι ἡττηθεὶς ἢ Πομπήϊος, ἐπὶ σπονδαῖς ἀνεχώρησεν αἰσχροτέραις· ὡς τὸν τῶν Ῥωμαίων μὴ προσδέξασθαι τὰς σπονδὰς, καὶ τὸν Μαγκῖνον παραδοῦναι τοῖς πολεμίοις, ποιησομένοις ὅ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ. Ἐν τοσαύτῃ τοίνυν ἀτιμίᾳ διπλῇ, καὶ ἥττης καὶ συνθήκης, ἐκπέμπεται Σκιπίων, ὁ καλούμενος Ἀφρικανὸς, μετὰ τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας. οὗτος πρότερον μὲν ἐπιμελήθη τῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τοῖς προτέροις ἡγεμόσι διεφθαρμένης· γυμνασίοις τε αὐτοὺς καταμελετῶν, καὶ χωρὶς ὠμότητος καὶ τιμωρίας εἰς τὸ δέον ἐπανάγων, ὡς δὲ ἥρμοσε τοὺς ἄνδρας, ἐπῆλθε τὴν πόλιν ταῖς στρατιαῖς· καὶ τοὺς μὲν σφᾶς αὐτοὺς παραδόντας τοὺς δὲ, πολιορκίαις ὑπηγάγετο. τελευταῖον δὲ ἐπὶ τὸ κεφάλαιον ἦλθε τοῦ πολέμου, τὴν Νουμαντίαν· καὶ περισχεθεὶς, λιμῷ τε πιέσας τοὺς ἔνδον, τήν τε πόλιν εἷλε καὶ κατέσκαψε· καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν ἀπέδωκε τῇ Ῥώμῃ.

ιεʹ. Ἐν

positus pro Καιπίων seu Καισιπίων ut pag. praec. deinde responsum Viriathi percussoribus datum, non a Caepione. sed a senatu, ad quem illi fortasse ob grandiora postulata remissi fuerunt, datum videtur. quod etsi non diserte affirmat Eutropius; oblique tamen innuit. Appianus certe disertis verbis prodit, Caepionem legatos Viriathi, ad pacem petendam missos, pecunia corrupisse, promissisque ingentibus oneratos ad Viriathum occidendum impulisse. & Lib. de Vir. Ill. *Caepio* inquit; *cum vincere eum aliter non posset, duos satellites pecunia corrupit: qui Viriathum humi depositum peremerunt. Quae victoria, quia empta erat, a senatu non probata.* Nec multo aliter Livii Epit. & Val. Maximus: ut ex iis Sigonius prolixe refert in Fast. Sylb.

1 Mak

ιη'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τελευτᾷ τῆς Ἀσίας ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος, ὁ Εὐμένους ἀδελφὸς, κληρονόμον γενησάμενος τὸν δῆμον Ῥωμαίων· καὶ γίγνεται κύριος τῆς Ἀσίας ὁ δῆμος καὶ τῆς διαδοχῆς δικαίῳ.

ιθ'. Καὶ Βροῦτος δὲ κατὰ [1] Γαλλαίκων καὶ Λυσιτανῶν ἐνδοξότατα ἐθριάμβευσε· καὶ Σκιπίων κατὰ Νουμαντίνων, τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον τοῦ κατὰ Ἀφρων θριάμβου.

κ'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἀριστόνικος, ἐκ παλλακῆς παῖς Εὐμένους, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἀττάλου, πόλεμον ἤρατο πρὸς Ῥωμαίους ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτῆς. καὶ πεμφθεὶς ἐπ' αὐτὸν Λικίνιος Κράσσος μετὰ πολλοῦ συμμαχικοῦ. Νικομήδης τε γὰρ Βιθυνίας βασιλεὺς, καὶ Μιθριδάτης ὁ Πόντου, (πρὸς ὃν, μικρὸν ὕστερον, μέγιστος καὶ πολυχρόνιος συνέστη πόλεμος) καὶ Ἀριαράθης ὁ Καππαδοκίας, καὶ Πυλαιμένης ὁ Παφλαγονίας, ἐπίκουροι παρῆσαν. ἡττήθη δὲ Κράσσος, καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ παρατάξει· καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ δορυφόροι, προσεκόμισαν Ἀριστονίκῳ· τὸ σῶμα δὲ ἐκεῖνος προσέταξε ταφῆναι, καὶ ἡ Σμύρνα τὸν τάφον ἐδέξατο. Ἐκδέχεται δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν πόλεμον ὁ ὕπατος Περπέρνας· καὶ τὰ πεπραγμένα γνοὺς ἠπείχθη πρὸς τὴν Ἀσίαν· καὶ νικήσας τὸν Ἀριστόνικον μάχῃ, κατέκλεισεν ἐν Στρατονίκῃ τῇ πόλει· πολιορκίᾳ δὲ καὶ ταύτην κἀκεῖνον ἑλὼν, ἐπανιὼν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἐτελεύτησε. Ῥωμαῖοι δὲ τὸν Ἀριστόνικον δήσαντες εἶτα ἀπέπνιξαν.

κα'. Μετὰ τοῦτον ἧκε τὰ τῆς ὑπατείας ἐπὶ Λούκιον Καικίλιον Μέτελλον, καὶ Τίτον Κύντιον Φλαμίνιον. κατὰ τοῦτον Ῥωμαῖοι τὸν ἐνιαυτὸν προσέταξαν οἰκοδομηθῆναι τὴν

1 Male a Sylburgio editum fuit Γάλλων. CELLAR.

τὴν Καρχηδόνα τὴν νῦν ἔτι φαινομένην δύο καὶ εἴκοσι ὕστερον ἔτεσι μετὰ τὴν ὑπὸ Σκιπίωνος κατασκαφήν. [1] ἔπεμψαν εἰς αὐτὴν ἐξ αὐτῶν ἀποίκους.

κβ'. Ἑξακοσιοστῷ δὲ καὶ εἰκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ τῆς πόλεως ἔτει, Γάϊος Κάσιος Λογγῖνος καὶ Σέξτος Δομίτιος Ἀλβῖνος ὕπατοι, τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Γάλλοις ἐπήγαγον πόλεμον, καὶ τὴν μεγίστην αὐτῶν πόλιν [2] Ἀρβέρναν πολιορκηθέσθησαν. ἡγεῖτο δὲ Γάλλων [3] Βιτοΐτος. μαχεσάμενοι τοίνυν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, πολὺ μὲν αὐτῶν στρατὸν ἀνεῖλον· τοσαύτης δὲ ἐπελάβοντο λείας, ὥστε ἐκ τῶν στρεπτῶν, οὓς ἐπὶ τῶν τραχήλων εἶχον οἱ πολέμιοι, πολύν τινα χρυσίου σταθμὸν εἰσπέμψαι Ῥωμαίοις. Βιτοΐτος δὲ ὁ στρατηγὸς ἁλοὺς, μέρος ἐγένετο τοῦ θριάμβου· καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἑκάτερος τῶν ὑπάτων ἐθριάμβευσεν.

κγ'. Ἐντεῦθεν Πόρκιος Κάτων καὶ Κύντος Μάρκιος Ῥὴξ δέχονται τὴν ἀρχὴν ἑξακοσιοστοῦ καὶ τριακοστοῦ τῆς πόλεως ἔτους. οὗτοι κατήγαγον ἀποικίαν εἰς Γάλλους, Νάρβωνα δειμάμενοι [4] πόλιν. Καὶ μικρὸν ὕστερον οἱ μετὰ τούτους ὕπατοι Κύντος Καικίλιος Μέτελλος, καὶ Κύντος Μούκιος Σκαιβόλας κατὰ Δαλματῶν ἐθριάμβευσαν.

κδ'. Εἶτα πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ὁ ὕπατος Κάτων κατὰ Σκορδίσκων κινήσας πόλεμον, ἡττήθη τε αἰσχρῶς, καὶ ἀπεχώρησε.

κε'. Γαΐου δὲ Καικιλίου Μετέλλου καὶ Γνέου Κάρβωνος ὑπάτων γενομένων, οἱ ἀδελφοὶ Μέτελλοι κατὰ τὴν Ῥώμην ἐθριάμβευσαν. ὁ μὲν κατὰ Σαρδῶν κατὰ Θρακῶν δὲ ἕτερος. Τότε φήμη κατέλαβε Ῥωμαίους, [1] Γάλ-

1 Cum copula legendum videtur, καὶ ἔπεμψαν. Sylb.

2 Ἀράβενναν est in libro Sylburgii.

3 Διτόνιος in libro Sylburgii: sed mox βιτόϊος.

4 Pro πόλιν in exemplari erat πάλιν: nihil ad rem. Sylb.

1 Me-

[1] Γάλλων τοὺς καλουμένους Κίμβρους ἔφοδον κατὰ τῆς Ἰταλίας ποιήσασθαι.[1]

κϛʹ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἤδη Πουβλίου Σκιπίωνος τοῦ Νασικᾶ, καὶ Πουβλίου Καλπουρνίου Βηστίου τὴν ἀρχὴν ὑποδεξαμένων, ὁ πρὸς Ἰουγούρθαν τὸν Νουμίδην ἤρξατο πόλεμος, αἰτίαν ἔχων τὸν Ἰεμψάλου καὶ Ἀδαρβάλου φόνον, [2] οἱ παῖδες ἦσαν τοῦ βασιλεύσαντος Νουμιδῶν Μικίψου, φίλου καὶ συμμάχου Ῥωμαίων. ἐπὶ τοῦτον ὕπατος πέμπεται Καλπούρνιος· καὶ διαφθαρεὶς χρήμασιν, αἰσχρότατα πρὸς Ἰουγούρθαν ἐσπείσατο· ταύτας οὖν δῆμος ἀκυρώσας τὰς σπονδὰς πέμπει τὸν ἑξῆς ὕπατον Σπούριον Ποστούμιον Ἀλβῖνον· ἀλλὰ καὶ οὗτος τῷ ἀδελφῷ τὸ ἔργον ἐπιτρέψας, οὐκ ἀγαθὸν ἔσχε τῆς μάχης τὸ τέλος.

κζʹ. Τρί-

1 Metaphrastes Latina Eutropii verba ex *Gallia* cum praecedentibus conjunxit: quasi auctor significare voluerit Cimbros esse populum Galliae: cum verius sit, quod alii tradunt, Cimbros primum e Germaniae Transrhenanae plagis maritimis in Galliam excurrisse; post e Gallia in Italiam progressos esse. Atque adeo Eutropius ipse in sequentibus Cimbros & Teutonas Germanorum gentes facit. Tutius ergo Eutropii locum sic vertisset: Τοὺς Κίμβρους ἐκ τῆς Γαλλίας (sive Γαλατίας) ἔφοδον κατὰ τῆς Ἰταλίας ποιήσασθαι. Paulo post etiam in belli Jugurthini causa, pater cum filiis est confusus, & quaedam insuper omissa: sed librarii potius, ut videtur, quam metaphrastae culpa. lectio igitur ejus loci sic fortassis interpolanda est: αἰτίαν ἔχων τὸν Ἀδαρβάλου καὶ Ἰεμψάλου φόνον· οἱ παῖδες ἦσαν τοῦ βασιλεύσαντος Νουμιδῶν Μικίψου ἀδελφοὶ μὲν Ἰουγούρθου, τῆς τε βασιλείας συμμέτοχοι, φίλοι δὲ καὶ σύμμαχοι Ῥωμαίων γεγονότες. Sylb.

2 Mutila videtur illa Jugurthae descriptio nostro Sylburgio, eamquc ita ex Latino complet: οἱ παῖδες ἦσαν τοῦ βασιλεύσαντος Νουμιδῶν Μικίψου, ἀδελφοὶ μὲν Ἰουγούρθου, τῆς τε βασιλείας συμμέτοχοι, φίλοι δὲ καὶ σύμμαχοι Ῥωμαίων γεγονότες. Sed quod satis cohaerent, quae vulgo leguntur, nihil mutamus, praeter librarii errorem, quo pro Adherbale etiam Micipsam scripserat, patris filiique nomen confundens. Cellar. Hoc scilicet modo: αἰτίαν ἔχων τὸν Ἰεμψάλου καὶ Μικίψου φόνον. Haverc.

κζ'. Τρίτος ἐξαποστέλλεται Κόϊντος Καικίλιος Μέτελλος, καὶ τὴν στρατιὰν ἐξ ἀτόπου μελέτης, τῆς ὑπὸ τοῖς προτέροις ὑπάτοις, πρὸς τὸ δέον ἁρμόσας ἐπιεικῶς πάνυ, πολλαῖς τὸν Ἰουγούρθαν ἐνίκησε μάχαις· καὶ τούς τε ἐλέφαντας κατέσφαξεν, οὐκ ὀλίγους ζῶντας ἑλών· τῶν τε πόλεων αὐτῷ προσεχώρησαν αἱ πλείους. πρὸς αὐτῷ δὲ ἂν τῷ τέλει, παύεται τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Μαρίου. γενόμενος δὲ ἐν τοῖς πράγμασιν ὁ Μάριος, Ἰουγούρθαν καὶ Βόκχον, τὸν βασιλέα τῶν Μαύρων, σύμμαχον τῷ Ἰουγούρθᾳ γεγενημένον, ἐνίκησε μάχῃ· καὶ τοῦ μὲν Βόκχου παρείληφε τὰς δυνάμεις. Ἰουγούρθαν δὲ ἐκδοθέντα παρ' αὐτοῦ τοῖς Ῥωμαίοις ἐξέπεμψε, δι' ἀνδρὸς ἀρίστου Σύλλου, ταμίου τότε ὄντος αὐτῷ τῶν δημοσίων χρημάτων.

κη'. Μετὰ δὲ ταύτης τῆς νίκης καὶ ἕτερα συνέβη. Ἰούνιος γὰρ Σιλανὸς, ὁ Μετέλλου συνύπατος, Κίμβρους νικήσας, καὶ Μινούκιος Ῥοῦφος τοὺς Σκορδίσκους καὶ Τριβαλλούς· καὶ Σερβίλλιος Κηπίων τοὺς Λυσιτανοὺς, ἐπανῆκον. θρίαμβοι μὲν κατὰ Ἰουγούρθου καὶ τῷ Μετέλλῳ καὶ τῷ Μαρίῳ παρὰ τῆς πόλεως ἐψηφίσθησαν· ὧν ἐφάνη λαμπρότερον ὁ Μαρίου, Ἰουγούρθαν σὺν τοῖς δυσὶ παισὶ πρὸ τοῦ ἅρματος ἔχων· ὃν δεσμωτηρίῳ παραδόντες οἱ Ῥωμαῖοι διεχρήσαντο.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε.

α'. ΟΤΕ δὲ ὁ πρὸς Ἰουγούρθαν ἐπράττετο πόλεμος, πολλαῖς ἑτέραις μάχαις ἐκρατοῦντο Ῥωμαῖοι διὰ τῶν ὑπάτων. Μανίλιος γὰρ καὶ Κηπίων Κίμβρους καὶ Τεύτονας, καὶ Τιγύρους, καὶ Ἄμβρωνας (ἔθνη δὲ ἐστι ταῦτα Γερμανῶν τε καὶ Γάλλων) κατεπολέμησαν. οὗτοι μὲν τοσαύτης ἐπανέστησαν τῷ

δήμῳ

δήμῳ στρατιᾶς, ὅσην ἤνεγκε φόβον οὐχ ἧττω τῆς Ἀννίβου τυραννίδος. περὶ αὐτῆς γοῦν ἔδεισαν Ῥωμαῖοι τῆς πόλεως. πολλάκις γοῦν συμμίξαντες, καὶ πολλάκις ἡττηθέντες ἔμενον ἔτι πολέμιοι· ἀλλὰ Μάριος μετὰ τὴν κατὰ Ἰουγούρθα νίκην ἐπὶ Κίμβρους καὶ Τεύτονας ἐξεπέμφθη. καὶ παρασυραμένου τοῦ πολέμου, τρίτον τε αὐτῷ καὶ τέταρτον ἐπισυνήφθη τὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπάτου. κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ὑπατείαν κοινωνὸς αὐτῷ ἦν τῆς ὑπατείας Κύντος Λουτάτιος Κάτουλος. ἄμφω τοίνυν συνέμιξαν τοῖς Κίμβροις, καὶ δύο νικῶσι μάχας, οὕτω σφοδρῶς, ὡς εἴκοσι μὲν μυριάδας ἀνδρῶν πεσεῖν, αἰχμαλώτων δὲ ὀκτὼ γενέσθαι, καὶ προσέτι Τευτόβολον τὸν στρατηγὸν πολεμίων. ὑπὲρ ταύτης οὖν τῆς νίκης καὶ πέμπτον αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐψηφίσθη, καὶ ταῦτα ἀπόντι.

β΄. Οὐ μὴν ἡσύχασαν Κίμβροι καὶ Τεύτονες, ἀλλ' ἔτι τῷ πλήθει κρατοῦντες, (οὐχ ἧττον γὰρ ἦν τοῦ διεφθαρμένου τὸ λειπόμενον) τὰ σφέτερα αὐτῶν ἀφέντες, παρῆλθον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν· ὑπὸ τῶν αὐτῶν δὲ αὖθις, Μαρίου τε καὶ Κατούλου, κατεπολεμήθησαν. ἔνθα δὴ καὶ λαμπρότερον ἐγένετο τὸ ἔργον Κατούλου· καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ μάχῃ δέκα καὶ τέσσαρες ἀνδρῶν μυριάδες, ἓξ δὲ αἰχμαλώτων ἄγονται, τριακοσίων μόνον ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πεσόντων στρατοῦ. στρατιωτικὰ δὲ σημεῖα ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο τρία καὶ τριάκοντα. ὧν ἓν μὲν καὶ τριάκοντα εἷλον οἱ ὑπὸ Κατούλου μαχόμενοι· δύο δὲ, ὧν ἡγεῖτο Μάριος. ἑκάτεροι δὲ ὅμως ἐθριάμβευσαν.

γ΄. Τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ καὶ πεντηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ τῆς πόλεως ἔτει, τὴν μὲν ὕπατον εἶχον ἀρχὴν Σέξτος Ἰούλιος Καῖσαρ, καὶ Λούκιος Μάρκιος Φίλιππος· σχεδὸν δὲ ἅπας ἡσύχαζε πόλεμος. ἀλλ' ἐξαίφνης Πικένται,

[¹ Μαρσοί τε] καὶ Πελίγνοι, ἀστασιάστως τὸν παρελθόντα ἅπαντα χρόνον ὑπακούσαντες Ῥωμαίοις, ἀπεθρασύνοντο, καὶ τὸ ἴσον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἠβούλοντο πρὸς τὸν δῆμον. ἐγένετο τοίνυν βαρὺς οὗτος πόλεμος, ὡς καὶ ² τοὺς ὑπάτους ἐν αὐτῷ πεσεῖν, ἄριστον ἄνδρα, Πούβλιον Ῥουτίλιον Κηπίωνα τὸν ἐπιφανῶν νεανίσκον· καὶ Πόρκιον Κάτωνα, καὶ αὐτὸν ὕπατον. Ἡγοῦντο δὲ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, Πικέντων καὶ Μάρσων, Τίτος Βήττιος, Ἱέριος Ἀσίνιος, Τίτος Ἐρρένιος, Αὖλος Κλεύντιος. οὗτος ὁ θόρυβος ἐποίησε Μάριον ἕκτην δέξασθαι τὴν ὕπατον ἀρχήν· τὸ δὲ ἔργον ἐπεράχθη παρὰ Πομπηΐου τε καὶ Σύλλου, τῇ μάχῃ καὶ αὐτῶν ἐπιστατούντων. Σύλλας γοῦν Κλεύντιον, τὸν μαχιμώτατον τῶν ἐναντίων στρατηγὸν, μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως εἷλε. ³ τέσσαρσί τε ἐνιαυτοῖς ἀεὶ καὶ συμπλεκόμενος, καὶ νικῶν, ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ φαίνεται μόνον ἕνα τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν στρατιώτην. ⁴ Πέμπτῳ μὲν οὖν ἔτει τέλος ἔσχεν οὗτος ὁ πόλεμος, τοῦ Σύλλου κατορθώσαντος αὐτὸν μὲν ὑπατικῇ λοιπὸν ἐξουσίᾳ· τὰ γὰρ πρότερα στρατηγὸς ἐτύγχανεν εἰργασμένος.

θ. Τῷ

1 Poſt πικέντας omiſſum hoc commation Μαρσοί τε, partim ex ſequenti narratione perſpicitur. Immo ſociale hoc bellum a Marſis *Marſicum* eſt appellatum. SYLB. (Μαρσοί τε) monente Sylburgio addidimus ex Latino & ipſa Metaphraſi. infra Πικέντων κ. Μάρσων. CELLAR. Hoc commation, monente Sylburgio, cum Cellario addimus ex Latino, & ipſa Metaphraſi in ſequenti narratione. HAVERC.

2 Pro ὑπὸ τοῦ, procul dubio legendum τὸν ὕπατον. SYLB. Excuſum erat ὑπὸ τοῦ: nihil ad rem CELLAR.

3 Malim: τέσσαρσί τε ἐνιαυτοῖς ἀεὶ καὶ συμπλεκόμενος καὶ νικῶν. SYLB.

4 Πέμπτῳ Exemplaris margini adjectum fuerit hoc ſcholion: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τῆς πρώτης ὑπατείας Σύλλου, ἔτη χξβ´. τοῦτον δὲ τὸν Σύλλαν ὁ Πλούταρχος παράλληλον τίθησι τῷ Λυσάνδρῳ. *Ab urbe condita usque ad primum Syllæ conſulatum, anni 662. Hunc vero Syllam Plutarchus in Parallelis componit cum Lyſandro.* SYLB. Πέμπτῳ repoſuimus pro πεντεκαιδεκάτῳ quod cum chronologia pugnat. CELLAR.

δ'. Τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ καὶ [1]ἑβδομηκοστῷ καὶ δευτέρῳ τῆς πόλεως ἔτει, πρῶτος ἐμφύλιος ἀνεφύη πόλεμος· καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐνιαυτὸν ὁ πρὸς Μιθριδάτην, μέγιστος, εἴπερ τις ἕτερος. Ὁ μὲν οὖν ἐμφύλιος αἰτίαν ἔσχε τήνδε· Μάριος ἐπὶ τὴν ἕκτην ὑπατείαν κληθεὶς, συνύπατον ἔσχε τὸν Σύλλαν, ᾧ τὰ πρὸς Μιθριδάτην ἀπεκληρώθη. Τοῦ Σύλλου δὲ περὶ τὴν Καμπανίαν διατρίβοντος, (ἐβούλετο γὰρ ὁδοῦ πάρεργον ποιήσασθαι τὴν τῶν Ἰταλικῶν ἐπανόρθωσιν πραγμάτων, καὶ τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς ἀνελεῖν στάσεως) ὁ Μάριος πείθει τὸν δῆμον, ἐπ' αὐτὸν μεταθεῖναι τὴν Μιθριδατικὴν μάχην. καὶ συνήργησεν αὐτῷ πολὺς ὢν ἤδη, λοιπὸν ὁ [2] περὶ Μιθριδάτου λόγος, ὡς ἤδη τήν τε Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν κατειληφότος. τοῦτο πρὸς ὀργὴν ἐκίνησε τὸν Σύλλαν· καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε· καὶ εἰς χεῖρας ἀφικνεῖται Μαρίῳ τε καὶ Σουλπικίῳ. πρῶτος δὲ μεθ' ὅπλων οὗτος ἐπὶ τῆς πόλεως ὤφθη. Μάριος μὲν οὖν, τοῦ Σουλπικίου πεσόντος, διεσώθη φυγών. Σύλλας δὲ, χειροτονήσας τοὺς τοῦ μέλλοντος ἔτους ὑπάτους, Γνέον τε Ὀκτάβιον, καὶ Λούκιον Κορνήλιον Κίνναν, ὥρμησε πρὸς τὴν Ἀσίαν.

ε'. Μεταξὺ γὰρ ὁ Μιθριδάτης, τοῦ τε Πόντου κρατῶν, καὶ τῆς μικρᾶς καλουμένης Ἀρμενίας, καὶ πάσης τῆς Ποντικῆς θαλάσσης τῆς κύκλῳ τοῦ Βοσπόρου, Νικομήδην ἐπειρᾶτο, φίλον ὄντα καὶ σύμμαχον Ῥωμαίων, τῆς Βιθυνίας ἐκβάλλειν, τῷ τε δήμῳ προηγόρευσε τῷ Ῥωμαίων, ὑβρισμένος ἀμύνεσθαι τὸν Νικομήδην, οὐκ αὐτοῖς

1 Ἑβδομηκοστῷ. Suspectus numerus, quia Latini *Sexagesimo*. Cellar.

2 Κατειληφότος absolute accipiendum est: ut seq. pag. κατορθοῦντος. vel in praec. membro legendum περὶ Μιθριδάτου. Sylb. Περὶ Μιθριδάτου pro Μιθριδάτην, ut cum participio sequente κατειληφότος cohaereat. Cellar.

1 Κα-

αὐτοῖς ἀντιπατόμενος. ὁ μὲν οὖν δῆμος ἀπεκρίνατο, πόλεμον αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτῷ κινήσειν Ρωμαϊκόν, εἰ μὴ Νικομήδους ἀποσταίη. βαρέως δὲ ἐνεγκὼν ὁ Μιθριδάτης, ἔπεισε Καππαδόκας, καὶ τὸν Αριοβαρζάνην, ὑπόσπονδον ὄντα Ρωμαίοις, ἐξέβαλε τῶν βασιλείων. εἶτα μετέστησε τὴν στρατιὰν εἰς Βιθυνίαν τε καὶ Παφλαγονίαν· καὶ τοὺς ἐκεῖ βασιλεύοντας ἐξήλασε, Ρωμαίων ὄντας ὑπηκόους τε καὶ φίλους, Πυλαιμένην τε καὶ Νικομήδην. ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἔφεσον εἶχε τὸν δρόμον· καὶ προγράμματι τοὺς καταλαμβανομένους ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ρωμαίους ἀναιρεθῆναι προσέταξε.

ς΄. Προσετέθη δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τῶν Αθηνῶν πόλις, Αρίστωνος αὐτὴν τοῦ Αθηναίου προδόντος. ἐπραγματεύετο γὰρ ἤδη τῆς Αχαΐας τὴν κτῆσιν, Αρχέλαον ἐκπέμψας σὺν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάσι πεζῶν τε καὶ ἱππέων· καὶ ὃς ἅπασαν αὐτῷ προσηγάγετο τὴν Ἑλλάδα.

δ΄. Σύλλας τοίνυν τῷ Πειραιεῖ προσκαθεσθεὶς, τὰς μὲν Αθήνας εἷλεν· ἐπεξελθὼν δὲ Αρχελάῳ, καὶ συμμίξας, μετὰ τοσαύτης ἐκράτησε περιουσίας, ὥστε δέκα μὲν Αρχελάῳ διασωθῆναι χιλιάδας ἐκ τῶν ἑκατὸν εἴκοσι, τοῦ δὲ Ρωμαϊκοῦ στρατεύματος τρεῖς καὶ δέκα μόνους ἄνδρας πεσεῖν. ἀλλ᾽ ὁ Μιθριδάτης, τὴν Αρχελάου δυσπραγίαν γνοὺς, ἀπέστειλεν ἑβδομήκοντα χιλιάδας αὐτῷ, τοὺς ἀρίστους ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκλεξάμενος. γίγνεται δὴ δευτέρα συμπλοκή· καὶ οὐ μετὰ τῆς ἴσης ἑκάτεροι διεκρίθησαν τύχης, ἡττᾶται γὰρ Αρχέλαος· καὶ πίπτουσιν αὐτοῦ δεκαπέντε χιλιάδες· καὶ πρὸς, Διογένης ὁ Αρχελάου παῖς· αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς πλησίον ἕλεσι τρεῖς διαλαθὼν ἡμέρας, ἐσώθη. ταῦτα τὸν Μιθριδάτην ἠνάγκασε περὶ σπονδῶν ποιήσασθαι πρὸς τὸν

Σύλ-

Σύλλαν λόγους, ἑτέρους ἤδη ¹ κατορθοῦντα πολέμους.

ζ'. Σκορδίσκους γὰρ καὶ Δαλμάτας καὶ Δαρδάνους, τοὺς μὲν χερσί, τοὺς δὲ φόβῳ συνῆψε Ῥωμαίοις· ἔνθα δὴ καὶ οἱ τοῦ Μιθριδάτου παραγενόμενοι πρέσβεις, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπήγγειλαν. ὁ δέ, οὐ πρότερον ἔφη περὶ σπονδῶν ἀκούσεσθαι, πρὶν ἂν ἀπολιπὼν ἅπασαν ἣν ἐφόδῳ κατέσχε γῆν, ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ βασιλείαν ἐπανέλθοι· ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς λόγους ἦλθεν ὁ Μιθριδάτης αὐτῷ, τῶν ἐμφυλίων αὐτὸν καλούντων θορύβων, ἔδωκε τὰς σπονδάς. ἐβούλετο γὰρ τὰ πολιτικὰ καθιστὰς μηδένα κατόπιν αὐτοῦ πολέμιον ἔχειν. Εὐθὺς οὖν ἐπὶ τὴν πόλιν ἔδραμεν, ἤδη τοῦ Μαρίου καὶ Κίννου, ὃν ὕπατον ὁ Σύλλας ἐχειροτόνησε, συμπνευσάντων ἀλλήλοις, καὶ πολλὰ κατὰ τὴν Ῥώμην ἐργασαμένων. πολλοὺς γὰρ τῶν συγκλητικῶν διεχρήσαντο. καὶ πολλῶν τὰς οὐσίας ἐδήμευσαν. τήν ² οἰκίαν τε τοῦ Σύλλου καθελόντες καὶ ἀνατρέψαντες, τὴν γαμετὴν καὶ τοὺς παῖδας εἰς φυγὴν ἔτρεψαν, ἀμέλει τὸ συγκλήτου τὸ λειπόμενον, ἐπὶ τὴν Σύλλαν ὥρμησεν, ὥστε βοηθῆσαι τοσούτῳ κακῷ. παραγενόμενος οὖν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Σύλλας, Νορβανὸν καὶ Σκηπίωνα τοὺς ὑπάτους, οἳ κατὰ τὴν Μαρίου παραγγελίαν ἐκεχειροτόνηντο, μάχῃ ἐνίκησε· πρῶτον μὲν Νορβανὸν περὶ τὴν Καπύην· οὗ χιλιάδας μὲν ἔφθειρεν ἕξ, εἷλε δὲ τοσαύτας ἑτέρας· δεύτερον δέ,

τὸν

1 Κατορθοῦντος, absolute potest accipi. Verius tamen fortasse accus. casu legerimus κατορθοῦντα, ut librarii incuria pro τα per α caudatum, perperam scriptum sit τος. cujus generis commutationes in MS. libris valde sunt frequentes. Sylb. κατορθοῦντα. Accusandi casum pro genitivo restituimus, monente etiam Sylburgio. Cellar.

2 Pro οἰκίαν & καθελόντες, in exemplari erat οὐσίαν καθελόντες; nihil ad rem. Sylb.

¹ τὸν Σκηπίανα, ὃς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν σὺν τῷ στρατεύματι.

η'. Γενομένων δὲ ἑτέρων κατὰ τὴν Ῥώμην ὑπάτων, Μαρίου τε τοῦ Μαρίου παιδὸς, καὶ Παπειρίου Κάρβωνος, τὸν Μάρκον καταπολεμήσας, καὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας αὐτοῦ διαχρησάμενος· κατέλαβε τὴν πόλιν, ἐπακολουθῆσαί τινας φεύγοντι τῷ Μαρίῳ κελεύσας ἐκ τοῦ στρατεύματος· οὓς δείσας ἐκεῖνος, ἐπήγαγεν ἑαυτῷ τελευτήν. ἐν δὲ ταύταις πάσαις ταῖς μάχαις, τῇ μὲν πρὸς τοὺς προτέρους ὑπάτους, τέσσαρας καὶ εἴκοσι μόνους ἐκ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἀπώλεσεν ὁ Σύλλας· τῇ δὲ πρὸς τοὺς ἑτέρους, τεσσαράκοντα. Μετὰ ταῦτα γίγνεται καὶ ἑτέρα μάχη τῷ Σύλλᾳ πρὸς Λαμπώνιον καὶ Καρινάτην στρατηγοὺς τοῦ Μαρίου, κατ' αὐτῆς τῆς Ῥώμης τὰ προπύλαια, ὅθιπερ ἡ ² Κολλίνη καλουμένη πύλη· ἀντιτάττοντο δὲ αὐτῷ χιλιάδες ἑβδομήκοντα, τούτων δώδεκα μὲν εὐθὺς προσεχώρησαν τῷ Σύλλᾳ· οἱ λοιποὶ δὲ, οἱ μὲν κατ' αὐτὴν παράταξιν· οἱ δὲ, φεύγοντες· οἱ δὲ, πρὸς τὰς παρεμβολὰς καταφεύγοντες ἀνῃρέθησαν· καὶ κόρος οὐκ εἶχε τοὺς φονεύοντας. Ενταῦθα δὴ καὶ ὁ Κάρβων, ὁ τῶν ὑπάτων ἕτερος, φεύγει πρὸς τὴν Σικελίαν, κἀκεῖ δέχεται τὴν τελευτὴν ὑπὸ Πομπηΐου· τοῦτον γὰρ ὁ Σύλλας, νέον ἔτι, καὶ πρῶτον ἔτος ἄγοντα πρὸς τοῖς εἴκοσι, πολλάκις ἀριστεύσαντα τεθεαμένος, ἐπέστησε τῷ κατὰ Σικελίαν στρατῷ.

θ'. Καὶ πάσης ἐκράτησε τῆς νήσου μετὰ τὴν Κάρβωνος

1 Ab Auctore discessit metaphrastes. Non enim Eutropius dicit Scipionem sese cum exercitu tradidisse; ut metaphrastes vertit; sed τὸν Σκηπίωνα μετῆλθε, καὶ πρὸ τῆς συμπλοκῆς, πᾶν τὸ αὐτοῦ στράτευμα ἀναιμωτὶ ἔκδοτον παρέλαβε. SYLB.

2 Pro mendoso Κυλλίνη. CELL.

1 Sub-

νος σφαγήν. δεύτερος ὢν ἐπεκαλεῖτο Σύλλας. ἀπὸ δὲ τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν διαπλεύσας, συμπλέκεται Δομητίῳ· (Μαρίου καὶ οὗτος ἦν στρατηγός.) καὶ αὐτόν τε ἀναιρεῖ, καὶ τὸν Ἱέρδαν, Μαύρων βασιλεύοντα, συμμαχοῦντα τῷ Δομητίῳ. Ὡς οὖν καὶ τὸν ἐμφυλίων [1] κεκρατηκὼς ὁ Σύλλας, τὸν [2] κατὰ Μιθριδάτου θρίαμβον ἀπεπλήρωσε. καὶ Πομπήϊος δὲ πρῶτος τοῦτο λαχὼν ἐν νεότητι τὸ γέρας, εἰκοστῷ καὶ τετάρτῳ τῆς ἡλικίας ἔτει, [3] κατὰ τῶν Ἄφρων ἐθριάμβευσεν. Οὕτως ἐτελεύτησαν ὅ τε Ἰταλικὸς πόλεμος, καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἐπὶ δεκάτῳ ἐκταθέντες ἐνιαυτῷ, ὀλεθριώτατοι γενόμενοι [4] τῇ Ῥώμῃ, κατ' αὐτοὺς γὰρ ἀπέβαλον ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν ὁπλιτῶν· εἴκοσι δὲ καὶ τέσσαρας ὑπατικοὺς ἄνδρας, ἑπτά τε στρατηγούς, αἰδιλικίους ἑξήκοντα· συγκλητικοὺς δὲ, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. ἡ δὲ τῶν [5] αἰδιλικίων ἀρχή τις ἦν, ἧς πρώτης οἱ [6] παριόντες ἐπὶ τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἐτύγχανον.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΤ.

α'. Μάρκου Αἰμιλίου Λεπίδου καὶ Κύντου Κατούλου γενομένων ὑπάτων, καὶ τῆς πολιτείας ὑπὸ τοῦ

1 Subaudiendum ὢν. SYLB.

2 Κατὰ Μιθριδάτην. Rectius κατὰ Μιθριδάτου, gen. casu ut alibi passim. SYLB. Scriptum & hoc erat Accusandi casu, sed minus Graece.

3 In exemplari erat τῶν Ἄφρων: duplici errore. legend. enim κατὰ τῶν Ἄφρων: vel prolixius: τὸν ἀπ' Ἄφρων ἐθριάμβευσε θρίαμβον: vel alio quopiam modo consimili SYLB.

4 Pro τῆς Ῥώμης dativo casu legendum τῇ Ῥώμῃ vel potius τοῖς Ῥωμαίοις. SYLB. Sic quoque emendavimus, Sylb. monitore, vitiosam lectionem τῆς Ῥώμης. CELL.

5 Rectius τῶν Αἰδιλίων, aedilium: & seq. παριόντες, ut alibi. SYLB.

6 (A Sylb.) editum erat παρόντες. alienum CELL.

τοῦ Σύλλου πεφυλαγμένης, καινοὶ πόλεμοι πανταχόθεν ἐξανέστησαν· ἐν μὲν τοῖς Ἰσπανίαις Σερτωρίου πεπεισάντος, (ὃς τοῦ Μαρίου συμμορίας ἦν) καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς ὅπλα κινήσαντος· δείσαντος μὴ ταῦτα πάθη τοῖς λοιποῖς τοῖς Μαρίῳ κεκοινωνηκόσιν· ἐν [1] Παμφυλίᾳ δὲ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Δαλματίᾳ τὴν οἰκουμένην τῆς γῆς κατὰ τοῦ δήμου στασιασάντων πέμπεται τοίνυν ἐπὶ μὲν τὸν Σερτώρειον Κόϊντος Καικίλιος Μέτελλος, ὁ Μετέλλου παῖς τοῦ Ἰουγούρθαν νικήσαντος, καὶ Λούκιος Δομήτιος· ἀλλ' ὁ μὲν Δομήτιος συμμίξας ἀπώλετο. Μέτελλος δὲ ἀμφήριστον ἔσχε τὴν μάχην. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐδόκει μόνος ἀρκεῖν, πέμπεται Πομπήϊος· καὶ διαφόρους ἔσχεν ἡ μάχη τύχας, νῦν μὲν κρατοῦντος, νῦν δὲ ἡττωμένου Σερτωρίου. διελθόντων δὲ ἐνιαυτῶν [2] ὀκτὼ Σερτώριος ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀνῃρέθη, καὶ Ἰσπανοὶ ἐντεῦθεν ἠρεμοῦντες διέμειναν.

β'. Τὸν ἐν Μακεδονίᾳ δὲ πόλεμον Ἄππιος Κλαύδιος κατώρθωσε, πολλοῖς ἔθνεσι μαχεσάμενος, τοῖς τὴν Ῥοδόπην οἰκοῦσιν. νικήσαντα δὲ αὐτὸν ἀπήγαγε τοῦ βίου νόσος. ἀποκαταστὰς δὲ αὐτῷ Γάϊος Σκριβώνιος Κουρίων, Δαρδάνους τε ἐνίκησε, καὶ πρὸς τὰς ὄχθας

ἐχώ-

1 Codex MS. Pithoei, & excusus Sylburgii habent Παμφυλίαις, multitudinis numero; sed mox quoque noster de Pamphylia, ut *una* regione, scribit. nec vero pluralem damnamus, quia interpretis aevo duae Pamphyliae erant, Prima & Secunda, & duae illarum metropoles, Side & Perge, quod Geographia medii aevi illustramus. CELLAR.

2 In Sylb. scriptum erat ὀκτωκαίδεκα, sicut etiam in Latino Venetae & Paris & Schonhovianae editionis fuit. Sed error facilis in numeris, praesertim si per litteras aut figuras exprimantur. Octo vero non XVIII. esse legendum, docet clare Appian. Civ. 1. p. 201. Sertorianum bellum vocant λοιπὸν Συλλείων ἔργων, γινόμενον ὀκταετές, *reliquias Syllani belli*, *eaque octo annorum*. CELLAR.

ἐχώρησε τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἴστρου. οὕτω τε ἐπανελθὼν ἐθριάμβευσεν.

γ'. Εἰς δὲ τὴν Παμφυλίαν Πούβλιος Σερβίλλιος ἀφικόμενος, Κιλικίαν τε ὑπηγάγετο, καὶ Λυκίας τὸ πλεῖστον. [1] Φασήλιδα γὰρ καὶ Ὄλυμπον καὶ Κώρυκον προσένειμε Ῥωμαίοις· Ἰσαύροις τε ἐπελθὼν, ἠνάγκασε τὴν Ῥωμαίων δέξασθαι δεσποτείαν· πρῶτός τε Ῥωμαίων τὸν Ταῦρον διῆλθε· καὶ ὁδεύσας τὴν ὑπώρειαν, ἐπεκλήθη διὰ τὴν νίκην Ἰσαυρικὸς, ὡς δυσμαχώτατον ἔθνος νενικηκώς.

δ'. Τὰ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς, Γάϊος Κοσκώνιος, ἀνθυπατικὴν ἐξουσίαν ἔχων, κατεστήσατο· Σάλωνας μὲν, μητρόπολιν τῆς Δαλματίας, κτησάμενος, τῷ πολέμῳ δὲ ἐπιθεὶς ἔτει δευτέρῳ τέλος.

ε'. Ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος, ὁ τοῦ Κατύλου συνύπατος, τὴν ἐμφύλιον ἐπιχείρησιν ἀνακινῆσαι στάσιν· ἀλλὰ [2] τοῦ προσιόντος θέρους κατηρέθη. καὶ τὰ γινόμενα περὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ κατὰ

1 Et scriptum & excusum fuit à Sylb. ι pro ν, maluimus exprimere scripturam Strabonis lib. XIV. & Plutarchi in Alexand. & Cimone. CELLAR.

2 Primum temporis notatio aliter expressa est: τοῦ προσιόντος θέρους, pro ἐντὸς θέρους ἑνός. Deinde, in triumphorum expositione, facta est & contractio & mutatio. Latina enim verba talem quampiam requirunt metaphrasin: οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πλείους ὁμοῦ κατηχθῆσαν θρίαμβοι· Μετέλλου, κατὰ Ἰσπανῶν. Πομπηΐου, ὁ δεύτερος, κατὰ Ἰσπανῶν καὶ αὐτός. Κουρίωνος, κατὰ Μακεδόνων· Σερβιλίου, κατ' Ἰσαύρων. Verius ergo dixisset, καὶ τὰ γινόμενα περὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς. Μακεδόσι. τε, καὶ Ἰσαύροις καὶ Ἰσπανοῖς. Nam de urbano triumpho, id est, ob res urbanas acto, nulla in Latino textu est mentio: nec ob civiles victorias usurpati fuerunt triumphi, illis praesertim temporibus. Illyricus autem triumphus referendus erit ad Cosconium: licet nec de eo quidquam memoret Eutropius. SYLB.

κατὰ τὴν πόλιν, τάχους τε ἕνεκα καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἠξιώθη θριάμβων.

ϛ΄. Καὶ Ῥώμη δὲ ἕκτον καὶ ἑβδομηκοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑξακοσίοις ἔτος ἦν. κατὰ δὴ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐκτὸς μὲν Λεύκιος Λεύκουλλος καὶ Μάρκος Αὐρήλιος Κόττας ἤστην ὕπατοι· Νικομήδης δὴ ὁ Βιθυνῶν, τελευτῶν, παρέπεμψε τὴν βασιλείαν Ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ, μικρὰ τῶν σπονδῶν φροντίσας, κατὰ τῆς Βιθυνίας καὶ Ἀσίας ἔφοδον ἐμελέτησεν. ἀμφοτέρων δὲ τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ὁρμηθέντων, νῦν μὲν ἐκράτει, νῦν δὲ ἥττον εἶχε Ῥωμαίων· καὶ Κόττας μὲν περὶ [1] Χαλκηδόνος τῆς ἐπὶ τῷ Βοσπόρῳ συμμίξας, ἡττᾶται, καὶ καταφεύγει πρὸς τὸ ἄστυ. Μιθριδάτης δὲ. τὴν πολιορκίαν τρίβειν αὐτῷ τοὺς χρόνους οἰηθεὶς, ἔδραμεν ἐπὶ τὴν Κύζικον, ὡς ὁρμητηρίῳ χρησάμενος αὐτῇ κατὰ πάσης τῆς Ἀσίας· οὐ μὴν, οἷον ἤλπισεν, ἔσχε τέλος. Λεύκουλλος γὰρ αὐτῷ προσκαθεσθεὶς, καὶ πολιορκοῦντα πολιορκήσας, λιμῷ τε πιέσας αὐτόν τε καὶ τὸ στρατόπεδον, συνελαύνει τὸν Μιθριδάτην εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐφ' οὗ νῦν ἐστιν ἡ Κωνσταντινούπολις. καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς αὐτοῦ μαχεσάμενος, τὸ πολὺ διέφθειρε τοῦ στρατοῦ· αἱ ἑκατὸν ἀνδρῶν χιλιάδες πεσεῖν ὑφ' ἑνὶ χειμῶνι καὶ θέρει.

ζ΄. Τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ ὀγδόῳ τῆς πόλεως ἔτει, τὰ Μακεδονικὰ μὲν ἐπετράπη Λικινίῳ Λουκούλλῳ· (ἀνεψιὸς δὲ ἦν Λουκούλλου τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολεμοῦντος) ἐκινήθη δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεμος καινός. τέσσαρες γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα τῶν ἐπὶ μονομα-

1 Male fcriptum erat Καρχηδόνος. Licet enim Stephanus Byzantius ipfius Eutropii teftimonio confirmet, effe καὶ Αρμονίας Καρχηδόνα; tamen quia haec ἐπὶ τῷ Βοσπόρῳ fuit, non alia, quam *Chalcedon* eft, fuffraganibus omnibus Latinis. CELLAR.

νομαχία [1] συνειλεγμένων, ἡγεμόνας τοῦ τολμήματος ποιησάμενοι Σπάρτακον καὶ Κρίξον καὶ Οἰνόμαον, ὀρύξαντες τὸ μονομαχικὸν θέατρον, ἀπέφυγον· καὶ πλανώμενοι, κατὰ μικρόν τε ηὐξήθησαν, ὥστε εἰς ἑξήκοντα χιλιάδας περιελθεῖν· πολλούς τε Ῥωμαίων στρατηγοὺς, καὶ δύο τῶν ὑπάτων ἀνελόντες, οὐχ ἧττον καὶ φόβον καὶ κίνδυνον ἐπήγαγον Ῥωμαίοις, ἤπερ Ἀννίβας· καὶ μόλις ὑπὸ Λικιννίου Κράσσου, χειροτονηθέντος ὑπάτου, πολλαῖς περιβαλόντες τὴν Ῥώμην συμφοραῖς, ἔτει τρίτῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, παντελῶς ἀπεσβέσθησαν.

η'. Ἑξακοσιοστῷ καὶ ὀγδοηκοστῷ καὶ πρώτῳ τῆς πόλεως ἔτει, Κορνηλίου Λεντούλου, καὶ Γνέου Αὐφιδίου Ορέστου τὴν ἀρχὴν δεξαμένων, οἱ δύο πόλεμοι τὴν Ῥώμην ἠνώχλουν μόνοι, ὅ τε πρὸς Μιθριδάτην, καὶ ὁ πρὸς Μακεδόνας, οἷς ἐπεστάτουν [2] Λούκιός τε Λούκουλλος καὶ Μάρκος Λούκουλλος· ἀλλ' ὁ μὲν Λούκιος, μετὰ τὴν ἐν Κυζίκῳ μάχην, ἣν ἄρτι διηγησάμην, νικᾷ τε τοὺς ἡγεμόνας Μιθριδάτου ναυμαχίᾳ· καὶ κατακολουθῶν ὄπισθεν, Παφλαγονίαν τε καὶ Βιθυνίαν ἀνεκτήσατο, καὶ πρὸς τὸν Πόντον, ὃς ἦν τῆς Μιθριδάτου βασιλείας, τὸν δρόμον ἴθυνε· καὶ τὰς ἐπισήμους τοῦ Πόντου πόλεις, Σινώπην τε καὶ Ἀμισσὸν, εἷλεν. εἶτ' ἐπισυνάψας τὴν μάχην περὶ Κάβειρα τὴν πόλιν, μετὰ πολλοῦ πλήθους ἐκ πάσης αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἀντιπαραταξαμένου τοῦ Μιθριδάτου· οὗτος πεντακισχιλίοις μόνοις ὁπλίταις χρώμενος, τριάκοντα διεχρήσατο χιλιάδας· καὶ τρέψας τὸν Μιθριδάτην εἰς

1 Mavult Sylb. συνειργμένων, *conclusorum*. CELLAR.

2 De Lucio Lucullo haec exemplaris margini adscripta est notatio: Τοῦτον τὸν Λούκουλλον ὁ Πλούταρχος παράλληλον τίθησι Κίμωνι τῷ Ἀθηναίῳ: *hunc Lucullum Plutarchus in Parallelis componit cum Cimone Atheniensi*. In seqq. male nobis periit metaphraseos hujus pars necessaria. SYLB.

1 Scri-

ἐχώρησε, καὶ νικᾷ μάχῃ τὸ στράτευμα τῦ Πομπηΐυ. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν αὐτῷ ἄνδρες ἄριστοι, Λεύκιος Ἀφράνιος καὶ Μάρκος Πετρήϊος, καὶ Μάρκος Βάρρων. αὖτ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβὰς συνέμιξε Πομπηΐῳ· καὶ νικηθεὶς, φυγῇ τε ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ἐπειδὴ τὴν νύκτα τὴν ἐπιοῦσαν οὐκ ἐπεξῆλθεν ὁ Πομπήϊος, ἔφη, μήτε Πομπήϊον εἰδέναι νικᾷν, αὐτόν τε τότε ἁλῶναι μόνον. συλλέξας τοίνυν ἑαυτὸν καὶ τὰς δυνάμεις, συμπλέκεται τῷ Πομπηΐῳ πάλιν ἐν Παλαιφαρσάλῳ τῆς Θεσσαλίας· καὶ γίνεται μάχη πλήθει τε μεγίστη, καὶ ταῖς προθυμίαις τῶν παραταττομένων. ὁ μὲν γὰρ Πομπήϊος, τεσσαράκοντα πεζῶν χιλιάδας ἐπεξῆγεν, [1] ἱππέας τε ἑκατὸν πρὸς τοῖς χιλίοις· καὶ συμμαχικὸν ἦν ἐκ τῶν ἑώων παραγεγενημένον ἐς πλεῖστον· τῶν πολεμούντων τε αὐτῷ τὸ πλέον ἦν ἐκ ἐπιφανοῦς συμμορίας, συγκλητικῶν τε καὶ στρατηγικῶν καὶ ὑπατικῶν, καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις πολέμους τε νενικηκότων. καὶ τούτοις τὰ πολλὰ τῇ Ῥώμῃ κτησαμένων. Καῖσαρ δὲ, τρισμυρίοις μὲν πεζοῖς ἐμάχετο, χιλίοις δὲ ἱππεῦσι.

κα'. Καὶ εἴ τις συναριθμήσειε τὰς Ῥωμαϊκὰς στρατιὰς, οὐδεπώποτε εὑρήσειε τοσοῦτον πλῆθος ἐκ τῆς Ῥώμης ἐν ὅπλοις γεγενημένον, οὐδέγε ὑπὸ στρατηγοῖς τοιούτοις. ὡς ὤφειλέν γε ἡ χεὶρ αὕτη μετὰ τοῦτον τῆς γῆς μόνον καθ' ἑτέρων χωρεῖν· ῥᾷστα γὰρ ἂν τῆς γῆς ἁπάσης ἐβασίλευσαν. γίνεται δὴ καρτερὰ μάχη, καὶ μετὰ πολὺν τὸν κόπον ἡττᾶται Πομπήϊος. καὶ τῆς μὲν παρεμβολῆς

1 Metaphrastes brevitati studuit, dum non cujusque cornus equites separatim, sed universos simul expressit. Talem enim metaphrasin Latinus textus requirit: Ἱππέας τε ἐν μὲν τῷ λαιῷ κέρᾳ, ἑξακοσίους· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, πεντακοσίους, qui in universum faciunt MC. Sylb.

δευτέρᾳ, νυκτομαχίᾳ νικήσας, τάς τε παρεμβολὰς εἷλε, καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας διέφθειρε τοῦ τῶν πολεμίων στρατοῦ, εἴκοσι τῶν ἑαυτοῦ μαχητῶν ἀποβαλὼν, καὶ ἑκατοντάρχους δύο. αὐτόν τε Μιθριδάτην μετὰ τῆς γαμετῆς συνελάσας εἰς φυγὴν, ἐπὶ τὸν Τιγράνην ἐχώρησεν, ἀλλ' ὁ μὲν Μιθριδάτης ὑπὸ τῆς συμφορᾶς χαλεπῶς τοῖς οἰκείοις κεχρημένος, ἐπαναστάντος αὐτῷ τοῦ παιδὸς Φαρνάκου καί τινων ἐκ τοῦ στρατοῦ, φαρμάκῳ τὴν τελευτὴν ηὕρατο. καὶ τοῦτο ἔσχε πέρας τοῦ βίου περὶ τὸν Βόσπορον ἀνὴρ ἔργοις τε καὶ βουλαῖς ἄριστος, καὶ τήν τε βασιλείαν ἑξήκοντα κατασχὼν ἔτεσι, [1] τῆς δὲ ἡλικίας προβάσης ἑβδομήκοντα καὶ δύο. ὁ δὲ Ῥωμαίων πρὸς αὐτὸν πόλεμος τεσσαράκοντα ἔτη ἐγένετο.

ιγ'. Τιγράνης δὲ [2] παρέδωκεν ἑαυτὸν Πομπηΐῳ, τῶν Ἀρταξάτων δεκάτῳ καὶ ἕκτῳ σημείῳ τοῦ στρατοπέδου ἀπέχοντος τοῦ Πομπηΐου· καὶ τὸ διάδημα, τὸ βασιλικὸν αὐτῷ προσεκόμισε, καὶ προσέπεσε πρὸς τὰ γόνατα.

1 Integrior lectio est: τῇ δ' ἡλικίᾳ προβὰς εἰς ἑβδ. καὶ δύο, quo loquendi genere infra bis utitur Metaph. Sylb.

2 Congruentius ἀπέχοντι: ut respondeat regenti substantivo φρουρίῳ. Verum hic quoque Metaphrastes ab Eutropio discessit: cujus verba talem quampiam metaphrasin requirunt; παρέδωκεν ἑαυτὸν Πομπηΐῳ, εἰς τὸ Πομπηΐου ἀφικόμενος στρατόπεδον, δεκάτῳ καὶ ἕκτῳ σημείῳ ἀπέχον τῶν Ἀρταξάτων. Sylb. Adeo corruptus fuit hic locus, ut desperarim emendationem. Legebatur enim: Τιγράνης δὲ παρέδωκεν ἑαυτὸν Πομπηΐῳ ἐν Ἀρταξάτου φρουρίῳ δεκάτῳ σημείῳ τοῦ στρατοπέδου ἀπέχοντος τοῦ Πομπηΐου. Sylburgius putat ἀπέχοντι scribendum esse, ut φρουρίῳ respondeat. Sed ipse fatetur, sic metaphrasin quam longissime ab Eutropii mente declinare, si vero τῶν Ἀρταξάτων repono, retento Genitivo ἀπέχοντος metaphrastae cum Eutropio optime convenit, hac sententia: *Tigranes tradidit se ipsum Pompejo, cum castra Pompeji adhuc XVI. milliaribus ab Artaxatis abessent.* Sed quid sic fiet voci φρουρίῳ? Existimo in margine Ἀρταξάτου per Ἀρταξάτου φρούριον explicata fuisse; eamque periphrasin postea, ut saepe factum, in Textum receptam, explosa genuina voce. Cellar.

ναῖα. ἀλλ' ἐκ μεγαλοφροσύνης ὁ Πομπήϊος τόν τε στέφανον αὖθις ἐπέθηκεν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ πάσης [1] ἔτι μετέδωκε τιμῆς, μέρος τῆς βασιλείας ἀφελόμενος, καὶ χρήμασι σωφρονίσας. Συρίαν μὲν γὰρ καὶ Φοινίκην καὶ Σωφηνὴν περιέκοψεν αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς. ἑξακισχίλια δὲ τάλαντα ἀργυρίου καταβαλεῖν ἠνάγκασε, τιμωρίαν τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐγχειρήματος.

ιδ'. Ἐκεῖθεν ὁ Πομπήϊος ἔδραμεν ἐπὶ τοὺς Ἀλβανούς· καὶ τὸν βασιλεύοντα τοῦ ἔθνους Ὀρώδην μάχῃ νικήσας, ἔπειτα γράμμασιν ἱκετηρίοις ἐπικλασθείς, καὶ τάξας φόρους, ἐσπείσατο πρὸς αὐτόν. καὶ μεταστὰς ἐπὶ τὸν Ἰβήρων βασιλέα τὸν Ἀρτώκην, ἐκράτησε τοῖς ὅπλοις, καὶ αὐτοῦ κατέστη κύριος, [2] ἐκδόντος ἑαυτὸν τῷ νενικηκότι, τότε τὴν δευτέραν Ἀρμενίαν Δηϊοτέρῳ, τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλατίας, ἔδωκε δῶρον ὁ Πομπήϊος, συμμάχῳ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου γεγενημένῳ. καὶ Πυλαιμένει δὲ καὶ Ἀττάλῳ τὴν Παφλαγονίαν ἀπέδωκε, τῆς αὐτῆς αἰτίας χάριν. Ἀρίσταρχον δὲ ἔταξε βασιλεύειν Κόλχων. κατὰ ταῦτα προσπεσὼν [3] Ἰτυραίοις τε καὶ Ἀραβίοις, καὶ νικήσας μάχῃ, πρὸς τὴν Συρίαν ἐπανῆκε, καὶ παρέσχε τοῖς Σελευκεῦσι τὴν Ἀντιοχείας γείτονα κατοικοῦσιν, αὐτονομίαν, ὅτι δὴ τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου τὸν Τιγράνην οὐχ ὑπεδέξαντο. ἀπέδωκε δὲ καὶ Ἀντιοχεῦσι τοὺς ὁμήρους· καί τινα καὶ γῆν τοῖς ἐνοίκοις τῆς Δάφνης προσεκύρωσεν, ὡς ἂν ἀφθονωτέρῳ χρῷντο τῷ χωρίῳ, τῶν τε πηγῶν καὶ τοῦ ἄλσους αὐτὸ θαυμάσας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰου-

1 Conjunctio τε, cum redditionem nullam habeat, vel tollenda videtur, vel in ἔτι mutanda Sylb. Ἔτι pro τε reponi jussit Sylb. Cell.

2 Pro ἐκδὺς, antecedens substantivum αὐτοῦ requirit genitivum ἐκδόντος Sylb. Frustra scriptum erat in nominandi casu ἐκδὺς Cellar.

3 Legebatur Πετραίοις, qui nihil ad rem. Cellar.

3 Ar-

Ἰουδαίαν ὁρμηθεὶς, τρίτῳ τῆς ἐφόδου μηνὶ τὴν βασιλικὴν αὐτῶν πόλιν εἷλε, τὰ Ἱεροσόλυμα, τῶν Ἰουδαίων αὐτῶν δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ μάχῃ διαφθείρας. τοῦτο δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτῷ προσχωρῆσαι παρεσκεύασε.

ιε'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Μάρκος Τύλλιος Κικέρων ὁ ῥήτωρ, καὶ Γάϊος Ἀντώνιος, ὕπατοι χειροτονηθέντες, ἑξακοσιοστῷ καὶ ὀγδοηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ τῆς πόλεως ἔτει, τὸν ἐμφύλιον ἔσχον πόλεμον· ὃν Σέργιος Κατιλίνας, ἐξ ἐπιφανεστάτου κατιὼν γένους, ἐπήγειρε, φαυλότητι τρόπων χρώμενος, καὶ δυσσεβῆ λαβὼν ἐπιθυμίαν τὸν τῆς πατρίδος ἀφανισμόν. τούτῳ πρὸς ταύτην τὴν ἀθέμιτον πρᾶξιν συνωμόσαντό τινες, ὁμοίως μὲν ἐκείνῳ τὸ ἦθος διεφθαρμένοι, λαμπροὶ δὲ ἄλλως. τὸν μὲν οὖν Κατιλίναν ὁ Κικέρων ἐξέβαλε τῆς πόλεως· τοὺς δὲ κοινωνοὺς τοῦ τολμήματος δεσμωτηρίῳ κατακλείσας διέφθειρεν. Ἀντώνιος δὲ ὁ συνύπατος, ἐπεξελθὼν ἤδη στρατοπεδευομένῳ τῷ Κατιλίνᾳ, μάχῃ τε ἐκράτησεν αὐτοῦ, καὶ ἀνεῖλεν.

ις'. [1] Ἑξακοσιοστῷ δὲ καὶ ἐννενηκοστῷ τῆς πόλεως ἔτει, τὴν μὲν ἀρχὴν εἶχον Ἰούλιος Σιλβανὸς καὶ Λούκιος Μουρήνας. θρίαμβοι δὲ ἐψηφίσθησαν Μετέλλῳ μὲν ὑπὲρ τοῦ Κρητικοῦ πολέμου· Πομπηΐῳ δὲ τῶν πειρατῶν τε ἕνεκα καὶ Μιθριδάτου. ἐγένετο δὲ οὗτος ἐπιφανέστατος τῶν πώποτε θρίαμβος· πρὸ τοῦ ἅρματος ἀγομένων τῶν τοῦ Μιθριδάτου παίδων, καὶ τοῦ Τιγράνου παιδὸς, καὶ Ἀριστοβούλου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας· χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου, ὅσον μέγιστον εἰπεῖν, προπομπεύοντος· καὶ ἅπας τότε ἡσύχαζε πόλεμος.

ιζ'.

1 Annorum numero in exemplari additum erat ἐνάτῳ hoc modo: Ἑξακοσιοστῷ δὲ καὶ ἐννενηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ τῆς &c. quod Sylburgio suspectum, & vinculis inclusum abjecimus. CELLAR.

ιζ. [1] Τρίτῳ δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις, Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ μετὰ ταῦτα τὴν πολιτείαν μεταστήσας, μετὰ Λευκίου Βιβούλου παρελθὼν εἰς τὴν ὑπατείαν, Γάλλοις τε καὶ Ἰλλυριοῖς [[2] ἐκ ψηφίσματος ἐπεπέμφθη] μετὰ δέκα ταγμάτων, ἅπερ αὐτοὶ καλοῦσι λεγεῶνας· καὶ νικᾷ τοὺς Ἐλβητίους, τότε πρῶτον ἡττηθέντας. Σηκουανοὶ δὲ ἔτι νῦν προσαγορεύονται. συνάπτων δὲ μάχας μάχαις, καὶ νίκαις νίκας, ἄχρις αὐτοῦ προῆλθε τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ τῆς νήσου τῆς Βρεττανῶν. ἔτεσι δὲ ἐννέα Γάλλους ἅπαντας ὑπηκόους ἐποίησε Ῥωμαίοις· οἵ τινες ὑπὸ τῶν Ἀλπέων, καὶ τῶν ποταμῶν, τοῦ τε [3] Ῥοδανοῦ καὶ τοῦ Ῥήνου, τῆς Ὠκεανίτιδος θαλάττης περικλείονται. συμμίξας δὲ καὶ τοῖς Βρεττανοῖς, τότε πρώτην Ῥωμαϊκὴν ὁρῶσί τε καὶ ἀκούουσι στρατιὰν, εἷλέ τε, καὶ μεθ' ὁμηρείας ὑποσπόνδους ἐποίησεν· ἐπέθηκε δὲ καὶ Γάλλοις φόρον· καὶ μεταβὰς ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ Ῥῆνον Γερμανοὺς, ἐκράτησε καὶ αὐτῶν. ἐν τοσαύταις τε ἐθνῶν καὶ πολέμων νίκαις, τρεῖς μόνον ἐσφάλη συμπλοκάς· μίαν μὲν, παρὼν ἐν Ἀρβέρνοις· δύο δὲ ἀπών· ὅτε καὶ τοὺς λεγάτους αὐτῷ συνέβη δι' ἐνέδρας ἀποθανεῖν

ιη. Τέσσαρσι δὲ ὕστερον ἐνιαυτοῖς, (τῆς πόλεως δὲ ἦν τοῦτο [4] ἕβδομον καὶ ἐνενηκοστὸν ἔτος ἐπὶ τοῖς ἑξακοσίοις)

Μάρ-

1 Exemplaris margini adſcriptum ſcholion hoc: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως τῆς πρώτης ὑπατείας Ἰουλίου Καίσαρος, ἔτη χϟβʹ, *ab urbe condita usque ad primum conſulatum Julii Caeſaris, anni* 692. Is porro conſulatus, ſi tribus annis ſuperiore fuit poſterior, ut Gr. met. tradit, ſequitur *nonum* e ſuperiore tollendum eſſe. Sylb.

2 Poſt Ἰλλυριοῖς deeſt tale quidpiam, ἐκ ψηφίσματος ἐπεπέμφθη, *ex S. C. immiſſus eſt*. Sylb.

3 Male ſcriptum fuit Ἠριδανοῦ. Cellar.

4 Ut Graecus numerus Latino reſpondeat, legendum erit ἕβδομον καὶ ἐνενηκοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑξακοσίοις: vel τριῶν δέον ἑπτακοσιοστὸν ἔτος. in Latino enim textu eſt DCXCVII. Sylb. Numerus in Gracco corruptus erat 707. quem 697. oportet eſſe. Cellar.

1 Scri-

Μάρκος Λικίνιος Κράσσος, ὁ τοῦ Πομπηΐου συνύπατος γεγενημένος, δεύτερον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κληθεὶς, ἐμαχέσατο πρὸς Πάρθους· καὶ περὶ Κάρρας τὴν πόλιν [1] μετὰ φαυλοτέρων συμμίξας τὴν συμβολὴν, παρὰ Σουρήνου (στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος Ὀρώδου τοῦ βασιλέως) ἡττᾶται· καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπὶ τῆς παρατάξεως πίπτει μετὰ τοῦ παιδὸς, πάντα ἀρίστου καὶ μαχιμωτάτου. τῆς δὲ στρατιᾶς τὸ λειπόμενον Γάϊος Κάσσιος, ταμίας ὢν αὐτοῦ τῶν χρημάτων, διέσωσε. τοσαύτη δὲ ἦν ἀρετὴ τοῦ Γαΐου, ὥστε ἐν τεταραγμένοις ἤδη τοῖς πράγμασιν ἐπανιὼν, πολλαῖς τε ἐνίκησε τοὺς Πάρθους μάχαις ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ νενικηκότος ἔσχε δόξαν.

ιθʹ. Ἐντεῦθεν ὁ ἐπάρατος καὶ πολλῶν ἄξιος ὀδυρμῶν, ὁ ἐμφύλιος συνέστη πόλεμος· ὃς πρὸς τῷ μεγέθει τῶν συμφορῶν, αἷς περιέβαλε Ῥωμαίους, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτοῖς ἐνήλλαξεν. ἔφυ δὲ ὧδε. Καῖσαρ ἐπανιὼν ἀπὸ λαμπρῶν οὕτως ἔργων τῶν πρόσθεν εἰρημένων, ἐπήγγειλεν δεύτερον αὐτῷ ψηφισθῆναι τὴν ἀρχὴν, σφόδρα πεπεισμένος, ὡς οὐδεὶς ἐναντιώσεται· Μαρκέλλου δὲ τοῦ ὑπάτου, καὶ Βιβύλου, καὶ Πομπηΐου, καὶ Κάτωνος ἀντειπόντων, προσετάχθη τὸ στράτευμα καταλιπὼν ἐπανήκειν. ὡς οὖν ὑβρισμένος συνηγάγετο τὸν στρατὸν, ὡς ἐποίσων τῇ πατρίδι πόλεμον, οὕτως ὁ φόβος τούς τε ὑπάτους καὶ τὸν Πομπήϊον καὶ τὴν σύγκλητον ἅπασαν ἐξήγαγε τῆς Ῥώμης, καὶ παρεσκεύασε καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς Ἠπείρους, καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἀφηγουμένου δὲ τοῦ Πομπηΐου τῆς γνώμης, ὁ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐψηφίσθη πόλεμος.

κʹ. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἔρημον τὴν πόλιν εὑρὼν, [2] δικτάτορά τε ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε, καὶ πρὸς τὰς Ἱσπανίας

ἐχώ-

1 Scriptum erat καὶ μετὰ &c. καὶ otioso & superfluo. CELLAR.

2 Hoc falsum esse ad Eutrop. c. 20. liquebit.

1 Me-

ἐχώρησε, καὶ νικᾷ μάχῃ τὸ στράτευμα τοῦ Πομπηΐου. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν αὐτῷ ἄνδρες ἄριστοι, Λούκιος Ἀφράνιος καὶ Μάρκος Πετρήϊος, καὶ Μάρκος Βάῤῥων. εἶτ᾽ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβὰς συνέμιξε Πομπηΐῳ· καὶ νικηθεὶς, φυγῇ τε ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ἐπειδὴ τὴν νύκτα τὴν ἐπιοῦσαν οὐκ ἐπεξῆλθεν ὁ Πομπήϊος, ἔφη, μήτε Πομπήϊον εἰδέναι νικᾷν, αὐτόν τε πότε ἂν ἁλῶναι μόνον. συλλέξας τοίνυν ἑαυτὸν καὶ τὰς δυνάμεις, συμπλέκεται τῷ Πομπηΐῳ πάλιν ἐν Παλαιοφαρσάλῳ τῆς Θεσσαλίας· καὶ γίγνεται μάχη πλήθει τε μεγίστη, καὶ ταῖς προθυμίαις τῶν παραταττομένων. ὁ μὲν γὰρ Πομπήϊος, τεσσαράκοντα πεζῶν χιλιάδας ἐπεξῆγεν, [1] ἱππέας τε ἑκατὸν πρὸς τοῖς χιλίοις καὶ συμμαχικὸν ἦν ἐκ τῶν ἑῴων παραγεγενημένοι ὡς πλεῖστοι· τῶν πολεμούντων τε αὐτῶν τὸ πλέον ἦν ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς συμμορίας, συγκλητικῶν τε καὶ στρατηγείων καὶ ὑπατικῶν, καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις πολέμους τε νενικηκότων. καὶ τούτοις τὰ πολλὰ τῇ Ῥώμῃ κλησαμένων. Καῖσαρ δὲ, τρισμυρίοις μὲν πεζοῖς ἐμάχετο, χιλίοις δὲ ἱππεῦσι.

καʹ. Καὶ εἴ τις συναριθμήσειε τὰς Ῥωμαϊκὰς στρατιὰς, οὐδεπώποτε εὑρήσειε τοσοῦτον πλῆθος ἐκ τῆς Ῥώμης ἐν ὅπλοις γεγενημένον, οὐδέγε ὑπὸ στρατηγοῖς τοιούτοις. ὡς ὤφειλέν γε ἡ χεὶρ αὕτη μετὰ τούτων τῶν ἡγεμόνων καθ᾽ ἑτέρων χωρεῖν· ῥᾷστα γὰρ ἂν τῆς γῆς ἁπάσης ἐβασίλευσαν. γίγνεται δὴ καρτερὰ μάχη, καὶ μετὰ πολὺν τὸν κόπον ἡττᾶται Πομπήϊος. καὶ τὴν μὲν παρεμβο-

λὴν

1 Metaphrastes brevitati studuit, dum non cujusque cornus equites separatim, sed universos simul expressit. Talem enim metaphrasin Latinus textus requirit: Ἱππέας τε ἐν μὲν τῷ λαιῷ κέρᾳ, ἑξακοσίους· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, πεντακοσίους, qui in universum faciunt MC. Sylb.

1 Post

λῶν ὁ Καῖσαρ καθίςαται κύριος. καταφεύγει δὲ αὐτὸς ἐπὶ τὸν Αἰγύπτου βασιλέα Πτολεμαῖον· ᾧ μικρὸν πρόσθεν ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐδέδοτο κηδεμὼν, καθότι ὢν ἦν καὶ ὑπόσπονδος Ῥωμαίοις, ἤτει τε παρ' αὐτοῦ συμμαχίαν. ἀλλ' ἐκεῖνος ἀεὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τοῦ Καίσαρος εὐημερίαν τῆς πρὸς Πομπήϊον σχέσεως, ἀναιρεῖ τε αὐτὸν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ δακτυλίου πέμπει τῷ Καίσαρι. τοῦτον ἡ θέα δάκρυσιν ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἀναμιμνησκομένου μὲν τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἀλγοῦντος δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν· γαμβρὸς γὰρ ἦν αὐτῷ γεγενημένος.

κβ'. Καταλαμβάνει τοίνυν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Καῖσαρ. ῥάπτοντος δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τοῦ Πτολεμαίου τινὰς ἐπιβουλάς τε καὶ ἐνέδρας, ἐκινήθη πρὸς πόλεμον Καῖσαρ· καὶ ἡττηθεὶς ὁ Πτολεμαῖος καὶ φυγὼν, ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Νείλου τὸν βίον ἐτελεύτησεν· ὥστε αὐτοῦ τὸν νεκρὸν, θώρακι κεκαλυμμένον [[1] χρυσῷ] ἔτι, προσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τότε τοίνυν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσελθὼν, καὶ τῶν πραγμάτων κύριος γενόμενος, τῇ τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν βασιλείαν δέδωκεν ἐξ αἰτίας αἰσχρᾶς αὐτῇ συνήθης γεγενημένος. Ἐπανιὼν δὲ ἐκεῖθεν, Φαρνάκην, τὸν Μιθριδάτου παῖδα, σύμμαχον ἐν τῇ κατὰ Θετταλίαν μάχῃ γεγενημένον τῷ Πομπηΐῳ, μάχῃ τε ἐνίκησεν, ἤδη ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐπιόντα πόλεσι ταῖς ὑπὸ τῷ Πομπηΐῳ γεγενημέναις, καὶ τέλος εἰς αὐτοφονίαν συνήλασεν.

κγ'. Ἐπὶ τούτοις ἐπανήκει εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ τρίτην ἐπήγγειλεν ὑπατείαν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε· καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκον Αἰμίλιον Λέπιδον· ὃς ἦν

1 Post θώρακι κεκαλυμμένον Sylb. Inclusum Sylburgio deest adjectivum χρυσῷ, aureo. bemus. Cellar.

1 Com-

ἦν αὐτῷ ἄρχων τῶν ἱππέων γεγενημένος, ὅτε αὐτὸς ἑαυτὸν δικτάτωρα κατέστησε, μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα τῆς συγκλήτου φυγήν. Ταῦτα πράξας ἐπὶ τῆς πόλεως, τὴν Ἀφρικὴν καταλαμβάνει· ἔνθα δὴ οἱ πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς συγκλήτου τῆς Ῥωμαϊκῆς, Ἰόβαν τὸν Μαύρων βασιλέα σύμμαχον λαβόντες, κατ' αὐτοῦ παρετάττοντο· ἐπὶ τούτοις ἦσαν Πούβλιος Κορνήλιος Σκιπίων, ἀπόγονος τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ, κηδεστὴς δὲ Πομπηΐου· καὶ Μάρκος Πετρήϊος, καὶ Κύντος Βάρρων, καὶ Μάρκος Πόρκιος Κάτων, [1 καὶ Λούκιος Κάτων] καὶ Λούκιος Κορνήλιος Φαῦστος, 2 Σύλλου παῖς. γενομένης

1 Commation istud, καὶ Λούκιος Κάτων, non agnoscunt Latina exemplaria. SYLB. inclusum, uncis est, quia valde suspectum habemus, utut in MS. etiam Codice depictum fuerat. Si vel maxime Catonem, filium intelligas, quem Uticae tum fuisse ex Plutarcho, Appiano & Hirtio constat; cumque Lucii praenomen habuisse probes: tamen dubitari possit, an jure ille inter *duces* numeretur. Credo, hunc Latinis ignotum *Catonem* ortum esse, ex inani repetitione praecedentis Κάτων, & subsequentis nominis Λούκιος: nec puto Paeanium errasse, sed librarium, qui Paeani metaphrasin, incuriose, ut fieri solet, descripsit. CELLAR. Commation istud vinculis inclusum, quamvis Cod. MS. metaphrastae agnoverit, valde tamen suspectum reddunt non solum Codd. nostri, verum etiam Latini historici. quibus Cato iste est ignotus: Catonis quidem filium uticae tum fuisse ex Plutarcho, Appiano, & Hirtio constat; incertum autem an Lucii praenomen habuerit: adeoque recte dubitari potest, an jure ille inter duces numeretur. Caeterum Poeanio nostro error non est adscribendus, sed potius librario, qui metaphrasin incuriose, ut fieri solet, descripsit, hocque in loco nomen praecedens Κάτων & subsequens Λούκιος inaniter repetit. HAVERC.

2 Σύλλου παῖς. Solus metaphrasta circa hunc locum satis sanus videtur. Schonhovius aliquot versus praetermittit, ut in Variis Lectionibus dictum est. Vinetus, Sylburgius, Parisiensis, Vinetus, bis habent: *Syllae Dictatoris filius*; & in principio hujus pericopes, & in fine: quod ipsum suspicione mendi non caret, nec verosimile est, Eutropium idem iisdem verbis in tam exiguo spatio repetiisse. Helmstadiensi editione, cui V. C. Chr. Heidmannus praefuit, re-

scissa

μένης οὖν μάχης ἀμφηρίστου πολλάκις, ὕστερον ὁ Καῖσαρ ἐκράτησεν· καὶ ὁ Σκιπίων μὲν καὶ ὁ Πετρήϊος, καὶ Ἰόβας, ἑαυτοὺς ἀνεῖλον· Φαῦστος δὲ, κηδεστὴς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Πομπηΐου, ταῖς τοῦ Καίσαρος ἀνῃρέθη χερσίν.

κδʹ. Επαυτῷ δὲ ὕστερον, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Καῖσαρ [1 ἐπανελθὼν] τέταρτον ἑαυτῷ πραγματεύεται τὴν ἀρχήν· καὶ πρὸς τὰς Ἱσπανίας ὁρμηθεὶς, μεγίστην εὗρε παρασκευὴν πολέμου Πομπήϊοι γὰρ, οἱ Πομπηΐου παῖδες, ὅ τε Γνέος καὶ Σέξτος, πολλῇ στρατιᾷ συμμίξαντες παρὰ μικρὸν μὲν ἦλθον νίκης· ὥστε, φευγόντων τῶν τοῦ Καίσαρος ὁπλιτῶν, αὐτὸν βουλεύσασθαι περὶ τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς· οὐ γὰρ ἔφερε μετὰ τοσαύτας νίκας 2 ὑπὸ νέοις γενέσθαι καὶ τῆς ἐκείνων χειρὸς, ἕκτον καὶ πεντηκοστὸν ἔτος γεγενημένος. μεταγνοὺς δὲ, καὶ ἑαυτὸν ἀναλαβὼν, κρατεῖ τῶν Πομπηϊαδῶν μάχῃ· καὶ τὸν μὲν πρεσβύτερον ἀνεῖλε, τὸν δὲ ἄλλον εἰς φυγὴν ἔτρεψεν.

κεʹ. Οὐδενὸς οὖν τῆς ἐμφυλίου ταραχῆς λειψάνου [3 περιόντος) πρὸς τὴν Ῥώμην ἧκε μεγαλοφρονῶν, ὡς εἰκός. καὶ πολλὰ παρὰ τὴν ἐκ παντὸς ἀρξόντων τῆς πόλεως ἐλευθερίαν διεπράττετο. τὰς μὲν τιμὰς, παρὰ τὸ τοῦ κοινοῦ δοκεῖν διδοὺς, ὧν ὁ δῆμος ἦν ποτὲ κύριος τῇ συγκλήτῳ τε οὐχ ὑπαναστάμενος, τυραννοῦ τε σαφῶς ἔργα ποιῶν ἐκίνησεν οὖν ἐφ' ἑαυτὸν συνωμοσίαν· καὶ συστάντες ἄνδρες ἐκ τῆς συγκλήτου τε καὶ ἱππέων ἑξήκοντα, ἐβουλεύ-

scissa sunt haec verba ex priore loco. Non male. At ibi habet metaphrastes. Mallem itaque ex posteriori expungere, ipsum metaphrasten secutus: quae caussa fuit, ut uncis haec verba includeremus. CELLAR.

1 Inclusum desideratum in manuscripto libro restitutum a Sylb. CELLAR.

2 Nota ὑπὸ cum diversis casibus in uno eodemque membro. SYLB.

3 Post λειψάνου desideratur participium περιόντος, ἔτι ὄντος, vel aliud ejusmodi. SYLB. Inclusum suasore Sylb. adjecimus. CELLAR.

λεύσαντο αὐτῷ φόνον. ἦσαν δὲ ἡγεμόνες τῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων συμμοιρίας οἵ τε δύο Βροῦτοι, τὴν διαδοχὴν ἔχοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς ὑπατείας [1] ἔχοντος Βρούτου μετὰ τοὺς ἑπτὰ βασιλέας· καὶ Κάσιος, καὶ Σερβίλιος Κάσκας· σύγκλητος μὲν οὖν τετυχηκυῖα ἦν· ἧκε δὲ ἐπὶ τὸ βουλευτήριον ὁ Καῖσαρ· ἐπελθόντων δὲ ἐκείνων σφάττεται· τρισὶ δὲ καὶ εἴκοσι πληγαῖς τελευτᾷ τὸν βίον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ.

α΄. [2] ΕΝΝΑΤΟΝ οὖν καὶ ἑπτακοσιοστὸν ἔτος ἠνύετο τῇ πόλει μετὰ τὴν Καίσαρος σφαγήν. ἐμφύλιος δὲ ἐκινεῖτο πόλεμος, τῆς μὲν συγκλήτου [3] τὸ ἔργον ἐπαινούσης, Αντωνίου, δὲ ὃς ἦν συνύπατος τῷ Καίσαρι, τοὺς σφαγέας μετιόντος. ταραττομένης δὲ, ὡς εἰκὸς, τῆς πόλεως, πολλοῖς ἐγχειρῶν ἀτόποις Αντώνιος, ἐχθρὸς Ρωμαίων καὶ πολέμιος ἀπεφάνθη δόγματι κοινῷ. στρατεύουσι τοίνυν ἐπ' αὐτὸν οἵ τε ὕπατοι Πάνσας καὶ Ἵρτιος· προσετέθη τε αὐτοῖς Οκταβιανὸς, νέος ἔτι γεγονὼς ἐνιαυτοὺς ὀκτωκαίδεκα, ἀδελφιδοῦς τοῦ Καίσαρος, καὶ τῆς οὐσίας ἐκ διαθήκης διάδοχος ὤν, [4 ὃν] καὶ ὁμώνυμον ἑαυτῷ τὸ ἑξῆς ἐν τῇ διαθήκῃ γενέσθαι παρεκέλευσεν· ἐπεκλήθη τε ὕστερον Αὔγουστος, καὶ ἐμονάρχησε [5] πρῶτος.

β΄. Αν-

1 Pro ἔχοντος requiritur potius praeteriti temporis participium, ἐσχηκότος vel σχόντος. Sylb.

2 Exemplaris margini adscriptum scholion hoc: ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἕως τῆς Ιουλίου Καίσαρος σφαγῆς. ἔτη ψθ΄. *ab urbe condita usque ad caedem Julii Caesaris, anni* 709. Sylb.

3 Subaudiendum genitivum τῆς σφαγῆς. Sylb.

4 Post participium ὤν desideratur relativus articulus ὅν. vel illud ipsum hujus loco substitutum est. Sylb. Inclusum addendum censuit Sylb.

5 Πρῶτος interpres de suo addidit. Sylb.

β'. Ἀντώνιος μὲν οὖν, ἡττηθεὶς ὑπό τε τῶν ὑπάτων καὶ Ὀκταβιανοῦ, καταφεύγει πρὸς Λέπιδον. ἐτύγχανε δὲ ὁ Λέπιδος δικτάτωρι μὲν ὑπουργήσας Καίσαρι κατὰ τὴν ἱππικὴν ἀρχὴν, δυνάμεως δὲ ἐξάρχων τότε πολλῆς. Τελευτησάντων δὲ μετὰ τὴν νίκην τῶν ὑπάτων, ἅπας ὑπὸ τὸν Ὀκτάβιον ὁ στρατὸς ἦν. τότε δὲ Λέπιδος Ἀντωνίῳ πραγματεύεται καταλλαγὰς, οἰκείως τε ἔχειν αὐτῷ τὸν Ὀκταβιανὸν ἔπεισεν· εἶτα ἐξαίφνης ἐπὶ τὴν Ῥώμην [1] ἔφθασεν Ὀκταβιανὸς, τὴν στρατιὰν πᾶσαν ἄγων, ὡς τῷ Καίσαρι τιμωρήσων· καὶ λαμβάνει μὲν τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰκοσαέτης, φόβῳ τοῦ δήμου δεδιότος· τῆς συγκλήτου τε πολλοὺς δημεύσας, ὅπλοις ἐκράτει τῶν πραγμάτων. συμπραττόντων δὲ αὐτῷ Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου, τὸν Κικέρωνα τε ἀναιροῦσι, καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὓς ᾤοντο [2] προστήσεσθαι τῆς πολιτείας.

γ'. Ἐν τούτοις τῆς Ῥώμης οὔσης, Βροῦτος καὶ Κάσιος, οἱ τὸν Καίσαρα ἀνῃρηκότες, κινοῦσι πόλεμον, πολὺν περὶ τὴν Μακεδονίαν ἀθροίσαντες στρατὸν, καὶ συμμίξαντες ἐν [3] Ἀμφιπόλει τῆς Μακεδονίας Ὀκταβιανῷ καὶ Ἀντωνίῳ, (Λέπιδον γὰρ ἔδοξε παραφυλακὴν τῆς Ἰταλίας μένειν) νικῶσιν, οὐκ ἔξω πληγῆς. Κάσιος γὰρ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀναιρεθέντος καὶ Βρούτου, * * * * * * * * * * * * * *

δ'. Μετὰ [4] τοῦτον Πομπήϊος, ὁ Πομπηΐου παῖς, περὶ

1 In exemplari erat ἔφθειρεν. sed vel ἔφθασεν legendum, vel εἰσήλασεν. Sylb.

2 Convenientius futurum, προστήσεσθαι. Sylb. Futurum mavult Sylb. quam quod editum erat, προστήσασθαι. Cellar.

3 Quamquam Amphipolis vicina Philippis; non tamen desino depravationem ex Φιλιππουπόλει. suspicari. Cellar.

4 Exemplar haec cum superioribus, absque ullo intervallo conjungit. Deesse tamen aliquot

περὶ τὴν Σικελίαν συνεκρότησε πόλεμον, τό τε ὑπολειφθὲν τῆς κατὰ Βρούτου στρατιᾶς ἐγείρας, καὶ ἑτέραν ἀξιόμαχον δύναμιν. ἐλθὼν δὲ εἰς χεῖρας Αὐγούστῳ τε καὶ Αντωνίῳ, μετὰ πολὺν φόβον ἐπὶ σπονδαῖς ἀνεχώρησεν.

ε'. Επὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Αγρίππας ἐν Ακυτανίᾳ πολλὰ κατώρθωσε καὶ μεγάλα· καὶ Βεντίδιος Βάσσος ἐν Συρίᾳ Πέρσας τε τρισὶν ἐνίκησε μάχαις, καὶ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Ορόδου [1] κατήνεγκεν· Ορόδης δὲ ἦν, ὁ τὸν Κράσσον ἀνελὼν, περὶ οὗ προλαβὼν εἴρηται· οὗτός τε πρῶτος ἐθριάμβευσε κατὰ Περσῶν, δικαίᾳ ψήφῳ τὸ γέρας λαβών.

ϛ'. Οὐ μὴν ἔμενεν ἐπὶ τῶν σπονδῶν ὁ Πομπήϊος· ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν ἐπελθὼν, ἡττήθη τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ἀπηρέθη. Αντώνιος δὲ τὴν ἀδελφὴν Αὐγούστου, γαμετὴν αὐτῷ γεγενημένην, καίτοι τὰς Καίσαρος διαλλαγὰς, [[2] ἀποπέμψας] εἰσηγάγετο τὴν Κλεοπάτραν βασιλεύουσαν Αἰγύπτου· καὶ χωρήσας ἐπὶ Πέρσας, ἐν ἀρχῇ μὲν αὐτῶν ἐκράτει μάχῃ· λιμοῦ δὲ καταλαβόντος τὸ στράτευμα, καὶ ἐπ' αὐτῷ καὶ λοιμοῦ, ἀνεχώρησεν, ἐπεξιόντων Περσῶν, ὡσανεὶ ἡττημένος.

ζ'. Επανελθόντα δὲ αὐτὸν ἐκ Περσῶν, ὥσπερ εἰς ἐμφύλιον ἡ Κλεοπάτρα μάχην ἐπιθυμίᾳ τοῦ βασιλεῦσαι τῆς Ρώμης. καὶ συμπλακεὶς Αὐγούστῳ κατὰ θάλατταν πρὸς τῷ Ακτίῳ τῆς Ηπείρου χωρίῳ, ἡττηθείς τε [3] ἔφυγε, καὶ

quot verſus, arguit & Latinus textus, & tranſitio iſta μετὰ τοῦτον. Sylb.

1 Κατήνεγκεν, *deturbavit*: videri poterat κατέκτεινεν legendum eſſe, i. e. *occidit*. Sed mutare auſi non ſumus. Cellar.

2 Poſt διαλλαγὰς deeſſe ἀποπέμψας, vel ſimile quodpiam participium, declarat, praeter Latinum Eutropii textum, etiam Dion. Sylb. Incluſum Sylburgii conſilio additum ex Dionis l. xlviii. fin. Cellar.

3 Major erit temporis convenientia, ſi legas ἔφυγε καὶ καταφυγὼν. Sylb.

1 Poſt

καὶ καταφθορὰς περὶ τῶν Αἰγυπτίων. ἀπογνοὺς δὲ τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ καὶ τὸ στρατιαὶ εἶδεν ἅπασαι Αὐγούστῳ προσνεμηθεῖσαι, ἑαυτὸν διεχρήσατο. καὶ [1] ἡ Κλεοπάτρα θάνατον ἐβούλευσε καθ' ἑαυτῆς, ἀσπίδας προσαγαγοῦσα. καὶ ταύτην ἐδέξατο τοῦ βίου τελευτήν. οὕτω δὴ καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἐγένετο πραγμάτων Αὔγουστος κύριος. ἐπέστησέ τε ἄρχοντα τῇ χώρᾳ Γάϊον Κορνήλιον Γάλλον. ὑπὸ τοῦτον δὲ πρῶτον ἄρχοντα Ῥωμαίων οἱ Αἰγύπτιοι [2] ἐτέλεσαν.

η'. Παύσας δὴ πάντα πανταχοῦ πόλεμον Αὔγουστος, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε [3] δωδεκάτῳ μὲν ἐν τῆς ὑπατείας ἔτει, δευτέρῳ δὲ καὶ τριακοστῷ τῆς ἡλικίας. διέμεινέ τε μόνος Ῥωμαίων ἔχων ἀρχὴν ἔτη τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα. τὸν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον ἐκοινώνει αὐτῷ τῆς δυναστείας Ἀντώνιος καὶ Λέπιδος. Τελευτᾷ δὲ ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα γενόμενος ἐνιαυτοὺς, κοινὴν καὶ αὐτόματον τελευτὴν, ἐν Ἀτέλλῃ πόλει τῆς Καμπανίας. καὶ θάπτουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρτίῳ κάμπῳ. ἄνδρα δικαίως τε κατ' ἀξίαν ἐν τοῦ πλείστου μέρους ὑποληφθέντα θεόν. οὔτε γὰρ ἐν πολέμοις ἀνδρειότερον

τερον

1 Post καὶ ἡ Κλεοπάτρα non inconcinne addideris δή. Sylb.

2 Convenientius fortassis ἐτέλεσαν, sine praepositione: id est ὑποτελεῖς ἐγένοντο, ut Dion loquitur. Praecedente autem versu & ἄρχοντα Ῥωμαίων retineri potest, & ἄρχοντα Ῥωμαίον pro eodem substitui. Sylb. Ἐτέλεσαν, quam διετέλεσαν, quod scriptum erat, maluit Sylb. ut subjectio & tributorum solutio innueretur. Cellar.

3 Exemplaris margini adscripta haec adnotatio: ὅτι ὁ Αὔγουστος νς τὰ πάντα ἐβασίλευσεν, ἀρξάμενος ἀπὸ κ' ἔτους τῆς ἡλικίας, ὧν τὰ μὲν ιβ σὺν Ἀντωνίῳ καὶ Λεπίδῳ, τὰ δὲ μδ μόνος. καὶ ἔζησε τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ γενέσεως ος. *Augustus imperavit annos in universum* 56. *exorsus à* 20. *aetatis anno. quorum* 12. *cum Antonio & Lepido, reliquos* 44. *solus imperio praefuit. Vixit autem à nativitate annos in universum* 76. Sylb.

τερον ἡ τύχη δείξει· ὅτι ἐν ἡσυχίᾳ μετριώτερον ἄν τις εὕροι γεγενημένον, ἐν οἷς μόνος οὗτος ἔσχε τὴν ἀρχὴν λέγουσι. δημαγωγός τε γὰρ πάντων ἄριστος ἦν, καὶ μεγαλόδωρος εἰς ἅπαντας, καὶ πιστότατος τοῖς φίλοις· τὰς τιμάς τε ἀφθονώτατα παρεῖχεν, ὡς ἐξισοῦν ἐθέλειν ἑαυτῷ, τοὺς τούτων ἀξίους.

θ'. Ἤνθησεν γοῦν τὰ τῆς Ῥώμης πράγματα μάλιστα κατ' αὐτὸν, ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων καθαρθέντα πολέμων. προσετέθη τοῖς [1] ὑπ' αὐτοῖς οὖσιν Αἴγυπτός τε καὶ Καντάβρεια, Δαλμάταί τε ἐπὶ τούτοις. ἡττηθέντες γὰρ πρό-

τερον

1 Τοῖς ὑπάτοις οὖσιν videtur accipi posse pro τοῖς ὑπατεύουσι *consulatum gerentibus*: quia scilicet (ut Dio tradit) Augustus, stabilito principatu, sic divisit cum S. P. Q. Provincias, ut sibi relictis turbulentioribus & contumacioribus nationibus, penes senatum & populum essent pacatiores imbecillioresque provinciae; nempe Africa, Numidia, Asia, Graecia cum Epiro, Dalmatici & Macedonici populi, Sicilia, Creta, Cyrenaica Libyae regio, Bithynia cum adjacente Ponto, Sardiniaque & Baetica; quarum hic quoque nonnullae nominantur. Verum cum in provincias, non Consules tunc mitterentur, sed Consulares, & quidem pluribus interdum post Consulatum annis; suspicetur aliquis verius esse τοῖς ὑπατικοῖς. At ne sic quidem locus plane sanatus videtur: sed cum in Latino textu sit *Romano adjecit imperio*, existimabit aliquis pro τοῖς ὑπάτοις οὖσι, reponendum esse ταῖς ὑπ' αὐτοῖς οὖσι, *iis qui, sub ipsorum* (senatus scilicet populique) *erant imperio*: praeterea mox pro Καλαβρία in Latino est Κανταβρία. & Δαλμάται reponendum esse pro Δαλματία, satis declarant sequentia. Latina certe talem quampiam postulant metaphrasin: οὐδέποτε γοῦν τὰ τῆς Ῥώμης πρὸ αὐτοῦ τοσοῦτον ἤνθησε. Χωρὶς γὰρ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐν οἷς ληστὴς διέμεινε, τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, δι' αὐτοῦ προσετέθη Αἴγυπτός τε καὶ Κανταβρία. Δαλμάται τε ἐπὶ τούτοις. Sylb. Corruptissimus locus erat, quem ita restituit in Notis Sylb. ut ὑπ' αὐτοῖς *sub ipsis*, S. P. Q. R. loco ὑπάτοις: Κανταβρία pro Καλαβρία: Δαλμάται in locum Δαλματία: scribi oportere censeret. Cell. Latina proculdubio talem quampiam postulant metaphrasin: οὐδέποτε γοῦν τὰ τῆς Ῥώμης πρὸ αὐτοῦ τοσοῦτον ἤνθησε· χωρὶς γὰρ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐν οἷς ληστὴς διέμεινε, τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ δι' αὐτοῦ προσετέθη Αἴγυπτός τε καὶ Κανταβρία· Δαλμάται τε ἐπὶ τούτοις. Haverc.

1 Cor-

λῶν ὁ Καῖσαρ καθίσατο κύριος. καταφεύγει δὲ αὐτὸς ἐπὶ τὸν Αἰγύπτου βασιλέα Πτολεμαῖον· ᾧ μικρὸν πρόσθεν ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐδέδοτο κηδεμὼν, νεωτέρῳ ὄντι καὶ ὑποσπόνδῳ Ῥωμαίοις, ἤτει τε παρ' αὐτοῦ συμμαχίαν. ἀλλ' ἐκεῖνος περὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τοῦ Καίσαρος εὐημερίαν τῆς πρὸς Πομπήϊον σχέσεως, ἀναιρεῖ τε αὐτὸν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ δακτυλίου πέμπει τῷ Καίσαρι. τοῦτον ἡ θέα δάκρυσιν ἐπιμήθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἀναμιμνησκομένου μὲν τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἀλγοῦντος δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν· γαμβρὸς γὰρ ἦν αὐτῷ γεγενημένος.

κβ'. Καταλαμβάνει τοίνυν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Καῖσαρ. ῥάπτοντος δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τοῦ Πτολεμαίου τινὰς ἐπιβουλάς τε καὶ ἐνέδρας, ἐκινήθη πρὸς πόλεμον Καῖσαρ· καὶ ἡττηθεὶς ὁ Πτολεμαῖος καὶ φυγὼν, ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Νείλου τὸν βίον ἐτελεύτησεν· ὥστε αὐτοῦ τὸν νεκρὸν, θώρακι κεκαλυμμένον [¹ χρυσῷ] ἔτι, προσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τότε τοίνυν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσελθὼν, καὶ τῶν πραγμάτων κύριος γενόμενος, τῇ τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν βασιλείαν δέδωκεν ἐξ αἰτίας αἰσχρᾶς αὐτῇ συνήθης γεγενημένος. Ἐπανιὼν δὲ ἐκεῖθεν, Φαρνάκην, τὸν Μιθριδάτου παῖδα, σύμμαχον ἐν τῇ κατὰ Θετταλίαν μάχῃ γεγενημένον τῷ Πομπηΐῳ, μάχῃ τε ἐνίκησεν, ἤδη ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐπιόντα πόλεσι ταῖς ὑπὸ τῷ Πομπηΐῳ γεγενημέναις, καὶ τέλος εἰς αὐτοφονίαν συνήλασεν.

κγ'. Ἐπὶ τούτοις ἐπανῆκεν εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ τρίτην ἐπήγγειλεν ὑπατείαν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε· καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκον Αἰμίλιον Λέπιδον· ὃς

ἦν

1 Post θώρακι κεκαλυμμένῳ Sylb. deest adjectivum χρυσῷ, *aureo*. Inclusum Sylburgio debemus. Cellar.

1 Com-

ἐπὶ τῆς πόλεως, ἢ ἐφ᾽ ἅρματος, ἢ ἐφ᾽ ἵππου φερόμενος· καὶ πρῶτος ἁπάντων ἔλαβε τὴν τοῦ θεοῦ προσηγορίαν, παραπέμψας Καίσαρι Τιβερίῳ τὴν ἀρχήν· ὃς πρόγονός τε ἦν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ θυγατρὶ κηδεστής, καὶ πρὸς υἱοθεσίαν εἰσπεποιημένος.

ια΄. Ἀλλ᾽ ὁ Τιβέριος ῥαθυμίᾳ τε ἐχρήσατο πολλῇ, καὶ ὠμότητι, καὶ πλεονεξίᾳ· ἡδοναῖς τε ἐξέδωκεν ἑαυτόν, πολέμου μὲν οὐδενὸς μετασχών· εἰ δέ που συσταίη, καὶ τοὺς καλουμένους λεγάτους ἐκπέμπων. πίστεως τε ὀλίγος ἦν αὐτῷ λόγος. πολλοὺς γοῦν τῶν κατὰ ἔθνη βασιλευόντων, ἐξ ἀπάτης εἰς ἑαυτὸν καλῶν, κατεῖχεν ἄκοντας· ὡς Ἀρχέλαον τὸν Καππαδοκῶν βασιλέα, ὃν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν ἐπαρχίαν τε ἐποίησε τὸ ἔθνος, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ὀνόματι προσηγόρευσεν οἰκείῳ Καισάρειαν, Μαζάκην πρότερον καλουμένην· οὗτος μὲν οὖν τρίτῳ καὶ [1] εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει τοῦ βίου ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Καμπανίας, ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ γεγενημένος ἔτη. μεγίστην τε ἔτεκεν ἅπασιν εὐφροσύνην ἡ τελευτή.

ιβ. Καὶ δέχεται τὴν βασιλείαν Γάϊος Καῖσαρ, ᾧπερ ἦν ἐπώνυμον Καλιγούλας, Δρούσου τε ἀδελφιδοῦς, καὶ αὐτοῦ Τιβερίου· παμμίαρος καὶ πάσης πέρα συμφορᾶς· ὃς ἐκ τῆς αὐτοῦ κακίας πλείστην ἤνεγκε τοῖς Τιβερίου πλαίσμασιν ἀπολογίαν. οὗτος πόλεμον ἐπαγαγὼν τοῖς Γερμανοῖς, ἀνεχώρησε μὲν ἐκ τῆς μάχης αἰσχρῶς. βιασάμενος δὲ τὰς ἀδελφάς, καὶ συνελθὼν ἑκατέραις, θυγατέρα ἐκ μιᾶς αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐκγό-

1 Pro τριακοστῷ Latini libri habent *vicesimo*, εἰκοστῷ, etiam apud Paulum Diaconum & Sueton. quin & apud Dion. Sylb. in MS. erat τριακοστῷ, contra Eutropii, Suetonii, Dionis aliorumque testimonia. Cellar.

1 Deest

ἐκ γόνης αὖθις ἐγένετο φθορεύς. Φιλάργυρος δὲ ὢν καὶ πλεονεξίᾳ κατὰ πάντων χρώμενος, οὐδεμιᾶς δὲ ἀπεχόμενος ἡδονῆς, καὶ τοῖς αἰσχροῖς ὠμότητα συνάπτων, ἐν τῷ παλατίῳ κατεσφάγη, ἐνάτῳ μὲν καὶ εἰκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τρίτῳ δὲ τῆς βασιλείας, πρὸς δέκα μησὶ καὶ ἡμέραις ὀκτώ.

ιγ΄. Μετὰ τοῦτον βασιλεύει Κλαύδιος· ὃς ἦν μὲν [1] θεῖος τοῦ Καλιγούλα, Δρούσου δὲ παῖς, οὗ μνημεῖόν ἐστιν ἐν Μογοντιακῷ. οὗτος βασιλικώτερον ἑαυτὸν ἤγαγε. μετριότητα μὲν πρὸς τοὺς πλείστους καὶ ἡμερότητα χρώμενος, ὠμότητα δὲ πρὸς ὀλίγους σφόδρα. καὶ πρῶτος μετὰ τὸν [2] προγονὸν αὐτοῦ Γάϊον Καίσαρα Βρεττανοῖς ἐπήνεγκε πόλεμον. νικήσας δὲ αὐτοὺς, καὶ φόροις ὑπαγαγὼν διὰ [3] Γνέου Σεντίου, καὶ Αὔλου Πλαυτίου τῶν στρατηγῶν, ἐθριάμβευσεν· ὑπερβὰς δὲ Βρεττανοὺς, τὰς Ὠκεανίτιδας νήσους, αἳ καλοῦνται νῦν Ὀρκάδες, συνῆψε Ῥωμαίοις. [4] ὅλως δὲ πολιτεία μᾶλλον ἦν πρέπων. ἀμέ-

λει

1 Deest θεῖος vel πατράδελφος, ut declarant Latina Eutropii verba; & Dion. Sylb. Vox θεῖος, patruus, quae desiderabatur, ex Dione à Sylb. restituta. Cellar.

2 Graec. προγονὸν, accentu peculiari, i. e. πρὸ αὐτοῦ γεγονότα. Haverc.

3 Prioris ducis nomen corruptum est, alterius plane omissum. ex Latino textu legendum, διὰ Γνέου Σεντίου καὶ Αὔλου Πλαυτίου. Sylb. Restituit Sylb. ex Latino textu; nam in exemplari prioris nomen corruptum fuit, alterius plane omissum. sic nempe scriptum: Γνέου δὲ Μαντίου.... τῶν στρατηγῶν &c. Haverc.

4 Primum omissa sunt quae de Claudii filio referuntur: τόντε υἱὸν ἀπὸ τῆς νίκης Βρεττανικὸν ἐπωνόμασε. deinde quod de civilitate Claudii dicitur, recte intellectum expressumque non est. Nec item in sequentibus prosequi est προπομπεύειν, sed potius προπέμπειν seu ἐπακολουθεῖν. Itaque talem quampiam metaphrasim requirunt Latina: οὕτω δὲ ἰδιωτικὸν τῶν φίλων ἐνίοις ἑαυτὸν παρέχειν, ὥστε καὶ τὸν Πλαύτιον, εὐγενῆ ἄνδρα, πολλὴν ἀνδρείαν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπιδεδειγμένον, θριάμβῳ τιμήσας, αὐτὸς προέπεμψέ τε θριαμβεύοντα· καὶ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀναβαίνοντι συνηκολούθησεν. nam προπομπεύειν est in pompa praeire,

λεῖ τὸν Πλαύτιον, πολλὴν ἀνδρείαν ἐπιδεδειγμένον ἐν τοῖς ὅπλοις, θριάμβῳ τιμήσας, αὐτὸς αὐτῷ προέπεμπεν, καὶ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον συνηκολούθησεν, ἐν δεξιᾷ τὸν Πλαύτιον ἔχων. βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς καὶ δέκα, καθιερώθη τε μετὰ τελευτὴν, καὶ προσηγορεύθη θεός.

ιδ΄. Καὶ παρῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Νέρων· ἐξ ἀδελφῆς μὲν τοῦ Καλιγούλα γεγονὼς, [1] περιὼν δὲ πάσῃ πονηρείᾳ τὸν θεῖον Γάϊον. τήν τε γὰρ ἀρχὴν κατήσχυνε, καὶ πολλὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐμείωσε δικαίων. οὕτω δὲ ἐδούλευεν ἡδοναῖς, ὡς μηδὲ μιᾶς ὑπὲρ αὐτῶν φείδεσθαι δαπάνης. ἐνελούετο μὲν γὰρ μύροις θερμοῖς μὲν, ἀντὶ θερμῶν ὑδάτων· ψυχροῖς δὲ ἀντὶ τῶν ψυχρῶν· [2] δίκτυά τε κατασκευάσας ἐκ χρυσοῦ τε καὶ ἀλουργίδος, τούτοις εἰς θήραν ἰχθύων ἐχρῆτο. τελευτῶν δὲ εἰς τοσαύτην ἤλασεν ἀσέλγειαν, ὥστε ἐν θεάτροις ὀρχησταῖς καὶ κιθαρισταῖς καὶ φωνάσκοις ἀγωνίσασθαι σχήματι καὶ στολῇ τῶν ταῦτα ἐπιδεικνυμένων. ἰσόρροπα δὲ ἦν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ὠμότητος, ὥστε μηδὲ τοῦ τῶν φιλτάτων αἵματος ἀποσχέσθαι. πολλούς τε τῶν συγκλητικῶν ἀποσφάξας, ὕστερον τὸν ἀδελφὸν, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὴν γαμετὴν διεχρήσατο. καὶ τὸ μέγιστον, τοῦ διεφθάρθαι τὴν ψυχὴν αὐτῷ, σημεῖον, ἐκεῖνο ἐστιν. ἐπιθυμήσας γὰρ ὀφθαλμοῖς δέξασθαι τὸν ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῆς Τροίας ἐμπρησμὸν, [2] ἐκέλευσε τοὺς λαμ-

non sequi. Hanc civilitatem infra [c. XXI. & alibi saepius.] vertit κοινότητα. Sylb.

1 Περιών. Rectius παριὼν *praeteriens*, *antecellens*. ut infra saepius. Sylb.

2 In unum confusa sunt quae distinctae in Lat. textu de retibus & eorum funibus narrantur. Versio requiritur talis. εἰς τε ἰχθύων θήραν δίκτυα ἐκ χρυσοῦ κατασκευάσας, βλαττίνοις (seu ἀλουργέσιν) αὐτὰ σχοινίοις ἐξεῖλκε. Sylb.

2 Major erit temporum congruentia, si legamus ἐνέλουε, ut mox sequitur ἐποιεῖτο. Sylb.

1 Ma-

λαμπροῖς τῆς Ῥώμης οἰκοδομήμασιν ἀποβληθῆναι πῦρ· καὶ τέρψεως εἶδος ἐποιεῖτο τοσαύτην συμφοράν. τούτου βασιλεύοντος αἱ μέγισται τῶν Βρετανικῶν ἀφῃρέθησαν πόλεων, καὶ Πέρσαις Ἀρμενία προσεχώρησε· καὶ ὅλως ἐν αἰσχύνῃ τὰ Ῥωμαίων [¹ ἐγένετο] κατεστήσατό γε μὴν ἐπαρχίας, τόν τε Πολεμωνιακὸν καλούμενον Πόντον, καὶ τὰς Κοττίας Ἄλπεις· τὸν μὲν, συγχωροῦντος ² Πολέμωνος τοῦ τότε βασιλεύοντος Πόντου· τὴν δὲ, Κόττου τελευτήσαντος· ἐπειδήπερ ὁ κωλύων οὐκ ἦν.

ιε΄. Ἐκ τούτων ἐπάρατος μὲν ἦν ἐν πάσῃ τῇ βασιλευομένῃ γῇ, ψηφίσματι τῆς συγκλήτου καὶ πολέμιος ἀπεφάνθη· καὶ ³ καταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν δορυφόρων τε καὶ ἡγεμόνων, ἐκαλεῖτο πρὸς τιμωρίαν· δόγμα δὲ ἦν, ὥστε γυμνὸν αὐτὸν παντὸς ἐσθήματος περιαχθῆναι, ζυγοῦ κατὰ τῶν τενόντων κειμένου· καὶ καταξανθέντα τὸ σῶμα ῥάβδοις, κατακρημνισθῆναι. τούτων οὕτω λελεγμένων αἰσθόμενος, κατέφυγεν ἐπὶ τὸ προάστειον, μεταξὺ Σαλαρίας καὶ Νωμεντάνης, τετάρτῳ τῆς Ῥώμης σημείῳ, καὶ τελευτὴν ἐπήγαγεν ἑαυτῷ. αὐτοῦ δὲ ἦν ἔργον τὸ λουτρὸν, ὃ νῦν Ἀλεξανδρειανὰς προσαγορεύουσι, Νερωνιανὰς τὸ πρὶν καλούμενοι. ἔδοξε γὰρ μηδαμοῦ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ φέρεσθαι. τριακοστοῦ δὲ καὶ ἑνὸς ἔτους τῆς ἡλικίας ἀπώλετο, τέσσαρα ἐπὶ τοῖς δέκα βασιλεύσας· εἰς αὐτόν τε ⁴ ἔστη τῆς τοῦ Καίσαρος συγγενείας ἡ διαδοχή.

ις΄. Μετὰ

1 Post τὰ Ῥωμαίων, desideratur κατέστη, ἐγένετο, vel simile quodpiam verbum. Sylb.

2 Pro τότε Πολέμωνος βασ. rectius συγχωροῦντος Πολέμωνος τοῦ τότε &c. Sylb.

3 Καταλειφθεὶς, *derelictus destitutus*: ut Latinus textus declarat, verius, quam depravatum καταληφθεὶς. Sylb.

4 Ἔστη, pro περιέστη, h. e. ἔληξε, seu ἐτελεύτησε. vel εἰς, pro ἐν accepta, sensus est, *in eo substitit*. at ἐν αὐτῷ ἐσβέσθη, *in eo extincta est*, & majorem & insolentiorem mutationem habet. Sylb.

ιϛʹ. Μετὰ τοῦτον βασιλεύει Σέργιος Γάλβας, ἐκ τῶν πορρωτάτω προγόνων ἐπιφανὴς, καὶ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπισημότατος, ἔτη γεγονὼς τρία καὶ ἑβδομήκοντα. ἤγαγον δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν οἱ Ἰσπανοί τε καὶ Γάλλοι· καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀνάῤῥησιν, ὁ πᾶς κατηκολούθησε στρατὸς, θαῦμα ἔχων αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς ἁπάσης, ἣν ἰδιωτεύοντα συνῄδει περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ τὰς περὶ τοὺς πολέμους μάχας, ἐν αἷς ἐξέλαμψεν, νῦν μὲν ὑπατικὴν, νῦν δὲ ἀνθύπατον ἐξουσίαν ἔχων, ἄλλοτε δὲ στρατηγῶν μόνον, δίχα τινὸς ἀρχῆς. ἐλάχιστον δὲ ἐβασίλευσε χρόνον, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις, εὐδοκιμήσας, ἐξ ὠμότητος δὲ μετὰ ταῦτα χείρονα δόξαν λαβών. τελευτᾷ δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς Ὄθωνος, ἑβδόμῳ τῆς βασιλείας μηνὶ, [1] ἀγχόνῃ διαφθαρεὶς ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐτάφη τε ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις τοῖς περὶ τὴν ὁδὸν τὴν καλουμένην Αὐρηλίαν.

ιζʹ. Βασιλεύει δὲ μετ' αὐτὸν ὁ τούτου φονεὺς, ἐξ ἐπισήμων κατιὼν πατέρων, ἐπιφανεστέρου δὲ τοῦ μητρῴου· ἀνὴρ ἀγαθός τε καὶ πρᾷος· καὶ φίλος μὲν ἐς τὰ μάλιστα Νέρωνι, οὐδὲν δὲ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνον συνηθείας βλαβείς. ἐν μέν τοι τῇ βασιλείᾳ γενναῖον οὐδὲν ἐπεδείξατο, δι' αἰτίαν τήνδε· Βιτέλλιος, ἡνίκα οὗτος ἐβασίλευσεν, ὑπὸ τῆς ἐν Γερμανοῖς στρατιᾶς ἀνεῤῥήθη· καὶ γίγνεται πόλεμος Ὄθωνί τε καὶ ἐκείνῳ, καὶ τοῖς μεθ' ἑκατέρου στρατεύμασι. μετὰ πλείονος δὲ πλήθους οὗτος πα-

ρατα-

1 Pro ἀγχόνῃ διαφθαρεὶς paraphrastes debuisset potius dicere σφαγείς. non enim strangulatum, sed jugulatum fuisse Galbam, ut Eutropius, ita & Suetonius refert. ac Plutarchus quoque diserte significat eum ἐσφάχθαι, & Dio κατακεκόφθαι. ut non recte Latini verbi significationem paraphrastes intellexisse videatur. In Glossis certe veteribus *Jugulatores* sunt σφάκται. error idem pag. seq. Sylb.

1 Non

καταπλόμενος. ἧττον ἔχων ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ· δεινόν τε ποιησάμενος, ὅτι δὴ τῆς ἐλάττονος στρατιᾶς ἔλαττον σχοίη, πρὸς θάνατον ὥρμησε, κωλυόντων δὲ αὐτὸν τῶν στρατιωτῶν σὺν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν, καὶ πειθόντων ὡς ἀπαγορεύειν ἤδη οὐ τέλους ἀπεισκεπτον ἂν τῆς ἑαυτοῦ γνώμην [1] ἐκύρωσε· μὴ τοσούτου ποιεῖσθαι τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν, ὥστε ἀξιόχρεων νομίζειν αὐτὰ πρὸς ἐμφύλιον εἶναι πόλεμον· ἐπήγαγεν τε ἑαυτῷ τελευτὴν, ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς δὲ βασιλείας πέντε καὶ ἐνενήκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις.

ιη΄. Βιτέλλιος οὖν ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας, ἐκ πατέρων γεγεννημένος γένει μὲν οὐκ ἐπισήμων, τὰς τιμὰς δὲ ἐξ ἀρετῆς κτησαμένων. ὁ γοῦν πατὴρ αὐτοῦ, τρίτον ἐπὶ τὴν ὑπατείαν κληθεὶς, οὐ κατήσχυνε τοὺς ἑλομένους, εἰς δέον τοῖς ἐξουσίαις χρησάμενος. [2] ἀλλ᾽ ἐγένετο κατὰ τὴν βασιλείαν ἀτοπώτατος, καὶ τῇ γαστρὶ πάντα μετρῶν· ὥστε νύκτας ἡμέραις συνάπτειν ἐν συμποσίοις. Φασὶ γοῦν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν παρασκευάσαι τράπεζαν· προσθεῖναι δὲ αὐτῷ [3] δισχιλίους μὲν ἰχθῦς, ἑπτακισχίλια δὲ πτηνὰ, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν δαπάνην ἐφάμιλλον. μιμεῖσθαι δὲ ἐπεμελεῖτο τὸν Νέρωνα· καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου ζῆλον ἅπαντα πράττειν [4] ἐποιεῖτο· τὸν τάφον τε αὐτῷ λαμπρότερον ἐποίησε γενέσθαι κατορώρυκτο γὰρ ἀσή-

μως

1 Non cohaeret structura, nisi verbum ἐκύρωσε vertatur in participium κυρώσας, aut post ἐπήγαγεν inseratur capulativa τε. Sylb.

2 Post ἀλλ᾽ omissum esse οὗτος, vel simile quid, Latinus textus arguit. Sylb.

3 Pro δισμυρίους Latinus textus habet *duo milia*, δισχιλίους: magna numeri discrepantia. Sylb. A Sylb. editum fuit δισμυρίους. Sed prius Cellarius substituit, ut & Latino & Suetonio (c. XIII.) conveniret. Haverc.

4 Ἐποιεῖτο pro προσεποιεῖτο, notatum etiam in seqq. Sylb.

μως, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν [1] δεδήλωται. Ταῦτα οὔτε ὁ δῆμος ἤνεγκεν, οὔτε ὁ στρατὸς ὁ τεταγμένος ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ (στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος τῆς πρὸς Ἰουδαίους διακονούμενος μάχης) ἀλλὰ προσάγουσι μὲν αὐτὸν εἰς τὸ δημόσιον, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀδελφὸν Οὐεσπασιανοῦ Σαβῖνον συνεμπρήσας ἐτύγχανε τῷ Καπιτωλίῳ· κρεμάσαντες δὲ ἀπὸ τῆς κόμης, καὶ τῷ λαιμῷ ξίφος ὑποθέντες, εἷλκον διὰ τῆς πόλεως· τό τε στέρνον γυμνώσαντες, ὥστε τοὺς ἐντυγχάνοντας κατ' ἐξουσίαν πλήττειν, καὶ τοῦτον αἰκισάμενοι τὸν τρόπον, τὸ τελευταῖον [2] ἀπέπνιξαν, καὶ τὸ σῶμα ἔρριψαν εἰς τὰ ῥεύματα τοῦ Θύμβριδος, ὡς οὐκ ἄξιον ὂν ἐπικαλυφθῆναι τῇ γῇ. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἑβδόμῳ καὶ πεντηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς βασιλείας ἐν ὀγδόῳ μηνὶ, [3] μιᾶς προσδεούσης ἡμέρας.

ιθʹ. Διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Οὐεσπασιανὸς, ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ἀναῤῥηθείς· γένει μὲν οὐ λαμπρὸς, ἀρετὴν δὲ οἷος τοῖς σφόδρα ἀρίστοις συμφέρεσθαι· καὶ δόξαν ἀεὶ δήποτε μεγίστην ἐπὶ μεγίστοις ἔργοις κεκαρπωμένος, ἡνίκα Κλαυδίῳ τῷ βασιλεύσαντι στρατηγεῖν, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, [4] δύο καὶ τριάκοντα μάχαις τήν τε Γερμανῶν καὶ Βρεττανῶν ἅπασαν γῆν σω-

1 In MS. perperam ſcriptum fuit ἐνδεδήλωται, propoſitio ἐν perperam e praecedentis adverbii fine repetita eſſe videtur. Sylb.

2 *Jugulare* vertit interpres ἀποπνίγειν, ut item antea, quaſi idem ſit quod ſtrangulare. Verum jugulare idem eſſe quod σφάττειν, teſtantur non modo veteres Gloſſae, (ſicut ſupra innuimus) ſed confirmat hic etiam Suetonius, cum ſcribit Vitellium minutiſſimis ictibus excarnificatum, atque confectum eſſe; & Dio, κατακεκόφθαι. Sylb.

3 Cum Latinis, *& die uno*, pugnant Graeca, μιᾶς προσδεούσης ἡμέρας. niſi forte metaphraſtes ſcripſit, προστεθεῖσα; de quo valde dubito. Sylb.

4 Sylb. exemplar habet δύο καὶ τρισὶ, contra fidem Eutropii, qui *tricies & bis:* & Suetonii c. IV. qui *tricies* habet rotundo numero. Cellar.

1 Peſſi-

ψε Ῥωμαίοις, πόλεις τε αὐτῶν εἷλεν εἴκοσι περιφανεστάτας, καὶ τὴν μεγίστην τῶν Βρετανικῶν νήσων, τὴν Βέκτιν. οὕτω δὲ ἐβασίλευσεν, ὥστε μηδὲ ἔξωθεν γενέσθαι μετριότητος, μήτε ὑπεροφθῆναι παρὰ τῶν ὑπηκόων· χρημάτων δὲ ἐπεμελεῖτο μέν, ἀδίκως δὲ ἔφευγε κτῆσιν· τὸν πλοῦτόν γε μήν, ὃν συνέλεγε, τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐδωρεῖτο, καὶ τοῖς μάλιστα τῶν τιμῶν ἀξιωτάτοις, γοῦν τῶν προτέρων τοσαύτην ἐπεδείξατο μεγαλοψυχίαν· τοσαύτη δὲ ἦν ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ πρᾳότης, ὥστε τοὺς ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ δόξαντας, μὴ βαρέως ἀμύνασθαι, ἀλλ' ἄχει τοῦ τῆς πόλεως ἐκβάλλειν, στῆσαι τὰς τιμωρίας, τῇ τε ἀρχῇ προσέθηκεν Ἰουδαίους τε καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε πρῶτον αὐτοὺς ὑπαγαγὼν τῇ δουλείᾳ. Ἀχαΐαν τε καὶ Λυκίαν, καὶ Ῥόδον, καὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ Σάμον, αὐτονόμους οὔσας, ἠνάγκασε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς πολιτεύεσθαι θεσμοῖς· Θρᾷκάς τε ἐπὶ τούτοις καὶ Κίλικας, καὶ Κομμαγηνοὺς, οἰκείας ἐχούσας βασιλείας, εἰς ἐπαρχιῶν σχῆμα μετέστησε. πάντων δὲ μέγιστον ἐκέκτητο, τὸ μήτε ἀπεχθείας μνημονεύειν, πρός τε τοὺς κατηγοροῦντας ῥήτορας τε καὶ φιλοσόφους μὴ βαρέως ἔχειν· τῶν γε μὴν στρατιωτικῶν πταισμάτων τιμωρὸς ἦν ἀκριβὴς, πικροτέραις αὐτοὺς ἀεὶ σωφρονίζων ἐπιστροφαῖς· καὶ τοιοῦτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας. θριαμβεύει δὲ ἐν Ῥώμῃ κατὰ Ἰουδαίων μετὰ τοῦ παιδός. Πάντας τοίνυν ἀγαπημένος τούς τε ἀπὸ τοῦ δήμου, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν, ἐπίσης τε ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος ἐτελεύτησε, τῆς γαστρὸς αὐτοῦ καταρραγείσης, ἐν ἀγρῷ περὶ τὰ ὅρια [1] Σαβίνων· οἰκείως τε καὶ θεός τε προσηγορεύθη, καὶ ὑπὸ

1 Pessime sc[illegible]m fuit in Sylb. *Ἀθλιῶν*: nam *Sabinos* habet Latinus. Forsan *Reatina* rura Suetonii c. XXIV. exprimere iis

ἐπὶ τῆς πόλεως, ἢ ἐφ' ἅρματος, ἢ ἐφ' ἵππου φερομένῳ· καὶ πρῶτος ἁπάντων ἔλαβε τὴν τοῦ θεοῦ προσηγορίαν, παραπέμψας Καίσαρι Τιβερίῳ τὴν ἀρχὴν ὡς προγονός τε ἦν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ θυγατρὶ κηδεστὴς, καὶ πρὸς υἱοθεσίαν εἰσπεποιημένος.

ιαʹ. Ἀλλ' ὁ Τιβέριος ῥαθυμίᾳ τε ἐχρήσατο πολλῇ, καὶ ὠμότητι, καὶ πλεονεξίᾳ· ἡδοναῖς τε ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, πολέμου μὲν οὐδενὸς μετασχών· εἰ δέ που συσταίη, καὶ τοὺς καλουμένους λῃστὰς ἐκπέμπων. πιστεὺς τε ὀλίγος ἦν αὐτῷ λόγος. πολλοὺς γοῦν τῶν κατὰ ἔθνη βασιλευόντων, ἐξ ἀπάτης εἰς ἑαυτὸν καλῶν, κατεῖχεν ἄκοντας· ὡς Ἀρχέλαον τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα, ὃν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν ἐπαρχίαν τε ἐποίησε τὸ ἔθνος, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ὀνόματι προσηγόρευσεν οἰκείῳ Καισάρειαν, Μάζακαν πρότερον καλουμένην· οὗτος μὲν οὖν τρίτῳ καὶ [1] εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Καμπανίας, ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ γεγονὼς μένος ἔτη. μεγίστην τε ἔτεκεν ἅπασιν εὐφροσύνην ἡ τελευτή.

ιβ. Καὶ δέχεται τὴν βασιλείαν Γάϊος Καίσαρ, ᾧ ὄνομα ἦν ἐπώνυμον Καλιγούλας, Δρούσου τε ἀδελφιδοῦς, καὶ αὐτοῦ Τιβερίου· παμμίαρος καὶ πάσης πέρα συμφορᾶς· ὃς ἐκ τῆς αὐτοῦ κακίας πλείστην ἤνεγκε τοῖς Τιβερίου πλαίσμασιν ἀπολογίαν. οὗτος πόλεμον ἐπαγαγὼν τοῖς Γερμανοῖς, ἀνεχώρησε μὲν ἐκ τῆς μάχης αἰσχρῶς. βιασάμενος δὲ τὰς ἀδελφὰς, καὶ συνελθὼν ἑκατέραις, θυγατέρα ἐκ μιᾶς αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀγ-

[1] Pro τριακοστῷ Latini libri habent *vicesimo*, εἰκοστῷ, etiam apud Paulum Diaconum & Sueton. quin & apud Dion. Sylb. in MS. erat τριακοστῷ, contra Eutropii, Suetonii, Dionis aliorumque testimonia. Cellar.

1 Deest

συστάντας[1] ἐκ συνωμοσίας ἀφεῖναί τε καὶ καταριθμῆσαι τοῖς φίλοις. τὸ μεγαλόψυχον δὲ αὐτοῦ καὶ φιλόδωρον τοσοῦτον ἦν, ὥστε αὐτῷ τινὰς εὐκολίας ἐγκαλεῖν· τὸν δὲ, ἀπολυόμενον τὴν κατηγορίαν, εἰπεῖν, μηδένα χρῆναι στυγνοτέραν ἔχειν ἀπὸ βασιλέως τὴν ἀναχώρησιν. δειπνοῦντα δέ ποτε, καὶ λογισάμενον, ὡς οὐδὲν οὐδεὶς ἐκείνην[2] εὖ πάθοι τὴν ἡμέραν, σχετλιάσαι, καὶ καθάπερ αὐτῷ τῆς ἡμέρας ἀπολωλυίας, εἰπεῖν, οὐκ ἐβασίλευσα τὴν παροῦσαν ἡμέραν· οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἐμοῦ εὖ πέπονθε σήμερον. Κατασκευάσας δὲ Ῥωμαίοις τὸ καλούμενον Ἀμφιθέατρον, ἀπήρξατο τῆς ἐν αὐτῷ θέας, πεντακισχίλια μὲν ἐγκατασφάξας τῷ τόπῳ θηρία, πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην ἐπιδειξάμενος πολυτέλειαν.

κβʹ. Ἐτελεύτησε δὲ ὑπ' ἀρρωστίᾳ, ἐν ᾧπερ καὶ ὁ πατὴρ ἀγρῷ, δύο τοῦ πατρὸς ὕστερον ἔτεσι, καὶ μησὶν ὀκτὼ, καὶ ἡμέραις εἴκοσι βασιλεύσας, προβὰς εἰς ἡλικίαν ἔτους ἑνὸς πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα· καὶ ἤγειρε τῷ δήμῳ πένθος μέγα, ὥστε κοινὸν αὐτὸ καὶ δημόσιον δογματισθῆναι· καὶ οὐ μᾶλλον ἦν πάντων, ἢ ἴδιον ἑκάστου τὸ πάθος· οὐδεὶς γὰρ ἦν, ὃς οὐ τῆς οἰκίας ἐποιεῖτο τῆς αὐτοῦ τὴν συμφοράν. ἀρχομένης γοῦν ἑσπέρας αὐτοῦ μεταστάντος, σύνοδος ἐγένετο τοῦ λαμπροῦ πλήθους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, χάριτας ὁμολογούντων καὶ τεθνηκότι τῷ Τίτῳ· μόνος τε οὗτος ἐκ πάντων, πλείους ἐδέξατο θεραπείας ἐκ λόγων, ἢ ζῶντες ἕτεροι.

κγʹ. Συνηριθμήθη δὲ τοῖς θεοῖς, τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν παραπέμψας Δομετιανόν. Ὃν Νέ-

ρωνα,

1 Sylb. auctor fuit ut ἐκ pro ἔξω substitueremus, postulante etiam Latino Eutropio. Cell.

2 Cum εὖ πάθοι subaudiendum παρ' αὐτοῦ. In sequentibus verba Eutropii & reddidit metaphr. & veluti corollario quodam adjecto exornavit; non invenuste. Sylb.

ρωνα, ἢ Καλιγούλαν, ἢ Τιβέριον εἰπών, οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι· τοσοῦτον εἶχε πρὸς αὐτοὺς τὸν ζῆλον, οὔτε τοῦ πατρὸς οὔτε τοῦ ἀδελφοῦ μεμνησάμενος οὐδέν. ἀλλ' ἐν προοιμίοις μὲν τῆς βασιλείας μετριότητός τινος ἐπεμελήθη· κατὰ μέρος δὲ αὔξων τὴν πονηρίαν, εἰς πᾶν προῆλθεν ἡδονῶν τε καὶ θυμοῦ καὶ ὠμότητος· καὶ ταῦτα ἐνίκα τῇ πλεονεξίᾳ· μῖσος οὖν, ὡς εἰκός, ἠκολούθει μέγιστον· ὥστε τῶν πατρῴων τε καὶ ἀδελφικῶν ἀγαθῶν τὴν μνήμην ἐκβαλεῖν. οὕτω γοῦν πολλοὺς μὲν ἀνῄρει τῆς συγκλήτου· θεὸν δὲ αὐτὸν ἠνάγκαζε προσαγορεύειν, οὐκ ἀνεχόμενος ἀνδριᾶσι, πλὴν χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς, τιμᾶσθαι, καὶ τούτοις ἐν Καπιτωλίῳ. ἐπλήρωσε δὲ καὶ ἐμφυλίου τὰς χεῖρας αἵματος, τοὺς ἀναιτίους ἀναλῶν, καὶ τὰ τῆς ὑπεροψίας ᾔρετο. καὶ τὰς ἐκστρατείας ἐκ μεγίστων ἐποιήσατο συμφορῶν, ἐπὶ Σαρμάτας τε ἅμα καὶ Σκύθας, Δάκας τε ἅμα καὶ Κάτθας· τάγμα τε [1] ἓν ἀπώλεσε μετὰ τῶν στρατηγῶν· καὶ Σαβῖνος ὑπατικὸς καὶ Κορνήλιος Φοῦσκος ὕπαρχος ἔπεσον σὺν πολλῇ στρατιᾷ. ἐθριάμβευσε δὲ κατ' αὐτῶν ἀναιδῶς. καὶ τὸ Καπιτώλιον καὶ τὴν παροδικὴν ἀγορὰν, καὶ τὸ Ἴσιον, καὶ τὸ Σαράπιον, καὶ τὸ Στάδιον ᾠκοδόμησέ τε καὶ κατεκόσμησε. Μίσους δὲ ἐπὶ πλεῖστον προϊόντος, συνομόσαντες τῶν περὶ αὐτόν τινες ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς αὐτὸν διεχρήσαντο, πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς βασιλείας δὲ δεκάτῳ καὶ πέμπτῳ. τὰ νενομισμένα δὲ ἀπεπλήρωσε τῶν ἐν λόγῳ μὲν οὐδείς· μόνον δὲ οἱ ταῖς κοιναῖς ἐπιτεταγμένοι ταφαῖς, ἀφανῶς αὐτὸν, καὶ ὡς σῶμα ἀπερριμμένον, κατώρυξαν.

1 In exemplari erat ἕνα pro ἕν. Sylb.

ΒΙΒΛΙΟΝ Η.

α΄.[1] ΤΗΣ μὲν οὖν πόλεως ἦν ὀκτακοσιοστὸν καὶ πεντηκοστὸν ἔτος, τὴν ὑπάτων δὲ εἶχον ἀρχὴν Βετέριός τε καὶ Οὐάλης. τότε τοίνυν ἀνέθηλε τὰ τῆς Ῥώμης πράγματα, θαυμαστῶν ἐπιτυχόντα βασιλέων. Δομετιανοῦ γὰρ ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων, οὗ πονηρίᾳ πάντας [2] ὑπερβαλλομένου, διεδέξατο τὴν ἀρχὴν ἀνὴρ ἰδιώτης, ἄριστος δὲ καὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιστήμων, Νέρβας. ὁ καὶ ἧττον περιφανῶν πατέρων· πρεσβύτης ἤδη παρελθὼν εἰς αὐτήν, σπουδῇ Πετρωνίου Σεκούνδου καὶ Παρθενίου. τούτων ὁ μὲν ὕπαρχος ἦν· ὁ δὲ ἕτερος εἷς τῶν Δομετιανοῦ φονέων. οὗτος ἁπάσης ἀρετῆς οἱονεί τινας εἰκόνας διὰ τῶν ἔργων ἀναφήνας, περιφανὴς ἐπάθη τοῦ τέλους. εἰσποιησάμενος γὰρ παῖδα Τραϊανόν, ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης. ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας τέσσαρας βασιλεύσας, ὀκτώ τε πρὸς ἡμέρας, ἐνὶ καὶ ἑβδομηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει. καὶ τῇ τῶν θεῶν ἐπεκλήθη προσηγορίᾳ.

β΄. Φέρουσι τοίνυν τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν πεποιημένον αὐτῷ Τραϊανόν. [3] Ἰταλικοῦ μὲν γένους, τεχθέντα δὲ ἐν Σπανίαις. πρόγονοι δὲ αὐτῷ λαμπρὰν μὲν οὐ κατῆγον τὴν διαδοχήν, τιμὰς δέ, ὧν διετύγχανον, ἐξ ἀρετῆς ἐσχηκότες· ὁ γοῦν πατὴρ αὐτοῦ τῶν ὑπατικῶν ἦν. οὗτος στρατηγὸς μὲν ἐγένετο τοῦ πρὸς Γάλλους πολέμου,

στάν-

1 Exemplaris margini adſcripta haec adnotatiuncula : ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως Νέρβα τοῦ αὐτοκράτορος, ἔτη ων. *Ab urbe condita uſque ad Nervam Auguſtum, anni* 850. SYLB.

2 Rectius ὑπερβαλλομένου, tempore praeterito. SYLB.

3 Metaphr. nimis late reddidit verba Eutropii, is enim non modo Italici generis Trajanum fuiſſe dicit, ſed etiam *Italicae in Hiſpania natum*, ἐν Ἰταλικῇ τῆς Ισπανίας γεγενημένον : quam civitatem praeter caeteros agnoſcunt etiam Ptolemaeus & Stephanus Byzantius. infra idem error. SYLB.

λον τὸν Πλαύτιον, πολλὴν ἀνδρείαν ἐπιδεδειγμένον ἐν τοῖς ὅπλοις, θριάμβῳ τιμήσας, αὐτὸς αὐτῷ προεπόμπευε, καὶ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον συνηκολούθησεν, ἐν δεξιᾷ τὸν Πλαύτιον ἔχων. βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς καὶ δέκα, καθιερώθη τε μετὰ τελευτὴν, καὶ προσηγορεύθη θεός.

ιδ'. Καὶ παρῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Νέρων· ἐξ ἀδελφῆς μὲν τοῦ Καλιγόλα γεγονὼς, [1] παριὼν δὲ πάσῃ πονηρίᾳ τὸν θεῖον Γάϊον. τήν τε γὰρ ἀρχὴν κατῄσχυνε, καὶ πολλὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐμείωσε δικαίων. οὕτω δὲ ἐδούλευεν ἡδοναῖς, ὡς μηδὲ μιᾶς ὑπὲρ αὐτῶν φείδεσθαι δαπάνης. ἐλούετο μὲν γὰρ μύροις θερμοῖς μὲν, ἀντὶ θερμῶν ὑδάτων· ψυχροῖς δὲ ἀντὶ τῶν ψυχρῶν· [2] δίκτυά τε κατασκευάσας ἐκ χρυσοῦ τε καὶ ἀλουργίδος, τούτοις εἰς θήραν ἰχθύων ἐχρῆτο. τελευτῶν δὲ εἰς τοσαύτην ἤλασεν ἀσέλγειαν, ὥστε ἐν θεάτροις ὀρχησταῖς καὶ κιθαρισταῖς καὶ φαντάσταις ἀγωνίσασθαι σχήματι καὶ στολῇ τῶν ταῦτα ἐπιδεικνυμένων. ἰσόρροπα δὲ ἦν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ὠμότητος, ὥστε μηδὲ τοῦ τῶν φιλτάτων αἵματος ἀποσχέσθαι. πολλούς τε τῶν συγκλητικῶν ἀποσφάξας, ὕστερον τὸν ἀδελφὸν, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὴν γαμετὴν διεχρήσατο. καὶ τὸ μέγιστον, τοῦ διεφθάρθαι τὴν ψυχὴν αὐτῷ, σημεῖον, ἐκεῖνό ἐστιν. ἐπιθυμήσας γὰρ ὀφθαλμοῖς δέξασθαι τὸν ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῆς Τροίας ἐμπρησμὸν, [2] ἐκέλευσε τοῖς

λαμ-

non sequi. Hanc civilitatem infra [c. XXI. & alibi saepius.] vertit κοινότητα. Sylb.

1 Περιών. Rectius παριὼν *praeteriens*, *antecellens*. ut infra saepius. Sylb.

2 In unum confusa sunt quae distinctae in Lat. textu de retibus & eorum funibus narrantur. Versio requiritur talis. εἴς τε ἰχθύων θήραν δίκτυα ἐκ χρυσοῦ κατασκευάσας, βλαττίνοις (seu ἁλουργίσιν) αὐτὰ σχοινίοις ἐξῆλκε. Sylb.

2 Major erit temporum congruentia, si legamus ἐκέλευε, ut mox sequitur ἐπεθεᾶτο. Sylb.

1 Ma-

λαμπροῖς τῆς Ῥώμης οἰκοδομήμασιν ἀποβληθῆναι πῦρ· καὶ τέρψεως εἶδος ἐποιεῖτο τοσαύτην συμφοράν. τούτου βασιλεύοντος αἱ μέγισται τῶν Βρετανικῶν ἀφῃρέθησαν πόλεων, καὶ Πέρσαις Ἀρμενία προσεχώρησε· καὶ ὅλως ἐν αἰσχύνῃ τὰ Ῥωμαίων [¹ ἐγένετο] κατεστήσατο γε μὲν ἐπαρχίας, τόν τε Πολεμωνιακὸν καλούμενον Πόντον, καὶ τὰς Κοττίας Ἄλπεις· τὸν μὲν, συγχωροῦντος ² Πολέμωνος τοῦ τότε βασιλεύοντος Πόντου τὴν δὲ, Κόττου τελευτήσαντος· ἐπειδήπερ ὁ κωλύων οὐκ ἦν.

ιε΄. Ἐκ τούτων ἐπάρατος μὲν ἦν ἐν πάσῃ τῇ βασιλευομένῃ γῇ, ψηφίσματι τῆς συγκλήτου καὶ πολέμιος ἀπεφάνθη· καὶ ³ καταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν δορυφόρων τε καὶ ἡγουμένων, ἐκαλεῖτο πρὸς τιμωρίαν· δόγμα δὲ ἦν, ὥστε γυμνὸν αὐτὸν παντὸς ἐσθήματος περιαχθῆναι, ζυγοῦ κατὰ τῶν τενόντων κειμένου· καὶ καταξανθέντα τὸ σῶμα ῥάβδοις, κατακρημνισθῆναι. τούτων οὕτω λελεγμένων αἰσθόμενος, κατέφυγεν ἐπὶ τὸ προάστειον, μεταξὺ Σαλαρίας καὶ Νωμεντάνης, τετάρτῳ τῆς Ῥώμης σημείῳ, καὶ τελευτὴν ἐπήγαγεν ἑαυτῷ. αὐτοῦ δὲ ἦν ἔργον τὸ λουτρὸν, ὃ νῦν Ἀλεξανδριανὰς προσαγορεύουσι, Νερωνιανὰς τὸ πρὶν καλούμενον. ἔδοξε γὰρ μηδαμοῦ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ φέρεσθαι. τριακοστοῦ δὲ καὶ ἑνὸς ἔτους τῆς ἡλικίας ἀπώλετο, τέσσαρα ἐπὶ τοῖς δέκα βασιλεύσας· εἰς αὐτόν τε ⁴ ἔστη τῆς τοῦ Καίσαρος συγγενείας ἡ διαδοχή.

ις΄. Μετὰ

1 Post τὰ Ῥωμαίων, desideratur κατέστη, ἐγένετο, vel simile quodpiam verbum. Sylb.

2 Pro τότε Πολέμωνος βασ. rectius συγχωροῦντος Πολέμωνος τοῦ τότε &c. Sylb.

3 Καταλειφθεὶς, *derelictus destitutus*: ut Latinus textus declarat, verius, quam depravatum καταληφθείς. Sylb.

4 Ἔστη, pro περιέστη, h. e. ἔληξε, seu ἐτελεύτησε. vel εἰς, pro ἐν accepta, sensus est, *in eo substitit*. at ἐν αὐτῷ ἐσβέσθη, *in eo extincta est*, & majorem & insolentiorem mutationem habet. Sylb.

ιϛʹ. Μετὰ τοῦτον βασιλεύει Σέρβιος Γάλβας, ἐκ τῶν πορρωτάτω προγόνων ἐπιφανὴς, καὶ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπισημότατος, ἔτη γεγονὼς τρία καὶ ἑβδομήκοντα. ἤγαγον δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν οἱ Ἰσπανοί τε καὶ Γάλλοι· καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀνάρρησιν, ὁ πᾶς κατηκολούθησε στρατὸς, θαῦμα ἔχων αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς ἁπάσης, ἣν ἰδιωτεύοντι συνῄδει περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ τὰς περὶ τοὺς πολέμους μάχας, ἐν αἷς ἐξέλαμψεν, νῦν μὲν ὑπατικὴν, νῦν δὲ ἀνθύπατον ἐξουσίαν ἔχων, ἄλλοτε δὲ στρατηγῶν μόνον, δίχα τινὸς ἀρχῆς. ἐλάχιστον δὲ ἐβασίλευσε χρόνον, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις, εὐδοκιμήσας, ἐξ ὠμότητος δὲ μετὰ ταῦτα χείρονα δόξαν λαβών. τελευτᾷ δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς Ὄθωνος, ἑβδόμῳ τῆς βασιλείας μηνὶ, [1] ἀγχόνῃ διαφθαρεὶς ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐτάφη τε ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις τοῖς περὶ τὴν ὁδὸν τὴν καλουμένην Αὐρηλίαν.

ιζʹ. Βασιλεύει δὲ μετ᾽ αὐτὸν ὁ τούτου φονεὺς, ἐξ ἐπισήμων κατιὼν πατέρων, ἐπιφανεστέρου δὲ τοῦ μητρώου· ἀνὴρ ἀγαθός τε καὶ πρᾶος· καὶ φίλος μὲν ἐς τὰ μάλιστα Νέρωνι, οὐδὲν δὲ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνον συνηθείας βλαβείς. ἐν μέν τοι τῇ βασιλείᾳ γενναῖον οὐδὲν ἐπεδείξατο, δι᾽ αἰτίαν τήνδε· Βιτέλλιος, ἡνίκα οὗτος ἐβασίλευσεν, ὑπὸ τῆς ἐν Γερμανοῖς στρατιᾶς ἀνεῤῥήθη· καὶ γίγνεται πόλεμος Ὀθωνί τε καὶ ἐκείνῳ, καὶ τοῖς μεθ᾽ ἑκατέρου στρατεύμασι. μετὰ πλείονος δὲ πλήθους οὗτος παρατα-

ρατα-

1 Pro ἀγχόνῃ διαφθαρεὶς paraphrastes debuisset potius dicere σφαγείς. non enim strangulatum, sed jugulatum fuisse Galbam, ut Eutropius, ita & Suetonius refert. ac Plutarchus quoque diserte significat eum ἐσφάχθαι, & Dio κατακεκόφθαι. ut non recte Latini verbi significationem paraphrastes intellexisse videatur. In Glossis certe veteribus *Jugulatores* sunt σφάκται. error idem pag. seq. Sylb.

1 Non

ερατταττόμενος ἧττον ἔχει ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ· δεινόν τε ποιησάμενος, ὅτι δὴ τὸ ἐλάττονος στρατιᾶς ἔλαττον σχοίη, πρὸς θάνατον ὥρμησε, κωλυόντων δὲ αὐτὸν τῶν στρατιωτῶν σὺν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν, καὶ πειθόντων ὡς ἀπαγορεύειν ἤδη οὐ τέλους ἀπερίσκεπτον ἂν τῆς ἑαυτοῦ γνώμην [1] ἐκύρωσε· μὴ τοσούτου ποιεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥστε ἀξιόχρεων νομίζειν αὐτὰ πρὸς ἐμφύλιον εἶναι πόλεμον· ἐπήγαγέν τε ἑαυτῷ τελευτὴν, ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς δὲ βασιλείας πέντε καὶ ἐνενήκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις.

ιη'. Βιτέλλιος οὖν ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας, ἐκ πατέρων γεγεννημένος γένει μὲν οὐκ ἐπισήμων, τὰς τιμὰς δὲ ἐξ ἀρετῆς κτησαμένων. ὁ γοῦν πατὴρ αὐτοῦ, τρίτον ἐπὶ τὴν ὑπατείαν κληθεὶς, οὐ κατῄσχυνε τοὺς ἑλομένους, εἰς δέον τοὺς ἐξουσίαις χρησάμενος. [2] ἀλλ' ἐγένετο κατὰ τὴν βασιλείαν ἀτοπώτατος, καὶ τῇ γαστρὶ πάντα μετρῶν· ὥστε νύκτας ἡμέραις συνάπτειν ἐν συμποσίοις. Φασὶ γοῦν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν παρασκευάσαι τράπεζαν· παραθεῖναι δὲ αὐτῷ [3] δισχιλίους μὲν ἰχθῦς, ἑπτακισχίλια δὲ πτηνὰ, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν δαπάνην ἐφάμιλλον. μιμεῖσθαι δὲ ἐπεμελεῖτο τὸν Νέρωνα· καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου ζῆλον ἅπαντα πράττειν [4] ἐποιεῖτο· τὸν τάφον τε αὐτοῦ λαμπρότερον ἐποίησε γενέσθαι κατορώρυκτο γὰρ ἀσήμως

1 Non cohaeret structura, nisi verbum ἐκύρωσε vertatur in participium κυρώσας, aut post ἐπήγαγεν inseratur capulativa τε. Sylb.

2 Post ἀλλ' omissum esse οὗτος, vel simile quid, Latinus textus arguit. Sylb.

3 Pro δισμυρίους Latinus textus habet *duo milia*, δισχιλίους: magna numeri discrepantia. Sylb. A Sylb. editum fuit δισμυρίους. Sed prius Cellarius substituit, ut & Latino & Suetonio (c. XIII.) conveniret. Haverc.

4 Ἐποιεῖτο pro προσεποιεῖτο, notatum etiam in seqq. Sylb.

μως, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν [1] δεδήλωται. Ταῦτα ἔτι ὁ δῆμος ἤνεγκεν, ἔτι ὁ στρατὸς ὁ τεταγμένος ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ (στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος τῆς πρὸς Ἰουδαίους διαχειρούμενος μάχης) ἀλλὰ προσάγουσι μὲν αὐτὸν εἰς τὸ δημόσιον, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀδελφὸν Οὐεσπασιανοῦ Σαβῖνον συνεμπρήσας ἐτύγχανε τῷ Καπιτωλίῳ· κρεμάσαντες δὲ ἀπὸ τῆς κόμης, καὶ τῷ λαιμῷ ξίφος ὑποθέντες, εἷλκον διὰ τῆς πόλεως· τό τε στέρνον γυμνώσαντες, ὥστε τοὺς ἐντυχάνοντας κατ' ἐξουσίαν πλήττειν, καὶ τοῦτον αἰκισάμενοι τὸν τρόπον, τὸ τελευταῖον [2] ἀπέπνιξαν, καὶ τὸ σῶμα ἔῤῥιψαν εἰς τὰ ῥεύματα τοῦ Θύμβρειδος, ὡς οὐκ ἄξιον ὂν ἐπικαλυφθῆναι τῇ γῇ. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἑβδόμῳ καὶ πεντηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς βασιλείας ἐν ὀγδόῳ μηνὶ, [3] μιᾶς προσδεούσης ἡμέρας.

ιθ'. Διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Οὐεσπασιανὸς, ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ἀναῤῥηθείς· γένει μὲν οὐ λαμπρὸς, ἀρετὴν δὲ οἷος τοῖς σφόδρα ἀρίστοις συμφέρεσθαι· καὶ δόξαν ἀεὶ δήποτε μεγίστην ἐπὶ μεγίστοις ἔργοις κεκαρπωμένος, ἡνίκα Κλαυδίῳ τῷ βασιλεύσαντι στρατηγῶν, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, [4] δύο καὶ τριάκοντα μάχαις τήν τε Γερμανῶν καὶ Βρεττανῶν ἅπασαν γῆν συνῆ-

ψε

1 In MS. perperam scriptum fuit ἐνδεδήλωται, propositio ἐν perperam e praecedentis adverbii fine repetita esse videtur. Sylb.

2 *Jugulare* vertit interpres ἀποπνίγειν, ut item antea, quasi idem sit quod strangulare. Verum jugulare idem esse quod σφάττειν, testantur non modo veteres Glossae, (sicut supra innuimus) sed confirmat hic etiam Suetonius, cum scribit Vitellium minutissimis ictibus excarnificatum, atque confectum esse; & Dio, κατακεκόφθαι. Sylb.

3 Cum Latinis, *& die uno*, pugnant Graeca, μιᾶς προσδεούσης ἡμέρας. nisi forte metaphrastes scripsit, προσεπιούσης; de quo valde dubito. Sylb.

4 Sylb. exemplar habet δύο καὶ τρισὶ, contra fidem Eutropii, qui *tricies & bis:* & Suetonii c. IV. qui *tricies* habet rotundo numero. Cellar.

1 Pessi-

ψε Ῥωμαίοις, πόλεις τε αὐτῶν εἷλεν εἴκοσι περιφανεστάτας, καὶ τὴν μεγίστην τῶν Βρετανικῶν νήσων, τὴν Βέκτιν. οὕτω δὲ ἐβασίλευσεν, ὥστε μηδὲ ἔξωθεν γενέσθαι μετριότητος, μήτε ὑπεροφθῆναι παρὰ τῶν ὑπηκόων· χρημάτων δὲ ἐπεμελεῖτο μὲν, ἀδίκως δὲ ἔφευγε κτῆσιν· τὸν πλοῦτόν γε μὴν, ὃν συνέλεγε, τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐδωρεῖτο, καὶ τοῖς μάλιστα τῶν τιμῶν ἀξιωτάτοις, γοῦν τῶν προτέρων τοσαύτην ἐπεδείξατο μεγαλοψυχίαν· τοσαύτη δὲ ἦν ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ πρᾳότης, ὥστε τοὺς ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ δόξαντας, μὴ βαρέως ἀμύνασθαι, ἀλλ' ἄχρι τοῦ τῆς πόλεως ἐκβάλλειν, στῆσαι τὰς τιμωρίας, τῇ τε ἀρχῇ προσετέθηκεν Ἰουδαίους τε καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε πρῶτον αὐτοὺς ὑπαγαγὼν τῇ δουλείᾳ. Ἀχαΐαν τε καὶ Λυκίαν, καὶ Ῥόδον, καὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ Σάμον, αὐτονόμους οὔσας, ἠνάγκασε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς πολιτεύεσθαι θεσμοῖς· Θρᾷκάς τε ἐπὶ τούτοις καὶ Κίλικας, καὶ Κομμαγηνοὺς, οἰκείας ἔχοντας βασιλείας, εἰς ἐπαρχιῶν σχῆμα μετέστησε. πάντων δὲ μέγιστον ἐκέκτητο, τὸ μήτε ἀπεχθείας μνημονεύειν, πρός τε τοὺς κατηγοροῦντας ῥήτοράς τε καὶ φιλοσόφους μὴ βαρέως ἔχειν· τῶν γε μὴν στρατιωτικῶν πλασμάτων τιμωρὸς ἦν ἀκριβὴς, πικροτέραις αὐτοὺς ἀεὶ σωφρονίζων ἐπιστροφαῖς· καὶ τοιοῦτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας. θριαμβεύει δὲ ἐν Ῥώμῃ κατὰ Ἰουδαίων μετὰ τοῦ παιδός. Πάντας τοίνυν ἀπηρημένος τούς τε ἀπὸ τοῦ δήμου, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν, ἐπίσης τε ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος ἐτελεύτησε, τῆς γαστρὸς αὐτοῦ καταῤῥαγείσης, ἐν ἀγρῷ περὶ τὰ ὅρια [1] Σαβίνων· οἰκείως τε καὶ θεός τε προσηγορεύθη, καὶ

ὑπὸ

1 Pessime sc[illegible]m fuit in Sylb. *Αἰδωῶν*: nam *Sabinos* habet Latinus. Forsan *Reatina* rura Suetonii c. xxiv. exprimere

iii

ὑπὸ Ῥωμαίων ἐτάφη λαμπρῶς, σφόδρα αὐτὸν τοῦ πληθυτὴν ὀδυρομένων. τοὺς γε μὴν παῖδας γενεθλιαλογήσας, ἑκατέρους αὐτοῦ ἐπέπειστο διαδόχους ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς· ὥστε πολλῶν ἐπιβουλευσάντων πολλάκις, μηδὲν ἐπιστραφῆναι, φῆσαι δὲ ἐν κοινῇ ποτε συνόδῳ, ἢ μηδένα μετ' αὐτὸν βασιλεύσειν, ἢ τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένους. ἐτελεύτησε δὲ [1 τῆς μὲν ἡλικίας ἔτει ἑξηκοστῷ ἐνάτῳ, τῆς δὲ ἀρχῆς] ἐνάτῳ καὶ ἡμέραις ἑπτά.

κα'. Μετὰ τοῦτον τοίνυν διεδέξατο τὴν βασιλείαν Τίτος ὁ παῖς, 2 ὁμώνυμος μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν γενόμενος τῷ πατρί· ταῖς ἀρεταῖς ἁπάσαις πᾶσαν εὐφημίαν νικῶν. τὸ πλῆθος γοῦν αὐτὸν Καινὸν Ἔρωτα προσηγόρευε· ἦν δὲ οὐχ ἧττον τὴν γλῶτταν ἠσκημένος εἰς λόγους, ἢ τὴν χεῖρα πρὸς μάχας, ἐν οὐδενὶ δὲ τοῦ εἰκότος τὸ μέτρον ὑπερέβαινεν. ἠγώνιστο δὲ καὶ τοὺς ἐν δικαστηρίοις ἀγῶνας· καὶ δημιουργὸς μέτρων ἄριστος ἦν, ὡς καὶ τραγῳδίαν Ἑλλάδι φωνῇ συνθεῖναι. ἡνίκα δὲ τῷ πατρὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων συνεστρατεύετο, δύο καὶ δέκα τῶν προμάχων ἰσαρίθμοις βέλεσι κατηγωνίσατο. καὶ γενόμενος ἐπὶ τῆς βασιλείας, οὕτως ἦν κοινὸς καὶ μέτριος, ὡς μηδένα μὲν ἀπαιτῆσαι τιμωρίαν, τοὺς δὲ ἐπ' αὐτῷ

συστά-

in animo habuit metaphrastes, quae imperitus librarius dempta syllaba in Ἀθήνας mutavit. Cell.

2 Defectus è Lat. textu expleri potest ita ἐτελεύτησε δὲ τῆς μὲν ἡλικίας ἔτει ἑξηκοστῷ ἐνάτῳ, τῆς δὲ ἀρχῆς ἐνάτῳ, καὶ ἡμέραις ἑπτὰ, seu ἡμέρᾳ ἑβδόμῃ. quae in Lat. textu leguntur. Sylb.

3 Quod metaphrastes dicit, ὁμώνυμος μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν γενόμενος τῷ πατρί, *post patris obitum eodem quo pater nomine dictus*, significare videtur, Titum ante patris mortem appellatum fuisse tantummodo *Titum Flavium*; patre autem defuncto, assumpto ejusdem cognomine, appellatum fuisse *Titum Flavium Vespasianum*. In Fastis tamen etiam vivo patre *T. Flavius Caesar Vespasianus* nominatur, Eutropiusque simpliciter hic dicit, *qui & ipse Vespasianus est dictus* ὃ καὶ αὐτὸς ὁμωνύμως τῷ πατρὶ Οὐεσπασιανὸς ἐπικλήθη. Sylb.

1 Sylb.

συςάντας[1] ἐκ συνωμοσίας ἀφεῖναί τε καὶ καταριθμῆσαι τοῖς φίλοις. τὸ μεγαλόψυχον δὲ αὐτοῦ καὶ φιλόδωρον τοσοῦτον ἦν, ὥστε αὐτῷ τινὰς εὐκολίαν ἐγκαλεῖν· τὸν δὲ, ἀπολυόμενον τὴν κατηγορίαν, εἰπεῖν, μηδένα χρῆναι στυγνοτέραν ἔχειν ἀπὸ βασιλέως τὴν ἀναχώρησιν. δειπνοῦντα δέ ποτε, καὶ λογισάμενον, ὡς οὐδὲν οὐδεὶς ἐκείνην[2] εὖ πάθοι τὴν ἡμέραν, σχετλιάσαι, καὶ καθάπερ αὐτῷ τῆς ἡμέρας ἀπολωλυίας, εἰπεῖν, οὐκ ἐβασίλευσα τὴν παροῦσαν ἡμέραν· οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἐμοῦ εὖ πέπονθε σήμερον. Κατασκευάσας δὲ Ῥωμαίοις τὸ καλούμενον Ἀμφιθέατρον, ἀπήρξατο τῆς ἐν αὐτῷ θέας, πεντακισχίλια μὲν ἐγκατασφάξας τῷ τόπῳ θηρία, πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην ἐπιδειξάμενος πολυτέλειαν.

κβ'. Ἐτελεύτησε δὲ ὑπ' ἀρρωστίας, ἐν ᾧπερ καὶ ὁ πατὴρ ἀγρῷ, δύο τοῦ πατρὸς ὕστερον ἔτεσι, καὶ μησὶν ὀκτὼ, καὶ ἡμέραις εἴκοσι βασιλεύσας, προβὰς εἰς ἡλικίαν ἔτους ἑνὸς πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα· καὶ ἤγειρε τῷ δήμῳ πένθος μέγα, ὥστε κοινὸν αὐτὸ καὶ δημόσιον δογματισθῆναι· καὶ οὐ μᾶλλον ἦν πάντων, ἢ ἴδιον ἑκάστου τὸ πάθος· οὐδεὶς γὰρ ἦν, ὃς οὐ τῆς οἰκίας ἐποιεῖτο τῆς αὐτοῦ τὴν συμφοράν. ἀρχομένης γοῦν ἑσπέρας αὐτοῦ μεταστάντος, σύνοδος ἐγένετο τοῦ λαμπροῦ πλήθους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, χάριτας ὁμολογούντων καὶ τεθνηκότι τῷ Τίτῳ· μόνος τε οὗτος ἐκ πάντων, πλείους ἐδέξατο θεραπείας ἐκ λόγων, ἢ ζῶντες ἕτεροι.

κγ'. Συνηριθμήθη δὲ τοῖς θεοῖς, τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν παραπέμψας Δομετιανόν. Ὃν Νέ-

ρωνα,

1 Sylb. auctor fuit ut ἐκ pro ἐξ substitueremus, postulante etiam Latino Eutropio. Cell.

2 Cum εὖ πάθοι subaudiendum παρ' αὐτοῦ. In sequentibus verba Eutropii & reddidit metaphr. & veluti corollario quodam adjecto exornavit; non invenuste. Sylb.

ρωνα, ἢ Καλιγούλαν, ἢ Τιβέριον εἰπὼν, οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι· τοσοῦτον ἔσχε πρὸς αὐτοὺς τὸν ζῆλον, οὔτε τοῦ πατρὸς οὔτε τοῦ ἀδελφοῦ μιμησάμενος οὐδέν. ἀλλ' ἐν προοιμίοις μὲν τῆς βασιλείας μετριότητός τινος ἐπεμελήθη· κατὰ μέρος δὲ αὔξων τὴν πονηρίαν, εἰς πᾶν προῆλθεν ἡδονῶν τε καὶ θυμοῦ καὶ ὠμότητος· καὶ ταῦτα ἐνίκα τῇ πλεονεξίᾳ· μῖσος οὖν, ὡς εἰκὸς, ἠκολούθει μέγιστον· ὥστε τῶν πατρῴων τε καὶ ἀδελφικῶν ἀγαθῶν τὴν μνήμην ἐκβαλεῖν. οὕτω γοῦν πολλοὺς μὲν ἀνῄρει τῆς συγκλήτου· θεὸν δὲ αὐτὸν ἠνάγκαζε προσαγορεύειν, οὐκ ἀνεχόμενος ἀνδριάσι, πλὴν χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς, τιμᾶσθαι, καὶ τούτοις ἐν Καπιτωλίῳ. ἐπλήρωσε δὲ καὶ ἐμφυλίου τὰς χεῖρας αἵματος, τοὺς ἀναιτίους ἀνελὼν, καὶ τὰ τῆς ὑπεροψίας ἤρετο. καὶ τὰς ἐκστρατείας ἐκ μεγίστων ἐποιήσατο συμφορῶν, ἐπὶ Σαρμάτας τε ἅμα καὶ Σκύθας, Δάκας τε ἅμα καὶ Κάτθας· τάγμα τε [1] ἓν ἀπώλεσε μετὰ τῶν στρατηγῶν· καὶ Σαβῖνος ὑπατικὸς καὶ Κορνήλιος Φοῦσκος ὕπαρχος ἔπεσον σὺν πολλῇ στρατιᾷ. ἐθριάμβευσε δὲ κατ' αὐτῶν ἀναιδῶς. καὶ τὸ Καπιτώλιον καὶ τὴν παροδικὴν ἀγορὰν, καὶ τὸ Ἴσιον, καὶ τὸ Σαράπιον, καὶ τὸ Στάδιον ᾠκοδόμησέ τε καὶ κατεκόσμησε. Μίσους δὲ ἐπὶ πλεῖστον προϊόντος, συνομόσαντες τῶν περὶ αὐτόν τινες ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς αὐτὸν διεχρήσαντο, πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς βασιλείας δὲ δεκάτῳ καὶ πέμπτῳ. τὰ νενομισμένα δὲ ἀπεπλήρωσε τῶν ἐν λόγῳ μὲν οὐδείς· μόνον δὲ οἱ ταῖς κοιναῖς ἐπιτεταγμένοι ταφαῖς, ἀφανῶς αὐτὸν, καὶ ὡς σῶμα ἀπερριμμένον, κατώρυξαν.

1 In exemplari erat ἕνα pro ἕν. SYLB.

ΒΙΒΛΙΟΝ Η.

α'. [1] ΤΗΣ μὲν οὖν πόλεως ἦν ὀκτακοσιοστὸν καὶ πεντηκοστὸν ἔτος, τῶν ὑπάτων δὲ εἶχον ἀρχὴν Βετέρειός τε καὶ Οὐάλης. τότε τοίνυν ἀνέθηλε τὰ τῆς Ῥώμης πράγματα, θαυμαστῶν ἐπιτυχόντα βασιλέων. Δομετιανοῦ γὰρ ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων, οὗ πονηρία πάντας [2] ὑπερβαλλομένου, διεδέξατο τὴν ἀρχὴν ἀνὴρ ἰδιώτης, ἄριστος δὲ καὶ τῶν πολεμικῶν ἐπισήμων, Νέρβας. εἰ καὶ ἧττον περιφανῶν πατέρων· πρεσβύτης ἤδη παρελθὼν εἰς αὐτήν, σπουδῇ Πετρωνίου Σεκούνδου καὶ Παρθενίου. τούτων ὁ μὲν ὕπαρχος ἦν· ὁ δὲ ἕτερος εἷς τῶν Δομετιανοῦ φονέων. οὗτος ἁπάσης ἀρετῆς οἱονεί τινας εἰκόνας διὰ τῶν ἔργων ἀναφήνας, προανηρπάσθη τοῦ τέλους. εἰσποιησάμενος γὰρ παῖδα Τραϊανόν, ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης. ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας τέσσαρας βασιλεύσας, ὀκτώ τε πρὸς ἡμέρας, ἑνὶ καὶ ἑβδομηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει. καὶ τῇ τῶν θεῶν ἐπεκλήθη προσηγορίᾳ.

β'. Φέρουσι τοίνυν τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν πεποιημένον αὐτῷ Τραϊανόν. [3] Ἰταλικοῦ μὲν γένους, τεχθέντα δὲ ἐν Σπανίαις. πρόγονοι δὲ αὐτῷ λαμπρὰν μὲν οὐ κατῆγον τὴν διαδοχήν, τιμὰς δέ, ὧν διετύγχανον, ἐξ ἀρετῆς ἐσχηκότες· ὁ γοῦν πατὴρ αὐτῷ τῶν ὑπατικῶν ἦν. οὗτος στρατηγὸς μὲν ἐγένετο τοῦ πρὸς Γάλλους πολέμου, στάν-

1 Exemplaris margini adscripta haec adnotatiuncula: ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως Νέρβα τοῦ αὐτοκράτορος, ἔτη ων'. *Ab urbe condita usque ad Nervam Augustum, anni 850.* Sylb.

2 Rectius ὑπερβαλομένου, tempore praeterito. Sylb.

3 Metaphr. nimis late reddidit verba Eutropii, is enim non modo Italici generis Trajanum fuisse dicit, sed etiam *Italicae in Hispania natum*, ἐν Ἰταλικῇ τῆς Ἱσπανίας γεγενημένον: quam civitatem praeter caeteros agnoscunt etiam Ptolemaeus & Stephanus Byzantius. infra idem error. Sylb.

ςάντος ἐν Αἰγύπτῳ. βασιλεύων δὲ ὁ Τραϊανὸς, οὕτω περιέστη τῶν πραγμάτων, ὡς εἰκότως ἂν πάντων περιτιμηθῆναι τῶν βασιλευσάντων. δημαγωγὸς γὰρ ἦν ἄριστος, καὶ ταῖς μάχαις ἀνδρειότατος. τὴν Ῥωμαϊκὴν γοῦν ἀρχὴν τῶν ἔμπροσθεν μόλις κατασχεῖν δυνηθέντων, ηὔξησεν ἐπὶ πλεῖστον, καὶ τὰ ὅρια τῆς βασιλείας ὅσον ἐπὶ μήκιστον ἐξέτεινε. πόλεις γοῦν ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον ἐν μέσοις ἐδείματο τοῖς Γερμανοῖς. Δάκας τε, τὸν ἡγούμενον αὐτῶν καθελὼν Δεκίβαλλον, ὑπηγάγετο· ἐπαρχίαν τε ὑπὲρ τὸν Ἴστρον κατεστήσατο, καὶ τὴν γῆν ἐκείνην ἅπασαν, ἣν νῦν Θαΐφαλοι, καὶ Βικτόαλοι καὶ Τερβίγγοι προσοικοῦσι, συνῆψε τῇ βασιλείᾳ, χιλίοις διαμετρουμένην κύκλῳ σημείοις.

γ'. Τὴν Ἀρμενίαν τε ἀνεκτήσατο παρὰ Πάρθων· [[1] Ἀλμάτας τε ὑφ' ἑαυτῷ κατέστησε] τὸν Φατόσιερν ἀνελὼν, ὃς ἐτυράννει τοῦ ἔθνους· Ἀλβανοῖς τε αὐτὸς ἔδωκε βασιλέα· Ἰβήρων τε καὶ Σαυροματῶν, καὶ τῶν ἐν Βοσπόρῳ, ἔτι καὶ Ἀράβων καὶ Ὀσδροηνῶν τοὺς βασιλεύοντας, ὑποσπόνδους ἐποιήσατο. καὶ μὴν καὶ [2] Καρδουηνῶν καὶ Μαρκομήδων, καὶ τὴν Ἀνθεμουσίαν, χώραν Περσῶν εὐρύ

τε

1 Membrum istud, Ἀλμάτας τε ὑφ' ἑαυτῷ κατέστησε, non agnoscunt Lat. Eutropii exemplaria: nec vel Δαλμάτας vel Σαρμάτας hic cogitare sinunt sequentia. Sylb. Verborum, quae hic inclusa sunt, nullum vestigium in Latinis, neque in Historia Miscella apparet. Unde nec depravationis suspicione carent. *Dalmatas* enim intelligere, cum locorum natura pugnat. Cellar.

2 Ἀρδενηνῶν legendum puto, καὶ μὴν τῶν Καρδυηνῶν καὶ Μαρδ. Carduenos. n. hic pro Adiabenis agnoscit etiam Fuld. Cod. Sylb. Scriptum erat Ἀρδυηνῶν. Sed Fuldensis etiam & Burdegalensis *Carduenos* vocant, nec non Historia Miscell. & Sextus Rufus. Plura in Var. Lect. ad Eutrop. Cellar. Κορδυηνῶν & *Corduenos* rectius scribi vid. ad Lat. text. ubi & Μαρδομ. pro Μαρκομ. Alii cum Cellario hic, praeferunt. *Colchorum* vero, quos *Osdroenis* adjungit Eutropius, non meminit Metaphrastes.

1 Ἐδωκ-

τε καὶ Θύγαιον· Σελεύκειάν τε καὶ Κτησιφῶντα καὶ Βαβυλῶνα προσεκλήσατο. [1] Μεσηνίους τε μάχῃ νικήσας, κτῆμά τε καὶ τούτους αὐτῷ ποιησάμενος, ἄχρις αὐτῶν ἐχώρησεν Ἰνδῶν, καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς καλουμένης θαλάσσης. ὅθεν ἀρξάμενος, τρεῖς ἐπαρχίας κατῴκισεν Ἀρμενίαν τε καὶ Ἀσσυρίαν, καὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν ἧς μέρος ἦν καὶ ἡ τῆς [2] Ναρκίων χώρα. πρῶτος καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπαρχίαν ἐποίησε. στόλον δὲ ἐγκατέστησε κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ὥστε αὐτῷ καὶ διὰ θαλάττης ἐξεῖναι πολιορκεῖν Ἰνδούς.

δ'. Τοιαῦτα δὲ ἄττα τὰ κατὰ τοὺς πολέμους, ὑπεχώρει τοῖς περὶ τὰ πολιτικὰ θαύμασιν, οὔτε γὰρ πλέον, οὔτε ἔλαττον εἶχεν ἕτερος ἑτέρου· οὕτω δὲ ἐπεμελεῖτο τῶν πρὸς τοὺς φίλους καθηκόντων, ὥστε συνήθως παρ' αὐτοὺς φοιτᾶν ἢ νόσῳ κατακεκλιμένους, ἢ καὶ προσηγορίας μόνης χάριν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἑορτάζουσιν ἰδίας τινὰς πανηγύρεις ἐποίει καὶ συνειστιᾶτο· ἀμοιβαίοις τε καὶ αὐτὸς εὐωχίαις αὐτοὺς ἐγέραιρεν. ἐχρῆτο δὲ καὶ τοῖς ὀχήμασιν ἐκείνων, τὸν βασιλικὸν ἀπολιπὼν δίφρον. οὐδενί τε τῶν ἐν Ῥώμῃ λαμπρῶν ἐπήγαγε βλάβην· οὐδὲ ηὔξησε τοὺς θησαυροὺς ἐξ ἀδίκου προσθήκης. φιλοδωρότατός τε ἦν, δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ· καὶ περὶ τὸ διδόναι τὰς ἀρ-

χάς

1 Ἐδεσσηνίους scriptum erat Μεσσηνίους, quod manifesto depravatum est. Nam Latini *Edessios*, Fuld. *Essenios*, quod pariter mendi suspicione non vacat. Zosim. Lib. III. de Juliano, Ἐδεσσηνοὺς in his oris ponit, unde scripto nostra Ἐδεσσηνίους, duplicata solum litera ad Latinorum imitationem, desumpta potissimum est. CELLAR. Scriptum erat Μεσσηνίους, quod depravatum esse putat Cellarius; sic autem scriptum fuisse in exemplari quo usus fuit metaphrastes, ex *Messenios* codicum nostrorum constat. HAVERC. Eorumdem Codd. quorum magnum numerum in Var. Eutropii Lect. consulas, auctoritate Μεσηνίους in textu servavi: Nec de vera hac lectione dubitabunt, quicunque ad Lat. text. a nobis observata legent.

2 Mendi suspectum nomen. CELLAR.

 Ante

χαῖς ἀφθονώτατος. πλέον δὲ ἦν τὸ περὶ αὐτὰ ταῦτα τοῖς φίλοις· οἰκοδομημάτων δὲ αὐτῷ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πολὺς ἦν ὁ λόγος· καὶ τὰς πόλεις ἀπλείας ἠξίου. κεφάλαιόν τι τῆς ἡμερότητός τε αὐτοῦ καὶ φιλανθρωπίας, παρὰ πάντα τὸν τῆς βασιλείας χρόνον, εἷς [¹ βουλευτὴς] ὑπέμεινε θάνατον, τῆς συγκλήτου τὴν ψῆφον ἐπαγαγούσης, ἀγνοοῦντος τοῦ βασιλέως. Τούτων ἕνεκα κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἰσόθεος ὑπειλήφθη, καὶ ταῖς τῶν κρειττόνων ἐτιμᾶτο τιμαῖς.

ε'. Καὶ γὰρ δὴ κἀκεῖνο περὶ αὐτοῦ φασιν, ὅτι δή τινων αὐτοῦ τὴν πολλὴν κοινότητα καταμεμφομένων, ἀπεκρίνατο, χρῆναι τὸν βασιλέα τοιοῦτον εἶναι πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οἷον ἰδιώτης ἄν τις εὔξαιτο τὸν βασιλέα περὶ αὐτὸν εἶναι. Τοσαύτης δὴ συγκεκροτημένης αὐτῷ τῆς εὐκλείας ἔν τε πολέμοις καὶ ἡσυχίαις, ἐκ τῆς Περσικῆς ἐπανιὼν, ² πρὸς Σελευκείᾳ τῇ τῶν Ἰσαύρων, ὑπενεχθείσης ἀθρόας τῆς γαστρὸς, διεφθάρη· τῆς μὲν ἡλικίας τρίτον καὶ ἑξηκοστὸν ἄγων ἔτος καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας πέντε· τῆς δὲ βασιλείας ἐνιαυτοὺς ἑπτακαίδεκα καὶ μῆνας ἕξ, καὶ ἡμέρας πεντεκαίδεκα. μόνῳ τε αὐτῷ τάφος ἐγένετο κατὰ μέσην τὴν Ῥώμην ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἣν αὐτός τε ἐδείματο, καὶ κατωνόμασεν ἑαυτῷ. κίων δὲ μηνύει τὴν ταφὴν, εἰς ὕψος τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων ποδῶν ἐγηγερμένος. τοιαύτη δὲ τούτου τοῦ βασιλέως ἡ μνήμη καὶ μετὰ ταῦτα διέμεινεν, ὥστε ὁπόταν ἡ σύγκλητος εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπ' εὐφημίαις τῶν βασι-

λευόν-

1 Ante vel post adjectivum εἷς, omissum est substantivum βουλευτής, ut declarat textus Latinus. Sylb.

2 Πρὸς Σελεύκειαν legendum, πρὸς Σελευκείᾳ τῇ τῶν Ἰσαύρων: vel πλησίον Σελευκείας τῆς τῶν Ἰσαύρων: ut in Latino, *apud Seleuciam Isauriae*. Sylb. Perperam enim scriptum fuit τῇ ἐν pro πρός. Cellar.

1 Idem

λευόντων ¹ συνίῃ τοιαύτην τινὰ γίγνεσθαι φωνὴν, Εὐτυχέστερος Αὐγούστου, τοῦ Τραϊανοῦ βελτίων. καὶ τὴν εἰκόνα ταύτην ποιοῦνται κόσμοι οἱ κολακεύοντες, ἢ κατὰ ἀλήθειαν ἐπαινοῦντες.

ς'. Παρὰ τούτου τὴν βασιλείαν Ἀδριανὸς ἐδέξατο· Τραϊανοῦ μὲν οὔτε βουληθέντος, οὔτε ἐντειλαμένου· τῆς δὲ ἐκείνου γαμετῆς Πλωτίνης καταπραξαμένης· οὐδὲ γὰρ ἀπεψιδεῖν ὄντα αὐτὸν εἰσποιήσατο Τραϊανός. ¹ προγόνων δὲ ἦν καὶ οὗτος Ἰταλῶν, ἐν Ἰσπανίαις τεχθείς τε καὶ τραφείς. εὐθὺς μὲν οὖν εἷλεν αὐτὸν τῆς Τραϊανοῦ δόξης φθόνος· ² καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς κατεστήσατο, πάμπαν τὴν φυλάττουσαν αὐτὰς στρατιὰν ἀνακαλεσάμενος. συνέστειλέ τε τῆς τοὺς βασιλείας ὅρους ἐντὸς Εὐφράτου ποταμοῦ. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ὅμοια καὶ περὶ τῶν Δακῶν, οἱ φίλοι διεκώλυσαν· τοὺς γὰρ ἀποίκους, τοὺς ἐκ τῶν πόλι-

1 Rectius συνίῃ, subjunctivo verbi modo. Sylb. Pro depravato συνῄει. Cellar.

2 Idem à metaphraste commissus error qui supra, nam hic quoque nimis late reddita sunt Eutropii, *natus & ipse Italicae in Hispania*: quae proprie sonant: ἐγένετο δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Ἰταλικῇ τῆς Ἰσπανίας· vel, ἦν δὲ καὶ αὐτὸς τὴν πατρίδα Ἰταλικήσιος, ἐξ Ἰσπανίας. cives enim hujus Italicae, Ἰταλικησίους fuisse dictos, (id est Italicenses) testatur Stephanus Byzantius. Sylb. Hanc depravationem verborum Eutropii etiam observavit Casaubonus, in notis ad Spartianum: qui tamen putat Eutropium falli, & Spartiano fidem habet potius, apud quem: *natus est Romae*, &c. Erroris vero caussam fuisse conjectat istam: quod parentes Hadriani domicilium Italicae haberent; Romam autem non aliter quam rationibus ipsorum id postulantibus commearent. Propterea & Spartianus propriam Hadriani patriam, etsi Romae nati, Italicam, sive Baeticam, in qua fuit Italica, postea nominat. Haverc. Sed vid. ad Lat. text.

2 Et historia & structura mutilata est; librarii fortasse magis quam metaphrastae culpa. Latina talem quampiam requirunt metaphrasin: καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἃς ὁ Τραϊανὸς κατεστήσατο τρεῖς παραχρῆμα κατέλιπε· κατὰ τῆς Ἀσσυρίας, Μεσοποταμίας τε καὶ Ἀρμενίας, τὴν φυλάττουσαν αὐτὰς στρατιὰν ἀνακαλεσάμενος, συνέστειλε τοὺς τῆς βασιλείας ὅρους ἐντὸς Εὐφρ. Sylb.

1 Τῶν

λιπῶν Ῥωμαίων ὑπὸ Τραϊανοῦ μεταςάντας, οἰκήσεως ἕνεκα καὶ γεωργίας, ἀνόσιον εἶναι γίγνεσθαι βαρβάρους. τὸ γὰρ οἰκείου πλῆθος ἀπεστερεῖτο· τῷ χρονίῳ πολέμῳ καταπεπληγμένου.

ζ΄. Εἰρήνης γε μὴν καὶ ἡσυχίας πολλὴν ἐποιήσατο πρόνοιαν, πλὴν μιᾶς μικρᾶς τε καὶ ἀσήμου μάχης, ἣν δι᾽ ἑνὸς τῶν ἀρχόντων συνεκρότησε. περιῆλθε δὲ τὴν βασιλευομένην ἅπασαν· καὶ τοῖς οἰκοδομήμασι πολλὴν εἰσήνεγκε σπουδήν. γλώττῃ τε τῇ Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων ἐπίσης ἐξέλαμψε· καὶ ἡμερότητος μὲν παντελῶς ἀπεῖχε. τῶν χρημάτων δὲ καὶ τῶν θησαυρῶν ἐπεμελήθη, καὶ τῆς στρατιωτικῆς τάξεώς τε καὶ ἁρμονίας. ἐτελεύτησε δὲ περὶ τὴν Καμπανίαν, ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, ἵνα καὶ εἴκοσι βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς, καὶ μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἐννέα. πάντων δὲ ἀντιλεγόντων χρῆναι τὰς θείας αὐτῷ νομισθῆναι τιμὰς, ὁ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν Μάρκος Αντωνῖνος ἐξήτησε χάριν. καὶ τὰς τῶν ἀνθισταμένων βιασάμενος γνώμας, ἔτυχεν.

η΄. Ἐβασίλευσε τοίνυν αὐτὸς οὗτος Ἀντωνῖνος Φούλβιος, ὃς καὶ Βοϊώνιος ἐπεκλήθη, καὶ Πίος, ἐκ γένους τε καπιῶν λαμπροῦ, πέρα εἰς τοὺς ἐγγὺς προγόνους· παλαιότητα γὰρ οὐκ εἶχε διεγνωσμένην. δικαίως τ᾽ ἂν ἐξισωθεὶς [1] τῷ Νουμᾷ Πομπιλίῳ, ὥσπερ οὖν καὶ Τραϊανὸς Ῥωμύλῳ. οὗτος σεμνὸς μὲν ἦν καὶ ἰδιαίτερον. οὐ διέφθειρε δὲ αὐτὸν οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, τραχύτητος πάμπαν ἀπέχων, ἥμερος δὲ πρὸς ἅπαντας καὶ ἁπλοῦς· ἐπιστήμῃ δὲ τῶν πολεμικῶν κεκοσμημένος· ἄδικον δὲ οὐκ ἐπάγων πόλεμον. φυλάττειν γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ κληθέντα σκο-

1 Τὸν ὦμον procul dubio legendum τῷ Νουμᾷ Πομπιλίῳ ut paulo post τῷ Νουμᾷ Πομπιλίῳ. Sylb.

σκοπὸς, οὐχ ἕτερα προσθεῖναι. καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἄνδρας ἦγεν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ πάσης τιμῆς ἠξίου· τῶν πονηρῶν δὲ ἕκαστος αὐτῶν [1] ἀφίστατο, μηδεμίαν περιβαλλόμενος συμφοράν. τοῖς [2] ἐκσπόνδοις δὲ τῶν κατ' ἔθνη βασιλέων, φοβερός τε ἦν ἅμα καὶ ἐπέραστος. ὥστε πολλοὺς τῶν βαρβάρων, ἀποθεμένους τὰ ὅπλα περὶ τῶν διαφορῶν, ὑπ' αὐτῷ κρίνεσθαι, στέργειν τε ἅπερ ἂν γνοίη. πλοῦτον δὲ ἔχων πρὸ τῆς βασιλείας οὐκ ὀλίγον, μετὰ τὴν βασιλείαν διένειμεν ἅπαντα τῷ στρατῷ καὶ τοῖς φίλοις. ὥστε τὰ δημόσια χρήματα, τῆς δαπάνης οἴκοθεν γινομένης, πολυπλασιασθῆναι. Εὐσεβὴς δὲ ἐπικληθεὶς διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, τελευτᾷ τὸν βίον ἐν ἀγρῷ. (Λωρίον ἦν ὄνομα αὐτῷ, τῆς Ῥώμης πόῤῥω δυοκαίδεκα σημείων) ἑβδομηκονταετὴς γενόμενος, βασιλεύσας δὲ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη. καθιερώθη καὶ οὗτος δόγματι κοινῷ.

θ'. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Μάρκος Ἀντωνῖνος Οὔηρος· ἐξ ἐπιφανῶν καὶ οὗτος πατέρων. τὸ γὰρ δὴ γένος αὐτῷ πρὸς τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον ἀνεφέρετο τὸ πατρῷον· μητρὸς δὲ ἦν ἐκ βασιλικοῦ σπέρματος καταγούσης. Σολεντῖνος γὰρ ἦν βασιλεύς τις, ὁ ταύτης προπάτωρ· καὶ συνεβασίλευσεν αὐτῷ Λούκιος Ἀντωνῖνος Οὔηρος. καὶ τότε δὴ πρῶτον ὑπὸ δύο τὰ Ῥωμαϊκὰ βασιλευ-

σιλευ-

1 Αὐτῶν προΐστατο, si vera lectio est, significabit αὐτῶν ἐκωλύετο, *iis prohibebatur, seu excludebatur ab honoribus*. seq. Lat. textus, *regibus amicis*, pro ἀσπόνδοις postulat contrarium ἐνσπόνδοις. Sylb. In Sylb. excusum προΐστατο, sensu plane contrario. Sylburgius haec verba addiderat: *Si vera lectio* προΐστατο, *significabit* αὐτῶν ἐκωλύετο, *iis prohibebatur, seu excludebatur ab honoribus*. Sed quod inusitata, vel durior saltem haec significatio est, malui, syllaba mutata, ἀφίστατο, *arcebatur*, *removebatur*, scribere. Cellar.

2 Pari corruptela scriptum fuerat ἀσπόνδοι, sensu inepto atque falso. Latinus enim *reges amicos* habet. Cellar.

σιλεῦσιν ἤγετο, τὴν πρόσθεν καθ' ἕνα βεβασιλευκότων.

ι'. Συνῆγαγε δὲ αὐτοὺς καὶ συγγένεια, ἄλλη τε καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ γάμου. ὁ γὰρ Ἄννιος Ἀντωνῖνος Οὖηρος, τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου κηδεστὴς ἦν ἐπὶ θυγατρί. [1] ἐκεῖνος δὲ ἐπ' ἀνεψιᾷ κηδεύσας ἐτύγχανεν Ἀντωνίνῳ τῷ Πίῳ. Οὗτοι δὲ βασιλεύοντες, ἐπήγαγον Πάρθοις πόλεμον, τότε πρῶτον ἀντιπαραταξαμένοις μετὰ τὴν Τραϊανοῦ νίκην. καὶ στρατηγὸς μὲν ἐπ' αὐτοὺς Λεύκιος Ἄννιος Ἀντωνῖνος· τὰς διατριβὰς δὲ περὶ Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν ποιούμενος, διὰ τῶν στρατηγῶν ἅπαντα κατώρθου· καὶ Σελεύκειαν, τὴν Ἀσσυρίων πόλιν ἐπιφανεστάτην, ἑλὼν, μετὰ τῶν ἐγκαθημένων αὐτῇ στρατιωτῶν τετρακισμυρίων, ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῇ νίκῃ, κοινωνὸν ἔχων τοῦ θριάμβου τὸν κοινωνὸν τῆς βασιλείας, καὶ τοῦ γένους τὸν κηδεστήν. ἐτελεύτησε δὲ ἐν Βενετίᾳ, φερόμενος ἐπ' ὀχήματος ἅμα τῷ συμβασιλεύοντι, (πορεία δὲ ἦν αὐτοῖς ἀπὸ Κονκορδίας εἰς Ἄλτινον) νόσον ὑπομείνας [2] τὴν ἀποπληξίαν. συνηριθμήθη τε τοῖς θεοῖς, ὑποληφθεὶς ἀνὴρ κοινός τε καὶ ἀγαθὸς εἶναι. καίτοιγε οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐπέκρυπτεν αὐτὸν ἡ τοῦ βασιλέως ἀρετή.

ια'. Μόνος τοίνυν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς [3] ἕτερος Ἀν-

τωνῖ-

1 Legendum puto, ἐκεῖνος δὲ ἐπ' ἀνεψιᾷ κηδεύσας ἐτύγχανεν Ἀντωνίνῳ τῷ Πίῳ, *ille vero Antonini Pii gener erat, ducta in matrimonium ejus consobrina*. SYLB. Sylburgius sic mutavit manu exarati libri verba: ἐκείνου δὲ ἀνεψιᾷ, omissa praepositione. Sententia hujuscemodi est: *ille vero Antonini Pii gener erat, ducta in matrimonium consobrina ejus*. CELLAR.

2 Loco Articuli τὴν in MS erat τι, quod mutavit saepe laudatus censor. CELLAR.

3 Exemplaris margini adscripta haec adnotatio: ἕτερος Μάρκος Ἀντωνῖνος, ὁ σόφος: *Alter Marcus Antoninus, Sapiens ille*, seu Philosophus. Ἕτερος tamen, quod in textu est, potius ad propinguius Ἀντωνῖνος, quam ad remotius Μάρκος fertur; atque appositive potius accipien-

dum

τωνῖνος [ὁ] Μάρκος, [1] ὃ θαῦμα μόνον ἄξιον ἔχειν, οὐκ ἐπαίνους ἀπαριθμεῖν. ἐκ πρώτης γὰρ ἡλικίας ἥμερός τε ἐγένετο καὶ γαληνὸς ἰδεῖν· ὥστε μηδὲ παιδὸς ὄντος ἡδονὴν ἢ λύπην κατακρατῆσαι, μηδ' ἐξ ἑτέρου τούτων αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἀλλοιότερον φαίνεσθαι. Φιλοσοφίας τε ἦν ἐραστὴς, ὑπὸ τοῖς Στωϊκοῖς πεπαιδευμένος, ὥστε μὴ μόνον τὸ ἦθος οὕτως ἠσκῆσθαι τοῖς παραγγέλμασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶτταν ἐν τῇ λογικῇ, τῶν ἄλλων πλέον ἔχειν. οὕτω τε ἦν εὐκλεὴς ἔτι νέος, ὡς Ἀδριανὸν σκοπούμενον, ὅστις αὐτὸν διαδέξεται τὴν βασιλείαν, ἐπειδὴ προτιμᾶν ἠναγκάζετο τὸν Πίον, παῖδα αὐτῷ πεποιημένον, συνάψαι τοῦτον ἐκείνῳ διὰ τοῦ γάμου τῆς θυ-

dum est; hoc sensu, ἕτερος Ἀντωνῖνος, ὁ Μάρκος, *alter Antoninus*, *Marcus scilicet*; ad differentiam Lucii defuncti. Sylb. Inclusum ὁ in Textu non aliunde est quam ex censura & judicio Sylburgii, ut differentiam *Lucii* Antonini exprimat. Cellar.

1 Structura & sensus paulo melius constabunt, si legamus, ὃ θαῦμα μόνον ἄξιον ἔχειν, οὐκ ἐπαίνους ἀπαριθμεῖν. Latinis magis responderet haec lectio; οὗ θαῦμα ῥᾷον ἄν τις ἔχοι ἢ τοὺς ἐπαίνους ἀπαριθμοίη; vel simplicius ὃν ῥᾷον ἄν τις θαυμάσειεν ἢ ἐπαινέσειεν. aliam Suidas metaphrasin secutus est infra. Sylb. Emendatio haec ejusdem auctoris est. Lectum antea fuit, ὃ θαῦμα μόνον ἄξιον ἔχειν. Cellar. Latinis magis responderet haec lectio: οὗ θαῦμα ῥᾷον ἄν τις ἔχοι ἢ τοὺς ἐπαίνους ἀπαριθμοίη; vel simplicius, ὃν ῥᾷον ἄν τις θαυμάσειεν ἢ ἐπαινέσειεν. Suidas aliam metaphrasin (proculdubio Capitonis) secutus est, cujus verba, ut simul cum Versione Paeanii conferantur, huc transferam: Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων· ὃν ἐκπλήττεσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾷον, οὐδενὸς λόγου ταῖς τοῦ ἀνδρὸς ἐξισουμένου. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, οὔτε καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς· καὶ ἦν ἄρα ἐκείνων μιμητὴς, οὐ μόνον κατὰ τὴν τῶν διαιτημάτων ἐπιτήδευσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν μαθημάτων σύλληψιν, οὕτω γοῦν ἐκ νέας κομιδῆ τῆς ἡλικίας διέλαμψεν, ὡς πολλάκις τὸν Ἀδριανὸν ἐπὶ τοῦτον ἐθελῆσαι τὸν τῆς βασιλείας ἀγαγεῖν κλῆρον· ἐπεὶ δὲ ἔφθασε τὸν Εὐσεβῆ πρότερον κατὰ νόμον ποιησάμενος, ἐκείνῳ μὲν τὴν αὐτῷ διαδοχὴν ἐφύλαξε· τοῦτον δὲ συνοικεῖν ἔγνω διὰ τῆς ἐπιγαμίας τῷ Εὐσεβεῖ, ὅς ἂν κατὰ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν, εἰς τὴν ἡγεμονίαν παρέλθοι. Haverc.

 1 Male

θυγατρὸς, ὅπως ἂν ἐπ' αὐτὸν, ἔκ τινος ἀκολουθίας, ἡ βασιλεία κατενεχθῇ.

ιβ'. Διδασκάλῳ δὲ ἐχρῆτο τῆς φιλοσοφίας μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Χαλκηδονίῳ· ῥητορείας δὲ, Ἑλληνικῆς μὲν, [1] Χαιρωνεῖ τῷ Πλουτάρχου συγγενεῖ· τῆς Ἰταλῶν δὲ, Φρόντωνι, [2] τῷ τότε ἀρίστῳ ῥητόρων. Ἐγένετο δὲ πάντων μάλιστα τῶν βασιλευσάντων τῆς ἰσότητος ἐραστὴς πρὸς οὐδεμίαν ὑπεροψίαν ἀρθείς· καὶ μεγαλόδωρος δὲ ἦν· καὶ τὰ τῶν ὑπηκόων ἐκ φιλαγαθίας διῳκεῖτο. Πολέμους δὲ, τὸν μὲν κατὰ Γερμανῶν διὰ τῶν στρατηγῶν ἐνίκησε· τὸν δὲ κατὰ Μαρκομάννων, αὐτὸς παρών τε καὶ αὐτουργῶν· ὃς οὕτως ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ μέγας, ὥστε τοῖς Ἄφροις αὐτὸν παραβάλλεσθαι. [3] μετὰ γὰρ πολὺ πλῶμα τῶν ἐναντίων τὸ κατὰ τὴν μάχην, ἐγένετο μεῖζον ἕτερον, ἐπελθόντος λοιμοῦ, ἢ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοσοῦτον φθαρόντος. ὥστε μετὰ τὴν νίκην, ἅπασαν σχεδὸν τὴν στρατιὰν διαφθαρῆναι.

ιγ'. Καμνόντων τοίνυν αὐτῷ τῶν πραγμάτων, ὅμως προσκαθέσθη τε, καὶ τέλος ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, συνηττηθέντων Μαρκομάννοις Κουάδων τε καὶ Οὐανδάλων, καὶ Σαρματῶν, καὶ [4] Σουήβων, καὶ πάντων τῶν αὐτόθι βαρβάρων.

1 Male scriptum χερρονήσῳ: Χαιρωνεὺς enim *Chaeronensem* significat. CELLAR. Male scriptum fuit Χερρονήσῳ pro Χαιρωνεῖ seu χαιρωνησίῳ. HAVERC.

2 Legendum vel, τῷ τότε ἀρίστῳ, ut infra vel, expuncta illa conjunctione τε, τῷ ἀρίστῳ: vel certe pro τῷ τε scribendum τότε. SYLB. Editum erat τῷ τε ἀρίστῳ. CELLAR.

3 Graeca cum Latinis pugnant, nisi pro πολὺ πλῶμα τῶν ἐναντίων, legamus πάμπληθες πλῶμα τῶν οἰκείων. Latina enim tale quiddam sonant: καὶ τοσούτῳ βαρύτερος ἐφάνη, παρ' ὅσον τῶν τὸ Ῥωμαίων στράτευμα ἐν αὐτῷ διώλετο. τοσοῦτον γὰρ ἐπ' αὐτοῦ λοιμικῆς φθορᾶς ἐγένετο σύμπτωμα. ὥστε μετὰ τὴν Περσικὴν νίκην, ἐν Ῥώμῃ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις, τῶν τε ἰδιωτῶν πλῆθος ἐξαίσιον καὶ τῶν στρατιωτῶν αἱ δυνάμεις ὀλίγου πᾶσαι τῷ νοσήματι ἐξέλιπον. SYLB.

4 In exemplari legebatur Σιλβων. CELLAR.

βάρων. παντελῶς τε γὰρ αὐτοὺς ἀνεῖλε, καὶ τοὺς Παίονας ἠλευθέρωσε δουλείας· ἐθριάμβευσέ τε ἐπὶ τῆς Ῥώμης μετὰ Κομόδου τοῦ παιδὸς, καίσαρα χειροτονήσας αὐτὸν, Κόμοδόν τε Ἀντωνῖνον προσειπών. Φασὶ δὲ, τῆς δαπάνης αὐτὸν ἐπιλειπούσης, ἐπειδὴ Φόρους ἐπάγειν ἑτέρους ἠρυθρία, τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἐξ ἀργύρου τε καὶ κρυστάλλου, τὴν βασιλικήν τε ἅπασαν σκευὴν, ὤνιον προθεῖναι, καὶ τὸ [1] συναχθὲν χρυσίον καταναλῶσαι τῷ πολέμῳ. [2] περιγενομένων δὲ τῶν πραγμάτων, τοῖς μὲν ἀποδοῦναι βουληθεῖσι, τὰ τιμήματα ἀπαριθμῆσαι· τοὺς δὲ [3] κατασχεῖν ἑλομένους, μὴ βιάσασθαι. ἐπέτρεψέ τε [[4] τοῖς ἐπιφανεστέροις κατὰ] τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν εὐωχεῖσθαι, καὶ τοὺς ὑπηκόους οἰκέτας ὁμοίᾳ περιβάλλειν στολῇ, μηδὲν τῷ βασιλεῖ πλέον ἀπονέμοντας.

ιδ'. Ἐπεὶ οὕτως ἦν ἀφθονώτατος, μεγαλοψυχίαν ἐπεδείξατο τοσαύτην, ὥστε νικητηρίους ἄγων ἑορτὰς, ἐν ταῖς πρὸς τὰ θηρία τῶν ἀνδρῶν μάχαις, ἑκατὸν ἅμα λέοντας ὑπὸ τοῖς θεαταῖς ἀνεῖλεν. Ἐν τοσαύτῃ τῶν κοινῶν εὐδαιμονίᾳ, καὶ τοῦ κρατοῦντος ἀρετῇ, τέλος ἐπῆλθε τῷ βασιλεῖ, δεκάτῳ καὶ ὀγδόῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, τῆς δὲ ἡλικίας ἑνὶ καὶ ἑξηκοστῷ· γνώμῃ τε ἁπάντων μιᾷ, συνηριθμήθη τοῖς θεοῖς.

ιε'. Παραπέμψας τῷ παιδὶ τὴν βασιλείαν, Λουκίῳ Ἀν-

1 In MS. fuit συνεχθὲν, unde Sylb. fecit συναχθὲν, nisi mavis συλλεχθέν. Cellar.

2 Possis etiam legere: περιγενομένων τῶν πραγμάτων: ut ad personam, non ad res, feratur participium. Sylb.

3 Μὴ rectius abesse, & Lat. textus, & ipse sensus arguit. Sylb. Mendose negatio μὴ, & contra rationem in MS. praefixa erat. Cellar.

4 Mutilata & corrupta sic legi possunt ἐπέτρεψέ τε τοῖς ἐπιφανεστέροις κατὰ τὸ σχῆμα τὸ βασιλ. εὐωχεῖσθαι. Sylb. Inclusa addidit Sylb. & simul ἐπέτρεψε ex corrupto ἐπιτρέψαι emendatius fecit. Cellar.

Ἀντωνίνῳ Κομόδῳ, μήτε κλησαμένῳ τι τῆς πατρῴας ἀρετῆς, [¹ μήτε λαμπρόν τι] ἐπιδειξαμένῳ· πλὴν ὅτι πρὸς Γερμανοὺς καὶ οὗτος ἔσχεν εὐτυχῆ πόλεμον. ἐπεχείρησε μέν τοι τὸν μῆνα τὸν κατὰ Ῥωμαίους Νοέμβριον, ἐπώνυμον ποιῆσαι, Κόμοδον· οὐ μὴν ἐδυνήθη. τρυφαῖς δὲ καὶ ἀσελγείαις κατὰ μικρὸν διαφθειρόμενος, εἰς τοῦτο προῆλθεν ἀτοπίας, ὥστε καὶ ἐν τῷ μονομαχικῷ σταδίῳ, καὶ μετὰ ταῦτα, ἐν δημοτελεῖ θέᾳ, κατὰ τὸ καλούμενον ἀμφιθέατρον διαγωνίσασθαι ² πρὸς τοὺς αὐτόθι ἐπιδεικνυμένους. Θάνατος δὲ ἐξαπίναιος ἐπελθὼν αὐτῷ, δόξαν ἤνεγκε τοῖς πολλοῖς, ὡς ἀγχόνῃ τις αὐτὸν, ἢ φαρμάκῳ, καὶ τισι μαγγανείαις ὑπεξαγάγοι τοῦ βίου· δώδεκα δὲ ἐξεπλήρωσε βασιλεύων ἐνιαυτοὺς μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ μῆνας ὀκτὼ, παρὰ πάντων ὁμοίως κοινὸς ἐχθρὸς, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ὀνομαζόμενος.

ιϛʹ. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Περτίναξ, ἀνὴρ εἰς γῆρας ἤδη προβεβηκὼς, ἑβδομηκοστόν τε ἰὼν τῆς ἡλικίας ἔτος. ὕπαρχος δὲ τῆς Ῥώμης ἦν, ὅτε παρῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν δόγματι τῆς συγκλήτου πάσης ἀναῤῥηθείς. ἀλλ' ὀγδοηκοστῇ τῆς βασιλείας ἡμέρᾳ στρατιωτῶν ὑπεξήγαγε στάσις, τῶν καλουμένων πραιτωριανῶν.

ιζʹ. Ἰουλιανὸς δὲ ἦν ταύτην ἐγείρας τὴν στάσιν. ὃς καὶ τὴν βασιλείαν ἥρπασεν· ἐπιφανὴς μὲν, καὶ νόμους ἐξησκημένος· Ἰουλιανοῦ γὰρ ἔκγονος ἦν, ὃς τὸ διηνεκὲς διάταγμα τοῖς Ἀδριανοῦ χρόνοις συνέταξεν, ὃ μέχρι

νῦν

1 Ante participium ἐπιδειξαμένῳ deëst μη τι λαμπρὸν τι, vel μήτε γενναῖόν τι, aut tale quidpiam. Sylb.

2 Legendum, πρὸς τοὺς τοιαῦτα ἐπιδεικνυμένους: vel πρὸς τοὺς αὐτόθι ἐπιδεικνυμένους. Sylb. Editum erat πρὸς τοῦτο. Insulse. Mutatio autem nostra eundem auctorem quem semper solet, etiam hoc loco secutus est. Cellar.

1 Pro

νῦν Ἀδριάνιον καλεῖται, κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν φωνὴν ἥδιστον περιπέτυον. ἀλλ' εὐθὺς ἀνῃρέθη πρὸς τῇ γεφύρᾳ τῇ καλουμένῃ Μουλβίᾳ, σφαγὴν ἐν αὐταῖς δεξάμενος ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς.

ιη'. Καὶ δέχεται τὴν βασιλείαν Σεπτίμιος Σευῆρος Ἄφρος, ἐκ τῆς τριπολιτικῆς καλουμένης ἐπαρχίας· πόλις δὲ ἦν αὐτοῦ Λέπτις. μόνος δὲ οὗτος ἐξ Ἀφρικῆς, ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων παρῆλθεν ἐπιτροπήν· καὶ οὔτε πρότερον ἡ μνήμη παραδέδωκεν, οὔτε μετὰ ταῦτα ἐξῆς ἐκεῖθεν βεβασιλευκότα. ἦν δὲ πρότερον μὲν τοῦ ταμίου ῥήτωρ, τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, ἀρχὴν ἴθυνε στρατιωτικήν. καὶ προσεστεμμένον λιταῖς τιμαῖς, εἰς τοῦτο ἦλθε δυναστείας. προσηγόρευσε δὲ ἑαυτὸν Περτίνακα, τὸν ἀνῃρημένον ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τιμῶν. μικρόψυχος μὲν ἀνὴρ καὶ χαλεπός· πολεμικὸς δὲ ἄλλως, κἀν ταῖς μάχαις εὐτυχής. Πεσκέννιον γὰρ Νίγρον· τυραννήσαντα κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἐν Κυζίκῳ νικήσας, ἀνεῖλεν. ἐκράτησε δὲ καὶ Πάρθων καὶ Ἀραβίων τῶν ἐνδοτάτω, καὶ τῶν καλουμένων Ἀδιαβηνῶν· ὥστε τὴν μὲν Ἀραβίαν, ἐπαρχίαν καταστήσασθαι κατὰ παλαιὸν ἔθος· ἀπὸ δὲ τῶν νενικημένων ἐθνῶν ἐθνῶν προσηγορίας λαβεῖν· ἐκλήθη τε Παρθικός, καὶ Ἀράβιος, καὶ Ἀδιαβηνικός. πλεῖστα δὲ καὶ τῶν τῆς βασιλείας οἰκοδομημάτων ἐπανήγαγεν εἰς νεότητα. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Κλώδιος Ἀλβῖνος, ὁ κοινωνήσας Ἰουλιανοῦ τῆς Περτίνακος σφαγῆς, ἑαυτὸν ἐν Γάλλοις ἐχειροτόνησε Καίσαρα· νικηθεὶς δὲ ἐν Λουγδούνῳ παρὰ τοῦ Σευήρου, τέλος ἔσχε τοῦ βίου.

ιθ'. Σευῆρος δὲ ἦν μὲν ἐν τούτοις λαμπρός· οὐχ ἧττον δὲ ἐν τοῖς πολιτικοῖς· φιλοσοφίας τε γὰρ ἐξήσκητο πρὸς ἄκρον, καὶ τῶν ῥητόρων ἁπάντων ὑπερεῖχεν. ὕστατον τε πόλεμον πρὸς Βρεττανοὺς συγκροτήσας, τάς τε

πό-

πόλεις ἀνεκτήσατο, καὶ τὰς [1] ἐπαρχίας ἀσφαλιζόμενος, χάρακα περιέβαλεν, ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν σημείοις ἐκτείνας αὐτὸν πρὸς θάλασσαν. Ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἐτελεύτησεν ἐν [2] Ἐβοράκῳ πρεσβύτης· βασιλεύσας ἓξ καὶ δέκα ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, καὶ τοῖς θεοῖς συνηριθμήθη· δύο παῖδας διαδόχους τῆς βασιλείας καταλιπὼν, Βασιανὸν καὶ Γέταν· προστάξας Βασιανὸν Ἀντωνῖνον μετακληθῆναι· καὶ ὁ μὲν προσηγορεύθη Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος Βασιανὸς, ἐπετρόπευσέ τε μετὰ τὸν πατέρα τῶν πραγμάτων. Γέτας δὲ ἐχθρὸς εἶναι κοινὸς κριθεὶς ὑπὲρ ὧν ἔπραττεν, ἀνῃρέθη.

κ΄. Ἀντωνῖνος τοίνυν προσλαβὼν καὶ τὴν τοῦ Καρακάλλου προσωνυμίαν, τῷ πατρὶ πρὸς ἅπαντα κατηκολούθησε τὸ πρῶτον· προϊὼν δὲ ἐχώρησέ τε εἰς ὠμότητα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀπειλαῖς ὑπερβολήν. τῇ Ῥώμῃ δὲ κατεσκεύασε λουτρὸν, ὅπερ εἰς τόδε Ἀντωνινιανὸν καλεῖται. ἄλλο δὲ ἄξιον μνήμης οὔτε εἶπεν, οὔτε ἔπραξεν οὐδέν. ἀλλ' [3] ἡδοναῖς τε ἐδούλευσεν, ὥστε καὶ τὴν ἑαυτοῦ μητρυιὰν ποιήσασθαι γαμετήν. Ἐν Ἐδέσσῃ δὲ τῆς Ὀσδροηνῆς, στρατεύων ἐπὶ Πέρσας, ἀπῆλθε τοῦ βίου· βασιλεύσας μὲν ἓξ ἔτη καὶ μῆνας δύο, προελθών τε τῇ ἡλικίᾳ εἰς τρίτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος· ἐγένοντό τε αὐτῷ τὰ νενομισμένα παρὰ τοῦ στρατοῦ.

κα΄. Καὶ βασιλεύει μετ' αὐτὸν Ὀπίλιος Μακρῖνος ἐξ

1 Pro τὰς ἀρχὰς rectius legemus τὰς ἐπαρχίας. *provincias*. SYLB.

2 Hic & Lib. X. ineunte scriptum fuit Κοράκῳ, sed posteriore loco supra K initiale β pictum fuit in manu exarato codice. Minus ergo dubitavimus veram lectionem Ἐβοράκῳ ex Latinorum consensu restituere. CELLAR.

3 Fortasse rectius ἡδοναῖς ἐς τοσοῦτον ἐδούλευσεν, ὥστε. SYLB.

ἐξ ὑπάρχου πρὸς τὴν βασιλείαν κληθείς· καὶ μετέχει ἀλουργίδος ὁ παῖς αὐτοῦ Διαδουμενός. ἔπραξε δὲ οὐδὲ οὗτος μνήμης ἄξιον οὐδὲν, τῆς ἀρχῆς εἰς ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας δύο παρελθούσης ἀνεῖλε δὲ ἀμφοτέρους στρατιωτικὴ στάσις.

κβ′. Δέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Μάρκος Αὐρήλιος· ὃς Ἀντωνίνου Καρακάλλου παῖς ὢν ὑπείληπτο· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλιογαβάλου. οὗτος ἐπὶ μεγίστῃ τοῦ δήμου προσδοκίᾳ τὴν Ῥώμην καταλαβὼν, ἐναντίος ὤφθη τῆς ἐλπίδος. αἰσχρὸν γὰρ καὶ ἐπονείδιστον μετελθὼν βίον, μετὰ δύο ἔτη τῆς βασιλείας καὶ μῆνας ὀκτὼ ἀνῃρέθη· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ συναπώλετο Συμία Σεβήρα.

κγ′. Ἐντεῦθεν ἦλθεν ἐπὶ βασιλείαν Ἀλέξανδρος, καίσαρ μὲν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀναῤῥηθεὶς, Αὔγουστος δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου, κομιδῇ νέος. οὗτος εὐθὺς ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευσε· καὶ τὸν βασιλέα Ἀρσὴν μετὰ πολλῆς ἐνίκησε τῆς εὐκλείας· φοβερός τε ἐγένετο τοῖς στρατοῖς, ὥστε ἀστασίαστον αὐτὸν ἐν πολλῷ διαμεῖναι χρόνῳ. ἐπειδὴ γοῦν τινα τῶν ταγμάτων ἐπήρθη πρὸς στάσεις, ἐκόλασέ τε, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἄνδρας ἅπαντας ἀπεστράτευσε. τούτῳ συνήδρευσεν ὁ νομοθέτης Οὐλπιανός· αὐτὸς καὶ τὴν φροντίδα τοῦ τοῖς δεομένοις ἀντιγράφειν ἔχων. πολλῆς δὲ οὔσης αὐτῷ τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ πανταχοῦ τῆς δόξης, ἐτελεύτησε παρὰ Γάλλοις, τάραχον ὑπομείνας στρατιωτικὸν, [1] τεσσαρεσκαιδεκάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει. πολλὴν εὐσέβειαν ἐπιδειξάμενος περὶ τὴν ἑαυ-

1 Pro δεκάτῳ legendum potius τρισκαιδεκάτῳ, seu τρίτῳ ἐπὶ δεκάτῳ, ut in Latino textu est *tertio decimo.* Herodianus quarto decimo imperii anno interfectum scribit. Sylb. Ex Latino correximus scriptum & editum δεκάτῳ, praesertim quod Herodianus etiam habet annos XIV. Cellar.

ἑαυτοῦ μητέρα, καὶ μηδὲ εἰ κατὰ τοῦτο καταλιπεῖν ὑπερβολήν.

Β Ι Β Λ Ι Ο Ν Θ.

α΄. Μεταλλάξαντος τοίνυν Ἀλεξάνδρου τὸν βίον, ἐβασίλευσε [1] Μαξιμῖνος, πρῶτος οὗτος αἱρεθεὶς καὶ μόνῃ τῇ τῶν στρατιωτῶν ψήφῳ, τῆς συγκλήτου συμψηφισαμένης, ὅπου γε οὐ συνηεθμεῖτο τῇ γερουσίᾳ. ἐπαγαγὼν δὲ Γερμανοῖς πόλεμον, καὶ κρατήσας αὐτῶν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, καὶ προσαγορευθεὶς Ἰμπεράτωρ, (ὃ νῦν μὲν τῶν βασιλέων ἐστὶν ὄνομα, τότε δὲ ἡγεμόσι τοῖς ἄριστα στρατηγοῦσιν) ἀνῃρέθη τῆς Ἰταλίας ἐντὸς ἐν Ἀκυληΐᾳ τῇ πόλει, Πουπιήνου τὴν σφαγὴν ἐπαγαγόντος· συνανῃρέθη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ παῖς. [2] νήπιος κομιδῆ, κοινωνήσας τῷ πατρὶ τῆς βασιλείας τρισὶν ἔτεσι καὶ ἡμέραις ὀλίγαις.

β΄. Μετὰ τοῦτον τρεῖς ἅμα γίγνονται βασιλεῖς· Πουπίηνός τε, ὁ τὸν φόνον ἐργασάμενος, καὶ Βάλβινος, καὶ Γορδιανός· οἱ μὲν ἐξ ἀφανοῦς καὶ ἀσήμου γένους· Γορδιανὸς δὲ ἐξ ἐπιφανῶν προγόνων. Γορδιανὸς γὰρ ἦν αὐτῷ πατὴρ οὕτω λαμπρὸς, ὥστε Μαξιμίνου βασιλεύοντος, ὃν ὁ Πουπίηνος διεχρήσατο, ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς ἀνθυπατικὴν αὐτὸν ἔχοντα στρατιὰν, κληθῆναι ἐπὶ τὴν βασιλείαν· ἐπεὶ δὲ ἐπέβησαν τῆς Ῥώμης, Βάλβινος μὲν καὶ Πουπίηνος ἐν ταῖς αὐλαῖς ἀνῃρέθησαν ταῖς βασιλικαῖς

1 Ita Herodianus aliique. male in nostro addita litera Μαξιμιανός. Cellar.

2 Metaphrastes ab auctore discessit longius. dum *adbuc puer* vertit, νήπιος κομιδῆ. rectius ita vertisset, συνανῃρέθη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ υἱὸς, παῖς ὢν ἔτι. nam adolescentiam attigisse hunc puerum, cum alii testantur tum Capitolinus 231, 54. & pueritiae limites usque ad annum aetatis septimum decimum extendi, testatur ipse Ulpianus. Sylb.

παῖς, ἔμεινε δὲ Γορδιανὸς μόνος τὴν ἀρχὴν ἔχων. Νεώτατος δὲ ὤν, ἄγεται γαμετὴν Γραικυλλίναν. ἀνεῴξας δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰάνου, διὰ πολλοῦ τοῦ μέσου, ὥρμησεν ἐπὶ τὰ πρὸς ἕω. στρατεύσας δὲ ἐπὶ Πέρσας, καὶ κρατήσας αὐτῶν μάχαις πολλαῖς, ἐπανιὼν ἀνῃρέθη πρὸς τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὅροις ὑπὸ Φιλίππου· καὶ γίγνεται τῶν πραγμάτων ὁ Φίλιππος κύριος. κατεσκεύασε δὲ αὐτῷ, μνήμῃ τῶν πεπραγμένων, ἡρῷον ὁ στρατὸς, εἰκοστῷ τοῦ Κιρκησίου σημείῳ· (φρούριον δὲ ἐστι τοῦτο Ῥωμαίων, εἰσέτι καὶ νῦν οὕτω καλούμενον, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν) τὸ σῶμα δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε, καὶ τῇ τῶν θεῶν ἐτίμησε προσηγορίᾳ.

γ΄. Φίλιππος δὲ σὺν τῷ παιδὶ Φιλίππῳ τῆς βασιλείας ἐπελάβετο, καρπὸν τοῦτο ποιησάμενος τοῦ φόνου. καὶ τὴν στρατιὰν διαγαγὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἤγαγε δημοτελῆ πανήγυριν ἐπὶ τῷ χιλιοστῷ τῆς πόλεως ἔτει, καθ᾽ αὐτὸν ἀρξαμένῳ, παντοδαπαῖς τέρψεσι τὸ πλῆθος ἀναλούμενος. ἀλλ᾽ ἀνῃρέθη σὺν τῷ παιδί· τῶν στρατιωτῶν αὐτὸν μὲν ἐν Βερώνῃ, τὸν υἱὸν δὲ ἐν Ῥώμῃ διαχειρισαμένων πέντε βασιλεύσας ἐνιαυτούς· τῆς μέντοι τῶν θεῶν ἠξιώθησαν προσηγορίας.

δ΄. Καὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν Δέκιος, ἐκ Παιόνων κατάγων ἀπὸ Βουδαλίας τῆς πόλεως τὸ γένος. κινηθέντος δὲ ἐμφυλίου πολέμου, τοῦτον μὲν ἐκράτησε μάχῃ, τὸν δὲ παῖδα τὸν ἑαυτοῦ καίσαρα παρεσκεύασεν ἀναῤῥηθῆναι. λουτρόν τε κατὰ τὴν Ῥώμην κατεσκεύασεν ἐπώνυμον ἑαυτῷ. καὶ δύο τὴν ἀρχὴν κατασχὼν ἐνιαυτοὺς, ἅμα τῷ παιδὶ κατέλυσε τὸν βίον, ἐν μέσοις βαρβάροις ἀναιρεθέντες· καὶ τῆς τῶν θεῶν ἔτυχον ἀμφότεροι τιμῆς.

ε΄. Διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Γάλλος Ὀστιλιανὸς, καὶ ὁ τούτου παῖς Βουλουσιανός. τυραννήσαντος δὲ ἐν Μυσοῖς

σοῖς Αἰμιλιανοῦ,[1] στρατεύουσιν ἀμφότεροι. καὶ ἀναιρεθέντες ἐν Τεραμνοῖς, τῆς ἀρχῆς οὐδεμίαν οὐδενὶ κατέλιπον μνήμην. τῆς δὲ[2] ἐπ' αὐτῶν γενομένης συμφορᾶς, πολὺ γέγονεν ὄνομα, λοιμῶν καὶ νόσων ποικίλων τότε σχεδὸν ἅπαν τὸ βασιλευόμενον[3] διαφθειράντων.

ϛʹ. Μετὰ τούτους Αἰμιλιανὸς, οὐκ ἔχων ἑαυτὸν ἀνενεγκεῖν ἐπὶ λαμπροὺς προγόνους, μᾶλλον δὲ ἐξ ἀσήμων πάντη τε γεγενημένος, τρισὶ μησὶν ὅλοις βασιλεύσας, ἐτελεύτησε.

ζʹ. Τότε τοίνυν Οὐαλεριανὸς μὲν, περὶ τὰς Ῥητίας καὶ Νωρικὸν διατρίβων, ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ᾑρέθη στρατηγός· καὶ μετ' οὐ πολὺ, βασιλεύς. Γαλλιηνὸς δὲ ἐπὶ τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκλήθη. Συνέβη δὲ τὴν τούτων βασιλείαν ὀλεθριωτάτην γενέσθαι, δυστυχίᾳ τῶν ἡγεμόνων, ἢ (τὸ ἀληθέστερον) ἀσθενείᾳ. Γερμανοὶ μὲν γὰρ ἐν μέσαις ταῖς Ἰταλίαις ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ τῆς Ῥαβέννης αὐτῆς ἄχρι προῆλθον. Οὐαλεριανὸς δὲ ἐν τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν Πέρσαις μαχόμενος, ὑπὸ Σάπωρος τοῦ Περσῶν βασιλέως ἑάλω, καὶ κατεγήρασεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ.

ηʹ. Γαλλιηνὸς δὲ, νέος ἐπὶ τὰ πράγματα παρελθὼν, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον ἀνδρείαν τε ἐπεδείξατο, καὶ τὴν τύχην εἶχε συλλαμβανομένην ἐν μάχαις, Γάλλων τε καὶ Ἰλλυριῶν κρατήσας, Ἰγγένουόν τε τυραννήσαντα ἀνελών· προβαινούσης δὲ αὐτῷ τῆς ἡλικίας, μετέβαλε καὶ τὴν γνώμην καὶ τὸν βίον· ἐκ μὲν ἡμερότητος εἰς ὠμότητα μεταστὰς, ἐκ σεμνότητος δὲ εἰς ἅπασαν ἡδο-

νῶν

1 Rectius forsan ἐκστρατεύουσι vel ἐπιστρατεύουσι. SYLB.

2 Convenientius ἐπ' αὐτῶν sub ipsis, i. e. *ipsis rerum potientibus*. SYLB. in MS. ἐξ αὐτῶν. CELLAR.

3 Convenientius διαφθειρόντων, active. SYLB. διαφθειρόντων ex διαφθαρέντων. CELLAR.

1 Pro

νῶν ἀτοπίαν· καὶ πάσας ἀφῆκε τὰς βασιλικὰς φροντίδας, ὡς Ἀλαμανοὺς ὑπερβάντας τὴν Γάλλων γῆν, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐλθεῖν· Δάκας τε καὶ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον, οἳ κτῆμα Τραϊανοῦ τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ἐγεγόνεισαν, ἀλλοτριωθῆναι Ῥωμαίων. [1] Ἐλλάδα τε καὶ Μακεδονίαν, καὶ Πόντον, καὶ Ἀσίαν, ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἴστρον ἐθνῶν· Παίονας δὲ ὑπὸ Σαρματῶν καὶ Κουάδων πολιορκηθῆναι· Γερμανούς τε τὰς Ἰσπανίας ἐπινεμηθῆναι, καὶ Ταῤῥάκωνα πόλιν ἐπιφανῆ κατασκάψαι· Πέρσας δὲ, τὴν μέσην τῶν ποταμῶν ἐφ' ἑαυτοῖς ποιησαμένους, ἤδη περὶ τῆς Συρίας τὸν πόλεμον ἔχειν.

θ'. Ἀπεγνωσμένων δὲ ἤδη τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς βασιλείας ἐκ τοῦ πλείονος ἀνῃρημένης, Ποστούμιος ἐν Γάλλοις, ἀφανὴς τὸ ἐκ πατέρων, περιθεὶς ἑαυτῷ τὴν ἁλουργίδα, δέκα τῶν πραγμάτων ἐνιαυτοὺς ἐπετρόπευσε, καὶ τὴν ἀπολομένην γῆν ἀνεκτήσατο, πολλὴν ἀρετὴν ἐνδειξάμενος· πολλά τε κατώρθωσεν ἂν, εἰ μὴ τάραχος αὐτὸν στρατιωτικὸς ἀνεῖλεν, αἰτιασαμένου τοῦ πλήθους, ὅτι [2] δὴ Μογουντιακοὶ τὴν πόλιν, ἥτις τυραννήσαντι [3] Λουκίῳ Αἰλιανῷ συνεπολέμησε, μετὰ τὴν νίκην οὐκ ἐπέτρεψε πολιορκηθῆναι. καὶ τὰ χρήματα τῆς πόλεως γενέσθαι τῶν νενικηκότων. Οὕτω δὴ τούτου τελευτήσαντος, Μάριος, εὐτελὴς καὶ σιδηρευτικὸς ἐργαστηρίου, ἐπελάβετο τῆς ἀρχῆς. καὶ μίαν κρατήσας ἡμέραν, τῇ ὑστεραίᾳ ἀνῃρέθη. Καὶ διεδέξατο Βικτωρῖνος τὴν βασιλείαν ἐν τῇ Γάλλων γῇ, χρῆσθαι μὲν τοῖς πράγμασιν ἐπιστάμενος, δουλεύων δὲ ἡδοναῖς, καὶ τοῖς ἀλλο-

τρίοις

1 Pro ἄλλα rectius legi Ἑλλάδα, e Lat. textu clarum est. SYLB.

2 Δημοκοπῶν procul dubio vitiosum est, & vera lectio haec ὅτι δὴ Μογουντιακὸν τὴν πόλιν. SYLB.

3 Pro Λουκίῳ Αἰλιανῷ, Latinus textus habet *Lolliano*, Λολλιανῷ. Vide ad Lat. text. SYLB.

τρίοις [[1] γάμοις] ἐπιβουλεύων. τούτου γοῦν αὐτὸν καὶ ἀπήνεγκεν ὡς τάχιστα τοῦ βίου, δεύτερον τῆς βασιλείας ἄγοντα ἔτος, δούλου τινὸς Ἀκτουαρίου τὴν τελευτὴν ἐπαγαγόντος. τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πεφονευκότι.

ι'. Καὶ μετῆλθεν εἰς Τέτρικον ἡ βασιλεία, τῆς Ἀκυτανίας ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν, οὗ στρατοῦ τὴν ψῆφον ἐπ' αὐτὸν ἀγαγόντος περιεβάλλετο μὲν οὖν ἐν Βουρδιγάλλοις τὴν ἁλουργίδα· ταραχὰς δὲ ὑπέμεινε στρατιωτικὰς πολλάς τε καὶ μεγάλας. Ταύτης οὔσης ἐν Γάλλοις τῆς καταστάσεως, ἐν τοῖς ἑῴοις Ὀδέναθος, μεταποιηθεὶς τῆς ἀρχῆς, νικᾷ τε Πέρσας μάχῃ. καὶ τὴν Συρίαν ἀνακτησάμενος, προσῆλθεν ἐπὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν· καὶ πρὸς Κτησιφῶντα χωρήσας, αὐτὴν ἐπολιόρκησεν.

ια'. Καὶ οὕτως δὴ, τοῦ Γαλλιήνου τὴν ἀρχὴν ἐκλιπόντος, ἐν μὲν τοῖς ἑσπερίοις Ποστούμιος, ἐν δὲ τοῖς ἑῴοις Ὀδέναθος τὰ πράγματα διεφύλαξεν. Ἀλλ' ὁ μὲν Γαλλιῆνος ἀνῃρέθη, καὶ Οὐαλεριανὸς, ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου, τῆς τοιαύτης τελευτῆς ἐγένετο κοινωνὸς, ἐνάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει. Κλαύδιος δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὰ ἔθνη κατεπολέμησεν ἃ προσῴκει τοῦ Ἴστρου, ὑφ' ὧν Ἰλλυριοί τε καὶ Μακεδόνες ἐπολιορκοῦντο· αὐτός τε σώφρων τε ἦν περὶ τὰς δημοσίας δαπάνας· μετριότητι δὲ ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντα. τοῦ δικαίου δὲ φύλαξ ἦν ἀκριβὴς, καὶ πανταχόθεν τῇ βασιλείᾳ πρέπων. ἀλλὰ νόσος αὐτὸν δευτέρῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει μετέστησε τοῦ βίου· καὶ τῶν θείων ἠξιώθη τιμῶν. ἡ δὲ σύγκλητος πολυτρόποις τιμαῖς τὴν ἐκφορὰν ἐκόσμησε, καὶ τελευταῖον ἀσπίδα τε

χρυ-

1 Desideratur λέκτροις, γάμοις, vel simile quid; ut ex Lat. text. perspicuum est. Infra εὐνὰς hoc significatu dicit Metaphrastes. Sylb.

1 Con-

χρυσῆν ἔθηκεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ αὐτὸν χρυσῶν ἔστησαν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

ιβ'. Ἐψηφίσαντό τε Κυντίλλῳ [[1] τῷ] τοῦ τεθνηκότος ἀδελφῷ, τὴν βασιλείαν, συμψηφισαμένης καὶ τῆς στρατιᾶς ἁπάσης· καὶ.[2] τὴν τε κρίσιν οὐ διήμαρτον οἱ ἑλόμενοι. ταῖς γὰρ ἀρεταῖς ἁπάσαις οὐ μόνον εἰς ἴσον ἦλθεν, ἀλλὰ καὶ παρῆλθε τὸν ἀδελφόν· στρατηγὸς δὲ πρότερον αἱρεθεὶς. μετὰ ταῦτα καὶ βασιλεὺς ἀνεῤῥήθη. ἀλλὰ καὶ οὗτος ἑπτακαίδεκα ὕστερον τῆς βασιλείας [[3] ἡμέραις] ἀνῃρέθη.

ιγ'. Τότε λοιπὸν Αὐρηλιανὸς ἐπὶ τὰ πράγματα παρῆλθεν, ἐκ τῆς Δακίας τῆς χαλουμένης Ριπενσίας ἕλκων τὸ γένος. δυνατώτατος μὲν καὶ [4] ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις, μικρόψυχος δὲ ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν. οὗτος τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρους ἐνίκησε μάχῃ, καὶ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς ὅρους ἐξέτεινε κατὰ τὸ σχῆμα τὸ πρότερον· ἐκράτησέ τε Τετρίκου μὲν ἐν Γάλλοις, αὐτοῦ προσαγορευθέντος αὐτόν τε καὶ τὸ στρατόπεδον. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔφερε συνεχῶς αὐτῷ ἐπανισταμένων, μεθ' ἡδονῆς ἐδέξατο τὴν Αὐρηλιανοῦ δεσποτείαν. Φασὶ γοῦν αὐτὸν γράμμασι λαθραίοις προσκεκληκέναι τὴν ἀρχὴν ὑποδέξασθαι, καὶ τὸ ἔπος ἐνθεῖναι τοῖς γράμμασιν, ὃ πεποίηκεν ὁ Βεργίλλος ἐκ προσώπου Παλινούρου πρὸς τὸν Αἰνείαν, Ἐξάρπασόν με τῶνδ' ἀήττητε τῶν κακῶν. Συνάψας δὲ καὶ πρὸς Ζηνοβίαν μάχην, ἥτις μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς Ὀδενάθου τελευ-

1 Concinnius, Κυντίλλῳ τῷ τοῦ τεθνηκότος ἀδ. Sylb.

2 Concinnius τὴν δὲ. Sylb.

3 Post τῆς βασιλείας omissum subst. ἡμέραις: forsan ob Metaphrastae dubitationem: quoniam ibi quidam Codices pro die annum habent; evidenti errore, ut paulo ante in Lat. textus examine demonstratum est. Sylb.

4 Pro ει in chirographo fuit ι, quod mutare religio fuit Sylburgio; nobis nulla. Cellar.

1 Re-

τελευτὴν ἐβασίλευσε τῶν ἑώων, αἱρεῖ μὲν αὐτὴν πλησίον Ἀντιοχείας, οὐ καρτερᾶς δεηθεὶς μάχης. ἐπήγαγε δὲ εἰς τὴν Ῥώμην αὐτήν τε καὶ τὸν Τέτρικον, καὶ καθ' [1] ἑκατέρων ἐθριάμβευσε, τῆς οἰκουμένης αὐτοκράτωρ προσαγορευθείς. ἡγοῦντο δὲ αὐτοῦ τῶν ἁρμάτων Τέτρικός τε καὶ Ζηνοβία· καὶ τὸν μὲν ἐπιτροπεύειν ἔταξε τῆς Λευκανῶν ἐπαρχίας τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, Ζηνοβία δὲ, μικρὸν καὶ αὐτὴ βιώσασα μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χρόνον, τοὺς παῖδας κατέλιπεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης· ὧν ἔτι καὶ νῦν εἰσιν ἀπόγονοι.

ιδ'. [2] Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους οἱ τὸ νόμισμα διοικοῦντες ἐξ ἀργύρου τε καὶ χρυσίου, καὶ μὴν καὶ τοῦ χαλκοῦ μορφοῦντες εἰς δηνάριον, ἐξανέστησαν εἰς στάσιν, ὥστε καὶ συγκροτῆσαι πόλεμον καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν. αἰτίαν δὲ ἔσχεν ὁ θόρυβος τὴν περὶ τὸ νόμισμα ῥᾳδιουργίαν. κρατήσας δὲ αὐτῶν Αὐρηλιανὸς, πολλῇ μετὰ τὴν νίκην ὠμότητι κατεχρήσατο. πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τῆς γερουσίας ἀνεῖλε, φονῶν ἀεί· ὥστε μῖσος μὲν αὐτῷ τεχθῆναι πολὺ, μὴ μὴν ἄχρηστον πάντη γενέσθαι τὴν ὠμότητα, τῶν πολλῶν ἐκ τούτου πρὸς τὸ δέον ἀφικνουμένων· πλὴν

ὅτι,

1 Rectius *καθ' ἑκατέρων. de utroque*. SYLB. Res ipſa poſtulabat ita immutare manuſcriptum ἑτέρων. CELLAR.

2 Monetarii qui fuerint, ſat belle metaphraſtes, expoſuit: ſed hiſtoriam non item. Ea luculentius à Suida ex alia verſione refertur in vita Aureliani SYLB. his verbis: Μονιτάριοι, οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται. οἱ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διέφθειραν τὸ νόμισμα, καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα Φιλικήσιμον ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἐγείρουσι πόλεμον. οὓς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος, ὑπερβαλλούσῃ κολάσεων ὠμότητι, κατειργάσατο. Paulo etiam elegantius quam Paeanius haec Eutropii *ſaevus & ſanguinarius*, &c. idem vertit: χαλεπὸς τις καὶ φονικὸς ὑπάρχων, καὶ μᾶλλον ἀναγκαῖος στρατηγός, ἤπερ αἱρετὸς βασιλεύς. ἐν παντὶ δὲ καιρῷ δυσχερὴς καὶ ἀπρόσιτος. ὡς μηδὲ τοῦ οἰκείου αἵματος διαμεῖναι καθαρός. τὴν γὰρ τοῦ παιδὸς γαμετὴν καὶ ἀνέγκλητον διεχρήσατο, τοῦ δὲ τῶν στρατιωτῶν τάγματος, καὶ τῶν ἐξιτήλων καὶ διαλελυμένων ἠθῶν ὡς ἔπιπαν γενναῖος ἦν ἐπανορθωτής. HAVERC.

1 Prae-

ὅλη, καθάπερ ἔκ τινος μελέτης, οὐδὲ τῶν ἀδελφιδῶν ἐφείσατο.

ιε΄. Αὐτὸς καὶ τὴν πόλιν ὀχυρωτέροις περιέβαλε τείχεσι, καὶ ναὸν ᾠκοδόμησεν ἡλίῳ· πλοῦτόν τε ἐναπέθετο τῷ ναῷ πολὺν, ἔκ χρυσοῦ τε καὶ λίθων τιμίων. ἃς μέν τοι κατεκτήσατο πόλεις Τραϊανὸς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον, οὐκ ἠβουλήθη μέρος εἶναι τῆς ἀρχῆς. οὐ γὰρ ἤλπισε δύνασθαι μένειν αὐτὰς ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις, τῶν περιβεβλημένων ἐθνῶν Ἰλλυριῶν τε καὶ Μυσῶν ἐκπεπορθημένων. μετῴκισε γοῦν τοὺς κατοικισθέντας ἐκεῖ Ῥωμαίους εἰς μέσην τὴν Μυσῶν γῆν, προσαγορεύσας τὸν συνοικισμὸν Δακίαν, ἣ μέση νῦν τῶν δύο Μυσιῶν κεῖται, καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ διαπλέουσι τὸν Ἴστρον ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Τοσαῦτα διαπραξάμενος, οἰκέτου δόλῳ ἐτελεύτησε τὸν βίον· ὃς τὴν τοῦ δεσπότου μιμησάμενος χεῖρα, γράφει πρός τινας τῶν φίλων περὶ σφαγῆς ἀνδρῶν τινῶν, ὡς Αὐρηλιανοῦ γράψαντος, ὃ δὴ γνόντες οἷς ὁ φόνος ἀρτίεσθαι δῆθεν ἐδόκει, φθάσαντες αὐτοὶ τὸν Αὐρηλιανὸν, ἔδρασαν ἃ πείσεσθαι προσεδόκων. σφάττεται τοίνυν μεταξὺ τοῦ τε Βυζαντίου καὶ Ἡρακλείας κατὰ τὴν παλαιὰν λεωφόρον. ὄνομα δὲ ἐστὶν τῷ τόπῳ Καινὸν Φρούριον. ἀλλ᾽ ἐτιμώρησαν αὐτῷ κατὰ ταῦτά τινες· καὶ αὐτὸς συνηριθμήθη τοῖς θεοῖς.

ιϛ΄. Μετὰ τοῦτον, Τάκιτος ὑπεδέξατο τὴν βασιλείαν, τό τε ἦθος εἰς ἅπασαν ἀρετὴν ἐξησκημένος, δυνατός τε, εἴπερ τις ἄλλος, ἐπιτροπεῦσαι τῶν πραγμάτων. ἀλλ᾽ οὐδὲν ἔδειξε λαμπρόν. οὔτε γὰρ ἐπέτρεψεν ὁ χρόνος, τῆς βασιλείας ἓξ μηνῶν[s] προελθούσης μόνον. Ἀλλ᾽ οὐδὲ Φλωριανὸς, τοῦτον ἐκδεξάμενος, ἔπραξέ τι γενναῖον, [t] εἴκοσι βασιλεύσας ἡμέρας.

ιζ΄.

s Praetermissi duo menses. CELLAR.

t Hic

ιζ΄. Πρόϐος ἐνθένδεν ἐκλήσατο τὴν βασιλείαν, πολλὴν ἀπὸ τῆς πολεμικῶν δόξαν ἔχων, ἣν καὶ μετὰ ταῦτα οὐχ ἧττον ηὔξησε. Γάλλους τε γὰρ ἠλευθέρωσε τῶν βαρβάρων, πολλαῖς αὐτῶν κρατήσας μάχαις· τούς τε ἐπιβουλεῦσαι τῇ βασιλείᾳ βουληθέντας, Σατορνῖνόν τε ἐν τοῖς πρὸς ἕω, Πρόκλον τε καὶ τὸν Βόνοσον ἐν Αγριππίνῃ, πολέμῳ νικήσας ἀνεῖλε. [1] Γάλλοις ἐπέτρεψεν ἀμπελουργεῖν, οὔπω πρότερον τοῦτο εἰδόσι. τῇ στρατιωτικῇ [2] τε χρησάμενος χειρὶ, τότε Ἄλμον καὶ τὸ Αὔρεον (ὄρη δέ ἐστιν, τὸ μὲν, Σιρμίου· τὸ δὲ, ἐν Μυσοῖς) κατεφύτευσεν ἀμπελῶσι, καὶ παρέδωκε τοῖς προσοίκοις γεωργεῖν. πολλούς τε ἑτέρους κατορθώσας πολέμους, καὶ πάντα ποιήσας ἐν εἰρήνῃ, καί οὐ καὶ νεανιευσάμενος μικρὸν ὕστερον, ὡς οὐδὲν αὐτῷ δέησει δυνάμεως, θαυμαζόμενος ἐπ' ἀνδρείᾳ τε καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ τοῖς μὲν πλεονεκτήμασιν ἀφομοιούμενος Αὐρηλιανῷ, τὰς κακίας δὲ φθάνων, ἀνῃρέθη κατὰ τὸ Σίρμιον, ὑπὸ στρατιωτικοῦ ταράχου τοῦτο παθών.

ιη΄. Δέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Κάρος [3] Ναρβωνήσιος. (Γάλλων δέ ἦν ἡ πόλις) καὶ ποιεῖ κοινωνοὺς εὐθὺς αὐτῷ

1 Hic & omissa & addita sunt nonnulla, Latina enim ita sonant: Γάλλοις τε καὶ Παίοσιν ἀμπελουργεῖν ἐπέτρεψεν. quod sequitur commation, οὔπω πρότερον τοῦτο εἰδόσιν, addititium est. Sequentia etiam, partim corrupta, partim transpositione obscurata, ad Latini textus vestigia sic propius accedent, τῇ στρατιωτικῇ τε χρησάμενος χειρὶ, τότε Ἄλμον ὄρος πρὸς Σιρμίῳ, καὶ τὸ Αὔρεον ἐν Μυσίᾳ τῇ κάτω, ἀμπελῶσι κατεφύτευσε. Sylb. Pariter vitiose pro Αὔρεον editum fuerat Ἄγριον, cum Latine notissimus sit *mons aureus*. Cellar.

2 Τε χρησάμενος. male in unam vocem τιχρησάμενος coaluerat. Cellar.

3 Pro ἀνὴρ μανήσιος, e Latino textu legendum ἀνὴρ Ναρβωνήσιος, vel τὴν πατρίδα Ναρβωνήσιος, *Narbone natus*. nisi forte malis Κάρος ὁ Ναρβωνήσιος: ut nulla additione facta, depravata, tantum corrigantur. Sylb.

τῆς βασιλείας Καρῖνον καὶ Νυμεριανὸν τοὺς παῖδας. μαχόμενος δὲ πρὸς Σαρμάτας, ἐπειδή τις ἤγγειλεν αὐτῷ, τοὺς Πέρσας τὰ πρὸς ἕω ταράττειν, δρόμον τε ὡς αὐτοὺς ἐποιήσατο, καὶ κατεκράτησεν αὐτῶν πολλαῖς συμπλοκαῖς. Κόγχην τε καὶ Κτησιφῶντα, τῶν Περσικῶν πόλεων ἐπιφανεστάτας εἷλε· καὶ στρατοπεδευσάμενος ὑπὲρ τὸν Τίγριτα ποταμὸν, ἀπώλετο κεραυνῷ. Καὶ μετὰ τοῦτον ὁ παῖς Νυμεριανὸς, ὁ συνεκστρατεύσας αὐτῷ, δόλῳ θνήσκει τοῦ κηδεστοῦ· (Ἄπρος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ) καὶ διὰ τὸ τῶν ὀμμάτων γινόμενον πάθος, οὐ δυνάμενος ἀλύπως δέξασθαι τὸν καθαρὸν ἀέρα, ἐπιθεὶς ἑαυτὸν φορείῳ, καὶ [1] δέρματα πανταχόθεν περικλείσας, ἤνυε τὴν ὁδόν· ὁ τοίνυν Ἄπρος, ἀνελὼν αὐτὸν, ἔκρυπτε τὸν θάνατον· πρὶν δὴ τῶν ἑπομένων τινὲς ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς τοῦ νεκροῦ δυσωδίας περιεργάσασθαι, καὶ μηνῦσαι τῷ στρατῷ τὸ γεγενημένον· ἔκρυπτε δὲ τὴν πλάνην Ἄπρος, αὐτὸς κρατῆσαι τῶν πραγμάτων ἐπιθυμῶν.

ιθ'. Ἐν τούτοις δὲ ὄντων τῶν ἐκ Περσίδος ἐπανιόντων, Καρῖνος, ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἰλλυριούς τε καὶ Γάλλους φυλάττειν καὶ τὴν Ἰταλίαν, πάσας ὑπερβὰς ἀτοπίας, τοὺς μὲν ἀνῄρει πλάττων ἐγκλήματα, τῶν δὲ τὰς εὐνὰς ὕβριζεν. ἤδη δὲ καὶ τῶν συμπεφοιτηκότων αὐτῷ τινας, ὑπὲρ τῶν γενομένων ἐν τῇ νεότητι προσκρουσμάτων, [2] ὠμότατα διεχρήσατο, καὶ ἀπε-

1 Mallet fortasse aliquis, δέρματα πανταχόθεν περιτείνας, vel δέρμασι πανταχόθεν περικλείσας. sed exemplaris scripturam, δέρματα πανταχόθεν περικλείσας, tuetur structurae genus in praecedenti capite non multum absimile, τὸ Ἄλμον κατεφύτευσεν ἀμπελῶνας. SYLB.

2 Procul dubio legendum, ὠμότατα διεχρήσατο: & mox, ἀπεστυγεῖτο παρὰ πάντων: vel saltem, παρὰ πάντας, supra omnes. SYLB. Ὠμότατα crudelissime, convenien-

ἀπεστυγεῖτο παρὰ πάντων ὁμοίως. Ἀλλ' ὁ στρατὸς ἅπας Διοκλητιανὸν ἀνεῖπε βασιλέα. ἀφανῆ τινα καὶ ἄσημον. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν δημοσίου γραμματέως παῖδα φασίν· οἱ δὲ, ἀπελεύθερον Ἀνυλίνου τινὸς συγκλητικοῦ γεγονέναι.

κ'. Βασιλεύσας δὲ, καὶ συγκαλέσας τὴν στρατιὰν, ὠμόσατο μὴ συνειδέναι τῷ Νουμεριανοῦ φόνῳ· καὶ μετὰ τοὺς ὅρκους πλησίον ἑστηκότα τὸν Ἄπρον αὐτοχειρὶ διεχρήσατο. χωρήσας δὲ καὶ ἐπὶ τὸν Καρῖνον τῷ τε στρατεύματι καὶ τοῖς λοιποῖς περιεστηκότα, νικᾷ τε μάχῃ, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν οἰκείων προδοθέντα περὶ Μάργον τὴν πόλιν ἀνεῖλε· καὶ γίγνεται μόνος αὐτοκράτωρ. Στασιάζοντος δὲ ἐν Γάλλοις τοῦ ἀγροικικοῦ, καὶ Βακαύδας καλοῦντος τοὺς συγκροτηθέντας. (ὄνομα δὲ ἐστι τοῦτο τυράννους δηλοῦν [1] ἐπιχωρίους) ἡγεμόνας δὲ ἔχοντος τοῦ τολμήματος Ἄμανδόν τε καὶ Αἰμιλιανὸν, χειροτονήσας Καίσαρα Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ἐξέπεμψε· καὶ νικήσας Μαξιμιανὸς μάχῃ, τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε τῇ γῇ.

κα'. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Καραύσιος, οὐδαμόθεν οὐδενὶ γνωριζόμενος, πλὴν ἐκ [2] πολεμικῶν ἔργων, ἐκπεμφθεὶς παρὰ Μαξιμιανοῦ εἰς τὴν Βονωνίαν, ὥστε τὰ περὶ τὴν [3] Βελγικὴν καὶ [4] Ἀρμόριχον καταστῆσαι, παρὰ τῶν προσοίκων ἐνοχλούμενα βαρβάρων, πολλαῖς κρατήσας μάχαις, τὴν ἐκ τοῦ πολέμου λείαν οὔτε τῷ στρατῷ διένειμεν, οὔτε τοῖς βασιλεῦσιν ἀνέπεμψε·

venientius est, quam ὠμότητα *crudelitatem*, quod ante legebatur. CELLAR.

1 Convenientius adverb. ἐπιχωρίως. ut supra & infra. SYLB.

2 Verius haud dubie, ἐκ πολεμικῶν ἔργων. SYLB. In MS. fuit πολιτικῶν. CELLAR.

3 Corrupte scriptum erat. Γελβικόν.

4 Ἀρμόριχον cum Zosimo scripsimus. Adde Notas ad hunc locum datas. Male expressum erat Ἄλμοιχον. CELLAR.

1 Pro

ψι· καὶ δι' ὑποψίας ἐλθὼν, ὡς ἐκ προνοίας ἐπὶ κωπεισμῷ τὸν πλοῦτον [1] συναγείρας· προσετάχθη μὲν ὑπὸ Μαξιμιανοῦ κατασφαγῆναι. γνοὺς δὲ ἀλουργίδα τε ἐνέδυ, καὶ καταλαμβάνει τὰς Βρεττανικὰς πόλεις.

κβ'. Πάντων οὖν πανταχόθεν θορύβου πεπληρωμένων, (καὶ γάρ τοι καὶ Ἀχιλλεὺς χεῖρας ἀντάρας ἐτύγχανεν ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ Γενπανοὶ, πέντε δὲ ἦσαν οὗτοι, κατπεοπουῦντες ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς, δύναμιν συνεκρότουν) τὸν μὲν Ἑρκούλιον Μαξιμιανὸν, Αὔγουστον ἀνηγόρευσε· Κωνστάντιον δὲ καὶ Μαξιμιανὸν Καίσαρας. ἦν δὲ Κωνστάντιος μὲν Κλαυδίου τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ θυγατρὸς ἔκγονος· Μαξιμιανὸς δὲ, ὁ καὶ Γαλλέριος ἐπικληθεὶς, ἐκ Δακῶν τῶν περὶ Σαρδίκην ἔχων τὸ γένος βουλόμενος δὲ αὐτοὺς πιστοτέρους ἑαυτῷ καταστῆσαι, τῇ διὰ τοῦ γάμου κατέδησε συγγενείᾳ, Κωνσταντίῳ μὲν τὴν Ἑρκουλίου τοῦ [2] συμβασιλεύοντος αὐτῷ προγονὴν ἐκδούς· (Θεοδώρα ἦν ὄνομα αὐτῇ· ἀφ' ἧς δὴ καὶ ἓξ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ, Κωνσταντίνου τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος ἀδελφοί.) Γαλλερίῳ δὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Οὐαλερίαν. ἀλλὰ τὰς μὲν γαμετὰς [3] ἑκατέρας ἀπώσαντο. Καραύσιος δὲ, ἐπειδήπερ ἀνάλωτος ἦν ἁπάσῃ μηχανῇ, σπένδεται πρὸς τοὺς βασιλέας· καὶ μετὰ τὰς σπονδὰς ἀνῃρέθη [4] παρὰ τοῦ πάντων αὐτοῦ φιλτάτου· ὃς Ἀλλήκτος τε ἐκαλεῖτο, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκράτησε τῶν Βρεττανικῶν, καὶ

τρεῖς

1 Pro συναγείρας structurae lex postulat vel συναγείρας, vel συναγείρει. quarum lectionum prior magis Attica est & venusta; ut infra. SYLB.

2 Συμβασιλεύσαντος conventientius (opinor) συμβασιλεύοντος, praes. temp. SYLB. In manuscripto libro fuit alio Tempore συμβασιλεύσαντος. minus bene. error autem procul dubio inde est, quod & praecedit, & sequitur βασιλεύσαντος. CELLAR.

3 Rectius forsan ἑκάτεροι, uterque. SYLB.

4 Omissa est temporis notatio, ἔτει ἑβδόμῳ. SYLB.

1 Me-

τρεῖς διαπλεύσας ἐναντίους, [1] ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο, στρατηγοῦντος Ἀσκληπιοδότου τοῦ τοῖς βασιλεῦσι τότε ὑπάρχοντος. οὕτως τὰ Βρεττανῶν ἔνδεκα ἔτεσι χειρωθέντα τῆς βασιλείας, συνήφθη Ῥωμαίοις.

κγ'. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κωνστάντιος ὁ Καῖσαρ ἐν Γάλλοις πολλὰς νικήσας μάχας. ἦλθε παρὰ μικρὸν κινδύνου· κυκλωσάντων γὰρ αὐτὸν τῶν πολεμίων ἐν αὐτοῖς τοῖς προπυλαίοις Λίγγωνος τῆς πόλεως, κάλοις ἀνειλκύσθη πρὸς τὸ τεῖχος. ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, οὐδὲ πέντε διαγινομένων ὡρῶν, ἐπεξελθὼν, ἑξήκοντά τε ἀνεῖλεν χιλιάδας, καὶ τοὺς Ἀλαμαννοὺς κατεδούλωσε. Μαξιμιανὸς δὲ τοὺς ἐν Ἀφρικῇ νεωτερίσαντας Γεντιανοὺς εἷλέ τε καὶ ὑποσπόνδους ἐποίησε. Καὶ αὐτὸς Διοκλητιανὸς ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἀχιλλέα νικήσας, αὐτόν τε διεχρήσατο, καὶ διὰ πάσης ὠμότητος ἐπεξῆλθε τῇ νίκῃ, τοὺς μὲν κατασφάξας τῶν Αἰγυπτίων, τοῖς δὲ λοιποῖς φόρους τάξας ὡς μάλιστα βαρυτάτους. ἐκ ταύτης δὲ τῆς αἰτίας καὶ πᾶσι τοῖς βασιλευομένοις τὰς εἰσφορὰς ἐπέθηκε· διαμετρησάμενος τὴν γῆν, καὶ εἰς ἀπογραφὴν ἀναγαγὼν ἅπαντα, [[2] ὅπερ καὶ] εἰς τόδε ἐκράτησεν.

κδ'. Ἀλλ' οὐδὲ Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἔξω μεγάλων ἔργων ἐγένετο. στρατεύσας γὰρ κατὰ Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλεύοντος, (πάππος δὲ ἦν οὗτος Σαπώρου τε καὶ Ὁρμίσδα τοῖς εἰς τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν ἀφικομένοις) τὸ μὲν πρῶτον, ἐναντίαν ἔσχε τὴν ἔκβασιν, ἐξ ἀβουλίας μᾶλλον ἤπερ ἀσθενείας. οὐ γὰρ ἔχων ἀξιόμαχον στρατιὰν, συνεπλάκη, καὶ τοιαύτην ἔσχε δυσπ-

με-

1 Melius fortasse dixisset, ὑποχείριος ἐγένετο. omissa mentione τῶν πολεμίων: quod eo nomine Britannos citius quam Romanos aliquis intelliget. SYLB.

2 Legendum videtur ὅπερ καὶ ἐς τόδε ἐκράτησε. SYLB.

2 Me-

μεῖζαν, ὥστε ἐπειδή τάχιστα ἧκεν πρὸς Διοκλητιανὸν, συλλεξόμενος ἑτέραν δύναμιν, μηδὲ λόγου τινὸς ἀξιωθῆναι, συνδραμεῖν δὲ τῷ ἅρματι μετὰ τῆς ἀλουργίδος αὐτῆς.

κε΄. Ἀλλ' ἀγείρας πλῆθος πρὸς τὴν Περσικὴν παρασκευὴν ἀξιόχρεων, χωρεῖ πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. κἀκεῖ τῷ Ναρσῇ συμμίξας, διαφθείρει μὲν αὐτοῦ τὸν στρατὸν, αἱρεῖ δὲ τήν τε γαμετὴν αὐτοῦ, καὶ τὰς ἀδελφάς· αὐτόν τε ἐπεξελθὼν ἤλασε πορρωτάτω τῆς βασιλείας. γνοὺς δὲ ὡς Διοκλητιανὸς διατρίβει περὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν, [1] ἀφίκετό τε ὡς αὐτὸν, καὶ πρὸς ἀξίαν ἐτιμήθη τῶν εἰργασμένων. Ἐντεῦθεν πολλοὶ καὶ πρὸς πολλοὺς συνεκροτήθησαν πόλεμοι· οἱ μὲν, πάντων ἅμα συστρατευόντων· οἱ δὲ, παρ' ἑκάστου τῶν κρατούντων· Κάρποι γοῦν καὶ Βαστέρναι καὶ Σαρμάται καταπολεμήθησαν· ὥστε τῆς ἀπὸ τοῦ πολέμου λείας ἀνδρῶν τε καὶ λοιπῶν, τὴν Ῥωμαϊκὴν πληρωθῆναι γῆν.

κϛ΄. Ἀλλ' ὁ Διοκλητιανὸς μὲν, ἀγχίνους τε ἦν φύσει μετά τινος κακουργίας, πραγμάτων τε δεινὸς ἰχνευτὴς, καὶ τὰς βουλὰς ἀποκρύπτων· τὴν τραχύτητά τε τὴν αὐτοῦ, σπουδὴν εἶχεν ἑτέροις ἐπιγράφεσθαι· καὶ τὴν ὠμότητα τοῖς ἔργοις ἐγγυμνάζων, ἐσοφίζετο φθόνον ἑτέρων εἶναι τὴν αὐτοῦ κακίαν. ἐπιμελείας δὲ οὐκ ἦν ἔξω, καὶ τῆς περὶ τὸ βασιλεύειν τέχνης. αὐτός τε πρῶτος τὴν βασιλικὴν εἰσήγαγεν ὑπεροψίαν, κατὰ μικρὸν τὴν ἐλευθερίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀποτεμνόμενος, καὶ προσκυνεῖσθαι προσέταξεν ἑαυτὸν, μέχρις αὐτοῦ βασιλέων τῇ κοινῇ προσηγορίᾳ τιμωμένων· καὶ τιμίους λίθους

1 Metaphrastes non expressit participium *ovans*: cum tamen potuisset dicere, ἀφίκετό τε ὡς αὐτὸν εὐάζων, vel τὸν εὐάστην κατάγων θρίαμβον, ut Dionys. Halic. loquitur. SYLB.

1 Con-

λίθοις τοῖς τε ἐσθήμασι καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐνήρμοσε· πρότερον δὲ τὸ διαφέρον τῆς βασιλικῆς περιβολῆς, ἀπὸ τῆς ἁλουργίδος ἦν μόνης.

κζ΄. Ἑρκούλιος δὲ σαφέστατα καὶ πρόδηλος ὠμὸς ἦν, καὶ πάσης μελετότητός τε καὶ κοινότητος ἀλλότριος· ἄγριον δὲ καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὴν πρόσοψιν ἔχων· ἐξ ὧν ἑκατέρων ἡ τῆς ψυχῆς ἐσημαίνετο ποιότης. τὰς γοῦν ἀπηνεστέρας Διοκλητιανοῦ βουλὰς εὐθὺς εἰς ἔργον ἦγεν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀφορμὴν αὐταῖς παρεῖχε· προφάσει μὲν, ὡς πάντα εἴκων αὐτῷ, τὸ δὲ οἰκεῖον θεραπεύων πάθος. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πρὸς γῆρας ἀφικόμενος Διοκλητιανὸς, οὐ σφόδρα ἡγεῖτο τῇ προστασίᾳ τῶν κοινῶν ἀρκεῖν, ποιεῖται πρὸς τὸν Ἑρκούλιον λόγους, ὥστε τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ [1] παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῆς ἡλικίας ἐρρωμενεστέροις καὶ ἀκμάζουσι· καὶ πείθεται μὲν, εἰ καὶ ἀνιώμενος καὶ βαρέως φέρων, Ἑρκούλιος· συναφίσταται δὲ τῆς βασιλείας τῷ συμβουλεύσαντι· μία τε αὐτοὺς ἀπέδειξεν ἰδιώτας ἡμέρα, τὴν ἁλουργίδα ῥίψαντας ἐκ συνθήματος ἑνός· τὸν μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τὸν Διοκλητιανόν· τὸν δ᾽ ἕτερον ἐν Μεδιολάνῳ, μετὰ τὸν θρίαμβον ἐκεῖνον, ὃν κατὰ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐξεπλήρωσαν, προπομπευόντων τῆς τε Ναρσοῦ γαμετῆς, καὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν παίδων.

κη΄. Ἵδρυσαν οὖν ἑαυτοὺς [2] ὁ μὲν Ἑρκούλιος περὶ τὴν

Λευκα-

1 Convenientius activum παραδοῦναι. *tradere*. SYLB.

2 Locorum & personarum permutatio ac transpositio facta est. Vera lectio haec est; ἵδρυσαν οὖν ἑαυτοὺς, ὁ μὲν Ἑρκούλιος, περὶ τὴν Λευκανίαν· Διοκλητιανὸς δὲ ἐν Δαλματίᾳ ἐν ἀγρῷ γειτνιῶντι Σάλωσι. atque adeo ita legendum esse, patet ex ipsa metaphrasi seqq. SYLB. Manifesto errore, ἀντιγράφου, & contra ipsam libri X. metaphrasin, locorum in MS. transposita erant hoc ordine, ὁ μὲν Ἑρκούλιος ἐν Σάλωσι· Διοκλητιανὸς δὲ περὶ τὴν Λευκανίαν ἐν ἀγρῷ Σάλωσι. CELLAR.

1 Ve-

Λουκανίαν. Διοκλητιανὸς δὲ ἐν Δαλματίᾳ, ἐν ἀγρῷ γειτνιῶντι Σάλωσι. καὶ διετέλεσεν ἐν ἡσυχίᾳ λαμπρᾷ, τὸ καινὸν τοῦτο μόνος ἑλόμενος, καὶ [1] μετελθὼν τὸ ἀρετῆς εἶδος, ὥστε ἐξ ὕψους τοσούτου πρὸς κοινὴν μεταστῆναι πολιτείαν. καινὸν γοῦν καὶ αὐτοῦ μετὰ πλοῦτον ὑπῆρξεν ἐξ ἀμοιβῆς· μόνος γὰρ ἰδιωτῶν ἀπηριθμήθη θεός.

[2] ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

α'. Οἱ μὲν οὖν ἐπαύσαντο τῆς ἀρχῆς· Κωνστάντιος δὲ καὶ Γαλλέριος τὴν Αὐγούστων προσλαμβάνουσι προσηγορίαν, καὶ διαιροῦνται τὴν βασιλείαν· ὥστε Γαλλίας μὲν καὶ τὴν Ιταλίαν, καὶ τὴν Αφρικὴν ὑπὸ Κωνσταντίῳ τετάχθαι· τὰ δὲ τῶν Ιλλυριῶν, καὶ τὰ πρὸς ἕω, καὶ τὴν Ασίαν ἅπασαν ὑπὸ τῷ Γαλλερίῳ. [3] χειροτονοῦνται παρ' αὐτῶν Καίσαρες δύο. ἀλλὰ Κωνστάντιος, ἀρκεῖν ἡγούμενος αὐτῷ τὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ προσηγορίαν καὶ τιμήν, μόνον μετεποιήθη τῶν ἐν Γάλλοις πραγμάτων, τὴν Ιταλίαν καὶ τὴν Αφρικὴν ἀφείς· ἀνὴρ πάσης ἀρετῆς μέτοχος, καὶ πάντας κοινότητι παρελθών. καὶ οἰκεῖον γὰρ ἡγούμενος πλοῦτον τὸν τῶν ὑπηκόων, τὰς μὲν ἐκείνων συνεκρότει κτήσεις, τὰς δὲ βασιλικὰς παρὰ φαύλων ἐποιεῖτο. φασὶ γοῦν αὐτὸν λέγειν, ὡς ἄμεινον παρὰ τοῖς ἰδιώταις τὸν βασιλέως θησαυρὸν εἶναι, ἢ μικρὸν περικεκλεῖσθαι χωρίῳ. οὕτω δὲ μετρίαν εἶχε τὴν

τῶν

1 Verior haec lectio, τὸ καινὸν τοῦτο μόνος ἑλόμενος καὶ μετελθὼν τὸ ἀρετῆς εἶδος: quatuor duntaxat literis mutatis. Suidae Collectanea agnoscunt & ipsa verbum μετελθεῖν: sed paulo diversam habent hujus Eutropiani loci metaphrasin. Sylb. Μετελθὼν factum ex μετριβῶν, auctoritate Suidae, ut & praecedens καινὸν ex κοινόν. Cellar.

2 Tituli loco in exemplari rubrica exarata erant haec, βασιλεία Γαλερίου καὶ Κωνσταντίου τοῦ πατρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, *Imperium Galerii, & Constantii patris Constantini Magni*; cum tamen ea Scholii verius quam tituli formam habeant. Sylb.

3 Cum conjunctione legendum videtur καὶ χειροτονοῦνται. Sylb.

τὴν ἀναγκαίαν παρασκευὴν, ὡς ἐν τοῖς πολυανθρωποτέροις τῶν συμποσίων, παρὰ τῶν ἰδιωτῶν αἰτεῖν ἀργυρᾶ τε σκεύη, καὶ τὴν λοιπὴν ἀφθονίαν. τοσοῦτον δὲ ἦν αὐτοῦ παρὰ τοῖς Γάλλοις τὸ φίλτρον, ὥστε αὐτῷ κατὰ τὴν γνώμην [1] ἀνακινεῖσθαι τὰ τῶν ἀνθρώπων· μάλιστα ἐπειδήπερ ἐπίστευον, αὐτοῦ χάριν, τῆς τε δολερᾶς ἀγχινοίας Διοκλητιανοῦ, καὶ φονικῆς Ερκουλίου θρασύτητος, ἠλευθερῶσθαι. Τελευτᾷ μὲν οὖν ὁ Κωνστάντιος ἐν Εβοράκῳ πόλει Βρεττανικῇ, τρίτῳ καὶ δεκάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, καὶ συναριθμεῖται τοῖς θεοῖς.

β΄. Γαλλέριος δὲ, ἀνὴρ καὶ κατ᾽ ἀρετὴν αὐτῷ προσφερὴς, καὶ τὴν τῶν πολέμων ἐμπειρίαν ἔχων, ἀνδρείᾳ τε καὶ τοὺς πώποτε νενικηκὼς, αἰσθόμενος, ἔτι Κωνσταντίου περιόντος, ἀναγκαίως αὐτῷ προσήκειν τῶν τε Ιταλικῶν καὶ Αφρικῶν ἐπιμεληθῆναι πραγμάτων, ἐπειδήπερ αὐτῶν ἀφειστήκει [[2] καὶ πρὸ] τῆς τελευτῆς Κωνστάντιος· δύο Καίσαρας ἐχειροτόνησε· Μαξιμῖνον μὲν ἐπέστησε τοῖς ἑῴοις· Σεβῆρον δὲ τοῖς ἐν Ιταλίᾳ· αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς Ιλλυρικοῖς διέτριβε. Πολλοὶ δὲ, σχέσει τῇ πρὸς Κωνστάντιον, ἐνεχείρισαν Κωνσταντίνῳ τὴν βασιλείαν, τῷ τούτου παιδὶ, διάγοντι κατὰ τὰς Βρεττανίας· καὶ τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο τοῦ πατρὸς, ἐξ ἀνίσων αὐτῷ γεγεννημένος γάμων. Τούτων οὕτω διακειμένων, τὸ τάγμα τῶν πραιτωριανῶν, ἔκ τινος αἰτίας εἰς στάσιν ἀρθὲν, Μαξέντιον, τὸν Ερκουλίου παῖδα, περὶ τὴν Ῥώμην ἐχειροτόνησεν, ἐν ἀγρῷ διατρίβοντα. καὶ ἐπειδή τις ἤγγειλε τοῦτο τῷ πατρὶ, λαβὼν ἐλπίδα τοῦ πάλιν ἀνακτήσασθαι τὴν ἐξουσίαν ἣν ἀπέθετο, καταλαμβάνει τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς Λευκανίας, ἔνθα μετὰ πολλῆς εὐδαιμονέστατα δι-

1 Sylb. in Indice exponit ἀνακινεῖσθαι per ἀνακεῖσθαι. Haverc.

2 Mutilus est locus. Si legas καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς, *etiam ante obitum*, sat bene constabit sententia. Sylb.

1 Aptius

διετέλει τῆς ἡσυχίας· (καὶ γὰρ ἐπιτερπέστατον ἦν τὸ χωρίον) γράφει τι πρὸς Διοκλητιανὸν, προτρέπων καὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἴσην γνώμην. ἀλλὰ Διοκλητιανὸς μὲν κατεγέλασε τῶν γραμμάτων· ὁ δὲ Γαλλέριος, ὡς τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀπαξίαν μαθὼν, Σευῆρον ἀποστέλλει τὸν Καίσαρα, τιμωρὸν τολμήματος. ὃς ἀφικόμενος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, περικαθεσθεὶς τὴν πόλιν, κατελείφθη ὑπὸ τῶν οἰκείων, τῷ Μαξεντίῳ [1] προστεθέντων· καὶ φυγὼν, ἐπὶ τῆς Ῥαβέννης ἀνῃρέθη.

γʹ. Ἑρκούλιος δὲ, ὁ Μαξεντίου πατὴρ, ἐν μέσῳ τῷ στρατῷ δημηγορῶν, ὡς καταφανὴς ἐγένετο τὸν μὲν παῖδα παρωθούμενος, ἐφ' ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν ἄγων, μετὰ πολλὰς τὰς ἐπ' αὐτῷ γενομένας λοιδορίας, ἀποχώρησιν ἐπὶ τὰς Γαλλίας· πλαττόμενος ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἐληλάσθαι· ὥστε ἀφορμὴν αὐτῷ τοῦτο γενέσθαι τῆς πρὸς Κωνσταντῖνον σχέσεως, ὃς ἦν αὐτῷ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ, τὸ δὲ ἀληθὲς, ἐπραγματεύετο τὸν Κωνσταντίνου φόνον, ὃς ἤδη τῷ φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων παρελήλυθε τὸν πατέρα, Φράγγους τε νενικηκὼς καὶ Ἀλαμανοὺς, καὶ τοὺς βασιλέας αὐτῶν ὑφ' ἑαυτῷ πεποιημένος, οὓς καὶ θηρίοις παραδοὺς ἐν κοινῇ θέᾳ, διέφθειρεν, οὗτος ὁ δόλος Ἑρκουλίου τὴν θυγατέρα Φαῦσταν οὐκ ἔλαθε, Κωνσταντίνῳ συνοικοῦσαν· ἀλλ' ἐπαγγέλλει τὸ τοῦ πατρὸς ἐγχείρημα. δέει τοίνυν τοῦ γαμβροῦ, μεμαθηκότος ἤδη τὴν ἐπιβουλὴν, φεύγει· καὶ γενόμενος ἐν τῇ Μασσαλίᾳ, παρασκευαζόμενός τε ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν υἱὸν ἐκπλεῦσαι Μαξέντιον, ἀνῃρέθη· δικαιοτάτην ὑπομείνας τελευτὴν, ὠμότητός τε καὶ τοῦ ζηλώδους τρόπου χάριν. πρὸς γὰρ τῇ κακίᾳ ταύτῃ, πρὸς πάν-

τας

1 Aptius est Passivum, quam quod mutata litera scriptum erat in exemplari προσιθέντων. Cellar.

πας ἦν ἄπιςος, καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας λυμεὼν, κοινότητος παντοδαπῆς ἀλλότριος.

δ'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ Γαλλέριος ἤγαγεν εἰς βασιλείαν Λικίνιον, γνώριμον αὐτῷ γεγενημένον ἐκ τῆς πρὸς Ναρσῆν τὸν Πέρσην μάχης. τὸν γὰρ ἀνδρειότατα μεμαχημένον τε καὶ ἠυτυχηκότα ἦν, καὶ μετὰ τοῦτο εὐθὺς Γαλλέριος ἐτελεύτησε. τέσσαρές τε λοιπὸν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκράτησαν πραγμάτων, Κωνςαντῖνος καὶ Μαξέντιος, ἐξ Αὐγούςων γεγενημένοι· καὶ Λικίνιος καὶ Μαξιμῖνος ἐξ ἰδιωτῶν πρὸς τὴν ἀρχὴν κεκλημένοι. Κωνςαντῖνος μὲν οὖν πέμπτῳ τῆς βασιλείας ἔτει ςρατεύσας ἐπὶ Μαξέντιον, ἐμφύλιοι συνῆψε μάχην, ἐκράτησέ τε αὐτοῦ πανςρατιᾷ· μεθ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸν ἀνεῖλεν ἐν τῇ γεφύρᾳ τῇ καλουμένῃ Μολβίᾳ, πολὺν ὄλεθρον κατὰ τῆς συγκλήτου βουλευόμενον· προσέθηκέ τε τὴν Ἰταλίαν τῇ βασιλείᾳ. Μαξιμῖνος δὲ τοὺς νεωτερίσας, ἐπήγαγε Λικινίῳ πόλεμον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς ἑώοις· καὶ τελευτᾷ τὸν βίον, πρὶν εἰς ἔργον τι προελθεῖν, ἐξαπιναίως ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας.

ε'. Οὐ μὴν ἡσύχασε Λικινίῳ τὰ πράγματα. Κωνςαντῖνος γὰρ, ςρατηγεῖν τε ἀγαθὸς ὢν, καὶ ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις, δυνατώτατός τε ἤδη ἐν ταῖς προσθήκαις γεγενημένος, ἐπήγαγεν αὐτῷ πόλεμον, ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ παντὸς ἀρχῆς, παρὰ φαῦλον ποιησάμενος τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν· κηδεςὴς γὰρ ἦν αὐτῷ Λικίνιος ἐπ' ἀδελφῇ Κωνςαντίᾳ. καὶ πρῶτον μὲν ἐν Κιβάλει, πόλει Παιονικῇ, πολλὴν συναγείραντα δύναμιν, καὶ παρασκευῇ πάσῃ χρώμενον ἀθρόως ἐπελθὼν, διεσκέδασεν, ἐκράτησέ τε Δαρδάνων καὶ Μυσῶν καὶ Μακεδόνων, καὶ πολλῶν ἑτέρων ἐθνῶν, ὧν ὁ Λικίνιος ἐβασίλευσε.

ς'. Μετὰ δὲ ταῦτα, πολλαῖς αὐτῷ συμπλακεὶς μά-

μάχαις, σπονδάς τε θέμενος, εἶτα καὶ ταύτας ὑπερβὰς, ἐπειδὴ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἡττημένος ὁ Λικίνιος, καὶ ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀφῃρημένος, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην κατέφυγεν, εἷλέ τε αὐτὸν καὶ κατέστη μόνος αὐτοκράτωρ· τρεῖς ἔχων ὑφ' ἑαυτῷ Καίσαρας, τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας· ὅπερ οὐδέπω πρότερον ἡ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἔσχε πραγμάτων κατάστασις. Ἐκ ταύτης τῆς εὐπραγίας μετεβλήθη τοὺς τρόπους, καὶ τῆς κοινότητος ὑπερεῖδε, τῆς πολλῆς τε ἐκείνης πρᾳότητος ἀφεῖλεν, ἣν ἐν προοιμίοις ἐπεδείξατο· προῆλθέ τε εἰς ὠμότητα, δι' ἣν καὶ αἵμασιν οἰκείων ἐμιάνθη σωμάτων; [1] υἱοῦ τε καὶ ἀδελφιδοῦ φόνον ἐργασάμενος, φίλοις τε ὡς πλείστοις τὴν χεῖρα ἐπιβαλών.

ζ'. Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, ἀρξάμενος μὲν τῆς βασιλείας, τοῖς ἀρίστοις συνηριθμήθη τῶν βασιλευσάντων· τελευτῶν δὲ, μόλις ἐξισώθη τοῖς μέσοις· καί τοι καὶ ῥώμη σώματος, καὶ ἀρετῇ ψυχῆς, οἷός τ' ἂν ἐγένετο διαλάμψαι. δόξης τε γὰρ ἐπεθύμει πολεμικῆς, καὶ πρὸς ἀριστείαν ἦν ἕτοιμος. τύχη δὲ ἠκολούθει μὲν αὐτοῦ τοῖς ἐγχειρήμασι δεξιά· τὰς ἀρετὰς δὲ οὐκ ἔκρυπτεν, ἀλλ' [[2] ἧττον] ἐκείνων ἐνομίζετο, καὶ ταύτῃ οὖν Σκύθας τοι κατεπολέμησε, σπονδάς τε καθ' ἐξουσίαν ἐποιήσατο· πολύς τε ἦν αὐτοῦ παρὰ τοῖς βαρβάροις λόγος· ὥστε τοὺς πλείστους ἀμοιβὰς ἐποφείλειν αὐτῷ νομίζειν· καὶ

1 Filii mentio etsi neque hic in Lat. exemplaribus, neque apud Paulum Diaconum ulla, sit, fieri tamen debet; ut patet ex Victoris Epitome & Zosimo itaque in Lat. text. legendum; *Crispum filium, egregium Virum:* & rursum in Graeco, ἀδελφιδοῦ pro ἀδελφοῦ. Sylb. Ἀδελφιδοῦ pro ἀδελφοῦ repositum, quia Latinus habet *sororis filium.*

2 Si ἐκείνων ad τὰς ἀρετὰς referas, & infinitivum εἶναι subaudias, sensus erit sat commodus; *illarum esse*, seu, *ab illis proficisci putabatur.* verum ad Latinum textum propius accedit haec lectio; ἀλλ' ἧττον ἐκείνων ἐνομίζετο, *inferior illis videbatur.* Mox etiam rectius leges, καὶ ταύτῃ οὖν Σκύθας τε κατεπολέμησε. Sylb.

 1 Deest

καὶ τῆς ἐλευθέρου παιδείας καὶ τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν [¹ ἀντείχετο] καὶ τοῦ περὶ πάντων φίλτρου, μήτε δωρεᾶς ² ὑπὲρ τούτων, μήτ᾽ ἄλλης σπουδῆς μετὰ τοῦ σεμνοῦ φειδόμενος. τῶν φίλων δέ τισι μὲν ἠπίστει· τινὰς δὲ ἀναμφισβητήτως ἐθεράπευσεν. οὐδεμίαν καταλιπὼν ὑπερβολὴν, ἀλλὰ πλουσίους τε αὐτοὺς καὶ δυνατοὺς ἀποφαίνων.

η΄ Νόμους δὲ τοὺς μὲν δι᾽ αὐτὸ τὸ καλὸν ἔθηκε μόνον, τοὺς δὲ ἐκ περιουσίας πρὸς οὐδὲν χρήσιμον· εἰσὶ δὲ οὓς ἀπηνεστέρους συνέγραψεν, ὡς διὰ τούτου ταῖς ξυνεπιθήσων τῇ πολιτείᾳ. Παρασκευαζόμενος δὲ ἐπιστρατεῦσαι κατὰ Περσῶν τὴν Μεσοποταμίαν ἐνοχλούντων, ἐνὶ καὶ τριακοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει, τῆς δὲ ἡλικίας ἑξηκοστῷ καὶ ἕκτῳ, κατὰ τὴν Βιθυνίαν ἐτελεύτησεν ἐν Νικομηδικῷ χωρίῳ. καὶ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, πρὸ ἄλλου τινὸς ἀγγέλου, τοῖς πανταχοῦ κομήτης ἀστὴρ ἐμήνυσεν, ἐπὶ πολλαῖς ἀνίσχων ταῖς ἡμέραις. Ο μὲν οὖν συναριθμήθη τοῖς θεοῖς.

θ΄. Διαδέχονται δὲ τὴν βασιλείαν οἱ τρεῖς παῖδες, καὶ Δαλμάτιος ἀδελφοῦ παῖς, Καῖσαρ κεχειροτονημένος. ἀλλὰ Δαλμάτιος μὲν εὐθὺς ἀνῃρέθη, (φύσεώς τε ἀρίστης νεανίσκος, καὶ τῷ θείῳ μᾶλλον ἐμφερὴς) στρατιωτῶν αὐτὸν, κελεύοντος Κωνσταντίου, διαχρησαμένων, ἢ τὴν ἐπιβουλὴν οὐκ ἀγνοοῦντος. Κωνσταντῖνος δὲ τὸν ἀδελφὸν Κώνσταντα [³ πολιορκῶν], ἐν Ἀκυλίᾳ, τῇ πόλει τῆς Ἰταλίας, ἀπερισκέπτως ⁴ ἐνστρεφόμενος ταῖς μάχαις ἔπεσε, ⁵ παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐναντίας παρατάξεως δεξάμενος τὴν πληγήν. τὴν πᾶ-

σαν

1 Deest ἀντείχετο, vel simile aliquod verbum. Sylb.

2 Convenientius (pro ὑπὲρ τούτου) ὑπὲρ τούτων, *super his*, eo *nomine*. Sylb.

3 Deest πολιορκῶν, vel simile participium. Sylb.

4 Pro ἐνστρεφόμενον Nominativo casu legendum ἐνστρεφόμενος. Sylb.

5 Pro πολλὰ sensus requirit praepos. παρά. Sylb.

1 Post

σαν δὴ λοιπὸν ἀρχὴν ἔχοι Κώνστας τε καὶ Κωνστάντιος· ἀλλ' ὁ μὲν ἀνδρείᾳ τε καὶ δικαιοσύνῃ τὸ πρῶτον ἐκλάμψας, ὁ Κώνστας· ἔπειτα καὶ ὑπὸ νόσου, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν συνόντων πονηρίας, ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἰσόῤῥοπον μετέστη· καὶ τοῖς τε ὑπηκόοις ὢν βαρὺς, τῷ στρατεύματί τε ἀηδὴς, ἐξ ἐπιβουλῆς Μαγνεντίου κατασείσαντος, ἀνῃρέθη πλησίον τῆς Ἰσπανίας, ἐν Φρουρίῳ Ἑλένῃ καλουμένῳ, ἑπτακαίδεκα βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς, τριακοστὸν δὲ τῆς ἡλικίας ἐκπληρώσας· στρατιώτης οὐκ ἀγεννὴς, οὐδὲ οὐ καταφρόνητος τῇ στρατιᾷ, τοὐναντίον δὲ φοβερώτατος, οὐχὶ ὠμότητος, ἀλλ' ἀνδρείας ποιούσης φόβον.

ι'. Κωνσταντίῳ δὲ οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἀπήντησε τὰ τῆς τύχης. Περσῶν γὰρ ἀεὶ καὶ μάχῃ κρατηθέντων καὶ ληφθέντων αἰχμαλώτων, καὶ πόλεις ἀποβαλόντων, καὶ πολιορκίαις καταδαπανηθέντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οὐδέποτε Κωνστάντιος κατὰ Σαπώρου, τοῦ τῶν Περσῶν βασιλεύοντος, εὐτυχῶς ἐπολέμησε, πλὴν ἐν Σιγγάροις· [1] ἔνθα δὴ νίκην αὐτὸν ἀπολέσθαι παντελῆ, τῶν τε ἱππέων καὶ τῶν ὁπλιτῶν ἡ προπέτεια, οὐ συνειδότων τὸν καιρὸν, διεκώλυσεν· ἐρχομένης γὰρ ἑσπέρας, προεκαλέσαντο τὴν μάχην. Καὶ μετὰ τὴν Κώνσταντος δὲ τελευτὴν, Ἰταλίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ Γάλλων ὑπὸ Μαγνεντίῳ τελούντων, οὐδὲ τὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἦν ἐν ἡσυχίᾳ, τῶν ἐκεῖ στρατιᾶς πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας, Βρεττανίωνά τινα πρεσβύτην ἀνειπούσης, καὶ προθείσης αὐτῷ τὴν ἀλουργίδα· ὃς ἐπίσημος μὲν ἦν ἐκ πολλῶν πολέμων καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς εὐτυχίας, ἀρετῆς τε ἐραστὴς οἵαν εἰκὸς τὸν ἐν ὅπλοις ὄντα ἐργάζεσθαι, ὅλης τῆς παλαιότητος εἰκών· παιδείας δὲ ἀμέτοχος τῆς ἐν λόγοις, καὶ αὐ-

1 Post ἔνθα δὴ, desideratur ἀξίαν ἐνδεχόμενον, aut simile participium absolutum. SYLB.

1 In

αὐτῶν ἄπειρος τῶν γραμμάτων. πλὴν ὅσον τῆς τύπων ἐπεμελήθη γνώσεως ἀφ᾽ ὅπερ ἐβασίλευσε.

ια΄. Κωνστάντιος δὲ τιμωρῆσαι τἀδελφῷ προελόμενος, Βρετανίωνα μὲν ἀφείλετο τῆς ἀρχῆς, συνθέμενον καὶ συνεργοῦντος τοῦ στρατοῦ. θέαμά τε ἐγένετο καινὸν, εἰς ἰδιώτην ἐκ βασιλέως μεθιστάμενος. Νεπωτιανὸν δὲ τὸν [1 Κωνσταντίνου] ἀνεψιὸν, ἐξ 2 ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς γεγεννημένον, καὶ τυραννήσαντα κατὰ τὴν Ῥώμην, διὰ χειρὸς τῶν αὐτόθι μονομαχούντων, Μαγνεντίου στρατηγοὶ διεχρήσαντο εἰκοστῇ ὀγδόῃ τῆς τυραννίδος ἡμέρᾳ, μεγάλης παραπολόμενον τῶν ἀρχομένων βλάβης. (οἷος ἂν ἐγένετο περιγενόμενος, ὁ μικρὸς ἔδειξε χρόνος) καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες, δόρατι ἐμπήξαντες, ἐν τοῖς τοῦ δήμου περιήγαγον ὀφθαλμοῖς. τοὺς συνειδότας δὲ τῇ πράξει κατέσφαξαν, τὰς οὐσίας ποιήσαντες δημοσίας.

ιβ΄. Ἀλλὰ καὶ Μαγνέντιος ἐν 3 Μύρσῃ νικηθεὶς, μικροῦ μὲν καὶ αὐτὸς ἑάλω. τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος ἐξ ἑκατέρου στρατεύματος, ὥστε μεγίστην ἐνεγκεῖν τοῖς κοινοῖς [4 βλάβην.] πολὺν γὰρ ἂν ἔτεκον τῇ πόλει θρίαμβον, εἰ πρὸς ἄλλο * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * * *

1 Inclus. addidit Sylb. CELLAR.

2 Pro ἀδελφικῆς haud dubie legendum ἀδελφῆς: & cum in sequentibus non Constantii, sed Magnentii fiat mentio, Constantii nomen inserendum est, totusque locus ita interpolandus; Νεπωτιανὸς δὲ τὸν Κωνσταντίου ἀνεψιὸν, ἐξ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς γεγεννημένον. Latina brevius ita sonant, Νεπωτιανὸν δὲ, τὸν Κωνσταντίου ἀδελφιδοῦν, seu τὸν ἐξ ἀδελφῆς Κωνσταντίνου γεγεννημένον. SYLB.

3 Male lectum in MS. Μυργῇ. CELLAR.

4 Deest βλάβην, vel simile quid. Sequentis periodi defectus aliquo modo suppleri potest. Reliqua vero explebit, cui integrioris codicis meliore fato dabitur copia. Ego, quae potui, in medium contuli. SYLB. Erat mutilus locus, nec vano forsan στοχασμῷ, ut sententia compleretur, vocem βλάβην, saepissime laudati Sylburgii consilio, adjecimus. CELLAR.

BRE-

SEXTI RUFI FESTI

BREVIARIUM

RERUM GESTARUM P. R.

CUM INTEGRIS

SYLBURGII, CELLARII, HAVERCAMPI

ET

SELECTIS ALIORUM ADNOTATIONIBUS

AC

SEX CODICUM MSS. CONLATIONIBUS

RECENSUIT, SUASQUE ANIMADVERSIONES

ADJECIT

HENRICUS VERHEYK.

AEQUO LECTORI S. D. HENRICUS VERHEYK.

Eutropii novam Editionem adornaturo, praeter ceteros quotidie evolvendos scriptores, inprimis hic auctor saepe adeundus fuit, quia aequalis, eamdemque historiam conscripsit non modo, verum etiam descripsit ita, ut ipsa Eutropii verba non raro repraesentet, unde utrumque conferenti non pauci in Rufo errores obcurrerunt, quos ex altero emendare, & in integrum restituere non ita videbatur difficile, sed in haec tempora differre malui, quod praeëuntibus Viris Doctis Eutropio Rufum, nihilo minus dignum, in quem operam conferrem, submittendi consilium inieram.

Ut etiam hic, quibus ad hanc editionem adornandam necessariis subsidiis fuerim usus, ratio supersit reddenda.

Aditus ad Codices MSS. mihi nullos patere videns vetustiores Editiones investigavi diligenter, ut saltem has haberem, quarum auctoritate nonnullas conjecturas & emendationes confirmarem. Quaecumque autem Cuspiniani, qui Rufum conlatione Codicum MSS. primus emendavit, doctisque scholiis inlustravit, editionem praeierunt, squalidum semper & depravatum exhibuisse auctorem Cellario quum dicuntur,

sui desiderium non relinquunt, earumque frustra quaesitarum, quas Floro, Justino, aut Historiae Romanae Scriptoribus adjunctas in Bibl. Lat. Jo. Alb. Fabricius, & Praef. ad Florum C. A. Dukerus V. C. recensuere, jacturam sarcire judicamus singulis suis locis per nos subjunctas Variantes Lectiones, & Animadversiones, quas praeter suas & Cuspiniani, ex Memmii Libro, Editione Romana Tifernatis, Goltzii, Meibomii aliorumque congestas, ad Historiae Romanae Scriptorum Editionis suae calcem rejecit Fridericus Sylburgius egregie de Nostro meritus, ita ut ab ejus Lectione nihil fere recedat Gruterus, cui tamen Rufum in capita distinctum debemus. Gruteri autem & Belgarum editionis Lectionum, si qua esset, varietatem contulit Christophorus Cellarius, qui in hoc auctore inlustrando ceteris facile palmam praeripuit. Cellarii vero discrepantes Lectiones ac notas, suis perpaucis tamen, & conlatione Cod. MS. Leidensis, cujus in praef. meminit, sed negligentius inspecti novum exhibui conlationem, auctas Eutropio suo submisit Sigebertus Havercampus V. C. Has etiam omnes, ne quid in hac editione desideraretur, Sylburgianis subjunxi. Quum tamen se ultimam Cellarii editionem, qua Halae Magd. A. 1698. typis descripta ipse semper usus eram, secutum fuisse testaretur Havercampus, priores etiam videndi cupiditas incessit; propterea quod Cellarianae editionis A. 1679. meminerat Fabricius; Anni vero 1678. ad Nobiliss. Nic. Heinsium

Jo. Columbus, Syll. Epist. a Cl. Burmanno ed. T. v. *Ep.* CLXVIII. *Sed neutram reperire potui, & an exstarent, ut dubitarem, posterioris ab Havercampo & me consultae fecit praefatio, quae, quod in iterata Eutropii a Cellario itidem A.* 1678. *primum,* 1698. *secundum typis descripti editione secus factum, prioris nusquam mentionem injicit. Cum nihil tale speranti ultro mihi obtulit exemplar illud A.* 1678. *Cizae inpressum Cel. P. Burmannus Sec. cujus in Eutropii Codicibus subministrandis facilitatem etiam ante expertus fueram. Haec vero quin eadem editio sit, quam in seq. annum rejicit Cl. Fabricius, nullus dubito, quia in Suppl. T. III. p.* 112. *posteriorem ipse vocat* alteram. *In hac vero, quam in illa, ut fit, secus sensisse Virum Eruditissimum e suo loco subjectis alterius notis liquebit, quas ideo addidi, quod meam sententiam mutatae confirmant.*

His itaque auxiliis, quibus meas qualescumque Animadversiones adjeci, multo auctior prodiisset Rufus, quam olim. At quo ornatior nunc prodeat, idem illud Burmanni fecit munus, quod praeter desideratam editionem, quinque Codd. MStorum Conlationum copiam fecerit, ut omnium ingratissimus essem, nisi Viro Eximio publice gratias agerem. Ad oram enim illius exemplaris quatuor MSS. Conlationes adleverat Vir omni meo praeconio major P. Burmannus Patruus, quorum tamen unus a capite ad calcem erat conlatus, ceteri non nisi ad ad C. XIII. *unde ad Catalogum Bibl. Lugduno-*

Batavae ante, ut videbatur, negligentius inspectum, fuit recurrendum, eventu non infelici; nam in Supplem. exemplar Goltzianum, ad cujus oram eaedem, ut suspicabar, conlationes notatae dicebantur, offendi; neque inspectum fefellit opinionem. Ad Exemplaris enim hujus oram non solum eorum, quos conferre instituerat Cel. Burmannus, MStorum Conlationes perpetuae erant adlitae, sed & ab altera manu alterius MSti conlatio ad calcem rejecta. Ipsa Goltzii editio, cujus & contextus & marginis Lectionum varietatem una contuli, suoque loco subjeci, Brugis Flandrorum A. MDLXV. *est inpressa.*

Quae autem e MStorum conlationibus prae ceteris se commendabat, e Libro Membranaceo erat descripta, ut ad finem haec demonstrant; Hic Nonnii liber membranaceus scriptus est a Joanne Carpensi cive Ferrariae 24 Februarii 1468. collatum ad exemplar Sex Rufi a Goltzio impressum Brugis Flandrorum anno 1565. *Initio autem haec* Alvari Nonnii lectionis varietas descripta. *In notis, ut a Cod. Leidensi, quem litera* L. *signavi, ceterisque distinguatur, literam* N *praefert.*

Ab altera manu tres reliquae erant conlatae, quarum prima Pithoei Codicis conlatio in fine haec adscripta habet: Contuli cum Pithoei Parisiensi antiquius edito (*cujus semel in Var. Lect. mentio fit*) & B. b. utroque Basileensi MS. ex Bibliotheca Pe. Pithoei Parisiis 1578. In altero exemplari MS. *reliqua ne divinando quidem conjicere potui, quamquam hunc fuisse Cod. MS. puto, cujus conlatio ad oram erat adlita,* (*quia*

(quia, cum de altero mentio fit, Parif. *vocatur) per nos litera* P. *distincta.*

De Basileensibus B. pr. *&* B. Sec. *vocatis; praeter jam dicta, nihil habeo, quod addam.*

Quintus autem est codex membranaceus, quem sibi suo aere comparaverat V. Cl. P. Burmannus Sec. prioribus minime inferior. Praefigebatur.

Francifco Borgiae Viro claro, facri aerarii Praefecto & VII viro Camerae Apoftolicae Pomponius Laetus.

Adfero tibi Romanas Hiftorias annorum mille C. & paullo amplius (quam fcio fummopere placere) in compendium redactas ab Rufo Fefto aliter propter magnas occupationes, quas in rebus publicis adfidue habes, legere non posfes, poft paullo addam ipfe usque ad occafum imperii, quin a militibus avaricia principis dilaceratae provinciae direptaeque fuerunt. Id qualecunque fuerit non ingratum lecturis fore exiftimo. Et non mihi fed tibi, cujus cauffa ad exitum labor pervenerit debere fe, qui legerint, fatebuntur. Infpice hoc interea memor literarum, felicesque tibi (quia mereris) prorogentur anni. *Post Festum ab eadem manu scriptum illud promissum opus altero duplo majus sequebatur cum hac inscriptione* Brevis Narratio de Hiftoria Romana, ab obitu Joviani usque ad interitum Heracliorum: ad Francifcum Borgiam. *Hunc autem ut ab utroque Basileensi distinguatur,* Burm. *adpello.*

Has vero discrepantes Lectiones diligentes notis inserui, etiam minutiores, quae saepe emen-

dandi ansam praebent sagaciori ingenio: neque ullis ad loca vel depravata vel suspecta immutanda abusus sum, nisi ubi major auctoritas accederet, & quorum quaedam vestigia ipsa servaret auctor: quemadmodum libelli argumentum, quod pro lubitu effingendi jus sibi vindicarunt, quotquot Festi opusculum manu vel typis exararunt, sed plenius, quam concinna ejus brevitas fert, e Goltziana lectione reposui.

Jam vero Rufi meritis, de quibus in praefationibus disseruit Cellarius, nihil habeo, quod addam, satis a viro Eruditissimo laudatis: etsi de ipso scriptore, ejusque nomine ac vita disputandi gratiam fecissent Docti, quam vellem: Quae enim voto satisfecit forsan D.G. *Molleri Dissertatio, de Sexto Rufo a Cl. Fabricio memorata a me inveniri non potuit, ut dubia mihi & incerta videantur, quaecumque in medium prolata sint: Quae tamen hic propono, ut vera eruendi occasionem aliis darent. Neque enim inter Doctos convenit, quod nomen Nostro fuerit, quem* SEXTUM RUFUM *vocant Cuspinianus, Camers, Goltzius, J. Scaliger, Is. Casaubonus & Ez. Spanhemius.* FESTUM RUFUM *Volaterranus, Th. Valoesius Anglus, & H. Valesius, comprobantibus, quos ad Aurel. Victorem laudat Schottus, duobus Codd. MSS. antiquissimis.* RUFUM FESTUM *Codd. Pithoei & Nonnii, ac Leidensis.* FESTUM RUFUM AVIENUM *mavult tamen Pithoeus suspicatus, quae etiam J. G. Vossii de Hist. Lat. opinio est, Nostrum & Avienum, cujus varia exstant poematia,*

eum-

eumdem esse, quemadmodum in MStorum Collationibus Ruso Nostro illius Avieni opera video adscripta Dionysii Periegesin *&c. nomine e Pithoei quodam Epigrammate* Avienii *addito*, Avienii gentile erit nomen, quod fere in *ius* exit, ut gentis Tulliæ, Corneliae &c. Tullius, Cornelius, Porcius &c. Forte dictus est SEX. AVIENIUS RUFUS & sequiori aevo praenomen in Festi abierit *&c. Verum, etiamsi Nostro* Avienii *vel* Avieni *nomen fuerit, ab altero tamen distinguendus non solum, quod is Graecarum Literarum peritissimus esset, Noster plane rudis, ut ad Ammian. Marcellinum*, L. XXIX. *c.* 2. *observat H. Valesius, sed etiam quod aetas obstet; qui enim Valentiniani & Valentis temporibus se aevo graviorem profitetur, juvenis esse non potuit sub Theodosio, cum sua Saturnalia scriberet Macrobius, a quo inter eorum interlocutores Avienus relatus est. Unde cum Nic. Antonio Bibl. Vet. Hisp. utrumque distinguendum esse recte judicat Fabricius. Verum hic, quod alibi observavi saepius, accidisse opinor, ut diversos, sed eodem nomine aut munere conspicuos, confundant Docti. Uti enim sub Diocletiano Sextus quidam Rufus vixit, quem Romae descriptionem consignasse e Blondo & Marliano refert Vossius, sic plures dein fuisse, quamquam diversos, quis in Historia tam hospes & peregrinus, qui neget? Plures Eutropios, Festos plures, plures etiam Avienos iisdem fere temporibus Historia ejus aevi exhibet, ut quinque vel sex etiam consula-*

vi dignitate insignitos commemoret Fabricius. Quantum tamen e conlatis manu & typis descriptis Codicibus colligere potui; verum nomen fuisse videtur SEXTUS RUFUS FESTUS, *quae quoque Th. Rheinesii & J. Gothofredi est sententia: Ut* Sextum Rufum, *an* Rufum Festum, *dixeris, perinde sit. Nisi* Rufus Sestus *antea scriptum fuerit, quod pro* Sextus *poni ignorantes Librarii in* Festum *mutarunt. An vero, etiamsi Festi nomen, eum Consularem faciemus, quia hoc & nomine & munere insignitus quis eo tempore venit? cum & consulari & proconsulari dignitate plures Festi fuerint gavisi.* Festi Syriae consularis *meminit Libanius;* Festi Asiae proconsulis *idem, Amm. Marcellinus, Eunapius & Zosimus:* Festi Graeciae proconsulis *Inscriptiones exstant apud Gruterum, Fabrettum ac Sponium.* R. *etiam* Festi V. C. de se ad Deam Nortiam *Epigramma in Anthol. Vet. Lat. L. I. Ep.* LXXIX. *Ed. Cl. Burmanni & Diss. Cannegieteri ad Avianum. An vero hic unus idemque, & si sit, an Noster? Qui Syriae consularis, quin postea Asiae proconsul fuerit cum aliis vix dubito: an Noster, haereo. Si vero Graeciae proconsulatum gesserit, an ejus Linguae plane rudis? quamquam & prior opinio nondum mihi liquet. Valesius quidem ad Marcellini verba d. l.* Festus quidam Tridentinus . . . administrata Syria, Magisterioque memoriæ peracto . . . regere Asiam proconsulari potestate exorsus *cet. nullus dubitat, quin hic sit Noster, propterea quod* Magisterii memo-

moriæ *mentio fit*, *&* *in titulis* Dictator *audit Rufus. Sed*, *quemadmodum in aliis Epigraphe desideratur*, *sic in aliis variat*, *quamquam saepe plenior* Sexti Rufi V. C. Dictatoris, Magistri militum. *ut Librariorum titulos pro arbitrio effingentium inconstantiam videas. Nec Cellarii cum Sponio literas* V. C. Virum Clarissimum *potius*, *quam* Virum Consularem *interpretantis rejicio conjecturam*, *quod pro his totidem literis* Viri Illustris Festi *&c. legitur in Nonnii Conlatione. Pari modo perperam praeferunt*, *si eumdem Nonnii Cod. excipias*, *qui diserte* ad Valentem Principem *legit*, *omnes* Valentiniano *dicatum opusculum: quem errorem praeter H. Valesium ad Amm. Marcellinum*, *videre Gothofredus ad legem* quisquis *& J. G. Walchius praefat. ad Cellarium Epist. c.* 3. *&* 8. *ut notat Fabricius Supplem. T. III. p.* 113. *qui ad Valentinianum* II *Aug. retulit T. I. p.* 611. *quamquam Salmasium Epist. p.* 21. *Valentiniani extremis temporibus Rufum scripsisse*, *eidemque suum dicasse libellum voluisse in notula monemur*, *quod e dicto Salmasii loco colligere non potui*, *sed divisionem*, *cujus meminit Rufus*, duas Aquitanias inter & Novempopulanam *non nisi extremis Valentiniani Imperii temporibus esse factam: de opere autem illi Principi dicato nihil. Cellarius certe*, *cum vulgatam lectionem in priore vindicasset*, *in posteriore alteram reposuit certa ratione*, *quam reddit*, *inpulsus. Ad Valentinianum II. scripsisse non potuit Festus*, *qui Principis*, *cui opusculum dicavit*, *impe-*

pe-

perium incepisse tradat A. MCXVII. *quo e Nostri calculo Valentinianus I. & Valens imperare coeperunt. Neque huic libellum consecratum aperte docet clausula*, ut ad hanc ingentem de Gothis, etiam Babylonicae tibi palma pacis accedat. *Nihil enim ad Valentinianum, qui in Occidente, sed Valentem, qui in Oriente regnabat, pertinet illa victoria: Bellumque illud Gothicum incepit anno Imperii tertio, duravitque triennium, ut sexto anno pax facta sit, quo tempore Rufum scripsisse & absolvisse hoc opusculum recte judicat Pagius. Quamquam ei non adsentior, ut contra Valesium ad Theodoretum contendit, Valentem Gothis rebellantibus & Thraciam dein vastantibus Valentiniani opem implorasse, unde ei, qui omnia pro arbitrio egisse, ita ut Valens quasi apparitor ei morem gessisset, eidem Pagio dicitur, tamquam Victori hunc libellum inscripsisse forte alii conjiciunt, nam eam fuisse negatam, tradunt Theophanes, Theodoretus & Cedrenus, quamquam tota res Doctis merito suspecta. Postea vero, cum graviores incursiones fecere iidem Gothi, non a Valentiniano fratre, nam hic jam obierat, neque ejus filio Valentiniano II. qui puer quadriennis, sed altero fratris filio & successore Gratiano auxilium petiit Valens, quo non exspectato & inconsultius cum Gothis solus congressus periit. His vero & aliis meis conatibus fave, Aeque Lector, & vale.*

ACA-

ACADEMIAE FRIDERICIANAE
CURATORIBUS SUPREMIS
VIRIS ILLUSTRISSIMIS

JOANNI FRIDERICO DE RHETZ,

E T

DANIELI LUDOLPHO L. B. DE DANKELMAN,

POTENTISSIMI ELECTORIS BRANDENBURGICI CONSILIARIIS STATUS INTIMIS, HUIC ETIAM GENERALI RERUM BELLICARUM COMMISSARIO,

PATRONIS MAXIMIS

CHRISTOPHORUS CELLARIUS.

NNUM, VIRI ILLUSTRISSIMI, calendae Januariae communi omnium laetitiae aperiunt, quod lucem hanc pleraeque gentes pietatis munere, hoc est votis & gratulationibus transmittunt. In ea enim opinione omnes sunt, ut ex anni auspicio futuri temporis augurium captent, quamcumque sibi felicitatem ex calendis illis, si bene transactae fuerint, liberali spe promittentes. Nec falso forsan ita homines ominantur, quod quae vota eo die figuntur mutua, si rite nuncupata sunt, non possunt infructuosa ita esse, ut non impetrent iis mortales,

tales, quae precati a Dei benignitate fuerant. Qui mos cui potius quam mihi, aut quando magis, quam hoc tempore convenit? CURATORES estis Fridericianae: mihi, quae curis vestris atque consiliis instituuntur, ut singula perficiantur, uni nunc providendum est. Quartum annum jam agit Fridericiana, & feliciter agit, tuta sub potente praesidio sui CONDITORIS, aucta nuper EJUSDEM liberalitate insigni, certa etiam vestro nutu & consiliis, quibus se regi non ingrata recordatur, quoties haesitat in re dubia; & per VOS sublevari, quae ad augustum SERVATOREM suum referri vult. Mirum sane, VOS tantis rerum gerendarum curis oneratos non minorem rei litterariae, in majus provehendae, rationem habere, quam si huic uni vacaretis. Sed hæc vis excellentis est ingenii, & generosi amoris erga praeclaras litteras & studia humanitatis, ut inter gravissimi momenti curas, quibus distenti estis assidue, nec eas intermittatis, quae rerum Academicarum sunt; & magnis auctibus litterarum incrementa producunt. Multa & eximia sunt; quae Academiae praestitistis, quae referre omnia nec temporis hujus est, nec vestra concedit moderatio. Illud autem nequaquam silentio est dimittendum, quod bis nuper egregio merito litteraturam elegantiorem, nunc a plerisque locis, etiam Academiis, exsulantem, serenissimis auspiciis in Fridericianam reduci, cura, consiliis, ope adlaborastis, & ut salubre initium hujus rei jam factum sit, vestro incredibili studio

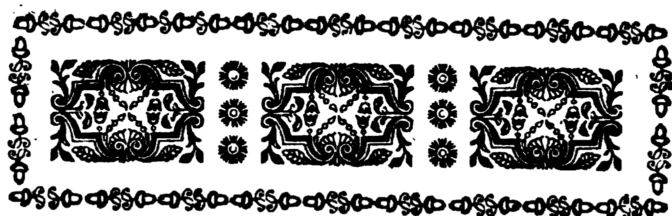
per-

perfeciſtis. Credite mihi, ſummi PATRONI, non noſtris finibus hujus praeclari inſtituti fama continetur. Late illa emanavit, & in exteros ſe populos quoque infudit, qui laudant inceptum, ejusque AUSPICEM in coelum tollunt, nec veſtris conſiliis, hortatibus, & ſtudio quid debeatur, non intelligunt. Exemplo veſtro excitati plures idem adgredientur, & reſuſcitandis illis ſtudiis, quae ſepulta jacuerunt, operam dabunt ita, ut prima VOS gloria illius inſtituti maneat. Quod ſi exteri quoque VOBIS gratias agere geſtiunt; quid nos decebit & Muſas noſtras, quibus praecipue illud conſilium veſtrum ſalutare fuit? quod quia ita in publicam laudem exiit; utique publice factum veſtrum celebrandum eſt, ut, quo omnibus conſulere voluiſtis, ejus omnes etiam VOS auctores fuiſſe cognoſcant. Ego ſane, litterarum ſacris antiſtes praepoſitus, inprimis me id agere inſtitui, ut, quantum in me ſitum eſt, ne ingratae unquam noſtrae Muſae videantur. Alii privatim gratias agant, quas nec nos agere deſinemus: quod vero beneficium publicum factum eſt, &, ex veſtra cura & commendatione, publico ſumtu ſuſtentatur; utique publice decet declarari, quanta in nos veſtra benevolentia ſit, & quae in nobis veſtri amoris atque gratiae obſervantia. Quod ergo mihi nunc ſubnatum eſt opusculum, VOBIS, PATRONI ſummi, tanquam primitias collegii elegantiorum litterarum, veſtro ſtudio atque conſiliis inſtituti, dico atque offero, ut ſi qua gratia hujus libelli

erit,

erit, veſtri una meriti memoria apud quoscunque lectores conſervetur. Id tantum rogo, ut, quo in me animo ſemper fuiſtis, hunc etiam libellum, obſervantiae meae teſtem, ſuſcipiatis, & ſtudia noſtra noſtrorumque, ut facitis, ſemper habeatis VOBIS commendata. Quod praeterea adferam, nihil habeo, voto & precibus epiſtolam finiturus. Innumerae, ſcio, VOS circumſonant gratulationes: hoc vero ingenue adfirmo, in tanto numero non ullam eſſe, quae fide noſtram & ſinceritate antecedat. Quod veſtra ſalus, quod eadem noſtra expetit, non tantum publicum morem ſequuti, ſed ſingulari etiam ratione inducti (quamvis & hanc pro publico eſt, cui veſtris meritis conſuluiſtis) his, inquam, rationibus inducti & ego & Muſae noſtrae, praeſertim amoeniores illae, quae ſtudiorum elegantiam pariunt, precamur, ut auſpicatiſſima haec calendarum lux & VOBIS & veſtris exorta ſit familiis, & deinceps ſaepius oriatur, quo rebus MAGNI PRINCIPIS gerendis ſufficiatis, & patriae, & in ea Fridericianae ſalutem, ac elegantiorum litterarum collegii ſtabilitatem & incrementum curare, ac meritorum gloria, ut digni eſtis, conſtanter poſſitis frui. Sic bene mihi, & bene Muſis, earumque ſoboli huic Sexto Rufo, cujus nunc cauſſam ago, bene per VOS fore confido, ſi qualemcunque veſtris oculis expono, ut ſoliti eſtis, benigni faventesque ſuſceperitis. Halae calendis Januariis CIϽIϽCXCVIII.

PRAE-

PRAEFATIO CELLARII NOVA AD LECTOREM.

ROMANI imperii provincias exhibeo, auctore illo delineatas, cui Valens imperator illud injunxerat. Plerique SEXTUM RUFUM vocant, e quibus Josephum Scaligerum, Isaacum Casaubonum, & Ezechielem Spanhemium, viros magnos, nominasse sufficiat: alii RUFUM FESTUM, e quibus Henricus Valesius in praecipuis est, haud dubie auctore nominis antiquo, hoc est manu exarato codice usus: cui idem videtur Festus esse, qui Zosimo, Suidae, Eunapio ob saevitiam notatus est. Sunt, qui utrumque componant, SEXTUM RUFUM FESTUM appellantes, in quo

duces video non minus claros viros & veterum librorum scrutatores Thomam Reinesium & Jacobum Gothofredum. Quisquis fuit, vir eruditus fuit & historiarum peritus, vel ideo commendandus juventuti, quod Romanorum res universas, victoriis & partis provinciis distributas, brevi summa exponit atque designat. Aequalis fuit Eutropio, & eidem, cui ille, imperatori scripsit, sed paullo post illius editum breviarium, quo saepe numero ipse usus est, uti idem Scaliger ad Eusebium, in Ammianum Valesius, in Jornandem Lindenbrogius observarunt: ipse postea ab S. Hieronymo & Paullo Orosio excerptus non uno loco. Scripsisse fertur anno Christiano CCCLXIX, Valentiniano N. P. & Aurel. Victore Coss. qui annus Valentiniani erat quintus: quod laudatus vir Jac. Gothofredus ex fine libelli collato cum Ammiano, ad legem VII. Cod. Theod. de metall. probat. Adjunxi antiquum Indicem Provinciarum, *Antonii Schonhovii, primi editoris nomine eruditis notum, ut de provinciis notitia plenior uberiorque existat.*

CHRI-

CHRISTOPHORI CELLARII
PRAEFATIO
VETUS
AD LECTOREM.

SEXTUM RUFUM, vel, si mavis, RUFUM FESTUM, Eutropio nostro iisdem auspiciis, quibus ille prodiit in lucem, nunc subjicimus. Gemellos scriptores qui dixerit, eum minus existimamus aberrare. Uterque enim Romanae Historiae compendium scripsit, idque ab Urbe condita ad sua deduxit tempora; alter copiosius quidem, alter strictim & brevissime. Fratribus quoque Augustis scripserunt & suam dedicaverunt operam, Eutropius VALENTI, VALENTINIANO Rufus. Ex quo perspicuum est, tempore conjunctos fuisse, qui ad Principes fratres suas direxerunt epitomas. Uter horum major fuerit, priorque scripserit, ex eo videtur non dubium esse, quod Eutropii verba Rufus sæpe transscripsisse deprehenditur. Quum ergo eodem tempore, eodem etiam animo, ut nempe Principes suos, rerum imperitiores, erudirent, eandem historiam composuerint; quid ni, si unus in lucem prodierit, alterum quoque sibi comitem atque socium postulet? præsertim quum ita se mutuo declarent atque explicent, ut neuter satis distincte intelligi queat, nisi alterius accesserit interpretatio. Non parvi olim utriusque laborem aestimatum fuisse, de Eutropio exinde constat, quod non solum *Paeanius* & *Capito* in Graecam Linguam transtulerunt, sed *Hieronymus* etiam, Eusebiani Chronici liberior interpres, ejusdem verbis usus fuit: de Sexto Rufo vero, quod Jornandes, pro temporis conditione non ignobilis scriptor,

de Regnorum Succeſſione, Rufum aeque ſequutus eſt, atque Eutropium ante Hieronymus. Poſt haec in tenebris jacuit Sextus noſter, & ſi quando prodiit, ita tamen ſqualidus fuit depravatusque, ut parum probaretur eruditis ingeniis. Tandem de ipſo meritus eſt *Jo. Cuſpinianus*, dum codicum collatione correxit, doctisque Scholiis illuſtravit. Nec minora Rufus *Sylburgio* debet, qui ſuo illuſtri operi, quod *Rom. Hiſtoriae minores ſcriptores* continet, hunc quoque Sextum intereſſe voluit, ſed denuo caſtigatum, accuratiusque perpolitum, adeo, ut *Gruterus* nihil mutatum, quod ex collatione obſervamus, *Auguſtae Hiſtoriae ſcriptoribus*, quos uno volumine edidit, hunc quoque adjunxerit. *Belgae* etiam, ut ſolent, non exiguam operam in Rufo emaculando locaverunt. Quibus omnibus ſic uſi ſumus, ut per *Cuſpinianum* & *Sylburgium* imprimis nos profeciſſe fateamur. Notas ſubdidimus, ut ſuccincta brevitas illuſtraretur, ſi obſcuritatem attulerit: etiam ratio redderetur lectionis, quam ex pluribus ſumus imitati. Sectiones ſeu *Capita*, in margine adſcripta, a Grutero accepimus. Sunt vero, qui Rufo conciſam brevitatem objiciunt, & Hiſtoricam ubertatem in eo deſiderant, nec dignum habent, qui Hiſtoricis accenſeatur. Sed eſto, brevitate artari (hoc enim ipſi propoſitum fuit:) res multas tamen & magnas brevibus verbis complexus eſt: fac etiam, Hiſtoricum non eſſe; eſt tamen calculator Hiſtoriarum, qui aere breviori in ſummam collegit, quae alii verboſius & per ambages enarraverunt. Quid multa? Omnibus, qui noſtrum carpunt, incomparabilis *Scaliger* opponi debet, qui in Euſebianis Notis tantum Sex. Rufo tribuit, quantum vix ulli Hiſtoricorum. Hic nobis eſt inſtar ampliſſimi theatri, quum vere reprehendi nequeat, quem *Scaliger* laudandum duxit, & ipſe ſaepe laudavit.

*D. N.

[1] D. N. VALENTI, IMPERATORI, PIO, [2] PERPETUO, [3] SEMPER AUGUSTO,

SEXTUS [4] RUFUS, [5] V. C.

REVEM fieri clementia tua [6] praecepit. [7] Parebo libens praeceptis; [8] quippe cui desit facultas latius eloquendi: [9] ac morem sequutus calculatorum, qui ingentes summas [10] aere breviori exprimunt; res gestas signabo, non eloquar. Accipe ergo, [11] quae brevi-

[1] D. *N. Valenti*,] In Cuspiniani editione inscriptio est haec: *Sex. Rufi Viri Consularis Rerum gestarum populi Romani Epitome; de Regia, Consulari, & Imperiali dignitate, atque accessione Rom. imperii: ad Valentinianum Imp.* Sequens inscriptio in eadem editione his verbis est contexta; *Pio Perpetuo Dno Valentiniano Imp. & Semper Augusto, Sex Rufus V. C.* In duobus MSS. antiquissimis auctor hic nominatur *Festus Dictator*; ut testantur Andreae Schotti Notae in Aurelii Victoris Epitomen, num. 67. Petrus Pithoeus e Libb. MSS. nominat *Festum Rufum Avienum*: Sicut etiam Raphaël Volaterranus Anthropol. L. 19. Rufum, cujus Rerum Romanarum exstat Epitome, male *Sextum* vulgo pro *Festum* appellari tradit. In argumenti quoque titulo variatur. Varinus Camers Annotat. in Solinum, hunc librum vocat *Sexti Rufi de trib. Rom. imperii generibus, Regio, Consulari, & Imperatorio*; ut Cuspinianus paullo ante: Thomas Valoesius Anglus Comment. in Aug. de Civitate Dei, appellat *Festi Rufi de Provinciis imperii Rom.* Goltzii inscriptio, *Sex. Rufi V. C. Dictatoris Magistri militum. Breviarium Rerum gestarum pop. Rom.* illius temporis stylum magis resipere videtur. SYLB. Omnes libri *Valentiniano*. sed clausula, *ut ad hanc ingentem de Gothis etiam Babylonicae tibi palma pacis accedat*, satis convincit *Valenti*, qui Orienti imperabat, & bella Gothica gesserat, non fratri, inscriptum libellum esse. CELL. In Ed. Gruteri hic libelli est tititulus. *Sexti Rufi V. C. Dictatoris, Magistri militum, Breviarium rerum gestarum Populi Romani, ad Valentinianum Augustum.* Dein inscriptio haec; *D. N Valentiniano Imperatori, Pio, Perpetuo, Semper Augusto. Sextus Rufus V. C.* Titulus in MS. Leid. ita concipitur *Russi Festi Viri Consularis, Rerum gestarum Populi Romani, Valentiniano Imperatori, & Semper Augusto, Liber. Liber Primus feliciter incipit.* Inscriptio haec est. *Nostro perpetuo Dominio Valentiniano, Imperatori & Semper Augu-*

rici, Histri, Liburni, Dalmatae, domiti sunt: [1] ad Achajam transitum est: Macedones subacti: cum Dardanis, [2] Moesis, & Thracibus bellatum est: etiam ad Danubium usque perventum. In Asia, expulso Antiocho, primum pedem [3] posuere Romani: Mithridate victo, [4] Ponti regnum occupatum; & Armenia minor, quam idem [5] tenuerat, armis obtenta est: in Mesopotamiam Romanus pervenit exercitus: cum Parthis foedus initum est: contra [6] Corduenos ac [7] Saracenos & Arabas bellatum est, Judaea omnis victa est: Cilicia & Syria in potestatem populi Romani venerunt. Aegypti reges [8] foederati erant. Sub IMPERATORIBUS vero [9] per annos

Illyricum: & mox *Istri.* Steph. Byz. & *Istros* agnoscit & *Istrios.* SYLB. Leid. *India*, *Illyrici*, *Hystri* . . . *domati sunt.* Burm. *Inde Ilyricum. Histri Liburni & Dalmatae.* P. *Illyricum* . . . *Dalmatiae.* B. pr. *India Illyricum Istrii.* P. & G. m. etiam *Illyricum.* iidem *Istri.* B. sec. *Histria.* N. *Histri.*

1 *Ad Achajam*] *In Ach.* B. sec. mox *transivimus* Burm.

2 *Mysis* pro *Moesis;* more Graeco Codd. quidam. *Etiam* abest a Rom. & Cusp. ed. SYLB. Leid. corrupte *cum Dardanis universis*, *Iusis contractibus debellatum.* Burm. *Misis.* G. m. *Mysiis.* P. *cum Mysiis.* N. *Misiis.* B. uterque mox *tracibus.* P. *etiam* non agnoscit: pro eo *&* legit B. pr.

3 *Posuere*] P. *posuerunt.* Burm. *posuimus.*

4 *Ponti regn. occ.*] *Pontus ejus regn. est occ.* B. sec. *regnum ejus* N. *est* addunt quoque P. & Burm.

5 *Obtinuerat: armis obtrita atque obtenta est.* Cuspin. SYLB. *Tenerat*, *armis obtrita* deleto *est.* Leid. qui corrupte, ut solet, seqq. *in Mesop. Rom. exercitus cum praesidiis latum est: Judaea omnis:* ceteris deletis. Plenior Burm. *& Armenia minor, quam idem tenuerat armis obtenta, Majorque accessit profligato Tigrane, direptis Tigranocertis.* mox B. pr. transponit *exerc. perv.* Burm. *noster penetravit exerc.*

6 *Corduenos*] Quidam libri *Carduenos* vocant per *a.* Olim Carduchos appellatos fuisse, docet Thesaurus Ortelii. SYLB. Corduenen, Armeniae vel partem, vel contiguam, Pompejus occupavit, Afranio duce, & Tigrani reddidit. Dio Cass. L. XXXVII. 85. Adde nostrum c. 20. Videtur eadem, quae Gorduene Plinii, Ptolemaei, Appiani: & Gordiaea Strabonis ac Stephani. Vid. Vales. ad Amm. XVIII. p. 200. CELLAR. Vide, quae diximus ad Eutrop. L. VIII. c. 3. *Cardonees* P. B. pr. & N. *Carduenos* Burm. & B. sec. *Arabes* P. *Jud. omn. vict.* absunt a N. *Est* delet Burm. uti etiam *&*, Pro *P. R.* legit *nostram.* sed B. sec. *Syriae . . . pervenerunt.*

7 *Saracenos* uno *r* scribunt etiam Suidas & Steph. Byzant. SYLB. Plinius VI. 28. conjungit Saracenos cum Nabataeis, nam & ipsi gens Arabica, vagabunda, nomen sortita ab Arabico *Saraka*, quod praedari & furari sonat. Hieronymus Epist. 129. ad Dardanum: *Arabes & Agareni, quos nunc Saracenos* vocant. CELLAR. De *Saracenis* latius agemus ad cap. XIV.

8 *Foederati erant*] Rom. *foederati sunt.* A Memmii Cod. periodus haec abest. SYLB. *Manserunt* Burm.

9 *Per ann. quadr. sept.*] Burm. CCCCIX. *&* *mens.* VIII.

1 Quum

nos quadringentos ſeptem, [1] quum diverſa reipublicae fortuna multi principes imperarent, acceſſerunt tamen [2] Romano orbi Alpes maritimae, Alpes [3] Cottiae, Raetiae, Noricae: Pannoniae, Moeſiae; & omnis ora Danubii in provinciam eſt redacta: [4] Pontus omnis, Armenia [5] major, Oriens totus cum Meſopotamia, [6] Aſſyria, Arabia, & Aegypto, ſub imperii Romani jura tranſivit.

IV. Quo autem ordine ſingulas provincias Romana reſpublica [7] adſequuta ſit, [8] oſtenditur ita. [9] Pri-

1 *Quum diviſa Reſp. fortuna multiplices* Leid. & mox *tum* pro *tamen* (quod e Rom. & Cuſp. addidit Sylburgius) ut ſaepius *tm* & *tn* a librariis confundi ad Eutrop. non uno loco oſtendimus. P. & B. pr. ac Burm. *tamen* ſervant, ſed delent B. ſec. & G. *Tum* N.

2 *Romano orbi*] Cuſpin. edit. *Romanae urbi & Romano imperio Cantabri & Aſtures; Hiſpani ab Auguſto ſubacti: Alpes maritimae, Alpes Cottiae, Alpes Rhaetiae, Noricus, Pannoniae, Moeſiae, & omn.* SYLB. Leid. *Romanae urbi* . . . *Alpes Cotiae, Reciae, Muſuae* cet. Burm. *adceſſerunt tamen Romano orbi Alpes maritimae, Cotiae Rheticeque, Panneniae, Norici, Moeſia, & omnis terra Danubii in provinciae formam red. eſt.* B. pr. *Cotiae, Retiae*, P. *Gotiae*, . . . *Myſiae*. G. m. *Cocciae* . . . *Myſia*. N. *Cociae* . . . *Miſſiae*. G. *Rhetiae*.

3 *Alpes Cottiae*] Vide Sueton. Neron. XVIII. Eutrop. VII. 14. CELLAR.

4 *Pontus omnis*] Regio Aſiae ſub Euxino Ponto. Bithynia quidem, & Pontus Mithridatis, provinciae ſub conſulibus factae: Paphlagonia vero, Mithridate victo, ſuis regulis redditae, quibus exſtinctis, illorum regnum provinciae ab Auguſto adjectum fuit. Strabo XII. CELLAR.

5 *Armenia major*] Omnes libri *Armenia minor*. Supra autem ſub conſulibus dictum, quod *Armenia minor armis obtenta ſit*. Tunc quidem Dejotaro, Galatiae Tetrarchae, conceſſa fuit, iſque rex Armeniae hujus a Senatu appellatus; Hirt. Bell. Alex. c. 67. inde aliquamdiu regulos a Romanis accepit. Strab. L. XII. Tacit. II. 9. 2. donec in provinciae formam redacta ſub Veſpaſiano fuit: ſed Major Armenia, quam Trajanus provinciam fecit, niſi heic memoretur, neglecta omnino in hoc cenſu fuit, quod indignum eſt de Auctoris induſtria judicare CELLAR. *Minor* cum Sylburgio, aliisque ſervant omnes Noſtri Codd. Errorem vero e ſcribendi ratione *Mnor* natum bene vidit & emendavit Cellarius. Burm. tamen pro eo legit *Armeniaeque* non male: cum modo utramque imperio acceſſiſſe tradat.

6 *Aſſyria, Arabia cum Aegypto* Cuſpin. SYLB. *Aſſyria* Cuſpin. & Belgicae editt. At Sylburg. & Grut. *ac Syriis*. Sed *Syria* ſub conſulibus, victore Pompejo, provincia facta, excepta Commagene, quam Tiberius ad jus Praetoris tranſtulit, & iterum Veſpaſianus, poſtquam ſub Cajo Regulum receperat. Vid. Caſaub. ad Suet. Veſp. c. 8. CELLAR. Leid. legit *Oriens totus, aeque* (*f. atque*) *Meſopotamia, ac Syrii, Arabia, & Aegyptus* . . . *tranſierunt*. Burm. *Totus oriens cum Meſop.* . . . *conceſſerunt*. pro *Aſſyria* G. m. *Aſſyrii*. B. ſec. *Aſſyriis*. B. pr. *Aſſyria Arabiae*. P. *Aſia*. G. m. B. ſec. & N. *Aegyptus*. P. & N. *jure*.

7 *Adſequuta ſit*] Leid. *eſt*. nec ſecus P. & B. pr. & Burm. *adſecuta* N. *Autem* abeſt a Burm.

8 *Oſtendam ut infra* Cuſp. *Oſtendam ita infra* Memm. SYLB. *Ita oſten-*
di-

[1] Prima provinciarum *Sicilia* facta est. [2] Eam victo Hierone, [3] Siculorum rege, Marcellus consul obtinuit. Deinde a praetoribus [4] recta est; postea commissa est [5] praesidibus: nunc [6] a consularibus administratur. *Sardiniam* & *Corsicam* [7] Metellus vicit: qui

ditur infra Vulg. *ostenditur ita intra* Leid. sed recte delevit Cellar. ineptum *intra*. HAVERC. Minus attente: Nam *infra* diserte codex ille exhibet. *ita infra ostendetur* etiam Burm. *ita infra* P. *infra ostenditur* P. ut, etsi ineptum videtur V. Cl. vix dubitem, quin sit ab auctoris manu.

1 *Prima provinciarum Sicilia cet.*] Consentiunt omnes scriptores. Unde Cicero Verr. II. c. I. *Nam cum omnium sociorum provinciarumque rationem diligenter habere debetis, tum praecipue Siciliae, Judices, plurimisque de causis. Primum quod omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam fidemque populi Romani applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperii est, provincia est appellata* cet. Egregiam vero Marcelli in Sicilia perspectam virtutem vide eumdem persequentem cap. 2. De ipsa autem historia consule V. D. ad Eutrop. II. c. 19. *Facta est Sicil.* P. & Burm.

2 *Eam victam* Leid. & mox *commissa praesid. nunc a Consf. ministratur.*

3 *Syracusanorum* Burm.

4 *Recta est; postea commissa est praes.*] *Recta est* P. & Burm. ceteri delent *est*. N. vero alterum *est* non agnoscit. Alii legunt *est commissa*. Burm. *est concessa*.

5 *Praesidibus*] Salmasius ad Spartiani Hadrian. c. 13. hoc explanat. *Cave*, inquit, *appellationem praesidis ad proconsules & propraetores etiam extendas. Praeses quidem generale nomen de provinciae administratore: proprie tamen sic dicti, qui minores provincias, quae a solis procuratoribus regebantur, administrabant. Itaque in illis provinciis procurator & praetor idem. At qui in provinciis proconsularibus procuratores erant Caesaris, hi non praesides, sed procuratores tantum dicebantur, & rem fisci curabant, nec ullam, nisi in fiscalibus causis jurisdictionem habebant.* CELLAR.

6 *Nunc a Consularibus*] Cave, hos cum proconsulibus confundas, quibus haec minor dignitas est, major tamen, quam comitum ac praesidum. *L. un. C. Th. de consular.* Et plurium sunt provinciarum consulares: paucarum, id est maximarum dignissimarumque tantum, proconsules. Vide Notit. Dignitat. sub finem etiam hujus, cap. proconsularis provincia a Consulari distinguitur. CELLAR.

7 Memm. Cod. *Metellus vicit; qui de Sardis triumphavit. rebellare saepe Sardi.* SYLB. Livii Epit. 17. Florus II. 2. 15. & Eutrop. II. 20. *L. Cornelium Scipionem* de Sardinia triumphasse tradunt: L. autem Caecilium Metellum postea de Poenis egisse triumphum splendidissimum, iidem auctores reddunt, Liv. Epit. 19. Flor. II. 2. 87. & Eutrop. II. 24. CELLAR. Corrupte, ut solet, Leid. *Metellus vicit, triumphavit de Sardis, juncta administratione Consularium, quae insularum fuerat, quae suos praetores habuit, nunc singulae a praetoribus reguntur.* P. & Bas. pr. delent etiam *qui &*. Burm. autem *qui Et* i. e. *etiam*, non vero agnoscit *de Sardis*. servat tamen *rebellavere saepe Sardi*. uti & N. ac B. sec. Delet vero B. pr. Sed errat, & diversorum temporum historias confundit auctor. Alterum patet ex iis, quae Cellarius observat: alterum e seqq. liquebit. Nam L. Caecilium Metellum post Scipionis de Sardinia & Corsica triumphum, de Poenis, non de Sardis triumphasse recte quidem Cellarius: verum hoc accidit A. U. C. DIII. quum Rufus, nisi omnia me fallant, ad longe posteriora respexit tempora, nempe A. DCXLI. cum M. Me-

qui & triumphavit de Sardis, [1] qui rebellavere saepe. Juncta administratio harum insularum fuerat: post [2] quaelibet suos praetores habuit: nunc singulae a suis praesidibus reguntur. In [3] *Africam* pro defensione Siculorum [4] Romana transmissa sunt signa. Ter [5] Africa rebellavit: ad extremum, deleta per [6] P. Scipionem Carthagine, provincia facta est: nunc sub pro consulibus agit. *Numidia* ab [7] amicis regibus tenebatur: sed Jugurthae, ob necatos

M. Metellus, qui biennio ante consul fuerat, proconsul de Sardis triumphum egit, eodem die, quo de Thracibus frater ejus C. Caecilius Metellus. vid. ad Eutrop. IV. c. 25.

1 *Qui rebellavere saepe.*] Rebelles Sardos, & de rebellibus victorias notavit Liv. Epit. 20. & L. XLI. c. 17. & extremo libro eodem, cet. CELLAR. Hanc periodum respuit Cod. L.

2 *Quaelibet*] Addidi e Cuspin. Contra pronomen *suis* abest a Cuspin. & Memm. libro. SYLB. *Quaelibet* abest a Burm. *Juncta administratione consulariumque insularum fuerat, quae suos praet. hab.* B. pr. mox *suis* abest a P. N. & Burm.

3 *In Africam*] Contra Afros in Sicilia saepius & feliciter a Romanis pugnatum. Vid. ad Eutrop. L. II. c. 18. 19. 20. Postea vero in Africam ipsam bellum contra Hamilcarem translatum, & Manlio Volsoni & M. Attilio Regulo mandatum, qui quam prospere rem gesserint, vid. ibidem c. 21. *In Africam p defensionem.* B. pr.

4 Goltzii margo. *Romana arma transmissa sunt.* SYLB. Sic etiam Leid. & B. pr. *Rom. signa transm. sunt* N. sed tota periodus abest a Burm.

5 *Ter Africa rebellavit*] Ad tria bella Punica respicitur, ut *rebellare* sit contra amicum aut foederatum populum arma movere. Sic quoque Silius L. I. v. 8.

Ter Marte sinistro
Juratumque Jovi foedus, conventaque patrum
Sidonii fregere duces. CELLAR. Eutrop. L. IV. c. 6. *Philippo rege Macedoniae mortuo, qui & adversum Romanos bellum gesserat, & postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus in Macedonia rebellavit.* & alibi saepius.

6 *Per Africanum Scipionem Carthago* cet. Leid. *per Africanum Scipionem Carthagine* B. sec. *Per P. Scipionem Carthago* P. N. qui *est facta* transponit. *Per P. Scipionem Africanum* Burm. & mox *consularibus* pro *proconsulibus*, uti & Rom. & Cusp. ed. monente Sylburgio, quibus adstipulantur P. B. pr. & Burm. Deleta autem Carthago est per Scipionem, Scipionis, qui bello Punico secundo finem imposuit, & hinc Africani nomen meruit (vid. ad Eutrop. L. III. c. ult.) nepotem itidem Africani nomine insignitum. Eutrop. L. IV. c. 12.

7 *Ab amicis regibus*] Masinissa & Micipsa, hujusque filiis. Sed statum Numidiae post Jugurtham victum, vide in Historia nostra antiqua. CELLAR. *Regibus* abest a Leid. qui mox *sed Jugurtha ob necatos Adherbalem & Hiempsalis filios Micipsae regis bellum inditum est.* Bellum hoc adversus Jugurtham prius Cos. Calpurnio Bestiae cum legato M. Scauro mandatum vid. ad Eutrop. IV. 26. cet. dein, quia hic Jugurthae pecunia corruptus injussu Senatus & P. R. pacem fecerat, uti & per fratrem successor ejus Sp. Posthumius Albinus, missus est Q. Caec. Metellus, qui bello finem facile imposuisset, sed mota ei invidia, succedens Marius Jugurtham una cum rege Mauritaniae Boccho superavit, at Bocchus, quia

tos Adherbalem & Hiempsalem, [1] Micipsae regis filios, bellum indictum est: & eo per Metellum consulem attrito, per Marium capto, in populi Romani potestatem Numidia pervenit. *Mauretaniae* a Boccho [2] rege obtentae sunt. Sed subacta omni Africa, Mauros Juba rex tenebat; qui in caussa belli civilis, [3] ab Julio Caesare victus, mortem sibi propria [4] manu conscivit. Ita [5] Mauretaniae nostrae

tradiderat Jugurtham Syllae Marii Quaestori, veniam impetravit. Vid. ibid. Hoc est, quod Auctor dicat, Mauritanias a Boccho obtentas fuisse. Jugurthae enim tempore *Numidia* extendebatur a fluvio Ampsaga ad fluvium Mulucham, quem male ad Eutrop. L. IV. c. 27. inter oppida recenset Doctissima Femina. Mauritania a Mulucha ad fretum Herculeum & Africae finem, Bocchi regnum. Hinc Mulucha terminus regnorum Bocchi Jugurthaeque Melae L. I. c. 5. vid. & Strab. XVII. p. 817. Sed Jugurtha subacto ejus regni Numidiae pars accessit regno Bocchi, pars abnepotibus Massinissae, Hiempsalis filio aliisque, Vid. Plutarch. Mar. p. 412. ita ut nunc Mauritania a freto extenderetur ad Ampsagam, complectens veram Numidiam, solo Mauritaniae nomine.

1 *Filios Micipsae regis*] B. pr. & N. *&* *eo* absunt a Burm. qui mox per *C. Marium*. P. *in potest p. R.*

2 *Boccho rege*] *Rege* addidit Sylburgius e Cuspin. Abest a Leid. qui mox pro *in caussa* cet. legit *in omen* & *Augusto* pro *Julio*: transponens *sib. mort.* Praeter P. ceteri omnes *rege* non agnoscunt. *Rege* Burm.

3 *Ab Julio Caesare*] Burm. *a C. Caesare*. B. uterque *ab Augusto Caesare* sed male. *a Julio*.

4 *Propria manu*] Ad Jubam Pompeji partes securum confugerant Pompejanorum reliquiae, quarum duces a Caesare victi quum aut mortem sibi ipsi conscivissent, aut a Victore interfecti essent, ipsi Juba & Petrejus fugam capessivere, sed metu, ne in Caesaris quoque potestatem venirent, gladios in se invicem strinxere, ita ut Jubam peremerit Petrejus: vid. quae diximus ad Eutrop. VI. 23. Hinc vel cum Eutropio, unde haec hausta, errasse Rufum liquet, qui Jubam manu sibi ipsum intulisse narret, aut vulgatae *propria manu* praeferendam lectionem Ed. Rom. P. G. & B. pr. ac L. *propria voluntate*. Nihil horum agnoscit Burm.

5 *Ita Mauretaniae nostrae*] Non statim, Juba majore extincto, Mauretania provincia facta, sed Bocchi regnum quidem Octavianus IIIvir in provinciae formam redegit, postea vero cum reliqua parte permisit Jubae filio, amico suo, cui Ptolemaeus successit, Antonii & Cleopatrae ex filia nepos, quem C. Caesar propter divitias necavit. Claudius demum omnem Mauretaniam subegit, inque Caesariensem & Tingitanam divisit. Dio Cass. L. XLIX. 51. 53. 60. Strabo L. XVII. Add. Hist. Antiq. CELLAR. Post Bocchum *Mauritania* iterum divisa fuit in *Mauritaniam Numidicam*, inter Mulucham & Ampsagam regnum Jubae, qui hinc a Rufo *Mauros* tenuisse dicitur, & *Mauritaniam* inter Mulucham & Malvam fluv. regnum Bocchi Minoris, qui, ut Juba Pompeji, partes Caesaris tempore belli civilis secutus fuit, & *Mauritaniam* a Malva ad Fretum Herculeum Bogudi etiam Caesariano datam vid Plin. V. 2. Hirt. B. Afr. c. 23. cet. Sed illo Bogude per Bocchum minorem expulso, ejus pars cessit Boccho, & hinc rursus *Mauritania* & *Numidia* vocari coeperunt, & utraque Jubae minori, qui a

ſtrae eſſe coeperunt: ac per [1] omnem Africam ſex provinciae factae ſunt: [2] ipſa ubi Carthago eſt [3] proconſularis; Numidia conſularis; [4] Byzacium conſularis; Tripolis, & Mauretaniae duae, hoc eſt [5] Sitifenſis & Caeſarienſis, ſunt praeſidales.

V. *Hiſpanis* primum [6] auxilium adverſus Afros per [7] Scipiones tulimus. Rebellantes Luſitanos [8] in Hiſpania per Decimum [9] Brutum obtinuimus; & usque [1] Ga-

a Caeſare in triumpho ductus fuerat, ab Auguſto donata vid. ad Eutrop. Verum hujus Jubae filio Ptolemaeo per Caligulam occiſo (Suet. c. 26.) factae ſunt duae provinciae Mauritaniae.

1 *Per omnem Africam ſex provinciae*] Totidem enumerantur apud Gruter. pag. 363. inſcr. 2. Poſtea, reducta Tingitana & Mauretaniis in unam contractis, additaque Sardinia, ſeptem ab Juſtiniano factae, *lib.* 1. *C. de off. Pr. Afr.* §. 2. Cellar.

2 *Ipſa ubi Carthago eſt proconſularis:*] Provinciis poſteriori aevo nomen metropolis impoſitum fuit. Carthago proconſularis, id eſt provincia proconſularis, in qua Carthago caput eſt. Sic lib. 1. C. de off. Pr. Afr. §. 2. *Tingi, &, quae proconſularis antea vocabatur Carthago, & Byzacium, ac Tripolis, rectores habeant conſulares.* Et lib. VIII. C. Theod. de decurionib. *Filios decurionum per provinciam Karthaginem muneribus civicis adgregari praecipimus.* Cellar. *Africa proconſularis, in qua eſt Carthago, Num. Conſ. Thyzatium Conſularis, Tripolitana Maurit. d. h. e. Caeſarienſis & Sitiphenſis ſunt praeſidiales* Burm. *Num. Conſ. Byz. Conſ.* per lacunam abſunt a N. *Byzac. Conſ.* abſunt a P. *Duae Maur.* B. pr. *Citifenſis* N. *Sitiveſis* B. pr. *Sitineſis* P. *praeſidiales* idem, B. pr. & G. m.

3 *Carthago proconſularis, Numidia conſularis;*] Manifeſtum diſcrimen inter proconſularem & conſularem provinciam. Adde modo dictam *lib.* 1. §. 2. *C. de off. Pr. Pr.* Idem diſcrimen inter rectores, proconſulem & conſularem, *lib.* VIII. *pr. C. Th. de Cohortal.* Cellar.

4 *Byzacium*] Cuſpinianus hanc lectionem reſtituit. Plinius lib. V. cap. 4. *Libyphoenices vocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio CCL. M. paſſ. per circuitum, fertilitatis eximiae, cum centeſimas fruge agricolis foenus reddente terra. Hic oppida libera. Leptis, Adrumetum, Ruſpina, Thapſus.* Solino quoque cap. 40. laudatur a fertilitate *Byzacenus ager.* Cellar. *Byzantium* Leid.

5 *Sitifenſis*] Medio aevo Tingitana provincia contributa fuit Hiſpaniae, *cap.* 3. *extr.* Caeſarienſis autem vetus Mauretania nove in duas provincias diviſa, & pars orientalis, *Sitifenſis*, a nova metropoli Sitifi, dicta: occidentalis & amplior, *Caeſarienſis Mauretaniae* nomen ſervavit. v. Geogr. Med. aevi Cellar.

6 *Auxilium adverſus*] *Aux. adverſum Afr. per Scipionem* B. pr. *primum adv. . . . auxilium tulimus* Burm.

7 *Per Scipionem* Sing. num. Memm. Cod. Sylb. *Per Scipionem adverſu Vafros* Leid. Pluralem praeferendum docet Hiſtoria, quam latius deſcribit Eutrop. per totum librum III.

8 *In Hiſpania*] abſunt a Burm. *Luſitanos. Hiſpaniam per* P.

9 *Per Decimum Brutum*] Vellej. II. 5. Flor. II. 17. Cellar. Praeter hos etiam Eutrop. L. IV. c. 14. magnificum Decimi Bruti de Luſitanis ac Gallaecis triumphum enarrat: unde etiam patet hunc in Leid. male vocari *Decium.* B. pr. diſerte *Decimum.* Ceteri *D.*

[1] Gades ad Oceanum mare pervenimus. Postea ad Hispanos tumultuantes [2] Decius Junius Silanus cum exercitu missus, eos vicit. Celtiberi in [3] Hispania saepe rebellavere: sed misso minore Africano, cum excidio Numantiae subacti sunt. [4] Omnes paene Hispaniae occasione belli [5] Sertoriani, per [6] Metellum & Pompejum in [7] ditionem nostram acceptae: postea, prorogato [8] in quinquennium imperio, a Pompejo

1 *Usque ad Gades & Oceanum pervenimus* Cusp. & Memm. mox *post* pro *postea* Cusp. & Memm. mox *post* pro *postea* Cusp. & Rom. a quibus quoque absunt *Decius Junius*. Sylb. Mox. Leid. sic *Post ad Hispanos Celtiberos, qui qui in Hispania saepe rebellabant, misso Juniore Scipione cum* &c. Burm. & *usque Gadis* (ut supra *Alpis*) *ad oceanum pervenimus*. *Tumultuantes Hispanos*. P. & N. *post ad Hisp.*

2 *Decius Junius Silanus*] Marcum Silanum Livius dicit XXVI. 59. qui Scipioni, in Hispaniam eunti, *adjutor ad res gerendas datus est*. Cellar. Livii testimonio Rufum erroris recte arguit vir D. Nam hic Silanus diversus est a Dec. Junio Silano, qui praetor a Macedonibus accusatus post laqueo vitam finivit Liv. LIV. 9. & ab altero Dec. Jun. Silano, qui cos. cum Murena occurrit apud Eutrop. L. VI. c. 16. & forsan *Marci*, ut hic legendum esset, filius. & vellem, Burm. lectionem alii confirmarent, qui diserte *M. Junius Silanus vicit*, deletis quoque *cum exercitu missus eos*. N. *tumultuantes Syllanus missus eos vicit*. B. pr. & N. *postea ad Hispanos Celtiberos, qui in Hispania saepe rebellabant misso*. cet. reliqua delens. B. sec. *tumultuantes Sylla missus eos vicit, Celtiberi in Hisp. rebellavere: sed*. P. *exercitus cum*.

3 *In Hispania*] Rom. *cum Hisp.* mox Rom. & Cusp. *minore Scipione* Sylb. Qui legit *Juniore*, quod praefert etiam Leid. mirum ni ad imitationem Eutropii L. IV. c. 12. *Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit, ut* —— *ipse Africanus Junior vocaretur*. Hic autem de Numantinis bis triumphavit vid. ibid. c. 17. 19. Burm. *sed eo misso Aimiliano Scipione cum excid.* pro *Africano* etiam B. pr. N. & G. m. *Scipione*, quod delet P. legunt. pro *minore* B. pr. & N. *Juniore*: quod Sylburgii & Cod. L. lectionem confirmat.

4 *Omnes paene Hispaniae*] Multitudinis numero, quia plures erant provinciae in Hispania, quae mox narrantur. Notanter autem *paene* addit, quia Cantabri & Astures non prius, quam ab Augusto, sunt perdomiti. Cellar. Sic *Hispaniarum res* Eutrop. L. III. c. 17. & pari modo c. 15. *Omnes fere Hispaniae, ad Scipionem uno animo, transierunt*. Et de ipso hoc Sertoriano bello *Metellus*... *cum impar pugnae solus putaretur, Cn. Pompejus ad Hispanias missus est*. & *finis ei bello datus est per Cn. Pompejum . . . & Q. Metellum Pium: atque omnes prope Hispaniae in ditionem P. R. redactae sunt*. L. VI. c. 1. Burm. *Omnis paene Hispaniae* de more, quod semel dictum. *prope* pro *paene* B. sec. *Sert. occas. b.* Bas. pr.

5 *Sertoriani* abest a Leid.

6 *Per Metellum*] Metellum Pium, jam grandem natum. *Eutrop.* VI. *cap.* I. Cellar. *Per L. Metellum & per Cn. Pomp.* Burm.

7 *In ditionem*] *In dicionem* Goltz. marg. & mox *prorogato quinquennii imperio*. Sylb. Qui *deditionem* legit mox Leid. *in ditionem acceptae sunt*. deleto *nostram*. N. *in deditionem*. at *in ditione nostra* B. uterque.

8 *In quinquennium*] *Imperio in quinquennio* N. *quinquennii imperio* B. pr. & G. m. mox *sunt* Burm. & G. delent. pro *domitae* Burm. *attritae*.

1 Can-

pejo perdomitae ſunt. Ad extremum quoque ab Octaviano Caeſare Auguſto Cantabri [1] & Aſtures, qui freti montibus reſiſtebant, deleti ſunt. Ac per omnes Hiſpanias ſex ſunt provinciae; [2] Tarraconenſis, Carthaginenſis, Luſitania, [3] Gallaecia, [4] Baetica. Trans fretum etiam in ſolo terrae Africae [5] provincia Hiſpaniarum eſt, quae Tingitanica Mauretania cognominatur. Ex his [6] Baetica & Luſitania conſulares; ceterae [7] praeſidales ſunt.

VI. Cum *Gallis* graviſſima bella populus Romanus [8] habuit. Galli enim etiam [9] illam partem Italiae, in [10] qua nunc Mediolanum eſt, usque ad [11] Rubiconem fluvium tenebant; in tantum [12] viribus freti, ut Romam ipſam bello peterent; & caeſis exercitibus Romanis apud [13] Alliam fluvium, moenia urbis in-

1 *Cantabri & Aſtures*] Leid. corrupte *Cantabres & Hauſtures* delens ſeq. *nunc*. P. *Cantabri Haſtures*. G. *Cantabri Aſtures*. ſed N. non agnoſcit *Aſtures*, uti nec Burm. qui ſic legit *Demum ab Octavio Caeſ. Aug. perdomitae. Catabri, qui freti montibus reſiſtebant, ac deleti & per omnis Hiſpanias ſex ſunt nunc provinciae*. P. mox delet *Ac*. Baſ. pr. *nunc ſunt prov.*

2 *Tarraconenſis* &c.] *Taraconenſis* B. pr. *Terrac.* ſec. *Carthaginenſis* Burm. & G. *Karthaginenſis*.

3 *Gallaecia*] Vulg. *Gallicia*: rectius *Gallaecia*, ut apud Ptolemaeum, Strabonem, Dionem. Sextae provinciae nomen peti poteſt ex Ver. 20. In Notitia Imperii, quinque tamen numerantur Africae provinciae: duae Conſulares, Byzacium & Numidia: tres Praeſidales Tripolitana, Mauritania Sitifenſis & Mauritania Caeſarienſis. mox Rom. *transfretana etiam inſula terrae Africanae* ut & Cuſp. *trans fretum etiam inſula terrae Africae*. Sed verior eſt lectio Goltzii. Seq. Cuſp. *Tingitana cognom*. Sylb. *Galicia Betieba* ceteris usque ad *& Luſit.* deletis Leid. *Galletia* Baſ. pr. *Callectia* ſec. *Callacia* Burm. *Gallaecia* an *Callaecia*, (quod praeferendum vid. Dausquii Orthograph.) conſule ad Eutrop. L. IV. 19. Vinet. & ad Liv. Epit. LVI. Drakenb.

4 *Betbica* N. *Betica* Burm. *Transfretana* P. Burm. G. m. pro *in ſolo* Baſ. ſec. *inſula terrae Africae*. P. *inſula terrae Africanae*. B. *in ſolo terrae Africanae*. Burm. *inſula Africae*.

5 *Provincia Hiſpaniarum*] *Provinciae Hiſpaniae* B. pr. *quae Tingitanica cogn*. P. & G. m. *Tingitania Cogn*. B. pr. & Burm. *Tangitana Cogn*. N.

6 *Baetica & Luſitania conſulares:*] Olim proconſularis Baetica, *Plin.* III. *epiſt* 9. *n.* 2. nunc multis ademtis per novam Carthaginienſem, conſularis facta. Cellar. *Betica* Burm.

7 *Praeſidales*] Rom. & Cuſp. *praeſidiales*. Sylb. ſic P. & Burm. *Praeſidiales factae* G. m.

8 *Geſſit* Burm.

9 *Etiam illam*] Leid. *eam* deleto *etiam*.

10 *In qua*] Rom. & Cuſp. *Ubi nunc*. Sylb. Sic P. *eſt Mediolanum* N. *Mediolanus eſt* B. pr.

11 *Rubiconem fluvium*] Inter Ariminum & Ravennam, qui terminus fuit Galliae Ciſalpinae. *Strabo lib.* v. Cellar. *Toneb. flev.* P.

12 *Viribus*] Abeſt a Leid. qui mox pro *peterent* legit *premerent*.

13 *Alium fluvium* Leid. *Alia flev.* P. & B. pr. *ad Alliam* Burm. ſed apud

intrarent, Capitoliumque obſiderent, ad cujus arcem ſexcenti [1] nobiles & ſenatores confugerant; qui mille [2] auri pondo ſe ab obſidione redemerunt. Poſtea Gallos [3] cum victoria remeantes, Camillus, qui in [4] exſilio erat, collecta de [5] agris multitudine, oppreſſit; aurum & ſigna; quae [6] Galli ceperant, reportavit. Cum Gallis multi conſules, [7] praetores ac dictatores eventu vario conflixerunt. [8] Marius Gallos de Italia expulit: & tranſcenſis Alpibus, feliciter [9] adverſus eos pugnavit. Caeterum [10] Cajus Caeſar cum decem legionibus, quae [11] quaterna millia militum Italorum

apud All. fluv. abſunt a B. ſec. pro *moenia urbis* Burm. *urbem.* pro *intrarent* idem *ingreſſi.*

1 *Nobiles & Senatores*] Cuſp. Sylb. Ceteri omnes *DC. nobiliſſimi Senatores*, ſupra fidem aucto Senatorum numero. Nam trecenti ex antiquo inſtituto, Dio Caſſ. 54. f. 606. Cellar. Leid. *Sexcenti nobiles ſimul Senat.* Burm. *arcem nobiliſſimi Senatores.* N. *arcem ſexdecim Senatores.* Baſ. pr. *arcem ſexcenti nobiliſſimi ſunt.* G. etiam *Nobiliſſimi.* pro *nobiles.*

2 *Mille auri pondo*] Cuſp. & Memm. *mille auri libris.* Leid. *mille auri libras . . . redimerent.* N. *mille auri libris ſeſe.* P. *mille auri pondo ſe obſid.* Baſ. pr. *milla auri libris ſe ab. cet.*

3 *Gallos victores*] Rom. & Cuſp. *Gallos cum victoria remean.* Sylb. Editionibus Rom. & Cuſp. quia N. Baſ. pr. & Burm. adſtipulantur, & hac locutione nihil eſt frequentius, in textum recipere non dubitavi. mox Burm. legit *M. Fuſius Camillus*, pro *Furius.*

4 *Exſilio*] Memm. *qui exſul erat.* Sylb. Ardeae exſulabat. Totam hiſtoriam Camilli dilucide tradit Liv. L. v. c. 43. ſeqq. Cellar.

5 *De agris*] Goltzii Marg. *ex agr.* Sylb. Et ſic Burm.

6 *Galli* abeſt a N. & Burm.

7 *Praetores & Dict.* P. *praetoresque dictatoresque* Burm. *evento* Baſ. pr.

8 *Marius Gallos de It. exp.*] Permixtos Cimbris & Teutonis, qui per Galliam irrumpebant. Cellar. Vid. ad Eutrop. L. v. c. 1. cet. Leid. *Maurus* pro *Marius.* Burm. C. *Marius.* mox *ſuperatis* pro *tranſcenſis.*

9 *Adverſus eos pugnavit.*] Ad Aquas Sextias. *Epit. Liv.* LXVIII. *Flor.* III. 3.

10 *Cajus*] *C.* omnes praeter B. pr. & Leid. qui non agnoſcunt.

11 *Quaterna cet.*] Hoc numero antiqua rep. legiones ſtabant. Liv. VII. 15. auctiores poſtmodum ſeu quinum millium erant, Idem XLII. 31. & quidem jam tum *ex vetere inſtituto.* Forte ergo ex antiqua forma metitur Rufus legionem, quemadmodum Eutrop. II. 6. ex nova & ſui temporis ſena millia ſingulis dat priſcae reip. legionibus. Ipſe quidem Caeſar L. v. c. 47. in duabus legionibus vix VII. millia babuit, quod belli caſibus imputandum rectius, quam conſilio & inſtituto. Cellar. Livius priori loco *legiones . . . quaternûm millium & ducenorum peditum, equitumque trecentorum.* Antea minor numerus vid. Glarean. ad Liv. d. l. poſt auctior. Id. Liv. L. XXII. c. 36. *Alii quatuor legiones novas ſcriptas tradunt, numero quoque peditum equitumque legiones auctas, millibus peditum & centenis equitibus in ſingulas adjectis.* poſtea etiam *ſex millium* facta legio Liv. XLII. c. 31. unde Eutropius in errorem incidit, qui jam ſub annum U. CCCXCII. legiones *Sex millium* facit, niſi Librarii notam numeri inverterint. Conſul. Lipſ. de Mil. Rom. L. II. Dial. v. & qui cum illo faciunt

Comm.

lorum habuerunt, per [1] annos octo ab Alpibus ad Rhenum usque [2] Gallias subegit: cum barbaris ultra Rhenum positis conflixit: in Britanniam transivit; decimo anno Gallias & Britannias [3] tributarias fecit. [4] Sunt in Gallia [5] cum Aquitania & Britanniis, [6] decem & octo provinciae: Alpes maritimae, provincia [7] Narbonensis, Viennensis, [8] Novempo-

Comm. ad Liv. L. xxII. c. 36. & Oudend. ad Sueton. Caes. c. 24. *Terna millia* L. *tercena millia* B. pr. sed addebatur *terna vel quaterna*. N. *Italicorum*. P. & Burm. *habuerant*.

1 *Per annos octo* & mox *decimo anno* recte vid. ad Sueton. Caes. c. 25. & Eutrop. vi. 17.

2 *Usque Gallias subegit*] Rom. *Galliam subegit: cum Gallis ultra Rhenum positis conflixit: per annos octo ab Alpib. in Britanniam usque transivit*. At Cusp. sic locum edidit; *quae quaterna millia militum Italicorum habuerant, Gallias subegit per annos novem: cum Gallis ultra Rhenum positis conflixit:* ab Alp. Britanniam usque transivit. Qua de re cum alios vise, tum Sueton. in Julio c. 25. Sylb. Leid. *usque ad Gallias transivit*: ceteris usque ad *decim. an.* deletis. Ceteri etiam variant, quorum N. ab *habuerunt* usque ad *Gallias* nihil agnoscit. sed ita legit, *Gallias subegit: cum Gallis ultra Rhen. pos. confl. per annos octo ab Alp. ad Rhen. usque Gallias transivit decimo anno Gallias tributarias fecit. Sunt Galliae &c.* P. *cum Gallis ultra Rh. pos. conf. per ann. octo ab Alp. in Britannia usque ad Gallias transivit*. Burm. *Gallias subeg. per an.* VIII. *cum Gallis ultra Rhen. pos. conf. per an. octo ab Alp. Britanniam usque per Gallias transivit* x. *anno Gallias Britanniasque trib. fec.* B. sec. *novem.* pro *octo.* mox *Britannias Gallias* P.

3 *Tributarias* ;ab est a Leid. uti & mox *provincias*.

4 *Sunt in Gallia*] Rom. & Cusp. *Sunt Galliae cum* &c. Sylb. Pari modo Leid. P. & B. pr. *Sunt in Gallia Aq.* Sec. *Galliarum cum, Aquitania & Britannis sunt provinciae.*

5 *In Gallia cum Aquitania & Britannis*] Tum temporis Aquitani a Gallis distinguebantur. Ammian. Marc. xv. 17. extrem. post enarratas Gallias: *Hae provinciae urbesque sunt splendidae Galliarum*. In Aquitania prima provincia est Aquitanica, &c. Ausonius de Urb. in Arelate v. 8.

Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato. Cellar.

6 Burm. & G. xviii. quod ideo monui, quia conjuncte scriptum Latinum esse negant alii, sed hoc alibi.

7 *Provincia Narbon.*] Cusp. *Provinciae (quae & Massiliensis dicitur) Ambianensis, Viennensis, Narbonensis, Novempopulonia: Aquitaniae duae, Cottiae Alpes, Maxima Sequanorum, Germaniae duae, Belgicae duae, Lugdunenses duae: In Britannia, Maxima Caesariensis, Britannia prima, Britannia secunda.* Memmii lib. *Cottias Alpes* vocat. *Gogias.* Pro *Maxima Sequanorum.* idem habet *Enesimam* (in margine *Biasimam*) *Sequanorum.* De Gallicis provinciis vise & Amm. Marcell. L. xv. Sylb. Leid. sic *provincia Arbionesis* (corrupte forsan pro Cuspiniani *Ambianensis*) *Narbonensis, Viennensis, Novempopulana, Aquitaniae duae, Alpes Gagiae. Maxima Sequanorum, Germaniae, Belgicae duae: Luigounenses duae, in Caesarea maxima Britannis Caesareum, prima Britannia, secunda.* P. *provinciae Albianensis, Viennensis, Narbonensis, Novempopularia.* N. *provincia Ambianensis, Narbon. Novempopularia.* Burm. *Alp. mar. Massiliensis quae provinciae dicitur, Ambian. Vienn. Narbon. Novempopularia.* mox *Lugdunensis duae* absunt a N. *Alpes Grajae, Lugd. duae* P. *Alpes Gagiae* N. & Burm. a *Maxime* usque ad *in Brit.* nihil agnoscit P.

populana, [2] Aquitaniae duae, Lugdunenſes duae, Alpes Grajae, Maxima Sequanorum, Germaniae duae, Belgicae duae: in Britannia [3] Maxima Caeſarienſis, [4] Flavia, Britannia prima, Britannia ſecunda.

VII. *Illyricum* [5] ab ora maritima paullatim adgreſſi ſumus. [6] Laevinus conſul Hadriaticum atque Jonium mare primus ingreſſus, maritimas obtinuit civitates. [7] *Creta* per Metellum [8] proconſulem, qui *Creticus* [9] dictus, provincia facta eſt. *Graecis* in fidem noſtram confugientibus, ad Achajam ac-

P. *Belgicae duae*, *Lugdunenſis duae* B. pr. *Enaxuma Sequanorum*, *Germaniae duae*, *Lugd. duae. Belgicae* Burm.

1 *Novempopulana*] Veteris Aquitaniae pars. Ammian. d. l. *Novem populi Auſci commendant*, & *Vaſatae*. Cellar.

2 *Aquitaniae duae*] De Galliarum diviſione, quae iſto aevo fuit, vide Lib. Provinc. Schonhovii, & Geograph. noſtram Medii Aevi. Cellar.

3 *Maxima Caeſarienſis &c.*] Vide eisdem in libris explicatum. Cellar.

4 *Flavia* abeſt a Rom. & Cuſp. ed. Pro eadem in quibusd. libris *Flocina* eſt, in aliis *Flotina*: ut teſtatur Goltz. marg. Sed *Flaviam* agnoſcit hic etiam Notitia imperii, ubi quinque recenſentur Britanniarum dioeceſes; hoc ordine, *Maxima Caeſarienſis*, *Valentia*, *Britannia prima*, *Britannia ſecunda*, *Flavia Caeſarienſis*. Sylb. Libellus Provinc. Schonh. itidem quinque, recenſet, *Valentiam* addens, ſed hanc non niſi a Theodoſio Auguſti eiusdem nominis parente Imperio adiectam, unde a Rufo memorari non potuit, bene ibi obſervat Cellarius. *Flavia* etiam abeſt a P. & Burm. qui tantum *Maxima Caeſarienſis. Britannia prima. Britannia ſecunda.* B ſec. *Flavia Caeſarienſis.* G. m. *Flocina vel Flotina.*

VII. 5. *Illyricum ab ora*] Rom. & Cuſp. *in Illyrico ab ora maritima paulatim regreſſi ſumus.* Sylb. Leid. *Illyrici ab ore marino paullatum aggreſſus.* N. & P. *in Illyricum ab ore maritime paul. regreſſi ſumus.* Burm. *In Illyricum ab ore maritime p. ingreſſum.*

6 *Laevinus conſul*] Quod primum Illyrium bellum Polybius II. 8. ſeqq. Eutropius III. 1. Flor. II. 5. & Oroſius IV. 13. ſcribunt, geſtum eſt conſulibus Poſtumio Albino II. & Fulvio Centumalo, medio inter I & II. Punica bella tempore. Laevini, vel Levinii, ut alii legunt, nulla mentio Cellar. *Levinius* P. B. pr. *M. Valerius Levinus* Burm. mox iidem & N. *Adriaticum.* pro *Jonium* G. ceterique *Jonicum.*

7 *Creta per Metellum proconſulem.*] Vide Florum III. 7. Eutropium V. 16. Fuit tempore piratici belli, unde cauſſa hujus, quod Cilices praedones hanc inſulam occupaverant. *Strab.* X. *p.* 328. Cur vero Creta in Illyrico numeratur, a qua tot maribus ſejuncta eſt? Illyricum heic non ſola eſt Dalmatia, ſed *Illyricum magnum*, una ex quatuor praetorii praefecturis, cui & Macedonia & Achaia cum inſulis ſubiectae erant. Vide *cap. 7. extrem.* Cellar.

8 *Proconſulem*] Quidd. Codd. *Conſulem*. Sylb. Pari modo P. & G. m. ac Leid. qui mox delet *eſt*. Vulgata tamen melior: nam Metellum proconſulem in Cretam miſſum, eamque tertio anno, quam profectus erat, in provinciam redegiſſe teſtes ſunt auctores, quos modo laudavit Cellarius.

9 *Dictus eſt* G. ceterique.

1 *Ali-*

accessimus. Athenienses, adversus Philippum, [1] Macedonum regem, auxilium nostrum petierunt. Libera diu sub [2] amicitiis nostris Achaja fuit: ad extremum [3] legatis Romanorum apud Corinthum violatis, per L. [4] Mummium proconsulem capta Corintho, *Achaja* omnis obtenta est. *Epirotae*, qui aliquando cum rege Pyrrho, etiam ad Italiam transire [5] praesumserant, victi: atque Thessali, simul cum Achivorum & Macedonum regionibus, nobis accesserunt. *Macedonia* ter rebellavit; sub Philippo, sub Perse, sub Pseudophilippo. Philippum Flamininus, Persen Paullus, Pseudophilippum Metellus oppressit: [6] quorum

1 *Athenienses &c.*] Hoc fuit secundum bellum, quod a Romanis contra Philippum gestum est, urgentibus Sociis & inprimis Atheniensibus triennio post, quam primum bellum, quod tredecim annis ante inceperat, finitum fuit. Vid. Comm. ad Eutrop. IV. I. *Macedoniae regem* P. *petiverunt* mox Burm.

2 *Sub amicitiis*] Cusp. & Memm. lib. *sub amicis nostris*. SYLB. Haud secus Cod. Leid. & Burm. Sed perinde erit, si alteram lectionem sensu capiamus, quo cum probatissimis scriptoribus alibi saepe Eutropius dixit *servitia* pro *servis*: *conjugia* pro *conjugibus*.

3 *Legatis Romanorum cet.*] Flor. II. 16. Epit. Liv. LI. 52. Vellej. I. 13. CELLAR. Adde, e quo haec hausta, Eutrop. L. IV. c. 14. *Legatio Romanis* B. pr. *ad postremum* P.

4 *Mummium proconsulem*] Goltzii margo *Consulem* SYLB. Leid. Sic *Legatus . , . violatus Nummium Consulem capta Corinthus*. Quae etsi corrupta Goltzianae marginis lectionem tamen probat, *consulem*: quod, si per plures Codd. liceret, vix dubium, quin praeferendum esset. Ita enim Eutrop. L. IV. c. 14. unde haec desumta. *Mumum* N. *Numium* B. pr. & P. qui cum B. pr. & Burm. *consulem* praefert. mox *Corinthus* B. pr.

5 *Praesumpserant*] Id est, ausi erant, quae notio huic verbo sequiore aevo accessit. Vid. Jo. Vorst. ad Sulp. Sev. I. Hist, c. 47. CELLAR. Leid. *praesumpserunt victi a Thessalis*. Nec secus B. pr. *& Thessalia* sec. *cum Pyrrho rege* G. *praesumserunt* etiam B. sec. *victi ac simul & Thessali* Burm. Bellum hoc adversus Pyrrhum Epirotarum regem gestum latius enarrat Eutrop. II. a c. II. seqq. ubi, quos laudant Viri D. alios vide auctores.

6 *Quorum triumphis*] Victoriis, metonymia consequentis. Ultima autem, sive Metelli victoria demum fecit provinciam. CELLAR. Recte. Victo enim per Flamininum Philippo, quibus legibus pax concessa fuerit, vid. apud Eutrop. L. IV. c. 2. &, etiamsi Perseo per Paullum superato, omnes Macedoniae urbes Romanis se dedissent, deque Perseo magnificentissimus actus esset triumphus, ei a Romanis leges datae sunt, in quibus, ut liberi essent Macedones. Vid. ibid. c. 7. 8. Quum vero Pseudo-philippus, qui Juventium praetorem vicerat, a Caecilio Metello hinc Macedonici nomine insignito caesus esset, Macedonia ad imperium Rom. accessit. c. 13. ut mirer, Ciceronem inter alios etiam quos hic laudat auctor, recensentem silentio praetermisisse Metellum. *Quid ego* (sic ait I. in Verr. c. 21. *de Marcello loquar, qui Syracusas, urbem ornatissimam, cepit? quid de L. Scipione,* qui

rum triumphis Macedonia quoque populo Romano adjuncta est. Illyricos, [1] quia Macedonibus auxilium tulerant, ex eadem occasione per [2] Lucium Anicium praetorem vicimus, & eos cum rege Gentio in deditionem accepimus. [3] Dardanos & [4] Moesos Curio proconsul subegit; & primus Romanorum ducum ad Danubium usque pervenit. Sub Julio & [5] Octaviano Caesaribus per Alpes Julias iter factum [6] est: *Alpinis* [7] omnibus victis, [8] Noricorum provinciae accesserunt. [9] Batone Pannoniorum rege subacto,

qui bellum in Asia gessit, Antiochumque regem potentissimum vicit? quid de Flaminino, qui regem Philippum & Macedoniam subegit? quid de L. Paullo, qui regem Persen vi ac virtute superavit? quid de L. Mummio, qui urbem pulcherrimam atque ornatissimam Corinthum .... Urbesque Achajae Boeotiaeque multas sub imperium populi Romani dictionemque subjunxit? Sylburgius & Cod. Leid. ceterique omnes. *Perseo* & *Perseum* legunt: alteram lectionem confirmat Rom. ed. eodem Sylb. teste. & perinde est vid. ad Eutrop. d. l. pro *Flamininus* male Leid. *Flamineus* quod ex corrupto Eutropii Codice pro *Flaminius*, ut ceteri Codd. legunt, & apud eum aliosque diversa gens saepius confunditur, aut a Librariis altera pro altera scribitur, ortum. Burm. *T. Quinctius Flaminius.* uti & mox *Paulus Aimilius ... Caecilius Metellus.* Mox delet *quoque.* cum L. & B. utroque idem Burm.

1 *Quia Maced. aux. tul.*] Rom. & Cusp. *qui auxil. Mac. tul.* SYLB. Pari modo Leid. *Statimque Ilaricos, qui aux. Maced. tul.* Burm. *Illirios* B uterque *qui* pro *quia* N. *auxil. Mac. tulerunt* idem & B. pr. *attulerant* P.

2 *Lucium Anicium*] Rom. & Cusp. *L. Manilium.* sed *L. Anicium* vocat etiam Sigonius. SYLB. Eutrop. IV. 8. CELLAR. Qui Eutropius *Anicii* victoriam enarrans male cognomen *C.* facit. Pro *Lucium Anicium* Leid. *auxilium* legit. G. *L. Anicium.* B. pr. *Ancilium.* sec. *Mancium.* P. & N. *Manilium.* Burm. *L. Manlium.* mox *oximus* P. *Gentium* N. & L. *Gentio* Burm.

3 *Dardanos & Moesos Curio*] Scribonius Curio ex Macedonia hoc bellum gessit, Sallust. Fragm. apud Nonium in *Dicere.* Eutrop. VI. 2. CELLAR.

4 *Moesos*] *Moesia* per *oe* legitur etiam in Vet. marm. Via Tiburtina, in quo est T. PLANCI PROPRAETORIS MOESIAE. itidemque in aliis aliquot monumentis. Sed Graeci *Mysos* & *Mysiam* per *y* scribunt: ut docent Suidas & Steph. Byzant. SYLB. qui dedit *Moesios.* quomodo legit etiam G. P. & N. *Mesiacos* B pr. *Maesos* Burm. qui mox *M. Scribonius Curio.* P. N. B. pr. *Curius.*

5 *Octaviano Caesaribus*] Leid. *Octavio Caesare.* P. *Octaviano Caesare.* B. pr. *Caesare Augusto.* Burm. *sub C. Caesare deinde sub Octavio Aug.*

6 *Est*] a P. abest.

7 *Alpinis omnibus*] Exceptis *Cottianis* XII. *civitatibus, quae non fuerunt hostiles*, Plin. III. 20. Et Nero demum, Cottias Alpes provinciam fecit. *Suet. cap.* 18. CELLAR.

8 *Noricorum provinciae*] Duae provinciae, Noricum Ripense & Mediterraneum. CELLAR.

9 *Batone*] Quem Augustus per Tiberium vicit. Suetonius quoque cap. 20. *Pannoniae* ducem appellat, at Dio Cassius, *Dalmatiae.* Fuit eodem in bello Bato quidam dux Breucorum, Pannonicae gentis; sed Bato Dalmata hunc ipsum interfecerat, antequam conficeretur bellum, nec ille Dalmata se Tiberio dedidit. Dio Cass.

acto, in ditionem nostram *Pannoniae* venerunt [1] Amantinis inter Savum & Dravum prostratis, regio [2] Savensis ac Secundorum [3] Pannoniorum loca obtenti sunt.

VIII. *Marcomanni* & [4] *Quadi*, de locis [5] Valeriae, quae sunt inter Danubium & Dravum, pulsi sunt: & limes inter Romanos ac barbaros ab [6] Augusto per Vindeliciam, per Noricum, Pannoniam ac

Cass. lib. LV. & LVI. & ab eodem, ut ex Ovidii *Pont. Eleg.* I. v. 46: colligitur, in triumpho ductus fuit. CELLAR.

Ibid. *Betone*] Rom. *Baucone*: & mox *in deditionem Pannoniae venerunt:*] Leid. *Bastone*. P. *Bancone*. N. *Bachone*. G. *Bathone* & sic Burm. *qui potestatem* pro *ditionem* legit: *deditionem* deleto *nostram* P.

1 *Amantinis inter Savum & Dravum*] Ptolemaeo II. 16. *Amantini* sunt in Pannonia inferiore ἐν μὲν τοῖς δυσμικοῖς μέρεσιν ἀρκτικώτεροι. CELLAR. Leid. *Amautunis* mox *Dravum*. N. *A mantinis inter Suavum & loca & Dravum*: deleto *prostratis*. B. pr. *Suavum*. P. *Salvum*.

2 *Savensis*] Cusp. *Suavensis*: minus recte. *Savensis* dicitur, a Savo fl. SYLB. Leid. a *prostratis* usque ad seq. cap. *pulsi sunt* nihil agnoscit. *Suavensis & sec. loc. Pann.* N. P. B. pr. *Suav.* etiam G. m. *Salv.* P.

3 *Secundorum Pannoniorum*] Secunda Pannoniae Moesiae proxima fuit, seu Inferior Pannonia, sive Secunda Consularis. *Ammian. lib.* XVI. *cap.* 18. CELLAR.

4 *Quadi*] Cusp. *Squadi*. Unde aliquis conjecerit legendum, *Suevi*, *Quadi*. Ortelii sane Thesaurus *Squados* non agnoscit. Pro *Valeriae* Rom. *Variae*. mox tamen eadem ed. *Valeriam* hic agnoscit, itemque Thesaurus Ortelii SYLB *Squadi* etiam Codd. quidam Eutrop. L. VIII. c. 13. IX. 8. quae scribendi ratio a Librariis orta: nam iisdem in locis *Quadri* legunt alii. *Suevi* tamen & *Quadi* ut apud Eutrop. & Amm. Marc. L. XVI. c. 10. Sic apud Capitol. in M. Anton. Philos. c. 22. conjunguntur: unde conjectura, cujus meminit Sylburg. non plane spernenda. *Marchomanni & Scadi* N. *Marcomani* P.

5 *De locis Valeriae*,] Valeria pars Pannoniarum, sive Pannoniae Secundae Danubium versus detracta nova provincia. Ammianus Marcellinus XIX. 23. *Imperator Valeriam venit, partem quondam Pannoniae, sed ad honorem Valeriae, Diocletiani filiae, & institutam & ita cognominatam* Uxor haec fuit Galerii Maximiani, *Eutrop.* IX. 22. CELLAR. *Valeriae quae sunt Dan. & Dr.* Burm. *Variae q* P. *Velariae* B. sec. *Danubium Dravumque* N.

6 *Ab Augusto per Vindeliciam, per Noricum, Pannoniam ac Moesiam*] Cusp. *ab Augusto per Vindelicum, per Noricum Pannon. & Moes.* SYLB Qui legit *ab Augusta Vindelicûm per Nor.* &c. locus in Cod. Leid. mire corruptus est.

Ibid *Ab Augusto per Vindeliciam, per Noricum*,] Sic Angelus Tifernas, Jo. Sambucus, Basileensis Hen. Petrus; & *ab Augusto per Vindelicum.* Jo. Cuspinianus, & quod ad casum verbi attinet, Jo. Camers. nam *per Vandalicum* expressit. At Sylburg. & Belg. *ab Augusta Vindelicùm*, quae quidem Ptolemaeo ita appellata fuit, non autem eo situ posita, ut inde terminus Romani limitis constituatur, qui citro ultroque procurrebat. Addo, quod in ceteris provincias, non urbes, Rufus facit limitem. CELLAR. Recte Cellarius: nam *Augusta Vindelicorum* urbs, *Vindelicia* ipsa regio, cujus incolae, *Vindelici* nec dubito, quin sua ex Eutropio

ac Moesiam, est constitutus. Trajanus [1] *Dacos* sub rege Decibalo vicit; & Daciam trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit; quae in circuitu decies centena millia [2] passuum habuit, sed sub [3] Gallieno imperatore amissa est; & per [4] Aurelianum translatis exinde Romanis, duae [5] Daciae in regionibus Moesiae [ac [6] Dardaniae] factae sunt. Habet *Illyricus* septem [7] & decem provincias: [8] Noricorum duas, [9] Pannoniorum duas, Valeriam, Saviam, Dal-

de more hauserit Rufus; sic enim ille L. VII. c. 9. *Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Raetiam, Vindelicos, Salassos in Alpibus, omnes Ponti maritimas civitates . . . Romano imperio adjecit Augustus.* Ceteri mire variant. Burm. *& barb. ab Augusto per Vindelicum & Nor. Pann. & Moes.* G. m. Cellario favet. sed contra N. & B. sec. *ab Augusto Vindelicum*. B. pr. & G. *Pannonias ac Moesias*. N. *Pannoniam & Messiam.*

1 *Trajanus Dacos* &c.] Eutrop. L. VIII. c. 2. *Daciam, Decibalo victo, subegit* Trajanus, *provincia trans Danubium facta . . . Ea provincia decies centena millia in circuitu tenet.* & L. IX. c. 8. *Dacia, quae a Trajano ultra Danubium fuerat adjecta*, sub Gallieno *amissa est.* c. 15. *Provinciam Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermisit*, Aurelianus, *vastato omni Illyrico & Moesia, desperans eam posse tenere: abductosque Romanos ex urbibus & agris Daciae, in media Moesia collocavit: appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit, & est in dextro Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva.* N. *Parthos* pro *Dacos*. mox ab altera manu *Decebalo & sic Inscript.* B. pr. *in solo Barbariae.*

2 *Passuum habuit*] N. P. Burm. & Leid. *in circuitu habuit dec. cent. m. p.* & mox L. pro *exinde* legit *inde*.

3 *Sub Gallieno*] N. G. ceterique *Galieno*. cui voci subjungit N. *autem*. Burm. pro *Imper.* legit *Aug.*

4 *Aurelium* N. Sed P. *deinde recepta* addit.

5 *Duae Daciae*] Ripensis & Mediterranea. Vide Notitias Provinc. CELLAR.

6 *Ac Dardaniae*] Absunt a Rom. ed. Cuspin. adnotat se in quodam exemplari & hanc loci hujus invenisse lectionem; *Pannorumque regem in certamine superans idem Lucius, in provinciam redegit utrasque Pannonias. Amantinos autem, qui inter Savum Dravumque flumina insident rege eorum interempto, ipsa vice Romanam fecit provinciam. Marcomanni namque & Squadi, in illa Valeria, quae inter Dravum Danubiumque interjacet, ab eodem tunc ductore oppressi; finesque inter Romanos ac Barbaros Augustus vindicans per Noricum Moesiamque disposuit.* SYLB. Inclusa haec absunt ab Tifernatis libro, videnturque glossema esse. Eutropius IX. 9. tantummodo *in media Moesia:* & Vopiscus Aurelian. c. 39. *in Moesiam collocavit.* CELLAR. Inclusa non agnoscit etiam P. *Translatis eo Romanis colonis duae Daciae in reg.* cet. Burm. *Moesia* de more N. Ab altera manu ad oram haec adscripta. *duae Daciae et Moesiae factae sunt. Sic legi vult Robort. in L. de vita & victu P. R.*

7 *Septem & decem*] Leid. XVII. *Illyricus* XVIII. B. sec. *decem & septem.* N. *Iluria provinc.* XVII. Burm. Ab altera manu haec addita. *Ex Illyrico Suet. in Tib. n. 16. & Appian. in Illyr.*

8 *Noricorum duas*,] Ripensem & Mediterraneam. Dixi supra. CELLAR.

9 *Pannoniorum duas*] Primam & Secundam Pannoniam, quae olim erant Superior & Inferior, nisi quod istae per novas, Valeriam & Saviam,

Dalmatiam, [1] Moesiam. Daciarum duas. [2] Et in dioecesi Macedoniae sunt septem: Macedonia, Thessalia, Achaja, [3] Epiri duae, [4] Praevalis & Creta.

IX. [5] In *Thracias* Macedonici belli occasione transcursum est. Saevissimi omnium gentium Thraces fuerunt. In [6] Thraciae regionibus [7] Scordisci habitave-

viam, contractiores factae. CELLAR.

Ibid. *Pannoniarum*] Quidd. Codd. *Panneniorum*. Ibidem mox pro *Savia* Cusp. habet *Sueviam*: Rom. *Seviam*, *Slaviam*; quae recentiora sunt nomina. SYLB. *Panneniorum* Rob. N. P. & G. m. *Pannonicorum totidem*, (*Valeriam* seq. vocem legere non potui,) *Dalmatiam*, *Moesiam*, *Dacorum* II. Burm. *Serviam*, *Valeriam* P. *Suavium vel Sueviam* pro *Saviam* G. m. *Slaviam* P. *Sueviam* N. *Suaviem* L. mox idem *Messiam*. G. m. *Mysiam*. P. *Daciae*.

1 *Moesiam*] Primam seu Superiorem, nam Secunda sive Inferior in Thraciae provinciis cap. 9. extremo numeratur. CELLAR.

2 *Et in dioecesi Macedoniae sunt septem*:] Dioecesis erat pars praefecturae praetorii, plures complexa provincias. Notitia Imperii per Orientem sub praefecto praetorii Illyci constituit dioeceses II. *Macedoniam* & *Daciam*, quarum illa per *vicarium* regebatur, ut aliae dioeceses: quaedam etiam per *comites*. Vide *Gothofr. Topograph. C. Theod. p.* 396. Eadem autem Notitia tantum VI. provincias Macedoniae adsignat, Praevalitanam adnumerans dioecesi Daciae. Sed haec de *dioecesi* Constantinorum aetate & posteriorum principum. Ciceronis aevo paullo alia ejusdem vocabuli erat notio, uti ex lib. III. epist. 8. & lib. V. ad Attic. ep. 21. notum est. CELLAR. *Et in Dioecesa* G. *ditione* Cusp. & P. *Dioecesi* Rom. *Maced. sunt Sept.* absunt a L. *in dioecesi Macedonica provinciae sunt Sept.* B. sec. *Et sub ditione* Burm. mox *Thessalonica* pro *Thessalia* N. P. *Thessalonicae* Burm.

3 *Epiri duae*.] Vetus & Nova. Vide Geogr. medii aevi. Paullinus Nolanus Carm. 16. Sapphico v. 8. *Ibis Epiro gemina videndus*. CELLAR. *Pari duae* L. *Epyri* Burm.

4 *Praevalis & Creta*.] Pro *Praevale* in Notitia imperii est *pars Macedoniae salutaris*. SYLB. Praevalis, seu Pravalitana provincia, pars est Illyrici veteris, Macedoniam versus, ejusque caput Scodra, dein Lissus. Vide Geogr. med. aevi. *Cretam* autem Illyricianis provinciis accensam fuisse, supra est praedictum. CELLAR. *Praevallis* N. *Praetalis: & Caretia* Burm.

IX. 5 *In Tracias* B. sec. *In Thr. occ. bell. Mac. transivimus* Burm.

6 *Thraciae*] Quidd. Codd *Thracum*. SYLB. *In Thracum* P. Burm. & G. m. *etiam Scordisci* B. sec. *Scordissi* G.

7 *Scordisci habitaverunt*,] Idem Ammianus Marcellinus tradit XXVII. 7. *Partem*, inquit, *Thraciarum habitavere Scordisci*, *longe nunc ab iisdem provinciis disparati*. Adde notata ad Eutrop. IV. 24. & 28. CELLAR. Haec ὕστερον πρότερον, ut ajunt, e Floro desumpta L. III. c. 4. *Thraces rebellabant ... nihil ... residuum crudelitatis fuit in captivos saevientibus: litare Diis, sanguinem humanum : bibere in ossibus capitum... Saevissimi omnium Thracum Scordisci fuere : sed calliditas quoque ad robur accesserat* &c. ut quod hic de Scordiscis, Rufus de Thracibus acceperit. Cur autem fabulosa auctori videantur, quae de Barbarorum horum saevitia memorantur, caussam non video. Vera enim esse aliisque etiam gentibus non insolita docent Freinsh. & alii ad Flor. d. l. Germanis, & Galils humanis hostiis litare commune fuisse, etiam notavit Tacit. De Mor. Germ. c. 9. ubi Lips. Procopium testem citat, qui

taverunt, pariter [1] crudele & callidum genus; de quorum saevitia multa [2] fabulose [3] memorantur, quod hostiis captivorum diis suis aliquando litaverint, atque sanguinem humanum in ossibus capitum potare sint soliti. Saepe per eos Romanus est caesus exercitus. [4] M. Didius vagantes Thracas repressit; M. Drusus intra fines proprios continuit: M. [5] Minucius in Hebri fluminis glacie vastavit. Per [6] Appium Claudium proconsulem, hi, qui Rhodopen

qui L. II. de B. Goth. ait Francos etsi Christum jam colerent, humanis tamen ad suum aevum hostiis usos fuisse. vid. & Lindenbr. ad Ammian. XXVII. 4. De locutione autem *litare Diis sang.* conf. V. D. ad Flor. d. l. & ad Liv. VII. 9.

3 *Crudeles & callidi; de quorum saevitia multa*] Ita legebatur olim: at ut contextum inmutaverim, fecit major auctoritas codicum P. N. B. pr. Burm. Leid. nisi quod hic *callidum*, & Editt. Cusp. & Goltzii.

4 *De quorum saevitia multa fabulose*] Quia jam Thracia imperii sedes & cultissima regio erat, incredibilis videbatur & fabulosa antiquorum feritas, quam de aliis aeque barbaris ac Thracibus, multi testantur historici. Vide Flor. III. 4. Ammianum XXVII. 8. CELLAR.

5 *Memorantur*] Quidd. Codd. *narrantur:* & mox *hostium captivos* SYLB. Leid. *Multa de vitiis praedictorum fab. mem. quod hostes captivorum aliquando diis suis litaverunt, atque hum. sang.* .... *portare sunt sol.* P. *De quorum saevitia ... quod Hostium captivis Diis suis lit.* B. pr. *multa de saevitia praedictorum fabulosa memorantur,* (*narrantur* G. m.) *quod hostiis ... portare sint sol.* B. sec. *multa de saev. praed. fabulosa mem. quod hum. sang.* N. *portare soliti sunt.* Burm. *quod hostium captivos diis suis litaverunt.* sic & G. *pro litaverint.*

6 *Saepe per eos* &c.] Auctor respicit ad pugnam ignominiosam, cujus omnes fere scriptores meminerunt, e qua Cato in Macedoniam adversus Scordiscos missus cum paucis evasit vid. ad Eutrop. L. IV. 24. & quos laudant ibi V. D. *Cas. & exerc.* P.

7. *M. Didius*] Didium praenomine *Marcum* vocat etiam Ammian. L. XXVII. At Sigonius ex aliis Titum. SYLB. Bas. pr. & Leid. totidem literis *Marcus* & mox *Marcus Drusus.* Vid. Amm. Marc. L. XXVII. c. 4. Flor. d. l. *Didius vagos & libera populatione diffusos intra suam repulit Thraciam. Drusus ulterius egit, & vetuit transire Danubium.* Burm. *M. Livius Drusus.*

Ibid. *Didius, Drusus Minucius*] De his Florus & Ammian. dd. ll. CELLAR.

8 *M. Minucius*] Goltz. m. *M. Minucius, Rufus:* & seq. *Rhodopen.* SYLB. *M. Mutius in Hebri* N. *M. Minutius* G. sed. m. *M. Minutius Rufus.* B. pr. *in Ebri.* P. *in Hebreo flumine Thraciae.* Burm. *M. Minutius Rufus in Ebri.* Leid. *Minicus* pro *M. Min.* Florus *Minucius toto vastavit Hebro, multis quidem amissis, dum perfidum glacie flumen equitatur.* Hanc autem victoriam de Scordiscis non solum, sed & de Thracibus, Triballis & Dacis latius narrantes vide Liv. Epit. LXV. Frontin. L. II. c. 4. Eutrop. IV. 28.

1 *Per Appium Claudium*] Vide Epit. Livii lib. XCI. & Oros. V. 23. CELLAR. Hic App. Claudius vario marte saepe cum Thracibus, Scordiscis, Moedis, aliisque Rhodopen incolentibus pugnavit, unde Eutrop. VI. 1. *levia proelia habuit.* rectius: nam hae gentes ab illo non sunt victae, ut cum nostro male ait Epit. Livii XCI. Unde errat etiam *Florus,*

A-

pen incolebant, victi sunt. [1] Europae maritimas urbes antea Romana classis obtinuit. [2] M. Lucullus per Thracias cum Bessis primus conflixit. [3] Ipsam caput gentis Tratiam vicit: [4] Haemimontanos subegit: [5] Eumolpiadem, quae nunc [6] Philippopolis dicitur; Uscudamam, quae modo Hadrianopolis nominatur; in ditionem, [7] nostram redegit: [8] Calyben cepit. [9] Supra Pontum positas civitates occupavit, Apolloniam,

Appius in Sarmatas usque pervenit. nam eam expeditionem morte praeventus successori Scribonio Curioni reliquit vid. ad Eutrop. d. l. & hinc patet Appio Curionem a Floro male praeponi. *Pro consule* B. sec. mox *Rhodopam* B. pr. Burm. & G. m.

1 *Europae*] Europa pars Thraciae, quod noster extremo hoc IX. capite docet. Vid. etiam *Scaliger Eus. n.* 208. 2. & 2263. CELLAR. Mox *obtinuerat* Burm.

2 *M. Lucullus cum Bessis*] Livii Epit. XCVII. & plenius Eutropius VI. cap. 8. CELLAR. Adde Amm. Marcell. L. XXVII. c. 4. Hic autem Curionis fuit successor. Leid. *Marcus Lucullus per Thracias cum bellis primis pugnavit. Ipsamque c. g. Thraciam v. Haemipontanos sub. & Olympiades, q. m. Philopolis d. usque damam* &c. P. *Thraciam.* Burm. *Thracicas.* sed *primus* quod pro *primum* restitui, vindicant omnes. pro *conflixit* N. P. Burm. *pugnavit.*

3 *Primum conflixit. Ipsam caput gentis Traciam*] Sic ex antiquissimo MS. bibliothecae regiae Valesius ad Ammiani XXVII. p. 488. emendavit. *Tratiam* puto depravatum nomen esse metropolis Bessorum, quod quum ignorarent, plures *Thraciam* scripserunt: Jornandes *gentis Thraciae* sublegit. *Caput*, urbs princeps, Florus II. 9. *Caput gentis Ambracia, regia Pyrrhi.* Nec *vicis* obest, quod *capi* urbes e more dicuntur. Nam & Horatius IV. od. 15. *victas urbes* dixit: & Eutropius VI. 8. *Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die, quo adgressus est, vicit.* CELLAR. *Ipsam caput Tratiam* B. pr. *ipsam caput gentium vicit. Thraces enim montanos* P. *Eminontanos* B. pr. *Ipsasque caput gentium Eminontanos subegit* N. *Ipsamque caput gentium Thraciam vicit, Eminontanos sub.* Burm.

4 *Haemimontanos*] Cusp. *Haemimontanos vicinos subegit.* Alii locum sic legunt, *ipsum caput gentium vicit; Thracas Aemimontanos subegit.* Pro *Eumolpiade* (sive ut quidam malunt, *Emolpide*) & *Uscudama* idem Cusp. habet *Olympiadam* & *Muscadoniam.* Goltzius secutus est Amm. Marcell. XXVII. & Eutrop. vise & Sigon. SYLB.

5 *Eumolpiadem*] *Et Eumolp.* G. & *Eumolphidam* P. & *Olympiadam* Burm.

6 *Philippopolis*] Ammianus XXII. 2. *Philippopolim petiit, Eumolpiada veterem.* Alia ejusdem urbis nomina exhibet Plinius IV. 11., qui etiam *Philippopolim* vocat. Habuit vero id nomen a Philippo Amyntae, ante Philippum patrem Persei. *Polyb. Legat. excerpt.* XLVIII. Tantum abest, ut a Philippo Caesare acceperit, uti Leunclavius censuit *Pand. Turc. n.* 33. cujus erroris originem ostendit Scaliger *ad Eusob. n.* 2263. CELLAR. *Philopolis* P. *Olympiadam* pro *Uscudamam.* Burm. & *Uscbodoniam* N. Mox *Andrinopolis.*

7 *Nostram*] *Non unus* Leid.

8 *Calyben*] Quidam Codd. *Cabylen.* Steph. Byzant. utramque & *Cabylen* & *Calyben.* Thraciae oppidum facit. SYLB. *Cavillam* corrupte Leid. Vide quae ad Eutrop. diximus. *Cavilla* B. pr. *Canbilen* N. *Capylen* B. sec. *Cavyba* P. *Cambylam* Burm. sed G. m. *Cabylen.*

9 *Supra Pontum positas civitates*] Ab Eutropio petitum VI. 10. CELLAR. *Supra Portum* P.

1 Ca-

Ioniam, [1] Calatin, [2] Parthenopolin, Tomos, Histrum; ad Danubium usque [3] perveniens, Romana Scythis arma monstravit. Ita [4] ditioni reipublicae sex Thraciarum provinciae sunt [5] conquisitae; [6] Thracia, [7] Haemimontus Moesia inferior, [8] Scythia, Rhodope, [9] Europa; in qua nunc [1] secundae arces Romani

1 *Calatin*] Uno *l* scribit Steph. Byzant. & Amm. L. XXVII. Sed Κάλαθον etiam ac Καλάθιν appellari, innuit idem Steph. SYLB. [Qui *Callatim* legit. Sed *Calatin* legendum vid. ad Eutrop. Leid. *Gallatum*. B. pr. *Gallatum* N. P. *Apollineam*, *Gallatiam*. B. Sec. *Calathum*. G. m. *Galatam*. Burm. *Galatiam*.

2 *Phthinopolin*] Pro hac Eutropius habet *Parthenopolin*. in Provinciarum Itinerario est *Plotinopolis*. SYLB. *Phthinopolin* alibi legisse non memini. Freinshemius tamen (Auctoris nostri auctoritate verosimile) ad Liv. Ep. XCVII. c. 17. eam recenset, & a *Parthenopoli* diversam facit: sed & *Poneropolin* addit, quod quid sit, etiam ignoro, & forsan ex illo *Plotinopolin* in Prov. Itin. ortum. Nullus tamen dubito, quin ex Eutropio L. VI. c. 10. e quo omnia haec desumpta sunt, restituendum sit *Parthenopolin*: cui emendationi vel corrupta Codicis Leid. lectio *Panthenopolin* ansam dedit. Lectionem meam nunc confirmant N. P. B. pr. & Burm. ac G. m. mox *Histrum* P. & Burm. *Histrix* B. sec. *Comosistrum* N. quod e *Tomos Istrum* ortum.

3 *Perveniens*, *Romana*] Quidam legunt *perveniens Romanus*, *Scythis* cet. Ibidem mox pro *Reip.* non minus apte legas *Romani populi*: ut confusio nata sit ex abbreviato scribendi compendio R. P. SYLB. Leid. *in Scythis . . . in ditionis*. N. *Romanis arma*. B. sec. *dicitoni*.

4 *Ita ditioni reipublicae sex Thraciarum provinciae*] Itidem cum Valesio ex MS. Parrensi emendavimus. Vulgo *in ditionem*, & *acquisitae*. [Tifernas vero etiam *conquisitae* legit. De numero sex provinciarum consule Notitias, & Ammianum XXVII. 9. CELLAR.

5 *Conquisitae*] Sic Codd. quidam SYLB. Qui dedit *acquisitae*. uti & G. sed vulgatam tuentur ejus margo, P. & N. ac Burm. *conquaesitae* B. pr.

6 *Thracia*,] Haec pars est, non tota, Thracia prima sive Propria. Ammianus d. l. *Sex provinciae sunt quaesitae. Inter quas prima, quae ex fronte Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine appellatur*. CELLAR. *Thracias* P. *Traciae minor pontus* B. pr. *Thratia* N.

7 *Haemimontus*] Ita rursus Codd. quidam: ut & apud Ammian. est. Cusp. sic edidit locum; *Haemimontium*, *Mysia inferior*, *Sithonia*, *Rhodopeia*; *& in qua nunc secundae arces Romanae urbis sunt constitutae*, *Constantinopolis*. Sic Rom. pro *Sithonia* est *Scythia*, *Sacia*: & pro *secundae* alii habent *sede*; sic, *in qua nunc sede arces Romanae urbis sunt constitutae*. Vise & Amm. de Thracicis Provinciis L. XXVII. SYLB. *Haeminontus* MS. Bibliothecae regiae: Sic Ammian. d. l. & Treb. Pollio Claudii Vita c. 2. At Sylburg. *Haemons*. CELLAR. *Eminontium*, *Misia inferior*, *Misia superior*, *Sithonia*, *Rhodopea* Burm. *Emipontus Maesia* (G. m.) . . . *Scythia*, *Sacia*, *Rhodopa* P. *Aemipontus*, *Misia* . . . delens *Europa*.

8 *Scythia*,] Pars Moesiae Inferioris veteris, proxime Danubii ostia, *Scythia* a Scythis seu Getis incolis appellata, etiam *Scythia Minor* sive *Inferior*: cujus metropolis Tomi erant. Zosimo lib. V. cap. 10. n. 7. ἡ ἐν τῇ Θρᾴκῃ Σκυθία. CELLAR.

9 *Europa*;] Quae, ut supra, pars Thraciae est Asiam versus, seu propter fretum Byzantinum. Inscriptio vet

mani orbis sunt constitutae, Constantinopolis.

X. Nunc [2] Eoas partes, totumque orientem, ac positas sub [3] vicino sole provincias, qui auctores [4] sceptris tuis paraverint. explicabo; quo studium clementiae tuae, quod in [5] iisdem propagandis habes, amplius [6] excitetur. [7] *Asia* societate Attali regis nota Romanis [8] est, [9] eamque Attali testamento relictam hereditario jure [10] possidemus. Ne quid tamen populus Romanus non viribus partum haberet, armis, per nos [11] ab Antiocho, Syriarum rege maximo,

ex Constantii aevo apud Grut. p. 361.
CONSULARI PROVINCIAE EUROPAE ET THRACIAE. CELLAR.

1 *In qua nunc secundae arces Romani orbis*] Variant libri. Tifern. & Sambuc. *in qua nunc sede arces Rom. urbis.* Cuspin. *secundae* quidem, sed mox etiam *urbis*: Belg. *secundas*, & *orbis*. sed omisso *Constantinopolis* nomine, tanquam glossa. Sylburgius demum: ut edidimus. *Secundae* autem primis in Italia, hoc est veteri Romae, opponuntur. CELLAR. *In qua nunc sedes arcis imperii Rom. Constantinopolis* Burm. *in qua nunc sede arces Romanae urbis* P. *in qua nunc arces Rom. Orb.* B. sec. *Rom. Urbis* N.

X. 2 *Eoas*] Vulg. *eas partes.* Sed *Eoas* cum MSS. legendum esse monuit ante Schottum etiam Cuspin. in Comment. Mox Codd. quidam *sceptris suis.* SYLB. Leid. *ergo has partes.* mox *paraverunt.* P. & Burm. *nunc autem Eoäs.* G. *eas.*

3 *Positas sub vicino sole provincias,*] Vide Append. ad Geog. nostram Antiquam. CELLAR.

4 *Sceptris tuis*] P. *Scriptis tuis.* Burm. *script. suis* & *paraverunt*: conspirantibus P. B. pr. & N. mox *quod* abest a N.

5 *Iisdem ... habes*] Leid. *eidem ... habeas.* P. *habebis.* Burm. *habeas.*

6 *Excitetur*] Codd. quidam *incitetur.* SYLB. E nostris sic P. N. Burm. & G. m. ceteri *excit.*

7 *Asia*] Haec Asia Pergamene, Attalorum regnum, quod Lydiae, Joniae, Cariae magnam partem tenebat: post provincia Romanorum *Asia* simpliciter dicta, etiam *Asia proconsularis.* CELLAR.

Ibid. *Asia societate Attali regis*] Hic major Attalus, Eumenis & Attali Philadelphi pater. CELLAR. Hoc accidit initio belli Macedonici primi, quum Laevinus contra Philippum Macedoniae regem inter alios etiam cum Asiae rege Attalo, quem bene distinguit Cellarius, foedus iniit. Vide ad Eutrop. qui tamen errat, L. III. c. 14.

8 *Est* non agnoscit N. pro *Romanis* Burm. legit *nobis.*

9 *Eamque Attali testamento relictam*] Attali minoris, qui nepos majoris fuit, Eumenis filius. Vide Hist. nostram Antiq. CELLAR. Adde, quae diximus ad Eutrop. L. IV. c. 4. qui ibi & c. 18. rursus erat.

10. *Possidemus* &c.] Leid. sic *possedimus. Ne quid tamen non nus ptium haberet annis ab Antiocho rege Syrio & maximo, est vendicata.* B. pr. & Burm. *possedimus*: posterior *hered. jure* non agnoscit. mox idem *Ne quod tamen Rom. Pop.* pro *tamen* P. *tale.* Bas. sec. *Pop. Rom.* P. *populare non armis, per nos* cet. B. pr. *juris partium haberet*, additumque ab eadem manu *forte P. R. non viris partium haberet.* Pro *viribus* Codd. quosdam legere *viris* & mox *Ant. rege Syrorum* monet Sylb.

11. *Ab Antiocho*] Contra hunc Romanus

mo, est vindicata. [1] Eadem occasione etiam [2] *Lydia*, sedes antiqua regnorum; [3] *Caria, Hellespontus*, ac [4] *Phrygiae*, in potestatem populi Romani juncta deditione pervenerunt. [5] *Rhodiis & insularum populis*, primum infestissimis, post fidelissimis [6] auxiliatoribus usi sumus. Ita Rhodus, & insulae primum [1] libe-

manus auxilio fuerat Eumenes Attali primi filius. Vid. ad Eutrop. IV. 4. Antiocho autem per Corn. Scipionem victo, Eumeni a Romanis omnes Asiae civitates cis montem Taurum donatae sunt, quas Antiochus tenuerat. Vid. ibid. *Syriorum* N. & P. *Syriae* Burm.

1 *Eadem occasione etiam Lydia &c.*] Rufum hic tota aberrare via vel unum Livii testimonium evincet L. XXXVIII. 39 *Rhodiis . . . Lycia & Caria datae usque ad Maeandrum amnem, praeter Telmissum. Regi Eumeni . . . in Asia Phrygiam utramque (alteram ad Hellespontum, majorem alteram vocant) & Mysiam . . . ei restituerunt & Lycaoniam & Milyada, & Lydiam* &c. Ut Romani, quas Auctor refert, nunc non redegerint Eume- sub ditionem suam, sed alias Eumeni, Rhodiis alias, quia aeque Romanis contra Antiochum in auxilium venerant, dederint. Vid. ad Eutrop. d. l. Rhodus autem nunc tan- libera, nunc Romanis obnoxia tandem in provinciam sub Vespasiano redacta est. Vid. Eutrop. VII. c. 19.

2 *Etiam Lydiae*] N. *Lydiae* deleto *etiam*.

3 *Caria, Hellespontus.*] Hellespontus medio aevo provincia fuit sive tractus, juxta Hellesponticum fretum in Asiano latere. In Notitia Imperii *Hellespontus* est in decem provinciis Asianae dioecesis. Et Notitia Eccles. sive Episcop. Hellespontii provinciae metropolim ponit *Cyzicum*, sub cujus ecclesiastica jurisdictione sunt Lampsacus, Hadrianotherae, Dardanum, Miletopolis, Troas, Alexandria, Scepsis & aliae civitates. CELLAR.

4 *Ac Phrygiae,*] Quae illae plures, num Major & Minor, ut olim divisa fuit Phrygia? at Minor fuit sub Hellesponto comprehensa, nec enumeratur in Asianae dioecesis provinciis. An ergo *Pacatiana* & *Salutaris?* ita censeri oportet, si pluralivus numerus, quem libri omnes habent, defendendus. Cur Rufus autem non expressit, si notas suo tempore tot divisiones habuit Galatiae, Phrygiae Majoris, Cappadociae, Ciliciae, quemadmodum in Occidentis divisione fuit diligentissimus? nisi forsan antiquiora tantum Asiae docere voluit; relictis, quae tum nota omnibus ut praesentia & oculis exposita, erant. An denique antiquior divisio in Phrygiam *Primam* & *Secundam?* Vide subscriptiones Concilii Niceni. CELLAR. *Phrygia* Sing. num. Cusp. mox Rom. *victa deditione venerunt*. SYLB. Leid. *Phrygiae in potestates . . . juncta ditione pervenerunt. Rhodis, & insularum populis experti, primum infestissimi*, (quod posterius, ut omnia corrupta sunt, repetitur) *auxiliatore utebar*. N. *Phrygiae* deleto *ac*. *Phrygia* G. m. *Frygia* B. pr. mox *dicione* Burm. *victa deditione* P. B. pr. *dic-ne*. Idem N. & P. ac Burm. *venerunt*.

5 *Rhodiis & Insularum populis*] Burm. *Rhodiis & aliarum insul.* P. *Rhodiis insularum* B. pr. *Rhodus & insul. pop. exp. prim. infest. sumus postea item fideliss. auxil. utebamur*.

6 *Auxiliatoribus*] Abest a Cusp. ed. Sequentia sic leguntur a quibusdam; *Ita Rhodus insula primum libere agebat: postea in consuetudinem parendi Romanis clementer pervenit*. SYLB. Pro *parendi* legit Leid. *parempsi* [illegible] *provocatis*.

1 *Li-*

[1] libere agebant: postea in consuetudinem parendi Romanis, [2] clementer provocatae pervenerunt, & sub Vespasiano principe [3] *Insularum provincia* facta est.

XI. [4] *Pamphyliam*, *Lyciam*, *Phrygiam*, *Pisidiam*, *Cariam*, *Isauriam*, Servilius proconsul, ad bellum piratarum missus, obtinuit. *Bithyniam* defuncti regis [5] Nicomedis testamento sumus adsequuti. *Gallograeciam*, id est, *Galatiam*, (sunt enim, ut [6] nomen resonat, e Gallis Galatae) [7] quod [8] Antiocho contra Romanos auxilium praebuissent, invasimus. [9] Manlius

1 *Libere agebant*] Burm. G. B. uterque *liberae*. B. pr. *consuetudine*.

2 *Clementer provocatae*] Sic Belg. & Scalig. ad Eus. p. 199. alii *provocantibus*, & incidunt post *parendi*. CELLAR. *Ita Rhodus & insulae prim. lib. ag. postea clem. provocantibus perv.* B. sec. & G. *provocatis pervenerint*. B. pr. *Rom. de jure provocantibus* N. *pervenit* P.

3 *Insularum provincia*] Samos una cum Rhodo libertatem amisit, *Sueton. Vespas. cap.* 8. & Rhodus plures sub imperio suo insulas habuerat, a Sylla attributas. *Cic.* I. *ad Q. frat. ep.* I. *cap.* 11. CELLAR.

XI. 4 *Pamphyliam* &c.] Cusp. *Pamphyliam*, *Phrygiam*, *Icariam Servilius proconf.* SYLB. Leid. *Pamphyliam*, *Phrygiam*, *Prosidiam Serv. proc. ad bell. Pyrhotarum*. P. *Pamphyliam*, *Phryg. Pis. Car. Hiraflam Serv. proc. ad bell.* . . . *Eperrotarum* B. pr. *Pamph. Phryg. Car.* N. *Pamphyl. Frygiam Car.* B. sec. *pro consule*. Burm. *Pamphiliam*, *Frygiam CnServilius proconsule ad bell. pyratarum missus abtinuit*. De his a Servilio domitis consule Eutrop. L. III. c. 3. & laud. auct.

5 *Nicomedis*] Leid. *Incomedis*. quod in MSS. Eutropii aliquoties etiam offendi. mox *hoc est Gallaciam*. De Nicomede Bithyniae rege, qui P.R. heredem regni reliquit, vid. ad Eutrop. L. VI. c. 6. *Nicom. def. regis* B. pr. *regis* abest a P.

6 *Sunt enim ut nomen res.* &c.] Cusp. *ut nomen sonat*. Alii sic, *sunt enim Gallis*, *ut sonat nomen*, *Galatae*. Qua de re Suidas quoque & Isidori Etymol. SYLB. *ut nomen resonat* Cusp. & Belg. At Tisern. & Sylb. *ut & nomen sonat*. Est vero illud *ut &*, similitudinis notione, suspectum, ut alibi diximus. CELLAR. Vide tamen, quae Florus L. II. c. 11. *gens Gallograecorum*, *sicut ipsum nomen indicio est* &c. Leid. *Sunt etenim Gallatae*, *quae dum Ant. praebuissot*. Burm. *Gallograeciam hoc est Gallathiam*, *sunt enim ut nomen resonat ex Gallis Galathae*. Bas. pr. *hoc est Gal. sunt en. ut & nom. reson.* G. *sunt.* ... *sonat*. N. *ex Gallis*.

7 *Quod*] P. *Quos* &c. sed B. pr. delet.

8 *Antiochi auxilium praebuissent*,] Dubium, aut potius a Manlio, triumphi cupido, fictum Flor. II. 11. 2. *an* Gallograecos *inter auxilia regis Antiochi cupidus triumphi Manlius visos simulaverit*, *dubium est*. Unde fuit quod apud Livium XXXVIII. 45. objicitur, *non ex senatus auctoritate*, *non populi jussu bellum Gallograeciae illatum*. CELLAR.

9 *Manlius*] Vulg. *Mummius*: perperam; ut docet Cusp. Comm. *Cn. Manlium* vocat etiam Sigon. SYLB. N. *M. Mumius*. Burm. *Cn. Manlius* Bas. sec. *Nummius proconsule*. P. *M. Numius*. B. pr. *Nummius*. Leid. *Minutius* mox *Gallatas* ut saepius. Sed *Cn. Manlium* vocat. Epit. Liv. L. XXXVIII. cumque *consulem* facit M. Fulvii collegam, uti & ipse Livius c. 12. &c. Verum proconsul erat, quum de Gallis triumphavit. Vera quoque sunt, quae e Floro & Livio notat Cellarius: sed ita capienda, ut Senatus Manlio idoneam ob caussam negaverit

lius proconsul Galatas persequutus est; [1] & confugientes partim in [2] Olympum, partim in [3] Magabam montem, qui nunc Modiacus dicitur, de arduis eos in plana detrusit, [4] victosque in perpetuam pacem redegit. Postea Galatiam Dejotarus [5] Tetrarches, nobis permittentibus, tenuit. Ad extremum sub Octaviano Caesare Augusto [6] Galatia in [7] formam provinciae redacta est. Eam primus [8] Lollius pro prae-

verit triumphum, quod dubitaverat, an Galli inter auxilia Antiochi fuissent; nam hoc diserte prodere Appian. in Syriac. p. 107. & Livium XXXVIII. 40. apud quem etiam Manlius c. 48. testes ejus rei appellat Scipiones: Sed quod iis injussu S. P. Q. R. bellum intulerat ibid. docet Dukerus ad Flor. L. II. c. 11. ubi Freinshem. e Livii eodem l. c. 50. notat triumphum Manlio, quamquam non sine controversia, decretum tamen fuisse.

1 *Et confug.*] P. non agnoscit & Burm. *& fugient.*

2 *Partim in Olympum, partim in Magabam*] Livium lege lib. XXXVIII. cap. 18. extr. & cap. 19. pr. CELLAR.

3 *In Magabam*] Cusp. *in Megaram, quae nunc Mediacus dicitur.* ubi idem Cusp. pro *Megara* scribendum censet *Ancyram*; Galatiae metropolin. sed *Magabam montem* habet etiam Jornandes. *Modiacum* per *o* agnoscit etiam Ortelius: Volaterrannus per *e* habet *Mediacum*, ut & Cuspin. SYLB. Leid. *Magabiam montes, qui nunc Modiatus* &c. Rufi locum illustrant, & omne tollunt dubium Livii & Flori verba L. d. c. 19. *Certiora postea Oroandensium legati adtulerunt. Tolistobojorum civitatem Olympum montem cepisse; diversos Tectosagos alium montem, qui Magaba dicatur, petisse.* Flor. L. II. c. 11. *in altissimos se montes recepissent, quos Tolistoboji Olympum, Tectosagi Magabam insederant.* Cuspiniani *Megaram* ex depravato Codice ortum crediderim, sic apud Liv. d. l. *Magana* in aliis, *Magnava*, *Magava* in aliis, ut ejusdem Cusp. pro eo *Ancyram* legentis conjectura inepta sit; Auctor enim ad Gallorum fugam respicit, non ad locum, in quo castra habebat Manlius. *In Olympiam ... in Meratbam* N. *Angyram* Burm. *Magaban* B. sec. & G. sed m. *Maganam*, vel *Megaram*. P. *Magaram Mediacus* G. m. & P. *Modiatus* B. pr. sed *Modiatus* N. quod probat Schottus.

4 *Victosque* &c.] *Detraxit: contra* N. *de arduis in plana detrusit. victos in p.* Burm. *victos* sine *quo* B. pr. & *victos* P. Leid. *victos in perp... Gallaciam Dejotarus Traces.* Rom. ed. monente Sylburgio, *Dejotarus Betiae rex nobilis, Romanis permitt.*

5 *Tetrarches*] *Et Thraces* B. pr. *Betiae rex nobilis Rom.* P. *Oeta rex nobis perm.* N. *Esbraces* G. m. *Dejotarus rex nobis perm.* Burm.

6 *Galatia in formam provinciae*] Amynta mortuo, Augustus regnum ejus provinciam fecit. *Dio Cass.* 53 *p.* 514. *Eutrop.* VII. 5. CELLAR.

7 *In formam prov.*] Codd. quidam *in speciem prov.* SYLB. *In speciem* etiam Bas. pr. & G. m.

8 *Eam primus Lollius pro praetore*] Cusp. cum praenomine habet *M. Lollius.* SYLB. *Et eam* B. sec. *primum* B. pr. *Lolius* N. P. & L. qui legit cum G. aliisque *praetor.* Burm. *Eam primus M. Lollius paulinus etc.* Vulgata tamen lectio Eutropii loco L. VII. c. 10. unde haec desumta sunt, confirmatur, & praenomen, quod Cuspin. & Burm. Cod. praeferunt, additur. Uti autem *consul* & *proconsul* &c. Sic *Praetor* & *Propraetor* ac *pro praetore*, non solum a Librariis, sed etiam ab ipsis scriptoribus saepe confunduntur: ut alibi monui.

1 *So-*

praetore adminiſtravit. *Cappadoces* primo [1] ſocietatem noſtram ſub [2] Ariarathe rege per legatos, petiverunt: poſteaque [3] Ariobarzanes rex Cappadocum, a Mithridate expulſus, Romanorum armis reſtitutus eſt; ſemperque in [4] auxilia noſtra fuere Cappadoces, & ita majeſtatem coluere Romanam, ut in honorem [5] Auguſti Caeſaris [6] Mazaca, civitas Cappadociae maxima, Caeſarea nuncuparetur. [7] Poſtremo

1 *Societatem noſtram ſub Ariarathe*] Sub Ariarathe v. ſive Philopatore, de quo in Diodori Excerpt. Valeſ. p. 325. Epit. Liv. 47. CELLAR. Adde Eutrop. L. VI. c. 6.

2 *Sub Ariarathe rege per Legatos*] Uncis *per Legat.* incluſit Sylburgius. Sed L. *rege per leg.* non agnoſcit, corrupte ejusdem regis nomen exhibens, *Affaca*. Nec melius reliqui: *ſub Africe repetierunt* B. pr. *ſub Epafrace rege petierunt* ſec. *ſub Epaphrage pet.* N. *Capadoces primum ... ſub Eparphagete pet.* Ut nullus *per leg.* exhibeat. mox B. ſec. *eſt conſtit.*

3 *Ariobarzanes*] Ab Romanis rex datus, *Juſtin.* XXXVIII. 2. *extr.* a Mithridate pulſus, *Cic. pro Lege Man. cap.* 2. a Pompejo reſtitutus & confirmatus, *Appian. Mithrid.* CELLAR. Cuſpinianum hic legere monet Sylburg: *Cujus deficiente ſtirpe, lectus Ariobarzanes rex Cappadocum: qui a Mithr.* N. *Ariob. Capp. rex ... eſt reſtitutus.* Burm. *pulſus* pro *expulſus.*

4 *In auxilia noſtra fuere.*] Sic quoque Eutropius IV. 4. *Romanis in auxilium erat Eumenes.* Idem VI. 22. *qui Pompejo in auxilium fuerat.* CELLAR. Quartum pro ſexto caſu etiam apud probatiſſimos ſcriptores inveniri quamquam non ignoro, & exemplis ad Eutrop. in cujus depravatum codicem incidiſſe Rufum ſaepius liquet, comprobavi: fide tamen Codicis optimae notae ſecus legendum eſſe ſuis locis oſtendi. Certe & hoc loco a nobis ſtant N. & B. ſec. quorum alter *ſemperque auxilia noſtra fuere Cappadoces; auxilia* pro *auxiliatores* ut apud Eutrop. alioſque frequentiſſime *ſervitia* pro *ſervis: conjugia* pro *conjugibus* &c. [alter *inter auxilia* *noſtris*, quod praeferrem; quia *in* pro *inter* prius ſcriptum, facile deinde mutari potuit in *in* P. *fuerunt* pro *fuere.*

5 *In honorem Auguſti Caeſaris Mazaca,*] Signanter dicit *in honorem Auguſti*, non *ab Auguſto*, quia Strabo Cappadox, qui ſub initium principatus Tiberii ſcripſit nullum *Caeſareae* nomen in Cappadocia memoravit. Tiberii autem auſpiciis impoſitum nomen, *Euſeb. Chron.* & potuit in honorem patris Auguſti, ſicut ipſe Octavianus multas condidit aut ornavit *Julias.* Vide illuſt. viri Ez. Spanhemii de Uſu Numiſm. p. 893. CELLAR. *Mazacam* nomine ſuo *Caeſaream* adpellari juſſit Tiberius, Archelai Cappadocis regno in provinciae formam redacto: Eutrop. L. VII. c. 11. ſed in Auguſti honorem reges P. R. amici condiderunt civitates, quas *Caeſareas* nominarunt. Ibid. c. 10. & Sueton. in Aug. LX. ut hic hiſtoriam confundat Auctor, quod ſeqq. clarius oſtendunt.

6 *Mazaca*] In Codd. quibusdam eſt *Megara:* perperam: ut praeter Eutropium, Amm. Marcellinum aliosque docet etiam Euſeb. Chronici cum impreſſum, tum manu ſcriptum exemplar. SYLB. *Megara* etiam P. *Mazarba* N. *Mazathia* Leid. *Mazaca civitas maxima Capad. Caeſ. nuncupitaretur.* Burm. *Caeſaria* N. *cognominaretur* B. ſec. Vide Turneb. L. XXIV. c. 6. & XXVII. c. 17. Adverſ. & Notas Pulmanni in Neron. Suetonii c. XXX. Schottus manu adleverat.

7 *Poſtremo quum ſub Imp.* &c.] Cuſp. *poſtremo iterum tertia deficiente prole, ſub Imp. Tiberio Claudio Ar-*

 che-

mo quum sub imperatore [1] Claudio Caesare Archelaus [2] ex Cappadocia Romam venisset, ibique diu detentus occubuisset, in provinciae speciem Cappadocia migravit. *Pontus*, per Pompejum victo Mithridate rege [3] Pontico, formam provinciae accepit. *Paphlagoniam* [4] Pylaemenes rex, amicus populo Romano, tenuit. Saepe [5] ex ea pulsus, regno a nobis est restitutus: [6] quo mortuo, provincia Paphlagonibus imposita est.

XII.

chelaus, favente Antonio, rex factus est: quem sub Augusto Tiberius oratione defendit. Imperio deinde succedens, eumdem blande Romam accersitum non remisit: ibique diu detentus cum occubuisset, testamento Romanis Cappadociam reliquit: & sic in provinciae speciem Cappadocia migravit: vel (ut alias legitur) *in provinciam per Germanicum redegit.* Verum haec non Rufi, sed expilatoris alicujus verba esse, satis est manifestum. Sunt etiam, qui ambiguitatis vitandae gratia malint, *sub Imperatore Tiberio Caesare.* ut non Caligulae, sed Augusti successor intelligatur. cum nempe uterque illorum eodem & nomine & praenomine dictus sit *Tiberius Claudius*, Augusti tamen, successor, Tiberii praenomine notior est, ac Caligulae successor notior gentili appellatione Claudii. Sylb. *Postremum* N. *ad postremum cum Archel.* &c. Burm. *Caesare* etiam abest a G.

1 *Claudio*] Ita omnes libri. Tiberium autem Claudium intellige, Augusti successorem, *Tac.* II. *Ann.* 42. *Sueton. Tib.* XXXVII. *Dio Cass. lib.* LVII. *p.* 704. non successorem Caligulae; cognominem quidem, sed qui nomine gentili notior fuit, sicut ille praenomine Tiberii. Cellar.

2 *Ex Cappadocia*] Sic Leid. melius quam *rex Cappadocum.* Dolo enim ex regno suo atque per blanditias & promissa *extractum* scribit Sueton. XXXVII. *evocatum* Eutrop. VII. 11. *Elicit Archelaum matris literis.* ut de Tiberio Tacitus Ann. II. 42. Hav. Lectionem Cod. L. confirmant N. P. B. pr. & Ed. Rom. ut monet Sylburg: nec multum recedit Burm. *Archelaus rex Cappadocia mox* idem *in provinciae spec. migr.* deleto *Cappadocia.* Leid. *diu tempore... Cappadociam.* B. pr. *& ibi diu tentus... formam.* P. *speciem Cappadociam.*

3 *Rege Pontico*] Cuspin. *Ponti* Sylb. Burm. vocem non agnoscit. L. monstrose *Pontifico.* De hoc autem Mithridatico bello vid. ad Eutrop. L. VI. c. 12.

4 *Pylaemenes*] Codd. quidam *Philemenes.* sed *Pylaemenem* agnoscit etiam Suidas. Sylb. Et hic mire variant Codd. nostri. *Phylimenes amicitiis pop. Romani vi tenuit* N. *Pylemenes* B. sec. *Philemenes* G. sed m. & P. *Philemenes.* Burm. *Philemenes amicus populi R. is tenuit.* L. *Philemenes* (omnes delent *rex*) *Rom. pop.* Pylaemenes autem Paphlagoniae rex adversus Aristonicum in Asia bellum moventem P. R. in auxilio fuit. Vid. ad Eutrop. L. IV. c. 20. Hic vero intelligitur Pylaemenes Nicomedis Secundi filius, qui patre Paphlagoniae regno impositus fuit, a Mithridate expulsus. Vid. ibid. L. V. c. 5.

5 *Saepe ex ea pulsus*] Cuspin. *Saepe a Mithridate pulsus ex regno a nobis est restitutus: stirpe denique regis deficiente, Neronis tempore provincia facta est.* Sylb. *Saepe ex eo pulsus regn.* N. *Ex ea pulsus. a nob.* Burm.

6 *Quo mortuo, provincia imposita est.*] Non statim Pylaemene, qui pulsus fuerat, exstincto, provincia facta Paphlagonia; sed vel filiis ejus restitutum regnum, *Eutrop.* VI. 14. vel saltim Dejotarus Philadelphus interponendus. *Strab.* XII. Vide Tabulam Paphlagon. in Hist. nostra Antiq. Cellar. Recte: nam Pompeius, si Eutropio fides sit, Attalo & Pylaemeni Pylaemenis, qui Populi R. amicus regno a Mithridate expulsus est, filiis Paphlagoniam reddidit

XII. Ultra [1] juga *Tauri* montis, quemadmodum Romana perrexerit possessio, consequenti locorum magis, quam temporum servata digestione, monstrabitur. [2] Antiochus, Syriae rex potentissimus, bellum formidabile populo Romano intulit. Trecenta millia armatorum habuit: [3] falcatis etiam curribus [4] & elephantis aciem instruxit; a Scipione consule, [5] fratre Scipionis Africani, in Asia apud [6] Magnesiam victus, pace accepta, intra Taurum montem regnare permissus est. [7] Ejus filii sub clientela populi Romani regnum Syriae retinuerunt: quibus [8] defunctis, Syriarum provinciis potiti sumus.

[1] *Gili-*

didit. Vid. Comm. ad Eutrop. d. l. *Quo provincia ejus* &c. N. P. L. unde haec emendatio Schotti orta: *Provinciae jus Paphlagonibus impositum est*. Burm. Haec cum seqq. conjungit, *quo mortuo pro'vincia facta est ,ga & producta ultra ju Tauri* &c.

XII. 1 *Ultra juga Tauri.*] Haec corruptissima leguntur in Leid. qui mox transponit *poss. Rom. perr.* B. pr. *loco magisque* pro *locorum magis quam.* ultima vox etiam a Leid. abest. *locorum magisque* Burm.

2 *Antiochus*] Numero VI. cognomine Magnus. *Eutrop.* IV. 4. CELLAR. Antiocho huic in auxilio erant Hannibal, & Thoäs Aetolus vid. ad Eutrop. L. IV. c. 3. Florus, e quo L. II. c. 8. armatorum numerum descripsit Rufus, omni fide majorem; *trecenta millia peditum: equitum falcatorumque curruum non minor numerus.* cet. cum ex Appiano & Livio ad veritatem propius accedentibus Cel. Dukerus ostendit, fuisse tantum LXX, M. peditum, equitum plus XII. M. & elephantos LIV. L. Scipioni autem Cos. fratrem P. Scipionem Africanum a Senatu legatum fuisse datum vid. ad Eutrop, c. 4. ubi & pacis conditiones leguntur. *Syriae pot. rex.* P. *quadraginta* B pr. pro *trec. mill. arm* L. *XL millia falcatorum.* mox *etiam* abest a P.

3 *Falcatis curribus*] Vide Curt. IV. 9. CELLAR.

4 *Ac*] Ita ante me legunt omnes. Verum hanc voculam ante vocalem minus Latinum esse post alios ad Eutrop. L. VIII. c. 13. ostendi, & Codicum fide mutavi, quod ut etiam hic praestem, facit plurium MSS. P. B. pr. Burm. & L. qui diserte *&* legunt, auctoritas. *Elephantis* P. et B. pr. *destruxit* idem P.

5 *Fratre Scipionis Africani,*] Absunt a N. & L. *consule* a B. utroque & Burm. qui *a L. Scipione in As.* mox *victus est* P. *in Asia* & *montem* a Codd. quibusdam abesse monet Sylburg. *Montem* ita non agnoscit Leid. *In Taurum* legit N. pro *permissus* L. *passus.*

6 *Apud Magnesiam*] Duae in Asia hac Magnesiae, ad Sipylum montem, & ad Moeandrum fluvium. Heic illa, quae sub Sipylo fuit, intelligenda est. *Liv.* XXXVII. 37. *Appian. Syr. f.* 57. *Gr.* CELLAR. De hac latius egimus ad Eutrop.

7 *Ejus filii sub Clientela* &c.] B. sec. *Ejus filii Syriae . . . tenuerunt.* B. pr. *Ejus fil. regn. Syriae sub client. P. R. tenuerunt* mox *provincias* idem. N. *filii regn. sub cl.* &c.

8 *Quibus defunctis,*] Longum spatium fuit inter Antiochi M. filios, & ultimum regem, Antiochi Pii filium, cognomine Asiaticum, cui, tanquam indigno, Syriam Pompejus ademit, & in provinciae formam redegit. CELLAR.

 1 *Cili-*

[1] *Cilices* & *Isauros*, qui se piratis & praedonibus maritimis junxerant, [2] Servilius proconsul, ad praedonum bellum missus, subegit, & viam per Taurum montem [3] primus instituit; isque de Cilicibus & Isauris triumphavit, atque *Isauricus* est cognominatus.

XIII. [4] *Cyprus*, famosa divitiis, paupertatem populi Romani, ut [5] occuparetur, sollicitavit. Eam rex [6] foederatus [7] regebat: sed tanta fuit penuria aerarii Romani, & tam ingens fama opum Cypriarum, ut lege lata, Cyprus confiscari juberetur. Quo accepto nuntio, rex Cyprius venenum sumsit; quo vitam prius, quam divitias, amitteret. Cato Cyprias opes [8] Romam navibus advexit: ita, ut jus ejus

1 *Cilices & Isauros*,] Cilices non Campestris, sed Asperae Ciliciae, quae vel eadem est ac Isauria, vel cum ea conjuncta proxime. De Isaurici expeditione Eutropius VI. 3. legatur. CELLAR. *Cilices & Hisauros* P. *Cilicas & Isauras qui se pyratis* Burm. *maritimis* abest a P. *junxerunt*. N.

2 *Servilius Proconsul*] *P. Servilius procos.* Burm. *proconsule* B. pr.

3 *Primus instituit; isque* &c.] *Primus triumphavit, atque Isaur. est cogn.* ceteris deletis N. pro *isque* B. sec. *itaque*. L. *quia*. P. *Hicque de Callicibus & Hisauris*. mox *Hisauricus*. L. *Isaurus*.

XIII. 4 *Cyprus* &c.] Haec omnia e Flor. L. III. c. 9. desumpta sunt, quem adi.

5 *Ut occuparetur, sollicitavit.*] Cuspin. *ut occuparet*. SYLB. *Ne occup.* N. *significaret*. L.

6 *Eam rex foederatus*] Non foederatus ipse, tamen frater regis foederati, Ptolemaei Aegyptii, atque ita nihil minus quam hostis. Cicero pro Sextio cap. 26. *Rex Ptolemaeus, qui si nondum erat ipse a senatu socius appellatus, erat tamen frater ejus regis, qui cum esset in eadem caussa, jam erat a senatu honorem istum consequutus: erat eodem genere, iisdem majoribus, eadem vetustate societatis: denique erat rex, si nondum socius, at non hostis: pacatus, quietus, fretus imperio populi Romani.* CELLAR.

7 *Eam rex foederatus* (Ptolemaeus) *regebat: sed tanta fuit penuria aerarii Rom. & tam ing. fama opum Cypriarum, ut lege lata (per Publium Clodium, tribunum plebis) Cyprus* cet.] Inclusa e Cuspin. addidit Sylburg. Nos hic, quam in textu legi maluimus, quia Cuspiniani Edit. passim pleniorem esse, nec ab interpolatione puram novimus, & praeter Goltzii Edit. omnes nostri Codd. MSS. constanter delent. N. vero corrupte *rex Rhoederatus* & transponit *opum fama Cypr*. L. pro *lege lata* legit *legata Cyprus*. Mox Burm. *Quo adcepto* quod e scribendi ratione *adcepto*, quomodo semper legit, ortum: unde seq. *nunctio*. non vero agnoscit *Cyprius*, & *hausit* pro *sumsit*. B. pr. *rex Cypr. nunq.* pro *quo* sec. *ut*. Burm. *amitteres* pro *amitteret*.

8 *Romam nav.*] Burm. *M. Cato Cyprias opes nav. adv.* deleto, *Romam*, quod etiam a P. abest. *vexit* pro *advexit* B. pr. *ita* delet N. qui *insulae ejus* transponit. *Ut* abest a B. sec. *magis* a N. & P.

1 Aug-

ejus insulae [1] avarius magis, quam justius, simus adsequuti. [2] *Cyrenas*, cum ceteris civitatibus Libyae

1 *Avarius*] Ammianus XIV. 27. *Nec piget dicere, avide magis hanc insulam populum R. invasisse, quam juste.* Adde Cicer. pro Domo cap. 8. Nihil autem Romanis inique parta profuerunt. Seneca ad Marciam cap. 20. *Cato adferebat illam pecuniam civili bello stipendium.* CELLAR.

2 *Cyrenas, Libyam &c.*] Scáliger in Euf. num. 1952. *Duo sunt*, inquit, *Apiones, prior Cyrenarum, alter Libyae rex. Uterque populum R. testamento heredem reliquit. Regem Cyrenarum Antiquiorem vocat Sex. Rufus, ut distinguatur ab eo, qui Libyae heredem pop. R. scripsit.* Hactenus vir summus. Consentit Ammianus lib. XXII. extremo: *Aridam Libyam supremo Apionis regis consecuti sumus arbitrio: Cyrenas cum residuis civitatibus Libyae Pentapoleos Ptolemaei liberalitate suscepimus.* Jornandes de Success. cap. 57. planius: *Libyam, id est, Pentapolim totam, a primo illo Ptolemaeo Romanis sub libertate concessam, tamen resistentes dehinc Apionis consilium Rom. populo subdidit.* Distincte de utraque hereditate agit Eusebius in Chronico: Eutropius autem VI. II. unum Ptolemaeum, unamque hereditatem memoravit. Sed mavult Eutropium H. Valesius sequi *ad Ammiani lib.* XXII. *extremum;* quam Rufum, Ammianum, & in Chron. Hieronymum, quorum errorem ex Eutropii verbis male intellectis fluxisse putat, qui non dixerit, finito Cretico bello Apionem mortuum esse, quippe dudum functus vita fuerat; sed tum demum *Libyam Romano imperio per testamentum Apionis accessisse.* Rege enim mortuo, libertatem Romani civitatibus dederunt, quam iniquum tyranni oppressissent, his expulsis, provinciae formam imposuerunt. *Epit. Livii* LXX. *Plutarch. Lucullo p.* 492. Annum mortis Apionis accurate Jul. Obsequens *cap.* 109. signavit, qui fuit U. C. 657. Cn. Domitio & C. Cassio consulibus. Provincia autem facta finito Cretico bello, uti ex Eutropii ordine apparet. Quin ipsa Valesii verba, summo judicio viri, relegisse quid prohibet? *Duos* inquit, *fuisse Ptolemaeos Apionas nunquam mihi ipse persuadere potui, neque tanti est apud me horum trium scriptorum* (Rufi, Ammiani, & in Chronico Hieronymi) *hac in parte auctoritas: maxime cum Livius, & Eutropius, Justinus, atque Appianus lib.* I. *Bell. Civ. & in fine Mithridatici, unum Ptolemaeum Apionem, Cyrenarum regem agnoscant, Ptolemaei Physconis ex pellice filium: quem Cicero in* II. *contra Rullum* (cap. 19.) *& Tacitus* XIV. 18, *ac Eutropius Apionem simpliciter appellant. Atque hic Ptolemaeus moriens Cyrenarum regnum pop. Rom. reliquit. Cyrenarum autem regno etiam Siccior Libya tunc quidem continebatur: quae longe postea a Cyrenaica seu Pentapoli disparata est, ut Ammianus supra testatur. Quo igitur Apionis illius regis Libyae commenticii testamentum? cum ex Ptolemaei Cyrenarum regis testamento haec universa pars Libyae Romanis jam legata fuisset*, Nec dubitat Valesius, quin Ammianus ab Rufo mutuatus sit, quod utriusque formula *supremo arbitrio* confirmat. nam *supremo* etiam Rufus Tifernas habet; non *supremi*, ut Sylb. & alii ediderunt. Hieronymum autem saepe invenimus & Eutropii & Rufi vestigia in Chronico presse persequentem. CELL. *Supremo* etiam clare exhibet. Leid. ut de lectione dubitari non possit. Unus tantum fuit Ptolemaeus Apion i. e. *macer*, ita dictus, quod pater ejus ab obscaena corporis mole diceretur *Physcon.* Verum haec cognomina a vulgo tantum inponebantur, illustriora enim passim in Nummis & Inscriptionibus habent Historici vero passim & vulgaria & illustria usurpant cognomina. Est nobis hujus Apionis insignis plane Nummus aereus, qui Regis hujus tenui filo faciem habet. & ab altera parte informem Physconis vultum, quem aliquando cum aliis publici juris facturi sumus. HAV. *Supremo Apionis regis arbitrio.* Rom. quoque editio: quomodo etiam

byae *Pentapolis*, [1] Ptolemaei antiquioris liberalitate [2] suscepimus. *Lybiam* supremo Apionis regis arbitrio sumus adsequuti. *Aegyptus* omnis, sub amicis regibus fuerat, sed victa cum Antonio Cleopatra, provinciae formam [3] Octaviani Caesaris Augusti temporibus accepit, & primum apud Alexandrinos Cornelius Gallus [4] [Romanus judex] administravit.

XIV. Per confinia *Armeniarum* primum [5] sub. L. Lucullo Romana trans Taurum signa transmissa sunt. [6] Phy-

esse apud Amm. Marcellinum in fine L. XXII, ubi hic locus iisdem prope verbis legitur, observat Sylburg. quamquam ipse edidit *supremi* : uti & Goltzius: adversantibus N. & P. ac Burm. qui *Lybiam suppremo* [*Apionis reg. arbitrio*, N. & G. *Appionis*. Eutropius autem, ad cujus fidem provocat Cellarius, male eodem tempore, quo per testamentum Apionis regni P. R. heres factus est, illud imperio accessisse tradit. Epit. Livii ab eodem Cellario citata *Ptolemaeus*, *Cyrenarum rex*, *cui cognomentum Apioni fuit*, *mortuus heredem P. R. reliquit*, *& ejus regni civitates Senatus liberas esse jussit* : ut multo post in provinciae formam sit redactum. Vid. quos ibi Duker. laudat, Sigon. I. de Ant.Jur. Provinc. XVI. & Pighium ad U. IↃCLVII. & VIII. Verum quia Nicomedis, qui P. R. sui etiam regni heredem instituit, una cum Apionis regno in provinciam redactum est, quod, si qua fides J. Obsequenti, & Pighio, plus viginti annis post Apionis mortem accidit, crederem, utriusque regis testamentum confundi. *Cyrenas* probat Schottus.

1 *Ptolemaei antiquioris liberalitate Populus Rom. suscepit*. Burm. *accepimus* G.

2 *Suscepimus.*] *Accepimus* alii. CELL.

3 *Octaviani . . . temporibus*] Burm. & P. *Octavii*. Idem cum G. m. *tempore*, quod, monente Sylburg. etiam Rom. Ed. praefert.

4 *Romanus judex*] Non habet Cuspinianus: uncis inclusit Sylburgius. CELLAR. Burm. *& primum Alexandreae Cor. Gallus administravit*. L. *Gallius*. Inclusa etiam agnoscit. G. & alii

XIV. 5 *Sub L. Lucullo Rom.* . . . *signa &c.*] Codd. quidam *arma trans.* SYLB. *Arma* agnoscunt etiam B. pr. G. m. & L. qui legit *sub Lucio Lucullo arm. Rom.* . . . *transm.* deleto *sunt*. Hoc vero bellum contra Mithridaten, & Tigranen, ad quem Mithridates a Lucullo fugatus se converterat, a Romanis gestum, quod ille Ponti rex indigne ferens, quod Romani heredes a rege Nicomede instituti essent, ipse hereditatem adire, & Bithyniam atque Asiam invadere vellet, vid. ad Eutrop. L. VI. c. 6. 8. & 9.

6 *Phylarchi*] Codd. quidam *Filarchi*, alii *Filarchi*. Φυλάρχας Osroënes agnoscit etiam Suidas, (ex eo dictos, quod regionis istius partes seu praefecturae nominantur φυλαί) & plurium auctorum testimoniis confirmat Cuspinianus in Comment. sunt etiam libri, in quibus legendum putant, *transmissa sunt visa: Saraceni & Osroëni superati cessere.* Sed procul dubiò verior est Cuspin. & Goltzii lectio. Ne quid tamen dissimulem, pro *in Osroëna* : rectius legemus *& Osroëni* ex Jornande. SYLB. *Monstrose* veteres libri, Tisernatis etiam. Ex Jornande de Success∫. Regn. c. 57. Cuspinianus & Sylburgius ulcus sanari posse autumant. *Per quem* (Lucullum) inquit, *& Osroëne & Saracenorum Phylarchi devicti sunt*. Sive ut Cuspinianus adlegat: *per quem & in Osroëne Saracenorum* &c. Unde ita emendarunt, uti edidimus. Sed Suidas etiam in voce *Phylarchos* aliquid tribuit. Exemplum enim adfert de Acharo, ὃς ἦν Ὀσροήνων χώρας δυνάστης, οὕτως φυλάρχας ὀνομάζουσιν ἐκεῖνοι. CELLAR.

Ibid. *Phylarchi Saracenorum in Osroëna*

superati

f Phylarchi *Saracenorum* in *Osroene* superati cesse-
re,

superati cessere.] G. *Phylargi Saracenorum in Osdroena:* sed m. *Fusilarchi, vel Fisarchi & Saraceni & Hyrenae.* B. pr. *Fularchi Saracenorum in Osdroëna superi* sine *cessere.* B. sec. *Visarci in Osroëne cessere superati.* P. *Phylarchi & Saraceni & Hyrenae.* N. *Philarchi Saracenorum in Osdroena.* Burm. *Physarci Saracenorum & Hyrenae superati cessere.* Leid. *Fularti Saracenorum medinem & superati caesoreae* corruptissime. Quamquam, uti locum in mendo cubare certo mihi constat, sic e varietate Codicum veram lectionem eruere despero. Ut tamen quamdam lucem Nostro, aliisque adfundam, praeterea, quod hic a Doctis saepius erratum comperio, pluribus de *Saracenis*, eorumque & aliorum *Phylarchis* differendi occasionem adripiam. Hieronymum ad Dardanum scripsisse, *Arabes & Agareni, quos nunc Saracenos vocant*, supra ad c. III. notavit Cellarius. Plures etiam Christiani Patres (vid. ad Eusebii Chron. p. 60.) *Saracenos* & *Agarenos* cum Hieronymo hic & alibi eosdem esse crediderunt, quod & Cuspinianus in Mahomede contendit. Quae opinio inde orta, quod *Saracenos* a *Sara* Abrahami uxore; *Agarenos* ab *Agare* ancilla dictos putant, ita ut *Agareni* ab illa Aegyptia, cui per Ismaëlem, unde prius Ismaëlitae vocati, ortum deberent, adpellari nolentes a Domina se *Saracenos* dixissent. Verum *Agarenos* natales Ismaëlis, quem Isaäco pene praeponebant, vitio sibi non vertisse ostendit Cl. Wesseling. ad Simson. Chron. A. 2077. Sed neque illos a Sara, neque hos ab Agare ancilla nomen mutuatos crediderim, nedum *Saracenos* antea *Agarenos* fuisse adpellatos; nam *Saracenorum* nomen, quod jam in antiqua illa paraphrasi Genes. c. XXXVII. Com. 25. obcurrere Docti observant, *Agarenorum* vetustius est. Sunt, qui *Saracenos* ab Arabico *Saraca*, quod *praedari* & *furari* sonat, dictos velint; vid. ad Cap. III. Cellar. Scalig. ad Euseb. d. l. Salmas. Plin. Exercit. p. 844. Abraham. Ecchellens. in Historia Arabum (Corp. Byzant. T. XVII.) Quam derivationem, praeter Cellarium, derident: Et certe verosimilius est, eos a regione, quam incoluere, adpellatos fuisse: Stephan. Byzant. Σάρακα, χώρα Ἀραβίας, μετὰ Ναβαταίους, οἱ οἰκοῦντες Σαρακηνοί. vel a plaga, ut innuit Josephus Simon Assemanus Diss. IV. de Arabum Origine §. VII. eodem Tom. XVII. Corporis Byzant. *Sarca* seu *Saraca*, quod Graecus Interpres ex *Masreca* seu *Mascerek*, qui locus Arabibus *Orientem* significat, derivat. Non solum enim a Gentis conditore, sed & locis, quae incolunt, nomen deduci modo vidimus apud Nostrum, qui cum aliis *Haemimontanos* Haemi montis accolas vocat: atque ita in aliis certum est: Huic opinioni etiam doctissimos Anglos favere video, qui Hist. Univers. T. I. pag. 513. *Saracenos* proprie dictos volunt *Sharkiin*, quae vox Arabica *Orientales* significat. Ut errent recentiores, qui Saracenorum nomen sequiori aevo adscribant: quo quidem nomine a Salmasio d. l. & Valesio ad Ammian. Marcellinum L. XXIII. c. 6. erroris arguitur Scaliger, qui ad Euseb. d. l. a nemine Ptolemaeo antiquiore Saracenorum mentionem factam scribat: quum diserte Plinius Ptolemaeo vetustior, & ante Plinii tempora Dioscorides eorum meminerunt. Huic vero nominis derivationi faventem Ecchellensem miror, Agarenos tamen ab Agare ancilla dictos velle: cum nihilo minus a veritate abhorret, eodem, quo Saraceni, modo a situ fuisse adpellatos, &, si non a monte *Hagare*, cujus Epist. ad Galatas c. IV. 24. Apostolus meminit, ut Interpretibus visum est, caussam non video, cur non ab Hagiar, quae vox *Petram* significat, quomodo etiam vetustissimum Oppidum, unde Arabia Petraea dicta fertur, adpellatum fuit, nomen derivari possit: vid. Assemani Dissert. §. I. Ubi vero Saraceni fuerint sedi, etiam parum constat. *Arabes Scenitae* ante dicti plerisque videntur, fide potissimum Marcellini L. XXII. c. 15. *Scenitas Arabas, quos Saracenos nunc adpellamus:* Lib. XXIII. c. 6.

re. In *Mesopotamia* ab eodem Lucullo [F] Nisibis cap-

Scenitas Arabas, *quos Saracenos posteritas appellavit*. Malchus Rhet. in Ecl. Legat. τὶς τῶν Σκηνιτῶν Ἀράβων, οὓς καλοῦσι Σαρακηνούς. vid. ad Marcell. Lindenbrog. verum certum est, plerosque Arabas, aliasque gentes sub tentoriis degere solitas, *Scenitarum* nomine venire: unde *Scenitae Sabaei* Plin. L. VI. c. 28. *Nomades Scenitae* ibid. & Strab. p. 748. Hinc, uti *Arabas* Rufus c. III. & infra c. XXII. sic Plin. d. l. *Arabas Scenitas* a *Saracenis* distinguit, nec secus ab iisdem cum Strabone p. 288. & 747. separat *Nomadas*, (quos alii eosdem ac *Saracenos* statuunt, nam *Scenitas* indigenis *Baduinos* h. e. *Nomadas* vocatos fuisse d. l. Dissert. Assemanus ostendit) *Nomadas insessatoresque Chaldaeorum Scenitae claudunt*, *& ipsi vagi*. Unde patet *Nomadas* diversos esse a *Scenitis*, qui tamen quod vagi, etiam Nomades dicuntur. Hos autem Arabas Scenitas in Mesopotamia alii, alii in Septentrionali Arabiae Felicis latere, ab Arabibus separatos, alii Nabataeis vicinos, alii ab Assyriis ad Nili Cataractas & confinia Blemyarum locant, alii aliter. vid. Strabon. p. 747. Plin. d. l. Amm. Marcell. L. XIV. c. 4. Salmas. d. l. p. 343. In Arabia Diserta, quae Graecis Ἔρημος & Σκηνῖτις vocatur ponuntur ab Assemano, sed hic §. VIII. duplices Saracenos commemorat. Tutior tamen videtur via, quam Salmas. d. l. & ad Marcell. L. XXIV. c. 2. Valesius ingrediuntur, Saracenos proprie dictos fuisse gentem vagabundam, sub tentoriis degentem, circa montana Arabiae Felicis incolentem, non longe a Scenitis Arabibus, qui ibidem degebant inter Arabiam Felicem, Petraeam, & Desertam, unde Graeci, & Latini recentiores *Saracenos* cum *Scenitis Arabibus* confundunt, & initio fuisse portionem exiguam eo nomine cognitam, sed postea in potentiam majorem auctam omnibus Scenitis Arabibus nomen suum dedisse, unde Marcell. Saracenorum vocabulo omnes Arabiae gentes complecti videtur, quamquam singulae propriam appellationem retinuerunt. Hinc *Saraceni Assanitae* eidem Marcellino L. XXIV. c. 2. *Saraceni Maaddeni* & *Saraceni Anthropophagi* Procop. in B. Pers. L. I. Horum vero plerorumque Arabum nomina tempore esse deleta, solo *Idumaeorum* diutius conservato, & *Nabataeorum* primum, deinde *Hagarenorum* atque *Saracenorum* latissime diffusum etiam observat Assemanus d. l. §. II. Arabes vero in tribus sive φυλὰς, divisos fuisse, easque singulas singulos suos habuisse Praefectos constat. Hi inde vocabantur φύλαρχοι sive φυλάρχαι, quod cum dignitatis nomen sit, male per *reges* vertisse Xylandrum observat ad Strab. p. 780. Casaubonus. Ita tamen de Pinedo ad Steph. Byzant. aliique. Sed rectius Casaub. nam Graeci interpretantur Ἄρχοντας & Ἡγεμόνας ac Δυνάστας. vid. Procop. d. l. Theophyl. Simoc. L. II. Malchus Excerpt. Leg. Menand. in Ecl. Legat. quos ad Ammian. L. XXIV. c. 2. laudant Lindenbrog. & Valesius ac Casaub. d. l. & mox Suidas. *Tetrarchas* Spartian. in Hadrian. c. 13. Nunc autem simpliciter, nunc distincte in historia obcurrunt: Ἀράβων φύλαρχος Ἀριάμνης Plutarch. in Crasso p. 555. *Arabum Phylarchus Iamblichus*. Cicer. ad Fam. L. XV. Ep. I. *Phylarchi Saracenorum*: *Phylarchi Saracenorum Assanitarum*, *Phylarchi Saracenorum Maaddenorum* apud Amm. Marcell. & Procopium. Sed sive ejusmodi praefecti, sive reguli fuerint non solum Arabicarum gentium sed & iis confinium *Phylarchi* frequenter obcurrunt. Sic praeter dictos, & *Taalabensium* & *Ameritarum*, quos Assemanus §. XXVII. habet, *Osroënorum Phylarchi* uti ceteri constanter eos vocant, βασιλεῖς Dioni L. XXVII. 12. multi inveniuntur. Vetus Auctor apud Suidam Voce. Συμβάλλει τῷ Τιγράνῃ ὁ Ἄλχαρος, ὃς ἦν Ὀσροήνης χώρας δυνάστης, ὥσπερ φυλάρχας ὀνομάζουσιν ἐκεῖνοι, ἔτι καὶ τὰ χωρία, αὐτῶν φυλαὶ ὀνομάζονται. Ut, nisi Saracenorum Phylarchos in Osroëne a Lucullo victos intelligamus, hoc modo, ut cum Tigrane, quem Scenitas Arabes e suis sedibus transtulisse Plut. p. 505.

&

capta est. Postea per Pompejum eadem loca armis obtenta sunt: [2] *Syriae* ac *Phoenice*, bello a Tigrane, Armeniorum rege, receptae sunt. *Arabes* [3] & *Judaei* in Palaestina victi sunt. Ad extremum sub Trajano principe, regi [4] majoris Armeniae diadema sublatum est, [5] & per Trajanum *Armenia*, *Mesopotamia*, *Assyria*, & *Arabia*, provinciae factae sunt; ac limes orientalis [6] supra ripam fluminis Trigidis con-

& Plin. d. l. in Ciliciam & Commagenem, unde huic magna Mesopotamiae pars, Arabia dicitur, deduxisse tradit, superati cesserint; illaque Saracenorum gens etiam alio deducta, vel Arabes Scenitae Saracenorum vocabulo cogniti nomen suum obtinuerint, hic legere malim *Phylarchi Osroenorum superati cessere*: propterea, quod *Abgarus* mox c. XVII. memoratus, aliique eodem nomine, quod commune Osroënorum regum fuit, nunc Osroënae, nunc Edessae, quae Osroënae Mesopotamiae regionis urbs erat, Phylarchus vocatur. Vid. Diss. Assemani d. l. Valesf. ad Dion. L. XL. 22. & L. LXVIII. 22. Sic mox cap. XX. pro *Osroënis* G. habet *Saracenos*, ut & hi confundi videantur.

1 *Nisibis capta est.*] Ex Plutarchi Lucullo p. 514. ita legendum. Veteres libri, *urbs capta est*], sine nomine. CELLAR. Dio quoque Fragm. XXXV. 8. cet. & Eutropius L. VI. c. 9. diserte *Nisibin* agnoscunt. *Urbs* sine nomine cum Veterib. legit N. sed illud exprimunt L. (quamquam corrupte *Nibis:* & Burm. *Nisibis Urbs.* Lucullus autem Mithridaten persecutus etiam Tigranis regnum invasit, magnaque Armeniae majoris parte deleta in Mesopotamiam abiit, ibique Nisibin occupavit. Mox pro *postea* B. pr. *propterea. L. postremum.* Pompeji praenomen *Cn.* addit Burm.

2 *Syriae ac Phoenice*] Codd. quidam *Syriae ac Phoenice . . . captae sunt.* Quidem malunt *Syrophoenice.* SYLB. Variant quoque nostri Codd. MSS. *Syriae & Phoenices bello . . . receptae sunt.* N. *Syriae a fenice* corrupte pro *ac Phoenice, . . . receptae sunt* B. pr. *Syriae foenix* itidem corrupte sec. *Syria Phoenices . . receptae est.* G. Sed margo *Syria ac Phoenice . . . captae sunt.* P. *recepta sunt.* Ut locum, uti e Codd. dedimus, sanum esse putem: nisi Leid. & Burm. lectio, cujus vestigia servant G. & N. *Syrii ac Phoenices . . . recepti sunt*, praeferenda. Ut populus pro regione sit positus, quemadmodum sequuntur, *Arabes & Judaei.* Burm. pro *a Tigrane . . . rege* legit *adversus Armeniorum regem.* Verum *Syriam & Phoenicen* per XVIII. annos tenuerat Tigranes Armeniae rex, cui Lucullus, ut vidimus, Mithridate superato, bellum intulit, eumque victum e Syria ac Phoenice expulit Justin. L. XL. c. 1, 2. Eutrop. L. VI. c. 8. Eas autem ab eodem recepit Pompejus Luculli successor. Eutrop. ibid. c. 13. ubi de Arabibus ac Judaeis victoriam vide.

3 *Arab. & Jud. in Palaestina*] Burm. *in Palaestinis.* mox delet *ad extremum.*

4 *Regi majoris Armeniae diadema sublatum*] Inde a tempore Mithridatici belli, Romani, qui Tigranem vicerant, Armeniis reges imposuerunt, & contra Parthos tuebantur. Singulos fere Tacitus & Dio Cassius tradunt; ille Annal. II. III. & lib. XV. ineunte: hic lib. XL. & XLV. Tandem provinciam fecit Trajanus. CELLAR. Haec omnia ex Eutrop. L. VIII. c. 3. 7. & alibi hausta sunt.

5 *Et per Traj. Arm. Mesop. Assyria & Arabia*] Pro *Assyria* Rom. & Cusp. *Syria* SYLB. P. *per Traj.* deleto *&*, *Arm. Mes. Syria* & sic B. pr. N. & G. m. sed N. *Syria*, *Arabia* deleto *et.* L. *Syriae Arabiae.* Burm. *Ipsaque Armenia, Mesopotamia, Assyria, Arabia.*

6 *Supra ripam fluminis Tigridis const. est*]

constitutus est. Sed Hadrianus, qui successit Trajano, invidens gloriae Trajani, sponte sua Armeniam, Mesopotamiam, & Assyriam reddidit: ac medium inter Persas & Romanos Euphraten esse voluit. [1] Sed postea sub Antoninis duobus, Marco & Vero, & Severo Pertinace, ceterisque principibus Romanis, qui adversus Parthos eventu vario dimicaverunt, [2] quater amissa, quater recepta Mesopotamia est: Ac Diocletiani temporibus, victis [3] prima congressione Romanis, secundo autem conflictu superato rege Narseo, uxore ejus ac filiabus captis, & cum summa pudicitiae custodia reservatis, pace facta, Mesopotamia est restituta: & [4] supra ripam Trigidis limes est [5] refirmatus; ita ut [6] *quinque gentium*

est] *supra ripas* B. Sec. deleto *fluminis*. Rom. & Cusp. ut notat Sylburg. *institutus est* conspirante G. m. & Burm. *Est instit.* B. pr. & N. mox Burm. *Sed Hadr. qui successit, gloriae Trajani invidens sponte sua Armeniam, & Mesopotamiam reddidit.* B. sec. *Adrianus ... Trajani gloriae.* P. delet *sua*. mox *& Mesopotamiam* etiam P. & N. pro *Assyriam* B. pr. *Asiam*. Sed N. P. & B. sec. *Syriam*. L. quoque *& Mesop.* deleto *Assyriam*. Rom. *Mesopotamiam & Syriam*. Cusp. *Mesopotamiam cum supra* notante iterum Sylburgio. mox *Eufratem* G.

1 *Sed postea* &c.] Cusp. *& postea* SYLB. sic & P. *sed post* B. sec. *propterea* L. *propterea* B. pr. Mox *sub Antoniniis* P. & B. pr. *Marco & Severo nota pertinacia* N. Etiam P. *nota pertinacia* pro *Pertinace*. B. sec. *Vero ac Severo*. Burm. *sub Antoninis duobus Marco & Vero, ceterisque principibus Romanis, qui contra partos vario eventu dimicaverunt, nota pertinacia est nam quater* &c. L. *sed propterea sub Romanis, qui adv.* ceteris deletis.

2 *Quater ... quater*] B. pr. *quartum ... quator.* sec. *quater ... quae quater*. L. *quantum ... quantum*. Burm, mox *recepta est Mesop.*

3 *Victis prima cngressione Romanis,*] Imprudentia Maximiani Caesaris, quae infra cap. 25. describitur. CELL.

Primo autem conflictu Rom. (reliquis deletis) *superato rege Narse, & axore* Leid. *Narsem* B. pr. *& uxore* etiam P. *filiis* pro *filiabus* Burm *& eis* pro *& cum* P. quod & alii libri habent, sed praepositionem agnoscit etiam Memmii Liber, ut notat Sylburg. *servatis* Burm.

4 *Supra ripam*] N. & B. pr. *super ripam*. B. sec. *supra ripas*. Leid. *super ripam Tigridis constituta ejus ditionem assequitur: quae conditio foederis in tempus divi Constantis valuit.*

5 *Refirmatus*] Codd. quidam *est confirmatus*: SYLB. *Refirmatus* Tifernas, Sambucus, Camers, Sylburgius & Cuspinianus, verbo quidem minus usitato, bonae tamen analogiae: at *reformatus* Belg. & *confirmatus* Vales. ad Ammianum L. xxv. p. 434. CELLAR. *Refirmatus* dubito, an ab auctoris manu sit, cum ex *reformatus*, quod Belg. & Cod. B. sec. ac N. habent, facile mutari potuerit. quamquam *refirmatus* pro *rursus firmatus* a Rufo hic non malo sensu accipi potest, quod e *Mesop. restituta* liquet. *confirmatus* etiam B. pr. & G. m.

6 *Ut quinque gentium trans Tigridem*] Quae Persis trans Tigridem erant, non Romanis. Ut enim Ammianus xxv. cap. 23. illas *quinque regiones Transtigritanas* nominavit, omnes, aut plures Romanis citra Ti-

tium trans Tigridem constitutarum ditionem adsequeremur: quae conditio foederis in tempus divi [1] Constantii conservata duravit.

XV. [2] Scio nunc, inclyte princeps, quo tua [3] vergat intentio. Requiris profecto, quoties *Babyloniae* [4] & Romanorum arma collata sint, & quibus [5] viribus sagittis [6] pila contenderint. Breviter eventus enumerabo [7] bellorum. Furto hostes in paucis invenies

Tigrim, aut circa illum fuerunt. Probat Valesius, ad illum Marcellini locum p. 433. ex ejusdem lib. XXI. *ubi Sapor, trajecto Tigri, Bezabden in Zabdicena* (una ex illis Transtigritanis) *sitam, oppugnat. Arzanene quoque trans Nymphium sita est, non trans Tigrim, teste Procopio in lib.* I. *&* II. *Persic. & lib.* III. *de Aedificiis. Ad haec Corduene ad orientem erat fontibus fluvii Tigris, teste Ptolemaeo. Neque Ammianus noster cum ad Jovianum, Corduenae satrapam, mitteretur, Tigrim se trajecisse dicit lib.* VIII. *Denique Petrus Patricius in illa pace, quae inter Rom. & Persas inita est, qua Persae* V. *gentes Transtigritanas restituerant, cautum fuisse tradit, ut Tigris utriusque imperii limes esset. Non ergo trans Tigrim erant illae regiones, sed potius circa aut supra Tigrim.* Haec Henricus Valesius. Addit frater Hadrianus: *Transtigritanae ergo erant hae quinque regiones non Romanis, sed Persis.* CELLAR. *Trans Tigrem* N. *trans Tygrim* (deleto *constitutarum*) *dicionem* Burm.

1 *Constantii*] Nescio unde *Constantini* sit in Cellarii Ed. *Constantii* enim recte habent aliae Editiones, pro quo male *Constantis* MS. Leid. Constantii enim tempore Persae, sive Parthi illas provincias invaserunt, & quum frustra asserere eas Rom. imperio conatus fuisset Julianus, coactus fuit successor Jovianus icto foedere Parthis easdem relinquere, uti docet Ammianus Marcellin. lib. XXV. cap. 7. Hav. Sylburgii editionem si consuluisset Havercamp. non ignorasset, unde *Constantii* esset in Cellarii editione. Sylburgius enim ita legere Memmii Librum, Editt. Rom. & Cuspin. notat, atque ita G. quam quam ejus margo N. & P. praeferunt *Constantini*. Pro *Divi* autem *Divalis* legit B. uterque *reservata* B.pr. *est* pro *duravit* Burm.

XV. 2 *Scio nunc*] absunt a Burm. qui haec ita concipit: *Princeps gloriose quo tua vergat* cet. *Inclyte Princeps* absunt a P.

3. *Pergat*] Hoc, quod Sylb. & & Belg. habent verbum, efficacius est cupiditati legentis historias exprimendae, quam Tifern. Cusp. & aliorum *vergat*. CELLAR. A viro Doctissimo ut dissentiam, & *vergat* restituam, facit major Codd. auctoritas: Praeter Ed. Rom. enim & Cusp. ita legunt Codd. MSS. N. P. Burm. ac Leid.

4 *Babyloniae*] Parthorum, Persarum. Lucanus lib. I. v. 10.

Quumque superba foret, Babylon
spolianda tropaeis,

id est regnum Parthorum. CELLAR. Pro *quoties* L. & B. pr. & Burm. *quotiens*. Sed P. (& Ed. Rom. notante Sylburgio) *quemadmodum*. Pro *Babyloniae & B.* sec. *Babylonia ac.* Sed pr. copulam non agnoscit, uti nec L. qui corrupte *Babellorum* P. *collata sunt*. Burm. *conlata sunt*.

5 *Viribus*] Ita Codd. pro *vicibus*, SYLB. *Viribus* Tifern. & Cusp. Nam Sylb. & Belg. *vicibus*. CELLAR. Utra vox praeferenda sit, ambigo: Sylburgii enim & Belgarum lectioni consentiunt Burm. Leid. & Goltz. sed ejus margo cum N. & P. vulgatae adstipulantur. Pro *contenderint* P. legit *confoederent*.

6 *Sagittis pila contenderint.*] Sagittae, arma Parthorum: pilum, legionum Romanarum. Lucanus d. I. v. 7. de civili Romanorum bello:

—— *Et pila minantia pilis*. CELLAR.

7 *Enumerabo bellorum. Furto* cet.] Rom.

venies esse laetatos; vera autem virtute semper Romanos probabis exstitisse victores. [1] Primum a L. Sylla proconsule [2] Arsaces rex *Parthorum*, missa legatione, amicitiam populi Romani rogavit, ac metuit. [3] L. Lucullus Mithridaten, regno *Ponti* exutum, ad Armeniam persequutus est. Tigranen, *Armeniorum* regem, [4] cum septem millibus quingentis [5] clibanariis, & centum viginti millibus sagittariorum, ipse cum decem & octo millibus Romanorum vicit. [6] Tigranocerta, maximam Armeniae civi-

Rom. Ed. *bellorum furto host.* SYLB. *Furore* (pro *furto*) Leid. Male. Respexit Virgilii locum Aen. x. 735.
— *Haud furto melior, sed fortibus armis.* HAV.

Miror Virum Cl. hujus codicis, ut liquet, consulti varietatem non integram dedisse: *Furore* (deleto *hostis*) *in paucis invenies esse legatos; verum autem* (deleto *virtute*) *semper Roman.* cet. *Numerabo* pro *enum.* N. & Burm. *Forte* pro *furto* Idem N. Bas. sec. & G. m. Pro *vera aut. virt.* B. pr. *Vern. aut semp.*

1 *Primum a L. Sylla* cet.] *Prim. à L. Sulla procos* Burm. *a Lucio Sylla* L.

2 *Arsaces rex Parthorum, missa legatione,*] Apud Euphratem Sylla erat quum ultro ad eum regis Arsacis legatus Orobazus venit Romanorum amicitiam petiturus. *Plutarch. in Sylla p.* 453. CELLAR. *Arthraces* L. male. Mox numero plur. *amicitias* (teste Sylburgio) Rom. Ed. cui consentiunt Bas. sec. & Leid.

3 *L. Lucullus*] Praenomen non agnoscunt N. & L. Mox *prosecutus est* N.

4 *Cum (decem) septem millibus*] Vulgati libri *cum septem millibus.* At Plutarchus ex Luculli ad senatum litteris, ἑπτακισχίλιοι καὶ μύριοι κατάφρακτοι. HAVERC. Illud *decem*, quod uncis incluserunt Cellarius & Havercampus, rejeci, quia praeter hos, neque typis, neque manu exaratus Codex ullus agnoscit. Haud ignoro Plutarchum, ad cuius fidem hic provocat Cellarius, veriorem numerum & ex ipsis Luculli literis exhibere, sed scio quoque ceteros ad Eutrop. L. VI. c. 9. laudatos discrepare, in quos incidere potuit Rufus. Certe, si quoscunque errores commiserunt scriptores, in integrum restitueremus, non ipsos auctores daremus, sed historiam, qualem scribere debuissent.

5 *Clibanariis*] Pro *Clibanariis* Rom. habet *Clypeatis*: Cuspin. *cum septem millibus Clypeatorum.* mox Codd. quidam *centum triginta mil.* Eutropius *cum sexcentis millibus Clibanariorum, & centum milibus sagittariorum.* Clibanarios autem Persis dictos fuisse *Cataphractos*, testatur cum Lampridio Amm. Marcell. cujus nominis hanc rationem esse putat Turnebus in Advers. quod ut panis clibano, sic isti ferrea specie undique obtecti viderentur. Leo Imperator in Lib. de Bellico Apparatu c. VI. par. 31. *Clibanos* vocat thoraces. SYLB. *Cataphractis*, qui ferreis laminis muniti fuerunt. Vide ad Eutrop. notam L. VI. c. 9. CELLAR. *Cum sept. mil. cliban.* deleto *quingentis.* B. pr. *cum sept. mil. clipeatis & centum viginti* (*centum triginta* G. m.) *millibus sagittariorum ipse cum decem & octo Rom.* N. *XVIII.* G. *cum sept. mil. quinq. clibanariis milibus clypeatis.* P. *cum sept. mil. quinq. clibanariis milibus sagittariorum ipse cum dec. & octo Rom. mil.* Bas. 2. *cum VII. milibus clipeatorum & c. XX. milibus sagittariorum ipse cum X. & VIII. milibus Rom.* Burm. *Cum sept. millibus clibanariis & cent. vig. mill. sagittariorum, ipse cum dec. & octo Romanorum vicibus* Leid. ut vix vera lectio erui possit.

6 *Tigranocerta*] *Tigranocirtam* N. Cir-

civitatem, expugnavit. [1] Madenam, opimam Armeniorum regionem, obtinuit: per [2] Melitenam ad Mesopotamiam descendit: [3] Nisibin cum fratre regis cepit. Tendere in Persas paratus, successorem accepit.

XVI. Cn. Pompejus [4] expertae felicitatis, ad Mithridaticum bellum missus, Mithridaten in Armenia minore [5] nocte adgressus, proelio superavit: caesis duobus & quadraginta millibus hostium, castra ejus invasit. Mithridates [6] cum uxore & duobus comitibus in [7] Bosporon fugit: ibi desperatione rerum sua-

Cirram P. *Tygranocerta* Burm. *Tygrano-cretam* L.

1 *Madenam*] Goltzii m. *Medenam*: ut infra. *Maddeni* Procopio sunt *Saraceni*; teste Ortelio. Cuspin. *opimam* pro *optimam*. & mox *Meletenam*. sed *Melitenam* vocat cum Strabone ac Ptolemaeo etiam Steph. Byzant. Amm. Marcell. *Melitinam* nominat Sylb.

Ibid. *Madenam, opimam regionem,*] An Madena forsan Ptolemaei *Motena* regio *juxta Cyrum* amnem? fertiles campi qui fluminibus rigantur, quod Madenae, *opimae regioni* cum primis convenit. Ita enim lego cum Cuspiniano; non *optimae*, ut in vulgatis libris est. Et Cicero *opimas* regiones dixit, pro Lege Man. cap. 6. *Asia tum opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, facile omnibus terris antecellat.* Et pro domo sua cap. 9. *opima fertilisque Syria.* Cellar. Pro *Madenam* etiam P. *Medenam* uti vel *Arzianenem* G. m. praefert. B. pr. & L. *Adenam*. Burm. *Melitenam*. Pro *Melitenam* idem *Meletenam* & mox *in* pro *ad*. B. pr. & P. *Meletem*. N. *Madenam*. L. *Miletem*. modo *optimam* uti & N. ac Burm. & mox N. *Myletem*.

2 *Per Melitenen*] Regionem Armeniae minoris, cujus caput est urbs cognominis Melite. *Procop. B. Pers. lib.* 1. 17. Cellar.

3 *Nisibin cepit.*] Mesopotamiae urbem, de qua cap. 29. plura. Cellar. *Nisibin* B. uterque: quod praefero, quia ad imitationem Flori & Eutropii, quos sequitur, Graecas terminationes servare solet Rufus. *Nisibiam* N. *Ninsabium* P. Pro *fratre regis* B. pr. *Fraäte rege* Leid. urbis nomine corrupte legens haec ita concipit; *cum fratre regere caepit.* Mox pro *successorem* N. & P. *successionem*.

XVI. 4 *Expertae*] *Ex parte* N. Bas. pr. Burm. & Leid.

5 *Nocte adgressus,*] Nocturnum hoc proelium scripsere Plutarchus in Pompejo; Dio Cassius lib. 36. Florus III. 5. 23. Cellar. Caesorum hostium numerus uti & reliqua ex Eutropii L. VI. c. 12. cui de more consendit Orosius L. IV. c. 4. desumta sunt. Ibi vero ex Appiano ac Plutarcho monuimus *decem* tantum *millia* fuisse. Pro *nocte* B. sec. *nocturno*. Pro *superavit* Burm. & Leid. *superat*.

6 *Enim*] Abest a Leid. & abesse potest. Hav. Recte: Et conspirantibus Burm. ac B. pr. abesse jussimus. *Ejus* modo deleverat P. *Mithr. cum duob. comit. & uxore* N. & Burm.

7 *In Bosporum fugit:*] Bosporum Cimmerium, seu regionem Bosporanam. Panticapei, quae urbs Cimmerio freto apposita est, tum Mithridatem fuisse, quum vitam finiret, Dio Cassius lib. XXXVII. p. 35. memoravit. Tifern. & Belgici libri *in Bosphoros* habent, plurativo numero, ut conjici possit, *in Bosporanos* legendum esse eo modo, quo Nepos dixit *legatus in Persas est profectus*, Pelop. cap. 4. Cellar. *Bosphoros*

ſuarum, venenum [1] hauſit, quum parum ageret vis veneni, a milite ſuo, ut ferro percuteretur, impetravit. Pompejus auxiliatorem Mithridatis Tigranen, Armeniorum regem, perſequutus eſt: [2] ille ſe ei, oblato diademate, apud Artaxata dedit. Receptae ſunt ab eo Meſopotamia, Syriae, & [3] aliquanta pars Phoenices; atque intra Armeniam majorem regnare permiſſus eſt. Idem Pompejus [4] Bosporanis & Colchis Ariſtarchum regem impoſuit: cum Albanis conflixit: [5] Oroeſi, Albanorum regi, ter victo

Bosforos etiam Sylburgius dedit, cui lectioni favent Codd. reliqui, & Leid. *Bosforos*. Cellarii vero conjecturam confirmat Burm. in *Boſphoranos*. Neutra tamen proba eſt; ſed, etſi nunquam audacter quid repoſui, hic meo Marte lege *Boſporon*. Graecas enim terminationes, praeeuntibus, quos ſequitur, Eutropio, Floro, aliiſque, ſecutum eſſe Rufum ſaepius videmus: quod fugit Librarios. cum *Boſporon* & quidem ſine praepoſitione, quod quam frequens etiam probatiſſimis ſcriptoribus ſit, quis ignorat? jam edidiſſe Cuſpinianum notat ipſe Sylburgius. Certe ad Florum, qui eamdem ſcribendi rationem ſequitur, L. III. c. 5. nobiſcum facit Cl. Dukerus, quem videſis.

1 *Hauſit*] N. *Ibi rerum ſuarum deſper. ven. hauſit: & cum vis veneni parum ageret*. Burm. *Ibique*. Leid. *auxit, & quum vis veneni parum eſſet, a militi ſuo . . . imperavit*. Burm. delet *ferro*. Mox *auxiliarem* legit B. pr.

2 *Ille ſe ei oblato*] P. *Ille ſe oblato diademate, apud Artaſſata dedit*. N. *ille ſe oblato diademate ei, apud Artaxata rediit*. Burm. *ille oblato diademate Pompejo apud Artaxata reddidit*. Leid. *ille oblato ſe . . . reddidit*.

3 *Aliquanta pars*] Singulariter *aliquantus* in bono cenſu eſt, ut *aliquanto numero*, Salluſt. Jug. cap. 74. *aliquantus timor*, ibidem cap. 105. quamquam neutro ſexu cum ſecundo caſu ſit uſitatius. Cic. I. epiſt. 7. *aliquantum laudis*: Plin. X. epiſt. 112. *ante aliquantum temporis*. Pluralis autem *aliquanti* pro *aliquot*, aliquid novi habet & cadentis Latinitatis proprium, v. g. *aliquantae rationes*, Veget. III. 23. CELLAR. *Aliquanta oppida* Eutrop. L. VI. c. 14. Ubi vide, quae diximus. Ceterum variant Codd. Mſſ. *Meſopotamiae, Syriae, & . . . Phoenicis* cet. B. pr. *Meſopotamia* (deleto *Syriae*) , . . *Phoenicis* Burm. *Phoenicis* pro *Phoenices* ut ſupra Rom. etiam Cuſpin. & Memmii Librum legere notat Sylburg: nec ſecus Leid.

4 *Boſporanis & Colchis Ariſtarchum*] Non Boſporanis, ſed ſolis Colchis, *Eutrop*. VI. 14. aut interſerendum Boſporanis *Pharnacem*, & Colchis &c. *Dio Caſſ*. XXXVII. p. 36. CELLAR. *Bosforianis* N. *Bosphorianis & Collegi* B. pr. & Leid. Pro *Ariſtarch*. Burm. *Arthaſten regem propoſuit*.

5 *Oroeſi*] Ita Dio Caſſius etiam: alii *Oroden* vocant. CELLAR. *Orcode* & *Arthace* G. m. At Rom. & Cuſpin. *Orcode* & *Arſace*. *Orodem* agnoſcunt hic etiam Florus & Eutrop. at Dion & Appianus *Oroëſen* vocant; SYLB. *Orodo Albano . . Arſace* N. *Orcode . . Arthace* P. *Orchode . . Arſace* B. uterque. *Horodae Albano regi ter victo . . . Arſace* Burm. *Oro Albano rego . . . Artace* Leid. *Oroden* etiam Eutrop. L. VI. c. 14. ſed Dionis Lectio melior. cum eodem tamen Eutropio & hoc nomine errat Rufus, quod Oroëſem ter a Pompejo victum fuiſſe ſcribat: cum bis fuerit. Vid. d. l. & Flor. III. c. 5. Juſt. XLII. c. 4. *Arthocen* quoque rectius ſcribi ad

cto pacem dedit. Iberiam cum Artoce rege in deditionem accepit. Saracenos & [1] Arabas vicit. Judaea capta *Hierosolymam* obtinuit. Cum Persis foedus [2] fecit. Rediens, apud [3] Antiochiam, Daphnensem lucum, delectatus loci amoenitate & aquarum abundantia, addito nemore [4] consecravit.

XVII. Crassus [5] consul adversus [6] Parthos rebellantes missus est. Is quum pacem, missa a Parthis legatione, rogaretur, apud [7] Ctesiphontem responsurum se ait. Apud [8] Zeugma trajecit Euphraten; [9] & a transfuga quodam [10] Abgaro inductus, ad igno-

ad Flor. d. l. monemur. *Artocem* Oros. L. VI. c. 4. ubi Fabr. Dionem 'Αρτώκην scripsisse notat.

1 *Saracenos & Arabas*] N. *Saraces & Arabes*. L. etiam *Arabes*.

2 *Cum Persis foedus icit.*] Quidam legunt *foedus fecit*. Nihil muto. CELL. Mutavit tamen Vir Doctiss. lectionem: nam in priore Ed. *fecit* edidit, quod praeferendum judico, quia ceteri omnes agnoscunt, illud nullus Cod. nisi quod corrupte B. sec. *ejecit*. Modo *Hierosolima* idem. Et certe pluralem & neutram terminationem a scriptoribus frequenter adhiberi ad Eutrop. ostendimus. *Obtinuit & cum* mox N.

3 *Apud Antiochiam* &c.] *Apud Antyargam Damniensem lucum loci del. am.* N. *lucum loci del. am.* etiam Burm. *locum loci del. am.* Leid. *loci del. am.* transponuntur quoque in P. *Locum* pro *lucum* etiam quinque Codd. MSS. Eutropii L. VI. c. 14. unde haec desumta sunt.

4 *Consecravit*] Hieronymus Chron. addit *Apollini*, videlicet propter lauri copiam. Ex quo tempore nefas fuit ibi laurum caedere, aut cupressum, quod sub Christianis etiam non religionis, sed amoenitatis caussa conservatum fuit, *lib.* I. & II. *C. de cupressis ex luco Daphnensi.* CELLAR.

XVII. 5 *Crassus consul* &c.] *M. Licinius Crassus cos adv. rebellantis Parthos m. e.* Burm. *M. Crassus* G. *Marchus* ... *reb. Parth.* ... *Is cum pace missa a Persis* L. *reb. Parth.* etiam P. & B. pr. *pace* quoque P. & *a Persis* B. pr.

6 *Adversus Parthos rebellantes*] Falsum. nam amici erant & foederati, foedere cum Lucullo icto, cum Pompejo repetito. Opima praeda erat, quae avarum hominem, ad Syriam provinciam, Pompeji & Caesaris favore obtentam, adduxerat, ut inde opulentissimis Parthis bellum inferret. *Plutarch. p.* 552. *Flor.* III. 11. CELLAR. Belli hujus iniquitatem notant omnes scriptores. Vid. praeter cit. a Cellario, Appian. in Parth. p. 219. Dion. p. 108. Eutrop. L. VI. c. 18.

7 *Apud Ctesiphontem*] Plutarchus in Crasso, & Florus III. 11. *Seleuciam*, aliam Parthorum regiam, habent. CELLAR. *Seleuciae se responsurum esse* diserte etiam Flor. L. III. c. 11. ut auctor erret.

8 *Apud Zeugma*] Graeco more scribit Cuspin. ut & apud Florum est. SYLB. Qui legit *Zeumam*. ut dedit G. *Zeomate* P. *Cennam* L. corrupte. Burm. *qui trajecit apud Zeugmam*. mox *Eufratem* N. & B. sec.

9 *Et a* absunt a N. P. & L.

10 *Abgaro*] Perfidum hunc hominem etiam Dio Cassius vocat Αὔγαρον; at Plutarchus, Arabum phylarchum nomine *Ariamnem*. CELLAR. Mire variant hic Codd. B. uterque ac G. m. *Mazaro* vel *Maracho*, quod etiam P. habet. *Macalo* N. *Mazaro* Burm. *Magarem* L. a quo non longe recedit lectio, quam in suo Ruso

ignotam camporum ſolitudinem deſcendit. [1] Ibi undique circumvallantibus ſagittariorum agminibus cum [2] Sillace & Surena praefectis regiis, eſt cinctus exercitus, & vi telorum obrutus. [3] Ipſe Craſſus quum ad colloquium ſollicitatus, vivus paene capi potuiſſet, repugnantibus tribunis, [4] evaſerat: & dum fugam petit, [5] occiſus eſt. caput ejus cum dextera manu [6] reſectum, ad regem perlatum eſt: atque ita ludi-

Stadius & Vinetus invenerunt ad Flor. d. l. qui *Mazaram Syrum* vocat. Sed omnia haec nomina facile ex *Abgari* vocabulo corrupte ſcripto oriri potuere. Hunc enim, quem *ſimulatum transfugam* vocat Florus d. l. quia a Parthis ſubornatus Craſſi credulitate abutebatur vid. ibi Comm. Sub Pompejo Romanis antea junctum, dein Parthorum partes ſecutum fuiſſe teſtatur Dio L. XL. XX. Αὔγαρον Ὀσροήνης adpellans. qui quin hic idem ſit, minime dubitandum. uti enim ſupra c. XIV. oſtendimus Arabum nomine, hoc tempore magnam Meſopotamiae partem, inprimis Osroënos venire, ita hic nunc Arabum Phylarchus, nunc Osroënes rex auditur. Nempe Osroënorum regulis commune nomen fuit *Abgarus*, ut ibi monuimus. Diſtincti tamen fuere cognomine, quod Abgarorum ſeriem enarrans Aſſeman: dicta Diſſ. notat; ut Reineccii, monente Fabricio ad Dionem, III. Hiſt. Juliae p. 282. ſententia a vero non abhorreat, Ἀριάμνην, uti eumdem hunc in Craſſo p. 555. vocat Plutarchus, Abgari hujus fuiſſe cognomen. Certe eumdem eſſe e conlatione Plutarchi & Appiani eum deſcribentis Parth. p. 140. liquet: Illius φύλαρχος Ἀριάμνης, δολερὸς καὶ παλίμβολος ἀνήρ &c. bujus φύλαρχος Ἀράβων, Ἄκβαρος ὄνομα δολερὸς καὶ παλίμβολος ἀνήρ. &c. Ut nihil hic ſcrupuli ſuperſit. *Acbarus* quidem mavult Valeſius ad Dion. LXVIII. ſed ad Suidam v. φυλάρχης Ἄβγαρον *Abgarum* ſcribendi rationem praefert Kuſterus.

1 *Ibi undique circumvallantibus*] *Ibi undique* N. P. L. & Burm. *circumvallantibus* Rom. Cuſp. N. B. pr. Burm. & G. m. ut utram lectionem ſequar, dubitem.

2 *Cum Sillace & Surena*] Rom. *Silane & Silena.* non ſine mendo Codd. quidam *Sillacem* vocant. SYLB. *Syllace & Syllena* N. *Silane & Salena* P. *Silate* B. ſec. *tam Silate & ſupinate* B. pr. *conſulate & ſuppinate* L. ſed Burm. cum vulgata conſpirat.

3 *Ipſe Craſſus quum ad coll.*] N. *ipſe Ocriſus cum ad colloquium ſollic. viv. p. capi poſſet.* P. delet *quum.* B. ſec. *ad* non agnoſcit. *vivus* abeſt a L. qui cum N. Burm. P. & B. pr. *poſſet* pro *potuiſſet.* Burm. autem *cum ad colloq. ſollicitaretur & viv.*

4 *Evaſerat*] Aliter Plutarchus in vita Craſſi: iterum aliter Dio Caſſius lib. XL. f. 149. Incerta omnia, quae de modo Craſſiani interitus produntur. qui enim praeſentes erant, aut interfecti ſunt, aut in collem, in quo Rom. exercitus erat, refugerunt, ut reſpicere non potuerint, quae de Craſſo, in Parthorum manus illapſo, fierent. *Plutarch.* f. 563. Florus d. l. *vivus in hoſtium manus incidiſſet, niſi tribunis reluctantibus fugam ducis barbari ferro occupaſſent.* B. ſec. *fugam petens.* Burm. *& cum f. p.*

5 *Occiſus eſt*] Eutrop. L. VI. c. 18. *victus, ad poſtremum interfectus eſt cum filio.* ſed conſule Florum, e quo tota periodus deſcripta eſt.

6 *Caput ejus ... reſectum* &c.] Burm. & Goltz. *dextra.* Pro *reſectum* N. *perfectum.* L. *confectum.* Pro *perlatum eſt* N. *Perſarum miſſus eſt.*

1 *Ibi-*

dibrio habitum, ut faucibus [1] ejus, aurum liquefactum infunderetur: ſcilicet ut, qui ardens cupiditate praedandi, [2] pacem regi dare rogatus abnuerat, etiam mortui ejus reliquias auri flamma combureret. [3] Cajus Caſſius, quaeſtor Craſſi, vir ſtrenuus, reliquias fuſi collegit exercitus. Contra Perſas in Syriam [4] irrumpentes, [5] ter cum ſumma admiratione conflixit, eosque trans Euphraten redactos vaſtavit.

XVIII. Parthi [6] Labieno duce (qui Pompejanarum [7] partium fuerat, & victus ad Perſas refugerat) in Syriam irruperunt, ac totam provinciam occu-

1 *Faucibus ejus* &c.] *Ejus* abeſt a B. pr. *ſcilicet* a L. *ut* a B. utroque.

2 *Pacem regi dare* &c.] Cuſpin. delet *dare*, mox *mortuas ejus reliquias*. Sylb. Leid. a *praedandi* usque ad *ejus reliquias* reliquа delet. Burm. *praedandoi pacem regis rogatus abn.* N. *pacem regis rogatu abnuerat. Etiam*

3 *C. Caſſius, quaeſtor Craſſi,*] Is Caſſius eſt, qui poſtmodum Caeſarem interfecit, & cum triumviris bellum geſſit. *Vell. Paterc.* II. 2. 46. Quaeſtoris autem erat, pro legatis, provinciam adminiſtrare, ſi praeſes ordinarius deceſſiſſet. *Cic. lib.* 11. *epiſt.* 18. *ad Thermum*. Cellar. Rom. *L. Craſſus* perperam: Cuſpin. *C. Caſſius*: recte: ut cum ex aliis manifeſtum eſt, tum ex Vellejo. Sylb. L. etiam male *Lucius Craſſus* uti & P. Burm. ac G. *L.* ſed m. *C.* P. delet *Quaeſtor* N. *Craſſi reliquias fuſi*. P. *vir ſtren. Craſſi reliq. fuſi colligit. Exercitus contra* &c. Burm. *Quaeſtor* (deleto *Craſſi*) *vir ſtren. relliq. fuſi exerc. coll.*

4 *Irrumpentes*] Rom. *irrumpens*: minus recte Sylb.

5 *Ter cum ſumma* &c.] Sic Burm. Baſ. ſec. & G. ſed B. pr. & L. *tergum ſuum admiratione*. mox pro *eosque* N. *eos* pro *redactos* Idem *relictos* B. pr. & L. *trajectos* B. ſec. *revectos*. Ad Eutrop. autem, e quo periodus haec deſcripta eſt, L. VI. c. 18. notavimus, *Perſas* pro *Parthis* ſumi, & Caſſium non tranſiiſſe Euphraten, ſed Parthos trans illud flumen reverſos ſuperaſſe. Quod autem cum Parthis Caſſium ter conflixiſſe ſcribat, neſcio unde hauſerit, ubi ceteri ſcriptores ſileant: ſed dubito, an Hiſtoriam confundens Caſſio tribuerit, quod Ventidio erat adſcribendum: Hunc enim eos tribus proeliis cecidiſſe tradit Eutrop. L. VII. c. 5. niſi conjectura, ſpecioſa tamen, placeat *contra Perſas in Syriam irrumpentes, iter cum ſumma admiratione confecit, eosque* &c. e Meſopotamia nempe, ubi ei imperium erat delatum. Vid. quos Freinsh. ad Epit. Liv. c. VIII. laudat. Locutio autem *iter conficere in Perſas* obſtabit forſan, ſed eo hanc intelligo modo, quo ſexcenties apud Eutrop. aliosque occurrit *proficiſci in hoſtes*. ſed abſtineo.

XVIII. 6 *Labieno duce*] Rom. & Cuſpin. *duce Labieno* Sylb. Ab initio Capitis usque ad *P. Ventidius* &c. nihil agnoſcit Burm. *& vict. ad Perſ. refug.* abſunt a Leid. mox *occuperunt* B. pr. pro *irruperunt* L. *eruperunt*.

7 *Pompejanarum partium*] Miſſus fuerat Titus Labienus a Bruto & Caſſio ad Parthos, ante proelium Philippenſe, auxilii contra III. Viros petendi cauſſa. Sed vanis reſponſionibus diu detentus, quum ſuos victos inaudiſſet, veniam a victoribus deſperans, apud Parthos manſit, iisque ſe ducem contra Romanos praebuit. *Dio Caſſ. lib.* XLVIII. *f.* 424. Cellar.

occupaverunt. Sed [1] P. Ventidius Bassus Parthos, qui ducente Labieno Syriam invaserant, occurrens in [2] Tauro monte, cum paucis fugavit, Labienum occidit, persequutus est [3] Parthos, ad internecionem stravit, qua congressione Pacorum regis [4] filium eadem die, qua Crassus victus fuerat, occidit: ne aliquando Romani ducis mors inulta relinqueretur. Ventidius de [5] Persis primus triumphavit.

1 *Sed P. Vent. . . . Ducente Labieno*] Sylb. & Belg. Sed Tif. & Cusp. *duce*, ut paullo ante. CELLAR. *Sed* non agnoscit Burm. nec L. qui pro *P.* legit *Publius*. Pro *ducente* N. P. & G. m. *duce*. Nec secus Burm. qui reliqua confuse vel corrupte legit, *Syriam invaserant*, *& occupaverant occurrit eosque* &c.

1 *Tauro monte*] Rom. & Cusp. *in Casparo monte:* Alii *Capro:* Memmii Lib. *Campano:* & in margine *Capono:* quorum nullius meminit Thesaurus Ortelii. SYLB.

Ibid. *In Tauro monte*,] Conjecturae hoc nomen est, non certae lectionis. Tifern. & Cusp. *in Caparo monte:* Belg. *in Capro*, qui obscurus & ignotus sive Caparus, sive Caprus est. Sylb. *in Tauro*, forte quia notior est, & late per illas partes Asiae procurrit. CELLAR. *In Capro monte* N. & L. *Capro* B. pr. *Caparo* P. Utrumque probat G. m. *in Casio* deleto *monte* Burm. *cum paucis* absunt a L. Certe hic frustra esse Cellarium, qui Tauri nomen huic monti fuisse negat, diserte e Dione p. 381. liquet.

3 *Persecutus est Parthos*, *ad internec.* &c.] Rom. & Cusp. pro *Parthis* habent *Persas*. SYLB. *Profecutus est* N. *persecutus* deleto *est* B. pr. *Persas* Idem, P.N. & G. m. *& victos persequutus Persas* Burm. Et vix ullus locus in Rufo Eutropio, Aurelio, aliisque de alterutra gente agens occurrit, qui utramque non confundat. Pro *ad internecionem* Burm. *ad internicionem*. B. pr. *ad internitionem*. P. *ad interemptionem*. Leid. *& ad interemptionem*.

4 *Regis filium*] Pacorum filium regis Orodis, quem Tacitus Hist. 1. 2. *regem* vocat, quod forsan, patre senectute confecto, rempubl. administravit. Non autem eodem, quo Labienus, victus proelio occubuit. Dio. CELLAR. Frustra regis titulum regis filio a Tacito inditum Cellarius sollicitat, cum non tantum rex & regina, sed etiam regis filii reges vocentur, uti e probatissimis scriptoribus ad Eutropium evicimus. Pro *Parthorum regis filium*, ut ante legebatur, Cellario monente Sylburgio, legit *Pacorum r. f.* Corrupte L. *Parthorum Pacorum r. f.* B. pr. etiam *Pacorum* a qua voce parum recedit B. sec. *Parvorum*. Burm. *Parthorum regis filium Pacorum*. quam veram lectionem fuisse credo: etsi enim *Parthorum*, ubi modo *Parthos* praecedit, repetitio ingrata est, certum quoque Eutropium & Rufum ejusmodi repetitiones passim amare; unde decepti librarii priorem vocem ejecerint, alii qui servarint, posteriorem neglexerint, ob similitudinem literarum & ductûs, eamdem vocem esse rati. Si hic major deficit Codd. auctoritas, qua tamen *Pacorum* non restituere religio est: Cereri enim scriptores diserte id Orodis regis filii nomen exhibent, vid. ad Flor. L. IV. c. Eutropium, e quo haec desumta, quod emendationem nostram confirmat, L. VII. c. 5. Mox *eadem* abest a P. *eadem die*, *qua Crassus* infeliciter *confectus fuerat*, *cecidit*. Burm.

5 *De Persis*] Parthis, ut quidam legunt. Tifern. tamen, & Sylb. & Belg. *Persis*. Parthi, Persae sub uno imperio, & qui tum temporis Parthi dicebantur, quod reges ex gente

[1] triumphavit. M. Antonius [2] *Mediam* ingressus, quae nunc [3] Medena appellatur, bellum Parthis intulit, & [4] primis eos proeliis vicit. verum post duabus legionibus amissis, cum fame, pestilentia, tempestatibusque premeretur; vix per Armeniam [5] Persis insequentibus, revocavit exercitum; tanto per [6] momenta temporum terrore perculsus, ut a [7] gladiatore suo percuti postularet, [8] ne vivus veniret in hostium potestatem.

XIX. Sub [9] Octaviano Caesare Augusto Armenia cum Parthis conspiravit. Cajus [10] Caesar, nepos Augusti, cum exercitu missus ad orientem, quum

nationis erant; Rufi aetate, translata sede rerum, appellabantur rursus Persae. Cellar. *De Persis* plerique nostri. sed Sylburg. *de Parthis* & *primus* uncis inclusit, quia erat suspectum, quemadmodum non invenitur in N. P. B. sec. & Burm. agnoscit tamen B. pr. *primam* Leid.

1 *Primus triumphavit.*] Hunc Ventidium impuberem in triumpho Asculano Pompejus Strabo duxerat. Unde inter miranda fortunae exempla scribitur a Val. Max. vi. 9. 9. Plin. vii. 43. & Gellio xv. 4. qui omnem de eo historiam persequitur. Cellar. Adde Flor. & Eutrop. d. l.

2 *Antonius Mediam ingressus*] Vide Plutarch. in Antonio, & Appian. in Parth. Cellar. *In Mediam* N. & P.

3 *Medena*] Rom. & Cusp. *Madena:* apud Jornandem vero *Madiania* Sylb. *Madaena* P.

4 *Et primis eos proeliis vicit*] Cusp. *& primus eos vicit: post duab.* Sylb. *Et primus* etiam N. B. pr. *Et primum eos vicit. post* &c. Burm. *proeliis* quoque abest a N. P. & L. *verum* a N. *post* a B. pr. *duobus* pro *duabus* N. Mox *& tempestatibus* L.

5 *Parthis*] Rom. & Cusp. *Persis* Sylb. Omnes nostri quia cum Rom. Cusp. & G. m. conspirant, *Persis* in textum recepi.

6 *Per momenta temporum*] Per casus subitos. Cellar. Mox *temporis* B. sec. *percussus* B. pr. & Burm. ac Leid.

7 *A gladiatore suo*] Quo satellitis loco, ut armorum peritissimo audacissimoque, utebatur. Cellar.

8 *Ne vivus ven. in host. potest.*] *Ne vivus in host. potest. veniret.* B. pr. delet *hostium*.

XIX. 9 *Sub Octaviano*] Codd. quidam *Octavio Caesare:* quae appellatio apud Florum quoque exstat, & apud Sueton. init. Aug. Sylb. *Octavio* etiam G. m. & Burm. *Augusto Caes.* N. P.

10 *C. Caesar,*] Rufum nostrum circa hanc historiam in primis laudat Scaliger ad Eus. ii. 2016. Eandem scripserunt Vellejus ii. cap. 101. & 102. Florus iv. 12. 42. Zonaras Tom. ii. f. 167. *Cajum* vero hunc nepotem vocat etiam codex Cuspiniani: ceteri perperam *Claudium*, repugnantibus Suetonio, Vellejo, Floro, Zonara, & quod dignissimum fide est, Cenotaphio Pisano. Cellar. *Claudium Caesarem* hic legere Codd. quosdam, uti etiam est apud Jornandem, sed *C. Caesarem* vocare Florum, Vellejum, & Sueton. in Aug. c. 64. id, quod in seqq. notandum, monet Syburgius. Leid. etiam *Claudius* pro *Cajus:* Male. Vocabatur enim *Cajus Agrippa Caesar* M. Vipsanii fil. ex Julia natus, & ab Augusto adoptatus Dio. p. 737. 747. Mox *ad orientem missus* N. C. *Caesar Aug. nepos cum exerc. ad orient. miss.*

quum per [1] majeſtatem Romani nominis facile cuncta ſedaſſet, [2] atque ei ſe Armenii, qui tunc temporis [3] validiores erant Parthis, dedidiſſent, judicesque ex inſtituto Pompeji dictis gentibus Cajus Caeſar praeficeret; [4] Domnes quidam, quem rex [5] Artageris praepoſuerat, proditione ſimulata, libellum, in quo ſcripti theſauri continerentur,

1 *Per majeſtatem*] Tiſ. Cuſp. & Belgae *per*: Sylb. *pro majeſtate*. CELLAR. Sylburgio conſentit Goltz. ſed margo cum Rom. & Cuſpin. Editt. ac Codd. MSS. P. B. pr. ac Burm. *& per maj.* vulgatam tuentur.

2 *Atque ei ſe Arm.* &c.] Cuſp. *atque ei Armenii, qui tunc temporis validiores erant, Parthos dediſſent.* Memmii Lib. nobiſcum facit: niſi quod tribus Syllabis habet *Armeni*, praemiſſo temporali adverbio *tum*. SYLB. N. *atque ei tum Armenii . . . Parthis ſe dediſſent.* P. etiam *dediſſent.* Burm. *atque ei tunc Armeni, qui Parthis valid. erant, ſe dediſſent, & judices* P. quoque *& judices.* Leid. *cum partes dediſſent judices, qui . . . praedictis . . . Claudius Caeſar prof.*

3. *Qui tunc temporis validiores erant Parthis,*] Sic Tiſern. & Sylb. Quidam, *validiores erant, cum Parthis dedidiſſent.* Foedus quidem Parthi icerant, ea lege, ut auxiliares copias ex Armenia revocarent; minime vero ſe Romanis dediderant, *Dio Caſſ.* LV. An vero validiores Parthis Armenii? nec ſemper fuiſſe Rufus dicit, ſed *tunc temporis*, cum per ſe ac ſuis viribus, quia ampliſſima & populoſa natio; tum auxilio ſociorum Albanorum Iberorumque. Tabula Caji Piſana: *devictis, aut in fidem receptis bellicoſiſſimis ac maximis gentibus*, hoc eſt Armeniis victis, Albanis & Iberis in fidem receptis, interpretante ſummo viro Henr. Noris. *Cenotaph. Piſ. p.* 330. CELLAR.

4 *Domnes quidam*] Sic cum Floro Cuſpin. Idem Vellejo *Adduus* eſt: Zonarae *Addo* SYLB Quidam libri *Domes*: Zonarae eſt *Addon*; Vellejo *Adduus*: Straboni L. II. *Ador.* Floro *Domnes*. CELLAR. *Domes quidem* N. & G. uti & Sylburg: quomodo & Leid. legere teſtatur Havercampus. At qua fide, cum is Codex legat *de omnibus quidem*, quam lectionem ſequitur B. pr. *Donnes* ſec. *Domes quidam* etiam Burm. Rufus procul dubio in corruptos Flori Codd. inciderit: *Donnes* tamen mavult Voſſius ad Vellej. Paterculum L. II. c. 102.

5 *Quem rex Artageris praepoſuerat,*] Rex novus Ariobarzanes Medus, a Romanis per Cajum Armeniae impoſitus, *Tacit. An.* II. 4. Ulcus vulgatae lectionis, *quem Parthis Arſaces praepoſuerat*, vel etiam ſine *Parthis*; ſic puto ſanari. Non dubium eſt, quin Florum noſter in hac parte ſequutus ſit, quod conferenti utrumque, luculenter apparet, *quem, rex ille, Artaxatis praefecerat.* Urbis nomen depravatum, quam *Artagera* Strabo, Vellejus, Zonaras appellant. Domnes autem rebellis, ab Romanis obſeſſus, fraude ducem, colloquii ſimulatione & deditionis, vulneravit. CELLAR. Pro *Artageris* G. *Parthis Arſaces.* P. tantum *Arſaces.* Leid. *quem Parthis Arſate.* Burm. *quem Artaxatis Arſaces.* Florus etiam L. IV. c. 12. 44. unde haec omnia deſcripta ſunt *Artaxatis* habet, ſed *Artageris* ſcribere debuiſſe ad Vellej. d. l. & Noris. oſtendiſſe monet cl. Dukerus. Pro *ſimulata* ad oram G. exempl. *praetexta* vel *diſſimulata.* ſed nihil eſt mutandum, dum Florus ipſe *ſimulata proditione* dedit. Mox Leid. *committerentur* pro *continerentur* Burm. *continebantur.*

1 *In*

tur, obtulit. quem cum [1] imperator Romanus legeret [2] intentius, [3] cultro [Domnes] adgressus eum vulneravit. Percussor quidem a militibus [4] confossus est; Cajus vulneratus [5] reversus in Syriam, obiit. Par-

1 *Imperator Romanus*] Dux Cajus, laxe intellecto *imperatoris* vocabulo. Armenia enim recepta neque Cajus, propter juventutem forsan, nomen imperatoris tulit, neque Augustus ex illa victoria, quantum constat, multiplicavit, quod laudatissimus vir H. Noris d. l. Diss. II. cap. 17. probavit. CELLAR. *Rom. Imperator.* Omnes Nostri Codd.

2 *Intentius*] Leid. *attentius.* sed Flor. d. l. *adortus virum intentum libello* &c.

3 *Ultro adgressus Cajum*] Cusp. & Sylb. *cultro*: ceteri *ultro*, & ubi nos *eum*, alii *Cajum* vel *Claudium* habent, vel *gladio*. Quid *ultro* autem? an *non lacessitus*? non convenit simulatae proditioni, nec *gladio* locus in colloquio: *culter* quidem dolo idoneus magis; at nemo alius telum signavit. Malim *retro*, vel *a tergo*. CELLAR. *Ultro* parum ad rem legisse Ed. Rom. notat Sylburg. qui dedit *cultro*. P. etiam & G. m. *ultro*. sed Goltzii contextus & N. *cultro*. Leid. *ultro aggressus gladio vulneravit*. Quae lectio Perizonii & Dukeri apud Florum, unde haec desumta, d. l. pro *strictus ac recreatus ex vulnere in tempus* legentium *stricto ferro cruentat vulnere in tempore* cet. conjecturam, meo quidem judicio, confirmat. nam Florum secutus mihi Rufus videtur scripsisse *ferro aggressus* &c. aut, quia in corruptum Flori Codicem inciderit, *cultro*, quod in margine per *gladio* interpretati fuerint Librarii, unde postea in textum irrepserit. Ut, si per plures Codd. liceret, etiam hic cum B. pr. legerem *gladio*. Cum *cultro* majori auctoritate praetuli. Burm. *Cultro aggressus Cajum vulneravit*. Pro *eum* etiam G. & B. sec. *Claudium*. At *Domnes* delet G. & Leid. qui neque *Claudium* pro quo *gladio* habet, agnoscit, ut in uno hoc loco recensendo bis peccarit Havercampus. Pro *confossus* B. pr. *occisus*.

4 *A militibus confossus est;*] Florus, *undique infesto exercitu oppressus*. Dubium, statimne ab inflicto vulneret, an in urbe, in quam se receperat. Zonaras enim T. II. p. 167. (ex Dione forsan ut solet) *ὁ μὲν ἐν πολιορκηθεὶς ἥλω*, *urbe expugnata captus est*. CELLAR.

5 *Reversus in Syriam, obiit.*] Tifern. Cusp. Belg. *reversus*: Sylb. *regressus*. Quod vero *in Syria* obiisse dicit, Florum suum haud dubie sequutus auctor est. At Suetonius Aug. LXV. & Vellejus c. l. *Lyciam* ita nominant, ut hic etiam oppidum, in quo obierat Cajus, Limyram, ostendat. Confirmat Zonaras itidem *Lyciam* designans. Lipsius in Not. ad Vellejum mavult *Syriam*, propter nescio, quod sepulcrum, aliquando apud Emesam repertum: quod etiam Petrus de Valle vidit, Graece *Caji Julii* nomine inscriptum, T. I. ep. 13. extr. At Vossius respondet: *Quid si illud fuerit κενοτάφιον? Sane Dio clare scribit, corpus ejus a tribunis militum Romam delatum*. Et nihil verius. CELLAR. Zonaras e Dione refert p. 539. Cajum ex vulnere aegrotum, & animo fractum petiisse, ut privatam sibi vitam agere liceret, &, Augusto quamquam aegre permittente, ut in Italiam reversus ageret, quod vellet: hinc cum nave oneraria in Lyciam advectum, obiisse. Consentit Vellejus d. l. *revertens in Italiam in urbe Lyciae (Limyram vocant) morbo obiit*. Ceterum in contrarium abiens, acsi ab Augusto esset revocatus: praemittit enim *eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo, consenescere, quam Romam regredi mallet. Deinde reluctatus, invitusque* cet. Pro *Cajus* excepto Burm. reliqui *Claudius*. G. & N. *vulneratus regressus* B. pr. *ex vulnere reversus*. P. *vulnere regressus*. Burm. *vulneratus in Syriam concessit atque ibi obiit*. Dubito tamen, an pro *vulneratus* non *ex vulnere* legendum sit, quia Auctor Florum sequitur

[1] Parthi ad satisfactionem tam audacis admissi, obsides tunc [2] primum Octaviano Caesari dederunt, & erepta sub Crasso signa retulerunt. Pacatis gentibus orientis, Augustus Caesar etiam Indorum legationem [3] primus accepit.

XX. [4] NERO Quem turpissimum Imperatorem Romana est passa respublica, amisit [5] Armenias duas: tum Romanae legiones duae [6] sub jugum a Parthis missae, extremo dedecore Romani exercitus [7] sacramenta foedarunt. TRAJANUS, qui post Augustum Romanae reipublicae movit [8] lacertos,

[1] Ar-

tur *in Syria Cajus ex vulnere* cet. Ubi vide Comm.

1 *Parthi*] Rom. *Persae.* mox Memm. *tam gravis admissi.* Rom. iterum *Octavio Caes.* & Memm. *capta sub Crasso.* SYLB. *Persae* cum his & G. m. omnes.

2 *Obsides tunc primum*] Dione teste, diu ante Caji obitum obsides dati, & signa restituta. Nunc Armenia cesserunt: forsan etiam novos addiderunt obsides. Suetonius *Aug. cap.* 21. aeque ac noster, res distinctas confundit, in cujus verbis *Homericam figuram* inesse Casaubonus scribit, quum *signa restituta fuerint Augusto ad statum Orientis componendum in Asiam & Syriam profecto*, A. U. IↃCCXXXIV. *Armenia autem cesserit Phraates, quo tempore C. Caesar, Augusti nepos, ad bellum Armeniacum missus est*, A. U. IↃCCXLVIII. CELLAR. Leid. *Octaviano Caesari erepta sub Crasso retulerunt:* reliqua ad seq. cap. delens. Pro *primum* B. pr. *primo.* Burm. *Octavio Caes.* uti & G. m. *Octaviano Caes. Augusto* B. pr. Eutrop. L. VII. c. 9. *Armeniam a Parthis recepit: obsides Persae ei dederunt, etiam signa Romana* &c. Flor. tantum d. l. *quum Armeniam, ad Parthos se subtrahentem recipit . . . Ceterum barbaris undique infesto exercitu oppressus, gladio, & pyra, in quam se percussus immisit, superstiti etiamnum Caesari satisfecit.* Sueton. Aug. c. 21. *Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cesserunt: & signa militaria, quae M. Crasso & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt; obsidesque insuper obtulerunt.* Ubi Casaubonum, quem hic laudat Cellarius, frustra esse pluribus ostendit Cl. Oudendorp.

3 *Indorum legationem primus*] Videtur *primus* ex superioribus repetitum, ideoque expunctum in Belgicis. At legunt illud Tifern. Cusp. Sylb. CELLAR.

XX. 4 *Nero* &c.] Burm. *Nero Caesar . . . Rom. resp. est p.* quae pari modo transponit N. *Rom. resp. p. est* Leid. Mox *duas* abest a Burm. *duas tum* P. *tunc* N. & Burm. *sub jugo* N. *a Persis* de more omnes. Nisi quod B. pr. & Leid. *Sub jugum* non agnoscunt, & pro *a Persis* legunt *ad Persas.* Pro *legiones* Leid *legationes.*

5 *Amisit Armenias*] Orosius VII. 7. *magnis Armeniae provinciis amissis.* Sed minus quam pro fama, periculum fuisse, ex Taciti libro XV. ineunte constat, qui diligentius hoc bellum scripsit. CELLAR.

6 *Legiones sub jugum missae*,] Hoc pariter Sueton. cap. 29. & Oros c. l. referunt. Tacitus autem lib. XV. cap. 15. scribit, id *rumorem addidisse.* Unde Casaubonus ad Sueton. notavit *falsum esse.* CELLAR.

7 *Sacramenta*] Cuspin. *sacra.* seqq. *quod* dicitur, *Trajanum Romanae Reip. movisse lacertos*, idem apud Florum iisdem verbis legitur. SYLB. *Sacra* etiam N. *foedavere.* idem & P. *foedaverunt* Burm. Pro *dedecore* Leid. *dedecori.* pro *movit lacertos* P. *imitatur.*

8 *Movit lacertos*,] Ex Flori praefatio-

[1] Armeniam recepit a Parthis: sublato diademate, [2] regi Armeniae majoris regnum ademit. Albanis regem dedit: [3] Iberos, Bosporanos, Colchos, in fidem Romanae ditionis accepit. [4] Osroenorum loca & Arabum occupavit. [5] Corduenos & Marcomedos obtinuit. [6] Antemusium, opimam [7] Persidis regionem, Seleuciamque & Ctesiphontem ac Babyloniam accepit & tenuit; usque ad Indiae fines post Alexandrum accessit. In mari [8] rubro [9] classem instituit.

fatione petitum, qui idem, de republica sub Trajano, dixit. CELLAR.

1 *Armeniam recepit a Parthis*] Haec usque ad *Armen. maj. regn.* respuit Leid. *Regi* non agnoscit B. pr.

2 *Regi Armeniae*] Parthamasiri. *Xiphil. ex Dione.* CELLAR. Recte: Vide, quae diximus ad Eutrop. L. VIII. c. 3. qui errat, Parthorum regem a Trajano occisum tradens: eumque secutus auctor Albanis regem a Trajano dictum male refert, quum Parthis rex ab eo impositus sit nomine Parthamaspates.

3 *Iberos, Bosporanos* &c.] Pro *Iberis* seu *Hiberis* Memmii Lib. & Rom. Ed. *Lubros* habent, corrupte. Pro *accepit* Codd. quidam *recepit*: SYLB. *Lubros*, *Bosforianos* N. *Bosforianos* etiam P. B. pr. *Bosphorianos* G. m. *in fide* B. sec. *recepit* quoque B. uterque & G. m.

4 *Osroenorum loca*] Cusp. ita legit. *Saracenorum* Sylb. Sed Eutropius quoque *Osroenos* habet, a quo noster haec omnia, saltem uterque ex communi historico, transscripsit. Reliqua locorum nomina, quae sequuntur, exposuimus ad Eutropium. CELLAR. Sylb. & G. *Saracenorum.* margo *Oseroenorum* vel *Osdroënorum.* N. *Osruorum.* Burm. *Osdraenorum.* Leid. *Oserones vicit occupavit.* De hoc autem loco ad c. XIV. supra egimus.

5 *Corduenos & Marcomedos*] Rom. & Cusp. cum Memmii Lib. habent *Carduenos & Marcomedos.* Quidam *Adiabenos.* De Corduenis dictum supra. *Mardomedos* autem pro *Marcomedis* seu *Marchomedis* mavult etiam Ortelius. SYLB. De illis supra c. 3. de his ad Eutrop. VIII. 3. CELLAR. *Carduenos* P. *Adiabenos* G. m. *Corduenos* L. *Carduenos* N. B. pr. & Burm. *Mardomedos* G. & Sylb. sed G. m. *Marcomedos* vel *Marcomenes.* Priorem lectionem agnoscit etiam B. pr. & Burm. *Marcumenes* P. & L. *Marchiamenes* N. sed vid. citt. ll.

6 *Antemusium, opimam* &c.] Neutro genere *Antemusium* Cuspin. Memm. & *opimam* pro *optimam.* Sunt, qui *Anthemusium* urbem dici velint, *Anthemusiam* vero & *Anthemusiadem* regionem SYLB. P. *obtinuit autem Mulsium, optimam enim* cet. Sylb. dedit *Anthemusiam.* sed hic, quia alteram lectionem tuentur omnes Codd. nihil muto. *Optimam* N. & L. sed Burm. non agnoscit. Mox *ac Babylon*: absunt ab Eodem. Pro *ac* vero *et* G. aliique. Pro *Persidis* L. *Psiores.* B. pr. *accepit ac ten.* Pro *post Alex.* L. *pp.*

7 *Opimam Persidis regionem,*] Anthemusium vel Anthemusia, regio Mesopotamiae, non Persidis, Armeniam versus posita, *Strab.* XVI. *Ptolem.* V. 18. *Ammian.* XIV. 9. nisi forte *Persis* nostro non Persia propria, sed omne Persarum imperium est, sub quo & Mesopotamia quondam fuit. CELLAR.

8 *In mari rubro*] Erythraeo, Oceano Indico. Vide *Curtium* VIII. 9. 14. CELLAR.

9 *Classem instituit*] Codd. quidam *tenuit.* seqq. rectiore fortassis ordine legamus, *Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam:* ut ea, quae sequuntur, Mesopotamiae Etymologiam contineant SYLB. Qui dedit *Arm. Mesop. & Assyr.*

ftituit. Provincias fecit Armeniam, Affyriam, & Mefopotamiam, quae inter Tigridem atque Euphraten fita, irriguis amnibus, inftar Aegypti, fecunditur. HADRIANUM gloriae Trajani certum eft invidiffe, qui ei fucceffit in imperio. Hic fponte [1] propria reductis exercitibus, Armeniam, Mefopotamiam, & Affyriam conceffit, & inter [2] Romanos & Perfas medium Euphraten effe voluit.

XXI. ANTONINI duo, Marcus & Verus, [3] ille focer, hic gener, [4] pariter augufti, imperium orbis aequa-

ftr. uti & G. L. & Burm. fed rectius, ut nunc eft, legitur. *Tenuit* pro *inftituit* etiam G. m. Reliqua vero Burm. ita concipit: *& inter Romanos ac Perfas limitem Tygrim effe voluit. Porro Affyria inter Tygrin & Euphraten fita in riguis amnibus, inftar* cet. P. *quae poft & apud Tigridem* cet. G. *& Euphratem*. P. *Variguis*. Leid. *amni* P. & N. *irriguis tribus amnibus*. quomodo & Rom. Ed. legere notat Sylburg.

1 *Sponte propria*] Quidam *forte propria*. Sed Jornandes cap. 74. qui noftrum relegerat, expreffit *nulla faciente neceffitate*. Igitur pro faeculi conditione, *fponte propria* eft, quod antiquiores dixiffent *fponte fua*. Caffiodorus quoque III. 13. *hactenus propria fponte placuifti*. CELLAR.

Ibid. *Hic fponte propria deductis* &c.] Rom. & Cufp. *Hic forte propria vi diductis exercitibus, in Armeniam* &c. Sed Goltzii lectionem *hic fponte propria inde eductis exerc.* &c. tuetur etiam Jornandes. Pro *eductis* tamen vel *deductis* malo, cum Cufpiniano; vel *reductis* cùm aliis: ficut Jornandes quoque dicit *exercitum ad fe revocans*. SYLB. *Inde eductis* N. & Burm. qui etiam legit cum N. P. & G. m. *forte propria*. Baf. pr. *fucceffor in imperio fponte propria reductis*. quod pro *deductis* in textum recipere non dubitavi, confpirantibus P. L. & G. m. a quibus non recedit lectio B. fec. *revocatis*, quod praeter Jornandem etiam Eutrop. L. VIII. c. 6. unde haec haufta funt, agnofcit: *Trajani gloriae invidens ftatim provincias tres reliquit, quas Trajanus addiderat, & de Affyria, Mefopotamia, & Armenia revocavit exercitus*. P. in imperio delet: fed cum N. in Armeniam, (& P.) *Mefopot.* legit *Armenia; Mefopotamia*, & *Affyria* Burm. *Parthis conceffit*.

2 *Inter Rom. & Parthos* &c.] Cod. *inter Rom. & Perfas Euphraten limitem effe voluit*, itemque Rom. ed. quod non habet *limitem*. SYLB. *Perfas* de more omnes. *Rom. ac Perf.* N. mox delet *medium*. B. pr. *Euphrat. medium*. Burm. *& limitem inter Rom. & Perf. Euphraten fecit*. Pro *medium* praeferrem etiam [illegible] Eutrop. L. VIII. *ac finem imperii effe voluit Euphraten:* uti e Codd. [illegible] ibi & hic lego, terminatione Graeca Noftris familiari.

3 XXI. *Ille focer, hic gener*] Rom. & Cufpin. *hic focer, ille gener*. Qui ordo etfi videtur praepofterus, tamen paullo poft repetitur. SYLB. *Marcus & Severus hic focer, hic gener*. B. fec. *Marcus & Nerius*. P. *hic focer & ille gener*. Burm. *M. Antoninus & L. Verus, ille foc. hic gen.* Leid. *Antonii duo Marcus & fervus hic* [illegible] *focer & gener*.

4 *Pariter Augufti*] Rom. & Cufp. *pariter Augufti Imperatores orbis aequata primum poteftate, imperium* [illegible] *nuerunt*. SYLB. Pari modo P. & L. ac Burm. *primum* pro *prius* [illegible] fcunt B. pr. & G. m. cum Rom. Cufp. Editt. Codd. vero N. qui *pariter Augg. imperatoris urbis atque primum pot. imp. ten.* P. L. ac Burm. confpirantes, unde in textum recepimus

equata primum poteſtate, tenuerunt. Sed ex his ꞁntoninus junior ad expeditionem Parthicam proeꞓtus eſt: [1] multa & ingentia adverſus Perſas [2] fe.citer geſſit. Seleuciam, [3] Aſſyriae urbem, cum uadringentis millibus hoſtium cepit: ingenti gloia [4] de Perſis cum [5] ſocero triumphavit. [6] Septiiius Severus, natione Afer, acerrimus imperaor, Parthos ſtrenuiſſime vicit; [7] Adiabenos delevit,

ropterea quod Eutrop. L. viii. c. . *tuncque* primum *Romana Reſp. vobus aeque jure adminiſtrantibus pauit* cet. & vide, quae ibi adnotata unt. Mox iterum L. *Antonius* legit, elens ſeq. *ad.*

1 *Multaque & ingentia adverſus 'erſas fel. geſſ.*] Cuſpin. *Parthos* pro *'erſis.* Sylb. Et ita G. m. & recte: uamquam MSS. conſtanter *Perſas* egentes Rufum hic errare oſtenunt. *Multa* autem pro *multaque* reitui fide N. P. L. & Burm. Eutrop. . l. *multa per duces & ingentia paravit.* N. & L. *felic. geſſit.*

2 *Feliciter geſſit.*] Non ductu ſuo, ed ſolis auſpiciis. Ipſe enim Veus, *poſteaquam in Syriam venit, in eliciis apud Antiochiam & Daphnen ixit, armiſque ſe gladiatoriis & venaonibus exercuit, quum per legatos belm Parthicum gerens imperator apllatus eſſet.* Capitolin. in Philoſoho cap. 8. Cellar.

3 *Seleuciam Aſſyriae urbem,*] At cis igrim ſitam, Babylonem verſus, bi nulla proprie eſt Aſſyria: ſed abylonia extrema. Cellar. Nullus men Cod. manu vel typis exaraıs aliter legit: Eutrop. d. l. *Seleuam, Aſſyriae urbem nobiliſſimam ... pit.* Numerus autem captivorum c juſto major eſt. In Eutropii edd. liquot *quingentis* legebatur ante: ſed *vadringentis*, ut hic eſt, in Cod. opmae notae, & Oroſ. L. vii. c. 16. *'recentis* ex Euſebii Chron. mavult lareanus, ſed rectius ad Eutrop. *uadraginta* emendavit Sylburg: cer: Burm Cod. cui alii adſentirenır, vellem, diſerte xl. *millibus boinum adcepit*, legit.

4 *De Parthis*] Cuſpin. *Perſis.* Sylb. Et ita hic lego, non quod lectionem probem, ſed eam (ut modo) ab auctoris manu profectam monſtret B. pr. N. P. Burm. L. Mſtorum & G. m. auctoritas.

5 *Cum ſocero*] Marco Antonino philoſopho & imperatore. Cellar.

6 *Septimius Severus*] L. G. aliique delent *Septimius.* Burm. contra *L. Septimius Severus Pertinax.* mox B. pr. *ſtrenue.*

7 *Adiabenos*] Ammianus lib. xx. cap. 20. *Adiabene, Aſſyria priſcis temporibus vocitata:* quamvis antea cap. 4. ab Aſſyria diſtinxerat. Plinius vi. 9. *Adiabenen Tigris & montium ſinus cingunt. Ab laeva enim regio Medorum eſt, & proſpectus Caſpii maris.* Dioni in Trajano apud Xiphilinum *Adiabene eſt pars Aſſyriae circa Ninum urbem.* Cellar.

Ibid. *Adiabenos delevit, Arabas interiores obtinuit, & Arabiam provinciam fecit.*] Rom. & Cuſp. delent *interiores.* & mox Cuſp. *provinciam refecit.* Sylb. *Atalienos delevit, Arabes obtrivit, Arabias* cet. N. *Adiab. del.* abſunt a B. ſec. *Ariabenos delevit, Arabas obtrivit, Arabiam* cet. P. *Adiabenos delevit, Arabes obtinuit* cet. B. pr. *obtrivit* etiam G. m. & *refecit* cum N. & P. *Ajaberios del. Arabes obt.* cet. Leid. *Agarenos cum Adiabenis attritis Arabibus Arabiam* cet. Burm. ut, niſi Eutropii locus L. viii. c. 18. uti eum dedi, hic lucem adfunderet, vix lectio ſana erui poſſet: *Parthos vicit, & Arabas interiores, & Adiabenos. Arabas eo uſque ſuperavit, ut etiam provinciam ibi faceret.*

1 *Quae-*

vit, Arabas interiores obtinuit, & Arabiam pro-
vinciam fecit. Huic cognomina ex victoriis [1] quae-
sita sunt. nam Parthicus, Adiabenicus, & Arabi-
est cognominatus. ANTONINUS [2] Bassianus, cogno-
mento *Caracalla*, filius Severi imperatoris, [3] expe-
ditionem in Persas parans, in Osroëna apud Ede-
sam [4] propria morte obiit, & ibidem [5] sepultus e-

XXII. AURELIUS ALEXANDER, quasi fato q-
dam in [6] exitium [7] Persicae gentis natus, juve-

1 *Quaesita sunt*] Cospin. *acquisita sunt. nam Adiabenicus, Parthicus, & Arabicus cognom. est.* SYLB. *Acquisita sunt* etiam N. P. L. & Burm. ceteri vulgatae favent. At mire variant, corrupteque legunt hic Codd. MSS. *Agavanibus, Parthicus & Azabicus cogn. est.* N. *Azlabenicus Parthicus est cogn.* B. sec. *Ariabenicus enim Parthicus & Arabicus cogn. est.* P. *Adiabenicus* B. pr. *nam Adiabenicus Parthicus & Arabicus est cogn.* Burm. *Parthicus enim & Arabicus Caracalla, filius Sev.* reliquis deletis Leid. *Parth. enim & Arab.* & *Adiab.* G.

2 *Bassianus* abest a Codd. quibusdam SYLB. *Antonius Bassianus* P. *Bassianus* abest a G. *Severi F.* deleto *imperatoris* Burm. *Carcula* N.

3 *Expeditionem in Persas*] Tifern. Scal. Belg. *Persas:* alii *Parthos.* Saepe auctor ex sui temporis consuetudine loquutus est, quo penes Persas orientis erat imperium: Caracallae autem aetate penes Parthos. CELLAR. *Expeditiones in Persas Osdrena regione ad urbem Edessam* Burm. *in Ostrenia apud civitatem Edosam* N. *Osdroena* G. sed m. *Osroëna*. B. sec. *Osrhoena*. B. pr. *Hosphoenia*. Leid. *Osenia*. B. pr. *Aedessam*. P. *civitatem Edosam*. Leid. quoque *Edosam*. Sylburg. legit in *Parthos*. recte, ut ex Eutropio liquebit: etsi nihil audeo mutare, quia *Persas* legunt Burm. Leid. P. B. pr. & G. m. & Ed. Rom. ut confusio sit ab ipso auctore profecta. Eutrop. L. VIII. c. 20. *Defunctus est in Osdroëne apud Edessam, moliens adversum Parthos expeditionem.*

4 *Propria morte*] Rectius cum
Henr. Meibomio legemus, *pro-*
morte: Non enim sua morte d-
sed a quodam e pastoribus [illegible]
confossus; ut uno consensu [illegible]
Historici. SYLB.

Ibid. *Propria morte*] In libris [illegible]
Si mortem voluntariam [illegible]
ris, pro stilo saeculi, quo [illegible]
4. *propria manu* dixit; reclam-
Herodianus, Xiphilinus, [illegible]
nus, Zonaras, qui a satellitum p-
fecto, Martiale, occisum [illegible]
etiam Zosimus, qui *percussor* [illegible]
dem, sed *nunquam cogniti*, [illegible]
nem facit. Quod si genuina [illegible]
lectio, falsus fuit Rufus noster [illegible]
cujus errore prope abfuisse vi-
Eutropius & Jornandes, qui [illegible]
citer, *defunctus est*, scribunt [illegible]
centes, quo modo. CELLAR. [illegible]
aut lectio a Librariis deprava-
aut Rufus Eutropii scribentis [illegible]
pliciter *defunctus est* loco [illegible]
Caracallam communi fato [illegible]
existimavit; qua re Meibom-
jecturam, *propera morte*, [illegible]
Burman. Patruus ad oram sui ex-
plaris legendum conjecit, [illegible]
non ausim, etsi Burmanni Co-
facerem, pene me induxisset, [illegible]
diserte legit *inopina morte obiit*, [illegible]
demque cet.

5 *Ibidem sepultus est.*] Cremato [illegible]
corpore, Macrinus *successor* [illegible]
quias ἔπεμψε τῇ μητρὶ αὐτοῦ [illegible]
ψαι, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβούσῃ. Hero-
dian. IV. 13. CELLAR. Rectius [illegible]
tur, quam Spartian. c. 9. in [illegible]
Eutrop. d. l. *funere publico elatus* [illegible]

XXII. 6 *In exitium Persicae gen-*
natus,] At victus potius, quam [illegible]
[illegible]

dmodum Romani gubernacula suscepit imperii. Ip- e Persarum regem nobilissimum [1] Xerxen gloriose icit. Hic Alexander [2] scriniorum [3] magistrum ha- uit Ulpianum jurisconsultum. [4] De Persis pompa pectabili triumphavit. Sub GORDIANO augusto, x [5] juventutis fiducia rebellantes Parthi, ingenti- bus

:or, discessit Romanus exercitus, fides Herodiano VI. 5. habenda st. Noster tamen habuit quos se- ueretur, & inter multos Lampri- ium, qui nominatim Herodianum efutat *Alexandri Vita cap.* 57. Ca- itolinus confirmat in Maximinis ap. 13. Herodianus, inquit, *ei* Maximino Thraci) *in odium Alexan- ri plurimi favit.* CELLAR.

7 *Persicae gentis*] Codd. quidam *'arthicae* & mox *Parthorum regem.* YLB. *Quasi id fato quodam in exercitu 'ersicae gentis senator juv.* Leid. *Par- hicae* & *Parthorum* etiam G. margo!, ed vulgatam recte tuentur, Codd. JSti. Vid. ad Eutrop. L. VIII. c. lt. Pro *Aurelius* B. sec. *Aurelianus* surm. *M. Aur.* N. *forte* pro *fato.* P. elet *natus.* & mox legit *Rom. imp. ub. susc.*

1 *Xerxem*] Rom. & Cusp. *Artaxa- em:* alii *Artaxerxem.* (ut ad Aur. 'ictorem dictum) Goltzii m. *Dar- im:* Meibomius *Nasem:* qui etiam ddit, *Darium* & *Artaxerxem* dignita- is apud Persas fuisse vocabula: sicut *'aesar* & *Augustus* apud Romanos. YLB. Herodianus *Artaxerxen*: Aga- hias *Artaxarem* vocat. Verum no- nen ex Tarich. Schickardi est *Ard- chir.* CELLAR. Pro *ipso*, quod a Burm. abest, *Is* legit B. sec. *Nobi- lissimum* abest a Burm. qui pro *Xerxen* egit *Darsin*: G. *Xerxen.* B. pr. *Xer- en*, quam scribendi rationem ubi- que in MStis sequuntur Librarii. *Classe* legit N. sed P. ac G. m. *Dar- sen.* Ad oram vero Goltziani Exem- plaris Schottus, qui Codd. MSS. con- tulerat, adscripsit: *forte Arsacem*, *quo nomine Persarum reges dicti sae- pius.* sed male: Nam ad Eutrop. qui etiam *Xerxen* habet, vel *Artaxerxen* vel *Artaxarem* melius scribi ostendi- mus.

2 *Scriniorum*] Rom. & Cusp. *Sa- crorum scrin. mag.* Pro *Ulpiano* au- tem Rom. habet *Vulpianum.* SYLB. *Sacrorum scrin. mag.* etiam P. & G. m. *Sacriscriniorum* N. Pro *jurisconsul- tum* Bas. pr. & Leid. *jurisconsulto- rem.*

3 *Scriniorum magistrum*] Quatuor fuere scrinia, *epistolarum*, *memoriae*, *libellorum*, & *dispositionum.* Primi qui- que & principes in singulis scriniis, dicebantur *proximi.* proximus scri- nii est primus in scrinio, quem ne- mo praecedit; hic & *comes* erat, ideoque *magister.* Praeter hos au- tem proximos, & magistros singu- lorum, omnia simul scrinia magi- strum habebant, qui dicebatur *ma- gister omnium scriniorum*, & *magister scriniorum* simpliciter. *Salmas. ad Lamprid. Alex. cap.* 31. Adde *lib.* III. *C. Th. de privileg. eor. qui in S. pal.* & de magistris eorum, *lib.* XIV. *C. Th. de extraordin. s. sord.* CELLAR.

4 *De Parthis pompa spectaculi triumph.*] Ita Sylburg. Cellar. & Ha- verc. qui ne monuit quidem Leid. hic secus legere. Sed *Persis* esse in Rom. & Cusp. editt. notat Sylburg. quam veram lectionem esse conspi- rantes MSS. N. P. B. uterque, Burm. Leid. & G. m. ostendunt. *De Persis Romae pompa spect.* B. sec. *pompa ex- spectabili* pr.

5 *Ex juventutis fiducia*] Vulgo, *a- cri ex juventutis fiducia.* Cuspinianus legit *ex juventutis acri fiducia.* Belg. edit. *acri ex juventutis fiducia prin- cipe.* Sed quia caussa rebellionis Par- thorum adserenda, omittimus *acri* cum Ang. Tifernate. CELLAR.

Ibid. *Ex juventutis fiducia rebell. Parthi*,] *Sub Gordiano Augusto*, *acri ex juventutis fiducia cet.* B. sec. *acri* etiam G. qui addit *fiducia principe.* N. *Parthi rebell.* Hic vero Eutrop. L. IX.

bus proeliis contusi [1] sunt. isque de Perside [2] rediens victor, fraude [3] Philippi, qui praefectus praetorio ejus erat, occisus est. Milites ei tumulum in vicesimo milliario a [4] Circesso castro, quod & nunc exstat, aedificaverunt; atque exsequias ejus Romam cum maxima reverentia deduxerunt.

XXIII. VALERIANI, infausti principis fortunam [5] taedet referre. Is cum GALLIENO [6] suscepit imperium: sed hunc exercitus, Gallienum senatus imperatorem fecit. [7] in Mesopotamia adversus Persas Valerianus congressus, a [8] Sapore, Persarum rege, supe-

IX. c. 2. describens *Parthos* pro *Persis* ipse auctor reposuit, ut e seqq. Eutropii, quos nunc *Parthos* vocat, *Persas* scribentis, aliisque scriptoribus liquet.

1 *Contusi sunt.*] Tifern. *concussi* sunt. Sed plures *contusi.* neque insolens *contundere populos.* Virgilius Aeneid. I. v. 263.

——— *Populosque feroces*
Contundet. CELLAR. *Concussi sunt* tamen N. P. Burm. & Leid. Male enim Haverc. *concessi sunt*, legit.

Ibid. *Contusi sunt*] Rom. & Cusp. *concussi:* minus significantur. SYLB.

2 *Rediens victor*] Leid. *vict. red.* B. pr. *red. vict. de Pers.* Mox *praeterii* B. pr.

3 *Fraude Philippi*] Arabis, post imperatoris augusti. CELLAR.

4 *Circesso*] Sic Rom. *Circejo* Cuspin. ut apud Capitolinum est in Gordiano extr. *Corcusium* cum Amm. Marcellino maluit Goltzius: *Circessum* vocat Eutropius. SYLB. Margo tamen G. cum B. pr. & P. *Circesso.* B. Sec. *Cirtensio.* Sed vulgata lectio sana est. *Milites ejus* deleto *tumulum* P. *in* abest a B. pr. *vigesimo* Leid. *castro* delet P. *a Circensi* deleto *tumulum*, *quod nunc exstat* N. *a Circesio*, *quod Castrum Romanorum Colonorum est*, *ad Euphraten aedificarunt*, *qui etiam nunc extat* Burm. *quod & nunc exstat* absunt a B. pr. & L. *quod nunc exst.* sec. Mox *cum magna* N. & Burm. ac Leid. *Romani* pro *Romam* N. & P. *Venerationis* autem non agnoscunt N. P. B. pr. Burm. & Leid. quorum auctoritate, & quia facile abesse potest, expunximus.

Ibid. *Circesso*] Sic Eutropius IX. 2. Sylburgius *Cercusio*, Ammianum XIII. 11. sine dubio exprimens. Procopius II. *Pers.* 5. vocat *Circesium*, de cujus situ ad Eutropium IX. 2. ex Ammiano diximus. CELLAR.

XIII. 5 *Valeriani fortunam taedet referre.*] Relatam tamen ab aliis, Eutropio IX. 7. utroque Victore, Lactantio de Morte persec. cap. 5. Zonara, Cedreno; & ipso Sex. Rufo, quamvis id antea per figuram *praeteritionis* deprecatus fuerat. CELLAR.

6 *Suscepit imperium: sed hunc* &c.] B. pr. & L. *imperium*, *cum Valerianum exerc. . . . fecisset.* B. sec. etiam *fecissit.* Pro *senatus* G. *Severus.*

7 E *quibus in Mesopot.*] Quid sibi illa *e quibus* velint, non video, & delevi auctoritate Codd. MStorum N. B. Burm. & Leid.

8 *A Sapore*, *Persarum rege* &c.] N. *Sapore . . . & captus dedecore vitae suae conf.* P. *Sapore . . . & captus dedecore vitae suae conf.* Burm. *& captus cum dedecore vitae suae conf.* Rom. Ed. teste Sylburgio, *in ded. vitae suae.* Bas. pr. & L. ac G. m. etiam *vitae suae.* B. sec. *in dedecori servitute.* sed vulgata lectio proba est, ut ex Eutropio, e quo descripta, liquet L. IX. c. 7. *a Sapore*, *Persarum rege superatus est: mox etiam captus apud*

ſuperatus eſt; & captus in dedecore ſervitutis conſenuit. Sub Gallieno Meſopotamia [1] invaſa, etiam Syriam ſibi Perſae coeperant vindicare; niſi quod [2] turpe dictu eſt, [3] ODENATHUS, decurio Palmyrenus, collecta [4] Syrorum agreſtium manu, acriter reſtitiſſet; & fuſis aliquoties Perſis, non modo noſtrum limitem defendiſſet, ſed etiam ad Cteſiphontem Romani ultor imperii, [5] quod mirum eſt dictu, penetraſſet.

XXIV. AURELIANI imperatoris [6] gloriae *Zenobia*, Odenathi uxor, acceſſit. Ea enim poſt mortem mariti feminea ditione orientis tenebat imperium; quam Aurelianus, [7] multis clibanariorum & ſagittariorum millibus fretam, [8] apud Immas haud pro-

pud Parthos ignobili ſervitute conſenuit.

1 *Meſopotamia invaſa, etiam Syriam*] Sylburgii & Gruteri lectionem expreſſimus. Tifern. & Cuſp. *invaſam*, & *Aſſyriam*. Belg. *invaſerant*. CELLAR. *Meſopotamia inviſa & Aſſyriam etiam Perſae vendicare coep.* N. *invaſa & Aſſyriam . . . vendicare coep.* P. *Meſopotamiam invaſerunt & in* B. pr. *Vendicare* etiam G. *occupata Meſopotamia Aſſyriam ſibi P. vind. coep.* Burm. *Meſopotamiam invaſam & Aſſyriam etiam ſibi P. vend. coep.* Leid. *etiam Aſſyriam* Rom. Ed. teſte Sylburgio. Sed recte lectio, quam Sylb. & Cellarius dederunt, ſe habet: Eutrop. L. IX. c. 8. *Parthi, Meſopotamia occupata, Syriam ſibi coeperunt vindicare.*

2 *Niſi quod turpe dictu eſt,*] Non tam dictu turpe, quam Gallieno turpe fuit, orientem ab aliis, quam imperatore Romano, ſervari. CELL. P. reſpuit *turpe*. L. legit *eſt dictu turpe*. N. delet *quod t. d. e.* Burm. *niſi* (*quod turpe dictum eſt.*)

3 *Odenathus*] L. *Odoranus* ſed ſeq. c. *Odenati*. Sic N. hic etiam *Odoranus*: ibi *Ordinati*. Reliqui vero *Odenatus* uti L. pr. apud Eutrop. L. IX. c. 10. & ipſe Trebellius Pollio. Sed Graeci tamen per adſpirationem. Zoſimus Ὀδαίναθος. Procopius Ὀδονάθος. In vetere nummo Ὀδύναθος. Sed Agathias cum noſtro Paeanio Ὀδίναθος. vid. Dauſquii Orthogr.

4 *Syrorum*] Cuſp. *Aſſyriorum* SYLB. L. vocem non agnoſcit. Pro *& fuſis* legit *effuſis*. Baſ. pr. *Is fuſis*. Idem cum Burm. & L. *aliquotiens*. L. *limitem* delet. pro eo Burm. & G. legunt *militem*. L. cum B. pr. *defendit*. Aptius *limitem* quam cum Cuſpiniano *militem* legi monet Sylburg.

5 *Quod mirum eſt dictu, penetraſſet.*] *Quod magis eſt dictu, penetravit.* Leid. qui modo tranſpoſuit *imp. Rom. ultor*. B. pr. etiam *penetravit*. Pro *ultor* B. ſec. *altor*; Ad oram exemplaris Goltzii additum *forte auctor*. B. pr. *quod dictu mir. eſt*, Burm. (*quod mirum dictum eſt.*

XXIV. 6 *Gloriae*] Haec vox abeſt a L. qui *Odenati*. N. *Ordinati*. Pro *ea enim* B. pr. *etenim*: Burm. *ea poſt*. Mox *feminea ditione* L. *foeminea dicione* Burm.

7 *Multis Clibanariorum* &c.] Rom. & Cuſp. *multis Clypeatorum*. SYLB. *Multis* abeſt a L. *Clypeatorum* etiam P. & Burm. *Clipeatorum* N. *fretus* pro *fretam* N. B. pr. ac Burm. *mill. fretus* L.

8 *Apud Immas*] Cuſpinianus mavult *Emeſam*, forſan quod Zoſimus lib.

procul ab Antiochia vicit; & Romae triumphans ante currum duxit. Cari imperatoris victoria de Persis, nimium [1] potens superno numini visa est. Nam ad invidiam [2] coelestis indignationis pertinuisse credenda est. [3] Is enim ingressus Persidem, quasi nullo [4] obsistente, vastavit: [5] Cochen & Ctesiphontem, urbes Persarum nobilissimas cepit. Quum victor

lib. I, cap. 52. n. 7: secundum cum Zenobia proelium *in agro Emeseno* commissum scribit: & Vopiscus in Aurel. cap. 25. *apud Emesam*. Sed plures libri habent *Himmas*, *Imas*, &c. etiam, qui nostrum passim exscripsit, Jornandes cap. 84. *apud Hymmas, vicum Antiochiae*. Chronicon Eusebii, ab Hieronymo versum, corrupte, *apud Timas*. Ptolemaeo sunt *Immae*, etiam Georgio Syncello fol. 385. Salmasio in Vopisc. f. 368. Rufus confudisse in unum videtur res diversas, *breve apud Daphnem*, & *magnum apud Emesam certamen*, ut Vopiscus quoque distinxit c. l. CELLAR. Jornandem *apud Himmas vicum Antiochiae* habere, sed Cuspinianum maluisse *apud Emesam* sive *Emisam* ex Vopisco & Zosimo monet Sylburg: *Apud Hymmas* N. *apud Himmas* G. *apud Immas haut* cet. B. sec. *apud Imas* L. Pro *Romae* B. pr. *Romani*. L. *captam Romam*. Burm. ab his omnibus recedens legit *Sagittariorum milibus fretus haut procul ab Antiochia vicit*, & *captam triumphans* cet. Et hanc, etsi rem, ut facta est, minus recte refert, lectionem propius ad Auctoris mentem accedere opinor, si, quem describit, Eutropium consulamus, L. IX. c. 13. *Zenobiam ... haud longe ab Antiochia sine gravi proelio cepit, ingressusque Romam, nobilem triumphum egit, currum praecedentibus Tetrico & Zenobia*. Sed uterque errant: ad Antiochiam enim victa quidem Zenobia fuit, sed quum apud Emessam, quo eam persequebatur Aurelianus, iterum manu conseruit, Palmyram se recepit, & hinc, quia obsidebatur urbs, ad Persas confugere conata per Aureliani equites capta est. Vid. Comm. ad Eutrop.

1 *Nimium potens*] B. pr. & L. *nim. pot. fuit*.

2 *Ad invidiam &c.*] Cusp. & *invidiam*. Meibom. *ad invidiam superni numinis*. Qua de re vise, quae Vopiscus in Caro tradit SYLB.

Ibid. *Ad invidiam*] His se prodit auctor gentilem fuisse: saltem semichristianum, ut plures eo tempore. Absit enim a veris christianis *invidiam* Deo tribuere. CELLAR. Pro *coelestis indignationis* cum Meibomio etiam N. P. & Burm. legunt *superni numinis*. Sed a *superno numini visa* usque ad *Is enim* totam periodum delent B. sec. & Leid. ut aliud egisse videatur Havercampus, cum hunc Cod. consuluit.

3 *Is enim ingressus Persidem*] P. *Persidam*. Burm. *Persida*.

4 *Nullo obsistente*] Rom. & Cusp. *nullo obstante*. SYLB. N. & *quasi ei nullo obstante*. P. *quasi ei nullo obstante*. Burm. & *quasi nullo obstante*. L. & B. pr. *quasi nullo ei obsist*.

5 *Cochen*] Codd. quidam appellant *Corchen*: alii *Colchem*: Jornandes *Clochen*. Cuspinian. *Scenen*. Amm. Marcellinus L. XXIII. *Cochen* dici tradit *Seleuciam* Persiae seu Babyloniae: quam Strabo L. XVI. Σελεύκειαν olim appellatam refert; sive, ut quidam libri Veteres habere dicuntur, Σοδόμαν. SYLB.

Ibid. *Cochen*] Antiquum Seleuciae ad Tigrim nomen, teste Ammiano Marcellino lib. XXIV. cap. 18. quod retinent Jornandes cap. 86. & Eutropii codices meliores, praesertim Fuldensis. Ut mirum sit, Cuspinianum obtrudere *Scenem* pro *Coche*, non tantum in Rufo, sed etiam in jam

ctor totius gentis castra super Tigridem haberet, [1] fulminis ictu interiit.

XXV. Sub DIOCLETIANO principe, pompa [2] victoriae nota de Persis est. MAXIMIANUS caesar, prima [3] congressione, quum contra innumeram multitudinem cum paucis [4] acriter dimicasset, pulsus recessit: [5] ac tanta indignatione a [6] Diocletiano susceptus est, ut ante carpentum ejus per aliquot millia passuum cucurrerit [7] purpuratus: & quum vix impetrasset, ut reparato de [8] limitaneis Daciae exercitu, eventum Martis repeteret, in Armenia majore ipse imperator, cum [9] duobus equitibus exploravit hostes: & cum viginti [10] quinque millibus militum

jam citatis scriptoribus. At Valesius ad Ammian. p. 289. dubitat, sitne Coche eadem, quae Seleucia, atque suspectam reddit lectionem Ammiani XXIV. 18. quod ipse post aliquot itinera scribat cap. 21. *exercitum Cochen versus promovisse iter:* & Arrianus x. Parthic. (citante Steph. Byzant. in Choche) *ex Seleucia in Chochen;* itidemque Nazianzenus Orat. 4. adversus Julianum distinguat. CELL. *Cochlen* N. *Corchen* G. m. vel *Colcham*, quod P. habet. Hæc autem omnia, ex Eutropio L. IX. c. 18. hausta sunt, ubi plura de *Coche*, quae etiam *Seleucia* dicitur, quemadmodum hoc pro illo agnoscit Burm. & promiscue in Veteribus usurpari saepius solet, diximus. *Ctesiphontem* vero N. *Ctesiph.* P. *Persarum*, quod nec P. & N. nec Burm. neque Leid. agnoscit, a Rom. & Cusp. ed. abesse monet Sylburg.

1 *Fulminis ictu interiit*] Morbo potius, sed inter tonitrua & fulmina. Vide Hist. nostram Antiq. CELLAR. Vid. ad Eutrop. d. l. *In fulminis ictus* B. sec.

XXV. 2 *Victoriae nota* absunt a L. *Diocletiano princ. vict. de Pers. not. est.* Burm.

3 *Prima congressione, dimicasset,*] Inter Callinicum Carrasque, Mesopotamiae oppida. *Eutrop.* IX. 24. CELL.

4 *Acriter*] *Agiliter* Leid.

5 *Ac* abest a L. *Hic* N. & P. ac Burm. *a Diocl. ind.* B. sec. *contra mult. cum pauc. acrit. dim.* Burm. mox *suscept* deleto *est.*

6 *A Diocletiano*] Tum agente in Aegypto, cujus motus sedaverat. *Eutrop.* d. l. CELLAR.

7 *Purpuratus:*] Tanquam caesar indutus purpuram, sine tamen auro, quo distincta ab augusti purpura fuit. *Capitolin. in Albino cap.* 2. CELL.

8 *De limitaneis*] Limitanei milites qui in limite imperii excubabant, quorum passim mentio. Vide Spartian. in Nigro cap. 7. & lib. XXX. C. Theod. de erog. militar. annonae: & lib. XVII. ejusd. cod. de cohortalib. &c. Ac *duces & milites limitanei*, Lamprid. in Alex. cap. 58. & *civitas limitanea* Capitolin. in Gordian. cap. 28. & *agri limitanei*, militibus limitaneis attributi, lib. III. C. de fundis limitroph. CELLAR. Pro *cucurrerit* P. & G. m. *occurrerit.* pro *vix impetrasset* Burm. & Leid. *Jus impetr.* N. *imperasset.* & mox *de* non agnoscit.

9 *Cum duobus equit. expl.*] L. *cum duob. equit. imperasset, expl.* Omnia autem haec ex Eutropio, quem adi L. IX. c. 24. 25. desumta sunt.

10 *Quinque* abest a Rom. Ed. SYLB. Abest etiam a N. P. L. & Burm. qui

inde

tum superveniens castris hostilibus, subito innumera Persarum agmina adgressus, ad [1] internecionem cecidit. Rex Persarum [2] Narseus effugit; uxor ejus & filiae captae sunt, & [3] cum maxima pudicitiae custodia reservatae. Pro qua admiratione [4] Persae non modo armis, sed etiam moribus superiores esse Romanos confessi sunt: ac Mesopotamiam cum [5] Transtigritanis quinque regionibus reddiderunt. Pax facta, usque ad nostram memoriam reipublicae utilis perduravit.

XXVI. [6] CONSTANTINUS rerum dominus, extremo [7] vitae suae tempore, expeditionem paravit in Persas: toto enim orbe pacatis gentibus, & recenti de [8] Gothis gloriosior victoria, [1] mul-

inde cum viginti milium (pro *militum*) *milibus ex improviso superans castra hostium agressu subito innumerabilia* &c. Pro *hostilibus* etiam *hostium*. N. P. & L. *hostibus* B. sec. An vero hic numerus recte ponatur, dubium est. Ejus enim ceteri, certe Eutrópius & Aur. victor non meminerunt.

1 *Ad internecionem cecidit*] Rom. & Cusp. *occidit* & mox Memm. *aufugit* pro *effugit*. SYLB. *Ad internitionem* B. uterque *ad interemptionem* L. *occidit* etiam N. & P. *Persarum agmina cecidit* deleto *ad intern.* Burm.

2 *Narseus*] Burm. *Narses*: & perinde est, utram sequamur terminationem: uti *Perseus* & *Perses* &c. vid. ad Eutrop. & Aur. Victorem d. d. l. l.

3 *Cum maxima pud.*] Praepos. *cum* abest a Rom. ed. *in* habet Cuspin. sicut etiam Memm. Lib. *in maxima pudic. reservatas*. SYLB. *Cum* abest quoque a P. Burm. & L. *Servatae* Burm.

4 *Persae*] Rom. *Persidae*. SYLB. *Pro qua administratione* B. sec. *Persidae* etiam P. *non modo armis Rom. superiores esse conf. sunt, sed etiam Mesopot.* N. & Burm. Bas. pr. & Leid. Pro *ac Mesop.* P. *sed Mes.* G. *& Mes.*

5 *Transtigritanis*] Codd. quidam *Transtigrinis*; alii *Transtigritanis* SYLB. Hic enim legit *Transtigranis*. uti B. sec. *Transtigranis reg.* N. *transtigranis*. L. corrupte *Transtiganus*. G. m. *Transtigrinis*: sed Burm. *Transtigritanis*. Mox cum N. *Pax facta est, & usque*.

Ibid. *Cum Transtigritanis quinque regionibus*] Diximus ad cap. 14. cis Tigrim & circa illum, non trans flumen quaerendas esse has Transtigritanas, Persarum respectu, non Romanorum, ita dictas. CELLAR.

XXVI. 6 *Constantinus*] Burm. *Flavius Valerius Constantinus*. Mox *recentis* L. *paratis* pro *pacatis* N.

7 *Extremo vitae suae tempore*,] Post tricennalia hoc ortum est bellum Persicum, in cujus apparatu, atque ad id itinere, mortuus est Constantinus vel fato, vel veneno fratrum, quod tamen nemo veterum, vel aequalium scriptorum, praeter forte Philostorgium II. 4. dixit, quem posteriores sequuntur, Zonaras atque Cedrenus. Nec vero id credibile post tantam diuturnitatem imperii est. CELLAR. Vid. ad Europ. L. x. c. 8.

8 *Recenti de Gothis gloriosior victoria*,] Anno Christi CCCXXXII. per filium Constantinum caesarem parta

[1] multis in Persas descendebat agminibus. [2] Sub cujus adventum [3] Babyloniae in tantum regna trepidarunt, ut supplex [4] ad eum legatio adcurreret & facturos imperata promitteret. Nec tamen [5] pro assiduis eruptionibus, quas sub [6] Constantio caesare

ta. Plerique scriptores nihil de filio caesare, cujus ductu bellum, quanquam auspiciis paternis, gestum fuit. Anonymus Valesii, de Vita Constantini p. 661. *deinde*, (post dedicatam Constantinopolim) *adversum Gothos bellum suscepit, & implorantibus Sarmatis auxilium tulit. Ita per Constantinum caesarem centum prope millia fame & frigore extincta sunt.* Adde illustriss. v. Ezech. Spanhem. in Julian. p. 93. CELLAR.

1 *Multis*] Sic pro *cunctis* Rom. & Cusp. SYLB. Qui dedit tamen *cunctis*, quod habent B. sec. & G. sed alterum praeferunt ceteri.

2 *Sub cujus adventum*] Non ipse Constantinus pater in orientem advenit, sed filius Constantius cum exercitu, ut mox dicemus. sequuturus autem pater morte in Bithynia intercipiebatur. CELLAR. *Sub cujus adventu* N. & L. ac B. quod ex scribendi *adventū* ratione oriri potuit; quamquam & sexto pro quarto casu sic alios etiam usos fuisse ad Eutrop. ostendi. Mox L. *interim trepidaverunt.*

3 *Babyloniae regna*] Provinciae quae sub Persarum imperio erant, in quibus & Babylonia, olim rerum sedes. quae inde in Persas, in Parthos, & rursus in Persas translata fuit. Hinc commutationes nominum. CELLAR.

4 *Supplex ad eum legatio adcurreret*] Meminit hujus legationis etiam Eusebius de Vita Constantini lib. IV. cap. 57. sed alio, ac auctor noster, eventu. Impetratam enim veniam dicit, renovatamque amicitiam. In quo major Rufi fides est, eventu belli diuturni comprobata. Ceterum hanc de Constantino historiolam, ut Valesius recenset, damus, praeter verbum *adcurreret*, quod cum Belg. emendavimus. CELLAR. *Ut supplex eorum legatio occurreret* P. *ut supplex Persarum legatio occurreret, facturosque imperata promittere* G. *ut supp. ad eum leg. occurreret* N. *adcurreret, facturos imp. promitterent* B. pr. *ut simplex ad eum leg. Persarum occurreret, facturosque se imp. promitterent* L. *ut suppl. ad eum leg. Persarum occurreret, facturosque se imper. promisserit* Burm. eamdemque lectionem habent Cuspin. Ed. & Memmii Lib. nisi quod *promitterent* praeferunt. E qua lectionum varietate mihi optima videtur & simplicissima: *ut supplex eorum legatio occurreret, facturosque ... promitteret*, nempe *Persas*. vel *supplex legatio Persarum occurreret, facturosque se ... promitterent.* Sed videant alii.

5 *Nec tamen pro assiduis eruptionibus,*] *Pro*, est in vicem, in ultionem eruptionum, quas nec desierant facere, quamvis Constantius caesar, a patre missus, in oriente praesens esset: neque desinebant sub ipsum legationis tempus. CELLAR.

6 *Quas sub Constantio caesare*] Plures libri *sub Constantino*, qui maximus filiorum augusti Constantini erat, tum aeque caesar, ut fratres. Pomponius quoque Laetus ait, *Constantinum* (filium) *copias Antiochiae contra Parthos coegisse*, quum pater in Bithynia in morbum incidisset. Sed *Constantius* fuit, alter filius, quem e Galliis evocatum in orientem pater praemisit, quia jam tum in animo habuit, quam is partem orbis, divisionis lege, recturus aliquando esset. Julianum vide Orat. I. p. 23. & in eam laudatissimi Spanhemii commentar. p. 117. & 125. & Socratem H. E. I. 39. CELLAR. *Constantino* etiam L. B. sec. & G. m. *mererentur* mox B. sec.

ſare per orientem tentaverant, veniam meruerunt.

XXVII. [1] CONSTANTIUS in Perſas vario ac magis difficili pugnavit eventu. Praeter leves [2] excubantium in limite congreſſiones, acriori [3] acie [4] novies decertatum eſt; per duces ſuos, ſepties; ipſe praeſens bis adfuit veris & gravibus' pugnis. [5] [* Verum Singarena, praeſente Conſtantio; & iterum Singarena,

XXVII. 1 *Conſtantius*] P. etiam *Conſtantinus*. Burm. *Conſtantius Conſtantini f. . . varia ac difficili pugnavit eventu*. B. pr. mox *congreſſionis*.

2 *Excubantium in limite*] Hi milites ſunt *limitanei*. de quibus ad cap. 25. diximus. CELLAR.

3 *Acriori acie*] Sic Rom. & Cuſp. SYLB.

Ibid. *Acriori acie*] Sic cum Tifern. & Cuſpin. Sed *acriori Marte* Sylb. & *majori Marte* Belg. CELLAR. *Majori marte* G. cum Belg. unde *majori morte* quod B. pr. *majori mortis*, quod L. habet. *Acriori acie* tamen P. & Burm. recte legunt. Pro *novies* B. ſec. *noviens*. N. *nonies*. Pro *adfuit* G. *affuit*. Burm. *interfuit veris ac grav. pugn*. Sed quatuor poſteriores voces non agnoſcit L.

4 *Novies decertatum eſt;*] Hieronymus in additis ad Euſeb. *novem graviſſima contra Perſas proelia* dixit, noſtrum haud dubie ſequutus, perinde ac Oroſius VII. 29. CELLAR.

5 *Verum Singarena, praeſente Conſtantio &c.*] Ed. Rom. ſic habet; *Berna & Singarena, praeſente Conſtantino; & Segarena, Conſtantienſi quoque*. Cuſpin. ſic; *Singarena, praeſente Conſtantio, ac iterum Singarena, Conſtantienſi quoque, & cum Amida capta eſt*. Meibom. ſic; *a veris & gravibus pugnis Berna & Singarena, praeſente Conſtantino, & Segarena Conſtantienſis quoque cum Amida capta eſt*. Sed & corruptam eam lectionem eſſe notat idem Meibomius, & quomodo emendanda ſit, ambigit. Pro *Berna* tamen & *Segarena* intelligi fortaſſe poſſe *Bezabden* & *Nicephorium* ex Ammiano & Suida. Cuſpinianus e ceteris hiſtoricis legendum putat; *Ipſe bis praeſens affuit, veris ac gravibus pugnis; Singarena ſcilicet ad Singaram facta; & iterum Singarena, Conſtantienſi quoque, & cum Amida capta eſt*. Amm. Marcellinus abſente Conſtantio amiſſam tradit Amidam; Singaram, & Bezabden ſeu Phoenicham: rurſus eodem praeſente Bezabden quidem armis repetitam, ſed non obtentam, Perſis fortiſſime defenſantibus. De ceteris pugnis Conſtantio praeſente factis, videtur idem Ammianus diſſeruiſſe in iis libris, qui injuria temporum perierunt. Amidam porro a Conſtantio etiam, tum Caeſare inſtauratam eſſe, atque ejus nomine dictam tradit idem Ammianus L. XVIII. SYLB. Inſanabilis adhuc locus fuit, quem ita damus, uti ex diverſis quae ſaniora videntur, colligere potuimus. Aſteriſco notamus, ut certo pravatum: uncis ſimul includimus, quod ſemper nobis viſus eſt gloſſema eſſe. Dixerat Rufus, novies a Conſtantio pugnatum, ſepties per duces, bis ipſo praeſente. Videtur ab aliquo adnotatum fuiſſe quot ipſe ex novem proeliis legendo obſervaverit. Singarenas nempe duas pugnas, & Conſtantinenſem, & eam, quum Amida capta fuit. Quae ideo etiam aliena videri poſſunt, quia ſi abſunt, omnia bene, ac ſine hiatu, cohaerent. Cujuſcumque ſunt verba, ita breviter explicamus. *Verum*, non habet Cuſpinianus: pro eo Tifernas *Berna*: Belgae retinent *verum*, ſed *Siſaenae*, neſcio unde, interponunt. *Singarenae* pugnae urbs Singara, quae mox com-

rena, [1] Constantiniensi quoque, & cum Amida [2] capta est.] Grave sub eo principe respublica vulnus accepit. Ter autem est a Persis [3] obsessa Nisibis: sed [4] majore sui detrimento, dum obsideret, hostis adfectus est. Narsensi autem [5] bello, ubi [1] Nar-

commemoratur, nomen dedit, quia illam inter & Eleiam commissa fuit. Jos. Scaliger ad Euseb. p. 25. pr. *Pars campestrium Mesopotamiae dicta Singarena a Sex. Rufo.* Sed alibi *regionem* subaudias licet, nec inconveniens est: heic vero *pugnam* intelligo. *Et iterum Singarena*, Cusp. & Sylb. tradunt illud *iterum*, quod posthabent Tifern. & Belgae: qui etiam *Segarena* pro altero *Singarena* legunt. Segaram non novi, nec dubito corruptum nomen esse. *Constantinensis*, Constantinae urbi, quae Nicephorium est auctore Stephano, suam denominationem debet. Suidas *Constantejam* vocat, unde multis illa *Constantia*. Valesius ad Ammianum XVIII. p. 202. de Constantina: *Ex hujus oppidi nomine Constantinensis pugna dicitur a Rufo Festo.* Tandem, *& quum Amida capta est*, additur, quae nova & a superioribus distincta pugna est, ut quatuor in universum pugnae sint adnotatae. CELLAR. Hic, fateri cogor, me neque e Codd. MStis, neque ex omnibus, quae Commentatores differunt, Lectionem verosimilem, nedum veram elicere posse, ut, locum corruptissimum sagaciori ingenio emendandum relinquens nostrorum tantum Codd. Varietatem exhibere contentus sim. *Berna & Singarena praesente Constantino Constantiniensium & amica* G. sed margo *Fisaberna vel Singarena praes. Constantio Constantinensi quoque.* N. *pugnis Singarena praes. Constantio ac Segarena Constantinensi quoque cum amica rapta est.* P. *Berna & Singarena praes. Constantio, & Segarena Constantiensi quoque & cum amica.* Bas. pr. *Verum bis Avera Singarena praesente Constantio ac Segarena Constantiniensi, quoque & cum Amida capta est.* B. Sec. *Verum pugnis Sisarnenas Ingarena, & iterum Singarena praes. Constantio* &c. Burm. *Singarena praes. Constantino & Segarena Constantiensi quoque & tum amica capta est.* Leid. *Verum hic advena Singarena. praes. Constantio ac Singarena Constantinensi quoque & aa alta capta est.* Unde lectionem, quam ex hoc Cod. Havercampus *Constantinensi quoque & Amida* dedit, colligere non possum.

1 *Constantinensi.*] Modo dictum explicatumque est. CELL. *Constantinensium* Editi quidam. Verum conjectura Cellarii valde est probabilis. HAV.

2 *Cum Amida capta est.*] Post obsidionem septuaginta & trium dierum. *Ammian.* XIX. 20. Sita urbs ad Tigrim in Mesopotamia. CELLAR.

3 *Ter a Persis obsessa Nisibis:*] Obsidiones memoravit Hieronymus in Chronico. Prima primo Constantii anno tentata, statim a morte Constantini M. de secunda idem Hieronymus ad annum X. Constantii, *Rursus Sapor tribus mensibus obsedit Nisibin.* Tertiam non obscure sequenti anno indicavit. De prima etiam & secunda illustratores Juliani, Dionys. Petavius p. 252. & Ezech. Spanhemius, ingeniorum princeps, p. 168. 186. egregia tradiderunt. CELLAR.

4 *Sed majore sui detr.*] Cuspin. *suo detr.* SYLB. *Ter autem a Persis est obsessa Nisibis: & . . . obsedit* B. pr. *Nisibus omnis civitas: sed majore suo* &c. N. *Nisibis civitas* P. *obsidet* B. sec. *sed majore suo detr. dum obsidet* Burm. *Nasibis & majore suo detr. dum obsedit hostis adfectus* deleto *est* Leid.

5 *Marensi autem bello*] Sic veteres editores Angelus Tifernas & Jo. Sambucus: posteriores *Narsensi*, quia Narseus rex eo victus dicitur. Credo, a loco potius, ut Constantinen-

Narseus [1] occidit, superiores discessimus. Noctu[rna] vero in agro [2] Eleiensi prope Singaram pugna; u[bi] [3] praesens Constantius adfuit; omnium expedition[um] compensatus fuisset eventus, si [4] locis & nocte adve[r]santibus, percitos ferocia milites, ab intempest[ivo] pugnandi tempore, imperator ipse [5] adloquendo r[e]vocare potuisset; qui tamen invicti viribus, [6] im[]provisi adversus sitim aquarum subsidiis, incumbe[nte]

nensem, Singarenam; etiam hanc pugnam, quam a victo rege nominari, licet loci non certum cognitumque nomen sit. CELLAR. Hoc quum ita sit, & alteri lectioni faveant constanter MSti, caussam non video, cur eam abjiciamus: certe e Codd. Omnibus, qui *Marensi* legit, solus est Pithoei Cod. *Narensi autem bello* N. sed hoc a Librarii ignorantia profectum e seqq. liquet *ubi Narent*. G. Burm. Leid. *Narsensi*. B. pr. *Naraenensi*. sec. *Narsenensi*. Haec autem Cellarius inclusit uncis, quas, quia periodus in omnibus typis & manu exaratis exstat, delevimus, quamquam merito suspecta est.

1 *Occidit* id est *occubuit* sic Rom. SYLB. Tif. *occidit*, id est periit: alii *occiditur*, qui supra cap. 25. dicitur *effugisse*: & Eutrop. IX. 22. *pulsus* tantum esse. Sed ille fuit Diocletiani temporibus, avus Saporis, cum quo bellum Constantius gessit. Quare & haec suspecta pericope est, tanquam aliena manu adsuta. CELLAR. Sylb. legit *occiditur*, uti & G. Leid. & Burm. qui etiam *Narses*.

2 *Nocturna*] Rom. *nota*. & mox *Aliensi*: ut & Memmii Lib. at Cuspin. *Eliensi*. SYLB. Alii *Eliensi* vel *Elliensi*. Sed abest id nomen a MS. Parisiensi. De proelio Ammianus XVIII. 10. *Post bellorum assiduos casus, & maxime apud Hileiam & Singaram, ubi acerrima illa nocturna concertatione pugnatum est* &c. Attigit etiam Eutropius, & ex illo Hieronymus ad Eusebium, & plenior Libanius in Basilico; ac Julianus Orat. I. p. 23. 24. sed, Scaligero judice, *nemo melius* Sex. R[ufo] eam pugnam scripsit. Pugnam Hi[e]ronymus refert ad Constantii ann[um] XI. Sed quia Julianus p. 26. [...]me dicit, sexto post Magnenti [de]fectionem anno accidisse; refer[en]da est ad annum Christi 345. [Ama]ntio & Albino coss. Vide Jacob. Go[thofredum] Chronolog. C. Theod. a[d] hunc annum, &, quem iterum h[o]noris caussa nominamus, Ez. Spa[n]hemium ad istum locum Juli[ani]. CELLAR. *Nota* pro *nocturna* N. [...] & Burm. Praep. *in agr.* delet B[...] uterq. *Aliensi* legunt N. P. [...] Burm. *Elliensi* B. sec. Pro *Singaram* P. & G. m. *arenam*. N. *Sigaram* [...] Leid. *in agro El.* delet.

3 *Ubi praesens*] Rom. *ubi Constantius affuit*. SYLB. Qui *praesens* [...] inclusit. Certe illud non agnosc[unt] N. P. Burm ac Leid. *Consius* [pro] *Constantius* N. *affuit* idem & G.

4 *Si locis ac nocte*] Cuspin. *locis & nocte*. ut *ex nocte* idem sit, quod [per] *noctem*, seu propter tenebras SYL[B]. Crederem potius *ex* male pro [...] repositum, quod, quia habent [...] P. B. pr. Burm. & Leid. [...] Mox pro *percitos feroc.* &c. N *[...]to serotina*. L. *percitus serotina*. P. [...]*les* pro *milites*. pro *intempestivo* B [...] *infestivo*. L. *ab impugnandi tempore*.

5 *Ipso adloquendo*] Beig. & SYL[B]. *adloquendo*: quidam *eos* interpo[nunt] Tif. & Cusp. *ipse ad loquendum* [...] Sylb. *ad alloquendum*. CELLAR. [...]*loquendo* B. sec. *ad adloquendo* L. *ad alloquendum* G. *ad loquendum* N. P. & Burm.

6 *Improvisi* &c.] Codd. quidam *im*[]*provisa adv. sit aq. subsidiis incumbe*[nte]

e jam vespere, [1] castra Persarum adgressi, ruptis munitionibus occuparunt, fugatoque rege, [2] quum a proelio respirantes, praetentis luminibus repertae inhiarent aquae, nimbo [3] sagittarum obruti sunt, quum [4] stolide, ad dirigendos certius in se ictus, lumina ipsi per noctem accensa praeberent.

XXVIII. JULIANO [5] in [6] externos hostes expertae felicitatis principi, adversus Persas modus defuit. [7] Is cum ingenti apparatu, utpote totius orbis regnator, infesta in Persas signa commovit; instructam commeatibus classem per Euphraten invexit. [8] Strenuus ingressu, multa Persarum [9] oppida ac castella, aut suscepit dedita, aut manu cepit. Cum contra Ctesiphontem, in Tigridis & Euphratis ripa jam [1] mix-

es. SYLB. *Improvisis* B. pr. & Leid. *incumbentes vespere* etiam P. & Burm. modo *Qui cum victi* N.

1 *Castra adgressi* &c.] *Castris adgressis*, . . . *occupatis* B. pr. *occupaverunt* Burm. *occuparet* B. sec. *Castris* etiam L.

2 *Quum a proelio respir.*] B. pr. *cum ad praelium sperantes praesentibus luminibus repertae inhiarent* &c. N. *luminibus inhiarent* (deleto *repertae*, quod abest etiam a Rom. Ed. & L. aliisque) *aquae nimbo*, *sagittis obr*. P. *munitionibus inhiarent* . . . *morbo sagittarum*. Burm. *cum a praelio respirantes praetentis luminibus rapinae & aquae inhiarent. nymbo sagitt.* Leid. *quum ad proelium sperantes fugatoque patentibus luminibus* &c. Pro *luminibus* ad oram conjecerat Schottus *fluminibus* sed alteram tamen lectionem probant sequentia.

3 *Nimbo sagittarum*] Eadem similitudine usus est Silius Italicus, lib. X. v. 311.

Stridens nimbus certante furore
Telorum simul effusus.

Et lib. XII. v. 186.

——— ——— *fundite portis*
Telorum in campos nimbum.

Livius XXXVIII. 26 *nubem levium telorum conjectam obruisse aciem Gallorum* dixit. CELL.

4 *Quum stolide* &c.] Pro *Quum* L. *seq*. Burm. *cum*. N. & L. ac Burm. delent *certius*. L. *limina per noctem ipsi*. N. *per noct. ipsi*. etiam cum Burm.

5 *Juliano Augusto* Burm. Mox B. pr. *ex parte* ut c. XVI. pro *principi* L. *principia*.

XXVIII. 6 *Externos hostes*] Alamanos, quos ad Argentoratum fudit fugavitque. Vide *Eutrop*. X. 14. CELL.

7 *Is enim ing.*] Rom. & Cuspin. *is cum ing*. mox Codd. quidam *in Parthos*. SYLB. *Cum* pro *enim* legunt quoque P. & Burm. unde in textum recepimus: propterea quod Eutrop. sexcenties ita locutus est. L. *Hos* pro *is*. & *Parthos* uti & G. m. *instructa* . . . *classe* idem Leid. & B. pr.

8 *Strenuus ingressus*] Sic Cuspin. at Memm. *strenue ingressus*. SYLB. Qui legit cum B. pr. & G. *strenuus in ingressu*. L. *strenue ingressus*. N. *strenuus ingressus*. Mox *Persarum* delet L. & pro *ac* legit *&*. P. non agnoscit *ingressu*.

9 *Multa Persarum oppida*] In Mesopotamia juxta Euphratem posita, de quibus Ammianum lib. XXIV. Zosimum lib. III. licet legere CELL.

 1 *Mix-*

[1] mixti castra haberet, ludosque campestres, ut [2] hosti sollicitudinem demeret, & per diem agitasset, noctis medio impositos navibus milites; in ulteriorem ripam [3] repente transvexit, qui per ardua nitentes, qua difficilis etiam per diem, & nemine prohibente, fuisset adscensus, Persas terrore subito miscuerunt: versisque agminibus totius gentis, apertas [4] Ctesiphontis portas victor miles intrasset, ni major praedarum occasio fuisset, quam cura victoriae. [5] Tantam adeptus gloriam, quum de reditu a [6] militibus admoneretur, intentioni suae magis credidit: & [7] exustis navibus, quum a transfuga, qui se ad fallendum objecerat, [8] inductus in [9] Eumandeviam, viae compendia sectaretur, des...

1 *Mixti*] Cuspin. *mixtim*; alii *mixta*. sed convenientius *mixti*; ut intelligantur Tigridis & Euphratis confluentes. SYLB. *Jam* abest a P. *mixtim castra haberent* N. *in ripa Tigridis Euphr.* L. *ripis mixti castra haberent* Burm.

Ibid. *Jam mixti*] Ut Tigridis & Euphratis confluentes intelligas: quam lectionem Tif. Sambuc. Sylb. tuentur: alii *mixtim*. CELLAR.

2 *Hostis*] Rom. & Cuspin. *hosti* dativo casu: rectius. SYLB. *Hosti* etiam N. G. m. Leid. & Burm. unde ita lego. uti mox *&* inserui auctoritate Burm. & P. *demerent* L. & *in medio* uti & P. N. & B. sec. pro *agitasset* B. sec. *actitasset*.

3 *Repente transvexit*] Codd. quidam *repente transtulit*. SYLB. Ita etiam B. sec. & G. m. sed *repente* abest a L. at pro illo *Parthis* legunt B. pr. & Burm.

4 *Apertas Ctesiphontis portas*] Cuspin. *apertis a Ctesiphonte portis*. sed convenientius Rom. *apertis Ctesiphontis portis*. mox Memm. Lib. *majorum praedarum*. SYLB. P. *versis* (deleto *que*) *agmin . . . apertis Ctesiphontis* &c. *apertis Ctesiphontem portis* N. & B. pr. *apertis e Ctesiphonte portis* Burm. *a Parthis Ctesiphontem portis . . . nisi maj.* Leid.

Ibid. *Apertas Ctesiphontis portas*] ... Ammianus lib. XXIV. cap. 23. ... nus legit *apertis portis*. CELLAR.

5 *Tantam adeptus gloriam*] ... periodus abest a B. pr. & L. ...

6 *A militibus*] Tifern. & Cu... *militibus*: Sylb. & Belg. ... CELLAR. *Comitibus* etiam L. & G. sed *militibus* ceteri.

7 *Exustis navibus*] Omnibus ... dem, praeter XVIII. Romanas, ... Persicas. Curribus autem adhuc ... tatae fuerant. *Zosim.* III. 26. CEL... Pro *exustis* L. *exutis*. B. pr. ... Mox *qui ad fall. obj.* deleto ... *qui ad se fall. obj.* Burm. & L. ... *Cum transfuga* vero Burm.

8 *Inductus* &c.] Cuspin. *in Mai... niam*: alii *Corduenam*. SYLB.

9 *Eumandeviam*,] Lectio An... Tifernatis, antiquissimi editoris. ... nota quidem regio, & incertum ... ne genuinum nomen an corruptum. Vulgo *Madenam* legunt, supra in Armenia vidimus, nimis remotam ab Juliani statione. *Quid multa?* provincia quaedam trans Tigrim & a flumine remotior intelligenda, seu solitudo quaedam, cujus quod nomen fuerit, quis divinare potuit? CELLAR. In priore Editione *Maiozam* edidit Vir Doctiss. cum hac nostra tula: Supra c. 15. *Maiozam* noster ...

adversa [1] Trigidis ripa, [2] nudato militum latere, ter relegens; dum incautius per agmen errat excito pulvere, ereptus e suorum conspectu, ab hostium obvio equite, [3] conto per ilia ictus, inguinum [4] tenus vulneratus est. inter [5] effusionem nimii sanguinis, quum suorum ordines, [6] licet saucius, instaurasset,

Armeniorum regionem dixit: heic vero trans Tigrim in Perside exercitus Romanus hærebat. An fortasse legendum *Medena*, quae *Mediae* nomen est c. 18. aut potius *Corduena*, quia Ammianus L. xxiv. extr. scripsit: *Sedit tamen sententia, ut, omni spe melliorum succisa, Corduenenam arriperemus.* CELLAR. Video quidem, cur Vir Eruditiss. *Madenam* rejecerit: at cur *Eumandeviam* vocem certe corruptam ei praetulerit; ratio mihi non liquet; Ipse enim Tifernas in corruptum Cod. incidit: quamquam nullus verae lectionis vestigia ferrat, nisi quod priori Cellarianae lectioni plures faveant. B. pr. *inducitur viae in Madeneam compendia* &c. G. etiam *Madenam*: sed margo *Mandeniam* (quod P. quoque habet) vel *Corduenem*. L. *inducitur*, reliqua corruptissima. N. *Indus in Emmadeniam*. Burm. *inductus in* per lacunam delens vocem, quam Librarius corruptam videns prudensque omisit, *viae comp.* Et hic alter locus, cui medicinam facere me non posse, fateor: nam mea *inductus in insidias* egentis conjectura audacior videbitur, quamquam non ita insulsa, si Aur. Victoris locum expendamus Epit. c. XLIII. *Illic* (in Persas proficiscens) *a transfuga quodam in* insidias *deductus, cum eum hinc inde Parthi* (Persae) *urguerent, e castris jam motis, arrepto tantum clypeo, procurrit. Cumque inconsulto ardore nititur ordines ad proelium componere, ab uno, ex hostibus & quidem fugiente* (fugam simulante) *conto percutitur.* Verum quaecunque Auctores Ethnici & Christiani de morte Juliani literis memoriae mandarint, tam dubia sunt, & incerta, ut ipse Scaliger mox a Cellario laudatus *nullam finem futuram esse* testetur, si diversas opiniones huc conferre vellet. Eutropius enim, quod piget, L. x. c. 16. tantum *hostili manu interfectum* tradit, e quo, quod huic expeditioni ipse interfuit, vera cognoscere potuissemus.

1 *Adversa Trigidis ripa*] N. & P. ac Burm. *dextrum iter adversa* &c. Pro *adversa* L. *ad usum*: & mox *cum erraret* Pro *excito* P. & B. pr. *excitate*. mox *exertus ex suorum* N. Pro *e suorum* P. *exsors*.

2 *Nudato militum latere*] Per discessionem a flumine, quod instar munimenti fuerat. CELLAR.

3 *Conto per ilia*] Scaliger ad Eus. n. 2378. *Super discrepantia auctorum de morte Juliani, si vellem omnium sententias huc conferre, nulla finis futura esset.* Adde, si vis, notata ad Eutropium & Zosimum CELL. Pro *ereptus e* N. legit *erectus ex.* unde Schottus ad oram conjecit *evectus.*

4 *Inguinum tenus*] Rom. *inguine tenus* SYLB. Et sic P. ac G. m. Absunt vero a Leid. secundo tamen Casui etiam jungi *tenus* docet notus Virgilii vers. Georg. III. vs. 53.

Et crurum tenus a mento palearia pendent.

Sed, ut diximus, nusquam magis variant Scriptores, quam in hac Juliani morte conscribenda. Vide tamen Comment. ad Eutrop. L. x. c. 16. & Marcellinum L. xxv. c. 3.

5 *Effusionem*] Memmii lib. *effluxionem*: mox Rom. & Cusp. *ordinem* sing. numero SYLB. *Ordinem* quoque N. P. Burm. & G. m. sed vel unus A. Victoris locus supra citatus vulgatam lectionem tuetur.

6 *Licet saucius*] Leid. *auctos & tum tandem* pro *cunctantem*.

7 *Multis*] Rom. habet *multo*: Cuspin. *multo sermone*. SYLB. *Multa* . . . *afflavit* N. *Multa* etiam L. *nullum* Burm.

rasset, cunctantem animam, [7] multis suos [1] adloquutus, efflavit.

XXIX. [2] JOVIANUS proeliis superiorem, sed confusum subita morte amissi imperatoris, suscepit exercitum. Quum commeatus [3] deficerent, & via in reditu prolixior immineret, [4] & Persae crebris excursibus nunc a fronte, nunc a tergo, mediorum quoque latera incursantes, iter [5] agminis morarentur, consumtis [6] aliquot diebus tanta reverentia Romani nominis fuit: ut a Persis [7] primus [8] de pace sermo haberetur, ac [9] reduci confectus inedia exercitus sineretur; conditionibus (quod nunquam antea accidit) [10] dispendiosis Romanae reipublicae impositis, ut [11] Nisibis & pars [1] Mesopotamiae trade-

1 *Alloquutus*] Ultima verba Juliani recenset Ammianus lib. xv. cap. 10. Ait, se laetum vita exire, quam *reposcenti naturae, ut debitor bonae fidei, reddat exsultans. Nec se gestorum poenitere, aut gravis flagitii recordatione stringi. Optare, bonum post se rectorem reperiri*. Haec ex Juliani oratione. CELLAR.

XXIX. 2 *Jovianus*] Rom. *Jovinianus*. Sed *Jovianum* vocat praeter Suidam etiam Eusebii Lib. MS. SYLB. *Jovinianus* etiam L. quomodo & alii Codd. Eutropii legunt: sed male. Burm. *Jovianus Varroniani f. Aug. proelio* &c. B. pr. & L. *proelii*. Sed N. etiam *proelio*. L. & P. delent *subita*. Sed tamen Eutrop. L. x. c. 17. *repentina morte obiit*. Mox *Imp. amissi* P. Burm. & L.

3 *Commeatus deficerent*,] Quippe *fame adusque spiritum lacerati postremum* erant, Ammian. xxv. 25. qui cap. 23. tempus, pacificando transactum, dixit *quatuor dies inedia cruciabiles, & omni supplicio tristiores*. CELL.

4 *Et* abest a Nostris. Pro *excursibus* B. pr. & L. *excussibus* B. sec. *excusibus*. Burm. *incursionibus*.

5 *Iter agminis*] Rom. & Cuspin. *inter agmina*: minus apte SYLB. Ita tamen P. *inter incursantes agmina* Burm. Mox *Rom. nom. rev.* N.

6 *Consumtis aliquot diebus*] Quatuor consumti sunt inter pacificandum. *Ammian. d. l.* CELLAR.

7 *Primus*] L. *prius* N. *primo* Burm. *primum* B. pr. & P. *Sermo de pace*.

8 *A Persis primus de pace sermo*] Ammianus lib. xxv. cap. 23. *Persae praeter sperata priores super fundanda pace oratores Surenam & optimatem alium mittunt*. CELLAR. Alioqui *uno a Persis atque altero praelio victus, pacem cum Sapore, necessariam quidem, sed ignobilem fecit*. Eutrop. d. l.

9 *Reduci* Abest a Rom., & Cusp. Pro eo habet Memmii L. *truci*: corrupte SYLB. *Ac truci* N. & Burm. *Ac tunc* P. *sineretur* abest a P. & B. Sec. Mox *quod* abest ab N. sed *abire sineretur* Burm.

10 *Dispendiosis*] Memmii Lib. habet *dispendiorum*: Meibomius *dispendiorum*. Vise Amm. Marcellinum L. xxv. SYLB. Memmii Libro adsentitur P. *Romanae* abest a L.

Ibid. *Conditionibus dispendiosis*] Columellae verbum, qui lib. 11. cap. 21. pr. *dispendiosa cunctatio* dixit. Gloss. vet. *Dispendiosus*, ἐπιζήμιος. CELL.

11 *Nisibis*] Ammianus xxv. 31. de Nisibi: *quae jam inde a Mithridatici regni temporibus, ne oriens a Persis occupa-*

leretur: quibus, cupidior regni, quam gloriae, Jovianus, [1] imperio rudis, adquievit. Quam [2] magno deinceps ore tua, o princeps invicte, facta incluta sunt personanda? quibus me, licet imparem dicendi nisu, & aevo gravior, praeparabo: [3] maneat modo concessa Dei nutu: cui credis, & ab amico, cui [4] creditus es, numine indulta felicitas, ut ad hanc ingentem de [5] Gothis, etiam [6] Babylonicae tibi

mparatur, viribus resistit maximis. Est antiqua urbs. Hieronymus de Loc. Ebr. Gen. x. 10. *Akad Ebraei esse dicunt Mesopotamiae civitatem, quae hodie vocatur Nisibis, a Lucullo quondam Rom. consule obsessam captamque, & ante paucos annos ab Joviano imperatore Persis traditam.* CELLAR. In priore ed. addidit Vir Doctiss. Unde Targum Hierosol. Gen. x. אכד per נציבין expressit Stephanus Byzantinus nomen urbis interpretatur τὰς στήλας, vel λίθους συγκειμένους Utrumque Ebraeo נציב respondet, quod *Columnam & lapidum acervum*, (ut statuam salis Gen. XIX. 26.) significat. CELL. *Pro Nisibis* L. *Cinnis.*

1 *Pars Mesopotamiae*] In Mesopotamia praeter Nisibin, Singara & Castra Maurorum; circa Tigridem quinque regiones, cum castellis quindecim, Persis hoc foedere sunt concessae. *Ammian. lib.* XXV. *cap.* 13. Quae sint illae Transtigritanae, Persarum respectu, hoc foedere concessae regiones; vide supra cap. 14. extr. notata. CELLAR.

1 *Imperio rudis,*] Sic libri. Ellipsis est: plene *in imperio rudis*, ut Cicero pro Marcello cap. 7. *rudis in republica*; & de Orat. I. cap. 10. *rudis in jure civili*; & Propertius lib. II. eleg. 34. v. 82. *in amore rudis*, dixerunt. CELLAR. *Jovinianus* N. & L. *Juvinianus* iterum Burm. *imperio rudis* absunt ab eodem. *In imperio rudis*, quod vult Cellarius; B. Sec. Reliqui vulgatam lectionem tuentur, non sine exemplo Ovid. Trist. l. II. vs. 424. *Ennius ingenio maximus, arte rudis.*

2 *Quam magno &c.*] Cuspin. *quam magno deinceps ore possum, tua Princeps invicte facta, inclyta cum sint, personabo.* Memmii Lib. *tua princeps inclyte facta sunt pers.* Mox. Codd. quidam *aevo grandior.* SYLB. *Invicte* abest a N. *Inclyta* Idem & G. *tua Inclyte Princeps facta sunt pers.* Burm. *grandior* etiam G. m. *Nixu* P. & Burm. *parabo* Idem & P. *me parabo* B. pr. *princeps invicte vitae inclytae sint pers... visu... me parabo* Leid. *parabo* etiam Rom. & Cusp. editt. teste Sylburgio.

3 *Maneat modo concessa &c.*] Rom. & Cusp. sic: *maneat modo concessa Dei nutu, & amico, cui te credidisse creditus es, numine indulta felicitas: ut de hac gente, sicut de Gotthis, etiam Babyloniis, tibi palma pacis accedat, gloriosissime principum Valentiniane Auguste.* Memmii Lib. sic. *concessa Dei nutu, & cui te credidisse creditus es, numine* [*l. indulta felicitas: ut haec ingens, sicut de Gotthis* &c. SYLB.

4 *Cui creditus es,*] Cui votis & precibus tuorum civium & provinciarum commendatus es. CELLAR.

5 *Ad hanc ingentem de Gothis,*] Valentis nota sunt bella Gothica, quibus & *Gothici* cognomen meruerat. Vide Eutropii praefationem. Quod argumento est, non Valentiniano, sed Valenti, orientis principi, & a Gothis impugnato, hunc librum consecratum esse. Ceterum *ad hanc* cum Vales. & Belg. lego, non *post hanc*, ut Sylburgius; quod elegantius cum *accedo*, *ad* quam *post*, vel aliud componitur. CELLAR.

De Gothis] *In priore Ed. haec notaverat Vir Eruditiss.* De Valentiniani con-

tibi palma pacis accedat, gloriosissime Principum Valens Auguste.

contra Gothos bello nihil superstes in historiis: nec Ammianus, qui L. XXX. c. 26. ejus bella summatim perstringit, de eo quidquam habet, nisi forsan Alemannico & Pannonico bello Gothi etiam implicati fuere, utpote qui Procopio, anticaesari, eodem tempore auxilium tulerant. Vid. idem Marcellinus L. XXVII. c. 7. Fratris autem Valentis nomen *Gothici* ex Eutropio; & bella *Gothica* ex Ammiano nota sunt. Haec Cellarius; qui sententiam recte mutavit, quemquam *Gothici* nomen Valenti inditum etiamnum male statuit. Vid. quae ad Eutrop. diximus. Uti autem Sylburgii codices variant, Sic Nostri haud parum quoque inter se discrepant. *Maneant modo concessa Dei nutu, & amico cui te credideris, creditus inducta felicitas, ut de hac gente, sicut de Gothis etiam Babylonibus tibi palma pacis accedat gloriosissime Principum Valentiniane Auguste* P. *Concessa Divinitu cui creditus es, numine . . . ut posthac ingentem sicut de Gothis* B. pr. *ut post hanc . . . Babyloniae* G. *Et amico, cui te credis & creditus es, numine indulta fel. ut haec ingens sicut de Gothis, & Babylonis tibi palma pacis accedat gloriosissime principum Valentiniane Auguste.* Burm. *cui credis, & creditus, numine indulta fel. ut hanc ingentem, sicut de Gothis, etiam Babyloniae tibi palma pacis accedat gloriosissime principum Valentiniane Auguste. Explicit Libri Ruffi Festi Viri Consularis de gestis Romanorum feliciter.* Leid. *Dei nutu, & amico cui credis, & creditus es, numine indulta felicitas, ut haec ingens sic de Gothis etiam Babylonibus sibi palma pacis accedat gloriosissime Principum Valentiniane Auguste.* Non. E qua Codicum Varietate tamen *Babylonibus* an rejiciendum, dubito. Certe *sibi* sine honoris titulo, quem pari modo capite primo in fine non omisit, neque modo hoc Cap. ab auctoris manu non esse crediderim: propterea quod cum Rom. & Cuspin. Editt. plerique Codd. MSti pleniores sunt, quorum auctoritate locum auximus.

9 *Etiam Babylonicae tibi pacis*] Hinc praesidium & firmamentum est sententiae, quae ad Valentem, non ad Valentianum, refert quidquid hujus libelli est. Valenti enim, orientis imperatori, non fratri Valentiniano, qui occidentem regebat, belli cum Persis gerendi occasio & & inde spes victoriae referendae fuit. Adi Had. Valesium ad Ammiani lib. XXIX. p. 563. CELLAR.

HEN-

HENRICUS VALESIUS

Ad Ammianum Marcellinum lib. XXIX. p. 563. de FESTO, quem Zosimus IV. 15. Eunapius in Maximo, & Suidas in Φῆστος describunt:

Hic est, ut opinor RUFUS FESTUS, V. CL. qui Breviarium scripsit ad Valentem Augustum, non autem ad Valentinianum, ut habent vulgatae editiones, & scripti codices. Annon enim haec libri ejus clausula Valentem respicit? Ut ad hanc ingentem de Gothis: etiam Babylonicae tibi palma pacis accedat. *Accedit quod in duobus* MSS. *antiquissimis* Festi Dictatoris Breviarium *exaratum est, ut in Notis ad Victoris Epitomen testatus est Andr. Scottus. Est autem* Dictator, *qui ad memoriam dictat, qui &* ἀντιγραφεὺς *Graece dicitur, ut notatum est a Cl. Salmasio ad Vopiscum in Caro. Cum igitur Marcellinus Festum* magistrum *fuisse* memoriae *prodat, & reliqua egregie conveniant; nihil vetat quo minus hunc Festum & Historicum eundem esse credamus.* Haec Valesius.

LIBELLUS PROVINCIARUM ROMANARUM,

Aevo, ut videtur, Theodosiano compositus;

In quo sunt Regiones undecim, centum & tredecim Provincias intra se continentes, in lucem olim productus

a CL. V.

ANTONIO SCHONHOVIO,

Emendatior editus & Notis illustratus

A

CHRISTOPHORO CELLARIO,

JACOBUS GOTHOFREDUS

Ad legem I. Cod. Theod. desertoribus:

Alpes Grajae in veteri indice Schonboviano qui sub Theodosio Magno scriptus, Italiae adscribuntur.

LUCAS HOLSTENIUS,

Adnotat. in Philippi Cluverii Italiam Antiquam sub initium:

Sic libellus Provinciarum Schonbovii, LIGURIA, IN QUA EST MEDIOLANUM.

REGIONES XI. IMPERII ROMANI.

Italia,
Gallia,
Africa,
Hiſpania,
[1] Illyricum,
Thracia,
[2] Aſia,
[3] Oriens,
Pontus,
Aegyptus,
Britannia.

ITALIAE PROVINCIAE XVII.

[4] Campania, in qua eſt Capua.
Tuſcia, cum [5] Umbria,
[6] Aemilia,

[7] Fla-

1 *Illyricum*, *Thracia*] Illyricum, non finibus antiquis contentum, ſed magnum, omnem Graeciam, Superiorem Moeſiam & Pannonias complexum: ut tota Inferior Moeſia, usque ad oſtia Danubii, ſub Thracia continetur.

2 *Aſia*] Dioeceſis Aſiana, olim Aſia proconſularis, & antea Attalorum regnum.

3 *Oriens*, *Pontus*] Cilicia, Syria, Meſopotamia, & aliae, ſunt *Oriens*: *Pontus* autem Bithyniam quoque, & Cappadociam & Armeniam continebat.

4 *Campania*] Miraris forſan, cur a Campania initium fiat, nec potius a Latio, aut urbe Roma. Sed nunc provincias Italiae proprie ita nominatas ſeu *Annonarias* deſcribit auctor, excluſis *regionibus urbicariis*, quae lege 9. C. Theod. *de extraord. ſive ſord. mun.* ita vocantur, & *quatuor* fuiſſe dicuntur l. 1. C. Th. *de calcis coctoribus*, videlicet Tuſcia, Picenum, Suburbicaria Latina: de quarta lis eſt, num *Valeria* fuerit, an pars Campaniae, an alia. *Jacob. Gothofr. ad d. leg.*

5 *Cum Umbria*] Umbria quae circa Apenninum eſt, Tuſciae Annonariae conjungitur in multis Inſcriptionibus, unumque ambae *correctorem* habebant. Vide Gruter. p. 387. 2. p. 422. 1.

6 *Aemilia*] Regio circa viam Aemiliam, inter Padum & Apenninum, ubi Bononia, Parma, & aliae:

7 *Fla-*

[1] Flaminia, in qua est Ravenna.
[2] Picenum,
Liguria, in qua est [3] Mediolanum,
Venetia cum [4] Istris, in qua est Aquileia,
Alpes Cottiae,
Samnium,
Apulia, cum Calabria, in qua est Tarentum.
Bruttia cum Lucania,
Rhaetia [5] Prima,
Rhaetia Secunda,
Sicilia,
Sardinia,
Corsica,
Alpes [6] Grajae.

GALLIAE PROVINCIAE [7] XVII.

Viennensis,
Narbonensis Prima,
Narbonensis Secunda,
Aquitania Prima,
Aquitania Secunda,
Novempopulana,
Alpes Maritimae,

Ger-

1 *Flaminia*] Regio circa viam Flaminiam, olim Senonum Gallorum, & pars Umbriae trans Apenninum.

2 *Picenum*] Annonarium, non Urbicarium.

3 *In qua est Mediolanum*] Nova Liguriae trans montes & Padum descriptio. Haec *plana Liguria* est Cassiodoro lib. II. epist. 14. cujus *murus* quasi sit Comum. Alia ergo est montana & maritima.

4 *Cum Istris*] Conjungitur provincia Istria cum Venetia, & mox Apulia cum Lucania, Bruttia cum Calabria, quod videlicet ab uno *correctore* regebantur. Testes multae inscriptiones apud Gruterum.

5 *Rhaetia Prima,*] Rhaetiae Primae Metropolis *Augusta* Vindelicorum: Secundae, *Curia* Grisonum. *Not. Eccles.*

6 *Alpes Grajae*] Hae pars Galliarum erant Constantini & Valentis aevo, *Sex. Ruf. c. 6.* nunc alia est divisio,

7 *XVII*] Decem & octo in Gallia provincias Sex. Rufus numeravit, sed adjectis Britannicis quatuor nec tum divisum fuit inter Narbonenses bifariam, aut inter Lugdunenses quadripartito. Singularem urbes quae infra recensentur, nihil nunc de iis aut provinciarum terminis addendum est.

1 *Tra-*

Belgica Prima, in qua est Treveris:
Belgica Secunda, in qua est [1] transitus in Britanniam.
Germania Prima super Rhenum, in qua est Magontia,
Germania Secunda, in qua est Agrippina,
Maxima Sequanorum, in qua est [2] Vesontiacensis,
Alpes [3] Grajae & Penninae, in qua Tarantasia,
Lugdunensis Prima,
Lugdunensis [4] Secunda,
Lugdunensis Tertia,
Lugdunensis [5] Quarta.

AFRICAE PROVINCIAE VI.

Proconsularis, in qua est Carthago:
[6] Numidia,
Byzacium,
[7] Tripolis,
Mauretania [8] Sitifensis,
Mauretania Caesariensis.

1 *Transitus in Britanniam*] Ubi olim portus Iccius, & Gessoriacum erat; post Bononia.

2 *Vesontiacensis*] Subaudi, civitas. Vesontio est.

3 *Alpes Grajae*] At supra hae in in Italia connumeratae. Sed divide, ut pars declivis in Galliam, etiam Galliae vindicetur, ubi Tarantasia. Penninae Grajis conjunctae.

4 *Lugdunensis Secunda*] Cujus metropolis Rhotomagus: sicut Tertiae Turrones, hod. *Tours.*

5 *Lugdunensis Quarta*] Quae & *Senonia* in Notitia Imperii est dicta, inter Ligerim & Sequanam, ubi Parisii sunt.

* Heic & *Quinque Provinciae* in rubrica l. 3. C. (Theod. l. 15.) de *Paganis, sacrif. & templ.* ponendae, nempe Aquitania i & ii. & tres Lugdunenses.

6 *Numidia*] Cujus caput Constantina, vetus Cirta: quemadmodum Byzacii, Adrumetum.

7 *Tripolis*] Provinciae nomen, non urbis, alias dicta *Tripolitana.*

8 *Sitifensis*] Vide notata ad Sex. Rufum c. 4. extrem.

HISPANIAE PROVINCIAE VII.

Tarraconenſis,
[1] Carthaginenſis.
Baetica,
Luſitania, modo eſt [2] Emerita.
Gallaecia,
Inſulae Baleares,
Tingitana trans fretum, quod ab Oceano infuſum terras intrat inter Calpem & Abylam.

ILLYRICI PROVINCIAE XIX.

Dalmatia ſupra mare,
Pannonia Prima,
[Pannonia [3] Secunda] in qua eſt Sirmium,
[4] Valeria,
Praevalitana,
Moeſia Superior,
Epirus Vetus,
Epirus Nova,
Noricum Ripenſe,
Noricum Mediterraneum
[5] Savia,
Dardania,

[1] Hae-

1 *Carthaginenſis*] Metropolim habet Toletum.

2 *Modo eſt Emerita*] Dixi ad S. Rufi cap. 9. metropolis nomen toti provinciae impoſuit' Notitia Eccleſ. *Provincia Emeritenſis ſeu Luſitania*

3 *Pannonia Secunda*] Abſunt haec a libro Schonhovii 1552. Baſileae per Oporinum impreſſo, in quo etiam ſequentes provinciae, *Valeriana* & *Praevalitana*, in unam ſine interſtitio, & ſine inciſo contractae ſunt, quae disjungendae erant, & quae exciderat, *Pannonia Secunda*, reſtituenda, utpote in qua (non in Prima) Sirmium urbs princeps erat, & ſedes Romanorum principum. Quid? quod numerus erratum arguit, quia non XIX. ut inſcriptio habet, ſed XVII. tantum in evulgato libro numerantur.

4 *Valeria*] De Valeria, Praevalitana, Epiro Nova, & utroque Norico ad Sex. Rufum diximus cap. 8. 9.

5 *Savia*] Ad Savum flumen in Pannonia tractus, etiam a Rufo cap. 9. memoratus.

1 Hae-

[1] Haemimons,
Dacia,
[2] Scythia,
Creta insula
Achaja,
[3] Macedonia,
Thessalia,

THRACIAE PROVINCIAE VI.

Thracia [4] Prima,
Thracia [5] Secunda,
Moesia Inferior,
Scythia [6] Inferior,
[7] Europa, in qua Constantinopolis, quae prius [8] Lycus dicta sive Byzantium:
Rhodope.

1 *Hæmimons*] Sed etiam in Thraciis provincia *Haemimontus*, vel Haemimons. *Rufus c.* 9. Late vero excurrit mons ille, atque etiam a Macedonia Dardaniam Maesiamque disjungit. Heic itaque Haemimons est *Dacia Mediterranea*, in Haemo ejusque radicibus sita: & quae sequitur Dacia, est *Ripensis*.

2 *Scythia*] Scythia haec est Moesia Secunda, a Scythis populis inhabitata, nec cum Thraciae Scythia, quae mox *Inferioris* dicetur, confundenda.

3 *Macedonia*] Amplus numerus provinciarum XIX. Augeri tamen jure potest, si Macedoniam in Primam & Secundam sive Salutarem dividas, uti illo tempore divisa fuit. Vide Geogr. Med. Aevi.

4 *Thracia Prima*] Haec Thracia propria, quae ex sex provinciis sola nomen retinet. Ammiano 27. 9 *Thracia speciali nomine*, quae Prima dicitur, quia *ex fronte Illyriis est confinis*. Idem d. l. A Philippis ad Nestum pertinet.

5 *Thacia Secunda*] Quae aliis est Haemimons sive Haemimontus. In ea Hadrianopolis, Mesembria, & aliae.

6 *Scythia Inferior*] Quae sub Istri est ostiis, & Tomos metropolim habet. *Inferior* propter aliam, quam in Moesia auctor posuerat, nominatur. Jornandi in Ger. est *Scythia Minor*.

7 *Europa*] Inter Pontum & Propontidem parva regio, Europae prima ex Asia venientibus.

8 *Prius Lycus dicta*] Plinius 4. c. 11. *Byzantium antea Lygos dictum*. Ausonius de clar. urb. II. *Byzantina Lygos*. Fluvius ejus loci *Lycus* est Cedreno p. 162.

ASIAE PROVINCIAE [1] XII.

Asia ipsa, in qua [2] Ilium, id est Troja.
Lydia,
[3] Galatia,
Lycia,
Caria,
Hellespontus,
Pamphylia,
Pisidia,
Phrygia [4] Prima,
Phrygia Secunda,
Lycaonia,
Cyclades.

[5] ORIENTIS PROVINCIAE X.

Syria Ciliciae [[6] *vicina*] in qua est Antiochia,
Syria Palaestina,
[7] Phoenice,
Isauria,
Cilicia juxta montem Taurum,
Cyprus,

Meso-

1 *Provincias XII.*] Notit. Imp. habet x. & Galatiam ad Ponticas refert.

2 *Asia ipsa, in qua Ilium*] At Notit. Eccles. Orient. *Ilium* cum Dardano in provincia Hellesponto locat. Asiae vero propriae primaria urbs Ephesus. Vide Rufum p. 24. Contra quaedam Notitiae *Asiam* non habent, & *Lydiam* forsan in eas oras extendunt.

3 *Galatia*] Dixi ab aliis inter Ponticas scribi, qui etiam duas provincias faciunt, *Primam* & *Secundam*; sive *Consularem* & *Salutarem*.

4 *Phrygia Prima & Secunda*] Utraque in Phrygia veteri Majore, ab aliis in Pacatianam & Salutarem distributa.

5 *ORIENTIS*] Oriens non tam longe patet ac quum dicitur *praefectus praetorii per Orientem*. Heic tantum pars praefecturae definitur.

6 *Vicina*] Addidi supplendo sensui, quod nulla Syria Ciliciae.

7 *Phoenice*] Latior nunc, quam olim erat, non solum maritima, verum etiam mediterranea, unde Coelesyria, quae heic nulla est, occupatur.

Ir-

Mesopotamia inter Tigrin & Euphratem.
[1] Eufratesia,
[2] Osdroene,
[3] Sophane.

PONTI PROVINCIAE [4]VIII.

Pontus Polemoniacus,
Pontus [5] Amasia,
[6] Honorias,
Bithynia,
Paphlagonia,
Armenia [7] Minor,
Armenia Major,
[8] Cappadocia.

AEGYPTI PROVINCIAE VI.

Aegyptus ipsa, in qua est Alexandria;
[9] Augustamnis,
Thebais,
Libya [10] Sicca,
Libya Pentapolis,
[11] Arcadia.

1 *Euphratesia*] Latinis *Euphratensis*. Est Commagene Syria. Vide Geogr. Med. aevi.

2 *Osdroene*] Osdroene & Osroene eadem, in septentrione Mesopotamiae, ubi *Edessa* est.

3 *Sophane*] Quae & Sophanene, Armeniae contermina.

4 *Provinciae VIII.*] in Notis x. adjectis duabus Galatiis.

5 *Pontus Amasia*] In quo urbs est Amasia. Dixi enim superius, hoc aevo primariae urbis nomine provinciam nominari. Alias Helenopontus dicitur.

6 *Honorias*] Bithyniae ab ortu ademta, cujus fuere Claudiopolis, Heraclea Pontica, Tium, alia.

7 *Armenia Minor*, *Major*] Malim cum Notitiis *Primam* & *Secundam*: illius metropolis *Sebastia*; hujus, Melitene. Nam quae olim Major erat, huc non pertinet.

8 *Cappadocia*] Tres in Notitiis Cappadociae, Prima, Secunda, Tertia.

9 *Augustamnis*] Prave scriptum erat *Augustanis*. Forsan, ut alii vocant, legendum *Augustamnica*, quae itidem duplex, Prima & Secunda erat; illa ad Palaestinam procurrebat; haec declinabat ad divortium Nili. Fuit & Thebais Prima & Secunda.

10 *Lybia Sicca*] Ammianus 22 extr. *Aridiorem Lybiam* vocat: Servius in in Aen. 4. v. 42. *Xerolibyam* Graeco nomine. Est vero eadem quae Marmarica, & Mareotis; sicut Pentapolis, Cyrenaica.

11 *Arcadia*] Cujus est Oxyrynchos urbs prima. Vide Geogr. med aevi.

BRITANNIAE PROVINCIAE V.

Britannia [1] Prima,
Britannia Secunda,
[2] Flavia,
[3] Maxima,
[4] Valentia.

SEQUUNTUR [5] CIVITATES PROVINCIARUM GALLICARUM.

Provincia Viennensis civitates habet XIIII.

Metropolis civitas Viennensium,
Civitas Genavensium,
Civitas Gratianopolitanorum,
Civitas Albensium, nunc Vivario,
Civitas [6] Deensium,
Civitas Valentinorum,
Civitas Avennicorum,
Civitas Arelatensium,
Civitas Carpentoractensis, nunc Vindesca,
Civitas Massiliensium,

Civi-

1 *Britannia Prima*] Situm Singularum Geographia medii aevi ostendit.

2 *Flavia*] A Flavio Constantio vel Constantino nominata. Hi enim ex gente Flavia genus ducebant: *Treb. Poll. in Claud. c.* 3.

3 *Maxima*] S. Rufo *Maxima Caesariensis.*

4 *Valentia*] Scriptum in libello nostro *Valentiana*, sed Notitiae & Ammianus *Valentia*. Non habet Rufus hanc provinciam, additam demum a recuperatore ejus partis Theodosio, Theodosii augusti parente. *Ammian.* 28. *c.* 18.

5 *CIVITATES*] Pars haec libello provinciarum adnexa, ab auctore, ut videtur Gallo: non autem eidem est necessaria, neque completa, quia ex XVII. provinciis tantum IX enarrat.

6 *Deensium*] Sic lego cum Valesio Not. Gall. in *Dea*, quae Vocontiorum erat, hodie *Die*.

Max-

Civitas Tricaſtinorum,
Civitas Vaſionenſium,
Civitas Arauſiorum,
Civitas Cabellicorum.

Provincia Narbonenſis Prima habet civitates VIII.

Metropolis civitas Narbonenſium,
Civitas Toloſatium, id eſt Toloſa,
Civitas Biterrenſium,
Civitas Agathenſium,
Civitas Nemauſenſium,
Civitas [1] Magalonenſium,
Civitas Lutevenſium, id eſt Luteva caſtrum:
[2] Caſtrum Uceciense.

Provincia Narbonenſis Secunda habet civitates VII.

Metropolis civitas Aquenſium,
Civitas Aptenſium,
Civitas Rejenſium, id eſt Rejas:
Civitas Foroiulienſium,
Civitas Vappincenſium,
Civitas Segeſterorum,
Civitas Antipolitana.

Provincia Aquitania Prima habet civitates VIII.

Metropolis civitas [3] Bituricum,
Civitas [4] Arvernorum,

Civi-

1 *Magalona*] Mari fere undique cincta, ex quo in inſula ſita dicitur.

2 *Caſtrum Uceciense*] Ucetia eſt, illo tempore caſtrum. Scribitur & *Uceſienſe*.

3 *Civitas Bituricum*] Quae hodie *Bourges*.

4 *Civitas Arvernorum*] Arverni, populi nomen, quod pro more ejus aevi eſt urbi primae inditum; hodie ex ſitu dictus *Clarus Mons*.

Civitas Rutenorum,
Civitas Albienſum,
Civitas Cadurcorum,
Civitas Lemovicum,
Civitas Gabalum,
Civitas Vellavorum.

Provincia Aquitania Secunda habet civitates VI.

Metropolis civitas Burdegalenſium,
Civitas Agennenſium,
Civitas Ecolismenſium,
Civitas Santonum,
Civitas Pictavorum,
Civitas Petrocororium,

Provincia Novempopulana habet civitates XII.

Metropolis civitas Auſciorum,
Civitas [1] Aquenſium,
Civitas Lactoratium,
Civitas Convenarum,
Civitas Conſorannorum.
Civitas [2] Boatium, quod eſt Bot,
Civitas Benarnenſium,
Civitas Aturenſium,
Civitas [3] Vaſatica,
Civitas [4] Turba, ubi caſtrum Bigorra.

Civi-

1 *Aquenſium*] Aquae Tarbellicae, nomen hujus civitatis: ſed ſupra, in Narbonenſi II. Civitas Aquenſium erant *Aquae Sextiae* Salyorum.

2 *Civitas Boatium*] Incerta: an Balona?

3 *Vaſatica*] Vaſates, ſeu Vaſatae, ſunt populus, a quo urbi medio aevo nomen. Ammianus 15. c. 28. in claris urbibus ponit. *Novempopulos*, inquit, *Auſci commendant & Vaſatae*. nunc urbi nomen *Bazas*.

4 *Turba*] Vetus nomen, quod Valeſius in *Bigerronibus* contra Scalig. tuetur: nunc *Tarbe*. Reliquae ſunt *Elore* ſive *Iluro*; & *Eluſa*.

Civi-

Civitas Elloronensium,
Civitas Elosatium.

Provincia Alpium Maritimarum, habet civitates VIII.

Metropolis civitas Ebredunum,
Civitas Diniensium,
Civitas [1] Rigomagensium,
Civitas [2] Solliniensium,
Civitas Saniciensium, id est Sanicio,
Civitas Glamnateva,
Civitas Cemelenensium,
Civitas Venciensium, id est Ventio.

Provincia Belgica habet civitates IIII.

Metropolis civitas Trevirorum,
Civitas Mediomatricorum, id est Metis,
Civitas Leucorum, id est Tullum,
Civitas Verodunensium.

Provincia Belgica Secunda habet civitates XII.

Metropolis civitas Remorum,
Civitas Suessionum,
Civitas Catalaunorum,
Civitas Veromandorum,
Civitas Atrebatum,
Civitas Cameracensium,

Civi-

1 *Civitas Rigomagensium*] Funditus eversa, nec geographis nota, sed tantum Notitiis. Incerto propterea situ. Vide Valesium.

2 *Civitas Solliniensium*] Sunt *Salinae* Suetriorum, ut Holstenius ad Ortel. & Valesius in Notit. censent.

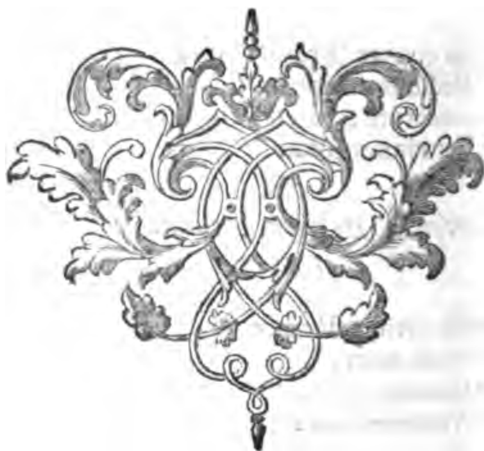
1 Sic

Civitas Silvanectum,
Civitas Tornacensium,
Civitas Bellovacorum,
Civitas Ambianensium,
Civitas [1] Morinûm, id est Pontacum,
[Civitas [2] Bononiensium.]

1 Sic etiam in Notitia Civitatum, quam Valesius edidit, *Morinûm* scribitur, & *Tarvenna* explicatur, ut *Pontaci* nomen haud dubie corruptum sit.

2 *Civitas Bononiensium*] Haec additur ex dicta Notitia, quae exciderat ex Schonboviana, quam vero numerus *duodecim* civitatum pos[illegible] labat. Dubitant nonnulli, quia [illegible] solae civitates episcopales [illegible] rentur: quae dignitas Bononiae p[illegible] excidium Tarvannae collata fuer[illegible] Mavult Valesius (in Gesoriaco) restitutam quam collatam d[illegible]

Reliquae Provinciae desunt.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
IN
EUTROPIUM

Prior numerus Librum, posterior Caput indicat.

A.

Aran.

B.

C.

Cel-

Cogno-

Con-

D.

G.

H.

Inco

f Ju-

Me-

N.

O.

Pro-

Ra-

Sub-

T.

di-

Te-

U.

Vi-

X.

Z.

INDEX II.

[R]ERUM ET VERBORUM

Quae in Animadverſionibus explicantur, vel illuſtrantur.

A.

Ar-

ter

Ga-

N.

O.

Or-

Sont-

INDEX III. AUCTORUM

Qui in Animadversionibus vel emendantur vel inlustrantur.

EMENDANDA ET ADDENDA.

In Metaphrasi.

P. 531. 7. *περώτη l. πρώτη.*
537. 13. *τῆς l. τὴν.*
538. 8. *ἠτ]ηθέντων l. ἠτ]ηθέντων.* 12. *ὥστε l. ὥστε.* 13. *τὸν l. τὴν.*
542. 23. *ικ΄. l. κ΄.* 25. *περότερον l. πρότερον.*
543. 3. *ἀφθονωτάτων. l. ἀφθονωτάτων.*
546. 12. *ἐξήκοντα. l. ἐξήκ.* 13. *εἶχον l. εἶχ.* 20. *ἐν l. ἐκ.*
547. 10. *εὐμερίας l. ευημ.* 15. *ἀνήφθη l. ἀνήφθη.* ult. *τὰς l. λοι-*
549. 16. *τριχιλίας l. τριχιλίας.*
551. 8. *εἰ l. εἰ.* 9. *στρωτ. l. στρατ.*
555. 14. *καὶ γὰρ l. γὰρ καὶ.* 22. *νενικηκὼς l. νενικηκὼς.*
556. 17. *εὐμέλ. l. εὐμελ.*

P. 557. 17. *ἐλῶν l. ἐλὼν.* 23. *τραχείας l. τραχείας.*
560. 27. *ἐπαινέσαντο l. ἐπῃνέσατο.*
567. 23. *Ἰταλ. l. Ἰταλ.* 24. *κατωρθωρ. l. κατωρθ.*
571. 23. *εἶλ. l. εἶλ.*
578. 26. *νενικοὺς l. νενικηκὼς.*
582. 5. *Καρχηδόνα l. Καρχηδόνα.*
584. 8. *ὡς τὸν τῶν l. ὡς τὸν δῆμον τὸν τῶν.*
585. 12. *συγμαχ. l. συμμαχ.*
587. 9. *διαφθαρὸς l. διαφθαρείς.*
592. 1. *ἀντιστατόμ. l. ἀντιστατ].* 18. *δ΄. l. ζ΄.*
593. 3. *ζ΄. l. ν΄.* 8. *ἐν l. ἐν.*
594. 3. *ι. l. θ΄.* 18. *παράταξιν l. παράταξιν.* 27. *θ΄. l. ι΄.*

P. 597.

EMENDANDA ET ADDENDA.

p. 597. 13. πολέμῳ. *dele* punctum.
598. 10. ἦπ]ον *l.* ἧτ]ον.
599. 17. ἡγεμ. *l.* ἡγεμ.
604. 20. ἀποθανν. *l.* ἀποθαν.
607. 11. γεγονημ. *l.* γεγονημ.
610. 11. Ἀντωνίε, δὲ *l.* Ἀντωνίε δὲ,
611. 1. μὲνν *l.* μὲν. 9. Οχ]αβ. *l.* Οχ]αβ. 13. συλπρατ] *l.* συμπρατ]. 14. Αντωνίω *l.* Αντωνίε.
612. 15. γεγονημ. *l* γεγονημ.
613. 2. ἀσπασαν *l* απασαν.
614. 2. γεγονημ *l.* γεγονημ.
615. 14. ὁμήρες *l.* ὁμήρες.
616. 14. προσεγ. *l.* προσεγ. 18. ἀπασιν *l.* ἀπ.
618. 4. τέσσαρας *l.* τέσσαρας. 19. ὤκε *l.* ὤκε.
621. 11. Βιτίλλιος *l.* Βιτίλλι●. 15. τὰς *l.* ταῖς.
623. 8. γῶν *l.* ἰδίως γῶν. 18. μιτίσως *l.* μιτίς.
624. 15. εἰκὼτ● *l.* εἰκὸτ●.
625. 23. τεθνηκόσι *l.* τεθνηκότι.
628. 7. πόλεως *l.* πόλεως.
634. 8. ἀντιπαρατάξωμ. *l.* ἀντιπαρατάξαμ.
640. 16. ὕπερ *l.* ὅπερ.
646. 19. κοινωνὸς *l.* κοινωνὸς.
652. 11. οἰκίαν *l.* οἰκίαν.
655. 4. κό *l.* κὸ. 7. τῶν *l.* τὴν.
661. 4. εἰλὲ *l.* εἴλὲ. 6. ἑαυτε *l.* ἑαυτε.
663. 5. ποῖς *l.* τοῖς.
664. 10. οἰκεσῆ. *l.* εἰκοσῆ. 15. πείσαντες *l.* πείσαντες.

In Praef. Rufi Festi.

Eee 2. vers. 22. *novum l. novum.*
Eee 4. penult. *diligentes l. diligenter.*
p. 709. Sexti Rufus *l.* Sexti Rufi.
753. 1. Trigidis *l.* Tigridis.

In Var. Lect.

p. 1. pro Vinet. *l.* pro quo Vinet.
6. *elegit* pro *delegit l. delegit* pro *elegit.*

In Notis.

p. 3. a. 37. & Mer. *l.* & Schonh. 40. post. A. F. *adde* Plut. in Rom. p. 22. E.
6. a. 7. ut, passim *l.* ut passim,
28. a. 10. prater *l.* praeter.
31. a. 29. ἐπιπολύτο *l.* ἐπιπ. b. 34. consull *l.* consul.
35. a. 1. Caesarem *l.* Caesarum. 19. Sex *l.* Sex.
39. a. 27. Vetur *l.* Vetur.
61. b. 32. *responsumque l. responsumque.*
102. b. 31. paenomen *l.* praenomen.
p. 111. b. 8. Sallusti *l.* Sallustii.
117. b. 21. ἐπιχείρων *l.* ἐπιχείρων.
142. b. 10. discipliet *l.* displicet. 12. Paenius *l.* Paeanius.
143. a. 11. ones *l.* omnes.
161. b. 12. nostro *l.* nostri.
169. a. 16. penult. preeunt *l.* praeeunt.
170. a. 9. A. F. *l.* Glarean.
229. b. penult. Pausania *l.* Pausaniae.
244. b. 7. classium *l.* classicum.
286. a. 13. c. 83. *l.* 88.
301. b. 3. *operum l. operam.*
316. b. 8. ἐν *l.* ἐκ.
348. b. 27. vidi *l.* vide.
363. a. 10. quam *l.* quem.
364. a. 11. dederunt *l.* reddiderunt.
377. a. 2. *Antonio l. Antoninus.*
379. b. 4. τῆς *l.* τῶν.
386. a. ult. quod *l.* quo.
388. a. ult. psa *l.* ipsa.
390. a. 17. datae *l.* redditae.
403. b. 24. dantium *l.* reddentium.
420. a. 31. odsidione *l.* obsidione.
435. b. 7. post *Mallius* fec. *adde* etsi enim Bandurus omnino legendum esse censet numorum fide *Laelianum*, ipse plures vidi numos, qui C L AELIANUS exhibent, ut aeque *Claelianus* legi possit, quam *C. Laelianus.*
451. a. 19. *Saturninum l. Saturninus.*
469. b. 11. Merula *l.* Merulae.
491. b. 7. post *coegit. adde* nisi quis cum cod. 1. malit *ac primo cum in Pannonia Secunda* &c. ita enim infra a Festo aliisque vocatur *Pannonia Inferior.*
575. b. 3. scritum *l.* scriptum.
608. a. 19. Paeani *l.* Paeanii. ult. si - *l.* si - b. 1. uticae *l.* Uticae 5. ddbitari *l.* dubitari 7. Paeanio *l.* Paeanio. 11. loeo *l.* loco.
613. b. 2. *Carnuem l. Carbonem.*
629. a. 8. scripto *l.* scripta.
634. b. 10. propinguius *l.* propinquius.
659. a. 2. litora *l.* litera.
688. a. 15. *ortu l. ortu.*
695. b. 36. Posthumius *l.* Postumius.
717. a. 6. *quo mortuo pro' vincia facta est ga & producta altra ju Tauri l. quo mortuo provincia facta est, & producta ultra juga Tauri.*

Pleraque haec Operarum incuria inrepserunt, quae tamen in autographo recte fuerunt posita. Leviora, si quae sunt, uti sensum non turbant, ita facile per se emendabit aequus Lector.

